

**SAMUELIS STRYKII ...
SUCCINTAE
ANNOTATIONES AD W.A.
LAUTERBACHII, JCTI
CELEBERRIMI, ...**

Samuel Stryk

A

EX MUNIFICENTIA
FERDINANDI III. M. E. D.
DIE 3. JUNII 1791.

9. 5. 85

1. 2. 85

8 1/2

3.2 34

SAMUEL STRYKIUS P.
Sereniss. et Potentissimæ Regis Borussiae
Consiliarius intimus, et in Acad. Fridericiana
Antecessor primarius. Aet. LXIII. An. MDCCIII.

SAMUELIS STRYKII, JCTI
SUCCINCTÆ
ANNOTATIONES
AD
W. A. LAUTERBACHII,
JCTI CELEBERRIMI,
**COMPENDIUM
DIGESTORUM,**

IN QUIBUS
RATIONES DESIDERATÆ ADDUCUN-
TUR, OBSCURA DECLARANTUR, ET DUBIA PRÆ-
CIPUA BREVITER RESOLVUNTUR, EX DISCURSIBUS
PRIVATIS AUDITORUM INDUSTRIA EXCEPTÆ EORUM.
QUE COMMODO PUBLICATÆ.

EDITIO NONA DENUO REVISÆ.
ET HINC INDE AUCTA.
ACCESSIT INDEX RERUM LOCUPLETISSIMUS.

LIPSIÆ,
Sumptibus WEIDMANNIANIS.
ANNO M DCC XL.

RECEIVED

1914

1914

1914

1914

1914

1914

1914

1914

1914

1914

9.2.85

LECTORI BENEVOLO SALUTEM!

Quae conspectui Tuo hic sistuntur nota ad Celeberrimi Lauterbachii Compendium digestorum, illas non alia intentione publicatas esse existimes, quam ut privatis Auditorum commodis inservirent. Cum enim hucusque insignem in plerisque Academiis applausum meruerit hoc Compendium, ut vix tutiori via cupidam LL. Juventutem ad juris adyta deduci possent, quam si hujus Autoris ductum sequantur; inde unanimi desiderio ejus explicationem urgere solent Studiosi. Sed cum farrago materiarum diffici-

liorem reddiderit hunc libellum, quam ut speratam utilitatem attingere possint illi, qui mox ab Institutis ad illum convolant, inde experientia pluries docuit, non paucos Studioforum varietate rerum oneratos, vel tedium cepisse, vel, quod jam olim verebatur Justinianus, magno demum labore ad id perductos fuisse, ad quod leviori via sine magno labore perducipotuis-
sent. Præcipua difficultatis causa est, quod brevif-
simis verbis hic proposita sint omnia, nulla ratione ad-
jecta, qua tamen ignorata, discipulorum ingenia ubi-
que hæreant necessum est. Quapropter, quamvis no-
tas addere compendius erudite conceptis, magis vitu-
perio, quam laude dignum sit; attamen Auditorum
quoque consulendum est commodis, quo quæ feliciori
progressui obstant difficultates, perspicua quadam in-
terpretatione removeantur, & ostensu decidendi ra-
tione planior materiarum reddatur intellectus. Hoc
sine præsentis notas ex privatis discursibus super hoc
Autore in Academia Francofurtana primum, post in
Wittenbergensi, tandem & in hac Fridericiana Aca-
demia habitis, exceperunt Auditores quidam indu-
strii, quas cum alii subinde, sed ut fieri communiter
suevit, variose describerent, permissum ipsis. tandem
fuit,

fuit, tot exemplaria typis subicere, quot ipsorum
 asibus sufficere poterant. Cum vero ad aliorum quo-
 que manus pervenissent hæ notæ, præter opinionem
 factum est, ut exemplaribus primæ non tantum, sed
 & secundæ editionis citissime distractis, tertia quoque
 editio a cupida LL. Juventute expetita fuerit. Qua-
 propter cum interea temporis semel iterumque priva-
 tis discursibus elegantissimum illud juris Compendium
 repetitum explicatumque sit, non cessavit Auditorum
 industria, animo calamoque excipiendi illa, quæ ex
 ulteriori discursu notatu digna occurrebant. His post-
 ea inter se privatim collatis, adeo insigne Annotationi-
 bus his accessit augmentum, ut jam altera parte audi-
 ores in lucem prodire possint. Non operæ pretium ex-
 isinamus prolixa commendatione Studiose Juventu-
 ti utilitatem harum notarum persuadere, cum innume-
 ri jam adsint testes, qui, quantum hoc subsidio, ad fa-
 ciliorem Compendii Lauterbachiani intellectum perve-
 niendi, fuerint adjuti, sponte testabuntur. Imo ma-
 jorem sibi adhuc promittere poterunt ex aucta hac e-
 ditione, postquam novis his accessionibus plerasque,
 quæ restabant, difficultates declarari, & indice etiam
 copiosissimo, qui in præsentis conspicitur editione, me-

morie labili medicinam paratam esse, viderint. Faxit DEUS! ut hæc quoque opella sui nominis gloriam, iustitiæ incrementum, & studii legalis, qua Germania Foris prodesse potest, emolumentum, vergat. Bene Vale. Dabantur Hale Magdeburgicæ Pridie Id. Martii Anno Reparatæ Salutis M DCC.

Cum in his annotatis subinde remissio fiat ad Tractatus alios, per literas initiales tantum designatos, hæc sequenti modo explicandæ:

- d. C. C. *de Cautelis contractuum.*
- d. S. A. I. *de Successione ab intestato.*
- d. A. F. I. *de actionibus forensibus investigandis.*
- d. J. S. *de Jure Sensuum.*
- E. J. F. *Examen Juris Feudalis.*
- U. M. *Usus modernus ff.*
- I. A. P. *Introductio ad Praxin forensensem.*

L. N. J.

J N J
AD PRÆFATIONEM.

Us Civile) Non præcise ius, si quantum mente figit Anteq, sed Romanum, nec etiã nã ius, ta quantum quã ad lectum XII. ius Justinianum uti tu ius, propterea, sed præcepta responsa veterum) Ceterum & Co. item ius, iudicatum secuti. Imo ius Civile & Justinianum filia revera opponi debent.

Auctoritas) Non ratione Principii sui: quia in Occidente fere nullam, in Oriente verum non a modum dicto nam obtinuit auctoritatem Germanos autem, Ceterum Imperatoribus nonquam subiectos, plane non obligavit, ut dictum in Præcogn. ad Inst. c. 3 § 2. seq. sed ratione novæ receptionis. Adeoque ita auctoritas, quæ hodie celebre est non est externa, à potestate Legislatoris dependens sed quasi interna, quæ ex ipsa Legum nostrarum iusticia ortum habuit. cuius maxima evidentiæ Gentes passim eo deduxit, ut sponte se illis submisserint. v. Præcogn. ad Inst. d. l. §. 2. seq. Discurs. Preliminar. ad Us. mod. ff. §. 42.

Vid. Duck) Ubi iusticiam & auctoritatem Legum Romanarum integro libro declarat. Adul. Meibert. de Inst. Leg. Roman.

Observantur) Observantia hæc non uniformis est, sed in una Provincia maior, alibi minor. Sic in Saxonia Jus Civile in sublium allegatur, tacentibus Saxonia, vel silente Jure Saxonico. In Marchia autem Brandenburgensi & Ducatu Brandenburgensi Jus Saxonicum abrogatum, & Jus Civile receptum.

Sensum receptionis) Germania enim olim suo iure utebatur, scilicet Franconico & Saxonico, & inde secundum hæc iura Vicarius Imperii diffusi fuerunt. His itaque iuribus florentibus sensim una vel altera particula ex iure Romano recepta, sed pauciter tantum in sublium, ubi Leges Germaniæ non sufficiebant.

Confirmatio) Implicite tamen enagis & per iustam consequentiam, dum eo tempore ad ius universale provocatum, ejus periculis in Adversariis Cantem requiritur.

not. Albericus de Rollis *d. Statutis l. 1. qu. p. n. 44. seqq.* Unde nomina in *Statutis* sub appellatione mobilium & immobilium non continentur tradit Carpov, *P. 3. Dec. 102. de Statutis* Lascorum non extenditur ad *Litericos*, nec Statutum mortuorum debitoribus indultum proficit heredibus, *Med. P. 3. Dec. 1. Brunnen. ad L. 4. §. de LL.* ubi exempla regulæ & similitudinationes habet, conf. Carpov, *P. 3. c. 20. def. 10.*

Suppletur) Unde omnia in Statuto deciderunt ex iure communis, Carpov, *d. Dec. 102. n. 20.* Exempla sunt obvia in materia successiones.

Contentus (§§.) Integer enim titulus ob brevitatem pro una Legge habetur: Ceterum, ut pars etiam Legis auctoritatem legalem obtineat, ita pariter quilibet ex *Inst. Paragraphis.* Ex hinc qui §. ex *Inst.* pro se habet, huius non necesse est Legem et. vel C. adducere. vid. §. 6. *proem Inst. in fin.*

Eodem die (l'1. Kal. Jan. seu XXX. Decembr. unde se mutuo explicant uti *L. 34. §. 1. ff. de leg. 1.* explicanda ex §. 4. 7. *de legat. vid. Præcogn. ad Inst. c. 1. §. 12.*

Item iuris) Auctoritas enim legis non dependet ex die publicationis, sed ex die obligationis in Legge nova expressa. In iure nostro, si aliud lege nova cautum non sit, est benevoluti spatium per *Nov. 66.*

Ita facti) Non ergo curiose nimis inquirere juvat, an Triboninus Ulpiano vel Papiniano &c. aliquid detraxerit, vel addiderit? non enim propter auctores valent, sed propter Justinianum. Nec tamen mirum, si talia occurrant, quæ temporibus *Idiorum* illorum non congruant, ut in *L. 1. ff. de leg. 1.* Summis enim hoc quodque sibi Tribonianus, data ab ipso Imperatore facultate. vid. §. 10. *Confl. Tanta. d. Confirmat. ff.* Quanquam hanc inde libertate data abusus videatur, unde tot extant eruditorum adversus illum querelæ, v. Franc. Horomani *Anti-Tribonianum cap. 11. seq.* Textus interpolatos exhibet Willomb. in libello, quem inscripfit, *Emendata Triboniani.*

Titulus) Quia editiones variant, ideo & titulorum & Legum numerus est incertus. In editione Gothofredi coarserunt cum aliis Tituli, *Pro soluta*, qui incipit à *L. 48. ff. de Usurp. & Usus. Tr. de privileg. crediti, à L. 16. ff. de reb. ant. jud. poff.* Qui omnes in glossato Corpore distinguantur.

Trer) Quæ sunt ex aliis præcipue.

Pulcher) Quasi usus est Accursius, huius enim generis varias exhibuisse, arguunt dispositiones veterum Glossarum de loci unius lectione. vid. *Bohnd. de lib. jur. c. 5.*

Leges v. 3132.) Alii numerant Leges 3124. totidemque agnoscit Glossa. Ex istantum in foro habent auctoritatem, ceteræ manent dubiæ. cum restitutor tantum sint à Conio & Cujacio. Numerus variat nam in quibusdam editionibus Leges, proinde referuntur; quod in ista editione Gothofredus majori litera indigitavit, v. *L. 16. ff. de reb. ant. jud. poff.*

Haloander) Quam edidit & procuravit Gregorius Haloander, al. *Hofmann*, paulo ante editam Florentinam. Hæc autem in multis diffidet a Florentina, nam Haloander ipse Codicem Florentinum non viderat, sed ex Polognini, hæc ex Politianum Schedia profecit, vid. *Befoldus d. l. Dicitur de Norica*, quæ Norimbergæ, ubi per tempus vixit Haloander, suspicio illas Remp. editæ fuit. v. *Sam. van Leuven Hist. Jur. Civ. Rom. p. m. 73 l. seq.*

Florentinam) Prodit enim Florentiæ per Franc. Tournellum Anno 1557. ubi quoque adhuc hodie Codex Archetypus adservatur, indeque nomen accepit.

Pisana) Hic liber primum in urbe Amalutana repertus, inde à Lothario II. Pisani dono datus, ab eo tempore Pandectarum Pisinarum nomine à Glossatoribus laudatur, Pisani tandem per Florentinos occupata, Florentiam delatus. vid. *Marg. Fribert Dedicatio Juris Græco-Romani.*

Paraphrasæ) Interpunctiones tamen sunt Doctorum, unde illis juvare textus, si sententia manifestior reddatur, licet. *Ant. Augustin. Emendat. lib. 1. cap. 2. p. 5.*

Veterum Imperatorum) Ab Hadriano Imp. & successoribus, usque ad Justinianum editæ constitutiones hæc collectæ sunt: priorum autem Imperatorum non nisi incidenter sit mentio.

L. Decretorum) Hæc continent & componunt ius vetus debium, hæc non tam ex inscriptione quam ex hoc signo interno judicantur. Constitutiones vero casus iure veteri nondum decisa, vel neglectos determinant. vid. *Præcogn. ad Inst. p. 24.* Simile quod occurrit in Saxonia, ubi habentur novæ decisiones Electorales, quas cum observationibus edidit Philippa.

Psyllæ) Ergo in Cod. non æque Lex subsequens ex præcedenti explicari potest, sicut in fl. ubi est quidam materiarum connexus. Ex quo tamen & aliud fuit, Leges ultimas Cod. esse optimas, cum novissimum ius continerent. Insuper cum Leges Cod. sit rescriptæ, particulari non facile argumentum a contrario sensu illis applicandum. *Brunsem. ad L. j. C. sem. erisse. m. f.* Numerantur autem in Codice Tituli 805. Leges 4529. Avidæ nunc 116.

Friderici) Quæ etiam Authentice appellantur, & perinde ut particule Novellarum titulus Codicem passim insertæ sunt. Nempe aliquæ Authentice ab ipso Friderico Imperatore publicatæ, & eas iussu Codici insertæ, quales est *apud. habita C. no fil. pro patr.* quæ continet privilegia Studiosorum, *apud. Sacramenta puberum C. si adu. vendit.* quæ iuramentis minorum vim confirmandi contrahentium illorum tribuit. Et hæc ex potestate Legislatoris valent. *Lauterbach. Concl. form. Ex. 1. tit. 5.* Quæcunque autem illæ Constitutiones Fridericorum I. & II. conjunctim in fine Corporis Juris post libros Feudorum exhibentur.

Authenticæ vere) Aliæ nempe, quæ ab Innocentio insertæ vulgo credunt. Contra quoniam sententiam ex professo egit Jo. Struchius *Diff. de Innocentio novant.*

AD PRÆFATIONEM.

Continetur) Hoc quidem habet rationem, cum Originale plus valeat, quam Exemplum interium certum, per usum & ubi certantiam ipsi Authentici auctoritatem quaesitam esse. Quia cum recepto Codice & Authentici recepimus non poterit minor harum auctoritas esse, quam ipsorum usus, qui potest ex recepto valere, & certis dissentientium opinio vera, vid. Præcogn. l. 1. §. 6. seq.

Defensio) Legendum *Wissensbachius*, qui scripsit 17° legem errorum Imperatorum, quos admissit dicitur, in excerptis authenticis.

Auth. bona damna) Hæc cum illis, quæ sequuntur, plus continet, quam est in novellis: dum speculam collateralium sicut mentionem, quod & hæc si damnatur illas in tertio gradu relinquitur, bona à fisco non auferenda, præter remorem Nov. 134. unde est defensio.

Sine ordinis ratione) Possimus autem in No velis colligendis temporis ratio haberi, Primum enim Novella non diu post Codicem publicatum edita fuit.

Per se Latina) vulgata numerum, quæ in nostro Corpore juris habetur; extat enim in Hala: notanda, eleganter quod latinam, sed non æque fidelis quoad sensum. Illa Authentica dicitur Autori ob receptionem usum in foro. Simili ratione vulgatam Bibliorum versionem authenticam dicunt Pontifices, sed male; Jura enim civilia adsumunt hanc interpretationem usum, non Jura divina, utpote, quæ usum contrario non immutantur.

Authentica) Hoc est, auctoritatem fore accepit, quippe prætextu Græco recepta.

Julianus) Hic non integram Novellam edidit, sed tantum eorum summam. Unde *Epitome* dicitur.

Glossæ) Generationi utitur regula *Quæ textus non agnovit Glossæ, per nos agnovit Forum*. Ratio est, quia Corporis Juris editio Accursiana in Germaniam transiit, & in scholis ac foris recepta, antequam innoceant reliquæ editiones. Hinc textus, ab Antonio, Augustino, Conno, Caspicio & alii, ex hâc is maxime restituti, omni juris auctoritate ob propter apud nos deservuntur, quos textus sedulo emendavit Gothofredus, & aliquando typo diverso distingui curavit. Exempl. in *l. de iur. d. l. 15. re leges*. ubi *l. 14. 15. seq.* non sunt authentici. In Codice inde cognoscere possunt, si non integram inscriptionem habent, vid. tit. *C. de inter. per son.* vid. Ruchters *P. I. Dec. 37. n. 42.*

Authentica) A deoque ad decisionem causarum allegari nequeant, cum non sint Justitiam, sed interpretati, quod factum est in Rubricis ff. & Codicis, imprimis si perfectam connoque sententiam, quales sunt: *Quod quisque juris in alterum statuit, ut ipse eodem Jure utatur. Ne quis in sua causa judicet, vel Juri sui dicat.* Quj modi in Inst. non occurrunt, conf. Everhard. loc. cit. à rubrica. n. 3. seq.

Religiosorum) Ut sunt XIII. Editio Justiniani, videtur iisdem Justiniano, Titulic alio.

aliorum Constitutiones, una cum Novella Leonis, quatenus de his inprimis præclare sentiant iuribus, quod optime ibi rationes occurrant ut dictum in *Precogn.* c. 4 in fin. Omnes certe veteres æquantur.

Derogant veteribus) Hoc non ex solo tempore estimandum, sed simul ex voluntate Legislatoris, qui in dubio contraria præcepisse non præsumitur.

Cetera dixerunt) De hoc quoque diversæ opiniones reperiuntur. *Pagellus* in *J. Nos* utitur regula *Utrunque C. de diffinit. & Digestis. ubi post c. 1.* d. que ex intentione etiam legumatorum, § 3 *C. de Justit. Cui Conf. C. de Conf. de Formid. Codi. Novella* quoque præf. incipit *Digestis de iudic. d. §. 4.* Hoc tamem in vicem inquantur concludi, quod ante omnia tenendum est ex præcepto Imperatoris, qui voluit inter hæc paræ esse harmoniam quamdam. Nam de posterioribus leges ad priores, de viciorum, pertinetur, nisi contraria sint. *L. ad. C. L. 18 ff. de L. hæ.* Leges posteriores generatim non semper mutant eas, quæ antea de specialem casu dispositæ, sed sæpius hæc exceptionem capiunt de his, ut est in *L. ad. Exemplum* est in *V. 1. cap. 2.* *Ubi testamento patris non valet, nisi filius in legitimis hæ. ex institutus, exceptio est in testamento matris, quæ ibi in Novell. non habetur sed ex veteri jure repetitur.* Ceterum *duobus* 1. *ut regis* non, *duobus* *testamentum* admittitur, hæc enim est inter duas leges formalitantes, illa vero prior effectum obligandi detrahit. Placet autem de *A. 1.* consiliorum publicatione, qui nec multis diebus astringit, nec tamem plures nullas. Aliud enim jubet sperare effectum Imperatoris in §. 4 *C. de Conf. Dico* *audire de Conceptu* § 3 *Conf. Tanta. de Confirmat. § 3. Conf. C. de Justit. de Benefic. Codi. de.* posterius humani ingenii scriptura funder, ipsi Imperatori quædam §. 4. *de Conf. Tanta.* interim de concussione omnibus modis laborandum, §. 5. *Conf. D. de iudic. de Confirmat. §.*

Nam contrariatur) Non ad hoc solum respiciendum est, ut sit enim habentem in jure Canonico, quæ juri divino non contrariatur non tamem mox usu recepta.

Receptum est) Rectius dicitur: *receptum ab evangelica.* Nam integrum esse receptum ante Reformationem, postea repudium est, & tantum in quibusdam articulis. v. *Dicuntur* *prol. ad Us. mod. § 3. 15.*

Ecclesiastici) Hoc pertinet materiam juris Patronatus, quod juri cùm compensabit toti Ecclesiæ, sed hoc ad se traxerunt Patroni præferunt Ecclesiæ, unde multi sunt qui juris Patronatus subletem volunt. De quibus in specie Vuet. *de jure Patronatus.* De distinctione Parochiarum, de institutione rectorem Ecclesiasticorum, de favore pæ cause, causis institutionis, quatenus in his, & divortium exceptis, libertatem, juri Civile melius cum jure divino consistit. Alioquin inter Evangelicos parum superest, quod ex jure Canonico decedat, cum nulla sit provincia, quæ non habeat speciale hæc ordinationem Ecclesiasticam; si excipias Capitula Canonici, vel mixta vel Evangelica religionis, quibus usus juri Canonico, quantum

ad Jura Capituli, restant, salvo tamen religionis Evangelicae exercicio. vid. *Discurs. prælim.* §. 38.

Conscientiarum) Quia Jus Can. in multis majorem habet conscientie rationem, quam Jus Civile, quod ex residua adhuc laxiori Romanorum disciplina multa pudori & conscientie hominum relinquit discutienda. satis habens admonitile homines, non omne honestum esse, quod licet. *L. 144. pr. ff. de R. 7. quærens tamen aliquid præcipit vel prohibet, nihil conscientie contrarium continet.* Ita violare pacta, quodammodo permixtum jure Romano videtur *L. 7. §. 4. ff. de pact.* præsertim vero hoc se exerit in juramento, quæ jure Civ. non obligant, si Lex resistat, *L. 5. C. de l. l.* Jus Canon vero tantum attendit, an periculum salutis subit? *cap. quatuor. 2. de pact. in d.* Sic quoque in materia processus continet saluberrima remedia siles transgredi, aut certe breviori tempore finiendi. vid. *Præcogn. ad Inst. c. 1. §. 25. seq.*

LL. Romanis) Quæ in specie dicuntur Canonistæ, quas recensuit Joan. Strappellus *Diff. de Or. Jur. Can. ib. 23.*

Majorem auctoritatem) Cum vero Gratianus multas ex Augustino aliisque patribus sententias adduxerit, hi vero patres nullam condendi Canones auctoritatem habuerint, ex quæ remaneret auctoritas decreta. Est enim dicatur, approbatur hoc esse a Pontifice, hæc tamen confirmatio tantum ad compilationem non ad dicta Gratiani pertinuisse videtur, Strappellus, *Annot. Jur. Can. Sem. 1. Fe. 1. p. 15. pag. 399.* nam permulta ibi sunt ex suppositis scriptis defuncta, vid. Petr. van Mastricht. *Hist. Jur. Eccl. p. 399.* Dn. Ziegl. *Diff. de Or. Jur. Can. Commentario ad Lancellos, præmiss. §. 40. seqq. conf. Præcogn. c. 2. §. 16.* Add. Dn. Klein. J. C. Roßochiensis *Annot. 1. Theor. præll. ad Lauterbach. b. 1. pag. 51.*

Pales) De quibus dictum in *Præcogn. ad Inst. c. 2. §. 12. solemniter c. 1. Canonianus, Diff. 96.* Ubi continetur donatio Constantini facta Pontifici. Occurrit etiam Pales in Decretalibus *c. 17. de Elect. in d.*

Inscriptiones) Sunt enim privati hominis, secus est in Inscriptionibus Decretalium, quippe quæ sunt Pontificis.

Decretum) In quod primus in Germania Glossæ edidit Sec. XIII. Joannes Semeca, Halberstadtensis, in cujus templo Cathedrali etiam nunc ejus Epitaphium legitur. vid. Mastricht. *Hist. Jur. Eccl. p. 334.*

Pœnitentiales) Quæ ita dicuntur, quod in illis præscribatur, ob quæ delicta, & quæ ratione, quibusve gradibus pœnitentia publica peccatoribus sit imponenda, quod consensu Episcopi fieri solet, Privata autem pœnitentia v. g. ad cæcæ jejunia & Confessionario privatim imponitur, & ad aliorum notitiam non pervenit.

Nihil certi) Qui enim Clementi Romano, Viro Apostolico, quem in numero Pontificum habent Romanenses, illi subscribunt, falsi sunt, cum post ducentos sa-

AD PRÆFATIONEM.

re a M. C. annos eos demum innotuisse, nullis argumentis probari possit, vid. Ziegler, *Diff. de Or. Jur. Can.* §. 9. seq. Maitrecht *Hist. Jur. Eccl.* §. 112. seq. Sane etiam in jure Canonico Apocryphi dicuntur. *tit. c. 1. diff. 16.* ob antiquitatem tamen & quia Justinianus illos expresse confirmavit, auctoritatem habent maximam sed humanijus in Ecclesiâ Romana, conf. *Præcogn. ad Instit. c. 1. §. 3.*

Decretalium) Decretales a decreto in eo hodie differunt, quod Decretum sit statutum aliquod, quod Papa de consilio Cardinalium proprio motu statuit & decrevit, Decretalis vero epistola est, quando Papa vel solus vel cum Consilio Cardinalium quid prescribit, non tamen proprio motu, sed ad consultationem alicujus præcedentem. *Præcogn. c. 2. §. 20.*

Constitutiones) Quæ maximam partem defugere ex jure Civili, & imprimis ejus Glossæ; de studio tales condendi & colligendi decretales Epistolæ, dictum in *Præcogn. ad Instit. c. 2.*

Capitula) Occasio cur Decretales per capitula allegentur, videtur inde ens, quia non in quovis textu integrum Papale rescriptum exhibetur, sed tantum eorum pars, quæ ideo capitulum forte dicta. De voca ipsâ vid. Carolus du Fresne in *Gloss. sarto*, & Voellum de *vitis Sermonis latini*.

Reinmendum) Cognominatum de Penia forti.

Sextus) Qui tamen pariter in V. alios libros dispescitur. Hujus nulla, præsertim in Gallia, est auctoritas, cujus rei rationem adductam vide in *Præcogn. c. 1. §. 21.*

Septimus) Inde materiam *Annatarum* repetimus; quæ sunt reditus unius anni, quos ex quovis Episcopatu sibi vindicat Pontifex. De eorum origine v. Strösch, *D. d. Annat. c. 1. sect. 1. add. Disp. d. Jure Papali Principum Evangelicorum c. 4. §. 7. seq.*

Collectur) Oſtavius Decretalium liber pariter facili negotio conscribi posset ex Bullano Magno Romano. Quod videm nihil aliud est, quam Collectio Constitutionum Pontificum novissimorum, secundum seriem, quo quisque sedem regit; Collector est Laeticus Chorubinus. *ed. Lugduni Tom. V. Anno 1691.*

LIB. I. TIT. I.

De Justitia & Jure.

Jurisprudentia) In hoc differt Juris pericia a Jurisprudentia, quod ibi tantum verba LL. loquuntur; Hic vero vis & potestas Legum ad factum applicatur, considerans omnibus circumstantiis, juxta L. 7. §. de LL.

Scientia) Certum est Jussum, ut manere suo deservi queat, (1) nosse debere factum

factum, quod vel circa divinas vel humanas res versatur. 1) scire jura & leges, quibus rite applicatis cum prudentia egisse dicitur. Hoc forte naturali progressu inspecto, Imperator *notitia & scientia* finiri meminit, alioquin hac definitio magis elogi instar haberetur Bachelio *ad d. § 1. J. & 1.* quale possum apud Rhetores Romanos Jurisprudencia meruit. vid. Hieronimus *ibid.* Vel ita dici posset: ex notitia facti & scientia iusti ac iniusti nascitur prudentia, & ubi non precedit accurata facti cognitio ibi semper male applicatur ius, etiam a peritissimo, Conf. *L. 2. ff. de Jur. & facti ignorantia.*

Arbitraria) Quae est apud, qui tulit legem, omni exceptione maior, de qua valet effectum *L. 9. C. de LL.* Cujus est leges praescribere, alius esse eandem interpretari. Ex hac novum jus inducit, quod non est JCI & privati hominis. Brunner *ad L. 12. C. de LL. n. 4.*

Usualis Quae est ex consuetudine, quae dicitur optima legum interpret *L. 37. ff. de LL.* & hac quoque juris auctoritatem habet, est enim authentica per tacitam Legis voluntatem, quae in omni consuetudine subest. Brunner *ad L. 34. ff. de LL. n. 3.*

Hac non pertinet) Sed tantum *destruenda*, quae videtur idoneis argumentis, ex regulis interpretandi desumptis, quibus de voluntate Legislatoris praesumptive indicatur. De qua si constet, JCI acquiescendum, utpote qui non LL. sed secundum LL. judicare. Hinc duo supponit. 1) ut sensus legis non sit usque adeo obscurus, quam sententia elici possit; nam alius authentica interpretatio locum habebit, (2) ne verba & mens sint usque adeo clara, ut omnem interpretationem eludant, hoc enim casu vel simpliciter utendum interpretatione, & insistendum dispositioni, hinc dura videtur, *L. prospectus. 12. ff. qui & a quib. manumiss.* cum ratio legis possit ignota esse *L. non omnium 7. ff. de LL.* & iudex alioquin videatur potestatem juris novi constituendi sibi arrogare. Brunner *ad L. 1. C. de Judic.* vel si manifeste cum aequitate nimis pugnare videatur, recurrendum iterum ad interpretationem authenticam per *L. 1. C. de LL.* Quod si iam ratio legis generaliter verbum appareat, tum locus est extensiva interpretationi, cuius exemplum est in *L. 16. ff. de Sponsal.* & specialiter *& angustius*, ut in casu occurrente ob circumstantias cessare videatur, locus est restrictiva, cuius exemplum est in Lege divina, poenam gladii homiculis indultissime distans, quae merito ad dolosum homicidium ex alio scripturae locus, rationeque recta restringitur, aliud vid. in *L. 11. ff. de in jus voc. & talis modo iudici aequitas commendatur in generali sanctione legis. Placuit 2. C. de Judic. conf. Seruv. Ex. 2. th. 47. seqq.* Notandum autem hac regulae 1) Quoties versamus in materia juris communis, vel alias favorabili, tunc regulariter obtemperatio interpretatio extensiva, potius prohibito specialis docetur. 2) Quoties versamus

in materia juris statutaris, singularis, a jure communi exorbitanti, privati, aut alias obfusa, toties adhibenda interpretatio restrictiva. Vel Quoties res est de genere prohibitorium, toties docenda est concessio. Ratio utriusque est in c. 15 de H. J. in 6. Odia restringi, favores ampliari convenit. conf. Zieg. de Jur. Maj. l. 1 c. 6.

Habitus) Quinquam scopus LLatoris præcipuus ad habitusalem justitiam tendere non possit, ob deficiens in interna imperium, cum tamen sine dubio proli Principis hæc vota sint, ut legibus suis, quantum fieri optime potest, non tantum cives bonos, sed & viros honos efficiat. quod vel generalis Jun. præcepta § 3 J. de J. U. J. tradita, ostendunt, tot erari possunt illi, qui cum auctore justitiam ita describunt.

Omnia legum præcepta) Non tantum humanarum, sed potissimum naturalium & divinarum, quarum observatione civis publica maxime promoveretur, Deus redditur propitius, & cives ab eo. quod alteri grave est, abfiliunt. Unde Justitia Universalis non acquiescit circa externa, quibus pertinet vulgatum illud: Tibi non Jus deficit sed probatio *L. Duo sunt Tituli 30. ff. de Testament. Tut.* Sed potissimum interna respicit, in quibus certo sciat vel ad minimum pervasus sit, causam suam esse justam.

Utentes omnes) Sive circa bona externa & fortune distribuenda versentur, ut justitia particulari, sive Deum aut hominem, sive res, & ita, ut sint pietas, castitas, temperantia.

Quæ definitur) Soleo alius *Justitiam Universalem* illam appellare, quæ præscindit a salute & utilitate cujuslibet Reip. in indistincto, atque simpliciter ad voluntatem divinam respicit, ejusque observationem per omnia intendit. Quatenus illa, tanta hominum malitia posita, obvenit & serva præter. *Justitiam particularem* vero, quæ se conformat maxime utilitati & felicitati Reip. quatenus illa per mores & ingenium suæ gentis legibus clonari potest. Quo supposito dicendum esset, nullas Reip. leges exade congruere cum voluntate divina, adeoque LLatorem non universalem justitiam, sed particularem intendere, ut vel ex ipso Reipubl. Judicio eximi illo poterit, ubi divortium liberatur ob duritiam cordis permilla fuit, *Matth. 19. D. Hipp. Agnot. ad Inst. 6. 1.*

Bona externis) Intelliguntur hic illa, quæ ab homine possidentur, & commutando vel permutando transferuntur. Ac de his bonis præcipue agitur in Jurisprudencia ut iusta inter homines servetur æqualitas, quod inspicienti Jus Romanum, est manifestum. Cum ad interna se non extendat cognatio Judicia, frustra in Reipubl. de his sed non sumus, cum his LL. applicari nequeant.

Bona communibus) Ut sunt honores, præmia, onera istem, quibus Cives Reip. jura tenentur.

Proportionem Geometricam) Hi termini magis implicent negotium, quam explicent. Clarius dicitur: Illa, quæ Reip. communia sunt, distribui inter cives non quales,

tales, ut autor dicit, sed qua melius meriti. Rei vero singulorum commutari uide-
re, non pro merito personarum, sed pro pretio rerum.

Erugulum) Sive persona, h. e. hominem ipsum, ut sunt jura Personarum, seu rei, ut sunt jura rerum, seu denique facta, ut sunt obligationes et contractus, concernere.

Arithmeti, am) Sic ut enim hac differentia numerorum semper est eadem, quoque et eorum ascendat quatuor, vel descendat, ut v. g. 3 4 5 6 7 10. ite, sunt in progressionem arithmetica, seu proportionem ut veli dicitur, nam differentia semper est eadem, nempe binaria, quo distat a g. 4 5 6 7 10 in consideratione habetibus privaturum simplex respectus sui vel fuit, ad eum vel factum ascendit, quoque tandem perone merum aut demerum ascendit vel descendit, vel Brannen. *Conc. Ar. c. 1 §. 21 fgg.*

Itaque primum, in delictis defuit consensus specialis, qualis in conventionibus stipulatur, non tamen defuit consensus generalis, qui ex facto elicitur, ubi fortis sit non ex lege, ut restituendum in rem non in pretium.

Personæ Quatuor enim personæ parentis & patris, scilicet filius, filia, graviter vel mortali & per consequens quoque poenam, perinde ut alia circumstantia, quæ recentioribus in L. 18 §. 2. l. 1. §. 9. de poen. loquitur in intelligenda gravitate delicti, non solum ad delictum & poenam respiciatur, sed attenditur respectus inter delinquentem & poenam. Sic inter eos, qui utitur ab aliquo commissum sit delictum, &c.

Magnitudo, Quantum nempe hoc vel illud de'ictum ab ipsa lege estimetur, suppositi v. g. poenae etate delinquentis, aut alia circumstantia a lege expressa.

[illegible]

Proximam potentiam) Non sicut illi videntur Theologi nostri expugnare vim ingentis contrarietatis luminis, ut cum iusta & iniusta ad, erimur, qui vocabimur *potentia* utantur, quae nobis uterius involvit, quam aperta sit, quae per aliud perfici possit, nisi jam tunc habitarum supponat, qui est potentia, in qua in Germania in homine Germano, Etiam homines tantum facit & ubi homines per hoc, si per hoc iuris & preceptum, aut si alicuius in, ex evidentibus per nos, vi et deducere concludimus de iustitia esse hanc d. scilicet, scilicet non in iustitia, non eroditur, non affertur in *Dei* iustitia, sed me les natura opera legis, d. ceteris Apollonio. *ad Rom. II v. 14.* Certe Thymogi nostras homines aequo magis potestus, respectu Juri Naturae, tribuunt & se habentem, vel certe aequo habentem analogum, potestatem superabundantem, h. e. quandam veram, realem, & operosam *potentiam*, & non licet, sed ipsam legem, quae deinceps iniquitas cognoscitur per ipsam operationem inter eos de rationationem, quod nosmet Apollonio d. l. v. g. expugnare, dum sit opus legis scriptum in c. libris Gentium v. *Wetzel. Comment. in Ep. ad Rom. d. l. Dist. Machet. de 7. Not. § 10 p. 13. seq.*

Natura) Pertinet hoc distinctio, quod quondam in iniuria ex natura Dei, quodam ex eius voluntate, h. e. sicut iuris divini potestatem & iura iuri morali, naturalis de quibus hac sermo. Hic ante Legem promulgatam malum involverunt precarium. Exemplum in nuptus scriptum & hauritur, illa vero in iura iustitiae Dei refragantur, quod ex parte cognoscere possum, si scilicet aliquod tenet in de iudicem generis hominum, quod Deus tanquam creator conservari voluit, exemplum in homicidio vid. Not. ad Brunnenm. *Jus & iust. p. 1. m. 3 § 8* sunt enim quae iam alicuius evidentem bona vel mala, ut ratio nostra prorsus auster salutare inquest, quam hac talis esse, ut Deus illa alicui velle non potuisset, aliterque bonitate sua & malitia hanc, quod nostrum conquirendum modum, dicuntur quasi priore esse voluntate Dei, & illam invertere. Unde Schultzeorum regula est *Objectionem* potest. *Not. se dissolvenda ex obprobrio praeceptum*, ut contra iura potestati obligantur, dicitur dissolvenda ex precepto in obprobrium *Zieg. ad Gen. I c. 1. § 10.* Atque hinc sunt iura Naturae immutabiles & inderogabiles etiam respectu Dei, de quo imp. *per. 7. de 7. N. G. C. conf. Dist. Hoppe ad iust. ad l. § 10.*

Deum potest) v. g. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, Certe Deum, homines parentes, neminem inde, h. e. Nec enim hac sermo est de principio absoluto primo, de quo ceteroque plurime moventur licet.

Principia) Quaecunque enim ex principio Juri Naturae concessa per necessitatem consequentiam deducuntur, illa sunt aequae iuri Naturae, ac ipsa principia, cum in, qui condidit praecepta, condidit sine dubio omne ad, quod sub praecepto continetur, v. g. otio non esse transigendum tempus *commem* esse occidendum, h. e.

Publ. 2. 12) Et cujus tamen necessitas ex discrimine recte rationis ostendi oportet; Huc pertinet locus Apostoli *Non cretidiffem concupiscentiam esse peccatum, nisi Lex d'vixisset, non concupisceret.* Quod omnino attendendum si jus ali- quod proprie *revelatum* dici debeat, cum hic terminus opponatur *convers.* Auditor autem improprie utitur voce, & jus naturae ea complectitur, ac describere vult istud jus, cujus notitiam ex sacris literis haurimus. Cum vero publicatio vel promulgatio non mutet jus ipsum, nisi quatenus aliquid addit, hunc illud naturalitatem quoque juri Naturae non tollit, quo plurima ejus praecepta in 5. Codice repetantur repeita. nam & in LL. nostris civilibus multa continentur quae sine juri divini & naturalis. Hinc Decalogus non simpliciter pro lege revelata, sive, quod idem est, potius habendus.

Id. Deut. 6.) Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Atque hoc jus est immortale, perpetuum & semper servandum. vid. Reink. l. 2. d. 2. c. 2. n. 2. *Cremontale.* Huc idem est quod jus Ecclesiasticum Judaicum, & Forense, idem quod Jus Ca. de.

Formalis differentia) Naturae enim principium est ipse Deus, & sic ex eodem fonte jus natura & divinum nascitur, Intuitu tamen accedentis promulgationis accidentaliter quaedam differentia subest, cum naturale cordibus tantum inscriptum sit.

Haec est Christum) Non natum, non baptizatum, sed crucifixum & mortuum; Liberatio enim ab obligatione legis in Sacris mortis servationis subordinatur.

Universale) Hoc commodius dicitur jus morale positivum, cujus necessitas ex solo lumine naturae non patet, quamquam praeceptis plurimis facillime ob insignem universalitatem assensum praestemus. Quae praecepta eo referenda sunt, non facti constat, neque de charactere talium praeceptorum à DEO milibito. De praeter ceterum homicidii omnes, & ut *Lev. 12.* nec non Polygamia prohibita continent plerique, nec videtur rejiciendus character, quem inde petere multi, si DEUS talis sibi in Genesii moribus abominationi fuisse testatus est, illosque ideo fere aeterni expulsum annatus, quale exemplum est *Levit. 12, 13 seq.* Hanc notam tamen esse perpetuam, speculi Dissertatione demonstravit Dominus Professor Budaeus in *Disp. de Abominationibus Divinis.* Quaedam sine praecepta etiam throgata tacita ieluetudine, non refragante Numine, videntur, ut de prohibito usu sanguinis & suffocari, de prohibito concubitu cum menstruata, &c. loquuntur Theologi.

Non obligat) Quod si tamen status Reip. praesentis id ferat, non negligendum est terrae hoc jus, cum a sapientissimo rerum conditore argumenta deducant, & magistratus humano praestent insignis argumentum, quousque imprudens in Insipientis pectus salva conscientia progressi valeat.

Humanam malitiam) Quae potissima pars juris est humani. *1. Petr. II. 17. 18.* Quamquam multa etiam ad promoveendam salutem publicam ordinentur.

Id. c. 11. Facilius autem Leges, ut earum metu humana coerceretur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsi improbus formidato supplicio refrenetur audacia & nocendi facilitas. Sicut ut in *1. Nov. 37.* dicitur, divino obtemperarent iussu homines, humano non fore opus.

Jus Gentium. De eo gravis est controversia, an tale detur, nempe ut ad classem juris, proprie dici possit referri, quod vix fieri potest, si definitioni juris mentionem *superioris* inferamus, nam talis hic omnino deficit. Nisi quatenus & hoc ex distantia rationis fluit. Ratio autem superior homine est non in se sed intuitu Creatoris. Ceterum fere in eo omnes consentiunt, quod sint certi mores & ritus inter gentes recepti, qui nec ad jus Naturae, nec ad jus Civile commode referri possunt, atque ideo a Dd. ad peculiarem speciem eraluuntur, conf. Rachelius *peculiar. differt. de Jus Gentium.* Dn. Pufendorf. *de J. N. & G. l. 2. c. 3. §. 22.*

Arbitraria) In iure naturae moralis necessitas subest ita agendi & non aliter, juxta notam Grotii definitionem. Sed illa quae jus gentium, mutabilia sunt, propter necessitatem & utilitatem humanam exigit.

Vid. Fr. Si absque ullo vel non ita difficili discursu ex primis principia juris naturae cognosci possit *primarium*; si per plures easque difficultates & remotiores illusiones colligitur, *secundarium* dicitur. Hæc vero distinctio ut ut nullius momenti sit, ad conciliandos tamen varios juris textus retineri potest. *Br. ad L. 1. ff. de n. 10.*

Detrahendo) Hæc detractio non est immutatio, sed tantum limitatio, desumpta ex utriusque Reipubl. Quoruplurimè autem illa fiat, bene explicat Rachel. *Diff. de Jur. nat. lib. 14.*

TIT. II.

De origine juris, & omnium Magistratum, & successione prudentium.

Res sunt partes) Mutato Reip. statu, mutantur leges. vid. Præcogn. *ad Inst. c. 1. §. 1. seq.* Ubi de origine & progressu juris Rom. plura recensentur.

L. 2. de mort. infer.) Dicitur hic lege Regia cautum esse, ne uxor prægnans mortua sepeliretur, nisi exfecto utero, quæ Lex Numa Pompilio adscribitur.

Formula) Hæc tandem abrogatae sunt per titulum Cod. *de for. m. A. 1. sublat.* Sed nescio an non magnam partem reduxerit in Saxoniæ, dum ibi sapientissimo promunciarur: *Dass die Stlage, inmassen sie anbracht, nicht statt habe.*

§. 1. J. de J. N. G. & C. Ubi expresse fit mentio *Legis Regiæ*, & quidem verbis

bus Ulpiani ex *L. i. pr. ff. de Const. Privac.* Ut non facile credendum sit illam pro signamento habendam. Non enim opus habuit Justinianus ejusque antecessores, ut significationem suam per signamentum hoc defenderent. Lex itegia Germanorum dicitur Capitulatio, vid. Carpz. *Tr. de L. Regia Germanorum*, verum hæc potestatem Imperatoris magis minuit, quam auget. vid. Dn. Hopp. *ad Iustit. §. 6. d. J. N. G. U. C. p. 24.* Dn. Page *Recher. Secretement. ad b l. manus 2.*

Utrum ad Hadrianum Legendum est ab Hadriano, a quoque hoc falsum. Num et si de his Codicibus nihil certi alius habendum, illud tamen constat, nullam legem antiquiorem Hadriano in Codicem relatum. Gregorianus Codex continebat Consuetudines Imp. ab Hadriano usque ad Valerianum & Galienum, Hermogenianus verò subsequentium Imperatorum usque ad Constantinum M. Nec nullus Codex ullam legem antiquiorem Hadriano habet. vid. Jac. Gothofred. *Prolegom. ad Cod. Theodos. c. 1. tom. 1. p. 17. seqq.* Leges Augusti fere omnes in jure mentio est in *14. infra. ff. de manumiss.*

Thed. Jus Unde Codex *Theodosianus* dictus, quem cum commentariis Jac. Gothofredi habemus 6 tomis in fol. Continet Christianorum Imperatorum constitutiones & prius publica auctoritate sunt confectus. vid. Insat. Jac. Gothofr. *prolegom. ad C. Th. tit. 1. cap. 1. ad Præcognit. Jur. c. 2. §. 5. p. 15. seqq.*

Præfina auctoritatis Quod easdem fidem ab Imperatoribus dicuntur, specie quadam præfina libertatis in senatu reliqua, plebem, quam omnibus juribus spem pervenerant, facilius in officio retinerent. Et hoc sine Justinianus ipse adhuc truns vice Consulatum Romanum suscepit, vid. Clapmar. *de Arcan. Rerump. L. d. c. 5. seqq.*

In legibus ferendis Si quid enim lege definire volebant, desuper Senatus Consultum fieri curabant, quod tamen ad privam Oratorem Principis, neque ad ejus nutum fieri oportebat. unde, quod in jure in uno loco oratione Principis dicitur introductum, abibz Oro alienabitur. Exemplum est in *L. 6. pr. ff. de rit. nupt.* Se I nomine Senatus Imperii placita habent vim Senatus Consulti in Germania² Resp. Neg sed vocari solet ad aligemelnes Reichs-Gesetzten, auctoritatem vero Legi non habet nisi ab Imperatore approbatum, tum enim inde nascitur ein edictum et Reichs-Gesetz.

Recedere Facultas de jure respondendi adhuc publica est, & hæc si non per modum consilii, sed sententia petatur responsum, Juxta inde discedere nequit vid. U. M. §. 7. Dn. K'iem. *ad Lauterbach. h. c. p. 93.*

Perpetuum Edictum Quia scilicet Prætoribus non amplius permissum erat illud immutare. Hujus Edicti schema exhibet Jac. Gothofredus in suis opusculis juridicis; & dicuntur a cum ordinem Digesti composita. vid. Caus. *Des auteurs. de Conceptione Digestorum §. 5. & ad 1. præ. orig. Jur. Univ.*

TIT. III. I. C. 14. 16.

De Legibus, Senatusque Consultis & longa Consuetudine.

Utilitatem Reipublicae) Vel potius ad administrationem Reip. & exercitium juris municipalis, fœderis regimini, &c. pertinet, adeoque ad *statum* seu *substantiam*, e. g. reipubl. Romano Germanicæ spectat, ut ait Imp. §. 4. J. de J. N. G. & C. Quod ex legibus cujusvis Reip. fundamentalibus dijudicandum. Hæc vero dependent ex conventionione publica inter Principem & Satus inus unde non male dicitur, hodie omne Jus Publicum in Imperio esse *Pactitium* seu *Conventionale*. vid. Illust. Dn. Rhetz *Jur. publ. l. 1. tit. 1. §. 13. seq.*

Utilitatem seu Statu) Dicitur quod ad mutua privatorum negotia inter se spectat.

Expressa) Quæ expressio non necesse est, ut præcise per literas fiat, quæcumque enim ratione Princeps declarare suam voluntatem expresse potest, ea ratione nascitur jus scriptum, v. g. si per præconem populo eam intimari curaverit. Quæquæ certum finis & notus juris scriptura fructuose inserviat, *Mev. ad Jur. Lub. l. 2. præf. l. 4. §. 1. seq.*

Rogatur) &c. conlatur, promulgatur, nam apud Romanos in libera Rep. rogabantur leges in Comitibus. Vel potius rogabatur Populus, an hanc L. ferri velit. §. 4. J. de J. N. G. & C. Præcognit. Jur. x. l. §. 15 p. 7. Vix dispar estimo est hodiernorum legum, nam Imperator in Comitibus panter vota statuum colligit, an hanc vel illam legem ferri velint, an non?

Introductum) Ex potestate usurpata quidem, attamen tacito populi consensu confirmata, in prius ad temperandum rigorem juris Civilis. L. 7. §. 1. ff. de J. & J. vid. §. 3. J. de her. qua ab int. def.

Vid. §. 3.) Ubi lex juris scripti species recensentur.

Observantia) Hæc enim semper presumitur, ita ut neganti incumbat probandi onus. Quod verum est in lege & i. ceterum iurum directa, alia ratio est in receptione juris extranei huc enim sæpius hoc urgetur, legem hanc nunquam ad observantiam delictam esse, sicuti hoc quoad jus Romanum frequenter regitur. Verum solus non usus non minuit auctoritatem legis, sed necesse est, ut contrarius usus doceatur, h. e. existisse casus, quibus pacificare potuerit, & tamen contrarium observatum fuisse, vid. L. 27. C. de i. stat. *Mev. P. 2. d. 25. Zieg. de Jur. May. l. 2. §. 5. §. 77. add. Ducurs. præf. ad l. y. mod. §. 3. 24. & 25.*

Necessitas) In rebus enim indifferenibus seu mere civilibus stat pro ratione voluntas, de quibus intelligenda alleg. L. non statum m. h. neque opus est, ut ratio

sio reddatur. *L. 2. §. 1. Ziegl. de J. M. d. l. §. 8.* De lege natura alia ratio est, quippe quæ per dictamen rectæ rationis innoscitur, adeoque per rationem demonstratur & potest & debet. Idem quoque obtinet in LL. Civilibus moralitatem quandam continentes. sic umano ratio reddenda est, quare per prescriptionem res tua fiat mea.

Fid. tamen Ad extendendam legis dispositionem ob paritatem rationis, cuiusque & ratio legis inquirenda est, ne extensio temere fiat, & eo spectat *allogat. L. 32. pr. Ex* ipsa probatur Regula ubi eadem legis ratio, ibi eadem dispositio. Quamvis tamen extranei in nostro territorio sunt, etiam nostris legibus obligantur, & hanc nihil frequentius quam eos juxta leges nostras nomine contractum, desisti, aut solennitatem conveniunt, cum sint subditi temporarii. *Grat. l. 2. c. 1. §. 1. f. add. Echh. b. §. 12.*

Vim coactionis Imo nec quoad vim directivam, v. Annotat. *ad Instit. §. 4. d. J. M. G. C. p. 25* Omne enim dirigens ab alio dependere debet, quam à dirigendo. Et quoniam sæpe Principes actiones suas conformant legibus, nulla tamen vis est in i, si lege quæ Principem ad id dirigat, eum omnis efficacia legum sit ex arbitrio Principis, sed si quæ a jure loquutionis, dum costringat, erit illa ex lege superiori & Divina, ne unquam subditi condicio mutetur ex euntenem Principis, unde est regula vulgaris, quod Princeps in contrahiis utatur jure privatorum, *Ziegl. de J. M. d. l. c. 1. §. 27. seq. & Brunsem. ad L. 31. b. n. 4. C. 5.*

Fid. tamen L. 4. C. 6. Bonus Princeps spontanea voluntate legibus solemniter Principatum B. Brun. *d. l. n. 3* Quia & si, ex precepto juris naturæ ad ad obligatur. Struach. *Dissert. de Stat. à Summ. Princ. §. 5.*

Aut possibiles Non quasi de impossibilibus lex non disponat, contrarium enim apparet ex §. 1. *J. de her. inst.* Ubi heres sub impossibili conditione instituitur, propterea institutio habetur, sed quod ad impossibilia neminem obliget. *L. 18. §. de R. J. Ziegl. de J. M. d. l. c. 5. §. 74. seq.*

Natura Nihil de præteritis nominatum in lege extant, quo pertinet *d. L. 7. C. b.* ubi tamen negotia adhuc penultima intelligenda, non plane decisa vel transacta, nisi magna necessitas publica aliud svident quæ exemplum in *Inst. p. 1. §. 5* subinde recurrit, quando ibi dicitur, *non observatis rebus juratis transactum esse.* Vel etiam quoniam reprobantur eo, quæ cum jure divinis & naturalibus pugnant. *Concl. d. h.* Bene quoque distinguit Mevius *P. 5. d. 175. §. 2.* in lex nova dispositio de substantia contrarius de ejus executione vel processu, possent enim casu ad præterita pertinerent.

Aut de iure Id est quæ ille jure naturæ vel divino non determinatur, nam de his lex qualem sciri potest, quæ item, quod jure divini vel naturalis est, respicit, aut aliquid adhuc nondum determinatum, non vero, quæ diversum quid statuat. *Ziegl. de J. M. d. l. cap. 3. §. 40. seq.*

Ex p. accidens) Quod in una materia casus occurrunt frequentes & rari, toties regula formanda est de casibus frequentioribus, nam regula nunc: o sup-
 rare debet exceptiones. Ita v.g. regule est: furmus esse iudicio, tantum
 quod filii rebusque suis per omnia iussunt: Scrum Vel' extum ergo ad, quod
 plurimum concedit, respexit.

Id. tamen) Aliud sunt negotia, que in utramque partem eveniunt, in aliam
 tamen frequentius, in aliam rarius: aliud sunt casus qui per se rari sunt, & fre-
 quentioribus non opponuntur, quos leges non neglegunt, & tali est, in c. 3. § 2. 7.
de R. D. l. de. de insula in mari nata. Singulare tamen exemplum occurrit in L.
 3. §. 5. *per hered. pat.* vid. infra Notas ad d. l. Tu verb. *Quantum tantum potest.*
fol. 17. n. 4.

Post duos menses) Nisi certum tempus in lege expressum, de quo casu intelli-
 gunt Dd. L. 45. C. de *Deurion*. Hodie plerumque adhibet so facti nudi Promulga-
 tionis dies interfecti. Si tamen nullum tempus adjectum, tam in Saxonia quam
 toto imp. in huiusmodi statuta adhuc observatur. Res. Pont. de anno 1777. tit. 18. de
fin. Marton. in Proc. Prof. n. n. In Camera tamen singulare, quod R. §. 1. §. 1. non
 obigit, auctorem infirmum a Margr. no Electore facti. U. M. §. 4. §. 15. Quae in-
 firmum in ultimo Imperii Rec. ad sex menses dilata. Bism. *Proc. Com. 111. r. §. 9.*

Promulgatione) Quae omnino necessaria est. L. 9. C. de L. Zieg. d. 3. M.
 L. 1. c. 5. n. 17.

Sciens am) Scilicet vel immediate vel mediate per consultos peritiores, L. 9.
 §. 3. §. 1. *de Jur. U. f. §. 1. §. 1.* Quod tunc argui potest, si quis excepit contra ob-
 ligationem productam, se Latine clausulas non intellexisse.

Per iudicium) h. e. non vi propria sed virtute legis divinae, quae ad obsequium
 subditum in conscientia adstringit. Rom. III. Et speciem normam in hoc capite
 Apostolum loqui de magistrato non Christiano, sed Ethnico, quales tunc erant om-
 nes. E non ob claveritatem religionis spernenda sunt Principum mandata, nisi
 directio sui divina refragetur v. Sanderfuhn, d. obl. *Confi. praelect. §. 1. §. 1. add.*
Disp. de foro conscientia c. 1. §. 3. Modo sint leges praecipientes vel prohibentes.
 In ceteris enim quousque L. Latet voluerit lege sua obligare subditos in conscien-
 tia, ex eius voluntate dependet. Sanderfuhn, d. l. praelect. §. 1. §. 1. §. 1.

Clausula perpetua Legi) Nihil enim cum naturale est, quam eodem genere
 quidque dissolvit, quo contractum est. L. 1. §. 1. *de R. 7* & nemo sibi potest legem di-
 cere, a qua non iterum possit recedere. L. 12. pr. §. 1. *de leg. 3.* quae regula maxime
 procedit in actibus solutis, non cum alio gesto, nam si cum alio quid gestum
 obinet regula L. 9. C. de O. U. A. Quae absentia sunt voluntatis ex post facto sunt
 necessarii; U. Nemo consilium mutare potest in alterius damnum.

Adquato) h. e. quae totam legem naturam exhibent, nam si plures adiunguntur, sine,

uno cessante non cessabit dispositio; uti nec cessante causa efficiente vel impulsiva. *Id. Brunn. ad L. 13 ff. de adopt. n. 3. § 4.*

Terminus legis) Quae enim est certum tempus concessa, elapso tempore censetur revocata. *C. 4. X. de offic. Deleg.*

Observatum) Iuxta requisita consuetudinis, de qua mox.

(M. §. 1. 2. C.) I ego noviter lata non potest opponi consuetudo praesens; expressa enim maior est, quam tacita. *L. 21. C. de procurat. & sic legi maior auctoritas est, quam consuetudinis, d. l. 2.* sed post legem latam induci consuetudo legem vincit, quia Princeps patiendi induci consuetudinem, obligationem legis praecedentis relaxare videtur. *L. 32 ff. §. 1. de l. l. Dn. Berger. Respon. l. l. ad h. §. 2.*

Tacita L. Latoris voluntate) Bene ita Auctor, nam tacitus populi consensus, quem alii substituant, non sufficit, nisi in Democratica Rep. ubi populus L. Latoriam potestatem habet, quoniam adhuc referenda sunt descriptiones J. Ctorum Romanorum in *d. l. 32. vel. U. M. §. b. §. 11.*

Requiratur) Quicquid sufficit ad inducendum tacitum consensum L. Latoris, illud quoque sufficit ad consuetudinem. Hoc ergo arbitrio iudicis determinandum est, inquit, quot actus, quantumque tempus requiratur. arg. *L. 1. §. 2. ff. de Jur. deid. M. P. 4. l. c. §. 4. U. M. §. 1. §. 12.* Actus tamen hi non debent esse voluntarii, sed debent esse necessarii, ut hae utantur, ut ait J. J. Valle.

Diuturnitas temporis) Hoc nec Jure Canonico definitum. Jure Canonico requiruntur 30 anni, annus & dies, *Carpz. p. 2. c. 3. d. 21. U. M. §. 12.*

A jure scripto) Seu habet effectum juri novi correctorii, & hunc in dubio adhibenda stricta interpretatio.

Probatum) Quia hoc facti est, an sit introducta, quae autem facti sunt, probari debent. *L. 23. C. de probat.* ubi vero constat de introductione, jura ius est.

Natura) Ut sunt consuetudines Feudales. Si tamen negetur, quod sit notum, non veritas, 10 testibus probanda. Ea quidem talibus, qui sint ex diversis partibus aut sumis. Imo & testibus examinandi a quo audiverint.

Obiter and) Quousque enim se potest extendere expressus Principis consensus, eoque trahendus est tacitus, non ulterius, unde talis consuetudo corruptela potius dici meretur. *c. f. X. de Consuet.*

TIT. IV. I. C. 14. 15. 19.

De Constitutionibus Principum.

Motu proprio) Et generaliter, nam si motu proprio quidem initium tamen certarum personarum quod constituit Principum mandatum erit. *vel. Disq. de Motu proprio Principis.*

Annotationes) Quando scilicet ipsi supplicatione inscribuntur, quid Princeps fieri velit, quod in hactenus appellant etiam *Signatur*, in Marchus enim *Ducet*.

Epistola) Quasi sunt illa rescripta, quae complicantur per modum epistolae, quibus de inferuntur preces.

Pragmatica sanctiones) Quando scilicet super illa causis, praevia deliberatione plenaria cum Consiliariis, a Principe rescribitur, & quidem hoc fine, ut perpetuum non habeat apud omnes subditos. Adhiberi huic fuit formula: *Nachdem wir die Sache in unserm geheimden Rath oder Regierung reiflich überlegt haben. x.*

Sub 15 obreptis) In c. 10. *X. de Rescriptis*, haec res videntur distingui, ut obreptis sit, ubi falsitas suggesta, *Subreptis* autem, si ex facto aliquid suppressum, non omnes circumstantiae aliter, sive breviter, ubi veritas suppressa, vid. *Disp. de falsis. princip. oblectat.*

Nullo sunt momenti) Unde tale rescriptum, quam diu pendet sub & obreptionis quatuor, executioni non mandatur, sed de falsitate vel veritate precum prius cognoscitur. *Mov. P. a. dec. 183. 15. 177.* Ex hac exceptio nemini hodie deneganda, cum clausula: *si praeter veritate nitantur*, de iure Canon in quolibet rescripto subaudiatur. c. 2. *X. de Rescriptis*, vid. *Dissert. Jur. Civil. & Canon. de Rescriptis. 1. dist. 2.* nisi vel ad hanc clausulam *motu proprio*, quod huius est effectus, ut exceptionem, vel potius presumptionem, sub & obreptionis tollat. c. *si motu proprio. 23. d. proband. 15. dignitas. in d. 10.* vid. *Disp. de motu proprio Principis. c. 3. n. 39. seq.* vel secundum mores hodiernos mandata vel rescripta *sine clausula* sunt, ubi simpliciter patris injungitur. *Conf. U. M. ff. b. 1. §. 7.*

Jus commune faciunt) Hoc ita, si Principe praesente veliente sententia feratur, si enim habet potestatem condendi legem. Quod si vero ipsi Consilium Principis pronunciant, aliud ostendendum erit, cum illis potestas ferendi legem non data. Unde nec *Decreta Camera Imperiali* faciunt, vid. *Uf. Mod. ff. b. 1. §. 1. seqq.*

Principi mentis) In sententia interlocutoria regulariter ad jura partium respiciit Princeps, hinc non capiendi generaliter, nisi Princeps declaraverit, se in futuris casibus idem observari velle.

Jur. singulare) Scilicet ratione *communi*; nam ratione *removendi impedi-* menti sunt jus universale. Et hinc privilegia omnes stringunt, ne privilegato in alio privilegio obliant. *On. Ziegler. de Jur. Majest. l. 1. c. 12. §. 16.*

Privilegium) Frustra enim per privilegium conceditur, quod jure communi jam competit, unde Privilegia sunt interpretanda, ut aliquid peculiare a jure communi tribuant. *L. un. C. de Testam. Erenkel. de privileg. l. 1. c. 6. n. 7.*

Odiosa, Odium exinde judicandum, si per privilegium a iure communi inferatur in jure quodvis, e. g. si quis eximatur a tributu, ita ut a reliquis Civibus subie-

vetur. Aliud exemplum habemus in *L. 5. C. ad L. Jul. Maj. & L. 16 §. f. ff. de pen.* Ubi consiliarii Imperatoris hoc privilegio gaudent, ut & in ipsos committatur crimen laesae majestatis. Hoc quia personale est, pro odio reparatur, & hinc restringendum ad casum, si intus Imperatoris injuriam passi.

Extinguuntur) Ideoque nec ad heredem vel qualemcumque successorem transeunt. Enenkel. *de Privileg. l. 2. c. 1. n. 2.*

Ex speciali juris dispositione) h. e. Lex interdum etiam privilegia personalia ad heredes extendit. Ubi vero deficit haec legis extensio expressa, ibi heredibus nihil temere tribuendum: Nisi privilegium ob beneficia concessum fuerit, quod in dubio etiam praesumitur pro posteris concessum. Cum aequiparetur privilegio per contrarium, vel alio titulo oneroso quaesito. Menochius *lib. 3. praesumpt. 103. n. 13. seq.*

Ad alias) v. g. Ad uxores & liberos. *cit. L. 6. C. de Prof. & Med.* Utitur, utem hic regula. *Quoties Privilegium personale privilegiato foret inutile, nisi ejus, cujus extendatur ad alias, toties licita est ex alterius persona extensio.* Merius *P. 4. d. 151.* Brunnem. *2. l. f. C. de Usur. Res jud. n. 7.* Quia Privilegia ita sunt interpretanda, ut insigne aliquid conferant, & ne reddantur inutilia. *L. 3 §. b. l. & arg. L. 21. ff. de reb. dub.*

Transmittitur) Ita tamen ut heredes magis ex defuncti persona, quam ex sua, ob legis dispositionem beneficii effectum fruantur. Enenkel. *de privileg. l. 2. c. 4. n. 49.* quemadmodum beneficium *SC. Vellegant* heredibus prodesse dicitur, *L. 7 §. 1. ff. de Except.* Idem in beneficio restitutionis in integrum obtinet, quod heredibus minorum conceditur, sed intra illa tempora, quae defuncto minori superant. *cit. L. 6. §. 19.*

Vid. 35. 40. §. c.) Sicuti heres socii, etsi socius non sit, emolumentum tamen successoris est, ita & heres privilegiati.

Benefici competentiae) Hoc heredibus non competit, quia deficit legis extensio, allegat. *L. 12. §. 13. ff. sol. matr.* nisi quod ad mariti liberos per modum benignae interpretationis extendatur, alleg. *L. 12. pr. ff. eod.*

Dicit) Scil. quantum ad *praelationem*. vid. §. 29. *J. de actum. conf. Annotat. ad d. §.*

Vid. Corpz. p. 1.) Corpz. recte distinguit inter privilegium praelationis & inter jus tacitae hypothecae. Hoc ad quosvis heredes transit, non illud; nisi ad liberos ex eodem matrimonio natos. Hinc nec jus praelationis extraneo cedi vel vendi potest.

Nobilitas) Liberi enim nobilitatem habent ex prima concessione, & hinc parentem.

Motu proprio) Hæc semper valiora censentur, & hunc non facile revocantur, est enim in illis voluntas pecuniaris meriti. v. *Dis. de Motu proprio Principis. c. 3. n. 5. seq.*

Ob varias causas) v. g. Ob professionem artis e. g. reg. 2. Enenk. c. l. n. 17. Maxime frequens causæ est ob *benemerita*. Ubi tamen requiritur, ut illa benemerita non sint ordinaria, ad quæ quis in officio tenebatur, nam pro his accipit solum salarium, sed debent esse benemerita extraordinaria, per quæ singularis reipublicæ ita promotæ.

Quamvis modo subiectis) Regulariter enim privilegium non concedi solet *non subditis*, cum privilegia extra territorium concedentis vim juris amittant. Non dubium tamen est, posse etiam extraneo honori vel commodi causâ privilegium concedi, quoad minimum in territorio concedentis perpetuo frui, v. g. ut transeuntia per territorium a vedigalibus sit immunita. Sane privilegia nobilitatis & ejusmodi dignitatum ex mutua inter gentes complacentiæ lege, seu ex mutua gratificatione, etiam extra territorium valent. *Zieg. de Jur. Maj. lib. 1. c. 28. §. 26.*

Incuriam alterius) Unde & clausula *salvo jure tertii* etiam non addita subintelligitur. *Calp. Block. de Error. l. 2. c. 5. n. 30. add. Dis. de Privilegiis in interpretatione c. 4. n. 5. 7.*

Latius) Si modo non valde exdant jura superioritatis sui Reipublicæ, nam hujus præcipue est habenda ratio præ uti state singularium. *vid. Mev. P. 5. d. 18. n. 8. C. d. 19. n. 1.*

Stricte) Ut scilicet ei quam minime obstat.

Non utitur jure suo) Limitatur (1.) Nisi unus certet de *damno vitando*, aliter vero de *lucro captando*. *Berlich. P. 2. De. 27. n. 7. Brunnem. ad l. 11. ff. Minor. n. 11.* (2.) unus privilegium sit generale, alterius speciale, hoc enim tempore forius stringit & generali derogat. (3.) unum privilegium altero sit potentius. *Berlich. d. l. n. 8.* quod estimandum ex majori commodo Reipublicæ. *add. Dis. de Jure Privilegiati contra privilegiatum. c. 1. n. 52. C. c. 2. n. 26. seqq. C. n. 54.*

Ex mera gratia) Quia sola Principis voluntate nituntur, quæ mutari pro lubitu potest. *Mostr. Da. de Rhett. l. Jur. Publ. l. 2. c. 7. §. 3.* Probe tamen hic attendendum ad verba privilegii, in Princeps causam in mera gratia fundet, nec perpetuitatem concessi beneficii exprimat, ita enim pariter reputatur, ac si esset beneficium precarium: quod si vero addatur perpetuitas, tunc habet vim donationis perpetuæ, quæ si in ingratitude superveniente non revocatur. *add. Brunnem. ad l. 48. d. R. j. in dno. n. 12.* Aliud ergo si sint *remuneratoria*, vel titulo *oneroso* qualitas, talis enim obligatus est jura Gentium, & hunc Principem pantes stringit ut privatium.

verum. vid. Disp. de Impugnatione facti proprii c. 1. n. 22. seqq. add. Zieg. d. Jur. de 1. 1. c. 12 §. 13 seq.

Subiectus) h. e. re vel persona. cui inhaeret, subiecta, v. gr. si miles nocendus consensit.

Quoties) e. g. si privilegium officio cohaereat, & quis ab officio remoretur sit. Vid. Mey P. 2. d. 5. n. 2.

Vid. tamen Privilegia, quae magis propter dignitatem quam propter officium concessi, scilicet ex benigna iuris sententia etiam cessante officio durant, cuiusmodi exempla in alleg. textibus occurrunt. conf. Brunneq. ad tit. C. de iur. for. m. n. 17. §. 20.

Renunciatio tacita) Quae contingit non usu regulares decennales. arg. L. 1. §. de Nund. vel. Carpaov. P. 2 c. 3. d. 23. Modo privilegiatus illo uti commodè poterit, vid. Disp. de Non Usu Juris quæst. c. 2. n. 41. §. c. 3. n. 32. seq. Idem profors dicendum, si quis actum unicum privilegio directo contrarium consummaverit. Enenkel. de priv. l. 3. c. 15. n. 4. seq.

Tempore) ipsam impugnationem privilegii ad XXX. annos permittum esse assent. Merius P. 7. d. 29. n. 2. quod intelligo, nisi interim ipso facto alud approbatum fuerit.

Morte concedentis) Hoc ita in iuribus perfecte quæsitis, non in quærenis seu adhuc pendentibus, unde expectative ad beneficia plerumque revocatur a successu e. Nisi ad *Benefactum* concessum, cum ita datum intelligatur, quam diu concedens voluerit, voluntatis autem ultimus terminus mors est. L. 4. §. Locat. c. 3. de R. script. in 6.

Utiliter videtur) Cum primis si successor titulo *singulari* (h. e. electionis) Principum acceperit; alioquin verissimum est, talem etiam successorem ad facta & privilegia Antecessoris servanda, certe per interpositam Rempubl. obligari, nisi privilegium sit plane Reip. noxum, in omnibus enim tacita hac clausula subest, *ut Resp. sit noxia*. Cum duplex obligatio sit in Principe successore: alia, qua hæres est, qui respectus est me. e. privatus, alia, qua adstringitur ad promovendam Gloriam publ. qua respectus vincit priorum. Nam salus populi suprema lex est. de J. B. §. P. l. 2 c. 14. §. 10. seq. Zieg. de J. M. l. 1. c. 12. th. 14. seq. Mey P. 5. D. 236. n. 1. ad Disp. de *Statu publica* c. 1 n. 26. seq.

Cum consensu) Ex quo sequitur, hodie amplius verum non esse, quod Principi, hoc est, Imperatori *pl. et. legi habeat vigorem*; addendum enim, si simul concurrat placitum Stenuum. vid. Ut Mod. §. b. 1. §. 1. seq.

In Camera) hoc est, si causa per appellationem ad Camera[m] devoluta hæc iudicatur circa materialia causæ secundum statuta illius Provincie appellatum Processus vero appellationis ducitur secundum stylum Camerae. conf. Ut Mod. §. b. 1. §. 5. seq.

Edictis praeferuntur) Principes enim nostris auctoritate propria & perpetua, vi superiorum territorialis, jus dicunt, & leges proprie dictas condunt. Hinc, cum Principum nostrorum placita ad jus Civile referantur, apparet, novas illas actiones Principum statutus introducias perperuas esse, ad instar actionum civilium, vid. Uf. Mod. ff. ad l. de Orig. Jur. §. 4. & h. i. §. 5. seq.

Prænucciales) Imperiales eadem potestate LLatoria gaudent, qua Principes. vid. Instr. P. 2. O. nobis Art. 2. §. Gaudeant, Mev. ad Jus Lubec. Qu. prat. 1. Gaudent scilicet eadem dignitate *reals*, non *personals*.

Propter Privilegium) Dantur enim in Imperio Civitates quaedam amplissimis instructa privilegio, adeo ut inter imperiales & municipales *medie* esse videantur, v. g. Brunsviga Magdeburgum, Hildesia, Osnabruga, Stralsunda, quæ ultima proprium Consistorium habet. vid. Mev. ad Jus Lub. Qu. prat. 2. n. 43. seqq. add. Disp. de Statibus Provin. solibus, c. 2. n. 70.

Potestas) Confirmatio hodie indistincte videtur esse necessaria, ne, si causis forte ad iudicium Principis per appellationem delata, statutum illud rejiciatur. Mev. ad J. L. d. qu. 2. n. 6. seq. Quod cum primis tunc procedit, si Civitas contra jus commune aut ultra modum suæ jurisdictionis vel potestatis, quod statuere vellet. Bruunem. ad L. p. ff. de J. & J. n. 2. Dn. Liegl. de Jur. Maj. l. i. c. 3. §. 16. & 18.

A Superiore. De iure Germaniæ etiam inferioris Magistratus confirmacionem sufficere, testatur Mevius P. 3. dec. 214. n. 6. Bruun. ad L. 3. ff. de Colleg. & Corp. n. 3. seq. quod in terris Brandenburgicis non sufficit.

TIT. V.

De

Statu Hominum.

Eius juris) Scilicet commune, quod potissimum consistit in iure *consultorum*, & *mentorum* & *contractuum*, vid. Uf. M. h. i. §. 6. Nam quantum ad privilegia, dicitur, ius civile quodlibet esse potest, cum hæc pro dignitate & qualitate personarum varie sit. Dignitas pertinet ad statum Politicum, quem non intendit ius nostrum, nec ob dignitatem uni maiorem potestatem disponendi de rebus suis concedit, quam alteri.

Ingeniis) Scilicet. quantum ad exercitium Juris Civilis, & huic annexi juris auctoritatem auctoritatem.

Jure Patronatus) Quod imprimis in reverentia & sperato jure succedendi consistebat, & ff. de Jure Patronat. de Operis libertorum, & de obsequiis Parent. & Patron. præf.

Captis infidelibus) Scilicet iure *retentionis*; cum illi nostros, quos ceperunt in bello,

lo, in durissimum servitutem redeunt. Ultra tunc ego, aut que Barbara Gen-
tes, jurisdictionis nequit extendi. *conf. Disp. de liberis. Juris §. 11. 12.* Aliud
etiam est in aulis ab inde ibus capis, qui ratione nostri pro servis non ha-
beritur, ita potius pro illis, qui Reip. causa ab sunt. unde saculari testandi integra
manebat, ne, qui premium merentur ob navatam Reip. operam, clamum incur-
rant, in servorum conditionem misce de trahi. Unde seditio legum Cornelie de
possimini in his cessabunt, cum illi opus non sit. Retinere n etiam duranee ca-
pitivitate omnia jura sua patris, vid. *Uf. Mod. ff. de r. §. 4.*

Potest) Nonne enim Apostoli passim servos, qui ad Christianam religio-
nem erant conversi, ut eo majori fide serviant, nec specie religionis contemne
dominos suos atque Christianos, *ad Eph. 1. 1. 1.* Ergo cum juri divino servitus
constrata non sit, sequitur, Turcam per baptismum susceptum stricto jure non li-
berari, cum domino suo factum, quod semel est nactus, sine facto suo h. e. sine expre-
so consensu in libertatem, auserti nequeat. *Uf. Mod. ff. de r. §. 3. 12. f.* Ex eodem
fundamento sequitur, Christiani Religionis non refringere pactum pro delicto
praestitum servis, cum si alius operam pro perpetuo locare potest, cur idem non possit
creditori?

Revera sunt liberi) Quod gentium in Germania assen potest, et si illorum
in omnibus provinciis non eadem sit conditio, praesertim v. in Westphalia magis
pro servis quam in aliis reputantur, & vocantur ibi *das Eigenthums-Recht*. Quod
perena praecipua jura communis capere ostensum in *Uf. Mod. ff. de r. §. 6. seq.* Re-
stricta tamen est illa libertas, ne vergat in prejudicium praedii, & inde dependen-
tium servitiorum. Hoc enim respectu ipsi eorumque liberi glebae adscriptis so-
censeri possunt, vid. *Uf. Mod. ff. de r. §. 5. 13. f.*

Excluduntur) Scilicet ratione illorum, quae extra glebam possident, *Germani*
liber *das Hof-Gerecht* in his enim & contrahendi & testandi licentiam habent.

Argumentatur) Nisi qua diversitate ratio ostendi possit. Sciamus de *Ger-
m. person. l. 3. §. 1. 2. 11.* Sane servi nostri conducti sunt plane liberi & ex *con-
tractu locati conducti* tantum nobis obstringuntur. *U. V. ff. de r. §. 12. 13. seq. §. 1. 15. 2.*

Hic dicitur) Per ipsum scilicet ab Imperatore Friderico in *all-gat. antb.* Omnes
peregrinos, ipsi jura Sac. *officium* excludit.

Quasi bannitus) Imo etiam suscitatos, respectu illius provinciae, unde su-
stigitur sunt ejedi, potantur enim mediam capias denuntiationem, & pro pere-
grinis extorci habentur, ut ab omni jure illius provinciae excludantur. Et hunc
mortuam patre filius suscitatus succedere nequit, vid. *Tr. de Success. ab int. Disp.*
12. c. 1. §. 5. 16. f.

Es proscriptus) Illi pejorem conditionem sunt quam deportati, cum non tantum
civitatem amittunt, sed & illa, quae jura gentium sunt, domi impone laedi possunt.

Perfetto) Hoc verbum respicit separationem partus a matre, nam si vivat quidam partus, dum entur, desinit vero in ipso partu, antequam plene separetur à matre, vivente nam censetur, *Carpe. P. 3. c. 1. de def. 17. n. 3. §. 6.*

Præter i. Sive *Membra*, quæ ex fluctibus quorundam locorum occidenda, sicut de *Be. q. 3. testatur Civitas in introduct. ad Justitiam, lib. 1. Part. 3.* quod à olim Leg. XII Tab. cautum vid. Menoch. *de arbit. jud. Quæst. L. 2. de 156. n. 12.* quos mox etiam, ut inquit, prius repone, sicut ex humeribus natus sit ille partus a matre ex humeribus bellu. vid. *U. Mod. §. 1. §. 15.* habentur autem pro mortuis, cum de humanitatem habent, id quod ex capite potissimum affirmatum. Hinc epimach mortuo haptimus non attribuitur, nam rationalitas consistit in capite. conf. *Tr. d. Success. ab intest. Differt. 1. c. 2. id. 20.*

Imperfecti) Scilicet quoniam membra corporis.

Per se missa, Hoc in iure nostro non requiritur, sed sufficit, si spiritum ediderit, vel ex alio signo de vita constet, s. g. ex motu & pal্পatione cordis. Ex emissionem enim vocis recte quidem inferatur, siquidem vivit, verum ex defectu epi non solum mori præsumi debet. Hinc posthumus ita vivit eductus, capax est hereditatis, etiamque transmissus, licet in manibus obstrictum decedat. Unde quæstionis de partu vivo maxime effectus elucet, vid. *Carpe. P. 3. c. 1. d. 19. Tr. de Success. ab intest. Differt. 1. c. 2. §. 13. seq. & de Jure Sen. d. 1. c. 1. n. 40.*

Debito tempore, si enim debito tempore non fuerit natus, v. g. mense 3 vel 6. vid. *Tr. de Success. ab intest. d. 1. c. 2. §. 1. d. seq.* in partus non præsumitur vivisse, sed ex, qui lucrum sperat ex hereditate defuncti, nullum, incumbit probatio, partum vivum in utero præcessisse, *Carpe. d. P. 3. c. 1. d. 20.*

Utrum offerrentur) Ex quo sequitur, g. a. idam a præstitione juramenti aut testimonio dictum non esse immutem, quia partus non obest, vid. *Mer. P. 3. d. 30.*

Donec pariat) Imo & post partum nimis mox suffraganda, ne partus alimentis nutritus subtrahatur. *Richter Dec. 2. n. 4. Carpe. Pr. Crim. P. 3. qu. 17. n. 22. seq.* Quod si veru caput mulieris amputandum, illico post partum eorum poena executam mandanda, nec donec vires recuperet, excludendum sed infans de obstetricis p. obsequium. Aliquid tamen hærentium temporis seu una vel altera dies non excluditur, ut scil. produci possit in publicum. *Richter d. l. 1. n. 7. §. 2. Carpe. d. l. 1. n. 19.* ubi tamen in hæc usus contrarium observari affirmat.

De quæstion) Ubi q. dies post partum exi. edari solet, *Gallus, d. l. 1. d. 1. Richter. Crim. c. 5. Marascul. 3. n. 40.*

TIT. VI. IX. C. 47.

His, qui sui vel alieni juris sunt,

D 3

Im

3. §. 1. *d. suis & legit.*) In hoc L. 3. hoc ita determinatum, si nascatur ille iussu, *Jur. em. purgationis*) Quo te liberent à poena anticipatæ concubitus, ex illius locorum iocunda. Cui enim ius succurrit, in illum non cadit sinistra suspicio, sine qua lex absolvit, ille non opus habet purgatione.

III mensis) Iura hic à minori argumentantur, & concludunt, si partus etiam *septimestris* censeatur in iussu nuptiarum conceptus, multo magis *quimestris* conf. Ty. d. Jur. Senf. *Differt.* l. 1. c. 1. n. 42 *seqq.* et si non adeo frequenter partus hic consumitur. Cum multi Medicorum dubitent, an vitales sit & perfectus. vñl. *Carnus. de Partu* c. 9. Quamvis illorum Rationes, iuxta astronomicas nomenet *Gochofr. ad l. 3. §. 1. d. suis & legitum.*

Nisi immaturus) Limitatio hæc eo pertinet, ut excusentur parentes à præsumptione anticipatæ concubitus. Alios recepti Dñrum sententia, quod an legitimitate partus dispicienda, non præcedit ad menses, quia partusd tempore sunt incerta, sed potius ad vitam partus respiciendum sit.

Post nuptias nati) Nempe si de legitimitate partus in ipsius favorem quæsitum sit; Effectus in hoc consistit ne talis filius excludatur à successione in illo loco ubi statutam adest legitimatam non succedere. Peccata enim parentum non possunt obesse iustis, si verum matris utero tempore natiuitatis adest. Hic igitur attendendum n quis lem est, quot mensibus à contractis nuptiis editus fuerit partus, sed sufficit, quod editus sit eo tempore, ubi parentes in iusto matrimonio degebant, nam in alleg. L. 11 C. de natur. lib. l. c. c. l. ius imp. ut *fratres in furtivo* l. 7. c. *construitur, in quibus de statu liberorum est dubitatio, non concupiscentia, sed partus inspicitur, & hoc favore liberorum.* Hinc vel altero nuptiarum die natus, & natus esse non dubito. Ut M. §. ad ist. *præced.* §. 15. Parentes tamen ex partu loca capiti & anticipatæ concubitus omnino poenas luunt, nisi eo tempore fuerit & levis partus, quod iure veteri ad legitimatam partus requirebatur, quippe quod hodie extenuis retentum, si de parentum pñam quærentur. Conf. *Carp. Jur. iur.* l. c. l. 1. d. l. 1. d. l. 3. d. 76 *seqq.*

Principio 21 mensis) Partus tempora sunt incerta, itaque in dubio pro partu, cuius insignis est favor, pronunciandum. Placuit vero hoc certum pñe Novellorum. *Nov. 19. c. 1. vñl. Tr. de Success. ab intest.* *Diff.* l. 1. c. 2. §. 17.

Regulariter) Nisi viduas sit honestæ viræ & extra omnem suspicionem illicitæ concubitus vixerit, ob nimiam enim lucum partus tempus scipius extendi solet, itaque hunc quoque partum duodecim menses pro legitimo reputari, fuisse mox *Jo. à Sando Dec. Fris. l. 4. l. 1. d. l. 10.* Præcipue hic attendendum, in primis non habere liberos, aliter enim semper presumo captam & hereditatis gratia relictam viduam.

XXX. dñr. Non ergo menses lunares, qui 29 dies habent, sed lunæ tres attenduntur, quoniam *Meynus Consil.* l. 11. n. 74 *seqq.* etiam lunares menses adhibuit.

Con-

Conse utentes) Non minus non datur beneficium *L. de p. 1. §. 7. n. 1. n. 2.* et legamus in p. 1. n. 1. n. 2. *L. §. §. h. e.* Inter esse potest ut in p. 1. n. 1. n. 2. potest legamus, quia bona in p. 1. n. 1. n. 2. acquiritur p. 1. n. 1. n. 2. ut in p. 1. n. 1. n. 2. imo restat in potestatem amicit et. *L. e.* consensu tamen non videtur necessitas in legitimatione per subsequen matrimonium, sed al. effectum legitimationis, quippe quoniam infans etiam libe in de viro patre contingit, non tamen in effectum patris potestatis, ubi si in consensu omnino necessarius. *Brunem. ad L. §.*

Subsequen matrimonium, hoc pargat omnia vna p. 1. n. 1. n. 2. *cap. 1. n. 2.*
§. 2. qui sit sit leg.

Naturalibus instrumentis) Necessarius hoc erant, ut ex illis de mutatione adfectionis concussus in mortem, de le consensu uterum conita et p. 1. n. 1. n. 2. vid. tamen *De iur. in Res. ut L. §. §. h. e. §. 7.* Quibus tamen hodie amplius non est, cum ex *Hieronymo de iur. p. 1. n. 1. n. 2.* et *al. n. 1. n. 2.* vid. *U. M. §. §. h. e. §. 7.*

Vid. in. in. §. 7. Colligitur ex his testibus, libe in p. 1. n. 1. n. 2. per subsequen matrimonium legitimationis, per omnia acquiritur est. *leg. in. §. 7. ut dicitur etiam in alleg. N. 74 p. 1. n. 1. n. 2.* *sed U. M. §. §. h. e. §. 7.*

Honestas parentibus) Hoc in fisione juris ob retructa ratione in matrem: n. ad tempus conceptionis uterum an le ubi non potest, sed iam in tan testimonio committum esse, cum fisione juris in effectum pro veritate habere a. *Carlos locupl. h. d. n. d. §. 7.* nam fisione juris non sunt mendacia, sed legum beneficia.

Consuetudinis) Videtur ergo auctor iure communi feudali auctor statuere, sine dubio ob generalitatem *cap. Naturalis §. 7. ad. verum §. 7.* illu rest. legendum ad legitimationis post delatum alio succellionem, de sic de legitimationi per Rescriptum, vid. *Scriv. Syn. §. 7. Fund. c. 9. §. 3. n. 12.* Ceterum nec consuetudo illa universalis est; in Ducatu enim *Brunsvicensi & Magdeburgico* non admittuntur, de ex novissima constitutione *Serenissimi L. edicti* etiam in *Marchia* non amplius in feudo succellunt. Etiam patet de mater sine Nobilibus, vid. *Tro de Succell. ad me. Diff. 1. c. 3. §. 27. seq. §. 4. §. 5. n. Exam. Jur. Feud. c. 15. §. 16.*

Ducere non potest) Forte qui ad concubina mortua. Quod tamen hodie non amplius requiritur. Cum enim hoc requisitum tantum sit *Juan. Carolus, Principe* hoc tollere potest. Interim tamen *Le met Palatinus* hac potestate non gaudet, cum illius potestas in *L. L.* ut in p. 1. n. 1. n. 2. vid. *U. M. §. §. h. e. §. 7.*

Inheret) Qui casus singularis est cum a ius post mortem patris legitimationis non nequeat, ad effectum scilicet succellendi. Heredes enim in momento mortis ad alios translati. In hoc autem in hac translatio succellionis relemento pateris quod antea suspensa. Alii autem in illius post mortem legitimationi possunt, sed in succellionis commodo non gaudet. Quod alios vero effectus, ut scilicet admittatur ad honesta collegia, semper legitimam potest.

De Fraud.) Hoc regulariter non admittitur, nisi legitimus sit fundi dominus, & scilicet sit novum. Nam si antiquum sit, agnitionum quoque confectus est necessarius. vi. l. Ex. j. F. r. q. qv. pp. q. l. r. de s. A. l. D. r. c. 2. §. 29. 29.

Legitimis alii) Non tamen aliter considerari possunt, quam fratres seu cognati unilaterales, quia legitimatio per Rescriptum unicum tantum vinculum inducit, scil. respectu patris legitimatorem petentis. Et hinc in concilio fraterum Germanorum successione excluduntur. Conf. Tr. de S. A. L. D. J. c. 1. § 42.

Conjux (Terni nati) Hodie pater meretrices & concubinas non differt, & concubiniq. est prohibitus, vid. U. M. d. i. f. m.

Adulterium) Ut & omnes ex damnato corpore nasci. Hoc minime fieri dicunt, non tam per ordinariam legitimatorem, quam ibi tantum locum habere videtur; ubi locus fuit matrimonii, quam per *dispositum* in arg. c. per venerabilem. 12. l. qui filii sunt legit. Quae ita differunt, ut legitimatio fiat ex legitima permissione, dispensatio autem contra legem. Imo prout testatur, multis Consuevis Patris hanc facultatem quoque legitimandi adhibere, & ex damnato corpore nasci, expressis concedi, ut hinc de veritate & validitate hujus legitimacionis dubitandum non sit, quia 1. c. notabilis quendam adulteris in Fr. de d. A. l. D. c. 2. s. 6. sy. seq. add. U. M. ff. de S. r.

be defraudationem) vid. U. M. §. b. r. §. 19.

I. iudicium. Hoc regulariter non est permittum Comitibus Palatinis; Principi tamen hoc ex certa licentia licet, ut puta, si pater in supplicatione expressio-
nis, se habere liberos legimos, & Principe cum clausula: *Non obstantibus legitimi-*
mils, legitimaverit. Potest enim Princeps consentire patri liberos præjudicare
inque ad legitimam *Gail alleg. l. add. U. M. d. §. 16.*

Iure quasi tertius) Sic, quoad successionem, ne liberi legitimi ante legitimam existerent inclinentur, unde ita legitimam regulariter cum legitime natis non succedunt et si Princeps etiam ad successionem legitimorum, factum enim ad intelligitur salva legitima, quoad reliqua bona. Poterat tamen dignitatis participes fuisse, Conf. Tr. d. S. A. I. D. i. c. s. 72. fig. U. M. d. s. 16.

Id. tamen) Exceptio ibi est extremae necessitatis ubi vitæ servandæ causâ
suum languiscentem vendere potest pater, sed ita, ut redimat si ad meliorem
sortem pervenit. *d. l. 2.* Hujus venditionis sublevis servitute vitæ usus superest;
vid. U. M. *§. 6. 6.*

Jus vita: Hoc tamen ipse vi Jurisdictionis privio processu inquisitorio hodie competere, nulli dubium; et non vi patrie potestatis; sed un datum, vi Jurisdictionis, quatenus delinquere vel contrahere, cum eo modo quilibet extraneus forum sortatur. Nam alius filii nobilis eius salubri non fuit; sed idcirco forum cum un-

ere habent. Conf. Modestin. Pastor. *Qu. Illustr. P. 4. qu. 163. n. 1. seq. U.M. ff. de J. C. l. 39.*

Vid. §. 1.) Consistit hoc in facultate administrandi & fructus percipiendi, exceptis bonis castrenses & quasi.

L. non est) Nisi de peculio castrensis & quasi, *l. 4.* si tamen pater officium suum negligat, in educando & erudiendo filio, adio quidem filio non datur, sed se ipse est imploratio officii iudicis nobilis. Imo hodie, si jure suo in adventitio peculio abutatur pater, agere potest filius, sic tamen, ut ejusmodi litis quam maxime secreto sopiantur. Brunnem. *ad l. 4. ff. de judic.*

Obligatio civitas) Propter unitatem persone, nisi tamen de peculio castrensis & quasi questio occurrat, de quo pater cum ipso filio contrahere potest. *L. 15. §. 1. seq. ff. de Castrens. Pecul.* Cum hic filius famil. pro patre famil. reputetur. *l. 2. ff. ad Sc. Maced.*

Observatur) Exempla habet Brunnem. *ad L. 3. ff. de m. j.* Sic quoque usum fructum pater adhuc hodie in bonis adventitiis regularibus habet, non aque mater. Conf. Mey. *P. 4. dec. 320. U.M. ff. de i. §. 3. seq.* Et solemne exemplum est in Johanne Friderico Electore Saxon. quia Carolo V. Imperatore etiam ad patrum potestatem restitutus est. Plures effectus recenset Schöpfer. *Synops. ff. de i. n. 13.*

TIT. VII. IIX. C. 48. 49.

De

Adoptionibus & emancipationibus, & aliis modis, quibus potestas solvitur.

Actus legitimus) Qui certa solemnitate a LL. prescripta in judicio est peragendus. Et hunc adoptio privatim etiam coram testibus facta non sustinetur. *vid. Bronchorst. insin. Cons. 4. off. de U. D. ad L. 77. ff. de R. J.*

Præcipue) Hic erant majus præjudicium subest, cum arrogaret omnia filii arrogari bona consequatur.

Necessarius non est) Qui enim peractum non laeditur, illius consensus impune spernitur, *arg. L. si quis nolle. 3. ff. de R. J.* iam agnatis non contingit præjudicium, cum etiam per testamentum a successione excludi possint. Exceptio est in arrogata impuberi, qui cum testati nondum possit, cavendum est ab arrogatore, se, si intra pubertatem decesserit, bona agnatis restitutum. *§. 3. J. de i.*

Vid. 6.) Hac limitatio habetur, quod in adoptione nepotis etiam filius consensire debeat, quia huic invito non obtrudendus heres.

Præfentis) Est enim actus legitimus & solemnus, qui per auctorem & utrumque abintestatus expediri nequit. conf. *L. 123. ff. de R. J.*

Uxorem non habentis) Non hoc supponit Auctor tanquam requisitum necessarium, & quasi illi, qui uxorem habent, adoptare nequeant, cum & hi vel maxime adoptare possint in solacium orbus & sterilitatis, interim. Et ergo auctor hoc tanquam casum dubitabilem, cum ratio dubitandi quod adoptio iure non iuritur, extra matrimonium autem legitime nemini nascatur si uxor, & coeleb. uxorem ducere, ac ita liberos suscipere debeat; adeoque casum hunc ex *L. 1. §. 1.* hic decidit, quod etiam u, qui uxorem non habent, adoptare possint, hæc enim est decisio. *ut. L. 30. vid. Brunnem. ibid.*

Impediti) Impedimento sc. *perpetuo*, seu defectu sensus necessario ad civilia negotia expedienda laborantes, Mutis tamen & surdit facultas adoptandi permitti videtur. *vid. Tr. de Jus. Senf. Diff. §. 1. 2. n. 14. & 15.* cum & matrimonium contrahere possint. *c. tua fraternitati 25. X. d. Spensal. Sanchez. de matrimoniis. L. 1. Diff. 2. n. 12.*

Præcedens) Scilicet adoptandum. Ex quo sequitur, si quis tanquam avus nepotis loco aliquem adoptare velit, quod i. e. 36 annis præcedere debeat adoptandum. Quod si seminum aliquis in locum filii adoptare velit, 12 anni sufficere videntur. *arg. L. 14. §. 1. ff. de aliment. legat.*

Femina) Quia nec naturales liberos in potestate habent; in solacium tamen amiliorum liberorum ex indulgentia Principis adoptare possant, non vero ut liberos adoptatos in potestate habeant. *L. 5. C. d.* Si princeps consenserit, omnia illa impedimenta, quæ ab auctore adducta, removenunt, cum sint mere civilia, & sic etiam dispensabilia, ut ita mediante rescripto Principis etiam extra hunc casum adoptare possit femina. Unde & Imp. Leo virginibus jus adoptandi concessit. *Nov. Leo. 17.* cujus rei exemplum occurrit in filia Pharaonis Moïsen adoptante.

M. jor) Legendum minor.

Liberos habentis) Nisi forte (1) legitimi liberi sint furiosi, aut ad generandum inhabiles, aut vix desperata. *Præf. d. 2. n. 12.* (2) Nisi in locum nepotis adoptare quis velit. *§. 7. ff. d. 1.* Vel (3) nisi fiat consensu Principis, & liberi non ledantur in legitimo.

Tutor & Curator) Scilicet rationibus nondum redditis, ne subterfugiant rationem redditionem, quod ne fiat, causa cognoscenda. *ut. L. 1. ibique Brunnem. a. a.*

Emancipati) Est iterum adoptari nequeunt ob odium inconstante & variatione. Variationibus enim jura nostra non facile indulgent. *arg. ult. pr. vers. tantum abest. C. de Codi. fil.* Aliud si a patre naturali emancipati, a quo rursus adoptari possant. *L. 14. ff. d. 1.*

Causa) Qua cavere debet arrogator, si intra pubertatem pupillus decesserit, se restitutum bonis eius, ad quos ab intestato circa arrogationem perventura fuissent. *ist. §. 3. J. b.* Hi enim certum jus succedendi habebant, quod factio patris arrogatoris adimerequivit, sed post pubertatem ipsi de bonis suis jus testandi habuissent. E. sic cessat certa spes successionis quoad agnatos.

Jus familia) Hoc est, *jus statuti*, & sic jus impugnandi testamentum ex capite p. intentionis, vel inique exheredationis. *conf. Tr. d. d. A. I. D. t. c. 2. §. 39. seq.*

Dignitatem Non tamen illam, quæ in specie sanguinis tribuitur, & sic non communicat Nobilitatem. *U. M. §. b. §. 2. E* contrario tribuitur forum parentum, & similia. Ergo adoptivus a Nobili non amplius subiectus est Magistratui oppidano. *ad J. trav. Ex. t. 1b. 67. ibique Müller.*

de sanguinis) Hoc est, non eo effectu transiunt in familiam, ut omnibus sanguine jurelibus succedant, quoad matrem enim & alios cognatos nullum vinculum inde nascitur, sed tantum inter adoptantem & adoptivum hoc jus queritur. Agnatis tamen, si testamento aliter non disposuerint, pariter succedet adoptivus, seu di vero capaces non sunt. *z. F. 28. §. adoptivi* vid. Brunnem. *ad cit. L. 23. n. 1. 15. 2.*

Quarta) i. e. educandi, erudiendi & dotanda. *vid. Tr. d. A. I. D. t. c. 2. §. 39. seq. Sect. 1. membr. 2. §. 21.*

Emancipare potest) Nisi impubes sit, ubi tanta emancipationis causa existat, quæ ad exheredationem sufficere potest, *§. 3. J. b. t.* Quod si vero pubes emancipandus, ejus consensus opus est, cum pater naturalis avitum filium emancipare non possit. *vid. §. ult. Inst. Quibus mod. Patr. pot. solvitur.*

Fid. nov.) In hoc § ad hanc emancipationem exigitur, ut (1) precedat causa cognicio, (2) omnia bona ab arrogato illius ipsi restituantur, (3) si extra causam emancipaverit, quartam suorum bonorum ipsi præset, quæ Quarta Divi Filii vocatur. *vid. Struv. b. 1b. 66.*

Fid. Fr.) Ubi disceptat, an hæc quarta sit universorum bonorum, an tantum portionem suam ab intestato debeat? & pro priori concludit. *vid. Dn. Berger. b. quest. 2.*

Ab intestato) Quod hoc casu non est reciprocum, cum pater adoptivus tali filio non succedat. *Tr. d. S. A. I. D. 2. c. 1. §. 34. seq.* Testamentum autem si condet pater, adoptivo nihil relinquere tenetur, cum hac non habeat jus petendi legitimam.

Integra) Unde pater adoptivus nullum jus in bene filium accipit, sed solo patris nomine, cui omni educandi conjunctum, gaudet. *vid. §. 2. J. b. t.* Unde pro filium consequenda ipsi competit imploratio officii judicis. *Tr. de A. F. J. f. t. m. 2. §. 21.*

Ufus est rarus) Non hic confundi debet adoptio vera cum illo casu, ubi quis aliquem

Hodie revif.) Imo in civitatibus mercatorum frequentiffimis. Fieri enim non aliter separatam negotiationem influere poffunt, nifi a parente coram Magiftratu fui juri declarati. Aut necpo lubenter cum his contrahit.

Vid. tamen Ba. rr.) Habet ubi exemplum Comes de Loewenftain; qui anno 1737. die 28. Aug. coram Camera Imperiali emancipatus eft.

Majoratus fuit. Huc cafu enim cum per actum liberi noftam contrahere poffint, non cenfetur pater eos dimiffiffe de potestate. vid. U. M. ff. b. f. 19.

Vid. tamen Fr.) I. fi hic idem calus Comes de Loewenftain aures aldoctus, cujus filii quidem volente patre domicilium conftituerant feiparatum, fed Camera eos expropter itaque liberatos patria potestate agnofcere noluit, ut de pater separatam oeconomiam etiam matrimonium exigatur.

Matrimonium.) Matrimonium folum non liberat, fed fi cum eo conjuncta fit *oeconomia*. In Saxonia tamen in *filibus* folum matrimonium vim emancipationis habet. Carpz. d. l. d. 2. E contra *filii* folis nuptis P. P. non liberantur, nifi fignat separatam a patre oeconomiam inftituant. Carpz. d. l. def. 3. Quae non ex diverfis actibus aeftimanda, fed quod fumptibus patriae non amplius vivant. add. Seruv. b. ib. 62. Quod moribus aliorum locorum obtineat, adductum in U. M. ff. b. r. §. 21. fup.

TIT. VIII.

De

Divifione rerum & qualitate.

Circa rei.) Quoties in re aliqua aliquid noftum eft *toties* adf. j. in rr. H. e. non praecise exigitur, ut res fit in noftro dominio, fed ut aliquid in re illa mihi competat, quod dominium alterius minuat, e. gr. fervitus, pignus, poffeffio.

Et quo.) Clarus fundatur hac diftinctio in Jure Canonico. vid. c. 17. §. 40. *Prabend. in l.* ubi diffinguntur inter *ius in prabendam* & *ad prabendam*.

Competit.) Circa illam factum poffidentes, factio enim interveniente mox noftimur obligatio personalis. Vel hac ad minorem concurrere cum actione reali, e. gr. contra forem mihi competit *Jus in personam* ex delicto, five actio ferri.

Fortius est.) Exercentur enim contra quemvis poffefforem, quod fecus eft in jure personarum, quod personam contrahentis ejusque heredem non egreditur.

Dominium.) Cum vero dominium vel *plenum* vel *minus plenum*, vel *civile* vel *naturale* fit, omnes ejus species hic fubintelligendae, v. gr. *Jus Emphyteuticarum*, *Jus Vasallit* *Jus Ducis*, *Jus Superficiei*, &c. Ut hinc non opus fit species joris in re multiplicare.

Jus hereditarium.) Hoc dici potest dominium continuatum; cujus enim rei defunctus dominus non fuit, illius nec heres.

Pignus.)

Pignus) Quodsi *reluctationem* est pars personale, quia contractus intercedit, quatenus vero creditur illud a debitore aut tertio possideri reperi, est pars reale. *Ad rem*) *Quodsi ex facto alterius procedente pars agendi nobis competat, totum est actus per, male.*

Obligatum) Idque vel ex contractu, vel ex delicto.

Multum) Ita ut nec acquiri possint.

Consecrata) Consecratio ubi fitibus per Pontificem §. 2. §. 6. t. id quod etiam adhuc hodie apud Pontificem obtinet. Apud nos vero *immobilia* res intantur precibus, concessione & administratione sacramentorum U. M. §. 6. t. §. 3. quod *bonum* res sit, sacra hinc sit *destinatione* & *adhibitione* ad usum sacrum. Sin autem res aliqua *seculi* eorum in casu necessitatis forte adhibetur, nondum est sacra, quia defectu destinationis. Nil enim obstat, quo magis sacra citius ex visis ordinibus administrari possit, licet hoc nunquam faciant Pontifici vid. *Brassoni*, *de J. E. l. 2. c. 2. §. 3.* ibique *Notat*.

Res sacras Exceptio ibi est (1) in redemptione *captivorum*, Ratio, Quod animae hominum quibuscunque vale vel vestimentis preferri debent. *L. 21. C. de SS. Ecclis* quae ratio etiam iam ad tempus fana & pauperum alendorum scilicet extenuat. (2) In Ecclesia debetur & superfluo vasa habet. *ist. Auth. (1)* Propter publicam necessitatem vel utilitatem; quare exemplum *IV Reg.* Ex hoc refert *destruit. c. 1.* bona quae sacro usui Pontifici & Protestantibus religioni, divertio, his cessu sunt, conf. *litulde* Un de *Fuchs ad d. §. 2.* quibus casibus tamen *Dd.* monent, vasa sacra prius conservanda esse. *Brassoni* *de J. E. l. 2. c. 2. §. 6.* ibique *Notat*.

In Patrimonio) Distingui haec ita solent, res sacra interve cultui divini: res Ecclesiasticae interve cultui divino ministrantibus, seu his subsidia praestant.

Prohibentur) Alienatio etiam permittitur etiam ob uti ratem, abundantiam, incommoditatem &c. vid. *Rodon. de Arb. Ecclis. non alienand.* Ex *c. 1. Corp.* ubi per *analys* infrequentes definitiones pars de bonis Ecclesiasticis per pericula decernit. De Jure Canonico quidem & hac certe quantum solemnitates requiruntur, apud nos tamen solius Consistorii auctoritas sufficit. Conf. *Caurel. Cont. Sess. 2. c. 3. §. 2. segg.* Cum itaque res ecclesiasticae alienari possint, haec illa, quae de rebus sacris usurpationi non obnoxiae profertur, ad res ecclesiasticas applicari non debent.

Res religiosa) Res religiosa sunt, quae privati cujusque voluntatis, per magis illusionem religioni & sapientiae dicuntur. *Illustr.* *Dn. de Fuchs ad d. §. 3.* Apud Pontificem consecrata non consecratur (h. e. oleo seu chrismate, sed benedictionem asperione aequa illustra. vid. *Dsp. Bn. Dn. Sacer. de Aqua illustr. Pontificis*).

Sacra) Omne illud, quod missusque vici studium, sensum in iure suo suo vocatur.

Speciali sanctione) i. e. poena graviori, gravius enim delinquit illarum violator

Refringunt) Si hostilis violatio cum Audore nostro supponatur, nulla hic locum habebit restrictio sed ubique poena capitalis erit, hostilis enim animus per se meretur ultionum supplicium. Alias vero hodie poena illorum, qui portas & muros civitatis transcendunt, regulariter est arbitraria, quae exasperatur pro majori equitatis, & securitate loci, cujus man transcenduntur, considerato simul pacis aut belli tempore. Menoch. *d. Arbitr. Jud. Quæst. lib. 2. cas. 483. n. 6. § 7. U. M. ff. b. l. 5. 6.*

Omnibus patet) Qui scilicet sunt de illo populo. Obstat §. 4. *J. b. l. 1. Resp.* Usus esse communem jure Gentium. non quod omnibus Gentibus competat, sed quod ita pui omne. Gentes observetur.

Quæstio) Hodie ad Principem publicæ res pertinent, qui usum earum certo modo restringit, ita ut nemo illarum usum sibi auferere possit, nisi concessionem Principis probaverit. Quæ sit vel per investituram vel per privilegium aut prescriptionem immemorabilem.

Universitatis) Ut publicæ res totius Reip. est, ita res universitatis ad participatam universalitatem vel certum collegium pertinet. Sunt autem ob his diversis illa bona civitatis, quæ ad Patrimonium t. unæ pertinent. Ut *Communit. p. 361. 362.* etiam bonum usus non p. tinear ad omne, sed ex eorum redditibus expensæ necessarie ad communem civitatis utilitatem defumi soleant.

Dominio) Licet non æquè semper, sed aptitudine tantum, ut nostra fieri possint. v. g. res pro derelicto habita. Quod usum ergo Forenses sequentior distinctio est, quod omnis res aut sit extra commercium, aut in commercio.

Tangit passum) A seculo hic describantur res corporales, & sic quæque injuriæ verbales, Schett. *Bo* te hic referri possunt, quia non consistunt in jure sed in sensu, i. e. auditu percipiuntur, proprie quidem non ad res, sed ad facta pertinent. si tamen rei appellatio generalius capiatur, facta non excludenda; nam & de his contrahimus.

Mobiles) Hæc inquisitio plenior in res mobiles, ob id necessaria est, ut si de *successione mariti* in Saxonia questio sit, inde constet, quid ipsi nomine mobilium debeatur, est enim ipse heres *mobiliarius*. Porro cum alias in successione immobilium attendamus *status* domitici, in immobilibus vero *status rei sitæ*. vid. Tr. d. S. A. l. d. c. §. 2. accurate discernendum hic erit, quid ad mobilia vel immobilia pertineat.

Salva) h. e. sine destructione, alias enim etiam domus de loco in locum moveri posset.

Commune) Ergo non per vim, seu magno conatu, nam sic omnia moveri possent. Si navis refertur ad res mobiles, quæ facile moveri, & non nisi motu usum præstare potest. Aliud in molendino navalis, cum moveatur, usum non præstat. *Pecunia*, sub nomine tamem pecunie paratur, ut Bauhoffi non veniant nomina, ausstehende Schulden. vid. Carpi. P. 3. C. 13. def. 34. Quod si pro pecunia pignori neque hæreat prædium, repetatur pro immobili, etiam de leges Capitali.

Redditio) Quia in singularibus, h. e. in contractibus pretium non succedit loco rei. Aliud in universalibus, ut hereditate.

Separati, Aliud in prudentibus. In enim sunt pari fundi, L. 44. ff. d. R. P.

Dies ventis h. e. quorum solutio instat, Germanice, nach dem Wessal-Tage, obit noch dem hertschlichen Termin.

Ad tempus posita) Pertinent hæc tuguria, &c.

Corruptionem) Imo de hoc attendi solet, quod illa modo usu rei non sit impedimento. Exempli. in molendinis navaliibus, quæ de loco motæ, nullum præstare possunt usum, nisi iterum pale affici.

Etiam juncta) Aliud in molendinis manentibus, ædibus non affixis, dente Quadrantibus.

Regula) Quia hoc modo imposita, ut perpetuo manere debeant. Imo Lex motum resistit, ne signum ædibus junctum exoneretur, L. 1. §. 1. ff. de signis junctis.

Juris intellectus) Sive destinationis hominis perpetua, utut ædibus vel fundo non sint affixæ.

Collocata) Quæ se immobilia manent, licet ad alium locum sint transita, eo tamen animo, ut in priorem locum reponantur. L. 35. §. 1. ff. d. H. J.

Animalia Ferrea) Hæc enim propter cautionem de eodem numero animalium restituendo, naturam immobilium assumunt, quorum pertinet vulgatum illud, *Cautus ex remanenti facit immobilem*, quod temperandum puro, modo res immobilis cautionis loco sit supposita, v. gr. Et græcè mīr a. f. i. n. 1. *Quasi a. r. i. s. t. o. t. e. d. a. s. e.* Vocatur alias contractus *Socida*, ubi conductor omne periculum pecuniarum in se recipit, & propter exiguum pensionem solvit, e. gr. pro ovis quæ alias in grossis locatur, hic tantum solvantur 2 grossi & 3 nummi. vid. Taber. de cens. Socida.

Molendina navalia) Nec enim loco mota usum quandam præstare possunt. Imo hoc jure, tale molendinum habendi, regulariter ad certum locum restrictum est.

Tangere non possunt) H. e. non incutunt in sensum a priori, bene tamen a posteriori; Jure enim ipsum nemo videt, sed tantum exercitium jure etque propter eam quasi possessum jure probatur per exercitium. Titulus v. probatur per investituram vel concessionem alicuius. vid. Tr. 4. J. Socia. m. 25. d. 4. c. 13. seq.

P. Hira.

Hæreditas) Quæ nimirum *jus* continet, non quæ *corpora*.

Non sunt) Sed ex subiecto estimantur.

Inimobilibus) Alia ratio est usufructus, & habitationis, quæ cum personis intereunt, sicut & jus pascendi pascio & ad dies vite concedi potest.

Annus redditus) Et præcipue quidem *irredimibiles*, unabhöfliche Renten.

Vid. Carpz) Si annus redditus sub pacto redimendi sortem fuerit venditi, tunc idem est, ac si sortis mutuo data esset sub usufructu annuo. *Carpz. d. l. des q. in su. tit.*) Subjiciuntur nunc XIV. tituli corpore Juris, quos autor omisit, cum maximam partem Rempubl. Romanam spectent, videri tamen de illis potest U. M. Brunneri. *Th. Comm. Do. Pagenst. m. a. b.*

LIB. II. TIT. I. III. C. 13.

De

Jurisdictione.

PUBLICA) Privati ergo suo consensu JCtionem alicui concedere non possunt. Et licet pacto se obligare valent ad carcerem privatum, bene tamen ad publicum. Licet JCtionem alterius, quam ille publice jam tum habet, prærogare, seve, se illi submittere possint. *Loj. C. b. a.*

Nativa significatio) Si scilicet Jurisdictio plenissime capiatur. *allegat. L. 7.*

S. 2.

Causæ Civilibus) Ad interesse actoris, non publicum pertinentibus. Ubi actor persequitur, quod sibi debetur, non quod reipubl. quorsum pertinet accusatio.

Volentes) Et presentes. *L. 123. pr. ff. d. R.* Distingendum tamen hic erit, an negotia requirant singularem aliquam solemnitatem an non? Hoc casu presentis in iur. n. quorundam interest, non requiritur. *vid. L. 3. §. 7. ff. de Ben. Possess.* bene tamen in o. casu. Nec obstat (1) *Not. 127. c. 2.* quia ibi tantum necessitas usinandi JCtionem exigitur, non verò determinatur, per quem illa fieri debeat. Nec (2) obstat. *L. 4. a. Donat.* *Legimus enim tantum de donationis, non vero de usinacionis actu.*

Auctoritate gratia) h. e. expediuntur coram iudice, non ut ille arbitrium interponat, an hoc fieri debeat, (unde & huc negotio regulariter contradicere nequit) sed ut confirmet. De cetero observanda quoque hæc regula, quod *resist.* quoties *super actu voluntaria JCtionis controversia nascitur, an legitime gestus sit, an non, iudex competens admittatur;* v. g. Si Professor coram Senatu oppidanorum deat, hoc substat, si vero ille recuset, coram Academia hæc controversia decidi.

decidenda, quæ tunc compulsionis opus est, compelli vero non possit, nisi a iudice compellente.

Cognitio) Si scilicet sint tales personæ, quæ libenter pro de rebus suis disponent, licet eæ. Quæ causa cognitio tunc quoque præcipue cussit, si ex actu gerendo nulli alteri innotuit labe, quodcumque pertinet instrumentis minutatis, cum hæc voluntas mutatio semper maneat salva, quam tamen audire inter alios species attendisse videtur, quæ causæ cognitionem exigunt.

At tunc leges, hæc actus agimus, qui in iudicio expectari solent.

Causa esse potest. Et hoc modo explicanda sunt prædicta in vicis terminis occurrentes, ubi talis voluntas actionem fieri debere ducuntur apud iudices competentes, ut in emancipatione auctoritatem occurrat in §. 1. §. 2. J. *Quid mod. P. P. solo*, nam compellenti hic non intelligendo ratiocinationem personarum agens, sed rationem causæ, quæ peragenda, ut scilicet exagitur in iudice habiles talem actum considerandi. Hæc enim non quilibet Magistratus tutorem dare poterit, nec apud quorumvis Magistratum erit legi actio, quædam resertit illa phrasi pariter notari, quæ in §. 1. §. 2. J. *Quid mod. P. P. solo* est. Jurisdictionem exercere debet. Hæc hæc omnia causæ jurisdictione coherent, nec illis specialis concessio opus, quæ moribus Germanicis longe amplius jurisdictionis est quam fuit olim.

Concessa est. De eo hodie minus dubitandum, dum Magistratus municipis apud nos bene jurisdictionem habent.

Ordinarius tunc, hæc quod personarum agens, v. gr. si Studiosus coram Senatore Hallensi testamentum condere velit.

Subprestiti) Non obstat L. f. C. de *Emancipat.* Compositum enim iudex illi dicitur, non in re remaneat personarum, sed *Ordinarius*, ut explicatur in L. f. C. *Ord.*

Præterea) Hoc apud se adnotare & testamentum infirmare potest iudex. Supponendum hæc est, adesse testium aliquod formatum, cui præsit is, quæ notitiam perperge e g. Si nobilis testamentum coram suo iusticio infirmare velit, adesse debent testium & scilicet. Non obstat L. de *Q. de quæ in sua cons. iudis*. Intelligenda enim hæc sunt de debitoribus actionis *cont. testis*, non voluntariis. Deinde distinguendum est, an actus obliuiscerentur causa *cognitio*, an non, illi casu non procedunt aliter in L. bene tamen hoc casu.

Extra territorium, Quo, utique in loco §. 2. J. de *Libert.* Etiam dictum fertur in L. 2. C. de *Feris*. Quæ hæc nulla opus est executione iudiciali, per quam volenti alterius possit jurisdictione.

Cognitio) Hæc enim semper competentis iudicis opus est. vid. L. f. §. 12. J. de *veh. cor. qui sub iustis* & sic coram ordinario Magistratu instituerenda. *neg. L. f. §. 2. L. 1. C. de* in L. f. §. 12. J. de *Libert.* vindictæ, ob favorem libertatis.

Jure Magistratus : Imo & jure in vestitura simplicis mit denm Ortdyten. *Competit*) h. e. ordinarius jurisdictioni adharet.

Institus) Melius dixisset Auditor *controvertimus*. Nam & hi aliquando ex conventionione judicem adrent, & de iudicem petunt.

Insuper afflictum) e. gr. Implorationes efficii iudicis. Sic filius non habet adiuvenem petendi a matre alimenta. iudicem tamen implorari potest, ut compellat matrem ad decernenda alimenta. vid. Tr. d. Actionib. forens. investigand. lib. 1. membr. 2. §. 6.

Datio) Si forte se excusare velit, ut super causa excusationis cognoscatur, & si illa non sufficiat, ad turelam compellatur. Ex sic actus voluntarie jurisdictionis, si ad contentiorem res veniat, sic contentiofit. Non obstat L. 6. §. 2. f. de iur. ubi tutoris datio nec *JCtionis*, nec *Impetis* esse dicitur. Non enim est *JCtionis* ordinaria sed *extraordinaria*. vid. Dn. Hopp. ad §. 4. J. d. *Amilium Tutor*.

Concessione) Sive privilegio, aut constitutione Principis.

Competebant) Et sic etiam, qui interiorem *JCtionem* spiritus nos habet, tutorem dare, & omnes alios actus *JCtionales* exercere potest.

Jure Magistratus) i. e. quæ competit eo ipso, dum quis constituitur Magistratus, ut non deum speciali lege impetranda sit, v. gr. Recd. r. mox. ac. cepto Re-
thorata jurisdictionem in caves Academicos habet. Imo & hodie sufficit si quis investitus sit mit demm Erb-oder Untert. Ortdyten. per quæ intelligitur jurisdic-
tio civilis omnimoda, ut hunc & testamentis ibi inferuari & tutores constitui pos-
sint.

Prædantis) Ita vocabantur, quia sedebant *3 pedibus* iudicis, nec tribunal ad-
focadebant.

Natio) i. e. cognicio aliqua causæ simplicissima. Sic hodie *Commisarii* no-
stris, quovis iudices *delegati* dicuntur, nihil aliud committitur, quam notio de
transactio, ut si partes transigere nolent, iudici ordinario relationem reddant. Tunc
ergo deum *Commisarii* sunt iudices, si potestatem decidendi simul habeant.

Formulam) Ite formulæ qualem sub xix per tit. C. de formul. actio. f.ublat.
Simile tamen quippiam occurrit in commissariis, & etenim hoc illis applicari po-
terit, cum de hi adstruda sunt ad formulam *Commisariis*, ejusque limites excedere
non valeant. Deconter huic *stritis juris* esse Commissiones, h. e. non potest ultra
limites Commissionis aliquid statuere Commissarius.

Accertatur) Imo nec hoc re prohibetur, quo minus ipse Magistratus alii no-
tionem committere possit, quod plerumque fit per Commissarius, v. gr. si causæ sit
intricata, vel oculis inspectione opus habeat.

Retinendi) i. e. non tunc noticiam habet, sed etiam potestatem deciden-
di, & per consequens exequendi.

Perficiendus) Hoc in causis moram non ferentibus procedebat, quas hodie *summarias* dicuntur, v. gr. potestate, causis alimentorum, possessionis &c. Prætor enim de plano procedebat sine solenni processu, & inde etiam in causis summaris procedimus ceteris seu iurato voto. *L. i. C. de Nonfragit.* Sedes processus summarii est in *Clementina (apo de verb. significat.*

Majoribus) Tales hodie omnes, qui de iurisdictione intelligi,

Magis imperii) h. e. plus compulsiuæ, quam cognoscendi hic origines, siue, ut ab aliis dicitur, alius hic magis imperialis, quia pædibus est, h. e. magis executionis, quam cognitionis opus habet.

Inferiorem hanc Jurisdictionem) Hoc secundum *Jus Romanum* intelligendum, non Jura nostra inferior omnis illa continet, quæ ad executionem causæ pertinet.

Mistam imperii) Quod cum cognitione continet coercionem & compulsionem, multum ergo est ex cognitione & coercionem.

Multa iudicium) Quæ in *Camera Imperiali* regulariter omnibus sententiis definitis addita solet, ut si sententiæ non paruerit, tantum potest soluat, & hanc clausula pæctora dicitur.

Corporis retractione) Indignatur hic arrestato, & scilicet de supra suspectus, alias enim eorum non leteretur iudicium.

Super cadere) Potest tamen etiam abesse, cum sepius executio per alium iudicem expedienda, quod & aliquando in criminalibus obuenit, ubi iudex ad alterius iudicis desiderium, si ipsi sententiæ monstrata, potest simpliciter executionem decernere, & non de modo processus dæquare debet. *U. M. ff. de i. g. m.* Jurisdictione quædam sine coercionem modica nulla est, ut tamen ille ipse, qui iurisdictionem habet, sui vel potestatem quoque coercionem habeat, nulla necessitas erigit, cum de aliunde iurisdictione simplici sua possit constare auctoritas. Sic certo modo dici potest: *Camera Imperii* competi Causis cognitio de decisis, sed executio fieri debet per *Ducem Circulorum* vel *Dilecti. de offi. dilecti. & dicit. circuli.*

Suo iure) h. e. habet hoc ius, dum Magistratus est, originem tamen hoc ipsi Principe concessum. Unde etiam quædam iurisdictione competat, ex concessione Principis addendum, vel ex immemoriali prescriptione.

Alieno iure) h. e. alterius iudicis concessione vel mandato.

Prætorias cognitiones) Quorum hodie pertinent causæ *summarie*, scilicet pæm, alimentorum, &c. ubi Prætor olim iudicem dare non poterat.

Subiecti) De quo etiam cognoscere quisquid mandatis, de eo nec mandataris. Sic Magistratus non potest cognoscere de *feudalibus*, Ergo nec epus mandataris. Item obtinet, si Senatus mandare vellet cognitionem in causâ matrimoniali, quod tamen Confessionem facere possit.

A lege dependens) h. e. que speciali legi provisione alicui competit, ut *non vult importari* quod de Jure Romano alius mandari non poterat *L. i. ff. de Off. ej. cui mandat. est J. C. de*, quatenus videtur de magis tribus *inferioribus* quæstio est, *Præcipiens* enim vel *Imperatorum* merum imperium etiam h. Jure Romano alius mandare potuisse, probatur in *U. M. ff. de Off. ej. cui mandat. est J. C. de*, §. §.

Privatus) Hoc Jure Civili certum. Jure Canonico tamen, si alicui a sede Apostolica committitur, ut ius, requiritur, ut habeat dignitatem, scil. vel Episcopi vel Presb. *alleg. 1. Statutum*. Quod in *Præf. Canon.*, vid. Different. *Jur. Civ. de Canon. l. 5. §. 3. diff. 1. U. M. ff. de Off. ej. cui mandat. est J. C. de*, §. §.

Requisitus) Alias id, quod factum est, irritum h. e. *de Off. ej. cui mandat. est J. C. de*, §. §. *Jud. delegat.* Non ob id, *L. u. §. 1. ff. de Off. Confid.*, Arg. eam de iudicibus ordinariis, quibus ut singulis in solidum competit; Mandatarius vero ea conjunctione, vel ut universis competit, cum omnes intelligatur eam personam representare.

Omnes tibi sententis) Appellari alias solet clausula, *ff. non omnes h. e. si forte omnes præterire* nequeant, ut, si aliter res pro præsentibus habeantur. *vid. Cap. cum cas. 12. X. de Officio Judicis delegati.*

Vid. Corp.) Lege *ut 2* Ubi dicit, quod licet clausula, *ff. non omnes h. e. si forte omnes præterire* nequeant, ut, si aliter res pro præsentibus habeantur. *vid. Cap. cum cas. 12. X. de Officio Judicis delegati.*

Ad max. tantum) Alioquin enim si eam solum Jurisdictionem in alterum transiit, de mandataris nlem transiit cum inordinat te h. e. *Brunnem. ad cit. l. 1. §. 3* Supponendum tamen integram Jurisdictionem esse mandatum non certam aliquam causam. Hoc solet fieri in *Capitulis*, *de Reg. Causarum*, que communiter Jurisdictionis h. e. exercitium int. cum alicui committere solent, non tantum in Civilibus, sed quomodo in Criminalibus. Dant enim etiam, ubi a magis *Leano* ad mandatarium appellari potest, tradit *Zarl. ad ff. Tit. qui 15 a quo appel. n. 2* Immo in foro fere generaliter receptum a mandatario ad mandatum appellari posse, *vid. Gail. l. 1. O. 111. Carpeov. in Præf. Tit. 15. art. 1. n. 15*. Immo potius gravato competit electio, an ad mandatarium, vel superiorem appellare velit.

Non mandat) Limitatur hoc (1) in eo, cui universitas causarum mandata, *Gail. P. O. §. 1. n. 12*, h. e. etiam pro ordinario habetur. (2) cui in specie mandata posita per primum mandatarium facta est *Zarl. h. e. n. 49*

Det.) Ad certam scilicet causam vel causam momentum specialiter cognoscendam, hoc enim magis est, cum in iudicem datum iure casum, non *J. C. de* transiit.

Post lit. contestat.) Communiter hoc negari solet, cum res sic non semper sit inter. Videri h. e. ponendam h. e. post revocationem causam excurrere. Hoc ob id, e. quatenus, *h. e. de Off. Jud. cit. §. 1. de*, Non enim loquitur de *non ante* vel de *revoke*, sed de *subdelegante*, qui causa adhuc integri revocare mandatum debet.

Mand.

Mandatis) Ex sic mortuo Principe expirant omnes Commissiones, donec renoventur a successore.

Mandatis) Personæ enim industria hic est electa. Nisi JCono mandata sit dignitas, non expresse nomine proprio c. 14. X. d. Offic. & Potest. Jud. delegat. modo non consistit de aliis mandatis voluntate sig. c. f. §. 1. §. cod.

Capto) h. e. per citationem nondum conclusam c. 14. X. d. Offic. & Potest. Jud. deleg.

Similis est) Imo delegatus Principis omni iudice ordinario major est, cum ipse Princeps sit omnis jurisdictionis fons. vid. Disp. de Delegato Principis. c. 2. in 28. §. 9.

Delegatus) Formant hic Dd. distinctionem inter *Mandatum Jurisdictionis* & *Judicium delegatum*, quæ etiam distinctio à Martenda foret, si iudex pedaneus de delegatus ex sententia Auctoris unum idemque foret. Verum cum Jus Canon. *delegatus* vocabulum latius extendat, & omnia ipsi tribuat, quæ Jur. Civ. competunt mandatario Jurisdictionis, in Praxis vero Jus Canon. sequimur, nulla differentia amplius superesse videtur. Imo hodie quanta sit auctoritas illius, cui delegata vel mandata Jurisdictio, unice ex item Commissionis iudicandum est. vid. Ul. Mod. ff. *de off. ejus. cui mandata Jurisd.* §. 3. & 4.

Non potest) De hac sententia dubitem, nisi tales Commissiones supponas, quibus tamen accusatus compositio commissa; Si enim potestas iudicandi data a Principe, non video rationem, quare non subdelegare & exequi possunt, impleto in subsidium Magistratu ordinario. vid. c. 27. §. Si vera X. de Cens. iud. deleg. 2. c. ad ff. de u. 4. Imo sæpius per Commissionarios commode expellitur potestas executio. vid. Mev. P. VI. decis. 75.

Inspeciendus) Unde natum est generale illud assertum. *Commissiones sunt prædicti juris*, h. e. non potest ultra limites Commissionis statuere aliquis Commissionarius.

Extra terminos suos) Requiritur ergo, ut jurisdictionem habeat ille, apud quem proroganda, Quicquid enim alter non habet, hoc in ejus persona prorogari sequitur. Modum Commissionem decernendi vid. ap. Mev. P. §. d. 122.

Prohibitum) Prohibitio hæc non tantum concernit personas, sed & causas, ubi generaliter observandum, quod *quævis causa non est in arbitrio partium, sed non est transfigibilis, satis quoque non sit prorogabilis*, v. gr. Causa criminali, matrimoniali, feudalis, &c. Porro, *quæcumque causa privilegiata judicem habet, illa non est prorogabilis*, ut Ecclesiastica, militaris, quæ talis &c.

Confirmato) Antea enim adhuc locum habebat potentia, quia nuda potestatem Jure Romano efficaciter obligandi destituebatur, aut cum hodie ex nudo pacto validum jus agendi datur, hinc alter a JConone per pactum prorogatus hodie resistere non potest, etiam iudex nondum aditus U. M. ff. de §. 25. *Vid.*

Vid. L. pen.) Hec *L. pen.* loquitur de simplici renunciatione fori, quæ permixta est mediante nullo pacto sed *L. 12.* loquitur de alterius jurisdictionis prorogatione, ad quam exiguntur, ut iudex aditus sit.

A. (sententia facta) Ex quo 23, nec sententiam incompetentis iudicis non possit dici nullam, si quis sponte litem contestatus coram eo fuerit. Quod si autem quis errore quodam seductus fuerit, aliud obtinebat, cum errantis nullus detur confensus, *L. si per errorem. 15 ff. h. t.*

Universa) Hoc 24s efficitur, si *universarum causarum* mandata h. e. omnes causas in certo districtu occurrentes. Sic v. g. iudicis oppidanis a denatu demandata est Jurisdictio omnium causarum civicarum.

Generis) i. e. ejusmodi, quæ non ob certam qualitatem singulare aliquod forum habent, aut quovis iudice expediri nequeunt, vid. *L. 5. §. 1. C. de J. Civ. omn. jud.* ibique *Id.*

De loco ad locum) h. e. Non valet pactum, ut quis extra territorium iudicet, quia ibi habetur pro privato. arg. *L. fin. ff. h. t.* Excipiuntur tamen actus voluntarie Jurisdictionis.

De tempore) Quia finito tempore jurisdictio desinit, & sic prorogari nequit. Exemplum esse in Magistratu Academico, si quis elapso tempore Moderatoris ejus Jurisdictionem prorogare vellet.

Ad se revocat) Hoc intelligendum puto, si subditi *generaliter* prorogare velint Jurisdictionem, h. e. si in totum se eximere velint a Jurisdictione iudicis ordinem, & alii iudici se submittere. non si in causis *particulari*, alias enim omnes fori renunciationes hodie forent otiosæ vid. *U. M. ff. h. §. 22. seqq.* Quo pertinet communis clausula in Contractibus adjecta solita: Se foro suo non utitur. *P. G. C. Sect. 1. Cap. V. §. 12.*

Minus plane) Hoc in Superiori Germania sæpe usu venit, ubi a Jurisdictione Criminali graviora quedam delicta aliquando excipiuntur, e. g. Mord, Brand, Raub, qui dicuntur de Cent Föld. vid. *Weber. in observ. Pract. sub voce Bmt.*

Jure Canon.) Quia tamen Clerici, ne irregulares fiant, nec potatem capitis usurare, nec interesse saltem iudicio criminali possunt, hinc ipsi inhabiles iudicis Ecclesiastici sæpissime faciunt, ut alteri personæ seculari criminalium cognitio specialiter sit demandanda. vid. *c. f. Ne Cler. vel Monach. in dco.*

Hodierno) Hodiernum jus in *Const. Crim. art. 2.* convenire quidem videtur cum jure communis, dum causam iurisdictionis exprimit. Verum cum postea clausulam generalem, und auchem U. gristlichst nen, subiungat, dicendam, hodie quidem non simpliciter mandari posse merum imperium, posse tamen ex quocun-

que

que iusto impedimento. vid. U. M. ff. *de Offic. ej. cui mand. qd. Jurisd. q. 5. seq.*

Jure Magistratus) Imo hodie adhuc plenius jure competit, cum in feudum dari solet, ut ne formam quidem ab illa excludantur, quo ipso *patrimonialis* fit. Cum ergo Nobilissimi cum feudo merum imperium locare possint, cur non etiam mandare? Quod hodie plerumque fit, quando Nobiles *Justitiarum* certum constituant, aliqui generatim committant *criminalium* & *civilium* causarum expeditionem. Id quod etiam apparet ex *allig. art. 2. C. C.*, ubi omnis casus necessarii impedimento admittitur. vid. U. M. ff. *h. 2. § 5.*

Jus territoriale) Vid. *instr. Pac. Art. 5 Jus Diocesani.* *qd.* ubi notatur dicitur, quod *suspensio* esse debet jurisdic-
tionis Ecclesiasticae Papalis, & se continere
debeat intra terminos cujusque territorii. Ex quo sequitur, Status Evangelicos in
casibus *Ecclesiasticis* nullum agnoscere superiorem; non Pontificem, qui eorum ju-
risdictio suspensa, non Imperatorem, quia ille ab omni cognitione Ecclesiastica
abstinet, per consequens omnis hic cessat appellatio, *conf. Disp. d. Jure Papali*
Principum Evangelicorum, c. 6. §. 1. seqq.

Ut plurimum) Nil tamen vetat, quo minus Principes in iudiciis suis *sube-
ctis* ecclesiasticis cognoscere possint, ut hunc tantum confessionis viandis ergo.
Consistoria constituantur, in quibus tamen solammodo jure *Rescriptis* expediuntur,
jura enim *sacrorum* secretiori Principis consilio reservari solent. *conf. Nov.*
ad J. & Brunner. l. 3. c. 1. §. 2. Hamburgi causae Ministrorum Ecclesiae coram Se-
nato expediuntur.

Inferior) Ad hanc pertinent omnes causae *civiles*, etiam gravissimae, & eo-
propter inferior dicitur, quod minorum delictorum vindictam tantum annexam
habere, quatenus alias de jure communi nullum crimen nec levissimum ad jurisdic-
tionem civilem pertineat, exceptis sola poena contumaciae. vid. U. M. ff. *h. §. 2.*

Forestalem) Haec Forestalis jurisdic-
tio non semper conjuncta est cum jure
venandi. Unde Nobilis omni jure venandi in sylva quidam gradum, non tantum
habet jus puniendi circa sylvam delinquentes, nisi simul cum hac jurisdic-
tione investitus sit. vid. *plura* in U. M. ff. *h. 2. §. 5.*

Patrimonialem) Ita dicitur, quod augeat patrimonium, & in Venditione
Feudi certo pretio aestimetur.

Singulari) h. e. Vendito feudo transferre simul jurisdic-
tionem rei connecta ad possessorem rei transeunt.

Cum ipsa re) Imo scito etiam *separatim* vendi vel oppignori potest, si
consensus Domini feodi accedat.

Subordinata) Ita scilicet, ut vel per modum *appellationis* vel *querelae de deno-
gatione* petita iustitia ad superiorem semper potest recurrere, quo iniquitas ju-
dicis

dis inferioris emendetur. Ziegler. d. §. *M. l. i. cap. 29. §. 17.* Arque ita commodius hoc vocabulum est, quam si dicatur, *privatus* concessa esse JCrionem. Principes enim JCrionem concedens nobili, privat se quidem praesens exercitio, quantum scilicet ad primam instantiam, sed in totum, ut a Vassallo male administrare ad Principem reverti possit, quo ille superiore sua JCrione iniquitatem emendet. vid. Struv. *S. l. F. c. 6. ib. 12. n. 5.* Ut *M. f. b. §. 25.*

Data (cruiter) Conceditur *Mey p. 4. dec. 290. n. 7.* Verum in praxi distinguendum videtur, an JCrno superior jam antea cohaeserit feudo an non. *Illo* casu simplex concessio nisi deum *Berichten* involvet merum imperium, cum jura semel iam concessa successori quoque concessa censeantur, *Hoc* vero casu inferior tantum intelligitur concessa, cum hic de re magni momenti agatur, quae tacite transferri non solet. Limitatur tamen, si additum sit vocabulum *omnimoda*. nisi aliter uob *per den Berichten*, de quo casu quoque *allegatus Carpzov.* alique *Dd.* affirmantes intelligi possunt. conf. *U. M. f. b. §. 13.* Struv. *Ex 4. ib. 24.*

Dissent. Kautchen Alleg. *P. 2. §. 6. n. 23.* exactione, quod investitura & consequenter ejus interpretatio sit stricti juris, *2. Prud. 24. §. ult.* Cum concessio Feudi respectu concedentis sit alienatio, ipsiusque praedictum concernat, & hinc necessario restringenda.

Injuriarum assessor Quae generaliter omni illi competat, qui vel re sua vel publica uti prohibetur.

Fracta pacts Scilicet, armata manu, coactum hominibus, vis mea persone iniuncta JCrionis illata.

Abis modis Id est, probato exercitio. Nam exercitium docet possessionem juri.

Abusum Quomodo quis JCrione abutatur, & quotique propter abusum qui puniendus, dictum in Disp. d. *Abusu Juris quaest. c. 6. n. 52. seqq.*

Non usus Scilicet in proprio praedio. Nisi simul alter me negligente jurisdictionem suam exerceat. vid. Disp. d. *de usu juris quaest. c. 3. n. 12. seqq.* Jurisdictio tamen in alieno competens non usu lo sinuorum amittitur. *arg. l. 1. ff. de Nundis.* Nisi forte occasio exercendi jurisdictionem non adfuerit, ut *Gal. & Carpz.* d. 11. hoc limitant.

Vid. tamen P. 3. §. 1 Habentur hic praedicta Scabinorum Lipsiensium, ubi persecutionem criminum sub poena amissionis Jurisdictionis Judicibus injungunt.

Non liberat Agitur enim hic ad poenam, licet si ad interesse, quod semel tantum debetur. *Quoties autem ad interesse agitur, toties uno solvente liberantur reliqui.* E contra, quoties ad poenam agitur, toties uno solvente reliqui non liberantur. *Ratio prioris est*, quia semel cum tantum interstet. *Posterioris ratio est*, quia quot delinquentes, tot poena.

Cura hered.) Ratio, quia est ex delicto, nisi sit jam tum sit contestata. §. 1. *J. d. perper. & temporal. action.*

pro auctoritate) Editio *Haloandrina & Fulgata* legunt, quam lectionem tamquam aequiorem preferendam esse dicunt Dd. vid. Dn. Linck. *tr. d. Alia. c. 2. m. 21. seq.*

Locat in corpore) Vocatur alias *tergum subsidarium*; procedit tamen regula tantum in delictis ex *delicto*, non ex *contractu*, hic enim per cessionem bonorum aliquis liberatur, aut ultra carcerem non proceditur.

Compertit) Tunc scilicet, quando Edicta Magistratuum publice affixa delicta corrumuntur, vid. U. M. *ff. h. t. §. fin.* Hinc ad simplices citationes hoc non extendendum.

TIT. II.

Quod quisque juris in alterum statuerit, ut ipse eodem jure utatur.

Dolo malo) Ex proposito seu animo discedendi a Jure Communi. Non ergo, si per errorem. *arg. L. 15. ff. de Jurisdic.*

Cum effectu) h. e. ut magistratus non tantum statuerit jus iniquum, sed de eodem contra externos usus fuerit. *L. 1. §. 1. verf. hac autem. ff. h. t.*

Ejus subditi) Nisi & ipsi iniquo hoc jure usi sint.

Impetraverint) v. g. Si quis a Principe impetraret privilegium, ne alicui creditorum usuras solvat, ille, si a suis debitoribus usuras exigeret, per retorsionem repelli posset. Quod quidem tum quam maxime obtinet, si extra territorium Principis concedenda opponatur: Nam in territorio recurrere posset ad Principem, & declarationem petere. Porro si quis impetrasset beneficium de non arrestando, ipse nec arrestum aliis imponere posset.

Usi non sint) Haec differentia est procedentis & praesentis casus, quia in privato impetrante non semper adest facultas jure novo utendi, ut sic sola impetratio sufficiat.

Non incidit) h. e. contra eum nova retorsio juris iniqui fieri nequit, unde communiter ex *L. fin. ff. h. t.* colligitur, *Retorsionem retorsioni non dari*, quoad injurias quoque applicari solet. Sensus vero hic est: Si retorquendi iterum retorsio opponatur, illa non amplius pro retorsione habetur, sed in novam injuriam degenerat, ut ita alteri assio injuriarum competat, ne hic amplius excipere possit, alterum retorsione usum esse, nam post retorsionem ille de novo injurias protulit. Exempla in materia successoria videri possunt in *Tr. d. S. A. 1. Diff. 1. c. 4. §. 29. & seqq.*

Has diem us) Obtinet hic titulus toties, quoties in loco aliquo jus novum seu

iniuriam, h. e. devians a regulis juris communis statutum & usurpatum; Tunc si quis ex tali loco hac actionem instituat, pœn. debet retorsionem, seu similis juris administrationem. Sic v. gr. Forinix Saxonice in Marchia succedenti denegatur Gerada, quia Marchicus denegatur in Saxonia. vid. Carpz. P. 3. c. 31. d. 2. ubi d. 3. seq. requirera hujus retorsionis exhibet. Quæ sunt: 1.) ut illa civitas, contra quam retorsione uti volumus, antea contra nostram Civitatem ejusmodi Jus inæquale per actum aliquem exercuerit. d. def. 2. Ratio Quia retorsio est instar defensionis, quæ non datur, nisi procedente offensioe. 2.) ut Civitas retorquere volens, probet, illam Civitatem tale Jus contra se in specie exercuisse. def. 3. 3.) ut fiat publica auctoritate Magistratus. def. 10. add. Scriv. d. *Vindicta privata*. c. 11. aph. 5. U. M. ff. h. 5. 4. Disp. de *Retorsione Juris*. c. 2. per tot. Caute hinc ex h. 1. observandum ut nemo, cui cum peregrino is est, causam illam decidi permittat, nisi prius inquisiverit, quo jure in peregrino provincia utantur, ubi consulti poterit Henrici Gisiferti Justinianus Harmonicus, *Ejusdemque* Pencila Stanuorum. Occurrit autem imprimis Jus retorsionis in hereditatibus, Legatis, fidel-commisus, Gerada, Heergevvetts &c.

TIT. III.

Si quis jus dicenti non obtemperaverit.

Extremum Jociis) Extremum jurisdictionis est ipsa *executio*, cui si quis resistat, ex h. t. coavenitur, nullum tamen dubium est, etiam illam contumaciam, quæ durante processu committitur, sub certa multæ vindicari posse, pœnitentia si sub comminatione multæ aliquid injunctum.

Interess) Scilicet non impediri fuisse executionem. Quales sunt, qui victorem sententiam reportarunt, vel alias intercesse ex judicato habent.

Contra hered.) Ratio, quia tendit ad vindictam, vid. §. 1. J. de *perpet. & tempor. act.*

Arbitrarium) Sive, quemadmodum alii hoc efferunt, ad id, ut, quanto est contentus magistratus, præstetur. L. un. §. f. ff. h. t. Hahn. ad Wefenbec. h. t. n. 2. verb. *quid*.

Contumacia quantitati) h. e. quo gravior vel levior contentus magistratus occurrit. Hinc enim non *quantitas* petita, sed *contentus* judicis attenditur. Gravitas autem cumprimis inde resultat, si armata manu resistatur. Supponendum tamen hic, iudicem servato Juris ordine processisse. Vulgata enim Regula est: Judici de facto procedenti, de facto resisti potest, de quo v. *Spec. Disp. vol. 3.* add. L. *Proletam* 4. C. de *sent. & interloc. junct. L. Meminerint* 4. C. unde ut. vid. Oldendorp. *Class. Aff. Class. 1. Aff. 2. c. 4.*

Punitur) Perinet hac prehensio persone. capta pignorum, denegatio audientiae etiam in alia causa, missio in bona, & tandem executio militans.

Magistratus) Non tamen haec actio secundum prescriptum juris Civilis amplius instituitur, sed Magistratus vel per *iudicium multa*, vel etiam per *monita per publicum* (Criminem suum tueri solent, unde in sententia Imperialibus moris est, ut inseratur clausula peritoria poenalis, ut intra certum terminum litis fiat sententia. vid. Ul. Mod. ff. h. t. §. 1. & 2.

TIT. IV. II. C. 2.

De

In jus vocando.

Causa cognitio) Sub hac comprehenditur probatio.

Vocatio est) In jus vocare est ius experiri cui causa vocare. *L. 1. ff. h. t.* id est, citari curare partem, ut, quod petimus, consequamur. Brunn. *ad d. l.*

Dura) Quia non tantum *verbis*, sed & *facto* fiebat, oborto scilicet, ut ajunt, collo. vid. Eckolt. *ad h. t.* Struv. *Ex. 5. th. 3.* ibique Müller. *lit. a.* ubi illam antiquam in Jus vocationem Romanorum, & illius modum formulamque uberius describit.

Descripta) Non videtur hic describi privata in jus vocatio, sed potius, si quis in jus vocatus venire nolit, quomodo edicto citandus.

Non extendere) Quaestiones illae de *venia impetrations* revera hodie sunt otiosae, cum neminem amplius privata auctoritate in jus vocare liceat, sed omnis citatio hodie auctoritate judiciali fiat, quae nihil iniuriae continet, modo supplicium expresse sit vinculum, quod ipsi cum citato intercedit, ut ita Iudex videre possit, an inter hasce personas decernendus sit Processus; non enim hoc facile inter parentes & liberos admittat, vid. U. M. ff. h. t. §. 2. *seqq.*

Vid. Myus) Ubi dicit, *in Camera Imperiali* hoc vinculum non attendi, datur modo vasillis ab inhonestis verbis abstinere, h. e. modo verba in factum temperet, & dolumentionem omittat. Distinguant tamen abi, an Dominus feudi simul sit Dominus *territorii*, an Dominus feudi tantum, ut ut priori casu sine venia Dominus a vasillis in jus vocari nequeat, quia Princeps dicitur *Pater patrie*, ergo edictum in patre loquens, etiam in Principe locum habet, Secus in casu *posteriori* quia vasillis non est subditus Domini, nec etiam inter personas in edicto Praetoris enumeratas deprehenditur; quod notum tamen hodie & *in priori* casu verum esse puto, nam nec rusticus amplius more antiquo in jus vocari potest. Sed indistincte hodie si quis alium de facto ad Iudicem traheret, iniuriarum actione teneretur. Add. Ex. J. F. c. 25. qv. 13.

Etiam heredi) Cum adso hinc ad meram vindictam tendat, hinc contrarium verius, quod expresse in *L. pro ff. de i. fundatum*, unde quoque ipsemet Lauts-
bach. *Colligio Theoretico-Practica ad ff. de i. 12.* contrarium sententiam amplectur.

Poenitentia) Quoties poenitentia rem reducit in pristinum statum, toties mi-
nigit poenitent.

Non iniunctum) Esterna etiam hodie privata in ius vocatio locum habere pos-
sit, quis volenti non inferatur injuria.

Vid. tamen) *L. 10* ut concilianda enim *L. 16.* quod excusetur tutor, si patro-
num pupilli in ius vocet, sed si patronus forte alterius tutor fuerit, & libertus suum
patronum in ius vocaverit hoc edicto tenetur, de quo in *d. L. 10. §. f.*

Omnique Magister) Et sic etiam Princeps vel Imperator in ius vocari potest,
vel coram Austregu vel Camera. Singulare est in Saxonia, quod Elector con-
veniri possit coram Ober-Hof-Verichte in Lippig.

Durante officio) Hoc eo magis hodie necessarium, quis nostri Magistratus re-
gulariter sunt perpetui, Olim autem erant annales.

Realis) Hæc regulariter imperiosa est, nisi praesens metus fugit adso, ubi sta-
tim in suspensum decerni solet.

Graviterbus de illis) Generaliter enim praecavendum, ne modus inquirendi
sit durior ipsa poena.

Legitima indicia) Praecipue hic attendi solet, an causa talis, ut fugit suspicio
indejuncti possit, & deinde an si fugerit, ex bonis eius satisfacere nequeat?

Territorialis) Utro ista eligi solent, quorsum probabiliter se contulit citandus;
ille vero, qui impetrat citationem, regulariter designare tria illa territoria solet.
vid. Brunner. ad Wesenbec. *h. t. §. 19.* Introduct. ad Praxin. *c. 4. §. 3.*

Non factitatus) Regulariter attendi hic solet, an adso difficultas personaliter
citandi. vid. Alex. & d. *§. 1. n. 4. §§. v. & si laet, si fugerit sit, si degat in loco,*
ad quem ob bellum vel pestem nemo pervenire possit, Quantum tamen possibile,
iudici semper laborandum, ut impedimentum illud tollat, quo ipsi periculis infu-
nditur citatio. Mev. & d. *§. 45.*

Clerici vocati) Hoc nunc si alios realiter citandus fuisset.

Alterius iudicii) Supponendum hic est, iudicis citantis Jurisdictionem respec-
tu causæ, forte ob conexitatem, fundatum esse, vel litem ibi semel legitime esse
expetitam. Alias si principaliter ille conveniendus, qui sub alia Jurisdictione est,
ipsius iudex aduocatus. Conf. *Uf. M. §. h. t. §. n.*

Patrimonialis) Sic ergo Princeps vel ejus iudicium citare poterit civem, non
filium Senatoru, & episcopum non subiecto nobili. Corp. *a. l.* Quod tamen non aliter
in.

interdum, quam in causa legitime ad iudicium Principis per appellationem devoluta, aut alias ipſius JCoſo fundata ſit, de quibus caſibus agit Fr. alleg. Reſol. 12. n. 15. ſeqq. alioqui etiam citatio beneficium prius inſtans opponere valeret, vid. U.M. ff. h. t. §. 12. Introd. ad Praxin. c. 4 §. 12.

Contrarium) Quod obtinet in *Lufatia*, ubi per ſubſidium inferioris Magiſtratus citatio ſacienda. Carpa. cit. R. 23. n. 7.

Simplex) Vocatur alius monitum, ſcil. illa die hoc vel illud agendum eſſe, & non ardeat dicitur, h. e. non ſit contumax citatus, etiamſi non compareat.

Delegatus) Hinc ſimplex citatio conſuebat olim in ſe X. L. 13. §. 2. C. d. Jndic. L. 63 ff. ad. novo ſextum jure, XXX dies *Nova. 112. c. 3.* quod tamen hodie ex cuiuſlibet iudicis obſervantia diſiudicandum; quomodoſmodum jus Saxonicum XIV dies requirit. Kötzig. *Proceſſ.* c. 7. pag. 247.

Præſum) Si ſcilicet jure meo cadere noſim.

Modo pauciores) Hoc obſervari etiam deberet in proclamatione matrimoniali; Neque enim probandi ſunt mores locorum, ubi una proclamatio pro tribus ſit, & mox altera die copulatio ſacerdotalis ſequitur. Brunnem. d. J. E. l. 22. tit. ibique *Notat*

Modo tertio) Imo hodie regulariter omnis citatio præſumitur peremptoria, licet in cauſis *magis præjudicis* comminatio peremptoria ſubjici ſoleat. conf. *Möy.* 1. Dec. 256. Alijs in talibus literis ſolet citatio, hoc tamen modo, ut emanens ſemper expenſis terminis reſtituat.

Totam cauſam) Sive ad integram proceſſum, & omnes ejus actus, quæ in *Camerâ Imperiali* ut & tribunali *Wiſſmarienſi* obſerventur, ne ad ſingulos actus nova citatione opus, Brunnem. *de Proceſſ.* c. 3. n. 3. Et hinc ibi ſemel citatus, Procuratorum conſtitutio debet, qui terminos ſubſequentes attendat.

Requirit jure) h. e. jure talium actum nullam pronunciet, qui altero non citatio gaſtus, cujus tamen præjudicium in illo actu ſubeſt. Cuius ſententia nulla contradio, illius fruſtranea citatio. Introd. ad Praxin. c. 4 §. 7.

Delegatus) Quis hanc omnia competunt, ſine quibus proceſſus expediri nequit, modo cogniti delegationis una cum citatione transmittat, ut inde conſequetur citando, an jure citandi habeat. c. 31. X. de offi. j. delegat.

Poteſt pars) Sc. in cauſis *more privata*, ſi tamen publicum intereſſe concurrat, iudex ex officio citare poteſt.

Per libellum ſtatutari) Sive *ſupplicem* pro impetranda citatione, a quo diſſert libellus actiois, quia in hoc pleno peticio ſubjicitur pro actum motum actiois, in priori ſententia ſola citatio petetur.

Minifter publicus) Poteſt tamen etiam per ſtatum inſinuari, & majoria ſidei cauſa quomodoque adhibetur *Notitia*. Et quidem tunc præcipue, ſi præſumio adſit. citan-

mandum citacionem non accepturum, vel verba dantes prolatum, quo Casu Notarius desuper instrumentum conficit.

Infans majoris) Ubi simul peti solet, ut, si interos non habuunt, epis ex officio constituatur.

Etiā hodie) Olim in Saxonia citabatur curator fecimus, sed hoc novo Edicto Elector. sublatum, & citatio non curatoris, sed scilicet inuocanda.

Singuli, Unde si plures sint heredes, unusquisque est citandus. *Capit. Præ. Tit. 7. art. 1. n. 5.* alioqui obstat exceptio, *Citatur unus, quorum totius* Introd. ad Praxin. c. 4. §. 2.

Heredes) Si forte ex ipsis citandis aliqui sint mortui.

Præfatus) Quia citatio pro sine habet non tantum comparitionem, sed & præparationem; unde quoque citatio ultra causam, quam exprimit, non ardet, *Mev. 4. d. 28. n. 5.* Contrarium quidem habet *Mev. 5. d. 60. n. 6.* Verum sententia hæc non aliter adstricta, quam si de causâ quâ sufficienter informatum sit. *Quoniam* enim *presens aliquis non requiritur ad eandem mittendam, sed etiam ad factum aliquod expedendum, toties presens fortis non sufficit.* *conf. Introd. ad Praxin. c. 4. n.*

Possit contest.) Quia tunc factus est iuris Dominus, scilicet ratione sententia adversus ipsum concipienda, non vero ratione ipsius causa in iurem deducenda.

Summaria) Pertinet enim citatio ad defensionis præparationem.

Notarii) Citatio enim præsupponit defensionem, non autem & in notariis sua dubia & hinc defensio superesse potest.

Vid. tamen capit.) In citatio. c. 12. est casus, si Ecclesie quid surreptum, & hoc notarium sit, tunc in absentem potest ferri sententia.

Offici) Quia ipse persona iam satis nota. Alud ergo in *delegato*, huius enim persona non est certa, & hinc exprimendum est nomen ejus proprium.

Cognomina) In Saxonia novo Edicto cautum, ut quisque in iudicio nomen plene scribat, nec in mandatis sigillo utatur per ductus literarum formato.

Officium iudicis) Germanice efficitur, *Wir werden auch Amts heissen, vel Schnitz tragenden Richter. Times.*

Causa citationis) Ex si uno causâ tantum expressa, non tenetur ad aliam, autem similem, respondere, sed excipere potest, ego ad hanc causam non sum citatus. *conf. Mev. 1. D. 176. n. 2.*

La. ut totus) Vltimus alius assertio est: Omnis citatio in dorso facti securitatem, die Ladung ist & das Urteil auf dem Rücken. *Heig. P. 2. Q. 22. n. 37.* Verum fragilem hanc securitatem docet *Mev. 1. D. 5. n. 9.* Citatio enim tribuit tantum securitatem veniendi, sed non ruerendi. Cautum ergo est, ut quibz talis casus in specie petit *Solum Conductum.*

Non feriatius) Quod si terminus forte inciderit in diem festum, comparandum erit die sequenti. c. 6. X. d. *De l. et conuentione*. quod tamen quomodo intelligendum, explicatum est in U. N. ff. tit. d. *feriis*. §. 3.

Id. tamen Nov.) Hic terminus extenditur ad 30 dies. *conf. Nov. gl. c. 2. §. 2. vid. Stephan. ad d. Nov. 53.*

In Saxonia) In Ducatu Magdeburg. & terris Brandeburgicis est terminus 4 Septimanarum.

Insumatilis) Antes enim non poterit deliberare; nisi tamen terminus alius in citatione expressus.

Territorium) Si tamen ille, qui in jus vocandus, subditus civitatis sit. citatio etiam in alieno territorio usinuari possit. *Mev. a. d. 325.* hoc ipso enim Citationem alterius non turbat, aliud si personam ejus apprehendat, vel subditum alienum in alieno termino citare quis vellet, quod non permittitur. *Mev. 7. d. 390.*

Non observatur) Sed male, metum enim hoc observari debebat. *vid. Ul. Mod. ff. l. 1. §. 10. conf. Mev. a. D. 176. n. 7. & L. fin. C. de feriis, fest. divinis.*

Referatur) Quæ relatio postea in actis continetur, nisi citatus schedulam testimonialem sibi infirmationis dederit, vulgo ita *Recepisse*, quæ similiter ad Acta referri debet.

Comparatione) Si scilicet non opposito viro citationis actori respondeat.

Prævenit neminem) Ex hoc quoque litis pendentiam per alleg. *Clement. ult.* modo habeat sua requisita. *Carpe. P. 1. c. 7. d. 21. & modo non fuerit ab actore circumductus. h. e. modo Actor in terminis non emanerit, alias enim litis per non citato habetur.* *Brunnem. ad L. 73. ff. d. Judic.*

Prescriptionem) Inducit eum citatio mala fidei. Nec obstat *L. 10. C. d. Prescript. long. temp.* ubi ad interruptum latam prescriptionem decennalem, sive longi temporis, requiritur litis contestatio, nec l. 2. §. ff. *Pro finit.* ubi sententia ad interruptionem prescriptionis tricennalis requiri videtur; LL. enim hic mutata per *L. 1. C. d. Annal. except.*

Jurisdictionem) Ut scilicet morte mandantis non expirat.

Temporales actiones) Quia hæc demum per litis contestationem persequuntur. *L. fin. C. de prescript. 30. ann.* Nec obstat *l. 1. C. d. end. libell. Princ. dat. litis contestat. fac.* hic enim non tam citatio perpetuat actionem, quam *Rescriptum Principis.* *Brunnem. de Process. c. 3. n. 41.* In Praxi tamen omnem prescriptionem interrupt per citatio. Quod convenit generaliter *L. 1. C. de annal. except.*

TIT. V.

Si quis in jus vocatus non ierit, sive quis cum vocaverit, quem ex edicto non debuerit.

Distinctum) Ubi tamēn saluum est, allegare iudicis incompetētiā.

A. Magistrum) Hoc licet etiam *minores magistratus* hoc casu jus muldan-
di habeant.

Condemnatur) Et alior mittitur in possessionem bonorum, *L. n. ff. d. in ius voc.*

Ex rusticitate) Delictum enim hoc contra jus Civile est, in delictis vero juris *Civilis* excusat rusticitas, non item in delictis juris *Natura*.

Parum) Regulariter est a iuribus, pro qualitate contumaciae, & plerumque
solet certa multa citationibus inferri. In Saxonia illud pro facto reputatur, quod
fideiudum incumberebatur curato, e.g. ut habebatur pro confesso & convicto, pro iura-
re nolente, it. ut Instrumenta habebantur pro editis & recognitis.

TIT. VI.

In jus vocati ut eant, aut fatis vel cautum dent.

F *defensoribus*) Quia sic cessat interesse in jus vocantis. Quod tamen hodie citationem vix appetendum, cum nemo per cautionem se liberare possit a ne cessitate comparendi, vid. U. M. f. h. z. Adversarii enim interest, ut lis celsissime finiatur. Quare necessum habet, ut petat specialiter prorogationem termini, ob justum aliquod impedimentum.

[Quælibet] Etiam idoneus, quod habetur in L. 2. § ff. *quis satisd.* cog. intelligendum tamen aliud tantum ratione facultatum sacrum, non ratione facilitatis continentium. (Modo de cetero sic persona fide digna, vel de fuga non suspecta.) *[Ziel ad ist. ff. quis satisd.]* cog. n. ex. nam si fidejussor sub alio soro esset; frustra foret ejus datus. vcl. Brunnein, ad Wesenb. qu. 5. b. r.

TIT. VII.

Ne quis eum, qui in jus vocabitur, vi eximat.

Sine dolo malo; h. e. licet causam detinendi, forte ob as alienum, habuerit, & capropter vim fecerit, non enim impedire debebat iudicium.

In *solidum*) Ita, ut unus solutione alter non liberetur, cum hoc agatur ad poenam. *L. 5 §. 3. ff. de t. a. iud. si carcerum ad interesse ageretur.*

Admatur iuravit tamen, cum juramentum in istis non habet locum in actionibus *prohibitis*, sed tantum *res persequendis*. Hoc loco autem non *res persequenda* est, sed *malitia eximentis* coercetur, in corpus odium simplici assertioni creditur. Brunnem. *ad Welob. d. q. v.*, quibus *Wesembadius* contrarium defendat.

Pct

Per calumniam) h. e. Licet adio per calumniam moti, quod in odium violentie ab eximente commisit introduci, ut hanc hoc casu non attendatur ius agendi, sed solum eximentis. Ad hunc enim nihil attinet iurare an iniuria in ius vocatus sit certus, nam exceptio calumniae huius, quam ille eorum iudice opponere potest, ad eximentem non pertinet.

TIT. VIII. IL. C. 57.

Qui satisdare cogantur vel jurato promittant, vel suae promissioni committantur.

Ad Rubric.) Titulus hic prout proponitur, est onosus, cum agatur hic tantum de cautione a reo in ius vocato prestanda, hodie vero non cavet reus sed actor.

Promissoria) Hoc hodie interdum stipulata manu, aut sive in *Quindoblog*, *Sanfolet*, quod apud Saxones precipue evenit, quando guardandam pericit, item et die *Giew* h. e. *Der Rigaer anacleden trug*.

Ubi plures sunt) Regulariter unus si fidejussor sufficit, nec *L. 1. in f. ff. de s. ubi dicitur, dati fidejussoribus*, pluralitatem evincit, cum superius *Qui ad tuturos casus respiciendo, plures pro singulari ponant.* conf. *Eckolt. h. t. §. 9. Brunem. ad Wesenbec. h. t. qu. 11.*

Regulariter pignora) Vulgatum Axioma est: *Quoties cautio prestanda super re certa, toties sufficit pignora.* Quoties vero cautio prestanda super re incerta, *et. f. super interrisse aut futuro damno pignora non sufficiunt, sed pignora exiguntur*, expl. in Tutela. Ratio autem est, quod pignorum estimatio certa sit, incertae vero vel damnum datum hanc estimationem excedere possit.

Aut moribus) Non puto diversum quid moribus obtinere, nam si litis certa est estimatio, & iure Romano pignora sufficiant, si incerta, nec hodie sufficere poterunt, quia & in foro nostro plene cavendum est, plene vero cavere nequit per certa pignora ubi incerta est ista estimatio. conf. *Sutholt. Diff. 3. §. 44. Eckolt. h. t. §. 10. Ul. Mod. ff. h. t. §. 2.*

Conveniens facit) Hinc vulgata solet esse cautela, ut fidejussor furo revocaret.

Substituendo) Hoc ita in cautione *in lictis*, ubi durare debet cautio ad perpetuam securitatem iudicis, fecus in cautione *voluntaria* seu illa, quae in contractibus interponitur, ubi quisque sibi imparet, quod illa cautio semel contentus fuerit, & minus idoneum admittent. *L. 3. in fin. ff. de fidejuss.* Hinc utilis cautela ut in obligatione in illum eventum novus fidejussor promittatur. Cautum enim non est, quod casuum non daret. *L. 4. ff. de Praer. stipul. Mey. 4. D. 16.*

Nequeunt) Unde & juratorum cautioni inferitur clausula, se credere, se omni adhibita diligentia non potuisse falsissimum reperire; modo tamen alias sint in-
tegræ exsaminationis, alioquin arrescendi essent. Nam fides viri non dependet a
Juramento, sed si res Juramenti dependet a fide viri.

Bona immobilia.) Licet super illis bonis sit sit, neque hoc restringendum cum
Carpz. P. 1. c. 5. d. 15. ad casum, si cum tertio sit geratur, non vero, si cum illo, cui
cavendum est. Verbi enim L. 15 § d. ff. b. t. generalia sunt, nec restrictionem ali-
quam admittunt. Sufficit enim, quod fuga prædium non solet de alio, qui sedes
qualitercunque adhuc suo nomine tenet.

Quales sint) Quia hæc cautio tantum tendit ad *securitatem* iudicii, ne quis
pendente lite discedat, hinc sufficit tantum possessio, quæ excludit præsumptionem fu-
gæ, & ita abari, & c. sententia. Carpz. P. 1. c. 5. d. 14. etiam obarata posses-
sionem a cautione liberari; pari ratione non tenetur cavere, qui eam tantum habet,
vid. Mev. L. d. 304. Imo hic cavetur non de *iudicio solvens*, ubi præstatio bono-
rum proportionata esse debet summe, sed tantum de *iudicio sisti*. Ergo qui pro
debito cavere vult, nunquam idoneus est, si prædia obarata possideat.

Utile tantum dominium) Quia in his omnibus cessat fuga suspicio, ob quam
hæc cautio exigitur.

Extra illam) Nec enim necesse est, ut in eadem civitate sita sint bona seu sus-
siciat, si in eadem provincia quis immobilis bona habet, ut ut non sub eodem ubi-
nali, cum adhuc per Principem fieri possit executio, vid. Brunem. ad d. L. 15. n. 6.
Quamvis hoc ipsum redditus restringatur ad casum, ubi coram ipso Principe, cui
in omnibus provinciis suis aique facilis est executio, litigatur. vid. Ul. Mod. ff.
b. t. n. 9.

Vid. Carpz. P. 1. c. 5. d. 2. 3.) Fundat se præcipue Carpz. d. 3. in l. 7. §. 1. ff.
qui solvunt, cognov. & deinde subijcit Constitutiones quasdam Saxon. pro stabili-
enda hac sententia.

Pandum dot L.) Habet enim naturale dominium. Nisi æstimato in dotem
datus, cum hæc æstimatio venditionem faciat. vid. L. in rebus dotalibus 30. C. de
Jur. dot.

Usufructuarius) Hæc enim jus morte expirat, & hinc contra heredem isa-
nis alio foret. Quod tamen secus est in illo, qui utile Dominium habet, cum hoc
ad heredes transeat. De Jure Saxonico etiam usufructuarius satisfactione exi-
munt. Carpz. d. d. 21. quod in ratione nititur, vid. U. M. ff. b. t. §. 10.

Vid. Carpz.) Contrarium hic assertit de Usufructuario Saxonico ex ratione,
quod, si semen salsum fuerit subactum, jus fructus percipiendi ad hæredes transeat,
per quod reo suis cautum esse possit. vid. tamen Not. præced.

Oppignoratitium) Pignus enim soluto debito facile revocari potest.

Personalem) Aliud si *realis*. Nec obli. quod actiones ad immobilia competentes pro immobilibus habeantur, hoc enim tantum fit per fiduciam. *L. 24. ff. d. R. 7.* quae fido ad securitatem creditoris non sufficit. Imo si res ad tertium Possessorem perveniret, intercederet actio personalis ad rem. per *L. 11. C. d. R. P.*

Realem actionem) Sci. facile *expiraturum*, ut in usufructuario.

Immobilibus) Quale exemplum est in *fundatione investiti*, quia actio nihil tenet. *Corp. P. 1. c. 5. d. 12.*

Reus) Hodie nulla cautio a reo exigitur, nisi sit suspectus de fuga, ubi caveat de *Judicio fisci*. *Corp. Proc. tit. p. art. 5. n. 15.*

Vid. ap. Valsej.) Cautio de iudicio fisci prestabatur olim extra jus & iudicium, hodie vero non nisi in iure, h. e. ante Litem Consecrationem; Illa tantum respiciebat diem, quo ad Praetorem eundem, haec ad o. n. n. & singulos terminos usque ad finem processus.

Litem contestaturum) h. e. se in termino praesente reo actionem repetiturum, *daß es die Klage mit d. ich an ur v. vorbringen moß.*

Permanensum) Hodie exigimus cautionem de lite persequenda.

Exp. iudicium namque) De expensis hodie pauper caveatur, sed illae non aestimantur pro quantitate rei, sed in quantum revera factae, salvis tamen adhuc moderatione iudicis. *vid. U. M. ff. h. t. §. 6.*

Reconvencione) In Saxonia non tantum haec Cautio, sed & Guarandae praestatio exigitur, h. e. reum a nullo alio huius dubitii nomine interpellandum esse.

Ante lit. contest.) Est enim exceptio *dilatatoria*, ad securitatem ipsius rei pertinet, hinc ex officio a iudice suppleri non debet. Post litem contestatam tunc deum peti potest, si nova casus superveniat, ob quam praestanda cautio, v. g. si interea bonus lapsus.

Relinqueretur) Non enim pro modo litis caveatur, sed tantum ratio habeatur expensarum. In Saxonia ordinarie praestatur *auf so fl.*

Explicat. Valsej.) Cautio in criminalibus non admetitur aliter, quam si illi, a quo exigitur, non imminet poena capitalis, vel corporis afflictiva. *Quoties ergo poena potest esse pecuniaria, aut in pecuniariam converti, et gr. in satisfactione, toties in criminalibus admittitur cautio.* Ex hac tanta esse debet, quanta probabiliter esse possit poena.

TIT. IX.

Si ex noxali causa agatur, quemadmodum
CAVEATUR.

H 3

Statu)

Stat^{us}) h. e. in eadem conditione non alienatum, non mansuissimum, non enim debet jus actoris deterius reddi, per *L. 1. ff. h. t.*

TIT. X.

De eo, per quem factum erit, quo minus
in iudicio quis sistatur.

Dole malo) Supra in *Tit. 7.* agobatur de *violenſia*, hic tantum de *dolo & calliditate*, v. gr. si quis ituro in iudicium triste quid nunciaverit, ob quod ipse retrahatur. *L. 1. §. 2. ff. h. t.*

Reliquos liberat) Agitur enim hic ad *interesse*, non ad *pœnam*, semel vero tantum interest, pœna autem multiplicatur pro numero delinquentium.

Pœnal) Ad reum enim nihil pervenit, quod restituere possit.

TIT. XI.

Si quis cautionibus in iudicio sistendi causa
factis non obtemperavit.

Promissa) Utile tamen omnino est, ut promittatur, ne quis ad probationem interesse adstringatur.

Valetudo) Morbus tamen *santicus* esse debet, ut inde levissima febricula non excuset. *L. Quasitum 60. ff. de Re Jud.*

Incarceratio) Enam si hanc alio suo facto meruerit; sufficit enim, quod ad iudicium venire in hac causa non possit.

Gravitas) Modo mulier sit partui vicina, & locus iudicii admodum remotus.

Judicis arbitrio) Impedimenta enim hac non semper excusant, e. gr. si advocatus abest, si spatium habeat alium informandi, non excusatur.

TIT. XII. III. C. II. 12.

De

Feriis, & dilationibus, & diversis temporibus.

Visperm) Probe hic ostendendum, hanc compositionem in solis diebus *festis* attendi, alias Jus Canon, diem pariter computat, sicut Jus Roman. *c. 24. X. de offi.*

eff. iud. delegat. quod precipue observandum est in *Conventibus*, in quib. scilicet *Capitulari* vel *monasterio* electionali, seu *Fiscali* mortuus. vid. U. M. §. 6. 1. §. 15. Si differant horologia, attendendum in *Conventibus* illud, quod in Ecclesia majori: in *scholis* vero horologium Curie.

Mobilia) Quae scilicet non in eundem mensis diem incedunt, v. gr. Festum Paschatis, Pentecostes. E contrario immobilia sunt Festum Natalitiorum, Annunciationis Mariæ, Johannis & Michaelis.

Vid. Corpz.) Existimat *Corpz. d. l. def. 24.* ferias nundinarum solum mercatoribus prodesse, quæ sententia non admittenda, cum & emptorum gratia nundinas institutæ esse certum sit. vid. Brunnem. *Proc. cap. d. n. 23. seqq.* U. M. §. 6. 1. §. 13. De cetero mercatoribus *substitis*, live *Ban. eruptoribus* ferie hæc nundinales non competunt, quoniam immodum & in *delictis* cessant, ut & si hæc beneficio renunciatum, tamen sic *sub* *Markt* & *Kreppelt* degred.

Omnia) Hoc extenus admitti potest, quatenus iudicia illo tempore clausa sunt. Quod si vero personæ penitus nihil commercii cum agris rura habere, & separato iudicio gaudeant quale est forum *Studiosorum*, sine dubio hæc exceptio cessabit. Atque hanc quoque, si *Studiosos* diebus *canonicis* utatur, comparere tenetur, iudicia enim *Ac. ferias* nunquam clausa sunt.

Determinantur) Notanter Auctor hac de *determinatione* tantum loquitur, quousque scilicet extendi debeant ferie, *Consuetudo* enim est ipsius Principis. Nec obit. L. 2. C. 6. 1. Non enim reperitur in antiquis exemplaribus, nec est *synthetica*, aut ad *Theodosium* Imperatorem referenda, sed ad *Theodoricum*, Regem Gothorum. Struch. *ad Inst. Differt. 24. 16. 11.*

Orth. Tage) Sunt hæc ferie ratione *impositionis* humane, ratio o *calque* ferre.

Status Imperii) Et quidem plerumque per *Consistoria* indicantur, si ferie ad cultum divinum destinantur. In Ansa Brandenburg tamen ipse Elector ex secretionis Consilio decernit an ferie habende, & Consistorio deinde Executionem desinit. vid. U. M. §. 6. 1. §. 1. seqq.

Magistratus) Existimat quidam Haliger, in Don. L. 24. c. 7. lit. 2. quod omnes sibi ferias sacras construere possint, ita tamen, ut extra civitatem non viant. Verum vix hoc admittent nostra Consistoria. Nec obit L. 4. §. 6. 1. Non tam loquitur de *inducendis* feris, sed tantum de *determinandi* tempore feriarum. Nec obit L. 7. pr. ff. de Offic. Praefatus. Nun enim dicitur quod *consistoria* Magistratus ferias, sed quod tantum *permittat* illas secundum consuetudinem.

Arbitri compromiss.) Nisi tendat arbitria ad *anticipitum* compositionem, primum si occisio componendi alius periturus.

Obſ. 36.) Lex illa loquitur de arbitro, qui *regens Prætoris* die feriatæ ſententiam dicit, vel diu poteſt, agi ubi de tali die feriatæ, quæ non ſpeculiter excepta, quorſum pertinet ius dominici in *d. L.*

Obſ. L. 5. C.) Lex hæc intelligenda, vel ſi res moram non patiat, vel ſi feriatæ non faciunt divine.

Etiã in criminalibus) Semper hic attendendum, an negotium ſine periculo ſuſpendi poſſit; Vu tantum enim eſt, neceſſitas & charitatis officia etiam die Sabbathi expellunt poſſe.

Etiã in reſcribitis) Si ſcil. preſens fuga periculum adit. Multo magis ergo in gravioribus ob periculum in mora.

Non exigit) Solet & hoc addi, omnes recreationes permittuntur, quæ non obſtrahunt hominem a meditatione divinorum beneficiorum.

Fidelitatem, Regulariter) Regulariter quæ jam dicta, reſttingenda ſunt ad caſum *necceſſitatis*, vel ſi res aliter *moram* non patitur, v. gr. ſi tempeſtas fructuum collectionem impediens, de qua in *L. 3. C. d. s.* vel ſimilis neceſſitas huiusmodi caputem exegerit. De quo in *c. 3. d. s. s.*

Nuſus) Licet partes ferus illis renunciaverint, nam feræ divine dicuntur irrenunciabiles. Sed quid ſi Princeps ſententiam illo die ferret? "occidit quidem Princeps, ſed alius m. l. s. non erit, Quis alius dependet ex l. s. ius Caſibus, quæ Principi non contingunt. Aliis cautela eſſe poſſet pro Advocato ſententiam nullitatis incurſe volens, ut videat, an non die aliquo feſto lata ſit.

Regulariter) Nifi periculum fuga concurrat, nam ſic etiam in iudicis reſcribi quæ poterit. Berlich. *P. 1. concl. 77.*

In dubio) Scil. in ferus *humani*, non vero in *ſacris*.

Probat) Nifi feræ ſint notoriæ. Quales ſunt, quæ quotannis recurrunt. Feræ autem repentine, probanda ſunt.

Ratione unius) Hinc ſi Pontificius ſub iudice Evangelico conſtitutus etiam ad diem Pontificius ſeriatum excuſare ſe poteſt. Unde quoque utur *Cemera* quantum ad Expeditiones Camerales, receptum ſit ſalendarium *Julianum*, ferie tamen juxta *utrumque* obſervari debent. In iudicio tamen Alico obtinet ſolummodo Calendarium Novum ſ. Gregorianum, vid. *U. M. ff. d. s. s.*

Tacite) h. e. Si citro ſe ſiſtane in iudicio, non oppoſita exceptione ſeriatum. Imo ſepe hoc expreſſe ſit. *P. C. C. Sell. 1. Cap. P. s. 19.*

Non pot. s.) Quia juri futuro, præſertim ignorato, non renunciatur.

Præſertim) Hæc facilius conceditur, quam nova dilatio, quia plena diſpoſitione elapſa max. ius quæſitum eſt alteri parti.

Prætoriam) Vocatur alius dilatio præclusiva, quando sub pœna præclusi, h. e. ne postea amplius agatur, terminus indulgetur,

Discretariam) Ita tamen, ut sententia iudicis *declaratoria*, quam in foro *contumacia* accusatio præcedere debet, accedat Brunnem. ad Welenb. b. t. q. n. 28.

Conventionalem) Hæc uniter adhibetur quoad abbreviandos processus, si partes se contingant descriptis certo tempore conficiendis, b. t. sic ven. 1; Eo gen. ju. 14 En gen. mit abgevechelten E. t. r. i. f. a. h. e. n. v. o. l. l. e. n. , Introit. ad Praxim. c. 2. §. 2.

D. liberatoria) Hæc continebat quendam spatium 30 dierum, vid. *Auth. afferatur C. de lit. contest.* Hoc sic continetur in citatione, postquam per *Rec. Imp. d. an. 1654 §. 34.* iudici inquit est, ut libellum cum citatione transmittat, ut hunc hoc tenore dilatio ad d. l. erandum ibi non solet. vid. Brunnem. *Pro. c. 6. n. 7.* Introduct. a. t. r. i. a. c. 2 §. 4. Quod si tam en libellus simul transmissus non sit, et am hoc s. t. i. m. d. e. l. a. c. e. n. si peti posset.

Peremptoria. Quia Regulariter semel tantum danda. Nam tempore probatorio elapso mox ius quæsitum est adversario, præsertim si contumaciam alterius accuset. vid. *L. 1. in fin. C. b. t.*

Ex 15 10) Si scilicet iudex videat, non posse in contumacem negotium hoc expediri, vel propter aliam causam adhuc examinandum, vel aliorum, qui interesse in causa habeant.

Re integra) Antequam parti adversæ notificata d. l. a. r. i. o. n. a. m. tunc ipsi mox ius quæsitum, quod ei non auferendum. Brunn. *ad d. L. n. 19.*

Vide tamen.) Nisi ista & prohibita causa novam dilationem exigat.

Aliter) Ubi favore matrimonii causa citissime expedienda. Hæc tamen non attenditur, cum & hic innocentia subesse possit, ubi non mox apparet,

Reo tui) Sci licet ad se *descendum*, non ad *respondendum*. Brunn. *Pro. inquisit. c. 2. membr. 1. n. 76.*

Plus Rio) Diu enim a. l. o. r. j. a. m. cum deliberavit de hæc suscipienda, Reus vero in continentem exire debet, imparatus autem hoc facere non compellitur.

Ultra quartam) Nec hæc quarta aliter conceditur, quam cum *solemnitate legali*, id est, præstatione iuramenti, se scilicet attestata priora non didicisse, nec testes habuisse, arg. c. *pen. X. de testib.* Brunnem. *Pro. Civil. c. 6. n. 11.* Alias per *Rec. Imp. noviss. §. 56.* non *ultra tertiam* proceditur. conf. U. M. ff. b. t. §. 12.

TIT. XIII. II. C. 1.

De

Edendo.

§

De:

D^{Designare}) Edere est copiam libelli adversario concedere, *German.* *Abdrucken* a. den. *Exhibere* est copiam inspicendi facere.

D^{Designatio}) Hoc ita quoad *Judicem*, qui ex illo libello cognoscit, quæ actione sit expetendum, quantum ad *adversarium* vero, copiam libelli communicata editionis loco est.

Sine Scriptura) In Causis scilicet *summariis*. fecus ac de Jure *Civili*. vid. *amb. offeratur* C. de *lit. Cont.*

N^{on admittitur}) Ad evitandas illas dispositiones, an miscula sint pertinentes, vel non, an responsales sint, vel irresponsales, Quod ipsum quoque *Praxis* aliorum locorum, exceptis causis *criminalibus*, in quibus articuli exprimebantur, quia sic singulis circumstantiis commodius exstiterunt. Hinc Res et ideo possunt, receptum est. Introd. ad *Prax.* c. 7. §. 2. conf. U. A. 2. §. 1. §. 2. U. S. *Disp. de Jure Li bellorum. artic. 6. restor.*

Astutus solemus) Et hac pertinet Advocatorum clausula. Nicht in Form eines gerichtlichen Libells, sondern in schlechter Erklärung der Thaten, quæ tamen revera abundans est.

Quas recenset) Octodecim Causas *summarias* recenset Brunn. in *Proc.* c. 1. n. 16. plures adhuc habet Carpz. in *Proc. Tit. 1. A. 1. n. 48* in compendio enumerari solent, si causa vel sit publica, vel pia, vel morum non patitur.

Secunda instantia) Libelli locum hic sustinet *justificatio* appellationis, ubi gravamina appellationis ordine deducuntur, & petitio pro emendanda sententia subjicitur.

Judex) Et per hunc Reo.

Obst. 3°) Lex illa loquitur de iudice ex *conventionibus* laicorum electo, non de iudice publice constituto. Deinde ex lege illa non colligitur, nomen iudicis necessarium esse exprimendum, sed tantum, quod exprehi possit.

Locus majoris) Hic ordo non semper observatur, sed saepius *actum*, seu minor propositio premititur, postea jus tanquam causa petendi subicitur. Obrecht. *d. concipiens. U. formand. libell.* c. 12. n. 3. Uno saepius plane omittitur, si jus per se certum & notorium, e. g. quod venditor ad tradendum, Locatur ad usum prestandum obligetur &c.

Brevem) Actor regulariter adstringitur ad omnia illa probanda, quæ in libello posuit. Unde cavendum ipsi est, ne verbosus sit, & circumstantias non necessarias aut non pericandas inserat.

Requisitus) h. e. factum ita distincte enarrandum, ut, licet nomen actionis non exprimat, iudex tamen cognoscere possit, quod omnia substantiva Contractus adint, & hinc etiam quæ actio sit instituta. conf. U. Mod. *f. d. §. 1. Disp. d.*

Jura Libellorum. artic. 4. §. 15. seq.

Can.

Causam proximam) Scilicet dominium, vel illud jus in re, ex quo agim, v. gr. peto rem, quia dominus sum. Verum id periculosum est, nam si ita succumbam, nulla mihi ex alia causa vindicandi facultas remanet, quia Dominium generatim allegando, omne meum Jus in Judicium deduxisse vultor, consultus ergo est, causam remotam seu domini titulum addere, de quo mox.

Artemam) Scil. causam illam, ex qua dominium habeo, v. gr. terit ich nam dicit's Daß jure emionis ant mich gebracht, quod exprimere utile est si enim hunc titulum probare nequeam, al. alium titulum donationis, v. gr. vel legati &c. adhuc pariter recitatus, nec mihi exceptio *rei judicatae*, quae alias obstat L. 14. §. 2. ff. de Except. Rei jud. cum effecta obijci poterit.

Non est) Scil. quoad verum, bene tamen quoad factum actionem demonstrans, ita enim formandas libellus, ut statim ex eo pateat, quoniam actio sit instituta. Alias enim reus mox opponet exceptionem non competentis actionis, de quo dixi in Tr. d. A. F. J. Sect. 2. Cap. 1. pr.

Subjiciatur petitio) Tales sunt fere omnes libelli, quos exhibet Dr. Schwendius ... in Tr. de A. F. J. farcus.

Non requiritur) Quis poena legum jam certa est. Ergo ibi poena juris petitur, quae non dependet ex arbitrio petentis, sed ex legum dispositione; Unde vulgo ita concludunt: bitte daher Ankläger v. inlich Angeklagten zu rechtlicher motivierten Strafe zu ziehen, oder der peinlichen Halsgerichts-Ordnung gemäß zu strafen.

Vid. Corpz. 2. qu. 106.) Rationem ibi dat: Quod delicta ex praescripto legum puniuntur sint, non accusatoris, n. 12. Et accusator nihil sibi dari aut fieri petat; cum aliena interesse Reipubl. vertatur in talibus poenis.

Libelli sel. non) Vult esse poterit hac clausula in illis causis, quae non requirunt libelli obligationem, ne postea reus excipere possit, actorem per obligationem velle instituisse processum ordinatum. conf. U. M. ff. h. t. §. 4. In Saxonia hoc agnoscitur solet ex petitione Responsionis nam si actor petat, daß Beklagter sich auf die Klage einzulassen soll est indicium Summarii. Si petat, daß er auf die Klage antworte, est indicium Processus ordinarii.

De reservando) Verum cum renunciatio juris non presumatur, frustraneum erit ejus reservatio.

Injurians animo) Haec protestatio facta contraria nihil operatur; quod si ero ex necessitate causae verba injuriis proferenda, ipsa qualitas causae jam tum excusat actorem, cum litum unius id eareus possulet. l. Quisquis h. t. de postul. conf. disp. de Jure Libell. art. 9. §. 3.

Nolit) Se¹ quod illa tantum pro colorando possessore delegata capiat.

Quarta r. Sed et etiam quantum ad h. sed arbitrium vel fieri. a. p. ratione
& jur. m. e. am. deferendi. de quo v. l. *Introd. ad Prax. F. r. cap. 7 §. 6.*

Missus est q. De a. m. videatur actor renunc. a. m. poss. s. i. r. & se contra-
hisse ad petitorium. Quod p. m. max. reus facultatem consequeretur exceptio-
nis alio is in lig. n. s. opponen. h.

Pid. Corp. i. §. 1. D. c. r. h. quod vi huius clausulae sustineatur libellus, in
quo de petitorio & poss. h. no. s. r. ul. actum est, licet quoque enim in i. u. locum de-
ductum tenent. Iuxta autem sententiam secunda e. a. quae probata sunt, feren-
dam esse.

Parum) Prima i. l. commodi habet, ut eo facilius actor consequi possit expen-
sis ante L. C. f. i. d. e. h. g. ad §. 1. f. de Affian. A. r. e. clausula subintelligitur,
cum emen. i. u. o. calculi semp. et talia, etiam cetera reservatur e. a.

Necessaria Quia ex. i. r. s. non peti. r. a. p. h. e. non adp. licentur, nisi specia-
tim in i. u. g. a. tione s. i. r. promissa. Tunc enim non officio iudicis, sed jure a. l. o. n. s.
debentur. & hinc separatim peti possunt. Utas E. est cautela, ut obligatio infer-
ratur restituito expensarum, tunc enim has petere potest eodem jure, quo princi-
pale delictum.

Operantur) Ut scilicet si lex supplere tenetur, quae a partibus minus legi-
time petita, modo tamen ius agendi ex narratione facti utrumque apparent. Gail.
r. O. d. n. n. vid. Uf. Mod. ff. b. §. 6. f. g. g. Videtur quidem, quod si iudex etiam
non imploratus supplere tenetur, quae desunt Advocat. i. u. r. t. i. a. m. p. e. r. t. u. C. ut quae
desunt Advocat. p. a. r. t. Sed Res. hoc restringendam ad supplementam i. u. r. i. n. c. u. s. a.
decedenda, non ad supplementum factum, vel libellum ut eas petam melius for-
mam lum. In Ducatu Mag. leburg. singulare est, quod clausula filiationis praecise
libello ad. l. e. n. d. a. s. i. t. sub p. e. n. a. s. t. h. a. l.

Arbitrio) Non ab actoris reservatione; Omnis enim reservatio praesuppo-
nit ius reservabile, si ius hoc non permittat, otiosum est reservatio adjecta. v. l. U.
M. ff. l. §. 9.

Novum processum. Hinc nova cautio praestanda, nova citatio adhibenda, di-
latio concedenda v. *Introd. ad Prax. Cap. 7. §. 13.*

Ineptum) Talis libellus a iudice dentibus laceratus, etiam partibus non pe-
tentibus. Corp. P. i. C. 2. d. f. u. n. 5.

Hereditatis petitio. Quodles tamen hereditas petitur, semper necessarium
est, ut simul petatur editio inventaria, aut specificatio iurata.

Dotis) Si scilicet omnia bona in dotem sint data, non si certa quantitas aut res
singularis.

Nihil excipiat) Dum enim non excipit, libellum approbasse videtur. Necessarium tamen est, ut in progressu hanc doceat de viam. ut si certa haec causa sequi non posset.

Id. Gall.) Tres ibi recenset casus ubi libellus alternatus esse potest. 1) In causa incertitudinis, quo peti ut petito ex Jure Doan in vel quali, aut si petens sciat, utrum res adhuc ex illa vel non. 2) In huiusmodi hypothecaria actione, cum vel transmutetur, vel neque sit aut peti possit. v. tamen *Not. inf. verb. Hypothecaria*. 3) In alleg. l. 2. C. de Resc. Vend.

In obligatione) Quoties obligatio alternativa, vel ex conventionione, vel ex legis dispositione, toties libellus alternativus admittitur. Qualis obligatio, talis petitus.

In Casu L. 2. C. de resc. vend.) Ubi petitur, ut vel iustum pretium supplicetur, vel res vendita restituatur. Si scilicet enormissime quis laesus fuerit.

Causa mercatorum) In hac causa proceditur secundum simplicitatem juris Gentium, cum cessent hic apices (sublimitates) juris. Praesertim si speciatim Forum quoddam Mercatorum sic constitutum.

Criminalibus) Ubi vel poena vel tortura peti solet, si forte nondum poenitus convictus.

Hypothecaria) Hae actio regulariter tantum datur ad consequendum hypothecae possessionem, nisi cum eo convento electio competit, an hypothecam mutare, an creditori debitum ex se vere velit, ob quam et sine etiam alternativa libellum hic admittit Berlich. *alleg. loc. n. 27*. In effectu parum interest, an electionem, an vero praestationem a tenenti sine esse dicam.

Actus & Mens) Ut inde colligitur, o ad actionem praescriptam, ob quam causa in eadem diei expressis, cum praescriptis ex eadem agatur, urgente hoc reo, necesse est, conf. *L. Libellorum 3. pr. p. de Accusat.*

Contrarietas) Supponitur hic contrarietas irreconciliabilis, & Jura non contraria, & tunc contradictoria allegans non est audiendus. /

Litae plures) Scilicet potest contra eundem ex diversis contractibus eodem bello agi, v. gr. Si Mevius mihi debeat 1000. ex nuntio 600. ex legato, 500. ex nudo, omnes has summas eodem libello brevitate causa petere possum, quamvis in illis sint tres libelli. In Saxonia haec cumulatio eatenus restricta est, ut non ultra quam tria distincta membra ex diversis Contractibus resultantia coniungi possint. Quod tamen fecit si ex uno negotio, v. gr. in Turke actione plura puncta emulenter. Alias generatim certum est, si actiones ad eandem rem tendunt, quod et hodie cumulari possint illiusmodi actiones. Nec scilicet hic item petatur contra *L. 57. ff. d. R. 3.*

Intentionem) Commodius forte dicitur ad fundandam *exceptionem*, nam L. 6. C. de reo loquitur.

Modo petatur) Potest tamen iudex etiam ex officio iungere editionem iustitientoriarum, si iam necessarium existimet. *Mov. §. d. 17* quoniam editionem alias *exhibitionem* instrumentorum vocat, quae tamen regulariter ad legendum filitem non deservendum conceditur.

Cujus interest) Si interesse doceri possit, etiam illorum, qui inter alios actus, editio non deest, vel petenti. vid. *Mov. §. D. 104*.

Calumniandi animo) Hoc calumniae actum olim elidere debebant per *juramentum calumniae* L. 6. §. 2. ff. de iur. iur. quod hodie cessare videtur. *Carpe. §. 2. d. 19*, quod de calumniae iudicandum, quando vel antes iuramentum calumniae praestitum est, vel de interesse illius, qui editionem petit, certo constat. *Brunnem. ad d. L. 6. conf. Ul. M. ff. de iur. §. 15*.

Ordinaria a qua offitio) Si forte alter vi contractus ad instrumenta extrahenda sit obligatus, ubi ex illo contractu editionem peto, v. gr. Si quis emerit feudum, venditor vero feudum auctoritatem feudalia tenetur, & hoc in causa illa re vendita similiter obtinet.

Sine die & consule) Hoc est sine dato, ratio in d. L. §. 2. ne pro toto die frangatur, hoc est, ne quis ex parte diei vel testamentum fassum contrahat, quod hoc prius esset; quod tamen hodie aliter se habet. vid. *Brunnem. ad d. L. 1. §. 2. Ul. M. §. 15*. Postea vero, ubi ad probandum producantur instrumenta, omnino cum die & consule edendū.

Pertinentia) Eiusmodi aliorum in specie in hac actionem non fundaverit. Sufficit enim, quod reus exceptionem meam deducere possit. Cui iura semper magis favore solent, quam Actus. L. 4. ff. de O. & A. Nisi tamen reus instrumento illa iuramentum habeat L. 2. ff. de iur. iur. Alias exceptiones vid. apud Nicol. in *Proc. c. 5. n. 2*.

Id. non. §. 1) Excipit hic Berlichius (1) si exceptio rei contineat crimina aliorum. Ex ratione. Quod nemo tenetur propriam turpitudinem profiteri, & sic quoque nec instrumenta ad illam detegendam producere. 2) si exceptio non defensionem, sed novam actionem vel reconventionem contineat, ut compensatio. Sic enim reus non majori favore dignus est quam alius Actor. (3) si reus reconventionem agat, vel suam rem esse dicat. conf. L. 1. ff. de iur. §. 16.

Illuc) Ad praesentia scilicet negotium.

Jubetur) Quorum pertinent instrumenta communia. L. 7. C. de iur. vel sine culpa actus, nam ff. L. 6. §. 2. ff. de iur. iur. Sicut enim rem meam ita & instrumentum meum v. & care possum.

Causa sit fiscalis) Vel Ecclesiam, alimēta, personas masculibiles, aut aliam personam

causam o nocturnae. *Mev. 5. d. 38.* De *Jure Canonico* idem obtinet quando aliquis ad usurariam pravitatem est condemnatus. *Clement. un. §. ceterum d. Usur.*

Non capisatur) Si tamen delictum precipue per alteros commissum, ut in compertionibus fieri solet, & praesumptiones quaedam adsint, tunc receptum, ut quam iurata possibile, omnis literaria documenta sequestrantur.

Probanda) Dissentunt quidem hic non pauci, cum replicatio tendat ad confirmandam actionem, Verum cum reus excipiendo fiat actor, actori replicanti eam indulgenda, quae reo excipienti. *U. M. ff. d. e. §. 12.*

Vid. summus Berlich.) Ubi 27 casus recenset, quibus reus ad instrumenta iurata obligatus est.

Nobilitas) Generaliter dicunt, tertium obligari ad instrumenta detegenda, si contraxerit haberi nequeat, & petentis interesse adfix, *Mev. 6. d. 60. n. 3.* Cautione etiam adhiberi possit, ut tertium tanquam testis producatur, & interrogetur, an per ulla ratione hac de re quid cognitum sit?

Acta publici a) Hoc procedit in Actis absolute publicis. Aliud si Acta respiciant controversiam inter certas personas agitatam. Haec enim non edenda, nisi his, ad quos ea res pertinet.

Inquisitionis) Inquisitio tamen haec non edenda, antequam ad articulos inquisitionales ab ipso responsum. *Brunnem. Cent. 1. d. 48. n. 2.* quod limitat *Mev. 6. d. 13* nisi qui ve it pro avertenda inquisitione innocentiam deducere. Quo casu iamen non integra Acta, sed indicia tantum contra ipsum militantia communicari possent, an haec eludere possit. *Nicolaus in Prae. c. 3. n. 45.* In plurimis locis non ipsa Acta, sed tantum *perlustratio* actorum inquisiti Advocato permittitur.

Jurati) Plerumque enim, si quis negat se habere Instrumenta, vel dubium sit, inon plura habeat, juramento res committitur. *Mev. P. 6. d. 212.* Quod tamen in hoc tantummodo procedere videtur, si iudex injunxerit ex officio editionem, sed si pars eam petierit, *Gail. 2. O. 37. n. 3.* ubi juramentum non sufficit, nisi simul firmiter verosimilis sit. *Menoch. d. Praesumpt. l. 6. c. 62. n. 4.*

Ratione actoris) Denegantur ultiores processus, & instrumentalia habentur fidei. *Brunnem. ad L. 1. ff. d. 1. n. 14.*

Pro editis) Inde comminatio praemitti solet, ut reus sub poena editi & recusi edat vel recognoscat instrumenta. Effectus autem hic est, ut mox pro confesso habeatur.

Tertius) Qui sine ulla causa aliena instrumenta detinent.

Sine clausula) Modo ius petenti editionem sit *liquidum*, alioqui mandata discernuntur cum clausula, h. e. in iungitur editio salva exceptionibus.

Actio in factum) Hodie ut plerumque per mandata proceditur, & haec actio tunc

ture tantum necessaria, quando cum tertio res est. U. M. b. f. 14. Brunnem. *Procr.* c. 19. n. 27

Contra heredes) Argentarius enim edere nolens in delicto versatur; ex delicto vero non tenetur heres. Quatenus autem Argentarius ex contractu obligatus est ad edenda instrumenta, est omnino & heres tenetur.

Proprio facto) Id est si si heredes possideant instrumenta, & edere nolint, sic enim ex tuo delicto tenentur.

Actio) Sci. cet. contra *argentarios*, est enim pretoria, & tendit quadrantenus ad pecuniam. Alias autem editio instrumentorum per 30 annos perire potest. Nam tam diu generaliter durat actio ad exhibendum. *V. l. 3. C. d. Praescript. 30. l. 40. ann.*

TIT. XIV. II. C. 3.

De

Pactis.

7. Civilis) Qualis in specie dicuntur pacta legitima, quae ipsa tamen etiam ex iure Gent. or. genem habent.

Tacitum) Regulariter omne tacitum est legale, & nunquam tacite quid factum esse presumendum est nisi certa lege nitatur haec presumtio, vel etiam consuetudine, quae rationem Legis habet. *v. Not. ad tit. in quibus caus. pignus d. hyp. verb. Cifus Legis.*

Via Corpz.) Ubi sententiam, statuendum in contractu emtionis & venditionis intercedentibus artibus hoc tacite agi, ut qui eas perdere, vel duplicatas restituere velit, ab emtione recedere possit, confut. e.

Conventum, Leges nunquam presumunt aliquid otiose actum esse, sed semper exigunt, ut ad aliquid certum finem habeat, sive ut aliquid operetur. *Corpz. f. resp. 97. l. 14. per l. 19. d. V. O*

Vid. Corpz.) Si enim hic redditus non probetur, & instrumentum penes debitorem, licet cancellatum, reperitur, hoc nihil probabit, secus si penes creditorem

Plures tabulae) Non obstat *L. f. de bit. que in test. del.* Loquitur enim de diverso casu, scilicet de actu unius, hic vero agitur de actu inter plures gesto, ibi agitur de informatione testamenti cui iura non favent, *L. 10. pr. ff. de inst. t. flam.* Hic vero de remissione debiti & liberatione debitoris, quae facit ibi s. *L. 47. ff. de O. U. A.*

Nec omnes redditus) Puto tamen ad verba reddentis etiam cographum hoc casu potissimum respectum esse. Si enim dixerit, *recipias unam ex tute obligationibus*, & idcirco hoc se restituisse, non ut tollatur debitum, sed ne bis idem petatur, vid. d. f. Aut. de saeto pact. remiss. ex reddit. c. b. r. o. g. r. a. p. h.

Opes

Operatur) Limitandum est autem, nisi ad sit contralis obligatio, hoc casu enim utroque uno liberato, liberatur & alter.

Pignus) Distinguendum hic erit, an allegari possit ratio aliqua, cur pignus reddidum sit, v. g. quia usus pignoris necessarius est debitori, propter sollicitudinem rupturam, vel ob aliam necessariam, aut utilem causam, an non; *Iste casu usus tantum pignoris, hoc vero ipsum jus pignoris remissum censetur, ipsius vero debitoris remissio, ex restitutione nunquam elici poterit, Brunn. ad L. 3. ff. b. t. m. 2. Sonem. ad L. Labeo, a. b.*

In 4.) Ubi inveda & illata in pradium *arbitrium* pignoris loco locatari obligata videntur. In *L. 2.* casus est, si quis permittat actum servituti contrarium, quod tunc servitutem remississe videtur. Fructus predii oppignorati pignori tacite insunt, c. *L. 3. ff. 7.* Minores usuras per triennium exigendo tacite de majoribus insolvendis pactum, c. *L. 13. ff. 5.* Usuras plane non exigendo, ille qui longum tempus antecedit, non exacta videntur ideo, ut gratior apud debitorem existat creditor. c. *L. 17.*

Ad personas) Restrictio hæc communiter inde apparet, si ad vitam alterius remissio restringatur, alias quod personæ promitto, etiam ejus heredibus promissio censetur, per *L. 13. C. de consr. stipul.*

Reale) Hic verba caute sunt concipienda, ut scilicet magis mentio rei quam personæ fiat, v. gr. qui prædium illud possiderit, alteri quotannis hoc vel illud præstet. vid. Cautel. Contr. Sect. 3. c. 6. §. 6.

Illorum quoque heredes) Non quatenus heredes, sed quatenus illius prædii assessores.

Fidejussori) In tantum, ut si postea debitor de novo paciscatur, debitam ab eo peti licere, obligatio quod fidejussorem non redintegretur. *L. f. ff. b. t. nisi* le jussore sciente pactum initum, *L. 27. §. 2. vers. Eadem. ff. b. t. Add. L. 22. ff. b. t.*

Reale censetur) Scilicet hoc sensu, ut ad heredes quoque, non vero ut ad singulos possessorum transcat, hoc enim specificè exprimendum, & simul hypothecha in rem finem continentis.

In L. 57.) Est in *b. l.* duplex pactum, unum *reale, ne ego petam*; alterum *personale, ne a te petatur*, ubi nentem dici potest mixtum, sed est tantum concursus duorum pactorum. Brunnem. *ad b. l.*

Vid. tamen Bachov.) Hic pactum mixtum plane rejicit, quod & facit Strach. *T. 12. tit. 5.*

Nudum) Hoc alias dicitur, quod in terminis simplicis Conventionis subsistit, & legem nec contractum assistentem habet, cujus exempla tamen vix dari possunt, cetera illa, quæ contractus reales præcedere solent, v. gr. pactum de mutuando, com-

modando. Reliqua pacta plerumque degenerant in donationem, hæc vero est pactum legitimum. *L. 35. C. de donation.*

Adhærentem producit) Quod hodie secus, ubi omne pactum deliberato initum actionem producit. Godein, *de Jur. noviss. l. 3. cap. 5*. Et hoc omnino naturali rationi consentaneum est, nemo enim negat valide obligari promissorem, etiam Jure Civ. Si dixero Dabunt mihi crastina die murus 100. & ille responderit, dabo, quia est stipulatio. Quod si t. invertantur verba, e.g. Novi te opus habere 100 thal. hoc crastina die dabo tibi murus, si alter acceptes, & gratias agat, quis dubitet eundem animum obligandi adfuisse? Uf. *Mod. ff. h. t. §. 1. legq. vid. Serv. b. ib. 7. 15. 3.*

Vid. tamen 6.) Nisi accedente causâ, datione scil. vel factio degeneret in contractum innominatum.

Non videtur) Cui præter nudam conventionem ex lege civili vel ex contractu major aliquis auxiliorum accedit. Quæ accessio per metaphoram vestimentum dicitur.

Quid vim) Scilicet vel propriam, ut in contractibus, vel adfinitivam ex assistentia, vel legis, vel contractus, vel traditionis.

Sua natura) h. e. vi illius formæ, quam Leges ei cederunt, & quæ natura contractus dicitur. Et in hoc contractus differunt a pactis legitimis, hæc enim non sua natura, sed legis assistentia producunt actionem. *L. 6. ff. h. t.* Quamvis si verum fateri velimus, illa natura contractuum Juris Civilis, quæ obligationem producit, pariter sit ex Lege, quæ formam contractibus præscripsit. Exemplum est in *Nov. 119. cap. 1.* Ubi donatio propter Nuptias pactis exempta, & contractibus annumerata. Nec tamen speculatur natura ipsi tributa.

Ad idem) Sive formam a lege præscriptam, mediante qua obligatio inducitur.

Nomen) Per nomen hic intelligitur forma specifica, illo nomine declarata, quæ forma vim agendi tribuit. Multum hic tribuendum est arbitrio Legislatoris, in cujus potestate est rerum Civium formas mutare vel tollere, & ita quoque novum Contractuum augere. Idem quoque per Consuetudinem fieri potest, quemadmodum ita Cambium & Assuratio ad Contractus Nominatos a multis referuntur.

Ad sui perfectionem) Quo ergo hic excludatur potestas, in Jure Romano adhiberi solebat stipulatio. Idem in innominato contractu firmant. Ceterum distinctio illa Contractuum in Reales, Consensuales &c. nullam fundamentum habet in Jure Gent. nec etiam in Jure Saxon. Sed merum invenum Juri Romani est.

Pignus) Aliud in hypotheca, ubi ex nuda conventionem mihi jus queritur, sed hoc non vi conventionis, sed ex auctoritate Prætoris.

Artha)

Arrha) Arrha Contractus quidem accedit, ipsa tamen Contractum non est.

Datio) Ubi simplex promissio sufficit, & expropter ad pacta legitima referri solet. *V. l. 6. C. de Dat. promiss.*

Verbis) Scilicet *solemnibus*, per interrogationem & responsionem. Et quidem ore prolatis non scriptis, hunc excluditur ritus.

Literis) Sole literis non faciunt contractum literalem, sed confessio accepti munitur literis facta, quae tamen elapso item biennio efficaciam suam perdidit.

de forma) Nullus contractus sine forma esse potest, excluditur *L. si sine forma Conventionis*, quae hic ad actionem non sufficit, sed consensus datio rei vel factum accedere debet, & haec conjunctim formam contractus innominati efficiunt.

Impleta) Antea enim *penitentia* erat locus. *L. j. ff. d. Condit. causant. caus. non fecit*. Quod tamen hodie ob validitatem pactorum aliter se habet. Nulla erumpit ratio juris Gentium dari potest quare valide obliget si pro re promittam pecuniam, non vero obliget, si pro re promittam aliam rem certam, cons. *Caus. Luter. sect. 3. cap. 3. §. 4. seqq.*

Causa) Contractus innominati alias dicuntur non nomen habere, sed causam h. e. non habent certam & determinatam formam, ex qua nascitur obligatio, sed requirunt praecedens aliquod *factum*, vel etiam *dationem* rei, quae tanquam causa in accipiente producit validam actionem, dantem vero nondum obligat, s. d. hic utique dum alter quoque a sua parte Contractum impleverit, poenitere potest.

Quasi-contractus) In quasi-contractu respectu illius, qui ex praesumpto consensu obligandus, requiritur promota utilitas, & hinc qui utiliter non gessit negotium, vel tutelam non bene administravit, nullam habet actionem. Quod secus est respectu illius, cujus factum intercessit, hic enim indistincte obligatur. Deinde & illud hic notandum, quod nullus quasi-contractus sit innominatus. Quo dicitur tamen quasi-contractus & vero consensu consistere vult Dn. Pagenstech. *lectioes cursoriae*, quam recitat m. 2. *sectum. 43.*

Communis) Ipsa communio non est quasi-contractus, sed rei communis solitaria *administratio*, & utilitatis *perceptio*, vel damni *datio*, ut cujus alteri obligor ad rationes reddendas.

Consensio) In contrahibus bonae fidei, non eorum, sed ultra conventa, judicare potest iudex. in *lit. d. juris alius*.

Hereditatis communis) Fundamentum contrarium *bonae fidei* consistit in amplitudine negotiorum *bilateralium* cum enim utriusque hic praestationes occurrant, quae semper praevide non poterunt, arbitrio iuxta eas relinquendum fuit, ut ille ex bono & aequo determinet ad quid alter alteri obligetur. Ex quo orta regula nostrae: *Omnia contractus bilaterales nominantur est bonae fidei*, *Lex nominatur*:

in quibusdam enim *innominatis* regula fallit, e. g. in hereditatis aditione, & indebiti condictione, quamvis hi contractus sint potius unilaterales. Ex innominatis autem tantum permutacionem, & estimacionum contractum h. l. decant. Contra, *omnis contractus unilaterali est stricti juris*, si enim iniquitas quaedam subsit, impuniti sibi partes, cui iniquitatem illam mediantes Conventions non emendaverint.

Stricti juris) Strictum jus hic non est summum jus, nec rigor aliquis iniquus, sed est strictum jus conventionale, quod scil. iudex ad terminos conventionis adstringatur, nec ultra quam conventum adjudicare quod possit, e. gr. si usum in mutuo non praemissit. v. *l. i. c. d. Condest. in deb.*

Pactis legitimis) Quia & haec regulariter sunt unilaterales, v. gr. Pactum donationis. prom. sibi dotis, &c.

Aut levis) Ratione modi contrahendi omnis contractus est bilateralis, ratione vero effectus obligatorii, contractus aliqui est unilaterales, alius bilateralis. Contractus autem bilaterales alii tales sunt ab initio, ubi uterque mox simul obligatur, alii ex accidenti & postfacto, ubi unus principaliter, alter vero reciproca demum obligatur, si in ejus utilitatem quicquam gestum vel impensum.

Adiones) Legendum *contractus*, ut in Edict. 6. recte legitur.

L. 35. §. fin. C. de donat.) In *h. l.* confirmatur pactum donationis, ut ex sola conventionione quis obligetur, & sic donatio est pactum legitimum, atque hunc ad rem donatam consequendam agitur conditione ex *h. l. 35.* Et hoc generale est in omnibus pactis legitimis, vel ubi lex aliud Adionis nomen non exprimit, *l. un. §. de condit. ex L.* E. non datur Adio donati. His conditionibus ex lege hodie similes sunt illae, quae ex moribus vel statu dantur, e. g. in Ducatu Magdeburg. coheres in divisione per sortem ultra dimidium laesum, residuum potest petere ex statuto *ord. Pal. Magdeb. c. 44 §. 33.*

Dotis promissa) Non tantum a petra facta, sed a quovis *extraneo*. Si scil. simplici pacto promissa, si stipulatio accesserit, ex hac agendum est.

Und. tamen) Lex *un.* hic allegata non dotis *perpetuam*, sed *repetitivam*, concernit, ubi fingitur subsiste stipulatio, & hunc dos repetitur vi praesentis contractus.

Usurarum) Pactis, quibus usurae promissionem non indistincte sunt legitima, sed in illi-licetis casibus, qui in *allegat. constit.* proponuntur, scil. in mutuo Civitatis, *cl. L. 30.* vel in frumento mutuo dato, *c. l. 12.* vel in usura munici, *c. l. 5.* In mutuo F. regulariter usurae per stipulationem promittenda, alias non debentur, utensibus debitor ultra tempus pecuniam retineat. Brevis, de Jure Civ. nec post mortem usurae debeatur, bene tamen hoc per *Rec. Disput. de Amp. 1600. §. Co*
vic

viti non. Quamvis quod ad cit. text. attinet, Bachov. l. c. existimet, pacta intelligi posse *adjuncta*, de nuda dici, quatenus opponuntur stipulationi.

Consuetum) Vocatur hoc pactum legitimum *Prætorium*, quia Prætor illud confirmavit, non lex civilis.

Hypotheca) Rationem hanc dant, quia ex pacto non potest nasci actio realis, qualis est hypothecaria; sed commodè responderi poterit, actionem realem huc non nasci *in pacto*, sed *in auctoritate Prætoris*, nil enim vetat dicere, prætorem posse inducere pacta rem efficiens, sive quid reperitur in donatione facta Ecclesie, v. l. f. c. de SS. B. cl. Item in legatis, ubi dominum transit auctoritate Juris.

Obst. l. 17.) Quamvis hic ex pacto pignoris actio nasci dicatur; additur tamen *jure boneraria*, h. e. ex auctoritate Prætoris.

Compromissorium) Rationem hanc dat Bachov. quia nullum pactum legitimum dici potest nisi ex quo actio datur ad id, quod pacto comprehensum, quale quid in compromisso non contingit, cum actio ibi datur ad iudicium. Verum in inquiram, unde illa vis iudicati? Sane dicendum, ex pacto compromittentium lege confirmato.

Suffragiū) h. e. si pro suffragio alicui aliquid promissum, quod olim licebat. v. u. tit. C. de Suffrag.

Litterarum obligatio) Singulare est, quod donatio propter nuptias pauperum numero fuerit exempta, & contractibus adscripta per N. 119. c. 1. quæ expropter inter contractus *consensuales* referenda est, licet illam speciem communiter omittant. Observandam hic quoad alleg. Nov. quod ibi quidem *sponsalitia largitur* legatur, sed ex textu originali, ut & contextu suis constat, de donatione propter nuptias ibid. agi.

Obst. 4.) In textibus hic allegatis dicitur, quod pactus super delicto fiat *in forma*, non enim contractus sunt, actionem tolli per pactum, & paciscentem fieri *in forma*.

Pacti contractus) Qualis ergo contractus, tale pactum adjectum; & qualis ex contractu datur actio, talis etiam ex illo pacto.

Naturalis, externa) Naturalia interna alias dicuntur substantialia, quæ si pactis mutantur, mutantur ipse Contractus, e. gr. Si Depositarius pactum de mercede adlat, ex deposito fit locatio.

Prescriptis verbis) Hoc tunc precipue obinet, quando innominatus contractus adjuvatur, vel si traditioni addatur pactum, v. gr. dum trado rem emendam, pacifcor, ne illam ultimas alienet.

Datur actio) Sed tantum exceptio, unde Dd. dicunt, pacta huc inesse *ex parte rei*. Hodie nihil interest, an pactum *in continentia*, an vero ex *intervallo* adpiciatur.

que; scilicet ratione *Obligatio*is, inuenit tamen aliquid ratione *aditus* inde ori-
undae, cum ratione illorum detrahatio ex ipso contractu, ratione horum vero con-
dictio ex moribus. *U. M. ff. de e. §. 4*

Ope exceptionis) Ubi ope exceptionis tantum tollitur actio, ibi, si exceptio
ante sententiam non opposita, sed illa in rem iudicatam transierit, non annullatur
sententia. R. quia actio adhuc superius, & alteri sibi imputet, quod exceptionem
non opposuerit. Quod locus se habet, si actio ipso iure sublata, quod fit per re-
cepitatem. Ubi enim nulla actio, ibi quoque nulla sententia, quia sine actio-
ne nemo potest condemnari.

Extrajudicialis) Pacta haec reuera sunt ejusdem auctoritatis, nisi quod pro
judiciali presumptio sit, sine fraude & dolo annis fuisse peracta. Haec ipsa tamen
presumptio tunc colatur, si laeso doceri possit.

Fuit consensus) Quamvis hic utrumque modum perfectae accessit, tam diu
nulla est obligatio, unde tractatus non obligant.

A lege praesumptus) Concipit hoc in quasi contractibus, ob promissam utilita-
tem alterius.

Causa) Scilicet quae me inducat ad promissionem, sufficit tamen hic causa libe-
ralis, si modo de animo docendi constet ex circumstantiis. Dicitur haec alias cau-
sa debendi, quia omnia impedit executionem obligationis, donec probetur per e,
si tantis *14. §. de Fid. Instrum.*

Probat) In facto etiam consistit, & hanc non presumitur.

Sciatur consensus) Intelligit hic Auctor consensum praesumptum, ob hoc, quod
alterius conditio melior sit facta, siue uno verbo, obligationem ex quasi contractu,
quae non oritur ex consensu, sed ex re, uti dicitur in *l. leg. l. 46.* ut hanc non atten-
datur, cois res melior facta, sed tantum, an melior facta.

Sciatur vel scidur) Modo signis se declarare possunt, quod tamen limita-
tur, nisi hi propter talem defectum curatorem acceperint, sic enim ejusdem condi-
tionis cum minoribus habeantur. Tr. de *J. S. d. 4. c. 3. n. 2. seq.*

Dormientes) Eadem ratio est noctambulorum, quatinus hi si viti hujus generis
sint, culpa imputari possit, quod conclave non accuratius claudi curaverint.

Jur Civ.) Imo nec hodie illud mutarum credo, cum illa unitas personae,
quam diu filius in convictu & potestate patris est, adhuc duret. De Jure Gen-
tium tamen cum ista haec unicus agnoscitur, non dubito pactum inter patrem &
filium subsistere.

De quota litae) Scilicet in casum victoriae praestanda; Quia scilicet Advocatus,
se, si succumbat, nihil accepturum, omnibus fraudibus ad victoriam asperabit. Hoc
tamen ad *substantiam* vel certum aliquid salarium non erit extendendum, de hoc
enim pacata Advocati licite possunt. Quia etiam palmarium non obtineant, hono-
rarium

enim tamen ordinatum obtinebunt. vid. *Disp. suorum de palmario. Eckelt. l. 1. §. 2. Disp. de Conscientia Adversari. c. 2. n. 14. seqq.*

Pro salute) Non necessarium est, ut expresse *salute* mentio fiat, sed sufficit pactum durante morbo esse initum, quod pactum inter Medicum & aegrotum interdictum, cum respectum ad salutem habere videatur, semper enim aegrotus cograbit, Medicum debitam operam non impensurum, si ipsi non fuerit graticarum, & sic non libera voluntate consensisse censetur. Quod si tamen aegrotus sponte offerat vel promittat honorarium magnum, in casum adeptæ sanitatis, hoc sustinetur, licet si nimium sit, moderatio iudicis non excludenda.

Nec naturaliter) Distinguendum est, an naturalis obligatio consideretur *in se*, & ita ejusmodi populi naturaliter obligantur, cum jus Nat. ad obligationem nihil amplius exigit quam intellectum & voluntatem & ita intelligenda *L. 21. ff. ad L. Falcid. l. 4. pr. ff. ad Sc. Trebell.* cum similibus; An vero ratione effectuum, quos de Jure Civili habeat naturalis obligatio, & ita non obligantur, per *L. 1. h. ibi allegat.*

De Tertii prejudicio) Qui scil. obligationi pupilli accessit, pro eo vel subambendo, vel novando, quo casu pupillus in tertii prejudicium obligatus fingitur. Tertius (cum sui imputare debet, quod pro pupilo intercesserit.

Curatorem habente) Accepit enim curatoris ipsi aufert facultatem de rebus disponendi, quamvis ad factum se adhuc obligare possit, cum hoc personam, non bona afficiat. *conf. L. rei ff. de V. O.* Quod si curatorem non habeant, valens contractus minorum, salva tamen, si lesi sint, restitutione. Probanda E. lesio, illa enim deiciente valet Contractus. vid. *Un. Pagenst. mensp. q. 1.*

Prodigo) Modo ipsi interdicta sit administratio bonorum. Limitationem vid. apud Bronckhorst. *ad L. q. ff. de R. J.*

Uxoribus) Ubi scilicet feminae nihil facere possunt ubique consensu curatoris, uti in *Saxonia*. Cujus limitationes varias vid. ap. *Corpp. c. 1. In Moravia* enim & Ducatu *Brunsvicensi* aliud obtinet. In *Pomerania* mulieris arbitrio relinquitur, an curatorem sibi petere, & quando patet, an eam adhibere velit vel non. *Mey. P. 5. dec. 99. n. ult.*

Objectum) Objectum potest est aliquid praeiudiciale, h. e. quod alter alteri praefare potest, impossibile enim nulla datur obligatio.

Cui promittuntur) Exemptum esse poterit in illis locis, ubi cives feudoriam non sunt capaces, v. g. Silesia, ubi, si nobilis civi feudum promittat, decisio hanc locum habere potest.

Prohibitio) Sive per Legem sive per Conventionem hac prohibitio facta.

Res aliena) In qua contractu non agitur de dominio praei se transferendo, aut *jure reali constituendo*, ibi res aliena interveniens potest Sciocet hoc effectus, ut

adbo

alio ex illo contractu alteri acquiritur. Non ut res ipsa cum effectu transferatur. Sic ergo non potest in permutatione & pignore, potest vero in venditione, quia venditor non potest dominium transferre tenetur, sed tantum facere, ut habere liceat, h. e. eversionem praeire.

Visum hereditatem) Pacta haec distinguuntur in conservativa, acquisitiva, renunciativa & dispositiva. Scriv. *Jpr. l. 2. §. 34. §. 1. seqq.* Hodie omnia admodum vult. Tr. d. v. A. I. D. *l. 2. §. 3. seqq.* U. M. *§. 2. §. 13. seqq.*

Afirmativum) Deu acquiritur, ut numerum tibi succedam. Cum alim de jure non succederem, conf. *L. f. C. h. 1.*

Conservativum) Tale est pactum, quo avertimus ablationem hereditatis, quae nobis ab intestato debetur, v. gr. ne frater meus condendo testamentum mihi hereditatem auferat, in quantum aitem hac conservativa pacta de jure Romano licita, vid. Tr. d. v. S. A. I. D. *l. 2. §. 3.* Regulariter nec liberis cum parentibus, ob favorem libertatis testandi permixta sunt, c. *L. cit.*

Neque naturales, Ob turpitudinem voti expellendi mortis. Verum cum hoc votum viro *personae*, non rei adscribendum, cum ipse pacificus satis locuples esse possit, ut mortem alterius cura a utilitate expellere non habeat necesse, dubio de Auctoritate sententia.

Inter milites) Ex quo apparet, pacta haec per se non esse turpia, sine contra jura natura, alioqui enim nec inter milites subsisterent. Simile quippiam in *legitima* occurrit, quam miles liberis asferre non posset, si juris naturae esset. Hic tamen probe notandum, quod quantum ad alimenta attinet, res secus se habent, hoc enim respectu nec miles filio in legitima praedjudicare potest.

Illustres, Quorum pertinent pacta *confirmandum*, die Erbschickelung, conf. U. M. *§. 2. §. 19. seq.* Hoc tamen non ex ratione Juris Civ. ita obtinet, quasi iure militare generale est Illustres, sed potius ex observantia Germaniae, quae postmodum Legibus publ. confirmata. v. *Cap. Leop. art. 6.*

Conjuges) Haec duae exceptiones moribus adscribenda, ubi generalius hoc pactum subsistit, si *juramenta* confirmatum.

Substitut) Modo in fraudem legis nomen non supprimatur, Scriv. *Jpr. l. 2. §. 34. §. 4. l. Pistor. P. 4. §. 1. n. 4.* Hodie valet, etiam si nomen supprimatur. add. U. M. *§. 2. §. 14. seqq.*

Nullum est) Nisi postquam delata. Tunc enim quis ad renunciationem pertinet hereditas, hunc ipsi liberum est de ea disponere.

Is. i. tamem) Jus Canonum admittit *juramentum* renunciationem, quod & prae sequitur, unde Carpz. *d. l. 2. d.* nec hodie sine juramento renunciationem valere *affirmat*, de quo adhuc in Consue. Contr. *Sess. 3. c. 3. §. 12.* U. M. *§. 2. §. 14.* Et quam-

quoniam iuras super re turpi non valet iuramentum. procedit tamen id tantum in turpitudine *naturali*, non *civili*, h. e. in re solis LL. bonis civilibus interdicta.

Consensu bonorum h. e. aliquid utilitatis in aliorum conferunt. v. gr. Si quis vacuum possessionem sibi tradi stipulatus sit, per quod *factum* causa bonorum utilior redditur, cum sic possessio a me revocari nequeat.

Juramentum ; Hoc juxta Civ. certum, ubi enim lex juranti refidit, iuramenti nullus est efficacia, cum adus civium arbitrio Principis subpaceant. *L. Non doli sumus*. C. LL. Iure Civili haec prohibitio non impedit effectum iuramenti, si res per se sit honesta, ob d. c. *Quoniam*. Et ex hoc originem suam trahit commutatio illa Doli limitatio, Nisi iuramentum accellerit, excepto solummodo casu *anti. Si. etiam pater*. C. *Si adu. veridic.* si scilicet minor super Contractu iuraverit.

Rem suam aliquam ; Hoc intelligendum si res iam sit perfecte alienata, frustra enim pactum in eo de re, in qua nullum jus habeo, ubi vero res adhuc acquirendus pactum hoc valet, ne illa, postquam alieni vendita, iterum alienetur. Nam si postea ex illo pacto agere vellem, obstarat mihi exceptio, *tua non interest*, quae repellit omnem agentem. vid. Barboza loc. *interesse. etiam. g.* Zanget *de except.* p. 3. c. in n. 2.

Jus tu re habeat ; v. gr. Si res illius mihi oppignoretur.

Nulla ; Hoc adnoto, si clausula commissoria simul sit adjecta, basi in *vis* drigen. Nulli det Contractu nulli unde nullus non toll. vid. Caus. Contr. *Sess. 1. cap. 3. §. 32. seqq.* Alius pactum non resolvit contractum, sed ad interesse tantum obligat tum qui contra pactum agit. *Quoties enim alienatio non per legem aut per testamentum interdicitur, sed tantum per conventionem, tunc non est ipso jure nulla, sed subsistit*, verum solva actione ad interesse contra istum, qui fidem pacti non servavit. Efficitur itaque Quaestioni in hoc consistit, an primus venditor rem a tertio vindicare possit an actione ad interesse contentus esse debeat. vid. Dn. Berger. &

Transferitur ; Sententia Auctoris nostri nec juri satis conveniens, nec in *praeceptis*. certum enim est, pactum non efficere *rem*, sed tantum *personam*, *L. 3. ff. de O. & Ali.* ideoque si contra pactum vendatur, contra personam ad interesse agendum. vid. Caus. Contr. d. l. Aliud tamen efficit, si simul hypotheca sit constituta.

Efficitur fons ; Scilicet, quod parant exceptionem, impediant indebiti combinationem, sed ejusque accedere possit, Porro quod constitui, novari & componendo opponi possit tale debitum, *conf. allegat. LL.*

Expresse ; Verba *allegat. c. 1.* satis evidenter sunt, cum ibi quia ex pacto contentus, & ad pacti fidem servandam ecclesiastica disciplina conjungitur. Urgens praesens differentes, disciplinam ecclesiasticam nihil commune habere cum actione ordinaria. Sed Resp. Nec de his sollicitum esse Jus Can. Sed hinc sufficit, vinctum

culum Conscientie adesse, ex quo nascitur imploratio officii Judicis Ecclesiastici. Certe conditio ex moribus sine dubio locum habebat, vid. U. M. ff. b. t. §. 2. Tr. de Action. forens. investig. Sect. 1. membr. 3 §. 3.

Hodie producens) In Germania quondam ignota fuit distinctio pactorum & contractuum, sed promissorum observantia generaliter sancta erat, vid. Tacit. d. Morib. German. c. 24. cui vinculo promissionis non renunciarum, postquam jus Civile in Germania introductum.

Preparatoria Contractuum) Et ea ratione hodie quoque accurate distinguendum inter *tractatus* & *contractus*, de quo in Caut. Contr. Sect. 1. c. 6. §. 1. U. M. ff. b. t. §. 8.

Præcise) Quod si nolit, manu militari ipsi res aufertur.

Nudi facti) h. e. ubi tantum *factum* vertitur in obligatione, non etiam *res*, v. gr. ut Berolinum eas, &c. Aliud, ut rem venditam tradas, quod *factum* principaliter respicit rem & ita nolenti res auferri potest.

Ad interesse) Ad *factum* enim, si quis extreme contumax sit, nec manu militari compelli potest, interesse vero si refundere nolit, ex bonis ipsius tantum auferri potest. Cum autem hoc incertum sit, cautius certa quantitas in casum non facti aspicitur. Et ita jura non exigunt a cive, ad quod ipsum compellere nequeant. conf. Ul. Mod. ff. b. t. §. 10.

Vid. tamen Gronov.) Qui vult hodie aliquem, qui faciendi facultatem habet, præcise ad faciendum compelli possit. Quatenus autem hoc admitti possit, vid. CC. f. 2. c. 5. §. 5.

Donec) Particula *donec* saepius involvit conditionem resolutivam, ut sc. alter eousque rem habest, donec illud *factum*. conf. Struch. Lexic. Partic. Jur. sub voce: *Donec*.

Futuri temporis junctis) Notanter hæc conjuncta sunt, ut scilicet duo ablativi ponantur 1) in verbis *dispositivis*, aliud ergo in verbis *enunciativis*, quod pertinet Nov. 46. Ubi ex duobus ablativis necessitatem invocationis Nominis Div. dicere volunt. (2) ut concurrant verba *futuri* temporis, ex quibus animus suspendendi obligationem colligatur.

Obst. 107.) In hoc textu conditio heredi adjecta vel subintellecta, *si scilicet hereditatem adierit*, legatum *per se* non facit conditionale, quia legantis voluntas est pura, sed tantum *per accidens*.

Resolvantur) h. e. Ubi ex natura rei res in presenti præstari nequit, v. gr. Vinum, quod natum fuerit in vinea, unde hic non suspenditur *obligatio*, sed tantum *præstatio*, & promissionis determinatio, quia non plus debetur, quam quantum ibi natum.

Expresse addita) Expressio enim illius, quod tacite inest, actum non reddit conditionalem, vid. L. 3. C. de Fidejussor.

Obst. c. f.) Specule ibi constituit Pontifex, quod in *matrimonialibus* conditio impossibilis habeatur pro non adjecta, quod an hodie procedat, dictum in Not. ad Banneum. J. E. l. 2. c. 16. §. 14.

Non adjectis) Hoc ita favore testamentorum, & quia nemo conditioni potuit contradicere, quod secus in contractibus.

Contraria) Intelligit hic Auctor conditiones impossibiles *negativè* conceptas, v. gr. dabo 100, si cælum non ascenderis, si mare non exhausteris, quæ verba non imperiunt, quo minus pura sit obligatio, cum tunc pro omnis & superfluis habeantur.

Subjunctis) Hoc ita procedit in conditione *natura* impossibili, *lege* vero impossibilis ita adjecta non valet, & quod est propter datum, postea repeti potest. L. 2. ff. de Cunctis. ob surp. caus.

Conferri nequit) Idem enim esset, ac si dicerem: *Dabisne tibi 100, si volueris*, cum sic juris vinculum cesset, quo constringi deberet debitor ad promissæ præstationem, in arbitrio enim alterius remanet, quid facere velit. Condico tamen *quando* *voles*, siue, *cum volueris*, Et hæc est, tunc est idem dicitur, valet, cum hac non ipsa obligatio, sed temporis determinatio debitoris arbitrio relinquatur, L. 46. §. 2. ff. d. V. O. qui moriendo tandem velle desinet. L. 4. ff. Locati & sic alio contra heredes institui potest.

Resolutus) Talis conditio adest in L. *Commisoria* & *additionis in diem*. v. gr. Vendo tibi ædes, & si pretium intra mensem non solveris, vel alius interea meliorem conditionem obtulerit, res sit inempta.

Ipsum jus) Tam obligationis, quam præstationis.

Creditor dicatur) Nam & *conditionalis* creditor talis scilicet, & eatenus alterum obligatum habet, ne possit pendente conditione a promisso recedere; h. e. conditio non obligat ad *praestandum*, bene tamen *expectandum*, sc. conditionis eventum. Sine si interim discederet, ad interesse obligaret, e. g. in sponsalibus conditionatis.

Alios ff. huc) Regulariter omnia illa in conditionalis debito fieri possunt, quæ *decurritatem* ejus in casum existentis conditionis pertinet. unde & cautio exigi poterit de debito, existente conditione, solvendo, si periculum subit debitorem interim bonis cessurum. vid. L. in omnibus. 4. ff. de Judic. Pariter si interim oneratus creditorum exciteretur, creditor conditionalis petere potest, ut in eventum debito loco collocetur.

Persona) Vel ejus industria.

Singular.) Potest enim obligatio non ad personam ita restringi, ne transeat in heredes, Quod tunc præcipue contingit, si persona industria sit electa.

Subest) Subest hic obligatio non ad *praestandum*, quod promissum, sed ad *exspectandum* conditionis eventum.

Ex praesent.) h. e. mediante retrotractione conditionis ad tempus factae promissionis.

In legatis) Ratio est, quia in ultimis voluntatibus certae personae intuitu quid relinquitur, quae deficiente, sive residuum non acquirente, nihil ad heredes transeat. Hinc omne residuum in testamento, ut in codicillis, & donatione mox to causa tacitam conditionem habet: Si *supervixeris*, utile E. est, ut testator heredum quoque mentionem faciat in suo testamento.

Per aequivalentem) *Aequivalentes tamen in jure admittuntur, quoties alterius non interest alterum praestare sic l.* e. g. si mandatum habeas ad debitum judicialiter exigendum & tu amabili compositione idem consequaris.

Adversariis) h. e. illius, in cuius personam quid implendum, tali enim casu dicitur non stare per ipsum qui quid facere debet. *L. p. ff. de condit. & demonstr. v. gr.* Promissi Titio 1000. si Meviam duxerit, Titius quidem Meviam favorem ambigit, sed repulsam fert, si caput illos 1000. thaler. quos non stetit per eam, quo minus conditio impleta sit. Si vero Mevia moriatur, antequam illam ambiat, tunc nihil capit. Quia casus nocet scientia.

Casu) Hoc non simpliciter admittendum, cum vulgatissima decisio nota sit, *causam nocere scienti*, & textus adest evidens in *L. 31. ff. de condit. & demonstr.* Unde sententiam Auctoris non aliter admitto, quam si casus causam dederitis, cui quid faciendum.

Vid. omnino Bachov.) Distinguit Bachov. inter conditionem simplicem *potestativam*, quam totam promissionem posuit in voluntate ejus, cui quid promissum. e. g. si t ipsam iuveris: & *respectivam* ubi conditio dependet a voluntate duorum. e. g. si Meviam duxeris; & juxta haec explicat *L. 8 §. 7. ff. de condit. institut. & l. 20. ff. de ann. legat.*

Perinde habetur) Hoc ita vi retrocessionis. Quod si conditio *negativa* sit adjecta, exspectandum est donec certum sit, eam fieri non posse. *L. 99 §. 1. ff. de P. O.* quod secus in legatis. *L. 7. de ff. d. condit. & demonstrat.*

Vid. omnino L. 9.) Hic limitatio est in consuetudine potestativa, quae non retro trahitur, cum alter sibi imputet, quod non impleverit.

Tempus adfectum) Potest enim conjungi obligatio *conditionalis* & *in diem*. v. g. Promitto tibi 100 thaler post triennium solvendo, ex quo navis ex Asia redierit.

Tacite inest) v. gr. si ad certum locum destinata solutio, ubi tantum tempus subintelligitur, quo se ad illum locum conferre commode possit.

Tem-

Temperanda) h. e. Ut præstatio restringatur, v. gr. promissit, sed demum post ipsum trium annorum. Et interim cum effectu agi sequitur.

Multiplicanda h. e. Annus, bimester, trimester solvere.

Cujusque anni Si modo *annuum* quid promissum, ubi præsentis quidem anni utrum est debitum, futurorum vero conditionale, si scilicet vixerit, *vid. L. 4. ff. de Ann. gat. U. fid.* Aliud vero est, si præstatio unius debiti facilioris solutionis gratia in lures annos distribuatur, v. g. 1000 thaleros mihi solves in annos denos, ubi in fine usquevis anni debiti pars pro rata præstatur. *vid. L. 20. ff. quando dies leg. cod.*

Finienda) v. gr. Si ad tempus quis promittat. Quod plerumque in fidejussoribus fieri solet.

Exceptionem patit) Revera enim obligatio est perpetua, sed post tempus genti obstat exceptio doli.

Quando illa) Si scilicet hæc conditio mortis in heredem ipsum, aut legatarium dilata, secus si in tertium, tunc enim facit conditionem. *Scrav. Jpr. L. 2. t. 12. §. 3.* um legatarius faciente tertium mori possit. In Contrahibus tamen dicta instande obtinent, cum *Jus ex Contrahu* conditionali in heredes transeat, quod men secus est in Legato.

Pro conditione) Cum deficere possint. Omne enim, quicquid in futurum ventum incertum confertur, conditione habetur, quamvis diei fiat mentio.

Concedit) Nec enim creditor cum sacro in judicium venire debet. *ad L. res.* uod tamen hodie in Cambis aliter se habet, ubi Debitor ex Curia non dimittitur, si soluto Cambio. Cæterum non præcise hæc indulgendum tempus 10 dierum, pote quod illis tantum conceditur, qui pro alieno debito intercedunt. *L. 21. §. 1. de constit. pecun.*

Multiplicanda) v. gr. si annua alimenta promittantur, sic enim tot debita, tot anni. Et morte finitur præstatio.

Ut) Vel NE, vel AD.

Obligationem) Quo tamen securus sit hoc casu solvens, exigi solet cautio de odo adimplendo, facta solutione.

Vid. l. 17.) Dicitur quidem modus hæc conditio, sed improprie tantum, quoniam aliquid implendum est; interim non suspendit executionem.

Conditiōne) Scilicet causa data, causa non secuta, v. gr. do Javoleno 1000. medicinae operam der; si ille hoc non faciat, nascitur conditio causa data, usa non secuta.

L. 1. C. donet) In hac L. continetur casus de alienatione facta, ut à donario alatur, qui text. applicari solet, si quis alii Bona sua cedens alimenta sibi revaverit.

TIT. XV. II. C. 4.

De

Transactionibus.

Aliqua data) Quoties ergo gratis transigitur super re dubia, toties non transactio, sed pactum est.

Vel retenti) Quod si nullum horum fiat, transactio dici nequit, Reus enim dat aliquid adori, ut recedat ab actione, vel remittat, quod prætendit, cum etiam his, quæ metuitur, sufficientem transactionis causa sit. Dn. Engelb. *Disp. 3. ad ff. §. 13.* Et hinc, si absque aliqua compensatione unus concederet alteri rem aut jus, quod circa eam pretendere potest, non esset transactio, sed compositio, donatio, vel passio. Brunnem *ad L. 3. C. b. t.*

Conventa) Hinc regulariter non nisi inter volentes transactio contingit. Nam ad hanc nemo per judicem compelli potest, nisi (1) vel adsit metus scandalæ publicæ, aut armorum, vel (2) his sit inter parentes & liberos, vel (3) favor pietatis concurret. conf. Harprecht. *d. transaction. judic. §. 10. seqq.*

Pacta reportari) De quibus tamen cogitatum vel cogitari potest, nam ad non cogitata generalis transactio non extenditur. v. Tr. de Jur. Sens. *D. 10. c. f. n. 13. seqq.*

Dolus) Huc pertinet casus: Si alter dolose retinuerit documenta, & ita me ad transigendum induxerit. v. *L. sub pretextu 19 C. 29. C. b. t.*

Ab sit) Vel si causa ex testamento dependeat, illud antea fuerit inspectum. *L. 12. ff. d. t.*

Dare aliqua certa) h. e. quæ in se certa est, non vero ratione juris, quod transigentes in illa re prætendunt.

Nihil a te petam) Scil. ex hoc capite, super quo transactum. Verba enim generalia transactionibus subiecta restringenda sunt ad casum specialem præcedentem, arg. *L. 31. C. b. t.*

Contractu innominato) Eiusque passio facta dicitur transactio, quousque res in terminis nudæ conventionis subsistit. Quando vero ab una parte res incedit, vel scilicet, tunc degenerat in contractum innominatum, quia hic incipit ab impleto alterius. Et hinc ille, qui quid vi transactionis accepit, eo validius obligatur.

Aquiliana) Aquiliana stipulatio, per quam omnis obligatio ex quocunque contractu oriunda, hodie contrario pacto liberatorio tollatur. v. Nome. *ad §. 2. J. Qu. mod. toll. oblig. Ul. Mod. ff. b. t. §. 3.*

Simu-

Simulatio) Actus simulatus valet, non quia simulatus, sed quatenus veritas per subsistens subest. v. gr. si palam vendiderim, & clam donaverim. In scripturamen propter *L. 14. C. de contrab. stipul.* simulatio non presumitur, nisi pro-
tur. Huc pertinet Renunciatio Exceptionis rei non sic sed aliter gestæ, que
nibus Contractibus hodie subijciuntur.

Qui contrahunt) Quique alienant; *quicumque enim non habet potestatem
tenenda, illa non habebit potestatem transigendi*, cum in omni transactione sub-
alienatio.

In rem suam) Quia hujus utilitas sola hic vertitur. Cum dominium nomi-
cessi in ipsum translatum sit.

Cum libera) Sic enim liberam agendi, vel processum dirigendi, non *deci-
ndi* vel *transigendi* potestatem habet, per *L. 7. C. h. t.* De Jure Canonico tamen
ud obtinet. c. 4. in f. d. *Procurat. in dno.*

Sic addita) Hæc enim tali casu præcipue de Jure Romano subintelligitur.

Vid. tamen) Agitur hic de *juramenti* delatione, quæ non nisi in subsidium
rmisâ tutori vel procuratori. Notandum hic est, quod delatio juramenti mul-
periculosior sit, cum in transactione accipiat, hic vero non.

Syndes) Qui pariter non possunt transigere, nisi jus sit valde dubium. *L. 12.
h. t.* Cum tamen Civitas, utpote Jure minorum gaudens, facile in integrum re-
tui possit, hinc vix tuto cum Civitate transigitur sine auctoritate judiciali, hoc est,
zua causæ cognitione & decreto.

Judicis decretum) *Quicquid ad alienationem requiritur, illud quoque ad
anctionem necessarium.* Si scilicet transactio tendat ad rem dimittendam, non
ad rem conservandam.

Sine decreto) Plus E. potestatis habet pater, quam tutor: ille enim opti-
am consilium pro liberis capere censetur.

In secunda ætate) Prima ætas vocatur *Pueritia* (usque ad ann. 14.) *L. pen. C.
Impub. 15. altior. sub.* Secunda ætas vocatur *Minorænnitas*, per *L. ult. C. de bon.
a lib.* Trium ætatem ætatem mentio fit in *L. 30. C. de Episcopali auctoritate.*

Super re feudali) Si scilicet transactio tendat ad feudi *conservationem*, præ-
omni consensu opus esset. conf. E. J. F. cap. 19. qu. 17. Quia transferendo Feu-
m in alium, desino Vasallus esse Domini mei.

Procuratores) Nihil enim in rebus Principis sine speciali ejus voluntate fa-
ndum, ut hinc hoc casu singulare quid constitutum. Alias autem factum Mi-
tri, quatenus tamen convenienser officio suo agit, factum Principis reputatur.
t. ff. d. *Offic. Procur. Caesar.*

Objectum) Quæcumque res est in arbitrio peritum, illa est transigibilis.

Roma-

Requiriturum) v. gr. Revisionis, nullitatis, restitutionis in integrum.

Renunciatio possunt) Ratio generalis est, quia renunciatio contra jus prohibitivum non valet, nec jure Civ. juramentum sufficit, quia lege resistente juramenti nulla vis est. conf. *Zac. ad ff. h. t. n. 20.* U. *Mod. ff. h. t. §. 10.* Non tamen necessarium est, ut praevis in speciem fuerit testamentum, modo aliunde renunciare volentibus de testamenti contentis constet.

Valet) Rationem hanc dat *Bachopius*, quia, qui transigit, accepto forte minimo pro magna summa decipitur, cum utique velut quid habere ex testamento, non vero decipitur, qui ultro renuit. Sed dubia haec opinio, nam & qui pælio renuit, forte caussimot, parum sibi in testamento relictum esse, non remissurus, si majorem quantitatem scivisset. U. *M. ff. h. t. §. 10.*

Futuris) De *præteritis* valet transactio, non enim vivitur in præteritum. *Tr. de J. S. D. t. c. 3. n. 25.* U. *P. t. c. 3. n. 12.*

Accesserit) Modo vitæ subsidia alimentatio salva maneat. *Zac. ad ff. h. t. n. 10.*

Gratis remitti) Idem hoc obinet, quod modo ad verbum valet notatum, licet hic citius sententia Auctoris defendi possit, cum qui renunciat alimentis, sciat, quantum sibi debeatur, modo aliunde sufficientia vitæ subsidia habeat. conf. U. *M. ff. h. t. §. 11.*

Dissolubilis) Ergo pro matrimonio valet transactio; eiusmodi est transactio inter conjuges separatos, ut iterum sibi cohabere. add. U. *Mod. ff. h. t. §. 21.* Et hinc ad hoc non videtur opus esse consensu Consistorii.

Conventio) Invitaret enim ad delinquendum.

Adulterio) Quis, cum transactio non sit *gratis*, sed aliquo dato, maritus accipiendo aliquid ab adultero incurreret presumptionem lenocinii. vid. *Disp. de Civilitate proferens. §. 6. c. 4.* Aliud ergo in gratuita remissione, quæ omnino permittitur. *v. Nov. 124. Cap. 10. vers. adulter. & ardeat. sed hodie C. ad L. Jul. de Adulter. Corpz. civ. l. &* quidem in tantum, ut favore matrimonii mutetur poena & capitalis mutetur in relegationem, ubi tamen remittens alterum in exilium sequi debet, vid. U. *M. ff. h. t. §. 13. seqq.* Brunn. *L. 12. C. h.*

Permissa est transactio) Rationem petunt ex *L. 1. §. 1. ff. de bon. rer. qui mort. sibi confic. quod ignoscendum sit illi, qui sanguinem suum qualiter redemptum voluit. Quod ita commodum esset, quod ignoscendum sit illi, qui se ab ignominia processus, & dubio ejus eventum, ubi sepius mediante tortura innocens ad supplicium potest rapi, liberare voluit.*

Puniti) Revera ergo hic non transigitur de crimine, cum hujus vindicta salva maneat tam Reip. quam alii accusatori, sed tantummodo super accusatione a certo homine mota, vel movenda, inquit transactio. Unde frustra super delicto notorio transigeret. add. U. *M. ff. h. t. §. 12.*

Similibus) Ubi scilicet per solutam pecuniam non minuitur delictum, Aliud ergo in pœna *forti*, restituta enim pecunia, cessat pœna laquei, cum hic non attingatur quantum ablatum, sed quantum non restitutum, vi. *schäduß* det Dr. *tschl* dan *V. stohl* nœn gewesen, *Co. ff. Crim. Acti. 160.* nisi forte furtum sit violentum. Non tamen mox condemnandus, cum in criminalibus requiratur probationes luce meridiana clariores, *L. fin. C. de probat.* Hodie quidem aliqui transactionem pro redimenda vexa admittere volunt. *Gail. l. 2. O. 103. Carpz. 4. 94. n. 8.* quam sententiam tamen refutatam vide ap. *Brunnem. in Proc. inquisit. c. 10. n. 29. & U. M. b. t. §. 19.*

Pactenda) Non confundendum est *pactum* super delicto privato cum transactione. Pactum enim sive gratuita vel precibus impetrata remissio non tantum licita sed & ab infamia liberat; transactione vero, qua sit pœcio interveniente, sed non ut impediatur infamia, conf. *L. 6. §. ff. de his, qui not. infam.* vid. *U. M. ff. b. t. §. 19.*

Notatur Limitatur (1) Si iussu *Judicis* transigat *de L. 6. §. 3.* (2) si transigat *precibus*, non pœcio *d. L. 3* si per *tertium* mandatum tamen non habentem transigat. (4) si *protestatus* sit, nullatenus animo consentiendi se transigere velle. *Brunnem. ad d. tit. qu. 20.* quamvis hæc ultima limitatio adhuc sit dubia.

Transigere licet) Si *capitale* supplicium etiam hic imminet, transactionem validam esse puto, cum sic eadem ratio adsit, quæ in criminibus publicis.

Vid. Carpz.) Ubi distinguit inter *Judicem* inferiorem, & qui *Regalia* habet, huic transactionem permittit, præsertim in delictis levioribus, non illi.

Imperiali Rescripto) Ob *pacem publicam* tamen, uti alias jus quaesitum tolli poterit, ita quoque transactio, quorsum pertinent clausulae *Instrumenti Pacis*; *Non obstantibus rebus judicatis, transactis &c.*

Evidens calumnia) h. e. Si quis calumniosam litem in odium alterius instituerit & ita me ad transactionem compulerit, hæc calumnia ipsi prodesse non debet.

Datur actio) Propter vim pacti, quam hodie ex moribus habet, & hinc datur *Constitutio* ex moribus.

Contractu innominato) Si scilicet unus mox a sua parte impleverit transactionem.

Prescriptis verbis) Ut altera sua etiam parte impleat.

Aliud fuerit conventum) Ut scil. salva pœna ad implementum agere liceat, quod alias efferunt; *Pœnam solvat, rato manente pact.* h. e. ut alter ad pœnam teneatur, & nihilominus transactio subsistat, cum tamen alias pœna *alternativam* faciat obligationem.

Infamia notatur) Ex hoc colligunt, pœnam *perjurii* esse infamiam. Sed

textus tantum loquitur de violatione juratae transactionis, ideoque infamia non extendenda ultra casum expressam. vid. *L. 2. C. de Reb. Cred.*

Vid. Richter. Idem juris esse putat, si transactio fiat bey Ehren, wahren Worten, guten Tugend und Glauben, nam hæc vim juratae transactionis habet.

Errorum) Etiam propter errorem calculi, nisi in specie super illo errore fuerit transactum, non publicum. *L. un. C. de Error. Calcul. adl. Struv. Jurispr. l. 4. §. 12.* Generatim dici poterit: *Quicquid obstat consensui, illud etiam obstat transactioni.*

Dolum) Si hic dolus sit perspicuus, etiam jurata transactio resolvitur. Dolus enim etiam juramentum invidet. Unde in *A. 16. Sacramenta Puberum C. si ad i. erf. vendit.* requiritur ut sine metu & dolo præstitum sit. vid. *Conty. Sect. 3. c. 7. §. 19.*

Falsitas) Nolo instrumenta probentur falsa, & iudex illorum fidem secutus *L. 3. C. Si ex fals. Instrum.* Vel etiam transigentes illis instrumentis ad transigendum permoti fuerint.

Læsionem) Hæc sententia in juris puncto certa, ob *cit. l. 78 §. 4. ad Sci. Trebell.* ne lites semel sortite resciscantur; Verum in *Praxi* ubivis fere receptum, ob enormissimam læsionem rescindendam esse transactionem. y. *Carpz. & Richter. dd. l. 1. U. M. ff. h. t. §. 22.* cum & in transactione bona fide cum æquitate conjuncta adesse debet, jam autem arguitur cessat, ubi tanta inæqualitas. *Meyer* qui tem *P. 4. d. 245. n. 9.* ab hac *Carpzovii* sententia recedit, postea tamen ipsemet *P. 4. d. 30. n. 9.* fatetur, locum esse rescissioni, si læsio sit certa, quæ certitudo emergere poterit ex repertis postea instrumentis. Unde pro cautela hæc commendari solet, ut in transactione læsioni enormissimæ semper renunciatur. vid. *Cour Contr. §. 11. §. cap. 7. §. 20.* In Camera tamen Imperiali ob enormissimam læsionem transactio non infirmatur. *Gau. l. 2. O. 70.* Idem Wismariæ obtinet, *Mev. p. 2. dec. 245. n. 9.* nisi jus læsi sit certum. *Mev. p. 4. dec. 30. n. 9.*

LIB. III. TIT. I. II. C. 6.

De

Postulando.

Examine) Ab hoc examine in plerisque locis liberantur *D-Florer & Licentiatii*, quia jam semel a Facultate examinati, licet in *Camera Imperiali* hoc non sufficiat add. *U. Mod. ff. h. t. §. 9.* In Saxonia An. 1651 spec. Edicto m. odul. m. ut examen pro Advocatura in Collegio quodam juridico sustineant, & juramentum quoque præstent de causis b. & perorandis.

Vid. tamen) Permittitur in *alleg. Ord. Cam. Principibus & Stanis Imperii*,

ut

ut per alios Procuratores, five Advocatos causas proponere possint, mo. lo. li. Advoca-
torum de *Calumniis* iuretur, quod iuramentum calumniarum tamen per R. L. d. ann. 1654.
§. 43. rem sibi est *Confiliarius* statuum Imperii adhibebis, si scilicet Principi sua nomi-
ne licem suscipiant, non si privato, v. *inf. tit. d. Jurejur. p. 318. ad verb. Confiliarii.*
Competuntur) Hoc procedit in iis locis, ubi Advocatus fuit *ordinarius*, Ho-
rum enim officium, dum publicum ad hoc constitutum, publicum est, & hinc compulsi-
onem locus; nisi iustam causam habeant se excusandi, v. gr. quia meus adversarius,
eorum amicus vel dominus, vel cognatus, vel quod causa iniustitiam manifestam
contineat, vult. *Myns. Cont. 4. obs. 32. Gail. l. 1. Obs. 43. Disp. de Privileg. advoca-*
tor. c. 4. §. 1.

Remotionis) Nisi (1) iustas habeant excusationis causas, de quibus in L. 8. §. f.
§. L. seq. ff. de *Procurat.* (2) causam iniustam esse probare velint. Brunneri, *ad*
Wesemb. b. t. qu. 3.

Non permittitur) Quoniam ibi tantus numerus Advocatorum non est, unum
ergo in Camera sibi seligat Advocatum, salva tamen facultate plures Jocos extra
Cameram in consilium adhibendi. Perumque enim scripta ab aliis conficiuntur,
& Advocato Camera mittuntur, ut ille suscipiat.

Periculosissimum) Ne scilicet aliquis causa ob inopiam boni patrocinii damnum
patiar. Brunneri. *b. t. Q. 24. conf. U. M. ff. b. t. §. 8.*

Minor) Majores ergo XVII annis licet *minores* adhuc sint, advocare
possunt, etiam in Camera *Imperiali*. Ut Mod. ff. b. t. §. 2. Nec obstat L. 12. C. de *Pro-*
curat. Loquitur enim de *Procuratore*, ubi majus occurrit praesudicium. U. M. d.
§. 13. Disp. de *Conscientia Advocator. c. 1. n. 28 seq.* Quia periculum Processus
in Procuratorem redundat, utpote qui sit litis dominus, Advocatus vero tantum
verba pro cliente facit. Sed si ipse Advocatus mandatum producat in suam per-
sonam directum; tunc ipse fit Procurator.

Surdus) Nisi in scriptis causa proponatur. Tr. d. Jur. Sens. D. 4. c. 4. n. 10.
Disp. de *Conscientia Advocat. c. 1. n. 49.*

Femina) Limitatur 1) in causa propria arg. L. 1. §. 5 ff. b. t. quod tamen se-
cus de *Jure Saxonicis*. Ubi semper curatore opus habent, quod tamen in foeminis
estramenta consentibus, causas matrimoniales tractantur, & criminis publici ac-
cusationes ut, Carpz. *Proc. Tit. 5. art. 3. n. 61. seqq.* add. U. M. ff. b. t. §. 5. (2) pro
parentibus & liberis in causa necessitatis, L. 41. ff. de *Procurat.* (3) ob servitum pie cau-
sa L. 3. §. 2. ff. de *liberal. caus.* (4) ubi non curantur *apices* juris, ut in foro mer-
catorum. (5) si adversarius contra eas non excipiat. Brunneri. *ad d. L. 41. n. 4.*
conf. dict. Disp. c. 1. n. 32. seq.

Causa) Limitatur hoc (1) in judiciis inferioribus. (2) Si in propria causa po-
ulare velint. conf. Tr. d. Jur. Sens. D. 2. c. 4. n. 13. seq. U. M. ff. b. t. §. 6.

De quata lris) Palmacium tamen in eorum victoria Advocatis non denegari solet, si eorum etiam interfuissent in causa, debitum sibi recipiunt. Conf. *Difp. de Crif. Alveat. c. 2. n. 33. seq.*

Præf. Re. Imp.) Hic studium, quam jurisale juridicum remittitur, si alius animi donibus & expectantia sine iudicio.

Catholici) Vid. U. M. ff. b. t. §. 7. Sæpius tamen hic *retorſionis* jus adhiberi solet, dum enim Catholici Evangelicis in suis provinciis excluduntur Advocatura, hinc quoque Evangelici contra has provincias summa jure uti possunt.

Matrimonio nati) Spem jure Civili non repelluntur, cum & Decuriones esse possint. *L. 6. §. 1. ff. de decurion.* sed illud per Ordin. Camer.

Arbitri & Judices) Sed in tali causa, in qua fuerunt arbitri vel iudices, si tamen causa per appellatorem ad superiorem judicem devoluta, interior iudex ut Advocatus admitti possit, verum non *contra* sed *pro* sententia. Quia proprium allegaret rursus finem, si sententiam male latam attulerat. Quod tamen innotandum in casu, si durante appellacione meliora documenta reperirentur tunc enim nondum allegata allegare lice et. *L. per hanc. c. 4. C. d. temp. appell.*

Contra Magistratum) His tamen casibus, ubi speciale respectus reverentiae concurrat, pro cautela observari solet, ut expectetur iussio superioris. Vid. Martin. *Proc. tit. 3. §. 1. n. 36. seqq.*

Dissent. Gail) Verior est Auditoris sententia, quia donatarius donatoris specialem reverentiam non obligatur, nec donatio revocari poterit, nisi tanta ingratitudinis causa concurrat, quanta expressa est in *L. fin. C. de Revocand. Donat.*

Vasalli) Contrivium potius ex alleg. c. cavetur, quoties enim de a sententia contrarium eodem capitulo juris feudalis occurrunt, toties opinio reprobatam ultimum loco posita esse solet. Maunt. *d. libr. Jur. canon. tit. 26.* Imo vasallus juravit, se nolle esse in iudicio in quo de damno Domino inferendo agitur. Nisi tamen necessitas officii vasallum forte excusaret, quod in vasallo curare pro populo possuante contingere posset. add. Struv. *Synonym. Jur. feud. c. 11. arbit. 3. num. 3.*

Non extenditur) Penalis enim non extenditur de loco ad locum.

Semper Nisi tamen *generaliter vel absolute* iudicium interdictum, ob causam, quæ per quam iudicis non recipiatur.

Inferre) Prohibito nec enim uti odiose sunt, ut sit de interpretandæ, per *L. p. c. ff. de pen.* Limita solet, nisi & iudicis eum fecerit & peccaverit, & ideo per d. causat.

Ille) Quod & in *Martia* speciali ob cautionem, quæ hoc elidit, ut si omnia cautela, si supplicatio habuerat, *de se. impet. c. 1. U. M. ff. b. t. §. 4.*

Lites alienae) Postulare tamen etiam quis pro se potest; ubi disquiritur, an Advocatus in sua causa victor existens, operam suam inter expensis taxare possit? Resp. Potest, si occasione hujus processus aliis Advocando operam praestare non potuerit; Secus si alios non habuerit clientes.

Fumus) Notorium ergo hoc scelus esse debet, alioqui enim *inculpatis* tantum latronibus non denegandus Advocatus, vid. Disp. de *Consuetudine Advocat.* c. 1. n. 4. seqq.

Introitus) Non quasi huic deneganda defensio, sed quod hujus supplicium propter interesse publicum non sit differendum; interim iudex ipse ex officio attendat, an ulla ejus esse possit defensio, vid. L. 19. ff. de *pen.* Imo si defensionem ipse petat, urgendus est, ut momenta defensionis exprimat, quae postmodum à iudice examinanda.

Juramentum praestiterint) Juramentum enim non debet esse vinculum iniquitatis, unde semper hanc tacitam clausulam habet: *Si res sine peccato expendi possit.*

Iustum esse potest) Exemp'um est in interdicto *unde vi* ubi possessioni etiam iocundato contra verum dominium succurritur, si hic a'reum violenter deiecerit. Quod & in omni alio spolio obtinet, cum hic non attendatur, an spoliatus habuerit, sed tantum an spolaverit. vid. L. 3. § 9. U. L. 17. ff. de *vi U. vi tract.*

Et si audib.) Annon vero in bona causa Advocatus calide versari potest, ut o citius victoriam reportet? Respon. quod Prudentiam ad detegendum malitiam alterius adhibitam laudem meretur, sed solum dolo opponere minus Christianum esse, Struv. *Exerc.* 7. *lib. 8. in f.* Not. ad *Brunnem. Jus Eccl. lib. 1. c. 6. Sembr.* 1. §. 20.

Modeste) Quod si contra agat Advocatus, non tantum ab adversario actione injuriarum, coram iudice, apud quem causa intentatur, ventilanda, conveniri, sed tum arbitrarie puniri, imo etiam ab officio removeri potest. Carpz. *Lib. 3. Resp. 5.* Tüller. ad Struv. *b.*

Allegationum) In R. I. d. 1654. Advocatis injungitur, ut vel *textum*, vel *autorem* in terminis terminantibus adducant. v. *Brunnem. in Proc. civ. c. 1. n. 66.* Legotamen obsoletas & correctas sub pena falsi in medium proferre prohibentur. arpz. *lib. 3. Resp. 5. n. 42.*

Diligenter) Vi mandati enim suscepti obligantur ad culpam levissimam.

Actione) Ad interesse seu reparationem damni. Auctor quidem hic colligere videtur ad auctorem L. *Aquilae* verum commodior est actio *mandati*, quae aucter ad interesse & ob culpam levissimam datur.

Intra triduum) Imo etiam post triduum sed tunc causa erroris alleganda, probanda, vid. *Brunnem. ad L. 3. C. de Error. Advocat.*

Fundamentis) Intelligendum hoc de fundamentis *facti*, quæ proprie dicuntur arcana causæ. Aliud in fundamentis *iuris*, hæc enim per se non sunt arcana. conf. Disp. de *Credentia revolat*, c. 1. num. 36. seqq.

Quodammodo) Proprie enim tantum per avocationem *publicis* causis obinet, si ibi accusator cum accusato colludat, ad hunc a supplicio liberandum. L. 1. §. 1. ff. de *Prævaricatione*.

Abque iusta causa) Omnis causa, quæ mandatarium excusat ab implemto mandati, excusat etiam Advocatum.

Quasi castrensis pecunia) V. ul. Disp. de *Privilegiis Advocatorum*, c. 3. §. 4. Quod tamen secus est in *Castro* Procuratorum, quod ad *adventitium* pertinet, quamvis de Procuratoribus *Camera Imperialis* forte aliud dicendum.

Debetur) Per implorationem scilicet officii iudicis, qui honorarium æstimabit pro gravitate causæ, & pro sciendia & eruditione Advocati.

Precor) Modo non ita *culpa* vel negligentia videtur sit.

Integrum debetur) Hæc sententia quidem vix recepta, sed in puncto iuris vera non est nam L. 17. C. de *Adv. div. jud.* loquitur tantum de Advocato *Fisci*, in quo hoc speciale, reliqui textus ab auctore citati loquuntur de *litio* non promissa, sed *in soluto*, quod facilius retrahitur, quam petatur. Iura enim dant facilius exceptionem, quam actionem, arg. L. 47. ff. de *O & A*. Hoc verius, quod *si annuum* *salarii* promissum, & cliens renunciet ab utroque, interim tamen illius anni *salarii* debetur, quia cliens *culpa* est, quo minus præstetur *patrocinium*, vid. *Mev. P. 3. Dec. 148. & dñ.* *salarii* quoque hunc annum jam cessat.

Non requisitus) Sufficit enim, quod ad operas præstandas paratus fuerit Advocatus, ut hinc alter sibi imputet, quod illis operis non sit usus, vel quod contra *litum* non renunciaverit.

Præstiterit) Nisi eo tempore quo requisitus non fuit, aliis operam præstiterit, & tantum *salarii* meruerit, ut nihil lucro illius debeat, L. 19. §. p. 11. §. f. ff. *Locat*.

Integrum non debetur) Sed pro rata temporis & laboris heredibus solvendum.

Non obligatur) Nisi in specie ad *secundam* instantiam se obligaverit. Vel si *patrocinium* etiam post sententiam, & ad executionem usque promiserit.

Determinat) Pro sciendia & eruditione Advocati.

Retinere) Limitatur in *actis publicis*, quæ exhiberi *Reip.* interest, quo casu tamen quatenus interesse *privatum* concurrat, aliter statuendum est Advocato, vel *acta* restituenda. *Corp. cit. 107. 23. n. 6.*

Prælationis privilegium) Hoc intelligendum de Advocatis, qui *ante mortem*

conversam in certis processibus debitori operam præsiterunt, qui post hypothecarios iuxta personaliter privilegiatos collocantur; alii si *durante consursu* Advocatus constituitur, qui nomine debitoris creditoribus respondeat, quem *contradictorem* vel etiam *Curatorem bonorum*, appellare solent, huic enim salarium ante omnes alios creditoribus debetur. Carpz. P. 1. C. 28. def. 36. Disp. de Privilegio Advocatorum c. 3. §. 9.

Interesse) h. e. Si per proprium processum impediti, quo minus aliis clientibus inferre valuerint. Alia limitatio est in *litis consorte*, cum quo Advocatus communem causam habuit, quod illum neminem gratis advocare non tenetur. Treutzel. Refut. Pract. 1. 2. Refut. 3.

Teneatur) Modo antea præsiterint juramentum paupertatis. Wenn er das *Armen-Schek* erhalten, ubi jurandum sibi deductis necessariis vitæ subsidii tantum non superesse, ut Advocato honorarium prestare possit. conf. Disp. de Conscient. Advocat. c. 1. n. 46. seq. & nisi ab altera parte per provisionale decretum summas litis impetaverint, de quo vid. Mev. p. 4. dec. 194. add. Diff. Dn. Frid. Stryckii de *deprato interimistico*.

Causa obtenta) Sed si apparet illos pretextu paupertatis causam frivole peragere, solent quandoque loco refusionis expensarum, ad carcerem condemnari.

TIT. II. II. C. 12. & X. 57.

De

His, qui notantur infamia.

Turpifacite) Non confundi debet factum turpe cum facto *sordido*, sive *abjecto*; Illud infamat, hoc levem maculam post se trahit. v. gr. Carnificem, licentem, cc. esse.

Juris infamia) Quoties adest turpe factum lege notatum toties adest infamia *uris*. v. gr. Si quis furti damnatus sit, L. v. notat factum aliquod vel immediate, talia exempla occurrunt in L. 1. h. t. vel mediate, scil. accedente sententia, quod contingit in furto & plerisque aliis delictis. vid. L'Infamem 7. de Publ. Judiciis.

Juris auctoritate) Ergo non omne, quod illicitum est, infamat, nisi lex tum illud notet.

Dolo malo) Ad quod factum non accedit dolus, illud non infamat, nam dolus inter infamiz

Lata culpa) Ergo ob homicidium culpofum nemo fit infamis, quia tantum us infamat,

Vid.

Vid. tamen) Habetur huc limitatio regulæ modo traditæ nisi tantum culpofum infpiciet lex notet. v. gr. Si quis intra annum luctus per ignorantiam ducat viduam, hic, propter ignorantiam fit infamis. Struv. *Ex. 19. 16. 20.*

Non facti) Hujus enim nullum turpe factum est, sed dñs tantum, qui injurias intuat; nulli tamen certum crimen ipsi obiectum, ubi si te non detendat, suspofus de crimine re-judicatur. Et ad hunc casum pertinet vulgatum illud affectum: *Crudelis est, qui famam suam negligit*, hinc u. dicium magis est, wann er in Verion öffters vor eine Hure gescholten, und sie stille geschwiegen. conf. *Conß. Cr. Art. 25. §. Erstlich.* ibi: oder b. sichen worden sey. Ex. gr. qui germanam adulterium sciens venilidit pro genit. v. si nix non est, se si ille ob e. crimen fidi condemnatur, fit infamis.

Legis Aquilia) Unde vulneratus semper melius sibi consulit, si injuriarum agat, quam si ex *L. Aquilia*. Illa enim casu ultra damnum injuriam æstimare potest, & alter e. vulneratus fit infamis.

Inimicitia) Ubi nota distinctio, quod quidam delicti infament ipso jure, quodam per sententiam, v. m. pr. huj. tit. voc. *Juris infamia*.

Infamiam) Hodie distinguuntur inter histriones, funambulos & alios comedos, illos volunt infamia notari, non hos. vid. Ul. Mod. *ff. b. 1. §. 1. seqq.*

U. l. 9.) Alio ratio est notati, qui uxorem lugero non tenetur *L. 9. ff. b. 1. Cef-* sit enim huc incertitudo pro. v. ob quam uxori illa lex posita.

U. l. 17. §. 1. v. m. 1. E. interm. contrahi possant.

Lugenus) v. gr. Si se ipsum interfecerit, vel si Majestatis damnatus, talis enim maritus non est legendus, quia indignum se reddidit luctu.

Hodie observatur) Sæcil. constat, ipsam ex marito defuncto non esse gravidam. Si enim gravida esset, subisset curpietudo naturalis, quam jus Canonicum tollere noluit. Et notanter dicit Apostolus *1. Cor. 7. 11.* vidua nubat cui velit, non quando velit. vid. Brunnem. *ad L. 2. C. de Secund. Nupr. n. 22. seqq.* U. M. *b. §. 9.*

Non observatur) De praxi hac dubito, cum jus Civile nos obliget, & favor pupillorum hodie non minor esse debeat, quam olim, & huc donec rationes reddant, ejusmodi nuptiæ adhuc hodie prohibendæ. U. M. *ff. b. 1. §. 11.* Quod in Ducatu Guelfophybatino receptum, Hahn. *ad W. tit. de R. Nupr. n. 4.*

Residenter) Hoc de Jure Canonico extenditur ad quocunque perjuros. *Milites*, Plerumque enim occasione cinguli militaris vicinia graves existunt, quod tamen hodie abrogatum esse volunt U. *ad L. 31. C. Locat.*

Etiam supra) Nam & hoc vetustum publicum est, cum lege Julia vindicaret. *U. l. 1. C. de p. 2.* Hic agit de condemnatione patris, quod si famam suam non lædat, nisi in crimine Majestatis. cit. *L. 5. §. 1. C. ad L. Jul. Maj.*

furti) Nisi innocentia alicujus sit aperta. *L. 1. C. b. 1.*

Injuriarum) Scilicet atrocium, arg. *L. 49 ff. de injur* Aliud ergo, si injuriæ sint mediæ & leviores. Hoc casu solet plerumque addi clausula famæ reservatoria, *zj. X. d. Re just. ult. L. 9 §. f. L. seq. ff. d. dol. mal.*

Interdum) Regulariter contraria actio non infamat, cum tantum ad indemnitatem detur, quia tamen & hic concurrere potest fides rupta, v. gr. si ego pro altero fidejusserim, & solvere compulsus fuerim, alter vero studio satisfacere nolit, tunc sebene mandati contraria conventus, fit infamis. *alleg. L. 6. vid. tamen Brunnem. ad c. L. 6. §. 6.*

Expressè) h. e. ne dolus sententiæ exprimitur. *cir. L. 4.* Alias enim in dubio sententia inmitiorem partem interpretanda, ut potius ob culpam quam ob dolum remioris censetur.

Sententia) Definitiva, non interlocutoria.

Proptio nomine) Aliud si procurator condemnatur, hic enim non fit infamis quia nihil commisit. Et extenus in Sax. injuriarum condemnatus se ab infamia excusare posset, quia sententia concepta in *Euchen Anroalds.*

Salvo) Ratio, quia hic non super dolo, sed super re nostra transigitur.

Transmittitur) Macula tamen quædam derivari solet ad heredes, præsertim ubi statuti audent, quod nati ex parentibus infamiz notatis, non admittendi sint ad Collegio, modo infamia illa natiuitatem præcedat.

Vid. tamen §.) Exceptio hic est in crimine læsæ majestatis, ubi & filii ob delictum patris infamia notantur.

Excludit) Imo in his textibus nulla subest infamia, nam in *L. 11.* agitur de debitoribus, qui bonis cessit, supponimus, ex casu vel infortunio. In *L. 19.* agitur de in creptione parentis.

Atque) Ratio, quia alias infamia ipsi cederet commodo. Supponendum tamen hic tale infamiz genus, unde suspecta administratio præsumi non possit: sic fit infamis ob *furtum* non admitteretur, bene tamen infamis ob *adulterium*.

Publicis) Quæ scilicet nullam dignitatem annexam habent, sed merum onus continent, ne alias hæc infamia alicui profit,

Restitutioem) Tantum hic tribuitur restitutio, quantum vult Princeps restituens; ut hinc, si verba restitutionis dubia, interpretatio a Principe facienda. Quod ita in restitutione gratis obtinet. Plenissimum autem effectum habet restitutio iustitiæ, si quis post rem iudicatam suam innocentiam ostendit.

Vid. tamen) Supponendum ex dictis textibus restitutionem non esse *generalem*, sed *specialem* & plenissimam.

Sua natura) Quod intelligo, si tale quid commissum, ob quod non per sententiam demum, sed ipso jure quis infamatus, qualia exempla habentur in *L. 1. ff. h. s.*

hoc enim casu effectus infamiae est perpetuus. Aliud ergo si ob furtum relegatus sit: quoniam enim furti condemnatus sit infamis, quia tamen condemnatio biennia relegationis inclusa est, se non ulterius extendere debet sententiae effectus.

Gravior) Singularis hæc decisio est, quod si quis ob delictum poenam gravio-
rem senserit, quam LLbos constitutum, ipsius fama reservata videatur; Contra
ratio in eo consistit, quod per graviolem poenam publicam Reip. plus praestetur,
quam ipsi debetur ideoque sententiae severitas cum infamia compensanda. L. 4. C.
d. e. iud. U. M. b. t. §. 12. seqq.

Vindictam) Vel nisi fama in sententia fuerit reservata, quod hodie in tantum
necessarium dicunt, ut, omnia hac reservatione, iusta deat causa appellandi. Mev.
§. d. 168. Imo hodie semper etiam tacite reservata videntur. Schilter. Ex. 10. ad
§. b. t. 32. in f.

Observat) Quod non aliter admitto, quam si auctoritate iudiciali pactum su-
per dectio initum, vid. Caut. Contr. Sect. 3. c. 7. §. 1. seqq.

Vid. tamen Be beu.) Ubi lex de inquentem notat, oblatio faciendi ante litem
constatam, secus in notandi sententia iudiciali, hac enim usque ad sententiam iu-
diciali auctoritate offerri potest.

D sendat) Et in Procuretolem sententia concipiatur. Nam sic nec procurator
fit infamis, quia nihil commisit, & alieno tantum nomine condemnatur, nec prin-
cipalis, quia iste non condemnatus.

Ad redimendum vexam) Admittunt quidem transactionem cum iudice in-
quisitorio pro redimenda vexa, si delictum sit dubium; Verum aut nocens est reus,
aut innocens; Si nocens, puniatur; si innocens, absolvatur. Regerunt. Atqui
delictum est dubium. Reip. Faciat iudex officium, & si convincere ipsum nequeat,
absolvat, cum melius sit nocentem dimittere, quam innocentem condemnare. L. 5.
de pen. Us. Mod. §. tit. d. transact. §. 20.

He operatur) Vocatur hæc restitutio, quæ iusti in omnem effectum senten-
tie tollit, dum causam condemnationis remouet, sed ipsam delictum.

Vittata) Vid. c. Tanta b. X. Qui filius suos legitimis. add. c. inter opera chari-
tatis 20. X. de Sponsal.

Falsis infamis) Quoties adeest turpe factum, a legem mutatum, toties adeest
infamia factis, lex enim hoc factum relinquit censuræ honestorum virorum.

Exempla vide) In compressu ancilla seu serva, c. L. 27. hac enim erat in-
fra LL. observantiam. c. L. 29. Aliud exemplum est in increpatione testato-
ris. c. L. 13.

Vid. c. 5.) Nasci rex adulectio non est ejus culpa qui nascitur, sed illius qui
generat.

Bonus cadunt) Nisi propria culpa cedere bonis coacti sint, sic enim propter ritus illos cessionis ignominiosos passim receptos, quos subeunt, infamiam facti incurrere dicuntur. Hahn. *ad Welenb. tit. ff. de Cassian. Bonor.* Atque de hoc casu intelligenda est Nov. 135. Qui vero *prater* culpam bonis suis cedere, nullam maculam incurrunt, utuntur enim juris beneficio, quod non infamat. Nec obstat. Nov. 4. c. 3. ibi: *cum injuria*. Referenda enim haec verba sunt ad creditorem, & de hujus asperitate intelligenda.

Ducunt) Et hinc quod ab alio imprægnatam retinet, vid. Carpz. *Jurispr. Eccles. L. 2. Def. 197. n. 3. seqq.*

Admittuntur) Imo & quaesita jam dignitas admittitur *L. 12. C. de dignitat.* Quod etiam de nobilitate dicendum, Brunnem. *ad L. un. C. de infam. n. 2.*

Causam) Defectum scilicet natalium, actiones ac mores, non quidem dolosos; ab honestate tamen recedentes.

Spartis) In horum natalibus quidem macula quaedam adest, nulla vero in illorum persona. Quia nihil commiserunt *L. 6 ff. de curion.* In Veteri Test. pejos spuriorum condicio erat, sed quæ ibi proposita, pleraque respiciunt puritatem Ecclesie Novi Testamenti.

Curiosities) Unde & qui cum carnalibus familiariter versantur ad collegia admitti non solent, Carpz. *pr. Crim. q. 137. n. 55. Marq. Freher. tr. de infamia Lib. 3. C. 24.*

Liberi) In genere liberi, qui sordidum patris vitæ genus non sectantur, ab infamia excusantur. v. Hahn. *ad Welenb. h. t. ubi U. M. ff. h. t. §. 6.* Unde nec filij eorum filii infamibus adnumerari possunt. Vid. Carpz. *P. 2. §. 112.*

De affectu) Effectus hujus levis notæ sunt (1) quod locum faciat quærelis inofficiosi. *L. 27. C. de inoff. testam.* (2) quod illa asperci non facile admittantur ad dignitates. *L. 2. C. de Dignitat.* nisi virtutum studio maculam emendaverint. Nec recipi soleant in collegia opificum, vid. Richter. *P. 2. Decis. 80. n. 19. & seqq.* & (4) quod non sint testes omni exceptione majores. arg. *L. 3. pr. ff. de testib.* vid. Struv. *ad ff. Exce. 7. §. 20.* (5) Quod excludantur a sacris ordinibus *cap. Venerabilem quæsit. sine legitim.*

TIT. III.

De

Procuratoribus & Defensoribus.

Procurator (Amoq. d) Datar & ein Neben-Amoal, quando scilicet duo Procuratores simul constituti, cujus eligendi facultas nunquam concedi solet ipsi procuratori, quorum pertinet clausula: Cum potestate con. & substituendi, i. e. einen Neben- oder Assistenten-Amoal zu setzen.

Cum libera) Scilicet potestas agendi omnia illa, quæ dominus ipse, si præ-
sens esset, agere posset & vellet. Donare ergo non poterit, quia nec hoc de prin-
cipali præsumendum. *L. 25. pr. ff. de probat.*

Habens) Non tamen habilis est ad expediendæ ea, quæ mandatum speciale
requirunt. *Carpz. Dec. 207. n. 19.*

Incognitus) Non quoad vocem, mentio enim ejus sit in § 42. *Inp. de Res.
dist. 6. l. 5. ff. b. t.* sed quoad rem, quod scil. major potestis competit pro-
curatori cum libera, quam universali omnium bonorum. vid. tamen *Dn. Pagen-
stech. m. 3. b. 1.*

Onus bonorum) A quo tamen semper separandus est procurator *on-
erum*, cujus potestas magis restricta est. Et ultra illa, quæ ad directionem Pro-
cessuum pertinent, se non extendit. *conf. Ut. Mod. ff. b. t. § 33.*

Defensor) Proprie defensor est, qui sine mandato defensionem alterius sus-
cipit; Generaliter vero omnis qui defendit, hoc nomine venit.

Rem suam) h. e. qui ex jure alterius quidem, in sui tamen commodum agit,
cum judicatus ad ipsam periret. Breviter. *In quemcumque pro aratur rem utili-
tas sit redundat, ille est procurator in rem suam.* Sive in effectu est dominus
actionis sibi cessæ.

Dominium) Unde talis procurator, quantum ad facultatem agendi, manet
procurator, quia experitur jure alieno; quoad effectum vero, seu actionis commo-
dum, est dominus.

Habet regressum) v. gr. Evincitur mihi res a Sempronio emta, ego Sempro-
nium in hac causa constituo procuratorem meum, qui tamen simul sit procurator in
rem suam, h. e. si vincat, liberatur ab actione ad evictionem. *L. 66. ff. d. Evict.* Ex
sic commodum litis in effectu pertinet ad ipsum venditorem, qui alias tantum de
pretio refundere tenebitur, quantum emtori evincitur.

Non coguntur) Quia non est munus publicum, sed privatum.

Ordinarii) Quia tali casu hoc munus publicum, quod in *Cameræ Imperiali*
comprimis obtinet, add. *U. M. ff. b. t. § 21.*

Natus) Solo enim consensu constitui potest procurator, nec opus est, ut verba
interveniant. Hodie tamen cum mandatum producendum sit in judicio, solus nu-
tus non sufficit neque patientia principalis loco mandati erit. *Carpz. Proc. tit. 5.
art. 11. n. 55.* Nisi ipse principalis præsens sit, & annuat. Nec obsi. *L. 13. ff. mandat.*
Aut enim illa explicari potest de negotiis *extrajudicialibus*, vid. *U. M. ff. b. t. § 28.*
aut quæ ultra mandatum scientie principali sunt. vid. *Mev. 5. d. 270.*

Retinuerit) Modo contradicendi spatium habuerit. Unde absens non aliter ex
reten.

retentione literarum obligatur, quam si interez temporis mediante cursu publico live per postum respondere poterit.

Apud actum) Quod apud nos contingit, si quis in iudicio dicat, se hunc procuratorem constituere, & petat hoc protocollo inferri.

Probationis gratia) Unde, qui per testes mandatum probare potest, pariter credendus, ac si scriptum mandatum haberet.

Constitutio) Ut & heredum, per R. J. d. eo. 1554. §. 99.

Procuratoribus) Ut & subditis, per d. R. J. §. 100.

Sigillum) Hodie hoc non facile omittendum, vid. Caut. Contr. Sect. 2. c. 11. §. 9. U. M. ff. b. t. §. 3d.

Non est necessaria) Scilicet in negotiis, quae *expresse* in mandato continentur, non enim potest ratiabitionem denegare is, qui mandavit, utilis tamen clausula de rato, si dubium sit, an principalis hoc committent. vid. Cautel. Contr. d. l. §. 5. U. M. ff. b. t. §. 3d.

Speciale) In praxi eo respici solet, an procurator sit *possessionatus*, an non; Priori casu simpliciter illa cautio admittitur, & huc referri solent verba L. 46 §. 1. ad SCr. Trebell. propter fragilitatem cautionis. Posteriori per fideiussores cavetur.

Charta blanca) Nisi in subscriptione additum, ad quid illa charta blanca fuerit concessa. v. gr. per *Bohmacht* contra Mevium in puncto debiti, vid. C. C. Sect. 2. c. 11. §. 10. In Saxonia non sufficit charta blanca, etiam si modo jam dicta subscripta sit, Martin. ad Proc. Saxon tit. 7. §. 3. n. 29. Complenda ergo est ante productionem. Carpz. p. 1. c. 1. d. 2d.

Contraria presumptio) Hæc elicienda ex qua ratione causæ expediendæ an illa talis sit, ut presumi non possit, illam generaliter esse demandatam; Quod tunc contingit, si res sit magni præjudicii, quæ grave damnum inferre possit cognato. Imo & presumptio hæc obviat, si persona confusda prius alium procuratorem habeat.

Vid. tamen) Agitur ibi de casu, ubi pater actionem movet de bonis filii adhaerentis, quod tunc filii consensus sit necessarius. Non tamen per hoc excluditur cautio de rato.

Jure Civ. ad secundum gradum) Mentio quidem fit in L. 35. tantum fratrum & affinium, cum quoque textus correspondet L. 1. §. 1. ff. de postul. non tamen pater fratrum liberos esse excludendo, propter respectum parentelæ.

Receptitorum) In aliis enim jam legitimis administratores est & hinc cautio de rato non gravandus. U. M. ff. b. t. §. 44.

Expresse) h. e. Modo jus habeat in sua persona rem movendi. Ergo non procedit in minorenni, pu. illo. Idem apud Saxones in scemina, quæ sine iuratore mandare nequit, &c. Atque hinc, si uti illud exigat, ut illorum negotia gestantur, non *mandati*, sed *negotiorum gestorum actio* dabitur.

Ipso jure nulla) Unde hæc exceptio deficientis mandati semper opponi potest, ut ut enim sit exceptio dilatoria, est tamen processus annullativa. *L. 24. C. b. r.*
Judicii partes) Aliud si procurator solum sit *insolvens*, hic enim ante litem contestatam tantum repelli potest.

Adversarius) Sententia enim semel est nulla. Nec obit. *L. 22. §. 3. ff. Rem. rat. habet.* Non enim valet argumentum a contrario sensu, si contrarium *libus* sit dispositum.

Ratibatur) Quod ea propter receptum videtur, ne gesta in judicio facile rescindantur, modo tamen nullitas nondum fuerit objecta. Exinde enim Jus alteri quaeritur, quod invito ipsi auferri nequit.

Constituatur) *Quicumque liberum jus agendi habent, illi etiam habent jus procuratorem dandi.*

Tutores & Curat.) Scilicet si ipsi soli velint Procuratorem dare, cum ipsis dominium causæ non competat ante litem contestatam, nam præsentibus pupulus & minoribus recte procuratorem dant.

Ante litem contestatam) Postea possunt, quia tunc litis domini fuit.

Tantum) Nisi pupulus adsit & loqui possit, tunc enim verum procuratorem dat. *cit. §. fin.*

Et mandatum) Per mandatum se legitimare debet procurator; per productionem tutorii vero legitimare debet personam tutoris mandantis, scilicet hunc legitime tutorem constitutum esse.

Fecit) Tunc enim ex protocollo mox constare poterit, an revera tutor datus sit vel non.

Excommunicati) Quod enim hancum est in civilibus, illud excommunicatio est in Ecclesiasticis.

Ad litem) *Qui enim ipse non habet personam standi in judicio, illo nec alium procuratorem dare potest*, cum facultas agendi ab illo transferri non possit, qui ipse eam non habet. Ergo ad negotia extrajudicialia procuratorem recte dat minor, sed semper cum periculo restitutionis in integrum.

Dederit) Et pars adversa exceptionem minorænitatis non opposuerit. Ratio, quia sententia non est absolute nulla, & alter sibi imputet, quod procuratorem minoris admiserit.

Pro ipso lata) Unde colligitur Reg. *Quod sententia nulla in favorem partis parte consentiente subsistat, cit. L. 24.* Aliud E. si sententia sit ipso jure nulla.

Mandare potest) In illis scilicet locis, ubi observatur Jus Saxonicum, alibi enim utique procuratorem dare potest. vid. *Uf. Mod. ff. b. r. §. 17.*

Nobilit) Ab aliis hoc negatur, quia viceofficium Procuratoris dicitur in *L. 34. C. de*

C. de Decurion. Puto tamen ex eo id tantum inferendum, quod inviti dari non debeant, & quod ipsos non admodum deceat. Sane in Camera Imperiali dignius est esse Procuratorem quam Advocatum. Ad Advocaturam autem nemo admittitur ibi, nisi sit Doctor, Licentiatius vel Nobilis, *vid. ordinatio Generalis Part. 1. Tit. 12. add. U. M. ff. b. t. §. 18. seqq.*

Excipitur) Tacite admitti potest miles; alias utat expresse consentiat adversarius, tamen repellitur, per *L. 2. §. 2. ff. b. t. ubi etiam exceptio est in veterano, aut si in rem suam sit procurator.* Adest ergo hic exemplum regulæ: *Multa expressa nocent, non expressa non nocent.* *vid. Brunnem. ad L. 13 C. b. t.*

Exceptiones) Exceptio præcipua est, si quis sit veteranus, vel causam committentis aut propriam persequatur. Quorsum etiam pertinet causa uxoris & liberorum.

Simul agant) Ne quis in plures distringatur adversarios. Quod si ergo plures dari sint simul, occupantis melior est conditio, per *L. 3. ff. b. t. h. e. qui prius agit, litem continuat* (solus conf. *U. M. ff. b. t. §. 24. seqq.*)

Permittitur) Potent tamen adversarius urgere, ut vel in solidum constituatur, vel cautio præstetur de refundendis expensis rerum processus, nec in *alleg. c. 6. in jngitur ad cor*, ut plures Procuratores constituat, sed tantum disponitur, quid tali casu exili. ne eludere debeat.

Posterior tantum) Posterius enim mandatum derogat priori.

Exceptionem vide) Nisi suam suorumque causam agat. Potest ergo femina procuratrix esse in *rem suam*, imo pro *parentibus & liberis*, ut & in *liberando marito*. Pro liberis tamen tunc demum procedit, si vel ipsa tutrix sit, vel tutores alios habere nequeat, regulariter enim hos petere debet per *L. 12 C. b. t.* Hac omnia tamen aliter se habent jure Sax. ubi nullum negotium sine Curatore suscipit femina.

De Jure Civ.) Contrarium veritas videtur, ob *L. 12. C. & L. 51. ff. b. t.* Nec ex *allegat. §. 5. J. Qui & ex quib. manum* vulgaris sententia validum patrocinium sibi promittere potent; Non enim est regula ex *d. §. formantis*, cum speciale quid ibi proponatur, occasione minoris servum procuratorem habere volentis, quod nimis huc etiam in negotiis extrajudicialibus non debeat esse infra annum 17 timum, ne minor junioribus suis negotia committendo laedatur. Cum vero in negotiis judicialibus interesse Publicum concurret, ne litæ & judicia per restitutionem cessentur, inde merito Majorænnitas exigitur in foro, *add. U. M. ff. b. t. §. 22. seq.*

Potentiores) Scilicet ipso adversario, illo tamen qui procuratorem dedia, potentiores esse possunt. *vid. Sprell. Decif. For. Eccl. p. 1. d. 5. n. 28.*

Ad causas famosas) Scil. *reviviter* agitur.

Sic redactus) Hoc hodie quoque observatur, quod et in *criminalibus* ante li-

is contestationem non Procurator nec Advocatus concedatur, ne ob his, quomodo licet contestari libeat, instruat: nisi levi tributa ei s. gravatus, quæ ad capturam nondum sufficiunt, tunc enim res desiderante desentat ipsi concedatur pro avertenda inquisitione. Effectus questionis, an in Criminibus admittendus sit Procurator, in hoc consistit: an reus dimittendus sit si Procuratorem sui loco substituat, quo i. negatur, nisi pœna in Procuratorem executioni mandari possit.

Non observatur) Si scilicet accusator sufficienter cavere possit, alias enim & ipse arresto detentari solet, eo f. U. M. ff. b. r. §. 3. seqq.

Populatio) Populatio ad res, quæ competunt curis, & populis. Et sic alter per altero minus jus agendi non habet, nisi item sit constitutus.

Non dat Procuratorem) Quia hæc actiones antea in bonis esse non dicuntur, L. 12. ff. d. P. S. cum omnibus aequale jus agendi competat. Ergo actor per litem contestatam tamen demum speculæ jus acquiritur d. L. 12.

Species) v. gr. si quas in specie ex contractu nascitur.

Jure Saxon.) Imo nec ubi, cum hic personæ præsentia quam maxime sit necessaria confrontationem. Hæc, si de solis sponsalibus agatur, facile admittitur. non etiam si per solis stupra aliquem conveniat, nam cum hic confrontari, aliquid turpitudinis continet, conf. Brunnem. J. E. l. 3. c. 3. §. 1. ibique *Notas*. U. M. ff. b. r. §. 11. seqq.

Mixtum) *mixtum*) Quæ scilicet aliquam juris amissionem continent, v. gr. iuramenti delicti.

Fid. dominus) Scil. quoad libertatem dirigendi processum non res publica add. U. M. ff. b. r. §. 37. seqq.

In eum dirigatur) Hodie tamen sententiam non amplius in procuratorem, sed in ipsum principalem fertur, nisi sit causa famosa. Gail. l. O. III. n. 2. seqq. vel principali defuncto non na heredum ad t. ameram nondum sunt delata vid. R. J. d. anno 1654 §. 99. U. M. ff. b. r. §. 40. In Saxonia tamen si causa, per procuratorem agatur, pronuntiatur: In Sachen Arnolds Sempronii Kl. an eincm; nomen tamen procuratoris proprium onuitur; pari modo si Mevix curator per alium actorem causam ventilaverit, pronuntiatur: In Sachen Alleren Curatoren Hr. Mevix Kl. an eincm, Vel si tutor actorem consueverit, pronuntiatur: In Sachen Alleren Dortmunden.

Utiles actiones) Regulariter alteri per alterum non acquiritur obligatio sine cessione, L. 1. C. per quas person. Et quamvis hoc alii explicent de actione directa, non de utili, in ess. Quia tamen hæc actiones conveniunt l. 47. §. 1. ff. de Negot. gesti. Unde non pauci asserunt speciales esse casus, qui habentur in textibus ab autore allegatis, ubi actio sine cessione transit. vid. Brunnem. ad Wel. b. r. qu. 66.

Causa

Causa lucrative) h. e. si ipse titulo donationis nomen cessum; Aliud si sit emptor nominis.

Noceat domino) Scilicet in illis, qui *expresse* procuratori mandata, & culpe & negligentia domino nocet, qui sibi imputet, quod hunc procuratorem elegerit, cum tamen negligentia sit vitium latens, domino certe nihil imputari poterit. Carpz. c. 1. Quod si vero extra mandatum quid committat, hoc non nocet domino.

Regulariter) Nisi in subdolum, si procurator non solvendo. Hinc ille primus excusandus est, ut constet in quantum ab hoc damnum reparari possit.

Adhuc mandati) Quomodo ergo hac actione dominus rem suam salvam habere potest a procuratore, eoque non restituatur.

Interlocut.) Sic enim prima instantia nondum est finita, cum hoc deum per tententiam definitivam fiat. add. U. M. ff. h. t. §. 43.

Omnes lites) Sic enim quoque datus censetur ad omnes instantias.

Non contradicat) Hic enim ex litis contestatione jus quæsitum, dum cum hoc procuratore quasi contraxit, ergo ipsi invito alius non obtrudendus, qui forte magis temerarius & litigiosus esse posset.

Iusta causa) Generaliter dici potest: *Quicquid tollit amicitiam, illud tollit continuationem mandati*, quia mandatum ex amicitia suscipitur.

Circa mandatum) Quia per lites contestationem novus quasi-contractus inter, qui etiam heredem stringit L. 13. C. contrab. & comm. supul.

Sub lita) Ne opus esset resumptione processus ratione heredum cautum est. in d. §. 29. ut mandata simul coelegantur nomine heredum sic enim mortuo principali non expirat mandatum, cum ipsi heredes jam tum simul mandaverint. Nom. tamen expropter ipsa deneganda facultas liti renunciandi. Nam quod ipse defunctus potuit, hoc etiam poterit heres, modo refundat expensas hucusque factas, vid. U. M. ff. h. t. §. 29. & 41.

Quis audi rogetur) In d. §. remedium aliquid proditum, ne morte procuratoris expiraret processus, ut se in ipso mandato mortui procurator in casum mortis substituatur. U. M. ff. h. t. §. 30.

Mandatum habens) Hoc hodie non amplius obtinet, nam quo casu principalis non cavet; eo casu nec cavet procurator, si mandatum sufficiens habeat.

Personalis) Hic enim majus interesse versatur, quam in actione mali, ubi etiam succurri potest per immisionem, quod locus in actione personali, ubi deficit obiectum, persona discedente.

Quod cujusque universitatis nomine vel contra eam agatur.

Syndicus) Syndicus est procurator civitatis. Hinc *quicquid procurator est respectu civitatis, id est et Syndicus respectu civitatis.*

Omnis) Potest tamen etiam Syndicus ad *certas* causas dari. Quod tunc contingit, si universitas quidam ordinis Syndico destruitur, tunc ad locum presentem unus eligi solet, qui tanquam Syndicus illam peragat.

Legis dispositio) Intellegitur hic casus, ubi statuto determinatum, quis ex civibus Syndici munere gaudere debeat. v. gr. Senator senior.

Representans) Quales sunt magistri tribuum vel *leput* civicum, vulgo die *Wustschüsse*. add. U. M. ff. b. i. §. 8. seq. oder *Wietels* III. tit. v.

Vox populi) Ratio, quia hoc votum, non quia *pater*, seu domestica persona, dedit, sed qua decano, sive persona publica.

Non potest) Distinguendum an ipsi soli concessa sit potestas eligendi, an pluribus. Illo casu non potest sibi ipsi votum dare, hoc tamen casu ab eis ipsum eligentibus consentire. v. et. Brunner. ad d. L. 4. in f. vid. omnino Dn. Vleriar. *Instit. Jur. Publ.* l. 1. §. 15. lit. c.

Agitur) Quia munus publicum est, quorum natura, ut etiam nolentibus imponantur, salvo tamen legitimis exceptionibus. Num vero e re civitatis sit *divisio* violentis remediis competere, dictum in Disp. de *Alienatione Rerum atque bonorum Civitatum*. l. 4. n. 85.

Non est) Quia in Syndicum nulla confertur jurisdictio, hac vero a solius Principis auctoritate dependet. Secus in *Consule*, & aliis Senatoribus de Jurisdictione participantibus, cui hac concessa solet. U. M. ff. §. 11.

In solidum) Scilicet hoc effectu, ut non omnium Syndicorum presentis signum sit necessarium, sed sufficiat, modo unus adierit. U. M. ff. b. i. §. 12.

Minores) Non enim habent periculum standi in iudicio.

In dubio) Ergo expresse ad certam causam Syndicus sive Procurator quis constitui potest, etiam si alium Syndicum habeat civitas. vid. Mev. a. d. 35. Distinguendum tamen est, an ipse Syndicus alium ad certum actum substituere velit, & hic actor dicendus erit, pari modo quo si quia tutor substituitur non procurator, sed actor est; Quod si ipsa civitas alium substituerit, hic Syndicus erit.

Obf. 12.) In d. L. dicitur, quod Syndicus ad certam causam constitui possit, sed non negatur, si generatim constitutus, quod etiam ad causas futuras sit datus.

Com.

Cautione de rato) Sub hac cautione de rato hodie etiam admittuntur Syndici, licet nullum mandatum habeant, modo constet, eos legitime ad Syndicatum esse electos. Schilter, *ad ff. Ex. 10. lb. 33. seqq. add. U. M. ff. b. t. §. 7.* Sed in hoc nihil singulare habent ab aliis procuratoribus, cum idem vinculum obligationis subsistat, scilicet, mandatum.

Etiā culpa) Quod de culpa *levissima* intelligendum; cum per mandatum constituantur Syndici. *Ad quam culpam tenetur Procurator, ad illam etiam tenetur Syndicus.*

Cum libera) Licet hæc clausula mandato Syndici non sit adjecta. Gail. 2. *Q. 72. n. 11.*

Transigit) Scilicet in re valde dubia. arg. *L. 12. ff. de Transact.*

Defert) Si ordinariæ probationes deficiant.

Prestat) Sed juramentum civitati delatum præstari solet a Senioribus civitatis, utpote qui optimam facti notitiam habere præsumuntur. Corpz. *d. l.*

Feremus) Non ergo morte constituentium, quia civitas vel universitas naturaliter non moritur. *L. 7. in §. f. ff. b. t.* Si civiliter moritur, jure civitatis per delictum a dempto, expirat Syndicatus; nec revocatione constituentium, cum minus Syndici hodie in civitatibus sit perpetuus, & non nisi ob delictum inivisum adimatur. vid. *U. M. ff. b. t. §. 15. seq.*

TIT. V. II. C. 19.

De

Negotiis gestis.

Utilitatis gratia) Ne scilicet absentium negotiis negligantur vid. *U. M. ff. b. t. §. 1.*

Femina) Scilicet in negotiis extrajudicialibus; nam judicialibus feminæ excluduntur.

Inducenda obligationi) h. e. modo id faciant non ex pietate vel affectione, sed animo alterum sibi obligandi, & expensas repetendi. Nam quæ pietatis causa impendantur, non repetuntur. *L. u. C. b. t.* Unde mater, quæ filium non adjecta præstatione eluit, non repetit expensas. *d. L. u. C. b. t.* nec vitricus si paterno affectu aluit privignos. *L. si paterno affectu 15. C. eod.*

Fislarum personarum) v. gr. Hereditatis jacentis, quæ fidei representat defunctum vel heredem.

Locupletiores) Si pupilli negotiorum cultum, non hoc attendendum puto, an locupletior adhuc sit, modo utiliter gestum sit negotium, & inde textus ab Authore

cienti eo restringendi, quod sufficiat, si pupillus ab initio locupletior factus per utilitatem ejus promotam, licet successu temporis illa utilitas perierit, arg. L. 10. §. 4. ff. b. t. obligatio enim semel orta, quæ casu superveniente non tollitur. Obstat. L. 37. ff. b. t. ad quam videtur specialis Disput. Dn. Thomasi.

Modo scientia) Quod tunc contingit, si sciens prohibere possit, v. gr. si profum sit. *L. qui patitur 12 ff. Mandat.*

Prohibentium) Hic enim cessat presumptus consensus.

Vid. tamen) Nisi pietas vel publica utilitas expeditionem negotii urserit, tunc enim privata prohibitio nihil operatur. Ex utro vel maxime his casibus ob *allegat. L. fin. adio N. G.* non datur, ex *jure resso* tamen experiri, si ve agere quis poterit, cum hac cessio etiam in vivo fieri quest debitor. U. M. ff. b. t. §. 5. Ty. de Adion. forens. investig. *Seis. 4. Memb. 9. §. 2.*

Commenda) Nisi gestor portem suam *separatim* administrare non poterit, hoc enim casu dabitur vel communi dividendo, vel familis eriscunda actio. Brunnem. *ad L. 3. C. b. t.*

Nulla competit actio) Quia non habet intentionem alterum obligandi. Bene tamen addit Autor, *stricto Jure*, quia cum ipso facto alterius utilitas promotam sit, equitas exigit, ut utilis actio negotiorum gestorum datur.

Fisiat) h. e. Efficit, ne maneat negotiorum gestio, sed degeneret in mandatum.

Ratihabitis) Hinc enim datur actio *mandati*. Quod si vero negotio jam *perfecisse* accedat ratihabito, iterum dabitur actio *Negot. Gestor. L. 9. C. b. t. conf. U. M. ff. b. t. §. 3.* Effectus questionis in eo consistit, quod actio mandati infans, non vero negotiorum gestorum.

Necessarii gerendi) Quia non libera voluntate accedit, v. gr. tutor & curator, utpote qui vi officii ad gerendum tenentur. Quod si tamen quis tantummodo existimaverit, se ratione officii ad gerenda negotia alterius teneri, cum tamen non teneatur, dabitur actio uti is N. G. Brunnem. *ad Wesenb. b. t. qu. 13.*

Mortuo Domino) Alia ratio est in mandato, quod morte mandantis *expirat*. Verum gestio etiam respectu hereditatis jacens continuari potest, utpote quæ defunctum reperiatur.

Exculsio) Ex *aquitate* scilicet. In puncto juris enim veritas videtur, ad culpam *irrevocabilem* teneri gestorem. Culpæ enim est se immiscere negotio ad se non peritenti. E. hoc vel omittendum, vel diligentissime expediendum, v. L. 24. C. *ad usur. L. 25. §. 16. ff. famul. eriscund.* Brunnem. *ad L. 20. C. b. t.*

Desuadent) Si forte rem *inutilem* suscipiat.

Dolum, Sub quo tamen & culpa *lata* comprehenditur.

Idem tenetur) Amico enim in paucis *gratificari* sufficit, *Ad. L. 20. C. b. t. Usurar.*

Ufus) Quia est iudicium bonæ fidei, ergo post moram ad usuras obligabitur. Tr. de *Alien. forauf. investigand. Sect. 1. membr. 9. §. 6.*

Potuit) Modo dominus consueverit pecuniam suam fœnori exponere. L. 13. ff. de *Usur.*

Maximas) Scilicet *centesimas*, 12 pro cent. quod tamen hodie non observatur, sed sufficiunt usuræ ordinariæ.

Habuerit exitum) Sufficit necessitatem gerendi adfuisse, & semel quid verum esse in utilitatem alterius, de eventu enim futuro non tenetur gestor. Inde Regula: *Quicquid in rem alterius impendo, mox fit alterius*, quia accedit rei principali, jam vero res perit suo domino.

Bona fidei) Adest enim hic negotium bilaterale.

Crediderit) Magis hic attenditur, cujus negotium reuera gestum, quam opinio gerentis. Ex re enim hic oritur obligatio.

Heredes) Nam obligatio ex quasi-contractu æque in heredem devolvitur, ac obligatio ex vero contractu. Singulare tamen est in præsentî casu, quod heredes tantum de culpa *levi* teneantur. L. C. b. 1.

Directa) Actio contraria etiam directa dici potest, quatenus *directe* fuit ex verbis legis, & non demum ex ejus ratione vel interpretatione. Aliud ergo si actio *directa* opponatur actioni *utili*.

Ex æquitate) Sic datur illi, qui ex correis debendi solidum præstitit, adversus correum promittendi, Carpz. P. 2. c. 17. d. 14. Solidum enim solvendo, id quod debebat, solvit. Unde stricto jure non habebat regressum, quia tamen per consequentiam correns simul liberatur, ex æquitate regressus datur.

Et illam, Una enim non plus consequor, quam altera. Disserunt ergo tantum ratione *originis*, quod nimirum directa detur ex verbis legum, utilis ex *interpretatione*.

TIT. VI. IX. C. 46.

De

Calumniatoribus.

Calumniatores) Tales hoc loco dicuntur, qui processum movent contra conscientiam, pretio corrupti.

In simplicium) Actiones prætoris *penales* sunt annales, quatenus vero ad rem *persequendam* tendunt, perpetuo durant.

Sequutus) Hic non nudus cuiusvis adest, sed ex parte in actum jam dum deductus, quia iam accepit pecuniam, ut faceret calumniam. *d. L. 3.*

Heredibus) Quia patrimonio defuncti nihil detractum fuit, sed actio hæc ad meram vinclam tendit, aliud ergo obtinet, si lis calumniose jam mota, & grave damnum defunctus espropter senserit.

Receptionem) Quia turpitude est ab utraque parte. Jam autem in pari turpitudine melior est ratio possidentis, *L. 4. pr. §. 1. ff. de Cond. q. turp. caus.* scil. ne alteri contra alterum detur actio, non autem ut fiscus excludatur.

P. reverit) Vel lis contestata, quia tunc quasi ex contractu conveniuntur. *L. 3. §. 1. ff. de penul.*

Inest) Quia calumniator cum *raptore* comparatur, actio vero rapinæ est mixta. *vid. §. 35. J. de Action.*

Tradit) Scilicet ex falso supposito, quasi hodie nulla actio detur in duplum vel quadruplum: sed non video rationem, quare hodie calumniatoris mitius puniendi; & Auctores huic citati tantum de observantia illius loci scripserunt, unde in fons. nostris adhuc hodie hanc actionem obtinere tradit Brunnum. *ad L. ff. b. Dn. Schultor. Ex. 10. th. 69. add. U. M. ff. b. t. §. 2.*

Criminosa remedia) Olim calumniatoribus ex Lege Remnia distabatur poena nisi ante literæ *K. L. 1. §. 2. ff. ad Sc. Turpill.* postea poena talionis *L. 17. C. A. pen.* Hodie arbitraria, *Brunnum. d. l. 1. Corpz. q. 106. n. 41.*

Limitationem) Si se solius accipientis turpitude.

In totum) Sed tantum quoad *simpulum*, triplum vero adhuc petere licet. *Eatenus* ergo actiones se invicem non elidunt, quatenus in altera quid amplius, sed tantum quatenus tendunt ad idem.

illa vero hanc) Quia quadruplo *simpulum* inest.

LIB. IV. TIT. I. II. C. 47.

In integrum restitutione.

Magistratu) Si probatum, inique secum actum esse. Innocentia enim in delictis etiam post litem contestatam ostendi potest.

Civilis) Restitutiones *hæc* espropter probe attendenda, quia longe priores sunt quam prætorie dum usque ad 30 annos patent, sed illæ tantum ad quadriennium. *U. M. ff. b. t. §. 1.*

L. 2.

L. 2. C.) Si contra *lesionem* enormem quis restituitur. add. U. M. ff. d. s. §. 2. *L. 31.*) Si rescindenda sententia *ex iuramento necessario* lata, ob novas probationes. add. U. M. ff. d. s. §. 5.

L. 33.) Si rescindenda sententia *ex falsis instrumentis* lata, add. U. M. ff. d. s. §. 3. *Pinguis*) h. e. nisi plus consequar remedio extraordinario, v. gr. si citius & majori cum effectu per restitutionem ipsam rem recipere possim, mediante actione autem tantum consequar interesse.

Contrahentium) v. gr. si minor consensu curatoris contraxerit cum Mevio & laesus sit, sic electionem habet, an contra Mevium velit petere restitutionem, an contra curatorem agere ordinaria actione ad reparandum damnum. *L. 1. seq. C. ff. tra. vel Curat. interv.*

Pedantia) habebant enim hi nudam tantum *notionem*, non vero *iuri diffinitionem*. *Proprium*) Quamvis enim nemo factum suum impugnare possit, Iudex tamen hic non sententiam suam impugnat, sed minorem antea non factis detectam fuisse pronunciat.

Superioris) Ubi ipse superior restituit.

Rescripta) Quia hae actiones partim *reales*, partim *in rem scriptae* sunt.

Contractus) Quoniam enim in loco contractus forum quis fortitur, hoc tamen tantum obtinet, si agatur de contractu *implendo* sive *servando*, non si de eo *resolvendo*, sive *rescindendo*. Brunnem. *ad L. 2. C. ubi & ap. quoniam*. Serav. *Exerc. 288. 2.* Ceterum hodie, secundum praxin Cameralem gravatis per sententiam Statuum Imperii relicta est libertas, vel coram iudice *gravi* se restitutionem petendi, vel mox *Cameram* adveniri, mo lo *lesionis* quantitas summam appellabilem exaequet. Blum. *Proc. Camer. tit. 27. n. 4. seqq.*

Erroris) Scilicet *probabilis*, & factio alieno orti. De errore autem specialiter non dixit Plator, eo propter quia quod errore gestum, ipso jure nullum est ob defectum consensus. *L. Super errorum ff. d. s. unde* restitutionem jura Civ. hic per 30 annos locum sibi unificare putat. Quorsum pertinet DJ assertio; errorem ex facto alieno ipso jure tutum esse. Mort. Orl. *de Restit. q. 2. n. 30. seqq.*

Cognitio) Et parva adverte citatione.

Exceptionis) Si adherens ex tali contractu, in quo laesus minor, agat, tunc enim minor excipiendo petere potest restitutionem in integrum.

Laesi) intra legitimam tempus, *quadriennium* scilicet, quod ab initio quidem *utile* est, postea vero *continuum*. sic *L. f. C. d. tempor. in integr. Restit. ibique* Brunnem. Atque hoc quadriennium de jure constitutum est, & inchoante & finiende restitutionem *L. 6 C. cod. Clement. un. b. 1* Hodie tamen intra quadriennium eam inchoasse sufficit. Haling. *ad Demell. l. 2. c. n. lit. U.* add. U. M. ff. d. s. §. 9.

Succes-

Successoribus) Et quidem si jam *majoraverunt* sint, ex persona defuncti, si vero adhuc *minoraverunt*, ex persona propria computabuntur tempus petendae restitutionis.

Singularibus) Atque licet per *cognitionem* jus petendi restitutionem in alios sit translatum d. L. 24. pr. Quicquid enim ad heredes est transmissibile, illud quoque est cessabile. Modo tamen tempora restitutionis nondum sint elapsa.

Noluerit) Jure quod defunctus repudiavit, heres uti nequit, & sic defuncti renunciatio obstat heredi. Vid. L. 14. C. de rei vindicatio. Aliud si defunctus tacuerit, tacere enim non mox renunciat.

Interdum) Hoc fit, si restitutio petatur ex capite mortui, quae contra possessionem periri potest. Quia adhuc illa est in rem scripta.

Parentis) Ob reverentiam his debitam.

In Casu Nov. 155.) Si scil. liberi lesi sint in hereditatis divisione a matre ad secunda vota transeunte, & liberi ad approbandas tales rationes inducti a matre. Vid. tamen quae pro infringenda hujus Novellae auctoritate adduxit Dn. Pagenstech. m. 1. h.

Valida) Nam si negotia per se sint nulla, non opus est restitutione, cum ordinario jure tutus sit minor. Et sic ad 30 annos contradicere possit, add. Disp. de Cautela abundantis in Processu c. 4. n. fin.

Momenti) Quantitas lésionis aestimanda ex proportione contractus principalis.

Vid. Carpz.) Nam super re minima litigantes non tantum repellendi, sed etiam arbitrarie poniendi sunt, prout de gallo gallinaceo praedictum habet Carpz. c. 1.

Vid. Berli-h.) Qui contraria responsa Lipsensium adducit. Carpz. autem c. Resp. 93. negat exceptionem restitutionis impedire executionem, quia est instar reconventionis, quae post sententiam executioni mandata demum admittitur. Sed hoc speciale est in Saxonia.

Malitiose) Hinc in *Pomerania*, ubi restitutio in integrum est ordinarium remedium contra omnem sententiam gravantem, nemo admittitur ad processum restitutionis, nisi prius praestiterit juramentum calumniae quantum ad evitanda perjurya in *Pomerania Electorali* hoc iterum abrogatum. U. M. ff. h. t. §. n.

Mandatur) Limitante hoc, modo *retractabilis* sit executio, alioquin altera pars damnum incurreret. conf. Mey. P. 2. D. 66 §. P. 3. D. 19.

Impetraverit) Quod si vero manifeste de malitia petentis constat, sententiae executioni non mandanda, ne quidem praestata cautione Lauterbach. *Conclus. Fiorenf. Ex. 12. th. 1. lit. h.*

Judex) Imo exigi potest juramentum calumniae, quod in *Pomerania* principue obtinere modo dictum fuit. Ubi transmitti solet, ubi super hoc, an gravamina pro impetranda restitutione relevancia sint vel non.

Ex utraque parte) Est enim beneficium commune, nec uni parti succurrendum cum damno alterius. Ergo si minor contra venditionem restituitur, reddere debet pecuniam acceptam.

Vid. tamen) Agitur hic de casu, si contra unicum sententiae punctum petita fuerit restitutio, tunc in reliquis capitulis sententia manet salva. Contraria restitutionum hic omissa. vid. ap. Sfort. Odd. *de restit. in integr. P. 1. q. 19. n. 31. Mer. 4. dec. 358.*

TIT. II. C. 20.

Quod metus causa gestum erit.

Gesserit) h. e. Ut metum passi factum accesserit, nam ubi mere passivum se habuit, ibi actio penitus est in voluntaria, sive violentae strictae sic dictae. Et sic per 30 annos actus violentus impugari potest, conf. *L. sicut. 3. C. de praeser. 30. vel 40. annor.*

Excluditur) His casibus enim alia juris remedia patent, nam ob vim *ablatam* datur actio vi bonorum raptorum: ob *expulsivam* interdictum, unde vi. ob *turbativam*, uti possidetis; ob *offensivam*, actio L. Aquiliae, injuriarum, vel de vi publica.

Delictum) Excusat tamen in delictis metus à dolo, & sic, si metus plane vanus non fuerit, liberata poena ordinaria. v. gr. si tu Mevium non occidas, ego te in continenti occidam, non quidem excusatus es in totum, sed tamen ab ordinaria poena.

Vid. tamen) Non restituitur quidem, qui per metum delinquit, in modo tamen suppleat metus aliquam mitigationem inducit.

Ultima vbi dicitur) Scilicet, ut restitutio praetoria non sit necessaria, cum testamentum quod metu compulsus fecit, vel per se nullum vel pro lubitu a testatore mutari possit, & sic in effectu laesus dici nequit. Quo pertinet *Tit. ff. U. C. Si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit.*

Vi metuque) Vis hoc casu cum metu coincidit, quia in vi compulsiva adhuc electio laesa, an ulteriores vim pati, an vero id facere velit.

Qui, si videt) In vi est metus passio, sed in metu actio etiam voluntaria, quia salva est electio.

Vi iniusta) h. e. Ut facultatem vim inferendi non habuerit, unde metus ex committitione iudicis ortus, non prodest ad restitutionem. Licet protestetur, quod metu adactus hoc faciat. vid. *Mer. P. 2. D. 14.* Hinc D. d. rum assertum: Metus *ex jure licito* veniens non parit restitutionem. *L. 21 ff. h. t. El. e. ab alio illatus,*

qui ius inferendi habeat, e. g. 2 Magistrato, a Patre, quandoque etiam privatus e. g. Marito deprehendere adulterum, vel creditore debitorem fugitivum persequente. Unde nec ille qui lytron promissit restituere ius. Struv. Ex. 2. tit. 17.

Capitalis) Ex persona tali, a qua executio minarum metutenda, & quae alias solita facile exequi manus. Brunnem. ad Wesenb. h. t. qu. 11. & ad L. 7. C. h. n. 2.

Sufficit) In praxi tamen volunt, illi, qui ita laesus est, officio iudicis succurrendum esse. Wesenb. h. t. n. 3. ibique allegat.

Iustus) Non qui iuste inferatur, sed qui opponitur omni. Seu qui cadit in constantem vicum, sive forum. v. Br. ad L. 6. h. n. 1.

Civilis) v. gr. Ego faciam, ut provincia ejiciaris.

Supra) In genere hic intelligendum omne infame factum alicui inferendum, & ita vulgatum illud intelligendum ex L. 2. §. 2. Metum infamiae majorem esse, quam mortis, scil. metus facti infamiae.

Infamia) Sollicit si illa in verbis subsistat, non si factum infame concurret, qualis est metus stupri. Alias enim existimatio non est in arbitrio privati, ut eam minuere possit. Et hanc occidere me quidem aliquis potest, vel bonus exuere & calumniari, sed non potest infamem me facere, cum hoc sine causa legali fieri nequeat. Brunnem. ad L. 7. ff. h. t.

Officio iudicis) Quod etiam una via prohibitum, altera via non debet concedi, nec officio iudicis locus patet, ubi lex deficit, nam iudex est minister legis, & non potest, quod lex ipsi non indulget. Brunnem. ad Wes. q. 15. Diff. Haba. ad ff. verb. reverentialis.

In libris) Saepius enim parentes in liberis magis, quam in se ipsi torquentur seu terrentur. Brunnem. ad d. l. 8. n. 3.

Res illicitae) Probe hic attendendum, qualis fuerit res illicita, & qualem viam alteri ob rem illicitam inferre licuerit. Adulterum deprehensum aliquando occidere fas est, aliquando non, si scil. persona vilis sit, non si dignior L. 24. pr. ff. de Adul. Quo casu ergo occidere fas est, eo casu fas quaque erit sub metu mortis aliquid ab ipso extorquere. Non enim metus ille iniuste inferitur, ubi mediante jure factum, quod minabatur, inferri potest U. M. ff. h. t. §. 11.

Metus) Aliud ergo in dolo, ubi contractus ipso jure nullus, L. 7. ff. de dol. mal. Rario in erisatus, quis, qui metu consensus, scit, quid agat, non qui dolo, hic enim tantum conditionaliter consensus, si res ita se habeat; qua conditione deficiente, deficit consensus.

Matrimonia) In his enim & aliis causis *spoliatur* plenaria & absoluta liberum consensus esse debet.

Dote

Dei Promissio) His etia alia, quæ metu in ea ipso jure nulla sunt, addi possunt (1) tutoris auctoritas. *L. 1. §. 1. ff. tutor. tut.* (2) testamenta. *arg. L. 1. c. de S. S. Eccl. f.* (3) Instrumenta belli tempore vi metoque ab hoste extorta. *Pac. ars. 4. §. 46.*

Juramentum) Communiter hic relaxationem exigunt. *Carpt. P. 2. c. 3. d. 3.* Verum quando delictum est in persona exigentis juramentum, non poterit inde nasci obligatio valida. Nec obest, quod sine dispendio saluti servari possit, supponendum enim, modo iuste exactum Brunnum. *J. Eccles. l. 2. c. 7 §. 3.*

In rem scripta) h. e. Non tantum opponitur metum inferenti, sed omnibus aliis, qui perunt id, quod metu promissum. Quod secus est in exceptione doli, quæ tantum dicitur contra decipientem.

Fideiussori) Hujus enim obligatio dependet a principali.

Incognita) Non quoad rem ipsam, quia & jure Civ. differunt, impedimentum tollere, quod vocatur remedium *rescindendi*, & actionem pristinam restituere, quod vocatur remedium *restituendum*, sed eorum, ut non agnoscat hæc distincta iudicia, cum res eo sem libello expeditur, & eo ipso, quo impedimentum removetur, pristina actio restituitur. Vid. *Hahn. d. 2. u. §. U. M. ff. h. t. §. 5. §. 6. Conf. Du. Coccej. Diff. d. diversis. Rescind. & Restitu.*

Hereditas) Ex omni enim delicto, quo immixtum est patrimonium, hæres agere potest.

Actus tertius) Inferens enim ex suo facto obligatus est simpliciter ad damni reparationem, sive habent rem, sive non.

Periculis) Alter enim sibi imputet, quod rem non salvaverit. Idem exemplum est in fure, qui non liberatur re perempta, ob moram ergo periculum est moræ.

Res perscrutaria) Ex hinc si ab uno restitutio facta, contra reliquos actio expirat, quia res non nisi semel debetur. *L. 57. ff. d. R. J.*

Consumptum) h. e. Sufficit semel ad Heredem quid pervenisse, postquam in eum pervenit, jam non simpliciter ex delicto est actio. add. *U. M. h. t. §. 11.*

Periculis) Ante enim non fuit in mora restituendi ob bonam fidem, post hanc autem contestatam in mala fide constituitur.

Non est mutatur) Venox est sententia contraria, cum annum utilem ob invidiam dies utiles computandi ratio non penitus & Rep. exulare voluit Imperatoris *L. fin. C. de temp. indig. r. restit.* ibique Brunnum conf. *Tr. d. A. F. J. Sed. 3. membr. 3. ex. 2. n. 2. §. 7. U. M. ff. h. t. §. 4.* Cum Autore facit *Struv. de. d. Th. 22.*

Emerit) Tunc enim officialis & rem restituit, & precium amicitia, major enim est amicitia, cum auctoritate & fiducia officii sui vim infuset.

Non tenetur) Sed hic regressum suum instituat contra venditorem.

LIB. III. II. C. XXI.

De

Dolo Malo.

D*olus bonus*) Dolus bonus est promotio proprii commodi sine alicuius lesione. *Pecuniosus*) vive quatenus ad *interessi partis* agitur, non quatenus ad *potentiam*, quorum & infamia pertinet. Ergo si de infamia irroganda queratur, culpa pro dolo non habetur. v. Müller. *ad Struv. Ex. III. Tit. 12. lit. 7.*

Dolum ex re) Dolus *ex re* proprie tunc dicitur, si in altero nulla inventio fraudandi adfuerit, dum ipse qualitates rei ignoravit. Re ipsi ergo quis laesus, dum res minoris pretii est, & sic in omni lesione enormi dicunt adesse dolum *ex re*. Magna autem differentia est inter dolum *ex re*, & dolum *ex proposito*, ex hoc datur actio, ex illo autem saltem exceptio doli. v. Gedd. *d. Verb. oblig. c. 3. Comel. 7. num. 31. Brunner. ad l. 36 d. V. O.*

Expofactio) Sed potius qui in ipsa re latet, v. gr. si quis ignorans vendat gemmam adulterinam pro vera.

Causam dedit) Dolus *causam* datus contractui dicitur, quando quis ab initio per falsas persuasiones & machinationes adductus ad contrahendum accessit, alias non contrahitur, si non dolo esset inductus. Dolus vero *incidenti* est alias contrahere volentem in ipso contractu decipit. Brunner. *ad l. si eleganter 7. §. de dolo malo.*

Nullum) Quia hic nullus nisi *conditionalis* consensus, si res ita se habeat, qui consensus detecto errore excluditur. Secus ac in metu, ubi aliquis consensus, ob liberam electionem superest. Zef. *ad tit. quid met. caus. n. 31.*

Agere velit) Scilicet actione ex illo contractu, ad praestandum interesse, quanti mea interit, me deceptam non esse. In specie vero, si in revocatione calis dolo commissus, actionem quanti minoris introhendam esse volunt. vid. Tr. d. *Actio. f. invig. Sect. 1. membr. 5. §. 6. seq.*

Transferatur) Translatio enim domini non fit per *contractum*, sed per ipsam traditionem, & hinc in hac translatione magis ad actum traditionis, quam ad contractum respicitur, iam autem ad traditionem quolibet causa, etiam *putativa* sufficit. d. l. 3 § 2. Effectus questionis in eo est, an deceptus vindicare possit rem traditam tertio possessori? Quod *negatur*, cum actione personali ipsi tantum agendum. vid. Struv. *de p. r. 30. singularis casus est*, si venditor *dolose* inductus ad rem habendam rem tradiderit, ubi dominium non transferatur, sed res in bonis vendito-

vendit: res manet. v. *Disp. de Fide habita c. 1. n. 19. seq.* Id quod expresse quoque *Hamburgi* statutum. vid. Statut. *Hamburg. P. 2. t. 3. art. 3.*

Purgatur) Quia dolus non est contra substantiam horum contractuum, & sic nec actione ex contractu, cum doli præstatio naturæ contractus stricti jura non inficit, sed alio remedio vindicetur, nisi addita sit clausula *dolum malum abfuturum*, quæ in b. f. contractibus sub intelligitur.

Integra) h. e. Si rem adhuc possides promissor.

Allo de dolo) Multum autem interest, an dolus vindicetur actione ex contractu, an actione doli. *Priori* casu 30 anni, *posteriori* duo saltem competunt. addi. *U. M. §. b. r. §. 6. & 7.*

Nullitatis) Ab initio enim adest verus consensus.

Ex ipsa contractu) Quod si contractus nullus, res redit ad priorem dominum.

Exceptionis doli) Si scilicet adhuc rem possideat

Jur) Si res ipsi læsa sit, vel damnum corpori datum, ex L. Aquilia agitur.

Dum aures) Alio tamen in factum etiam hoc casu competet, cum hæc non infamet. Non enim hic doli mentio fit, sed factum simpliciter narratur & damni separato petitur. Quemadmodum quoque, si minor læsus sit, actio in factum non deneganda. *Brunnem. ad d. L. §. n. 13.*

Aitoris culpa) Imputet enim sibi actor, quod ordinario remedio in tempore non sit usus.

Inapt) Idem enim est, non habere actionem quam inanem habere. *l. d. §. b. r.* Suspenditur tamen tantummodo præsentis actio, & hinc eousque, donec ad meliorem fortunam redeat, actio hæc mihi salva manet. Quod si tamen postea nihil acquirit, & ita sine herede decedat, jam plane inanis est actio.

Etiam doli) Hæc exceptio favorabilior est quam ipsi actio, cum proprie non infamet. Actio enim doli non aliter infamat, quam accedente sententia condemnatoria. Quando v. exceptio doli opponitur, non condemnatur actor, sed res absolvitur.

Est famosa) Sic enim nihil interest alterius, qua actione conveniatur, cum utrobique infamis fiat. Concurrit ergo actio doli cum actione mandati, depositi, pro socio, & tutelæ. Atque hinc si mandatarius dolose in negotio versatus fuerit, liberum mihi est, an actione doli, an mandati experiri velim. vid. *L. 1. C. b. t. l. 59. §. 1. §. mand. Eggeing. de Concurf. & Cumulat. Actio. c. 2. n. 13.*

Pervenit) Tunc autem quid pervenisset videretur, si ob delictum locupletide hereditas ad heredes pervenit. *Brunnem. ad L. d. §. b. r. n. 1.* Sic si parens defraudaretur. Accidit, procul dubio ea propter ex cothone cerevisiæ sentiret lucrum, & hinc lucrum hoc ab heredibus extorquendum. Quod si dolo hereditas factum, quo minus aliquid ad eos pervenit, idem obtinebit. *L. 27. §. b.*

Munitur Si scilicet illi ex dolo admanulatioque locupletiores fidi.

Interdicitur Nec enim rem restituendo amplius se liberare valet.

In casu L. 12. Si forte aliquis dolo fecerit, quod tempus litis periret seu factis iudiciorum haberentur, hoc enim casu mox ad interesse tenetur. Quia facilius semel elapsa non restituitur.

Prescribitur Quod hic valde singulare est, cum reliquæ actiones litis contestatione perpetuantur, etiam si tantum sint annales, ut actio injuriarum. v. l. f. C. de Prescript. 30. ann. Et hoc tempus etiam in praxi observatur, Carpz. p. 2. c. 3. d. 4. De Jure Romano autem etiam intra biennium finienda erat hæc actio, ut quod hodie non attenditur, sed sufficit eam intra biennium instituisse. Du. Schilter. ad ff. Exce. 11. Th. 21.

Dicitur Ob regulam que ibi habetur: Quæ ad agendum sunt temporaria, ad excipiendum sunt perpetua. L. 9. §. fin. ff. de l. mal. & mor. excus. Simile exemplum est in exceptione metus.

TIT. IV. IL C. 22. usque ad 45.

Minoribus XXV. annis.

Missam Hæc tamen ita præcisè non attenditur, sed sola minoris læsio sufficit, quævis illa citra propositum adversari contingat.

Non gestum Seu *omissum*, nam etiam contra omissionem hereditatem restituuntur minores. vid. Tit. C. Si ut omiss. hered. Pariiter contra omissionem appellationem, contra omissionem terminum probatorium, seu uno verbo, contra lapsum facilius, quia de hoc modo minor læditur.

Naturaliter h. e. Ut usque ad ultimum momentum anni 25 pro minore reputetur, atque hinc dies coæptus pro completo non habetur. v. Struv. ad b. t. ib. t.

Impulsus Si scilicet auctoritate tutoris quid gesserit, ex enim deficiente, ne quidem restitutionis beneficio opus habet. L. 16. pr. ff. b. t.

Existat Si scilicet *posthumus* tutor forte quid neglexit.

Conceditur Ad has LL. annales adstricti quidem sunt Comites Palatini, alii que qui ex speciali privilegio ius concedendi veniam ætatis habent, v. gr. Academia hæc *Friedericiana*, Princeps tamen, qui circa LL. has annarias, cum more civiles sint, dispensare potest, ad hos annos non erit adstrictus, sed in ipsius arbitrio positum, quoto ætatis anno veniam alicui concedere velit, ut hinc potior semper respectus ad mores & maturitatem iudicii, quam ad annos haberi hodie solet, conf. U. M. ff. b. t. §. 9.

Exceptio Tantum potest minor, qui veniam ætatis impetravit, quantum potest et cum curatore, quia per veniam necessitas habendi curatorem tantum remittitur,

non

non vero datur major facultas agendi, quam si curatorem haberet; Et hinc ratione *immobilium*, vel alienandorum vel pignori obligandorum, venia ætatis impetrata nil operatur, nisi Princeps alienationem immobilium minori expresse permittat, quæ permissio tunc instar Decreti reputatur, aut ex parentis conventionem venditus fundus sit retrovendendus. Brunneri. *L. 3. C. de his, qui ven. ætat. impetr.* Alias pariter decreto opus est, quam si adhuc minorennis esset.

Restituuntur) Scilicet, quæ postea gesserunt, Ratione illorum enim, quæ ante veniam ætatis gesserunt, restituuntur intra quadriennium, die concessæ veniæ computandum, ita tamen, ne intra 25 ætatis annum restitutio finiat. *L. 5. C. de tempor. Restit. in integr.*

Non restituuntur) Possunt tamen contra ipsam veniam ætatis impetratam, quia per illam læsi sunt, dum beneficio minorennium privati, restitutionem petere, ubi ratione æquum *restitutionum* iterum pro minorennibus habentur. *L. 1. C. de his, qui ven. ætat. impetr.*

Finium fit) Quia ex impleto demum hic nascitur læsio, implemen-
tatio vero in tempus majorænnitatis incidit,

Quorum major) Legendum *minor*.

Hec anno) Sic hodie non tantum Electores, sed & varii Principes ex privilegio anno 18 majores siquæ. *U. M. b. 2. §. 3.*

Constitut) Ratio autem, quam Carpz. *c. l. n. 2.* tradit, quod ibi homines matu-
rius sapere incipiant, non concludit, sed in mera principis voluntate collocan-
da. Cum ergo, varient majorænnitatis tempora, non ex *Libus patriæ* quisque æstimandus, sed ex *Libus loci*, ubi contraxit. arg. *L. 6. ff. de huiusm.*

Restituuntur) Nisi extra *Saxoniæ* contraxerint, in loco, ubi jus commune
viget. Pariter si quis ex *Marchia* contrahat in *Saxonia* anno ætatis 13 non potest
restitutionem petere in *Saxonia*, licet in *Marchia* adhuc sit minorennis.

Major agens læsus) Scilicet, cujus mandato minor gessit. Cum E. in prin-
cipalem ætate majorem redundet damnum, quæ sibi imparet, quod minorem adhi-
buerit, cessat restitutio, quia nulla minoris læsio.

Negotia gessit) h. e. Sine mandato alterius negotia suscepit.

vid. tamen) Est hic exceptio, si in iudicio quid neglectum, ubi primo tutor
conveniendus, quod si hic non solvendo, demum restituatur minor, *diff. 1. 13. §. ult.* actus enim judiciales non æque facile resolvendi, quam extrajudiciales, *Diff. Med. p. 7. dec. 235.*

N non requiritur) Hæc enim si ad sit, etiam majorenni succurritur. *L. 2. C. de Restit. P.* Aliqualis tamen momenti læsio esse debet, nec obstat. *L. p. pr. § l. pen. ff. b. 1.*

Facilitate) Quod regulariter presumitur.

Superveniens) Scilicet post contractum, v. gr. si equa, cuius moriatur; debet enim tempore contractus laesio adesse, cum futurus casus is, qui cum minore contraxit, prestare non tenetur.

Præsente adversario) Quo ille doceat, minorem non esse laesum.

Ætatem) Per *Calendaria Ecclesiastica* ætas hæc communiter quidem probari solet, verum minus accurate, cum diem *nativitatis* regulariter non probent, sed tantummodo diem *baptismi*. Consultum E. esset, urgere, ut semper dies *Nativitatis* exprimeretur simul cum die baptismi. Unde melior probatio ex ore obstetricum, & parentum desumi potest, vid. Carpz. P. 1. c. 16. d. 49.

Et laesorem) Nisi sint tales actus, ex quibus iura læsionem presumunt, v. gr. renuntiatio, fideiussio. Brunnem *ad Wesenh. b. 1. qu. 25.* Et in genere testari hæc possunt omnes actus, in quibus alter nihil recipit; ita tamen ut adversarius contrarium probaturus sit audiendus, Strav. Ex. 1. 16. 49.

At majores heredes) Jus enim restitutionem petendi semel ex ipsa læsione naturali transmittitur aliquoscunque minoris heredes, modo tanquam & huiusmodi *quadrantum* ab adita hereditate restitutionem petant, L. 5. C. de Temp. restit. Non enim plus temporis hereditas restitutionem petentiam conceditur, quam quod defunctio concedendum erat.

Non datur) Si scilicet tale sit negotium, quod volente patre gessit filius, quorsum pertinet actio infortiora, exercitoria, &c. Utilitas enim huiusmodi contractus, & sic quæque læsio redundat in patrem, pater vero utpote majorennis, nulla restitutione gaudet. Sed potius sibi imputat, quod minori filio negotia commisit.

Filii nomine) Ita enim principaliter ipsi filio læsio contingit.

Juris Defensor) Si scilicet læsus sit in illo, quod ex notitia juris non dependet, sive, in facto læsus, cum hoc etiam prudentissimo fallit.

Nam succurritur) Illam enim ob causam fideiussorem accepit creditor, quia fidem minori debitori non habebat.

Integrum) Ne scilicet ab hac actione manibz convenire possit.

Exuat illam qualitatem) v. gr. Si minor defensionem alterius suscepit, & hoc nomine fideiussorem delevit, tunc si contra defensionem restitutus, delevit esse defensor, & sic quoque fideiussio eo nomine facta resolvitur, ac per consequens fideiussor, qui pro eo, ut defensore, datus, liberatur.

Individua) h. e. Si non *quantitas*, sed *res alia*, sive *jus* quoddam in obligatione vertatur, ubi majores utuntur jure minorum; seu occasione fratris minoris simul restituatur. Quod si vero *quantitas* in obligatione, minor tantum pro sua parte restituatur, Br. ad L. 10. ff. quemad. serv. amitt.

Contra tertium possessorem) Restitutio enim nascitur ex facto adversarii, ex hoc autem non nisi personalis actio oriri poterit.

Mala si possiderit) h. e. nisi conscius lésionis rem acceperit.

Tutus esse) h. e. si contra illum, a quo lésus est, inanis sit actio.

In rem iudicium) h. e. contractus alienationis resolvitur, minor restituitur, & vindictio ei que datur, quam si res nunquam alienata fuisset.

Patrum ecclia) Personarum reverentia excludit restitutionem. *d. L. si ne alia* reverentia eis debita lex latur. Actio tamen *in factum*, ad reparandam illam lésionem, non videtur deneganda filio. arg. *L. ii. §. i. ff. d. dol. mal.* vid. *U. M. b. t. §. 12. 13.* Imo si *contra* filiam lésio adsit, dabitur etiam restitutio ex *L. 2. C. de Rest. V.* cum hæc non ex Jure *Prætorio*, sed Jure *Civili* descendat, nec famam patris concernat. Quæ hic dicta pertinent ad casum, si inter patrem & filium negotium gestum sit, & filius in se lésus. Alius casus est, si pater cum extraneo contraxerit, & filius post ejus mortem restitutionem petat. Hoc facere nequit, nisi in casu ubi pater ipse potuisset rescindere Contractum. v. l. *Emilius 32. ff. b. t. U. Disp. ad h. l.*

Restituitur minor) h. e. si filio familias *majorænni* pecuniæ crediderit minor, & ipsi postea a majore *Scrum* Macedonianum opponatur.

Contra Vellejanum) h. e. Si minor mulierem sine jubenrem conveniat, & hæc de Vellejano excipiat. minor vero se restitui petat, non audiat, nisi aliter *securus* esse nequeat, h. e. si principis non solvenda.

Obiectum) Ubi lésus est minor, ibi restituitur, si deficit remedium ordinarium.

Valida) Nam si *invalida*, non opus est restitutione in integrum, sed ex capite nullitatis patet remedium.

Decretum) Decretum tollit quidem lésionis præsumptionem, sed non ipsam lésionem.

Aur pignora) Intelligendum hoc, si minor *ipse* res oppignoraverit, nam contra oppignorationem patris non restituitur, quia nihil cum minor actum. *L. 2. si advers. vendit pignoris.*

Dor) Si forte *foemina* minor omnia bona marito in dotem dederit, & postea videat se inde lésam, dum nihil dispositioni suæ reservavit. Et quamvis *foemina* ita non videatur lædi, cum dotis domina maneat, *L. 30. C. de Jur. Dot.* privatur tamen usque usufructu bonorum suorum, & per hoc læditur. Nec obstat *L. 61. pr. ff. quod.* ubi ejusmodi dotis constitutio ipso jure nulla esse videtur, ut hinc restitutione non opus. Nam Resp. ibi non *ipsam* mulierem dotem constituisse, sed ejus *tutorem*, & hinc ob ejus dolum constitutionem illam esse nullam.

Solutio) Nisi pecunia soluta casu fortuito sit deperdita. *Brunnem. ad L. 7 ff. b.*

Hereditatis delictio) Nisi cum beneficio *Inventarii* hereditatem adierit, cum fidelius iuri non possit. *Mev. 3. d. 18.* Eo vero casu, ubi contra adimonem restituitur, omnia ea, quæ ut heres gessit, manent rati. *L. 31. ff. h. r.*

Repudiatio) Exceptis iis rebus, quæ jam ab herede sunt districtæ. *L. 24. §. 2. ff. h. r.*

Iterum audiantur) Quoties apparet nova lesio, toties datur nova restitutio. Ex hinc decisio fit. *C. si sep. in integr. restit. pet.* quod scilicet semel tantum petenda sit, intelligenda est, si ex eadem, non, si ex nova causa petatur restitutio.

Fiscalia) Extra hanc causam si fiscus vendat, minor etiam contra fiscum restituitur.

Ex decreto) Hoc ita ex speciali legis dispositione, quæ creditori plenissimam securitatem tribuit. Aliud in *contractibus* judicialiter plenissimam securitatem tribuit. Aliud in *contractibus* judicialiter celebratis.

Libertatem) Et sic quoque piam causam, cum ab illa ad hanc valet argumentum. *Everhard. Loc. Topic. Sect. 3. loc. 11.*

Sui ipsius) Si id dolo fecerit ad pretium participandum.

Matrimonium) Intelligendum hoc de matrimonio jam tum consummato, quia in spiritualibus, quorum refertur matrimonium, omnis restitutio cessat. *Id.* quidem item etiam ad sponsalia extendunt, verum hic succurrandum putarem. In sponsalibus enim nondum adest vinculum indissolubile, quod propter unitatem carnis in matrimonio ex Juris Divini dispositione subest, sed in nudæ conventionis terminis subsistunt, & hinc nullum arctius vinculum habere possunt, quam in quolibet aliud honesto pacto. v. *Tr. d. Dissens. Spons. Sect. 111. §. 12.* Contra hoc autem restituitur minor. Quamvis in Praxi, nisi dolus alterius concurrat, rata sit ejusmodi restitutio.

Injuriarum) Si scilicet intra annum non egerit; reuera enim ei nihil abest, cum unice tantum ad vindictam tendat.

Veram contumaciam) Quia in hac adest dolus, jura vero nunquam decipientibus succurrunt, sed tantummodo deceptis. *l. 37. ff. de Minor.*

Pena) Regulariter minor ætas in criminalibus usque ad annum 14 tantum extenditur, quo completo jam mortis supplicio affici possunt minores; Iude titulus *Constitutus. Crim. art. 161.* von 1 ing'n *Dleben*, non intellegendum est de furibus 15 vel 16 ann sed de illis, qui nondum sunt 14 ann. in modo tamen supplicii mitigatio quædam locum habere solet, v. gr. ut pro rota, culeo vel igne, gladii discedat. Ipsum ergo ultimum supplicium non remittitur, sed temperamentum poenæ tantum adhibetur. *Carpe. c. l. 2. 143. per tot.*

Per juramentum) Intellegendum hoc de juramento ipsi obligationi inserto, sive de clausula obligationis juratoria.

Infirmum est) Non testatur, cum hi facile hic subornari possint.

Corporale) Quod actū corporis elevata digitis expectatur. Auct. et auctem *L. 3.* ob id notandum est, quod juramento corporali major fides habeatur, quam juramento scripto. Quamvis hodie inter corporale & scriptum juramentum nihil interesse dicat *Gail. 2. O. 67.* Quia sententia tamen generaliter vera non est, nam & corporale juramentum precise exigitur in testibus, atque juramentis iudicialibus.

Non restituitur) Juramentum enim regulariter ex minore sicut majorem, Accedit quod in spiritalibus, quorum & juramentum pertinet, non datur restitutio; add. *U. Mod. ff. de i. 14. seq.*

Con pensat) Et sic locus fit restitutioni.

Necessario) In dubio enim non presumendum, quod quis adeptus maiorem aetate in minorennitate gesta rescificare voluerit; Si quis ergo aetate in minorennitate erit, postquam majorrennis factus, resciciat, non mox censetur approbasse contractum, quis unusquisque tertius ut negotiorum gestor, rescicare possit.

Juramentum) Nisi lesio sit enormissima, ubi etiam maioribus, non obstante jureamento, succurritur. Nisi in specie etiam lesioni huic jurato renunciaverint, *U. M. ff. de i. 14. §. 15.*

Aut, sacramentum) Est hæc constitutio *Frederici* Imperatoris, non *Infinient*,

Quadriennium) Est hoc ordinarium tempus petendi restitutionis, nisi a minore requirit alienatum, & quidem, si titulo *oneroso*, habet quinquennium, si titulo *lucrativo*, habet decennium. *L. fin. C. de maj. fact. ratib.*

Dispensatione) Scilicet per veniam status.

Non finitur) Puto ante illum annum non incipere quadriennium, quia interim adhuc contra veniam restitui potest; quod si tamen hanc restitutionem omittat, obtinebit auctoritas sententia.

Non conceditur) Appellandum ergo erit a denegatione restitutionis; quod si appellationem illam omittat, contra ejusussionem restitui potest, quia hæc est novum sacramentum.

Exempla minorum) Jure minorum gaudere omnes qui alieno arbitrio reguntur, v. g. Ecclesia, Civitas, Collegia &c. conf. *U. M. ff. de i. 14. §. 17.*

Reipublice) Sed annon eodem Jure etiam Princeps restitui poterit? *Aff.* Si adhuc minorennis sit, nam in contractibus Princeps utitur Jure privatorum. Neg. vero, si impubescens, & in rem suam contraxerit, si enim pro Republ. tunc non ipse Princeps, sed Republ. erit restituenda. Quod tamen non de Principe obliato, sed ullo, qui superiorem habet, e. g. Imperatorem; intellegendum est.

Quadrenniū) Ita quidem in *praxi* receptum est, in puncto *juris* tamen dicendum videtur, ultra 30 annos restitutionem peti posse, arg. *L. 1. C. de Offic. ej. qui vic. alicuj. Jud.* vid. *U. M. ff. h. t. §. 17.* Reipubl. quam non per Praetorem, sed per provisionem *Juris Civ.* succurritur. *sc. per L. 4. C. ex quib. caus. maj.* Civilia autem remedia per 30 annos durant. *L. 3. C. praeser. 30 vel 40. annor.*

Probabilem causam) Si scilicet latio ad noticiam ejus non pervenerit facta administratoris, rationes vel celantis, vel non reddentis.

TIT. V.

De

Capite minutis.

Sola cunctar) Jus totius civitatis nec hodie tollitur, sed tantum jus commorandi in civitate. Si tamen ad fustigationem relegato perpetuus accedat, & jus civitatis hodie amittitur. *Dist. de resign. Jur. civit. c. 1. §. 16. seqq.* Effectus hodie non vid. in *Tr. de S. A. l. d. §. c. 4. §. 28.*

Juris subtilitate) Emancipatio enim fiebat per imaginariam quandam venditionem, qua ipsa filius in fidem servitutem deducebatur, & sic obligatio cum ipso contracta exspirabat.

Obligations) Durante patria potestate a filio contracta.

Est nullus) Rationem hanc dant, quod hodie emancipatio pro capitis demotione non habeatur. *Scriv. h. t. 16. 66. in f.* Verum suppositum hoc falsum videtur, nam & hodie emancipati patria potestate dimittuntur ac jus suiutis amittunt. Quod praecipue in illis locis obtinet, ubi Jus Lubec. vigeat. Ibi enim si liberi a parentibus suis separati fuerint, postmodum in successione aliis suis existentibus, place non attenduntur. v. *Mev. ad Jus Lubec. L. 2. T. 2. art. 22. §. 13. n. 35. §. 56.* unde & dissentit *Strauch. Dissp. 17. 18. n. in f. add. U. M. ff. h. t. §. 2. seq. & Tr. de S. A. l. diff. 1. c. 2. §. 3.* Ad *Arrogator* tamen hic titulus non pertinet, sed omnes obligationes in patriam arrogatorem transeunt. Patet enim arrogator est successor universalis & hunc quoque ad res alienum tenetur. *U. M. ff. h. t. §. 5.*

Pervenerunt) Scilicet ad *filium*, utpote qui ex bonis conficitur res alienum solvere tenetur. Fiscus enim alia bona sibi vindicare nequit, quam quae de re aliena alieno superant, hinc omnibus creditoribus postponitur. *L. 17. ff. de Jure Fisci.*

TIT. VI. II. C. 45.

Ex quibus causis majores XXV annis in
integrum restituntur.

Assentiam) Justam absentiae causam habent milites; qui *Reip.* vel *studiorum* causa absunt, qui ab *hostibus* capti; aut in *vinculis* detinentur.

Ex pena) Ita e. g. non potest quis contra praescriptam Injuriarum actionem restituere, quia ad meram poenam injurias haec intendit.

Impeditur) Hinc ipso Jure non currit praescriptio *per eie, l. i.* cum ipsi nulla negligentia possint impetrari, tanquam non valenti agere.

Bellum, Quod jure *communis* restringunt ad casum, si *justitiam* fuerit, h. e. si jus plane non fuerit redditum. conf. Carpz. *P. 2. D. 116.* Per dict. vero *Roc.* ipdistinguit tempore belli dormit praescriptio. *Mev. P. 4. D. 311. n. 3.* & ita ab anno 1618 ad annum 1648 non currit praescriptio. Quamvis enim Judicia non fuerint clausa, ratio temporis tamen non patitur, ut quis pecunias suas Processibus impendat, & securitas judicem adeundum non semper adest.

Extrinfecus) Impedimenta enim *interna*, si ex ipso jure ortu ibi tantum praesistant excusationem, v. g. quod filius, quamdiu in sacris paternis est, bona materna vindicare non possit. In *externis* ergo impedimentis opus est restitutione.

Non siflat) Ergo per exceptionem, vel officii judicis implorationem. ut ob hanc justam causam in integrum restituatur, succurrendum erit laeso. Effectus in hoc consistit, quod si ope restitutionis utendum, contra praescriptionem tempore belli factam, quadrennio opus sit; sed si ipso Jure non currat, ordinarium actionis tempus competat.

Studioforum) Haec tamen absentis in effectu habetis pro absentis *Reip.* causa, nam studioforum causa sit publica intuitu futurae utilitatis.

Quaibet) Quia praesens indistincte agere prohibetur, siue aliter ex iusta, siue iniusta causa absit.

Pro. uratore relinquit) Sic enim praesens agere potuit, & jus suum consequi: Nam Procurator loco absentis citari, atque ad respondendum adigi potest, sur alias non contumaciam pronuntiatur.

Remedio) Hoc remedium mittendi scil. libellum ad judicem loci vel Episcopum, aut, hoc absente, ad aedes adversarii, ante finitum praescriptionis tempus, in quo libello a Notario vel tribus testibus subscripto, testatur se interruptam velle praescriptionem. *d. l. 2.* prodest, quantum ad impediendam laesionem, non ad reparationem damni. Quod si vero quis hoc remedium mittat, & pariatur comploti usucapionem, vetui. cum Bachov. *cit. loc.* existimo, ipsi non esse concedendam restitutionem, cum damnum sibi imputari debeat. conf. *Zoe. b. s. n. 15. U. M. b. s. 5. 1.*

Recuperat.) Verum haec recuperatio non datur, nisi postquam absens reversus,

lus. Jam autem tunc etiam vi prioris remedia remaneam recu, rere possum; dum enim præscripti peritui libellum interrupto, nec ob minimum interitum potest, & sic talis mihi est actio, nec restitutionis petitione opus habeo. Imo hoc remedium *ex cit. L. 2. facit*, ut currere possit præscriptio, & sic mihi saluum manet dominium, nec opus habeo, ut restituatur.

Substat.) A partibus tamen dissentientis Bachovii hoc in passu non stare, modo annotatum fuit. quia enim facultatem habui interrumpendi præscriptionem, hinc deficit iusta causa restitutionem contra præscriptionem petendi.

Idem sit Te.) Ratio de eodem lapsu, & quantum est, consistit in favore absentis, qui etiam non illi abest, sed facias restituendus, quam qui abest sui lucris gratus, vel ex capto.

Substat. si. Et hoc defendere non potuerit, nec obstat *L. 19 ff. b. t.* aut actio contra procuratorem manet. Ad appellationem tamen in iudicio restituatur.

Non deservitur.) v. g. Si is, quem constituit, abest.

Reservetur.) Unique facti in procuratore præjudicat Principali, quatenus procurator dominum removere potest, si e solvens lo est quatenus ergo procurator non solvendo eatenus dicitur restituito. Quod tamen de procuratore mandatum excedente tantum intelligi debet: Nam quatenus in terminis mandati manet, eatenus dominum obligat, si e solvens lo sit, si e non.

Iust in caus. mo.) Vocant hanc restitutionem ex clausula generali Prætorie. *L. 26. § ff. b. t.* Si qua mihi iusta causa videbitur, in iure, cum restituam. Hæc autem clausula prætor generaliter comprehendit omnem causam impediendi, vel ubi ius equitas rationem emendandi postulat. *U. M. ff. b. t. § 3.*

Extraordinarias.) Ob servis solennes tamen non datur restitutio, quia prævideri possunt, & sic quoque non datur ob nimiam.

Factum errorum.) Qui scilicet ex facti alio resultat, cum in facto suo nemo errare debeat.

Non est solvendo.) v. gr. Quando quis fido procuratoris lapsus, & procurator tantum ab hostis non habet, ut damnum reparare possit, idem est, si non facile conveniri possit tertius. Quod si autem tertius hic solvens lo, non abitur in integrum restituitur, se non, cuius culpa aut dolo lapsus sum, conveniri debet.

Negligentiam.) Prop. tam licet, & negligentibus enim jura scripta, non negligentibus. *L. 24. inf. ff. Quæ in fraud. cred.*

Idem, si in caus. mo.) Sic est impedimentum, quod facile evitari potuisset, vel quod ex causa iustitiae est.

Si tam ignora.) Quæ non est conjuncta cum absentia.

Idem, tam.) Sententia Gaii in præxi recepta, quod propter ignorantiam

juramento confirmatam detur restitutio, in integrum contra prescriptionem. Ratio hæc est: Quia qui patitur rem suam præscribi, videtur eam renuciare. Jam v. Juri ignorato nemo renunciare censetur. *l. 19. ff. de inoffic. testam. conf. Rolenthal de feud. c. 9. memb. 2. concl. 93. Berlich. P. 2. concl. 10. Mev. p. 7. d. 174.* In puncto juris vero Auctoris sententia prævalet, nam ea propter prescriptiones inducitur, ut quisque inquireret in res suas, & negligentia per juris amissionem puniretur. Quæ sententia etiam in Saxonia adhuc observatur, Carpz. *2. c. 9. def. 1. add. U. M. ff. h. t. §. 6.*

Exceptiones) Si forte ille, qui rem amiserat, casu ejus possessionem adeptus, tunc mediante exceptione restitutionem impetrare potest, cui enim datus actionem, illi & concessit exceptionem, vid. *L. Arrianus 47. ff. d. O. & A.*

Lucro) Quod nimirum quis præsens consequi poterat, ob absentiam tamen consecutus non est.

Ita & hæc) Talis est actio restituta, qualis fuit amissa.

Ex filio dominio) Dum Prætor fingit, rem non esse usceptam, & ita dominium apud priorem dominum remansisse, quod contingat in actione rescissoria.

Quadrenniū) Quod a tempore redditus incipit. Quia ab hoc tempore jus agendi incipit.

Ignorantia) Hoc ita in praxi; nam in puncto juris ignorantia non attenditur, sed a tempore cessantis impedimenti quadriennium computatur, quia interim sufficienter in res suas inquirere potuit, vid. Bachov, ad Treud. *P. 1. D. 11. tit. 3. lit. b.*

Minori spatio) v. g. Ad unum tantum diem, si scilicet antequam abesse coepisset, unus dies tantum insituendæ actioni superfuisset, sic enim ipsi reverso unus dies tantum restituitur, *d. l. 26.* Quia restitutio tantum reddit, quantum læsio abstulit, non plus ille minus, add. *U. M. ff. tit. d. in integr. restit. §. 10.* Unde si minor restitutionem petat, contra omisum jus protinus, anno elapso post maiorenatiatem, non amplius auditur, quia nova prescriptio post maiorenatiatem adest.

TIT. VII. II. C. 55.

De

Alienatione Judicii mutandi causa facta.

Mutandi causa) h. e. Si res in illam, qui alterius judicii est, translata sit, qui tamen potentior esse non debet, hoc enim sub poena amissionis crediti & infamie prohibitum. *L. 2. C. Ne liceat Potentior.* add. *U. M. ff. h. t. §. 1. & 4.*

De

Dilectus) Dum alium iure alicuius tenetur.

Inter vivos) Aliud si in testamento, ubi benigna potius testatoris voluntas, quam ejus dolus presumitur. *d. l. 2 §. 2.*

Citra necessitatem) Aliud ergo esset, si ob *al* alienum alteri rem cederem.

Dolus malus) Secus erit, si id fiat amore declinandi litigii, propter rationem in *d. l. 4.* quod verecunda ejus cogitatio sit, qui lites execratur. Quod JCi ethnici monstrum, utinam observarent Clu iliani.

Aliam realem) Ad personalem enim non pertinet, cum hic persona obligata maneat, sive possideat, sive non.

Non potest) Sc. actione *reali directa*, quæ non nisi contra possessores datur; quis tamen is, qui dolo desit possidere, adhuc possidet, ut sit vindicatio locum habere possit, & ita intelligenda sunt verba Auct. in se potentia.

Utilitas) Quia non adeo evidens probatio juris est, ut iuratur, ut in actione reali, sed magis dolosa alienatio attente conf. U. M. ff. h. r. §. 2.

Pari malit) h. e. Si actionem suscipere velit, ac si adhuc pro li feret, hoc nimirum sine, ut demonstrat Auct. uti jus vindicandi non competere, quo ipso tamen iuri rem a tercio vindicandi, nihil decedere potest, v. inf. *et ff. de reudam.* tunc cessat actio ex hoc titulo ad interesse, quia sic *h*is non movet a tenentem esse factam.

Non contra heredes) Nascitur enim ex *dolo* defuncti, qui dolus de iure involvit, *L. 16 ff. de del. mal.* Limitatur autem quatenus aliqui ad heredes pervenit, vel lis cum defuncto jam tum sit contestata. *pr. l. d. perp. & temp. act.*

Rescindendam) Ipse tamen novus possessor a vindicatione rei non liberatur, sed etiam hoc casu mihi competit. Quod si tamen accipiendo interesse semel contentus suum, liberatur possessor.

Interfit) Exceptio enim *tua non interest*, repellit omnem agentem.

Ultra annum) Scilicet *utilem*, vid. Dn. Pagenstecher. *Siciliana. ad Lauterbach. manipul. 2. sicilim. 58. p. 166. seqq.* Et quamvis non sit *personalis*, est tamen *remedium rescissorium*, quæ species restitutionis anno expirat.

TIT. VIII. II. C. 56.

De

Receptis, qui arbitrium receperunt, ut sententiam dicat.

Ad arbitrium) In causa scilicet *controversa*.
Magistratu) Quo etiam pertinent omnes illae Commissiones, quae a Principe dantur zu gültlicher Hinglegung der Sachen.

Incidentem) v. gr. Si inquirendum, an fideiussores dati sint idonei.

Juri) Qui scilicet facultatem decidendi publica auctoritate habent, h. e. nomine judicis committentis decident.

Ex legis dispositione) h. e. Ubi lex vult, ut coram arbitro fiat cognitio, v. gr. si iudex suspectus postuletur: Ubi causa suspicionis ab arbitro cognoscenda.

Austregarum) Sunt illi, qui inter Principes litigantes juxta *Ord. Cam. p. 2. t. 5.* eliguntur, ut coram his causa in prima instantia ventiletur. Verum hoc Auditor magis respicere videtur, ad Austregarum *conventionales*, sive *familia*, genosschafte Auetrag, de quibus dictum in *Disp. de Foro Austregarum §. 6.* Austregarum *ordinarios* enim German. die rechtliche Aueträge, magis iudices dicendi sunt, cum vi Ordinationis Cameralis ordinariam Iurisdictionem de causis Statuum Imperii cognoscendi in prima instantia habeant. vid. *Disp. de Processu Austregarum §. 4. & §. 5. U. M. ff. h. t. §. 12. III. Dn. Rhetz. Jur. Publi. L. 4. t. 2. §. 9.*

Arbitratores) Differentia est inter arbitrum & arbitratorem, licet enim uterque ex consensu privatorum nascatur, arbitrator tamen arbitrium suum sine iura ordine interponit, quem a contra arbitro omnino ad instar judicis observare debet, *L. 2. f. h. t.*

Quasi iudices) Verum enim iudicem consistere, non est in arbitrio privatorum. *pér. l. 3. C. de Jurisdic.*

Non comprehendit) Nullum tamen dubium est, etiam ad futuras causas extendi posse compromissum, si hoc expresse actum sit, quales arbitri inter Familias Illustres non pauci dantur, qui ad omnes futuras controversias in Familia oriundas constituti sunt: Imo saepius etiam testamento ad hoc ordinantur. Idem obinet si controversiae sint *connexae*, & ab invicem dependant. *Brunnem. ad d. L. 46.*

Eligunt) Libera scilicet voluntate, cogi enim litigantes non possunt, ut in iudicium compromittant, cum nemo ordinario iudicio invito renunciare teneatur.

Vel stipulatione) Hoc interest, si nudo pacto fiat compromissum, non nascitur ex sententia obligatio, nisi silentio 10. dierum comprobata per *l. 5. C. h. t.* Sed si stipulatio accesserit, mox nascitur actio. v. *infra h. t. prope f. verb. App. obvia sit.*

Clausula doli) Haec clausula in contractibus *bonae fidei* est otiosa, cum his contractibus praestatio doli sui natura insit, necessaria vero est in contractibus *stricti iuris*, quia illi alias dolus ex natura contractus vindicari non posset; Interest vero, an dolum agnoscat ex contractu, an actione doli vindicem. Prius enim casu datur

Hereditatis adipsa) Nisi cum beneficio *inventaris* hereditatem adierit, cum fiscalis dici non possit. *Mev. 3. d. 18.* Eo vero casu, ubi contra aditionem restituitur, omnia ea, quae ut heres gessit, manent rata. *L. 31. ff. b. 2.*

Repudiatio) Exceptis his rebus, quae jam ab herede sunt districtae. *L. 24. §. 2. ff. b. 1.*

Iterum audiantur) Quoties oportet nova lesio, toties datur nova restitutio. Et hinc decisio tit. *C. si sep. in integr. restit. pet.* quod scilicet semel tantum petenda sit, intelligenda est, si ex eadem, non, si ex nova causa petatur restitutio.

Fiscalis) Extra hanc causam si fiscus vendat, minor etiam contra fiscum constituitur.

Ex decreto) Hoc ita ex specialis legis dispositione, quae creditori plenissimam securitatem tribuit. Aliud in *contractibus* judicialiter plenissimam securitatem tribuit. Aliud in *contractibus* judicialiter celebratis.

Libertatem) Et sic quoque *pian* causam, cum ab illa ad hanc valet argumentum. Everhard. *Lac. Topic. Sect. 3. loc. 11.*

Sui ipsius) Si id *dolo* sit, erit ad pretium participandum.

Matrimonium) Intelligendum hoc de matrimonio jam tum *consummato*, quia in *scandalibus*, quorsum refertur matrimonium, omnis restitutio cessat. Idem idem etiam ad *sponsalia* extendunt, verum hic succurrendam putarem. In sponsalibus enim nondum est vinculum indissolubile, quod propter unitatem carnis in matrimonio ex Jure Divini dispositione subest, sed in nuda conventionis terminis subsistunt, & hinc nullum aetius vinculum habere possunt, quam in quolibet aliud honesto pacto. v. *Tr. d. Diffens. Spons. Sect. III. §. 10.* Contra hoc autem restituitur minor. Quamvis in Praxi, nisi dolus alterius concurrat, rara sit ejusmodi restitutio.

Injuriarum) Si scilicet intra *annum* non egerit; reversa enim ei nihil abest, cum unice tantum ad vinidiam tendat.

Veram contumaciam) Quia in hac adest *dolus*, jura vero nunquam decipientibus succurrunt, sed tantummodo deceptis. *L. 37. ff. de Minor.*

Pena) Regulariter minor aetas in *criminalibus* usque ad annum 14 tantum extenditur, quo completo jam mortis supplicio affici possunt minores; Inde titulus *Constitut. Crim. art. 161.* non inquit debet, non intelligendus est de subis 15 vel 16 ann. sed de illis, qui nondum sunt 14 ann. in modo tamen supplicii mitigatio quaedam locum habere solet, v. gr. ut pro rota, culeo vel igne, gladius diceretur. Ipsum ergo ultimum supplicium non remittitur, sed temperamentum poenae tantum adhibetur. *Carpz. t. 1. q. 143. per tot.*

Per juramentum) Intellegendum hoc de juramento ipsi obligationi infetto, sive de clausula obligationi juratoria

Instrumentis) Non cessatur, cum hi facile hic subornari possint.

Corporale) Quod vel corpus elevatus digitis expectatur. Atque ita autem *L. 3.* ob id notabilis est, quod juramentum corporali major fides habeatur, quam juramento scripto. Quamvis hodie inter *corporale* & *scriptum* juramentum nihil interest, dicat *Gail. l. 1. §. 1.* Quae sententia tamen generaliter vera non est, non corporale juramentum praecise exigitur in testibus, nisi que juramenti judicialis us

Non restituitur Juramentum enim regulariter ex minore facit majorem, Accedit quod in spiritualibus, quorum & juramentum pertinet, non datur restitutio; add. *U. Mod. ff. de i. §. 14. seq.*

Compensat) Et sic locus fit restitutioni.

Necessario) In dubio enim non praesumendum, quod quis adeptus majorem nitate in minorennitate gesta ratificare voluerit. Si quis ergo adest in minorennitate emittat, postquam majorennis factus, rescizat, non mox censetur approbasse contractum, quia unusquisque tertius ut negotiorum gestor, rescicere potuit.

Juramentum) Nisi lesio sit *enormissima*, ubi etiam majoribus, non obstante juramento, succurritur. Nisi in specie etiam lesioni huic jurato renunciaverint, *U. M. ff. de i. §. 15.*

Aut. sacrament.) Est haec constitutio *Friderici* Imperatoris, non *Justiniani*.

Quadridentis) Est hoc ordinarium tempus petendae restitutionis, nisi a minore requiritur *alienatum*, & quidem, si titulo *oneroso*, habet quinquennium, si titulo *lucratoso*, habet decennium. *L. fin. C. de maj. sol. ratib.*

Dispensatione) Scilicet per veniam patris.

Non finatur) Puto ante illum annum non incipere quadriennium, quia interim adhuc contra verum restitui potest; quod si tamen hanc restitutionem omittat, obtinebit auctoris sententia.

Non conceditur) Appellandum ergo erit & denegatione restitutionis; quod si appellationem istam omiserit, contra ejus omissionem restitui potest, quia haec est novum *procuramen*.

Exempl. minorum) Jure minorum gaudent omnes qui alieno arbitrio reguntur, v. gr. Ecclesia, Civitas, Collegia &c. conf. *U. M. ff. de i. §. 17.*

Reipublicae) Sed annon eodem jure etiam Princeps restitui poterit? At. Si adhuc minorennis sit, nam in contractibus Princeps utitur jure privatorum. Neg. vero, si majorennis, & in rem suam contractere, si enim pro Republ. tunc non ipse Princeps, sed Respubl. erit restituenda. Quod tamen non de Principe abiecto, sed illo, qui superiorem habet, e. g. Imperatorem; intellegendum est.

Quadiennium) Ita qualem in *praxi* receptum est, in puncto *juris* tamen dicendum videtur, intra 30 annos restitutionem per posse, arg. *L. 1. C. de Offic. ei. qui vic. alienj. Jud.* vid. *U. M. ff. b. t. §. 17.* Reipubl. quam non per Praetorem, sed per provisionem *Juris Civ.* succurritur. *sc. per L. 4. C. ex quib. caus. maj.* Civilis autem remedia per 30 annos durant. *L. 3. C. praeser. 30. vel 40. annor.*

Probabilem causam) Si scilicet laesio ad notitiam ejus non pervenerit *fidei* *administratois*, rationes vel celantis, vel non reddentis.

TIT. V.

De

Capite minutis.

Sola stultar) Jus autem civitatis nec hoc tollitur, sed tantum jus commemorandi in civitate. Si tamen ad suffigationem relegatio perpetua accenat. & jus civitatis hodie amittitur. *Diss. de resign. Jur. civit. c. 1. §. 13. seqq.* Effectus hodiernos vid. in *Tr. de S. A. l. d. g. c. 4. §. 28.*

Juris subtilitate) Emancipatio enim fiebat per imaginariam quandam venditionem, qua ipsa filius in fidam servitutem deducebatur, & sic obligatio cum ipso contracta expirabat.

Obligationes) Durante patria potestate a filio contracte.

Est nullus) Rationem hanc dant, quod hodie emancipatio pro capitis demotione non habeatur. *Struv. b. t. 1b. 66. in f.* Verum suppositum hoc falsum videtur, nam & hodie emancipati patria potestate dimittuntur ac jus suorum amittunt. Quod praecipue in illis locis obtinet, ubi Jus Lubec. viget. Ibi etiam si liberi a parentibus suis separati fuerint, postmodum in successione alius suis existentibus, plane non attenduntur. v. *Mev. ad Jus Lubec. L. 2. T. 2. art. 22. §. 13. n. 35. §. 56.* unde & dissentit *Struch. Dissp. 17. 1b. 11. in f. adl. U. M. ff. b. t. §. 2. seq. & Tr. de S. A. l. diff. 1. c. 2. §. 3.* Ad *Arrogator* tamen hic titulus non pertinet, sed omnes obligationes in patris in arrogatorem transeunt. Pater enim arrogator est successor universalis & hinc quoque ad res alienum tenetur. *U. M. ff. b. t. §. 5.*

Pervenerunt) Scilicet ad *ff. um*, utpote qui ex homi. confiscatis res alienam solvere tenetur. Fiscus enim alia bona sibi vindicare nequit, quam quae detrahit a alieno supersunt, hinc omnibus creditoribus postponitur. *l. 17 ff. de Jure Fisci.*

TIT. VI. ll. C. 45.

Ex quibus causis majores XXV annis in integrum restituantur.

Absentiam) Justam absentiae causam habent *militēs*; qui *Resp.* vel *studiorum* causa absunt, qui ab *hostibus* capti; aut in *vinculis* detinentur.

Ex pona) Ita e. g. non potest quis contra praescriptam injuriarum actionem restituī, quia ad meram poenam injuriantis haec intenditur.

Impeditur) Hinc ipso Jure non currit praescriptio *per cit. l. i.* cum ipsi nulla negligentia possit imputari, tanquam non valenti agere.

Bellum) Quod Jure *communī* restringunt ad casum, si *justitium* fuerit, h. e. si *jus* plane non fuerit redditum. *conf. Carpz. P. 2. D. 116. Per dist. vero Rec.* ipdistinctione tempore belli dormit praescriptio. *Mev. P. 4. D. 311. n. 3* & ita ab anno 1618 ad annum 1648 non currit praescriptio. Quamvis enim *Jurlicia* non fuerint clausa, ratio temporis tamen non patitur, ut quis pecunias suas Processibus impendat, & securitas judicem adeundi non semper adest.

Extrinscus) Impedimento enim *interna*, si ex ipso Jure orta, ibi tanquam praestant excusationem, v. g. quod *filius*, quamdiu in *facris* paternis est, bona materna vindicare non possit. In *externis* ergo impedimentis opus est restitutione.

Non siflat) Ergo per exceptionem, vel officii judicis implorationem, ut ob hanc justam causam in integrum restituatur, succurrendum erit laeso. Effectus in hoc consistit, quod si ope restitutionis utendum, contra praescriptionem tempore belli factam, quadriennio opus sit; sed si ipso Jure non currat, ordinariam actionis tempus competat.

Studiorum) Haec tamen absentia in effectu habetur pro absentia *Resp.* causa, cum studiorum causa sit publica intuitu futurae utilitatis.

Qualibet) Quia praesens indistincte agere prohibetur, siue alter ex *justa*, siue *injusta* causa absit.

Pro. uatorem relinquit) Sic enim praesens agere potuit, & jus suum consequi: Nam Procurator loco absentis citari, atque ad respondendum adigi potest, aut alias in contumaciam pronuncietur.

Remedio) Hoc remedium mittendi scil. libellum ad iudicem loci vel Episcopum, aut hoc absente, ad aedes adversarii, ante finitum praescriptionis tempus, in quo libello a Notario vel tribus testibus subscripto, testatur se interruptam velle praescriptionem. *d. L. 2.* prodest, quantum ad impediendam actionem, non ad reparationem damni. Quod si vero quis hoc remedium omittat, & patiatur completam usurpationem, veniat cum *Bachov. cit. loc.* existimo, ipsi non esse concedendam restitutionem, cum damnum sibi imputari debeat. *conf. Zox. b. t. n. 15. U. M. §. h. t. §. 1.*

Recuperat.) Verum haec recuperatio non datur, nisi postquam absens reuer-

sus; Jam autem tunc etiam vi prioris remedia rem meam recuperare possum; dum enim praescriptio parva est in libellum interrupta, nec est minimum intercessio potest, & sic salva mihi est actio, nec est restitutionis petitione opus habeo. Imo hoc remedium ex est *L. 2. facit*, hoc currere possit praescriptio, & sic mihi saluum manet dominium, nec opus habeo, ut restituar.

Sublata) A partibus tamen dissentientis Bachovii hoc in passu non stare, merito annotatum fuit, quis enim facultatem habuit interrumpendi praescriptionem, hinc dicitur julla causa restitutionem contra praescriptum neminem potest.

In d. fin. Te, Ratio de essentia lusu & sequentis, sus consilii in favore abestatis, qui etiam adhibere debet, facit, restituentis, quam qui abest sui lucri gratia, vel ex causa.

Substitutus, Et hoc defendere non poterit, nec obstat *L. 39 ff. de. aut actio contra procuratorem in ius*; Ad appellatum tamen nullius inde restituitur.

Non defensor lusu, v. gr. Si is, qui non constituit, stat.

Refertur) Quare *factum procuratoris* in prejudicium Principali, quatenus procurator dominum verum et prodest, siue solvendo est quatenus ergo procurator non solvendo est tenus de iure restituit. Quod tamen de procuratore mandatum excellentem tantum intelligi debet. Nam quatenus in terminis mandati manet, est tenus dominum obligat, siue solvens lusu, siue non.

Factum in causa, Vocant hanc restitutionem ex clausula generali Praetoria, *L. 16. §. 1 ff. de. Si qua mihi iusta causa videbitur, in ius, iure restituiam*. Hoc autem clausula praetor generaliter comprehendit omnem causam impediendi, vel ubi a ius iustas legem emendari postulat. *U. M. ff. de. §. 1.*

Extraordinarius) Ob servis sollemnes tamen non datur restitutio, quis praevideri possunt, & sic quoque non datur ob nuditas.

Factum errorem) Qui scilicet ex causa alieno resultat, cum in facto sus nemo errare debeat.

N. 10 ff. solvendo, v. gr. Quando quis facto procuratoris lusu, & procurator tantum in bonis non habeat, ut damnum reparare possit, idem est, si non facile committitur praescriptio. Quod si autem tertius hic solvens, non dabitur in integrum restitutio, se si, cujus culpa aut dolo lusu sum, conveniri debet.

N. 10 ff. de. Propter mis. ius, vigilans enim iura scripta, non negligentibus, *L. 29. ff. de. in fraud. cred.*

In, sunt causam Si est tale impedimentum, quod facile evitari potuisset, vel quod ex causa liciata ortum est.

Si iam ignora. Nam) Quae non est conjuncta cum absentia.

Vid. tam.) Sententia Gausi in praesi recepta, quod propter ignorantiam

instrumento confirmata deat restitutio, in integrum contra prescriptionem. R a
 io hæc est: Quia qui patitur rem suam prescribi, videtur eidem renunciare Jam
 7. Juri ignorato nemo renunciassè censetur. l. 19. ff. de offic. testam. conf Rosen-
 hal. de feud. c. 9. memb. 2. concl. 93. Berlich, P. 2. concl. 10. Mey. p. 7. d. 174. In
 puncto juri si vero Auditoris sententia prævalet, nam ea propter prescriptiones indu-
 citur, ut quisque inquireret in res suas, & negligentia per juris amissionem puniretur,
 Quæ sententia etiam in Saxonia adhuc observatur. Carpz. 2. c. 9. def. 1. add. U. M.
 ff. b. t. §. 6.

Exceptiones) Si forte ille, qui rem amiserat, casu ejus possessionem padus, tunc
 mediante exceptione restitutionem impetrare potest, cui enim damus actionem,
 illi & concedimus exceptionem. vid. L. Arrianus 47. ff. d. O. & A.

Lucro) Quod nimirum quis præfens consequi poterat, ob absentiam tamen
 consecutus non est.

Ita & hæc) Talis est actio restituta, qualis fuit amissa.

Ex fillo dominio) Dum Prætor supit, rem non esse usucaptam, & ita domi-
 nium apud priorem dominum remansisse, quod contingit in actione rescissoria.

Quadrenniū) Quod a tempore reditus incipit. Quia ab hoc tempore
 jus agendi incipit.

Ignoranti) Hoc ita in praxi; itam in puncto juris ignorantia non attenditur,
 sed a tempore cessantis impedimenti quadriennium computatur, quia interim suf-
 ficienter in res suas inquirere potuit. vid. Bachov. ad Treutl. P. 1. D. 11. 26. 3. tit. b.

Minori spatio) v. g. Ad unum tantum diem, si scilicet antequam abesse coepe-
 rit, unus dies tantum instituenda actio superfuert, sic enim ipsi reverso unus dies
 tantum restituitur, d. 1. 26. Quia restitutio tantum reddit, quantum læsio abtulit,
 non plus nec minus. add. U. M. ff. tit. d. in integr. restit. §. 10. Unde si minor res-
 titutionem petat, contra omisum jus proximicos, anno elapso post majorennitatem,
 non amplius auditur, quia nova prescriptio post majorennitatem adest.

TIT. VII. II. C. 55.

De

Alienatione Judicii mutandi causa facta.

Mutandi causa) h. e. Si res in illam, qui alterius judicii est, translata sit, qui ta-
 men potentior esse non debet, hoc enim sub poena amissionis crediti & infan-
 tiæ prohibitum. L. 2. C. No liceat Potentior, add. U. M. ff. b. t. §. 1. & 4.

De

Ad arbitrium) In causa scilicet *controversa*.

Magistratu) Quo etiam pertinent omnes illæ Commissiones, quæ a Principe dantur in gütlicher Hinglegung der Sachen.

Incidentem) v. gr. Si inquirendum, an fidejussores dati sint idonei.

Juris) Qui scil. facultatem decidendi publica auctoritate habent. h. e. nomine judicis committentis decident.

Ex legis dispositione) h. e. Ubi lex vult, ut coram arbitro fiat cognitio, v. gr. si iudex suspectus postuletur, Ubi causæ suspicionis ab arbitro cognoscenda.

Austregarum) Sunt illi, qui inter Principes litigantes juxta *Ord. Cam. p. 2. t. 5.* eliguntur, ut coram his causa in prima instantia ventiletur. Verum hic Auditor magis respicere videtur, ad Austregas *conventionales*, sive *familia*, gentlichürthe *Aueträge*, de quibus dictum in *Disp. de Foro Austregarum §. 6.* Austregæ *ordinationis* enim German. die rechtliche *Aueträge*, magis iudices dicendi sunt, cum vi Ordinationis Cameralis ordinariam Jurisdictionem de causis Status Imperii cognoscendi in prima instantia habeant, vid. *Disp. de Processu Austregarum §. 4. & 5. U. M. ff. h. t. §. 12. III. Dn. Rhetz. Jur. Publ. L. 4. t. 2. §. 9.*

Arbitratoris) Differentia est inter arbitrum & arbitratorem, licet enim uterque ex consensu privatorum natus sit, arbitrator tamen arbitrium suum sine juris ordine interponit, quem & contra arbitrum omnino ad instar judicis observare debet, *l. 2. f. h. t.*

Quasi iudex) Verum enim iudicem constituere, non est in arbitrio privatorum, *p. 2. t. 3. C. de Jurisdic.*

Non comprehendit) Nullam tamen dubium est, etiam ad futuras causas extendi posse compromissum, si hoc expresse actum sit, quales arbitri inter Familias Illustres non puci dantur, quæ ad omnes futuras controversias in Familia oriundas constituti sunt: Imo sæpius etiam testamento ad hoc ordinantur. Idem obtinet si controversiæ sint *connexæ*, & ab invicem dependant. Brunnem. *ad d. L. 48.*

Eligunt) Libera scilicet voluntate; cogi enim litigantes non possunt, ut invidi in arbitrum compromittant, cum nemo ordinario iudicio invitatus renunciare teneatur.

Vel stipulatione) Hoc interest, si nudo pacto sit compromissum, non nascitur ex sententia obligatio, nisi silentio 10. dierum comprobata per *l. 5. C. b. t.* Sed si stipulatio accesserit, mox nascitur actio, v. *infra. b. t. prope f. verb. App. obvia sit.*

Clausula doli) Hæc clausula in contrahibus *bonæ fidei* est otiosa, cum his contrahibus præstatio doli sui nature insit, necessaria vero est in contrahibus *stricti juris*, quia ibi alias dolus ex natura contrahentis vindicari non posset; Interest vero, an dolus assignetur ex contractu, an actione *doli* vindicem. Priori enim casu dicitur

30. anni, posteriori tantum biennium. Et de hoc ultimo casu intelligendus Auditor, dum stipulationi hanc clausulam adjici dicit.

Jus Canon) Unde & hodie compromissum sub juramento factum valet; quamvis enim juramentum directio contra LL. praestitum sit ipso jure nullum. *L. 3. C. de LL.* intelligendum tamen illud tantum de jure Civili, nec ad Jus Canonicum, quod in materia juramentorum sequimur, extendendum. Et sufficit hic, quod materia juramenti per se illicita vel turpis non sit.

Non cogitur) Quia est munus privatum, ad quod nemo compelli potest. Nisi (1) semel in se arbitrium receperit. *d. L. 3.* aut (2) fuerit arbiter *statutarius*, vid. *Lauterbach. d. Arbitr. Compromiss. tit. 9.*

Transfigere) h. e. qui libere de rebus suis disponere, aut juramentum judiciale deferre possunt, & personam standi in judicio habent, arbitria enim ad instar judiciorum redacta.

Accedente decreto) Quia sine hoc nec alienatio nec transactio valet, si scilicet per eam res immobilis transferenda; Aliud si transigendo pecuniam dem, ut res immobilis retineam.

Adventitii regularis) Observata tamen dispositione Legis *2. C. d. Bon. qualib. Domini*)

Hoc intelligendum, ut tendat ad feudum *conservandum*, quod fieri possit, si arbitri eligerentur ad determinandum, quantum adversario solvendum, ut a Vindicatione Feudi desistat, idem est controversia non afficiat ipsam feudum *substantiam*, sed jura tantum feudo coherencia, v. gr. venationem, vid. *E. J. F. 1. 19. qu. 11. § 6. 25. 90. 11.* Alios casus vid. in *Disp. de Arbitrio feudali. c. 3. per tot.*

Moribus nostris) *Saxonis* scilicet & *Württembergicis*, non *Marchicis*.

Levis fama) Immo nihil refert, utrum receptus arbiter integre famae sit, an ignominiosus, *d. l. 7.* & quamvis ad judicandum, praesertim hodie infames admitti non soleant, arbitria vero ad modum judiciorum redacta sint, ab arbitrando tamen infames non repelluntur, sed potius expressa lege admittuntur; Interim tamen quisque compromittentium caveat, ut viri potius honesti & integre famae eligantur, vid. *dist. Disput. c. 2. n. 17. § 18.*

Arbiter esse potest) Nec enim exceptiones, quae judicem faciunt suspectum, illico repellunt arbitrum tanquam inhabilem, ob rationem quod hunc eligendo inhabilitati renunciasse censentur partes; Immo consentiente adversario etiam filius in causa patris judicare potest. *L. 77. ff. de judic.*

Forma) Non repelluntur haec ob rationem aliquam *naturalem*, sed mere *civilem* tantum, ideoque etiam in *alleg. c. 4.* traditur exceptio, si *scimus Juramentum habere*,
at,

Ar. Quid epim vetaret in Feminam illustrem Feuda possidentem compromittere, cum & hæc Jurisdictionem Feudalem exercere possit.

Partem) Cum jura Civilis ratio non permittat, ut ille, qui habet jus perfectum & superius, in eadem re jus inferius acquirat.

Mutatum putant) Quod & usu servari videtur, *Mev. 1. d. 98.* cum nihil obstat quo minus iudex etiam privato respectu, & ita causam componere possit, re motis ambagibus Processus, add. *Dist. Disp. c. 2. n. 19. seqq. U. M. ff. h. t. § 4. seqq.*

Spirituali) Nisi laico compromissario clericus sit adjunctus, & superioris auctoritas accesserit, c. 9. X. h. t.

In causa propria) Nemo enim sibi Imperare potest. Si quid ergo adversarii discretionis committatur, hoc magis abdicationem juris, quam electionem arbitri continet.

Vid. cap. fin.) in hoc capite, id singulare est, si unus ex arbitris requisitus nolit adesse, reliqui pergere possint, quod secus est in pluribus iudiciis datis.

Alternatim) Scilicet ut vel omnes vel unus ex illis arbitrium ferat. Ubi sicut Commissarii plures constituuntur cum clausula: *Si non omnes* &c. h. t. ut uno vel altero impedito, reliqui nihilominus procedant. c. 6. X. de offic. jud. del. Ita non dubio arbitros sub eadem conditione eligi posse, quia modus arbitrandi dependet ex arbitrio compromittentium, *Mev. 4. Dec. 152.*

Non subsistit) Solet sic eligi tertius, quo ita major parte effici possit. vid. L. 17. §. 6. h. t. Germ. dicitur, der Ob-Mann, U. M. ff. h. t. §. 9.

Intelligitur) Semper enim in debito illud est assumendum, quod minus est. L. Inter pares 31. §. 1. ff. de re jud. ....

Obiectum) De qua re potest transigi, de illa etiam potest compromitti. Huna. *Encycloped. Jur. 1. 2. c. 4. n. 2.* Exempla compromissi, vid. in U. M. h. t. §. 6. Brunnen, L. pen. ff. h.

Non excepta) Tales sunt, quæ non merum privatum interesse respiciunt: Brevis: Causa debet esse transigibilis.

Publ. iudicio) Quatenus tamen occasione publici criminis meum interesse peto, eatenus valet compromissum, cum & eatenus permitti transactio. L. Transigere 12. C. de Transact.

Famosa) Quatenus scilicet publicum interesse persequimur.

Restitutionis) Hoc verum est, quatenus restitutio petitur contra actum iudicalem: Sed si contra contractum, vel aliud negotium extrajudiciale, nihil obstat, quo minus compromissum sustineatur.

Judicata) Quae illae jam tum habent certitudinem & determinationem publicam.

Matrimoniales) Scilicet contra matrimonium. Pro matrimonio autem valet compromissum & transactio.

Quo judicarius) Quia arbitria ad formam judiciorum reducta, L. i. ff. b. scilicet quantum ad modum *procedendi* non quantum ad *apertitatem*. Potest etiam ordinarius procedendi modus per pacta mutari. v. *Not. seqq.*

Advocati) Hi ipsi tamen in compromissum etiam possunt excludi; nullum enim dubium est, aliam procedendi formam compromisso praescribi posse, quam quae praescripta est jure communi.

Dilatoria except.) Haec omnia procedunt, nisi in compromisso iis renunciatum, cum enim exceptiones sint litigantium remedia, ac beneficia defensiva, dubium non est, quin haec partes renunciare possint. conf. U. M. ff. b. i. §. 6. quippe forma coram arbitro procedendi, non ex juris dispositione, sed ex compromittentium voluntate dependet. Si E. nihil speciatim conventum fuerit, tunc etiam ad ordinem judicium proceditur.

Excusationem) Scilicet quae ipsi impedimento, ne suis rebus superesse possint

Substituta possit) Quia sine dubio personae industria hic electa.

Limites) Quia arbitri non est major auctoritas, quam ipsi concesserunt compromittentes.

Reconventionem) Ob cessantem rationem *reconventionis*, quae habetur in L. 14. C. d. *Sentent.* quod scilicet quis illum contra se iudicem habere debeat, quem pro se elegit; nec etiam ab una parte arbitri eligitur, sed ab utraque, & hinc ulterius iudicare ne ut, nisi in quantum ipsam elegerunt, vid. Disp. ad L. *Cum Papinianus*, 14 C. d. *Sentent.* l. 3. §. 20.

Non potest) Nam lata sententia desinit esse arbitri, & sic officio suo functus, intantur, & ne quidem amplius declarare possit sententiam. Nisi tamen (1) contra *formam* processus pronuntiaverit, aut (2) sententia fuerit *interlocutoria*.

Propter compromissum) h. e. propter vim iuratae stipulationis, cujus effectus ad heredes transit.

Per se) Sed vi *precedentis conventionis*, sive compromissi, non auctoritate propria.

Appellationi) Danturenim appellationes tantummodo sententiae, vi Ictionis latas. Illig ad Donell. l. 23 c. fin. tit. D. Nisi 1) laeso sit *enormissima*, ubi hodie appellatio datur, Brunnem, ad Wolf. B. b. l. qu. 15. Quae enim contra *transactionem*, illa etiam contra *compromissum* dantur remedia, aut (2) sententia ab arbitrio juris prolata, ut intelligenda L. 9. ff. *Qui satisd. cog.* Mylling 4. O. 62. n. 9. aut (3) por-

tes

res in compromisso appellationem sibi reservaverint. Brunnem. ad L. 27. ff. d. 1. n. 17.

Ad boni viri arbitrium) Hoc est recursus ad iudicem ordinariam, ut ille cognoscit, an bene vel male prononciaverit arbitet. De iure *Digestorum* hoc quidens certum, ob alleg. L. 1. *Jure Caducis* tamen ob L. 5. pr. C. de contrariis statutorum videtur, modo silentio 10. dierum laudum nondum fuerit homologatum. Hæc ita inter se concilianda, ut si simplici pacto compromissum factum sit, locus sit juri Cod. hic alleg. si vero mediante stipulatione, tunc simpliciter statim sententia; de quo *inf. ad verb.* Approbata sit, vid. Disp. de Arbitro feudali c. 91 n. 23, seqq. J. A. P. c. 2. §. 3. Brunnem. ad Waiſenb. h. t. qu. 12. C. 13.

Iniqua sit) Si morbo conventum, ut staret sententia arbitri, sive equi sit sive iniqua videt. Ul. Mod. ff. h. t. §. 11. Nec obſtat, quod hoc pactum quasi ad delinquendum invitet; delictum enim nullum a partibus compromittentibus hic committitur, cum suo juri licet renunciant, nec arbitet delinquere velle presumitur, cum nihil utilitatis inde habent; aliud ergo si hæc corrupta.

Parere) Solet inde laudum arbitri inter mercatores appellari *hæc Parere*.

Causa arbitri) Hujus enim officium per sententiam finitum est: hinc iudex adaudus, qui compellat adversarium, ut stet sententia arbitri.

Approbata sit) Non generatim hoc intelligendum, quasi laudum 10. dierum silentio demum homologetur, sive approbetur, sed tunc demum, si inde pacto compromissum factum, quod per se actionem non producit. Quod si ergo per stipulationem compromissum sit, mox subsistit sententia L. 27. §. 2. ff. h. t. Ul. Mod. ff. h. t. §. 11. Cum vero hodie pactum vim & effectum stipulationis habeat, & sic quæque validam actionem producat, sequitur inde, laudum hodie mox esse validam, & partes ante lapsum decendii ad parendum sententiam cogi posse. vid. Lauterbach, de Arbitr. Compromiss. Th. 41 n. 5. Add. Ul. Mod. ff. h. t. c. 2. C. 12.

Salva laude) Hoc utile est, alias enim qui poenam solvit, liberatur ab interesse.

Ex gratia) Quæcumque ex persona iudicis annullant sententiam, illa etiam ex persona arbitri.

Alia causa) Si substantialis processus neglecta, h. e. si altera parte nondum dicta, vel antequam testes jurato deponerent, pronunciaſſet.

Sibi reservamus) Est enim in arbitrio compromittentium, vim laudi excludere vel restringere, & ita quoque remedia certa suspensiva contra laudum sibi reservata. conf. Carpz. Proc. 1. 17. art. 4. n. 52.

Morte arbitri) Arbitet enim per mandatum constituitur, hoc autem morte expirat.

Die addita) Elapso. Post diem ergo sententiam arbitri dicere nequit, nisi novum partium consensus accesserit.

Accepto iudicio) h. e. Si super re per arbitrum decisa, actio coram iudice moveatur, & aliter sponte respondeat.

Interitus) Nisi alterius litigantium adhuc interlit. d. §. 5. scilicet, propter fructus perceptos adhuc restituendos.

TIT. IX.

Nautæ, caupones, stabularii, ut accepta restituunt.

I*uris civilis*) Miratur tamen JCtus in d. L. 3. §. 1. quare hæc actio introducta, cum, si receptio *gratis* facta, detur actio depositi, si *pro mercede*, detur actio locati. Verum hæc actio pingvior est, cum in actione depositi præstetur tantum *culpa lata*, in locatione *levis*; hic vero *omnis* culpa, excluso tantum casu fortuito, adeo ut necesse non sit, probare culpam, sed caupo probare debet, rem sine culpa petiisse. U. M. ff. b. t. §. 1.

Ex vero) Potest tamen concurrere verus contractus, si quis expresse custodiam rerum a caupone stipuletur. Tr. de A. F. J. f. i. m. 9. §. 37.

Quotidiani) Non præcipue exigitur, ut quis sit ordinarius caupo, sed sufficit modo tempore Nundinarum couponariam artem exercent pro pretio.

Quæstus gratia exerces) Ergo quicunque ex amicitia recepit, hac actione non tenetur, quamvis ab actione depositi non liberetur. Depositum enim ex amicitia quoque contrahitur. vid. Brunnem, ad L. 6. ff. b. Carpz. P. 2. c. 14. d. 37.

Per alium) Ad hoc in specie a caupone constitutum. Non ergo tenetur caupo, si ehi, utut ex familia ipsius, rem commiserit.

Scire debet) Modo potuerit scire. Hinc ubi res pretiosas ablatas, quas quis clam penes se habuit, regulariter non datur actio, quia cauponi nihil de his constare potuit.

Mediolanus) Mediolanus fuit vilissimum mancipium; ita dictum, quod in mediis ædibus staret, ut ad cuiusvis iustum præsto esse posset. Gothofr. in Not. ad L. 1. §. 5. ff. b. t. in navi vocatur *Mesonauta*.

Gratis) Imputet enim sibi caupo, quod gratis me admiserit, & se obligatum esse nolle, non prædixerit.

Pro mercede) Quod si tamen merces certa ab initio pro custodia promittatur, foret locatio, L. 3. §. 1. ff. b. t. præsertim si hospes non sit ordinarius caupo.

Exer-

Exercitores) Quod ad aurigas ordinarios, qui certis temporibus res receptas alio transferunt, extendendum est. Autorem probatum *vid. in Tr. A. P. J. d. 1.*

Heredes) Quis est alio ex quasi contractu.

Professanti) Dabitur tamen contra hos actio *depositi* ob receptam custodiam. Quod si non quidem ordinarie hujus professionis sine, sed certo tantum tempore, v. gr. mandatarum, artem hanc profiteantur, adhuc dabitur actio *de receptis*.

Interfici) Si forte hic contractus ad custodiam sit obligatus, v. gr. mandatarius, conductor.

Citra culpam) Scilicet ex facto proprio resultantem, culpe enim imputata semper adest, quod non diligentius hospitum rationem habuerit, aut accuratius res custodierit, modo non casus fortuitus accesserit.

Hospitum) Quis ex recepto simpliciter obligatus est ad restitutionem, sine consideratione personæ, cujus facto res ablata.

Probare debet) Si igitur incendium in ædibus culpa cauponis subortum, & res viatoris combustæ, caupo quoque tenetur, *L. 3. §. 1. ff. de off. pref. Vigil. Dn. Schilt. Ex. 12 Th. 22. seq.*

Quantitas) Cum vero testibus non commode quantitas probari possit, ad presumptiones recurri solet, an scilicet credibile sit, tantam pecunie summam penes se habuisse autorem, quo casu ejus juramento stari solet, v. Struv. *Ex. 21. Th. 41.*

Quasi delicto) Ob culpam imputatam, quod nimirum in mores familie non inquisiverit, nec prius exploraverit, cujus innocentis essent, quos elegit, ut loquuntur *J. C. in Ulpianus in L. f. §. 4. ff. h. t.*

Recepisse censetur) Hoc non de hospitibus peregrinantibus intelligendum, sed de illis, qui recipiuntur a caupone, ut vel opera eorum utatur, vel ut lucrum ex ipsis querat, uti sunt iniquissimi. Peregrinantes autem non recipi ex voluntate, sed ex necessitate, & exploratio in horum mores commode fieri non potest.

Veri delicto) Quis sic ex propriis facto obligatur, non ex facto imputato; & hinc actione furti simpliciter tenetur.

Servus) Intelligendum hoc est, de servo in sensu Juris Romani, de quo verum est illud Ulpiani in *L. un. §. pen. ff. Furtiv. Naut.* Servus malus, necessarius malum; Quales servus domino ultra corpus suum noxius esse non debbat. Hodie tamen opera liberorum hominum utimur, etiam ob furtum a servo nostris conductitiis factum hæc actio dabitur, cum ejusmodi servus pro libitu dimitti possit.

Injuria datum) E. & ob verbera vel vulnera in diversorio illata, caupo tenetur.

Rei persecutoria) Qui hoc dicunt, confundunt actionem ex quasi contractu, & quasi delicto. Illa enim tantum rei persecutoria est.

Contra

Contra Regulam) Regula ibi est, quod actiones praeiorum potius sint aequales, exceptio est in actione furti, & haec, quae actioni furti similis est.

Lignis Aquil.) Haec actio tunc locum habet, si non aliquid ablatum, sed corruptum sit in diversis rebus.

Obtinuerint) h. e. Si exercitor navis aut cauponae damnum restituerit.

Licet tacendo) Dicendum itaque, si protestatio facta ante receptionem, exercitorem nullatenus terret, siue hospes acquirerit protestationi, siue non; quod si vero simpliciter receperit, & postea dixerit, se nolle ad restitutionem rerum teneri, non aliter liberabitur caupo, quam si hospites consenserint, nec enim alias obligatio ex recepto semel nata protestatione cauponis tolli poterit. Ul. Mod. ff. de t. §. 3. Tr. A. F. J. f. i. m. §. 5. f. De cetero notandum, quod caupo hospitem res tamdiu retinere possit, donec sibi de cibo & viatico satisfactum, Carpz. P. 2. C. 25. d. 22. n. 5. §. 6.

LIB. V. TIT. I. III. C. I. seqq.

De

De

Judiciis, & ubi quisque agere, vel conveniri debeat.

Homonymiam) Sumitur vel pro loco iudicii, vel pro actione instituta, vel pro tractatione causae, seu processu.

Variis) Quotuplex causa in iudicium deducta, totuplex ipsam iudicium. Datur ergo iudicium civile, criminale, feudale, ecclesiasticum, &c. vid. Brunnem. Proc. Civ. l. 1.

Venit) Et ad promovendum interesse publicum tendit, privatum vero tendit ad ius esse privatum.

Jus habent) Is tamen pro actore habetur, qui prius ad iudicium provocavit, quod si ambo simul provocarunt, fortiores dirimenda c. l. 13. §. 14 Carpz. Proc. t. 4. art. 1. n. 41. seqq.

In reate) Quot sunt genera actionum, tot sunt genera iudiciorum. Ratio, quia actio qualificat iudicium.

Actione reali) Si de titulo iuris in re controversia sit, actio nihilominus personalis manet. titulus enim domini vel ex contractu, vel ex testamento dependet, exinde autem non nisi personalis actio nascitur.

In petitorio) Haec distinctio ad actiones reales tantum pertinet, & singularis est auctoris nostri sententia, quam habet in Colleg. Theor. Practic. b. t. th. 7. etiam ad personalia iudicia hanc distinctionem applicari posse, cum deatur interdicta personalia;

lit. Sed Resp. interdictio aliquando factum adversarii occasionem dare, citati tamen, in qua se fundat agens ex interdicto, est & manet ipsum jus possessionis. Exemplum in interdicto unde vi, ubi dejectione adversarii, occasionem facit interdictio, sed ut restitutionem impetrem, me fundare debeo in possessione, quæ ante dejectionem mihi competeat. Ex his facile constat, quod alio emi, quæ rem etiam peto, neque petitoria, neque possessoria sit, cum in solam personam venditoris dirigatur, ut hic contractum satisfaciatur.

Possessoriam) Et hoc iterum vel est *summariam*, sive ordinariam, ubi de *possessioe* possessionis queritur, & illa prævalet, quæ antiquior est, vel *summariam*, ubi de *facto* possessionis queritur, & recentior possessio prævalet. Inq. ad Pr. c. 1. §. 12. seq.

Generale) Quod in Logicis dicitur *indefinitum*, in jure dicitur generale.

Certum Generale) Scilicet bona quidem *universa*, non tamen jura.

Extraordinariam) Sive summariam.

Jus Gentium) i. e. *Substantialis* processus v. gr. citatio, facti mortuo, responsio, probatio & sententia; quibus opponitur solemnis libellus, citatio legum, scriptis continens, speciales lites contestatio, solennis per articulos probatio, &c. add. Intr. ad Pr. c. 1. §. 14. Martin. in Proc. tit. 1. rubr. n. 12.

Summaria) *Quævis vel favor publicus, vel pia causa, vel periculum in mora concurrat, tunc causa est summaria.* Unde Martin. et. recenset. § 1. Plures adhuc habet Corp. in Pr. 1. c. Art. 1. n. 48. add. U. M. ff. de i. §. 3. Disp. de processu ambulatorio c. 1. §. 22. Pigenstecher. Sicutur. ad b. l. mantul. 1. facit. 13. & 14.

Valens) Quia in actoris favorem processus summarius introductus, nec eo prejudicium aliquod hoc ipso creatur; quod si vero causam ordinariam summarie tractare vellet, hoc invito reo non posset, quia hic pleniori defensione gaudet in processu ordinario. Ubi enim processus ordinarius, reus admittit etiam cum exceptionibus illiquis, sive actoris indignis, vid. Brunn. Proc. Civ. c. 1. n. 17. ubi quoad prius membrum consentit.

Corp. d. 1) Jus Saxonicum hic respicit ad proprietatem vocabuli *vindicta*, ut adeo iudicium tale non dicatur, nisi quod inferat *crimen*. Verum in pando jura criminale iudicium dicitur, quod ad *vindictam* publicam quocunque modo pertinet. Not. autem quod dictum sit ad *vindictam* publicam, alio injuriarum enim semper quidem ad *vindictam* pertinere dicitur, & tamen etiam civiliter intentari potest.

Ad futurum) Sic ad futuram vindicationem prius ad exhibendum agitur, quo constare possit, an res sit penes reum.

Litis consociationem) Scilicet inter partes; Quæritur vero ad fundandam

Jurisdictionem iudicis, iudicium incipit a citatione, inducit enim haec preventionem & litem pendentiam. *Clement. fin. Ut sit, non contest. U. M. ff. d. t. §. 4.*

Omissio) Aliis enim non constaret super quo litigiretur. Et hoc ita stricte in Saxonia observatur, ut si non ad singula membra libelli responsum sit, reus per sententiam interlocutoriam ad specificam litem contestationem, insuperque in huius termini expensis, condemnatur.

Renunciaverint) Si enim partes mutua conventionione efficere possunt, ut causa ordinari *summario* tractetur. Brunnem. *d. c. t. n. 18.* nil obstat, quo minus quoque litem contestationi renunciari possint, scilicet *foliis*, simplex enim & aliquibus responsis semper est necessaria.

Professio) Ut inde appareat, in qua parte litem dissentiant vel non, sive ut *status controversie* formetur. J. A. P. c. 15 §. 2.

Sive litent) Diff. Berlich. *p. 1. com. 26. n. 24.* partium praesentiam absolute requirunt. Ad com partium scripta semper loqui consentant, verum est contrarium, quatenus ad e vicandas ambages melius foret, ut partes essent praesentes.

Per procuratorem) Exceptio est in *animatibus*, ubi delinquent ipse, & quidem tenetur Advocato & Procuratore, ad articulos inquisitionales respondere, & ita litem contestari tenetur.

Prout narratur) Cum vero ita incertum maneat quid fateatur reus, quid non per R. I. *noviss. §. 37.* specialis vel particularis litem contestatio exigitur, vid. Brunnem. *Proc. Civ. cap. 14. n. 9.* Indeque generalis haec litem contestatio in plerisque *Germaniae* iudiciis abrogata, ac loco illius iunctum, ut speciatim reus designet, quid in specie neget, vid. Brunnem. *dis. loc. n. 9. U. M. ff. d. t. §. 5.*

Opponit) Excipiens enim non fatetur, sed semper conditionem hanc tacite intellexisse videtur, si alior prius probaverit intentionem, v. L. 9. ff. & l. 9. C. de Exceptione.

Non contestanda) Sed se tantum pro informatione iudicis quaedam profiteri velle. Nisi tamen iudex jussit litem contestari, aut per aliquem ad litem contestationem adstringat, quale jus adest in *Rec. Imp. noviss.* ut & in *Ord. Proc. Sax.* ubi de litem non contestanda protestans nihil agit, & in expensis adhuc condemnandus foret, quod eventualem litem contestationem omiserit. J. A. P. c. 15. §. 4.

Pro contestata) Diversitas hic insignis adest inter *Jus Civile & Saxonicum*, *Jure Civ.* litem contestatio est *negativa* Brunn. *d. l. c. 20. n. 18.* *Jure Sax.* est *affirmativa*, *Cap. p. 1. c. 10. d. 14.* ideoque *Jure Civ.* post fidam litem contestationem probatio incumbit alicui, non *Jure Sax.* Sed hoc iure mox totus Processus finitur per condemnationem, quod optimum remedium est ad coercendam rei contumaciam.

Affirmativa) Simpliciter affirmans alicuius alicuius, habetur pro judicialiter confessio

fecto, & per consequens pro condemnato, hinc contra eum executive proceditur.

Exceptionis opposita) Per. R. J. nov. §. 37. specialiter dispositum, ut oppositis omnibus exceptionibus disceptas, non subiacetur eventualis liti concessio, vid. J. A. P. c. p. §. 14. U. M. ff. d. r. §. 6. Quod & in Saxonia obtinet, adeo ut si hæc omissa, in expensas condemnatur conventus, etiam si exceptiones relevantes habeat.

Impletæ) v. gr. Si exceptio *cautionis* opposita.

Est actor) Proprie nec actor nec reus est, sed commodius *impletor* vocatur; diffamatus enim imploris officium iudicis, ut diffamatum compellat ad agendum, vel perpetuum silentium ipsi imponat. Que impositio cum ex prescripto facta communis sit, per totum Imperium effectum suum extendit.

Principali) In Causa eorum *diffamationum* duplex est iudiciæ. Primum *diffamatorium*, in quo de veritate iudiciorum vel traditionis, aut impositione perpetui silentii tractatur. Secundum *adversus* sive causæ principalis, in quo diffamator intra terminum præfixum de jure suo civiliter agere, vel criminaliter accusare debet. Et quæ primus ad hoc se obtolere conventus, mox prius expirat.

Hominis proprii) Quia cetera liberi sunt, nisi quantum glebe adscripti.

Banno Imperiali) Quia jure civitatis privati, Gaul. de Pac. Publ. l. 2. c. 12. n. 6. Idem ergo in *fugitivis* cum perpetua relegatione, quia & hi jus civitatis amittunt.

Spirituales) Quorum etiam matrimonialis pertinet.

Mementanea) h. e. Si causæ *summariissimæ*, si quæ in possessione turbatur. Hæc enim causæ morem non admittunt.

Ultimum) Imo & antecedentia hodie observantur.

In Praxi) Non puto in *Praxi* aliud obtinere, quam jure Civi. filium enim omnino est, quod supponit Grewegen *cit. loc.* quasi hodie effectus patris potestatis cesset, nam adhuc hodie filius acquirit patri. vid. *supr. p. 45. voc. observatur.*

Consensu filii) Quis enim hic filii proprietas est, hinc adesse lui debet, ne particulam quoad proprietatem incurrat, si forte contra patrem judicetur.

f. §. 3.) In h. L. *filii*, dicitur, quod consensus filii requiratur, si non sit in *primæ ætate*.

Defensio) v. gr. Si filius adest hereditatem relincente patre l. *filii*. C. d. *Ben. que Lib.*

Spirituales) In his enim cessat patria potestas; Ergo ibi solus respondere poterit. In *publicis* solum crucis filius est pater familias.

Pater) Nam & hic pro *paterfamilias* habetur.

Moribus nostris) Scilicet Saxonum & Württembergis. In *Morbis* vero si *velint*,

velint, poterunt, non compelluntur, conf. Schepflitz. ad *Consuetud. Brandenburg. p. 3. §. 6. n. 2. & §. 6. 23. n. 3 & 9.*

Non compellitur) Quisque enim pro lubito jure suo uti, vel illi renunciare valet, & sicut donare potest, ita nil obstat, quo minus quoque actionem remittente possit.

Differentiorem) Processus *Diffamationis* a Processu *L. si contendat* 28 ff. d. *fidejuss.* distinguitur in eo, quod in illo implorans neget se debere, & probationem, aut impositionem silentii urgeat. In hoc implorans debitum fatetur, & petit alterum citari ad audiendas exceptiones. vid. J. A. P. c. 5. §. 11. seqq.

Obligatus est) Sic venditor emptorem securum præstare debet in possessione rei venditæ; ergo si turbetur, compellere venditorem potest, ut agat contra turbantem. d. L. 13. Pariter si res nondum tradita furto subtrahatur, vel venditor se agere debet contra furem, vel actionem cadere tenetur emptori, ut is contra furem agat.

Actiones cedat) (3) Qui ratione officii ad agendum obligatus est, ut tutor in debitis pupillaribus. (4) Qui actionem instituit, ut illam persequatur, aut patiar reum absolvi.

In L. 1.) Est ibi casus, quod libertus legatum aminere debeat, si dominum illicite negotiationis accusaverit, ex quo ipso tamen premium consequitur, scilicet libertatem, ob promotam republ. utilitatem; ut sic, ex uno casu, premium & potestatem mereatur. conf. L. 13. ff. de *Judic.*

L. 9. ad St. Silan.) Tenetur hic necem defuncti vindicare heres, quod tamen hodie non observatur, cum sufficiat, quod scelus denunciaverit, vid. Struv. *Jur. L. 2. c. 22.*

Conveniri) Qui potest agere, regulariter & conveniri potest, quia jura relocatorum sunt reciproca. Exceptio tantum est in *excommunicatis*, hi enim, licet non agunt, bene tamen conveniuntur, vid. Guil. d. P. P. l. 2. c. 12. n. 22. Unde fuit, quod licet personis quibusdam agere ob delictum interdictum, hoc tamen non obstante, à quocunque conveniri possint.

Servi) Horum enim domini conveniendi; in *criminalibus* tamen servi non habentur pro fideis, sed veris personis, indeque puniri possunt.

Temporales) Expectandum ergo erat, donec officium depositum: Hodie hoc non attenditur, nisi speciali privilegio in hoc puncto gaudeant.

Nostri mortui) Saxones scilicet & *Wüstenbergici*, non *Marchici*.

Judex) Et quidem ille, eorum quo lra mota, utut alias competens non sit, hic enim curator non personæ, nec bonis, sed tantum *tri* datur.

Personaliibus) Suspendi tamen executione in illum casum, ubi vel pater *mortuus*, vel

vel bona *propria* sibi quaesivit, quo ultimo casu *peculioctenus* convenitur *L. 3. §. 1. ff. de pecul.*

Irregularis) In omnibus enim his plenum dominium habet filius.

Salus pater) Quod si filius nullum peculium habet, obligatur tamen, & conveniri potest *ob l. 57. ff. de Judic.* sed executio differtur, donec bona acquisiverit.

Etiā filius) Si scil. adversarius non contradixerit.

Liquet propter) Quod *cæcitas superveniens* judicandi munere neminem privet, extra dubium; Verum an ille, qui ante delictum *Judicis* officium cæcus factus est, admittendus sit, allegata *L. 3.* dubium quodatenus facit, utpote ubi decusum, quod *Judex* ipse sententiam concipere, & *ex periculo*, seu *brevis charta*, aus dem Entwurff eam partibus prelegere debeat, cæcus autem notorie hoc facere nequeat. Ast nil obstat, quo minus id cæcus *Judex* per Adversarios vel Actuarius expedire possit, quod & hodie fieri solet, cum & illud ipse *Judex* fecisse intelligitur, quod alii committit. Imo hodie in plerisque judiciis id ita observari solet, ut non per ipsum *Judicem*, sed per Secretarium prelegatur sententia. Magis obscure videtur ratio, quod cæcus non possit creari *Magistratus*; *L. 1. §. 5. ff. de postulat. Tr. d. J. S. D. 2 c. 2. n. 35. seqq.* nostri vero *Judices* plerumque sint *Magistratus*; ast salva res erit, si dicatur totus cæcus ad judicandum admitti posse, quoties officium *Judicis solitarie* spectatur, nec cum *Magistratu* concurrat conf. *Tr. d. J. S. d. l. c. 4. n. 5. seqq.* Quamvis etiam hoc casu *Principi* dispensandi facultas non sit adempta.

Pater) Communiter textus ita conciliantur, quod major 18. annis possit esse *Judex*, si velit, & partes consentiant *d. l. 57.* sed non possit compelli, si adhuc sit minor 20. annis, cit. *L. 41. U. M. ff. b. t. §. 2.*

XX. annorum) *Ætas* hæc ex propter attendenda, ut, si alicui Nobili minorenni *Jurisdiclio* in seudo exercenda, qui tantum est 20. annorum, consistere possit, an hoc sine *curatore* facere queat? Quod affirmandum puto, cum habeat *ætatem* jure præscriptam, *U. M. ff. b. t. §. 2.*

Si Magistratum gerat) *Magistratus* nobis certa *ætatis* præscriptæ, cum in arbitrio *Principis* sit, quo anno aliquem *habilem* existimet. Omnes enim *Leges annales* sunt in arbitrio *Principis*, *U. M. ff. d. l.*

Sponte) Non ante vigesimum annum, ut modo dictum, compelli nequit.

J. Cas.) *Tutor* ibi, quod illi, qui est 20. annorum, causa delegari indistincte possit, sed qui est 18. annorum, delegari illi tantum possit a *Principe*. *dist. cap. 41.* quod tamen in praxi vix attenditur, *U. M. ff. d. l.*

Moribus nostris) Nam puto consuetudinem aliquam, quæ cæcos excludat, adesse;

dello; hincque modo *§. 185.* ad verba: *Idque propter*, notata, huc iterum conferenda. add. U. M. ff. b. t. §. 7.

Senatu moti) Scilicet propter crimen; qui enim de facto Senatu movetur, nulla macula laborat.

Reliqui infames) Judicem enim esse apud Romanos dignitas nulla erat, secus ac in Pretore. Sine dubio tamen aliud hodie obtinebit, cum nostri iudices non cum illis pedaneis, sed cum praetoribus comparentur.

J. novo) Idem etiam de Jure Canonico. c. 1. §. 2. III. 7.

Imperiti) Rerum tamen & consuetudinum quari iudices esse possunt. Brunnem. ad l. 17. C. b.

Patrimonialtem) Hinc viduae nobiles Jurisdictionem Feudo coherentem resistisse exerceant, nec hoc casu in Saxonia curator exigitur. Jurisdictio enim non persona earum, sed feudo cohaeret, & hinc nihil refert, quis feudum possideat.

Jure) Scilicet *feudi* add. U. M. ff. b. t. §. 9.

Recusare) Idque vel expressa in libello causa suspicionis. c. 39. X. d. Offic. jud. deleg. U. M. ff. b. t. §. 19. Nec Judex hoc pro injuria reputare poterit, si fiat verba infictum temperatis; est enim recusatio beneficium Juris, quo si quis utatur, nemini facit injuriam. Vel praestito juramento perhorrescentiae, se perhorrescere coram hoc iudice lrigare, c. 11. d. Rescript. in glo. U. M. ff. b. t. §. 13.

Sentias) Limitatur (1) in us, qui habent Canonem *patrimonialtem*. Struv. Jurispr. l. 4. t. 6. §. 2. (2) Si iudex vindicet injuriam sibi ratione officii illatam. Dd. ad tit. C. Ne quis in sua caus. jud. Sic enim non tam suam, quam publicam injuriam vindicat; Socus ergo si ex odio privato. Quamvis & priori in casu aestimatio injuriae melius alii committatur. Brunnem. Memorial. LL. Codic. d. tit. Q. un. add. Disp. de falso judici de facto. c. 2. n. 24.

Simalem) Quae scilicet in simili processu ventilatur.

Tellem) Judex enim adhuc plus pravare & nocere poterit, quam testis, cum hic, saltem gravet, is autem condemnet.

Ordinariu) Haec sententia jure Canon. quidem certa est, per alleg. cap. 6. ut & in praxi recepta. Gnl. lib. 1. obs. 133. Sed Jure Civili dubia, praecipue ob Novell. 86. c. 2. ubi alius, v. gr. Episcopus judici adjungendus; Sed responderi potest, novellam illam intelligendam vel de suspicionis dubia, vel de consilio tantum, non autem de necessitate, add. Disp. de Suspensione c. 6. n. 20. seqq. ut hinc verius, etiam de Jure Civili recusari posse iudicem ordinarium. U. M. ff. b. t. §. 10. *Similiter integrum collegium* propter suspicionem recusari possit? quaeritur. Resp. Affirm. si vel omnes so-

possi, vel tot ex collegio, ut reliqui cause dijudicande non sufficiant. *dist. Disp. n. 30. seq. U. M. ff. b. t. §. 11.* Cameram Imperialem, tanquam supremum Judicium recusari posse negas, quod tam praesertim obtinere poterit, si numerus Assessorum, quorum 48. esse debent, completus sit; Recusatum tamen esse hoc judicium a Statibus Protestantibus superiori saeculo, videre est apud Struvenium in *Dissert. Exoteric. final.* add. U. M. ff. b. t. §. 11. & 12. Est quidem alia regula Prætorum: *Aquo iudicio non possum appellare, illud non potest recusari*; Sed consequentia non satis valet. *vid. dist. Disp. n. 25. seqq.*

Ante litem contestatam) est enim exceptio *dilatoria*, & litem contestando videor approbasse personam iudicis.

Perucnerit) Quod juramento probare debet, cum in animo consistit. J. A. P. c. 9. §. 3.

Jurisdic. spec.) h. e. quamvis competens sit intuitu personæ. competens tamen etiam esse debet ratione causæ, qualis non est matrimonialis vel feudalis.

Roma) Applicari hoc hodie solet ad Residentiam Imperatoris, quis, ubi Imperator, ibi Roma. Sed huic obstat Jas de non evocando, quod statas Imp. intuitu subditorum suorum habent, quapropter non aliter obtinere poterit, quam si causa per Appellationem ad Imperatorem legitime devoluta sit. Alii applicant ad Residentiam Principis, cum quisque Princeps sit Imperator in suo territorio; sed resistit beneficium *prima instantia*, quorsum deprehensus in via revocare potest. U. M. ff. b. t. §. 19.

Nullus est usus) Scil. ob beneficium *prima instantia*, quod per Leges imperii omnibus concessum. *vid. Ordin. Cameral P. 2. t. 1.*

Non attenditur) Translato enim domicilio motatur forum originis. Zinger. d. *Except. P. 2. c. 1. n. 69. & 75.* U. M. ff. b. t. §. 17. Quod si tamen adhuc dubitetur, an reus alibi domicilium jam tum habeat, in dubio adhuc in foro originis conveniri potest. U. M. ff. b. t. §. 18.

Reperitur) Modo ibi non de novo contraxerit, vel deliquerit. Vel ex contractu paterno adhuc supersit obligatio.

Probare debet) Quia mutatio non presumitur, cum sit facti. L. 22. ff. de probat.

Accidentale) Vocatur hoc domicilium *habitationis*, quod ipsum regulariter, quoties in jure nostro domicilii mentio fit, intelligitur. Hellig. ad Donell. l. 17. c. 12. lit. b. in Not.

Perpetuo) Nisi ob justam causam alioforum vocetur, Bruzium, ad L. 7. C. de incol. 2. §. 1.

Relegati) Scilicet in certam insulam, quorum etiam perinet *Confinatio*, hic *Beyleitung*, v. l. 2. §. d. *Inverd. & Relig.* & *Disp. de confin.*

Uxorit) Quae sequitur domicilium mariti, scilicet in lite *post* matrimonium contractum demum movenda. Quod si enim haec jam *antea* alibi mota, ad domicilium mariti frustra provocat uxor, vid. *Disp. de Jure ex alterius persona permissio, circa Successionem vel Cessionem*, c. 4. n. 19. seqq.

Vid. 37) Mulieres, quae se in matrimonium dediderunt, non legitimam forum originis retinent, c. L. 37. Sponsa quoque ante contractus nuptias in priori foro convenienda, c. L. 38.

Dignitatis) Quorum referri poterit domicilium *Ministrorum* Principis, add. *Disp. de foro Ministrorum Principis*, c. 1. §. 16.

Astor Electorem) Hanc fori electionem semper habet Astor, etiamsi promissio *alternativa* in diversis locis facta, ne alius sit in potestate debitoris iudicare alicui, ab uno foro ad aliud provocando, d. L. 2. §. 3.

Dia) Communiter volunt per 10. annos, vid. *Cothman*, V. 1. *consil.* 21. n. 64. quam tamen sententiam ita simpliciter admitti non posse, docuit *Esbach*, ad *Corp.* P. 1. c. 2. d. 12. n. 5. cum scripta personarum quarundam per tantum tempus in hoc vel illo loco commorantium qualitas aliud siveat; prout exemplum quoddam vulgo circumfertur de Studioso, qui per decennium & quod excedat, in certa quidam Academia subsisteret, nec tamen eo ipso domicilium ibi contraxerat, cum commoratio Studiosi in Academia non arguat domicilium, *Zanger*, de *Exception.* P. 2. c. 1. n. 49.

Retinet) Sicuti mutatio in genere non presumitur, L. 21. §. de *probat.*, ita quoque domicilium prius non censetur mutatum, nisi expresse de eo constet.

Ubiqueque) Modo certus quidam locus alicui in specie non prohibitus, v. gr. ob poenam delicti.

Non prohibetur) Regulariter facultas emigrandi subditis denegari nequit, vid. *Illustr. Un. de Rhetz*, *Instit. Jur. Publ.* l. 2. c. 14. §. 6. Dantur tamen casus, ubi emigratio haec, sive domicilii mutatio, illicita est, v. gr. si conjuncta sit cum Reip. aut civitati insigni detrimento, vid. *Mev.* ad *J. L.* 1. c. 2. *art.* 2. n. 71 quod detrimentum eo clarius apparet, si cives gregatim & magno numero belli praesertim tempore discedere velint, conf. *Pufendorf*, d. *J. N.* & *G. L.* §. 1. n. §. 4. Idem multo magis obtinebit, si statuta mutationem prohibentia adsum, vid. *Menoch. Conf.* 178. *Gruc.* d. *J. B.* & *P.* l. 2. c. 5. §. 24. n. 1.

Presumitur) Mutatio enim est facti, hinc qui voluntatem mutatam dicit, hoc probare debet, L. 22 §. de *probation.*

Exceptis) v. gr. matrimonialibus, spiritualibus, quo casu tamen coram illo Con-

Consistorio conveniendus, sub quo domicilium habet grex, Domicilium E. respectu talium casuum puto latius capitur, ut territorium ipsum complectatur.

L. 1. C. Ubi de rectorib.) Tribuitur in h. l. administratores bonorum alienorum beneficium provocandi ad locum gaus administrationis. Quia ibi precipiores debent probationes, possunt tamen etiam in foro domicilii, si velint, conveniri. vid. J. A. P. c. 5. §. 19.

Vegebundus) Pro tali non reputandus est, qui honestis peregrinatur, unde hic in alio loco conventus non tenetur in vitis respondere.

Ubi conveniatur) Convenitur hic *obiqu*, ubi deprehenditur, qui enim nullibi domi est, obique domi esse censetur. Regulariter vero in loco *originis* conveniendus, cum enim hoc forum non motaverit, pro domicilio ejus reputandum est. Lauterbach, *Colleg. Theor. Pract.* b. r. §. 46. U. M. ff. h. t. §. 18.

Proflare) h. e. in quem locum collata est executio, v. gr. locus solationis d. l. ubi enim quid prestandum, ibi compulsionis opus est, & sic illius loci iudex adendum. U. M. ff. h. t. §. 24.

Vide tamen) Exceptio est in uxore dotem repetente, ubi non attenditur locus concessi instrumenti dotalis, sed domicilium mariti. E. formis Saxonicae Mariae Marchicae nuptae, in repetenda dote utitur fore Marchico, & hinc omnibus omnium expressis hypothecariis praefertur. juxta L. Affiduis r. C. qui pot. cu. pignor.

Conjunctio) h. e. non attenditur locus scripturae interitum, sed locus receptionis, ubi scilicet responsum quis recepit, antea enim de mutuo confectus constare non potest.

Constituitur) Ubi potius ad domicilium respexit videtur. Hinc utilis cautela est, ut expresse in quemcumque iudicem consentiat. C. C. Sect. 1. Cap. V §. 19.

Sine via) Hoc disertis verbis in Jure Civili non habetur, & quare! quem effectum haberet citatio a iudice loci contractus facta, cum ad compulsionem compellere neminem possit, & licet contra contumacem procedi queat, executio tamen semper deficeret; Quod vero in alleg. L. 19. §. 1 dicitur, *etiamsi ibi domicilium non habet*, per hoc ipsum non excluditur persona praesentis; nec enim contraria sunt praesentem esse, & non habere domicilium, cum quis in loco esse possit, ubi domicilium non habet. U. M. ff. h. t. §. 21 imo ex accurate ipsius legis perfectione apparet, intelligendum esse de casu, si in illo loco quis bona possideat. add. Mev. 1. d. 199. n. 1.

Non tenetur) Quis deficit medium compulsionis, & iudex domicilii urget, motorem huc venire debere. Limitatur (1) Nisi ad obsequium tunc quis obligatus, & illa obligatio ubi sit recepta, ut in Holsatia. Extra illam obsequii in imperio sunt iudicia, vid. Jo. Fuchs. *Introd.* in *Prax. forens.* l. 1. c. 12. §. 14. C. 16. Taber.

diff. de g. p. g. (2) Nisi ibi *tabernum* h. e. *bono* habeat, arg. L. 19. §. 2. ff. h. r. In hac enim ubi contumaciam poterit fieri remissio. add. Gail. lib. 2. Obs. 36. n. 16.

Potere) Ubi *Germania* receptum, ut si bonar in aliquo loco comprehendantur, etiam ibi locus contractus tunc sit, tamper per modum *Arrest* ibi procedi possit, cum & Arrestum forum tribuat. Respondere ergo hoc tenetur, nisi cautionem sufficientem offerat, cautio enim tollit arrestum, Struv. Ex. 9. Tit. 41. Conf. Mev. p. 1. D. 239. Uf. M. ff. h. r. §. 32.

Fide) Ergo si fides non habita, spe presentis pecunie contraxisse videtur, quam si prestare nequeat, mox conveniri poterit.

Ad rescindendum) Rescissio enim petenda in loco domicilii *vri* conf. Lantebach. Co. leg. Tit. Præcl. h. r. §. 49.

L. v. d. l. i. f. i.) Nam delinquendo *L. l. u. s.* loci quis se subiecisse videtur, & sic etiam penas subit, non secundum *L. l.* ubi domicilium habet, sed ubi deliquit.

Inchoatum) Ut sic inter chresos hos iudices locus sit *presentium* & ibi iudex preferatur, qui prius apprehendit. Brunner. *P. r. e.* *Colonia*. c. 314. Conf. Disp. de *Præsentia circumscripta*. c. 5. n. 27. seq. Ubi generaliter notandum, in casu plurium iudicum inter se de concurrentia disceptandum, in criminibus in dubio admittendam esse concurrentiam, quo eo citius vindicari possit cædes. Ubi vero concurrentia ibi locus preventionis. Licet aliqui velint, quod ad utrumque spectet cognitio & executio, ita ut ne quidem preventionis locum faciant, vid. Brunner. *ad Auth. Quod in provincia C. ubi de crimine*. n. 1. Carpz. *quest.* 170. n. 37.

Solus Titius) Quis in territorio Caji nullum delictum commissum, nulla enim via ulterior nota est.

Ad utrumque pertinere). Scilicet in dubio, quando non constat, ubi revera delictum commissum, quod si enim ex circumstantiis, forte effusione sanguinis, verus delicti commissi locus elici possit, aliud obtinebit, vid. Tr. d. J. S. D. c. 1. n. 16. ff. 19.

Miles) Modo fuerit delictum *commisum* vid. d. L. 3. Hodie tam in *militaribus*, quam *communitibus* delictis, remissio ad iudicem militarem fieri solet. Brunner. *ad L. h. r. c. de Præsentia*. cum. *Jud.* Disp. d. *Foris Germanie singularibus*. c. 1. §. 12. U. M. ff. h. r. §. 30.

Illustris) Qui restat exuit omnem dignitatem, d. L. 2. Conf. U. M. ff. h. r. §. 22. seqq.

Absens) Fieri hoc solet per *edictalem* citationem, in trium domitorum territorii adfixam, ut & *agitationem* bonorum, vid. Cops. *Crim. arc.* 206. aliquando etiam per literas *arrestatorias*, durch *Städtschreibe*. add. U. M. ff. h. r. §. 29.

Necessitas) Hodie a remissione petente Magistratu, dato autographo seu li-

latus revere: (libus citari solet, remissionem illam Magistratui remittenti fraudi, aut sui jurisdictionis documento non futuram, Fræz. d. n. 46.

Urbanitatis) Unde nec hodie in loco delicti quis conveniri potest, nisi ubi ipse superest, iudicem deprehendentem non denegatorum remissionem. *Necessitates* autem adhuc hodie remissiones dicunt; (1.) si iudices illi eadem Principi sint subiecti, *Palacio, Pa. Crim. qu. 7. n. 29.* quod tamen iterum in casu *patrimonialis* Jurisdictionis vis admittendum, (2.) si sit ad *confraternitatem*, *Brunnem, Proc. Inquisit. c. 8. n. 7. (3)* Si *inquisitio* contra delinquentem fuerit formata, & hic post *severitatem* publicam astringere, *Brunnem. ad L. f. de Proc. n. 5.* quamvis hoc ultimo casu remittendi necessitatem non tam oporetur sententia, quam *procurator*, & realis persona deprehensio, quæ a iudice commissi delicti jam antea facta, Immo & secundum casum non semper in prædicto observari, dictum est in U. M. *f. b. c. 8. 17.* vid. Do. *Zieg. diff. de remiss. delictis, ad loc. delicti.*

Neg. Corporis) Non absolute id negat *Carpro v.* sed tunc demum, si in loco illatarum injuriarum non deprehendantur, d. *Resp. ad n. 22.* quod quoque eo facilius admitti potest, cum nec in loco delicti publici hodie cum effectu aliquem conveniri possit, modo sit effectum.

Ubi reperitur) Vocatur hoc forum *deprehensionis*, cujus usus hodie crebrior est quam de jure Romano, quo major adhuc *Reipubl.* utilis obprobret *Serrav. d. c. 78. ff. ff.*

Incorporatio) v. g. Si quis *adhuc confessoria* experitur pro defendenda jurisdictione, vel servitute, si coram iudice illius loci agendum, ubi servitus vel jurisdictio præten dicitur

Mobilis) Hodie expeditior via recepta est, ut procedatur per modum *arguti*, quod arrestum tribuit forum, non tantum si agatur actione in rem, sed etiam in personam, nec admittitur remissio ad iudicium ordinarium. *Mev. P. 1. dec. 243.*

Personalis) Hæ enim præcise *personas*, & sic domicilium rei sequuntur. Quamvis enim & hæc certam rem petam, v. gr. edes venilitas, non tamen illas peto, qui mecum sunt, sed quia personæ mihi est obligata ad illas tradendas. Unde si quis illicubi prælium possideat, & sæpius ibi commoretur, domicilium tamen ibi non habeat, forum illic non sortitur. *Idem P. 4. Dec. 256.*

Scripta) Hæ enim insinuantur ad modum actionum realium; exemplum in actione quod metus causa. Ubi enim rem meam metu ablatam reperio, ibi eam indico.

Clericus) Non enim *personas*, sed *res*, hic attenditur. Ex quo fundamento suum, quod si in accusatum *Prædictas* hanc possideat in oppido, *forum* namque si contra *Se-*

natu oppidum conveniatur, forum declinare non possit, conf. Brunnem. *J. E. l. 3. c. 1. §. 37.* ibique *Nocat.*

Abf. 11 f.) Quo casu per subsidium citandus Brunnem. *ad L. f. C. Ub. in Rem. ad. n. 13.* & si non compareat, sit transmissio in ipsius bona.

Connextatem) Quae scilicet ab invicem separari non possunt. Sic causae principales trahunt se causas accessorias; Pariter concursus motus trahit ad se omnium creditorum praesentiones. Causae autem connexae sunt vel ob generalitatem actus & causae, vel ob cognationem facti iurisque cognationem, vel ob aliquod praedictum interveniens, sine quo in principali causa procedi non poterat. Franzk. *c. 1. vid. Föder. Mandatum de connexitate causarum.* Qui tractatus habetur in processu, *lib. 3. per tot.*

Prorogatum) Quod fit per renunciationem facti ordinari, & si quis in quocunque iudicio consentiat.

Tentur) Sui, in loco domicilii defuncti.

Etiam si abfens sit) Intelligendum hoc est de actionibus contra defunctum jam mortis, vel integram hereditatem concernentibus; si enim divisae hereditate haeres pro sua rata conveniatur, non solum in loco hereditario conveniri potest, nisi ibi deprehendatur, nam ex contractu defuncti, haeres in eodem loco contractus suam sortitur, vid. tamen Brunnem. *L. 19. ff. de i. n. 3.*

Fuerit acceptum) Hoc restringendum ad casum, si nondum divisae sit hereditas.

Transit) h. e. non opus est nova actione contra heredem, sed processus vel capitis, in contra eum continuatur, & hinc ab heredem in illo statu & iure suscipienda, vel reassumenda, in quo fuit tempore mortis, quod vocatur *Reassumptio Processus*. Ratio consistit in quasi contractu ex iuris contestatione oriundo, qui etiam heredem obligat. *L. 38 ff. de O. & A. Brum. L. 34 ff. de n. 2.*

Deus) Ita scilicet, ut mox ad Principem territorii recurrere liceat. Super enim in vice Imperatorum in suis territoriis, conf. *Ul. M. ff. de i. §. 31. J. A. P. c. 5. §. 20. Illust. Do. de Rhetz. Inst. Jur. Publ. l. 1 tit. 21. §. 16.*

In Camera) Quia Camera non habet ius evocandi subditos Statuum Imperii, nisi causa per appellationem eo devoluta; quoniam enim Status Imperii modo Imperatores in suis territoriis appellavimus, hinc ius habent de non evocando, scilicet personas, & de non evocando, scilicet causas.

Dixit) Cum haec majori periculo plerumque sint exposita. Immo etiam videtur Reges & alii se nimis illis privilegiis tribuunt. Cum & haec in iudiciis statim & praecedentibus prioribus sint miserabiles. vid. *c. 15 X. de for. compet. Illust. Do. de Rhetz. Inst. Jur. Publ. l. 1 tit. 21. §. 16.* : Quod haec tamen, si ipsae conveni-

nde sine, sedole hac est questio, cum nullum aliud habeant forum, quam principis, te, si tamen ipsa civem alicujus loci convenire velent, coram Magistratu oppidano hoc sciendum esset, nisi ad jus viduarum provocarent.

Caci) Omnino enim miserrime vitam transigunt, qui nobilissimo oculorum beneficio privati, nihilque eo est miserius, teste *Imp. Leone in Nov. 92. ita tamen, et iudicium arbitrium hic non excludatur.* Tr. J. S. D. 2. 2. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Virgines) Quocumque animo virgo videtur, quasi sine dote, dicatur in L. 142. §. 1. idem. ff. de P. S. improprie tamen hoc fit. Quia tales ergo hoc beneficio non gaudent virgines, nisi pupillae, vel alias fortuna injuria miserabiles sint.

Metrices) Hae sine culpa miserabiles sunt, & hinc nullum privilegium merentur, nisi mores mutaverint. Diss. Vivius de iur. n. 5. §. 6.

Clerici) In *Marchia Brandenburgica* Clerici forum fortissimum coram *Patris* in causis civilibus, per *Recess. Præm. de Ann. 1653.* Sedes sc in Saxonia; ubi obilia Clericorum coram Consistorio convenire debet, *Carpx. in Proc. tit. 2. art. 1. §. 1. sup. Confess. 2. 3. 1. d. 3. §. 1.*

Studiosorum) In criminalibus privilegiato foro non gaudent, nisi Academiae ecclesiæ privilegio, ut *Hals. nostræ, gladii juris exarcent, vid. Struv. in iur. sacr. L. 1. §. 1. 2. quest. Nam injur.*

Nam valent) Hoc intelligendum, si in totum declinare velint iudicium, nam si una forte causa alieno iudici se submittant, parum hoc præjudicabit JChoni Academicæ, & hinc prorogatio valebit; quia adhuc hodie considerando & delinquendo etiam JChoni se quis subijcere potest. Ut & si reconveniantur Studiosus coram loco non suo, forum sortetur, *Brunnem. Proc. tit. 2. §. 4.*

Clarissimi) Hi coram Praefecto Pretorio, vel Urbis; Illustres vero coram incipere conveniuntur. Nisi quod de Jure Saxónico distinctio fit inter *Schiffsen* & *Amstesssen*, & *Amstesssen* conveniunt coram praefecto electoralii, *vid. rpx. Proc. tit. 2. art. 2. §. 17. f.*

Consistorii) Hi coram ipso Principe, Aulici olim apud Magistrum officiorum, die abbat. Marchallorum conveniuntur, *vid. Diss. de foro ministrar. Princip.*

Affessus) Exempti hi sunt cum familiis suis a JChione Senatus Wetzlarensis, & tam ipso Judio Camera firum fortissimum. *d. Ord. Camer.* Idem procedit in iudiciis aliis literatis, qui Praefatos audiscende gratia ibi commorantur, modo sine nina apud Jodium professi, & matricola Camerae accepti sint. *add. Diss. de Fe-Germania singulorum. c. 1. §. 10.* Forum autem privilegiatum conjux extendi ad uxorem. Liberos & familiam, donec conditionem suam teneant. *L. 1. C. prof. §. 1. ibique Brunnem.*

Imperi Status) Conveniuntur hi in prima instantia coram *Austriacis*; & postea coram *Camera*. Disp. *de Foro Austriacorum*. §. 6. *seqq.* Illustr. Conter Joh. Gvil. de Warmbrand, Diss. *de Foro Sac. Imper. Rom. Germ. Princip.*

Fendales) coram Patribus Curie, h. e. Convallibus, ut Eliter (Haffn) conf. E. J. P. c. 25. *per tot.*

Quæstiones Status) Hæc hodie specialem iudicem non habent, sed in foro rei ordinario ventilantur, conf. Disp. *de Quæstione Status* cap. 5. n. 39. *seqq.* Imo vix hodie Quæstio Status proprie sic dicta, scil. an quis liber vel servus sit, obtinere amplius poterit, nisi ad proprios homines hoc applicetur, ubi omnino ventilanda est coram iudice illius, qui proprietatem hominis sibi assertit. Quod si autem de dignitate quæstio sit: an quis illum sibi jure vindicare? Principis est cognitio.

Fiscalis) De his cognoscit hodie Dicafterium sive Cancellariæ Principis.

Ut Juxta) Scil. ut succurrat alicui jus suum prosequendi, & prospiciat publico, ne ejus interesse laedatur.

Non inferat) Regulariter requiritur ad exercitium officii nobilis, ut vel ipsi ipsorum iudici quid faciendū imponat, vel publicis salus hoc exigit. vid. L. *Omnia*. ff. *de offic. Præsid.* Quamvis enim multis iudiciis arbitrio tribuenda, statamen-
bitum hoc iudici Legibus sive analogie juris conformandum erit. Ut nec iudex illis, quæ Lex non ponit, punire possit; cum datur aut mitior Lex citra infamiam notam esse nequeat. L. 2. §. 2. C. *de vi publ.*

Proprio motu) Necessarium tamen est, publicum aliquod interesse hic ventilari, alias enim causæ privatorum se non imo iscet iudex.

Mercenarium) Mercenarium dicitur per *metaphoram*, intuitu ipsius expeditionis; Nam licet Mercenarius nihil facere potest, nisi quod ipsi commissum, ita iudex ultra pacta & petita nihil adjudicare potest. vid. L. 1. ff. *Commun. divid.* Et sic sententia nulla est, quæ libello non est conformis.

Secundum Legem) Ita tamen, ut prior ratio habeatur Consuetudinum & Scriptorum Provincialium.

Benigna iustitia) h. e. ut in dubio potius equitatem sequatur. L. 2. C. *de iur. dictis.*

Præferantur præjudiciales) Ex huius enim decisione principalis causæ definitio dependet. v. g. Si de valore testamenti quæstatur, & alter opponat exceptionem præjudicialem statim, quod pñitum nondum pubes fuerit testator.

Criminales) Licentur (1) Nisi civilis causæ major conestet periculum, d. L. 1. (2) Nisi criminis repdat ad poenam ultimæ supplicii, ubi utraque concurrat.

Possit

Possessoria) Si fra velit actor, prohibitum enim ipsi non est, mox petitorio iudicio experiri.

Transfusa) Excepta actione doli, de qua supra actum, *dol. malo*.

XL. Annorum) Hoc tempus quadragenarium non incipit a tempore *nata officii*, sed a tempore *instituti iudicis*, sive litis contestasse. Immo si postea litis ulterius peracta, ab ultimo actu Judiciali hoc tempus computatur. Brunner, *Proc. xro. a* 1. 21.

Plerum) v. gr. interruptio prescriptionis, constituit in mala fide, accedenti condemnationi, obligat ex quasi contractu, vid. Wesenb. h. 2. n. 25. Brunner, *fin. C. praef. 30. vel 40. ann.* & in *Proc. e. h.* ubi 15. enumerat.

Peracti) h. e. per sententiam finiti.

In habil. pers.) Si persona minorennis vel mandato non fuerit instructa.

Jud. incompet.) Hoc vitium post sententiam rarius opponi potest, quia quod cum incompetente iudice litum constituit, ejus jurisdictionem prorogasse censetur, iterum iudici incompetenti non quidem parendum, ipse tamen consummatis aliis impune non afficietur, Mey. *P. 6. dec. 73.*

Confuso) Seco Stylis curiae neglectis, vid. *L. Prolatam q. C. d. Sentent. & interlocut.*

Similia) Ex reliqua omnia, quae nullitatem processus inducunt, de quibus expresso egit Sebastianus Vancius *de Nullitate Processuum*. Blas. Aldemar. *tr. de nullit. tent. decreet. laud. arbitrum est. 10 fol.*

TIT. II. III. C. 28 & seqq.

De

Inofficioso testamento.

Inofficiosum) Inofficiosum omne illud dicitur, quod laesa legitima. Huc spectat inofficiosa dos, inofficiosa donatio, &c.

Rite quidem) h. e. adhibitis testamenti solemnitatibus; nam si defectus solemnium, testamentum ipso jure nullum, & hinc nulla querela opus. Sed per 30. impugnari potest.

Exceptio) Si scilicet filius inique exclusus iam sit in possessione hereditatis, & si institutus ex testamento agat, ubi filius excipere poterit de inofficioso, vid. *L. 2. ff. h. t.* Cui enim damus actionem, ei multo magis damus exceptionem, quippe non est favorabilior, vid. *L. Brunnus. 47 ff. d. U. S. A.*

Actio) Quamvis enim per querelam directio tantum impugnatur testamentum, ita

ies ut postea impugnato testamento adhuc opus esse videatur petitione hereditatis; quia tamen querela funerali continet evictionem hereditatis, L. 21 §. 2. ff. de heredi. actio dici poterit, siue petitiō hereditatis extraordinaria, add. Pagnoltecher. de l. municipal. 2. Sicilium. 17. p. 27. seqq.

Nominatum exheredatū) Quod si prateriissent liberos, querela opus non erit, cum testamentum ipso jure nullum.

Nec Novellarum) Contraria sententia est receptior, cum *Novella* 115. c. 3. idem jus in patre & matre statuit, & utrique equalem influendi vel exheredandi necessitatem imponat. Brunnem. in not. ad Stephan. Comment. in *Novell. Nov.* 115. n. 17.

Non probata) Ultimo saltem casu hodie obtinet querela, priusquam enim duobus neglectis, testamentum non rite conditum, quia forma in *Nov.* 115. praescripta non fuit observata, & hinc testamentum per se nullum, quam etiam sententia *Bachov.* est ab autore citata. Conf. Ul. M. ff. de h. l. §. 4.

Ratione fratrum) Quoad exclusionem fratris plane non opus est causa, sed hac tum omnino necessaria, si frater velit turpem personam insultare, arg. L. 27. C. de h. l.

Aliis quoque) Admitti id potest, quatenus quædam hæc ad expressas illas referri possunt, & sic non plane diversa sunt, sed per legitimam interpretationem sub expressis continentur, alias enim in odiosa, qualis est exhereditatio, non facile admittenda interpretatio extensiva. Atque ita ob aliud grave scelus, v. gr. homicidium, exheredari aliquis non potest; aliud tamen, si istonibus se jungat, quia sic malis hominibus sese adfociat, vel si patrem per alium verberet. Dn. Hopp. ad tit. 3. d. Exheredat. Liber. §. 3. Stephan. ad *Nov.* 115. n. 19.

Non statim) Nisi carcere vel ab hostibus detentum fide jubendo non liberetur. Alias enim verum est, quod pro omni illo, pro quo solvere non teneor, nec me obligare sim obstrictus. Atque vero filius pro patre solvere non tenetur. Conf. tit. C. de filiis pro patre.

Successorius) Omnibus scilicet, quibus debetur legitimus.

Posthumus) Hoc hodie aliter, cum nulla ingratitudinis causa in posthumos cadere possit. Si E. posthumus hodie de facto exheredatus sit, testamentum potius nullum, quam inofficiosum est.

Et secundi) Si scilicet liberi primi gradus decesserint. Et hinc pronepotes quoque hanc querelam habebunt, si filii & nepotes decesserint.

Infantis) Modo alii liberi legitimi non concurrant, juxta L. 5. C. ad S. C. O. f. de Negatib.) Non vero ex damnato coitu natus. Si igitur quis facinorosa in concubina deficiente liberorum substinere velit, addat clausulam: Si sine liberis legitimis natus decederet.

Potior) Quis potior est in successione, potior est in querela.

* Potior Germani) h. e. fratres cum parentibus simul querelam instituere nequeunt, quod si tamen parentes instituerint querelam, & rei testamentum impugnatio, locum sit successioni ab intestato. Quia remoto testamento, removetur impedimentum, quod fratribus quoad æqualem successionem obstat. Aliud in Saxonia, ubi parentes etiam ab intestato excludunt fratres.

Hic prodest) Postquam enim parentes per querelam redemerunt testamentum ad causam intestati, jam omnes illi, qui ab intestato concurrunt, ad bona admittuntur. add. U. p. de *Juribus Fratrum*, c. 5. n. 12. seqq. De Jure Sax. tamen aliqd obstat, modo dictum fuit. Nec obstat L. 16. ff. h. b. t. ubi, qui non egit, non concurret cum aliis. Explicanda enim est ex seq. L. 17. modo agere putavit.

Consanguineus) Germanis scilicet deficientibus, vid. Ut Mod ff. h. t. §. 5.

Uterius) Quia non sunt ejusdem familiz U. M. ff. h. t. §. 5. Unde hi melius faciunt, si se iunctibus in iudiciis non vexent, cum obtinendi spem non habeant, L. 1. ff. h.

Prodest uterius) Nam impugnato testamento, omnes ab intestato concurrunt, & sic quoque uterius patet successio. U. M. ff. d. 1.

Præferantur) Nisi & fratres ejusdem generis sint, L. 11. C. h. t. Cum mores illos, quos quis in se probat, in alio improbare non debeat. L. 47. ff. solut. matrim. c. 3. X. de except. Ut ita etiam in pari causa potior sit ratio possidentis. vid. dist. Diss. c. 5. n. 43. & 44. U. M. ff. h. §. 5.

Carpt.) Si spurius heres institutus querele locus, nisi tanta sparii virtus sit, ut vim honestatis & meritis hanc maculam eluat.

Idus pars) Estenas enim fratri tantum injuria illata.

Non competit) Nisi fuerit preparata, sive judicialiter mota per libellum supplicem, nam sic ad unumquemvis heredem, etiam extraneum transmittitur.

Adeat) Quia scilicet ante actionem exheredatio nullo gaudet effectu; Ergo antea preparata seu moveri querela non potuit, U. M. ff. h. t. §. 11. Scripto enim herede hereditatem repudiante, corrumpitur testamentum sive destruitur sit, & sic quoque exheredatio, & quicquid in testamento etiam quoad legata dispositum fuit, plane evanescit, filiusque ab intestato ad successionem admittitur.

Diversi ordinis) h. e. si filius exheredatus & querelam movere nolit, potest pater suo nomine querelam movere, hujus enim ius non dependet a repudiatione filii.

Ejusdem ordinis) h. e. si filius querelam movere nolit, nec nepos poterit, Cum nunc filius præjudicare possit, descendit enim ius ipsum a filio.

Potest fieri) Contrariam verius puto, cum taliter exheredatus, quantum

ad successionem, pro mortuo habeatur, & sic ejus ratio haberi nequeat, Carpz. *P. 3. c. 20. d. 12.* Obstant *L. 2. §. 2. ff. de iustis exheredato intelligenda*, hic enim movendo querelam ad successionem concurrere poterat. Dn. Hopp. *Inst. b. §. 6.*

Adicunt) Antea enim non est locus huic querelæ, cum nondum hereditate testamentum fiat delicturum, & sic exhereditatio evanescat, uti dictum *pag. preced.*

Facere debent) Jus adeundi hereditatem aliis per 30. annos durat, sed ingentibus creditoribus vel testamento exclusis, terminus brevior a jure statutus est, scilicet, annus deliberandi.

Vid. L. 2. §. 2.) Locus est querelæ, etiam si Imperator heres institutus, imo etiam si pia causa *Zach. c. 4.*

Militis) Quia privilegis militibus indulta per *Nov. 115.* non morata. Ex quo constat legitimam non esse joris nature, cum alias a milite adimi non possit.

Finis) Receptor est sententis, querelæ locum esse, nisi ut *males* condiderit tunc non est conf. *U. M. ff. b. t. §. 24.*

Exerit) Nec enim amplius in patresfam. attenditur, unde bona provenierint, cum ejus nullum sit peculium.

Non obstat N. 115.) Verius videtur, hanc Novellam generaliter intelligendam esse, quod nimirum omnis filius parentes heredes instituere teneatur; nisi ut miles testetur, nam de testamento militis nihil in illa Novella dispositum. Et si miles pater non tenetur filio legitimam relinquere, nec filius miles tenebitur patri.

Pupillare) h. e. si pater filio impuberi pupillariter substituas, & matrem excludat, hoc casu mater non datur querela, quia mater non excluditur fidei filii, sed patris suo jure testantis. Hic vero non obligatus est, ut uxorem heredem scribat. Conf. *c. 1. in fin. de Testam. in 6.* Ipse pater quidem testatur hic nomine filii, sed jure patris, quod ipsi ob patriam potestatem competit. *U. M. ff. b. t. §. 15.*

Mutatum) Et statutum, quod matri debeat relinqui legitima a patre filio pupillariter substituente. *U. M. ff. b. t. §. 16.*

Tacita pupillari) e. g. si filius heres esse velit, Mevius heres esto, hac vulgaris substitutio est, sub qua intelligitur pupillaris tacita, h. e. filius heres esto, sed si intra pubertatem decesserit, Mevius esto substitutus.

Defendi potest) Cum regulariter taciti eadem vis sit, quam expressi, Menoch. *l. 4. presunt. 40 n. 3.*

Contrario) Hanc in praxi sequimur, cum in casu dubio semper illa sententia retinenda, quæ legitimæ fides, eamque conservat.

Quotiens est inofficiosa) e. g. si quis tres filios habet & loco tertii inique exhereditat extraneam scribat heredem, testamentum tantum quoad hujus partem est inofficiosum.

Quoad

Quid (frater) Quia de horum institutione & testamento penitus non agit Nov. us, ideoque si fratres testamentum fraternum impugnare velint, cum non alio quam querela remedio uti possint, integrum testamentum per hos impugnetur. U. M. ff. b. t. §. 3. §. 4.

Institutionem tantum) Ego quidem existimo, Quoties quis per querelam impugnat testamentum, toties omnia in testamento scripta corrumpere, sed nego querelae locum esse, post illam Novellam; Quotiescunque enim testamentum nullum dici potest, toties querela cessat; Atqui vero, quoties forma illius Nov. non observata, toties nullum dici potest testamentum, U. M. ff. b. t. §. 1. Ergo non locus erit querelae. Hic quoque exclusa, sustinebuntur legata ex speciali legis assistentia, per d. Nov. us. conf. U. M. ff. b. t. §. 6.

Sponte) Etenon necessitate officii, ut tutor nomine pupilli. vid. Disp. d. Officii Necessitate, c. 3. n. 57. seq.

Ad finem usque) Secus ergo, si ante sententiam pœnitet.

Vindicanda) Unde illi, qui testamentum impugnat, utilis protestatio, quod in causa desperato, si testamentum pro valido renunciaretur, sibi reservet omnia iura ex eo competentia & competitora. Brunnem. ad L. 1. ff. b. t. n. 37.

Solemnia) Singulare hoc est, quod ille tantum, qui ut inofficiosum impugnet testamentum, legatum amittat, non qui ut inofficium, sive minus solemne. Ratio diversitatis hæc est, quod hic patris voluntatem non impugnet, sed tantum de jure isputet, ille vero voluntatem patris iniquitatis accuset. vid. d. L. 24. U. M. ff. b. t. §. 1. Ex hoc quoque obtinebit, etiam si testator clausulam comminatoriam subjo-
nerit. Nam adhuc juxta disp. L. 24. testamentum ut minus solemne impugnari potest.

Aliud remedium) Ut si testamentum dicere possum nullum.

Petit) Intelligendum hoc est, nisi a legitima per testamentum in specie ex-
usus, & ipsi forte legatum relictum sit, sic enim acceptando legatum, videntur ap-
robasse exclusionem a legitima. Extra hunc casum vero petitio supplementi legiti-
mæ nunquam videtur adempta, supplementum enim petendo non amplius im-
pugnat testamentum, sed defectum relictæ portionis tantum suppleri petit, nec ap-
robando testamentum statim videor renunciasse juri petendi illud, quod amplius
petitur. L. 30. C. b. t.

Cogente officio) Sic tutor pro pupillo testamentum impugnare potest, & nihi-
minus legatum sibi in eodem relictum petere valet, facit enim illud ex necessitate
officii, & hinc excusationem meretur, vid. disp. d. Disp. d. L.

Consensus) h. e. non valet pactum filii cum patre, ne post mortem testi-
mentum impugnetur; additur ratio in d. L. quia meritis magis quam pa-
troni.

Omnibus filii constringendi. Immo regulariter omnia postea *futurem* successionem respicientia jure nostro sunt vitiosa, cum h. *residui non dum delata* nemo renunciare possit. Alia ergo ratio est, si *post mortem* renunciaret quod relictis, aut renunciationem contra fidem approbet, tunc enim hereditas delata, & sic prohibitio juris Civis cessat. *V. annorum*) Pinguior ergo est unguisatio ex Nov. 115. ubi, quia nullum dicere postum testamentum, per 30. annos id facere poterit.

Impediat) v. gr. Minorennitas, absentia.

Mors exclusi) Scilicet ante testatorem, vel ante mortem querelam.

Quocunque titulo) Quia quoad fratres nihil mutatum est per istam Novellam, mandum ergo dispositioni juris veteris; scil. Nov. 12. c. 1. ubi sufficit quocunque titulo quid relidum.

Legitima) Dicitur espropter legitima, quod illam lex assignet citra dispositionem testatoris, imo etiam hoc invito, & inde quoque vocatur *das Pflicht- Theil*.

Quarta Legitima in jure substantive vix reperitur, sed potius quarta (h. id est tertia vel quarta) legitimæ portionis, h. e. illius partis, quæ mihi jure legitimo, i. e. ab intestato deberetur, *das dritte Theil dessen, was ein Kind bîsonnen wârde, wenn der Vater sein Testament gemacht hâtte*.

Portio portionis) Legitima quoad modum *relinquendi* est pars hereditatis, cum titulo institutionis relinquenda, quoad modum *computandi* vero est pars bonorum, cum non nisi deducto ere alieno competi. Sic secundum autorem si unus tantam legitimam portionem antehabens præsto est, esset *portio totius*; si plures, tum demum *portio portionis*, ut itaque melius dicatur *portio simpliciter*.

Materiâliter) h. e. ut aliqua portio bonorum relinquatur liberis, est juris naturæ, sed ut præcise quarta vel tertia pars relinquatur, (h. e. *determinatio legitimæ*.) illud est juris Civis. Accuratus dicitur, legitimam non esse juris naturæ, nisi qua habet rationem *alimentorum*. U. Mod. ff. b. r. §. 17. Unde quamvis militi competere facultas auferendi legitimam, non tamen potest competere facultas eam auferendi alimenta.

Statuto) Scilicet qua *alimenta* continet; Aliis nil obstat, quo minus quod in milite juris est, etiam in aliis per statutum induci possit. Et ita note sigendum statutum in Ducatu Silesiæ, *Schwidenzenfi & Jauerensi*, ubi pater, pro habitu & sine causa, liberis legitimam adimere potest; teste Schickfus. in *Chron. Siles. l. 3. c. 26. pr. ult.* U. Id. ff. b. r. §. 17. Alias statutum & consuetudo parentes a legitima excludens, irritabile reputatur a *Mev. p. 9. dec. 161.*

Suâ Jure Civili) Quia frater fratrem de jure naturæ alere non tenetur.

Conjugibus) Generale hoc assertum est, quod portio conjugum statuta sit infra legitimam, unde maritus suo testamento portionem hanc minuire non potest, licet

sugere possit. Quod autem de testamento dictum, aliter obtinet, si in pactis dotibus conventum fuerit, tum enim omnino valetur diminutio.

Ex re) h. e. ex bonis; deducitur autem alieno.

Titulo in iustitiam) Qui titulus non solum honorabilis est, sed & utilis, ob commodum juris accrescend. U. M. ff. b. t. §. 19. Et hinc plus hodie valet si tunc non uno numero fidei, quam legatum nullis heredum, quod minus valetur si uno iustitiam in Auth. Noviss. C. b. t. Illo enim casu testamentum tabilitis, sed tamen supplemento legum, hoc tanquam inofficiosum impugnari potest. Lauterbach. alleg. theor. pract. b. t. §. 39. Quae verba autem requiruntur, ut institutio legitime sit censetur, ut Guil. 2. O. 12. n. 9. & alii citati ab Hahn diff. de testam. min. form. Th. 51.

Utrunque) h. e. quocumque titulo: Ut enim his praecise titulo institutionis requiratur legitime, nullibi repentur, quod vero non mutatum, quare stare prohibetur, L. 27. C. b. t.

Detrahatur) Legitima ab omni onere, ex testatoris dispositione veniente, li- tra relinquenda est, adeo ut si conditio, dilatio, modus, servitus, fideicommissum, & simile quid additum sit, id detrahatur, & pro non adjecto habeatur, d. L. 30. §. 32. amfi facillime expediri possit; Quod enim quis beneficio patris non accepit, in illo iure voluntatem patris agnoscere non tenetur, & posset filius anae conditionem patris decedere, quo casu legitimam non transmitteret.

Exorem respiciat) v. gr. Si mater, quia mariti mures suspectos habet, liberos teneat sub conditione, si pater eos emancipaverit, ne scilicet maritus bonorum administrationem consequatur.

Vid. Corpz.) Si testator timeat insidias vitæ, filii parvuli ab agnatis, ac propter alium instituat heredem, aut si parens filium, aere alieno oneratum praterundo, ituat nepotes, ne forte creditores portionem hereditariam auferant.

Quarta portio) Hostis est tertia pars illius portionis, quam quis accepisset, ultimum testamentum conditum fuisset, vid. U. M. ff. b. t. §. 6.

Et Fratibus) Quia in Nov. 18. 1. fin. augmentum illud quartæ locum habere tur in omni casu, ubi antiquæ quartæ ratio habetur, U. M. ff. b. t. §. 16. Quod nudentes tamen, an legitima semis esse possit, (de quartæ enim in trientem actione facilius res constare potest) adhuc dubium est. Sane non nisi qui tuor ntes simul concurrere possunt; quod si tamen parentes testamentum ut inoffi- sum impugnent, & ita fratres concurrant, tum etiam legitima semis esse de- bit.

Iuste exheredati) Negativam supra pag. 202. ad verba, partem facis, defen- ds, ratio enim auctæ legitimæ, quæ est concursus plurimum liberorum, unde

depauperatio metienda, in *iuste* exhereditis cessat, cum non concurrant in successione, & sic reliquorum portiones minuire quoque non possint, cessabit dispositio.

Vid. tamen Carpz.) qui existimat, filium, quæ certo quopiam pro dote accepto hereditati renunciat, reputari inter liberos quoad minuendam legitimam, non etiam quoad augendam eam. Ratio tamen ejus, quod renunciatio sit in favorem heredis a patre scripti, non in favorem fratrum, iusta presumptione non nititur, cum major presumatur favor erga fratres quam extraneos. Hoc certum, talem filium creditoribus non teneri. *Mev. P. 2. dec. 190.*

Statuto) Relic hoc aserit Auctor, quia in successione concurrere nequeunt. Aliud in illis, qui successioni renunciant, hi enim succedere potuissent, si voluissent, ergo renuncians videntur suam portionem reliquis fratribus cessasse.

Succedentium) h. e. Si ex uno tantum filio ad sint nepotes, tunc capita numerantur; si ex pluribus, tunc stirpes.

Tempus mortis) Quia ex eo momento æstimatur hereditas, modo tamen antea nihil in fraudem legitime alienatum. Hoc enim cum bonis tempore mortis adhuc existentibus conjungendum, & ex massa conjuncta computanda est legitima.

Et alieno) Et bonis restitutioni obnoxii, arg. *L. 19. §. 1. ff. ad Leg. Falcid.*

Titulo singulari) Quod hodie, ut modo supra dictum, non amplius admittitur.

Partes bonorum) vid. *supr. pag. 105. verb. Partio portionis.*

Creditoribus hereditariis) Legitima gravari nequit, quantum ad illa bona, quæ tempore mortis supersunt. Unde non nocet, si post mortem diminuantur bona. *Sorav. Ex. 10. Trsf. 34.* Quantum vero ad *et alienum* antea contractum, non gravari dicitur legitima, sed *et alienum* efficit, ut tempore mortis minus sit in bonis, & sic per consequentiam minuat legitima. Sicut nec bona, quæ post mortem patris superveniunt, legitimam augent. *Brunnem. L. 4. C. d. n. 8.*

Conjugis) Dubium hoc, cum portio statutoria debeatur ex bonis, communibus utriusque conjugis. Legitima vero ex bonis unius parentis, scil. defuncti. Idcirco dicendum, patre mortuo legitimam filii determinandam esse, respectu bonorum solius patris & ex eo, quod superest, matri assignandam esse portionem statutoriam. vid. *Brunnem. Cent. 3. dec. 23. Tr. d. S. A. I. D. 4. c. 3. §. 59. seqq. Ul. Mod. ff. d. 1. §. 18.*

Supplementum) An vero filius, cui vivo patre, legitima data, hoc supplementum petere possit, si mortuo patre appareat, patris bona aucta esse, & sibi plus deberi dubitatur? Affirmat id *Brunnem. ad L. 8. C. d. n. 8. Xol. b. 1. n. 97.*

Prohibere) Quia non ex arbitrio patris, sed provisione legis dependet, nisi forsitan causa exheredationis concurrat.

Non sequuntur) v. gr. Si pater dicat, hinc meam domum pro 100. thil. venditam volo, quæ domus tamen nec duplicato pretio comparari alius potest; Hoc casu liberi, quoniam læduntur in legitima, huic parentis taxationi stare non tenentur; quod si tamen in legitima læsio nulla adsit, utique stare tenentur.

Profectio) Exceptis *prælegatis*, vid. L. 18. cum seqq. C. de Collat. & ob remunerationem datis, Gail. 2. O. 39.

Bona adventitia) Regula quidem est: *quæcunque conficiuntur, illa in legitimam imputantur*; Verum hæc notandum, *affirmative* eam tantum procedere, non *negative*; fallit enim in illis, quæ testamento relinquuntur, hæc enim ut ut non concurrant, in legitimam tamen imputantur.

Preteritis) h. e. Si modo intuitu peculii castrensis pater illi in filium conulerit, ita enim plenarie in potestatem & patrimonium sui transierunt.

Suntus studiorum) Nisi aliud pater disposuerit, cum unica schedula contraria omnia repetere possit. Utiles vero est schedula donationem continens, tunc enim non nisi propter ingratitudinem revocari potest.

Vid. Corpz.) Sive illa a patre sive a matre subministrata sint, quod etiam ad sumptus doctoratus, cum ex his filius locupletior non fiat, extenditur.

Dispositio) De reliquis scilicet bonis.

Sunt remedia) Quæ remedia dantur ad consequendam hereditatem, illa etiam intur ad consequendam legitimam, quia hæc est pars hereditatis.

Retentionis) Si nimirum quis in possessione constitutus.

Remedium L. ult.) Si scilicet extet testamentum nullo visibili vitio laborans, in illo testamento legitima sicuti sit relicta.

Titulo singulari) Sed cum ita amplius relinquere non possit, ob Nov. 115. Cap. 3. le testamentum ut nullum impugnare potest filius, & post ea integram hereditatem intestato petere.

Conditio ex lege) Supplementum petitur conditionis ex L. omni modo 30. h. e. quod si vero legitimæ nomine nihil relictum, illa condicatur ex Nov. 115. C. 3. tione autem istius supplementi liberis in bonis defuncti tacita hypotheca competit. Corpz. 6. resp. 48. Si enim pro Legatis hæc hypotheca competit, multo magis competit pro legitimis. Imo dicere legitimam filio debere jure domini, quod jam vivis retribus in bonis eorum habet, hoc enim per mortem purificatur.

XXX. Annis) Quia sunt civiles, & tamdiu omnes conditiones ex lege dantur, l. si quis 3. C. de Prescript. 30. ann. actio ergo ad supplementum in eo pinguior est quæ, quod hæc quinquagies expleat, non illa.

Non

Nō preperata) Quia sunt favorabiles; secus in *querela*, quæ est odiosa. Imo Jus quoad legitimam jam vivo patre debetur filio, quod h. c. in nepotem transmittat.

TIT. III. III. C. 31.

De

Hereditatis petitione.

Præfens tempus) Antequam scilicet adeatur hereditas.

Jus in re) Revera hereditas non est separatum jus in re, sed jus defuncti continuatum. Quicquid enim defunctus jure donat. pignoris, vel servitutis habuit, id pariter apud heredem jure domini, servitutis, vel pignoris est. Non enim plus juris tra. sferre pot. st. defunctus, quam ipse habuit.

Præstativæ personales) Hæ debentur vi quæsi contractus, ex administratione rei alienæ oriundi, vi cuius perceptus fructus restituere, & damni data reparare tenetur.

Nō prohibetur) Quia ex diversis causis agit, & sic exceptio rei judicæ ipsi non obstat. vid. *L. Sepe dy. ff. de Re Jud.*

Secundus) h. c. *substitutus*, si primi instituti defecerint.

Certis rebus) Si coheredem non habeat, ipse ex asse heres erit; alias pro legatario habebitur.

Emtori hereditatis) Si sc. actiones ipsi nondum *cessæ* sint, cessis actionibus habet hereditatis petitionem directam. arg. *L. 5. C. de Hered. vel ob. vend.*

Ignoranti) Nam si sciverit actum ipsum non possidere, sibi imputet, quod contra eum egerit.

Præstitus) Si enim actoris non amplius interest; ubi ergo cesset interesse, ibi cessat actio. Nam exceptio, *Tua non interest*, repellit non neminem.

Nihil p. e. i. q.) Fictus enim possessor in ænam quæsi condemnatur, quod dolo rem possidere desierit; Quod ipsum tamen vero possessori prodelle non poterit, quis hic non hilominus rem meam sine causa detinet. Et sic casus est, ubi quisidem bis consequi potest, se. ex diversis causis. vid. *Struv. Ex. 10. th. 48.*

Nō possederis) Quamvis enim ab initio non fundata fuerit actio, sufficit tamen, quod jus agendi supervenerit ante se umentiam.

Minime) Actio enim hæc universalis est, non intuitu rei, quæ petitur, sed intuitu juris, ex quo petitur.

Propterea) Aliud ergo, si se non pretendat heredem, sed dubitet tantum, in hereditas ad alioem perveniat *d. L. 4. vel alias exceptiones contra prætensum debitum habeat.*

Fun.

Functionem) h. e. pretia ex rebus hereditariis redacta perinde petuntur, ac si res ipsa extaret, cum omne illud, quod ex hereditate emanat, iterum hereditarium censetur, succedit enim in *universalibus* pretium loci rei, & vice versa. Quod secus est in *singularibus* sive contractibus.

Utili actione) Iam tandem in subsidium actio doli contra eos locum habere possit.

Non possit) h. e. si alienator non sit solvendo, vel si discesserit.

Vid. Bachov) Dicit hic, tali casu propriam hereditatis petitionem locum non habere, quia possessor singularis non est heres; quia tamen possidet aliquid ad hereditatem pertinens, & petitio hereditatis se diffundit per omnes res, per consequentiam & praesens possessor in subsidium tenebitur.

Vindicantur) Et sic non sufficit, si heres doceat, rem jure hereditatio ad se pertinere, sed probare debet dominium defuncti in illa re.

Allegare debet) Ut auctor scire possit, quo titulo res possideatur, & inde constet, an contra ipsum rei vindicatio, an petitio hereditatis sit instituenda, ne alioquin frustra agat U. M. ff. d. i. §. 3. Disp. d. *Necessitate edendi titulum possessionis* c. 2. n. 2. sup. Generaliter autem: Toties edendus est titulus a possidente, quoties res vel jus sine titulo possideri nequit. Expl. est in Possessore Regalium, Domaniolum, &c. Ceterum quando dubitatur, utra actio possit institui, suadent & admittunt interpretes, ut eodem libello actor cumulet & hereditatis petitionem, & rei vindicationem. Struv. Ex. 10. Th. 51. Hac cumulatio tamen non copulative, sed alternative fieri debet.

Commodata) Quia scil. ad harum restitutionem etiam obligatur heres, cum actiones ex contractu contra heredem dentur; interest ergo heredis, ut has quoque res cum hereditate recipiat.

Succedere) h. e. quae fructibus comparata; in universalibus enim pretium succedere loco rei, supra annotatum fuit.

Servitutibus) Quia petitio hereditatis datur ad restituendam; servitutum vero nomine nihil restitui potest. Agendum ergo est actione *confessoria*, si heres in usus servitutis taceatur, ut alter patiantur heredem ultteriores servitute uti. d. L. 19.

Acquisitas) Si scil. pecunias hereditarias eis crediderit.

In jure errans) Non enim praeo est, qui dolo caret, licet in jure erret. d. L. 25. v. gr. qui putabit testamentum jure factum, in quo heres institutus, modo tamen adhibuerit petitores, aut adhibere non poterit, quod si hoc omiserit, in culpa tantum erit, non in dolo. Brönnem. ad L. 25. ff. d. 2. n. 7.

Lacupletor) In tantum enim sua hereditas, hac vero cum augmento restituenda; quod secus in vindicatione rei singularis, quippe quae augmentum non recipit.

Non preparata) Quia sunt favorabiles; secus in *gratia*, quæ est odiosa, imo jus quodd legitimum jam vivo patre debetur filio, quod à cin nepotem transmittit.

TIT. III. III. C. 31.

De

Hereditatis petitione.

Præsent tempus) Antequam scilicet adeatur hereditas.

Jus in re) Revera hereditas non est separatim jus in re, sed jus defuncti continuatum. Quicquid enim defunctus jure donatus, pignoris, vel servitutis habuit, id pariter apud heredem jure domini, servi utis, vel pignoris est. Non enim plus juris transferre potest defunctus, quam ipse habuit.

Præstationes personales) Hæ debentur vi quasi contractus, ex administratione rei alienæ oriundi, vi cuius perceptos fructus restituere, & damna data reparare tenetur.

Non prohibetur) Quia ex diversis causis agit, & sic exceptio rei judicatur ipsi non obstat. vid. *T. Sape* 63. ff. d. Re Jud.

Secundis) h. e. *substitutis*, si primi instituti defecerint.

Certis rebus) Si coheredem non habeat, ipse ex assa heres erit; alias pro legatario habebitur.

Emptor hereditatis) Si sc. actiones ipsi nondum *cesse* sint, cessis actionibus habet hereditatis petitionem directam. arg. *L. s. C. d. Hered. vel ass. vend.*

Ignorantis) Nam si sciverit actum ipsum non possidere, sibi imputet, quod contra eum egerit.

Præstitit) Si enim actoris non amplius interest; ubi ergo cesset interesse, ibi cessat actio. Nam exceptio, *Tua non interest*, repellit eum non agentem.

Nihil prodest) Fictus enim possessor in ænam quasi condemnatur, quod dolo rem possidere desiderit. Quod ipsum tamen vero possessori prodesse non poterit, quia hic nihilominus rem suam sine causa detinet. Et sic casus est, ubi quis idem bis consequi potest, scilicet ex diversis causis. vid. *Struv. Ex. 10. tit. 48.*

Non possederit) Quamvis enim ab initio non fundata fuerit actio, sufficit tamen, quod jus agendi supervenerit ante se septimam.

Mutua) Actio enim hæc universalis est, non intuitu rei, quæ petitur, sed intuitu juris, ex quo pectur.

Propterea) Aliud ergo, si se non pretendat heredem, sed dubitet tantum, an hereditas ad alioem pertineat *d. L. 4.* vel alias exceptiones contra præsumendum debitorum habeat.

Fun.

Functionem) h. e. pretia ex rebus hereditariis redacta perinde petuntur, ac si res ipsa extaret, cum omne illud, quod ex hereditate emum, iterum hereditarium existat, succedit enim in *universilibus* pretium loci rei, & vice versa. Quod secus fit in singularibus sive contractibus.

Usuli actione) In eo tandem in subsidium actio doli contra eos locum habere solet.

Non possit) h. e. si alienator non sit solvendo, vel si discesserit.

Vid. Bachov.) Dicit hic, tali casu propriam hereditatis petitionem locum non habere, quia possessor singularis non est heres; quia tamen possidet aliquid ad hereditatem pertinens, & petitio hereditatis se diffundit per omnes res, per consequentiam & praesens possessor in subsidium tenebitur.

Vindicantur) Et sic non sufficit, si heres doceat, rem jure hereditario ad se pertinere, sed probare debet dominium defuncti in illa re.

Allegare debet) Uraior scire possit, quo titulo res possideatur, & inde conet, an contra ipsam rei vindicatio, an petitio hereditatis sit instituenda, ne alioquin ultra agat U. M. ff. h. t. §. 3. Disp. d. *Necessitate edendi titulum possessionis c. 2. n. 2. 29.* Generaliter autem: Toties edendus est titulus a possidente, quoties res vel is sine titulo possideri nequit. Expl. est in Possessore Regalium, Domaniarium, c. Ceterum quando dubitatur, utra actio possit institui, suadent & admittunt intereter, ut eodem libello actor cumulet & hereditatis petitionem, & rei vindicationem. Struv. Ex. 1. a. Th. 51. Haec cumulatio tamen non copulative, sed alternative fieri debet.

Commendata) Quia scilicet, ad huius restitutionem etiam obligatur heres, cum actio ex contractu contra heredem datur; interest ergo heredis, ut has quoque res in hereditate recipiat.

Successores) h. e. quae fructibus comparata; in universilibus enim pretium succedere loco rei, supra annotatum fuit.

Servitutibus) Quia petitio hereditatis datur ad restituendum; servitutem venominis nihil restitui p. test. Agendum ergo est actione *confessoria*, si heres in usu vitulis turbetur, ut aliter patitur heredem ulterius servitus acti. d. L. 19.

Acquisitas) Si scilicet pecunias hereditarias aliis crediderit.

In jure errans) Non enim praeo est, qui dolo caret, licet in jure erret. d. L. 27. 31. qui parat testamentum iuste factum, in quo heres institutus, modo tamen adueris peritiores, aut adhibere non potuerit, quod si hoc omiserit, in culpa tantum, non in dolo Brannem. ad L. 25. ff. h. t. n. 7.

Lacupletior) In tantum exim iusta hereditas, hac vero cum augmento restituendum quod secus in vindicatione rei singularis, quippe quae augmentum non recipit.

pit, sed semper in eodem statu manet, secus ac hereditas, vid. Hahn, *ad Wesenb. b. t. n. 10.*

b. f. possidere) Et sic ad omnium fructuum restitutionem obligatur.

Vid. tamen 62.) In hac L. dicitur, quod mercedem navis præstare teneatur m. f. possessor, etiam si usus non sit; pecunie vero in hereditate reperte non præstet, nisi attingat, per L. 20, §. 14. d. Navis enim periculum non sustinet, si locat; aliud in pecunia credita.

Non tenetur) Etiam si res quædam dilapidaverit; credebatur enim se re sua abuti, d. l. 25.

Post iudicium) Quis antes rem dimittere non tenebatur, nisi postquam petita. Ergo cum petita, imputet sibi, quod non mox restituerit.

Casu fortuito) Nec enim mox actione mota rem restituere tenetur; Quis incertum, an actor victoriam sit obtenturus, Eb. f. possessor recte expectat sententiam.

Statim distrabere) Sic enim pro re pretium accepisset, & ita liberatus fuisset a periculo post venditionem. Regula ergo est; Post moram periculum est morosi; L. 32. ff. V. O. L. 5 ff. R. C. Lim. Nisi res apud alterum æque peritura fuisset, quia sic nullum damnum ex mora, sed ex infortunio sensit; *Sublim.* Nisi rem alter mox voluisset & potuisset distrabere. L. 15, §. fin. ff. R. Vind. L. 14 §. 11, in f. ff. quod met. caus.

Deducit) Quis fructus non intelliguntur, nisi deductis expensis. Quicquid ergo post hanc deductionem superest, hoc demum pro lucro ex re aliena percepto estimandum.

Nihil percepit) Sufficit enim, quod bona fide utiliter impenderit, cum even-
tum in se recipere non teneatur.

Officio deducit) Observandum hoc, quod in iudicio *universali* siue hereditatis petitione, quoad restitutionem expensarum minus agitur cum m. f. possessore quam in iudicio *singulari*, siue rei vindicationis, ubi utiles non deducit, sed tantum tollit, cons. L. 38. ff. b. t. L. 38. ff. de R. Vind. L. 5. C. eod.

M. f. possessor tollere potest) Non puto stricto jure m. f. possessori quicquam iuris superesse circa *voluptuarias*, sed tantum b. f. possessori tollendi facultatem permissam; Nec obstat d. L. 39. Si enim ibi verba illa: *Nam prædons probe dicitur, non debuisset in alienam rem supervacuas expensas facere, quasi in parentibus accipiuntur, res solæ est, cum obiter tantum immixta fuerint.* vid. Goulderus *ad L. 79 §. 2. ff. de V. S. n. 5.* Nisi tamen forte res *promiscuis* sit, h. e. vendibilis vel locabilis, cum sic ex multis voluptuaria utiles fiant, ex ratione, quod ita plus pretii aliquis consequi possit.

Mortuum) Mors probatur per duos testes, qui dicti sui rationem reddunt, per unum vero testem non aliter, quam si mors sit occulta, aut plures testes habere impossibile sit: porro per attestatum magistratus, aliquando etiam per conjecturas, quæ tamen iudicis arbitrio committuntur. vid. Mascard. c. 1.

LXX. annis majore) Deficit hic præfixus certus terminus legalis, quare arbitrio iudicis tota res deferenda, quando sub cautione hereditas absentis concedenda cognoscitur. Quod enim de ætate 70. ann. hic dicitur, ad Jus Saxon. pertinet: Jure Civ. enim potius presumitur, hominem ad 100. annos vivere, cum autem hoc radicatum sit, iudex juxta illud, quod communius fieri solet, arbitrium interponit.

Probationis) v. gr. testimonium tribunæ, sub quo quis militavit, cum hic vitæ & mortis notitiam habere presumatur.

Ab intestato) Sufficit, modo prius probaverit, nam heres ab intestato tandem habet fundatam intentionem, donec adversarius testamentum produxerit; testamentum enim conditum esse, consilii est in facto; ea vero, quæ sunt facti, non presumantur, sed probanda.

Iusta causa) Si forte res per mortem petatur.

Prescribitur) Quot annis dominio, tot annis quoque actioni reali præscribitur. vid. L. si quis 3. C. d. præscript. 30. ann.

XXX. annis) Si pura realis esset, decennio præscriberetur, sed cum præstationes personales concurrant, extenditur hæc præscriptio ad terminos actionum personalium. d. L. 3. De Jure Saxonico annus & dies Saxonici superadditur. vid. U. M. ff. b. t. §. 4. Exceptionem in Praxi formant petitione hereditatis paternæ, vel avicæ, & ab ea liberos non nisi XG. annis excludi volunt, in primo tricennio ex capite unde liberi, in secundo ex capite unde legitimi, in tertio ex capite unde cognati eos admittentes, vid. Carpz. p. 3. c. 74. d. 30.

TIT. IV.

Si pars hereditatis petatur.

U*T supra*) Quod juris est in toto, idem juris quoque est in parte. L. Quæ de tota 76. ff. d. R. V. c. 30. d. R. 3. in dno.

Quartum tantum petit) Quia nasci possunt tertium, Qui casus ut ut forte inter ratiolimos referendus videatur, non tamen plane est incognitus, ut exemplis probatum in U. M. ff. b. t. §. 2. Quin & quinque uno patre editos cit. L. 7. testit. Neque hoc est contra regulam: Quæ raro fiunt, non attendit Prætor; nullum enim præjudicium hac in parte alteri creatur. Quia post paucos

mones, si non tot nascantur, residuum & quicquid portioni suae adhuc defuit, cum fructibus interea perceptis capit.

TIT. V.

De

Possessoria hereditatis petitione.

N*(habet differt)* Scilicet ratione effectus, differt tamen utique ratione cause efficiens, quia hic coram Praetore agnoscenda bonorum possessio & quidem tempore praefinito.

TIT. VI.

De

Fidei commissaria hereditatis
petitione.

R*(Effinita)* Intelligendum hoc est restitutione *verballi*, quae nimirum solis verbis fit, ubi tamen alius adhuc possessionem rerum hereditariarum habet; nam & verbis hereditatem restituendo se liberare poterit heres directus. *L. 43. ff. ad SC. Trebell.* quod si *realis* fuerit, restitutio, non opus habebit actione.

(Eiductarium) Contra hanc enim actionem ex testamento experitur, ut sibi hereditatem restituat.

LIB. VI. TIT. I. III. C. 32.

De

Rei vindicatione.

D*(omium declarari)* Dominium quidem jam antea ipsi competit, alias enim vindicare rem non posset, sed cum adversarius dominium hoc negat, hoc respectu se dominum primum declarari petit.

(Directus & utilis) Quale enim dominium adest, talis quoque vindictio.

(Restrictio) Scilicet ad certum tempus; quale restrictum dominium in *marito* occurrat, respectu dotis. *L. 30. C. de jur. dot.*

(Ob naturale) Quale est uxoris in dote constare matrimonio, quod interim quisque re dicatur, donec maritus vel moriatur, vel ad inopiam vergat, conf. *L. 29. C. de jur. dot.*

Fidum

Fictum) Ex hoc nascitur actio *Publiciana*, qua Praetor fingit rem esse usucaptam, & per consequens fingit me esse dominum.

Acquisitum) Sufficiens enim, quod tempore sententiae sit dominus. Exemplum foret, si quis fundum fratrem suum vindicaret, cum crederet fratrem esse mortuum; hic vero dum post litem contestatam moriatur.

Absolutus reus) Quia tempore sententiae cessat ius actoris, ille tamen, ad quem dominium devolutum, ius vindicandi consequitur.

Emtori) Nam rei vindicatio vendi & cedi potest, quo casu utilis actio transferretur.

Rem emm) Ita enim dominum quaesitum est his personis, quod hic singulare; nam alias res mea pecunia empta, mea non est. Si vero non tutor, sed extraneus emerit pecunia pupillari, pupillos tantum habet tacitum hypothecam, *L. 7. ff. qui pot. in p. tutor.*

Militi) Si scilicet ex peculio castrensi quid comparatum, hoc pariter induit naturam peculii castrensis.

Uxor) Si scilicet res ex pecunia dotali *con/sensu* uxoris comparata. Hic decedente marito, si liberi domum ita comparatam retinere, & viduae pecuniam restituere velint, illa hanc acceptare non tenetur, *consuet. 28. ff. de iur. dot.* Alias mulier rem dotalem vindicare non potest, sed maritus, *L. Doce ancillam. p. C. de R. V. vid. Disp. de iure mariti in bonis uxoris, c. 2 §. 50.*

Quibusdam aliis) Domino arboris, quae in alienum agrum translata coaluit & radices agit, *L. 5. §. 3. si aliquid donatum ei lege, ut alimenta praestentur, id si non fiat, dator utilis c. l. si is, qui tabulam pingit, eam possideat, domino tabulae utilis actio datur, c. l. §. 34.*

Nominando) h. e. qui alieno nomine in possessione sunt, a rei vindicatione liberantur, si verum possessores nominent, in quem posses lis transferretur; quod si ille non compareat, actor immittitur in bonorum possessionem.

Vid. tamen) Ex *h. l.* apparet, quod suff. sit, si modo *rei iudicata* tempore possideat, quin sic effectum habere potest sententia. Imo iustitia causae quam maxime consideranda, eo tempore, quo sententia fertur.

Continetur directio) Actionem enim semel fundatam & motam suo facto intervertere non potest reus.

Lata culpa) Ante litem contestationem enim scientiam rei alienae non habuit, ergo credidit se re sua abuti.

Reimpositionem) Quia tunc scientiam rei alienae adeptus est; Vel si nondum crediderit rem esse alienam, cognare tamen debuisset, sententiam contra se ferri posse, hinc diligenter debuisset custodire.

Calpe abferri) lateret hoc casu, num *ante*, an *post* litem contestatam quis possidere desinat. *Ante* litem contestationem dolus requiritur, *post* litem contestationem sufficit culpa. L. 36. §. 1. ff. b. t. Scriv. b. t. c. 12. Ratio quis per litem contestationem quasi contrahitur cum adversario super re petita. L. 3. §. 11. ff. de pign. vi ergo hujus quasi contractus obligatus est, ad rem illam servandam pendente lite.

Possidet) Nulla actio realis datur contra heredem qua *heredem*, sed *possessorum*.

Locuspletioris) Quia si non amplius actio realis, sed ex delicto paterno, quod dolorem distraxerat. Ex delicto vero tenetur heres, in quantum locuspletior factus.

Post litem) Si litem contestata, actio indistincte, etiam ex delicto esset, devolvitur ad heredes vi quasi contractus, qui subest in litem contestatione. add. Brunn. d. Concurf. cumulat. & transmiss. actum. Sed. 3. c. 3. §. 17.

Collecta) Si universitas rerum aut corporum; aliud ergo in universitate junctum. Quatenus jura rei sunt, estentur hac cum principalibus simul vindicantur; sed quatenus de universitate jura personalium quaeruntur, ut in hereditate, extant definitiudicium esse singulare.

Incorporales) Hic enim datur actio *confessoria* & *negatoria*.

Sunt facti) Modo nihil obstat bonae fidei. v. gr. *mala fides* defuncti, de quo in L. 40. vel lex obstat contrarii, de quo in L. 45.

Obst. L. 40.) Haec L. agit de casu, ubi quidem defunctus in b. f. sed heres in mala, ob quam fructus suos facere nequit.

L. 45. de Ufur.) Textus hic loquitur de tali b. f. possessore, cui lex est impedimento, cujus exempla sunt in L. 12. ff. condit. conf. dat. caus. non fecit. L. 22. §. 2. ff. pignus. ad. & in c. L. 45. Vel dici potest; Fructus non fieri b. f. possessoris irrevocabiliter, extantes enim restituunt.

Vid. tamen) In foro receptum, ut, in quantum qui locuspletior factus, fructus restituantur. Scriv. b. t. c. 12. Carpz. p. 3. c. 12. d. 22. Aliud in puncto juri: Alter enim sibi imputet, quod rem suam non citius vindicaverit; b. f. vero possessor pro se habet actum, & hinc ignorabat, se rem alienam possidere.

Extantes) Quis in concursu veri & ficti domini, illius crasa est potior.

Industriales) Hos quidem percipiendo suos facit, juxta c. L. 28. sed tantum quoad facultatem consumendi: Si vero non consumserit, veri domini supervenientis conditio melior est.

Ufucapit) Alias enim si fructus per triennium possederit, a domino superveniente repeti nequeunt; Sunt enim res mobiles, quae triennio ufucapiantur; & concurrunt

currit hic iustus titulus, dum fructus quasi ex re sua percepit. In Saxonis prescribentur anno & die. *Carpx. p. 3. c. 32. d. 29.*

Perceptendos) Quos scilicet ipse dominus *bonis* percipere potuisset, *L. 23. ff. h. t.* Creditor vero illos fructus percipiendos restituit, juxta *L. 3. C. de pig. ad.* quos non debitor, sed ipse creditor pro sua conditione acquirere potuisset, nam creditor possidet ex voluntate domini, aliter vero non.

Petendus) Quia non veniunt jure *adrem*, h. e. non coherere rei petite, cum res singularis hic petatur; aliud ergo in *personae hereditatis*. Res enim *universalis* sive hereditas augmentum recipit, non vero res *singularis*.

Non petiti) Quia omnia, quae pendente iudicio superveniunt, in litem deducta & cognitioni in hac subiecta videntur.

Impensas fructuum) Una cum usuris *Brannem. Consil. 99.*

Melior existat) Est hic differentia inter b. l. possessorem, & negotiorum gestorem; ille impensas re petita non reperit; *c. L. 24.* Negotiorum vero gestor reperit, *L. 12. §. 2. ff. de neg. gest.* hic enim personam principalis ex gesto obligatam habet, non ille.

Pretarius) h. e. modo ille non sit pauper, sed tantum in bonis habeat, ut refundere possit, alioqui tollit tantum, quantum potest, *d. L. 39.*

Tantum tollit) *Quoties in. f. possessori impensas tollere permittitur, toties domino ferat conceditur facultas tantum pretii offerendi, quanti res oblata vendi potest, ac alias malitiis hominum indulgeatur. L. 23. ff. h. t.*

Voluptuarius) Si res sit promeritalis, sive venalis, vel locari solita, tunc expensae voluptuariae habentur pro utilibus, quia majus pretium attentionis & locationis pro illa habere possum.

Et m. f. possessor) Quantum ad m. l. possessorem, hoc dubium est, dum enim scivit, rem esse alienam, voluptuarias expensas donasse creditur, & nulla ratio est, quare hic m. l. & b. l. possessor ejusdem conditionis esse debeant, imputet ergo sibi, quod in rem alienam impensas fecerit.

Dominum) Probatur dominium per titulum & traditionem a domino *litam*, solutionem pretii, durationem temporis, confessionem adversarii, signi appositionem, perceptionem fructuum, exactionem census &c.

Difficillima) Cum etiam dominium Auctoris & auctoris auctor probandum, quod fere impossibile, nisi agatur de vindicatione rei *inamobilitate* usquecepta; Probata enim usucapione, probatum est dominium, etiam si prior possessor fuerit non dominus.

A mendace) Qui enim negat fundamentum beneficii, beneficio est indignus, sic negans se fideiussisse, amittit beneficia fideiussoris *L. 10. §. 1. ff. de fideiuss.* Per-

ter quoque negans manum suam exceptiones contra instrumentum illud armitur, *autb. contra. C. d. Non num. pecun.* Ergo quoque, qui negit se possidere, indigne est beneficiis possessoribus competentibus.

Proba-verit) Ita tamen, ut reo saluum maneat iudicium *petitorium*, *diff. Nov. 18.*

Competit) Scilicet, si vassallus vindicet *utile* dominium.

Causa) h. e. cum omni utilitate, fructibus, &c. observata tamen distinctione inter *b.* & *m. f.* possessorem.

Dominus) Scilicet respectu *adversarii*, dominium auctori delegantis; nam revera jure dominus est, & hoc sensu in jure dicitur dominium suum vindicare, §. 4. *J. d. Actio.*

Restituere tenetur) Quia alias dominus revera reus suam emeret, quod iniustum.

Emerit) Discat enim cautius metuari, *L. 1. C. de furtis*, & conveniet venditor, a quo deceptus.

Protestatione) Quia sua protestatione non potest sibi obligare ignorantem dominum ad solvendum pretium, quod non debet, siue, nemo sua protestatione alium potest facere debitorem. Immo protestatio ius tantummodo conservat, non vero quaerit, & ita praesupponit ius reservabile, vid. *C. C. Sect. 2. c. 3. §. 18.* In electoratu tamen Saxoniae, si judicialiter protestatio facta fuerit de re emta domino repenti restituenda, pretium solum repetere potest, *Dec. Elect. 90.*

Adempta) His casibus enim negotium alterius utiliter gessit, actione ergo *N. G.* repeti potest pretium, vid. *Serv. Ex. 11. Th. 35. C. C. d. l.*

TIT. II.

De

Publiciana in rem actione.

A *Cito in rem*) Imitatur haec actio rei vindicationem, ita ut quicquid in hac iuris, etiam in Publiciana obtineat; nisi quod Publiciana in hoc melior sit, quod dominium non probandum; in hoc vero deterior, quod non contra quemvis, sed solum contra *non titularum* possessorem datur. Ergo si rem casu omnium possessor *b. f.* emerit, non datur contra illum Publiciana, quia aequale ius cum auctore habet, & simul possessione adhuc gaudet.

Nondum impleto) Publiciana aucturus omnia usucapionis requisita habere debet,

bet, excepto temporis implemento. Si enim tempus completum, verus dominus esset, & sic non opus haberet Publiciana, sed rem mox vindicare posset.

Necessitatem & aequitatem) Sæpius enim dominum quis probare nequit, qui tamen puto utulo rem accepit; æquum itaque est, ne omni plane actione destituatur, h. s. possessor, sed ut contra possessorem non titulum ipsi succurratur.

Le legato) In legato quidem dominium transfertur ipsi jure, ut sic liquida videtur esse vindicatio; Verum cum incertum adhuc esse possit dominium testatoris, legatarius ad hanc actionem confugere potest, si probare possit, defunctum iusto titolo & h. fide possedisse.

Tradita) Quia in hunc prius *jus realitæ* translatum, vid. L. *Quoties* ff. C. de R. V.

Possidentis) Quia possessio juncto titulo fortior est vado titulo, & uterque non dominus per se habere in re aliena, unde prioritas temporis alteri præjudicare nequit. Brunnem, ad d. L. n. p. n. n.

Accipiens) Quia haec prius vendita.

Subjct) Orta scil. ex facto alieno, v. gr. si procurator dixerit, se mihi emisse. d. l. n.

Furtiva) Quem scil. putabat sanæ mentis.

Etiã jure Can.) Per hanc actionem enim vero domino non præjudicatur, sicuti per usucapionem, eum tantum contra possessorem *injustum*, sive non titulum detur, quod secus in usucapione, quæ etiam verum dominum a jure suo excludit Struv. Ex. u. Tb. 41. Brunnem, ad L. 7. b. n. f.

Non domino) Nam si verus dominus fuerit, dominium pariter in me translatum, & sic non opus usucapione, sed vindicatio mihi competit, cum onere tamen probandi dominium auctoris.

Vitiosa) h. e. *furtiva* vel *vi possessa*; vel quæ extra commercium, ut res sacra, religiosa.

Qua tali) h. e. qua dominium probare potest.

Alternative) Si enim dubitetur, quæ actio competat, possunt cumulari actiones ad idem tendentes, verum non simpliciter, sed *alternative*; Alias libellus foret vitiosus, & obfaret exceptio ineptæ cumulationis.

Jure domini vel quasi) h. e. jure domini *veri* vel *ficti*, ob fidam scil. usucapionem.

Vel quasi) h. e. qui dolo possidere desuit, vel *liti* so obtulit.

Verum dominum) Nisi mandante domino res vendita, vel jam antea auctora domino conventus & absolutus fuerit. Brunnem, L. pen. ff. b. t. n. a.

Aequum firmum) H. e. qui pariter titulum habet, & insuper adhuc possessione nititur.

Quibusdam Casibus) E. gr. Si quis rem a non domino emerit, & venditor postea veri domini heres factus fuerit, rem vero illam casu receperit, tunc res hac actione ab ipso repeti potest. *d. L. 24. ff. 4.* Sicuti enim verus dominus rem venditam ad se revertisse retinere nequit, ita nec non dominus si postea dominus factus, conf. *L. 17. ff. ruiton.* Aliud exempl. in *L. 18.* Si quis ex causâ damni infertus immisus in aedes, dominus vero postea possessionem recuperaverit,

TIT. III. IV. C. 66.

Si ager vectigalis, id est, emphyteuticarius petatur.

Contractum) Emphyteusis consideratur vel quæ confirmatur, & sic est contractus, vel quæ constituitur, & sic est ius in re, sive dominium utile, & eatenus convenit cum feudo, si modo lex fidelitatis accedat. Valer itaque argumentum a feudo ad emphyteusin, & vice versa; nisi ratio diversitatis doceri possit.

Ipsum ius) Hoc sensu in præsentî titulo capitur, emphyteusis enim constituta ius reale seu dominium utile, & per consequens actionem realem, seu utilem vindicationem tribuit. Alia ratio est emphyteusis constituenda, quæ constitutio fit per contractum, & hinc tantum actionem personalem producit.

Dominii) Et sic non pro fructibus, in quo a locatione differt.

Ab obiecto) Illud enim nihil refert, an clericus vel laicus emphyteusin concedat, sed attenditur tantum, qualis res sit.

Romanus) Hoc admitti potest, quatenus hic contractus distinetur ab alijs naturæ acceptæ, reversa enim iam tum adfuit autem Zenonem, sed confusus tantummodo cum alijs contraditionibus, itaque dubitatur, tum ad locationem, an ad emtionem referendus esset. Potius igitur *Juris Gentium* dicendus, cum Imperator Zenoeus non constituerit, sed tantum ab alijs separaverit. In effectu enim res eodem recidit, postquam enim contractus hic semel receptus, æqualem vim obligandi habet, quam si esset juris gentium, vid. Annot. ad §. 3. *J. Locat.*

Communiter) Scilicet, in emphyteusi Ecclesiasticæ; *L. 14. C. d. SS. Ecclæs.* cum Ecclesiæ securitati quàm maxime prospiciendum, conf. *Mev. 3. d. 289.* Idem est, si in rebus civitatis constituatur emphyteusis, *L. f. C. de Vendend. reb. Civit.* Quia harum

harum rerum dominium nunquam in alium transferri potest, nisi adhibitis certis solennitatibus, inter quas etiam scriptura.

Uti nomen) Cum enim hic contractusmero consensu perficiatur, nec *proportio* rei & pretii hic attendatur, cum non pro fructibus, sed in recognitionem domini solvatur canon, nihil interest, quantus sit canon, cum etiam per rem minimam possit fieri recognitio domini.

Natura) Est enim emphyteus contractus b. fidei, pacta vero contraditibus b. fidei adjecta aequae valida sunt, quam si naturae contractus essent. vid. C. C. f. 2. c. 9. §. 37.

Emphyteuticaria) Hoc nomen in *Jure* non occurrit, inde alii conditionem ex L. 2. C. de *jur. Emphyt.* hic locum habere dicunt; Verum cum emphyteus in nomen contractuum nominatorum relata, nomen actio ejusdem nominis inde resultabit, & conditio tantum locum invenit in *potius legimus*.

Personalis) Quatenus agitur de emphyteusi *constitutio* seu per contractum acquirenda,atenus nascitur inde actio personalis. Quatenus vero agitur de emphyteusi *constituta* mediante traditione, eatenus producit actionem realem.

b. f.) Si enim omnes contractus consensuales b. f. sunt, uti hoc colligi potest ex L. 9. §. f. ff. d. O. & A. necessario quoque de contractu hoc emphyteuticario idem dicendum. Et quamvis actio emphyteuticaria in §. 28. J. d. *Admonab. expolite* non invenitur, *implicite* tamen sub *locatione* continetur, vid. annotat. ad d. §. 28.

Directa) Quia uterque simul obligatur ab initio.

Eiusque heredes) Sive possideant, sive non, cum dolo malo possidere desisse videantur, fundum irrequisito domini consensu alienantes, unde merito pro possessoribus condemnandi sunt L. 158. ff. d. R. J. Carpz. d. l. Accedit, quod haec actio personalis sit, ex contractu resultans, huc non attenditur, an heres rem possideat.

Singulariter) Quia haec actio ex *contractu* est, & sic non transit in tertium possessorem; aliud, si actione *reale* experiat, h. e. si finita emphyteusi rem vindicet. Dicis, quid ergo opus actione ex contractu, cum semper & quocunque casu domino satis prospectum sit adversus ipsam emphyteuticariam? Resp. Interest domini *directi*, ut quam plures ad suum consequendum habeat actiones, & consequenter, ut non amittat actionem personalem ex contractu genuinam, si non fundum emphyteuticum vindicare, sed canonem nondum solutum tantum petere velit.

Obsterilitatem) Quia canon non solvitur pro *fructibus*, sicut in conductione, sed in *recognitionem domini*; hoc vero recognoscendum, etiam si nihil fructuum inde perceptum, dominum enim recognoscere teneor, quando rem detineo.

Quoniam usum) v. gr. Si integro anno a fundo abesse necessum habuerit. Carpz.

L. i. Reg. p. cum sic fundus pro penitus extincto habeatur, nam quod possidere nequeat, illi is nec tenetor recognoscere dominium. *C. C. Sect. 2. c. 9. §. 4.*

Dominantur) Tunc enim potius pro usu rei, quam recognitione utilitatis dominii pensionem solvit, & ideo eodem beneficio valere quo colonus *greditur*, ut potest.

Certa pars) Sic enim emphyteutarius est qualiscunque *partiaris*, qui cum domino societatem fructuum inuit, & sic quoque pro rata periculum sustinet.

Tradita) Per hanc traditionem utile dominium translatum, & hinc ex hoc tempore oriuntur actiones reales, contra quemvis possessorem, si scilicet emphyteusin iam traditam amiserit, *L. 15. C. R. Vir.*

Annua pensio) Definitio haec convenit cum *fundo*, si modo hic substituitur: *sub lege fidelitatis*. Unde valet etiam argumentum ab Emphyteusi ad Fundum & contra Abrah. Miconnet. *Eprou. Loc. Legal. Everhardi. Sect. 3. Loc. 34*

Idem est) Quibus modis plenum dominium transferatur, illis quoque utilis, sive emphyreusis, vel *fundum*.

Ultimam voluntatem) Quicquid alienari potest, illud quoque per testamentum relinquere & praescribere potest.

Praescribitur) Accedente tantum titulo & bona fide; Et quidem dimisso *scire*, & occurrente canonem, longo tempore; *ignorantis* vero, tempore longissimo, vid. *Struv. Ex. n. Tb. 46.*

Correcta) Olim enim *Ecclesiastica* ultra nepotes non extendebatur. *d. N. 7.*

Pactis) Poteest enim concedi vel pro *liberis* tantum, ubi heredes extranei excluduntur; vel pro *masculis* tantum, ubi excluduntur feminae. *Struv. d. l. Tb. 45.*

Titulo singulari) Illo scilicet titulo, qui alias ad dominium transferendum exigitur, nam emphyreusis etiam locari poteest, sed ita ius ipsum minuet penes lucratorem.

Quocunque) Sc. qui alius ad dominium transferendum habilis est; *Quocunque enim titulo dominium res plenum transferatur, eodem quoque transferatur utilis.*

Prohibere valent) Hoc certum est, si liberi sint *heredes* patris alienantis, quia enim ius emphyteuticum cum ipsa hereditate transfertur, liberi, qui heredes patris esse cupiant, etiam factum illius circa emphyteusin praestare tenebuntur, pennde ut in *fundo 2. F. 45* Quod si vero liberi *suo jure* emphyteusin petant, utpote si illa aequifit concessa liberis quam parentibus, quod vocant emphyteusin *ex pacto & provocatione*, utique liberi alienationem impugnare poterunt.

Non obferuari) Ut pote ubi contractus tantum *annuitur*, sed dominium non amittitur, & venditor obligatus tenet ad solvendum canonem.

Recipere) Nisi ipse intra 2. menses idem pretium solvere velit.

Quocunque finem partem) Scilicet 2. pro *Cens.* quod *landrentum* appellatur, die *testamentari*. Hodie plerumque *vigesimo* pars pretii est, s. pro *Cens.* *Carpe. 2. lib. 3.*

g. n. 2.

g. n. 1. Quod si hoc laudemium non solvatur, quæ actio ad illud consequendum competat, non ita expeditum est; Conditione ex *cit. L. fin. C. b.* experiri vultum esse puto, quamvis Franzk. q. conditioni ob causam locum faciat. vid. *Tr. de A. F. J. S. 1. m. 6. §. 16.*

Recusatur) h. e. si nec *consentire* velit in alienationem, nec ipse *emere*; spatium enim hoc bimestre deliberationi ipsius relictum.

Contra ejus consensum) In hoc differt emphyteusis a *seudo*, nam domino dissentiente nunquam feudum vendi potest, quia ibi est *arctius* vinculum, ob concurrentem obligationem personæ ad præstanda servitia. Refutare tamen domino invito feudum potest, quia tunc dominus non laeditur, utpote qui plenam proprietatem recipit.

Voluntatem) Quæ tamen expirat extincta emphyteusis, quia resoluta jure danda resolvitur jus accipientis *L. 31. ff. de pignor.* Non ergo ulterius subsistet, quam quousque emphyteusis penes emphyteuticarum descendentes remanet. Si enim ad dominum vel ad agnatos, qui simul heredes non sunt, redeat, hypotheca expiraret.

Retrahitur) Quod jus retrahitur domino quoque in *seudis* conceditur.

Apocbas tamen) h. e. quietantias solutorum tributorum, *Contributions-Zettel*, quo inde dominus videt, an prædium tributis liberatum sit, & ita dominus contra fîctum apocbas his aliquando uti possit.

Habens) *Quæcunque remedia competant pleno domino jure directo, illa competant uti domino utiliter.*

Uti possidens) Si turbentur.

Unde ut) Si dejecti.

Prætoris) Dicitur in *cit. L. 17. Prætoris* utilem in rem actionem dare, inde tamen non mox inferendum, quod ipsa actio sit prætoris, alioquin enim & vindictio, quæ vasallo adscribitur *2. Feud. 1.* Prætori adscribenda foret; sane ex dominio utili, utilis vindictio sua sponte fluit.

Realis) Non est hæc separata actio, sed species rei vindicationis, uti enim vasallus feudum vindicat utri rei vindicatione, ita quoque emphyteuticarius.

Directam dominicam) Quia dominus ante dominium in emphyteuticarium transtulit; & hinc contra bonam fidem ageret, si ipse feudum detinere vellet, Imo cui utilitas rei deberetur, illi etiam debetur possessio, quia alias re uti non posset.

Cum omni causa) h. e. cum omni utilitate, quam quis inde percipere potuisset.

Civili) Sc. prædio in potestatem hostium reddito.

Valens) Quod si dominus nolit, & onera fructibus majora sunt, conceditur de relictis rei emphyteuticariæ. *Zael. ad tit. ff. Locat. n. 74.*

Prescriptione) Opus tamen hic est *titulo & b. fide*; nam si quis siverit præ-

dum esse emphyteuticum, ut 30. annis canonem non solverit, non proderit ipsi præscriptio, arg. c. fin. X. de præscript. cont. quæ de præscriptione *fundi* dicta sunt in E. J. F. 4. n. 90. 9.

Emphyteuta directum) Hoc contingit, si emphyteuta canonem per 30. annos b. fide non præstiterit.

Domini) Si scil. ipse occupet predium emphyteuticum, & per 30. annos *quinto* possideat.

Aut quærem) Hæc verb. neque tantummodo de emphyteusi *necessaria* loquuntur, identitate tamen rationis etiam in emphyteusi *civili* obtinebit, Carpa. d. def. 23. n. 1.

Levisima) Sed *levis*, ob generalem regulam, quod *utrisque* utilitas in contractu emphyteutico versetur, modo ex culpa illa non *leve*, sed *grave* damnum datum fuerit, h. e. tendens in fœdus domini *directi* damnum. Ergo *damnum*, quod uno vel altero anno pensatur, hic non attenditur, quia damnum *fructuum* est ipsius emphyteute.

Deterioratur) Potius enim non debet excedere delictum.

Aposita) Scil. quiescentis de contributionibus solatis.

Ipsa jura) Ita tamen, ut domino liberum sit, vel adimere emphyteusin, vel culpam remittere.

Interpellatio) Quis dies hic pro homine interpellat, *cit. L. 12.*

Viva emphyteuticaria) Alio enim hæc ex *delicto* nascitur, & hinc in heredem non transit, nisi lite a defuncto contestata. Vice versa, si ipse dominus non declaraverit mentem, & mortuus fuerit, heredi domini non competit jus declarandi, per tradita Carpovici. I. ut adeo idem hic obtineat, quod in actione *injuriarum*, quæ nec activa, nec passiva in heredes transit, *pr. Inst. de peric. & temporal. act.*

Declaratoria) Si sententia foret *privatoria*, interim fructus suos fecisset emphyteuta; *declaratoria* vero sententia retrahitur, & sic fructus interim percepti non emphyteute, sed domino cedunt.

Expellitur) Propria auctoritate solum licet pacto facultas concessa expelli nequit. Si tamen dominus jurisdictionem in illo loco habeat, & emphyteuticarius se ei expresse subiciat, vi reservatæ jurisdictionis expelli possit, vid. C. C. f. 2. c. 9. §. 39.

Repetere passio) Hoc scil. casu, ubi per *culpam* privator emphyteusi. Si enim illa alio modo exangvatur, expensæ in meliorationem factæ omnino repetuntur. Licet ei fructus, quos ante privationem, licet post lapsum biennii triennive percepit; ad emphyteutam pertinent, Carpa. *cit. l.*

Canonem) Non tantum *præteritum* cum usucio, sed etiam *futuri* anni, C. C. f. 2. c. 9. §. 42.

Offer-

Offendo) Una cum interesse.

Morem purgaverit) Graviter quidem disputant, an hoc casu, ubi tempus prescriptum elapsum, more purgatio sit admittenda? Verior tamen & equior sententia est, quod sic, cum dubium adhuc sit, an jure privationis uti voluerit dominus, an non. Neque hoc restringendum erit ad emphyteusin *ecclesiasticam*, sed eadem quoque ratio obtinet in *civili*: non enim excidit emphyteusis, nisi post declarationem, ergo saltem ipsi erit oblatio canonis cum interesse, vid. Disp. de Purgatione Mora 4. n. 47. C. C. f. 3. 2. c. 9. §. 40.

Tacet) h. e. acceptando canonem sine protestatione. Idem est, si dominus canonem in futurum recipiat, vid. C. C. d. 1. §. 40.

Recognitione domini) Auctor hic forte respicit ad censum *reservativum*, quem dominus sibi per pactum in venditione reservare solet. Alias quoque dicitur Censum *constitutum*, quando quis ex pradio alieno sibi certum censum annuum eruit, vid. E. J. F. c. 2. qu. 36. Sive tamen census *reservativus* sit, sive *constitutus*, nullibi propria dicendo adest cognitio domini, cum omne dominium translatum, indeque nec jure reale in fundo censitivo habeat censuarius, nisi hypotheca *expresse* ipsi constituta. Commodius itaque diceretur, in *memoriam pristini domini*, quia dominus rem suam vendens certum censum annuum sibi reservare solet, qui inde *reservativus* dicitur.

Jure feudali) Quia ibi emphyteusis non fit mentio, E. J. F. c. 2. qu. 29.

Civili) Occurrit hic contractus in L. 24. C. de S. S. Eccl. & Nov. 7. pr.

Jus superficiesarium) das Pfandrecht, ubi directus dominus dicitur habere das Grundrecht, cui expropter quotannis solvi solet, *salarium* tunc *Gegandins*.

Precarium) Jus hoc capit 6. l. Auctor, pro contractu cum Ecclesia inito, ubi nimirum certum pradium ad tres vine mibi conceditur, ut hoc ipsum me mortuo cum alio pradio ejusdem quantitatis ad Ecclesiam redeat; Vocatur alius tunc *Præferey*, quasi per preces impetratum, vid. E. J. F. c. 2. qu. 37. Ab hoc contractu non multum differt contractus *utalinius*, in quo pariter, cum ab incerto eventu dependeat, non attenditur latio, v. L. 2. C. de Jur. emphyt. C. C. f. 2. c. 1. §. 33.

LIB. VII. TIT. I. III. C. 33.

De

Ufusufructu, & quemadmodum quis utatur fruatur.

Res) Illud enim, quod servit, in hac materia semper res est.

Faci-

Facere) Nulla ergo servitus consistit in *faciendo*, sed si per pactum tale quid promissum, valet quidem pactum, & producit obligationem personalem contra promittentem, ejusque heredes, sed non afficit rem, & inde nec novum possessorem rei.

Dominantia) *Qualis est id, cui servitus debetur, taliter servitus denominatur.* Ergo si praedium *persona* serviat, est *personalis*; si alteri *praedio*, est *realis*, si praedium *urbana* urbana est; si *rustica*, rustica. Et sic una servitus *diverso* respectu, *realis*, *personalis* urbana ac rustica esse potest.

Pe sonalis) Revera omnis servitus est *realis*, quatenus est jus in re, *Personalis* vero dicitur usus fructus, non quod praedium non afficiat, sed quod ultra personam, cui debetur, non extendatur usufructus; itaque est jus reale personae debitum. Nam & jus re le ita constitui potest, ne personam egrediarur; cum & dominium ita transferri possit, scil. ad dies vix euntoris.

Conceditur) V. gr. calcis coquenda, arena fodienda, &c. quae servitutes etiam *innominata* vocantur, quia non habent nomen juris, sed scilicet tantum seu circumscriptivum.

De ejus lectione) Quae juxta *Becher.* & *Vinn.* sic restituenda: Nam & haustus aquae & pecoris ad aquam appellatus servitus est, personae tamen ejus, quia vicinus non est, non inuititer relinquatur.

Separatum) Sed effectus dominii.

Causalis) Quod scil. causam habeat ex ipso dominio dependentem. Sed cum *causale* & *formale* sibi opponi nequeant, cum forma etiam sit causa, commodius dici posset, usum fructum illum esse *materialem*, aliam *formalem* seu utor re, vel jure dominii vel servitutis.

Vindicandi) Utile dominium non in sola vindicatione consistit, nam dominus usu fructuario jus vindicandi simul concedere potest, quia rei vindicatio est cessibilis; sed consistit in libera facultate disponendi de utilitate rei.

Dominium) Qui habet usum fructum, utitur re, *sicut est*; Qui habet utile dominium, utitur re, *sicuti potest*, h. e. potest rem ad utilitatem suam pro arbitrio adaptare, ad instar domini.

Verus) Scilicet in re non consumptibili.

Quasi usufructus) In rebus sc. *consumptibilibus*.

Emancipationis) Ubi dimidiam partem usufructus in bonis filii emancipati retinebat, quod tamen hodie cessare, & liberis elocandis bona materna pleae jure tradendis esse, recte monet Carpz. d. 4.

In casu L. 3.) Dispositum in h. L. 3. quod conjux ad secunda vota convols, illorum lucrorum, quae a priori conjuge accepit, *propietatem* amittat, & usum fructum

Quam sitem retinet; quod tamen non extendendum ad portionem statariam, quippe quæ per secundas nuptiis nulla ratione amittitur, & superflui conjugii citra respectum viduitatis aut secundarum nuptiarum debetur.

Disparis) Dum uni proprietatem, alteri usufructum adjudicat, quod contingit, si res commodè dividi nequeat. Imo interdum alterutrum assignat usufructum, quod vocatur, die *Antzshierung*.

Obss. 10.) In *b. l. 10.* dicitur tantum, quod servitus urbana sine ædibus præscribi nequeat, coheret enim ædibus. In *L. 4. §. 17.* agitur de servitutis amissione per non usum.

Et titulo) Aut loco tituli *patientia* veri domini, modo respectu exercentis usufructum concurrat *b. l.*

Defenditur) Ergo si possessionem usufructus amiserit, petitorium iudicium seu actionem confessoriam non habet.

Ex iusta causa) Ad dominium transferendum habili. Quo titulo enim dominium transfertur, eo etiam reliqua jura realia.

Ipsa jure) Quia legata in genere quoad dominium sine facto heredis ad legatarium transeunt.

Qui utilis) Exemplum in vasallo, qui stricto jure servitutem constituere nequit, valet tamen ad dies vite vasalli & filiorum ejus, *Ex. J. F. c. 19. q. 3.*

Civitates) Usufructus civitati relictus 100. annis expirat, quia hic terminus vite longevi hominis, *d. l. 56.* non quod homo presumatur vivere centum annis, sed quod non presumatur vivere ultra 100. annos.

In patre remanet) Morie enim proprietarii, qui hoc casu filius est, non tollitur usufructus, sed tantum morte usufructuarii.

In filio) Pater enim & filius hic pro una persona reputantur, ergo alterutrum ex ipsis superstitem esse sufficit.

Non sit) Jure enim suo, non hereditario usufructum habet.

Consumuntur) Quæcumque res usum præstat sine abusu, illius verus est usufructus.

Jurisdictione) Si cui concessus est usufructus *Jurionis*, illi cedant *multæ* aut *sportulæ* judiciales.

Perficere potest) Scil. hoc effectu, ut sumtus hos aliquando a proprietario repetat: alias sine dubio aliquid extruere poterit, ad sui commodam, citra spem recuperandarum expensarum.

Voluptatem) Fit ipse dominus fructuum, & sic illis abuti potest.

Omnis) Et quidem *irrevocabiliter*, quia volente domino percepit, & in hoc differt a *b. l.* possessore.

Laudemium) Quod scil. aliquis ex subditis in fundo usufructuario durante usu fructu prestare necessum habet.

Renascantur) Quod vix in Germania contingit, obtinebit tamen in redditibus *Salinarum*.

Transfere) *Facultas* percipiendi fructus quidem transfertur, sed *ius* ipsum in persona usufructuarii remanet, & hinc ipso mortuo apud cessionarium exiungitur.

Concessoria) Si negetur usufructus, ad illum vindicandam.

Uti possidetis) Si scil. in usufructu turbetur.

Vi aus elem) Si clam in ejus prejudicium quid extractum, ita ut illo edificio impediatur usufruendi facultas.

Unde vi) Si violenter dejectus sit ex fundo.

Communi dividendo) Si pluribus competat usufructus.

Primum regund.) Si inter vicinos lis sit super finibus.

L. Aquilia) Si damnum illatum, e. g. si arbores excise.

De servit.) In quo usufructum habebat, quod ad rusticos applicari solet, quoniam opera usufructuarii non debebat.

Nunciare) Si in prejudicium fundi usufructuarii quis aedificet.

Vindicare) Per actionem confessoriam.

Exigere) Si domus vicinis sit ruinosa.

De suo solvat) Quia haec sunt onera fructuum, *L. 4. §. 2. ff. de censib.*

Exsolvis) Sed hoc detrahitur, & quod postea ex bonis superest, illius usufructum caput usufructuarius universalis. Ergo et alienum minuit substantiam bonorum, tam quoad proprietatem, quam usufructum.

TIT. II.

De

Usufructu accrescendo.

L *Exetur*) In actibus inter vivos, si pluribus sit venditus, donatus, cessat *ius accrescendi*.

Verbis tantum) Quamvis enim partes hic expresserit testator, & hinc alterum eorum ad solidum admittere voluisse non censetur, statamen expressio illius, quod tacite inest, non solet mutare naturam actus. *L. 3. C. de fidejuss.* Testator enim credidit utrumque accepturum esse usufructum, cons. Bach. *ad Treutl. Voc. 2. Disp. 13. Tit. 3.*

Post

Post concursum) Hoc primum singulare hic est, quod etiam post acceptationem saluum sit jus accrescendi, quod secus est in aliis legatis, ubi *repudiantis* tantum portio accrescit, non *acceptantis*. Nam si post acceptationem legatum repudietur, res sit nulla, & sic cedit occupanti. Si ergo tertius illam preoccupasset, excluderet collegatarium; quod secus est in usufructu repudiato.

Vid. 57.) Est ibi casus, si pluribus ad alimenta relictus usufructus, tunc non extincto ejus portio non accrescit reliquis.

Amisit) Hoc alterum singulare est, cum usufructus magis accrescit *personae*, quam *rei*, cum sit jus personale.

Singulare) Hoc tertium singulare est, quando scil. uni usufructus, alteri fundus legatus, quod sic priore deficiente ad posteriorem devolvatur usufructus, non jure proprietatis, sed jure *accrescendi*, quia ille, cui fundus legatus, pro dimidia usufructum jam antea habebat. Effectus hujus rei in hoc consistit: quod, qui jure accrescendi partem capit, etiam agnoscere tenetur onera, quae usufructuario deficienti injuncta erant.

TIT. III.

Quando dies usufructus legati cedat.

SPer) Quia usufructus sui naturae ad heredes non est transitorius. Ergo parum intererit, an mox a morte cedat, an ab adita hereditate; si tamen heres studio moram faciat in adeundo, onerare posset usufructuarium, ut terminus ipsi constitueretur a iudice ad ad eundem.

Nulliter) In contradiis obligatio in diem deficere nequit; si enim ego eoque non vixero, heres aderit, qui petat; sed si usufructus in diem relictus, nulliter interim: go, quia incertum, an eoque vixero; heres enim hoc casu nullum jus habet.

TIT. IV.

Quibus modis usufructus & usus amittitur.

Vendiderit) Ipsum enim jus transferre non potuit, jam autem emtor plus juris habere nequit quam ipse venditor.

Primus) h. e. primi gradus heredibus.

Hereditatis) Sed ex speciali provisione testatoris, qui ipsis equaliter usufructus cum patre concessus. Unde non dubito, posse aliquem usufructum nominetenus

concedere Titio, ejus filiis & nepotibus, cum provisio hominis faciat cessare provisionem legis.

Unversitate) Sive jure civitatis subdito.

Lapsis 100. annis) Homo non presumitur vivere ultra 100. annos, sed expropter non mori ad 100. annos vivere censetur.

Singulari) Scil. quod usufructus filio factus, reliquus tandem duret, quamdiu vel pater vel filius vivit, ob unitatem personarum, ob quam traditur usufructus in utriusque personam, & hinc duret, quamdiu una ex his supersit.

Non suntur) Quia usufructuarii personarum coheret.

Bonno Imperii) Immo & suffigitatione cum perpetua relegatione, quia deportationi comparatur.

Per modum) Si scil. certis modis utendi præscriptis, & non observatis sit.

Mobilit) Huc enim non de rei acquisitione, sed de usufructus quæstio est, 10. annis & acquiritur & amittitur.

In parte homogenea) v. gr. in parte fundi. Nam *homogenea* pars dicitur; quam ejusdem nominis cum toto, v. gr. fundus; *Heterogenea* vero, quæ est diversi nominis.

Heterogenea) Sic domo destructa, usufructus in area non competit.

Periret) Si bona publicata; Si jura rei fuerint amissa.

Consolidatione) Si proprietas ad usufructuarium, vel vice-versa veniat.

Extraneo fultu) Hæc non de cessione utilitatis, sed de abdicatione & plenaria transmissione jura intelligendum, quo caso usufructus ad proprietarium revertitur, cum usufructuarius illam amplius habere nolit, & in cessionarium transferre nequeat, L. 66 ff. de jure dot.

Expensas) Scil. insigniores, nam *triviores* non repetit, cum rem factam rectum conservare teneatur usufructuarius.

Cutibus fructibus) Pensiones & usura pro rata anni dividuntur.

• *Usus Saxoniæ*) Hic attenditur, an fructus *rustro* subacti, ubi transiunt ad usufructuarii heredes. In *Marchia* quoad vasallum attenditur *dies Margarethe*, si tunc decedat, transmittit fructus ad heredes allodiales, non si antea moriatur. Usufructuarius vero nihil transmittit, nisi fructus perceperit.

TIT. V.

De

Usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur, vel minuuntur.

Quæ

Quasi) Particula *Quasi* in jure nostro non importat improprietas juris, sed inhabilitatem objecti, cui jus applicat.

Adventus regulari) Usufructus hic quidem *aliarum rerum* est, quatenus tamen in hoc filii peculio continentur simul res *fungibiles*, extensio pater tantum quasi usufructum habet, h. e. res illas fungibiles alienare & consumere potest, modo postea finito usufructu tantum restituat, quanti hæ res fuerunt, de quo ex inventario constare solet. Imo contingere potest, hunc usufructum paternum totum tantum esse quasi usufructum, si forte peculium filii consistat in sola pecunia numerata.

Traditionem) Singulare in hoc quasi usufructu est, quod hic *dominium* transferatur in usum usufructuarii, ideoque regulariter traditio accedere debeat. Unde si pecuniæ alibi fœnori expolice alteri in usufructum concedantur, ita ut fors ab usufructuario exigi nequeat, hoc magis ad *verum*, quam *quasi* usufructum referendum.

A iudice) Quia objectum hujus quasi usufructus consistit in *quantitate*, seu *re fungibili*, hæc vero admittit *divisionem*, quam iudex negligere non debet.

Vestimentorum) Eorum scilicet, quorum *usus rarus* est, & non admodum frequens, cum hæc potius alterantur, quam consumantur. Qui casus in palliis funerealibus locari solitis contingere posset. Eorum vero vestimentorum, quorum *usus quotidianus* est, quasi usufructus dabitur, conf. Disp. de *Jure vestiarum*, c. 4. n. 2. seqq. Fugenscheer, b. l. *manipul. i. Sicilim*, 67. p. 170. Idem erit, si vestimenta non ut *species*, sed ut *quantitas* considerentur, v. gr. Si quis leger usufructum vestimenti 20, thal. ubi *quasi* usufructus adest, cum æstimatio sic restituenda.

De forma) Per cautionem enim non constituitur quasi usufructus, sed securum tantum redditur obligatio, qua usufructuarius ad similem quantitatem restituendam se obligavit.

Sustinet) Quia est debitor quantitatis.

Ex testamento) Quæ datur pro omni legato.

Confessoria) Datur hæc plerumque contra *tertium*, qui usufructum tibi constitutum esse negat; contra *heredem* vero non opus habeo confessoria, sed agnitione ex testamento.

Traditionem) Quamvis enim alias legati dominium in momento mortis ad legatarium transeat, alia tamen ratio est in legato usufructu, qui per heredem constituendus.

Sine causa) Finito enim usufructu res sine causa apud usufructuarium existit. Hodie dabitur etiam conditio ex pacto.

Ex (stipulatu) In quocunque negotio cautio interponitur, ibi nascitur actio ex stipulatu, quia cautio per stipulationem interponebatur.

TIT. VI.

Si ususfructus petatur, vel ad alium
pertinere negetur.

T*(st. vid.)* Tamen enim ex *personali*, quam *reali* servitute oritur actio confessoria & negatoria.

TIT. VII. III. C. II.

De

Operis fervorum.

D*iffert)* Qui *num* servi habet, ipse tantum operis ejus utitur ad necessitatem; qui *operas* habet, poterit illas etiam aliis locare, etiam si alieni rustici opere mihi sint oppignoratae. Qui *ususfructum* servi habet, non tantum operis ejus utitur, sed & alia omnia per ipsum acquirit, etiam hereditatem, vid. §. 4. *J. per quas person.*

Nec morte) Nisi in specie ad vitam alterius restricta.

Finisq.) Immo & non utendo non amittuntur, quia non sunt interitum natura, antequam indicantur, L. 7. ff. *de usufr.* legat cum in factis consistant, & non nisi indicata debeantur; semper ergo adhuc exigi poterunt futura, etiam si ad tempus fuerint intermissae. Ex hinc operarum praescriptio non aliter sibi locum vindicabit, quam si indicata, alter vero contradixerit, & indicens longo tempore acquieverit. Idem obtinet in exigendis servitiis feudalsibus, vid. E. J. F. C. 18. q. 33.

TIT. VIII. III. C. 33.

De

Uso & habitatione.

U*Tendi)* Ad necessarias vitae subsidia. -

Vid. Carpz.) Si usus rei legatario vanus & inutilis sit, censetur legatæ quogue legatus esse ususfructus, hoc est, facultas usum alteri locandi vel cedendi, sed ad dies vitae usufructuarii.

Natura-

Naturalibus) Proprie tantum in *hoc* locum invenit usus; in *industriis* enim magis restringendus. Unde gregis usum habens, illo tantum uti potest, ad fletuosandum agrum, & modico lacte animar. *d. L. 12. §. 2. adad. Illustr. Dn. de Rhetz. Meditat. ad Inst. C. 11. d. 26.*

Superfit) Quotiescunque enim alteri in *re mea* jus concessi, toties alterius causa potior est quam mea; quia etenim juri meo renunciavi.

Uti potest) Quia usum totius domi alteri concessi.

Non potest) Usus enim est personalissimus, nec omnium personarum equalis est abstinentis ac parsimonis.

Plene inutiles) v. gr. si forte usus sylvæ remotioris mihi legatus sit, tunc quis mihi ob distantiam foret inutilis, tacte mihi concessum videtur, ut tantum ex lignis vendam, quantum quotannis ad necessitatem opus haberem, alioquin voluntas testatoris redderetur elusoria, auri testator usum equitii legaverit illi, quem sciebat aurigam esse. *Carpz. c. 1.*

Reddat) h. e. Si usum locaverit, & plus perceperit, quam ipse domi consumpsisset.

Absentis) Quod si vero alii fructus superint, pro rata ex his quoque tributa, prestanda, cum hæc sint onera fructuum. *L. Firme. 4. §. 2. ff. de Censibus.*

Alterius adus) Nam in propriis aedibus habitamus ex jure domini.

Pericipiendi) Ergo ad alios usus aedies impendere nequit.

Non inhabitet) Ex quo colligitur, viduam nobilem habitationem sibi per pacta dotalia acquisitam alii locare, & inde discedere posse, non autem donare, *L. 10. b. cons. Disf. d. Vidua Nobili Marchica. c. 3. n. 47.*

Ex habitatione) Usufructuarius vero etiam ad alios usus domum impendere potest, modo sine damno aedium fiat, & hinc œnopolium vel xyropolium recte instituit usufructuarius, non is, cui jus habitandi concessum. Sicut & ille qui habitationem habet, nec pecora alere, nec horto adjacenti uti potest. *Hahn. c. 1.*

Amittatur) Quia habitatio in *falso*, h. e. actuali habitatione consistit, & non una, sed in singulos annos constitutum esse videtur. Ergo amittitur quidem in *presentium*, quoad non inhabitavi, sed in *futuras* non excludor, quo minus adhuc inhabitare valeam.

TITUL. IX.

Usufructuarius quemadmodum caveat.

Necessaria) Præstat hæc cautio ab omnibus, qui servitutem personalem constitutam habent, adeo ut nec vidua nobilis ratione Domitii ab hac cautione immunis sit, *Carpz. lib. 6. §. 55. n. 2.*

Vid.

Vid. a. § 1.) Non tamen offerri debet hæc cautio, sed sufficit, si petenti scia, mora non sit, d. l. 2.

Vindicare) Tradidit enim sub conditione, si cautio præstetur, qua conditione deficiente, nihil translatum censetur.

Ex lege 7. pr.) Quia per L. b. usufructuarius ad cautionem constringitur.

Non restitui) Usus enim est jure suo, & proprietarius sibi imputet, quod cautionem in tempore non exegerit, cum exactam usufructuarius, si fructibus carere nollet, recusare non possit; & cautionem non præstet propter fructus, sed pro rei conservatione. Dn. Pagenstech. m. q. b.

Obst. 14.) Textum hunc ita post Basium conciliat Dn. Berger. b. t. q. m. quod intelligendus sit de causis, quando res in usufructum concessa adhuc est penes heredem, qui si interim, antequam cautio præstata, fructus percepit, hos sibi servat; sibi enim imputet usufructuarius, quod non mox cautionem obtulerit. Aliud ergo, si ipse usufructuarius rem possederit.

Dolo male) Nam sic propter dolum indignus est lucro, & uti frui ante præstitam cautionem non potest; Unde etiam nomina per heredem exigi possunt ante præstitam cautionem, licet usufructus eorum legatus sit. Gail. c. 1.

Usus fructus) Quia tantum ad securitatem, non ad ipsos usufructus indelebiles formam pertinet.

Civilis) Ita dicitur, quod per SCrum introducta, in effectu tamen cum *Prætoris* conventa illa tamen magis pertinet ad rem conservandam, hæc ad estimationem rei consummæ restituendam.

Invicem covent) Ne alter alterius portionem, quam in spe habet, diminueat, uno enim mortuo alteri ejus portio accedit. vid. *supra sit. de usufr. accresc.*

Quocunque titulo) Quia omni casu salva debet esse proprietas.

Pater) Matrem autem a præstatione cautionis liberandam esse nullibi in jure reperitur; Unde etiam in casu *Auth. ex testamento C. de secund. nupt.* Cautionem ab ea præstandam esse vult. Dn. Engelbrecht. b.

Patriam potestatem) Non enim in patrem cadit præsumptio, quod quicquam commissurus sit in præjudicium liberorum, & quia pater non beneficio filii, sed suo jure, ac ex legis provisione usufructum habet, utpote cum lex legitimum bonorum filii administratorem ipsum constituat. L. §. C. de bon. qua liber. Ad inventarii tamen confessionem, vel nudam significationem sine jramento, etiam adstringit. Carpz. c. l. n. 12.

Fiscus) Quia hic semper locuples, si non *aliquis*, tamen *potentia* c. L. 1.

Donatus rei) Quia nemo ex liberalitate sua gravari debet.

Figuratitiam) Vel sub *hypotheca* bonorum, hic enim qualiscunque cautio sufficit,

scit quia, cum eo, qui ex liberalitate convenerit, non ita stricte procedendum. *L. 22. ff. de R. 7.*

Sub duz legata) Quia ad hunc certo redditura proprietas; Ergo male administrando sibi ipsi noceret.

Tantum de re) Abusus enim hic permissus, cum transferatur dominium. Unde heres contentus esse tenetur, si vestis sine dolo malo attrita reddita fuerit. *L. 9. §. 3. h.*

Judicis arbitrio) An forte persona de dilapidatione suspecta, & tunc jurat, se credere, quod omni adhibita diligentia, nec fidejussures, nec pignora reperire poterit. *U. pr. §. 2. J. de usufr. n. 9.*

Ex stipulatu) Quia omnis cautio per stipulationem praestatur, ergo semper nascitur inde actio ex stipulatu.

Sentus) Toties scilicet, quoties damnum datum.

Non statim) Quia per cautionem satis consultum est proprietario, ad reparandum damnum ita datum. Cum tamen publice interfit, ne quis re sua male utatur, & hic abusus amissionem aliquando merebatur, praestatum si praemonitus non desistit. *Broneum. L. 1. h. n. 21.* Si agitur ad damni restitutionem, praestatur culpa levissima, si ad usufructus amissionem, dolus & culpa requiritur. *Serv. Ex. 12. 16. 14.*

Benefactum) Verius est inventarii confessionem esse necessitatis, & cum illud in utilitatem tam proprietarii quam usufructuarii conficiatur, etiam ab utroque sumtus debent subministrari. *Carpov. P. 3. c. 13. d. 14.*

Semel tantum admittitur) Vel potius committitur, quia actio non datur, nisi finito usufructu, cum antea constare nequeat, an proprietario quid desit, semper enim in ahiuc reparare potuit damnum usufructuarius.

Testatoris Ita communiter sentiunt, Franzkius tamen *d. l.* restringit hoc ad primam cautionem *de re non deterioranda*, quia haec remissio invitaret ad delinquendum; Aliud ergo in cautione *de re non restituenda*, cum hac in arbitrio testatoris sit, utpote qui pleno jure legari potuit. In praxi tamen recepta est sententia, hanc cautionem nullo modo remitti posse. *vid. U. M. h. r. n. 5.*

Nim adjecta) Quoties factum defuncti directo tendit ad defraudandum heredem, toties heres illud praestare non tenetur. Quae limitatio est regula generalis ex *L. Cum a matre 14. C. de R. Vind.* Posset & haec adili. nisi *textu in specie liberes heredem a praestatione*; sicut hoc casu, conf. *Dijp. de Facto defuncti ab herede non praestando.*

Actio fuerit) Si ex rebus mobilibus in usufructum concessis quod abstulerit.

Rei vindicatio) Quia per consolidationem dominium plenum ad ipsum redit.

Cautio usufructuaria) Quae ab illo praestatur, cui nudus usufructus, vel etiam cui habitatio concessa.

LIB. VIII. TIT. I. III. C. 34.

De

Servitutibus.

Pradile vietum? Hic pradium servit pradio h. e. non attenditur, quis possideat sed quid juris rei possessoris competat, & hinc transit in quemvis possessionem adiuam.

Dominantis) Quale pradium dominans, talis est ipsa servitus, & ita haec divisio tantum de promissa est ab extrinseca relatione ad dominans pradium. Struv. Exerc. 13. th. 7.

Affirmativas & negativae) h. e. consistunt in *pati* & *non facere*.

Continuas) Ratio hujus distinctionis haec est, quod *discontinuas* consistunt in facto hominis, quod non est continuum, cum nemo tam continuo, tam perpetuo, vel agere possit ut nullo momento tam sessio ejus interpellari videatur. *L. Servitutibus. 4. b. 1. ff.* Continuas vero consistunt in rebus, per quas retinentur absque facto hominis, & se etiam nobis absentibus exerant. Zael. b. 2. n. 20.

Discontinuas) h. e. *Rusticas*. Quamvis ex rusticis aqueductus aliquando ad continuas referri possit, si scilicet sint aquae vivae vel salientes.

Sunt continuas) Scilicet ratione *Furtis*, ut servitute uti possim, quando velim, quamvis *exercitum* aliquando intermittam; h. e. semper patet usus meo, quoties libuerit; aliud ergo dicendum, si servitus usus expresso pacto ad certum tempus restrictus.

A Lege) v. gr. iter ad sepulchrum; vel si ager mihi legatus, ad quem venire nequeam nisi eundo per alios heredis agros. *Quoties tamen iudex invito servitutem in; perit, potius finalis estimationem adjudicat illi, cui imposita est.* Struv. Ex. 13. Th. 30.

Vid. 14.) In his textibus agitur de *pluribus* ejusdem rei dominis, quo unus pro sua parte servitutem constituere nequeat, quia est individua, nisi reliqui illam constitutionem ratihabuerint.

Potest) Vocatur haec mira decisio in *d. L. 15. §. fin.* Rationem tamen decisionis Brunnem. in *Exer. 17. ad Inst. Tit. 3. §. 1.* ex Donello suppeditat, quod servitutis impositio sit species alienationis. *L. ult. C. de reb. alien. non alien.* uti ergo alienatio ab usu usufructuario fieri nequit, ita neque alienanti consentire potest. *L. 105. ff. de R. 7.* Verum est haec subtilitas juris; si enim tam proprietarius, quem usufructuarius consentiat, nullius amplius interest, quo minus servitus imponatur, unde & hodie sine dubio aliud obinebit. vid. E. J. F. c. 10. qn. 4.

Vid.

Vid. §. Unde nec maritus, nec pupillus servitutem imponere, aut impo-
tam vel expresse, vel etiam culpa amittere possunt.

Vasallus) Quicumque alienare potest, ille servitutem quoque imponere valet.

Et quoniam quis alienare potest, eumque valet s.r. iuris impressio.

(*in illorum*) Exdefcendentium, non veto in prejudicium dominorum *directorum*, vel etiam *agnatorum*; si ergo perpetuo subsistere debeat servitus in feudo, domini *directi* & *agnatorum* consensus necessarius erit. vld. *B. & F. cap. 19. qu. 3.*

Acquiruntur) Acquisitio servitutis est favorabilior, quam impositio, cum reddat fructu conditionem meliorem. Si servitutem fundo imponere nequit Vassallus, sc. ut *perpetuo* subsistat, acquirere tamen servitutem eidem potest.

d vicinus) Vicinus sibi sine dubio acquirere potest, sed hic supponendus casus, si quis stipuletur, ut ager *sibi* & *vicino* serviet, quod Jure Rom. non valet, cum alteri stipulari nequeam. Hodie tamen, ubi alteri stipulari licet, sorte valeret.

Ex aequitate, Quia domini directi conditio ita melior redditur, quod facere licet. L. solvendo 30. ff. de neg. gest.

Prætoris, Nam & prætor servitutes ad tempus constitutas tuetur.

*Requiritur) Quia ratio transfertur dominium, eadem ratione servitus, &c.
reliqua infra in re.*

Usum & patientiam) Usus & exercitium in iuribus est loco possessionis; Pa-
tientia vero loco traditionis.

promissa sunt) E. g. si alius non tollendi servitus promittatur, ulterior quasi traditio non requiritur, nec esse potest, vult. *Aufz. in Coll. Theor. Pract. b. 6. 17.*

Ad quom) Servitutes enim sua natura sunt *perpetuae*, nec ad tempus constitui possunt, semel enim constituta, praedio perinde ut alicae qualitates naturales coherent.

Discontinua) Ut ut enim illud per *actuale* exercitium non continuo videatur possideri, postquam tamen semel occupata possessio hujus servitutis, animo illo retinetur etiam tunc, cum non exercetur, & hac ratione etiam praescriptio semel completa continuatur. Deneil. l. 10. c. 11.

Requirunt) Quæma Imodium quoque in Facultate Viadrina pronunciatum, d. 26. April. Anno 1877. Quæ sententia etiam in Camera imperiali recepta, teste Gall. c. l. in Saxonia vero requiruntur 31 anni, & 6 septuaganz, Carpz. P. 2. c. 4. def. 2. E contra iure Hamburgensi p. 1. tit. 21. art. 3. ius civile retentum, distinctis inter continuas & discontinuas salubata, & utroque longi temporis præscriptio probata. Quid in Borussia obtineat, dixi in U. M. f. d. §. 7. in fin.

Scientia) Si feci, alius titulus addit, v. gr. si a non domino emerim per itineris vel viæ; nam alias domini scientia & patientia est loco tituli.

Prohibitio) Per quam prohibitionem in quali possessione constituitur.

Prescribit) Ratio, quia non possidet *L. Qui iure familiaritatis. q. ff. de A. vel A. P. conf. D. 5. de iure familiaritatis. c. 4. n. 2. seqq.*

Constitutur) *Promissi* servitus fit per contractum; *Constitutis* per traditionem seu patientiam, exigitur ergo aptitudo prædiorum, ut exerceri possit servitus.

Utilitatis. Intermediam enim prædium tam tantum nocet, si liberum servitus exercitium vel in totum vel ex parte impedit. *c. c. L. L.*

Causam Hæc caus. debebat esse naturalis. h. e. ut prædium ita sit comparatum, ut usum præstare possit; hodie sufficit causa industrialis. *On. Hopp. Inst. b. rubr.*

Moderate tamen) Licet enim ipsa servitus integrum afficiat prædium, exercitium tamen ad certum locum restringitur, ne dominus prædii servientis nimio damno afficiatur. Unde etiam si serviens prober, iter sine magno incommodo dominantis, ad servientis utilitatem commodius infirmum posse, ad id dominantem cogendum esse, vult *Mev. P. 3. d. 341. n. 7.* illius sumibus, cui debetur servitus. *Brunnen. ad L. n. ff. commun. prædictor. n. 4.*

Assignat) Textus hic allegati quoadtenus pugnare videntur; In *L. 26. ele. 2.* est hereditas, in *L. 9.* est legatum, in *L. 13.* est arbitri. Considerari tamen ita solent. Quod primum intell. de legato *damnationis*, si verba ad heredem directa, secunda de legato *vindicationis*, si verba directa ad legatarium; certia de casu dubio.

Dissentientibus) Circa usum servitutis.

Libera) Obligata tamen manent in subsidium, si forte locus, ubi iter electum, auctoris impetu, aut terræ motu perierit.

Nihil facere) Quis servitus in non faciendo consistit.

Non potest) Quod enim semel concessit, sine causa revocare non potest.

Servitus servitur) Sed commoditas tantum per pactum transfertur, vel simultaneus usus indulgetur.

TIT. II.

De

Servitutibus prædiorum urbanorum.

Ex usu) Sive materia circa quam. Et sic urbana *hominis seu habitationis causa*, rustica vero *agricultura*, seu fructuum colligendorum, vel pecoris causa sunt constituta.

Regu-

Regulariter) Hic ergo recensentur tantum servitutes *regulares* sive nominatæ; Dantur enim plures adhuc inominatæ. *Quotiescunque enim rax nostra utilitas ex alieno prædicto obvenit, toties nascitur servitus.* Unde etiam similitudo aliquæ est servitutum prædialium in jure territorii, v. gr. jura sequelæ: aperturæ, & collectandæ; Quamvis enim hæc dominis territorii jure superioritatis competant fieri tamen potest, ut nonnulla extraneo & vicini territorii domino specialiter quasi servitutis prædialis jure concedantur. vid. Reink. *R. S. & Eccl. l. 1. d. 5. c. 1. n. 7.* Klock *de contribut. c. 3. n. 177. seqq.*

Resistat) In hoc anomalia servitus hæc videtur, cum serviens alias nihil facere teneatur; Dicendum ergo: *Facis, uti pati possit*, h. e. onus ferre naquiret, si columnam non recideres.

Delinquat) Nam dimissa re liberatur quis onere rei coherente.

In vicini parietem) Quod si questio de pariete intermedio oriatur, in dubio communis theodorus, Struv. *Jur. l. 2. t. 4. § 5.* alias ad eum spectare dicitur, in cujus parte fornices sunt incisi. Brunnem. *ad IV. tit. N. O. N. qu. ult.* vel, ex cujus parte quid parietis immisum. vid. Brunnem. *L. 3. ff. de damn. infell. n. 1.*

Si statuo) Quotia exempla ad iusta sunt in Disp. *de Jure Principis aëræ c. 3. n. 30.* Quod si voro statum esse non adsit, quisque ad coelum edificare potest. arg. *L. Altius §. C. de Servitut.*

Repugnat) Volunt enim hi Del. quasi vi hujus servitutis jus haberem compellendi vicinum, ut in mei utilitatem adificet altius, cum tamen servitus secundum vulgari juris principia *infactum* nunquam consistat, vid. Dn. Uerger *b. t. in additione.* Quod tamen cum vulgari conveniat, ut altius tollat, sed istis pactum, & in hoc succedit obli- gatio personarum, sed non esse servitus, & hanc novam possessionem non obligat.

Luminum) Aut quis fenestras facit *in suo*, & nulla servitute opus habet ad fenestras constituendas, sed tantum ad fenestras non obscurandas, exceptis tamen locis, ubi jns Lubecense viget. Aut quis facere vult *in alieno*, & ita ab initio servitutis opus habet, quæ *luminum* vocatur.

Apertis) Fallit hoc jure *Lubecensi*, ubi invito vicino id non potest Mei. *ad J. L. l. 3. c. 13. n. 8. seq.*

Contra edificare) Sed quid si vicino commodum non sit contra edificando illis impellere, an hic jus habet ipsum compellendi, ut fenestras clausas & ita obscuras habeat, ne in de aliquod effundi, vel quis in aërem vicini descendere possit? Negatur hoc, cum nullibi id exigat jus nostrum: Quod si tamen quid unde immittatur, & inde damnum detur, non derogari possunt actiones ordinariæ ad damni reparationem ordinare. vid. U. M. f. b. 3. m.

Lamina vicini) In proprio pariete facta.

Pertinet) Potius pertinet ad ianiciam in nostra pariete factorum conservacionem, qua contra edificando obsecrare posset vicinus; Si enim semel concessant in suo pariete jus ianiciæ, obsecrandi licentiam amplius nos habebis, ne quod una manu indoluit, altera adimat.

Prospicius) Servitus hæc regulariter certum locum *annuum* pro obsequio habet, v. gr. prospicienda in alicuius hortum.

Servitus fumi) Hæc locum habere poterit in *Anlegung einer Rauch-Kammer*, ut liceat fumum ex alterius camino huc ducere.

Possum) Servitus hæc defuiri potest, quod sit jus prohibendi, ne vicinus quid in suo habeat, quod de jure domini habere possit, v. gr. ne molendinum in suo extruar. Et huc quoque refertur potest servitus horreum non habendi in suo fundo, si ante ibi nullum fuerit, quod in hac civitate Hallensi jure est, per *Constitut.* publicam in der verneuten Regiments-Ordnung de Anno 1657. Art. 34. §. 6. conf. U. M. ff. b. §. 16. His ab autore enumeratis speciebus adde servitutem foraminis. L. 2. S. U. P. & Berquilini. L. 17. §. 2. si servit. vindicet.

Cloaca immittenda) Excrementa tamen aliæque sœcunda per hanc cloacam ejicere non licet, Bruun. c. L. 7. n. 3. Sicur nec unam, alioquin ad ipsi injuriarum erit locus. vid. Tr. de Jur. sens. diff. 5. c. 2. n. 43.

TIT. III.

De

Servitutibus prædiorum rusticorum.

Prædium) Ad mei prædii utilitatem.

Sella aut lectica) Quod tamen ad sellas vel lecticas ab homine vel equis se invicem sequentibus portatas spectat: Hinc itinere gaudens non potest vehiculo se ille speciem habente uti; etiamsi unico tantum equo trahatur, quia istiusmodi robur majus spatium occupat, quam quidem itineri destinatum est, sedum itaque habeat necessum est, qui hoc jure uti velit. vid. U. M. ff. b. §. 3.

Equo verbi) Quia his modis non majus spatium occupatur, & inde non gravatur dominus prædii servientis.

Definienda) Servitus ita definienda est, ut quam minimum damnum servienti afferat. Bruun. ad L. 13. b. r. n. 4.

Pis) Non regis, aut dominica, sed *privata* hic intelligitur.

Ferendi) Et ramos commoditatem viæ impediētes amputandi ad alimen-

Conce-

Concedi possunt) Toties servientis usus pluribus concedi potest, quoties alterius exercitium alteri non est impedimento.

Recipere) Nec enim poterit servientis conditionem deteriorem reddere, cum servitus strictè interpretanda, non vero augenda vel aggravanda.

Non potest) Circa servitutis usum omne illud permissum est domino, quod conditionem prædii servientis non reddit deteriorem.

Sufficiant) Alter enim domino servienti usus simultaneus non competit, nisi quia dominus prædii dominantis incommodum non sentit; jus enim huic semel quæsitum non potest minui.

Ab uno revocari) Subest hic mutuum aliquod precarium, dum alter alteri concedit ex amicitia pasturam. Uti vero precarium quotidie revocari poterit, ita & compascuum, hoc efficitur, ut postea quisque tantum in suo agro jumenta pascat. vid. Cyprien: *P. 1. Dec. 12.* Longe aliud ergo est, si jure mutui servitutis compascuum sit constitutum, tunc ab uno invito altero revocari nequit. *Mev. p. 5. dec. 271.* licet precibus impetratum sit. *C. C. f. 2. c. 2. §. 6.* Et hæc omnia etiam applicari possunt de *Coppel-Fagden*, de qua ex professo agit *Dn. Frisebius Tr. de Conventione.*

Præstari) Nisi quis contra prohibitionem alterius non abstinuerit compascuis, sed eadem per longissimum tempus usus fuerit. *Carpa. p. 2. c. 4. d. 5.*

Similia jura) Hæc pertinet jus arenæ aut cretæ fodiendæ, lapidis eximendi, *L. 5. §. 1. L. 6. §. 1. b.* Item servitus sylvæ cædus, tuguri, fodiendi carbones *Stefan. Roßlen*, aridæ terre, *Torff* &c.

TITUL. IV.

Communia prædiorum, tam urbanorum
quam rusticorum.

A D Rubric.) Sapientiff. *U. C.* tituli hoc modo incipiunt, ubi notandum, titulum ad præcedentes antea distinctione propositos esse referendum, & exhibere illa, quæ singulis applicari possunt.

TITUL. V.

Si servitus vindicetur, vel ad alium pertinere negetur.

Confessoria) Quotiescunque agitur de jure quodam vel *asserendo*, vel *removendo*, toties recurrimus ad *adionem confessoriam* vel *negatoriam*. Quomodo-
dum

Quia enim in persequendis rebus datur vindictio ut in iuribus datur confessio & negatoria actio, quae expropter in hoc titulo vindictio servitutis dicitur.

lar em) Non enim corpora tantum, sed & jura nostra sunt.

Sibi) Auctor hic definitionem ita format, ut tam servitutibus personali-
bus, quam realibus competat.

Subjunctive) Prout vel dominus *directus* vel *utilis* agit, v. gr. valles.

Objectum: Dicitur 74 datur pro afferenda servitute, *Ut ibi* pro alio jure quocunque.

Probanda) Cum enim omnis fundus liber praesumatur, inde pro libertate contra servitutem semper praesumendum est. *L. p.* quod procedit, ratione privati vicini non ratione Principis, & veterum publicorum, quae cum quilibet fundus regeretur periculis tenetur, quoad hunc effectum magis praesumatur, omnem fundum esse tributis obnoxium.

Propter 4) Quotiescumque possit contra se habet presumptionem juris, tunc possit in probando non resistat, id quod propter contrariam presumptionem libertatis.

Non in solidum) Servitus est indivisa, & sic pro parte non possumus eam iudicare, sed in totum.

* *Dominium*, Ratione domini enim praesumitur pro possessore, sed non ratione servitutis, utpote quam semper vincit praesumptio libertatis.

... *Fundus infusus*.) Ex hoc per consequentiam consequitur etiam liberum exercitium servitutis, dum plene frui fundo nequit, si servitutibus careere debeat, vel si prae servitute in fundo fructuario sibi offerat.

Procurator) Vel negotiorum gestor.

Dominus) Illis ergo, qui iure *reali* fundum non possident, v. gr. conductori, § 110 § 1 confessoris non conipetit, nisi ex mandato vel domini.

In solidum) Quia servitus individualis, -

Aliorum jura) Quae singula jura per speciales libellos proposuit Dr. Schwendenju.ffer. P. 2. *Actio forens.*

Turbant) Quicumque se fundat in jure singulari, sive servitute, sive privilegio, & inde dependente jure prohiben h. illi competit actio confessoria. E contra, quicumque se fundat in libertate naturali, illi competit actio negatoria, qua negat alteri competere jus prohiben h. *Lass.* Nihil libetras, naturam in ipso casu clausuraturae generalis sit sublati. Unde non recte dicitur: Omne praedium naturale est attributus.

Jurisdi. Patrimonialis) Jus coquendi cerevisiam, habendi molendinum
in alieno, jus Grana das *Fischrecht*, Superiorum, Advocatus, &c. v. ad. Excep-
tiones. Deo, Hump. de stat. reg. Germ. c. 6. §. 32.

En-

Fructus & interesse) Si scilicet turbando eos interceperit; quod si sponte non satisfacit, vel non constet, quantum præstandum, iuramento in litem locus est.

Petiturus) Quia hoc *iuris est*, & inest naturæ actionis, quæ iudex supplere tenetur, etiam si a parte non petita. *l. i. C. ut qua def. parti. advoc. jud. suppl.* Imo sufficit hic generalis petitio per clausulam saluare libel is adjici solitam.

In libertate) Sive quantum ad alia jura, in eo, quod communiter omnibus licet, & si in hoc turbetur, negat adversario competere jus prohibendi. Actor in hac actione nihil prebatur, nisi quod reus servitutem præstendat, modo non in libello dicat reus servitute, vi, clam, & precario usum esse, ubi hoc probandum esset. *Serv. Ex. 15. l. b. 50.*

Dissent. Carpz.) Quæ sententia receptior, si agitur judicio petitorio, cum contra possessorem militet præsumptio libertatis, quæ est oneris prolati translativa, aliud in possessorio, cum hic sufficiat allegare se esse in possessione; In petitorio autem docendus est titulus, si hic possessor servitutis obtinere velit. Sua autem possessione privatus non est possessor, licet adversarius cautionem offerat de re in calumniæ accubentia restituenda. *Mev. P. 1. decis. 247. conf. U. M. ff. b. §. 1. & 2.*

In quasi possessione) Non enim quiete possidet propter turbationem adversarii.

Negatur) Vel qui in libertate re sua utendi ob prohibitionem alterius turbantur.

Libertas rerum) Ex quo principio commodissime hæc actiones discernuntur.

Covere) De non amplius turbando.

TITUL. VI.

Quemadmodum servitutes amittantur.

Op. exceptionis, Si scilicet ad tempus constituta, sic enim lapso tempore mediante exceptione revocantur.

Acquiruntur) Quia fundo acquiritur, quæ acquisitio cum meliorem fundi conditionem reddat, est perpetua, v. gr. Si vasillus feudo acquisiverit servitutem, & hic sine herede decesserit, tunc enim servitus cum feudo ad dominium redit.

Dominus) Nam postea illo jure non vi servitutis, sed vi domini utitur, nam in re sua potest facere quid velit.

Vid. ff.) Si servitus per plures fundos debeatur medio fundo acquisito servitus non confunditur.

Alienaverit) Res enim libere vendita presumitur, opus ergo est, ut in venditione nominatim illa servitus exprimat, vel de novo potius constituarur. Imo etiam si prædium vel fundus ille venditus sit cum omnibus suis oneribus, quia per

hanc clausulam i la tentum comprehenduntur onera, quæ rei adhuc adherent, *old. Auct. in Coll. 11. et praxi. l. 5. 2.*

In reliquis) Quia servitus est indivisua, & sic pro parte non tollitur.

Redactum sit) Ratio redditur in *L. 27. ff. de J. P. R.* qui postea per viciniam que domini ratio in fundo esse incipit, & sic jure communis dominum, non jure servitutis primum jus exerceat.

Servituti) Generatim obtinet, quod ubi ad tempus confusa servitus, cessante illa confusione, eadem redintegranda.

In solo Intellegendum hoc, si servitus vinee quaerita. v. gr. si habeam iter ad vineam, tunc utrum ex vinea ager sist, retineo tamen iter, quia ipsi solo acquisita hæc servitus *d. L. 13. pr.*

Reversus) Modo ad pristinam formam redificaverit; immutare enim faciem aedificii in præjudicium præstui servientis non potest, ne ducior ejus reddatur *condictio c. L. 20. §. 31.*

Ultra tempus) H. e. ultra 10 annos.

Contrarius) Quicumque fieri permittit actum *Juri suo contrarium, Juri suo renunciasse censetur;* modo permissio non fiat ex amicitia. *L. 17. ff. Commun. praxi.*

Reliqua) Quia remissio, sicut junum renunciatio, *si ius juris est.*

Solitarium) Qui enim pro parte domini, servitutem remittere acquirit, quis est individui, & sic pro parte non remittitur, nec alteri condicere præjudicant, quo minus ille servitute integra uti possit. Existimo tamen, quantum ad personam remittentis, validam esse remissionem, ne hic in illo loco ire, vel agere possit.

Irrevocabile) Alias illa remissio non ulterius valeret, nisi quousque jus remittentis.

Longum tempus) H. e. 10 annorum, quod tempus non tantum sufficit ad missionem servitutis constituta, sed & pro *ipse*, ob finem libertatis, per *d. L. 12.* cum alias omnes actiones personales sint tricennariæ. *L. Sicut 3. c. de præscript. 30 vel 40 ann.*

Duplicatur) Hoc non tantum obtinet, si servitus concessa *alterius* aonis, sed etiam *si ternis vel quaternis;* tempus enim non nisi semel duplicatur, & sic elapsis viginti annis servitus non utendo expirat, etiam si ejus usus singulis sexennis tantum fuerit concessus. Jure Bavarico autem ulterius pro usus concessione anni numerandi sunt. vid. *U. M. ff. h. §. 2.*

Currit) Idque ob favorem libertatis.

Populo) Populo dormit præscriptio, & hinc cum servitutis jus individuum, per consequentiam qui que proderit socio *majori*, ne & hic non utendo servitutem amissile dicatur. Quod si vero causa *dividua*, minoris personæ non proderit

est reliquis fratribus maiorenibus per Tit. C. Si in comm. ead. caus. rest. petat.

Tangam servitute, C. de on. fre. arto. v. c. iure familiaritatis, L. qui iure familiaritatis, ff. de acquir. poss. Solet inde rusticorum caute esse, si ad indebitas operas et Noli a. invitatus, ut protestentur, d. si es ult. per Balle p. c. i. c. b. e.

Prescribat Quod sit per factum aliquid contrarium, & alterius patientiam, scil. si per 10 annos acquieverit, amissa est servitus.

Vid. Fr. Ratio differentie est, quod rusticorum usus non aliter explicetur quam ejus facta, cui debentur; Urbana vero sola ejus qui debet patientia, prater non a. uti ergo 12. d. opus est, quod argumentum sic interrupta patientia. *Inter* ad sepulchrum favore religionis non usu non amittitur. L. 4. ff. b.

LIB. IX. TIT. I.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Sine injuria Nec enim potest animal injuriam fecisse dici, quod sensu caret. *pr. in 7. b. t.*

Animali irrationali Quid ergo si ab homine furioso? Resp. hoc furore suo sitis potest. L. 14. ff. de Offic. pref. hinc includendus tantum, ne potro nocere. Imo nec a igna reparatio ex ejus bonis peti potest, cum nulla in eo culpa. L. 5. §. 2. ff. ad L. A. p. l. Pater vero vel cui alias a magistratu cura furiosi commissa, conveniri potest actione L. Aquil. ob filium non melius custoditum per d. l. 14. inf. add. U. d. l. ff. b. §. 1. seqq.

Per Licet enim in hoc causa utilis actio detur, hac tamen in effectu cum dire-
cta causa non. L. 47. ff. de Negot. g. b.

De damno Quia nimirum id est, tur, nisi homini culpa in custodiendo concurrat, s. c. de ac. L. Aquil. ergo potest, quia actio & in mansuetis animalibus toties locum habent, quoties culpa domini decessi potest.

Siste fura Quia hoc non tam potest venditio, ergo nec in custorem damnum relictum potest, cum a. d. l. a. hoc venditoris sit.

Nexa de d. 12 Quia autem est communis.

Exceptio Scilicet ex contractu empta, quo post venditionem omne damnum sit emptori, modo non venditoris culpa locum possit.

Fere Scilicet postquam ex dominio dimittitur, aliud in manu facit.

Actio de p. s. t. Separata ab actione de pauperie est actio de p. s. t. cojus mentio fit in L. 4. §. ff. de P. V. Unde in effectu a p. l. i. actione in h. v. l. d. c. quod. l. nox. de-
dictio non liberet, sed simpliciter ad damni-reparationem velus dominus tenetur.

vid. U. M. ff. h. §. 11. Quod vero jam attinet estimationem damni depascendo illam, vid. U. M. ff. h. §. 12. seq.

Sin propria) v. gr. Si quis forte bestiam vexaverit.

Instantes) Et sic etiam in bellis *Auctor viam attenditur. d. L. 1. §. 8.*

Hac actio) Cessat inile actio, si bestia concitans occula fuerit, cum ab altera bestia fuerit provocata. d. §. 11. Quae decisio etiam jure Prutenico approbata. U. M. ff. h. §. 9.

Personalis) In rem tamen scripta, quia non inquiratur, cujus animal fuerit, cum damnum daret sed cujus jam sit, cum actio moveatur.

Directa) Si quadrupes.

Videtur Si bipes.

XII. Tabb.) Non ergo haec actio *annualis* est, sed *perpetua*, quia est ex LL. civilibus. Du. Pagenst. m. 2. h.

Contra istam) Est enim haec actio non mere personalis, sed *in rem scripta*, & hinc possessorem sequitur, quod & jure Saxónico obtinet. U. M. ff. h. §. 7.

Dolatalis esse debet) Singulare hoc est in Saxonia, quod, si quis bestiam, quae nocuit, mox dicitur, ab actione immunis sit. *vid. Thomae Tr. de iur. animal. cap. 9. n. 4. Corpz. Pr. Or. qv. 34.* Notandum tamen est, quod non promiscue abigenda bestia, sed ad iudicem deducenda sit. *vid. Du. Schaker. Ex 19. ib. 6.*

Reliquis) Cum non ad *penam*, sed tantum ad *damni reparationem* detur. Haec vero si ab uno praestita, mea interesse desinit.

Quae damna) Si actio foret *mere personalis*, heredes indistincte tenerentur, sed quia *in rem scripta*, non tenentur heredes, nisi quae *possessoris*; quod ipsum generaliter in omni actione reali, vel in rem scripta procedit.

In solidum) H. e. tenetur simpliciter ad damni reparationem in poenam mendacii. In Borussia haec poena adhuc obtinet. U. M. ff. h. §. 12.

V. Corpz.) Si quis animal ad nocendum proclive post clamum datum recineat, praeter estimationem damni ob culpam, si qua intervenerit, arbitrarie carere, aut nullis pecuniaria puniatur. *Const. Crim. art. 136.*

Antifurum) Seu in quantum inutilis factus ad futura opera. Hodie pignoratitio seu inclusio pecorum ex generali fere consuetudine obtinet, praeciue jure Saxónico, & ad *Rur. lib. 2. art. 47.* De iustitia hujus pignorationis vid. *Dr. Felsenmann. de inclus. animal. c. 1.* De jure Lubecensi quid obtineat, vid. *Mey. ad J. L. p. 3. l. 13. art. 1.*

TIT. II. III. C. 35.

Ad Legem Aquilianam.

Sta

Statim) Quia scilicet ita non diminutum est patrimonium, quod alias contingeret, si illi decumberet, & ita in curationem impensis faceret. vid. Bachov. *ad* Trembl. *P. 1. D. 18. lit. G.* si opponatur ex *d. L. 68.* hominem occisum ultenus vivere potuisse. *Respo.* incertum esse, an non hic fuerit terminus vite ipsius; & quia mortuus est, de ejus vite subsidio non laborandum, quod secus esset, si membro mutilatus, & ita in paupertate vivere compelleretur. Expense tamen *saneris* & in priori casu reperti solent, ut & de Jure Saxónico Werigeldum pro masculo 20, pro femina 10 thaleri, rationem habet Carpz. *p. 4. c. 11. d. 5.* plura de Werigeldo habet *in Pr. Crim. qu. 34. per 101.*

Obss. §. 2.) Generalis limitatio ex his textibus resultat, nisi provocatus leges defensionis excefferit, quo casu tamen damna & expensas in curationem factas non tenetur vulnerato restituere, sed alia quadam poena afficitur. *vid. Carpz. Pr. Cr. qu. 99. n. 53.*

Vel culpa) v. gr. Si futor forma calcei cervicem pueri percussisset, ut oculus ipsi suffunderetur. *c. L. 5. & L. 13. §. 4. locat.* Quo nomine Patri actio datur, *Mev. P. 1. Dec. 21.* Rationem quare hac percussio cervicis proturet suffusionem oculorum, *vid. in Tr. 7 §. d. 1. c. 5. n. 7.*

Non seq. erat: H. e. nisi versetur in tali negotio, ubi non alia, quam *levis* culpa præstanda. v. gr. si concluditur ignem negligentius tradit, tenetur tantum ad culpam levem; Quæ sententiæ tamen dubia, cum aliud sit ex *contractu* agere, aliud ex *delicto*; contractus enim non mutat præstationem ex delicto delectam. *vid. Zas. ad ff. h. t. n. 9.* Quamvis Auctoris sententiæ communiter receptæ. Lublerus *de Instudio. c. 4. n. 66.*

Infirmis) Cum nemo debeat assequi id, in quo intelligit, vel intelligere debet, infirmitatem suam alio documento futuram. *L. 2 §. 1. ff. h. t.*

Magistratus) Si scilicet. damnum contra jus intulerint, iudex autem de facto procedens habetur pro privato. *L. Nec magistratibus. 37. ff. de Injur.*

Mulieribus) Quod etiam adhuc hodie actio *L. Aquilia* a marito contra uxorem institui possit, *vid. in U. M. ff. h. §. 13.*

Omittendo) Hoc quidem per se verum est in culpa lata & levi, sed culpam levissimam tantum illam, quæ *in committendo* est, hic vindicari, æquior est sententiæ.

Obss. 13.) Æquius puto, ob hunc textum a *damnis omissis* reum absolvere, & textus per Auctoris sententiæ allegari, commode de damno *in committendo* intelligi possunt.

Per se In *L. Cornelia* quidem certum est, non vindicari damnum, nisi quod *immediatè* ex facto meo nascitur; Verum in *L. Aquilia* sufficit, modo *mediatè* da-

minum contingit, nisi plane per accidens contigerit, v. gr. Si nuncium mittens Berolinum, & ibi in latrocinio interceptus.

Perito) Nisi pro iniussu, quid contra regulas artis egerit, sic enim tantum ex hac lege tenetur, *d. l. 6. §. 7.* Venim etiam secundum *C. off. Crim. art. 136.* arbitrare & extra ordinem puniri potest. Imo si medicus eo luto alicui noxia medicamenta praeberit, utque potius hominidi ordinario locum habet, per *d. art. 134.* ad *l. U. M. ff. de §. 15.* In *L. 7. §. 5.* sit etiam actionis locati contra medicum locus esse dicitur, cum tamen medicorum officium huic non ita vale ac olim sit, tantum alicuius Aquinae obtineat, quae tamen criminis non praedat. Exim. *Coar.* ad *l. c. §. 8. ibique in p. n. 2.* sub sectione Reponitur.

Sci. Qual.) Ut mori tam medico non imputetur requiritur, ut sit peritus in arte, diagens circa curam aegri, non excedat limites suae professionis, & negotium de his, quae contrae sunt minus peritiam, eloccat.

In secunda) Si quid destruitur aut incendi in incendi causa, non animo damnari iussuendi.

In tertia) Si talis res ejiciatur ad evitandum naufragium.

Ubi tamen) Ut hoc & prior casu non detur aucto Legis Aquiliae, requiritur tamen quorum res per hoc ejiciuntur, ut videtur in *Legis Rhodicae de jactu*, ad damnum pro rata relatione minima tenentur, *C. il. c. l.*

In praesentia) Ab alicuius rei adiacentum, conf. *L. 7. §. bellissime 3. ff. quod vi aut c. l. m.*

Quasi talis) Quia non habet animum rem corrumpendi, sed lucrum capendi; nisi tamen simul rem corrumpit, ergo non liberatur sur rem furtivam restituendo, sed & rei suae praetium restituere tenetur, & carceris *L. Aquiliae* locus.

Propter obiectum) H. e. prout res praecedente anno vel mense plurimi fuit, non solum tempore, cum maximum datur, maximum pretii sit, nihil amplius quam id pretium petatur, v. gr. si quis equum optimum mihi occidat.

Etiam in factum) Verbo hoc generali accepto. Alias in hac titulo actio in factum in specie dicitur, quam lo nec corpore, nec in corpus damnum datum, v. gr. si quis pecus inclusum dimiserit.

Modum damni) Si non corpus in corpus damnum datum, v. gr. si pecora pigmento palatum delatum non subiret, ut expropter perire necessum habuerit *vid. Disp. de Jure p. glorandi. c. 6 m. 25. seqq.*

Obiectum) Ut si liber homo laesus egeret vellet, hic enim cum dominus membrorum suorum non sit *d. l. 13. ff.* nec alio modo eorum datur, occasione tamen minus imputatur *vid. de p. 20.* ut mihi tantum iure tuar, quantum damnum datum.

Dominus) Sed tamen alicuiusmodi jus in re habet, v. gr. usufructus, emphyteusis.

Plebi-

Plurif. ita) Quod cum legis vigorem habeat, sequitur hanc actionem esse perpetuam, arg. *L. Sicut. 3. C. de preser. 30 ann.*

In defectu doli abest) Non improbabiler putant de servo corrupto caput secundum egisse, & cum de illo Prætor simpliciter actionem in duplum concessit, in usu esse debet. *Dn. Hopp. § 12. 7. b.*

Habent) Quia tantum contra personam jus agendi habent, & domini rerum non sunt. Hæc si contra si semel contractus dimittitur in re aliqua datum sit, ex illo contractu, qui intercessit, ad damni reparationem nititur.

Penam) Aliud ergo quoad damni reparationem, ibi enim uno solvente liberantur reliqui, quia semel nec tantum interest.

Vulneratio) Hæc ex capite tertio. De libero homine vulneratio proprie nec ex primo, nec ex tertio capite agitur, quia cor, ut ipsius inassimabile, Ergo datur tantum simplex repetitio impensarum & damni causati.

Genetiv) Et sic ex capite primo.

Delicta) Nihilis contictata, nam post litam contestatam transiit ad heredes, & licet detur, actionem hanc hanc esse rei persequutoriam, non tamen dabitur contra heredes, cum non esset esse ex delicto.

Non si caput) Sequitur auctor J. C. Ros. Re. g. r. q. r. que sententia si admittatur, nulla amplius differentia erit inter caput primum & secundum. *Serv. Exerc. 1. 4. Th. 25. Brunnem. L. 27. §. b. n. 7.* Imo nec sic amplius pariter, sed rei persequutoria erit hæc actio, quia nunquam plus praestatur quam damni præsentis reparatio. Ubi autem jus civile simpliciter receptum, ut in Marchia Brandenb. & Ducatu Brunsvicensi adhuc dubitari poterat, an non & hoc passu damnum juxta jus civile æstimandum. Sane in Borussia expressè jus civile receptum. *Preuss. Land. Recht, lib. 6. tit. 10. art. 1. §. 5.*

Per infestationem) Si in illa subsistat, donec vincatur.

Petendum) Quia jura partium non supplet iudex, sive, ultra petitis pronunciare non solet, nec debet *L. 18. §. Commun. divid.*

Opus) Quibus caruit & cariturus est, Quomodo quoque in genere summa alios excipi solent; cum his forma pro dote. Consultius tamen est, ut quis ob deformitatem agat actione injuriarum, ubi omnino gravius talem injuriam æstimare poterit, modo damnum illud studio datum sit, nam si per culpam tantum, actioni Legis Aquiliæ locus erit.

Deformitas) Nisi hæc suum maritationem membri contineat. vid. §. 9. *J. de injur. ibi: si in conspectu percutitur.* *Carpz. q. 99. n. 34.* Communiter tamen excipiant puellam inuptam, cum huic forma pro dote. *Zach. ad tit. si quadr. n. 3. Dn. Schult. Ex. 19. Th. 35.*

Extra ordinem puniuntur) Carcere, relegatione, fustigatione; & cum non tan-

tum præterita scivita, sed etiam timor futuræ attendi debent, etiam divortium quoad thorum & mensam locum habebit. *Carpz c. n. 15.* Quin & tertiam partem illius quantitatis, quanta est donatio propter nuptias, uxori in compensationem injuriæ dare debet. *d. c. 14.* nisi adsit causa, quæ omnem ad divortium sufficiebat, quæ videti possunt *in d. Nov. 117. c. 3. § 9.*

Non famosa) Quia *culpam* tantum præcipue vindicat. vid. *L. 7. ff. de publ. judic.*

Subsidiaria) Quo casu imploratio judicis competit, quod semper contingit, ubi singularis æquitas adest) eo casu etiam datur actio in factum.

Requisita) Præsertim, quod culpa alterius contingat.

Illicito) Ubi non tantum culpa, sed & dolus præsumatur. *L. Si non convicit. §.*

C. d. injur.

Dissent. Carpz.) Cujus sententia in *Saxonia* expresse reprobata, & e contra Auctoris nostri opinio approbata, per *Decis. Elect. 30.* Miliet quidem pro *Carpz.* esse, quod incensum non onatur sine culpa. Verum *Resp.* non tamen max adest culpa patrisfamilias. Imo omnis præsumtio in meliorem partem esse solet. *Da. Berger. b.*

TITUL. III.

De

His, qui effuderint, vel dejecerint.

Vld. L. pen.) Ubi dicitur, quod actio utilis tunc datur, si de navi aliquid *dejectum* sit, contra illum qui navi præpositus est.

Quasi delicto) Seu ex facto imputato.

Nolle) Hinc si quis nocte sine candela ambulans damnum effusione senserit, agere non posset, nisi sit vigil nocturnus. Proprium enim est nox, non hominum honestorum, sed furum, incendiariorum, meretricum & hujusmodi hominum. *Brunnem. & Gothofr. L. 6. b.*

Secreta) Ubi vulgus ante commensare non solebat.

Populo) Quia omnium interest, ut securæ sint strætæ publicæ.

Parte) Si scil. corpus in plures contignationes divisâ.

Dejectum) Scil. actione locati.

Reliquor) Datur enim ad interesse. Quatenus tamen actio in duplum est, & ita poenam simul continet, hinc exteros reliqui non liberantur.

Filiusfam.) Modo *separatim* habitet.

in perpetuum) Quod hic *singulari*, ut eo magis consularur securitati platearum, cum alias actiones prætoriz sint *annales*.

Id. Grotii.) Exulimat hic, actionem de dejectu & effusis hodie mere reipersecutoriam esse. Quod & in casu, ubi liber homo perit, obtinere putat, ut non amplius ad 50 aureorum poenam, sed ad impensarum operarumque æstimationem liberis & viduis applicandam agatur. Struv. *Ex. 14. Th. 41.* Interim libellum ad duplum concludentem vid. ap. Dn. Schwendend. *summ. act. forens. expof. t. 3. m. 42.* add. Brunnem. *L. 1. b. n. 5.*

Ina, thactis) v. gr. Si libera homini dampnum.

50. Auctorum) Hoc ita, si ex *quasi delicto* agatur contra inhabitatorem, quod ipso non tollitur criminalis persecutio contra ipsum proficentem ad poenam etiam corporis afflictivam, si magna culpa concurrat, cum poena latæ culpæ etiam ad satisfactionem extendi possit. Exemplum vid. ap. Struv. *Extr. 13. Th. 26.*

Nocuit) Sufficit enim, quod securitas publica ita læsa sit. Quod si cecidit & nocuit, actionem Legis Aquilæ locum habere putant; si non nocuit, nulla datur actio.

Non jure hereditario) Sed quatenus heres unus est ex populo. Ergo si heres in alia civitate viveret, cessaret hæc actio, nisi tamen actio a defuncto forsan jam antea mota.

Non contra heredem) Quia est ex delicto.

X. auctorum) Hodie ad arbitriam.

TIT. IV. III. C. 41.

De

Noxalibus actionibus.

Personales) In rem tamen scriptæ, h. e. contra possessorem extenſæ, ut sunt actio, quod metus causâ, noxalis & ad exhibendum.

Nova qualitate) Potius noxalis actio nova qualitate auget actionem ex delicto ordinariam, v. gr. si servus furtum commiserit, actio furti directio quidem danda foret in servum, sed quia ille juris civilis non est capax, extenditur hæc actio contra dominum, & qualitatem hanc adjecticiam recipit, quod vocetur actio furti noxalis.

Dedant) Ex ratione, ne servi nequitia ultra ipsius corpus domino sit damnoſa, *Zach. b. 1. n. 3.*

Presumpta) Ut sunt actio furti, vi bonorum raptorum, L. Aquilæ, & injuriarum. *Accusantur*) Quando poena corpori infligenda, hic enim cessat illa ratio, quod *servi pro nullis vel mortuis reputantur*, sed potius respicitur ad naturalem conditionem servorum.

Dominus) Quia hi contra semet ipsos agerent, Insuper quoque disciplina domestica ipse dominus delicta servorum vindicare potest.

Tempus actionis) Est enim hæc actio in rem scripta, & sic contra quemvis possessorem extenditur.

Dirigita actio) Quia jam habilis est ad actionem suscipiendam.

Simulatus) Extenus & hodie actio contra dominum dabitur, si ullo modo *particeps* delicti fuerit, vel mandando, vel non prohibendo, cum posset. *d. L. 4.* ibique Brunnem n. 4.

Contra eum) Videtur epim mandasse delictum, cum sciverit, & prohibere deberet, sed non fecerit.

Delicta filiarum) Ne quidem, ut multam solvant ex legitima, cum hæc virò patre non debeatur, & occidere possit, ut filius aere patrem moritur. Conf. Capz. *P. 3 C. 11 d. 10. inf.* Imo nec ex bonis maternis, cum sic minuaturs usufructus patri debitus. Aliud si esset peculium extraordinarium, in quo pater nullum usufructum habet. Manz. *dec. 30. n. 11.*

Judicatus) Per iudicatum *novata* est actio ex delicto, & mutata in obligationem ex quasi contractu; iam vero ex contractu vel quasi pater tenetur peculiotenus. Quod si peculium non adsit, differenda executio, donec bona acquisiverit filius, vel tandem luet in corpore. Pater enim, ut modo dictum, poenam pro filio solvere non tenetur.

Luere potest) Si tantam pecuniam offerat, pro qua noxæ datus. Accipere autem potuit pecuniam ex commiseratione aliorum. Nec obstat: quod illi, quem servo donata donum sint, cum sub expressa illa conditione, ne ad dominum perveniat, donatum esse possit. Conf. *L. 13. ff. de iudic.*

Nullus usus) Nisi quoad *Tercas* captivos.

Ubi tamen limitas) Si famulus in conspectu domini deliquerit, dominus famulum prohibere potuerit & non fecerit; (2.) si dominus famulum nequam scienter retineat, vel occultet, (4.) si jusserit vel ratificet, quibus addit Dr. Pagenstecher *m. 2. b.* si circa officium aut ministerium suum delinquat.

Non obligantur) Ne quidem ut mercedem damnnum passio solvat, nisi a Magistratu per modum arresti prohibeatur famulo mercedem dare. Jure Saxon. dominus ex delicto familie ad quantitatem mercedis tenetur. Randt. *l. 2. art. 29.* Hahn n. 17.

Tenantur) Non tamen ad poenam *doli*, sed tantum ad poenam *culpa*, sive refectionem damni dati. Si v. gr. famulus ignem & candulam in stabulo negligentem habet, ubi paterfamilias obligat; juxta *Cacl. l. 2. Off. 21. n. 6.*

Culpam) Aliud ergo, si illos adhibuerint, qui communiter ab omnibus adhiberi

beri solent. Unde Regula: *Qui facit, quod amori faciunt, est extra culpam.* vid. Carpz. P. 4. c. 17. d. 14. Mey. ad Jus Lib. P. 3. t. 2. A. 1. n. 17. seqq.

LIB. X. TIT. I. IN. C. 39. Finium regundorum.

Ad Rubricam.) Quando Rubrica ponitur in Genitivo, semper subintelligitur *van actionis.*

Actio. Nec Judicia non solum mixta, sed & *diversa* & *duplex* dicuntur, uterque enim hic actor & reus est. l. 10. ff. h. ratione processus autem ille pro actor in his judiciis habetur, qui prius ad iudicium provocavit. *L. in introit. 13 ff. de Jud.* aut si ambo simul provocaverint, quem soas elegit. *L. 14. ff. eod.* Mixta vero appellantur, quia partim ex jure *in re*, partim ex jure *ad rem* oriuntur. vid. De. Pagenst. m. 23. 4.

Obligations.) Seu factio *personali.*

Utiis.) Quae datur *de jure*, & hoc sine poni solent signa jurisdictionis, *Obrecht Zischen*, & in specie dicuntur *Bann-Steine.* U. M. ff. h. t. §. 5. n. 3.

Non semper.) Ergo dici poterit, actionem hanc quidem semper esse mixtam, sed personalem actionem interdum nasci *ex delicto*, si studio coniuncti fines: interdum *ex quasi contractu*, si quis b. fide fines alterius occupaverit, & inde commode perceperit. Hic enim tacite se obligasse videtur ad restituendum, quod ex re aliena percepit, pariter quem is, qui videbitur accepit.

Sine si jure.) Auditor inde argumentum sumit, quod non recensetur in d. §. 21. Specialior ratio est, quod si rectus hic non debeatur, nisi post litem contestatam. *L. 4. §. 2. ff. b. t.* quod alias iudicium actionum finis juris pertubetur. vid. *L. 32. §. 7. ff. de usur.* Imo & ea propter inter actiones b. f. non recensetur, quia plerumque ex concurrente delicto nascitur.

Satis.) Nam in fundo communi nulli dantur fines, sed hi demum constituntur per divisionem fundi communis.

Conjuncti.) Ut scilicet iterum distinguantur. Si dolus adsit, concurre cum hac actione persecutio criminalis, in finibus territorialibus turbatis, ad poenam flagitationis. *Const. Crim. art. 114. add. Carpz. q. 33. n. 62.*

Gradus.) Scilicet *Geometricus*, qui pedes continet. Rationem finis vid. ap. Gochofr. ad *L. ult. ff. term. met.* An hodie spatium quinque pedum admittatur, vid. U. M. b. §. 12.

Intentatur.) Hic, ut, si quis de finibus ulterius experiri velit, non amplius per-

scriptio, h. e. exceptio, quinque pedum opponi, sed libere sine consideratione huius spatij, si eam det *Strass* *Streit* peragi possit. *L. p. C. b. vid. U. M. f. b. §. 18*
Edictum) Aliud ergo si in civitate sint horu, hi enim dicuntur *commissi*.
De, radiis urbanis) Sed hic alia remedia patent, v. gr. *Adio* *negatoria*, inter-
 dictum quod vi aut clam.

Pla recepta) Hæc alio tunc licum proprie habet, si quis arando consumserit
 viam publicam, & ita efficitur, ut iter facientes, viam per meum fundum dirigere
 teneantur. *d. l. f. pr. §. de via publi.*

Uterque) Nisi ille qui provocatus est, intentioni actoris tantum contradicat,
 nec asserit quouique luse exten tant fines. *Veruv. Ex. 14. Tb. 54.*

Instrum.) Juxta horum enim tenorem signa agri inquantur, & contraver-
 sæ componantur, & si fines *publici* descripsi, Germanis dicuntur *Hegrel* *Brickel*;
 in *privatorum* autem agris similibus describendis instrumenta deluper confecta,
 communiter appellantur *Plat* *Hüfz*. *U. M. f. b. §. 6.*

Testes) Etiam de auditu alieno. Utur enim de auditu audientes deponentes
 regulariter non prebent. *c. 25. III §. Nepos de Monte Albano d. Testes, n. 154* cum
 quinque testis de re, se sibi proprio percepta, deponere debeat. *vid. Carpx. Pra. tit.*
U. arti. 3 n. 54. In p. xienti tamen casu, ubi de probatione finum antiquissimo-
 rum se m) est, uti pte testes de auditu alieno admittantur. *Malcrod de probat. Vol. 1.*
concl. 395 n. 4. Ubi tuncque enim ob antiquitatem probatio per visum est impossibi-
 lis, ibi sufficit probatio per auditum. *Conf. Tr. d. J. S. D. 3. c. 3. n. 9. seqq.*

Lapides) Qui ut dignoscantur suppositos aut appositos solent habere lapillos
 aut cu bone. *Tr. de J. S. d. 1. c. 1. n. 12. seq.* Distingui etiam solent fines per palon
 & vitis, arbore signatas, fossas &c. Modos p. enumeratos vi l. in *U. M. b. §. 5.*

Agrimenforem) A cuius iudicio non temere debet recedere, nisi litem suam
 facere velit. *Mev. p. 2. des. 261.*

Transfertur) Sine (speculi *traditione*, cum hic non factio privati, sed iudicis
 res transfertur, & dominium transferatur.

Cognoscit) Quibus merces reg. tam ab actoris quam reo sunt solvenda. *L. 14.*
§. 1. in f. b.

Longi temp.) Quia est mixta. *vid. L. 7. c. de pest. hered.* Si effect pure rea-
 lis, prescriberetur decennio. De cætero Canonice tradunt, quod si iuxta Regno-
 rum & Parochiarum nunquam prescribi possint, si de finibus conflict. *superjco pen. X.*
de Paroch. Myning. cens. 6. ubi, 18.

TIT. II. III. C. 30.

Familix herciscundæ.

Trans.

Tenantur) Si sc. unus ex coheredibus solus res hereditarias administraverit, & easde commodas percepit, aut damna intulerit, hæc omnia præstare tenetur.

Propter) Cum coheredibus volens ab communione recedere adio aliquam, quæ res hereditarias dividere possint, constituenda fuerit, Nam nemo tenetur invitus in societate manere *cit. l. f.* Cum illa sit mater discordiarum, *c. l. 77.* præsertim cum naturale sit viciū, neg^o, quod communiter possidetur, ut ita a promiscui rerum domini liberentur incommodo. *c. l. 2.*

Hereditario) Jus hereditarium magis est contiguatio juris de fundi, quam jus aliquod novum, unde regula: *In quæ nullum jus reale habuit desinitur in illa nec jus reale habet heres*, quia hic succedit in idem jus, non in amplius jus.

Præstatione personalis) Nascuntur hæc ex alterius factio circa hereditatem illam, vel administrando, & in se lucrum percipiendo, vel damnum inferendo. Quod si ergo, antequam unus coheredum se inimicaverit, mox hereditatem sibi debitam dividant, adio hæc erit mere realis, cum hic nullius coheredis factum præcesserit, ob quod alter alteri obligetur.

Ex quasi contractu, Hereditaria communio non est quasi contractus, quia ex sola communione nulla obligatio personalis nascitur, sed hereditatis communis administratio inducit quasi contractum, vi cuius is, qui administravit, alteri obligatus est.

Separatim) Nam si res separatim geri porueris, v. gr. in exsolvendis tributis, & tamen quis pro alterius parte simul gesserit, datur adio negotiorum gestorum. *vid. l. 40 ff. de N. G.*

Possidet) Possessor enim ordinarie ab onere probandi est immunus.

Etiam hic) H. e. tunc in iudicio sanctæ herese, simul illa questio, an quis heres sit, ventilatur; est enim hæc questio præjudicialis, quia negato jure hereditario, negatur jus petendi divisionem.

Quarta D. Pii) Quæ scilicet arrogato impuberi, sed sine iusta causa exhereditatio vel emancipatio præstata est. *§. 3. Inst. de Adopt.* Generaliter nota: *Cui debetur hereditatis portio, illi competit iudiciumfamilis her. ascende ad illam partem consequendam, qua coheres est.* Aliud si aliquid tantum ex hereditate debeatur, quale quid accipit legatarius.

Invitus) Quia nemo compelli potest, ut in communione maneat, cum mater discordiarum communem vulgo vocetur. *l. 77. §. 20 ff. leg. 2.*

Minor) Minor ad divisionem sine decreto provocare nequit, ipse tamen provocari potest: *Præterea* ratio est quia ipse alienare nequit; *posteriori* autem casu per consequentiam & ex necessitate juris dividit minor, cum alterum in iuram in communione retinere nequeat.

Non prajudicat) Adus ut obientes suam portionem in singulis rebus communibus retineant. *L. r. C. fam. et. isand.*

Jus hereditarium) Hoc enim jam pro rata inter plures heredes ex legis dispositione distributum est.

Damna) Quae levi culpa, in concreto considerata, dato sunt. *c. L. 25. Scriv. Ex. 15 Tb. 13.* Et hic etiam frater a fratre, & soror a sorore inventarum & rationum redhibitionem exerceat potest sine minima scrupulose rate. *Berl. D. 160. n. 6.*

Petito) Le qui sem tunc praecipue, si alter me heredem esse neget.

Emphyteuticaria) Quod jura rei sunt apud defunctum, eo jura transiit ad heredes, & catenus quoque admittit divisionem.

Singulari conventiones) Ite enim actione communis dividendo petuntur.

Indivisibiles) H. e. si obligatio super re in liquidis contracta, v. gr. si servitus promissa, vel hypotheca constituta, nam nec servitus pro parte praelari nec pignus pro parte liberari potest. *Scriv. Ex. 15 Tb. 8.*

Dividuntur) Possunt tamen activa uni adjudicari, & hoc casu opus est cessione. *Hahn. ad W. b. n. 5. & in passiva* unus subitus sine prajudicio constitutum. Potest etiam defendus heredes in solidum obligare, ita ut beneficio divisionis uti nequeant. *C. C. f. 3. c. 4. §. 6 & 7.*

Per irrestitutionem) Si forte utilitas exagat, ut uni heredum solida nomina assignentur, si forte senior frater praedia adu, ut, & simul ars aliorum solutionem promittit. Licet id credicionibus obesse non possit. Hi enim retinent jus, quemvis heredum pro rata conveniendi. *L. 3. b.* Invenim tamen minor seniori fratri litem denunciare possit, ut solvat, quod si autem interea hic deceat, junior cum effectibus tenebitur, sed pro rata tantum sui. *vi l. Scriv. b. 1. Tb. 8.*

Permissa) Ut sunt venena & mala medicamenta, aut libri improbi, loquaces. *L. 4. §. 1. ff. fam. et. isand. v. gr. lib. 1. m. 1. c. 1. d. §. 1. Atheistici & haeretici. L. 6. §. 1. C. d. Haeret. & Manich. famosi & male lici. Ortl. Polit. d. Anno 1542. tit. 14. §. 1. & 2.* Venenae tamen haec omnia in iudicium, non ut dividantur sed ut aboleantur & corrumpantur, cum iudex officio boni & innocentis viri fungi debeat. *Brunnem. ad d. L. 4. n. 2.*

Restituenda) Porro divisionem non ingrediuntur, quae coheres speculativo possidet, item quae confecti non debent. *Brunnem. ad W. q. 12. b. Mey. P. 5. dec. 331.*

Alibi) In loco tertio, & quidem sacro vel publico.

Exhibitione) Originarium, si opus illi habuerint reliqui.

Punitore) Allegato errore, cum nemo ex alterius opinione coheres fiat.

Firma est) Hoc ita, ob ad hoc rem res iudicata.

Adjudicatum) Debuisset enim appellare.

Inmodice) Ratio iterum in auctoritate rei judicantis consistit. Sententiam sic ex falso veram, & sic ex non herede heredem.

Modice) Probat hanc sententiam ex d. L. 3. ubi perperam facta divisio non nocet, subiecta ratione, quia in b. f. iudiciis inaequalitas reformanda. Venor tamen dissentientis *Carptovii* sententia videtur; quam & JCr. Jansenes secuti. *Richz. Dec. 39. n. 45.* quia alias omnis divisio impugnari possit. Ad d. L. 3. respondens et instantiam: Et emptio est contractus b. f. ac nihilominus inaequalitas ibi toleratur, nisi sit ultra dimidium, vel, *Wilsenbach. ad ff. P. 1. D. 32. Tb. 24.* Distinguendum tamen hic, an perperam h. e. per errorem circa res facta divisio, forte ad quamdam non prolixam vel ignorantem, & tunc sufficit qualiscunque lesio, an ita estimationem rei, & requiritur lesio enormis. vid. U. M. 4. Tb. 7. C. 2.

Per sortem) Ubi tamen non contra sortem, sed inaequalem partitionem presentem datur restitutio.

Transigerunt) Quod enim transactum, ratum fiat necesse est. Unde si contra conventionem transactionis addita sit, etiam contravenisse dicitur ille, qui fratris reditatem ex fideicommissio patris petit, si contra eam iudicatum sit, d. L. 122.

Supervenis) v. gr. Si unius portio incendio postea consumpta, vel si pretium intendi assignati decreverit, quia per divisionem dominus solutus, hic res quoque si perit.

Non habet) Quia actio haec universalis est, & hic non nisi *semel* instituitur. Nle etiam in cas. d. L. 37. si pecunia ante a fratre surrepta sit, actio comuni dilundo locum habebit, licet coheredes dixerint, sibi nihil comune mansisse.

Præjudicat) Si tamen quis cum absente caute dividere velit, petere ipsi debet sortem. *Mev. P. 4. Dec. 304.* ut tamen & hoc casu non penitus cesset restitutio. C. f. 3. c. 4. §. 9.

Venditionis) Ut plus licenti assignetur.

Alternis annis) Quod in regimine alternato vocari solet *die Wunscherung*. *Befold. b. ovr.* Exemplum apud *Sruv. dec. sabbath. 17. c. 19.*

Debeat) v. g. Qui majorem portionem ejus rei habet, vel qui pro majori partem illam retinere vult. Optimum remedium est *licitatio*, & utile pacti *sub specie*, ne extranei admittantur, qui licet rem hereditariam emere velint, non coheredi dabinur *Jus Protimaseos*. C. C. f. 3. c. 4. §. 16. Quia & frater sororis fertur, *Mev. p. 2. dec. 51.* & liberi defuncti conjugi in Mar. *Brünne. d. ff. vob. ant. jud. poss. Jure Lubecensi* qui ad divisionem provocat, rem usque, alter eligit. *Mev. J. L. l. 3. tit. ult.*

Præstanda) Quia divisio est instar emtionis, & hinc quedam alienationis species; Uti ergo omni alienationi tacite inest evulsionis praestatio, ita idem etiam hic obti-

obtinebit. Quod si tamen sibi invicem non caverint, non dabitur actio *ex stipulatu*, sed præscriptis verbis agendum, quasi ex permutatione, vid. Brunnem. *L. 4. ff. hered. vel ass. vend. n. 4.*

A Testatore) Graviter hic contravertunt Dd. & d. *L. 77. §. 8.* & plerumque pro contraria sententia allegant; Verum in d. §. 8. duo referuntur casus, In primo agitur de re aliena per fideicommissum filiorecta, ubi non præstanda evictio, postea agitur de divisione, & clare satis exprimitur, quod heres heredem securum reddere debeat. *L. 33. ff. b. s.* Contrariam sententiam tamen in *praxi* receptam esse volunt. vid. Brunnem. *ad L. 14. C. b. s.* cuius ratio esse potest, quod satis divisio censetur prælegari, in quo evictio non præstabilis, nisi quatenus concurrat latio in legitimam, hæc enim semper a coheredibus supplenda, vid. U. M. *ff. b. §. 9.*

Credidisti) Aliud ergo, si testator uni rem sub periculo evictionis assignaverit, cum pro luitu minor quamdam quantitas huic vel illi relinqui possit, modo non laxatur in legitimam, hæc enim semper a coheredibus supplenda.

Eligit) Sive duo masculi, sive femine duæ fuerint, Carpz. *c. l. d. §.* Si vera unus masculus, & una femina concurrant, fortuna indistincte dividit, relicta masculo electione Carpz. *d. l. d. 7.* vid. U. M. *§. 1. seqq.* Nisi plures quam duo heredes adsint, ubi dividunt ad ductum Juris communis. Extra Saxoniam vero in aliis Germaniæ locis, ubi hæc consuetudo recepta, eandem etiam inter plures obtinere, testis est Carpz. *p. 3. c. 15. def. n. n. 7.*

Suam) Quamdiu enim rem ut communem possident, tandem nulla currit prescriptio, cum semper alterum coheredem quis agnoscat. Dn. Schoepfi. *b. n. fin.*

TIT. III. III. C. 37.

Communi dividundo.

Ad Rubric) Convenit hic Titulus in omnibus cum precedenti, & tantum obiecto differt, quis ibi hereditas, hic res singularis dividitur.

Mixta) Partim enim ex jure in re, scil. con. lominio, partim ex jure ad rem, scil. præstationibus personalibus, oritur hæc actio.

Alias res. Præter voluntatem; alias enim esset societas conventionalis.

Ad Titul. dividendar) Etiam si sint feudalia, arg. 2. *F.* nisi sint feuda regalia, 2. *F. 55. §. 2.* quæ olim pertinebant ad primogenitum, quod de Electoratu etiam statutum. *A. B. tit. 7. §. 17.* Quod Ducatus Marchionatus est usus singulorum locorum attendendus, vid. Speidel. *vac. abgefundenen Herr.*

Directam & utilem) Prouis ille, qui provocat ad divisionem, vel est dominus directus vel utilis.

Realis) Cuius dari potest, ubi actio hac pure realis est. Finge enim, quod mihi & Titio hac Hala degentibus, Lypius a mercatore quodam per legatum sit relicta domus. Ego partem meam vendere volo. Titius vero in venditionem non consentit, sed in communione manere vult, hic sane nulla alia actione Titium convenire possum, quam actione hac communi dividundo, quae tamen hoc casu pure realis est, quo nullum factum personale adhuc inter nos intercessit, hoc est, nemo nostrum ex re illa communis communidum percepit, aut illi damnum intulit, haec hoc casu ego nihil, nisi partem, quae mihi iure dominii competit, peto.

Dominus) Vel potius *condominus*.

Filio) Quale est in bonae fidei possessore, quamdiu talis est; nam & hic dividere potest, quia pro domino habetur.

Obf. 7. Lex hac non adeo obstat; sed potius casum quandam singularem exhibet, sc. quod agri vedigales, sive emphyteuticari dividi, non facile debeant, ne praestatio canonis confundatur. Ex quo sequitur, si ita divisio agrorum fieri possit, ut nihil decedat praestationi canonis, subsistere divisionem.

Pignori) Quod si enim pignus pluribus obligatum, dividi illud poteris, si nihil plures res divisibile sunt oppignoratae.

Non possit) Quod si possit, actionem *Negot. gestorum* haberet, d. L. 40. quia non ex necessitate, sed libera voluntate negotium alienum suscepit.

Prohibetur) Nam qui quid fieri prohibet, rem in pristino statu conservare vult, qui vero quid facit, rem inovat, quod invito socio facere nequit.

Oportet) v. gr. si res initio ad certum usum destinata. Quatenus enim factum correspondet conventioni sociorum, (s. legi societatis) eatenus in re communis melior est ratio sociorum. Exemplum in communi sepulchro. Idem est, si illud, quod fit, facienti prodest, prohibenti vero non noceat. Sand. l. 3. tit. 8. def. 1. *Caill. de pign. Obf. 20. n. 9.*

Uti possidetis) Turbat enim hoc ipso socium in exercitio iuris sui circa rem communem.

Agitur) Quod si socius intra 4 menses summas cum usuris centesimis pro parte restituere nolit socio, qui suis sumptibus rem communem refecit, eo casu etiam suam partem amittit. L. 32. §. 10. ff. *Pro socio*, add. L. 4. C. d. *ad f. Privat. Tr. d. A. F. J. Sect. 4. membr. 4. n. 70.*

Sua parte) Si quis ergo de re communi, non ut *communis*, sed tantum, quatenus *sua*, disponat, eatenus in re communis prohibentis melior ratio non est, hinc suam partem invito socio vendere potest.

Extraneis) Ne ita per extranei 'licitationem' affirmatio nimirum extendatur, heredes ab initio parti sibi prospicere debent, ut res commodè non divisibiles non extraneorum bene sit extraneis. Quisque tamen secum perpendat, an possit tantum pretium salvere, & an se expectet rem habere. C. C. §. 3. c. 4. §. 10.

Instituitur) Qui pro objecto habet rem singularem. Ergo quoties res dividenda supersit, toties repetitur hoc iudicium. Aliam in iudicio summius hereditaria, quod universale est, & sic non nisi semel instituitur, vid. U. M. b. §. 1.

Prescribitur) Licet enim durante communione actio hæc non nascitur, poterit tamen dari, & res communis præscribi, utpote si quis eam solus per 30 annos, ut propriam, possideret, & sic eatenus in d. L. 1. præscribi dicitur hæc actio. Cocho ad Treutl. V. 1. D. 19. T. 8. lit. b. Ubi addit, soluta communione, si adhuc actio de præstationibus quibusdam supersit, hanc 30 annis præscribi.

TIT. IV. III. C. 42.

Ad exhibendum.

REI) Videnda.

Personalis) Licet enim aliquando, imo sæpius ratione juris in re, sive dominii detur hæc actio, L. 1. §. 3. §. b. t. quia tamen ad ipsam rem vindicandam & restituendam principaliter non est directæ, sed solum ob quodlibet interesse petitur factum, se. *exhibitio*, ideo personalis dicitur. L. 3. §. 3. ff. eod. add. Sutholtz. ad Inst. D. 13. T. 6. y. Petr. Gregor. Syst. Jur. Univ. I. 29. c. 7. met.

Possess.) Qui se. possessor creditur.

Preparatoria) Sc. ad futuram vindicationem, cum vindicare non possim, nisi constet, an res penes te sit.

In eodem libello) Quia hæc remedia non sunt contraria, sed subordinata, sive se invicem adiuvantia.

Semel) Ergo si nova causa superveniat, ex hac denovo agere poterit, v. gr. si cum antea usufructum rei petiisset, postea ejus proprietatem nactus sit, d. L. 2. §. 2. quod generaliter obtinet, per L. sept. 63. ff. de Re Jud.

Instituitur) Oblitæ enim exceptio rei judicæ.

Ob æquitatem) Ex regula illa, quæ in c. L. 2. habetur: *Quod tibi non nocet, aliter vero prodest, ad hoc poteris compelli*. Et sic datur quædam obligationis causa, scil. ex contractu vel quasi, ex delicto vel quasi, vel ex æquitate naturalis, L. 1. nostris approbata.

Pecuniariter) H. e. ex jure in re, vel ex jure ad rem, malunt tamen alii legere pecuniariter. Fr. b. n. n. vid. Dis. Pagenstecher. m. i. b.

Interest) Quia interest summariter probandum. Scriv. Ex. v. Th. 30. si vero interesse probare non possit, iustam tamen causam prætendat, desertur juramentum calumniae. Brunnem. L. 3. ff. b. n. 3.

Reservatis) Hoc iudicium enim, cum preparatorium sit, summarium etiam est, ubi non nisi liquidissimæ exceptiones admittuntur.

Præsertim videre) Obtenet hoc præcipue in illis actionibus, ubi quis precise ad rem tradendam tenetur, v. gr. in venditionibus.

In exhibitório) Quia huic interdicho sua natura jam inest exhibitio, ut inde non opus separata actione istam petere, v. gr. in interdicho de tabulis exhibendis.

Obss. 3.) Textus hic non obstat; nam quavis ibi dicitur, exhiberi debere tabulas, illi tamen non per actionem ad exhibendum, sed per interdichum de tabulis exhibendis fieri debet.

Condemnationis) Sufficit enim, quod tempore sententiæ in eo statu sint, ut poterint condemnari.

Quatenus possidet) Hoc generale est in omnibus actionibus realibus, quod contra heredem, quia talem, non dentur, sed tantum *qua possidet*; idem ergo in hac quoque actione, quia est in rem scripta, h. e. extensæ contra quemvis possessorem.

Vid. omnino) Habetur hic humilitatio, nisi reus *data opera* rem in alium locum transtulerit, ne alius hoc modo ex caliditate sua commodum sentiat.

Incognita) v. gr. Si filius diu absens post mortem patris revertatur, & prædæ paternæ sibi ignota vindicare velit, hic poterit agere ad exhibendum, siue potius, ad ostendendum.

Afforis) Nisi aliter studio vel callide rem in alium locum transtulerit. d. L. 12. §. 1. Alias enim in iudicio omnia fiunt sumptibus petentis.

Culpam) Si scilicet per hanc damnum aliquod rei illatum sit.

Iusta causa) Si sc. reus dicat, se rem penes se non habere, v. gr. Si servum, quem exhibere debet, peregre miserit.

Est restituenda) i. e. Si reus re exhibita sateri necessum habeat rem esse meam, non opus amplius erit rei vindicatione, sed mox alter condemnatur ad fructuum restitutionem, pari modo, ac si in rei vindicationis iudicio esset condemnatus.

Compulsoria) Potest tamen actor, *si velit* etiam hodie hac actione uti, quod enim de mandato hic dicitur, præcipue ad Praxin Cameræ spectat. vid. Petr. Frider. de mandat. l. 2. c. 50. n. 11. seqq. Meier. Colleg. Jurid. Argentorat. b. t. §. 9. Solet tamen & apud nos per decretum injungi exhibitio, & quidem in documentis lit-
rarum

rariis plerumque sub juramento, daß er die geforderte documenta nicht habe, noch
geführlicher weise von abhandeln kommen lassen.

LIB. XI. TIT. I.

De

Interrogationibus in jure faciendis, & inter-
rogatoriis actionibus.

(Interrogationes) De his notandum, quod toties in vita communi licite, quoties
concernunt negotiorum *indifferens*, sive quoties non involvunt delictum, alias
enim interrogatio vel. uniltram suspicionem inducunt.

(Constituendo) Si scietur se possidere. tenetur tanquam possessor; si cum pos-
sideat, neget. privatur commodi possessoris, etiam hodie, U. M. b. §. 19.

(Vid. tamen.) Est ibi exceptio in criminalibus, ubi soli Confessione non cre-
dendum, nisi alia argumenta concurrant.

(Vid. tamen) Nisi quis opinatus fuerit rem ita se habere, ex. gr. si interrogatus
responderit se heredem esse, & postea probro testamento viderit se esse exhereda-
tum, add. Zahn, *de mandatis*. l. 2. c. 40.

(Tacendo) Quoties quis respondere habet necesse, toties quis tacet in sui da-
mnum; alias vero semper tacet salvo jure.

(Contumaciam) Aliud ergo, si rationes habeat quare non respondeat, v. gr. si
judex illum de crimine interroget, cujus nulla precedit prædemptio h. e. quando
judex non *juridicus*, i. e. non servato juris ordine interroget. Unde regula, quod
judici non *juridice* interroganti nemo respondere tenetur, cum ita cessante denun-
ciatore, judex magis ex intempestiva curiositate, quam ex prævis indicis interro-
get, add. U. M. §. 77. *seqq.*

(Abiit) Eo sc. affectu, ut interrogans inde actionem consequatur; imo ante
judicium quis penitus respondere non tenetur L. 1. §. fin. ff. h. t. Sed responsio
denum sequitur post prolatum libellum, ubi ad singula momenta libelli punctatim
respondendum.

(Probandam) Non ergo ad fundandam, uti olim contingebat. U. M. b. §. 2.
seqq.

(Conclusionem) Hoc ita quoad *judicium*, cum huic in causa nunquam conclu-
datur, si ipsi dubium aliquid super sit. J. A. P. c. 21. §. 3. aliud vero, quantum ad
partes. Brunnem, *Proceß. civ. c. p. n. 3.* Unde Practicorum assertum: *Conclusio*
ad sententiam concludit ex partibus, non vero iudicet. Mev. P. 3. det. 40.

Nem petente) Iudex enim hoc facit pro sua informatione.

Pro iure & libertate, &c. hoc itur haec positio dicitur, ut ex confessione adversarii, veritas certetur, & si e contra pro alio alioque sit veritas, J. A. P. c. 17. §. 11. extenuatur tamen haec positio, nec per d. Rer. ut non promittitur conpignatur, sed ex ipsa haec constantia totum itur, & si lex videtur, eas debet aperire, & ex officio requirit Brunnem. *Pur.* c. 17. n. 3. §. 77. La hanc positioem frequentius usus est in Michch. I. ubi quasi Walsartensi, & Wartenburgico, & alijs locis, vld. U. & M. §. 42 h.

Disposita capita) Nam enim membratum, seu per articulos profertur, unde etiam positiones theses dicuntur. Ipse vero libellus in certis distictis articulis refertur, & ad singulos articulos iurata rei responsio exigitur. J. A. P. c. 17. §. 12. U. c. 15. §. 1.

Nam attenditur) Quia eodem plane modo formantur, & positiones negativae postea tanquam articuli probatoriae exhibentur cum denominatione testium. J. A. P. c. 17. §. 13. Notandum tamen est, quod adhibet etiam inter positiones & articulos quoque producit positiones etiam inter causas tales, quae in positionibus continentur, & hoc ut etiam talem confessionem in iudicio iudicalem evocare nequeat, nisi de errore iudicis docent, L. 2. C. d. *lupst.* & *subst.* sed qui articulos exhibet, non nisi, & igitur consistent contenti articuli n. Gail. d. l. n. 6. U. 7.

De iure communi) Jus commune enim per se certum, nec ex confessione adversarii de eo colligere necessarium est, iura enim novit curia, & nosse debet, & tales positiones dicuntur respiciuales Michch. *de Poff.* c. 15. n. 17. Aliud in iure consuetudinario, quod sepius incertum, immo ignotum & incognitum est, hinc ab allegante probandum, quod etiam per positiones expediri potest. Gail. L. 2. *Obs.* 22. n. 14. Nisi tamen consuetudo sit notoria, quorsum pertinent feudales.

De facto alieno) Cum huius probandi a detur ignorantia, receptum tamen hic est ut al positiones de facto proprio respondeat, sag. *maht.* oder *nicht* *maht.* de facto alieno vero, glauder *maht.* oder *nicht* *maht.* J. A. P. c. 17. §. 12. Nisi factum alienum conexum sit cum nostro, ut certa opinio possit cadere in respondentem. Michch. *de Poff.* c. 15. n. 9.

De proprio) Quia nemo propriam turpitudinem confiteri tenetur, nisi iudice interrogetur a iudice, h. e. pravis legimus indicis, vel actione super turpi facto sequenter mota. In causis matrimonialibus positionibus quoque locum faciunt. *Mev. P.* 4. d. 103.

La. h.) Quia criminosa interrogatoria etiam quoad testes abrogata sunt, per R. I. *de an.* 174. §. 57. Possunt tamen testes super turpitudine vitae confessum examinare; sic enim per indirectum sepius deteguntur defectus confisum. J. A. P. c. 15. §. 7.

Verfetur; h. e. Nisi alio ex delicto nascatur, v. gr. alio furti.

Simpl. et) h. e. perspicua, non capiosa. *Duplices* autem, pluraque membra continentes positiones, quatenus hodie admittuntur, vid. *Lauterbach. Colleg. Theor. Pract. l. 1. §. 12.*

Pertinentes) h. e. Tales, ex quibus effectus sequi potest, quæ enim probata non relevant, ad probandum non admittuntur. *L. Ad probationem 21. C. de Probat.* dubio tamò ju lex tales admittere debet cum clausula *salvo jure imperpetuuum*. *J. A. P. c. 17. §. 14.* Quæ clausula id operatur, ut iudex in pronunciano eas recepte possit, ac si nunquam essent admittæ. Quod tamen ad positiones notorie impertinentes non extendendum. *Brusium Proc. civ. c. 17. m. 11.* Porro non admittuntur perplexæ, alternativæ, generales, multiplices, negativæ, contrariæ, &c. *U. M. §. 48 l. 17.*

Tota negari) Ubi tamen negativa temperari solet. v. gr. et sipe dicitur articuli negationem recipere, id est, non habet; ut ergo hic dubiam responsionem evitet iudex, confutatum est, ut iudex duas inde positiones vel questiones formet.

Interdum tamen) Hoc cum a parte non petendum, & tales positiones dicuntur *irresponsales*.

Ad idem ut l. 17. Ne lis proteleretur. Nisi tamen a prioribus dependant, & iusto tempore probantur. *Mev. 4. d. 336.* vel concernant puncta noviter emergentia. *conf. L. sipe 63. ff. de Re Jud.*

Ante litem contestatam) Quo casu ante litem contestationem locus probandi et casu locus positioni ut; v. gr. ad probandum exceptionem peremptoriam, vel liti ingressum impellentem.

Dandorum, Hic iuramentum ordinarie adhibetur, ubi actor mediante juramento, veras esse positiones, asseruit, reus sub iuramento *respondendum* responsiones suas confirmat. Utroque iuramentum dicitur esse species iuramenti *calumniale*. Ille enim, qui positiones suas (*dixit ponat*, jurat, se has veras credere, modo de facto alioquin quæsitio sit, ut factum enim proprio iuramento crediturari a ponente præsumitur foret veritas, reus vero (*dixit ponat*) iuramentum *respondendum* præstat, se non maleose responditurum. vid. *1 A. P. cap. 17. §. 12.* Quorum iuramentorum formulam vid. in *Ord. Tribun. Wilm. P. 1. l. 17.*

In articulis) Hic cum ex testium depositione demum elicienda veritas.

Responsionibus) Hæ convenire debent interrogatori. sicut sine appendice, nec sine obscuræ, aut incertæ, v. gr. per verbum dubio, vid. de singulis *Uf. Mod. l. §. 17. §§. 4.*

TIT. II.

De

Quibus rebus ad eundem judicem eatur.

Eodem iudice) Scilicet coram illo, ubi causa principalis pendet, vel coram iudice omnium superiori.

Personas) v. gr. Si actio tutelæ movenda contra tutores diversarum personarum, vel actiones hereditariæ contra diversos heredes qui vel in Syria, vel Marchia, aut Pomerania habitant, quo casu omnes ad locum illum, ubi populus domicilium habet, vel ubi hereditas sita, venire & ibidem respondere tenentur.

Proxima superiore) Quod si vero plures rei unum omnium superiorem non habeant, vel ut quod unus Imperio Romano, alter vero Regno Angliæ aut Præpotentibus Belia sitibus subsit, tunc causam dividendam, & quemlibet pro sua re in proprio domicilio conveniendam esse volunt. *vi. Cap. d. R. ff. r. n. 6.*

Habet) Ite enim non ad personam, sed ad causam respectus habetur. Unde ubi principale iudicium, eo etiam per consequentiam omnes interequentes vacent. Sic ergo quamvis Electores gaudeant jure de non appellando, & de non evocando, propter connexitatem causæ tamen eorum subditi ad iudicium Imperatoris vocari possunt. Pantet clerici ob connexitatem causæ coram iudice laico comparere tenentur.

Simultanea actio) h. e. Si causa æque principaliter & Principem & subditos concernat. *Lang. Proceff. r. 33. n. 171. seqq.*

Vid. Gatl.) Sic si plures sint aui conforres, unus tantum immediate, reliqui vero mediate Imperio subiecti sint, omnes in Camera in prima instantia forum solvantur.

Contra eundem) Non enim sufficit cum una persona mihi negotium esse, sed requiritur insuper, ut ex eadem causâ & de eadem re convenatur.

Juris facti) Si questio facti ad aliud forum pertinet incidenter occurrat e. g. vidua mortuo marito repetit dotem coram iudice oppidano heredes mariti exquirant, non adfuisse verum matrimonium, hic iudex oppidanus de facto matrimonio cognoscere poterit, an scilicet revera per sacerdotem copulati fuerint; cum si de jure questio fuerit, ad Consistorium pertinet, E. G. an tales personæ ob vinculum sanguinis copulari poterint?

Quo talum) Ut rem restituat.

Damnum dedit) h. e. ut ex L. Aquilia sciatis.

Alfortii) Quia de hujus commodo præcipue agitur, ut breviori processu suum consequatur.

Opponit) Si forte ejus intersit, causam hanc non in diverso, sed in eodem judicio peragi, cum sic tot expensis opus non habeat.

Criminalibus) Ut scilicet qui accessorie de delicto participant, simul in loco, ubi principales delinquentes tenentur, respondere debeant, e. g. qui consilium ad delinquendum dederunt, ibi conveniendi sunt, ubi principalis est; quod si vero per inquisitionem procedatur, aliter se res habet.

TIT. III. VI. C. 2.

De

Servo corrupto.

Turpis) Cum enim *delus* hic supponitur, estimatio nostra quadantenus hæc ipsa actione læditur. vid. Wilsenbach. *Fol. 1. Diss. 23. tb. 13.*

Quoad animum) Qui quoad corpus ipsum lædit, L. Aquila tenetur.

Ex delicto) Omnino enim delictum & contra Decalogum est, alterius servum deteciores reddere.

Fuerit pravius) Nam corrumpens ejus maliciam auxit, nimirum ludando ejus propositam, a quo dehortando ipsum revocare potuisset.

Corruptus fuerit) Cum malum consilium corrumpentis hic non debeat esse impositum, potuisset enim incidere in servum non æque frugi, d. L. 28. C. de furt. §. 8. 1. de Obl. ex del.

Et aliorum) præceptorum ratione discipulorum, prælato ratione monachorum.

Uxorem) Ut ex suis bonis marito satisfaciatur. Videbatur quidem quod non, quia actio turpis & penalis inter conjuges non datur. L. 2. C. Rerum amotar. merito tamen affirmatur, sed ita, ut tantum detur in simplum, favore matrimonii, & proponatur actio verbis honestioribus ac temperatis L. f. §. 6.

Contra heredes) Qui ne quidem in simplum conveniri possunt. SERV. Ex 15. Tb. 49. in f.

Penalis) Nisi lis contestata, vel aliquid ad eos pervenerit.

Officio judicis) v. gr. Si quis filium meum a studii abstractat, hoc non possum pecuniariter estimare, sed saltem ex affectione.

Corrumpant) Potest & hæc ratio dari, quia Resp. patiendo hoc iram divinam in se provocat. Unde etiam Magistratus potest inquitano injungere, ut hospitium mutet, si fama sit, eum nimis familiariter cum hospita sua conversari, Brunner.

L. i. ff. de uf. & hab. n. 7. Datur etiam hæc actio Principibus & Magistratibus, quorum interest, ne subditi ab Anabaptistis & hæreticis aliisque hominibus fanaticis corruptantur. Oldendorp. *class. 7. act. 2.*

TIT. IV. VI. C. 1.

De

Fugitivis.

Differet) Fugitivus es mente discedit, ne ad dominum redeat, *d. L. 17. §. 1.* Erro est, qui sine causa vagatur, & temporibus in res nugatorias contumax. serius domum redit, *d. L. 17. §. 14.* Dn. Schwendend. ad Eck. h. Differunt eodem modo ut emanat a desertore.

Vindicta) Non attento, ad quam dignitatem pervenit. vid. *Mev. Spectat. vass. von Abfol. und Abfordrung der Bauren, & P. 3. d. 161.* Limitatur quidem vulgo, nisi ad illa loca sese receperint rustici, ubi per certum tempus commorantur libertatem acquirunt. vid. Harprecht. *de Jure mortuorum.* Intelligendum tamen hoc ita, quod ipsi quidem vindicari nequeant, pretium tamen pro libertate exsolvere teneantur. Huc pertinet jus Wildfangatus in Palatinatu, si enim eo se proprius homo contulerit, & intra annum dominus prior eum non revocaverit, sit Wildfangus Electoris Palatini. illustr. Dn. de Rhezt. *Inst. Jur. Publ. l. 1. c. 3. §. 2. seqq.*

Fugitivi) Quem pariter privata auctoritate persequi & prehendere licet. *L. Alt. Prætor. n. §. 16. ff. quæ in fraud. cred. Mev. 2. dec. 274. n. 5.* Cum ita periculum sit in mora, conf. Coler. *Proc. Execut. p. 2. c. 3. n. 421.*

Implorat) Sufficit hoc casu, modo post apprehensionem etiam in alio territorio factam, quam primum fieri potest, iudici hoc denunciatur, & ultra 20 horas captus non detineatur, *arg. L. 25. pr. ff. ad L. Jul. de adult.* sed custodiæ publicæ, donec causa cognita, committatur; alia si quis diutius detineret, incideret in crimen privati carceris. vid. Disp. *de Carcere ad custodiam. c. 3. n. 13.*

Abducere licet) Quod & observari solet in d. Machente det Maleficentem. Persequi enim delinquentem in alterius territorium possum, imo etiam, si periculum in mora sit, apprehendere, sed max sistendus iudici illius loci, ut cum ejus licentia ipsum abducere possim.

Præcedenti temporis Merces enim non pro rata temporis, v. gr. nach Abgehen. Eohn, sed pro integro anno promissa; Ergo si ante annum discedant, nihil petere possunt, cum pro sua parte non impleverint contractum, & hinc sibi ipsi hoc imputare debeant. Unde dompo actio ad interesse datur, & ad damna lata tenent.

tenentur propter omiffa fervicia, *Dn. Eugelbrecht. b.* Et domini curare possunt ut in carcerem conjiciantur eosque privare vestibus, quas ipsis initio servitii destiterunt. Hippol. Danocass. *de serv. & fam. quæst. 79.* Pariter famulo *agrotanti* stridore jure non debetur merces, utpote quæ promissæ sub conditione operatum, jam autem casum nocere Licenti constat, commiserationis tamen ratio vetat, ne domo ejiciatur. *Struv. Ex. 24. th. 22. conf. Corpz. p. 2. c. 51. d. 13.*

Alii volent) Quæ etiam *aguior* sententia.

Reverti, Quod si tamen dominus famulum ante præfixitum tempus expellat, integra merces debetur. *Brunnem. L. 13. ff. locat. n. 43.*

TIT. V. III. C. 43.

De

Aleatoribus.

Pugna) Huc pertinent etiam torques, die *Tutrien* & *piele* quæ tamen jure *Canonico* prohibita, cum sepius occasionem dent homicidiis. *vid. tit. X. de torneament.*

Unum aureum) Dum enim virtuti studemus, etiam lucrum captare possumus.

Latruncularum) Sive *Schachorum*, de quo in specie *vid. Thomas Adjutor. de Ludo Schachorum*, qui existat in Tractatu Tractatum. Serenissimus Autor *Gustavus Selenus de Lusu Schachorum*.

Pro prohibitis) Remota prohibitione Juris Civili, de Jure Naturæ ita dicendum videtur: *Quoties quis liberum rerum suarum habet arbitrium, toties tantum ludendo perdere potest, quantum donando transferre valet.* *vid. tamen Br. L. 3. C. b. n. 26. conf. Disp. de Saccularit & Directorit. c. 3 n. 9.* Alia ratio est juris divini, ubi de omni verbo otioso recte la Deo ratio; Ergo etiam de tempore male transigendo, paxferim cum simul tot delictis pandatur via. Vix ergo Studiosus quid ludendo perdere poterit, cum plerique vel parentes vel curatores habeant, ac sic donare nequeant.

Auth. Interdicimus) Hæc *authent.* probe observanda nostris Ecclesiæ ministris, non solum enim a *seculari* potestate prohibitio hæc natales suos derivat, sed & ipse Pontifex Innocentius III. eandem prohibitionem repetit in *c. pen. X. de vit. & honest. Cleric.* Pertinet huic omnino, quod habetur in *c. 3. dist. 23.* Clerici a mundi voluptatibus sese abstineant, amoremque pecuniarum, quasi materiam cunctorum criminum, fugiant, *add. c. 11. X. d. Excess. Prælatum.* *Brunnem. J. E. l. c. 6. membr. 10. §. 3.* ibique *Nor. Milinbus* ex parte permixtus videtur *Jus. Knecht bestall. d. anno*

1770. art. 72. Rusticis lusus chartarum sub poena unius thaleri prohibitus. *Pruss.*
Br. Lüneb. Landes-Ordnung. art. 32.

Ejusque heres) Idem & hodie in *liberis* obtinere puto, ut, si pater omnem substantiam chartis perdidit, filius repetitio detur, non quidem *in totum*, bene tamen usque ad *legitimum*, supposito luli seculi vizio, ludos permitti, nam alias in totum per 50 annos repeti posset. *L. fin. C. b. t.* Certa enim haec ratio est. *Quousque pater domando non potest prejudicare liberis, eoque nec potest ludendo, atque donando non potest prejudicare legitimis. tit. tit. C. de in-f. donat.* Ergo nec ludendo. *vid. Tr. de A. F. l. f. ff. l. i. membr. 10. §. 19.* ubi pluribus haec de re actum.

Iudebitis) Quia ipse sciens rem suam in alterum transulit; imo adest hic naturalis quaedam obligatio.

Veniandiam) Non ipsius *repetentis*, sed illius, a quo repetitur, aliter enim utitur remedio a *jure* permissio, hic vero pecuniam titulo legitimo interdicto detinet. *Da. Schwendend. ad Eck. d. §. 2.*

Exactus) Ut ne quidem compensatio admittatur. *Hahn. ad W. b. n. ubi Prajud.* Nisi *Juramentum* accesserit. *Ziel. ad ff. b. t. n. 2.* quod adstringit jurantem ad solvendum, non tamen facta solutione impedit repetitionem. *Brunnem. L. 3. C. b. n. 32.* aut post intervallum aliquod, promissio reiterata de solvendo eo, quod perditum, deliberato animo facta fuerit. *Disq. de fide habita c. 3. n. 59.* Imo dicerem, hodie in *Aulis Principum* juris Civilis decisionem hoc in passu penitus ab usu recessisse. In iudiciis tamen vix occurrit prejudicium, aliquem ad solutionem, condemnatum esse. *conf. d. Disq. de l. n. 69.*

Se recuperavit) Imo de jure, etiam si non recuperasset, malo enim proposito crederetur pecuniam, ut inde lacrum illicitum caperet.

Tertius) Hic tertius etiam conditionem ex *L. fin.* habebit, ut a victore suum repetere possit, quod tamen hodie vix observari existimat *Eckolt. ad ff. b. §. 2.*

Pondus) Scilicet quantum ad interesse *privatum*. Eo ipso tamen non impeditur Magistratus, quo minus *ex officio* iniuriam punire possit. *conf. Disq. d. Singulariter c. 3. n. 17. vid. Brunnem. L. i. ff. b. n. 2.*

Propter 3.) Scilicet quod in utroque sit turpissimum, & sic melior ratio accipientis. Vera ratio forte est, quod ludi, malitia seculi, non amplius habeantur pro illicitis, & consuetudine liciti sicuti, de qua consuetudine tamen, an introduci posset? non sine ratione dubitat *Brunnem. L. i. ff. b. Lacet* dicitur *Carpl. l. 6. Reip. 95. n. 19.* qui etiam existimat, pernicie esse, si ve parata pecunia si ve nummis lupus ludatur, *q. 34. n. 6* & eum, qui nummum adulterinum posuit, poena relegationis afficiendum esse *quod. 42. n. 19.* ubi Prajud.

Non habuerit) Cuicumque alienatio interdicta, illi quoque interdictum censetur donando vel ludendo quid perdere.

Incitatoris) Aut non pecuniis, sed alia res, v. gr. vestes in solum datæ vel aliquis in magnum familiæ suæ datum ingentem pecuniæ summam perdidit. Brunnem. ad L. 1. ff. h. t. n. 10.

Sponsiones) Sponsiones jure nostro non speciatiim propositæ sunt, sit quidem earum mentio in materia stipulationum sed alio plane sensu. Interim tamen non adversantur juri nostro, propterea quod & spem, v. gr. jactum retis, emere de jure licitum sit, & quamvis postea nihil capiat, tamen ad solvendum quis obligetur. L. 12. ff. d. e. ad Erpl.

Licite) In eo minus illicitæ censentur sponsiones, quod tempus hic non æque consumatur, quam in ludis. Nec rixis, execrationibus & homicidiis hic ansa datur. Alias nulla major justitia est in sponsione, quam quæ in ludo, ut sic eadem requisita hic necessaria sint. conf. L. 3. ff. h. t. Et ita textus in L. 21. allegatus, in quo dicitur, quod quisque rerum suarum moderator sit & arbiter, hoc tantum infert, quod rem suam quisque pro lubitu alienare possit, quod & ad justitiam ludicam moralem applicari solet; interim tamen hoc non tollitur, quod hic subsit animus lucrandi cum damno alterius.

Præteritur) Sed nulla ratio obstat, quare non omne negotium incertum in sponsionem deduci possit; cum enim leges nostræ sponsionis materiam non determinaverint, generaliter dicendum, omne negotium incertum esse objectum sponsionis, modo turpitudinem non contineat. Exempla habet Wehner. Conf. Francon. 59.

Videmus) Ubi de sponsione de morte Principis, quatenus licita sit disquirat.

Pincit negans) Sufficit enim, quod id factum non sit, nec de impedimento solliciti fuerant contrahentes.

Recusat) Quia qui nihil facit, minus facit; qui vero minus facit, hoc casu perdit, E. qui nihil facit.

L. 2. C. de Resc. Vend.) Quoties læso dependet ex futuro eventu incerto, talis cessat d. L. 2. v. gr. in jactu retis, etiamsi nihil capiat, tamen solvere teneor.

Dolum) Dolum exinde colligo, si alter absolutam facti certitudinem habuerit, sed hoc renuerit, & ita alterum ad spondendum incluserit. Sponsio enim supponit rem ab utraque parte incertam. Quod si tamen alter prædixerit, se certum esse de rei veritate, alter vero nihilominus sponsionem urgeat, valida est sponsio.

In bonis) v. gr. Si sponsio de equali haustu mihi facta, arg. c. a. crapula. 14. X. de vit. & honest. cler.

Ex stipulatu) Si sc. mediante stipulatione sponsio inita L. 23. §. 6. ff. d. V. O. Ad ludos non illicitos etiam referunt illam fortunam, quod admitti potest, modo si ne

autoritate publicatur *lotaria*, quo modo sepius inopia magnarum Rerum publicarum succurrit, testis est experientia, v. d. Besold. *ibid.* *Pract. Verb. Cunct. Topff.* ibique Diether.

TITUL. VI.

Si menfor falsum modum dixerit.

Rati *personaria*) Scil. respectu actoris, respectu enim rei hanc actionem pœnam contineri cum illi ad ipsam pervenerit, dicit Brunnem. *ad L. 3. ff. b. u. 2.*

Lesus) Hoc præcipue tunc contingit, si quis rem ad *mensuram* emerit, v. *gr.* agrum secundum numerum perticarum, & menfor plures perticas (Nuthen) adesse regulerit, & ob hoc emtor *maius pretium* solveat. Quod etiam in rebus *sumptibus*, si de lesus sim, procedit.

Non nocet) Quod sine dubio constabit in illis locis, ubi agi in *mensuras publicas* constituitur, hi enim, dum artem hanc profitentur, imperitia eorum omnino culpe annumeratur, unde nec levis culpa in his veniam meretur.

Sufficiaria est) Datur enim tunc, si contrahens non alius, qui damnum refundere possit.

Mensorem) Vocantur die *Visitæ*, qui si referant falsam mensuram, & ego hanc plus pretii exsolverim, tenentur ex hoc titulo, & datur contra calculatorem. *L. 7. §. 4. ff. b.*

Vid. §.) Si menfor traxerit h. e. distulerit sive protraxerit renunciationem, & ob hoc venditor liberatus est non hac actione, sed de dolo agendum. *d. L. 5.*

Gratis fecerit) Nam utrobique bona sine agere, & dolus exulare decet.

Contra heredem) N. si per contractum menfor a partibus sit adhibitus, e. g. si res mensores pro pretio cuncluxerim, & hi conjunctim falsum modum referant, quia actio ex contractu datur contra heredes. Brunn. *ad L. 3. ff. b. t. n. 4. vid. L. Veteris. §. C. de contra. & comm. Sup.*

In solidum) Quod si tamen per contractum sint constitui, & omnes solventes, beneficium divisionis ipsis non videtur denegandum, *arg. L. 25. ff. d. fidejuss. & Nov. 99.*

Liberat) Quia non ad *pœnam*, sed ad *interesse* tendit, jam vero semel mea tantum interest.

Longissimo tempore) h. e. 30 annis. Est quidem hæc actio prætoriana ex delicto, *d. L. 3. §. 5. & h. i. e. annis* sic debebat, sed quia principaliter est ex *negotio* commissio, & delictum tantum supervenit, perpetua facta est hæc actio. *L. 4. ff. b. t. Nec men-*

mentor ob falsam mensurationem adhibitam, nam hoc est crimen falsi, sed ob falsam renditionem tenetur. Brunnem. *ad L. 6. ff. b. n. 2.* Si autem per ocularem inspectionem aliud potest demonstrari, sententia nunquam transire in rem iudicatam, quod generale est in omnibus sententiis, quæ ex peritia artificum latæ sunt. Ad Obf. Nov. 7. c. 3. respondet Brunnem. *ad ff. q. 9.*

TIT. VII. III. C. 44.

De

Religiosis & sumptibus funerum, & ut
funus ducere liceat.

R*eligiosus*) Quia religioni ducebant veteres, illum locum iterum vel adhibere rebus profanis, qui quieti hominis demortui destinatus.

Sepeliendi animo) Aliud si *custodia* causa cadaver alicubi sponatur.

Caput ejus, Ex quo homo cognoscitur, licet membra alibi sepulta, *L. 44. ff. d. e. vid. Dn. Zaunsehiff. de jure gravid. Tb. 13.*

Vid. L. 2. de mort. infer.) Non est hic questio de vivi sepultura, sed de *expositione* portus.

3. §. 5.) In hac L. etiam contractis consuetudo prohibetur, quia exhalationes ex cadaveribus sæpius infestant aërem.

Solitarius) H. e. ut fundus pleno jure ad ipsum pertineat; nam in fundo communi invito socio sepelire non licet, aliud vero si in commune sepulchrum illarum cadaver.

Cimiteriis) Quæ sunt loca benedicta, per aquam lustralem, non tamen *consecrata*: scil. mediante chrismate seu oleo. Imo apud nos cessat etiam benedictio, & separantur tantummodo muro vel sepimento, ne bestiis ad illa pateat accessus. Consistorii tamen consensus in plerisque locis exigitur, conf. Not. *ad J. E. Brunnem. l. 2. c. 2. §. 12.*

Nihil datum) Aliquis locus gratuitus in quavis civitate esse debet, quod si tamen quis in loco illo sepeliri non cupiat, sed potius in civitate, vel in templo, tunc non tam pro loco, quam pro dispensatione aliquid solvitur. Quod rationem habet, dum Jure Civ. severissime prohibitum, ne quis in civitate sepeliatur. add. Not. *ad J. E. Brun. l. 2. c. 2. §. fin. verb. pro quo honorarium.*

Consilium certum) In dubio benignius presumendum est pro mortuo, & iudicium sumendum ex visa antea.

Pro

Premissa pena) Poena autem locum non habere potest, nisi evidenter constet de precedente delicto.

Hereticus) Hic Legibus Imperii damnatis. Aliud ergo in illis, qui diversam religionem foveant, scilicet: bus Imperii non rejeclum, illi enim indidem ceremonias sepehendi, per *Instr. Pac. Art. 5. §. 25.* vid. Illust. Dn. de Rhetz. *Instr. Jur. Publ. l. 2. t. 1. §. 31.* Dn. Cancellarius de Jena *d. Ratione Status Diss. 22. Cancell. 6.* Nisi forte contra Pontificios rectoribus jure utendum, Disq. de *Jure Rectoris. c. 3. n. 7. l. 5. n. 2.*

Contemptoribus) Qui enim carum suileiam vivi spreverunt, nec mortui illis adjungendi.

Duellis) Hoc non solum jure *Canon* statum, sed & principum quorundam Edictis hodie cautum. vid. *Chur. Fürstl. Brandenb. Duell. Edict. artic. 7.*

Malam conscientiam) Aliud si ob *melancholiam*, vel morbum *chronicum*.

Inbaustus) Qualis censetur ille, qui est prope murum, quo vicinior enim locus templo est, eo honestior esse creditur, sed ex falso fundamento, quasi ille locus aliquid sanctitatis ex consecratione Ecclesie contraxisset.

Reat) Si scil. de crimine *convicti*, Interim vero semper a Jure pro innocentia iudicium praesumendum. Distinguit Muller *ad Struv. Th. 2. lit. V.*

Contra factum) Si scil. in contra *res publicum* illatum casuaver. Aliud si in locum *purum* communem casuaver utaturum, tunc enim datur *alio* in factum contra inferent em, de quo casu loquitur *obstant L. 6. §. 6.*

Locum praetium) Quantum scilicet illi loco per illationem mortui decellat.

Tentur) Favore scil. *sepultura*. Ex sic adest hic casus exceptus a regula in *L. Insuper it. C. de C. F. V.* quod nemo in vicus rem suam vendere compellatur.

In usu est) Scilicet quos *sepulchra hereditaria*. Erb. Begräbnisse. quibus opponuntur *familiares*, Erb. best. Begräbnisse. Illa pertinent ad omnes heredes, siue sint ejusdem nominis, siue non, *Hae autem* ad solos agnatos spectant, *de glrbo de Schid* und *Schid* fuhren. Ex hinc, si extraneus quis in hujusmodi sepulchrum intulerit mortuum, agi potest, ut casuaver auferat, vel pretium loci refundat. conf. Not. ad *J. E. Brunnem. l. 2. c. fin.* verb. *certa familia*.

Exemplum L. 2.) Scilicet non omnium posse reddi actionem. Verum non videtur *J. Crus* si a *jus in d. l. 9.* affirmare hoc, sed potius negare, & reprehendere eos, qui memoratam actionem here si & in heredem non dari arbitrantur. Sic enim *mirari* (quo verbo *J. Crus d. l.* utitur) nos modelle dicimus ea, quae non approbamus, uti habent verba *Brunnem* *in Tr. de Concur. Cancellat. l. 5. Transmiss. action. Sch. J. c. 2. §. 12.* Ex omni enim delicto *alio* datur heredi, excepto tamen injuriarum iudi-

judicio, ubi si quis mortuus sit ante institutam actionem, injuriarum heres agere nequit. *L. 22. C. de pen. L. 13. pr. 15. §. 4. ff. de injur.*

Proceditur) Ob factorem enim hæc res plane moram non patitur.

Appellatur) Scilicet quoad ei *actum suffensivum*, bene tamen *devolutivum*, h. e. ut post sepulturam causa coram superiore iudice ventiletur & decidatur.

Sequuntur) Qui funus comitantur, opus religiosum facere dicuntur.

Ante IX. diu) Moribus quæ erant funeris causa impendenda, illa mox solvenda.

Æqua fidei) Quia est species negotiorum gestionis, cum etiam hereditatis jacentis negotium geri possit.

Perpetua) Quia est rei persecutoria.

Privilegiaria) Impensæ funeris enim omne res alienum procedunt. *d. l. 45.* Nisi quod in Saxonia præponatur dñs Lieb-Lohn. Carpz. *P. 1. C. 22. d. 24. n. 2. §. d. 39.*

Pertinet) h. e. illi, cui cura funeris incumbebat, v. gr. heredi, vel cui alias a testatore mediante legato hoc injunctum.

Prohibere) Proventus negotium toties quis gerere potest contra *L. fin. de neg. v. gest.* quoties vel publica utilitas, vel pietas id exigat.

benefacit) Ne alio jam ex pietate live *commiseratione* funus curasse censetur, ubi repetitio cessat. *L. 13. C. de N. G.* Quod ex vinculo cognationis præsumi solet.

Aliam actionem) v. gr. Coheres, qui habet actionem familiæ eriscunde; pater si quis mandante herede tale quid fecerit, actionem mandati habet.

Doti manet) Ergo si maritus repudiet hereditatem uxoris, ad sumtus funeris non tenetur, aut si hos fecerit, detrahit illos ex dote restituenda. Aliud tamen est, teneri ad curam funeris, aliud ad sumtus.

Obj. 13.) Quantum ad sumtus funeris, nihil diversi statuitur in *d. L. 13.* Hoc vero in principio *d. L.* habetur, quod quæ in ægram uxorem impendit maritus, non repetit, quod & hodie obtinere puto, constante enim matrimonio non tantum alimenta, sed & medicamenta suppeditare debet maritus.

Commendatious) h. e. Reich-Preidigen und Abbanckungen. Ceterum de Campanis incidenter notandum, illorum usum ex superstitione introductum, cum ita credantur mortui citius liberari ex purgatorio. vid. *Articuli generalis Reichsfürst in Saxonia de An. 1530. Tit. De mortuis & sepulturis.*

Judicio) Hoc tunc præcipue fit, si defunctus obtritus, & bonus ad sepulturam non superflue, non enim ad solam dignitatem defuncti, sed & ad *sanctitates* ejus respectandum, & hinc funus ita curandum, ne præjudicetur credionibus. add. Brunnem. *d. Concurſu Cred. c. 5. §. 14.*

Condis non deest) Hoc *simplicior facere solent*, notanter dicitur in *L. 14. §. 3. ff. h. t.*

Non repetuntur) Quia contumelia afficit defunctum; & sic casus adest, ubi nimia parsimonia nocet.

Huc non pertinent) Quia hæc vivis, expensæ autem funeris mortuis præstantur. Quantum tamen ad privilegium prælationis, hodie æquiparantur.

TIT. VIII.

De

Mortuo inferendo & sepulchro
ædificando.

Notandum) Si scilicet per alienum territorium ducendum sit funus, ubi illi iudici, qui merum imperium habet in loco transitus, hoc significandum, quo illi constat, an non homo occisus per territorium ducatur. Inde necessarium est, ut mortuus per aliam provinciam non ducatur, nisi recedente publico instrumento, qua morte hæc perierit. Pontificii pro numero ecclesiarum, prope quas deducitur cadaver, exigere solent idem honorarium, ac si ibi terre mandandus fuisset. *vid. c. 1. X. de sepult.*

Exstruere) Pertinet hoc ad illum statum, quo unusquisque sibi sepulcrum eligere poterat, ubi volebat. Hodie sepulchri ædificatio regulariter consensu Patroni fieri debet, in quibusdam locis etiam consensu Consistorii.

LIB. XII. TIT. I. IV. C. 2.

De

Rebus creditis, si certum petatur, & de
conditione.

Μοιόπλαυρο) Mutuum quoad modum *contrahendi* est contractus bilateralis, quia utriusque consensus est necessarius; quoad effectum *obligandi* est unilateralis.

Naturale) h. e. ubi meam pecuniam revera in alterum transtuli, quod & *verum* dicitur.

Civile) Quando spe future numerationis consensus sum, me accepisse mutuum, quod & *presumptum* dicitur.

Mixtum Quando tertius meo nomine pecuniam creditat.

Verum) Quo ! idem est quum naturalis.

Prof. numm.) Hoc a lecto legem capite.

Fa'f'a' q'q', Cum enim in omni contractu in numeratione pecuniarum consistat, praescriptum vero ad speciem contractum *literarum* pertinet, non opus est hac distinctione, ubi. *Pa'g'scheffer, b. l. manual, i. Sicilum, 22. p. 36. seqq.*

Stipulatio 2) Nam mutuum *per se* nunquam est foneratum, h. e. uform de Jure Civ. 4. 1. unde de iur. v. 1. 1. sed vi auctoris stipulationis.

Contra hoc dicitur in 1° ad Cor. 13, 12, nisi postquam res intervenit.

Si utitur : *translatio* (i. e. *translatio*) Legendum hic, *ut* uterque in *trans-*
lationem *ducat* *confundit* : Si *non* tantum, *aliter* est.

Aliter qđ, De co. doli. e. controversia ut flammidum. Aut diversi cogitationes sunt in titulo transiētes si dom. tuum, aut in ipsa translatione domini. Priors casu, v. gr. si pecunia vendi tu habuisti e. m. domandi, accipiens vero quasi creditum accepit, propter a. l. l. c. v. t. n. t. infir. qua etiam per mutuum transfertur dom. tuum, nec revocatur, e. gr. co. veniunt generatim in domino transferendo & acquiendo, L. 3. ff. d. d. R. D. 5 si quis postea pecuniam repetere velit, exceptio m. e. r. p. r. e. p. t. u. r. cum in doli. qđ, quod donavit, repetit. Nec obstat, quod ille pecuniam ut donata non suscepit, Resp. acceptatio ad donationem est necesse fieri, ut act. m. in le. conquire, non vero ut rem donatam & traditam aliter retineat, e. non licet; scilicet enim datur exceptio quia doli. L. 4. ff. d. 05 d. vid. Pagenstecher. d. l. p. 38. P. d. e. r. s. casu nullum dominium transfertur. Quod si eum a. r. i. s. tantum habeat animum transferendi dominium, v. gr. Titius pecuniam tibi data amica dispone sibi, tu illam accipis ut mutuum, repetitio pecuniae datur, nec ex eo doli. non potest, cum dant nullum a. m. m. habuerit, dominium autem non fore. L. 1. ff. d. l. 3. ff. d. t. Quid si contra dant tantum animum ut. Titius si d. m. m. habeat, v. gr. si pecuniam tibi mutuo dederō, tu quasi comendatam accepisti, sed nec hoc sine, ut interim oppignorare possis. Restat dominium transire impeditur, cum animum acquirendi in accipiente d. sciat. Et d. d. h. u. p. q. u. d. i. s. p. o. u. l. i. u. m. si in p. r. a. t. i. o. n. e. p. e. n. c. u. l. i. e. x. f. e. r. i. t. vid. Tr. d. l. S. D. m. e. d. 23. seqq.

Utrum, Quia mutuum est contractus realis? Ergo non quid promissum, sed quid revere acceptum, attente licet, nisi in specie stipulatio de usura interposita. Hodie tamen si legitimam usurarum quantitatem non excederet, promissio sustinebatur, sed iterum non vi contractus mutui, sed vi stipulationis seu pacti adjecti. Brunen. *L. n. b. m. l.*

Brevis) Longa manus fuit oculi. L. Pecunia, 79. ff. de solution.

Manner) v. gr. Si mutuum roganti peculum argenteum dederò, ut illud vendar, & pecunia utatur.

Vid. 3. § pen.) Ubi dicitur, si donaturum mihi jussero uxori meae dare, perinde habendum atque si ego acceptam rem meam factam uxori meae dedissem.

Vid. 11.) Si massam auri tibi vendendam dederim, ut pecunia exinde reddita tanquam mutuo accepta utaris. Si tibi debitorem meum jussi dare pecuniam. *L. 15. b.*

Acceperis) h. e. Modo sic reuera pecuniam ex poculo redegeris, antequam enim poculum vendat, non est mutuum periculum tamen mox est accipientis, quia ipsi poculum vendidisse videat.

Impediuntur Quicumque non potest alienare, ille nec potest mutuum dare, quia mutuum est alienatio.

Vindicantur) Quia non translatum dominium, cum alienare nequeant.

Convalescit) Vocatur hoc mutuum *conscitatum*, quod ex consumptione alienae pecuniae b. f. facta nascitur; Cum enim vin. licari nequeant nummi consumi, & b. fides efficiat, ne post consumptionem quis teneatur, jura hic actionem *utilem* ex mutuo dant, quasi mutuum legitime esset contractum, ne alias actione penitus deficiente denegeretur restitutio. *L. 19 § 1 ff. b. t. Struv. b. t. 16 16.*

Condicere) Interquam conditionem tamen, & illam, quae ex mutuo nascitur, parum interest.

Ad exhibendum) Quis enim mala fide quid consumsit, habetur pro eo, qui dolo desit possidere. Hic vero in effectu tenetur ut possessor, & sic etiam utili vindicatione conveniri potest.

Præfides) Ne videantur ipsos per *conruffum* adcepisse ad contractum.

Nuncium) Qui nuncium hic eligit, ejus regulariter est periculum, unde si caute quis procedere velit, expectet nuncium specificum ejus, ad quem pecunia mittenda, vid. Lauterb. *diff. de Nuncio.*

Accipiens Qui potest obligari, ille potest mutuum accipere.

Representant) Quales sunt deputati civium, sive tribuni plebis, Apud nos vocantur die *Ausführer* und *Hero* etc.

Versam) Solent hinc administratores hunc renunciare in contractu *Legi Civitatis* *27. ff. b. t.* Verum hoc non sufficit, cum in potestate administratorum non sit. sua renunciatione prejudicare civitati. Tutissimum ergo est, ut cum tota civitate contrahatur, & si ad solvenda certa debita, pecunia impensa sit, caute quietantur sibi oppignorari vel tradi curet creditor. Quod si unus ex Consulibus pecuniam nomine civitatis acceperit, & versio probari nequeat, heredes ipsius creditoribus obligantur. *conf. Cancell. Contr. Sect. 2. c. 1. §. 3. U. 4.*

Luxuri-

Luxuriosa adoleſcente) Si quis ſciens ipſo mandante pro meretrice fidejubeat, non habet actionem, quia quaſi perituro pecuniam ſciens credidit.

Naturam numeri) Scilicet, quia in hoc contractu nihil hinc inde agendum occurrit, & ſimpliciter tantum per ſolutionem pecuniae abſolvitur negotium. Alias vero in venditione procurator & nuncius multum differunt: Hic genus, ille tantum exponit voluntatem principis.

Fungitiles, Sic vocantur, quia ita natura ſunt comparatae, ut altera ejuſdem generis exade alterius vice fungatur. *L. 2. §. 1. ff. b.*

Pondere) Tales res dicuntur, non quae ponderari, numerari, aut menſurari, ſed quae ex certo pondere, & menſura dignoſci poſſunt, ut res mutuo datae & ruriſ reſtitutae, unum & idem eſſe videantur. *Dn. Hopp. tit. quib. mod. re contrah. obli. pr.*

Nummi) Nummi per uſum non conſumuntur in ſe, ſed ratione utentis.

Grex) Hinc ſi gregem centum ovium haberem, & tibi concederem hac lege, ut poſt 10 annos ejuſdem qualitatis gregem reſtituas, non adeſſet mutuum, ſed permutatio.

Mutuum) Cum hic transferendum dominium.

B. ſ. conſumitur) Si exiſtimaverit, pecuniam eſſe alterius.

Acquiritur illi) Nam in contractibus realibus alteri per alterum acquiritur obligatio, quia magis hic adſpicitur cujus res ſit, & cui ille eandem reſtituere velit. *conf. L. Publica Mula 26. ff. de pſ.* Aliud in conſenſualibus, ubi qui alteri emiſit, ipſi obligationem ex emto non acquirit, niſi illi cedat actionem.

In ſpecie) v. gr. Si pecunia accepta ſorte non egeat, poteſt eandem reſtituere creditori, & manet nihilominus mutuum, quia *initium* contractus inſpiciendum. *d. L. 2.* Quod ſi ab initio conventum inter contrahentes. ut ſicdem nummi reſtituantur, negotium tale, vel commodatum erit, vel contractus inſignominatus. *vid. L. 3. §. 1. L. 4. ff. commod.*

Si velit) Dantis enim hoc caſu nihil intereſt.

Speciem) v. gr. ſi pro thaleris ducatos promiſerit; modo tamen illa ſpecies adhuc haberi poſſit, alias enim ipſa neceſſitas ſolutionem in alia ſpecie injungeret, ubi tamen tantus valor reſtituendus, quanto nummi mutuo dati, ſi haberi potuiſſent, communiter in praesens expendi poſſent. ne creditor damnum patiatur, *L. Debitorem. 99. ff. de ſolut. vid. Dn. Hopp. c. 1.*

Debentur) Regulariter ſcilicet. Excipitur enim 1) mutuum a *Civitate* datum, *L. 30. ff. de v. jur.* (2) *frumentum* mutuo datum. *L. 12 C. cod.* (3) *Pecunia trajectitia*, *L. 5. ff. de Nautic. ſan.* (4) *Pecunia argentarius* credita. *N. 136 c. 5.*

Hodie) Hoc primitus introducum per *Rec. Depu. d. ann. 1600. §. ſo viel num.* antea enim inter contractus *bona fides & ſtricti juris* diſtinguebatur.

Furtivum Quia lucres *in genere* debetur, genus vero non perit, nisi forte restrictum sit & determinatum ad certos nominis in specie, sic enim etiam debitor per interitum si eratur. Quia de eo loquitur in iustitiam ad p. c. i.

Præsumptum Bachelius sententia est quum verba d. l. c. 1. et l. in C. C. S. 2. c. 7. §. 1. seq. non enim sola scriptura hic adducit obligationem, sed *confessio* de mutuo in scriptura facta, quod scilicet pecuniam accepit, quæ confessio post biennium vera præsumitur, intra triennium vero probanda. Et hoc qui lem in pecuniam negligentem, quod intra biennium chirographum non repetierit vel protestus non sit, potuisset enim interim sustinere contrarium sine causa. Imo ipse autor *infra* pag. seq. latetur, potest bene suam numerationem præsumi.

Literæ Scilicet litterarum fundamentum iterum est *confessio mutui*; Nam si hoc non esset, litteræ etiam sine *confessione* probare deberent, quod tamen ita non est. *Si cautio, l. 4. X. de fid. instrum.* aut dicendum foret, confessionem generalem obligationem iudicare, quod tamen etiam falsum. vid. *L. 6. ff. conf. ff. adl. C. C. B. c. 7. §. 4. seqq.*

Scriptura Scilicet in dubio, si aliquid non sit actum, scilicet contractum ante consummationem, præsumitur non debere esse perfectum. vid. *L. 1. C. de fid. instrum.*

Seri. l. 1. p. 1. 1. Contractus enim hic in omnibus iuratur mutuuum, & hinc, quæ de vero mutuo dicta, ad hoc præsumtum mutuuum applicanda.

Declarato Et per ipsum biennium confirmato; nam ante biennium simpliciter ex mutuo agendum.

Non suspendit In hac tamen illa est ob obstantem exceptionem non numeratæ pecuniæ, & hinc executio seu exactio non competit ante lapsum biennii. Si ergo ante biennium agam, probandum est mutuuum, si post biennium agam, præsumitur mutuuum.

Aliæ causæ Communis sententia est in contrarium, quia in aliis contractibus non solemus ita prompte esse ad obligationem prius offerendam, quam in mutuo, ubi egemus pecunia, *utilem* tamen exceptionem aliis contractibus ex æquitate applicent. D. l. & quidem si consideratur ut vulgaris, ut ut excipiens negativam probare teneatur, non vero ut privilegiata, sua onus probandi translativa.

Promissio Scilicet de solvendo, ita restituendo.

Obst. §. 4. 1. Non est ante biennium obligatio *efficax*, cum exceptione elidi possit. D. l. Berget. *Resolut. Leg. obstant. h. t. q. 2.*

Conditio Vel dici poterit *actio chirographaria*, cum actiones semper ex contractu denominandæ.

Perpetua Non ratione *durantis*, nam sic est biennalis, sed ratione *efficitur*, quia perpetuo excludit intentionem actoris, h. e. tollit totam obligationem, si semel intra biennium opposita sit.

Apotham) Intra 30 dies, quod singulare est, quia jura faciliora sunt ad liberandum quam ad obligandum. *L. Arrianus. 47. ff. de O. & A.*

Denuntiatiois) Si quis protestationem mittat ad creditorem de pecunia nondum numerata, & ea propter resistendo chirographo.

Per modum assensu) Quia tamen hæc conditio interrogatur in locum exceptionis non numerate pecunie, hinc ejus naturam induit, & biennalis tantum est quod hic singulare, cum alias omnes conditiones 30 annis durent. *L. Sicut. 3. C. de præscript. 30 ann.*

Pignoratitia) Si forte cum chirographo simul pignus aliquod datum sit creditori.

Rei vindicatione) Quia res sub conditione data, cessante conditione, remanet in meo dominio.

Fidejussoribus) Quia est exceptio realis, ipsam obligationem collens.

Inuito debitore) Exceptio enim semel fidejussori quaesita, facto debitoris seu falsa ejus confessione de accepta pecunia, quam non accepit, ipsi auferri nequit; & interest omnino fidejussoris, potius pecuniam retinere, quam eam solutam a debitore repetere.

Creditoribus) Nam & horum interest, ne bona debitoris sine causa diminuantur, dum tanto minus sit non solvendo. Unde si in concursu creditorum aliqui obligationes producant biennio nondum elapso, & debitor non opponat hanc exceptionem, creditores reliqui opponere poterunt, quibus debitor sua falsa confessione præjudicare nequit.

Mercatoribus) Horum enim regulariter idem jus est, quam div aliud privilegium produci nequit. Interim tamen dissentientis *Berlichii & Carpzovii* sententia in plerisque locis mercatoris recepta.

Arg. 8.) Hæc *L.* semper ad id allegari solet: *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.*

Ex stipulatione) Intelligendam hoc de stipulatione super reddendo muros, quod in literis continetur, facta; aliis enim stipulatio plane separata est a literarum obligatione.

Pignoris constitutio) Spe future numerationis facta.

Tantum) H. e. Si non integram summam in literis expressam mihi numeravit; quoad residuum enim datur hæc exceptio.

Cambii) In puncto juris nil quicquam hoc casu decisum; Ergo recurrendum ad statuta loci. Optimum consilium est, ut literis Cambii inseratur *Valuta von demselben*, seu, den Werth von der selben bergühret, quæ clausula innuit, revera numeratam esse pecuniam. Quamvis enim & hæc verba inserantur ante

numm.

numerationem pecuniarum, non tamen solent mercatores literas cambiales alterius manibus committere ante numerum nem. vid. *C. C. Sect. 3. c. 5. §. 10.*

Exerunt nem) Nemo in tali instrumento Notarius scripsit, in sua & partium praesentia pecunia non esse solutam.

Juramentum) Sic licet de restituenda pecunia; aliud si juraverit, si vera numerata esse pecuniam. Sic enim si contra proprium juramentum venire vellet, ipse se perjurum facit. vid. *C. C. Sect. 1. c. 2. §. 11.*

Deposita) Quia in hoc tractu depositum, non solumus mittere confessionem de eo accepto ante tra. horem, sed in mutuo, ubi pecunia indigemus, facies sumus in obsequium la. creditorum et ratione.

Post instrumentum) Nemo cum iterato praesumitur confiteri, quod non accepit. Procehit tamen tantum quoad ipsum maritum, non vero quoad creditores alios, cum haec confessio mariti pra. iudicare nequeat. Hinc plerumque uxor in concursu creditorum in supplementum iurare debet.

Adversorem) v. gr. Si facit se ex vacatione a deo celebrata tantum debere. Generis hinc cautela observanda, ut post obligationem nova quaedam confessio scripta debeat creditoribus in qua se debitum in obligatione expressum accepisse fateatur debitor. vid. *C. C. Sect. 2. c. 7. §. 10.*

Probare debet) Hoc facere potest etiam per delationem iuramenti judicialis, quo casu tamen, si res factus sit in iurando, amittere posset debitum, quia postea nulla probatio advenitur. Ergo consiliarius foret super exceptione deferre juramentum malitiae, annon malitiose vel contra conscientiam opponat, pecuniam non esse numeratam, hoc enim etiam praesumitur, salva adhuc est probatio.

Negans) Amissione scilicet debiti, vel potius exceptionem contra debitum, imo ad duplum tenetur.

Privilegiaria) H. e. cum onere devolvendi probationem in adversarium. Ergo ut vulgaris, h. e. cum onere probandi, semper etiam post biennium opponi poterit. Probatio tamen haec, utpote in negativa se fundans, satis difficilis est, per *L. affirmatio. 10. C. de N. N. P.* nec aliter expeditur, nisi per remotionem loci & temporis.

Creditor debitori) Haec verba invertenda, & legendum: *Nec debitor creditori*; nisi supponamus casum, ubi exceptio non numeratae pecuniae contra apocham opponatur.

Deferre) Quia post lapsum biennii actor ex literis pro se habet fundatam actionem, hinc iurare non tenetur.

Vid. Carpz.) De Jure Saxónico, exceptio N. N. P. post biennium opposita non impedit probationem executionem, sed in Reconvencionem rejicienda, si debitor nil sibi numeratum probare velit, nisi tamen in continenti sit probabilis.

Hac alio) Legendum hac exceptio.

Plane cessat) Hoc ita quantum ad *maritum* ejusve heredes; aliud si de prejudicio *creditorum* quærat, quibus in concursu ob illam dorem præferri vult uxor, maritus enim sua negligentia non potest prejudicare creditoribus, quominus illi semper hanc exceptionem opponere possint. Carpz. P. 1. c. 22. def. 74.

Auditur) Ratio decisionis consistit in favore *liberationis*, quia per apocham tollitur obligatio conf. L. *Arrianus*. 47. ff. de O. U. A.

Minorum) Quia semper gaudet restitutione.

Mota) Scilicet intra biennium.

Probaturus) Poterit enim ex errore confessus esse debitum, vid. L. 42. ff. d. R. J.

Ex intervallo) Hæc optima cautela est, ut quis sine testibus credens pecuniam separatam, schedulam de ea accepta sibi dari curet. Nemo enim his fatebitur se accepisse, quod non accepit, admittitur tamen probatio in contrarium. Brunnem. L. 13. C. b. n. f.

Nihil agit) Quia hæc renunciatio pariter fit spe numerationis; imo omnis obligatio concribitur ante acceptam pecuniam, vid. C. C. ff. 2. c. 7. §. 8.

Admittit) Verum hoc est, si juramentum ipsi *numerationi* addatur, vid. pag. antec. P. verb. *juramentum* Brunnem. L. ult. C. N. N. P. n. 3.

TIT. II. VI. C. I.

De

Jure jurando sive voluntario, sive necessario, sive judiciali,

Vindex) Sola enim invocatio Dei, ut testis, non sufficit. Mev. P. 1. Dec. 146. n. 2. Quamvis etiam in foro interno invocatio Dei per signa valeat. Tr. J. S. D. 4. c. 4. n. 23. Conf. Franz. L. 2. Resp. n. 47.

Invocatur) Ubi invocatio Dei neque mediate neque immediate adest, ibi regulariter non adest juramentum, vid. Echolt. ad ff. b. 2. §. 7. n. 1. U. 2.

Possumus) Obstat quod Christus Matt. 5. 34. generaliter dicat: *Ego vero dico vobis: Ne jurate omnino.* Sed Resp. Hoc intelligendum esse de juramento in communi conversatione leviter præfinito, non autem de illo, quod prævia *deliberatione* in judiciis regulariter deferatur & præstatur. vid. C. *Elfi Christus*. 26. X. b. 1. Et hæc quadrat illud Apostoli ad Hebr. c. 6. v. 16. *bet Eyd ist ein Ende alles Saders.* vid. Lauterb. tr. *Synops. de Juram.* §. 1. n. 2.

Procuratorem) In principalis animam jurantem. conf. Oldekop. Tr. de *juramento*

G g

mentis in alterius animam, ubi hoc impugnatur, refutatus tamen est a Gerhardo Felsmann. *Tr. de promat. absent.* de cuius praxi quoque litis hodie consulat. Sic Principes, quando investituram ab Imperatore recipiunt, ne iter illud suscipere cogantur, mittunt legatos, qui in eorum animam jurent. *vid. E. J. F. c. 12. q. 22. c. 8. 13. q. 2.*

Deferens) Juramentum delatum semper ita præstandum, uti hoc præstari vult deferens, quia ex ejus voluntate dependet, & hinc vix unquam in juramento delato contingit, ut per procuratorem præstetur, cum deferens ita non detulerit.

Nequis) Hoc utiliter receptum, ut eo major ratio habeatur jurisjurandi. *conf. Zobel. in addit. ad Land-Recht. l. 1. art. 46. lit. D. c. 1. art. 22. lit. A.*

Pubertati proximi) Allegata L. 26. loquitur de juramento delato, ubi sibi impuget, qui impuberi detulit, Alias per *judicem* impuberibus non deferretur. Jure divino & Canonico nihil amplius exigitur, quam intellectus; hinc Rex Josephus admissus fuit anno undecimo ad juratam Capitulationis confirmationem.

Can. illa) Ille qui hominem sciens peccare permittit, gravius peccat quam homicida, hic enim corpus tantum permittit, ille vero animam. *d. c. ille. g. XXII. 5.*

Mentale) Reservationes mentales Jesuitæ ex omnino damnandæ sunt, cum tentant ad decipiendum alterum, & utique contra naturam juramenti sic, aliud cogitare aliud verbis ore proferre; Insuperque Deus ut testis invocetur, me hunc hominem, cui juratur, astuta æquivocatione decipere velle. *Lauterb. d. tr. §. 1. n. 18.* De quo plures actum in *Tr. d. J. S. D. 14. c. 3. n. 26. seqq.* Castela ergo est, ut, si Pontificius alicui jurare debeat, ille simul juret, se nullis reservationibus mentalibus usurum.

Can. quæcumque) Quæcumque arte verborum juretur, Deus tamen ita intelligit juramentum, prout ille, qui desert, intelligit.

Propter c. 18.) Omne enim juramentum legitime exactum, & cum judicio, sine vi, sine dolo præstitum, quod citra dispendium æternæ salutis servari potest, servandum.

Civiliter) H. e. Quæ lege *Civili* prohibita post prohibitionem enim turpe est idem, quod antea erat licitum.

Jus Civile) Nemo enim suo juramento legum civilium effectum tollere potest, cum a ius privatorum non debeant esse potentiores ipsi lege.

Modernum) Modo habet tres comites, *Veritatem, Justitiam & Judicium*, *vid. Cap. Ep. Christi 26. X. b. t.*

Obligatur tamen) Non vi *juramenti* præstiti, quod revera nullum fuit, sed vi *obligationis legalis*, dum lex tale juramentum tolerat.

Ac sperare potest) *Civiliter* hoc quidem sustinetur, *vid. L. 5. §. 1. ff. b. t.* non vero *moraliter*, ubi potius simpliciter eorum promissioni acquiescere debemus, cum non
nisi

nisi per solum Deum jurandum. Uno & hoc casu peccatum non est in ethnico, sed in Christiano aliter credere nolente, quam sibi per filios Deos data, conf. U. M. §. 6.

Judeorum) Lavin *al'eg. Ord. Camer.* horrende solennitates sunt praescriptae. Communitet jurant imposita dextra super *cap.* *Deuter.* 27. Anton Del Re *de Juram. Calum.* c. 15. n. 114. Formulam Juramenti a Judeo in testem producti praestanda vid. ap. Martini *Proc. tit.* 20. §. 3. num. 34.

§. 1. 1. 1.) De effectu obigationis *bey Ederin Schelten*, observandum, quod nemo se infirmare possit, ut incurrit infamiam juris, nisi Lex factum illud expresse notet, bene tamen ut infirmitas infamiae facti. vid. C. C. *Seff.* 2. c. 6. §. 17.

De consuetudine) Cum enim in illis personis fides exsuperantior adesse debet, turpissimum censetur, si fidem ibi fallant, ubi dignitatem suam simul obligaverunt. Procedit tamen tantummodo, quoad vim *obligandi*, ita ut hoc casu aequale male apud nos non servaretur, quam si pejorasset. Secus vero, quoad effectum *perjurii*, cum perjuris tunc non possit, qui simplicem assertionem. fidei interpositione confirmatam est transgressu. sed invocatio nominis divini quoque adesse debet. *Mul. et. a. Struv. Ex. 17. 16. 11. Mev. P. 1. dec. 146.*

Sed auribus Corpz) Ubi limitat, nisi Lex juramentum specifica requirat, uti in renunciatione S. C. Velle. 111.

Atrepit) Atqui vero & hoc ipso vindictam divinam imploro, graviter tamen pecco, si enim per falsos deos jurare fas non est, multo minus per diabolum.

Weldeten) Hoc tale vocant, ubi *avisatio* seu solennis informatio de vi juramenti & poenis perjurii praeimitur. Hec avisatio tamen, si ab honestioribus vel de iurjurandi efficacia sitis informatis praestandum est juramentum, plerumque declinet. *U. M. §. 12.*

Quoad 2. 2. 1.) *Quoties juramentum pro confirmatione actus per se validi requiritur*, toties in forma solenni praestari debet. *Corpz. d. 1.*

Ad fulcrum pectus) Quod signum *submissum* est, uti elevare digitos, signum *eminentia* maritalis. *Seff. d. Jurament. l. 1. c. 15. num. 19.* Singulare tamen est, quod & clerici jurent apud Pontificios digitis pectori impositis, conf. *J. S. disp. d. 1. 1. n. 23. seqq.* Sicut & electores Ecclesiastici in electione Imperatoris hoc ritu jurant. *A. R. tit. 2. §. 2.*

Omne Nictum) Quod nimirum foetres comites habet, veritatem, iudicium & justiciam; Si ex his aliquid desit, juramentum redditur viciosum, & non attenditur, an sine dispendio salutis servari possit.

Onerat) Sci. quoad *penam perjurii*, bene tamen quoad *vinculum obligatio-*nis, Sicut enim quavis promissio defuncti heredem obligat, ita multo magis obligavit promissio jurata.

Si dolo) Impossibilitas ergo *superveniens* excusat a perjurio.

Perjurium) Hoc de Jure Civili impunitum vult Carpz. c. 1. ob *L. 2. C. Reb. cred.* vid. tamen *L. 17. U. pen. C. dignitat.* In Praxi poena est arbitraria, relegationis aut pecuniaria; Carpz. p. 4. C. 48. d. 6. aliquando amputatio digitorum; *Consil. Crim. art. 107.*

Impediunt) Quicquid impedit consensum, illud quoque impedit vim juramenti.

Prohibito) Actus enim subditorum dependent in Rep. ex arbitrio superioris qui ergo actus prohibente superiore sit, illicitus est. Et hinc nec superiore prohibente jurare licebit. Aliud si post juramentum praestitum accedat prohibitio superioris, jus enim alteri ex juramento quaesitum Princeps auferre nequit, quoties nullum delictum adest in persona illius, qui juramentum exegit.

Unus juratum) Non enim violat juramentum, qui sitis actus illi, cui juravit atque vero satisfactio illa subsistit, qua contentus est alter, ut nihil accipiat. Unde *privatus*, cui juratur, omnium optime juramentum relaxare potest. Quod si vero *tertii* praesudicium concurrat, in hujus praesudicium remissio non valebit, cum jus tertii sit irrenunciabile.

Ipso jure nullum) Ego potius nullum censeo hoc juramentum: quia in praesente revera non adest voluntas; in exigente vero manifestum adest delictum. *Quicumque* autem non habet *jus exigendi juramentum*, ille nec *jus agendi ex juramento praestito* habebit, cum nemo ex suo delicto commodum habere debeat; quamvis pro conscientia securus sit, negotium superiori exponere & ab eo remedium petere, quod sit per interdictum, ne illi, cui per vim juravit, solvat. Petr. Gregor. *Syn. Jur. univ. l. 50. s. 12. n. 15.* Nullum enim dubium est, quamvis juramentum per se validum esset, posse tamen Principem in poenam improbi excusationis ejus effectum tollere, sicut pariter ob delictum jus quaesitum alterius auferre potest, e. gr. per confiscationem bonorum.

Abolutionem) Vocat hanc abolutionem *ad cautelam*, h. e. ne remaneat scrupulus in conscientia.

Dolo exacto) Hic adhuc minorem credo subesse obligationem, nam in vi motusque novit alter, quid juret, sed ubi *dolo* ad juramentum inductus, deceptus est, & *conditionaliter* tantum juravit *si res ita se habeat*, qua conditione deficiente, defuit etiam juramentum. Franck 2. *Resol. g. n. 2. seq.* Unde quoque ipsemet Lauterbachius in *Colleg. Theor. Practic. b. 1. th. 31.* contrariam sententiam amplectus videtur. add. Pagenstecher. *b. 1. manipul. 1. Sectum. 76. p. 175. seq.* ubi ad textus huc allegatos respondet.

Judicium) Commodius dixisset Auctor: *judicis constitutionem*; nam ad hanc requiruntur sequentia juramenta.

Adfessor) Qui jurat se iustitiam administraturos secundum praescriptum legum.

Respondendum) Hoc tamen magis pro specie juramenti calumniae reputatur. vid. supra p. 283. verb. *dandum*.

Vasalliticum) Distert ab *homagio*, quod hoc personam adficiat immediate, & inde subjectionem involvat. vid. Ritter, d. *Homagium* c. 1. n. 21. Meichner, tom. 2. dec. 4. n. 122. Vasalliticum vero afficit personam *propter rem*, & inde re dimissa vinculum ejus solvitur. conf. E. J. F. c. 13. q. 15.

Domestica) Hoc etiam privatus dominus a servo exigere potest, nam si alii contractus juramento confirmari possunt, nihil obstat, quo annus & conditio similis. Modo formula juramenti non concepta sit in prejudicium superioris.

Professionis) Pertinet hoc juramentum, quod olim Imperator Pontifici praestabat, cujusmodi formula exstat in Ceremoniali Romano, l. 1. *Seff. f. c. 3.* quod juramentum *fides* dici potest, non vero *fidelitatis*.

Vid. Corpz) Qui dicit, hoc juramentum hodie non amplius observari; In hoc Ducatu Magdeburg constituta manu sub fide juramenti se obligare debent euntibus, Ord. Poliz. Magdeb. c. 43. f. 16. Hamburgi adhuc praestatur. Scet. Hamb. P. 3. f. 5. ut & in aliis Civitatibus Imperii.

Nuda) Juramentum enim jure Rom. non est modus inducendi obligationem, nec majorem vim habet, quam nudum pactum; quod vero ex juramento delicto nascitur & cetero, hoc non est ex jure Civile, sed *Prætoris*. Nec obstat. *L. 7. pr. ff. de operis libertor.* ubi datur obligatio juri jurandi; supponitur enim ibi jam tam obligatio tacita, quæ semper adest in libertis ad præstandas operas.

Nihil Civile) H. e. novam obligationem civilem non producit. Nec obstat. *amb. Sacramenta Puberum. C. si de. vend.* Non enim ad Jus Romanum pertinet, sed est *Friedrichs* Imperatoris, qui jam secutus videtur Jura Canonum.

Expensarum) Scil. in *litem* factarum.

Minuere tenetur) Quo prælitio, judicem oportet præcise in id condemnare reum, quod juramento ipsius est declaratum, Reo autem hoc juramentum recusante, in id, quod ab actore taxatum, non in plus vel minus, sit condemnatio. H. Fistor. 1. qv. 16. Jure nostro tamen aliter hac sese habent, actor enim vim passus ipse jurato æstimat, quantum sibi credat esse ablatum, sive, quantum damnum occasione violentiæ ipsi sit illatum. *L. Si quando 9. C. Unde vi.* conf. Corpz. P. 4. c. 23. d. 18.

Dandum) Quod præstat ille, qui offert positiones. Sed hoc pariter pro specie juramenti calumniae reputatur.

Ad Jura Canonica) H. e. Novum habet ex jure Canonico, sed coincidit cum illo.

quo iure Civ. vocatur iuramentum calumnie speciale, cum tamen in iudiciis ci-
vibus in Canonicum se receperunt, non tamen ius retentum fuit.

La. 16) Iudici enim incitantur a quibus hi virores a iudicio repellere.

Præsumptus) Exemplum est in eo, qui p. p. publicationem attestatorum exci-
pit contra personam testium, cum antea non sit protestatus, quod suo loco & tempo-
re excipere vellet, ejusmodi enim protestatio publicationem precedere debet,
alias non auferat, voleas postea contra personam testium excipere, nisi prius jura-
verit, quod nullum esse hoc non faciat, vel docere possit, se de nam post publicationem
nem de t. Nam qualitate certiore factum. *can. J. A. p. c. p. §. 3. n. 1.*

Generale, si scilicet ex progressu litis magna malicie suspicio emergat. *vid.*
Mev. 3. d. 175. n. 3. Et quamvis in *d. Nov. 49.* generaliter dicatur, quod cesset iu-
ramentum speciale, non tamen excluditur casus magnæ calumnie emergentis. *Ber-
ger Resol. LL. O. p. b. t. q. 1.* Generale enim iuramentum facit generalem præ-
sumptionem pro illo, qui præstuit hoc, sed illa præsumptio generalis cedit præsum-
ptioni speciali fortiori.

Difertat) Ubi semper prius de calumnia jurandum.

Item in casu) Quoties ejusmodi negatum suscipitur, in quo se exserere
potest calumnia, toties locus est huius iuramento.

Obj. 34 §. 4.) Vulgata responsio est, pro neque legendam a que. *Berger. d. l.*
qu. 2. quam lectionem libri *Basiliensium* confirmant, *vid. Disp. de Jure Reverentia,*
quique effectibus specialibus. Memb. 7. n. 13.

Domini) Propter vinculum *Reverentia. E. J. F. c. 25. qu. 17.* Quibus enim spe-
cialis reverentia debetur, in illis non cadit præsumptio malitia. *dict. Disp. memb.*
7. per tot.

Pro præstato) Nam contra jurare nolentem semper illa præsumptio locum ha-
bet, quæ ipsi noxia. Et inde alter pro se habet præsumptionem veritatis, quæ abso-
lutionem meretur.

Perhorrescentia) Fundamentum habet hoc iuramentum in *L. un. C. Quando
Imp. inter pupill.* Et est remedium, quo quis se liberare potest a probatione suspen-
sa iudiciis; cujus effectus hic est, ut iudicium inferius præterire aitor, & superius
adire possit, in gratiam enim aitoris præcipue introductum. Reus enim coram
suspecto iudice conventus exceptionem suspecti opponere potest: Actor vero cum
tenetur sequi forum Rei, hoc declinare non poterit aliter, quam mediante iura-
mento perhorrescentiæ. *Mev. d. d. 71, conf. integ. traß. Felmanni de Juram. per-
horresc.*

Valde timere) Et hinc se perhorrescere, coram eodem litigare.

Appellationis) Exigitur hoc iuramentum in omnibus appellationibus ad Ca-
meram *R. l. de anno 1654. §. 17.* ubi non tantum pars ipsa, sed & advocatus iura-
mentum

mentum præstat, sic non malitiose appellasse. Principum tamen, Comitum atque Baronum Consiliarii *actualis* excipiuntur. vid. *Diss. de Jure Baronum. c. 4. n. 12. seqq.*

Saxones) Idem alibi etiam obinet, si manus diffidenda. Nam alternative obligatur reus, ut vel recognoscat manum suam sine juramento, vel jurato diffideatur. Cum autem hæc hæc diffensione omnia instrumenti vis tollatur, periculum est illam admittere, & consiliarius manum scribentis per testes, si haberi possunt, probare.

Canonica) Ita vocatur, non quod Juri *Canonico* originem debeat, sed ad contradiinctionem alterius illius, per superstitionem superiorum temporum introducti purgandi modi, quem *purgationem vulgarem* appellant.

Vulgaris) Quæ scilicet, *vulgo* recepta. Vigebat autem hæc olim in Germania, v. gr. quando duo Nobiles processum habeant, non in judicio litigabant, sed duellum remittebant, credentes, Deum rem ita directurum, ut, qui justam haberet causam, in hoc victor existeret. Sed cum isthæc non habeant fundamentum naturale, sed potius superstitionem & tentationem Dei contineant, inde merito per *canones* explosi sunt. Vid. tamen *Conringii Diss. de judiciis Germanis.*

Compurgatores) Qui se. juramento asseverant, quod principalem non pejuraturum, sed veritatem dicentem, atque sic innocentem credant. *Setter. de Juram. l. 3. c. 11. n. 30. seqq.* A quo jurandi ritu tamen, cum perjuri animam det, plerique judicare ree recesserunt. vid. *Berlich. c. concl. 52. n. 12.*

Ortum est Jure Civili) Occurrunt tamen ejus vestigia etiam in *Jure Divino*, vid. *Exod. XXII. 7. Deut. XXI. 6. seqq.*

Ex officio) Deficiente alia probatione. Cum publice interfit, suspensiones tolli, & veritatem dici.

Non petantur) Est enim juramentum *legale*, de quo iudex arbitratur, an & quando sit præstandum?

Deficiant) Nam probatio per juramentum est tantum *subsidiaria*. vid. *Tr. d. J. S. D. 10. C. 2. n. 13.*

Verura) Cautè tamen in *delictis* hic erit procedendum, sæpius enim indicia quidem ad torturam non sufficiunt, Juramentum tamen purgationis deferre, ob *qualitatem* personæ, & inde resultantem *perjurii* metum, indè periculosam; hinc medium aliquod eligendum. scilicet *territo*, eaque vel nuda *citra* apprehensionem, vel *cum* apprehensione. Hoc casu tamen sententia delinquenti cautè publicanda, ne gradum torturæ percipere possit, unde communiter in publicatione hæc formula videtur iudex, *hæc nuntietur inquit peritibus in vestigia.*

Suppletor) Si minus *simplex* probatum, purgatorio juramento opus est, & *verofimilis* cas, sup. actorum juramentum obinet.

Conjunctura) Communiter haec duo hac attendi solent, (1) an stuprata honeste vixerit, (2) an inter ipsam & stupratorem non sit magna *conditio* inaequalitas; Haec si adsint, non video, cur stupratori juramentum hoc purgationis deferri non possit, cum duae praesumptiones pro deformato adsint: *Primo* ex parte *stupratoris*, quod non solum causa, sed affectu honestiore eam cognoverit, cum praesumptio & hac in meliorem sibi debeat partem, *Secundo* ex parte *feminae*, quod pudorem suum non profiruisse, sed sive matrimonii concubitus passus esse censetur conf. *Mev. j. d. 73. n. 1. Bruni zm. j. E. L. j. c. 5. §. 2.*

Exceptionis) e. gr. si reus opponat exceptionem doli, & indicia simul adducat contra actorem, quia sic reus excipiendo fit actor, Actor vero iurum reus.

Pluribus personis) Unus sive civis, et & collegis, de quibus *in alleg. Ord. Cam.* dicitur, quod, quoniam juramentum hoc ab eis praestandum, a duobus certis aliis Universitatibus illud praestari debeat, in quas referendi illi, qui praeter alios sunt suspecti, vel qui meliorem rei notitiam habent. Ut plurimum juramentum tantum a Senioribus ex senatu, & ex civium numero, quos adversarius eligit, praestatur, & a singulis civibus non aliter iuratur, quam forte in causa rebellionis.

Ille prius) Femina enim ob maiorem animi levitatem citius praesentitur poteratur, quam masculus, arg. c. 10. X. de P. S. E. contrario prius torquetur fornicum quam masculus, quia minus dolores sustinere potest, & sic citius confessoria censetur. *vid. p. 37 voc. Ex privil. mul. condit.*

Infirmus) Propter metum *perjuri*, unde terrore hic adhiberi solet. Nequiquam tamen arbitrium iudicis hac excludendum erit, cum a juramento *moris*, v. gr. quando imponitur collecta totius patrimonii, etiam *Beccolgen-Stuer*, infirmos regulariter non sint liberati. *Glossa in c. 14. XII. j.*

Civile) Ut ut vulgatum alias sit, *affore non probante, rrum esse absolventum*; L. 4. C. de Edict. sepius tamen contingit, ut actor sufficientibus probationibus delictum intentionem suam plene quidem probare nequeat, talis tamen assertor, qui rem non exiguis suspicionibus gravet, quibus reus non aliter, nisi mediante juramento, se liberare poterit. *vid. j. A. P. c. 20. §. 3. add. Mev. p. 4. D. §. 11. u. 15. D. j. n. 6.*

Matrimonialis) Si scilicet suspicio ad sit promissi matrimonii.

Injuriarum) Quando scilicet verba prolata interpretationem in *utramque* partem adiuvant, ut alia graves quaedam *suspicionis* contra injuriantem insistant, quod animo injuriandi illa verba protulerit. *vid. Carpi. Prox. tit. 12. art. 3. n. 17. seq. De Joco vid. L. 3. §. 3. ff. de Injur.*

Ignorantia) Generaliter enim verum est, omnis, quæ in animo consistunt, probanda esse juramento, Seraphin. *Privileg. juram.* 1.

Reserri) Nam relatio tantum locum habet, si juramentum a parte delatum, non, si a iudice, & expropter hoc juramentum vocatur necessarium.

Juramentum calumniae) Hoc generaliter cessat in juramento legali sive necessario. Hoc enim, cum lex deferat, non poterit ulla calumnia imputari adversario.

Expensæ) Hoc quidem in civilibus obtinet, in criminalibus vero, ubi inquisitorie proceditur, expensæ refundendæ, Ubi enim adsunt indicia ad deferendum juramentum purificationis, ubi quoque adest causa inquirendi, qui vero causam inquisitioni sit, expensæ refundere tenetur. Præsertim si suspicio oritur ex facto inquisito, & non ex nuda inculpatione foci. Conf. Tabor. *Racemat. Criminal.* 4. *Respons. annex.* n. 33.

Adjudicantur) Quia tantam præsumptive innocentiam probavit, & causa ad minimum sunt dubia.

Offi sum) Et hinc de facto vel delicto inculpatus, si expropter a collegio opificum exclusus, præstito hoc juramento recipiendus.

Non excluditur) Quod generale est tam in suppletorio, quam purgatorio juramento, quia deserviuntur ob inopiam probationis, d. L. *Admonendi* 31. ff. b. 1. 2. ad quam integer tractatus extat D. Bussii Professoria quondam Academ. Wirteb.

Voluntarium) Voluntarium juramentum fundat demum actionem; Reversus tamen rarissima ex hoc fundamento actio, quia nemo tam stolidus in vita communi futurus; qui citra ullam necessitatem extra iudicium alteri hanc conditionem deferret, wenn et schreien wir, daß ich ihm 1000 thal. schuldig, wir ich es ihm bezahlen. *Judiciale* vero deferretur super mora actione.

Reserri potest) In quo dissent a juramento in iudicio delato.

Revocari) Postquam scil. juramentum delatum ab altera parte acceptatum; per acceptatum enim parti adversæ jus quaesitum. Quod & in juramento judiciali obtinet. Carpz. d. l.

Transigere) Quia juramentum delatum vim transactionis habet, qui ergo non transigere potest, ille nec desert juramentum vid. L. 2. ff. b. 1.

Tutor) Modo jus pupi a val le dubium & nulla alia prohibitiones adsint.

Non a iuramentis) Omnia enim modo custodiri debet iusjurandum adversus eum, qui contentus eo, cum deferret, fuit, verba sunt [Cui Pauli in d. L. 26. pr. Imputet ergo sibi deferens, quod tali personæ detulerit?]

Civilibus) H. e. in omni causa transigibili, sive quæ est in potestate deferentis.

Affirmative) H. e. pro matrimonio, non contra matrimonium; sicut enim

H h

hoc

hoc casu non valet transactio, ita nec juramenti delatio. Subsistit E. si ita d. esset tur: Si tu iuraveris, me tibi promississe matrimonium, ego te ducam.

Ex iurijurando) Modo alter jus deferendi iuramentum habuerit, Brunnem ad L. 4. C. d. R. C. n. 2.

Similis vel iudicata) Quia est similis transactioni. Transactio vero & res iudicata equiparantur. L. Non minorem. 20. C. de Transact.

In factum) Prætor enim solum factum, non juratum sit, respicit. L. 9. §. i. ff. h. s.

Prætoris) Nam jus civile nec ex iuramento delato actionem concedit.

Personalis) Quia ex facto jurantis nascitur, & hinc contra tertium nunquam intentari potest.

Prior controversia) Post iuramentum enim non ex jure pristino ego, sed ex jure mihi noviter ex iuramento quesito. Pariter si in actione reali iudicatum fuerit, datur postea actio ex iudicato, quæ personalis est.

Vel illam) Si tamen actionem ex contractu instituat, vix proderit ipsi iuramentum, sed debiti probationem ordinariam subire tenetur. Actio ex iurijurando ergo faciliore est cum ita probationis onere relevetur agens. Ex solum hoc in controversia manet, an iuratum sit?

Remissum) Nam iuramentum remissum habetur pro præficto, quantum ad favorem illius, cui remissum.

Successores) Non ratione perjurii sed obligationis, subest enim hic vinculum transactionis, L. i. ff. h. s. Ubi factum defuncti debent præstare, L. 14. C. de R. V.

Tertium possess) Quia est actio personalis, hæc autem non datur contra tertium.

Crescat) v. gr. Si super vulnere illato iuramentum deferatur, tunc enim, si ex L. Aquilia agerem, lis inficiando cresceret, h. e. negaus teneretur in duplum.

Hæc tantum) Cum ob negationem nemo teneatur in duplum, nisi legitime convictus, hoc vero dici nequit de illo, qui iuravit, ex iuramento enim tantum præsumptio nascitur.

Pacti) Vel transactionis.

Singularis) Si scil. iuravero rem meam esse, & postea res ad tertium perveniat; præsertim si te eius hic causam habeat ab illo, qui iuramentum detulit.

Statim) Est enim exceptio juris iurandi una ex illis tribus, quæ vocantur *instantiones*, & a lumine iudicii repellunt actionem, c. 1. de Litis contestat. in 6.

Ipso iure) Sed tantum ope exceptionis, cum non Jus Civile, sed Prætor hunc effectum agnoscit.

In iure) H. e. coram Prætoribus, vel hodie forte ante litem contestatam, e. gr. si quis super exceptione litis ingressum impediens, quæ recensentur in c. 1. de lit. contest. in 6. deferat alteri iuramentum, quod tamen usu Germaniæ non, pro voluntario, sed pro iudicali habetur.

Judi-

Judiciale) Convenit juramentum judiciale in omnibus fere pundiis cum juramento voluntario, nisi quod illud deferatur ad hunc jam mota probationis gratia, & hunc aliquid necessitati annexum habeat, ut scilicet vel praestetur, vel referatur, quod locus in juramento voluntario.

In judicio) Coram iudice pedaneo, sive hodie post litem contestatam.

Deferi) Eadem regula hic observanda, quae in juramento voluntario, quod scilicet qui transigere nequit, seu qui dominus causae non est, nec juramentum hoc deferre queat.

Nihil probaverit) Est enim juramentum hoc legitimus probandi modus, atque ac qui sit per testes & instrumenta, hic igitur cum nullam probationem praeviam requirat, nec illi ea opus habebit. add. *Dispositio de Consensu Partium in iudicio, l. 4. n. 16. seq.* Commode hunc remedium hoc uti quis possit, si quem de delicto, v. gr. furto suspectum habeat, & timent iudicia non adfint, ob quae juramentum probationis ipsi imponi possit, substituat scilicet tunc actionem furti civilem & loco probationis deferat juramentum judiciale. Et quamvis reus hoc praestiterit, & absolutus fuerit, non habebit ea propter actionem injuriarum contra actorem, utpote qui per juramentum calumniae ab initio praestitum se ab animo injuriandi liberavit.

Obst. 4.) Quod hoc dicitur, actore non probante reum esse absolvendum, hoc modo supplendum est: Actore non probante, nec juramentum deferente, reus absolvendus. vid. *Berger. Resol. L.L. obst. l. 1. qu. 3.* Nam et si per sententiam probatio injuncta, non tamen eo ipso exclusa juramenti delatio. *Mey. 4. d. 6.* Cum & juramentum speciem probationis esse constet.

Defecerit) De hoc dubito, postquam enim in probando defecit actor, jam quaesitum est alteri, ut absolvarur; Aliud si a probando desisterit. Jure Saxoniae quoque casu aliud obtinet, quia ibi juramentum ante litem contestatam deferendum. conf. *J. A. P. c. 20. §. 2.*

De calumnia) Licet jam antea juramentum calumniae generale praestiterit. *Rauchbar. l. 1. qu. 11.* Quod si nolit praestare, principale habetur pro praestito. *Carptz. P. 1. c. 12. d. 28.*

Adversario petente) Necessarium hoc non est, quia ius ipsum deferentem juramentum ad hoc adstringit *c. l. 34. §. 4.* ergo iudex ex officio hoc injungere potest.

Perjurus) Hi quidem ipsi regulariter non jurant, juramentum tamen quin alii deferre possint, nil obstat, nec enim mox melius, ius suum persequendū, in auctoritate, quod infames sint, hoc enim non tollit ipsam obligationem.

Neque in casu) Est ubi casus, si quis ex chirographo post biennium agat, & aliter ipsi deferat juramentum, an pecunia numerata sit, ubi jurare non tenebitur, quin intentionem probatam habet, scilicet ex chirographo & lapsu biennii.

Omnis et causae) De quibus *transi* potest.

Pamper) Supponendum hic si *civiliter* agitur. Aliud quidem statuit Carpz. *P. I. c. 12. def. 31.* verum sententia ejus in *Saxonia* forte tantum recepta. Alias enim ubi jus civile viget, clarus textus adest in *L. g. §. 2. ff. t. 2*

Judicis parte) Ita jure *communis*. Sed in *Saxonia* ab initio processus juramentum hoc deferendum. Carpz. *d. def. 31.* nisi super puncto noviter emergente deferatur. *J. A. P. c. 24. §. 3.*

Criminalibus) Quatenus agitur ad interesse *publicum*, sive poenam corporis afflictivam. Quod si tu ti civiliter egerit & detulerit juramentum, juxta *notat. in pag. preced.* reus vero jurare nolit, & satisfactionem offerat, eo ipso non mox convictus est de furto, ut & criminaliter puniri possit, nam lucra mendacis clariores probationes exiguntur.

Vali Carpz.) Permittitur hoc favore *defensanti*, cum metus perjurii in accusatore tantus non sit, quantus in accusato.

Credulitati. Quo casu utilis cautela est, ut heredi detur spatium inquirendi in facta defuncti, ubi postea sequenti modo jurabit. *Dass er nach allem angesehenden Zeugniss von dieser väterlichen Schuld nichts erfahren können, und also nicht glaube, dass solch'e Schuld ihm nicht wahrhaftig zu contrahiret.*

Alienus committendo) Hoc casu in libello poni solet. *Er wolle ihm die Klage in sein Gewissn n geschoben haben.* Econtra quando talia facta in libello posita, quae ex parte sunt aliena, nec reo exakte nota, hac formula uti solet actor, *dass er ihm die Klage in sein Gewissn n Wiffn schaffte und Wohlbewusst gestrichet haben wolle* quae formula optima ad evitandas disputationes.

Reversus) Desertur enim approbante iudice, & est remedium Juris.

Revocatum) Revocari quidem potest, si quis aliis probationibus uti velit, sed iterum non deferendum, quia jura toties variare non permittant. *vid. L. Si quis, ut. C. de Reb. Cred.*

Solus potest v. gr. Si alter dicat, visne per *Martem* aut *Fulcanum* jurare? Juramentum tamen ita praestitum fuit sicut. perinde ac si iusto modo delictum; sufficit enim hic, juramentum ita praestitum esse. prout alter decolit. Iudex tamen ex officio illicito modo jurante punire potest, licet hic casus in juramento iudicali vix possit contingere, cum juramentum praestandum sicut a iudice confirmatum.

Operatur) Si scil. super tali puncto deferatur, quod ad causae decisionem non pertinet. Nam utiila, quae probata non relevant, ad probandum non admittuntur, ita nec ad jurandum.

Ignotum Quod si tamen contra eum sit praesumptio, quod noticiam aliquam habeat, deferri juramentum super ipsa *notitia* poterit.

De calumnia) Nec enim debet displicere conditio jurisjurandi ei, qui alteri illud detulit.

(In Saxonia) Imo & extra Saxoniam hoc obtinebit. J. A. P. c. 20. §. 7. Hoc casu tamen una formula utrumque juramentum comprehendit solet.

Aliter) Ita quidem communiter statuit, cum actor viam jurandi, quam ipse elegit, decinare non possit. Verum cum judicia sit præcavere, ne frustra juramenta præstentur, inde arbitrari debere judicem puto, an non liquida sint illæ probationes, quas offert contrarius probaturus. Præsertim vero audiendus est, si probationes illæ noviter repertæ.

Appellat) Non enim per judicem gravatus, sed sua culpa succumbit, dum jurare non vult.

Proprium factum) Quia hujus noticiam non habere potest deferens, super ignotis vero nemo jurat.

Deferas) Quia si hic referre vellet hoc juramentum, foret hoc contra matrimonium, quod jura non permittunt. v. supr. p. 317. voc. *affirmative*.

Revocare non potest) Quia ex *acceptatione* alteri jus quæsitum, quod ipsi invito non auferendum. J. A. P. d. 1 §. 5.

Supervenerint) Scilicet ante præstationem juramenti; Ubi enim ordinaria probatio adest, ibi cessat subsidiana.

Referre, Ergo qui referre vult, caveat sibi, ne prius acceptet juramentum.

In continenti) Ita tamen, ut aliquod spatium deliberandi ipsi non denegetur. In Saxonia *elliduum* statutum, si interea ad jurandum se non offerat, pronunciatur, daß B-klagter an dem ihm deferirten und acceptirten Eyd sich nuamhero verfürmet, subjecta mox condemnatione, deromegen et die libellirten 10. o Rthl. zu bejahlen schuldig. Carpz. d. c. 12. des. 6.

Egregii) Quod vocari solet beneficium *egregiarum* personarum. Ad quod beneficium omnes, qui in officio publico constituti sunt, provocare possunt, v. gr. Consul, Professor, &c. conf. U. M. §. 12.

Præsentè adversario) Qui ergo desiderat, ut alibi ad juramentum admittatur, ille etiam expensas adversario, ut ibi se litere possit, suppeditare tenetur; Quicquid enim in judicio expeditur, expediendum est sumibus petentis.

Ipsi pupillo) Supponendum hic est, tale negotium pupillo commissum esse, cujus noticiam habet. Et licet hoc nondum iustæ ætatis sit, imputet tamen sibi alter, quod pupillo deruleris.

Velint) Nam delatio durante pupillari ætate nullum effectum habet, cum ante pubertatem nemo ad jurandum compelli possit, Et hoc sensu *in alia*, a. pupillo juramentum

mentum deferri non posse dicitur, scilicet ut hoc max. praestet; differendum enim esse hoc iuramentum ipse Auctor sinitur.

Pater'atit, Tutoribus tamen his casibus iuramentum *credulitatis* diligendum esse, vult Carpa. P. 1. c. 12. d. 24. praesertim quando alii adiuncti coheredes maiores.

Praestare) Nisi sit tale negotium, cujus probabilem notitiam heres habet, sic enim ad iuramentum *credulitatis* admittendus. Brannem. ad Wesenb. h. 2. qu. 28.

Joannes Evangelista) Opponitur hoc illi regulae, quam ex L. fin. C. ad L. Jul. Reputand. colligunt Dd. Nullum morientem praesumi immunem salutis aeternae, ad quod Baldus verba hae Auctoris regeffit.

Impletis) Quando mors dicitur esse loco iuramenti, hoc intelligendum, si iuramentum de'atum, & ab altero acceptatum, ac ita mors superveniat, antequam in iudicio praestari possit. Si itaque adhuc disputeretur, an admittendus sit ad iuramentum, & durante hac lite decedat, mors quidem inducit praesumptionem pro moriente, sed non habetur pro vero iuramento. vld. Mey. P. 4. D. 262. Praesupponitur tamen, morientem esse personam fide dignam. v. Müller ad Struv. h. p. 1048.

Appellatur) Quia hic nullum gravamen iudicis, sed partes sibi imputent, quod iurjurando rem commiserunt.

Quaeritur) Scilicet quantum ad interesse partis; Iudex tamen, si in iudicio perjurii emergant, ex officio inquirere potest.

Exceptis casibus) Si sc. super relictis in testamento, non inspectis tabulis, iuramentum delatum, sicut enim de his non potest transigi, ita nec iuramenti delatio valebit. Bergcr. Refol. h. t. post. qu. 3. in addit.

Judicati) Quia causa iam finita est, quod secus in iuramento voluntario, ubi causa in iudicium nondum deducta.

Necessarium) Cum in arbitrio partium non sit, an idem praestare vel referre velint, sed ut offerro praestandum, nisi quis causam cadere velit.

Confirmandum) Si probatio perfecta iam tum adfit, nullum amplius deferri potest iuramentum, sed tunc detum, si probationi quid desit.

Potestibus) Est enim hoc iuramentum legale, ad quod quis tuto se offerre potest. Alias autem suspectus est, qui se offert ad iuramentum. L. 3. pr. ff. h. t.

Requisitis) h. e. Semiplena probatione.

Non pessi) Quia est iuramentum legale.

Appellari) Gravatur enim utique iudex partem, dum hoc iuramentum non iungit, quod tamen lex ipsa ad supplendam probationem requirit.

Testem) Regula est: *Unus testis, nullus testis*, sed hoc ita, quando *concordantiam* adver-

adversarium, non quod illud *gravandum*, ut scil. locus fiat juramento *suppletorio*, si testis exceptione major, Vel juramento *purgatorio*, si testis exceptione minor. Si vero duo testes exceptione non majores adsint, illi faciunt probationem *semiple-*
nam ita quatuor testes aliquo modo suspecti faciunt plenam probationem.

Mercatorum) Modo (1) mercator sit vir *integra fame*, (2) libri contineant *causam debendi*, (3) contineant *data & accepta*, vid. Carpz. P. 1. c. 17. d. 35.

Cognoscit) Cognitio hæc non tantum ad libros mercatorum pertinet, sed etiam in genere ipsi incumbit arbitrium, an *semiplene* probatum sit.

Aut minus) Ubi *purgatorio* juramento locus.

Utrinque aequalis) Sic enim in dubio *potior* est causa rei. Hinc etiam huic semper super opposita exceptione facilius deferretur juramentum *suppletorium*, cum hoc tendat ad absolutionem.

Cognitione) An sc. adsit *semiplena* probatio.

Conclusio) Quia antea scire iudex nequit, an *semiplene* probatum sit, vel non; Imo iudici nunquam conceditur. Brunn. *Process.* c. 23. n. 30.

Fide dignus) Nam vili aut suspecto de perjurio non deferretur, si enim testis *suspectus* non admittitur, qui tamen interesse in causa non habet, quis admitteret hominem suspectum, ut in sua causa juret? nam ipse, qui in *supplementum* jurat, testis vicem subit.

De veritate) Supplere enim jurans hic debet locum unius testis deficientis; Ubi vero ipsi testi non creditur, si de *credulitate* deponat, ita multo minus actori, qui alius propter interesse ex causa non omni exceptione major. In praxi tamen juxta sententiam *Carpzovii* etiam de *credulitate* jurari solet, præsertim si de fido defuncti questio sit, v. gr. si filius debitum a defuncto contractum repetere velit, & unum testem saltem habeat, qui vidit, patrem hanc pecuniam creditori numerasse, hoc casu admittitur filius ad juramentum *credulitatis*. In causa tamen alicujus momenti impungitur filio juraturo, ut prius perquirat schedas paternas, & conferat cum domesticis defuncti patris, an inde informationem facti habere possit.

Falsararis, Ob præsens *perjuri* periculum.

Magna) Propter suspicionem *perjuræ*, ratione magni commodi.

Plus quam semiplene) v. gr. habeo unum testem præsentem, qui vidit, aliam vero de auditu, sic plus quam *semiplene* probavi.

Matrimoniales Quia *criminalibus* æquiparantur.

Consensat) In probationem sc. juramenti.

Criminalibus) Hic enim debent adesse probationes luce meridiana clariores *d. L. f.* si scil. agatur de poena infligenda, non si agatur de tortura, hic enim indicia sufficiunt.

Pecuniaria in, Limitat hoc Iuramentum. *in Proc. Civil. c. 27. n. 28.* ut tantum procedat in illis delictis, quorum poena non simul est *infamia*, ob generalitatem *d. l. f.* Nam tibi tam periculum facilius esse solent ad perjurium.

Recusari potest) Hæc sententia suspecta videtur, si enim iuramentum hoc deditur ob defectum probationis, imo etiam postquam præstitum & sententia lata, ob novas probationes retractari potest *L. 31. ff. b. r.* cur non idem declinari posset ob novas probationes ante iuramentum reperiæ? quia sic evitantur iuramenta fraudulentæ.

Causa) V. gr. si prætendat se jam plene probasse, & iudex nihilominus ad idem iuramentum hoc gravare velit.

Sententia) Imo plerumque in illa ipsa sententia, quæ iuramentum hoc iungit, condemnatio in eventum subiungitur.

Appellatio) Si scilicet demonstrare velit appellans, semiplenam probationem non adfuisse, & hinc iuramentum suppletorium dictari non potuisse.

Retrassatur) Quia ob defectum probationum lata erat; Hoc ergo cessante, rescinditur.

Noviter reperiæ) Modo, rescissionem petens, iuret, se antea notitiam instrumentorum non habuisse, quia alias culpa & dolo non careret, quod alterum pejerare permisi. Et dum ipse instrumenta per se habet, neque se illa instrumenta confici curasse. *C. Pistoralis 4. X. d. Except.*

In integrum) Scd. *Prætoria* illa, quæ quadriennio circumscripta, admitti tamen licet potest restitutio *civilis*, quæ per 30 annos durat, conf. *U. M. ff. ad tit. d. Restit. in integr. §. 2. seqq.*

Delatum erat) Si hic iuramentum acceptaverit. v. *supr. p. 323. voc. impleto.*

Quale est) Hic enim promittitur, se bona fide in processu versaturum, & simul allicentur, se credere, se habere iustam causam.

Rursus potest) Est enim tantummodo remedium aliquod civile, & aliis modis coercendi calumniam inveniri possunt. Imo cum hic perjuria sint frequentissima consuetus esset, hoc iuramentum tollere, & si ex progressu litis appareat calumnia, hanc eo gravius punire.

In 5. exonia) Sc. quoad *generale* hoc iuramentum. *Spectale* tamen iuramentum calumnie, sive in illius ibi retentum. Et sic ab initio non iuratur, sed si in processu appareat malicia, hoc iuramentum deferretur,

Non pitum) Iudex enim, cum publice interfit, ne iudicia calumniis pateant, ex officio deferre poterit.

Expresse) Nam concernit iuramentum hoc non tantum interesse *privatum*, sed & *publicum*, ne sc. abus calumniosi onerentur iudicia; Jam vero favori publico nemo

nemo renunciare potest, cum jus publicum, h. e. quod concernit interesse publicum, irrenunciabile sit, *L. 38. ff. de post.*

Potestatem) Ita tamen ut iudici arbitrium suum moneat, ut si viderit hoc juramentum siivole peti, illud remittere possit. *vid. Mev. 2. Dec. 221.*

Negligi potest) Ita quidam Praxis Camera habet. *vid. Blum. Proc. tit. 77. n. 4.* sed sine ratione, cum illud, quod in iudicio *in scriptis* sit, majori semper deliberationi fieri solet.

Clerici) Hoc ita de Jure Canonico, quod & in praxi sequimur; Quamvis enim pro his alius sit presumptio calumnie tamen etiam possunt. De Jure Civili aliud statutum in *L. 25. C. de Episcop. & Cler.*

Constitutus) Quia & in hos cadere potest presumptio calumnie.

Hodie non jurant) In genere hodie receptum, quod necessitas officii excuset a presumptione calumnie. *Mev. 6. D. 138.* quod si tamen abunde evidens calumnie suspicio emergat, adhuc hodie juramento locus erit, quia tunc presumptio cedit veritati.

Abolitum) In illis scilicet locis, ubi Advocati ordinarii speciali juramento jamentum constructi sunt, uti in Camera Berolinensi. Receptum est hodie in his iudiciis, ut ad defensionem delinquentis nullus Advocatus admittatur, nisi prius de calumnia juraverit, cum tamen defensionis magnus sit favor. Idem itaque in omnibus aliis causis prestatum possit.

Consiliarii) Non *si privato*, sed *Principis* nomine litem suscipiant; quia enim ab initio officii sui plerumque jurarunt, sese officium illud recte exercituros, hinc presumptio non pro eis est, ipsos deinceps istius juramenti nunquam fore immemores. *vid. Disp. de Jure Baronum. c. 4. n. 27. seqq.*

Patroni) Quantum ad nostros servos, videri potest *Mev. 3. d. 178.* ubi inter mercenarios & domesticos servos distinguitur.

Causis) Ubique enim debet exulare calumnia, quia publice interest, ne calumniosis litibus onerentur iudicia.

Non existit) Ob presentissimum perjurii periculum.

Instantia) Saepius quis in prima instantia sine calumnia agere potest, quod si tamen ex processu litis & ex sententia causae suae injustitiam adverterit, poterit calumniosi esse appellatio, quam tali casu interponit, non pro meliori justitia impetranda, sed pro lite protelanda, & ut tardio afficiatur adversarius; Et huc pertinet juramentum de appellatione non siivole interposita, quod in Camera prestare debet tam ipse appellans, quam appellantis advocatus.

Reverso) A Camera Imperiali amplius non appellatur, si tamen quis se gravatum

vatum sentint, datur ipsi beneficium *Revisantis*, quo casu jurat, se non malitiose ad hanc provocat e *vid. J. A. P. c. 23. §. 29.*

Difficili) Hoc juratur quidem, sed male in praxi observatur.

Conceditur) Cum enim actor preparatus venire debeat ad iudicium, presumitur, quod de causæ suæ iustitia jam satis sese informaverit.

Semper petitur) Petendum quidem est hoc iuramentum regulariter ab iactis, si vero omisum sit, semper adhuc peti potest, cum in toto iudicio ad hoc iuramentum recurrere possit, ne calumniator ex lapsu temporis præsidium capere possit.

Rasiffa) Judici enim nunquam concluditur, unde ipse semper supplere poterit, quod ad integritatem iudicii pertinet.

Aut litem contestatam) Non valeo rationem, quare iudex ante litem contestatam hoc iuramentum exigere non possit. Præcipua enim pars hujus iuramenti est, se interrogata non malitiose diffidere velle; Atqui vero illa diffessio vel confessio præcipue fit in litis contestatione. *In Camera Imperiali* tamen specialiter receptum, ut tantum post L. C. exigatur, adeo ut si antes præstetur, processus sit nullus, nisi post L. C. repetatur. *J. A. P. c. 12. §. 3.*

Non observ.) Hoc forte ita intelligendum, quod non indistincte scemina hoc beneficio gaudeant, sed qualitas personarum attendenda, *bonoratiæ* enim tam masculi, quam scemina adhuc hodie hoc beneficio gaudent. Deinde etiam Auditori sententia admitti poterit, quantum ad hoc pundum, quod *absens* adversario jurare possit; Nam hodie semper vel ipse adversarius, vel ejus procurator presens esse solet.

Deservens) H. e. qui alteri iuramentum calumnie defert, illi in iudiciis referri solet iuramentum *malitia*, se non malitiose iuramentum calumniae detulisse. Quamvis longe consultius sit, ut pariter ab ipso exigatur iuramentum calumniae generale, quia hoc plura continet, quam iuramentum malitiæ. *conf. J. A. P. c. 12. §. 6.*

In propriam) Provide hoc receptum, an enim lis calumniosa sit, melius plerumque norunt Procuratores & Advocati, quam partes.

Singulariter velis) Fieri hoc solet in causis *magni momenti*, & ubi personæ *presentia* necessaria. v. gr. in matrimonialibus. Præcipue hoc sine, ut iudex unam vel alteram circumstantialium juraturo ubi oculos ponere possit. In *Saxonia* speciale est, quod nunquam procurator ad hoc iuramentum admittatur. *vid. Disput. Different. Jur. Saxon. Noviss. U. Romani c. 4. §. 15.*

Syndicus) Rectius præstatur per *Seniores* Civitatis, cum hi optimam facti notitiam habere presumantur. *vid. Carpz. Proc. tit. 12. art. 1. num. 35.*

Decla.

Declaratoria) H. e. non ipso jure causa cadit recusans jurare, sed prius inquirendum, annon ex iusta causa juramentum declinaverit, & postea demum condemnandus, potest enim ratio sube se, ne juret.

Sententiam) Antea enim pars adversa nondum habuit jus quesitum. vid. Blum. in Proc. Tit. 72. n. 13.

Moram purgare) H. e. potest se offerre ad juramenti præstationem proprio motu, antequam alter ejus contumaciam accusaverit, quod tamen moribus Saxonicis restringitur, si intra ocli suum se etiam ad jurandum obtulerit.

Transit) Quia defunctus nondum condemnatus, heres vero condemnari nequit, quia ejus nulla contumacia. Modo ipse processum ressumendo paratus sit ad juramentum hoc præstandum.

Ipso jure nulla. Non iniqua tamen illorum sententia videtur, qui judicis arbitrio relictum volunt, an & quando hoc præstandum, ne otiosis juramentis onerentur judicia. Ubi enim jus actoris ex documentis in aprico est, nulla presumptio malitiæ adest, & sic frustra de calumnia juratur conf. Mev. 2. D. 324. J. A. P. 6. 12. §. 2.

Omittere) Hodierna consuetudine receptum esse, ut tacite remitti possit, testis est Brunn. in Proc. c. 15. n. 2.

Non repetitur) Si tamen in actu quodam specialis malitia oriatur, juramentum malitiæ insuper deferri potest.

Ab ipsa) Si hac evidenter ostendi possit, nam præsumptio cedit veritati.

Temeritatem) Utut enim vi hujus juramenti excludatur a calumniosa lite, non tamen mox excluditur a temeraria; propter temeritatem vero expensæ refundendæ d. l. 79. Temeraria autem illa esse poterit, quando quis singulari opinione nititur, & contra sententiam in foro receptam actionem movet.

TIT. III. V. C. 53.

De

In litem jurando.

Juramentum in litem) Commodius diceretur *Juramentum rei æstimatorium*, cum actor jurato hic æstimet rem, quam adversarius per dolum vel contumaciam non restituit, aut restituere nequit.

Dolum rei) In non restituenda commissum; Nam si quis alias per dolum deceptus, cessat juramentum in litem, & verum præsumptum tantum restituitur.

Æquitatis causa) Ut succurratur domino, qui rem suam ita amittit, & pariatum malitiæ restituere nolentis.

Solus iudex) Nū tamen obstat, quo minus ipse actor petere possit, ut ad hoc juramentum admittatur, quia est legale.

Cum illa, Prout scilicet magna est adversarii contumacia; Regulariter tamen primum res iniurato aestimanda, postea moderatio iudicis accedit, & demum juratur vid. *Nov. 32. c. 10.*

Non deferre) Desertur enim in subsidium, si ergo de rei aestimatione constet, non opus est, ut iuretur. Communiter juramentum ita concipitur, *se non minoris aestimare*, ne perjurius ansa detur.

Aestimatio, Ex justa affectionis causa, e. gr. si res a maioribus profecta.

Vid. tamen Borchols.) Huc distinguit; si reus contumax desita rem habere, necessario iudex deferre debet; si vero post contumaciam res extat, in arbitrio iudicis est, an reo manu militari rem auferre, an auctori juramentum in litem deferre velit.

Latam culpam) Intelligent hic latam culpam *versata*, quae dolo equiparatur. Imo in *contractibus* semper dolus & lata culpa equiparantur. conf. *Struv. b. 1. th. 66. L. Quod Nerva 32. ff. de pos.*

Levem) Admittitur tamen hoc casu juramentum *veritatis*, h. e. jurat actor, quanti res revera constiterit.

Est dominus) Sive ad quem periculum actionis pertinet, v. gr. Si commodarius actione furti experietur ob rem commodatam, hic enim commodanti manet obligatus, ad rem commodatam restituendam, de quo in *§. 16. J. de oblig. qua ex delict. nasc.*

Non sit) Sufficit enim sua interesse, rem restituī.

Tutrice) Modo notitiam rei habuerit.

Obst. 4. pr) Hæc L. de matre non *tutrice* intelligenda Jure enim ff. tutela materna ignorabatur; & demum jure *Cod. de introducta* fuit.

Procuratori) Uter enim hic litis dominus fiat, non tamen suo, sed *alieno* nomine litem est contestatus.

Litem agit) Et sic nec suo nomine litem aestimare poterit, nam hæc aestimatio fit ex affectione, affectio autem est quid personallissimum.

Juratur) In Saxonia tamen hoc ipsum nec hodie procedit, sed semper in persona propria juramentum hoc præstandum.

Pupillo) Quia hic nondum ad jurandum habilis est.

Quanti res est) Nam juramentum in litem inventum est in potestatem contumaciae, & favoremauctoris, hic ergo juri pro se introducto renunciare poterit, iudicii relinquendo arbitrium, quanti illam rem aestimare velit.

Principem) Ex contractu obligatum; In contractibus enim & iudiciis utitur Princeps jure privatorum.

Ob dolum defuncti) Quamvis enim dolo defuncti non impediat, quo minus actio in heredem transeat, impedit tamen, quo minus transeat poena doli, quo sum etiam pertinet aestimatio rei pro affectione ultra verum pretium. Hinc contra heredem tantum ad veram aestimationem agitur.

Contestata) Nam sic etiam actiones ex delicto transeunt. Add. Pagenstecher. b. t. manipul. 2. *Stilimens*. 22. p. 179.

Ex proprio dolo) Si scilicet heres rem in hereditate repertam celaverit, vel dolose dissipaverit. Sic enim convenitur ex *sua*, non defuncti facto.

De omni re) Regula generalis est: In quocunque iudicio agitur de restitutione vel nostra, in illo, si ob dolum non fiat restitutio, juratur in litem. Hinc aliud, si res nostra nondum fuerit, sed adhuc acquirenda sit, e. gr. si res emta non tradatur.

Aestimatio habente) v. gr. *Pecunie*. Nisi tamen & haec ex nummis antiquis, sive memorialibus constet.

Emti) Ob regulam modo traditam contraria sententia verior, cum in actione emti non agitur ad restituendum, res enim nunquam nostra fuit, sed tantum ob tradendum, sive acquirendum. Hinc si res non tradatur, agitur ad interesse verum, non affectionis.

Contrarium) Etiam hic contraria sententia verior, quia actiones contrariae non dantur ad certam rem restituendam, sed ad expensas, quae in praestatione pecuniaria consistunt, & sic specialis affectio in illas cadere nequit. Autoris tamen sententia in foro recepta. Carpz. P. 1. C. 23. def. 19.

Hypothecaria) In hac *jus in re* meum est, illud ergo, ut mihi restitatur, peto.

Ad exhibendum) Quod si itaque quis rem, quam exhibere debeat, dolo possidere desinat, condemnatur ad interesse, quod aestimatur juramento in litem.

Petiti) Modo *jus petendi* habet.

Actio Favianae) Si sc. a liberto in fraudem Patroni quid sit alienatum; Debeatur enim Patrono legitima ex bonis liberti. Respondet ei actio *Pauliana* de revocandis ius, quae in fraudem creditorum sunt alienata, & hinc & in hac actione juramentum in litem deferri potest. Setzer. d. *Jurament.* l. 5. c. 5. n. 21.

Aliquid) Quod jam nostrum est, sive, in quo *jus in re* habemus.

Stricti juris) Nisi post *morem* res extincta, ubi juramentum in litem, non quidem affectionis, sed *veritatis* locum habet.

Novi subleata) Nam & hodie in plerisque stricti juris actionibus, non de restituendo, sed *tradendo* vel *solvendo* agitur. Unde haec diversitas non adeo nasci-

tor ex illa ratione, quod iudicium sit stricti iuris, sed quod hoc de re nostra restituenda non agitur.

In infinitum) H. e. *Indefinitum*, sive ultra duplum, triplum, quadruplum, &c. si scilicet iustam ac rationabilem causam habeas, v. gr. Si mihi Corpus iure perdoctum ab altero non restituatur.

Duplum excedat) Quia hic non agitur de certa aestimatione, sed *pene* contumacia.

Figere potest) Ne in arbitrio ejus sit, qui jurare debet, ut affectioni suae in finitum indulgeat. Ne tamen & ipse iudex affectionem actoris nimis restringat, consultum est pro actore, ut rapones suae affectionis exprimat.

Dominium) In illum sc. qui aestimationem rei solvit.

Venditionem) Actor enim pecuniam recipiendo, rem ipsam dimisisse videtur. *L. 46. ff. d. R. P.* Cogere tamen actorem non potest, ut caveat de eversione, vel potius, ut actiones illas, quas ob illam rem habet, ei cedat. *L. 69. ff. d. R. V.*

Magna causa) V. gr. si rationes illae deprehendantur falsae, ob quas se rem tanti aestimare dixit.

Zenonianum) Hoc tunc *locum* habet, si quis alterius aedes violenter invadat, & occasione invasionis multae res pereant, ubi invasus admittitur ad juramentum, quantum credat sibi ablatum esse, vel *d. l. si quando. §. C. unde R.* Vocatur autem *Zenonianum*, quia ab Imperatore *Zenone* introductum. In Saxonia hoc casu obtinet juramentum minorationis, de quo vid. *Servu. Ex. 17. tit. 70. h. e.* Actor damnum aestimat sine juramento, ubi reus vel quantitatem aestimatum refundere, vel juramento illam diminuire debet.

Veritatis) *Quoties rei sine dolo, per culpam tamen nobis non restituitur, testis juratur in litem de veritate.*

Culpa defuncti) Non enim tendit hoc juramentum ad puniendum defuncti dolum, sed ad restituendam rem amissam; Unde ergo heres ad rei restitutionem tenetur, ita quoque necessum est, ut de aestimatione rei restituendae per juramentum constet. Ubicumque itaque contractus ad heredem transit, ibi etiam doli in contractu commissus obligat heredem, non quidem ad poenam doli, bene tamen ad restitutionem rei.

Stricti iuris) Quia hoc juramentum ad verum rei aestimationem detegendam tendit, nihil interest, quale sit iudicium, modo vera aestimatio aliter doceri nequeat.

Perjurio) Perspicua tamen contrarii probatio & hic admittenda, quia & hoc juramentum introductum est ob inopiam probationis, per *L. 4. §. f. & L. 5. §. f. ff. d. s. & ceteros huc quadrat remedium L. Admonendi. §. ff. de Jurajur.*

Non

Non agnoscimus) Ex ratione, quod cum ratio habetur ejus, quod interest necesse sit, ut vel utilitas, quæ vere alicui est, spectetur, vel utilitas, quam quis pro suo arbitrio sibi statueret potest; Prior casus iuretur, erit juramentum veritatis, posteriori vero, juramentum affectionis, Setler. d. Jurament. l. 5. c. 2. n. 9.

TIT. VI. VI. C. 6.

De

Conditione causa data, causa non secuta.

R^{em}) Res hic denotat futurum, causa vero præsens vel præteritum, vid. L. 52. ff. de condit. indeb.

Sic uti juris) Quia hic ex una parte tantum adest obligatio, scil. is, qui accipit, obligatur ad rei restitutionem.

Ex obligatione) Ad l. que defendit.

Præsumitur, H. e. Unusquisque qui propter rem se obligat, tacite promissum censetur, se vel a sua parte implere, vel, quod accepit, restituere velle.

Expresse, Nam expressio illius, quod tacite inest non mutat naturam negotii, vel actum non reddit conditionalem. d. L. Sic ut. 3. C. de fidejussor.

Nudum factum) Scilicet tale, ex quo nulla utilitas in alterum redundat, e. gr. ego servum meum manumitto, ut tu negotia mea expedias Berolin.

Non facit) Quia hoc factum, dum infectum fieri, vel repeti nequit, revocari non potest, & sic nec condici. Agendum ergo tali casu ad interesse, actione præscriptis verbis, scilicet ex contractu do, ut facias, sive facio, ut des. Vel ex stipulata, si hæc intercesserit.

Improprie conditio) Hæc enim suspendit obligationem, quod secus est in modo, qui actum non suspendit; Unde dominium plenum hoc casu quidem transfertur, sed cessante modo revocatur.

Per particulam UT) Vel NE, vel AD v. gr. Ne Berolinum eas ad studia continuanda, conditis e contra exprimitur per SI, vel SI NON.

Exprimens) Nam propositum in mente retentum nihil operatur. Vid. Brunnem. ad d. L. 7. n. 5. Et licet alias taciti & expressi eadem sit virtus. L. 40. §. f. ff. d. pact. procedit tamen illud tantum, quando ab utraque parte tacite hoc ipsam intelligitur actum, sicuti in mutuo interdantem & accipientem rem pondere, numero aut mensura constantem, tacite actum censetur, ut res in eadem bonitate reddatur.

datur *L. 3 ff. de reb. cred.* Secus si res habet, quando ab uno solum contrahentium tacite quod agitur, & in mente retinetur, ubi eandem vim tacitum, quam expressum non habet. *Clud. d. l. c. 2. n. 32. seqq.* In talis enim semper iubet adfissimè legis, quæ hæc deficit, quia lex neminem obligat ad redonandum. *L. 57. §. 11. ff. de hered. petit.*

Repetitur) Fallit hoc, si dos in penam vel in satisfactionem partis *suprata* data, hæc enim mixta debetur, nec repetitur, etiam si nuptiæ nullæ secutæ. vid. *Not. ad Jus Ecclesiæ. Brunem. lib. 2. c. 15. §. 18.*

Censetur) Omnis enim dos sub illa conditione datur, si nuptiæ sequantur, cum dos propter nuptias & ad ferenda matrimonii onera dari solet. vid. *L. Pro queribus. 20. C. de Jure dot.* Hoc tamen salit in dote filiarum nobilium, quætenus hæc in se continet legitimam, nam extenus pure deberetur, & filia innupta ipsa disponendi habet. *Tr. S. A. J. D. 3. c. 2. §. 21.*

Cessit) Uno verbo: In omnibus contractibus nominatis cessat hæc conditio, quia cessit penitentia; Nisi ex natura contractus revocatio concedatur, ut in mandatis, vel societate.

Obligatur) Ergo actione venditi experiendum ad solvendum pretium cum usuris ordinarius, etiamsi majus interesse docere possim. *d. L. 14.* Ex si tandem ex alio bonis venditori satisfieri non possit, executio faciendus in ipsas res venditas, quod fit in subsidium.

Datur conditio) V. gr. do tibi equum, ut mihi deas bovem, & tu promissum non impleas, possum equum meum iterum condicere.

Jure. h. e. Si turpis.

Cessit repetitio) Quia ob turpem causam data, jam autem in pari turpitudine melior est ratio possidentis.

Certa persona) V. gr. dedi tibi dotem, ut contrahas matrimonium, tu quidem contrahis matrimonium, sed in gradu prohibito, sic datur mihi conditio dotis, cum revera nullam matrimonium subit; suppono, quod partes ignoraverint impedimentum. *Conf. Müller. ad Struv. Ex. 12. 16. 7.*

Donasse) Probe separanda hic est *datis* ob rem impossibilem, & *promissio* ob rem impossibilem. Hæc non obligat; Illa vero a sciente facta repetitionem impedit, quia, dum impossibilitatem scivit, donasse videtur. Ex sic in contractibus impossibilis conditio *incedit* obligationem, sed non *resolvit* dationem, si scienter quia dederit, cum jura facibus concedant retentionem, quam actionem.

Accipientis) Quia si casus noceat facienti, multo magis culpa.

Moram) Nam post moram periculum est morosi.

Secutus) Quando enim culpa casum præcedit, casus ille talis esse desinit; ab aliis dici solet casus *mixtus*, quis facto humano impediri potuisset.

In dando) V. gr. do tibi equum, ut des mihi bovem, bos autem tuus perit sine culpa.

Cassat conditio) Gravis hic pugna est inter alleg. *L. f. §. i. ff. d. P. P. U. L. f. ff. d. e.* Planissima tamen Conciliatio hæc est; Dedi tibi equum, ut tu bovem dares, bos hic si casu pereat, antequam mihi tradatur, non possum condicere equum meum ex hoc capite, quod causa tua parte non sit secuta, sive quod bovem non dederis, nullum enim tua culpa, cum casu bos perierit; Dabitur tamen mihi conditio equi ex capite penitentiae, in contrahibus innominatis, illi, qui dedit, indulget. Ergo hic per electionem actionis incommode quis sibi nocere potest, si enim agam actione præscriptis verbis ad implendum contractum, adversarius liberatur, quia implere nequit. Quod si vero rem meam repetam ex capite penitentiae, mihi non obstat, res sive extat sive non, penitentia enim hic libera est. Quamvis, si hodie nec in contrahibus innominatis locus amplius penitentiae, aliud dicendum foret. vid. *C. C. Sess. 3. c. 5. §. 4.*

Ex capite penitentiae) Nam hæc est altera causa, ob quam datur conditio, si sc. re adhuc integra, antequam alter impleverit, dantem peniteat.

Non datur conditio) Antea dictum, casum nocere facienti, per consequens ergo conditio locum habere videtur. Sed regula ita intelligenda; Casum nocere facienti, ne quid *perire* possit sed non ita nocet, ut quid teneatur *restituere*, facilius enim datur retentio, quam actio. Ergo unusquisque cautus sit, qui pecuniam prænumerat, ut curet sibi promitti de restituenda pecunia in casum mortis aut impedimenti supervenientis.

Pro impleta) Cum non sit per alterum, quo minus illud faciat.

Aliud suadet) Communiter hoc ita explicant, nisi accipiens merum lucrum inde habeat, nec quicquam ad futurum factum impendat. Semper enim illius causa favorabilior, qui de damno vitando agit, quam ejus, qui certat de lucro captando.

Præparatoria facit) Præparatoria enim non faciunt rem desinere esse integram, & hic non nisi ex *re* oritur obligatio; Ergo quamdiu alter revers rem non accepit, non obligabitur. Hodie, postquam pactis vis agendi tributa, distinguendum videtur, an pactum præcesserit contractum, an non, ita ut hoc casu penitentiae locus sit, non illo.

Indemnem feruet) H. e. modo refundat expensas illas, quas negotii implendi causa jam tam fecit alter.

Aliere edatur Quæ enim *transactio*is causa solvuntur, non repetuntur, ob favorem transactionis.

Non sit obligatus, Reditur hic *affirmative* legitur, namin c. *L. 1. casus est*, si sponsa dotem dederit, per quod ipsa simul obligatur ad contrahendum matrimonium. Ergo si ipsa non it matrimonium consummare, nec dotem repetere potest.

Propria) Moriens enim dum velle desinit, *vet L. 4. ff. Lacet.* etiam poenitere desinit, siue potius factum approbasse censetur. Facultas ergo poenitendi in contractibus innominatis est personissima.

Acquiscere) Nisi contra fidem negotii gesti veritas sit altera pars, *L. 2. C. h. s.* vel conditio ab altero non servata. *L. 3. C. eod.* His casibus enim ipse defunctus revocatur: fuisse. vid. Struv. *Ex 12. tit. 16.*

Hæreses) Quia est ex quasi contractu.

Singularis) v. gr. Si res alteri fuerit tradita, vel vendita ab eo, qui ob certam causam acceperat. Ex contractu enim vel quasi actio tantum *personalis* nascitur, quæ contra tertium non datur. *Clud. d. 1.* Imo cum dans semel dominium transtulerit in accipientem, hic iterum in certum transferre potuit, antequam primus dans poeniteret.

Procuratorem) Ad hunc enim pecunia revera pervenit, & nullum commodum dominus exinde percepit.

Objectum) *Quicquid datum vel remissum est, illud etiam condici potest.* Et sic si liberationem a debito alicui concessero, condicatur liberatio.

Res ipsa Sive debitum, in obligatione remissa contentum.

Peti potest, Scilicet ex capite poenitentiae, vel mox postquam alter implementum a sua parte detrectat.

Fructus) Ex re data percepti; Naturales enim sunt conditiones, & ex equitate competunt, etiam ultra id. quod datum est, ad omne, in quo accipiens factus est locupletior. *Clud. d. 1. cap. 5. n. 37.* Restituo enim intelligitur cum omni causa.

Ante litem contestatam) Videri quidem poterat, quod hoc demum a tempore litis contestatae fiat, cum conditiones sint stricti juris, in stricti juris actionibus autem fructus non veniant, nisi a tempore iudicii accepti, h. e. litis contestatae. *L. 31. pr. ff. de Reb. cred.* Verum agi *h. L. 31.* de conditione, qua petitur, quod nostrum non fuit, siue quod ex stipulatione deberetur, veluti fundum dari; quod secus in presenti conditione, quippe qua repetimus, quod nostrum

jura

jam tum fuit. *Clad. d. c. 5. n. 54.* Et sic nil obstat, quo minus & in stricti juris judiciis, quibus petimus, quod nostrum est, vel nostrum aliquando fuit, peti possint fructus & accessiones, ante litem contestatam percepti, perinde ac in iudiciis bonae fidei, vid. *L. 38. pr. ff. de Usur.* Res enim reducitur in illum statum, ac si nunquam ex dominio nostro excessisset.

Non usura) Fructus enim facilius adsignantur, quam usurae, quia fructus ex ipsa re nascuntur, usurae vero occasione rei, unde & in stricti juris judiciis olim non debebantur, nisi per stipulationem promissae, *Struv. Ex. 13. tit. 13.*

In casu) Si scilicet res hoc sine data, ut dans inde alatur, quae cessantibus alimentis vindicari potest. Quod *Dd.* ad omnes donationes sub modo factas extendunt. Sed verius est favore alimentorum hoc in specie introductum esse, vid. *L. 1. C. de Donat. sub mod.*

TIT. V. IV. C. 7.

De

Condição ob turpem, vel injuriam causam.

Causam fiduciam) Si turpitudine jam praeterita, locus non est huic titulo, cum & pacta de delicto commissio valeant. *L. 27. §. 4. ff. de pact.*

Non famosa) Quia nulla conditio infamat, *d. ff. 36.* & sic ne quidem conditio furtiva, cum condictiones non tendant ad poenam seu vindictam, sed tantum ad simplicem rei restitutionem.

Ex quasi contractu) Quia tamen hic obligatio magis inducitur, auctoritate legi, quam praesumo consensu accipientis, cum ille, qui turpiter quid accipit, non habet animum se obligandi, imo ille quoque qui dat, non habet animum repetendi: Hinc illi non male dicunt, hanc actionem nasci ex delicto, cum pecuniam pro turpi facto accipere, omnino delictum involvat.

Civiliter) v. gr. si quis debitum remittat ob turpem causam.

Nefurtum) Furtum omittere, in se quidem honestum est, sed data pecunia id omittere, hoc turpe est. Pariter restituere commodatum, turpe non est; sed si id demum fiat accepta pecunia, iam turpis fit haec restitutio. Ergo proprio demum facere, quod per se honestum est, delictum involvit.

Translatum) Adest enim utriusque voluntas, & quidem in dante animus donandi; Jam autem in domini translatione non attenditur causa, sed voluntas transferendi & acquirendi. *Bachov. d. l.*

Sive non) Ergo, qui facit id quod LLbus interdictum, jus agendi vel recipiendi inde consequi non potest. Breviser; Cui factio jus resistit, hoc effectum non parit.

Melior est) Scilicet quantum ad ipsos in turpitudine versantes.

Non repetitur) Quia in pari causa melior est ratio possidentis; ille turpiter dedit, hic turpiter accepit. Et jura nostra facius dant retentionem, quam actionem, praesertim cum hic repetere volens propriam allegaret turpitudinem. Quod tamen tantum quoad interesse partium procedit, Fiscus enim si interveniat, ille rem a possessore tanquam in bono seu propter delictum revocare potest. *L. Lascivus §. ff. Jur. Fisc.*

Pro se judicat) Hoc iterum turpe fit ob acceptam pecuniam. Et facile iudices aescuentes muneribus in causa aliquin iusta, tandem etiam in minus iustis abduci se sinunt a recto. Ziegler. *d. Offi. 10. judicis, conclus. 20 §. 10.*

Iustus metus) H. e. Si quis per metum pure non permissum extorsit ab altero in re illicita pecuniam. Aliud si adulterum in ipso facto deprehendat, ubi, cum eundem occidere fas sit, non confugere poterit ad actionem quod metus causa, si pro liberanda vita quid dederit.

Multa statuantur) Quia adest delictum & turpe lucrum, qualia lucra regulariter Fisco vindicantur. Non enim sequitur: Hic denegatur actio, ergo res est impunita.

Exigi non potest) Multa data non repetuntur, quae promissa peti nequeunt.

Honestas) Scil. substituta in verbis contractus, cum tamen tacite subest turpis causa.

Qua probata) Quod fieri posset per *juramentum* delationem, est enim haec causa civilis, ubi semper juramentum deferri potest, etiamsi esset famosa. *L. p. §. 2. ff. de Jurejur.*

Est inhonesta) Quia nemo propriam turpitudinem allegans est audiendus arg. *L. 5. C. de h. r.*

Antiqua jure) Est Auctor in illa opinione, quod *lupanaria* jure Romano fuerint licita. ob *L. 43. pr. ff. de Rit. nupt.* & *L. 29. C. od l. Tul. de Adult.* Verum in illis textibus hoc non habetur, quod licita sint, sed factum tantum recensetur, & ab eo derogatur ejusmodi prostibulis, licet Magistratus ex officio punire possit.

Constitutum) Ulpianus in alleg. *L. 4.* supponit casum, ubi meretriciam vitam profiteri LLbus Reip. non refragatur; Quare sicubi eversis moribus ad hoc admittunt *lupanaria*, ubi meretriciam vitam p. ostenti non amplius turpe est accipere pecuniam. Receptis enim *lupanariis* nihil a professione vitae suae alienum facere videntur, quantum, quantum possunt, maximum ex usu corporis.

ris sui redigentes. Perinde ut de fure traditur, cui, nummi furivis mutuo datis consumuntur, conditio certi competit; Hic enim turpiter quodque facit, quod rem alienam subducit, sed turpiter non facit, quod rem alienam subtractam alteri credat, & ideo furi consumpta pecunia credita, datur conditio certi. *L. 13. pr. ff. d. Reb. cred. Clud. de condit. ob turp. caus. c. 3. n. 10.*

Hereditas) Aliquando etiam illis, quorum interest, res aliquam non esse datam. *L. 5. ff. h. t. Scruv. Ex. 18. Th. 25.*

Heres) Si quid ad illos pervenerit, vel lis contestata.

Sens usuris) Auctor in *Colleg. Theor. Practic. h. t. §. 13.* dicit, quod hac ratione differat hæc conditio ab aliis conditionum speciebus; Verum & in aliis pariter usuræ non veniunt cum perinde stricti juris sint. Vid. *Tit. preced. in fin. C. L. 1. C. de Condit. indeb.* Hodie tamen etiam in judiciis *stricti juris* usuræ debentur post moram, per *Rec. Deput. de anno 1690. fo. 612. m. n.* Et sic in presenti causa non melioris conditionis debet esse, qui turpiter accepit, quam qui accepit honeste mutuum.

Injusta causa) Scilicet non præcise, quod ipsi datum, sed etiam quod aliunde consecutus, scilicet ex causa legibus reprobata.

Consumtus) Et in genere, quod ad aliquem titulo legibus non probato pervenit, sive existat sive non. Conditio enim cum personalis actio sit, extendit se etiam ad res non existentes, Secus se res habet in vindicatione, nisi res dolose dissipata.

TIT. VI. IV. C. 3.

De

Condiçãoe indebiti.

Indebiti) Indebitum in jure nostro vocatur, quod *nec naturaliter* debetur.

Stricti juris) Quia est *unilateralis*, instar mutui.

Perpetua) Quia *eternit*, sicut alie conditiones.

Incertum) Incertum semper hic significat *interesse*.

Ex quasi contractu) Quia tacite id actum videtur, ut si apparuerit indebitum, restituatur, non enim presumendum de honesto viro, quod rem alterius sine causa retinere velit. add. *Tr. d. A. F. J. Sect. 1. membr. 9. §. 24.*

Expressatur) Expressio enim illius, quod tacite inest, non mutat naturam actus, *L. 3. C. de fidejuss.* nisi tamen in casum appareat indebitum per *stipulationem* restitutio promissa; tunc enim ex stipulatu daretur actio ad restituendum. *Tr. d. A. F. J. d. 4.*

Indebiti solutio) Commodius diceretur *indebiti acceptis*, solvens enim non obligatur, sed accipiens.

Refutatur eorum obligatio) Pertinet huc *L. Si tibi me tuium* 31. *J. d. R. Cui* habetur regula. Pecunia mea, quæ ad te sine causa pervenit, illam mihi restitui æquum & iustum est. Ad cuius legi remedium toties recurritur, quoties ordinaria actio deficiat, alter tamen lucrum ex re mea tenet.

Domus) Unde si res *fungibilis* ita translata sit, nascitur aliquod *promissum*, siue pecunia indebite soluta cenetur *credita*, & hunc contentus esse debeo, si similem rem, pariter ut in mutuo, mihi restituat alter. *vid. L. 5. §. 1. ff. de O. & A. ubi: quasi ex mutuo.* add. *Tr. d. A. F. J. d. l.* Aliud est si res non fungibilis indebite data, ubi non *promissum*, sed *procommodatum* nascitur, cujus effectus facit in translatione periculi.

Possitior) v. gr. Puto me tibi debere ædes; hic condico, quanti mea interest non tradidisse ædes.

Promissio) Nam & *causis* indebite data, siue obligatio condicitur.

A. cessante) Ubi condicatur *liberatio*, siue quantitas.

Naturali imperfecta) Talis dicitur, quæ non producat ius agendi, sed pudori alte ius relinquit, an quid prestare velit reciprocè, vel non.

Indebitum non repetitur) Regula in hac materia perpetua est. *Quoties pro accipiente adit naturalis obligatio, toties cessat conditio indebiti.* *Tr. d. A. F. J. Sect. 4. membr. 9. §. 25* Ratio, quia utur naturalis obligatio non pariat actionem, parit tamen exceptionem seu retentionem. Limitatur, nisi naturalis obligatio a jure civilis penitus fuerit reprobata, quod tunc factum cenetur, si in persona se obligante aliquis inhabilitas adsit, v. gr. in *pupillis* & *famulis* fidei jubente. *Tr. d. A. F. J. d. §. 25.* huic tamen extra casum fideiussionis non datur repetitio.

Actio non repetitur. In hoc casu tamen locus esse posset *condictio sine causa*, quia ego credidum beneficium præcessisse, quo non apparente, non adest apud alterum excipientem iusta causa retentionis.

Quoties repetitur) Nec enim æquitas patitur alterum cum alterius iactura locupletari, modo tamen res adhuc existit, quod si enim bona fide consumta fuerit, frustra intentatur *condictio* contra eum, penes quem nihil est rei alienæ, nisi in quantum exinde locupletior factus. *Zach. d. 1. n. 9. Seruv. Ex. 12. Tit. 44.*

Auctoritate promissi) In hoc & sequentibus casibus subest quidem naturalis obligatio, sed quæ jure Romano penitus inefficax, & reprobata. Quo sensu intelligendum, quoniam in variis textibus dicitur, pupillum ne naturaliter quidem obligari, h. e. ut si obligatio illum effectum habeat in foro civilis, & ullo modo hæc exceptio vel actio pupillo obesse possit.

Relictum) Quia & hic naturalis obligatio, quæ alias ex testamento imponitur, reprobatæ est. Licet æquior sit sententia contraria, cum nuda voluntas testatoris naturaliter heredem stringat. vid. *infr. not. ad tit. qui test. fac. poss. voc. nec naturalis* p. 742.

Excedit) Hoc limitatur in *Nov. l. e. z.* nisi heres non ignorans vires patrimonii solida legata solverit, ubi cessat repetitio.

Sub conditione) Quotiescunque sub conditione contra Titia obligatio, testis ante existentiam conditionis nec cessit, nec venit dies, h. e. nulla exinde nascitur obligatio. *Dn. Hopp. ad §. 4. J. d. Verb. obligat.* Ubi vero nulla obligatio nec naturalis, nec civilis, ibi nulla causa retinendi solum.

An extiturus) v. gr. Cum Titius erit æs annorum.

Existensiam) Quia habetur pro *conditionali*.

Tantum, quando) v. gr. Quando moriar.

Vid. tamen) Textus hic allegat de materia *legatorum* loquuntur, ubi dies incerta, quando, si tertius personam respiciat, e. g. lego, si Titius moriturus, facie conditionem, quis incertum, annon legatarius antea moriturus; In *contractibus* vero hoc expropter non attenditur, quia obligatio in heredem transit. *L. 13. C. de Contr. Stip.*

Nec interusurium) Ubi enim non debetur principale, ibi nec debetur accessorium. Neque aliud condicatur, quam quod indebitum solum, p. m. s. utem interusurium non fuit solum, quia non erat tempore translationis. *Zæf. b. r. n. 12.* nam interusurium est res incerta, cum multa intervenire possint, quo minus quis ex sorte sua sine periculo usuras accipere valeat. Limitant tamen, nisi sit interusurium multorum annorum, ubi æquitas repetitionem suadet, *Brunnem. ad Wesenb. b. r. qu. 13.* qua ratione quoque *diffentem* Bachovius conciliat. Supponendum tamen hic est, obligationem certum diem habere, nam ubi dies incerta, e. gr. dies mortis, ibi non solet attendi læsio.

Promissum) Brevis iter dici solet: Quicquid solvitur ex obligatione a prætoribus improbatæ, hoc repetitur: tale est quod metus causa gestum. Notandum tamen hic, quod etiam solutio durante metu fieri debuerit, nam qui metu promissit, & cessante metu libere solvit, non repetit, quia metus per consensum subsequenter purgatus est.

Remissum) Hoc enim *civiliter* adhuc debetur, quia pactum de non petendo non tollit civilem obligationem ipso iure, sed tantum mediante exceptione. Quamvis hodie ipso iure actionem per pactum tolli verius existimem, quia hodie pactum est efficax ad producendam, & sic quoque ad tollendam actionem.

Femina) Idem in *pupillis*.

Hab.

Habetur) Ob iustitiam rei iudicatæ; quorum pertinet vulgatum illud: *Sententia ex non debito facit debitum*, ut tandem aliquis litum detur finis. Accedit & hoc, quod semper vera & iusta debiti causa hæc subsistisse præsumatur, iudex enim neminem sine causa condemnaret, & conlemnatus quoque appellationem sine dubio non omitteret, nisi causam suam esse iniustam certo sciret, & si hoc ipso tacite approbat sententiam.

Errare facti) Idem in errore *iuris*, conf. Brunnem. *ad Welenb. b. t. qu. 19.* Quamvis enim alius error iuris non noceat, si agatur de damno rei suæ amittendæ, aliud tamen obtinet, si agatur de re, quæ jam tum amissa est, recuperanda. Ludwell. *ad Welenbec. b. t. n. p.* Imo tunc non amplius de damno vitando certat, sed de lucro captando, amissa enim recuperare, lucrum est.

Non obstante) Loquitur *b. t. de exceptione*, non de *repetitione*; Ab exceptione vero ad repetitionem non semper firmum dicitur argumentum. vid. *L. 66. pr. ff. b. t.*

Non reprobat) Uti quidem factum est in fideiussione mulieris per SCrum Vellejanum, *L. 40. ff. b. t.* Hinc mulier quod ex intercessione solvit, repetit, si-
lius quod contra SCt. Macedonianum solvit, non repetit. add. Hahn, *ad Welen-
bec. b. t. n. 5*

Non simpliciter reprobat) Nec enim sententia iudicis obligationem natura-
lem tollere potest. Vinn. *d. l. i. quest. illustr. c. 47.* ius exigendi ergo per illam
sententiam alteri tantum sublatum, quod si sponte nihilominus solverit, sibi im-
putet.

Non subsistit) Ut in exceptione rei iudicatæ. *L. 66. pr. ff. b. t.*

Non repetit) Quia revera solidum debebat, & creditor illud tantum rece-
pit, quod sibi debebatur, ergo sibi imputet, quod non opposuerit beneficium divi-
sionis. Aliud ergo est, si quis non ope exceptionis, sed ipso iure tantum partem
debeat, hic enim, si solidum per errorem solvat, repetere potest, quod ultra partem
suam solvit.

Doni oblitus) Aliud ergo, si *sciverit* donum & ejus intuitu iterum quid do-
naverit, ubi non repetit, de quo supra dictum.

Creditori solvere) Sic enim, quod debetur, revera solvitur, & potest quis
pro alio etiam ignorante solvere, eundemque liberare. *d. L. 39.* Solvens tamen,
aut hoc casu solutum ab illo, cui solvit, repetere nequit, contra illum tamen, pro
quo solvit, actionem negotiorum gestorum habet.

L. 44.) Legi hunc alias opponi solet *L. 65. §. p. ff. b. t.* sed ita conciliantur,
quod *L. 44.* loquitur de casu, ubi quis *alieno* nomine solvat. *L. 65.* de casu, ubi
quasi

quasi suo nomine, quasi ipse deberet, alienum debitum solvit, qua ratione ei conceditur conditio. *Zoxl. ad b. r. n. 19.*

Non repetitur) Modo etiam accipiens in errore versetur, *L. 12. ff. d. R. C. Brunem. ad L. 1. ff. b. r. n. 1.* Nisi tamen contra prohibitionem Legis aliquid indebitum solutum sit, hoc enim utique condici poterit.

Ea mente datum) h. e. Licet id tacite cogitaverit; Propositum enim in mente recitatum nihil operatur, *d. L. 7. & L. 25. C. d. transact.* Nisi repetitionem expresse sibi quis reservaverit *L. 2. ff. b. r.*

Postea repetatur) Aut solvens perpetua exceptione tutus sit, *L. 24. & L. 26. §. 3. ff. b. r.*

Vid. tamen 12. ff. de R. C.) Modo & alter, qui accepit solutum, nihil debere sciat; alias enim dissensus donationem etiam impedit, quae non fit nisi scienti, *d. L. 12.*

Solvente) Quia credit se ad illas vi obligationis praecedentis teneri, vel contrarium quidem scit, ex quadam necessitate tamen solvit, ne sc. creditor sortem repetat, jam autem in necessitatibus nemo liberalis praesumitur, *L. 18. ff. de adm. legat.*

Similis est scienti) Debebat enim scire, imo & poterat scire consultis peritiis, *L. 9. §. 3. ff. de jur. & fact. ignor.*

Neque condicitur) Modo accipiens pro se habeat obligationem naturalem. Et quamvis error juris in damno rei amittenda non noceat, *L. 3. inf. ff. de Jur. & fact. ignor.* probe tamen separandi sunt casus, an errore juris quid tantum promissum sit, an vero jam tum solutum; *Priori* casu solvere non tenetur, quis agit adhuc de damno vitando. *Posteriori* autem casu solutum non repetit, quia non amplius de damno vitando, sed de damno jam illato *reparando* agit, quod lucrum involvit. Imo & iura facilius dant exceptionem quam actionem. Exemplum est in eo, qui speciali obligatione promissit, se illud soluturum, quod in testamento imperfecto legatum, quod tamen perfectum esse credebatur, illud solvere non tenetur. Si tamen aliu jam solverit, non repetit, quia legatarius pro se habebat naturalem obligationem ex voluntate testatoris.

Rustici) Rustici regulariter ob juris ignorantiam non excusantur, nisi in tali statu fuerint, ubi peritiores consulere non potuerunt. Unde in iure vix occurreret clara decisio, quod rustico jus ignorare permissum sit, sicuti hoc quidem de milite dispositum; in *pr. inf. de milit. test.* superest enim ipsi tempus consulendi peritiores.

Cauti) Ubi cautionem hanc condicere potest, quia lex ipsum liberat a tali cautione. Ita pariter filius parentis hereditatem repudiatus, nihilominus ex

Habetur) Ob auctoritatem rei iudicatæ; quorum pertinet vulgatum illud: *Sententia ex non debito facit debitum*, ut tandem aliquis litum detur finis. Accedit & hoc, quod semper vera & iusta debiti causa hic subsistisse præsumatur, iudex enim neminem sine causa condemnaret, & condemnatus quoque appellationem sine dubio non omitteret, nisi causam suam esse iniustam certo sciret, & si hoc ipso tacite approbat sententiam.

Errare (acti) Idem in errore juris. conf. Brunnem. *ad Wesenb. b. t. qu. 19.* Quamvis enim alias error juris non noceat, si agatur de damno rei sue amittende, aliud tamen obtinet, si agatur de re, quæ jam tum amissa est, recuperanda. Ludweli. *ad Wesenbec. b. t. u. 9.* Imo tunc non amplius de damno vicendo certat, sed de lucro captando, amissa enim recuperare, lucrum est.

Non obstant f.) Loquitur *b. l. de exceptione*, non de *repetitione*; Ab exceptione vero ad repetitionem non semper firmum dicitur argumentum. vid. *L. 60. pr. ff. b. t.*

Non reprobat) Uti quidem factum est in fideiussione muliers per Scutum Vellesanum, *L. 41. ff. b. t.* Hinc mulier quod ex intercessione solvit, repetit, filius quod contra Scit. Macedonianum solvit, non repetit, add. Hahui. *ad Wesenbec. b. t. u. 5.*

Non simpliciter reprobata) Nec enim sententia iudicis obligationem naturalem tollere potest. Vinn. *d. l. t. quest. illustr. c. 47.* Jus exigendi ergo per illam sententiam alteri tantum sublatum, quod si sponte nihilominus solverit, sibi imputet.

Non subsit) Ut in exceptione rei iudicatæ. *L. 60. pr. ff. b. t.*

Non repetit) Quia revera solidum debebat, & creditor illud tantum recepit, quod sibi debebatur, ergo sibi imputet, quod non opposuit beneficium divisionis. Aliud ergo est, si quis non ope exceptionis, sed ipso jure tantum partem debeat, hic enim, si solidum per errorem solvat, repetere potest, quod ultra partem suam solvit.

Doni solvitur) Aliud ergo, si solverit donum & ejus intuitu iterum quid donaverit, ubi non repetit, de quo supra dictum.

Creditor solverit) Sic enim, quod debetur, revera solvitur, & potest quis pro alio etiam ignoranteolvere, eundemque liberare. *d. L. 39.* Solvens tamen, utut hoc casu solutum ab illo, cui solvit, repetere nequeat, contra illum tamen, pro quo solvit, actionem negotiorum gestorum habet.

L. 44.) Legi huc alias opposui solet *L. 65. §. 9. ff. b. t.* sed ita conciliantur, quod *L. 44.* loquatur de casu, ubi quis *alieno* nomine solvit. *L. 65.* de casu, ubi quasi

quasi *suu* nomine, quasi ipse deberet, alienum debitum solvit, quæ ratione ei conceditur conditio. *Zoe. ad b. r. n. 19.*

Non repetit) Modo etiam accipiens in errore versetur. *L. 12. ff. d. R. C. Brunnem. ad L. 1. ff. b. r. n. 1.* Nisi tamen contra prohibitionem Legis aliquid indebite solum sit, hoc enim utique condici poterit.

Ea mente datum) h. e. Licet id *tacite* cogitaverit; Propositum enim in mente retentum nihil operatur, *d. L. 7. § L. 25. C. d. transact.* Nisi repetitionem expresse sibi quis reservaverit *L. 2. ff. b. r.*

Posita repetatur) Aut solvens perpetua exceptione tutus sit. *L. 24. § L. 26. § 3. ff. b. r.*

Vid. tamen 12. ff. de R. C.) Modò & alter, qui accepit solum, nihil debere sciat; alias enim dissensus donationem etiam impedit, quæ non sit nisi scienti. *d. L. 12.*

Solvens) Quia credit se ad illas vi obligationis precedentis teneri, vel contrarium quidem scit, ex quadam necessitate tamen solvit, ne sc. creditor sortem repetat, jam autem in necessitatibus nemo liberalis præsumitur. *L. 13. ff. de adim. legat.*

Similis est scienti) Debebat enim scire, imò & poterat scire consultis peritiis. *L. 9. § 3. ff. de jur. § fact. ignor.*

Neque condicit) Modo accipiens pro se habeat obligationem naturalem. Ex quamvis error juris in damno rei amittenda non noceat, *L. 3. inf. ff. de jur. § fact. ignor.* probe tamen separandi sunt casus, an errore juris quid tantum *promissum* sit, an vero jam tum *solutum*; *Priori* casu solvere non tenetur, quis agit adhuc de damno vitando. *Posteriori* autem casu solum non repetit, quia non amplius de damno vitando, sed de damno jam illato *reparando* agit, quod lucrum involvit. Imò & iura facilius dant exceptionem quam actionem. Exemplum est in eo, qui speciali obligatione promissit, se illud soluturum, quod in testamento imperfecto legatum, quod tamen perfectum esse credebat, illud solvere non tenetur. Si tamen actus jam solverit, non repetit, quia legatarius pro se habebat naturalem obligationem ex voluntate testatoris.

Rustici) Rustici regulariter ob juris ignorantiam non excusantur, nisi in tali statu fuerint, ubi peritiores consuli ere non potuerunt. Unde in iure vix occurrebat clare deciso, quod rustico jus ignorare permillum sit, sicuti hoc quidem de milite dispositum; in *pr. Inst. de milis. test.* superest enim ipsi tempus consulendi peritiores.

Cave) Ubi cautionem hanc condicere potest, quia lex ipsum liberat a tali cautione. Ita pariter filius parentis hereditatem repudians, nihilominus ex
L 1
juris

juria ignorantia ejus debita solvens, solum condicere potest. Corpz. p. 3. c. 17. d. 42. Hahn. b. n. 9. ubi prejud.

Repetant) Uti Exemplum in not. preced. in usuris immoderatis, sub voc. solvatur.

Contrariatur) Ita quidem Auctor sentit; Videatur tamen omnino veritas sententia isthac veterum, debet enim in accipiente aliquis causi subesse, ob quam jura ipsi indulgent retentionem; Et iniquus foret jura dispositio, quod repetitionem rei illi denegent, qui tamen errore inductus est, ut solveret. Econtra si nullo jure res ad accipientem pertinet, nec error in solvente jus aliquod ipsi tribuere potest, nisi alia causi retentionis concurrat, ut est naturalis obligatio. Dn. Pagenstecher manp. 4. b. Imo & in explicando jure generali semper illud, quod equius est, preferendum est L. plerumq. 1. c. de Jud. Quid vero iniquius foret, quam illi retentionem concedere mea pecunia, qui illam nullo jure penes se habet, contra L. Si 15 me 15 Titium 32. ff. de Reb. Cred.

Differentiam) Ad hoc respondet Franzk. alleg. loc. n. 44.

In facto proprio) Attendenda hic est qualitas facti, an sc. illud sit *novum*, an *antiquum*, & an ignorantia illa sit *vincibilis*, vel *non*; Regulariter enim ignorantia facti proprii non presumitur, sed docenda est iusti erroris causa.

Interdum) Scilicet in materia *prescriptis*, quantum ad bonam fidem, qui enim dubitat antequam rem erant, pro m. l. possessore habetur. vid. Dn. Hopp. ad pr. 3. d. Usucap.

Errante habetur) Dubitans, quamdiu dubitat, non errat, revera enim, dum dubitat, nec scit, nec ignorat, sed in medio quasi inter scientiam & ignorantiam constitutus est, solvens tamen errat, quis sic unum ex extremis eligit.

Existimaverit) Sufficit enim quod indebitum acceperit, ad cuius restitutionem tenetur.

Induxerit) Regula ergo in L. 13. A de R. Jur. quod scienter solvens videatur donasse, limitanda est modo alter in L. bitum esse ignoraverit.

Furtum) Dum enim errante domino ejus pecuniam contrectat, errantis vero nullus consensus, invito domino contrectasse censetur. Cujus hic effectus est, ut nō ne furti in duplum conveniri possit; Non autem propterea criminaliter, suspensio puniri potest, cum non tam dolose contrectet, quam male tenent. Conflicti ergo indebiti hoc casu cum condictione furtiva concurrere nequit, quod tamen vult Bachov. c. l. v. d. Brunnem. L. 12. ff. b.

Non impedit) Si scil. solvens non habuerit potestatem transferendi dominium, licet hoc sit in pupillo solvente.

Transferatur) Uterque enim habet animum transferendi dominium. Efectus autem hic erit, quod periculum rei indebitæ solutæ sit accipientis.

Obligatur. Quis uter voluerit transferre dominium, tacite tamen id actum videtur de re restituenda, si contrarium appareat.

Compellitur) Ob Regulam. *Qui negat fundamentum beneficii sui, beneficio indignus est*, add. *auth. contra quas, de non numer. pecun.* Müller. *ad Scriv. Ex. 12. th. 42. lit. n.* Optima vero probatio est, quietantia ejus, cui facta fuit solutio. *Carpz. p. 2. c. 22. d. 21. n. 6.*

Probare debet) Ob rationem generalem, quia nemo suum iustare presumitur. *d. L. cum de indebito. 25. §. 1. ff. de probat.*

Minus diligens) Sive talis persona, quæ vel ob fragilitatem sexus, vel ætatis, vel imperitiam in jure excusationem mereatur.

Extinctum) Si enim obligatio ipsa sit in confesso, illa, qui extinctionem allegat, eam probare debet, quia hæc facti est, & obligatio regulariter est perpetua.

Probare debet) Fateatur enim adfuisse debitum, hoc vero extinctum esse, facti est, hinc ab allegante probandum. Imo & exceptione elidi potuisse debitum, pariter in facto consistit; nam exceptio non presumitur, nisi ab allegante probetur.

Non fuisse debitum) Quia iterum debitum subfuisse facietur, & in hoc se fundat, se plus debito soluisse.

Indiscreta) Cautio indiscreta dicitur, quæ non continet causam debendi. Ergo qui ex tali obligatione agit, non sola scriptura se tueri potest, sed probare debet, causam debiti adfuisse. *d. c. si cautio. 14. X. de instrumentor.* Quod procedit, etiam si stipulatio intervenierit, aut instrumentum desuper sit confectum, cum semper obstat exceptio doli quia parva sunt: causam nullam subesse, aut eam, quæ ad est, non exprimi vel ignorari. *Carpz. c. 1.* Licet hic ve'it, si magna pecunie summa alieni credita sit, & in obligatione mentio fiat acceptæ pecunie, mutuum presumi, & ut si judicialiter debitum confessus sit. *Carpz. c. 6. d. 40.*

Literis) Testes enim facilius subornari possunt, quam instrumenta; In prædicto tamen in processu ordinario testes admittuntur, sed si summarie agatur ex instrumentis garantigito, exceptiones aliz non admittuntur, nisi quæ instrumentis siquid probari possint, sed remittuntur illæ ad reconventionem, h. e. primo solvendum, quod in instrumentis habetur, & postea exceptio solutionis illiquide per modum reconventionis deducenda, & ita quod solutum conditione indebiti repetendum. Quod præcipue ad praxin Saxonicam pertinet, examem testium enim mores nescit, instrumenta vero paratam executionem habent.

Nihil probaverit) Imo licet probatio per judicis sententiam sit iuncta,
Ll 3 judat

iudex enim presumitur arbitrium reliquisse illi, cui probationem injunxit, quia specie probationis uti velit. *Mev. p. 4. D. 6. conf. supr. ad tit. de Jurjur. voc. nihil probaveris, pag. 309.*

Probatum) Error Carpzovii sententia, qui probato indebito errorem presumi dicat, ob generalem rationem *d. L. 25.* quod nemo suum iactare videatur; unde error potius, quam donatio presumitur. Donatio autem foret, si sciens indebitum solvisset. *L. 53 ff. de R. J. Carpz. c. 1.*

Hereditas) Quia est ex quali contractu.

Pupillo) Idem est in *furiato*. Nisi sine ulla fraude vel damno suo solverint. *Brunnem. ad Wesenbec h. t. q. 14. v. gr.* Si debitum sit purum, cui nulla exceptio opponi possit.

Solutus vindicet) Dum enim potestatem donandi non habuit, nec dominum pecunie transferre potuit, hinc quoque jus vindicandi solum habet.

Ipsi tutori) Quia sic damnum in effectu tutori incumbit; cui vero necesse solutio, ille etiam condicit. *vid. Müller. ad Struv. Ex. 12. sb. 42. lit. E.*

Dominus) Ubi enim ex re nascitur obligatio, ibi & per procuratorem illa acquiritur. Aliud est in consensuibus contractibus; Ergo qui alteri emit, ipsi obligationem ex emitto non acquirit, nisi actionem huic cedat.

Rationem habuit, Si scilicet passus fuerit, hoc in rationes suas redigi.

Propriam) Non enim attenditur, cujus fuerit pecunia, sed cujus nomine solvens. *vid. L. non unde 7. C. si cert. pet.*

Procuratori) Quia in hunc redundat damnum solutionis, nam nullam actionem contra principalem habet.

Habet actionem) Scilicet *mandati*, quia non ipso mandante solvens fuit, nec actionem negotiorum gestorum, quia indebitum solvit, & sic non uniter gessit.

Pro quo solvit) Ut ipsum praestet indemnitatem.

Alius) Sc. cujus interest.

Exempla) v. gr. Minor adiit hereditatem, & legata solvit indebite postea restituitur contra actionem, tunc non ipse minor, sed is, ad quem hereditas pervenit, legata indebite soluta condicit, *d. L. 5.* quia non tantum huius nomine, sed & in damnum ipsius legata videntur soluta, si vero minor ipse remaneret heres, etiam ipse condiceret.

Unam summam) Sic si unus ex heredibus totum debitum solvit, ei non datur condicio. *Mev. P. 2. dec. 113.*

Qui posterior) Quia hic solus indebite solvit, nam prior solutio jam tam debitum suffulerat.

Vid. 34.) Hoc dicitur: Si ex duobus reis promittendi alter pepigerit, ne ab eo peteretur, quamvis solverit, nihilominus alterum obligatum manere.

Repi.

Repetitur) Quisque enim pro parte tantum indebitum solvit.

Creditor eligit Aliud si unus debitor *alternatim* obligatus utrumque solvat, ubi ipse solvens electionem habet. *L. pen. C. b. t.* quale quid repetere velit, cujus enim est electio ante solutionem, illius etiam post solutionem esse debet.

Obligare possunt Is enim demum conditione indebiti tenetur, qui alias habilis est ad se obligandum. Struv. *Ex. 18. Tb. 43.* Hinc regula formari posset: *Qui non potest mutuum accipere, illa nec indebitum accipiendo obligatur*, quia in indebitum adest aliquod *promutuum*.

In quantum) Quis ulterius civiliter nunquam obligantur, si scil. remoto tutore indebitum acceperint.

Ipsius dominum) Cui profuit indebitum, scil. solutio, ab illo quoque repetitur, sicut & ille tantum repetit, cui nocuit solutio.

Adjectus) Talis is est, qui solutioni adjicitur, v. gr. mihi aut Mevio solves 100. hic Mevius est adjectus, quia cum hoc nullum negotium est gestum.

Procuratorem) Quia hic solus commodum solutionis habuit. Regula enim est; *Conditio indebiti datur illi, cui solutio nocuit, contra illum, cui solutio profuit.*

Hac actio) Quia est ex quasi contractu.

Singularis) Est enim actio *personalis*, quae non datur contra tertium. In subsidium tamen, si ab illo, cui solvi, ejusque heredes nihil repetere possim, ex equitate contra possessorem dant conditionem ex *L. 32. ff. de Reb. cred.* quam limitationem tradit Clod. c. 1. conf. Brunnem. ad *L. 40. ff. b. t.*

Si quantitas) Vel res *fungibilis*.

Indebite soluta) Una cum fructibus. Brunnem. ad Wesenbec. *b. t. qu. 13.*

Eodem genere) Sic enim fit *promutuum*, & hinc aequè bonum debet restitui, nec quantitas tantum, sed & qualitas attendi. Exemplum est in frumento indebitè soluto. c. *L. 65. §. 6. b. Böckelmann. b. t. §. 2.*

Sine usuria) Quia est contractus *stricti* juris. Hodie tamen *post moram* aliud obtinere puto, juxta *Rec. Depur. de anno 1600. §. 50 vii num.* Cum certum hodie sit, non solum in b. f. iudiciis, sed & in stricti juris contractibus *usura* tanquam interesse ex tempore morae peti posse. Carpz. *lib. 4. tit. 7. Resp. 53. m. 2.* Licet Sebmini Lipsienses juxta *Juris Civilis* dispositionem etiam post *alleg. Recessum* pronunciaverint. Müller ad Struv. *b. t. Tb. 44. lit. y.*

Species soluta Hec reputatur quasi *commodata*, v. g. si domus tibi indebitè tradita. In effectu hoc interest, si id debitum habetur quasi *promutuum*, periculum est accipientis: si quasi *commodatum*, periculum est illius, qui scivit, si sine culpa accipiens perierit.

Deductis impensis) Quod si rei solutæ ususfructus alienus sit, deductio ususfructu condicatur. *L. 15. §. 1. ff. b. t.*

Nonteneatur) Etiam si hæc iustitiam, cum nemo sine sententia rem diuiterere teneatur; nisi jus actoris admodum liquidum fuerit.

Verum pretium) Ex *usuras*, Carpz. 4. *Resp.* 50. n. 24. Imputet enim sibi, quod rem, quam alienam esse sciebat, non restituit.

Quod repetat) Habebat enim electionem ante solutionem, quæ ipsi propter errorem commissam non auferenda, & ita per *d. L. pen.* tanquam novam deculionem derogatum. *R. o. l. g. L. 26.*

Jure non petis) Quia reuera unam rem tantum habetis, cui solutio facta, & imputet sibi solvens, quod re adhuc integra alterutram non reperierit.

Posterior) Quia per priorem solutionem tota obligatio sublata, & hinc posterior indebita solutum,

Transactio) Quæ enim *transactionis* nomine solvuntur, non repetuntur, amore finiarum litium. Imo causa transactionis non est proprie ipsum electum, sed is, a qua per transactionem liberatur, *L. in summi. §. 1. ff. b. t. Calumnia*) H. e. nisi alter sciens se nullum jus agendi habere, debitorem dolose inducet ad transigendum, per simulata quædam documenta.

Precedent transactione) E. gr. si quis perjuraretur cum potius transactum esse, & quis eo intuitu solvat, postea vero transactum non esse appareat.

In duplum crescit) Contingit hoc in tribus illis judiciis actione scilicet *L. Aquilia* de damno dato, *L. 23. §. pen. ff. ad L. Aquil.* actione *depositi miserabilis*, quod se incendio, ruina, naufragii causa factum, *L. 1. §. 1. seq. ff. Deposit.* & denique actione ex testamento pro legatis, *plur. causis relictis. §. 26. ff. de legat.* Boeckelmann, b. t. §. 9.

Qui solverit) Quia transactionis causa solutum videtur, *L. 4. C. b. t. Brunemann. ad Wesenbec. b. t. qu. 11.* quo se liberet a periculo prestandi duplum.

Non observari) Ex ratione, quod hodie istis iustificando non amplius crescat in duplum. Sed praxi hæc est dubia, nec enim negationes stivole in judiciis nostris hodie magis impunitæ esse debent, quam olim.

Pietatis causa subest) Mater itaque si filiam licet putativam doret, vel filiam aliar, utat ad hoc de jure non teneatur, tamen non condicatur. *vid. L. 11. ff. de Neg. gest. Mev. P. 2. dec. 109. Brunnem. ad L. 1. §. 1. n. 1.* Idem in sumtibus filiorum a matre suppeditatis, si filius a patre bona non habeat, nisi mater proteclata sit. *L. Nescimus 34. ff. de neg. gest.* Eandem decisionem obtinere volunt, si amico in societate viventi ex errore munus aliquod nuptiale transmittatur.

tur Lauterbach. *Exercitat. 24. concl. 6.* Ut & si pauperibus studiosis aut aliis piae causae quid indebite datum sit. *Do. Engelbr. ad ff. b. t. Th. 10.*

Movere velle) Hoc enim eodem errore promittit, quo solvit. Quod & in *renunciations* obtinet, si in specie conditioni indebiti renunciatum fuit, nam juri ignorato nemo censetur renunciassse. Aliud ergo, si comperto errore promittat, se indebitum non repetiturum, tunc enim ex nova ratificatione donasse censetur.

Renunciationem) Si tamen *jurata* fuerit renunciatio, de jure Canonico illam valere existimo, ob generalem juramentorum efficaciam.

Solutio) Procedit, nisi ex verbis illis appareat de animo *danandi*. *J. Struv. Ex. 12. tit. 42.*

TIT. VII. IV. C. 9.

DE

Condição sine causa.

Res certa) Scilicet pecunia, vel species, seu res.

Rati incerta) v. gr. Liberatio ab obligatione, vel si jura ad nos pertinentia ab illo sine causa exerceantur.

Ex quasi contractu) Quilibet enim ea lege rem accepisse praesumitur, ut eam reddat ei, cujus est, si appareat, eam sine causa apud se esse. *Böckel. b. t. §. 3.*

Finita) v. gr. Si creditor chirographum adhuc teneat soluto debito, ubi chirographum hac actione repetitur. Quo casu tamen tutius existimant, ut debitor praeter redditionem chirographi, etiam apocham a creditore exigat, cum praesumptio ex redditione chirographi resultans, juxta *L. 2. ff. de pecul.* aliis probationibus elidi possit. *L. 24. ff. de prob.*

Præcedantibus) Nam & illud, quod quis indebite, vel *causa cessante* possidet, sine causa possidere censetur, & quod quis sine causa possidet, etiam indebite possidet. Unde in praxi fructus a b. f. possessore consumti, quatenus ex his factus est locupletior, hac conditione repetuntur. *Hahn. ad W. b. t. n. 2.*

In casu) Si sc. fullo amissis vestimentis ex locato conventus, domino pretium restituat, hoc nec indebite solvit, nec sine causa; quod si vero dominus postea a fure recipiat vestimenta, tunc fullo pretium solum repetit conditione sine causa. *L. 2. ff. b. t.* *Franzk. b. t. n. 2.* Nihil enim interest, an ab initio sine causa quid datum, an vero postea demum in n. n. causam incidat. Pariter fructus a m. f. possessore percepti hac conditione repetuntur, quis nulla causa retinendi apud ipsam est. Sicuti etiam arrha, in signum emptionis venditionis

cele-

celebrate, data resolutio contractu, hac conditione repetitur, *L. ii. §. 6. ff. de action. emt.*

Heredes) Quia est ex quasi contractu. Aliud ergo, si actio realis foret, hac enim contra heredem non datur, nisi quatenus possidet. Formulam libelli huius actionis vid. ap. Dn. Swendendorff. *tr. de action. c. 3. membr. 49.*

Ad obligationem) Et hinc qui chirographum dedit, sed pecuniam non accepit, habet conditionem chirographi sine causa. Licet etiam ad editionem chirographi, ut appareat, illud esse cancellatum, agere possit. Welenb. *ad L. ult. C. b. n. 27.*

LIB. XIII. TIT. I. IV. C. 8.

De

Conditione furtiva.

Actio furti) Ei quidem earum potest, quia utraque actio furtum præsupponit; Interim tamen ad diversum finem tendunt, una ad *pœnam*; altera ad *rem* persequendam. Hinc ab actione furti proprie sic dicta probe separanda hæc conditio, cum actio furti sit mere pœnalis & famosa, quod secus in conditione, quæ uti nec pœnalis est, ita nec infamat. *L. 36. ff. d. O. U. A.* Quinque modos, quibus ab actione furti distat, vid. apud Hahn. *ad Wel. b. n. 1.*

Personalis) Non solum quod conditio generaliter sit actio personalis, §. 27. *J. d. action.* sed etiam quod occasione delicti oriatur. Hahn. *ad Wel. b. t. n. 5.*

Res persecutoria) Nec enim pœnam continet, sed rem tantum persequitur.

Non famosa) Quod generale est in omnibus conditionibus. *d. L. Cessat. 36. ff. d. O. U. A.*

Quæ domino) Dominus alias non agebat sub illa formula: *Si appareat, rem dari oportere*, sed agendum erat; *si appareat, rem restitui oportere*, sed tamen odio furum, & favore domini hoc ita receptum est, quo illi pluribus actionibus teneantur, *hæ* vero plures & expeditiores habeant. Böckelmann. *b. t. §. 4.*

Alia incerti) *Certi* conditio datur, si res sit certa, *incerti*, si res incerta. Wissenbach. *b. l. 1. b. 3.*

A lege) Propter delictum. vid. Pagenstecher. *b. l. manipul. 1. Stoll. 30. p. 39.*

In actum furum, Quo pluribus tenerentur actionibus. *f. §. 14. Zoxl. b. t. n. 1.* & ut etiam re furtiva perempta teneantur ad restitutionem. Franzk. *b. n. 2.*

Periculi) Quia fur semper est in mora. *L. 1. ff. b. t. Struv. Ex 12. th. 56. h. e* scit, cui rem abstulerit, ut sic conscientia furis interpellat pro homine, jam autem post moram periculum est morosi, imputet ergo sibi fur, quod rem non restituerit. Quod si *dolo* vel *culpa lata* petuisset res, singereetur fur adhuc possidere,

sulere, & ita daretur rei vindicatio, sed si casu perierit, sola hac condicione experiri potest furtum passum.

Oblationem) Si scilicet fur poenitentis ductus, vel metu revelandi criminis mortis, rem furtivam offerat domino, & ille absque ulla quadam causa eandem acceptare nolit, ubi interitus domino imputandus. *Zach. b. t. n. p.*

Novationem) Nam & actio ex delicto novari potest, quia super delicto commissio potest transigi. *L. 27. §. 4. ff. de pass. U. L. 12. C. de Transact.*

Obligationem) v. gr. Si fuerit in creditum itum, h. e. si fur pro restitutione rei se ad certam pecuniam, quasi mutuo acceptam, obliget; vel etiam aliam speciem pro re furtiva stipulando promiserit, hac enim si casu fatali penerit, liberatur ab interitu rei.

Domino) Vocabulo hoc late accepto, ita ut etiam comprehendat eum, qui est instar domini. sc. b. f. possessorem. *Brunnem. de Concurf. Cumulat. U. transmiss. action. delict. t. c. 6. §. 4.* Nec obstat. *L. 1. ff. b. t.* Dicitur enim ibi *seculi dominus* competere, non ut excludatur b. f. possessor, qui instar domini est, sed ut negetur illis, quibus actio furti poenalis competit, scilicet quorum interest. Sic ergo commodatarius vel conditor actione furti experitur indupliam, sed non condicione furtiva. *L. 24. §. 16. ff. de furt.*

Non tenetur) Hoc quidem certa lege expressum non est, aequitas tamen id suggerit; quia iniquum esset, furi questionem de dominio permittere, & furee hoc casu aequae difficultatis hanc actionem quam rei vindicationem, sufficere ergo in actore allegasse dominium, quod si reus illud neget, contrarium docere debet.

Proprio facto) H. e. qui rem illam alienarunt, ignari rem illam furto esse subreptam.

Legato) Quia huius dominium discessit ab herede, & devolurum in legatum. Tali ergo casu nec heres condicet rem, nec ipse legatarius; non ille, quia iam non est dominus, non hic, quia tempore furti non possedit. Supererit ergo tantum rei vindicatio ipsi legatario, *L. 11. ff. b. t.* vel etiam actio furti poenalis, quae datur omnibus illis, quorum interest.

Commodatarii) His tamen actio furti datur, quia in hac sufficit, quod interesse habeat furtum passum.

Conditorum) Quia non sunt domini. *Müller, ad Struv. Ex. 12. tit. 33. lit. γ.*

Ubi dicitur: Liberarum personarum, licet furti actio sit, condicio tamen nupiam est.

Naturaliter) Per subreptionem.

Civiliter) Per interversam possessionem. E. gr. si depositarius rem depositam se accepisse neget, & in usum suum converterat.

Nam potest) Vindicare tamen potest, nam in vindicatione sufficit dominium superveniens, vid. *Cap. 3. de Re Jud. in 6to.* Zaeſ. *h. t. n. 2.* ad exemplum modo habuimus in *legataris*.

Subrepta) v. gr. Si commodatario res ablata, & ille postea eandem emerit & commodante.

Conducere possit) In effectu enim ipsi furtum factum; si ergo ille, cui excepta jam vindicatione dominium supervenit, non repellitur a vindicando, nec a condicendo repellitur.

Succeserint) H. c. Si defunctus illam rem non alienaverit. Quod si enim alienata fuerit, ut si res legata, cessabit conditio post mortem testatoris, quia heredis jam non interat, cum dominium transierit ad legatarium. vid. Zaeſ. *h. t. n. 3.*

Datur hac actio) Quia est rei persecutoria.

Incerti) Vocatur *incerti*, quia revera interesse tantum hic condicunt. Et sic credico pignore subrepto conditionem instituens, non consequitur pretium totius pignoris, sed tantum, quanti res oppignerata.

De jura Saxoni.) Si actio spoli unicuique detentori datur ad recuperandam possessionem, nec spoliator exceptionem deficientis domus allegare potest, sine fur non debet esse melioris conditionis.

Consilium tantum) Et alter illud consilium non impleverit, atque ita ipsum furtum non subsecutum, quod si enim impleverit, consilium delinquendi habetur pro mandato; Mandans vero & mandatarius aequali actione tenentur. Jung. *L. 53. inf. de V. S.*

Divisionis) Hac enim tantum obtinet, quando plures ex facto licite obligati; Secus in *delictis*, nam ex facto illicito non datur beneficium divisionis, sed damnum passio liberum est, quem ex pluribus delinquentibus in solidum convenire velit.

Reliquis) Quia non ad poenam, sed tantum ad restitutionem rei agitur. Aliud in actione *furti*, ubi uno poenam solvente non liberantur reliqui, quot enim delinquentes, tot poenae.

Nihil repetit) Quia ipsemet in solidum tenebatur. Brunnem. *L. 6. ff. h. t. n. 2.* Et cum rei turpis facta sit societas, non poterit inde nasci regressus contra alios fures, si unus solidum solverit. *L. 53. ff. pro ser.* Unde bene in *cit. L. 38.* dicitur: Cum unus cujusque propria contumacia hic puniatur, qua fronte poterit id desiderari.

Et furiosus) Non enim hic ex facto furiosi nascitur obligatio, sed ex facto defuncti, quo casu heredum qualitas non attendatur. Agendum tamen hoc casu

DE CONDICTIONE FURTIVA.

*casus non cum ipso furioso. L. 2. §. b. t. sed cum ejus curatore, ut res defuncto fur-
repta restituatur. Müller. ad Struv. Ex. 12. tb. 54. H. 3. Zaf. h. t. n. 4.*

*In solidum) Plures tamen heredes pro parte hereditaria tenentur. Bruns.
ad L. 9. §. b. t. 2.*

*Ex delicto pervenit) Vel lis nondum contestata, quia fur semper in mora.
L. 2. §. 1. §. f. b. t. jam autem mora hic effectus est, ut obligationem perpet-
uet, non tantum debitoris, sed etiam heredum & successorum, licet res amissa &
perempta sit. L. 23. §. L. 31. §. 3. §. d. P. O. liberum tamen est heredi, repudiare
hereditatem, & ita se ab actione liberare.*

*Suffocatur) Satisfecit enim ita quidem Reip. nondum vere parti laesae, quip-
pe cujus interesse non tollitur per satisfactionem Reip. Casus hic easpropter est
rarior, quia si fur solvendo sit, & damnum restituere possit, ita ut non amplius
quinque solidos excedat futurum, non suspendi solet. Possit tamen contingere in
furto cum effractione commissio, ubi restitutio non liberat a periculo. Pari modo
in Saxonia, qui poenam corporalem, licet non capitalem sustinet, liberatur ab ex-
pensis; at cum hoc rationi juris non admodum conveniat, melius in aliis locis
eas exolvere tenetur, nisi poena capitali affectus fuerit. add. Struv. *Jurispr.* l. 3.
t. 23. tb. 7.*

*Nequis) Extra Elektoratum magis receptam, heredes & hoc casu teneri.
Struv. Ex. 48. Tb. 22. in f. ibique Prajud.*

*Non datur hac actio) Natura enim conditionis, utpote actionis personalis,
non est, ut absque cessione in singularem successorem transeat. L. 3. §. f. §. Ufuf.
quemadmodum cav. Hahn. ad Wesenb. h. t. n. 6. Opus ergo hoc casu rei vindic-
catione, & plena dominii probatione, quae vindicatio hoc casu instruitur sine re-
fusione pretii, L. 23. C. de R. P. Tam de jure Saxonico, Emdrecht, lib. 2. art. 36.
quam Lubecensi, Mev. ad J. L. p. 4. t. 1. art. 9. Licet a mercatore tempore nun-
dinarum emta sit. Mev. d. art. 2. n. 8. §. 9. idem ut nec sturum vel consueto
contrarium disponens valeat. Cons. Crim. art. 207. §. 209. Jure tamen Luba-
censi, si quis per trinas alienationes bona fide equum sibi comparaverit, non tenet-
ur eum restituere. Jos. Lubecens. p. 4. tb. 1. art. 3.*

Fru Tibur) Ne fur ex re aliena lucrum faciat. Zaf. h. t. n. 7.

Pericipiendi) Quia est in mala, imo pessima fide.

*Interesse) Etiam quod extra rem est, sive quod occasione rei mihi obvenire
poterat. Brunnem. ad d. L. 3. n. 1.*

*In rem factis) Qui enim in rem alienam scienter impensis facit, illas donasse
censetur, in tantum, ut quamvis alias m. f. possessor expensis necessarias repetere
possit, furti tamen ad illas repetendas omnis denegetur actio. d. L. 1.*

Strilli juris) Quatenus scil. subest obligatio universalis, v. gr. in donatione, dotali promissione.

Obligatumum) A legibus confirmatarum.

Nova lege) Non precise necessum est, ut obligatio plane noviter sit introducta, sed sufficit, illam antea peraculentem, sed ad agendum inhabilem, nova lege vim producendæ actionis accepisse, e. gr. in pacto donationis. conf. *L. 25. C. de donat.*

Obligatio) Condictio enim, cum sit *personalitudo*, non poterit dari, nisi adversus eum, qui aliquo jure, ad minimum jure simplicis promissionis, nobis obligatus est. Wefenbec. *h. t. n. 2.*

Off. ut iudicet) Ut alter ad agendum, vel silentium compellatur. Ergo non petit hic diffamari, quod sibi debetur, quod tamen omnium actionum proprium est, *Pr. Inst. de act.* sed petit, ut alter adagatur ad probandum, quod a me petitur Brunnem. *ad L. un. b.* Quæ etiam differentia est inter implorationem officii iudicis & hanc conditionem, quod in illa verbe dirigantur ad iudicem, in hac ad partes. Eckolt. *b. §. 1.*

Obligationem introducat) Hoc tunc precipue fit, quando vel conventio quædam processit, ut in pacto legitimus, vel etiam aliquis quasi contractus concurrit, ut in petendo supplemento legitimus; heres enim testamento scriptus, adeundo hereditatem se obligasse videtur ad præstandam vel supplendam legitimam.

Implorationem) Hoc tunc fieri dicunt, si verba legis magis dirigantur ad iudicem, quam ad partem. Imploro ergo tali casu officium iudicis, ut id faciat, quod lex ipsi faciendum iunxit. vid. *L. congruat. ij. ff. de offic. prefid.*

Disiudicandum) In essetū nihil interest, an lex actionem, an implorationem concedat, utroque enim ad 30 annos experiri fas est. Ex inde vulgo receptum, utroque casu actionem in factum instituere, ut taceam, implorationes iudicis hodie omnibus libellis subijci; imo in *ord. Proc. Magdeb.* sub poena 5 thalerum adijci debere.

Non jure Prætorio) Alias enim non esset *etvillit*. Nullum tamen dubium est, etiam Prætorum suo iudicio efficaciam agendi tribuere posse pacti nodum; Exemplum est in constituta pecunia & pacto hypothecæ; quamvis his casibus Prætor simul actionem denominaverit, scil. de constituta pecunia, & quasi Serviana; & licet alias nullum pactum efficiat rem, *L. 3. pr. ff. de O. U. A.* Prætor tamen sua adfuentia effecit, ut ex solo pacto hypothecæ jus reale consequatur.

Statutus) Unde nascitur *condictio ex statuto*, quam in Saxonia instituere potest maritus petendo mobilia uxoris defunctæ. In *Marchia* conjux superstes

ad petendam portionem statutariam, seu dimidiam partem bonorum defuncti conjugis, eandem actionem habet. Sic & Gerada a proxima cognata, ut & res expeditoria a proximo agnato simili modo petuntur in Saxonia. Alii etiam hac concedunt interdictum utile. *Quorum bonorum*, quia hoc omni successori & sic etiam ex statuto succedenti datur, vid. Tr. de d. F. J. *sect. 2. m. 3. §. 22.* Pari modo etiam ex constitutionibus Principum hac conditio oritur, quales exemplum de bonis censuicis, vi constitutionis Henrici Julii Ducis Brunsvicensis non alienandis recenset Du. Engelrocht, *ad ff. b. 1.*

Immediate) Ita ut factum hominis, unde oritur, non praexistat. Quoties pertinet conditio ad supplementum legitimae ex L. *Omni modo 30. C. de iustit. legib.*

Hominis factis) Quod intervenit, nec tamen contractum vel delictum efficit. Cojunctus generis est conditio ex L. 35. §. 5. C. d. *Donat.* quae ex pacto donationis descendit. Hahn. *ad Wesenbec. b. 1. m. 3.*

Dei lata) Neque tamen statim ex omnibus LLibus novis post LL. XII. tab. promulgatis datur hac conditio, quandoque enim actio nova ab *antecessoribus* legis, quae obligationem continet, denominata est, ut est actio L. Aquiliae. Hahn. *ad Wesenb. b. 1. m. 4.*

Exprimendum sit) Quod si enim lex nomen designet, illa actione utitur. Quamvis quod de silentio legis hic dicitur, non tam de omissione *nominis*, quam *natura et forma* rei accipiendum. Datur enim in jure casus, ubi nomen actionis non quidem expressum, nihilominus tamen non conditio, sed actio ex contractu locum habet. Sic utur L. 1. C. d. *Jur. Emphyteut.* non dicat actionem emphyteuticariam nasci ex tali contractu, quia tamen lex naturam hujus negotii definit & dicit, contractum esse separatam & distinctum a ventilatione & locatione, facile inde colligitur, non condictionem ex lege, sed ex contractu emphyteutico *actionem emphyteuticariam* nasci. Bockelmann. *b. 1. §. 2. vid. sup. p. 224. voc. emphyteuticaria.* Simile exemplum est in *New 119. cap. 1.* ubi donatio propter nuptias in numerum contractuum relata, sed actionis nomen ibi non expressum, non tamen conditio ex lege hic edimittenda, sed potius actio denominanda, secundum ipsum contractum, & dicenda *a reo danti propter nuptias.* Quamvis vix ita a dubio appellatur; appellari tamen iam debet, cum absurda foret novi contractus constitutio, si non exinde nasceretur specifica actio. Tr. de d. F. J. *sect. 1. membr. 3. §. 26.*

In casu. 35. §. ult.) Ad consequendam rem *donatam* datur conditio ex hac L. 31.

L. 30.) Petitur b. L. supplementum legitimae, quam conditionem vulgo
actio.

actionem *expletoriam* sive *suppletoriam* dicunt, sed male, quia *leges* nomen hoc nullibi expresseverunt.

Nov. 117.) Habetur hic conditio ad petenda *legata* in casum annullati testamenti, ob prateritionem liberorum. Ergo actionem ex testamento, qua alias legata petuntur, instituire non potest, & legata hic sustinentur non vi testamenti, sed vi specialis legis novæ, sc. *dictæ Nov.*

L. ult. §. 1.) Si ab aliquo hereditas *scripta*, ille quod in hereditatem legitime impendit, ex hac lege condicit.

L. ult. §. 6. C.) Si heres confecto inventario posterioribus, primo tamen venientibus, *creditoribus* quid solverit, hoc priores, postea venientes condicunt ex *b. L.* ab illis, quibus solum, si hi *minori jure gaudeant*.

L. 27.) Si *servus* alicujus inique tortus ex capite adulterii, dominus condicit *estimationem*.

Ex consuetudine) Si scil. per consuetudinem nova actio introducta. Unde si ex nudo pacto quid deberetur, hanc conditionem dare solent, quia *pacta non obligant*, nisi ex consuetudine.

Ex canone) Quoniam actio jure *Canonico* inducitur, quod factum esse dicunt in pacto, per *c. 1. X. de pact.* Quam actionem easpropter aliqui *condictionem ex capitulo* vocant. Simile exemplum condictionis ex Canone occurrit in *c. 1. X. de sepult.* ubi Ecclesia, cujus sacris quis usus, jus habet petendi tantum ex bonis defuncti, quantum reliquit illi ecclesie, ubi sepultus est. Ut & in *can. Red. integrando, caus. 3. quæst. 1.* Vi cujus spoliatus ante omnia restituendus. vid. Brunonem. *ad IV. h. q. 3.* Pariter etiam ex *Constit. Criminali*. hæc conditio nascitur, nam si quis a dilatore expensas repetere velit, datur conditio ex *Art. 12. §. 13. C. Crim.* Brunonem. *ad L. ult. h. n. 6. Mev. P. 3. dec. 293.*

TITUL. III.

De

Condiçãoe triticiaria.

Ita dicuntur) Dicunt nonnulli, titulum hunc nominari a *Triticeo*, Prætoris, vid. *Zoef. h. t. n. 1. Wissenbach. P. 1. D. 26. 18. 7.* commodissimum videtur a *triticeo* appellationem ejus deducere. vid. *Pagenstecher. b. 1. manupul. 1. Sicillim. 13. p. 43. segg.* unde & alii *triticeariam* conditionem eam vocant, & in antiqua formula tritici sicut mentio, *Struv. h. Th. 59.* Licet a *trito*, quod trita & usitata valde fuerit, ejus denominationem deducat *Dn. Swendend. ad Eck. b. p. 383.*

Præter pecuniam) Hæc enim proprie ad mutuum pertinet. Cum igitur omnes

omnes res præter pecuniam hac actione petantur; indea Gallis actio Franciscanorum per iocum vocatur. Franzk. *ad ff. b. n. 5.*

Condemnare licet) Propter moram a debitore commissam. Toties ergo locus huic titulo, quoties in restituenda re fungibili mora commissa, & postea, quia pretium ejus decrevit, ea propter rem accipere nuli non expedit; ego itaque potius ad pretium, quanti scilicet res post moram unquam plurimi fuit, gressus. *L. Plenum. 12. ff. de R. C.* ibique Pagenstecher. *special. Disput.*

Consetur) Certe enim nondum satis de eo constat. In effectu tamen nihil interest, cum & actiones prætoriz rem persequentes sunt perpetuz. *L. 55. ff. de O. 15. A.*

Arbitraria) Quia iudex arbitrat, quanti mea interit.

Omnibus reliquis) Si scilicet ob moram petenda æstimatio.

Res æstimatur) In *bona fidei* iudiciis inspicendum est tempus rei iudicatz; In iudiciis *stricti juris* vero tempus litis contestatz. *L. 3. §. 2. ff. Commodat. L. 3. §. 4. b.* ita tamen, ut tempus hoc consideretur tanquam terminus *ad quem*, cum terminus a quo sit tempus admissæ moræ, vid. Huber. *Prælection. ad Jus Roman. b. c. 1b. 7. seqq.* Quod si tamen res *perierit*, terminus ad quem est tempus intentus, Struv. *b. Tb. 64.* Brunnem. *L. 3. b.*

Æstimationem condemnatur) Hinc quoties pro re ob moram petendum interest, toties locus est conditioni *Tristitiana*. Hodie si certum tempus adiciatur, iudex condemnat reum in æstimationem, quæ fuit tempore rei præstande, ob moram, vero ad iudicat interesse. Sando *lib. 3. c. 4. def. 8.* Dn. Schuler. *Ex. 24. §. 31.*

Numerata) Quippe quæ sola opus non habet æstimatione, sed per eam aliz res æstimantur, *L. 42. ff. de fidejuss.* Struv. *Ex. 18. 2b. 63.* nisi tamen casus singulator de pecunia grossa, *thaleris* scilicet vel *ducatis*, certo tempore non soluta, cuius æstimatio postea excrevit.

Nec furto) Alias rem suam nemo condicere, sed vindicare, quæ vindicatio simul continet retentionem fructuum; Odio furum tamen etiam hæc conditio permixta, quamvis actio furti, quæ duplum consequitur, plinguior sit.

TIT. IV. III. C. 18.

De

Eo, quod certo loco dari oportet.

Certe loco) In præcedenti titulo actio dabatur, si non certo tempore quid solutum; hæc si non certo loco. Casus sequens est: si quis mihi Lapidis debe-

debeat 1000. & die solutionis non veniat, tunc ipsum convenio hic Hals *facta* loci commemoratione, ubi iudex æstimat, quid ipsius interfit Lipsiæ non soluisse.

Commemoratio) Si enim simpliciter sibi peteret, loco plus peteret cum adimeret commodum loci a iudice æstimandum. §. 33. *Inst. de Action.* Quod si vero loci mentionem faciat, mox iudex videt, sibi arbitrandum esse, quanti interfit, rem alio loco peti.

Qualitate) Ergo datur actio *mutui* quod certo loco, actio ex *stipulatu* quod certo loco, &c.

Absolvere) Si scilicet plane non interfit alio loco solvi, si nimirum in presenti cum majori commodum pecuniam exponere possit.

Fidelicommisso) Quatenus testator aliquid certo in loco dari iussit.

Per se iussit) Eo ipso enim, dum b. fidei est, iudex ex natura actionis arbitrari debet, quanti alterius interfit, alio loco peti, quantumque expropter alteri ex æquitate præstare debeat. In stricti juris iudiciis autem iudex excedere terminos conventionis nequit. Ergo si tibi vendam merces, ut pretium si Hamburgi solvas, tu vero id non facias, ego si in alio loco te conveniam, non opus habeo hac actione de eo quod certo loco, sed simpliciter actionem venditi instituo, quippe quæ jam sua natura annexum habet arbitrium iudicis, & hinc ille vel institutæ actionis arbitrari debet, quanti alterius interfit, pecuniam alio loco solvi. add. Hopp. *ad* §. 31. *§. de Action.*

Locus sit adjectus) Si nullus locus adjectus, solutio fieri debet, ubi creditor habitat. Actio autem instituitur in domicilio debitoris.

Propter §. 33.) Ne scilicet loco plus petatur, & actor in poenam plus petitionis incidat. Brunneri. *l. 2. §. 2. ff. b. n. 7.*

Iniquum est) Forte quod alter ad illum locum non sit venturus, vel ex proposito, vel quod aliis negotiis distringatur. *c. l. 1. vel etiam* ubi incommodum sit, in illo loco actionem movere.

Ratio) Quod sc. in uno loco commodius sit, & facilius pecuniam mutuo accipere, quam in alio. Quod si ratione temporis excipiat debitor: ego tunc pecuniam paratam habui, cur non petisti, ille replicare poterit, cur non judicialiter deposuisti. vid. *l. Acceptam. 19. C. de Usur.*

Habereatur) Uti factum in titulo *precedenti*, ut scilicet pretium refundatur, quanti res post tempus elapsum plurimi fuit. Imo etiam temporis ratio habetur intuitu interusurii. conf. *l. Vinum. 22. ff. de reb. cred. & quæ ad illam prolixè commentatus est Dn. Pagenstecher. Integra differt. quæ habetur manip. 2. p. 361. et manip. 4. b.*

Promiserunt) An autem actio de eo, quod certo loco, etiam contra fideiussores detur, disputatur. Affirmat id Dn. Pagenst. *m. 3. b. per L. centum. Cap. 8. b.* vid. Dn. Engelbrecht. *b.*

Culpa vel mora) Hoc casu tamen illius, qui nullam moram commisit, interesse attendendum. Quod si utriusque mora concurrat, compensationi locus esse solet.

Præstita cautione) Sc. se pecuniam in loco promisso soluturum.

Absoluti) Sic enim culpa residet penes actorem, quod debito loco solutionem non receperit.

Debitus) Quod si indebitum in certo loco solutum, illud in quocunque loco jure repeti potest. *L. 27. ff. de condit. indeb.* ibique Brunn.

Quantitas augeatur) Si sc. actionis interfit.

Minuatur) Si rei interfit.

Interesse) Pecuniarum interesse etiam variat ratione diversitatis locorum. v. gr. Hamburgi non obtinet idem valor monetæ, qui est in his provinciis. vid. Bexlich. *p. 1. dec. 102.*

Etiam post moram) Sequitur Auctor illam opinionem, quod rei interesse considerandum sit, etiam si ipse fuerit in mora, quod, quia rationibus juris generalibus refragatur, inde contrarium verius videtur, cum ex mora sua nemo commodum pretendere possit. vid. Bach, *ad Treutl. V. 1 Disp. 23. sb. 4. lit. C.*

Usurarum modum) Usurarum enim quantitas nunquam attenditur, si verum Interesse docere possim. Unde semper consultius est interesse petere, quam usuras, modo interesse probari possit; tunc enim tantum solvendum a reo, quantum est interesse, & hoc continet lucrum cessans & damnum emergens, incl. quoque facile legumum usurarum modum excedere potest. Dn. Engelbrecht. *diff. de interest. damni. emerg. & lucris cessant.*

Juramenta in litem) Quia hac non agitur de restitutione rei nostræ, sed de re. sciendo damno; Juramentum autem in litem obtinet tantum, quando agitur ad restitutionem rei amissæ, vel per contumaciam non restituitur.

Non superest) Soluta enim sorte, actio super usuris, aliisque accessoriis pariter tollitur. Nisi in acceptione sortis usurarum petitionem sibi reservaverit.

Non obli. 2. §. 7.) Continetur in *b. L.* casus specialis, ubi *adjecto* in alio loco solodum est. conf. *p. 352. verbo adjecto.*

Invito stipulatore) Quia huic ex adjunctione loci jus questum, quod ipsi invito non auferendum.

Domicilii) Quamvis enim jura generaliter dicant, quod alio loco agere possit supponendi tamen termini habiles, modo reus in alio loco habeat judicem.

rem competentem. Hodie vulgata cautela est, ut per modum Arresti procedatur, si forte in quocunque alio loco merces habeat, Arrestum enim tribuit forum. *Mev. P. 1. D. 239.* Nec recurrit hic potest ad locum contractus, quia hic idem locus est, qui est solutio. *L. contraxisti. 21. ff. de O. U. d.*

Actio) Modo ibi deprehendatur.

Creditor versatilis) Alias enim in potestate debitoris esset, actorem ab uno iudicio trahere ad aliud. Unde Regula: *Quoties res plura fora habet, toties alibi sentiet esse locus.* Unde per specialem sanctionem quibusdam statibus concessum est privilegium electionis fore, an in Camera, an vero in iudicio aulico conveniri velint, quasi privilegio gaudent Duces Brunsvicenses.

Præter locum etiam rei) Vocatur alternativa mixta, sc. locorum & rerum.

Adfectabilis) Quia alias debitor eludere posset actorem in uno loco petentem, si ad alium provocare liceret. Ex sic in alternativa rerum electio est debitoris, in alternativa locorum creditoris, ut & in alternativa temporis, v. gr. ego hoc aut futuro anno solvam, vid. *L. 109. ff. d. V. O.* quod etiam procedit in alternativa mixta, ut alias creditoris intentio eludatur, si debitor semper ad alium locum cum damno actoris provocaret. *2o. l. d. 1. n. 2.* In alternativa personarum, si uterque consenserit, electio est creditoris v. gr. Ego aut Mevius solvam. *conf. Br. ad c. in alternativis. 70. d. R. J. in 6. Hopp. ad l. 33. J. d. Action.*

Debitori competentem) Nisi una res petenti *L. 1. §. 3. h.* Vel nisi verba executivæ ad creditorem dirigantur. *Brunnem. ad c. 70. de Reg. Jur. in 6. n. 10.* Rustici, qui vel operam vel pecuniam solvere tenentur, ex natura alternativæ pariter electio concedenda, *Carpz. L. 1. Resp. 32. n. 10.* & in his obligationibus semper alternativæ conceptis singulis annis variare licet. *Brunnem. L. 21. ff. de em. n. 21.*

Divisa censetur) Sic ergo copulativa *Et* in obligationibus adjecta, ipsam obligationem dividit. v. gr. Ego & Mevius dabimus 100, ubi quisque tantum ad 50 tenetur, nisi expresse adjectum sit, se in solidum obligatos esse velle. Contra disjunctiva *aut* in solidum stringit, v. gr. Ego aut Tivius tibi solvere volumus, hic quisque tenetur in solidum.

Facere debet) Quia forte diversam interesse in utroque loco esse poterit.

TIT. V. IV. C. 19.

IN

Constituta pecunia,

Ad rubricam) Constituiere dicitur is, qui quibuscunque verbis & citra stipulationem promittit, se soluturum vel facturum, quod vel ipse iusta ex causa vel alius solvere aut facere debet. §. 9. l. de Aetio. L. 2. C. h. t. Germanis anheiß&lg werden; Webner. in Obf. pract.

Nus est contractus) Defendi potest, quod sit contractus *Prætorius*, cum & nomen specule habeat, & nominatam actionem producat; Uti enim dantur novi contractus civiles, ita nil obstat, quo nuntius & contractus *Prætorii* dari possint. In effectu tamen nihil interest, siue pactum legitimum, siue contractum *Prætorium* dixeris, add. Pag. *Injur. vopul. Cætion. 26. §. 4. U. man. 4. b.*

Pactum legitimum) Quia *Prætoris* edicto, quod vim legis habet, specialiter confirmatum, & ex eo actio concessa. Eo ipso tamen, quando Auctor constitutum hoc ad pacta legitima hoc loco refert, videtur sibi quidamtenus contrarius, si præterea in *Tit. de Condict. ex lege p. 112.* obligationem a *Prætoris* introductam a nomine pactorum legitimorum excluderet.

Sine stipulatione) Hoc enim si adesset, non opus foret assistentia *prætoris*, sed stiluliter obligatus quis esset ex stipulatu, indeque actio civilis ex stipulatu nasceretur. Nudo pacto ergo fieri debet constitutum, quod utur per se inhabile sit ad agendum, confirmatione tamen *Prætoris* sustinetur.

Debitum proprium) Constitutum debiti proprii hodie est otiosum, quid enim opus geminata promissione? cum prima & simplex promissio hodie sufficiat, ob generalem pacti efficaciam. Quamvis ad illud adhuc proficere possit, ne promissus errorem allegare valeat, nam geminatio promissionis excludit presumptionem fraudis & erroris, & turpe est geminam fidem fallere. L. 1. §. h. t. Sola tamen geminatio id non operatur, ut Actio detur per L. 12. §. de P. O. Sed quia *Prætor* huic geminato pacto assistit, inde auctoritatem suam consequitur, neque amplius pactum nudum esse videtur, sed vestitum assistentia *Prætoris*, sicuti pacta legitima ex assistentia Legum Cuiusque vestiuntur, de quo *conf. Rubn. ad h. t.*

Intercessio) Imo revera est fideiussio, si per stipulationem fiat. Ceterum cum hodie pactum & stipulatio ejusdem sint efficaciam, in effectu amplius inter constitutum debiti alieni & fideiussionem nihil intererit. *Gudelin. lib. 3. C. 11.*

Propter aequitatem) Quia inquam videbatur ex duplici debito, siue geminata constitutione non teneri. vid. *Bachov. in Truater Vol. 1. Diss. 24. tit. 7. lit. G.*

Declarato) Adeo ut nuntius sufficiat. Hinc etiam constitutum per nuntium vel literas fieri potest, L. 14. §. f. L. 17. h. quod secus est in stipulatione.

In iuris) Talis est de *JURE* Civili, que sit per literas, cum mediante stipulatione fieri debet.

Non valet) Quia non adest animus constituendi, sed stipulandi, actus vero ultra intentionem agentis nihil operari potest, & jura faciliora sint ad liberandum quam ad obligandum. *l. 47.* Hodie tamen, si de consensu contrahenti im plene constet, aliud obtinere puto, modo persona alias ad fidejubendum apta sit, hinc mulieris constitutum plane non valet. Et hanc si stipulari velim, stipulatio vero ob *formam*, v. gr. si non per verba, sed per literas facta, non sit iusta ac perfecta, erit tamen ad minimum conventio quaedam, ex qua secundum mores nostros datur actio. add. Huber. *ad tit. J. d. Actio. n. 13.*

Obst. 2.) Agitur hic non de obligatione *nova* inducenda, sed de *veteri* tollenda, quod facilius admittitur. *d. L. Arrianus. 47. ff. d. O. & A.*

Potest) Nam pro ignorante & invito solvere possum, reido enim conditionem ejus meliorem. vid. *pr. J. Quib. mod. toll. oblig.* Nec obest, quod invito non detur beneficium, *L. 69. ff. d. R. J.* hoc enim procedit, si beneficium tantum concernat rivitum, non si simul concernat tertium, ut hoc casu creditorem. Regressum tamen tali casu contra primum debitorem non habet. *L. fin. C. de Negot. gest.*

Paciscuntur) Qui possunt fidejubere, possunt etiam constituere. Et contra, qui non possunt fidejubere, non possunt constituere, h. e. alienam obligationem constituendo suscipere nequeunt. Qui enim non possunt stipulando se obligare, illi nec paciscendo.

Militis) Ne omisso armorum usu ad opus rurescere se conferant, & vicinis graves presumptione cinguli militaris existant. *d. L. Militis. 31. C. Locat.*

Mulieris) Quis harum obligationes hoc in passu de jure Civili improbantur. Si vero non intertesserint, de constituta tenentur. Mulieres enim non possunt constituere alienum, bene tamen suum. *L. 1. §. 1. ff. b.*

Suo nomine) Quis illi non competet actio sive petitio, licet solutio eidem fieri possit, cum ipse stipulatus non sit, vel non contraxerit. Nisi tamen ipsi cedatur actio a principali, qualis cessio fit in cambiis durch indossirung der Wechselbriefe.

Ipso jure) Non quidem Jure Civili, sed *Prætorio*, quia Prætor hanc geminatam promissionem confirmavit. *§. 2. J. de Actio.*

Facta mentis) Simpliciter enim recipiendo priorem obligationem, denuo promittens eodem modo, in eodem loco, & eodem genere monetæ, iisdemque terminis, promissionem repetisse videtur, quo prima promissio facta; Nisi aliud actum appareat.

Denum aliter) Cui scilicet facienda solutio. v. gr. vel tibi vel socio tuo solvam debitum Titii.

gr. Titius mihi debet centum 29 annis, qui tamen a me non interpellatus est; huius rei cum mentionem fecerim L. 1. §. 1. apud Sempronium, hic mox se offert ad recipiendum debitum. L. 1. §. 1. an 3 anni sine interp. latiore, postea vero cum Titius conveniretur, excipit, debitum esse praecipuum, quod sit, an hoc proficiat Sempronius? Resp. neg. per L. 13 §. 1. ff. b. t. Sed cur sub illa hoc accessoria addo. cum non subdit. et principali? Resp. In contradiis temper ad *entium* a. Quia respiciet. huius esse, & eo in causa, ubi quis suum debitum constituit, utraque obligatio eque principalis est. Unde regula *Quoties accessorium novam substantiam a lege recipit, toties non tollitur*, sublato scil. Principali, seu *Accessorium non subsistit sine principali ab initio, bene tamen ex post facto*.

Non valeret constitutum) Quia istud alienum non possum promittere. Sic qui enim hoc in stipulatum deluere aequit, ita nec in constitutum, cum utrobique eadem sit ratio, Buckelman. d. t. §. 5 in fin.

Et ab illo v. gr. ego aut die, ubi promittens tenetur in solidum. Et sic exemplum a test. ubi copulatus di. vel, *disjunctive* copulat. vid. sup. p. 371. voc. *disiuncta censetur*.

Non subsistit) Ob incertitudinem, v. gr. solvatur tibi. Aliud in stipulatione, ubi non vult impersonalitas, cum responso ex precedenti interrogatio. explicetur, unus enim tantum adest promissor, & sic dubium non est, de quo sentiet. Sed in constituto, cum duae perso. et debitorum conveniant, incertum est, de quo sentiet promissor, an de se, an de primo debitore. Pagenstecher, Inst. in, *uris papal. Cession. 26. §. 3. Brunnem. ad alleg. Auth. Si quando. C. b. t.*

De rem diuina) Singulare hoc est, quom. rem debitorum recipienti tantum spatium concedatur, & hunc ultra materiam *constituit*, siue debiti s'ieni recepit, hoc ipsum non extendendum ad alios contr. diu, utpote in quibus quidem aliquod spatium dandum per L. 175. ff. de solut. verum non praecise decem annorum. Si enim alias quis pure promittat, mox solvere debet, nisi iusta dilationis causa concurrat.

Nihil habet commune) Sed pertinet hoc ad possessionem sine naturali traditione, si tamen brevis manus transferendum. Si scil. qui precedente negotio ad dominium transferendum habita constituit, siue promittat, se rem hanc non amplius suam, sed alterius nomine possidere vellet. Sensus hujus clausulae hic est: *Im Kaus nicht begabt zu werden, so wird ich meine Güter nicht mehr als meine, sondern als meines Gläubigers b. sig n.* Exemplum est, si tibi vendam aedes, & regem. ut mihi adhuc per tres menses habitationem concedas, Cujus constituti in contradiis usus frequentissimus est, ejusque effectus hic potissimum, ut in creditorem in casum non solae solutionis transferat possessionem

nem tam naturalem, quam civilem, imo & ipsum dominium, eaque propter creditori competant rei vindicatio & remedia possessoria. Si ergo debitor creditori possessionem corporalem occupaturo resistat, datur interdictum, uti possidetis, vel petitur mandatum de non turbando; aut si plane illum repellat, datur interdictum unde vi. vid. Mev. p. 5. Dec. 159.

Personalis) Quia oritur ex conventionione.

Stricti juris) Quia est negotium unilaterale.

Pæna) Pæna enim per pactum adjecta, seu conventionalis, non facit actionem pœnalem, cum omne, quod ex conventionione nobis debetur, sit rei persecutorium.

Perpetua) i. e. triginta annorum, cum olim quibusdam casibus esset annalis. L. 1. §. 2. pr. C. h. t.

Competit illis) Quibus datur actio ex stipulatu, illis etiam datur actio hæc de constituta pecunia.

Divisionis) Quæ beneficia dantur fidejussoribus, illa etiam dantur pro alio constitutis, præsertim hodie, ubi etiam per pactum fit fidejussio. Tr. d. A. F. J. Sect. 1. membr. 4. §. 20. Hoc etiam locum habet, ubi quis ut principalem se obligavit, alii tamen Selbst-Eschuldner, modo non adsit animus novandi. Carpz. P. 2. C. 16. D. 7.

Non est correctum) Quia textus hi ad illos, qui pro aliis obligati sunt, restringendi videntur. Secus ergo, si quis proprium debitum denuo promittat.

Hic quoque) Generaliter enim in foro verum est: Quoties plures una obligatione constituti, toties locus est beneficio divisionis, modo alter sit præsens & solvendo, tunc enim hoc non nocet creditori, prodest tamen debitori.

Vetus actio) Et sic per constitutum non liberatur is, cujus debetum constituitur, nisi hujus obligatio per novationem sublata. Hoc fit, si expresse dictum, priorem debitorem dimittendum esse, data quietantia. Uti autem constitutum priorem obligationem non tollit, L. 26. ff. b. ita nec privilegium prioris actionis, L. 3. pr. b. Ideo maritus constitutus, se doctem solviturum, retinet beneficium competentie. Brunn. ad d. L. 3. n. 1.

Sed solutio) Nisi a priori obligatione penitus recessum, aut prior debitor expresse liberatus sit. Brunnem. ad L. 28. ff. b. 1. n. 1.

Beneficium excusationis) Limitatur (1) iis in casibus, quibus ipsa fidejussoribus beneficium hoc non competit. vid. C. C. Sect. 2. c. 6. §. 32. (2) Nisi quis id, quod alter solvere condemnatus erat, atque ita judicatum prestare promiserit. Mev. P. 1. Dec. 229.

Uxor constituenta) Putat Carpz. alleg. loc. uxorem constituentem principalem.

paliter contrahere, quod tamen vix admittendum, nisi pro *proprio* debito constituat, vid. *supra* b. e. voc. *Mulier*; alias enim oramus constituens *accessorie* tantum obligatur, Omnis vero accessoria obligatio mulieri est interdicta per Scam Vellejanum,

TIT. VI. IV. C. 23.

Commodati vel contra.

Realis) Quia non solo consensu perficitur, nisi *res* intervenierit.

Curtus) In hoc differt a *precario*, quod ad usum incertum datur, & sic prohiberi potest revocari. C. C. *Seiz*, 2. c. §. 3. Unde porro sequitur, quod cum in commodato culpa levissima praestanda sit, in precario saltem praestetur culpa lata. L. 1. §. 2. ff. de *precar*.

Res Usus) Non vero res ipsa,

Inspecie) Eodem *dasselbe*. In hoc differt a *mutuo*; quod restituendum *in genere* eodem *dergleichen*. L. 3. de *Reb Cred*.

Gratis) v. gr. Si sponsus sponsae pauperi ornamenta mittat, non quidem animo donandi, sed ut magis ornata incedat. L. 5. §. 10. b.

Utrisque) Si communem aquam ad cenam invitaverint, & alter pocula commodaverit, d. L. 13.

Nude) Nam nec dominium nec possessio transferenda, cum vera possessio maneat penes ipsum commodantem, & commodatarius ejus tantum nomine rem tenet, sed sola *facultas utendi*.

Usu non consumuntur) Commodatum enim in his non consistit, quae usu perirent. L. 3. §. 6. b. quia in his est vel quasi usufructus, vel mutuum.

Incorporales) v. gr. Si alicui *ad tempus*, & quidem *gratis* cedam exercitium jurisdictionis, vel juris venandi aut piscandi,

Aliena) In quocunque contractu non agitur de transferendo *jure reali*, ibi *res aliena* intervenire potest, vid. Eck. b. §. 3. Struv. Ex. 19. Th. 5. Dn. Berger. b. *Scienter* tamen rem alienam commodans invito domino vitium furti contrahit. Zoef. b. 2. n. 4. vid. §. 8. ff. de *oblig. ex delict*.

Acquisit) Commodatarius enim exceptionem deficientis domini opponere nequit, cum nemo, qui alterius beneficio rem accepit, defectum domini allegare valeat; Et respectu Commodataria esset haec exceptio de jure terti, quae in iudiciis non attenditur, sed ad verum dominum superancientem pertinet; Conf. L. *Si quis conductum* 29. C. *Locati*. Neque etiam fur immediate ex sua

improbitate visionem hic consequitur, sed ex legitimo interveniente contractu. *St. uv. 16. §. 1. §. 1. h. r.* Quod si tamen verus rei dominus superveniat, non furi, sed domino res erit restituenda, iustis enim ita finem cuique tribuit, ne distrabatur ab alterius iustiore petitione. *L. Bona fides 31. §. 1. §. 1. Depositi.*

Vid. tamen §. 4.) Ubi dicitur, speciem lucti esse, ex alieno largiri.

Pompam) Vel si nummos deleam 3. *appignandum*, hac lege, ut eodem nummos mihi restitueret aliter. *Frank. n. 13. Quoties ergo usus rei fungibilis potest esse sine abusu, toties rei fungibilis commodatum dari potest.*

Certum) In hoc differt a precario, utpote quod ad usum incertum datur. Unde in hac materia pro cautela observandum, ut commodans a commodatario petat exprimi usum, ad quem re opus habet, nam si simplices usum rei meae alteri concessero, non commodatum erit, sed precarium, in quo tantum culpa lata, in commodato vero levissima praestanda. *C. C. f. 2. r. 2. §. 3.*

Vid. 12.) Dicitur ibi: *Nulla est vis ejus conventionis, ut rem alienam invito domino possidere liceat.*

Ex vel natura) Ubi tantum tempus concessum videtur, quo usum rei commode absolvere poteris.

Furti) Quia rem invito domino contredat, dum ad alium usum impendit. Est tamen tantum furtum usum, non rei. Hinc si adso furti contra eum instigatur, dum locum praestat non rei, sed usum. *Erasmus geopprite Die the geben.* Hodie duplicationem interesse non amplius admittere voluit, sed extraordinaria poenae locum faciunt, ob *Const. Crim. art. 170.* Cum res hic non tam invito domino contredetur quam Lex contractus violatur. *arg. L. 55. §. 1. Admin. tut.*

Crediderit) Hoc ex qualitate commodantis & rei commodate aestimandum est. Si enim commodans rem suam locare solitus sit, facile cogitare possum, ipsius non interesse, quamdiu utitur, modo mercedem recipiat. *v. Eck. §. 4. h.* Et sic nullus dolus adest, qui tamen necessarius in furto requiritur. Praecipue autem haec obtinent, si illa credulitas se in amicitia & familiaritate commodantis fundat. *Canonem. Exrra. 13. §. 7. n. 2.* Jure Saxonico furti hoc casu non tenetur, *Frank. h. r. n. 22.*

Incompositum) h. e. Ante finem usum.

Auferre nequit) Sed si hoc faciat, ad id, quod interest, obligatur, cum nec illa, quae ex benignitate profecta, pro lubitu sibi revocanda. *vid. L. 10. §. 1. §. 1. d. Bona Possess. contra tab.*

Mortuus) Jus enim erendi ex contractu quascumque etiam ad heredes devolvitur. *L. 13. C. de contr. stipul.*

Necessarium) Ex qua causa enim rem locatam revocare possum, de quo in

in *L. Ade 3. C. Locat.* ex eadem causa multo magis revocare possum commodatum. Hahn. *ad Wesenbec. b. r. w. 11.* Ratio quia dominus ex commodato nullam utilitatem habet, nec etiam in proprium damnum res suas alteri commodare voluisse censetur, cum sibi ipsi proximus sit. *L. Praefet. d. C. d. servitus. §. 1. aqu.*

Gratuitur) Alias degenerat in *locationem*, sc. si merces in numerata pecunia consistat; Si quid aliud detur, vel fiat, contractus incommutatus erit. *L. 17. §. 3. ff. de Praescript. verb. Tr. d. A. F. J. Sect. 1. membr. 4. §. 2.* Solent communiter hic distinguere, an honorarium certam ab initio contractus promissum sit, & quidem tantum, ut usus rei fere aequipoiseat, an non; illo casu dicunt negotium transire in contractum locati; hoc vero casu manere commodatum. vid. Franzk. *ad tit. mand. n. 30. seqq.*

Honorarium) Honorarium est *indeterminatum*, merces vero *determinata*.

Irregularis) Ad exemplum *depositi* irregularis. Ex sic quoque hoc casu periculum in commodatarium transferretur. Usus hujus questionis esse potest. si quis equum commodato det ad iter periculosum, hac lege, ut commodatarius sit dominus, donec finitum iter, quamvis & citra translationem domini commodatarius ad omne periculum se obligare possit.

Rem vindicat) Ubi rem meam invenio, ubi eam vindico, scil. per Judicem. *L. 13. ff. quod metus causa.*

Lubecensi & Hamburgensi) Recepta hic regula est: *Hand muss Hand wahren*, h. e. quisque ab eo rem repetere debet, cujus manibus commisit, & sic si commodatarius rem vendiderit tertio, contra hoc non datur commodanti vindicatio; quo ipso commerciorum utilitati & securitati prospectum est, si enim adversus quoscunque superesset rei vindicatio, timida semper & incerta foret mercium acceptio, & inquisitio originis multas pareret difficultates. Limitatur tamen & hoc de jure Lubecensi, modo tertius possessor sit in b. f. conf. Mev. *alleg. loc.*

Secundario) Aut expensis factas.

Actio) Vulgaris observatio est: contractus, qui duplex habet nomen, una *Emtio* Venditio, Locatio-Conductio &c. unam producit actionem; qui vero unum nomen habet, ut commodatum &c. duplicem producit actionem, Exceptio est in Societate. vid. Hopp. *ad Inst. h.*

Obst. 1. pr.) In b. L. Praetor non consideratur ut *Auctor*, sed tantum administrator iustitiae, illud, quod jure civili receptum erat, confirmans.

Bona fides) Quia est ex contractu bilateralis. Unde & hic juretur in litem & rei judicanda tempus spectatur. *L. 3. §. 2. h.*

Perpetua) Cum sit ex contractu; instaurari tamen non potest, nisi tempus a commodatore praescriptum eluxerit. *L. 2. C. b.*

Pro portione) Quia actiones personales ipso jure inter heredes sunt divise. Ergo qui pro quinta parte heres, pro quinta parte tenetur commodatum restituere.

Habeas) h. e. Nisi res sit penes unum, hic ergo restituere tenetur, salvo regressu contra coheredes, si forte huic soli res in hereditate assignata.

Suscepisse) Si ille damnum dederit, vel rem commodatam distraxerit.

Pariter) h. e. Indivisim.

Reliqui liberantur) Quia semel tantum mea interest. *Scrav. Th. p.*

Culpa praestationem) Si sc. uterque culpam commiserit, aut si unus principalis causa damni, alter autem in culpa omissionis sit, & praecavere potuerit, habet enim pro se exceptionem excussionis, ut prius conveniatur ille, qui damnum dedit, aut lucrum ex re commodata percepit. *L. 5. §. f. L. 7. pr. §. i. ff. b.* nam si alter penitus innocens, non puto eum conveniri posse. *Vid. Carpz. P. 2. C. 26. D. 14.*

Rei restitutionem) Quia & hac semel tantum debetur, nec ob numerum heredum vel contrahentium obligatio multiplicari potest.

Provata) Omnis actio ex contractu contra plures regulariter est dividua, nisi in specie actum, quod in solidum debeant esse obligati, vel in foro nostro clausula addita, sunt und fondera.

Fructibus) Cum enim periculum sine commodatarii culpa in re commodata contingens ad commodantem pertineat, merito quoque ejus fructus & questus ipsi sunt restituendi.

Fuit commodata) Ubi contractus inisus, ibi quoque dissolvendus. *arg. L. 5. pr. b.*

Interesse praestatur) Non enim videtur res reddita, nisi, quod interest, praestetur. Quod si tamen deterioratio sit enormis, dominus eam recipere non cogitur. *Scrav. Th. 2. b. 1.*

Non sine ratione) Nemo enim aditioni semel natae renunciasse censetur. Cum ergo actio commodati ad restitutionem damni ob deteriorationem rei semel nata sit, liberum sine commodanti fuit, ut mox, an ex intervallo aditionem hanc instigare velit, indeque non statuendum, quod sola rei commodatae receptione quis damni restitutionem remisit, quia nulla remissio praesumitur, sed liquido probanda. Tacens enim extra iudicium juri suo non renunciat, sed potius salvo jure tacuisse censetur. Aliud si commodatarius damnum datum excuset, & commodata ita taceat. *Dn. Pagenstech. m. 4. b. Dn. Berger. b.*

Per-

Perierit) Sc. culpa commodatarii, aut post ejus mortem, tam si in ipso usu perierit, v. gr. si equus ad consuetum commodatum, non prestat damnum commodatarius. Praestatio enim culparum spectat ad naturalem contractum, hunc passus mutari potest.

Res aestimatur) Et quidem si res *post* litem contestatam perierit, aestimat iudex, habito respectu rei tempore iudicati; sed si *ante* litem contestatam & quidem culpa commodatarii perierit, iuramento veritatis ab ipso commodante res aestimatur; L. 5 §. 2. h. Quod si dolus rei concurrat, locum habet iuramentum affectionis a commodante praestandum. Franzk. n. 39. §. seqq.

Obstrudi potest) Quia post corruptionem rei commodatae mihi semel actio nata est ad aestimationem, pro qua postea mihi invito aliquid solvi nequit. Ut ita illud simili contentus esse non cogar, sed praecise ad interesse agere possim.

Id. §. 1) v. gr. Ratione pulli, qui equum comitabatur; ratione vestis, qua servus commodatus vestitus erat, ad LL.

Res propria praeservare) Quia maiorem diligentiam commodatarius rebus impendere debet, quam metus, sc. vi contractus. Deinde, qui in communis periculo res suas tantum liberat, praesumitur in dolo esse. Unde regula, quae alius ex L. Praeser. d. C. d. servit. & aqua colligi solet, quod sc. ordinata chartas incipiat a se ipsis, h. mutanda quod tantummodo procedat in partem causae; non si vi contractus ad maiorem diligentiam in re aliena obliget, alia autem ratio est in rebus depositis, ubi latam tantum culpam praesto.

Refundere tenetur) De hac sententia dubito, ob rationem modo datam, quod vi contractus ad maiorem diligentiam tenetur commodatarius; iam autem si libere potuisse res suas, exactissimam diligentiam non impendit rebus commodatis ergo res suas, periculosiores praestare, & ita damnum in re aliena commodata fieri permittit, ad aestimationem tenetur. add. Scrav. l. 4. T. 2. Melius quidam quod, an res etiam apud dominum fuisset peritura, utut vel maxime commodato non foret data, an vero minus. Priori casu cessat restitutio, L. 14 §. 11. ff. quod metus causa, posteriori autem fieri debet, cum alius commodanti benignissimas nimis constaret, si praeter usum gratuitum ipsa quae re ei carendum, quam tamen non erat perditurus, si alteri non fuisset commodata, add. L. 14 §. 1. ff. Depositi. de Soto regressu c. 2 n. 17. seqq.

Oculatus) In contractibus enim ille, qui se offert, semper conditionem suam reddit de se iorem. L. 5 §. 3. ff. Depositi. Unde tali casu consultum est dicere, si commodato rogaveris, faciam. conf. diss. de civilitate profana, & metus.

Dolum) Sub quo tamen & culpa lata continetur, quippe quae semper sub dolo comprehenditur, quatenus agitur de restitutione rei. *L. 23. ff. de R. J.*

Injuria d. eum, intelligendum hoc, si nihil imputari possit commodatario, quod damnum passus sit, sed hoc extra ipsius culpam contigerit; *L. 5. §. 12. vers. Idem Labeo b.* quod si enim ab inimico d. eum, refundere utique quis illud tenebitur, si scilicet inimicitiae causam dedant, vel reconciliationi restituerit, quemadmodum explicanda alleg. *L. 25. §. 4. ff. Locat.*

De solitis) Accurate dicendo, non datur casus solitus, quod enim solitum est, non est casus. Dicitur tamen solitum potest, non quod semper, sed quod frequentius occurrat, quam alius casus.

Omnino insolito) Quem *insolissimum* dicunt alii. conf. *L. 14. C. Locat. v. gr.* si qua lue temporaria vel alio casu via damna acciderint.

Vid. tamen) Extendunt hoc etiam, si juramento casibus fortuitis renunciatum sit, nisi tamen expresse insolitissimus in specie renunciatum. *Gail. c. 1. n. 19. C. 20.*

Præstiterit) Et enim sic casus *mixtus*, v. gr. Si commodatarius alio modo re usus, quam permissum, veluti si equum commodatum, ut ad villam adducere, ad bellum duxerit. *L. 5. §. 7. ff. b. r.*

Mora intervenit) Nam post moram periculum est morosi, vid. *Hopp. ad §. 2. J. d. obligat. in fin. p. 637.*

Æstimatio commodata) Hoc tunc deum adnutrendum, si *expresse* additum, quod commodatarius vel rem, vel res pretium restitueret debet; alias enim æstimatio in commodato non facit transire dominium, sed hoc sine tantum adjecta censetur, ut constet, quomodo sit deterioratio. conf. *Zach. loc. cit. Dn. Berger. b.*

Vid. omnino) Existimat *Franck. c. 4.* quod æstimatio adjecta augeat unum gradum culpe, unde si in commodato adiciatur, quia hic ex natura contractus jam præstanda est culpa levissima, etiam casus fortuitus erit præstandus.

Tollitur) Quia utraque ælio tendit ad interesse.

Plus continet) Nam in *L. Aquila* damnum recto æstimatur, quanti res vel per annum vel 30 dies proximos plurimi fuit. *§. 9. C. 14. J. de Lege Aquila.* Hoc vero cum in Praxi mutuum dicatur, parum interest, quantum ælio iustitiamur.

Interpestive revocatur) Utro enim commodatum ab initio regis sit urbanitatis, ex postfacto tamen incipit esse necessitas, tandem scilicet, donec usus finitus, & sic in mutuum præstationes convertitur. *Zach. b. c. n. 19.*

Sciatur) Quod si commodatus vitium rei commodatæ igreret, a commodatario

tario vix conveniri poterit. Hahn. *ad Wesenb. b. t. n. 12.* cum enim ita nihil maleficiose egerit dominus, nulla ratio adesse videtur, quate pro beneficio suo damnum reportare debeat. Ludwel. *ad Wesenbec. b. t. n. 11.* Attendendum etiam esse puto, an victim illud sit visibile, ubi alter sibi imparet, quod rem utendam acceperit.

Qut hic) Ut & in aliis causis etollitur.

Utilibus impenfr) Has impensas repetit commodatarius, si voluntate commodantis eas fecerit, aut commodans ejus conditionis sit, ut credibile, cum has impensas facturum fuisset. add. Berger. *b. t. in fin.*

Sit commodatoris) Hoc ita, si commodatarius instituerit actionem commodati contrariam, sic enim electio erit commodatoris, an rem an vero pretium restituere velit. Quod si vero commodatarius velit instituere rei vindicationem, ipsi hoc liberum est, & hoc casu electio non est commodatoris, sed precise rem tradere tenetur. Si enim pretium refundatur pro re amissa, dominium ejus in commodatarium transit. Franzl. *b. n. 60.* Licet Gothofr. *ad L. 17. §. fin. b. t. lit. g.* putet electionem esse penes commodatarium, idque ex ea ratione, quia commodatarius haberet electionem actionum, ergo & retyan.

Vid. L. 11.) Hic dicitur, quod in novo negotio, quod absens non solitus erat facere, damnum gestorem, lucrum vero absentem sequatur: quod si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens pendere lucrum cum damno debet.

Venit praestanda) Fortis ob rem deterioratam aut culpa deperditam; Si enim res ipsa actione commodati patitur, locus compensationi non est; quia species cum quantitate compensari nequit. *L. 1. fin.* hoc enim si permutteretur, aliud pro alio invito creditore solvi posset, quod tamen jura non permittunt. Zanger. *d. Exception. P. 3. c. 2. n. 10. seqq.*

Jure retentionis) Retentio tamen hac tantum ob impensas in ipsam rem commodatam factas, non ob *extremas* debita conceditur; Et sic non extendenda ultra illa debita, quae contraria actione peti possunt. arg. *L. 1. §. C. b. t.* Eatenus enim vera est Regula: *Qui damus allonem, eidem multo magis damus exceptionem.* *L. 17 §. 1. §. de R. J.*

Idaligno animo) Vocatur hic dolus *ex proposito*; alius est dolus *ex ipsa re*, qui citra animum ledendi vitio rei ignorato, vel re immoledge assumpta contingit. In effectu ita differunt, quod dolus ex proposito semper parat actionem, dolus ex re non aliter, quam si concurrat lesio ultra damnum.

Potest excusari) Scilicet dolus *futurus*, quin invideret ad delinquendum, bene tamen

tamen *præteritus*. Quemadmodum & pacta circa modum prestandi dolum valida sunt. C. C. *Seff. 1. c. 4 §. 10. add. Disp. de Cautela abundanti in Contractibus. c. 1. n. 54. seq.*

Culpa est factum hominis inconsultum, eius Unvorsichtigkeit.

Negativa) v. gr. Si me impedit, ne emam. Nam qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quia non facit. Et qui facit, quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere iustus est. L. III. §. 2. J.

Omissiva) Nam & omitendo peccamus, per L. III. §. de R. J. quamvis accurate loquendo omnis culpa in omitendo seu defectu debite diligentie consistit, quia vero omitti diligenter potest, vel faciendo id, quod diligens non faceret, vel non faciendo id, quod diligens faceret, ut circa alia culpa dicitur fieri in omitendo, alia in committendo. Serav. h. th. 16.

Malicia) Sive *versutia*, quæ alias doli malus dicitur, de quo actum super tit. de dolo malo.

Negligentia) Sive *ignavia*. Hæc in specie culpa appellatur doloque opponitur. L. 72. §. pro Socio. L. 1. §. 2. §. Commod. L. 19. §. 2. §. Locati.

Exempla) *Vid. L. 2. §. fin. L. 29. pr. §. L. 50. §. 3. §. ad L. Aquil. L. 7. §. ad L. Cornel. de Sicariis.*

Vid. tamen 15.) Dicitur hic, quod si iudex licem suam fecisse dici debeat, doli precise requiratur, & culpa lata non sufficiat.

Doli enumeratur) Nam accurate dicendo, nulla culpa ex versutia sive malitia, sed omnis ex ignavia sive negligentia procedit, quemadmodum & ipse alleg. *Zafur* facetur, culpam versutis doli machinatione non carere. add. Du. Hopp. ad §. 2. J. d. *Aligar. p. 632. seq. Bockelman h. 2. §. 3.*

Quibusdam delictis) Talibus nimirum, in quibus agitur de damno reſarciendo, quæ etiam lata culpa admitti possunt. Serav. *Ex. 19. th. 21. in f. v. gr. in actione L. Aquilæ*, item, si *transer* factum modum dixerit. Hinc illud non procedit (1) in capitalibus, in quibus doli expresse requiritur, ut in homicidio, adulterio, L. 7. §. ad L. Cornel. de Sicar. L. pen. §. ad L. *Jal. de adult.* (2) in irrogatione infamæ, arg. L. 2. §. 2. §. quod met. caus. (3) in restitutione in integrum minorum. L. p. §. *sen. L. 3. §. de minor.* (4) in privatione feudis, si vasallus Dominum ignoranter cucurbitaverit, Thom. de Thomas. in floribus, LL. R. 150.

Pecuniarium interesse) Quoties ob delictum agitur ad interesse partis, sive ad penam civilem, (id est, conventionalem, non criminalem) toties doli & lata culpa æquiparantur, idem etiam obtinet in contrahibus infamantibus, ubi, si ad restitutionem rei agatur, nihil interest, an lata culpa, an doli commissus, si vero de infamia quaratur, precise doli adesse debet. Quamvis enim doli & lata culpa

pa formaliter differant; ut definitio utriusque ostendit, qui tamen negligentiam tantam admittentes, quanta in hominem integre bonæque fidei cadere non creditur, fere presumitur, negligentiam hanc affectualem, & studio neglexisse ea, que omnes homines curanda esse intelligunt. Struv. *Jur. forens.* L. 3. t. 3. §. 11. Unde, si telus agat ad reparationem damni, nihil interest, an culpa lata, an dolo damnum hoc ipsi datum fuerit, quia utriusque nihil est, quod reum excusare possit, quo minus satisfaciat L. 32. ff. *Depositi*. E contra ubi non ad interesse pecuniam agitur, sed ad poenam infligendam, quorsum & infamæ poenæ pertinet, sic omnino mitius agendum cum eo, qui culpam latam, quam qui dolum committit, cum poena criminalis verum dolum semper præsupponat. Sic tutor, ubi dolum contemnatum, infamis fit; ob culpam non æque. §. 6. de *Susp. Tutor.* Struv. *Exerc.* 19. th. 22. n. 3.

Taxatio) *Duntaxat*, sive *tantum*; Sic depositarius dolum tantum præstat, subintelligitur tamen etiam lata culpa. L. 23. ff. de *R. J.* L. 1. C. *depos.* vii. Dn. Engelbrecht. *Disp. de Culpa Sect.* 1. th. 6. Particula *taxatio* ergo eo tantum respicit, ut excludatur id, quod minus est, non autem id, quod æquale est & majus.

Rebus alienis) In re propria anim nemo culpam committere dicitur, cum re sua quisque abuti pro lubitu possit, scilicet, non intuitu conscientie sed intuitu fori externi, ne hoc nomine puniri possit: sed uti in propriis quoque rebus culpanda, ita in alienis coercenda, per L. 24. §. 5. in *fin.* *Solut. matrim.* Struv. *Ex.* 19. th. 23 & 24.

Debetatur) Quia ista diligentia, quam quisque bonæ paternifamilias suis rebus adhibet, frequentior est, adeoque & illius omisio, culpa scilicet, levis, sæpius occurrit per cit. LL.

Substantiaria) Hoc in materiis disparum generatim observandum, quod culpa non sit aestimanda ex sola voce, sed potius ex *qualitate* materiæ ac negotii desumenda decisio, sæpius enim superfluius hic ponitur pro positivo, & vice versa. Bückelmann h. t. §. 4 L. 20. C. de *Negot. gest.* Et hinc recte dicitur, totam materiam culpam arbitrio iusticiæ casu obveniente relinquendam esse. Struv. c. 4. Conf. Dn. Coccejus in *collat. de culpa contra Struv.*

In concreto) h. e. pro qualitate personæ culpam committentis, & omissione illius diligentie, quam quis alias *ipse* in suis rebus adhibere solet. Hopp. ad §. 2. *J. d. Oblig.* p. 633.

Societate) Inquit hic alter sibi, quod parum diligenter socium elegerit, d. §. *fin.*

Falsissimum) Dolus enim præsumendus est videlicet; Hinc omisio diligentie majoris inducit quidem culpam latam, sed non mox dolum. Breviter: Dolus

presumitur in *culibus*, quatenus lata culpa & dolo equiparantur, sed levem culpam committendo presumi dolum, nihil rationis habet, quia levis culpa nondum dolo proxima, sicut quidem de lata culpa hoc asseritur in *L. 32. ff. de pos.*

C. 2. C.) Habetur hic, quod in dolo esse presumatur, qui rebus suis solvis res depositas misit; Cum tamen rebus depositis non tantam diligentiam, impendere quis debeat, quam suis.

In *dote*) Non in *quantitate*, sed *specie* consistente, nam & hic maritus de dote deteriorata tenetur.

In *abstractio accipitur*) h. e. Debet ita praestari, uti solet diligens paterfamilias.

Adhibere tenentur) Cum enim exactissima haec diligentia ordinaria ipsa sit, inde respectu ipsorum habebitur tantum pro *exacta*.

Significatur) Universale hoc non esse, demonstrat *L. 12. §. 9. & L. 32. pr. ff. de damn. infect.* ibi *omnem diligentiam*.

Remissa) Sic in *deposito* praestanda est custodia, sed expropter non statim culpa levis, multo minus levissima.

Conjunguntur) Quando duo haec conjunguntur, culpam sc. & diligentiam praestare, culpam levissimam praestandam esse dicunt; Verum nec hoc perpetuum est. Exemplum est in allegata *L. 36. ff. d. Actio. Em.* ubi dicitur, custodiam & diligentiam praestandam esse. jam super notum est, in contractu emtionis non nisi culpam levem praestari solere. Si vero ita dicatur: non tantum culpam, sed & diligentiam; vel. non tantum culpam, sed & custodiam praestare, tunc hoc iudicium est, plus quam culpam levem praestandum esse. Respicendum ergo potius, uti modo superius *p. 389. voc. subiecta materia* monitum, ad indolem cuiusque contractus.

44 ff. ad *L. aquil.*) In solo hoc textu culpa *levissima* mentio fit. Licet illa saepe alibi sub voce summa & exactissima diligentiae indigetetur. Hopp. *ad §. 2. J. d. Obligat. p. 634.*

Ejusdem conditionis) v. gr. Si gemma includenda sit anulo, quam accusatus auferret sine damno includere potuisset, hoc si ab alio aequae commodae non fiat, culpa levis commissa dicitur, quatenus ille omnem diligentiam adhibuerit.

Conventionient partium) Culparum enim praestatio ad *naturalis* contractus pertinet, quae pacto mutari possunt. Ergo potest quis ad majorem vel minorem culpam adstringi, prout sua partes inter se convenierint. arg. *L. 7. §. 7. ff. de pact.*

Vid. tamen §.) Dicitur hic, maximam non posse pacisci; ut solum *dolum* pra-

praestet, nam sic culpam non praestaret, facile muneris reidi presteret indolentia; Et sic casus quidem specialis ob favorem donis hinc continetur, cum tunc tantum praeda valeant circa doctem, quae ejus causam non reddunt deteriore. *L. 14 ff. de Pacht. datat. C. C. Sect. 3. c. 2. §. 14.*

Ubi nota) Brevius haec ita proponuntur: *Quoties contractus acceptantis tantum gratis celebratur, toties ex eo praestanda est culpa levissima: quoties vero dantis, culpa tantum lata: quoties utriusque gratis, culpa levis, per Reg. in L. 5. §. 2. et L. 12. ff. h. t.* Verum haec regulae procedunt, si res in contractu interveniant, non si factum, ubi non ad utilitatem personae, sed ad fidem facientis respiciendum.

Summam diligentiam) Ratio consistit in equitate, quae vult, ut qui aliquid in sui commodum tantum accepit, summam quoque diligentiam adhibeat, ne alter pro beneficio datatum reportet. *Zach. b. t. n. 2.* Exceptio est in *L. 5. §. 10.* si commodatum in gratiam commodantis datum, ubi non nisi ad datum praestandum obligatur commodatarius. *Brunnem. add. L. 5. n. 12.* cum enim ut commodatarius non tam accipiat, quam praestet beneficium, ratio quoque non vult, ut tam arcte teneatur. *Zach. d. l. in fin.*

Præstat) Cum enim pro lubens revocari possit, imputet sibi concedens, quod tandem rem alteri reliquerit. *Dr. Engelbrecht. Disp. de Culpa, Sect. 2. tit. 54.*

De dolo tenetur) Quia nullam utilitatem inde habet.

Solutus dantis) Haec regula salit in commissione facti, sive susceptione alieni negotii hoc enim diligentissime expediendum, & sic vel levis vel levissima culpa praestanda, illa quidem in ejusmodi negotiis, ad quae compelli poteram auctoritate publica, v. gr. in tutelis; Haec vero in negotiis voluntario receptis, ut in mandato & negotiorum gestione, cum culpa sit se immiscere rei ad se non pertinenti; Ergo re vel non immiscetur, vel diligentissime expectas, vel pacto tibi consultas, te ad culpam nolle teneri. *add. Boeckelmann. b. t. §. 2.*

Omnia eventum) Hoc pertinent inundationes, nix immodica, ventorum violentia, locustae. *L. 12. locat.* Ut & si fenum madidum in horreis reconditum incendium exciterit. *vid. Disp. de incend. cas. pos. §. Th. 6.*

Præcaveri) Imo nec præcaveri, dantur enim casus qui præcaveri potuissent, si potuissent prævideri. v. gr. si quis in latrones incidat.

Ignorantiam humanam) Ob quam præcaveri non poterat. Sic ergo furtum etiam violentum præcaveri potuisset, si potuisset prævideri.

Infirmiratem humanam) Ob quam non poterat præcaveri.

Non semper) Nisi in genere omne periculum in se receperit.

Quale vero periculum) Regulariter si quis ad culpam latam vel levem com-

tum obligatur, tunc si *pericula* quoque mentio fiat, culpam levissimam intelligatur. Id unde etiam exultant, quod si quis ad periculum se obliget, semper unus culpe gradus amplius præstari debeat, v. gr. commodum periculum protrahens tenetur ad culpam levissimam, verum ob materię diversitatem perpetuum hoc non est, & vox Germanica die *Gefahr* vix aliam a casu fortuito significationem habet, præcipue si pericula universalia addita sit.

Non excluduntur) *Aditus* quidem hoc applicari nequit, quia hic transferatur dominium, & sic quoque omne periculum. Hopp. *ad §. 2. J. d. Obliget. p. 436*. In stipulatione tamen, si species promissa, & illa casu perierit, hoc obtinet, quod scil. promissor propter casum liberetur.

Proceffit culpa) Qualis casus *mixtus* alias dici solet.

Mora) Quis post moram periculum est morosi. Nisi ex iusta aliqua causa rem retineat, arg. *L. 2. ff. de Usur.* vel res penes alterum, licet tradita, nihilominus peritura fuisset *L. 14. §. 1. ff. Deposit.* modo tamen aliter eundem non voluisset & potuisset interea distrahere. Ubi autem mox receperisset pecuniam; aut, si fide habita vendidisset, emtorem haberet obligatum ad pretium.

Dissentiant) Si scil. casus sit *insolentissimus*, ubi ipsa æquitas videtur liberare promissorem, quia de tali casu nec in genere cogitare potuit. Exemplum est in *L. 13. C. Licit.* de elaci locustarum perniciē. vid. *Un. Hopp. Diss. ad h. L.*

Tradita) Quia res quasi viulitur vendita, & ita periculum quoque translatum; tandem hoc commodum habet alter, qui rem æstimato accepit, quod illam vendere possit. Exemplum in fundo doctali æstimato. Tali enim casu alter est dominus quantitas, quantitas vero non perit, *L. incendium. II. C. Si certum pretium*.

Taxationis gratia) h. e. Ubi quidem ipsa res restituenda, sed æstimatio hoc sine a qua, ut constare possit, an æque bonis, an vero deteriorata restituatur, & per consequens, de quantitate deteriorationis cōsuet, illo præsertim casu, si res per culpam perierit. Et hoc sine in dubio adjecta censetur æstimatio in illis contradicibus, in quibus non de dominio, sed tñs transferendo agitur, e. gr. commodati, locati &c.

Dicit) De quo tamen dubito, æstimatio enim non mutat naturam obligationis, quoties in specie res ipsa restituenda, cum sic alter debitor species maneat, jam autem notum est, interim species liberari debitorem, non autem debitorem quantitatis aut species æstimato. *L. II. C. Si cert. pret.*

TIT. VII. IV. C. 24.

De

Pignoratitia actione, vel contra.

*F*Uit de re) Explicatur hoc inferius in libro 20. tit. 1.*Civilitas*) v. gr. Quod iure promissum.

Pignoris vinculo) Sive debita. Ergo quamdiu debitum non solutum, pignoratitia actio non nascitur, nec illi antea praescribitur, etsi illi tota res elapsi; Quod si vero debitum solutum, jam quia nata est actio, praescribitur. O vanis. Tr. d. A. P.] *Sec. 3. membr. 1. axiom. 1. n. 2.* Famofum exemplum solvendi pignoratitiae post 400 annos instituta habet Brunnem. *Consil. 130.* 1. 1. ad civitatem Lubecensem in relatione civitatis Möllen facta a Duce Saxo-Lobovigico.

Bona fides) Quia bilateralis.*Accessorius*) Quia nullum pignus, ubi nulla principalis obligatio.

Est consensus) Interdum tamen etiam pignus a Magistratu constituitur, si iudex ex instrumento liquido & garantigato immitat creditorem actus iur in bona debitoris. Brunnem. *L. 10. b.*

Obst. 1. nr.) In his textibus generalius capitur vox pignoris, ut simul hypothecam comprehendat. Eßkeimann. *b. 2. §. 3.*

Res poss. ssa) Verum hoc omnino est, quoad ipsam rem, nam hanc animo sibi habendi non possidet; quantum vero ius pignoris concernit, eatenus creditor civiliter possidere dicitur. *L. cum t. sat. 15 §. 1. ff. ex quo dsc. p. 5. Declf. 92.* remedia possessoria ipsi tribuit, quod potissimum intelligendum de recuperanda possessione a rapto. Br. ad *L. cit.*

Tutari auctoritate) Scilicet non hoc effectu, ut pignus retinere possit in suam securitatem, sed ut ipse iterum obligetur debitori, ne alius contractus claudicat.

Obiectum) Qui, quid potest alienari, illud quoque poterit pignori dari, & contra. *c. 1. l. 9. §. 1.*

In commercio) Hoc ipso excluduntur res, quae vel natura oppignorationem respiciunt. ut res sacrae, religiose, sanctae, *L. 3. C. qua res pignor.* liber homo quamvis si iur. fam. *L. 6. C. d. 1.* vel lege, ut res religiosae, *L. 1. §. 1. ff. qua res pignor.* minorum, fundus dotalis, *L. 2. C. de relig. t. sum. fun. L. 3. C. qua res pignor.*

Incorporales) Nam & iurisdictio & jus venandi oppignorari possunt.

Aliena) Nec obstat *L. 2. ff. b. 1. ibi: nihil te egisse constat.* Intelligenda enim de constitutione iuris in re, non vero de constituenda obligatione inter de-

bitorum & creditorem. Exceptiones tamen habet Strach. *Ex. 4. ad §. 7. Tb. 22. in L. 15. §. 1. ff. de Pignor. & Hypoth. L. 4. C. in quib. caus. pign. vel hypoth. tunc. contrab. l. 1. §. 5. C. si res aliena. Pignor. dat. add. Dn. Pagenstecher. b. l. manipul. 3. p. 106.*

Competas) h. e. Ut accipiens soluto debito illam rem restituere tenetur, non vero ut res ipsa pignori nexu afficiatur, aut accipienti jus aliquod in re acquiritur. Sic enim res aliena non potest pignori dari. *L. 20. ff. de pign. act. & tot. tit. C. si res aliena.*

Non acquiritur) Et sic in effectu jus pignoris non nascitur.

Contraria datur) Ut aliud pignus constituat, nisi tamen creditor rem alienam sciens pignori acceperit. *L. 16. §. 1. b.*

Solvendo sit) Sufficit enim quod creditor in pignoris constitutione deceptus sit, & ita non sit securus. Melius enim omnino est, insistere rei, quam contra personam expetiri, quia plus cautionis in re, quam in persona, si scilicet sit res certa. *L. 25. ff. de R. J.*

Antichresis) *antichresis* significat mutuum usum.

Talis) Quando nimirum pecunia gratuito mutuo data, hoc est, de usuris solvendis nihil actum, pro debito tamen pignori datus est fundus fructum ferens, ubi tacite hoc ipsum actum videtur, ut jure antichretico creditor fundo uteretur, sive ut fructus loco usurarum & compensationis cujusdam retinere liceat. *L. 1. ff. in quibus caus. pign.*

Admodum) Quod igitur legitimas usuras excedit, illud forti detrahitur, & sic hac quotannis minuitur.

Excessu) Cum enim uno anno minus percipi possit, quam slio, ob dubium hunc eventum excessus aliquis fructuum toleratur. *Rauchb. P. 1. quest. 20. n. 38. Carpov. P. 2. Cons. 30. Dis. 40. n. 11. 12.* quo casu quandoque respici solet illam quantitatem, qua pradium locari potest. Ut & respectus habetur ad communem valorem, aut de Land-Taxa, ubi melius aestimatio adsumitur.

Non subsistit) Sed excessus forti detrahitur, & sic quotannis forma diminuitur, ne alias contractus hic usurariam pravitate contineret, arg. *L. 14. C. de Usur.* Quae de causa etiam de fructibus perceptis & percipiendis reddende sunt rationes. *L. 3. C. b. add. Brunnera. ad L. 17. C. de usufr. n. 7. vid. tamen Tr. d. A. F. J. de R. 3. memb. 5. §. 34.*

Acquiratur) Non attento, cujus a estimationis sit pignus.

Ex ipsa causa) Quia delictor pecunia indigens & satisfaciendi media non habens facile in quodcumque pactum consentiret. Nec obstat, quod quisque reum suarum liber sit moderator atque arbiter, *L. 21. C. mand. procedit enim tantum*

tummodo, quoties plena agendi libertate aliquis gaudet, & non necessitate urge-
tur ad ineundum contractum. Et quamvis alias quis penitus rem suam alteri
donare possit, in necessitate tamen constitutus liberalis non praesumitur. *L. 18. ff.
de adim. Legat.* Quemadmodum nec illud, quod semel in pignoris constitu-
tionem consentiens, ipsi nocere potest, cum inopia facto ad quodcumque pactum
ineundum inducere eum potuerit. Müller. ad Struv. *Tb. 53. b. lit. 3.*

In pignoris.) In emtione ergo licitum est. Ratio diversitatis, quod hae
Lex in pignore veteri dominium auferat, in emtione conservet. Hic saepe pro
minima pecunia res acquiritur, in emtione vero recuperat rem venditor eodem
pretio, de quo inter eos ab initio placuit, nam ita in emtione eligitur ad hanc
conventionem emtor, ut hic debitor ex indigentia pecuniae. Brunnemano. *L. fin.
C. pass. pign.*

Reprobavit.) Iniquitas in hoc consistit, quod pignus plerumque *majoris* pro-
til sit, quam debitum.

Wurtembergicum.) Ut & Reform. Polit. de anno 1777. tit. 10. §. und Dietrich
MAN 10. Apud Danos tamen receptam esse legem commissoria, testatur Albert.
Cranz. *l. 10. Saxon. c. 26.*

Ex intervallo.) Scil. post creditam pecuniam; simpliciter enim repro-
batum est hoc pactum, quia & hoc casu metuit debitor, creditorem eo citius re-
vocaturum pecuniam, si in hoc pactum non consentiret, Brunnem. *L. fin. &
pass. pign. n. 2.* licet contrarium velit Neguzant. *de pignor. p. 4. princ. 3. n. 2.*
Bachov. *ist. loc.*

Fidejussore.) Ut scil. huic non soluto debito pignus cedat. Eadem enim hic
resultat lexio, quam si ipse creditor sub lege commissoria pignus caperet, vid. Pi-
nell. *de Rescind. vend. P. 2. n. 31.*

Per L. fin.) Respondetur: Conventum esse, ut emta fidejussori essent pro-
dia, creditori oppignorata, justo pretio constitimendo, cum in solutione cessasset
debitor, & debitum a fidejussore exactum fuisset. Dn. Berger. *b. 1. quæst. 3.*

Accesserit.) Quia juramentum hoc est contra leges, & sic nullum; *L. 5. C. de
Legibus.* insuperque videtur esse vinculum iniquitatis. Carpz. *p. 2. c. 30. d. 43.
n. 3.*

Servandum.) Implementum enim hujus juramenti non involvit in ipso ju-
rante periculum solutis aeternae, nec per se moraliter hoc pactum turpe est, cum
cuiuslibet sit, partem pignoris alteri donare; Gal. *l. c. 10. 40. n. 4.* Quia
tamen alter contra L.L. hoc modo lucrum capit, relaxatio hujus juramenti per
potest, citra tamen altera parte & causa cognita. *C. 1. X. de Jurjur.*

Status.) Regulariter quidem omne illud negotium, quod accedente jura-

mento subsistit, etiam accedente statuto subsistere potest, restringenda tamen erunt ejusmodi statuta ad certam aequitatem regalandi, ne nimium laedatur debitor; Et sic quodlibet praeter item materiam statuta valere possunt, si illarummodi debitoribus praeter hoc inveniatur, qui non nimia necessitate preditionis, prout exemplo Damiante prolatum est.

Limitatio) In eo scilicet casu quando pactum hoc ab iniquitate liberatum, ut si non a loco magis pigoris & debiti inaequalitas. Similis huic pactio est illud, quo debitori rem obligatam restituere non liceat, siue ita simpliciter inter contrahentes conventum, siue potestas restituendi ad certum tempus sit restricta, cuius est illud, debitor si postea rem restituendi jam non sit. Da. Engelm. *h. tit.* 20.

Omnino solutio) Quia licet emptioni - venditioni et pignus comparatur, & omnis laesio excludatur, debitor cum tantum recipiat, quantum ultra debitum ex vendito pignore percepit creditor. *L. F. C. de distract. pign.* Id autem, quod amplius est in pignore, *Hypotheca* in jure nostro vocatur *solutio*. *L. 20. ff. qui pot. in pign.*

In solutio dicitur) Solutio dicitur actio, per quam iusta est mancipio & restitutione rei sua restituta, vel *solutio*. *lib. 5. R. 20. per tot.* Da enim alius dicitur, qui plus pro eo, quam pignus accepit, crederetur non conceditur retentio, puta *vis, Met. p. 1. de v. u.* Si in pactum est, ut creditor loco solutionis ad certum tempus pignus restitueret, quo pacto fluxu illud debitori restituitur.

Solutio Se. *Hypotheca*.

Ratio) Actio *hypothecaria* datur creditori ad persequendum pignus debitum non iam soluto. *Pignoratitia* vero datur debitori ad repetendum pignus debito soluto.

Hec vero) *Pignoratitia* scilicet.

Directio) Actio directa vel opponitur contrariae vel trini. Priori exi actio directa fundatur potest in directam & unam, ubi illa ex verbis legis, haec ex ratione sit.

Nisi sit) Se. quod actio *primum*, supposito enim contractu, non potest non adesse actio; sed non quando actum *secundum* siue actionis exercitum. Unde vix nata dici poterit haec actio ante solutum debitum, nam causa, ob quam creditor ad restituendum tenetur, est solutio, & inde dependens pignoris liberatio. Cessante igitur causa, cessabit effectus.

Intentari potest) Ex sic etiam praescriptio hujus actionis non coarctatur, nisi a tempore soluti debiti, quia antea cum effectu agere non potest. *Gail. l. 2. ubi. 18. n. 4.* hinc nec mille annis praeteribitur. *Brunnem. ad L. p. ff. h. n. 2.* Solutio vero debito expirat 30 annis.

Consequenter) Ex ipsi debitum solutum.

Utilis datur actio) Quia post adeptam possessionem ex hypotheca sit pignus, & ita non amplius agitur ad consequendam possessionem, sed ad distrahendam pignus.

Prætoris) Quod per *l. i. in fine* ob contumaciam alterius constituitur ex primo decreto.

Actioem in factum) Alii vocant hanc *implorationem* officii iudicis; Alii vero concedunt conditionem ex *L. fin. C. de Prætor. Pign.*

Et heredes) Non quatenus possessores sunt, sed quatenus eos congruus defuncti stringit.

Contra tertium possessorem) Quia ex contractu, & sic iure personalis est; si tamen tertius ille sciens rem non creditoris, sed ipsi saltem oppignoratam esse, nihilominus acceperit, de dolo conveniri possit.

Obj. cap cum contra) Singulare hoc est de Jure *Communi*, quod hic actio pignoratitia contra tertium datur, & sic pignus ab ipso repeti possit, vid. *Mev. p. 5. D. 343. in fin.* ubi hoc in praxi ex equitate observari dicit, ne debitori difficultas reddatur rei suæ persecutio. Hoc vero fieret, si non pignoratitia actio, sed rei vindicatio instituenda esset, ob difficilem dominii probationem. Dubitant tantum quæ actione. *Hahn. ad Wesenb. b. 1. n. 7.* putat implorationem officii iudicis vel conditionem sine causa hic locum invenire, atque aliter. Alii dant conditionem ex *d. c. cum contra X. de pignor.* Hoc certum, vindicare rem meam semper posse a tertio, sed sic probare debeo dominium, quod secus in actione pignoratitia, quæ inde longe facilius, vid. *C. C. f. 2. c. 4. §. 24.*

L. 4. §. f. b.) Non dicitur hic, quod pignoratitia actio competat, sed quod debito creditori primo soluto utraque & persecutio & retentio in secundo cesset creditore; sic potius hic supponenda vindicatio pignoris respectu tertii. *Berger. b. 1. q. 40.*

Periculis debuit) Periculosum ergo est, contractum pignoratitium inire, quia creditor ad rationes etiam de fructibus *percipiendis* tenetur. Melior itaque est contractus *retrovenditus*, scilicet in hoc, quod non teneatur ad rationes emtor, sed omnes fructus suos faciat; non vero melior ratione periculi, quod sustinet hic emtor, non vero creditor. Posset tamen retrovenditio fieri, ut periculum maneat penes venditorem. Consultum etiam est, ut creditor earet sibi pro certo pretio locari prædium oppignoratam, vid. *C. C. Sess. 2. c. 4. §. 22. seq.* De cætero, quamvis hæc, quæ de creditore simplici hic habentur, usæ fore etiam ad creditorem *antichreticum* extensa, quod nimirum & hic ad fructus percipiendos obligetur, quoad veritatem theoreticam tamen de hac opinione dubito; Nam *L. 3. C. b. 1.* intelligenda, si pignoris usus expresse non concessus;

alia etiam sicuti rem suam quis minore pretio locare potest, ita nil ipsi obstat, quominus & in vicinam usuatam praedia usum pro minori quantitate fidei um, quam inde percipi potest, concedere valeat. vid. *L. 14. C. d. usur.* Conf. Tr. de Actiou, §. 1. c. 5. §. 35.

Domini) Ob generalem regulam: *Illi, a quo causam habeo, non possum opponere defectum domini.*

Se esse illius dominum) Quia cui vindictio datur contra possidentem, illi multo magis danda erit exceptio. Supponebam tamen jus domini esse liquidum. Et hinc a quo causam habeo, illi non quidem opponere possum exceptionem domini *alium*, bene tamen *proprii*, modo dominium iam conuenienti probari possit.

Quasit) v. gr. Si rem oppignoratam auctori locauerit.

Poss moram) Quia est contractus bonae fidei. §. 22. *J. de Affirm.*

Ante moram) Si sc. creditor pignore usus sit, antequam solveretur debitum, ubi quidem nondum est in mora restituendi, interim tamen nec facultatem utendi habuit sine permissione creditoris.

Vid. 6.) Si creditor plures fundum pignoratim vendiderit, & id faceret, usuram p. adare debet, sed & si ipse usus est, uti verba Legis habent.

Ortl. 40. §. f.) Verba illa. *Nec quicquam amplius*, non sunt exclusiva, sed oppositiva respectu praecedentium, regulariter enim nihil amplius restituit quam pignus, quod si tamen mora commissa, vel damnum datum, salva manet petitio ad interesse.

Vel culpa) Inde si creditor minus fidum nec idoneum nuncium eligit, eique committit pignus debitori transferendum, cum a delatore non esset nullus is creditor, nuncio debitori pignus non redente, eo nomine delatori obstringitur creditor, quia mala electio est species culpae. *L. 11. ff. commod.* Lauterb. *dissert. de numt. Tb. 55. n. 1.*

Levi scil.) Quia utriusque gratia pignus datum. add. Pagenstech. *b. l. manipul. 1. scilicet. 33. p. 46.*

Prohibetur) Quia casus hic debitori cuiquam domino nocet, *L. 6. C. 1. C. b. r.*

Pro culpa) Scil. in hoc contractu, ubi culpa levissima non praestanda. Aliud in commodato, ubi & ista praestanda.

Vid. Corpz.) Jure Saxonico creditor, pignore sine culpa sua perditio, creditum a debitore ulterius exigere nequit, Landrecht *lib. 5. art. 5.* quod a nonnullis generaliter extensum fuit, ut pignore amisso cesset repetitio. Quae tamen haec dispositio non tantum Juri Civili, sed & juri naturali repugnare visa fuit, & pro-

proat Calch. *dec. 7. n. 79.* dicit, contra omnia jura mundi est, inde dispositio juris civilis approbata, per Const. 26. p. 2. vid. ibi Carpz. *dis. 1. §. 3.*

Occupaverit) Hoc i. poenam, quod ipse sibi ius duxerit, Nisi tamen, potestas occupantis, si ipse contra iustitiam, vel pactum de ingrediendo obligationi insertum, sic etiam iura facere non dicitur. *L. 3. C. d. pignus.* modo tamen & hoc casu debitor non resistit, vid. C. C. *Seff. 2. c. 1. §. 36.* tunc enim contra resistentem opus est auctoritate Judicis.

Repromittere) Sci. si imposterum apparuerit, dolo quid commissum in pignore restituendo, se hoc velle refundere.

Adre. Summ. Si sci. plus de iure consecutus, quod in iure nostro vocatur *hyperoteca*, *L. 20. §. qui pot. in pign.*

Nondum solutus) Imputet enim sibi creditor, quod emtori fidem habuerit, id quod debitori, soluto debito, pignus repenti obesse non debet.

Contra emtorem, h. e. Si emtor pignori pretium integrum non solverit, non potest creditor debitorem ablegare ad ipsum emtorem, ut ab eo superfluum petat, sed ipse creditor satisfacere debet, vi contractus pignoratitii.

Ad rem interesse) Idem est, si non observatus pignoratitibus debitis pignus distraxerit. Unde semper consultum est, ut pignora vendantur *iudicialiter*, iuxta debitore, ut praesens sit & pignus bonae fide vendi videat.

Præcise restituat) Quia res ipsa est in obligatione.

Manu militari) Minus militaris duplex est, *castrensis* & *non castrensis*: Hæc est apponitorum & stipulatorum, quibus omnes iudices armati trant, & hæc hic quoque intelligitur, Illa vero est militarium iuricum, quæ manus in executione privatarum causarum prohibita *L. 1. C. d. offi. militar. p. 11.*

Quæcumque modo) h. e. per quamcumque satisfactionem, siue illa solutio fuerit, siue debui remissio, quin & si servos oppignoratos male traxerit, aut debitor verit, vel si prostituit ancillam, tunc enim illud pignus solvitur. *i. L. 24. §. fin. b.*

Ratione interesse) Si creditor forte damnum in re oppignorata det, ad cujus reparationem etiam ante solutum debitum agi potest.

Post 30. §. 40.) Ante solutum debitum enim actio hæc nata nondum est, actio vero non nata non præscribitur. Tr. d. A. F. J. *Seff. 3. membr. 1. axiom. 1.* add. Pagenstecher. *b. 1. manual. 3. p. 108* Post oblatum autem vel solutum debitum actio pignoratitia nascitur, & sic etiam ordinario tempore 30 annorum præscribitur. Tr. d. A. F. J. *d. 1. n. 2.*

Fideliat. Pat.) Est ibi casus de antiquis oppignorationibus Statuum Imperii, quod illæ non facile retractandæ, ne novis modibus ania detur, quod tamen

restringendum est ad oppignoraciones dubias & illiquidas. vid. *Strauch. diff. de oppignoracionibus imper.*

Vid. tamen Jacobsz.) Hic existimat prescriptioni locum esse, cum facultas habendi pignus ex contractu descendat. Respond. quod possem retinere pignus, non est ex contractu, sed quod si retinere velim, creditor ad reddendum obligetur; nunquam enim fore in contractu exprimitur, debitorem debere retinere pignus, sed hoc ipsius arbitrio relinquatur.

Secundaria) Nam est contractus bilateralis, ubi unus principaliter, alter vero secundario obligatur, seu ex consequenti, si scil. vel expensas fecerit, vel damnum inde sustinuerit.

Causa ubi) Breviter: datur ad *indemnitatē*, uti omnes alie contrarietiones.

Vid. tamen 36.) Habetur ibi casus, ubi res pluribus oppignorata tam pretiosa est, ut omnibus sufficere possit, ubi, quia creditoris damnum non versatur, hæc actio locum non habet.

Furti) Si nimirum quis pro constituto pignore aliquid vilius substituat. *Brunnem. ad r. L. 36. n. 1.*

Nisi fecerit) Quo casu simpliciter ad reparationem damni tenetur. c. *L. 61. Necessarius*) Licet sine *modica*, secus ut in *commodato*; Ratio diversitatis, quia in commodato utilitas ad solam commodatarium pertinet, hinc ille in compensationem commodi modicam impensam sustinet ex pignore vero percepta utilitas omnis sorti imputanda. Inspiciendum tamen hic iudici, ne delicatus nimis debitor neque onerosus creditor audiat. *L. 25. in fin. b. r.*

Vid. etiam) Si aliqua res vendita sit & earum nomine evictio a creditore promissa, ille reliqua potest retinere, donec sibi de periculo evictionis satisfactum.

Uti possit) Si forte pignus ad debitorem pervenerit, antequam impensarum ratio habita.

Tacito) Tacitus tamen hic consensus locum non habet, si dominus *pauper* sit, etque propter tales expensas facturus non fuisset. In contractu pignoratitio vel Antichretico communis cautela est, ut creditor interdicitur, ne quicquam edificet sine consensu debitoris.

Ex circumstantiis statuit) Maxime hic ratio habenda debitori, an ille huius conditionis sit, ut inde presumi possit, ipsum tales impensas facturum fuisse; exemplum vid. in *L. 25. b.* quod si enim expensæ tales debitoris conditioni non conveniant, creditor contentus esse debet, si illas expensas salvo pignore tollere possit.

possit. *L. 31. ff. d. R. V.* ubi tamen debitor potestatem habebit, tantum offerendi, quantum res destituta valeret.

Vid. Gall.) Existimatic, melioramenta immodice facta non esse restituenda, quia non dicuntur utiles impensae, quae tam magnae sunt, ut dominus cogatur rem habere pro derelicta, sed in fraudem domini facta esse intelliguntur; ubi hoc observandum commendat, adversus potentes hypothecarios, qui sumptuum magnitudine dominum a restitutione excludere, et sibi quae proprietatem domini acquirere cupiunt.

Alios casus) Hoc pertinet, si pignus ad debitorem sine factio creditoris pervenerit, tunc creditor agere potest actione contraria ad repetendum pignus, cujus rei elegans exemplum est in *L. 3. ff. b. t. de pignore per fenestram ejecto a debitore*, ut ab alio interceptatur. Idem obtinet, si debitor pignus precario rogaverit, et postea restituere nolit. *vid. L. 12. ff. §. 3. b. t.*

LIB. XIV. TIT. L IV. C. 25.

De

Exercitoria actione.

Nota qualitate) Commodius diceretur: est nova qualitas superaddita actioni, quae resultat ex contractu cum magistro inito. Regulariter enim actio ex contractu datur tantum contra contrahentem, non tertium; quo ergo ex magistri contractu conveniri posset exercitor, Praetor qualitatem quandam actioni ordinariae superaddidit, ut illa qualitas indicio esset, contra tertium agi, v. gr. actio locati exercitoria, actio venditi exercitoria, &c. Qualis itaque actio directa ex contractu oriunda, talis etiam est actio qualificata sive exercitoria, *Frank. n. 6. b. t.*

Ex contractu) Qualicumque, sive cum verus, sive quasi contractus sit, nihil interest.

Navis) Navis hic intelligitur non maris solum, sed etiam fluvialis, sive in stagno aliquo naviget, sive schedula sit, nostris em. *ff. l. 1. §. 6. ff. b. t.*

Præpositionis legem) Ego qui caute contrahere vult, præpositionis legem prius exhiberi sibi curet, si ipse habende. Instruccion oder Ordre.

Adversus Exercitorem) Hunc dicimus eum, ad quem omnis navis questus pertinet, sive sit Dominus navis, sive a domino navim per exceptionem vel ad tempus vel in perpetuum conduxerit. *L. 1. §. 7. ff. §. ff. b. t.*

Perpetua) Licet hac actio exercitoria praetoria sit, quae alias anno expirat

Non obligator) Quia non ad contrahendum non p. xpo fit, sed tantum ad *interdum*, & tenendum, p. d. lo. eos curare d. ut. l. 1. §. 2. b. Vo-
catur, de Mat. 7. c. d. h. d. *legationis facta alius* c. 3. v. 135. f. 99.

Non obligat) Unde magister propositus ut carnis mercibus hanc locet, puta legumini, canab, si marmonibus vel alimenter locaverit, dicendum, non teneri exercere: *L. 1 §. 12 v. ff. sed et. ff. b. t.* Nam qui excessit mandatum, aliqd quid facere v. letur, etia v. s. idum est. *L. 1. in pr. ff. mandat.*

Non obligat) Unde magister propositus ut carnis mercibus hanc locet, puta legumini, canab, si marmonibus vel alimenter locaverit, dicendum, non teneri exercere. *L. 1 §. 12 v. ff. sed et. ff. b. t.* Nam qui excessit mandatum, aliqd quid facere v. letur, etia v. s. idum est. *L. 1. in pr. ff. mandat.*

Captivus) Quæ R. ut v. i. a sensus torquenti possit, contra illam enim faci-
cienda interpretatio, qui patet loqui cæcæ, *J. 30. ff. de part.*

Datur Cautela in e. l. foler, ut creditor a magistro suo cavere curet, se in refectionem navis accepisse pecuniam. L. 7. in pr. ff. de. Neque enim allegare sufficit, si allegatum non probetur. per L. 1. in pr. ff. si quadrup. paup. scisse dicitur.

Alia versat) Hoc singulare hic est, ob favorem promovendæ navigationis. *Alia* enim, ut *altio* de in rem verbo locum habet, non sufficit pecuniam ad necessarium usum datam, & alterum quoque solitum fuisse vertere, sed re vera versa esse debet. *L. 10 § 4. ff. de in rem verso.* Brunnum *L. fin. b.*

per averſionem) Quid ſit navem per averſionem conducere, declarat Brunn, ad l. i. §. h. t. u. r. §. ſi ſc. qui conduxerit navem empti in unaverſum, h. e. qui navem conduxit ad certum ſc. Hiſpanicum, Belgicum, ubi ipſi liberum eſt, navi mercem imponere, quaſcunque voluerit, non ſub certo onerum numero, ubi onus locum ſentit, & ſic quoque dantur in moribus, Germanice dicitur *überhaupt*. val. Zurf. n. 1. de ſc.

Pro rata) N. a tamen actione exercitoria, sed actione directa ex contractu celebrato, quoniam sibi invicem magistri non videntur, d. L. q. Limitatur, notantes tacito contractum, qui solus tenetur. Subjunctio utri convenient, ut sibi invicem magistri loco essent. Lauterbach. Ex. ad Tb. 2. quo casu actio exercitoria dabitur.

In solidum.) Hoc iam universis gratis receptum, licet plures illi ex antiquis patribus excusant navem: ne in plures advectiones diffundatur, qui cum quo magistro contrahit. Aliud, si *delictum* commiserit nauta, ob quod plures exteriores tamen teneantur pro eo.

ta, de quo casu etiam loquitur alleg. *L. fin. Berger, h. t. qu. 2. ad delinquendum* enim prepositus non est.

Communī dividendo) Vel curet sibi cedi actionem a creditore, cui solvit.

Bodemerey) Contractus *Bodemeria* est, ubi quis credit pecuniam sub periculo, si navis salva redierit, propter quod etiam gravissimas usuras percipit, *es wird ihm verpfändet der Boden des Schiffs*; Nave enim pereunte, nihil recipit. Tr. d. A. F. J. *Sectio 1. membr. 7. §. 25.* Hic contractus est species aliqua Assurationis ipsius navis. Conf. *L. periculi pretium §. ff. de naut. fan.* ubi nave pereunte asscurator praestat pretium mercium peremtaram, nave redeunte percipit usuras gravissimas. C. C. f. 3. c. 5. §. 27. *seqq.* Actionem, quae inde oritur, asscuratoriam vel averti periculi dicunt, *Disp. de Jura Navium c. 4. num. 59.*

Contra patrem & dominum) Nam in eum, in cujus potestate est exercitor, iudicium datur, de eo, quod cum exercitore gestum. §. 2. *Inst. quod cum eo, qui in al. pot.*

Servum vero nunquam) Quia non est capax jurisdictionis, & sic nec obligationis.

Auctoritas) Debet enim obligari; Atque sine hujus auctoritate obligari nequit.

Pupillus) Quis factum tutoris est factum pupilli. *tot. tit. ff. Quando ex fact. tut. pupill. tement.* Quod tutoris factum tamen pupillo non ulterius nocet, nisi quatenus tutor solvendo, ut ab illo suum repetere possit.

Cum ipso magistro) Hoc tamen facere tantum potest durante officio. Conf. *ad tit. ff. d. tutor. et tunc. n. 4.* finito officio vero non aliter, nisi magister proprio nomine contraxerit, aut pro contractu fidejusserit, *Carpz. P. 1. c. 20. def. fin.* aut contrahens ignoraverit, quis esset exercitor. *Serv. Jpr. forens. lib. 3. tit. 19. §. 7.*

Directa actione) Sc. ex illo contractu immediate resultante, qui principaliter cum ipso magistro gestus, dum enim magister principaliter contraxit actione quoque ordinata ex illo contractu tenebitur, sed contra exercitorem qualitas exercitoriae actionis a Praetore superaddita. Sic ergo, si quis magistro quid vendiderit, dabitur contra eum actio venditi exercitoria. add. Tr. d. A. F. J. *S. 1. membr. 2. §. 12.* unde haec derivata, illa vero nativa audit. *Wesenh. in §. 2. n. 3. Inst. quod tutem, qui in al. potest.*

Directio) Haec actio directa tamen revera est utilis, cum ipse exercitor non con-

contraxerit; Quamvis in effectu juris inter actionem directam & utilem nihil interfit. *L. 47. §. 1. ff. de negot. gest.*

Contraxerunt) Contrahentes enim cura principali nullum negotium gesserunt, sed tantum cum ejus magistro; Ab hoc itaque cedendæ actiones principali. Nec principalis horum fidem secutus dici potest, cum ipsi non confiterentur, cum quo magister navis contraxerit.

Potestate) v. gr. Si servum præposuerit navi, vel filiumfam. Hi enim potri vel domino acquirere possunt actionem.

Conceditur) Is enim, qui cum magistro contraxit, exercitoris fidem sequitur, quia novit ejus incuitu contractum celebrari; Ipse vero exercitor fidem sui magistri sequitur, quia illos non novit, cum quibus magister contrahitur.

Apratore) Sed contra magistrum actione vel locati vel mandati experiri debet exercitor, l. etiam curabit sibi a magistro cedi actiones.

Annona) l. c. si navi annonariz quis præfectus fuerit, dem Problonti *Schiffe*. Hoc in favore rei annonariz placuit, ut eo promior detur damni reparatio.

Non possit) Se. a magistro, forte quia discessi, vel non solvendo.

Multo magis) Propter utilitatem mercaturæ nauticæ.

TIT. II.

De

Lege Rhodia de Jactu.

Ad rubric.) Hæ controversiæ marinæ decidi solent a Collegiis nauticis constitutis, quæ vocantur *die Admiralitäts-Collegia*; quod si tamen inter ipsas Civitates Hanseaticas controversiæ oriantur, eadem ventilatur in Civitate Lubeca, quorum illud jus Wisbieniense, quod successit Legi Rhodiæ, translatum est. Conf. Marquard, *de Jure merc. lib. 3. c. 4. n. 14. p. 674.*

Omnibus) Scil. hoc intuitu, ut aliorum commoda promoveantur, & commoda illa etiam reversa promota sint.

Arg. 1. 2.) Ex his textibus Politici regulam illam colligunt: *Quod dampnum quis Reip. causa passus, illud quoque a Republ. resarciendum.*

Periculum) Hoc licitum facit, quod aliis illicitum; Unde non est peccatum si frumentum navis levandæ causa ejiciatur, nec hic jactus dissidentiam in Deum continet, vid. *Actor. 27. vers. 19.*

Vid. 14.) Si quis sine necessitate damni elandi causa merces ejecerit, actione in *se-quam* tenetur, si dolo id fecerit, de dolo agendum.

R r

Ex

Ex lege Aquilia) Quia ita culpa alterius damnum datum; Et ad hunc casum referenda statuta quorundam locorum, ubi nauta ob naufragium puniatur.

Huber. ut) Descendit a voce *Huber*, sive portu, illi enim tantum contribuant, quorum merces salva in portum venerunt. Imo etiam ille res in contributionem venit, quatenus non operatur & servatae sunt. In specie autem contributionis ita vocatur *Ilva* sive *Huber*, quoniam aliquid solvitur pro eo, quod merces in portum solviter appulerunt. Marquard. l. 3. c. 4. n. 4. U. seqq.

Aequitas) Damnum enim, quod ob alterius commodum sensu, ab altero refundendum, ne cum magis damno locupletetur.

Contributio) Quia reliquorum commodum non promovet ejectione.

Alio loco perierit) Sufficient enim, quod semel per ejectionem rerum mearum navis ex primo imminente naufragio laesa fuerit, ubi mox mihi actio nata contrahere liquet. Pretium tamen, quod hic in casu urinatoribus datum, prius deducendum foret, antequam res in contributionem veniant. L. 4. §. 1. ff. de b. e.

Omnis) Cum igitur alius, cuius merces sunt ejectae, pariter interficit, ipsum factum esse, hunc & ille pro rata confectus tenetur. Struv. *De rebus*, 20. Tb. 20.

Vestimenta) Intelligendum hoc de his, quae *cista* inclusa fuerunt. Lauterb.

Colleg. Tb. v. praef. b. 1. §. 1.

Libertatis manibus) Quia liberti hominis nulla estimatio; Quod si tamen ob defensionem navis aliquis fuerit vulneratus aut occisus, expensae in curationem aut funus ejus facti peti hodie solent. Huber. b. 1. §. 3.

Empta) Non quia vendi potuissent, attenditur enim, quod totum damnum revera passus sit alter. Communi tamen consuetudine non nihil recessum est a JCa dist. quod in d. §. 4. & aliqui distinguunt, an factus mercium factus sit, antequam ad modum laeptionis pars navis expleverit, nam tunc merces amissae haud plus estimantur, quam quanti emtae sunt, si vero dimidio minore iam superato quantitate merces, eo pretio estimanda, quo venditae fuissent loco destinato, vid. Brunnem. L. 2. d. 1. n. 12.

Venditi possunt) Tantum lucrum enim revers ex alterius ejectione percipiant. Struv. *ib. 19.* Ubi exacle tractat, quomodo computatio instituenda.

Retinetur) Vel potius, ut ipse res salvae praestet, quas mediante contractu locati conducti in se transferendas receperat. Qui postea retentione utitur contra reliquos, vel actionem conducti contra illos instituit. Disp. d. *jure Navium* c. 3. n. 104.

Cedere) Quod si tamen magister navis non solvendo sit, aut alias actio locati locum habere nequeat, concedant hodie illis, quorum merces perierunt, contra

contra reliquos conditionem incerti, aut conditionem ex L. Rhodia de jactu. Huber. *h. t.* §. 7. Dn. Pagenstecher. *m. 3. d.*

Recuperato) Quia sic cessat damnum, & per consequens ratio contribuendi.

Obst. 43.) Ex hoc textu id urget, quod res ejectæ videantur pro derelictis haberi, ideoque cedant occupanti. Sed communiter textus hic restringitur ad casum ubi projiciens nihil aliud cogitare potuit, quam rem periclitam, quod ex loco maris assumendum. Brunnem. *L. 2. d. n. 14.* Et quod bona naufragorum non cedant occupanti, satis patet ex *Ausb. Naviga. C. de Furtis*, ubi etiam additur, quod nulla consuetudo in contrarium debeat valere. *Conf. art. us. Conf. Crim.* Improbandum itaque est das Strand-Recht oder Grund-Ruhr-Recht: Sicuti contra probati juris est das Barge-Geld, i. e. pretium salvandis mercibus impensum; Sic etiam excusare solent occupationem bonorum naufragorum, si concurret poena negligentiae domini, v. gr. Si is intra annum merces suas haud repetat.

Deteriores facta) An hic etiam alius, quorum res ejectæ, conferre teneatur, distinctione decidunt; an nimirum plus sit in collatione, an in damno, h. e. an plus conferre debeat ratione rerum ejectarum, an vero majus sit damnum rerum deterioratum; Illo casu deducto damno, quod passus est, conferre debet, hoc vero casu nihil supererit, quod alius conferre debeat, cum hi ipsi conferre teneantur. Seruv. *Exercit. 20. Th. 21. d.*

Pirata) Ab his differunt die Capet, qui nimirum auctoritate publica instructi sunt, sic habent Ordre zu capern, & sic participes sunt juris belli, indeque eodem modo ut alii captivi tractantur; Pirata vero dicuntur, qui privato usu praedam maritimam captant, qui suspendi solent.

Pirata ipse) Nam casui fortuito adscribendum, quod praecise meas, & non alias res abstulerint; Secus si res mea parvis oblatae, ne spoliarent reliquos, sic enim damnum expresse hac intentione subeo, ut reliqui liberentur.

Perierit navis) Quorum enim bona in navi relicta, illi non hoc intenderunt, ut scapha salvaretur, sed potius res quasdam in scapham conjecerunt, ut navis liberaretur. Ergo illi, qui per scapham res suas salvas habent, nihil contribuant. vid. *Disq. de Jure Navium c. 3. n. 103.*

Nec ne?) Sufficit enim, quod hac intentione destructa sit domus. Quae sententia fundata in *L. 49. §. ult. ff. ad L. Aquil.* cui quidem opponi solet *L. 7. §. 4. ff. Quod vi aut clam.* sed in ipso hoc textu insinuat, multum interesse, an privata, an publica auctoritate domus destruitur. Si domus jam tum ardeat &

incendii extinguendi causis dirisatur, sic vicini conferre non tenentur. Harpr.
§ 13. *J. leg. Aquil. n. 6. in f.*

Non fit solvendo) Hic enim prius excutiendus, cum ex ejus facto vel culpa
damnum ortum.

Plures casus) In genere: *Quoties uni damnum datum, ut reliquorum damna
avertantur toties contributio ex L. Rhodia peti potest.* Et si huc referendum, si
unus tempore belli hostibus pro avertenda devastatione solvat contributionem; si
transitus militum semper per unius prælium fiat, aliud si his de facto transeat,
quod casus fortuito adscribitur, quem reliqui eives ferre non tenentur, si tempore
obsidionis destruantur suburbia a civibus. Sand. *lib. 5. Dec. tit. 7. def. 3.* Idem
si urbs fortalicio cingenda, & ita prædia quorundam destructa.

TIT. III. IV. C. 25.

De

Institoria Actione.

AD Rubric.) *Quicquid juris est in actione exercitoria, idem fere obtinet in instito-
ria vel.* Hopp. *ad §. 2. J. Quod cum eo, qui in alien. potest. p. 966.*
Differ tamen hæc actio ab exercitoria (1) in eo, quod illa nomen habet ab eo, qui
prop. suus est, exercitoria ab eo, qui præposuit. (2) Illa versatur circa negotia
terrestria, hæc circa maritima. (3) Actione institoria dominus conveniri nequit
ex contractu ejus, quem institor substituit, ac exercitoria non tantum ex contractu
magistri, sed etiam ab eo substitui adversus exercitorem competit. Eckolt. *h. De*
cætero separanda est hæc actio ab illa institoria, cujus fit mentio in L. 2. §. 14. ff. U
L. 2. C. ad Sc. Vellej. utpote quæ tunc locum habet, quando mulier in fraudem
Sc. Vellejani se principalem debitorem constituit.

Diener) Hic proprie pro institore haberi nequit, quia libera facultas nego-
tiandi ipsi non competit. Habet enim tantum facultatem vendendi juxta taxam
prescriptam, non facultatem emendi merces.

Procurator est) Vocari tamen solet *quasi institor.* Sed quid in effectu inter-
est, an procurator, an institor dicatur? *Resp.* Procurator ipse pro sua perso-
na tantum obligatur, dominum vero obligatum non reddit, nisi quatenus ejus
utilitas promota. Imo nec acquirit obligationem domino, nisi cessis actio-
nibus. Si modo omnium rerum procurator est, *L. 6. ff. de instit. act.* & cum
libera, *L. 57. de procurat.* ita enim ex suo facto tenetur. *L. 5. §. 2. de dol. mal.*
Si vero uni certo duntaxat negotio specialiter præpositus procurator, non in ipsum
procu.

procuratorem, sed in eum, qui meritis accipiendis pecuniis procuratorem præposuit, datur actio *L. in eum 19. in pr. ff. b. t.*

Contractu) Scilicet solo domini jussu.

Mandatum) Explicite præpositione §. 3. *Inst. quod cum eo, qui in alien. potest. est.* Illis se personis quæ parere necessum non habent.

Per locationem) Quod hodie frequentissimum, cum nostri factores sine anno salario constituti vix soleant.

Voluntate) Quando patitur dominus alterum res suas administrare, *L. 12. ff. Mandati*, quod fit per ratihabitionem, & quidem implicite. *L. 17. ff. b. t.*

Probat) Quia constitutus hæc facti est, h. e. consistit in instructione data, quæ vero facti sunt, illa probatione opus habent.

Obst. 1. b. Non video obstare hanc legem, utut enim detur actio negotiorum gestorum contra dominum, si ejus negotium utiliter gestum, inde tamen non colligendum, quod quis institor esse præsumatur.

Vestiaris) Huc etiam pertinent circitores, quibus vestiarii aliive opifices dant vestes suasque merces circumferendas & distrahendas, *Tröbner, Umräger; Dr. Engelbrecht. ad ff. b.* Ut & insularius, h. e. custos domus aliusque alibus non junctus, *L. 5. §. 1. b.* quibus hodie comparat *Gadd. ad L. 59. de P. S. n. 6. de Inst. Inst. ser.*

Vid. 10.) Nam alias non tenetur, si modo non sit factus locupletior *L. 10. b.* Ut & si pupillus heres existeret ei, qui præposuerat, tenetur, removendus enim fuisset a tutoribus, si ejus opera uti noluisse.

Institoris) Nam & hi alios iterum substituere possunt, ex quorum contractu dominus æque tenetur, ac ex primi institoris. *L. 5. §. 17. b.*

Prohibetur) Quibus enim mercatura interdicitur, illi nec per institorem illam exercere possunt, uti sunt nobiles, clerici, &c. *L. 6. C. de dignit.* Quamvis moribus multarum provinciarum dedecori nemini reputetur, per institores exercere mercaturam, quemadmodum apud Venetos & Genuenses observari tradit *Mynsing. L. 6. Obs. 54. num. 12.*

Vid. 7. §. 11.) Si filiusfamilias mutuum pecuniam accepit, institoria actio adversus eum, qui præposuit, competit; Si ipse pater præposuit, cessabit actio, quia patris voluntate contractum censetur.

Prodigi) Præponens enim sibi imputet, quod non meliorem præposuerit.

Institoriam) Scilicet ut illa nascatur contra præponentem, Ipse institor tamen, si alias ad obligationem recipiendam inhabilis sit, ne hic pro sua persona obligabitur. Unde si prodigo bonus interdictum sit, & ipse postea constitutur

inſitor, obligabit quidem præponentem, ſed non ſe ipſum, quia poteſtatem ſe obligari per illud, quod bonis ſi interdictum, amiſit. *L. 6. ff. de l. O.*

Ex verationem) Hoc ita de ſimplici contractu mutui intelligenſum, toties et dicitur hæc, *andere Weſſer inſſbar zu belegen*, ubi tantum procurator eſt. *L. pen. C. de inſtit. Aſſ.* quia ſceneratio pro negotiatione habenda non videtur. Aliud ſi pecunie tripeſcitæ (*Wäſſel. Wiſſ*) præponatur, Nam & argentarii ſuos habebant inſitores, & hodie ſeparata ſpecies negotiationis eſt, dicitur *Wiſſel-Handlung*.

Obſ. 5.) Controverſa in eo latitat, an ille, qui ſcenerandæ pecunie præpoſitus, inſitor ſit an procurator? Et proprie procurator eſt, ſive quaſi inſitor, quia ſingulare negotium ipſi commiſſum, *L. pen. C. ult. C. de inſtit. Aſſ.*

Occurrentia) Ubi quis pariter tantum procurator eſt, eia *Verwalter*. Si tamen hic ſit procurator omnium bonorum, cui non tantum cura æconomica, ſed etiam diſcretio rerum commiſſa, tunc ſit inſitor.

Agere) Non tamen ex Ediſto, id eſt, Prætorio, adeoque Inſitoria vel quaſi ſen utiliſ actione, ſed quæ alias ex quocunque contractu, qui cum eo & ab ipſo geſtus, deſcendit. Proinde ſi inſitorem præpoſuit emendis vel vendendis libris, & quæ ab eo tractatum aliquem emerit, inſitori ex vendito dabitur adverſus emptorem actio, ad pretium conſequendum, juxta *L. Julianus 14. §. 12. ff. de aſſ. emt.* Nec audiatur emptor excipiens, ſe cum domino ſen præponente habere aliquas rationes, i. e. hunc inde credita & debita, & facto computo ſe compenſare paratum. Quia replicabitur ex adverſo; alieno debito compenſationem non poſſe objici nomine ſuo de eo, quod ſibi aliq. debet, *L. 12. ff. d. compenſ.* Sicut nec nomine alterius de eo, quod ipſe debet, *L. 22. ff. eod.* Compensatio enim, niſi inter ipſos contrahentes nullatenus fieri poteſt. *L. 1. ff. eod.*

Actio datur) Ad inſitæ exercitiorie actionis. *L. 1. §. 2. ff. de exercit. aſſ.* Contraria cum inſitoria actio non eſt. Oldendorp. *Clasſ. 4. aſſ. §. 6.* Sicque non ex ediſto, ſed vel actione contractus propria, vel ceſſa vel ſubſidiaria agere poteſt. *L. 1. §. 1. ff. b. t.* Conſultius itaque facit, ſi per implorationem officii Judicis agit, *L. 1. in fin. C. L. 2. ff. b. t.* Quoties enim æquum eſt dari actionem, & ſpeciale nomen actionis non eſt proditum, toties competit imploratio officii Judicis.

Non poſſit) Si ſcil. inſitor non ſolvendo, vel auſugerit.

Cedere) Contra illum ſc. cum quo contraxit. Hæc ceſſio tamen inter mercatores hodie vix requiritur, præſertim cum ex ſacto procuratoris utilem actionem ſine ceſſione dari conſentiant *Id.*

Uti de ſuo) Hoc generale eſt in omnibus illis, qui ex adminiſtratione nego-

storum alienorum conveniuntur, sc. quod obligentur quidem ex contractu, administratorio nomine gesto, sed non quantum ad bona propria, sed tantum, quantum ad bona *administrata*, Exemplum in tutore.

Cujus nomine contrahit) Nisi expresse fidem suam interposuerit, Carpz. P. 2.

C. 20. D. ult.

In bonis institutoris) Hoc ita, nisi ipse pro debito principalis in bonis suis constituerit hypothecam.

Nequit) Cessante enim officio, cessant ejus onera.

Adstrinxerit) Sic enim non ut institutor, sed ut fidejussor reputatur. Modo tamen hæc obligatio non solum ex clausulis a Notario proprio motu appositis eliciatur. Carpz. Gail. cc. II.

Repetere) Quia non indebitum solvit, sed illud, ad quod ex contractu obligatus erat; Alter ergo nihil aliud accepit, quam quod ipsi debebatur. Ubi vero nullum indebitum, ibi nulla repetitio.

Ventre nequit) Sibi enim imputet, quod adeo facilis in solvendo fuerit, potest enim quis pro alio solvere, L. *solvendo 39 ff. neg. gesti.* & quamvis postea ab illo, pro quo solvit, nihil repeti possit, solutum tamen non condicit, cum alter suum receperit.

Stricta) Quia scilicet ipse non contraxit, & regulariter alter per alterum obligari nequit; Prætor ergo actionem personalem ex justa causa extendit.

Perpetua) Actiones enim prætorie quæ, rem persequuntur, sunt perpetuæ.

Pro diversitate) Nam qualis est contractus principalis, talis etiam actio institutoria.

Quasi institutoria) Cui scilicet particulare aliquod negotium expediendum commissum.

Non datur) Quia ad delinquendum non præpositus; Ex utro vel maxime ipsi institutori expressum delinquendi mandatum datum fuerit; nulla tamen inde nascitur obligatio, cum mandatum rei turpis actionem producat nullam. L. 23. §. 6. ff. *Mandat. c. non est obligatorium d. R. F. in lto.* Institutor tamen ob delictum pariter puniretur, quam Principalis, quia eadem hæc ratio est, quem mandantis & mandatarii.

Ob ff. 5.) Agitur hic de servo institutore, ex cujus delicto dominus semper tenetur noxali actione.

Mortuo præsentante) Ita ut etiam heredes ex tali contractu teneantur, & quidem si quid gestum ab institutore post aditam hereditatem in solidum, quia tunc non defuncti, sed heredes nomine gessit; ante aditam hereditatem vero, si quid ab institutore gestum, tantum pro portionibus hereditarius. Brunnem. ad L.

17 §. 3. ff. b. t. n. 4. modo tamen contrahens ignoraverit, mortuum esse proponentem, non alias non haberet intentionem, proponentem obligandi.

Utiles) Quia tantum per interpretationem est infortior. Nam quoties actus non potest proprie dici negotiatio, tunc actus utilis locum habet.

Finis officio) Sic enim, quia non amplius habuit potestatem obligandi dominum, contra solum infortiorem agere tantum licebit; iterum tamen hic requiritur, ut alter officium finitum esse sciverit. Unde mercatores, quando factorem dimittunt, mox per litoras hoc intimare solent omnibus, cum quibus negotia habent.

Necessaria) Nam qui vult finem, vult etiam media ad finem hunc ducentia, Hopp. ad §. 2. 7. Qui ex quib. caus. manum.

Dolum admissit) Imputet enim sibi proponens, quod non meliorem infortiorem proposuerit, Creditore vero nihil hic imputari poterit, quippe qui satis inquisivit in necessitatem hujus contrahentis.

Captatoria) h. e. Si verba dubia concepta, contra scribentem facienda interpretatio. L. 39 ff. de pact.

Heredibus) Qui est ex contractu. Actiones autem ex contractu descendentes tam active, quam passive in heredes transeunt, L. 15. ff. b. t. Brunnemann. de Concurf. Cumulat. & Transmiss. Actio. tit. 2. c. 3. §. 2. seqq.

Pro rata) Nomina enim ex contrahibus dividenda sunt ipso jure divisa. L. 3. & 4. ff. fam. herede. nisi hypotheca pro debito constituta, ubi heres, qui hypothecam possidet, tenetur in solidum.

Non ubique) Praesertim in Belgis, ubi quisque proponens tantum pro rata tenetur, in Germania tamen & praecipue Lipsia, jus Romanum adhuc observari, testatur Marquard. d. c. 2. n. 140.

TIT. IV.

De

Tributoria Actio.

AD rubr.) Seu distributoria, ut peculium bona fide inter dominum aut partem distribuat. L. 5. §. 6. ff. b. t. Hinc haec actio est species actionis de peculio.

Potestate) Hinc actio tributoria differt ab exercitoria, infortiora, &c. quia haec datur velut ex contractu mandati in alium, quam qui contraxit; illa ex vi potestatis.

testatis, quamvis mandatum, consensus iustusque nullus precesserit, Vultej. *in* §. 1. n. 5. *Inst. quod cum eo, qui in alien. potest.*

Consensum generalem) Dum scilicet generaliter praeficit.

Specialis) Expropter *specialis* dicitur, quia non omne peculium per hanc actionem in iudicium deducitur, sed illa tantum pars, qua negotiatus est filiusfam. Secus ergo in illa, quam foenori exposuit, vid. §. 5. *J. Quod cum eo, qui in alien. potest.*

Iniquam & fraudulentam) Ergo ubi illa iniqua distributio cessat, ibi non actio tributoria, sed de peculio instituenda, Ex quo apparet, actionem hanc non ab initio dari, sed tunc demum, si fraudis aliquis in distribuendo peculio a patre vel domino commissa, quia actio haec dolum malum coërcet domini patrisve. *L. 7. §. 1. ff. b. t.* propter quod & datur. §. 4. *Inst. quod cum eo, qui in alien. potest.* Hinc etiam doli correctoria dicitur a *Cujac, in not. ad d. §. 4.*

Actio persecutoria) Licet ex dolo oriatur. *L. 2. ff. b. t.* non vero est de dolo, i. e. iudex non condemnat rem de dolo ut dicat, quia dolo, minus tribuisti, sed simpliciter, quia minus tribuisti. *d. L. 2.*

Perpetua) Actiones enim praetoriae, quae rem persequuntur, sunt perpetuae. *Tr. d. A. F. J. Sect. 3. membr. 3. axiom. 1.*

Pervenit) Quamvis enim alias ex contractu actio simpliciter in herodem datur, etiam si nihil pervenerit, exceptio tamen est in actione tributoria, utpote quae non tam ex contractu, quam dolosa distributione nascitur, & sic magis ex delicto. *Struv. Tb. 45. b.* Ut hinc iniquum censuerit Praetor, heredem ulterius gravare, quam in quantum ad ipsum pervenit. De suo autem dolo tenetur heres, quanti ea res est *L. 9. §. f. b. t.*

Sed tantum) Unde dominus molestiam tributionis merces cedendo evitare potest. *Struv. Tb. 45. b.*

Merces peculiares) Merx peculiaris dicitur ea pars peculii, in qua dominus vel pater servo, vel filiosfam, permittit proprio nomine negotiari, ut sibi lucrum acquirat. Differt a manu dominica, in qua filiosfam nomine alieno scilicet dominii negotiatur, ut ei lucrum acquirat, *L. 11. b. L. 11. §. 7. Instit. act. Da. Hopp. ad §. 3. J. quod cum eo & c.*

Non dominica) Hoc ipso differt tributoria actio ab institoria; haec enim locum habet in merce duntaxat dominica. *L. 11. §. 4. ff. de Instit. act.* illa vero in merce peculiari. *L. 5. §. 3. ff. de tribut. act.*

Separatim) Vocant hoc beneficium *quasi separatim*, ut sc. creditores huius tabernae creditoribus alterius tabernae separantur, *Mev. ad J. L. 3. tit. 1. Inst. n. 15. seqq.* Si creditores, qui ad *Lipsiensis* tabernam forte crediderunt,

in mercibus Lipsiæ reperti præferuntur creditoribus, qui ad *Francfurtanam* crediderunt eademque ne ex alterius re, mercede alii indemnes fiant, alii damnum intant, *L. 5. §. 8. ff. b. t.* Nam cuius efficias omnibus prodest, ejus & partes ad omnes pertinent, *L. 19. ff. de R. J.* quia ex diversis causis jus conjunctionis non contrahit, *L. 6. in pr. ff. de bonorum poss.* Et hoc sere unicum est, quod ex hoc tit. in Praxi obtinet, vid. Dn. Schiter. *Exerc. 27. Th. 47.*

Extendant) Non tamen extendendum ultra illos casus, ubi quis diversos insitiores habuit, vid. Meier, *ad §. 3. J. Quod cum eo, qui in alien. potest.*

Singuli) Eodem sc. jure gaudentes, v. gr. Chirographarii, in quibus non attenditur regula: Prior tempore prior jure, c. *qui prior. 54. de R. J. in 6.* sed massa reliqua pro rata inter ipsos distribuenda: nam regula præfata solum locum habet, quando concurrunt plures creditores hypothecarii vel jus reale habentes.

Geometricam) i. e. Pro rata debiti debet fieri distributio. Potest tamen pater evitare molestiam tributionis, si merces alius cedat, nisi ipse in causa sit, quod penerint vel viiores sunt redditæ, *L. 1. ff. de n. 3.*

Præferuntur) Nulli enim creditores pro rata concurrunt, nisi qui idem jus habent, v. gr. nudi chirographarii; nam hypothecarii semper prioritatem temporis gaudent, & hanc eadem classificatio hic servanda, quæ alias in concursu creditorum recepta. Hic vero omnibus præferuntur, qui habent iura domini, v. g. uxor in recipienda dote, quippe quæ non creditrix, sed jure domini gaudet.

Hebrantur) De hac praxi dubito, sola enim negotiatio patris potestatem non tollit, nisi vel filius ex voluntate patris separatim habuerit, vel etiam pater judicialiter declaret, se filium sui juris esse velle, quod *Hamburgi* plerumque fieri solet.

Nullus est usus) In Frisia hunc titulum etiamnum observari, docet *Schötz* in *Exam. Jurid. b. t.*

TIT. V. IV. C. 16.

Quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicitur.

Uo nomine contrahit) Cavendum ergo filio mercatoris, ne suo, sed patris nomine contractum ineat; ut ut enim postea repudiaverit hereditatem patris, regitur tamen, & suo nomine contraxit, in tantum, in quantum facere potest, si

(ui

sui juris effectus, paulo post conveniatur. *L. 5. pr. h. t.* Quod si vero contraxisset nomine patris, & postea ejus heres factus non esset, plane nihil solvit. *Conf. tit. C. de fil. pra. patr.*

Modicum tantum) h. e. Legitimam, *Br. ad L. 2. ff. h. t.*, quia minus legitima ipsi relinqui nequit, & haec ei competit etiam ante deductum ad alienam, nisi sit privilegium per *L. 3. ff. h. t.*, *Br. ad Wes. h. t. quæst. 6.*

Hereditas) Quia hoc beneficium personale, quod non transit ad heredes, *L. 21. ff. de rejudic.* Unde nec fidejussoribus hoc beneficium prodest, *L. 15. 16. 24. ff. de rejud.* quod tamen limitant, (1) nisi fidejussor quasi defensor rei principalis judicium susceperit. *Brunn. ad d. L. 24. n. 4.* vel (2) Reus principalis, convento fidejussore, compareat in propria persona, opponens de beneficiis, & sic defensionem sui causa pro fidejussore habeat. (3) Reus principalis fidejussorem suum procuratorem constituat, aut (4) calamitate belli aliove causa fatali factus fuerit non solvens, *Carpz. assl. debis. pag. 77. n. 385. Mev. litem. inop. deb. cap. 7. n. 231.*

Beneficium competentia) Dum enim utilitas illius contractus, quem filius durante potestate gessit, non ad filium, sed ad patrem pervenit, iniquum esset, filium in solium condemnare. Aliud vero obtinet, si pater mortuus, & filius ejus hereditatem acceptaverit, tunc enim ut heres tenetur in solidum; *L. 10. C. de solut.* Modo non plures adsint liberi, tunc enim tantum tenetur pro rata hereditatis. Competit autem beneficium hoc (1) Parentibus & liberis; *L. 16. ff. de rejud.* (2) Fratribus & sororibus; *arg. L. 63. ff. pro soc.* (3) Marito, (4) Uxori, (5) Mariti Patri; (6) Patri uxoris; (7) Donatario; *L. 19. §. 1. de rejud.* (8) Socio; *d. L. 63.* (9) Militibus actu militantibus; (10) Nobilibus; *Struv. Exerc. 24. th. 44.* non in *Marclia. Brunnem. ad L. 16. ff. de rejud.* (11) gradu decoratis, Advocatis, & Studiosis, *Richt. dec. 24. n. 2.* (12) Sacerdotibus; *Brunnem. L. 6. ff. de rejud.* (13) Civitatibus & universitatibus; *Carpz. decif. 278.* (14) Illi, qui bonus cessit; *§. fin. 3. de Alim.* (15) Omni debitori bello, incendio vel naufragio depauperato; *Carpz. in Proc. tit. 35. art. 6. n. 36. vid. Martini Proc. tit. 39 §. 4. n. 8. seqq.*

Sit versatur) Ubi simpliciter tenetur, cum beneficium competentie in omni contractu doloso cessit. Nec obstat *L. 15. pr. ff. de judic.* Intelligenda enim de casu, ubi filius non per dolum, sed per imprudentiam male judicavit.

Propter 37.) Cum auxilium juris frustra imploret, qui, dum Leges invocet, contra eadem committit.

Renunciavit) Gravis controversia est, an beneficio competentie renunciari possit? Qui negant hac ratione utuntur, quia nemo alimentis renunciare potest.

est. Verum hæc ratio per se non concludit; cur enim aliis debitoribus non relinquuntur alimenta? Et supponendum, renunciantem vel proprio labore-victum sibi parare posse, vel apud sanguine junctas vitæ subsidia patere ipsi; illa præsuppositis, si inter illas personas fiat renunciatio, quæ sibi invicem reverentiam non debent, affirmantium opinio omnino verior. conf. C. C. *Señ. 2. cap. 10. §. 23.* Aliud ergo, si filius cum patre vel maritus cum uxore contraheret, & beneficium competentie renunciaret. Alia limitatio est, si filius longo tempore, postquam sui juris factus est, elapso conveniatur. L. 4. §. 4. ff. b. t. ibique Brunnem. n. 10. aut bona adventicia habeat. Barbof. *alleg. loc. n. 3.*

Vid. Græner.) Nixitur hic falsa hypothesi, quasi hodie patria potestas non attenderetur, quod & Dd. Belgici fere omnes statuant; Cum autem jam superior ad pag. ant. voc. *observatur.* contrarium annotatum fuerit inde pro observantia hujus tituli tamdiu præsumendum, donec ejus derogatio liquido probata. Non tamen titulus intelligendus de casu, ubi filius patris heres factus sit enim indistincte obligatur, sed tantum de casu, ubi hereditate patris plane abstinet.

Non obligantur) Quia pro nullis, ac mortuis habentur. L. 31. ff. d. R. F.

Possunt) Quia deficit initium inhabile. Quod autem ab initio vitiosum, ex post facto convalescere nequit. L. 29. ff. d. R. F.

TIT. VI. IV. C. 28.

De

Senatus consulto Macedoniano.

Alium est a senatu) Reliqua SCta ab *auctore* consule nomen habent, hoc vero ab improbo fœneratore *Macedone*, qui occasionem SCto dedit, dum, prout in L. 1. ff. t. dicitur, incertis nominibus credebant h. e. in mortis tempus. Romittebat enim Macedo, se exactionem debiti in tempus mortis paternæ dilaturum. Pagenst. b. l. manip. 1. scilicet. 35. p. 47.

Hoc de re Prohibuerat hic in specie, ne filio fam. credatur pecunia, mortuo patre restituenda.

Propter causas) Nesc. mores juventutis corrumpantur, & ne filio detur occasio inquirendi in patris annos, sive in necem patris quid molendi. §. 7. *Inst. quod cum eo, qui in alie. pot.*

Vid. L. fin.) Melius coardare juveniles calores, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant, qui eos post dispersum expectat patrimonium.

SCta

Scilicet locum habet) Si sc. ipsa civitas dedit; Nam civitas quidem utitur jure minorum, ubi agitur de resarcienda lesione, quæ ex re oritur, non vero gaudet hoc jure, ubi minoribus succurrendum ob defectum judicii. Aliud si *administratores*, ubi per beneficium restitutionis in integrum civitati subvenitur. *De Cancellar. de Jena. d. SCto. Macedon. Sect. 4. aphor. 2. num. 7. segg. conf. Disp. de Civitate obarata, c. 4. n. 107. segg.*

Dederunt) Dum enim potestatem mutuo dandi non habent, hinc ne filiofam. credere pecuniam possunt, & sic cessat Macedonianum, arg. *L. 19. §. 1. ff. Si cert. pet. L. 3. §. 1. ff. b. t.*

Ex ipse filiofam.) Privilegiatus enim contra privilegium non utitur beneficio, vid. tamen *Disp. de jure privilegiati contra privilegium. c. 2. n. 22. segg.* Si vero accipiens filiofam. major, ætas prævalebit, & de restitutione replicabitur, *L. 11. §. fin. b. t.* Scilicet si filiofam. mutuo conventus de SCto Macedoniano exceptit. *Brunnem. ad Wes. b. t. quest. 17.*

Mutuum dedit) Quia nec hic potestatem alienandi habuit, ut ut libera pecunia administrationi ei concessa, proprietatem enim hic est ipse patris, non filii. *§. 1. Inst. per quas pers. cuique acquir*

Puavit) Tali casu enim nulla fraus in creditore adesse poterit. Quod si tamen mutuarius juraverit, se esse potremfam, & creditor certo scivisset, jurantem esse filiofam. competeret exceptio, quoniam a se ipso deceptus censetur creditor, non ex assertione filii & sic juramentum allegare nequit, quoniam sciens non decipitur, vid. *Brunn. ad L. 1. c. b. t.*

Probet) Quia in hoc se fundat. Optimum ergo consilium est, ut presentibus testibus debitorem ipsum interroget, an patrem adhuc habeat superstitem.

Undus) Sic enim alter ab altero ejus conditionem indagare potuisset.

Nepotes & pronepotes) Odiosa sunt quidem restringenda, non amplianda. *c. adia 15. de R. J. in 6.* favore tamen publico hoc Senatus consultum etiam ad anteriores quam filiofam. extenditur, ne impunitum remaneat delictum creditoris, pessimo exemplo scenerantis. *L. 1. in fin. pr. ff. b. t. ex ratione. L. 51. ff. ad L. Aquil. & ut peccatum occidendo parentes, animæque periculum evitetur, d. L. 1. in pr.* Ubi autem versatur jus publicum, odium ampliat, si ve versetur ex parte odii, si ve ex parte favoris *L. 2. ff. de his, qui not. infam.* quia favor publicus præferri debet utilitatibus privatorum. *L. 3. C. de principis.*

Nobili, Quia beneficia juris omnibus communia.

Alio sit liberatus) Nam filius emancipatus SCtum hoc non prodest, omnia

enim sibi acquirunt, & hinc re alieno onerati habent, unde solvant. *Petz.* in C. h. t. num. 3. vid. *Nov. Et. c. l. item L. ult. C. de Decurion.*

Obst. Nov. 61.) In hac *Nov.* dicitur, quod liberi per dignitatem patria potestate liberati non perdant illa beneficia, quæ aliis liberis in potestate constitutis competunt; Verum Scrum Macedonianum non tam beneficium continet, quam odium, quia vindicat improbitatem malitiosi fœneratoris. *conf. alleg. L. 40. de Condict. indeb. Franzk. h. num. 22.*

N. 501) Auditores cuncti Principes absolutos intelligunt; Principes Imperiū vero, cum in contractibus jure privatorum utantur, & secundum jus commune vivant, eorumque causæ in summis Imperii judiciis secundum jus commune decidentur, idem beneficium habebunt. Quamvis dignitati quadantenus repugnare videatur.

Moribus) Non tamen ubivis hoc obtinere ad tit. de act. tribus. vnc. habentur, modo annotatum fuit.

Castrensis peculii) Quia in his filius habetur pro paterfamilias, ergo ibi liberè contrahere potest. *L. 2. ff. ad Senatuscons. Macedon.* Quod postea generaliter extendum est. ad quemvis filiumfamilias, qui miles est, ut eo citius, tempore belli mutuum invenire possit. *Franzk. h. n. 12.*

Non facit testare) Quia si ius suo contractu non potest patrem obligare, ut materna bonis, in quibus usufructum habet, mutuat, per consequens ergo cessat hæc libera dispositionis facultas.

Vid. 9.) In hac *L.* specialis casus est, si filiosfam. peculium adventitium eo siue donatum sit, ut creatori solvat.

Irregulari) Ubi filius & proprietatem & usufructum habet, de quo vid. Auditor, inferius p. 258. seq.

Nusquam) Interim tamen, cum per *Nov. 117. c. 1.* de hoc peculio libera disponendi facultas filio sit concessa, dubitandum non videretur, quod de eo se obligare possit. vid. *Hopp. ad §. 7. J. Quod cum eo, qui in alien. potest. p. 981. C. C. Sect. 2. cap. 1. §. 14.* *Brunnem. ad Wesenb. h. t. quæst. 6.* Remanet quidem hoc dubium, quod in hoc peculio Castrensi vel quasi, cum & filius miles sit in patria potestate, §. 4. J. quib. mod. patria pot. solv. sed fingitur tantum talis. *L. 2. ff. h. t. & sufficit per solutionem, ex hoc peculio non prejudicari patri.*

Pro paterfamilias) Hæc qualitas in testamentis quidem præcise exigitur, non tamen æque in contractibus, cum & filiusfamilias omnes contractus, solo mutuo excepto, prohibiti celebrari possit.

Hodie secur) Hodie enim, cum captivi non reputentur pro servis, patria potestas quoque non suspenditur. Inde si in captivitate decesserit pater, non a die

die *captivitatē*, uti jure Romano, sed demum a die *mortis* si ius sui jura factus conferret.

Non impedit) Quia non tollit patriam potestatem; Imo SCtum hoc introductum est, ut prospiciatur indemnitati parentum, tam ratione personæ, quam ratione bonorum; hæc ratio vero maxime locum habet, quando pater est furiosus, quia sic facilius vitæ ejus atque bonis insidiam potest fieri.

Numeratus) Etiam si tempore actionis mortis pater jam tum sit defunctus. In omnibus enim negotiis ad initium actus est respiciendum *L. 12. ff. b. r.* Sufficit enim, quod eo tempore, cum mutuum acciperet, adhuc sub potestate patriæ constitutus fuerit, sic enim obligatio ab initio est vitiosa.

Mutuum) Recte adjicit Auditor datione numeratæ pecuniæ contractum, ad excludendum illud mutuum, quod pondere & mensura vel alia re fungibilibus, quam sola pecunia numerata, constat. *L. 7. §. 3. ff. b. r. Brunnem. ad Wel. b. r. quest. 7.*

Pecunia fiat) Vocari solet ille contractus *Abuttra*, quando scil. res minoris pretii pro majori traduntur, ut accipiens merces vendat & pretio utatur, intersim vero pro integra summa usuras solvat, & ita recte illicite usuræ capiuntur. vid. B. Ziegler *Disp. de Abuttra. C. C. Sect. 2. c. 1. §. 31.*

Ad alios) Non existimandum est, quasi ex alius sui contractibus obligaretur pater, nam i se pro filio nunquam obligatur, nisi ejus voluntate expressa vel tacita filius contraxerit. vid. *Tit. C. Ne pater pro filio*, sed quod ipse filius valide obligetur, licet executio plerumque differenda, donec bona acquisiverit. Hopp. *Quod cum eo, qui in alien. pot. p. 978.*

Mixtam) h. e. Valde quidem obligatur filiosfamilias, tam jure civili quam naturali; actio tamen eliditur per hanc exceptionem.

Non obstat L. 1.) Verba *petitio non daretur* cum effectu hic accipienda; ita scil. ut talis creditor nihil accipiat; actio tamen superest, quæ per exceptionem eliditur.

Emuat) Dando scil. exceptionem; Ergo, si pater omiſſa hac exceptione solvat, solutam non repetit, quia videtur ex toto approbare, & solvendo uni creditori mutuum, cogi potest & alteri solvere. *L. 7. §. fin. ff. b. r.* Sicut dicimus in legatis *L. 16. §. 1. C. de Testam.*

Realis) h. e. Non tantum filiosfamilias, sed & fidejussoribus ejus ac heredibus prodest, *L. 7. §. 10. ff. b. r.* & creditoris heredi negatur actio. *d. L. 7. §. 1.* Nam quoties exceptio est in rem, h. e. ipsam obligationem & non personam opponentis concernit, toties est hereditaria; secus si solum in gratiam opponentis ea introducta, uti exceptio *competentiæ* &c.

Hæbe.

Habens salvam) Communiter tamen hoc restringitur ad casum, si creditor quidem mala intentione pecuniam crediderit, filius tamen nihilominus pecuniam verterit, hoc casu enim malitia creditoris punienda vid. *Zach. b. r. n. 13*. Cautela tamen haec pro creditore esse possit, ut probata versione de in rem verso ageret, quae Macedoniarum exceptionem elideret.

Non obſt. L. 1. C.) Dicitur ibi: quod, si contra SCram filiosam pecunia sit credita, contra patrem, non nisi de peculio detur actio; verum hujus Legis lectionem vulgarem corrigendam esse, ostendit Colleg. Jur. Argentor. adeoque particula *ſi* aut plane omittenda, aut ante conjunctionem *neque* ponenda, conf. *Brunn. ad d. L. 1.*

Obligantur) Hi enim si solverent, actione mandati regressum haberent, & sic facile circum veniretur Senatus consultum. *Wesembec. d. r. num. 7.*

Demanda animo) h. e. Si sciverint fidejussores, sibi regressum non dari contra filiumfam. & tamen intercederent. Sic enim cum nullum regressum habeant, exceptionem quoque non habebunt. Alia limitatio est, si patria voluntate intercederint, cum hoc casu totus contractus comprobatus a patre videatur. Quod si sua sponte fulverint, non repetunt, neque regressum habent, imputent enim sibi, quod exceptionem, qua se tueri poterant, non opposuerint. *d. L. 1. §. 4.*

Stipulatur fuerit) Sibi hoc mutuum reddi.

Fundamento) h. e. Si clarum sit, quod mutuum contractum, & quidem ad usum non necessarium, & quod accipiens sit filiusfamilias.

Post sententiam) Admittitur ea propter post sententiam, quia eam non impugnat, sed modificat, h. e. non fundat in eo, quod male pronunciatum, sed in eo, quod executioni locus esse non possit contra filiumfam. Quod si vero ante sententiam opposita, sed in sententia omiſſa, appellare debet filius, quia per sententiam tacite rejecta videtur. Hinc regula: Quaecunque exceptio sententiam non tollit, sed tantum modificat, illa in executione opponi potest, e. gr. compensationis, competentiae &c. Imo hodie omnis exceptio peremptoria in continenti liquidabilis & antea non opposita post sententiam opponi valet, nisi statutum jubeat omnes exceptiones simul litis contestationi subjungere, sicut obtinet in Saxonia.

Denum) Notanter dicitur: *denum opposita*, nam si ante sententiam opposita & neglecta, postea in executione amplius opponi nequit, de quo vid. *Hahn h. 2.*

Cont. r. L. 2.) Alias omiſſa exceptio peremptoria ante sententiam aut opponenda, aut si omiſſa appellandum fuisse.

Agnovit) Agnitio enim hæc eo tempore fit, quo plenam facultatem se obligandi habet. Hunc non tam convalescit prior obligatio, quam de novo contracta censetur, cum debuisset appellare.

Vid. tamen f. h.) Agitur hic de casu, ubi filius ex errore facti obligationem novavit.

Vel partis) Nam quoties quis partem debiti solvit, ad quod integrum solvendum naturaliter erat obligatus, tunc tenetur ad totum, quamvis hoc neget Struv. *ib. ss.* qui dicit, cessare SCrum pro parte soluta, non pro parte solvenda. Modo non cum protestatione partem hanc solvat, aut diversa ratio sit solvendæ partis, quam totius. E. gr. si pars crediti bene versa.

Pro quantitate pignoris) Cum enim hoc certam æstimationem habet, hinc ulterius se obligasse non censetur, quam quousque se extendit pignus, Brun. *ad L. 2. C. h. t.*

Vindicat) Quia filius nec ius pignus dandi, nec solvendi habet, in præjudicium patris, nec patris conditionem deteriore facere potest. *L. 14 ff. in pr. de R. C.* Imo quia obligatio principalis per exceptionem SCi Macedoniani elidi potest, etiam accessoria obligatio pignoris tollitur. Hæc vindicatio patri competit usque adeo, ut etiam patri vindicanti nulla possit obijci exceptio, *L. 14. in pr. ff. Si certis pet.*

Non obli.) Communiter responderetur in *h. L. 14.* Marcelli sententiam tantum recenseri, non vero *probari*. Dn. Berger. *h. t. qu. 4.* Alii distinguunt, an creditor pecuniam a filiofamilias acceptam *bona fide* consumserit, an *malis*. Illo casu non datur conditio: Hoc tamen casu datur, & quidem *furtiva*. Zæf. *ad h. t. n. 20.*

Neguit) Quia ipse semel solvit. Hocque SCrum in odium creditoris introducitur, non in favorem filii, per *L. 42. de Condict. Indeb.*

Agnitio) Facta post emancipationem, vel mortem patris.

Præjudicat) Quia factum tertii tertio non nocet. vid. *L. Sape. 63. ff. de Re judic.*

Ex persona patris) Quoties patris voluntas vel expressa, vel conjecturata ad est, v. gr. si ad id credam pecuniam, ad quod ipsemet pater tenebatur, toties cessat SCrum, ubi enim pater consentit, ibi nullum corruptionis periculum meruendum Hopp. *ad §. 7. 7. quod cum eo, qui in alien. pot. p. 981.*

Consenserit) Licet postea, inscio tamen creditore, voluntatem suam revocaverit. *alleg. L. 12. ff. h. t.*

Illud solvere) Sic enim potestatem mutuum accipiendi filio indulgisse videtur.

Tacendo ad epistolam) Cautelam inde commendant, ut literas scribat ad patrem, illasque legendas tradat duobus testibus, tuncque perferendas ad patrem, his lectis, si non statim contradixit pater, tenetur. Simili modo, si obligationem amisi, ad debitorem testes duos mittere possum, ut illi dent literas, his lectis, si nihil dicat, censetur obligatus esse, arg. d. L. 16. ff. b. 1.

Filius) Imo etiam quia creditor.

Ratione filii) Quia principaliter in patris favorem hoc SCrum introdu-
ctum.

De ratihabitione) Sc. patris. Nam filii ratihabitione vivente patre nihil operatur.

Patria potestate) Tandiu enim pater filio praejudicare potest; Aliud si filius sit emancipatus.

Patris sigillo) Sed opus est subscriptione, L. 1. §. 4. ff. quod iussu. Quia sigillum facile subtrahi, & ita inficio patre supponi potuit. Imo & ipse pater per improvidentiam forte, ex alia quadam causa signare potuit, ut sic veritas magis, quam sigillum inspicere debeat.

In rem patris) Sive in usus necessarios filii.

Probabilem modum) Modus hic pro conditione patris aestimandus, non semper pro ejus avaritia, modo filius etiam ex sua parte officium probi filii impleat.

Cessare dicitur) Sed magis ex aequitate, quam stricto jure, cum calliditas filii & credulitas creditoris patri non debeat obesse, L. 3. §. 9 ff. de in rem vers.

Pecuniam crediderit) His casibus si pecunia bene elocata, actione de in rem verso; sin autem male, actione de peculio creditor contra patrem agit.

Patris praepositis) Quippe qui sibi imputet, quod non meliori curam filii commiserit, dum ergo actionibus filii ephorum hunc praefecit, omnes, qui cum ephoro contrahunt, non hujus, sed patris fidem sequuntur, est enim hic loco institutor omnibus filii negotiis praepositus. Regressus tamen patri contra ipsam ephorum non denegandus.

Exigi posse) Scil. ob favorem promovendorum studiorum; Favor enim studiorum publicus est, & tunc tenetur ex mutuo filii studentis pater tantum usque ad eam quantitatem, quam expenderet domi; quia non debet vento vivere filius. L. fin. C. de alim. pupill. praestand.

Judicis arbitrio) Attendendum hic judici, an filius ejus ingenii sit, ut ad studia aptus & spem certam de eruditione non vulgari comparanda facere possit, sic enim publica filius, quae per studia promovetur, praevalet arbitrio privati parentis. add. Tr. d. A. F. J. Sect. 1. membr. 2. §. 17.

Non submoveretur) Qui sc. jus petendi tale debitum (quod ipse pater agnoscere penetur) habet, ita enim bene vertitur pecunia.

Renunciatio filii) Ne vinculum iniquitatis sit talis renunciatio, praebens occasionem delinquendi, eademque facilitate aliquis renunciaret, qua pecuniam acceperit; Accedit & hoc, quod non filii tantum sed & patris favor hic vertatur, imo & interesse publicum concurrat, ne sc. corrumpatur juvenus, iam autem Juri prohibitive & in favorem publicum introductio renunciare nemo potest. Nec obstat. *L. ii. ff. b. t.* Comparatio enim SCti Vellejani Macedoniano procedit ibi tantum in uno tertio, sc. quod utriusque SCti exceptio ante sententiam non opposita, etiam post eam opponi adhuc queat.

Secundum conscientiam) Admitto hoc, si creditor sciverit, filium pecuniam male impenfurum, vel in specie ad luxum dederit. Hahn. *ad Vcl. b. n. 3.* Alias enim si bona intentione crediderit, acut filius male consumserit, juratam renunciationem de jure Canonico & in conscientia validam esse puto, cum nullum delictum, neque respectu jurantis, neque respectu illius, cui juratur, contineat. vid. *Disp. de Foro Conscientiae c. 5. n. 64. seqq. C. C. f. 2. c. 1. §. 15. in f.*

LIB. XV. TIT. I.

De

Peculio.

Ad rubric.) In hoc titulo proprie tantum agitur de peculio *profectitio*, quia ex hoc solo contra patrem nascitur actio. Tr. d. A. F. J. *Scil. i. membr. 2. §. 20.* Cum itaque peculia fervorum non amplius hodie dentur, nec negotiatio permittatur facile filius in potestate constitutus, nisi pater illos emancipaverit, inde actio de peculio in foro rarissima est.

Varia significat) Sumitur vel pro pusilla pecunia seu pusillo patrimonio, vel pro pecunia praefidii causa seposita, *cc. LL.*

In alterius) Quam primum itaque patris vel dominici potestas soluta, mox omne peculium expirat, & bona, undecunque quaesita ejusdem conditionis esse incipiunt.

Quasi patrimonium) Ratio, quia proprie loquendo filiusfam. patrimonium habere nequit, sicut nec vicissim paterfam. peculium, *c. l. 182. ff. de V. S.*

Universalis) Scil. rerum, corporum atque jurium, ad illud peculium pertinenti.

Crestit Si in viventibus animalibus consistat. Unde quo lex peculio emittitur, ad peculium illud iterum pertinet, cum in universibus res succedat loco pretii, & vice versa. Aliud in singularibus seu contractibus.

Et moritur) E. gr. si peculium consistat in animalibus viventibus.

Servorum) Servorum peculium tantum est unum, & hoc penitus inco-
gnitum.

Paganum) Paganum vocatur omne illud, quod non est militare.

Castrense) Quaecunque filius, si miles non fuisset, non acquisivisset, illa pertinet ad peculium castrense; Ergo quaecunque filius in militia quidem acquisit, sed ea nihilominus quoque acquisivisset, licet miles non fuisset, illa huc non pertinent, v. gr. hereditas materna, fraterna, &c.

Empti) Et sic eo pertinebunt omnia, quae ad instruendam militiam a patre data, aliter, tunc dem Sohn per Montirung gegeben. Modo tamen re ipsa in militiam iverint, si enim pax interveniat, quae in numerum militum relati sunt, pecul. cast. habere non possunt *Tr. d. S. A. J. Disp. II. c. 3. § 3.*

Vid. 26.) Modo non sint ignominiae causa missi, nam privilegia haec bene merentibus tributa.

De novo) l. e. Si filio, postquam militia missus, aliquid detur, hoc ad peculium castrense non pertinet, quia cessat causa acquisitionis, scilicet praesens militia; hinc pertinet ad adventitium. Aliud ergo si in prociadu statet elegendi aliam militiam.

Arrogandos) Retineat enim hi omnia illa, quae apud patrem naturalem retinuisent, nec patria potestas usum hujus peculii impedit.

Immobiles) Quia haec militiam instruere nequeunt, & ita militi, qua missi nulli usui sunt. Aliud tamen in immobilibus ut ipsa militia, vel ex pecunia in castris quaesita comparatus sic enim res succedit loco pretii. Hopp. ad §. 1. *Per quas pers. cuique acquir. p. 367.*

Cognitionem castrensem) l. e. Si illi, a quo hereditatem accipit, in castris leonem introverit, occasione militum. vid. *L. 1. ff. d. Castrens. Pecul.* Immo enim, si antea introverit, si tamen arctior amicitia in castris contracta, hoc sufficit. Unde licet frater fratrem commilitonem in castris heredem scilicet, ad peculium castrense pertinet. *L. 4. C. de cast. pecul.* Aliud ergo si ab intestato hereditatem accipiat.

Finta) Quia peculium est universitas, in universalibus vero succedit res in locum pretii.

Materna) Quia hanc acceperat, etiam si miles non fuisset.

Etiamsi abierint) Ut enim aliquid ad peculium referatur, non ex dispositione

nione hominis, sed legis dependit, & magis ad veritatem, quam fictionem respiciendum. *d. L. § ff. de cast. pecul.* Hoc tamen mater dicere posset, filius meam hereditatem possideat jure castrensis peculii, hoc effectu, ut ad patrem transeat ususfructus, hunc enim testamento adimere potest. *Nov. 117. c. 1.* sed non hoc efficitur, ut filius de tali peculio testetur.

Non confert) Conferuntur enim illa tantummodo, quæ ab ipso defuncto profecta.

Disponit) Quis in hoc expresse habetur pro patrefam. *L. 2. ff. ad Sc. Maced.* Ergo de eo potest testari, & pro libitu disponere.

Non castrensibus) h. e. Quibus filius obligatus, antequam iret in militiam; hi ergo creditores non possunt petere executionem in bona, quæ filius in militia acquisivit.

In subsidium) Si scilicet alia bona non sufficiant. Semper enim, si miles debitor sit, creditores ejus primum excutere debent bona ejus, quæ habuit antequam in militiam sese conferret; & hæc separata plane species est beneficij exceptionis.

Competentia beneficij) h. e. Miles nonquam excutitur in solidum, sed necessaria viæ subsidia ipsi relinquenda. *Zanger. d. Exception. p. 2. c. 15. n. 12.* idque ob favorem militiæ, & officia in Rempublicam collata, vel adhuc conferenda; Hisque nihil interest, siue tempore, quo in expeditione est, contrahat miles, siue postea.

Nihil juris habet) Est enim filii quoad proprietatem & usumfructum.

Premio) h. e. Si filium militem emancipaverit, non poterit ex castrensibus dimidiam ususfructus portem pretendere.

Posthumum) Quia mortuo suo bona ex statu militari in statum communem reverti videntur.

Libertis) Qui si non adsint, patri & matri defertur æqualiter, sed ita, ut fratres simul concurrant, juxta dispositionem *Nov. 118. c. 2.* quæ sententia receptior, quia *d. Nov. 118. c. 2.* indistincto fratres cum parentibus concurrunt; Licet a multis in dubium vocetur, uti & in Saxonia contrarium receptum.

Quasi castrense) Quodcumque filius artibus liberalibus acquisivit, illud ad peculium quasi castrense pertinet, quia acquisitio hæc similitudinem quandam cum illis, quæ in castris acquiruntur, habere videtur. E contra quæ artibus mechanicis quaesita, pertinent ad adventitium.

Quasi militia) h. e. Ex artibus liberalibus.

Professores) Imo etiam præceptores Scholarum.

Studiosus) Solent quidem in jure nostro Studiosi juris plerumque pro Ad-

vocari capi, sed tamen idem quoque de alio Studioſis aſſeri poterit, ſi durante curſu ſtudioſorum ſimil ſtudioſiſ ſuis per collegia, informationes, aut ephorias quid lucrentur, Alias Studioſus, quantum ſtudet, peculium quaſi caſtreuſe non habet, & hinc nec bibliotheca a patre ſuo adhuc ſtudenti comparari, dici poteſt pertinere ad peculium quaſi caſtreuſe, quapropter etiam conferenda, niſi forſan eo tempore, cum ſilius praxi ſam tum ſemet applicaret, bibliotheca empta fuerit. *vil. Tr. d. S. A. J. D. n. c. 3. §. 9.*

Judiciorum) Alii enim procuratores, qui non ſimul Advocati ſunt, quod acquirunt, peculio adventitio adſcribunt, quia magis adum corporis, quam animi præſtant.

Judiciorum) Alii enim procuratores, qui non ſimul Advocati ſunt, quod acquirunt, peculio adventitio adſcribunt, quia magis adum corporis, quam animi præſtant.

Aliunde) v. gr. Hereditas materna, ſilio *Doctori* acquiſita.

Obſt. 8.) Reſpondetur, verba illa: *quolibet caſu & titulo*, ſunt reſtrictive accipienda, nempe quatenus occasione advocacionis quicquam acquiritur,

Quoad effectum) Effectus præcipue conſiſtit in facultate teſtandi, quam haberet ſilius, ſi donata a Principe referantur ad peculium adventitium extraordinarium, uti quidem auctor inferius *p. 258.* facit.

Filiis familiaribus) Et ſic caſus hic eſt, ubi *femina* poteſt habere peculium quaſi caſtreuſe.

Non conſert) Quia privilegia *caſtreuſis* peculii ſequitur. *Tr. d. S. A. J. Diſp. cap. 3. §. 7.*

Sortis cauſa) Salva tamen patri jure novo manere debet legitima. *Nov. 115. c. 4.* Quemadmodum quoque, ſi ſilius de bonis ſuis teſtari velit, omnia requiſita de jure Civili ad teſtamentum neceſſaria, ipſi adhibenda. *§. 6. J. de teſt. ſum. inſtitut.* Filius enim de hoc peculio eandem libertatem teſtandi habet quàm miles, ſed non idem privilegium quoad ſolennia; ceſſant enim ibi pericula & occupationes caſtrorum.

Adventitium) Quæcunque ſilius nec ſogata, nec togata militia, nec a patre, nec intuitu patris acquiſivit, illa ad peculium adventitium pertinent; Si-ve, quodcunque ſilius artibus illiberalibus & fortuna beneficio habet, hoc huic pertinet. *adl. Hopp. ad §. 1. J. Per quas perſon. cuique acquiratur.*

Aliunde) Licito tamen modo; unde ſi rem ab altero amiſſam inveniat, hæc ad nullum peculium pertinet, ſed reſtituenda.

Plene dominio) Ita ut nec uſumfructum habeat pater, licet adminiſtratio, ſi ſilius perfectæ ætatis nondum ſit, ipſi non deneganda.

Suo modo) Scil. *proprietate assignata liberis*, nam *usufructus* patri relictus fuit.

Proprietate separatam) h. e. pater hic usufructum habet, sed filius sam. proprietatem.

Legati) Vel donationis, licet ab avo nepoti sit facta; nisi contemplatione ipsius filii aliquid in nepotem vel neptem fuerit translatum, v. gr. dos, aliquam solvendam ipse filius erat obligatus, sed ob inopiam se ab illa obligatione liberare impendebatur, tunc enim ad peculium profectitium pertinet. *vid. Disp. de Jure Avern. c. 3 n. 12.*

Arbitratur) Hoc arbitrium etiam accedere debet in illis, quæ filio donata, an scil. inquit patris principaliter donata, an non?

Præsumitur) Hoc eo pertinet, ne aliquando in divisione hereditatis filio possit opponi, illa bona esse profectitia, seu ex re patris quædita, & capropter conferenda; Adventicia enim non conferuntur, *L. ult. C. de Collat.*

De parte patris) Quia hic usufructus patri non debetur in compensationem alimentorum, sed jure patris potestatis, & ex beneficio juris. Quia tamen emancipatione tollitur hic usufructus, hinc, si filius volente patre propriam economiam instruat, monibus præsertim bona adventitia ipsi restituit pater pleno jure. *Carpz. p. 2. c. 10. d. 5.* Imo licet filia elocata adhuc alimenta det pater, usufructum ex bonis ejus tamen non habet. *Cz. d. l. d. 4.*

Incorporales) Sic acquisito a filio ex hereditate materna castro vel jurisdictione, pater tanquam usufructuarius investiturus renovare debet. *Menoch. l. 1. Consil. 66.* E contra vero ad patrem pertinent *Laudemia*, & *mulctæ*.

Usu consumantur) Uti enim in his quasi usu. fructus consilui poteris, ita & patri idem competet, filio filio proprietate. Unde res si consumere quidem potest, sed ita, ut eandem quantitatem filio possit restituat, quapropter etiam ut conslet, quantum aliquando loco bonorum maternorum sit restituendum, designatio bonorum a patre conscribenda. *vid. pag. 456. v. c. Consil. 17.*

Quod usufructus) Intellegendus hic casus, si tertius aliquis usufructum sui fundi legat suis familiis, tunc enim, quia pater & filius pro una persona habentur alterutro morte non expirat, sed durat, donec uterque mortuus.

Mortuo filio) Pater enim & filius pro eadem persona habentur, ergo quod filio acquiritur, etiam acquiritur patri.

Mortuo filio) Usufructus enim morte proprietarii nunquam expirat, sed tantum morte usufructuarii. Hinc si decedat filius ex hereditate agnatorum amplum patrimonium habens, & relinquat patrem & matrem, mater quidem dimi-

dominiam caput, sed solus proprietatis, & mortuo demum patre usufructum percipit. *Sirius. Ex. 38. th. 23 in fi. a 11. U. M. tit. del' usufr. §. 13.*

Dividi non videtur Hoc hodie non obtinet, sed filii emancipati pleno jure bona sua capiunt. Unde quoque controversia ab Autore hic subjeta hodie plane otiosa est.

Administrationem) Cujus enim est usufructus, illius quoque regulariter est ad administrandum.

Per se non potest) Non enim ob minorem aetatem, sed ob patriam potestatem usum suum capere.

Administratores nomine) Unde etiam si pater in iudicio experietur de peculio adventicio, ita dici solet: *Es erscheint T. administratorio nomine seines Sohnes*, vel ut illi dicant: *Ja väterlicher Gewalt seines Sohnes*, male vero in natürlicher Vormundschafft. *Dr. Hopp. ad tit. J. de legit. parent. tut. pag. 163.*

Cavere) Cum non jure filii, sed in jure suo experietur, nec auctoritate privata, sed ex juris dispositione administrationem habeat.

Obst. 14) Lex hæc de defensione filii absentis loquitur, non de actione, ratione peculii adventicii mota,

Ipsius quoque) Ne forte per litem motam præjudicium ipsi contingat, ratione proprietatis.

Præstat Quia sunt onera fructuum. Quod si tamen fructus non sufficiant, filio incumbit impensas ex proprietate suppeditare. *Pinell. ad L. l. C. d. Bon. matern. P. 2. n. 61.*

Non reddit) Omnis quidem rei alienæ administrator ad rationes reddendas tenetur, sed hoc salit, si simul sit usufructuarius, cum enim fructus suo jure percipiat, neque filio aliquid de his restituere teneatur, non opus habet, de se reddere rationes.

Conficit) Quicumque enim non tenetur ad redditionem rationum ille nec obligatus est ad confessionem inventarii; nisi ad secundas nuptias transeat, cum sic confidentia, quam leges de pure erga liberos habent, cesset, vel etiam male & dolose administret, aut bona dissipet, & ita de pro legalitate reddatur suspectus. *Fabrianus ad Mynsinger d. O. 61.* Privata tamen bonorum designatio semper & quocunque casu a patre conscribenda foret, ut inde constare possit, quanti fuerint bona filii materna. Quia hæc ipsi soluta patria potestate restituenda. *vid. pag. anteced. 433. nec usum consumantur.*

Alienat) Hoc enim nato usufructuario nunquam licet; adeo ut contra hanc alienationem si ias res vindicare possit, nulla temporali præscriptione obstanti.

stante d. L. i. vid. Brunnem. ad d. L. i. n. 16. seqq. Quod si forte quid alienatum a filio fuerit, ipse parens rem ab eo, in quem alienavit suam, vindicare non prohibetur. *Mev. p. 4. Dec. 320.* Actionem tamen hanc non instruit nisi mortuo patre.

Utilitatem filii) v. gr. Ad sumtus studiorum libris subministrandos. *Berlich. p. 1. Dec. 3. n. 2.*

Abique decreto) Ob praesumptionem, quae pro patre militat, & pater hic jure potestatis patris disponit, & sic omnino pinguius jus habet, quam tutor. Aliud ergo, si filius sit emancipatus, & pater ejus tutor & quidem legitimus.

Suscepta administrationi) Ergo ab illo momento, quo mater mortua, filius jus reale habet, & creditoribus, qui postea hypothecam in bonis patris consecuti, praefertur, nam matre mortua, pater eodem momento continuat administrationem bonorum maternorum.

Materis generis) Quod hodie ad omnia bona adventitia extenditur. Et ex hoc capite liberi etiam pretendere solent & possunt hypothecam tacitam propter munera patrino. Sed quid si pater alia bona non habet? Resp. si periculum dissipationis adsit, & cavere nequeat, administratio ipsi adimi potest. arg. L. 29. C. de jur. dot.

Irregulare) Irregulare omne illud dicitur, quod non sit secundum regulam.

Extraordinarium) Fit enim contra ordinariam peculii adventitii naturam.

Dona principis) Rectius dona haec Auctor retulit supr. p. 255. ad peculium quasi castrense. Idque ita ob clara verba. c. L. 7. C. de bon. qua lib. ubi dicitur: ad instar castrensis peculii. Alioquin de his non posset testari filius.

Ea lege) Transferebat enim bona sua certam legem illis dicere potest, qua alter illa obtinere debet. Imo & haec lex quandoque hanc dispositioni tacite inest, v. gr. velle se, ut hoc filium castrense vel quasi peculio cedat. L. 2. §. de castrensi reced. Lauterb. Call. 7. theor. pract. b. t. §. 25.

Legitima) Pertinet hoc ad casum, si mater filium heredem instituat, hac conditione, ne ad patrem transeat ususfructus, ubi pater in portione filii legitima nihilominus ususfructum habet, quia quoad hanc mater jus disponendi non habuit.

Aliud) Cum enim legitima non dependeat ex arbitrio testatoris, sed ex necessitate juris; Inde non habet potestatem de legitima disponendi is, qui eam relinquit. Dissentunt quidem alii ob rationem, quod illud gravamen legitimae, quod filii favorem concernit, per L. 32. C. de inoff. testam. non sit rejectum, intantum tamen Auctoris sententia aequitatem quamdam pro se ferre videtur, quia

Quod in tantum verum, ut ne quidem permittente patre testamenti fectio filio concessa. *L. 6. pr. ff. Qui test. fac. poss.* Illa enim, quæ juris publici sunt, privatorum pactis immutari nequeunt. *L. 3. ff. d. post.* Quamvis pater per indirectum facere queat, ut filius possit condere testamentum, si nimirum iudicem adeat, & coram eo filium emancipet, ita enim post manumissionem filius tanquam paterfamilias efficitur. Sed diceres: quid commodi inde habet pater, si ipse testetur filius, cum ipse heres ejus sit, & postea bona dare possit, cui velit? Resp. vivit forte adhuc mater prodiga, quæ æqualem portionem cum patre haberet; deinde pater forte obierat, hunc si ad eum devolveretur hereditas filii, omnia creditores auferrent.

Admistrare potest) Salvo tamen usufructu filii. Unde etiam, quis non jure patris potestatis, sed tanquam curator administrat, ad inventarium & rationes hoc casu obligatus est pater. Secus in alio bono matremis vid. *supr. pag. 224. voc. non reddit.* Hoc adhuc notandum: Privationem usufructus non continere privationem administrationis. *U. M. 11. de Usufr. §. 11.*

Profectitium) Quæcumque filius habet a patre vel intuitu patris, illa sunt potestatis profectitium; Omne enim hoc a patre proficiscitur, sive profectum videtur, nisi pater expresse alterius peculi causâ dederit, vel dederit ut extraneus. vid. *L. 5. §. 6. ff. de Jur. Dot.* Hinc etiam, quæ pater filio multo ad mulierem, vel filio advocato ad libros comparandos dederit, huc non pertinent, sed sunt peculi castrensis vel quasi castrensis. Ex hoc peculium profectitium regulariter in Jure nostro, quoties peculii simpliciter mentio fit, intelligitur, tanquam genus peculii antiquissimum. Hopp. *ad §. 1. J. Per quas person. cuique acquiritur, p. 368.*

De numeribus patrimonii) Admisti hoc quoadtenus posset eo in casu, si quis intuitu patris donum aliquod inconvictum patris obtruxisset. Brunem. *ad L. 19. §. 1. t.* Aliis sine dubio non patri, sed infanti pleno jure acquiruntur, indeque rectius ad peculium adventitium extra denarium referuntur. Eam in finem enim dantur infanti, ut ejus maneant. Ob quam causam quoque infans in bonis patris tacitam hoc nomine habet hypothecam, & in concursu creditorum, vi hujus hypothecæ pecuniam repetit, cum pater sit nudus administrator hujus peculii. vid. *Not. ad Jus Eccl. Brunem. l. 2. c. 1. membr. 2. §. 17. vid. Diss. Du. Radovii de pecun. iustrie.*

Ignorant) Sufficit hic scientia patris generalis, dum enim hoc peculium dedit, consensisse videtur in omnes actus, occasione hujus peculii celebrandos.

Donat) Quia facultas administrandi concessa non max. inferit potestatem

donandi, donare enim est perdere. Et hinc generale est in omnibus administratoribus, quod donare nequeant.

Singulare est) Triste hoc commodum ex peculio profecticio habet filius, quod si patris bona ob delictum confiscantur, hoc peculium tamen non confiscetur, sed filio saluum maneat. C. 1. A. b. t. Tb. 3. §. 9. Modus non sit crimen lese majestatis, ubi omnia bona confiscantur. L. 5 §. 1 C. ed. L. Jul. Majest.

Adimere potest) Imo quod pater in peculio lucratum, alteri filiorum pro luitu penitus assignare valet, quod tunc contingit, si unus filiorum domi præstiterit patri servitium in mercatura, alter vero interius pecuniam præderit in Academiis.

Creditorum) Qui ratione peculii contraxerunt.

Conferunt) Solum hoc peculium profecticio collectioni hodie obnoxium, reliqua enim omnia non conferuntur, vid. Tr. d. S. A. J. Disp. II. c. 4. §. 3. in fin.

Mutata) Sed potius aucta, cum in d. L. patri præscribitur, quomodo peculium administrare debeat.

Personalis) Quia oritur ex contractu.

Profecticio) Ad alia ergo peculia non extenditur. vid. supra p. 417. ad Rubric.

Peculio initur) Ergo qui cum filiosam, circa respectum peculii contrahit, hunc quidem obligatum habet, sed executionem in peculium petere nequit, quia hoc patris est.

Obst. 29.) In his textibus dicitur, quod dominus obligetur, licet expresse prohibuisset, ne quis cum servo contrahat. Resp. intelligendum hoc esse, si nihilominus servo relinquitur peculium, sic enim protestatio fictio est contraria.

Non etiam) In castrensi enim & quasi castrensi ipse filiusfamilias, in adventitiis vero pater ut legitimus administrator convenitur & sic propter hæc peculia non datur actio de peculio, sed actio directa contra filium ut ex peculio solvat, idque in prioribus peculiiis verum; adventitium autem quod attinet, quia patris est usufructus, non poterit si ius contrahendo patri præjudicare, sed necessum est, ut per illud contractum utilitas peculii fuerit promota.

Ex delicto) Quia ad contrahendum concessum peculium, non ad delinquendum. Ex delictis servorum itaque privatis noxalis actio dabitur, ob publica delicta vero ipsimet, parinde ut filiisfamilias conveniuntur. Ludwell. ad Wesenb. §. 1. n. 4.

Vid. tamen) Tenetur pater ex delicto, (1) si filius jam tum de eo condemnatus. d. L. 3. §. II. quia sic ex quasi contractu, sive iudicato, nova obligatio nascitur.

nata, nam dum licem conceſtatus filius, & ſententiam ferri paſſus eſt, ideo quaſi contraxit. Brunnem. ad d. L. 3. n. 4. C. 5. (2) ſi peculium ex delicto *lucupletius* factum. d. L. 3. §. 12. Wiſſenb. P. 1. D. 29. Th. 2. quia iniquiſſimum, ex dolo filii vel ſervi patrem dominumve aliquid lucrari. Coll. Jorid. Argent. b. r. Th. 13. (3) ſi filius non tam ob dolum, quam *negligentiam* puniatur, conf. Müller. ad Struv. Ex. 20. tb. 70. "

Contraxerunt) Licet pater vel dominus nominatim prohibuerint cum ſervis vel filiis familias contrahi, L. 29. §. 1. ff. b. r. impotent enim ſibi, cur, ſi eos negotiari amplius noluerint, peculium iſtis ſtatim non ademint, Ludwell. ad Weſenb. b. r. n. 4.

Patrem) Intelligitur hic non tantum pater naturalis & legitimus ſimul, ſed & civilis, arrogator, vel adoptivus, eo ſc. in caſu, quando aliquis a non extraneo adoptatus eſt; Imo & *naturalis* in ſpecie ſic dictus, quando per legitimacionem coepit habere filium in poteſtate, C. J. A. b. r. tb. 15.

Pervenit) Præſertim ſi cum peculio pervenerit, peculio enim adempto, novus dominus non tenetur, quia non perſonæ ſervi per ſe, ſed inſuitu peculii coheret obligatio.

Peculis patiuntur) h. e. Datur hæc actio non in totum, ſed ad id, quantum eſt in peculio, & quidem tempore condemnationis. L. 1. §. 15. ff. *Quib. ex cauſ. in poſſeſ. rat.* Niſi filius vel ſervus ante finitum iudicium decellerit, ſic enim tempus mortis ſpectatur, quantum nimirum hoc tempore in peculio fuerit. L. 57. pr. ff. b. r.

Debetur) Hoc intelligendum de eo, quod iſti debetur ultra pecuniam in peculium conceſſum; Alias enim accurate dicendo, peculium iſtum non debetur patri, ſed omnis ejus ſubſtantia iſtius jam tum eſt, & adminiſtratio peculii filio tantum conceſſa, & ſub hac adminiſtratione latet poteſtas contrahendi, eoque ergo pater in contractum filii conſenſit, quatenus peculium ſe extendit. Quodſi vero ultra peculium pater crederet filio, in hoc credito potior eſt pater præ aliis.

Quam utilitatis) Quia rara ſunt peculia profeſſitia ſcil. hoc ſenſu, ut filius inde negotietur, plerumque enim pater ſolum, qui negotiari cupit, de poteſtate dimittit, & ita emancipat; Poſt emancipationem, quæ filius acquirit, non amplius pertinet ad peculium, ſed plene filio acquiruntur, ita ut prohibitu de illis diſponere valeat. Ex hinc non pater, ſed filius poſt emancipationem convenitur.

Monachis) Monachus eſt quaſi ſervus monaſterii, indeque propria bona habet.

habere nequit, si ergo Abbas ei bona concedat, quicquid inde acquirit, Abbatibus acquirit, nec quicquam inde retinere potest.

Ab Abbate) Sine hujus consensu nihil habere possunt Monachi propter votum *paupertatis*, quod ab omnibus Monachis servandum, nisi *irregularis* fieri velint.

TIT. II.

Quando de peculio actio annalis est.

Quae directa) Et sic quoque, si directa actio sit bonae fidei, actio de peculio ejusdem indolis erit.

Prætor tamen) Videtur quidem hac Prætoris concessione non fuisse opus, cum actio de peculio sit rei persecutoria, ideoque perpetua, vid. *L. 35. ff. d. Oblig. & Actio.* Verum quia soluta potestate datur, & si contra juris rigorem, omnino Prætor succurrere habuit necesse. Hahn. *ad Wesenb. b. t.* sed intra annum tantum, ne sublato peculio, semper in nexu maneat pater, & interea temporis vigilare potuerunt creditores.

Soluta potestate) Et sic sublato peculio; cum ejus, qui sui juris est, nullum datur peculium, uti ex ipsius peculii definitione patet. vid. *182. ff. de V. S.*

Intra annum utilem) Modo actio principalis breviori tempore non præscribitur. *L. 2. ff. b. t.* Exemplum in actione redhibitoria, quæ præscribitur intra 6. menses. *L. 2. ff. b. t.*

Actionem) Et sic accessionum quoque & decessionum peculii jam extincti habenda est ratio. *L. f. ff. b. t.*

TIT. III.

De in rem verso.

Personalis) Quia est ex quasi contractu, ille enim, cujus res meliorate fuerunt, tacite promississe censetur indemnitatem, eo, quod nemo presumatur se locupletare velle cum jactura tertii. *arg. l. 206. ff. d. R. J.*

Ex illo contractu) Quaecumque ille etiam fuerit. Et sic datur actio venditi in rem verso, *mutui* de in rem verso, &c. vid. *Tr. d. A. F. J. Sect. 1. membr. §. 22.*

Sal juris) Extenditur enim hæc actio etiam ad liberas personas nomine alieno ex contractu rem in alterius utilitatem convertentes. Hahn. *ad W. b. §. 6.* Brunner. *L. fin. b. n. 2.* Inde etiam ecclesiam vel universitatem teneri volunt, quatenus administratori vel economo, mutuo quid datum, & in rem ecclesie vel universitatis versum. Hodie quoque dominos, hac actione, de gestis famulorum & ancillarum, conveniri posse, tradit Dr. Engelbr. *ad ff. b. t. in f.* Quin & utiliter contra maritum datur, si uxor sciente eo bona administret, inque ejus utilitatem coarctat, licet res statim perierint. Laurerbach. *in Coll. §. ult. b.*

Versio) Plerumque quidem hoc in casu actio *Negotiorum gestorum* insitui solet, proprie tamen in hoc a negotiorum gestione differt, quod gestor immediate quid in rem domini impendat; in casu proposito vero pecuniam tertio vel filio quis credat, ut ille vertat. vid. Tr. d. A. F. J. d. §. 22. Differentia autem quoad effectum hæc est: quod in negotiorum gestione ipse gestor teneatur ad culpam levissimam, sed in presenti actione, cum ego tantum crediderim pecuniam, ut filius vertat, non imputabitur mihi, si filius in modo vertendi culpam commiserit.

Actu non fit) Versio ipsa re vera debuit esse facta, sed hoc necessum non est, ut effectus versionis adhuc superfit; *Aedibus* enim, in quas quid versum, consumptis, salva rubulominus manet hæc actio quia semel nata & personalis est.

Versum) Non obstat. *L. n. §. 6. ff. b. t.* Accipienda enim, quod obligatio, quæ hanc actionem producit, non debeat esse extincta, non vero quasi illud, quod in rem patris impensum, perpetuo exstare debeat; actio enim semel nata personam afficit, persona vero obligata manet, licet res non aulfit.

Casu perierit) Postquam semel res alterius melior reudita, illa mellioratio facta est pars rei, res vero perit isto domino, nec actio personalis semel nata ad eam quantitatem, interitu vel casu fortuito perire potest, quantum enim non perit, nec debitum quantitatis. *L. Incendium n. C. si cert. petat.*

Solutus fuerit vertere) Ratio in d. *L. 3. §. 9.* ne sc. calliditas filii, & simplicitas creditoris petri noceat. Nec obstat. *L. 3. pr. ff. de SCo Macedon.* Loquitur enim tantum de *Senatus Consulto Macedoniana*, quod odio creditorum introductum est, adeoque in presenti casu locum invenire nequit. Lodwell. *ad Wesenb. b. t. n. 4.*

Vtrum pretium) Quamvis sc. res revera utilior facta. Si tamen conventum pretium sit vero pretio minus, tunc non ultra conventum peti potest. Brunner. *h. §. ff. b.*

Facere solitus sit) Vel res *sonit promericali*, sive venalis, sc. enim, quis ca-

rius vendi vel locari res potest, expensæ voluptuariæ sunt utiles. vid. *L. 10. ff. d. Impens. in rem detal. fact.*

Probet actor) Quia in hoc se fundat. Frustra tamen probatur per ipsam obligationem, in qua exceptioni non in rem versa pecunia renunciatum fuit, dum enim hæc scribit, pecuniam nondum accepit, multo minus utiliter illam impendit. vid. *C. C. sect. 2. c. 1. §. 16.*

Præventio) Casus talis est: Mercator merces necessarias ad vestimentum credidit filio, Titius postea filio credidit pecuniam, ut illam solvat pro vestimento, quod mercator ipsi crediderat; Illa pecunia filio furto aufertur, queritur, cui detur actio de in rem verso, an mihi an mercatori, qui vestimentum crediderat? Et Respond. in d. §. in fin. utrique, tam Titio quam mercatori, sed occupantis meliorem esse conditionem dicitur in *c. L. 4. b. e.* ille potior, qui prius actionem movit, scil. quantum ad patrem de in rem verso conventum, ipse filius vero utrique manet obligatus, nec liberatur ab obligatione, quod pecuniam furto amiserit, nam quantitas non perit. *L. incendium 11. C. si corr. petat.* vid. Tr. d. A. F. J. *Sess. 1. membr. 3. §. 23.*

Fideiussori) Hic enim saltem de peculio aget, quia de in rem verso semper unus tantum experiri potest, sc. is, qui credidit. Quod si peculium non adsit, locus esset actioni negotiorum gestorum.

Vid. 1.) Quia si hi, qui in aliena potestate sunt, nihil in peculio habent, cum his magis contractum esse videtur.

Cedendo) Sic enim omne, quod versum, recipit creditor.

Directo) In effectu nihil interest, an directio aut utiliter condicam, quia idem consequor. *L. 47. §. 1. ff. de neg. gest.*

Restituerit) Sic enim in effectu definit esse versum, quia postquam pretium vertenti resalsum, dominus non amplius lucrum ex versione habet. Licet filius eam male consumserit. Brunnem. *L. 3. b. n. 8.* modo non crediderit perdituro. Filius tamen hoc casu obligatus manet. Dn. Schœpff. *ad ff. b. n. 5.*

TIT. IV.

Quod iussu.

IN solidum) Et ita non attenditur, an filius quid habeat in peculio, vel etiam, an pecunia in utilitatem patris versa fuerit, vel non.

Iussu patris) Iussus a mandato differt, quod in isto supponatur parendi necessitas, mandatum autem recusari possit. vid. Hopp. *tit. quod cum eo, qui in alle-*

napetij pag. 153. Deinde mandatum d. rigetur in personam creditoris, jussus in personam filii, ut ab aliquo pecuniam recipiat.

Sequitur Sc. ratibabendo. Tr. d. P. A. J. d. H. i. ment. v. l. §. 15.

Casu Si scil. literæ paternæ directæ sint ad ipsam creditorem, qui filio pecuniam credere debet, huic enim revera mandatur. Tr. d. A. f. J. d. §. 15. Ergo electionem habet, an actione quod jussu, an mandati experiri velit; posterior tamen huic casui magis conveniens est.

Hæc actio datur In quantum scil. principes solvendo sunt.

Domini scientia Non obstat L. 1. §. 1. ff. de i. i. h. generaliter, accipiendum enim hoc verbum ratione *objecti*, non vero ratione *subjecti*.

Non sufficit Si contradicendo negotium impetire non potuerit; si tamen pater præsens esset, & prohibere posset, aliud dicendum; nam sic videtur mandasse, ob L. qui patitur 14. ff. mandat.

Commendaverit Hicque, si commendatio fuerit generis, non si *specialis*, directæ actio datur. Scil. necessitatem. vid. Flopp. §. 6. Inj. mandat.

Tangant extranei Et sic officarius adio, quæ alias contra fidei jussores datur, etiam contra patrem vel dominum locum habebat. vid. Brunnem. ad L. 1. §. 1. de i. g. d. f. v.

Hæc actio Habet hæc tantum vim *consilii*; Ex consilio vero non semper obligatio nascitur. Sed hæc requiritur jussus cum imperio connectitur.

Ministerio servus Ita enim servus nihil gerit, sed tantum voluntatem domini exponit, & sic dominus per ministrum contrahere censetur; & hæc differentia quoque est inter nuncium & procuratorem; hic contrahit, & sic huic acquiritur obligatio; ille tantum voluntatem principalis sive contrahentis exponit.

Libero homine v. gr. matre, fratre, famulo, muliere, jussu mariti, fratris, domini, Capitanei. vid. Brunnem. L. 1. ff. de i. n. s.

In solutio h. e. si plures unum servum habeant, & unus ex his jubeat, tunc contra solum jubentem datur actio; si vero plures jubeant, eligere possum, contra quem in solidum agere velim, ex pari ratione, ac si plures unum constituerint, eisdem pecunia possunt expensæ, & nihil in rem domini versum, sufficit enim hic adesse jussum.

Non expressus Quousque enim se non extendit voluntas jubentis, eoque nec obligatio. cum jussus stricti juris sit. Imo & sic aliud fecerunt, quam quidem a jubente jussum fuerat.

Commendat passus Ita tamen, ut ex re patris, quam administrat, satisfaciatur, modo pater in actione contrahentis, cum si sub nomine, non patrem, sed seipsum obligat.

Obf. 4.) In *l. L.* agitur de casu, si filius, postquam hereditate paterna se abstulit, conveniatur ex contractu iussu patris gesto; & denegatur actio, quia filius non amplius in potestate est, nec heres patris factus.

Re integra revocatur) Ad instar mandati, quis alterius nomen interest.

Morte extinguatur) Pariter sicuti mandatum, dependet enim ex nuda voluntate jubentis, voluntas autem morte expirat. *L. 4. §. locat.*

Electi. r) Quis tendunt ad idem. Quod si tamen quis iussu probare possit, utraque actione opus non videretur, cum actio quod iussu etiam extra id, quod in rem versum, & ultra id, quod est in peculio, detur. Quatenus tamen quis iussu excessit, ceterus quoad residuum de in rem verso, si versu probari possit, vel de peculio agere quis potest. Imo & si literæ, quibus iussus continetur, amissa, tunc datur recursus ad alias actiones, quamvis & hic deferri possit super iussu iuramentum.

LIB. XVI. TIT. I. IV. C. 29.

Ad Senatus Consultum Vellejanum.

Pro alio) Quocunque rationis fœmina pro alio intercedit, eo casu non obligatur. E contra quoties fœmina nullo modo suum negatum gerit, toties cessat Scutum Vellejanum.

Quocunque) Sive nupta sive innupta, sive virgo sive vidua, sive vicista, cum Scutum sexum non sexus qualitatem respexerit atque ab intercessionibus removere sit: Hinc etiam p. dicitur si e iure gra lere existimo, præsertim si iudici jure civitatu acquiverint in ea provincia. Diss. Dn. Engelbr. b. t.

Contrahere possit) h. e. Modo aras vel facultas de bonis disponendi concurrat, alias eveni generaliter non obligantur, & sic si intercederent, non opus haberent h. eo V. lejanum, quia q. so. jure lura.

Hernasbrodus) Si sexus fœmininus prævaleat, etiam Scutum Vellejanum ipsi proderit, si uterque sexus æque potens in eo adsit, pro masculino reputabitur, & sic cessabit Senatus Consultum. Quod si mulier sexum plane mentis, hoc beneficium non gaudet, sed valde obligatur; quis est in Dolo. Diss. de Jure & p. Blar. c. 6. n. 10.

Jurisdictionalia habenter) Rationem reddunt, quis indiguum foret, si tales fœminæ fragilitatem sexus allegare vellent. Curpov. p. 2. c. 15. d. p. Quæ exceptio tamen juri incognita, cum etiam fœminæ illustres ordinarius juriurbeneficiis utantur. Unde nec hodie mater Principis ad tutelam admittitur, nisi Scuto Vellejano revoceat. Dn. Engelbrecht. d. t. §. 3. ubi exempla. add. Diss. de tutel. matern. Princip.

Vel famulus) Quamvis enim alias privilegiatus contra privilegium non utatur privilegio suo, limitatur tamen hoc, nisi unus in specie sit privilegiatus, uti hic foemina intercedens.

Minores) Quod si tamen debitor minoris, pro quo foemina intercessit, non solvendo fiat, foemina valide obligatur, nec Vellejano Senatus Consulto se tueri poterit. Privilegium enim, quod minoribus concessum, beneficium scil. restitutionis in integrum, potentius est privilegio mulieribus per Vellejanum Senatus Consultum concessio. vid. *Disp. de Jure privilegiati contra privilegium c. 2. n. 49. seqq.*

Modo sciens) Si creditor ab initio cum muliere contrahat, non nocet ei ignorantia, an sc. mulier in suam, vel alterius gratiam contraxerit, si vero mulier obligationem alienam in se transferat, non prodest creditori ignorantia, debuisset enim inquirere, an illi, cujus obligationem suscipit foemina, ipsi fuerit principaliter obligata, vid. *Wissenb. h. r. sb. 11.*

Si pater) Imo licet pater consentiat in fidejussionem suae filiae, filia tamen non tenetur, in quo praesens SCrum differt a SCro Macedoniano, ut hoc per consensum patris, sed non illud excludatur. *Brunnem. ad L. 3. C. h. n. 2.*

Filium) Et haec ratio est, quare mater ad tutelam liberorum non admittitur, nisi renunciaverit SCro Vellejano, quia alias fidem pro liberis pupillis interponere non possit.

Martus) Quotiescunque ergo mulier pro marito intercessit, perinde habetur, ac si plane nulla intercessio facta fuisset, cum facilius vanis persuasionibus mulieres ab iis, quibus reverentiam & affectionem debent, *L. 14. §. 1. ff. Solus. Matrim.* seduci possint, quam ab aliis. add. *Disp. de Jure Blanditarum c. 3. n. 36.* Quodsi vero supponamus *Id.* sententiam, foeminam illustrem, aut jurisdictione gaudentem non obstante SCro efficaciter intercedere posse, admittenda quoque pro marito intercessio sub fide illustri. *C. C. sess. 2. c. 4. §. 5.*

Principaliter obligaverit) Idem est, si pro marito suis in debitis publicis, h. e. fiscalibus, sese obligatas faciant uxores. *Petr. Surd. L. 16. 3. consil. 307. n. 6.*

Manifeste probetur) Quamvis enim alias praesumptio sit quod si plures pecuniam acceperint, proque illa sese obligaverint, singuli eorum ratam suam acceperint, & ip. suam utilitatem verterint, praesumptio tamen haec vera tantum est in personis, in quibus non praesumitur, quod altera in gratiam alterius potius, quam sui ipsius id faciat; Secus in praesenti caso, ubi tota pecunia ad maritum, tanquam potentior, & cui mulier non facile audet contradicere, pervenisse recte praesumitur. *Menoch. L. 3. praesumt. n. 2.* Et hujus praesumptionis hoc fundamentum est, quod omni matrimonii incumbit marito, hinc uxor adeo

opus non habet pecunia: Necessum ergo est, ut si uxor obligata sit, non tantum solvantur, sed & simul jurata renunciet Sicut Vellepino. vid. C. C. §. 1. z. c. 6. §. 1. §. 39.

Verum esse) Vel (2) ipsa intercedent & beneficio Sicut Vellepino. 1. mediante juramento *renunciatum* 3) uxori pecuniam 1. *dispendere*, 2. *maius* & uxor ad *communi* negotiationem, vel contractionem suam uxorem pecuniam accipiat. De iur. P. 7. *concl. p. n. 82.* aut lenique (4) uxor post mortem mariti de pecunia iura recipiat. *Mev. P. 7. Dec. 279. §. 39.* (6) iudicialiter versioem contrahat. *Cod. 1. l.*

Quoniam Quia sola fideiussio in forma est reprobata & interdicta. Modo non solum in alicuius latet *d. 1. 1. arg. L. 5. §. 1. ff. de donat. inter Vir. & uxor.* Quia in alicuius & in Saxonia curatorem adhibere debet, 2. uxor majorem, si enim minor sit, aut etiam jurata renunciet, cum curatore consensu re iuratur pro forma de iure Saxonia.

Intercedere) Ne ex fauore intercedentibus damnam sentiant, & ex parte pauperiores sunt, facti iores enunsiat ad intercedendum, quam ad condandam. *L. 2. §. 1. b. v. L. 4. §. 1. §. 1. cod.*

Hoc rem. (1) quod Sed ipso iure tunc *d. L. 23. §. 1. C. de Bachov. 1. l. 1. Freutl. Vol. 1. Dy. 1. 25. 1. 2. l. 1. b.* A iud plane obtinet in his casibus, ubi iure *Præfectorum* Senatus Consultum non habeat locum, hi enim casus in *d. L. 23.* non comprehensum sunt. Num vero intercessio sit ipso iure nulla, an vero Senatus Consulto Vellepino opus habeat, hoc interest, quo *illo* casu licet mulier beneficium contrahat. *Vel* 1. si non opponat, iudex tamen nihilominus eam absolvere debet, 2. si illa, qui petit, iudex supplere debeat, 3. si iudex, etiam si non opponat, 4. si *1. l. 1. §. 1. p. 1. d. 1. §. 1. l. 1. sup.* Hoc casu vero mulier exceptione Senatus Consulto Vellepino opus habeat, quod si enim illam non opponat, iudex summam 1. l. 1. §. 1. p. 1. d. 1. §. 1. l. 1. sup. & civitas obligata non tenent, quia tunc renunciasse censetur beneficium suum, 2. si enim non compellat sententiam, ut hoc beneficio utantur, sed 1. num aliam rem relinquat.

Ipsi forent In eo & *expressis* consentiente, qui generaliter pro debito *alio* se obligat & nequit.

Consensit) Ex aliis mariti bonis datam suam solvam habere possit, quod semper hoc supponendum erit, alius pauperem iudicem uxorem a liberis contentus, sed ex in datam datam a quocunque possit eam in se posse. Ubi vero pro communis bonorum non est inter ea 1. l. 1. §. 1. v. gr. Jure Lübecki, Hamburgensi, Gothenensi, ibi indistincte iunge 2. l. 1. §. 1. v. gr. Jure matrimonii contractum, etiam obligata uxore solvendum. A iud vero in delictis ante contractum.

Participando) Quando scil. una cum re principalibus coheretur, ipsi qualem rei principaliter, mulieres vero a reffig.

Constituendo) Constituere mulierem pocius, modo non intercessit. *L. 1. § 1. ff. h. t. h. e.* aliunde debito constituendo in se receperit; Proprium ergo de ipsa recte constituit.

Privatim) Ita scil. ut priores rei principales laederentur, & mulieres eorum personas repraesentent, quod contingit per expressum nomen.

Pro alia suscipiendo) Quando scil. a viro se reas constituunt.

Collatorie) v. gr. si summa sui nominis pecuniam ei, ut, & in alterius utilitatem expendat, scientie hoc creditore.

Principaliter contrahens) Licet creditor sciens ita mulierem illam pecuniam alteri rursus credituram esse. *d. L. 13.*

Alio modo) Quia inter obligatos vel aut. v. g. si famine nullo modo concernit proprium ipsius interesse, toties cessat si tuum obligatum.

Pl. 13.) Mulieres, cum sint avarae, raro donant, tamen quovis modo. *L. 10. ff. cond. cens. dat.*

Solvitur) Sic enim se non obligat, sed alterum liberat; Aliud si praevia obligatione probato solvisset, sic enim solutum repeteret, indebitum enim solvit, cum perpetua exceptione se defendere potuit. *d. L. 40. ff. de condit. in lib.*

Maritus remittere) Ad hunc effectum, ut creditores magis in solutione doti preferantur; Limitatur tamen eo in casu, quando maritus non est solvens, uxor enim principalem tantum remisit, non repetitioni dotis renunciat. Unde h. e. semper subintelligitur conditio, modo bona superint, ex quibus satisfieri possit uxori, *vid. L. 1. § 2. C. h. t. h. e.* alioquin enim uxor tali pacto redderetur indotum, quod iura non permittunt. *L. 1. § 2. ff. de pact. dat.*

Reprobatur) h. e. Quamvis natura ex obligatio remaneat, haec ipsa tamen pariter quoad effectus civiles elector v. gr. non impedit soluti conditionem. Et cum haec reprobatio ex iusta causa fiat, etiam in foro conscientiae mulier tuta erit. *vid. Diss. de Foro conscientiae, c. 5. n. 101.*

Non potuisse) Sed tantum mediante *Exceptione*, Exceptionem enim iure potuit denatus, pariter sicut Praetor contra actiones civiles produxit suas exceptiones.

Repetit) Et quamvis alias regulariter id, quod respectu meri iuris naturalis est debitum respectu vero iuris civilis indebitum, solum repeteri nequeat. *Satur. Ex. 12. lb. 34.* Filium tamen hoc in naturaliter quidem debuit, civiliter vero indebitum. Si jura civile naturalis obligationem simpliciter reprobaverit, uti in praesenti casu, *vid. Franzk. ad tit. ff. de Condit. indebit. n. 43.*

Pro alio, Prævia intercessione.

Pindar) Corruente enim principali, quod hic est mulieris intercessio, copulatur quoque accessorium, veluti pignus, cum accessorium naturam sui principalis imitetur.

SCi Velley. exceptio) *Priori* casu, si causa liquida sit; h. e. si certum sit feminam se pro alio obligasse, a limine iudicii repellitur actor; *Posteriori* casu, si scilicet incertum sit, an non utilitas hujus contractus in feminam redundaverit, aliter contestari tenetur femina, & postea deum admittitur ad exceptionis suæ deductionem.

Vel replicatio) Hoc ita, si feminæ aliud debitum petenti compensando opponatur debitum, pro quo si lejusit, tunc replicando opponit SCrum Velleyanum. Interdum quoque locum habet imploratio officii iudicis, si se creditor adionem differat. *Müller, ad Struv. Ex. 21. tit. 7. in fin.*

Perpetua) Quia omnes exceptiones perpetuæ.

Realis) Quia obligationem tollit, & sic etiam prodest heredibus & fideiussoribus.

Et hereditas) Nisi mulier in testamento suo mandaverit, ut heredes solvant, *Berger. b. t. in addition.* Sic enim creditor adionem ex testamento consequitur, quia ipsi debitum hoc quasi legatum. *C. C. Sell. 2. c. 6 § 9.*

Fideiussoribus ejus) Nam & pro femina fideiubente alius fideiussor dari potest erit, qui vocatur fideiussor suecclaneus.

Non haberet) Cum tota obligatio, & sic quoque ejus accessoria a SCro reprobari.

Scienter) Nam si *ignorant* creditor mulierem mandasse, contra exceptionem SCi replicatione doli uti poterit. *d. L. 6.*

Subdolum) Imputet enim filius, quod cum femina (sunt) fideiussent, quia scire poterat vel debebat, ipsam fideiubere non posse, & hinc periculum obligationis in se redundare.

Obst. 2.) In *b. l. 8.* sermo est de casu, ubi & filius & filii non simpliciter fideiussent, sed in partestantum, quod patet ex verbis: *In id, quid se obligaverunt.* vid. *Zach. ad ff. b. t. n. 7. U. S. Bunnem. ad d. L. 2. n. 3.*

Pro diuidia) Quia pro diuidia parte suam negotium gessit, & ita proprium interesse promouit, dum hunc creditori erat obligatus.

Rem iudicatam) Si scilicet, antea non fuerit opposita, alias censeretur per sententiam rejecta, & sic appellandum fuisset. In praxi tamen hæc sententia de exceptione in executione admittenda dubia est, postquam per Ordinationes processum unusquisque reus mox post litem contestatam omnes exceptiones simul

oppe

opponere testetur, ergo non alia admittetur in executione, nisi quæ antea ignota.

Remittitur censetur) Hic effectus questionis est, an SCrum tollit intercessionem foeminae ipsa puro, an ope exceptionis. vid. supra p. 498. voc. *hoc remedium oper.* Ex quamvis ex L. 3. C. b. s. certum sit, foeminam, quod ex p. i. a intercessione solvit, repetere posse, hoc tamen intelligendum, si ante sententiam solvet, non postea, quia ex iudicatio nova nascitur obligatio, per quam prior, quæ per intercessionem contracta, novata est.

Ob eam dolum) Si scilicet, se ex si lemissione non obligari, & tamen intercederet, usura postmodum beneficio SCi Vellejani? De quo animo ut constet, iuramentum delicti potest, deceptis enim & imprudentibus, non decipientibus opulantur leges, L. 2. §. 3. ff. b. s. nec SCrum foeminarum caliditas, sed infirmitas succedere videtur ut. L. 5. C. b.

Acceptis) Et hoc in publico instrumento prohibetur, ipsaque mulier ut adhuc solvenda. d. L. 23 sic etiam lucrum capiat, beneficia iuris non meretur; Quod si tamen dolus creditoris concurrat, e. gr. si creditor foeminae aliquid offerret, mulieri replicatione doli subveniendum, Brunner p. d. c. L. 23. n. 2. C. C. f. 2. c. 6. §. 10.

Pest biennium) Ex huiusmodi enim temporis proximitate, cum intra illud sepius deliberare, & evitare intercessionem possint mulieres, non pro aliena obligatione scilicet obligare, sed pro propria sua causa aliqui agere voluisse presumuntur, ut hinc deceptæ dici nequeant. vid. Casp. Marz. d. fidejuss. c. 3. n. 17.

Pro marito) Quia quoad hunc permittuntur continuare persuasiones. Nov. 66. c. 1. §. 2. Et hinc maritales epina ultra biennium scilicet extendere possunt. Coad. Berl. h. p. 2. concl. 19. n. 57 Epip. de Jure Privilegiat. contra Privilegium. c. 2. n. 60 seqq.

Obst. Nov. 66.) Hæc Nov. non de intercessione loquitur, sed de consensu uxoris in alienationem rei, loco donationis propter nuptias obligatæ.

Ultima confirmatio. Sive ratificationis si sequenti, cujus hic effectus est, ut non teneatur foemina de usuris precedentibus.

In suam utilitatem) Ex quo colligitur, si adolescens inops cum puella quadam divite sub hac conditione, si pro me iam fidejussor, ducam te in uxorem, sponsalia contrahat, quod talis puella ex hac intercessione obligetur, nec privilegio SCi uti possit, cum reversa tuum negotium gerat. add. Hering. cit. loc. c. 7. n. 461.

Alia exempla) Quoties mulier prima facie alienam rem suam obligationem suscipit, tunc SCi non adjuvatur. L. 13. b.

Acco-

Acquisitio) Sic enim non verificatur in domino, cum illud, quod ex fideiussione ei solvendum, iam in manibus habeat.

Renunciatio) Evidere enim firmam esse hoc beneficium introductum est, jura autem pro se introducto renunciare non debet potest; ceteri vero autem, quam hoc communiter deserviant, jure nostro non exiguntur, ceteris tamen necessaria est, ne postea urgeri possit, quod nemo nisi ignorans renunciet. Quod autem in specie *auth. si qua mulier* nominatim renuncians debeat, nullam habet rationem, sed sufficit, si contenta expressis, & si de conditionis instrumento inferantur. *Corpe, p. 2. c. 16. de f. l. seqq.*

Sine juramento) Scilicet, si per extraneo fideiussit, non pro marito opus est juramento. *auth. si qua mulier C. b. l. vi l. C. C. de f. l. 2. c. 6. §. 4. 5. 6.* An vero post mortem mariti valere intercedere possit mulier sine juramento accedente renunciatione, non ut expeditum est. Negat id *Corpe p. 2. c. 6. d. 3.* Afferunt *Mey. p. 2. d. c. 29.* Cujus sententia, cum ratio prohibitionis, sed, blanditque iurales colligit, probata. *C. C. d. l. §. 2.* ubi Praejud.

Procuratio instrumentum) Ipsa intercessio mulieris debet quidem fieri in publico instrumento, quorum pertinet oblatio *L. 23. Renunciatio*, tamen in quocunque instrumento, imo etiam coram testibus fieri potest, conf. *C. C. de f. l. 2. c. 6. §. 12.*

Et locum) Juramentum enim habet vim certificationis, & is, qui jurat, ut unus legum b. officio cogit se videtur; Ne tamen femina ignorantiam allegare possit consultis, certificationem praestare. *C. C. d. l. §. 4. Mey. ad Jur. de f. l. b. l. tit. 5. art. 7. n. 120.* Imo nec concedendum, mulierem eadem fidei te, qua intercessit, renunciare, quoniam renuncians periculum ignorans inquit, in autem tantum intercedit, sperat, se a principi insolentem servatum.

Exemptio) Exceptio laesiois enormis ad fideiussorem non pertinet, quia tantum a tenditur in contractibus bilateralibus *emagis*, sive, ubi utroque aliquid praestandum.

Juramento) Et quidem *corporali*, vel si in instrumento formula juramenti per se continetur. Quod si etiam aequivalentes juramento hic reputantur, non sufficient. *Brunem L. p. 2. c. 6. n. 9.* In Marchia requiritur, ut hoc casu juramentum renunciatio fiat in iudicio, vel ad minimum coram Notario & testibus. *C. C. de f. l. 2. c. 6. §. 4.*

Si ignorans) Sc. mulierem obligationem alienam in se suscipere, quae ignorantia tamen non excusat, quatenus mulier alienam obligationem veterem in se recipit. *Brunem. L. 17. §. 2. n. 1.*

Et postor) Et minor contra oppositam exceptionem SCti Vellejani replicando ad beneficium *restituendi* provocat. vid. *supr. pag. 448. voc. minor.*

Pro dote) Et sic etiam pro alia *ple causa*, alimentis, fluitus, quod extendunt ad casum, si pro eo, qui ecclesie vel pia causa aliqui debet interveniat; cum magis succurrendum sit pia cause quam imbecillitati mulieb. *Mev. P. 3. dec. 25.* Nisi femina intercedens ex hac intercessione ipsa remaneat indotata, nam publice interest mulieres esse dotatas. *L. 1. § 2. ff. de Jur. dot.* vid. *Disp. de Jura Privilegiati contra Privilegiatum. c. 2. n. 61. § 39.*

Propter nuptias) Hæc enim non æque favorabilis est, nec tanta ejus necessitas, quam dotis, cum dos detur ad omnia matrimonii serenda, & ut citius femina maritum inveniat, quæ omnia cessant in donatione propter nuptias, quia filius uxorem facilius habere potest, quam filius maritum.

Jura contraria) Sicilicet *Lubecensis* femina ad omne res alienum mariti tenetur, siue intercesserit, siue non, quia ibi est communio bonorum, si l. *supra pag. 451. voc. transierit.* Prout etiam mulieres mercatrices ex obligatione sua tenentur. *Carpz. p. 2. c. 15. d. 19.* Dicitur autem mulier mercatrix, quæ enit, vendit, in taberna publice selet, negotiationem dirigit, idque non tantum propter commodum mariti, verum etiam suum proprium lucrum. *Mev. J. L. 1. tit. 5. art. 7. n. 100. seqq.* Modo non contrahat cum marito, nam tunc in Saxonia curatore opus est. *Carpz. d. l. d. 23. § 24.* Nam mulieres propter imbecillitatem judici æquiparantur minoribus, tam jure Lubecensi quam Saxonico. *Mev. ad J. L. lib. 1. tit. 10. art. 3. n. 3.*

Cumulative) h. e. Si non integram obligationem in se recepit, sed tantam alienæ obligationi accessit, h. e. si elegerit.

Privative) Ex promittendo sc. h. e. si per novationem femina prior debitor dimissus.

Restituit) Hoc ergo interest inter *femina* & *pupillum* novantem, si *femina* novando alienam obligationem in se recipiat, ipsa sola liberatur, & contra priorem debitorem solva manet actio; Quod si autem *pupillus* id faciat, prior debitor plane liberatur, nec creditor quicquam a pupillo exigere potest. *L. 1. ff. de Novation.*

Adversus illum) Quamvis enim cum hoc non contraxit creditor, quia tamen pecunia per mulierem ad ipsum pervenit, Prætor actionem unlem concessit.

Posset) Si sc. non sit pupillus vel minor. Alias enim contra hos nulla actio dari posset, & sic creditor debitum suum amittit, a femina enim

propter SCtum Vellejanum nihil consequitur, principalis vero obligari non potuit.

TIT. II.

De compensationibus.

Contributio) Contribuere debitum & creditum est, ita perni scere utrumque, ut confundantur, id est, ut obligationes utraque tollantur.

Ipso jure) In momento utriusque debiti concurrentis, opponitur tamen ab homine, scilicet, in judicio, ut constet judici, in quantum condemnare debeat alterum.

Tollendi gratia facta) Sive est reciproca quadam solutio. Hinc quodcumque juris in solutione, idem etiam juris in compensatione; Compensare enim est solvere.

Divisibilis) Divili solet in propriam, quæ hic descripta, & in propriam, quæ vocatur Retentio, hæc tamen favorabilis est, hinc si compensationi locus non sit, locus tamen est retentioni. Dividitur etiam in necessariam & voluntariam, ut & in directam & indirectam. Brunnem. L. 1. n. fin.

Ab ipsa lege) h. e. Tacite, sit enim ipso jure.

Æquitatem) Cum dolo facit, qui petit, quod statim redditurus est. c. L. 5. Utile autem est, quia nostra interest potius non solvere quam solutum repetere. L. 3. b.

Mutuos debitores) Ubicumque est mutuus debitor & creditor, ibi locus est compensationi.

Dandi) Datio tamen illa pro objecto habere debet certam quantitatem, v. gr. heres meus damnas esto dare Mevio 100. si enim species danda, regulariter cessat compensatio, quia species cum quantitate non compensatur, sicut enim aliud pro alio solvere non possum, ita nec possum aliud pro alio compensare.

Juraverit) Omne enim juramentum intelligitur, rebus sic stantibus, L. 38. ff. solution. si scilicet mansero tuus debitor. nec tu vice versa mihi quid debueris; Sublato ergo per compensationem debito, non opus est amplius solvere. Perjurium quoque hac ratione non committitur, cum & compensando quis solvat, a leo ut nihil intersit, solverime debitor, an compensaverit. Hopp. ad §. 30. ff. de action. p. 934. seq. Cautela itaque est, ut, qui compensationi jurato renunciare vult, exprimat, se nec ex causa superveniente compensare velle.

Aliter) Nam sic compensationi renunciasset quis videretur, si enim hoc debitor compensare voluisset, non iurasset.

Ex fisco) Fiscus enim in dubio utitur Jure privatorum. vid. Disp. de *Sensu adversus Fiscum ferenda*. §. 15. seqq.

Eodem statio debeat) h. e. modo idem districtus provinciae ex eadem causa debeat, in quam causam credidit pecuniam. Fiscus enim ordinacie diversa capita reddituum habet, & hinc toties tantum compensatio admittitur, quoties debitum & creditum ex eodem capite descendit. Econtra quod fisco ad tributa creditum non potest compensari cum illo, quod Fiscus exigit ad annonam publicam.

Ex Kalendario) Debitor Reip. ex *Kalendario* vocatur, qui pecuniam publicam a Civitate foeneri accepit, quod debitum referebatur in Kalendarium, sive rationes foeneratitiae pecuniae. Hodie vero Kalendarium a mercatoribus vocatur *Journal*, *ein Tage-Buch*.

Sic vestigalibus) Si sc. *vestigal* nondum solverit, nisi tamen quis cassae vestigalium crediderit.

Ex causa annonaria) It. e. Si ex administratione annonaria Fisco sim obligatus. Quod si tamen quis antea credidisset ad compensationem annonae, nil obstat, quo minus ille compensare possit, si ipse postea ad rem annonariam quibus contribuire deberet; esset enim sic debitum & creditum ejusdem stationis.

Tributorum) Si tributa debeam.

Extendunt) Idque ob favorem & necessitatem alimentorum, & sic etiam favorabilius. Imo futura alimenta adhuc favorabilia sunt quam praeterita, quia im praetentum non vivitur, unde nec mercatorem contra Studiosum compensare posse, si ei cambium solvere teneatur, cum ex ea vivere debeat Studiosus, asserit Lima. *Jur. Publ. Lib. 2. c. 6. n. 2.*

Statutis sumptibus) Hoc est, si quis debitor sit ejus pecuniae, quae ad certos usus publicos pertinet.

Magistratibus) Quorum & *Professores* pertinent.

Negat) Rationem ponunt in favore decimarum, quod scilicet ad futuram sustentationem personarum *Ecclesiasticarum* sint destinatae. Ergo si personis *secularibus* debeantur decimae, cessat illa ratio, & sic locum habet compensatio.

Civitati vel fisco) h. e. Si quis debitor sit fideicommissi Civitati vel Fisco relictus, ubi concurret & favor testamenti & favor fisci.

Pendite) Ne verus dominus & re & pretio careat.

Mutui debitores non sunt) Sic qui proprio nomine convenitur, non potest obijcere compensationem ejus, quod alteri, cujus procurator est, debetur.

Consentiat) Nisi tamen tertius ille actiones suas simul alteri cedat, & ita ipsum constituat; procuratorem in rem suam, sic enim cessionarius habet jus exigendi & ita quoque facultatem compensandi, aut etiam alias tertii multum interfit, *Idem. P. 2. Dec. 217.*

Uxor) Nisi uxor a bonis suis marito cesserit. *Lauterbach. Ex. 39. lb. 6.* Alias enim censum est. *Pro quo solvere non teneor, illius debitum nec mecum compensare potest.* Atqui pro uxore vel marito solvere non teneor, per *tit. C. ne uxor pro marito.*

Civitas) Quod enim civitas debet, singuli non debent, vid. *tit. C. ut nemo ex Titian.* Nisi tamen singulorum civium bona in subsidium obligata, *Carpz. p. 2. c. 6. d. 25.*

Debeatur fructuarius) Quia non sunt mutui debitores; nisi hic exceptioni excussionis renunciaverit, sic enim ab ipso in iudicio debitum possem exigere, ergo etiam pecuniam compensare.

In potestate. Hic locus est compensationi, cum pater & filius sint una persona, & per se ipsum pater acquiritur obligatio; Nisi quaestio sit de peculio castrensi, quali cesserit, & adventitio extraordinario.

Debeatur tutor) Quia tutor & omnis administrator representat duas personas, propriam sc. & administratoris, quae non confundendae.

Ex aequitate) Quia tutor ita promovet pupilli utilitatem, dum illum ab executione liberat; modo fiat durante officio tutelari, cum ita ex bonis pupilli satisfactionem habere possit tutor. Imo durante officio solvere tenetur tutor, ergo illi compensatio opponi potest.

Contra tutorem) Pupilli nomine agentem.

Ab antetutore) Secus dos tutor enim est successor prioris in officio, & sic dum antecessoris personam representat, factum quoque eius praestare debet, quapropter & ab antecessor re ipsi rationes reddendae. Et hoc procedit, licet vivis fuerit administratio tutelae. *alleg. L. 36. ff. de administr. tut.* quia unus pupilli est patrimonium. *Serv. Ex. 21. lb. 25. n. 5.*

Recto compensat) Quia per cessionem factus est creditor, & hinc debitum, quod ei cessam, proprium ipsius reputatur. Et haec ordinaria cautela est, ut quod debitum meo iure compensare non possum, hoc per cessionem in me transferri curem.

Contestata) Quia per litis contestationem tantum confirmatur jus antea per cessionem quaesitum, ne debitor cessus cedenti solvere possit, per *L. 3. C. de novat.*

Cessionario) Quatenus enim compensatio adest, extensus prius debitum ipso

ipso jure minuitur, & sic cedens plus cedere nequit, quam ipse poterat exigere. Unde exceptio, quæ obstat cedenti, etiam cessionario obstat, conf. Brunnem. d. *Cessione Adsonum & Versuri. c. 6. n. 13. seqq.*

Utili five directa) Utrique enim commodum actionis consequitur, nec actio utilis ad plus dari potest, quam ad quod dabatur directa. vid. Brunnem. d. l. n. 20. seqq. Imo utrobique agit ex jure ob altero in se transito, ergo plus petere nequit, quam quod potuisset petere cedens.

Denunciata) Tandem enim debitor cessus solvere adhuc potest cedenti; per *J. C. de Novat.* Ergo tandem etiam obtinebit compensatio, modo debitor cessus non aliunde rescaverit cessionem esse factam. Lenz. de *Cession. Acti. l. c. 31. membr. 2. n. 29.*

Pro quantitate) Uti enim hoc casu ultra vires hereditatis non tenetur heres, ita nec ulterius ex persona defuncti ipsi opponi potest compensatio; in quantum enim quis non tenetur solvere, in tantum nec compensationem tenetur admittere.

Pro parte hereditaria) Quia extensus solvendi locum habet, nam nomina tam activa quam passiva ipso jure sunt una. *L. 6. C. fam. creta.*

Correis) Hi compensare possunt, si simul sint socii omnium bonorum, arg. *L. 10. ff. de duob. res.* Struv. *Ex. 21. lib. 25.* nam vi societas alter alterius debitum agnoscere tenetur. Imo sufficere puto, si ratione illius debiti compensandi sint socii.

Facilis) Quia factorum inæqualis est æstimatio, duo enim cum faciant idem, non est idem. Sed hoc procedit altera parte invito, scilicet si inter se uterque consentiat.

Moneta) Nisi tantum addatur, quantum plus valent tolerari; Quia ratione enim nummos alios solvere licet, ea ratione etiam possunt compensari. vid. *L. 99. ff. de solut.*

Legonarius) Cum enim compensatio sit quod summam concurrentem.

Debito æque) Supponenda tamen est, ut sit æquitas personarum, nam si nobilis cum rustico compensare vellet equum, utrumque debitorum, alter laderetur, cum equus generaliter promissus prestandus sit pro quodlibet persone.

Quantitate) Quia aliud pro alio inuito obtuli nequit. Generale autem est, quicquid in solutionem venire nequit, illud nec in compensationem.

Obst. l. 1. §. p.) Agitur d. de parte hereditatis cum alia parte compensanda, quod ea propter admittitur, cum partes hereditarie habeant certam æstimationem.

zz. b.) Loquitur *b. In* de causa, ubi quis & speciem & quantitatem debet quomodo sit etiam, ubi est, si quantitate locus est compensatio.

Exactionis) Id est, ut compitet ut ab exactione, si forte res deteriorata; & hoc fuit, rei commodata, ut, ut si de ea sit actio.

Penditionis) Si scilicet, *dominium* translatum pro certa assumptione, sic enim est quantitas debitorum, quod compensationi obnoxium.

Numeri) Vocatur a sequenti, si redacta ad modum speciei, si scilicet, quantitati certa demonstratio a secula, & hoc causa eadem, ita, quae de specie disposita sunt, obvenit, ut, ut debitor tali pecuniae, eius inter, ut liberetur.

Electiois) Cui enim competit jus petendi pecuniam, id est, si hanc petat, compensationem admittere debet, quia quantitas est. Si Scilicet egerit, cessat compensatio, quia species est, hanc autem cum quantitate compensatio non, quia.

Servitij) Si scilicet, species utroque assumato debeatur. *Mev. p. 2. Dic. 337.* vel plane, si eadem iam tum in assumptione conveniant, & sic possit ut per fictionem huius manus rem illam illam retinere possit.

Perfecta) Quae sit ex pacto, & sic obligatione *antidotali*, siue remuneratoria non oritur facultas compensandi, quia non teneor perfecta obligatione ad remunerandum.

Reprobat) Quales est obligatio *pupilli & mulieris* intercedentis.

Asilatus) Quia adhuc natura debitorum remanet; Dubito tamen, an quis in foro hoc sit obtenturus propter auctoritatem rei iudicare, quia, si absolutus de compensatione exceperit, actor replicando exceptionem illam eludere poterit, res enim iudicata ex debitore facit non debitorem, & imputet sibi, quod ab illa sententia non appellaverit. Ergo sententia Auctoris procederet in casu, si post iudicatum novae probationes inveniantur, ob quas res iudicata quidem non infirmatur *L. 4. C. de R. J.* exceptio tamen inde nascitur ad compensationem sufficiens.

Non compensat) Quia ex obligatione iudicati solvit.

Præstanda) Postquam scilicet, culpa sua amittit commodatum. *Hopp. ad §. 30. J. de A. l. n. p. 315.* Autem in commercio compensatio non admittitur, non quidem ob privilegium contractus, ut in deposito, sed ob inhabilitatem rei, quia species cum quantitate compensari nequit, *C. C. de S. 2. c. 1. §. fin.*

Res. actione) Si scilicet, in quantitate consistit, Secus si in specie, ubi compensationi locus non est, & ita inter, *gens. L. obli. n. un.*

Irregulari) Rationem dant, quia erant in mutuum. Aequiorem tamen puto sententiam *Frantzen, ad tit. ff. De, p. 2. u. 39.* quia, si minimum tale depositum compensando tolli nequeat, ob si scilicet depositum semel electam, nec sola

con-

e necessio usus nox omne privilegium depositi tenet, non enim depositarius hoc in damnum deponentis detorqueat debet, quod hic benignum fuit in concessis usus. Quamvis non dissuaderem melioris cautela gratia, expressio pacti compensationem hic excludendam esse, vid. *C. de T. 2. c. 1. §. 10.*

Deposita contraria) In hoc enim cessat electio fidei, & datur tantum ad interesse pecuniarium, sive ad repetendas expensas.

Estimatio petitur) Ratio prohibet compensationis in deposito non est, quod nummi sint species, se Equum contra bonam fidem agat depositarius, depositum non restituendo, singuliter enim in hoc contractu alterius fides electa, quam utique falleret depositarius, compensationem opponendo. Hopp. *ad §. 30. J. d. Actio. p. 936.* Intellexit etiam hoc potest de casu, ubi res deposita culpa depositarii perit, & hinc estimatio refundenda, non enim per culpam amissionem pinguius jus consequi debet depositarius, quam quod habebat ante rei amissionem.

Pecuniarium) Non precise quoad *pecuniarium* debitum, sed potius quoad omne interesse *privatum* sive *civile*.

Obf. 39.) Agitur hic de casu adulterii tam ab uxore, quam marito commissi, quod sic non locus sit repudio sed delicta inter se compensentur; Quod, ut modo dictum, de interesse *civili*, quorsum etiam pertinet divortium, intelligendum; *pæna* enim publica sic non minuitur.

Spolium) Ubi ultimum spodium regulariter attenditur, prior enim spolietur sibi imputet, quod iudicem non adierit, nisi fiat in *continenti*. *L. 17. ff. de vi & vi armat.*

Furtum) Si agatur ad *restitutionem* rei, quæ favorabilis est, secus si *actio*ne furti in duplam aut quadruplam. *L. 19. §. 2. ff. b. l.* ibique *Brunnem.* quia poena odiosa, & sic quoque liberatur a patibulo, in quantum etiam fur compensare potest, in tantum non intulit damnum.

Attentatum) Hoc est omne factum in præjudicium *appellationis* commissum, quod spolio comparari solet; hinc tale attentatum ante omnia revocandum. vid. *Lancellotti Tr. de Attent.*

Ante solutionem) Quia contra principalem habebat jus agendi; Qui ergo jus agendi nondum habet, nec habebit jus compensandi, exceptio tamquam est in debito naturali, hoc enim non petere possum, licet possim compensare.

Annorum reddituum) Adest hic specialis ratio, quia tunc erat et non habet facultatem redimendi, h. e. repetendi sortem, quo evitetur usura et poena; Ergo per consequens nec compensare poterit, ne ita per indirectum consequatur, quod directo consequi per leges non potest.

Ante-

Antequam) Quia ex eo, quod superest, creditori simpliciter sive chirographario satisfaciendum, postquam scilicet omnibus creditoribus satisfactum, quod est in eo, quod tunc est, qui superest, utrumque, uterque chirographarius ius enim est, ut pro eo non habet, & hanc nec compensati in loco esse potest, imo & si hoc fieret, id in prejudicium aliorum potius ius habentium tenderet, quod non est intendendum. Quod tamen ejusmodi creditor chirographarius ante executionem concursus debere incepit obzato, illud compensari posse volunt. vid. Lauterbach. *Ex 29. ib. 15.*

Ex ceteri probatione) Sive quæ fieri potest in continenti, h. e. intra terminum probationum, & quid, si non per testes, hæc enim probatio moras exigit, sed per iudicem natum, vel in hoc Ducatu per iuratum iudicem innoxiam exorditur.

Ad illarum) Regulariter tale tempus est, ut iudex, pro alias ad probationem per statuta loci præfixum & hoc pro diversitate provinciarum variet.

In iudicium deditum) Actio enim mora delictum non facit liquidum, sed probatio secuta esse debet.

A te redditas rationes) Quia antes constare nequit, an non ex bonis pupillaribus sibi satisfecerit.

Exceptionis) Sive potius per modum *reconvencionis*; Reconveniendi enim admittuntur etiam illiquida. Hoc vero procedit extra Saxoniæ, nam in Saxonia reconventio non habet effectum simultanei processus, sed demum instituitur post finitam causam principalem.

Opponit) Hoc scilicet effectu, ut jam non ipso jure elidatur intentio actoris, quod alias sit in compensatione, quæ jure aperto nititur, sed quod iudex mali exceptio obstat actori, etiam illiquida debet solutionem deest, nam.

Temporalis) Hæc ab aliis vocatur *retentio*, quia non facit, ut res nostra sit perperam, sed hoc tempus tantum illi neatur, donec alter debitum solvent.

Spesies) Revera ergo hæc subest tantum *retentio*, quæ illi tempus multum prodedit, donec satisfactum, uti exemplum est in *L. 56. ff. de iur. iur. in rem distal. fact.* ubi impensis item mittunt, donec restituta. Alias vero minet *Zangeri* sententia, in debito sit, ut non admitti compensationem, nisi in casu, ubi pro specie *admittit* præfixa, excepto solo deposito. In aliis enim contractibus, ubi ob inhabilitatem rei non est locus compensati in, locus tamen est retentioni.

Ex muneribus) Sive a die *concurrentis*.

In perpetuum) *Qui est effectus solutionis, idem etiam est compensationis*, quia compensari est solvere. Hopp. *ad §. 30. J. d. Actum. p. 934.*

Usura defunctæ) Paciter uti in solutione.

Pignora solvuntur) Eo scilicet effectu, ut ita nascatur actio pignoratitia. Brun-
nem. ad L. ii. ff. b. r. n. a. in fin.

Invito debitor) Si enim compensatio ipso jure tollit debitum, fidejussio
quoque tollatur necessum est, si velet, si ve nolit debitor.

Conditio indebiti) Quia revera debitum nullum amplius subsistit, & sic re-
vera indebite solutum est.

In emphyteusi) Hoc est, non cadit emphyteusi, qui canonem intra triennium
non solvit, si habeat, quod compenset.

Legals tempore) h. e. Ante lapsum triennii vel biennii, prout emphyteusi
est vel secularis vel ecclesiastica, contestari debet emphyteuta, se velle compen-
sare canonem, ne videatur dominum contemnere. Canon enim solvitur in re-
cognitionem domini, qui ergo compensationem canonis jussu tempore urget ille
hoc ipso dominum recognoscit. Quae tamen protestatio necessaria vix videtur,
cum compensatio fiat ipso jure. Disp. de Purgatorio Mora. c. 4. n. 45. Auctoris
tamen sententia secutus est, ut evitentur lites super caducitate.

Alleganda) Ipsa enim reciprocatio debiti consistit in facto, ergo ostendi de-
bet, ut constat iudici, eam factam esse, quippe qui divinare eam non potest. Hopp.
d. l. p. 334.

Non dixerit) Nam compensatio fit ipso jure a momento concurrentis de-
biti.

Facti exceptio) Quod scilicet, adfit mutuum debitum, hoc enim solum factum
probandum, ex quo effectus juris sua sponte sequitur.

Litem contestatam) Quia tollit actionem ipso jure; modo sit *liquida*, h. e.
per instrumenta doceri possit; alias ejus discussio suspendenda est post litem con-
testatam.

Excusatio) Si scilicet ante sententiam non opposita, alias enim videretur re-
jici, & sic appellandum.

Excusationum) Modo debitum compensandum in continenti per similia li-
quida instrumenta probari possit; Alias remittitur ad reconventionem. Hinc
jure Saxon. ne quidem audiat reus, si super exceptione compensationis juramen-
tum deferre velit, quia nondum liquidum reputatur quod mediante juramento
probandum; de qua sententia tamen dubito, cum probatio per juramentum mo-
ras non exigit, quae ultima sententia in hoc Ducatu approbata. vid. Ord. Proc.
Magd. c. 47. §. ii.

Prescriptio) Quia compensatio jam facta est in momento concurrentis
debiti ipso jure, & insuper exceptiones absolute sunt perpetuae; Quod tamen
temperandum puto, nisi ex parte unius debiti jam tum prescriptum fuerit,
ante

ante concursum alterius debiti, ubi debitum tempore extinctum non potest venire in compensationem.

Semel opposita) Intelligendum hoc, si cum effectu opposita, h. e. si semel jactum compensatum sit, Alias si semel opposita compensatio, & forte ob illiquiditatem rejecta, nihilominus in alia causi denuo adhuc opponi poterit, melioribus probationibus repertis.

Fateatur) Hoc dubium est, cum regulariter excipiens non fateatur. *L. Si quid. m. g. C. de Except.* sed presumitur compensatio *conditionaliter* obiecta, si scil. probaveris debitum, habeo quod compensem. De cetero hæc questio in foro vix occurrit, quia primo his specificè contestanda, & postea exceptio opponenda, unde Ex. de confessis, an debitum confessus sit.

Si v. in manet) Scil. ut possit separato iudicio debitum suum petere, quod in foro dicimus, *Bezichtiget wird mit sein. r. Gegenforderung zur Reconvencion verwandelt.*

Confessus) Si scil. creditor debitori, vel debitor creditori successerit, heres enim ipse suus debitor esse nequit, nisi confecto inventario, quod impedit confusionem jurium.

Datio in solutum) Si scil. vel a creditore volente res accepta, vel ipsi invito per iudicem assignata, quorum pertinet beneficium dationis in solutum; de quo in *Nov. 4. c. 1.*

TIT. III.

Depositi, vel contra.

Commendatio) Scil. rei, a qua differt commendatio *personæ*.

Res) Ita quidem regulariter, Interim tamen & *personas* quandoque deponi posse, patet ex *L. 3. §. d. liber. exhibend.*

24.) Incipit *Lucius Titius*, & ea propter notabilis, quod sedes *depositi irregularis* hic habeatur.

Pecunia numerata) Sed quid, si non pecunia, sed aliæ res ita deponantur? Resp. si species numerato dentur, utique manet depositum regulare, nisi usus specierum simul concessus, ubi in commodatum degenerat, si vero aliæ res fungibiles deponantur, sic idem depositum irregulare, quia per omnia eadem subest ratio, quæ est in pecunia.

Simplex deponitur) Nisi pecunia eum in finem tantum numerata, ut de ejus quantitate constaret, aut tales nummi sint, in quas propter antiquitatem illorum,

lorum, aut etiam aliam causam, adfectio, aliqua cadere possit. *Brunnem, ad L. 3. C. de L. 24. ff. h. t. n. 3.* Ceterum si depositarius datus sit, semper consultus est, ipsi pecuniam numerare, & non obsequiare; sic enim depositarius fit debitor quantitatis, & hinc interitum pecuniae non liberatur. *L. incendians. ff. C. si cert. pet.* E contrario bene sibi consultus, qui depositam pecuniam non nisi obligatam recipit, sic enim liberatur a periculo.

Statim Hoc restringendum ad casum, si ipse depositarius ex possessione usum pecuniae depositae roget. Nam si ipse deponens offerat usum, non prius pro mutuo reputandum depositum, nisi depositarius hoc noverit, *vol. C. C. Sess. 2. c. 3. §. 9.* Usus hujus doctrinae consistit (1) in *compensatione*, quae ab usui deposito cessat, (2) in rei *periculo*, quod hoc in casu est depositari, tanquam generis & debitoris, & sic (3) in *concurso creditorum* deponens, tanquam creditor, praedationem, qua alias ob dominium rei depositae gaudet, non habet.

L. f. C. de novat. Dicitur hic, quod novatio circa expressam voluntatem non admittenda. Verum obtinet hoc, ubi posterior obligatio priori salva subsistere potest, nec ejus destruit essentiam, *Bachov. d. 4.* quod hoc casu secus est, ubi depositi usus conceditur.

Consensurum speret Quod exinde colligitur, si singularis amicitia, intercedat, ex qua praesumptio nascitur, alterum facile consensurum, ut utatur.

Ab uno simpliciter Sequester enim fit, cum res in controversiam deducitur, uti ergo unus secum controvertere nequit, ita nec unus sequestrare poterit. Sed vel ab utroque litigantium, vel tandem si convenire non possint, auctoritate judicis res sequestranda. *Müller ad Struv. Ex. 12. Tb. 46.*

Juris Tale est depositum debiti in judicio, quod sit a debitore, qui exceptiones quasdam habet, quare simpliciter solvere nolit, vel etiam tunc hoc obtinet, si creditor acceptare nolit creditum, ubi depositum est loco solutionis. *d. L. Acceptam. 19. C. de l. fur.* Modo fiat citato creditore, & pecuniam accipere nolente.

Factis Si quis rem in custodiam recipiat.

Traditione Nuda scil. non datione, sive domini translatione.

Mulieribus In Saxonia tamen regulariter curatore opus est, si scil. ad majorem diligentiam adstringenda sit foemina depositaria, quam ad culpam laetam; ubi vero sola culpa lata praestanda, ibi foemina non laeditur, sed ipso potius laeditur alterum, hunc curatore opus non habet. *Carpz. d. Dec. 142. n. 11.*

Aliena Quia ipsi domino nullum praedilicium hoc ipso contingit.

Immobiles Ratione hac utuntur potissimum, quod & res immobilis custodiri possit; Verum non sufficit hoc, cum custodia illa, quae rei, quae auferri ne-

Consentiat) Nisi tamen tertius ult. cessiones suas simul alteri cedat, & ita ipsum constituat procuratorem in rem suam, sic enim cessionarius habet jus exigendi, & ita quoque facultatem compensandi, aut etiam alias tertii multum interfit, *Mev. P. 2. Dec. 217.*

Uxor) Nisi uxor actiones suas marito cesserit. *Lauterbach. Ex. 29. t. b. 6.* Alias enim certum est *Pro quo solvere non teneor, illius debitum nec mecum compensari potest.* Atqui pro uxore vel marito solvere non teneor, per *tit. C. ne uxor pro marito.*

Civ. 121) Quod enim civitas debet, singuli non debent, vid. *tit. C. ut nemo ex Vican.* Nisi tamen singulorum civium bona in subsidium obligata, *Carpz. p. 2. c. 6. d. 25.*

Debetur sine suffragio) Quia non sunt mutui debitores; nisi hic exceptioni exclusio remanuerit, sic enim ab ipso in iudicio debitum possem exigere, ergo etiam possum compensare,

In potestate, Hic locus est compensationi, cum pater & filius sint una persona, & per filium pater acquiratur obligatio: Nisi quaesito sit de peculio castrensi, quasi castrensi, & a inventio extraordinario.

Debetur tutor) Quia tutor & omnia Administrator representat duas personas, propriam sc. & administratoris, quae non confundendae.

Ex aequitate) Quia tutor ita promovet pupilli utilitatem, dum illum ab executione liberat; modo fiat *durante* officio tutelari, cum ita ex bonis pupilli satisfactionem habere possit tutor. Imo durante officio solvere tenetur tutor, ergo ita compensatio opponi potest.

Contra tutorem) Pupilli nomine agentem.

Ab solutore) Secundus tutor enim est successor prioris in officio, & sic dum antecessoris personam representat, factum quoque ejus praestare debet, quapropter & ab antecessor re ipsationes reddenda. Et hoc procedit, licet divisa fuerit administratio tutelae, *alleg. L. 36. ff. de administr. tut.* quia unus pupilli est patrimonium *Struv. Ex. 21. t. b. 25. n. 5.*

Recte compensat) Quia per cessionem factus est creditor, & hinc debitor, quod ei cessum, proprium ipsius reputatur. Et haec ordinaria cautela est, ut quod debitum meo jure compensare non possum, hoc per cessionem in me transferri curem.

Contestata) Quia per litem contestationem tantum confirmatur ius antea per cessionem quaesitum, ne debitor cessus cedenti solvere possit, per *L. 3. C. de provat.*

Cessionario) Quatenus enim compensatio adest, extinguit prius debitum ipso

ipso jure minutum, & sic cedens plus cedere nequit, quam ipse poterat exigere. Unde exceptio, quæ obstat cedenti, etiam cessionario obstat, conf. Brunnem. d. Cessione Actionum & Perfuror. c. 6. n. 13. seqq.

Utili sive directa) Utri buque enim commodum actionis consequitur, hæc actio utilis ad plus dari potest, quam ad quod dabatur directa, vid. Brunnem. d. l. n. 20. seqq. Imo utrobique agit ex jure ab altero in se translati, ergo plus petere nequit, quam quod potuisset petere cedens.

Denunciata) Tandiu enim debitor cessus solvere adhuc potest cedenti; per l. 3. C. de Novat. Ergo tandiu etiam obtinebit compensatio, modo debitor cessus non aliunde resciverit cessionem esse factam. Lentz. de Cession. Actio. l. c. 31. membr. 2. n. 29.

Pro quantitate) Uti enim hoc casu ultra vires hereditatis non tenetur heres, ita nec ulterius ex persona defuncti ipsi opponi poterit compensatio; in quantum enim quis non tenetur solvere, in tantum nec compensationem tenetur admittere.

Pro parte hereditaria) Quia ceteris solum locum habet, nam nomina tantum activa quam passiva ipso jure sunt divisa. L. 6. C. fam. cense.

Correis) Hi compensare possunt, si simul sint, et omnium bonorum et. L. 10. ff. de duob. res. Struv. Ex. 21. tit. 25. nam si scierint alter alterius actum agnoscere tenentur. Imo sufficere puto, si ratione illius debiti compensanda sint loci.

Facile) Quia solum inæqualis est æstimatio, duo enim cum faciant idem, non est idem. Sed hoc procedit altera parte invita, secus si inter se uterque consentiat.

Moneta) Nisi etiam addatur, quanti pretis valent thaleri; Quia ratione enim nummos alios solvere licet, ea ratione etiam non possunt compensari, vid. L. 99. ff. de solut.

Inæquali) Sic enim compensatio fit quando si remaneat concurrentem.

Debitor æque) Supponenda tunc est, ut uterque sit solvens, nam si nobilis cum rustico compensare vellet egrum cum prole, rusticus, vel tenderetur, cum equus generaliter promissus prestandus sit pro quovis tale persona.

Quantitate) Quia aliud pro alio invito obtrudi nequit, Generale autem est, quicquid in solutionem venire nequit, ipse nec in compensationem.

Obst. l. §. p.) Agitur illa de parte hereditaria cum alia parte compensanda, quod ea propter admittitur, cum partes hereditarie habeant certam æstimationem.

27. b.) Loquitur *b. l. de c. sa.* ubi quis & speciem & quantitatem debet quam creditor exigit, ut scilicet quantitate locus est compensationi.

Taxationis) *b. c.* Ut expletur taxatione, si forte res *deteriorata*; & hoc sine, rei consummata, adposito et alia ratio.

Venditionis) Si scilicet *et minus* in translationem pro certa assimatione, sic enim est quantitatis deb. tum, quo compensationi obnoxium.

Nummi) Vocatur a iuris est red. l. ad modum speciei, si scilicet quantitati certa deino. l. ratio adjecta, & hoc causa eadem jura, quae de specie disposita sunt, obvenit, adeo ut debitor talis pecunia ejus iura non liberetur.

Electiois) Cui enim competit jus petendi pecuniam, i. e. si hanc petat, compensationem admittere debet, quia quantitas est. Si Scilicet elegerit, cessat compensatio, quia species est, hac autem cum quantitate compensari non potest.

Societas) Si scilicet species utroque a iure nato debeatur. *Mev. p. 2. Dic. 377.* vel plane si eae oleum tum in assimatione conveniant, & sic possunt per fictionem brevem manus rem idam situm retinere, potest.

Perfecta) Quae ex pacto, & sic obligatione *antidotali*, sive remuneratoria non oritur facultas compensandi, quia non teneor perfecta obligatione ad remunerandum.

Reprobata) Qualis est obligatio *pupuli & mulieris* intercedentis.

Asolutus) Quia adhuc naturale iusdum remanet; Dubio tamen, an quis in foro hoc se obtenturus propter auctoritatem rei iudicatae, quia si absolutus de compensatione exceperit, auctor replicando exceptionem eam eludere poterit, res est in iudicata ex debitore facti non debitorem, & imputet sibi, quod ab illa sententia non appellaverit. Ergo sententia Auctoris procederet in casu, si post iudicatum novae probationes inveniantur, ob quas res iudicata quidem non infirmatur *L. 4. C. de R. J.* exceptio tamen inde nascitur ad compensationem sufficiens.

Non compensat) Quia ex obligatione iudicati solvit.

Prasanda) Postquam scilicet *in ipsa* sua amice commotatum. *Hopp. ad §. 30. J. de A. l. n. p. 235.* Alias autem in contractu compensationi non admittitur, non quidem ubi privilegium contractus, ut in deposito, sed ob inhabilitatem rei, quia species cum quantitate compensari nonquit. *C. C. Scilicet. 2. c. 2. §. fin.*

Repetitionis) Si scilicet *quantitate* est solut, Secus si in *specie*, ubi compensationis locus non est, & ita intelligitur *L. obsequium.*

Irregularis) Ratione committitur, quia et ut in mutuum. Equiorem tamen puto sententiam Frantkei, *ad tit. §. De c. d. n. 39.* quod si minimum tale depositum cum inpendendo tota nequeat, ob idem depositum semel electam, nec sola

con-

concessio usus niox omne privi-
legium depositi tollit, non enim depositarius hoc
in damnum deponentis detorquere debet, quod hic benignus fuit in concessio-
ne usus. Quamvis non dissuaderem melioris conditionis gratia, expresso pacto com-
pensationem hic excludendam esse, vid. C. C. Sect. 2. c. 1. §. 10.

Deposita contraria) In hoc enim cessat electio fidei, & datur tantum ad in-
teresse pecuniarium, sive ad repetendas expensas.

Aestimatio petitur) Ratio prohibet compensationis in deposito non est,
quod nummi sint species, sed quod contra bonam fidem agat depositarius, depo-
situm non restituendo, si regulariter enim in hoc contractu alterius fides electa,
quam utique faleret depositarius, compensationem opponendo. Hopp. ad §. 30.
J. d. Actio. p. 236. Intelligi etiam hoc potest de casu, ubi res deposita culpa de-
positarii perit, & hinc aestimatio refundenda, non enim per culpam amissio-
nem pinguius jus consequi debet depositarius, quam quod habebat ante rei am-
issionem.

Pecuniarium) Non præcise quoad *pecuniarium* debitum, sed potius quoad
omne interesse *privatum* sive *civile*.

Obf. 39.) Agitur hic de casu adulterii tam ab uxore, quam marito commissi,
quod sic non locus sit repudio, sed delicta inter se compensentur; Quod, ut multo
dictum, de interesse *civili*, quorum etiam pertinet divorcium, intelligendum;
pæna enim publica sic non minuitur.

Spolium) Ubi ulumum *spolium* regulariter attenditur, prior enim *spolia-
tus* sibi imputet, quod iudicem non adierit, nisi fiat in *continenti*, L. 17. ff. de vi &
vi armat.

Furtum) Si agatur ad *restitutionem* rei, quæ favorabilis est, secus si actione
furti in duplum aut quadruplum, L. 10. §. 2. ff. h. t. ibique *Brunnem.* quis pæna
odiosa, & sic quoque liberatur a pænitulo, in quantum enim fur compensare potest,
in tantum non intulit damnum.

Attentatum) Hoc est omne factum in præjudicium *appellationis* commis-
sum, quod spolio comparari solet; hinc tale attentatum ante omnia revocandum,
vid. *Lancellotti Tr. de Attent.*

Ante solutionem) Quia contra principalem habebat jus agendi; Qui ergo
jus agendi nontum habet, nec habebat jus compensationis, exceptio tamen est in de-
bito naturali, hoc enim non petere possum, licet possim compensare.

Annorum reddituum) Adest hic specialis ratio, quia talis casus non habet
facultatem redimendi, h. e. repetendi sortem, quo evictor usurarius privatus; Er-
go per consequens nec compensare poterit, ne ita per indirectum consequatur,
quod directo consequi per leges non potest.

Ante.

Antequam) Quia ex eo, quod superest, ere licet simpliciter sive chirographarum et tam satisfactorium, postquam scilicet omnibus illis ere licentibus satisfactum; Quia si erga hoc tunc est in jure super utrumque, ere non chirographarius jure enim effecta potest non habet, & hinc nec eum, cuius in locum esse poterat, imo & si hoc fieret, id in prejudicium aliorum potius jure libentium tenderet, quod non admittendum. Quod tamen ejusmodi creditor chirographarius ante excitatum concursus debere incepit obzato, illud compensari posse volunt. vid. Lauterbach. Ex 29. 18. 19.

Ex cetera probatione) Sive quæ fieri potest in continente, h. e. intra terminum probationum, & quod, in non per testes, hæc enim probatio moras exigit, sed per alios modos, vel et hoc licet per juramentum debitorum expediri.

Instruat) Reus statim tale tempus adhibetur, quo locus ad probationem per statuta loci præsumitur & hoc pro diversitate provinciarum variaz.

In aliis causis) Ad hoc enim nota delictum non fieri liquidum, sed probatio secuta esse debet.

A te redditas rationes) Quia antea consilare nequit, annon ex bonis pupillaribus tibi satisfecerit.

Exceptionis) Sive potius per modum reconventionis; Reconveniendi enim admittuntur etiam illiquibus. Hoc ergo procedit extra Saxoniæ, nam in Saxonia reconventio non habet effectum simulacri processus, sed demum instituitur post finitam causam principalem.

Opponit) Hoc scilicet effectu, ut jam non ipso jure elidatur intentio actoris, qui laus fit in compensatione, quæ jure aperto nititur, sed quod doli mali exceptio obsecrationis, etiam aliquibus debet solutionem loci dari.

Temporale) Hæc ab aliis vocatur rete, quæ non facit, ut res nostra sit perpetua, sed ut et tempus tantum detineatur, donec alter debitum solverit.

Species) Reus ergo licet habeat tantum retentionis, quæ ad tempus mihi prodedit, donec satisfactum, uti exemplum est in L. 56. ff. de imp. enf. in rem distal. facti, ubi impensis item mihi sunt, donec restituta. Alias vero manet Zangeri sententia, in debitis scilicet non admitti compensationem, nisi in casu, ubi pro specie assignato præsumitur, excepto solo deposito. In aliis enim contractibus, ubi ob inhabilitatem rei non est locus compensandi mihi, locus est non est retentioni.

Ex morant) Sive adie concurrentia.

In perpetua) Quæ est effectus solutionis, idem etiam est compensationis, quia compensatio est solvere. Hopp. ad S. 30. J. d. Assign. p. 934.

Usura definunt) Pariter uti in solutione.

Pignora solvantur) Eo scilicet effectu, ut ita nascatur actio pignoratitia. Brun-
nem. ad L. ii. ff. b. t. n. 2. in fin.

Inusto debitore) Si enim compensatio ipso jure tollit debitum, fidejussio
quoque tollatur necessum est, siue velit, siue nolit debitor.

Conditio indebiti) Quia revera debitum nudum amplius subsistit, & sic re-
vera indebitum solum est.

In emphyteusi) Hoc est, non cadit emphyteusis, qui canonem intra triennium
non solvit, si habeat, quod compenset.

Legalis tempore) h. e. Ante lapsum triennii vel biennii, prout emphyteusis
est vel secularis vel ecclesiastica, contestari debet emphyteuta, se velle compen-
sare canonem, ne videatur dominum contemnere. Canon enim solvitur in reco-
gnationem domini, qui ergo compensationem canonis justo tempore urget ille
hoc ipso dominum recognoscit. Quae tamen proestatio necessaria vix videtur,
cum compensatio fiat ipso jure. Disp. de Purgatione Mora. c. 4. n. 45. Auctoritas
tamen sententia secutiore est, ut evitentur lites super caducitate.

Alleganda) Ipsa enim reciprocatio debiti consistit in facto, ergo ostendi de-
bet, ut constat iudici, eam factam esse, quippe qui divinare eam non potest. Hopp.
d. l. f. 934.

Non dixerit) Nam compensatio fit ipso jure a momento concurrentis de-
biti.

Facti exceptio) Quod scilicet ad sit mutuum debitum, hoc enim solum factum
probandum, ex quo effectus juris sui sponte sequitur.

Latam contestatam) Quia tollit actionem ipso jure; modo sit *liquida*, h. e.
per instrumenta doceri possit; alias ejus discussio suspendenda est post litem con-
testatam.

Executione) Si scilicet ante sententiam non opposita, alias enim videretur reje-
cta, & sic appellandum.

Excusationem) Modo debitum compensandum in continenti per similia li-
quida instrumenta probari possit; Alias renaturatur ad reconventionem. Hunc
jure Saxon. ne quidem auditur reus, si super exceptione compensationis juramen-
tum deferre velit, quia nondum liquidum reputatur quod mediante juramento
probandum; de qua sententia tamen dubito, cum probatio per juramentum mo-
ras non exigit, quae ultima sententia in hoc Ducatu approbata. vid. Ord. Proc.
Magd. c. 47. §. ii.

Prescriptione) Quia compensatio jam facta est in momento concurrentis
debiti ipso jure, & insuper exceptiones absolute sunt perpetuae; Quod tamen
semperandum puto, nisi ex parte unius debitum jam tum prescriptum fuerit,
ante

lorum, aut etiam aliam causam, adfectio, aliqua cadere possit. *Brunnem. ad L. 3. C. U. L. 24. ff. h. t. n. 3.* Ceterum si depositarius *devis* sit, semper consultus est, ipsi pecuniam numerare, & non obsequiare; sic enim depositarius fit debitor quantumvis, & hinc interitus pecuniae non liberatur. *L. Incen. l. i. n. 1. C. si cert. pec.* Contrario bene sibi consultit, qui depositam pecuniam non nisi obligatam recipit, sic enim liberatur a periculo.

Statim Hoc restringendum ad casum, si ipse depositarius ex poss. Q. o. usum pecuniae depositae ruget. Nam si ipse *deponens* offerat usum, non prius pro mutuo reputandum depositum, nisi depositarius loco moveat, vid. *C. C. Sess. 2. c. 3. §. 9.* Usus hujus doctrinae consistit (1) in *compensatione*, quae alias in deposito cessat, (2) in rei *periculo*, quod hoc in casu est depositari, tanquam generis & debitoris, & sic (3) in *concursum creditorum* deponens, tanquam creditor, praestationem, quae alias ob dominium rei depositae gaudet, non habet.

L. f. C. de novat. Dicitur hic, quod novatio extra expressam voluntatem non admittenda. Verum obtinet hoc, ubi posterior obligatio priori solva subsistere potest, nec ejus destruit essentiam, *Bachov. d. l.* quod hoc casu secus est, ubi depositi usus conceditur.

Consensurum (peris) Quod exinde colligitur, si singularis amicitia, intercedat, ex qua praesumptio nascitur, alterum facile consensurum, ut utatur.

Ab uno simpliciter Sequestrum enim fit, cum res in controversiam deducitur; uti ergo unus secum controversare nequit, ita nec unus sequestrare poterit. Sed vel ab utroque litigantium, vel tandem si convenire non possint, auctoritate judicis res sequestranda. *Müller ad Struv. Ex. 12. Tb. 46.*

Juris Tale est depositum debiti in judicio, quod sit a debitore, qui exceptiones quasdam habet, quare simpliciter solvere nolit, vel etiam tunc hoc obtinet, si creditor acceptare nolit creditum, ubi depositum est loco solutionis. *d. L. Acceptam. 19. C. d. Ufur.* Modo fiat citato creditore, & pecuniam accipere nolente.

Factis Si quis rem in custodiam recipiat.

Traditione Nuda scil. non datione, sive dominii translatione.

Mulieribus In Saxonia tamen regulariter curatore opus est, si scil. ad maiorem diligentiam adstringenda sit femina depositaria, quam ad culpam latam; ubi vero sola culpa lata praestanda, ibi femina non laedatur, sed ipsa potius laedit alterum, hinc curatore opus non habet. *Carpz. d. Dec. 144. n. 11.*

Aliena Quia ipsi domino nullum praedictum hoc ipso contingit.

Immobiles Ratione hac utuntur potissimum, quod & res immobilis custodi possit; Verum non sufficit hoc, cum custodia illa, quae rei, quae auferri ne-

quit, impenditur, impropria sit. Unde distingui solet, inter custodiam *rei* & *circa rem*; illa depositum involvit, hæc vero magis *mandatum* est. & hoc pertinet *obstant* L. 15. vid. C. C. *sest.* 2. c. 3 §. 6. Effectus controversæ consistit in præstatione culpæ, si enim *mandatum* est, levissima præstanda, secus si depositum, ubi tantum lata culpa.

Propria) Quis ipse dominus est: Nisi alius in ea jus quoddam reale habeat. Mantica d. l. e. gr. si pignus a te mihi datum, tibi interim custodien- dum.

Accedentia) Est enim depositum contractus realis, qui non extenditur ultra rem, quæ principaliter custodiæ commissa; nisi & *accedentium* custodia simul sit commissa, v. gr. Equo deposito cum capistro & ephippio.

Primario) Hinc si rem tradam *perferendam*, non est depositum, sed *mandatum*. L. 1. §. 11. ff. b. t. Pariter si pro *securitate* crediti res apud alium deponatur, pignus erit, non depositum.

Obst. §. 17.) Vox custodiæ in b. §. 17. innuit præstationem levis culpæ. Berger. *Resolut.* LL. *Obstant.* b. t. qn. 3. & hoc sensu custodia in deposito non præstat. conf. Pagenstecher *Aphorism.* Justin. l. 3. t. 14. §. 67.

Sit recepta) Et hinc si depositarius depositum restituere nolit, nisi aliquid ea- propter datum sit, concedant restitutionem per conditionem ob turpem causam. Brunnem. *ad L. f. ff. b. t.* Nisi depositarius alias operam suam locare sit solitus, aut ex conjecturis locatio facta colligatur.

Accedere) Per hoc enim natura contractuum gratuitorum non immutatur. Vultej. *ad §. 3. J. quib. mod. re contr. oblig.* quia honorarium non habet certam determinationem, & hoc nulla proportio hac attenditur inter operam impenden- dam & pecuniam.

Indemnitate) Si forte ex re deposita damnum redundaverit in deposita- rium, v. gr. si res abbi subtrahæ deponitur, & ita depositarius in furti suspicio- nem expropter incitat. Imo & hoc casu depositum, contra deponentem darg- tur actio injuriarum, est enim hæc injuria realis.

Demonstret) Cautela ergo pro deponente est. ut res in cista condita ostendat depositario, & desuper recognitionem petat; talis enim casu neque de qualitate rerum contentarum, neque de earum æstimatione dubium superesse poterit. C. C. *sest.* 2. c. 3. §. 7.

Persona levis) Nec præsumi possit, quod tantam pecuniæ summam, quan- tam se amisisse dicit, secum habuerit. Scriv. *Ex. 21. Th. 41.* quo casu deposita- rius ad juramentum purgationis admitti solet.

Placuerit) Nisi depositarii iidem intersit, uti sit in deposito irregul. vul. *C. C. d. l. §. 11.*

Ante diem) Quia nullum depositarii interesse hic concurrat, potius per repetitionem a molestia custodiz liberatur. *In quocunque contractu vero alterius interesse cessat, ibi panitera quocunque tempore possunt.*

Pro libitu depositarii, Quia deponenti ex recepto deposito semel jus quantum, quod ipsi invito non est auferendum, nisi gravis aliqua & iusta causa concurrat, quorum etiam superveniens inimicitia pertinet, quia depositum ex amicitia recipitur. add. *C. C. Sect. 2. c. 3. §. 12.*

In genere) Quia quasi degenerat in mutuum, sed hoc procedit, si quantitas deposita, nam si speciei depositae usus concedatur, degeneraret in commodatum.

Publicata) Sic enim non deponenti, sed *fisco* restituenda; Ex huc quoque pertinet limitatio, omnem contractum intelligendum esse rebus sic stantibus. *L. 32. ff. 1. de solut.*

Regulariter) Exceptio in deposito *miserabili*.

Famosa) Si scil. ob *dolum* quis condemnatur, ejusque in sententia facta fuerit mentio. *C. C. d. l. §. 14.*

Mixta) In casu depositi *miserabilis*, ubi reus in duplum, cui simplex inest.

Contrarium) Ut scil. *uni* tota restituatur, vel si se ut correos obligaverint, nam correalis obligatio in omni alio contractu locum habet.

Semper actum) Ut nimirum non cuius competat repetitio, sed tantum *actori* in causa.

Satisfactionem) De re illa aliis interessentibus communicanda.

Obsignata) Non enim tenetur aliquis manere in communione, & licet obsignata fuerit, adhuc tamen in se dividua manet.

Licet caventi) Non enim poterit depositarius suo facto se eximere obligationi incito reliquis interessentibus. Imputet hinc sibi depositarius, quod rem, quam pro parte praestare potuisset, *actori* integram praestiterit. add. *C. C. d. l. §. 3.* Cautio ergo praestita ad id tantum proderit, ut securus sit depositarius de regressu contra illum, qui depositum recepit, non vero ut liberetur ipse ab actione.

Communicare) Suum enim tantum recepit, nec de periculo rerum ad alium pertinentium tenetur, cum unusquisque suae ratione periculum sustineat. conf. *C. C. d. l. §. 4.*

Obstat. L. 63.) In hac lege continetur limitatio, nisi inter plures deponen-

res fuerit societas, sic enim alter a tero actione pro Socio tenetur ad communicandum. Sociorum enim commune lucrum est & damnum.

Periturus spectatur) Quia hic pro re *indivisa* reputantur, cum unusquisque hereditum in quavis specie suam partem habeat salvam: Nec opponi potest, quod hic sibi vigilaverit. *L. 24. ff. qua in fraud. credit.* vigilantia enim non prodest alteri ratam sibi debitam.

Restituatur) Imo valet etiam hic pactum, ut tercio restituatur. In contractibus enim realibus tercio acquiri potest actio, secus in consensuibus, ut est stipulatio. *L. Publica Mucia 26 ff. de i. conf. C. C. Scil. 2. c. 3. §. 3.*

Secundum sit) Quod tamen non praesumitur, nisi in specie actum fuerit; Regula etiam dicitur: *Plures contrahentes pro rata agunt, & obligantur.*

Singuli in solidum) Quia iam non ut contrahentes, sed ut *delinquentes* considerantur. In delictis vero non est locus beneficio divisionis, arg. *L. auxilium 37. ff. de minor.*

Competit in solidum) Scilicet non quantum pervenit, sed *quantum depositum*; si tamen ipse depositarius plures heredes habeat, inter hos omnino dividitur actio pro rata hereditaria. Et sic clarus dicitur: actio depositi datur contra heredem, non quatenus a defuncto quid ad heredes pervenit, sed simpliciter quatenus quique heres est.

Pervenit) Casus hic singularis est, & exorbitans a regula precedenti, ubi semper tenetur heres ex contractu defuncti, licet nihil perceperit. Sine hoc casu expropter minus cum herede agitur, quia putavit, se rem suam distrahere, hinc si tantum reddat deponenti, quantum inde consecutus, excusatus videtur.

In simplicem) Dolus defuncti non impedit, quo minus actio transeat in heredem sed tantum, qua *rem* persequor, non qua *perant*.

Ultra annum) Hoc ita, nisi iam a defuncto lis contestata. Si enim etiam preteritis actio ad heredes transmittitur.

Proprius dolus) Hoc est, si ipsi sciunt rem tempore incendi fuisse depositam, & nihilominus malitiose eam distrahant.

Singulares) Quia est ex contractu, & sic *personalis*; a tercio ergo res vindicanda. *L. 3. C. de i. aut a primo depositario mihi actio contra tertium cedenda.*

Contra tertium) Nisi primus depositarius deponenti actionem cesserit; vel etiam in subsidium, si primus depositarius non adsit, vel non solvendo sit.

Regulari) In deposito *irregulari* idem genus restituendum, quasi quasi de generis in mutuum.

Terminus habilibus) Si scilicet res *frugifera* deposita, & ejus usus concessus vel species

species deposita *perierit* culpa lata depositarii, & inde moram committat in restituenda estimatione. Quoties quantitas prestanda, ob moram debentur usurae; quoties species prestanda, ob moram debetur interesse, &ve omne commodum, quod quis ex re habere potuisset.

Concessum) Concilianda hæc Auctoris sententia cum dissentiente Carpzovio hoc modo. Ut ob solum usum non prestentur usurae, nisi quis utatur ultra tempus a deponente concessum, tum enim in mora constituitur depositarius, post moram vero in b. f. iudiciis debentur usurae. *L. 25. §. 1. ff. b. t.* Exinde textus obitantes ita explicandi, ut supponatur mora commissa, vel, ut quis usus fuerit deposito, in scio deponente.

Pecunia deposita) Quia in *singularibus*, i. e. in contractibus, res non succedit loco pretii, & vice versa. *conf. L. non unde. 7. C. si cert. petat.*

In litem) Quia hoc iudicium est b. f. in quo insuper agitur de re nostra restituenda, ubi sine contradictione iuramentum in litem admittitur. Supposito scilicet quod dolus vel contumacia depositarii intercesserit, quod si enim res contra dolum perierit, aliud obtrinebit.

Honorarium acciperit) Cum enim si utilitatem percipiat depositarius, maiorem quoque diligentiam præster necessum est, ad J. C. *Sec. 2. c. 3. §. 8.*

Obtulerit) Hoc ita, si alii adfuerint, penes quos res deponi potuerit; Aliud ergo, si ex sola commiseratione deposito se quis obtulerit, Bruhnm. *ad L. 1. ff. b. t. §. 23.*

Depositarii utilitas) Hoc tunc contingit, si usus pecuniæ depositæ concedatur, ubi degenerat in mutuum, & sic etiam transfertur periculum; vel etiam usus depositæ speciei, sic enim magis commixtum est, quam depositum, & hoc casu præstat culpa levissima.

Transfert) Fit hoc, quando depositum degenerat in mutuum. Translato autem dominio cessat culpæ præstatio, quia in re sua nemo culpam committit.

Mora) Nisi casus ille etiam contigisset, licet nulla mora in restituendo commissa fuisset. *d. l. 14.*

Prestanda) Ergo si culpa *levi* occasionem incendio dederit depositarius, non tenetur ad damni reparationem, hoc autem procedit, si actione ex contractu agam: Sed si agam actione *L. Aquiliæ*, quæ culpam etiam levissimam vitidat, contrarium dicendum videtur, licet communior sententia tanquam benignior in foro applausum intuerit, quod scilicet ubi quis vi contractus precedentis non tenetur ad eandem diligentiam, nec ex *L. Aquiliæ* ulterius conveniri possit,

Quandā) Ob ista dicitur, quod in re depositi aliquid habet, dicitur enim non esse credens rei facti, & hanc nec ad classis aliorum referendum, sed cum sua re respondet. *Brummon. d. Contraria creditur* c. 1 §. 1. l. c. d. i §. 15.

Quare) Alio enim non simpliciter vendicari potest, sed ex istius privilegio privilegium superest, quo istius charographus proponitur. *Brummon. d. Contraria creditur* c. 1. l. c. d. i.

Uter ar accipit) Item talis est in mercatoribus fortiterum, ubi si quis istius rei promissio caret, minuit privilegium privilegiorum. *Brummon. d. Contraria creditur* cap. 1 §. 17.

Simpliciter) Hoc est, hypothecarius postponitur & charographus amittit privilegium. Item enim ante istos creditores, qui simplici privilegio privilegium habent, primo loco, hoc est, immediate post hypothecarios collocantur, per ill. l. 54.

Idem contraria) Sed ipse depositarius re depositi proprio more utitur.

Habundantia) Post ponitur tamen, ut modo dictum, hypothecarius.

Aliter) Contraria receptum ut, quoniam a istis depositis concessum privilegium postulare quoniam solvitorum ratione deponere, modo non utitur & respondet. Non enim deponere ex hac benignitate, qui gravioris istius concessit, deponere scire debet, vel utrum privilegium periret, *Brummon. d. Contraria creditur* d. 1 §. 1. de iure *Nasae* c. 1. l. c. d. i §. 15.

Obi. arg. §) Item d. l. §. ad depositum restringitur.

Idem quoniam patet) Agitur enim hoc argumentum de solvitorum expensis.

Idem summa) Item hoc non agitur de solvitorum, sed tamen de expensarum datione, & solvitorum expensarum.

Uterque) Si scilicet modo scire potuerit, rem depositam esse vitiosam, vel si rem factam deponere, que si potest apud depositarium deponenda, ipse accipere potestatem facti, ut *supra* pag. 170. ut *Brummon. d. Contraria creditur*.

Idem) Quia hoc non agitur de re nostra nobis est agendum, sed de expensis solvitorum, hoc vero cum potest esse ut, non opus est iuramento.

Proinde) Per se enim aliorum hoc potestatem, quod unigenitum unigenitum accipit, cum rem contraria potestatem publicam rem privatis, sed in eo deponenda, etiam in eo potestatem, per l. *Idem* c. d. R. P.

Idem §. 1. In hac l. §. est talis, & non in contrarium rem longum depositum, sed etiam talis ordinis ut in hoc potestatem rem non accipit.

Aliter *arg. §*) Item enim potestatem in hoc agitur, ut, qui factum est vitiosum, *Idem* *Brummon. d. l. c. d. i. §. 15.* *Idem* *Brummon. d. l. c. d. i. §. 15.* *Idem* *Brummon. d. l. c. d. i. §. 15.*

Pl. tamen Buch) Nuncur hoc c. 3. § 27. *Ex de Jur Patronat.* Sed dubitandum erit, an eo tempore, quos res sequestratur, *sem iam* vacaverit sacerdotium, an vero demum post sequestrationem susceptram vacare inceperit, *illo* casu se possit sus patronatus non exercere, *hoc* vero casumque exerceat, cum in eodem statu resli tacere teneatur rem sequestratam, quo eam accepit, & sic parvulum una cum parvulo.

Actio sepelendi sequestraria) Cum iuxta hodie sequestrationes nunquam sint gratuita, sed ordinare sequestro annuum aliquod salarium praestetur, *vid. C. C. d. l. f. 28* inde verus, competere hodie actionem locati conductu.

Ubi) Eadem enim iudicis sequestraria censetur factum partis, ac si ipsi litigantes sequestrassent, nam quodvis iudex ex officio id facit, quod parti suscipiendum incumbet, & hoc pro ipsius partis facto reputatur.

Prescriptio verbi) Quia hae actiones sunt *sub iudicio*, & hunc locum non habent, ubi ordinaria actio depositi *sequestraria* *f. si. adest.*

Off. 4.) In alleg. 1. exceptio est, si dubium sit, quantum actio competat? tunc enim in subsidium actione praescriptae verum agendum est.

Bona fide) Solam fidei ratione actionis suae, nam alias, quantum ad executionem, mandatum est *stricti iuris*.

LIB. XVII. TIT. I.

Mandati vel contra.

T*actum*) Si quis sciens *et non praebentis* negotium gesserit, *L. 18. ff. de Quod legatoris* negotiorum gestio foret.

Extrajudiciale) De hoc praecipue agitur in praesenti titulo. De mandatis autem iudicis in *Tit. de Procuratoribus*. Et sic *actum* hu iudici non differunt, sed rationem obiecti.

Mandataris et tercia) Si scilicet mandata contratori suo, ut pupillo emat servum sit necessarium.

Interdum) Alii enim si actione mandati experiantur, obdissent ipsi exceptio: *Tax non interst*, quae repellit a morem agentem.

Falso) v. g. acceptatione litterarum sine contradidione, suppositum quod contradidione quis posuerit. Idem contingit, si qua omnia acta ad causam pertinentia alium tradidit, ut enim iuxta procuratorem constituitur censetur. *conf. Muler. Somph. l. 4. c. 46. n. 1. C. C. d. d. 2. c. 11 § 15*

Lausantia) Modo praesens ille expresse alias mandare possit. *vid. l. 3.*

L. 1 §. d. R. J. Hinc potissimum patet, cupis negotium gerere, non induci mandatum.

Non citatio) Quia mandatum emittitur iuratum continere. Quod si iuratum haec ipsa verba designavit ad particulare quoddam negotium, ex quo circumstantiis ostendatur in ipsum subsummatum, omnino mandatum obligatum videtur. Quod si in delictis generaliter obnoxiis, ita etiam haec verba omnino mandatum inferunt.

Depositi) Depositarius enim, quicquid post depositionem accepit, ad diem viam remittit, et post mortem decessus factus esse caput. *L. 2. C. de bon. proprijs.* Ergo, quandoque vivit, de illis bonis mandare potest.

Interpositus) Ergo procurator *extrajudicialis*, status substantivus potest etiam sub eadem potestate ipsi expresse non facta. vid. *Mey. J. d. 177. n. 4.* quod locus in procuratore *judiciali*. vid. *C. d. l. §. 2*

Idem numerus) Ubi si d. singulari predicto ac praesentis operis est.

Idem dominus) h. e. post litem contestatam.

Idem) Quia negotia sub iudicio maxime momenti esse creduntur.

Idem notum) Ergo si doctorum interveniat ante negotii implementationem, et praesentibus conformari, pro mandatis habebitur.

Causa) Aliqua tamen incertitudo toleretur in eadem, modo cum interest aliquod certi concurrat. Et ut sit pressum, sit rei certa esse debet. De qua *Franc. d. l. ad. Pugenstecher, d. l. mandat. 1. Sardin. res. p. 17.*

Idi obligator) Hinc a quo advocato mandat, ut conveniendi verba advocatorum publicis, prout et quoque se velle ipsius praestare indicem, si forte multum ipsi distaret, adhuc tamen non tenetur. Si tamen advocatus multum distaret sub praesentibus apperetur, possidentem malum esse condicio. vid. *Disq. de mandatis delinquenti* *Soll. 1. §. 15.*

Idem delicto obligator) Quia utique in reum est. Nisi forte mandataria potius nocentibus habeatur. *L. 17 §. ad L. Aquil. de delictis* hoc casu non fit ut atrocibus, quoniam de hac happytem modisungi solent. vid. *d. Disq. d. l. §. 19. §. 17.*

Idem) Originem enim ex amicitia trahit, jam tamen amicitia merces est contractus.

Locutione) Ubi in qua semper merces praestanda, de quibus proportionem operis praestatis.

Idem prodest) Quia gratiam referre, gratiamque operam beneficium quodam remunerare, amicitia non constituitur, cum non recipiendi, sed recipiendi gratia sit. vid. *C. d. Soll. 2. c. 11. §. 14.*

Brucianus, ad. d. L. 26, n. 17, § 22 add. Pagenstech. d. l. *ut sup.* a. *Stollus, l. 22, p. 188, § 22.*

Ulp. 7) Dicitur hic officium suum navium debere esse domesticum. Verum intelligendum hoc de domo relictae ex *ipso officio*, non de domo *casuali*, non *extrajurisdictione* superveniente.

Idem) v. gr. si tempore belli ipse commissum ad loca periculosa.

Legatus) Vel tutor, huiusmodi, cum manere publico fungens, officium plane domesticum esse debet.

Socius ipse obligatus non) E. gr. Si mandataria forte de reno caverit, actione contractus convenire potest mandatarium, et eam ab illa cautione liberet.

Romanus) Nec enim mandatum obligatus est, ut, quod semel mandavit, periculo parcat, cum de huiusmodi interesse tantum agitur.

Mandata) Cum omnes contractus tacitam, huiusmodi habeant, *Ridus si flantibus*, vel in eodem statu permanentibus. d. l. 22. conf. Pagenstech. d. l. *Sinili, l. 22, p. 194.*

Ad hoc si integro) h. e. modo mandatum casibus fuerint expressa.

Ad voluntatem) Ergo mandatum re etiam non integra revocari potest, si mandatus casibus refundat mandatario, quoniam ipse auferat, h. e. in quantum expressis locis in expunctionem mandati.

Ignorant) Quia voluntas tacita non presumatur. l. 22. C. de *Probat.* sed ab officio probari debet.

Implem) Idem est, si mandatum ipsius mandatarii voluntatem continet, v. gr. si sit procurator in rem suam, tale enim mandatum plane non potest revocari.

Temporis) Id est modo tantum temporis superaverit, ut alia negotia mandatus adhuc committere possent.

Causa) Que scil. vel proprio actus agentis impedimento, ut morbus, senectus, vel qua amicitia cum mandante iussit, ut superveniens inimicitia caputis, mandatum enim ex amicitia suscipitur, huic illud quod amicitia tollit, liberat quocumque ab obligatione mandati.

Mandatum) Ipse enim volens morte expirat. vid. l. 4. § *hinc*.

Integro) Nam si negotium caputem, heres hoc implere debet, si autem contrarius morte expirat. Simus exemplum in *de veris et rebus*.

Implem equat) v. gr. Si mandavero, ut mihi epistolam exirem, vel ut curam foveris me suscipias. d. l. 22. § 2.

Ulp. 7) Sunt in hac parte duo diversi casus, scil. *Impulsioms* et *mandati*.

Impulsioms) Ubi mandatum impulerit datus. l. 22. § 2. *de impulsioms*, add. si *mandatum*

datur concernens *utilitatem* mandatum. *L. 1. C. de O. G. d.* Si pro causa aliquod mandatum, & huius executio tendat ad utilitatem pae causae. *Mulier. ad Struv. lxx. 12. T. 2. 14.* & hodie, si mandatum *in pube iude*, quod etiam nomen heredum comprehendit *R. J. de anno 1614. §. 99. J. A. P. c. 16. §. 4.* quod si non sit in pube, opponatur exceptio mandati insufficientis, *vid. super p. 110. nov. subleat.*

Possumus debere. Generale hoc est in iudiciis contradicibus, qui ad heredes non transeunt, quod heredes tamen ad iudicia concernenda obligentur. Nam singulari persone *iudiciale* electa. Specialis ratio est mandati iudicialis, ubi tamen semper supponendum, heredem vel per se vel per alium eque bene negotium expedire posse. Unde etiam mandatum heredi de pupillis, tenentur tunc, mandatum hoc ad finem deducere.

TIT. II. IV. C. 37.

Pro socio.

Ratio Non tamen excludenda facta, cum & horum societas, pariter sicut rerum, iniuri possit, modo sint facta honesta.

Licet. Per consequens quidem etiam *damus*, sed hoc non intenditur.

Modo honesta Rerum enim inhonestarum nulla est societas. *L. 17. §. 1. d.*

Per alium e. gr. si unus sociorum factum passus, & praeter rem ablatam actione facti duplum vel quadruplum se consecutus.

Respectat v. gr. Si unus sociorum iniuria affectus *estimatur* agat, quod inde consequatur, alteri sociorum commutandum.

Non debet. Sibi enim unipute, quod talem sociecem inierit, vel in ea persistit, ubi propter incertos acquisitionis & erogationis eventus inaequalitas non consideratur, nam si socius omnium bonorum videtur sibi potius esse societas communis, eodem remanere possit. *Conf. C. C. Sess. 2. c. 10. §. 19.*

Ex quaest. Sive titulo *curat.*

Certe respicitur. Quatenus sc. hereditas est universitas, sive universitas ius defuncti continet, Et sic etiam quatenus ad quod ex hereditate comparavit, utrum pro hereditario repositur.

Non societas videtur. Inde si unus sociorum emerit rem commune proprio, licet pecuniam funderet ex societate, nihilominus ad ipsum rem comparata pertinet. *ubi. Franch. ad §. 1. c. 33. add. l. c. sol. 1. c. 10. §. 7.*

Facta Si sc. communiter bona possideant, & locum sibi munus conferant. Qua-

obligationi, necesse est, quam commendanda remaneant. Inter Principes tamen valere possumus de non dividenda vulgare, ob rationem publicam. *vid. iter de Feud. Imp. cap. 12 § 10.*

Ad certum tempus) Alias si nullo temporis momento societati adjecta, tamen *factum* quo potestatem possit. *Card. C. C. de off. 2. c. 1. n. § 9.*

A facto liberum) Sed in latere non, sed quod post hanc revocationem emenda, quidem excludatur, sed ut dixerimus praestandum adhuc teneatur, donec tempus elapsum. Ceterum, ut propterea societatem revocatio exerceatur, utilis est potestas adhibere in casum, si quis sine causa iudice probato revocaverit.

Sine liberum) Hoc vero revocatio non liberatur, nisi ob eo tempore, quo finem daret (aut reddat), liberum vero liberum tunc a tempore societatis finem.

Alique dolo) h. e. ut non faciat intempestivum hoc v. gr. si factum dolo adveniat a hereditate, de eo propter revocatur.

Ad finem) Vel ex post facto de quo consentiant, ut operis praestari in futurum, hoc autem etiam post cessationem factum praestari qui commode possit.

Pro rata societatis) Hoc generatim est, ubi plures contrahunt, quod quiqueque partem pro rata teneatur, nisi aliud conventionis sit. Iam consensum quoque est, ut socii sibi invicem facultatem in solidum agendi cedant, cum idem quoque futurum recte cogatur. *C. C. de off. 2. c. 1. n. § 10.*

Sine obligantur) Alii exceptio est in actione adhibita, quae ex acquirentis dolo in solidum contra eos, qui majorem causam partem, aut non minorem in se vendit, sed vito libenter habuerunt. *L. 44. §. 1. ff. d. de li. duoque de nonem. m. 2.*

Nolle queritur) Ipsi tamen socii, qui consensit, hoc casu nocere debet officium socii socii, cum sine consensu sociorum in verum non transiunt. Non vero hoc periculis opus, quia quicquid pro socio est, ut in ipso societate contrahit sibi servituti promittit, quod statim factum sociorum debet esse visum. *Card. C. C. de off. 2. c. 1. n. § 9.*

Commendandum) h. e. non videtur officio ipsi socii contra servituti, cum quo contrahunt, sed tamen contra ipsam custodiam, qui contrahunt, ut custodiam hanc ex contractu quodammodo. Ad hoc nam quod non est obligatio ex prima conventionem, quae se ad omnium hominum contritionem adhibetur. *vid. C. C. d. li.*

Nam obligantur) Nisi aliud in contractu societatis placuerit, ubi quidem obsequio alio sociis reliquis non videtur, (quod non respicit Avellan in vobis habitationibus) unde nam commendandi est.

Constitutio §. Hinc Audere, utrum sit exceptio de iure, an arbitrio
de procedendo, modo admittitur fuit. Et cum quoniam aliter ex officio illa
admitti, quae prohibetur in cap. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

Adversus, A. in l. ubi §. i. de qua cum una facta esset de iure, quod non
fuit, §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

§. 1. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.
quod non fuit, §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

Propter §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

Constitutio §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

Adversus §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

§. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

Constitutio §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

§. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

Propter, A. in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i. et in l. ubi §. i.

nam, de illis sociis quibusque peremptis, quod tam generaliter contrahendi potestatem fecerit.

De contrahenti) Et omnes socii sunt solvendi. leg. l. 14 ff. d. sol. 47.

P. l. 1 Nam alius ea commo. in rebus socii nec in solidum nec pro parte, alioquin plane non casus socii obligarentur. vid. Dr. Pagenstecher, *manuscr.* l. 4.

Inter socios Nam hic in rebus e. se nequit, qui res sua cum rebus in rebus socii est, unde tamen esse potest, quia quoniam socius per se. d. l. 14 ff. d. sol. 47. qui per Societatem nomine Societatis creditur, inter omnes habet, omnes Socios socii obligantur.

Nulla ex parte) Rursus, quia Societas excedit limites Societatis, non magis potest obligare potest, quam mandata socii excedens socii mandata.

Contrarium in rebus) Aut contra Societatem capere potest, quia in Societate communi bonorum etiam si in contrarium sunt, de hunc si obligantur non quod potest communitas, ut rebus in contrahenda sunt, ut se perinde sit, quem ex Societate convenias. *Me. l. 1* vero ad eadem socii inter socios recipere recipere. Ego, quoniam ad hanc materiam, tanquam obli. d. l. 14 ff. d. sol. 47. ut, si qui socii uno ex pluribus sociis contrahere velint, in eadem magis momento primo recipere, ut si obli. d. l. 14 ff. d. sol. 47. quoniam socii inter socios recipere recipere.

LIB. XVIII. TIT. L'IV. C. 38. 40.

De

Contrahenda emptione.

Nam obligantur) Potest enim in emptorem contrahendi suspensum ob id, quod inter accidentale est, si pado se ad hoc adfirmaverit contrahendum.

Scriptura) Scriptura hac sit vel a persona privata, vel a *Municipio* publico, vel etiam *Magistratu*. *Primo* casu necessarium est, ut in omnibus recipiat, si a contrahentibus subscribitur. vid. d. l. 17. l. d. sol. 47. *Secundo* casu necessarium est, si a *Municipio* recipiat, ut in omnibus recipiat. *Posteriori* casu Notarius ille et *Magistratus* curare debet, ut mandatum contrahentibus prelegatur, si ab eisdem approbatur et Notarius subscribitur et subscribitur, vel a *Municipio* signato impositum contrahatur. d. l. 17.

Primo casu) Quod si socii per se in omnibus recipiant ad hoc subscribitur, contra socios per se recipiant ad hoc.

plius, p. 4 tit. 4 u. 9. Si tamen nobilis pro illud vel invadente consanguineo, non tamen poterunt illud extra pagi districtum exsecrari. *Buchh. ditz. 24, vid. Du. Thied. Scharpf. de jure francum.*

Chiroi) Exceptio talis manifeste, vid. *Reumann. d. Jur. Scharf. h. 2. cap. 8. titulus 10. §. 3. ibique Notae.*

Collegia hereditaria) Ecclesia dicitur habere totum mortuus hanc regulam, ut in illis bona transferri nequeant, sed ut inclinet naturam hominum ecclesiasticorum, et contritus exonerare, non confusus Regis vel Principis accedat. Et hoc dicitur pro incrementis bona, de *Hereditas autem deus Civit. Hereditas*, si vero vult Ecclesia penitus secrete condere, et quidem per viam sine conditione Principis videri potest. In hoc Decretum translationem bonorum fundorum ad aliquam mortem prohibetur esse, testatur *Dr. Pagenstecher. ib. 2. d.*

Miles) Praeterea si res venditur ad instruendam militiam pertinet, quae vocatur *contributione Miliaria*. *Ziegler. d. Jur. Scharf. h. 2. n. 41. Tit. 15.* quae quidem sine, vid. *Müller. ad Scarp. de 31. Tit. 27. ib. 2.*

Parasit) Qui scilicet forum non iuraverit.

Formationem) Ipse error aliquis huiusmodi pro hoc videtur expulso, ut prius provideretur, unde, quod quoniam non formatus sum, quare ostendit. vid. *Döpf. de Dardano. tit. 1 n. 17. f. 44.*

Spes plene) Inter has venditiones celebrari nequit, quae debentur pro una persona, et non sine aliquo pacto intelligitur in his rebus, quae pari acquiritur possunt. Nisi respectu pacti a *casu* vel *casu* vel *casu* vel *casu* aut *casu* *conventionis* illius cum pacto conventionis.

Tit. 16) Si maritus appellatus sit sine famula, neque res amplexus neque homines sub se comprehensibiles.

Döpf. 17) Licetne quidem hoc, quod pariter dicitur pariter dicitur pariter dicitur. Et eo tamen ad dote servas suo propter tunc novum dicitur pariter, non aliter aliter pariter dicitur, et in talibus pro pariter combat. *Lib. 44.* itaque loquitur de re quodam *separata*, quae res non acquirit. *Lib. 5.* vero de eo aut, ubi res *separata*, quae venditur, tamen quidem est, restitui tamen potest.

Miles quatuor) Sed dolus cum dote compensatur.

Miles quatuor) Quod si vero tamen res non tamen dicitur, non tamen tamen venditionem geritur, sed ut, quod si res de re non tamen tamen, regitur potest.

Configurez votre i-Stream.com système, créez vos propres chaînes, et téléchargez votre premier contenu : non seulement, mais les outils de diffusion sont gratuits.

Id autem asperum | Andor ex collibus, videntem alio, ex pretium potissimum
propter pateris exheredationem, in qua iulius natus. hoc boni Jura, ex quo talis ad
eum refulserunt hoc cura ad Jura. Veneris autem Andor / hic per. dicit, unde
emissionem ex Jureque certior. Et videretur remanere inter videretur, quod si vero
non per accidens eorum videretur, sed potius Jura videretur alio. Præter argo hoc
diffinitionem cum videretur videretur Jureque, quod hoc. amantem potissimum
Jura, v. g. fructus Jureque natus, et videretur Jureque, quod hoc. in Andor emissa. v. g.
emissa potissimum, Jureque videretur. Et videretur videretur, et quod autem fuerit
videretur Jureque, hoc vero potius alio, et videretur Jureque, potissimum videretur,
videretur videretur Jureque, cum C. C. Jureque videretur.

Acta mathematica. Li premier tableau a vuiderer respecter modification om-
ni data, omni non fecit. arg. 1. 2, p. Hoc nomen ad, 4 res sperat veritas,
non si ipse veritas, prout non repetitur, hoc non nihil capimus.

Tuttavia, per quanto detto, non è possibile per un'impresa realizzare la propria politica di mercato senza che questa sia influenzata da una serie di fattori esterni, che possono essere raggruppati in tre categorie:

Preparare una soluzione di (a) nel solvente per il quale si desidera l'etichetta. La soluzione deve essere omogenea e non deve contenere particelle sospese. La soluzione deve essere conservata in un contenitore di vetro.

Sample 10) See answer patients' reactions, or the price vendor, and others 14 dollars and very well within. conf. Psychiatr. & 1 manual, 2. Berlin, 1913, p. 102

But is Sand?) In *Felix*, plans prohibit all human forms except, as stated in *facta* (i.e. 6 certain human men demonstrated, proof not of veridicality but of the *quasi* *quasi* *quasi*).

(glaxi affum) = gr. Si coprire pilosità vel arbori eromut.

(De quibus aliis) Vol. organum. 8. Tr. d. J. S. D. 10. 11. 12. 13.

Amorpha var. *Spartan* coll.

Per altera vero de re continetur idcirco, Germanis inter Haupt, Haupt
die Fragen an Gauss: quibus scilicet res phorae, seu homogeneae, seu hetero-
geneae sunt, cumque inque interitus, confute, quodvis in fine maxime ven-
duntur. Mithet ad hunc M. 32, V. 4. 11. 12, 4.

In quantitate et oratione) Quomodo enim hoc non refellitur, sed dicitur
magis idcirco veritate. Dicunt enim: *quantitas* est illa quae, quan-
do inuenitur in re ipsa, et peragitur inuenitur et quantitate. Vbi dicitur:
Quomodo quantitas non in se habet, sed dicitur perinde subiecti corporis, et ge-
neris illi hoc primum non esse tale, quod habet per se, prout, et hoc modo non

nulla. Quo lumen lucis via de stricte observatur, quoniam persona suspensa non habet lucem, sed venditor potius exspectationem incurrere debet. Corp. g. 30 c. 3.

Off. 61) Itaque quidem hoc modo venditur. Legem de C. 6 § 4. Quod si civiliter necesse est et aliter respiciat, potest permutandum, modo si venditor sit a Privato, vel non quoniam fieri potest, si quis, et quoniam officio indicatur, et ita quibus rebus velis non respiciat admittitur, coheret, proinde non admittitur exspectationem, et potest incurrere, an officio non suspensum?

Legem de) Martius habetur hoc incurrere velum, an ut lucis (et re) per quoniam et non aliter. Item de C. 6 § 1. Quoniam potest hoc non quoniam et non aliter, cum in quibusdam locis et hinc deinde in Civ. observatur.

Legem de) Hic non quoniam venditor respiciat. Quod si potest venditor lucis incurrere, non aliter habetur, ad hoc velum incurre venditor, an venditor potest lucem non cum incurrere, item ipsi non fuisse ablatam, item respiciat incurre de C. 6.

Permutandum) Quod lucis obsequium. Item de C. 6 § 1. Item permutandum est, an lucis vel lucis deinde permutandum. Respondeo quod non est dispensatum.

Dispositio) v. g. in hoc discepta hinc ipsi venditor.

Dispositio) v. g. venditor lucis incurre potest non venditor, ubi non quoniam fundus, in quo per venditor incurre, deinde hinc incurre incurre et venditor quoniam.

Incurre venditor) Quia non prohibetur potest lucis et re commutari incurre lucis incurre potest venditor, hinc prohibetur re hinc incurre incurre. L. 6 § 1. Item Permutandum. Incurre lucis incurre potest fundus venditor, quod non sit in venditor. Quod si ergo lucis incurre non potest commutari incurre incurre hinc, ad incurre potest.

Off. 61) Incurre lucis quod in re incurre incurre sit ratio prohibenda, si quod de re commutari an sit incurre, de parte incurre lucis libere habere arbitrium, non incurre quoniam et commutari potest. Si incurre non incurre incurre incurre non potest, in ad incurre potest, in ad incurre incurre in incurre incurre potest.

Incurre incurre) In e. et non incurre incurre ad re potest, vel incurre, non vero in, in incurre incurre.

Incurre incurre) Nam quoniam incurre non habere lucis, incurre incurre incurre venditor non habere, non incurre venditor incurre ad incurre incurre.

tur, si proinde venditio manet, licet postea parum vel nihil possit accrescere.

Non convingit) Inter hos omnes prohibetur donatio. *L. 1. ff. donat. int. f. f. ff. Usur.*

Ubi numerus) Quippe qui verum rei pretium consistere solet, d. l. in aliis res, quae venduntur, sic maxima, quae tantum obulo constat.

Obj. 1. 2. 3. Resp. Franc. & Bachov. c. 1. l. 1. quod ubi remedium loco imaginariae venditionis una numero ex auctoritate conseruatur parum admittitur, ut princip. a parum casu debeat, adeoque hoc esse arithmetum ad consequentiam.

In non donantem) Et haec si donatorem pro solido extendat, cura inscriptionem non subiit.

Obj. 1. 2. Nun est haec venditio parum, sed dependet ex evenus determinabili post pretia, unde & in d. l. 1. 2. 3. notatur dicitur, quod sic quodammodo roudit: nullo vendito.

Quanti empli) Quod si non empta, contractus est nullus, quia pretium tunc non potest certum reddi.

Ubi dicitur) Ille respondet ad l. 1. 2. 3. c. 1. 2. 3. per. ff. l. 1. de leg. 2. ubi tractatur, quod pecunia sit demonstrativa, quoniam in area habet, non quoniam sit (species vel corpus) tantum obtemet quod effectus quoniam sit sagulatus, (1) quod pecunia uti legita sapit, semel tantum debetur, (2) quod herus in sine culpa mensa liberetur, (3) Legatum illud statim praestandum, quia omnia sunt in legatis quoniam. c. l. 1. 2. 3.

Fundatur) Illud tamen interit, quod dicitur prohibetur cultus omnia statim sit perfecta. *L. 1. 2. 3. ff. l. 1. 2. 3. ubi nota vera causa, tamen venditio in domo, l. 1. 2. 3. ff. l. 1. 2. 3.*

Ubi dicitur) Quis nullum adit visculum, quo aliter ad certum quid solvendum, constituitur. Alia ratio est. si verum solvendum sit arbitrium omnia constituit, ut l. 1. 2. 3. quando vera, causa omnia promissio nostra paritatem. *arg. d. 1. 2. 3. ff. l. 1. 2. 3.*

Obj. 1. 2. Haec non quod solvendum, sive ostendit parum contractus aliorum conseruatur arbitrio conseruatur, sed tantum arbitrio aliquid, approbatio sol. *arg. l. 1. 2. 3. ff. l. 1. 2. 3.*

Arbitrium) Sic in tali causa, ubi verum sit arbitrium est: Tunc enim donatorem potestatem ad illud arbitrium, si verum sit quod sit verum.

De conseruatur conseruatur) Inter numerum praestitum, ubi non insuperat est conseruatur, ut statim solvitur, quod rem duo pendente mortuorum conseruatur.

*sed uti corporeis latere ferat. At vero cum obligat quidem idem, sed
fulgentius exarcat, uti utrumque contrahat, utque ad exaltationem dei
fertur. Deo. 11. T. 14.*

Euphyas: Quasi hinc inde, et quod in parte vixit est videri, speculatio
est quoniam pater non habuit verumque hoc et rebus ingratissimum, habere per
pater L. 76 ff § de F O quod efficitur vero hoc ratione interduca aliter,
non committitur habet arg L. 90 ff de Condi et Demortis.

[illegible]

Perissone) *Onoclea* aeneo-lutea hinc pect. *anodonta* nulla abundat

*(Ufo aquarum). Quia consuetudo pendendi est periculosa, sed apud effectum ob-
huc pendit et sic pendens conditio evolutio mundum est unde pro corpore
philosophare oportet. Nec enim in hac traditione aliqua pariter sapientia transferretur, sed
consuetudo non laqueum hominis suspensum praeferretur.*

Cap. 1. 5. 3) In 2. 1. 5. 2. Invenitur quidem, quod res facit dominus, sed
jurisdictionem de re non habet dominus. Et quoniam magis vult condi-
tio, si magis potest, hoc magis magis vult et dominus, quoniam magis vult
dominus. 2. 1. 5. 2.

Chp. 7 § 1. Eadem respondet, que sunt L. 1. §. 2. ff. pro date supplicat.

(Apf. 8) : I have written everything down piece by piece - like people say.
And sometimes before, as here, when I was in the forest at night.

Julia (Julia) In 2000, she published her first book, *The Book of David*, which is a collection of her poems. She is also a member of the Poetry Society of America.

Conclusion. These results suggest that information systems do not have a

Old § 21 has been amended, as follows, to read:

Justia fallens) Sed, quando per extrinsecos (221, quod non simpliciter. Man-
datur (242) per extrinsecos habetis, quando per (221), et quod secundum (221),
et non extrinsecos (221). per (221), l. 10. § 2.

Assim, dependendo do modo como os dados são coletados, os resultados podem variar bastante. Portanto, é importante que os dados sejam coletados de forma adequada e que os resultados sejam interpretados corretamente.

Off. 7. §. 1.) Tamen hic aliquod restringendi locus ad terminos habetur. Sed ad finem parum, ut tunc effectum actionis habent pacta, & adjuvantem negotio tandem prout convenimus, conf. Berget & 2. qu. 14.

Valere possunt) Conventiones tale negotium degenerate in donationem v. gr. si vel res vel pretium remittatur.

Finantur) Hoc novum aliter se habet, quatenus ex omni pacto, super negotio legibus non interdicto in vi, nata corpus actio. Quod ergo, contra conventionem subscriptionis pactum est, & non valet in conventionem, valet tamen in pacto. Et sic pariter hodie vel refert, an in conventionem an in intervallo pactum adjuvantem, quicquid enim etiam potius supponitur, aliud hodie potius pactum. Nihil ergo simpliciter hic exagere, quia ut res sit ipsa conventio Legibus Civ. non se continet.

Off. 48) Et hoc speciatim aliquid in pacto translatio obstat, hoc enim non producit actionem ex contractu subscriptionis, sed potius actionem propriam verbi.

Monere) v. gr. Si equum vendidimus pro 100. thal. & pactum placuit ut tantum 60. sol. in, videtur a priori contracta rescissum, & novus inter. Hopp. ad §. 2. 3. d. Obligat. p. 491.

Ne datur praesentur) Accurrit dicendo, hoc potius pertinet ad substantiam, Nam doli praesentur ad omni contractum h. i. in unquam obstat pacto. Sed hoc tamen de dolo futuro tantum intelligendum, doli enim praeteriti omnino remitti possunt. L. 17 §. 1. d. 4. §. d. Pact.

Irregularum) v. gr. Si conventionem, ut depositarius potius depositum vel possit.

Proferre verbi) Si sc. pactum illud, quod interdictum, omni conventionem conventionem respicit, v. gr. vendi res vel pro 100. thal. si simul praesentur, ut negotio novo expeditorem. Hoc degenerate in conventionem conventionem facto est factum. Item tunc hoc obstat, si qui rem venditum sub certo pacto vendit, ut interim quod praesentur, praesentur si hoc, quod praesentum est, potius respicitur vendit, quam pretium.

Et parte rei) Et parte rei pactum esse dicunt, & producit exceptionem, quae parte obstat, si producit actionem. Praesentur ergo semper res pacto quocumque tempore adicitur, quia semper ex pacto datur exceptio.

Novumque) In contractibus consensibilibus hoc articulum conlegit, sicut enim motus distulit ab eo recedere, ut quoque novo contractu semper illum contractum novum possit comprehendere, & circa insubstantiam dicitur depersonari. Excepitum quo in Venditione; Vendit ubi alio pro deo ubi sequitur.

quasi de potest. nec, ut scripsisti bene, tunc hoc potestatem verum facit venditionem, ut puta quia solo confecto consumitur, & ea tunc a priore contrahit re-

His altiorum producunt) Vnde in fere his ambagibus adeo est opus, postquam receptum, quod ante pactum deliberatio in eum habuit vero explicationem, et firmitatem producat. civil U. M. §. tit. de Pactis §. 2.

Interdum autem Pura quod propter exceptionem producat, cum hoc
generalia efficiat potestum in, five adpata lex, five non. modo non lex per
seuoria.

Infant) Cum omni sono patrum excepimus deo, generaliter affiri posset. Ergo omni patrum aucti respondit rei, h. e. semper res prodit, quocumque decessu se adiectione.

Ex praefati. Li quid ex modo, inter quos duos modos referendi causam hoc auctori, quod postea in casu tractus intermedio tempore percipio, etiam animam verus decessus sequitur, sicut auctor L. 2. C. de Prol. inter al. ff. de leg. in casu oritur.

lyfo puri) Mosio patis hanc vultis *divulsi*, hoc concipere, v. gr. rei in intro.

Differetia Differetia in eo, quod in pacto de extendo nulla affert certitudo precia, sed ex determinatis datis in futurum, unde ex tali pacto emptor non potest aliter agi in futurum pretium, nulla minus venditor non tenet extendendum. In tamen operabitur ratiocinandi pactum, ut, si res in pactum suo permittitur, venditor potest hanc, quem alium rem suam vendere tenetur. Et sic videtur in Praevidentia.

Solanum elaeagnifolium) Aliquando à tantis lani cum cetero semper in quin-
decimque lobis effusa, ac vix duci vixit primum refracta, modo non sub-
le alacris formis. Scrib. *Part. 12. Tab. 47.*

[illegible]

Fid. maior Corp.) Si possum de retro-vendendo me autem fr. BERNI
in Jurem testatam eligere, post se. omnia certis rebus. 6 vero ad
tempus aut in Jure venditum, cum jam saltem non incipit ad docu-
mentum duci. Corp. l. d. 7. ff.

Nam metus domini) Sed dominium interius in errorem transferitur, unde cum transiit dominus, licet revocari, alit, omnes quoque dominus effectus transiit, quod si sit per consequens periculum, quod interum contingit, non venditori est, si tunc. Sic ut e contra si etiam omnes fructus, licet immo- diati sint, sunt iuxta C. C. d. l. 4, §. 1. Id. Pagenbach. d. l. 2. *ma. p. 2. ad. domus*, 144 p. 161. §. 4. Ex qua ratione finalis pariter, metus esse, possidere pendam ppe- re pignori, quam retrocedat.

Hereditas) Unus ex pluribus hereditibus redimere volens, ceteris vendicio- nem non exigentibus, non tenetur emere illi unum partem retrovendere, ut una hereditatem precium integrum offerente, debet emere retrovendere. Serru. l. 2. p. 24, 41.

Admone) Illi enim non conveniuntur ex facto proprio, sed ex contractu paterno, contra quem ipse non debet resistere. vid. d. l. ad l. 1. §. 1. de m- tor.

Alia personae ex vendit) Nisi contrahentes pactum hoc adfectione verbus dicitur fuerit uti, v. gr. res sit incerta, ubi ipso iure resolvitur contractus, ac do- minium ad priorem venditorem redit, unde si a tertio tali casu res vendi- tici potest.

Coram priore) Quod si coram aliquod priorem non sit expressum, illud solvendum, quod fuit in prima venditione. Corp. P. 2. C. 1. d. 12. Nisi ta- men res insigniter majoris sit, nam tunc pretium quoque rogendum.

Pignori restit) Quia fuit dominus. Et sic ad fructus petendos non tenetur, pro ut is, qui ppe pignori rem possidet. l. 1. C. pign. all. Pendens ppe- rici tempore inter emorem et venditorem dicitur, Corp. d. l. d. 12. Illis vero, qui possidetur ppe- rici petere, pro ut venditor solus retinet. Ruzum, ad d. l. 2. n. 7.

Interdum est) In Latine vocatur die Viddersgung. Item, das Ein- stande Verbot.

Pactum vendit) Proinde hoc (1) si extrinsecus sit vendit, non si inhers, nec alio ab initio successura. Faber in C. l. 1. §. 1. d. 12. Nam hoc proprium non est alienari, sed antequam transiit iura spectat. (2) Si res quidem vendita, sed nondum tradita, quod si eum iurum tradita, agere tunc ad interese. Corp. P. 2. C. 12. d. 8. §. 1. cum pactum hoc illud solus modo operetur, ut emere vende- diti volens tenetur alio prius venditorem denunciare, an ego emere velim, quod si non fecerit alienatio contra pactum facti non quidem revocatur, nec bona ad emere novo revocari possunt, tenebitur eum venditor rigore pacti ad inter-

laessit. Aliud autem obstat in Jure proximecolegali, nam hoc iure statum
de drem concedit Jurem ipsam a termino revocabilem.

Invidetur) Quo etiam obstat contractus nisi dominus celebratus fuerit. h. e.
si qui proprio more celebratus videbitur, et dolus tamen ad iuram personam obli-
gandam non sufficit.

Actio ex contractu) h. e. actio ex contractu emti ab eo, qui dolus com-
misit, repetitur tantum, quousque iure iustitiae, tunc deceptum non esse, si iure vendi-
tione. Et hoc non potest argui, ut si iure rem recipiat, sed tamen ut pretium
ad acquisitionem redigatur.

Doli) In hoc contractu nondum consummatur, et error receptus corre-
giatur ad solvendum pretium, ubi hanc exceptionem opponere possit.

Refunditur) Et hoc etiam inter quadrimestrium, si ipso iure nullus foret,
distinguitur in iura.

Consensu de iure) Adrem etiam in ipso iure est electa, quod fecit in illo,
qui dolo ad contrahendum indoluit, qui in hac quasi considerabiliter tantum consen-
sit, si iure res se habuit. Et hoc inter artem de dolo hanc interest, quod dolo
consensus obli-gandus ob deceptum, verum in metu non aliter, quod agit, et sic
hoc error, nec ignorantia consensit.

Nihil agatur) Si tamen aliter contrahentium iurum re ubi ius se iniquum
ex error, cum tamen aliter dolus ex loco, pretium pro locutione ex iniquitate
solvendum est.

Adem iure) v. gr. si putem me fundum vendere Titio, cum Cajus sit.

In qualitate) Accidentaliter scil. v. gr. officio.

Idem l. 2. §. 26.) In §. 2. venditio nulla est, non propter eventum errorem,
sed ven. Jurem fuerit, qui putat se vendendi non habere. Pagnafrecher §. 2.
misit. 2. §. 26. 12. §. 2. 144.

Idem officio) Sufficienter enim, quod de corpore conficit.

In iure contractu) Nisi pretium est de officio contractus.

Adem iure) Constat hanc facie potest in alio loco, ubi diversis
causis occurrunt, v. gr. in solutio.

Idem §. 4) In hoc Textu casu supponitur, ubi si putator non habet re-
strictionem intentionem ad certam quantitatem, ut hanc facile in minore
summa si consideratur. Absolutum est in ratione de locutione, ubi vendit in
locutione intentione ad certam summam est restricta. Hoc certum, si in iure
summa approbatur vendit, contractum subsistere, etiam si iure iurum
summa ex parte.

Consensus iurum) In locutione summa iurum contractum conficit.

esse videtur, quia maior summa minor semper aest. vid. *Barbosa. ad l. q. ff. d. l. n. 4.*

Senio nulla est) Voluntas enim huiusmodi senio utique est contraria.
Pro prima) Simile exemplum occurrit in *L. q. ff. a. ff. res. si senium habuerit*, quod *culpa* vocatur, pro vino venditum fuerit, add. *Habes. ad Walsingham. d. l. n. 1.*

Off. 1. §. f.) Hi Textus intelligendi de casu, ubi non praestitit pretium, cui res proportionata esse debet.

Datur conditio) Causa dicitur, causa non facta vel etiam conditio sine causa, cum resoluta vel potius ipsae pro alia reposito contractu nulla causa superflua retinenda pretium.

Ad interse) Quod si vero venditor *interse* sit, solum pretium restatque.
Nihil officit) Sed, ad hoc, ut *annulletur* contractus, bene totum ad hoc, ut datur actio quanti minoris.

Res qualitates) Scilicet *naturales*; Quamvis et *legales*, sed si *improportionatae*, qualis est, si res sacra vendatur, distinguere, an *interse*, an vero *emere* sit, hoc est ignorari, ita cum rem habere non liceat, emere quidem non tamen, aduersus venditorem tamen emere ad *interse* licite agit. Quod si uterque contractus, vel saltem tunc qualitates rei fuerint, emere penitus nulla. *Serv.*
Et. 21. Tit. 4.

Off. 16.) Haec lex loquitur de emptione rei factae, quae non *substantia*.
Ad interse) Sen diminutionem pretium actione *quanti minoris*, factiorem proportionem materiam.

Resistitur) Si scilicet penitus rem habere non expulset, eo quod nulli sit *utilis*, vel venditor *debet* coadiuvare.

Emere) Emere laico desideratus, si ad *rem* contractum resolvendum agatur. Aliud est, si agatur actione quanti minoris, ubi *interse* laico sufficit.

Non utitur) Exemplum in equo cum *rythoppio*, Nisi *interse* *annulletur* contractus ille principaliter celebratus.

Off. 19.) Dicitur quidem hic, quod interpretatio contra venditorem facienda, quia potius loqui spectat, sed verum hac non intelligendum de verbis *generalibus*, sed de verbis *obscuris*, vel dubis interpretationem. *Barber. d. l. q. 21.*

Fid. 22.) Dicitur hac, stimulanda esse opinionem ipsorum contribuentium, non illam, cui quid acquiritur. Inter ipsos enim contribuentes principaliter obligatio vertitur. De cetero quantum ad *statutum* in hoc materia generaliter

etiam notandum, in venditione eam semper praesum, cum unusquisque rei suae qualitates nosse debeat, Contra in emptione praesum innocentiam, nisi in materia vendita sit vitium, aut alius defectus in oculis occurrat.

Simulatio ; Haec res obviante talis est, quae nihil veri continet, aut *respective*, incerta praeteritis contractus, in tali casu nihil agitur, hoc casu sustinetur actus, quatenus veritas subest, h. e. simulatum non valet, quia simulatum, sed quatenus aliqua veri causae gestus, modo haec veritas doceri possit, & Jun non sit contrarium negotium, nam ut e. g. user Coninges nil operabimur *simulata* venditio, si donatio subest.

Consultatio ; Nam & clausula haec pariter per simulationem adjecta videtur, & hunc effectum destituuntur. Pertinet hoc exceptio rei non sic, sed aliter gestis.

Oppositum ; Modo hoc in casu in continenti probari possit *simulatio*, quod fieri solet dicitur rimen ausgestellt Gegen Revers.

Emptio speciei ; Hoc est, quod modo dictum, Contractus *simulatus* non valet, quia *simulatus*, sed quia verum aliquid negotium continet.

Non falso ; Si fals. fiat in fraudem legis.

Factum fuerit ; Ergo si nihil veri subest, ineger ad hoc est nullus.

Ambiguitas ; *Ambiguus* est, quod duobus vel pluribus modis ; *Obscurum*, quod nullo modo facile intelligi potest. Lauterbach, Colleg. Thorr, Praef. & t. Th. 119.

Natura contractus ; h. e. pro ratione materiae substantiae.

Fandus ; Nam unusquisque intentionis suae fundamentum liquido probare debet. E. & ostendendum ipsi, verba illam habere sensum, quam ipsi praesentat.

TIT. II.

De

In diem additione.

Negotio ; Potest enim & sine determinatione temporis pactum adfici, ut meliori conditione oblares suamenu. d. l. 41.

Per alium ; Hoc enim iura tempora subhallatione quicquid meliorem conditionem offere licet.

Obs. i. in fin. Verba & l. finalis quo res a domino abeat, potest re-

Quasi fructus) Non tantum exstantes, sed etiam *conspicui*, quoniam ut in locupletior fatis. SERV. *De 22, Tit. 14.*

Non fructus carere) Quia hanc nihil prius corpus venditum sequitur, nec in pretium rei aliquid habet, sed tantum a tempore melioris conditionis oblati.

Offi. 2. §. f.) Dicitur quidem hic, quod fructus locum esse: Sed hoc intelligendum puto verba sequentia, *si res locaveris*, sic enim nec pretium requirit.

Obstante) Quia eo ipso, dum alius meliorem conditionem offert, res mea fit incerta, seu prior contractus rescit vici. Etenim ergo plus offerens hoc casu non exprobat, sed ex more hoc contractu res illam retinet, & hanc prioris contractus comoda amittit. Necessaria atque erit cautela, ut in contractus venditionis, cui adducto in idem est adjecta, sibi caveat emptor de non restitendis fructibus in casum, ubi melior conditio a tertio oblati, si autem idem pensitas valeat.

Quid solvi) Cum usuria a tempore solutionis. Dum enim venditor fructus recuperat, sine equitate est, ut usurae usque simul restituantur, ne ille duplex lucrum eodem tempore capiat. *Cauf. L. 1. C. de off. em.*

Alibi rati) Iuxta usum hoc casu est remedium reversionis, utique quod pro expensis regulariter competit. Ut cum omni fructus restitui, ut etiam omnes expensis repositi. Nam si, quod me lacrum non restitueret, nec diminutioni remanere debet.

Nullumque h. e. contractus reducatur ad non existens.

Proferendum personalem) h. e. ratione obligationis, quae ex persone contrahente nascitur, ut si fructus percipere restitui, & damna lata restitui.

De re rati) Audientes hac allegari *affirmationem* evincat, ex ratione, quod animi hoc restitueretur, & pro non factum haberetur: vide casum *L. §. f. 2. q. 10.*

Rem vindicare) Cum vero rei vindicta nequeat, nisi a domino, unde ut huiusmodi pacti tacite dominum restitutum videtur.

Obstant) Verba oblique dicuntur, quae ad sui implementum factum hominis requirunt.

Res restituitur) *Restitutio* supponit factum alienum, & hanc non ipso iure res ad me redit, sed deinceps actione personali ex contractu, qui compellendus est aliter ad rem restituentem.

Res soluta integra) h. e. non traditorem.

Non vero ex more) h. e. ut post venditionem contractus restitui, pactum

abjicere, & primam emptionem sequi. Nisi hac conditione sit facta additio, ut meliori conditione allata, *emtori* restituere liceat, sic emor ex apprehensione emtoris dissolvatur prior emtio, etiam si venditor sequentem non eduxerit. *L. 9. ff. de i.*

Omnes venditores.) Hoc de casu plurimum venditorum intelligendum, ubi si una meliorem conditionem solum accipiet, non potest prior contractus pro parte rescindi, sed illorum ratio prevaleat, qui in priori voluntate subsistunt.

Priori emis.) Quia venditio pro parte revocari nequit.

Partes fieri.) Hoc ita intelligendum, si quaque ex sociis illam partem, quam in re vendenda habet, speciatim vendiderit. Sic etiam tot venditiones nascuntur, quot partes sunt in re vendita.

Off. L. 7.) Dicunt ibi, quod prius emor plus adjicere possit, hoc tamen non ita intelligendum, ac si plus offerre debeat, quam secundus emor, sed ita, ut pretio antea dato idem augmentum, quod secundus emor obtulit, adjicere valeat. Sic enim revera plus, quam antea dederat, offert.

Sequitur.) e. gr. Domus mea pro 1000 tal. tibi esto vendita sub hac conditione, si intra duos menses nemo major pretium obtulerit.

Traditionem.) Nam & ipsa traditio sub conditione fit, Ego inseram esse eam habere nequit.

Nec fructus percipi.) Quia de usufructu non translatum, undeque nec recipi, sed venditori perit.

Revo.) Quia omnis conditio exstans punitur alium retrorsum.

Para.) Presertim si acciderit traditio; Semper enim illa presumitur prevaleat, quia scilicet reddenda venditorum, five potius via (unde est an fructus agitur ut siten magis) in dubio est presumenda.

TIT. III.

De

Lege Commissoria.

Ad Rubric.) Titulus hic in effectu cum precedenti fore coincidit, utrobique enim venditio est perfecta, & eandem dominium, utrobique quoque venditio reducitur ad non emam.

Qualitas.) Contractus principali per pactum adjecta. Ex quo apparet, vocabulum *Legis* in h. ut. non denotare legem publicam, five sanctionem summe

possibile, sed ante privatum conventionalem, per quem contrahentes venditionis certum modum prescribere solent.

Non nisi naturaliter) h. e. si que pretium venditionis non solvit, venditor ex propriis contractibus rescilvere, si rem repetere nequeat, sed age inuicem ad auertere, sive ad alium pretii non solvit. d. l. 14. parit. l. 1 §. d. *Rescriptum*, quod l. 7 §. d. *perat. et remiss. R. P.* Possit tamen casu casu venditor etiam per modum iurati procedere contra emptorem, ut scilicet rem venditam auerteret, donec pretium fuerit solutum.

Off. 14) Et in d. l. et casus plane singularis de populo in integrum restituendo, propriis non observatum l. *Constitutum*.

Non etiam sufficiens) Scilicet hoc, ut ipse iure restitutor inuicem? inuicem tamen ad hoc sufficiens, ut arbitrio venditoris agi possit ad restituendam rem, non soluto pretio. Et ut licet contractus non resciluat ipse iure, resciluat tamen ab ipse iudice, qui ad eorum personam adigit emptorem, ut rem venditam eadem cum fructibus et accessoriis restitueret.

Analoga) In dictis enim pro validitate contractus pronuntiandum, non quum vero pro contractus rescissione.

De conditione) Hodie enim propriis pactum efficaciam etiam ex interuallo pactum hoc fieri posse, statuit Brunnus ad l. 1 §. d. l. u. d.

Sine die) Quo casu Lex Commisoria locus est, si post interpellationem non solvitur. In hac Lex enim semper mora emptoris interpretatur, qua non idcirco nisi ad dies certa solutorem adicit, in hoc non facta, ut per rem interveniret.

Resolutum a) Lex Commissoria semper tantum si sub conditione resolutive, non vero sub suspensiva. in quo differat ab additione in ibi, licet in reliquis cum illa collatas, constet not. ad rubr. d. l.

Ubi quoniam) In scilicet rem a non domino h. scilicet contra venditoris etiam emptori servam omnium per emptorem h. l. scilicet.

Sine forma) Condicio est illius rei volutatis, non existens, devotabilis. d. l. 1.

Non si interpellatus) Mando dissolutioni adiuncta, que pro bonae interpellat.

Per emptorem) Aliud ergo si per venditorem, si forte hic pretium occupare restitueret, si ut sit in mora occupandi, quo casu tamen conditio agere moris, si venditorem per iudicem casus erit ad hoc moris in iudicio occupandum, non proprium restitutoris deponat, nota l. 19 c. de *reple*.

Rescriptum) Comisoria enim reditio ad non cruciatur.

Off. 4 §. 1.) In d. l. libet quidem, quod ad id potius suspiciendum quod
aliquis

pretium habent, iam pignori semel constitutum manet, etiam si rem alienaverit, quia res manet cum suo onere.

Obst. 2.ª.) Proponuntur quidem hic casus, ubi expresse adjectum pretium de pendenda pecunia. Verum *Resp. ex r. l. 56 ff. mandati* sua, quae exprimuntur evitanda dubitatione causa, ut contrarium non laedere. Sive, expresse eorum, quae tacite insunt, non movet actum. *L. 1. C. de fidejussor. Berger h. 2. qu. 6.*

Addendum) Ratio diversitas est, quia in additione in eam contrarius resolvitur *sic de pretio*, majus pretium offerentis, vel quod emitoris cuiusque adscribi haud potest. E contra in *L. Commutatoria* resolvitur *sic de ipsius emitoris*, pretium non solventis, & hunc ibi ipsi impuare debet, quod legi contractus in tempore non satisfecerit.

Convenit) Nam si nihil conventionis, venditor censetur velle esse contentus recipiendo rem venditam. Sed cum forte pecunia opus habeat venditor, parum ipsi consilium erit, rem recipere, si arduam vel pretii praevalentiam partem recipere non possit.

Adversaria) Cum vero petita haec in casu non tam *quantitas*, quam *salus*, seu potius *non salus*, sc. si pretium non solvet, adiciatur, usuraria praevisio huius adesse nequit. *conf. l. 11. cum allegat. C. de Usur.*

Concedit) Ubi statim, quod pretium sit restituendum.

Reperit) Rationem suppeditat, quia emitoris culpa contractus resolvitur. Cum autem scia ius dependeat ex contractu sub *conditione* resolutiva huius, videtur etiam iam hoc annullatum, si cocontractus resolvatur & annullatur.

Ubi. tamen Bonart. ff. c.) Qui negotiorum commutatores esse asserunt.

Quanto minus) Quod fit ex hac ratione quia venditor per culpam emitoris amittit occasionem, rem aliter commode vendendi.

Alia negotia) Tum quia iam permitendo ejusmodi pactum facilius commutatorum favere voluerunt, ut inter homines facilius ea essent, nam quia pactum ut est de permissis, ut quantum non prohibemus, censetur esse concedendum, etiam denique, quae equitatis naturalis regula est, pacta esse servanda.

Locutione ff. c.) in genere in illis rebus, de quibus per Legem Commut. pactis volumus, requirunt, ut sine in arbore pacifcentium. Absurdum itaque est, sub *L. Commut.* audonem promovere ad officia sacra vel profana.

Pignori) Quia debitor pecuniam mutuum accipiens in necessitate constitutus est, Ergo quicumque conditionem iure solet, ut modo capiat pecuniam, immo pignus semper majorem pretii est, quam debitum, & hanc semper continet usurariam praevisum, vel capionem lucra cum damno debitoris inopis.

Poner emptionem) Hic admodum variat Dd. & ipse Carpanviseus. I est in contraria opinione, ad vulgarem rationem, quod res perest suo domino. Verum cum reservatio hoc facta sit in favorem ipsius venditoris, nullatenus in ejus odium retorquenda. Quamvis ad hoc dubium tollendum optima sit cautela, si venditor dicat: *Erwelle ihm bis zur gänzlichen Auszahlung des Kauf-Geldes das Eigentum, jedoch das Risiko reserviert, haben.* vid. G. C. Sch. 2. c. 8, §. 25.

TIT. IV. IV. C. 30.

De

Hereditate & actione vendita.

Venditor potest) *Quatenus de hereditate pacis non licet, autem nec venditor potest,* & licet nota haec materia dependet ex l. 4. §. C. de pact.

Hereditas impertit) v. gr. si qua mihi hereditas obveniat, nec mereis tibi vendita esse. Hoc vero nisi causa ideo valet, quia deficit in persona emptoris vocata capiendo mortis tempore bona sua.

Consentit) In illius enim consensu consistit forma hujus venditionis, dum illi iustitiam tribuit, & a suspensione imbrobat spei mortis purgat. vid. Tr. de S. d. 3. Diff. 1 c. 2. §. 12.

Perseverat) Non enim hoc suo consensu sibi adeam potestatem testandi, quippe quae semper libera esse debet. Hinc si testamentum faciat, & venditorem in illo ab hereditate excludat, nullum effectum sortitur venditio. Poterit praeterea hoc verum consensum suum revocare, etiam extra testamentum, per expressum voluntatem contrariam.

Venditio nulla est) Ob improbum capiendo mortis vocata.

Specie) v. gr. Si hereditatem mihi primo obventuram vendam, sine determinatione alicujus in individuo.

Satisfactio) Non hoc effectu, ut hereditas aliena mea fiat, sed ut mihi nascatur alio contra venditorem ad mercedem.

Mortis) Ratio in d. l. ff. quia qui semel heres, semper heres, ad eundem enim hereditatem quasi contrahit cum illis, qui mercede habent ut hereditatem, a qua quasi mercedis se postea suo facto liberare non possit.

Quatenusque) Quia quasi per *interfectionem* hereditas venditur.

Venditio hereditatis) Id est, omne illud, quod ex hereditate a tempore mortis

mortis defuncti ad venditorem aliu vel potentia pervenit, uaque ad tempus ven-
ditionis.

Amplius) Intelligendum hoc de amissione non *casuali*, sed illa, quæ ex fido
spūs venditoris oritur. v. gr. Si illa alienaverit, vel donaverit, ubi omnino pre-
tium prestare debet.

Reservatur) h. e. si heres defuncti debitor fuerit, aduando hereditatem
confusur quidem tollitur debitum, sed si heres postea hereditatem veniat, nihil
ominus debitum hoc *entor* solvere debet. *vid. l. 2 §. 14. ff. de i. t. t.* Tū enim casu
confusio, et non facta habetur. Imo cum hodie admo heres *casu* ordinarie be-
neficio *inventaria fieri solet*, per hoc alimō statim impeditur confusio, ita ut
adhaeres inter defunctum & heredem *olve* maneat.

Nem habuit) Qui potuisset habere, si voluisset.

Leui culpa) Veritas enim fuit in re sua, hinc ad vulgarem usum
diligentiam tenetur.

Obj. § 6.) Verbalium culpæ in *l. de late* exprimitur. *Berger. §. 2,*
qm. 1.

Singularium rerum) Hæ enim non vendit, sed *per*, & sic hereditas quasi
per *averfionem* vendita, ubi semper quod *res singulas* evidens præstatio ostendit.
Si vero *tota hereditas* evincitur, aut mixta aliis pars, e. gr. dom post venditi-
onem tertius prædictæ testamentum, in quo & tunc simul heres est, tunc si, tunc a-
lium præstare evincit. Proterea tamen etiam resbus singulis interdum est
præstanda, si scilicet premium in *res singulas* statuitur, aut venitor inextricabilis rem
hereditariam esse dixerit, *l. 12. §. 1. vel etiam*, ut præstare evincit, sit conventum.
l. 1. C. de Evictione.

Ex papillari substitutione) Causa est vendendi hereditatem Tion, sed queri-
tur, si coheredes impuber, causam subituvus, monent, & ita ejus pars mita desina,
num illa valeatur vendita? Venerit quod sic, quia in eodem testamento desina, sed
negatur, quia duplex hereditas, alia pars, alia sum, quæ utraq; non uno, sed di-
versio iure ad heredem pervenit, scilicet *illa pars* substitutionis, hæc vero iure si substitui-
tione, & ita quoque duplex quocumque testamento. *Müller. ad Struv. l. 27,*
Th. 70. l. 1. a.

Indebitum) h. e. si heres putativo quodam debitor hereditario debitum
extegit, quod tamen revera non debebat, hoc indebitum vendit hereditate em-
tori non restituendum, quia revera ad hereditatem non pervenit, nec etiam ex hæ-
reditate venditor aliquid percipit. In *figura confusione* tamen hoc casu est, qui subit
indebitum, res restituenda foret.

Acervit) Hoc enim non a defuncto, sed beneficio legi habet, jam antea

ad

illo tempore venditor videtur, qui quod a defuncto habet. Deinde notum est in pure quod portio vacua vel inhabita accretit, vel in legem legatarius, non vero extraneo. Nam vero heres venditor etiam per se venditionem hereditatis subicit manet heres, L. 22 § de hered. insti. & sic quoque ipse non capere accretit.

Restitutio) Quia, in modo dictum, etiam post restitutionem, hoc venditionem, venditor verus heres manet.

Offi. 21) In his articulis dicitur, quod illi tempore accretit pars defuncti, qui testatur partem habet. Vel *Resti.* vel portioque aliquando reuertit quod venditorum est, eo ipso, quod pretium hereditatis venditor habet, quippe quod in antea solutus facit de his re. Vel quod ipse per hereditatem subicit partem venditorum sit, quod etiamque se extendit, hoc subicit manet. quodam vel venditorum testamento suo obligatur unumquam hereditatem restituere, vel quodam obligatur hereditatem loci.

Interd.) Translatum quoniam amodo, translatum quoque datus est debitor.

Aspetit) Non tamen a legatario, quibus legatum non subicit, sed ab omni hereditate. Item hereditas valet, ut in, qui manet hereditatem pretium venditor, statim in aliam in actionem deducit.

Constitutio subici) Idem est, si venditor voluntatem vel actionem manet hereditatem locum aliquod solvitur. L. 17, § de hered. Insti. Diff. de subici. Regula, c. 2 n. 100.

Res hereditaria) Vel conservanda vel melioranda utroque enim casu fidem est, ut hereditas venditor manet statim ad omnesque pertinet, ut in, dicitur amodo cum sit heres, etiam debet in locum incommutabilem.

Constitutio servandi) Quia si eo ipso, cum quoniam pretium servandus dominus locum efficitur ac ut utroque per in locum in uno domino quasi constitutumque de amodo videtur, qui res per se servare non potest.

Res hereditaria repetit) Sic si hereditas dominus habet servandus in defuncti domo vel area, etiam hereditatem servandus hoc restituitur, qui non amplius hereditatem restituitur, quoniam sunt, cum manet. Venditor atque hereditatem subiciat de parte quoniam manet heres, in officio tamen non est, unde etiam dicit, qui hereditatem manet, quod hereditatem debet, non amplius manet, si hereditatem venditor.

Cognitio) Heres enim servit legatarius hereditatem se nupit ab obligatore illi, qui subiciat hereditatem solo adhibetur. Pignus dicitur, & l. autem, 2, dicitur, apud p. 201.

Obj. 2. resistens) Hic casus est, ubi non fuit voluntas, sed *post* resistens hereditatem in alium quis transfert, quo casu inquam foret post resurrectionem ad eam obitu ipsum obstringere. add. Berger. *de i. qu. 2.*

De actione) Legemur *dist. actione*.

Utrumus) Adest hoc quidam lites denunciatio, cum enim contra emtorem hereditatis regressus datur, merito citari potest ad adjuvandum. Contra quem vero regressum habeo, aliam denunciare possum. In hoc casu vero singulare est, quod si denuntiatur emtori a venditore; cum alius venditori ab emtore denunciari solet.

Namquam si heres) Quia iure nostro heres per contrarium sive per eandem singularem constituitur nequit, sed tantum iura habet.

Quam heres) Nam mediante contrahit sui aliter in ipsum devolvitur, & sic citari potest, quod emtor hereditatis per totam singularem acquirit ius universale.

Intra) Quia emtor a creditoribus hereditatis non contrahit: & hinc necessitas est, ut sit a venditore actiones cedentes. Quod si vero creditores volentes cautionem conveniant, eo ipso actionem contra venditorem amittunt. Struv. *Ex. 12. Tit. 77*

Nam sit solvendo) Impares enim sunt emtor, quod emens, & ita contra hereditatem volens solvere. Econtra idem periculum sustinet venditor, si emtor hereditatis non solvendo fiat, tunc enim ad venditorem creditores recurrunt: nisi tamen in personam emtoris semel approbaverint.

Sicque tradiderit) Si tamen emtor non sit solvendo, sicus in subsidium conveniri potest, & quidem in quantum ad eam pervenit, arg. *L. f. f. d. de per quos sol. Peregrin. de Jure Fidis l. 6. t. 4. n. 30.*

Restituitur venditori) Cautela ergo pro venditore est, ut cautionem sufficientem interponi curet, de re aliena solvendo, quo postea conventus mori habet, unde iuriscor.

Aliter venditis) Non solum venditione transferuntur, sed ceduntur nominatim, sed quoque alio titulo ad transferendum dominium habili. Ergo donantur, permittuntur, leguntur in dotem, vel in solutum dantur, &c. Illi vero, in quos hoc modo aliquid transferatur, uno nomine dicuntur *cessantur*. Hic tamen incidenter quoad donationem aliorum notandum, quod in totam donata nominatim exigantur quoque in totum, econtra si pro parte donata, pro parte venditis fuerint, vi Legis Anastas. pro illa tantum exigi possunt, qui venditis fuerint. vid. *l. 12. C. mand.*

Obj. 2. f. f.) In his scribis non prohibita est nominum vel actionum ven-

venduto, si è tenuto il conto, se que p'è augur, quon pro nomine solvi. Ben-
ign. 3. 2. gr. 4.

Infra) In hoc propositum consistit differentia inter delegationem summam et ordinariam. Deinger. § 1. Si de iure quidem tenet, et ubi vero etiam videtur. Namque per hoc casu § 1. de delegat. non eo credendum est, obsequi debet ad delegatum solvendum, quod fecit et se credere, nisi confirmatum solo credente; unde expresse, *conf. C. de Sedi. a. 1. §. 3. §. 4. freg.* Aliis ad hoc differentiam inter confirmationem summam et delegationem habet Hipp. *ad Inst. tit. Quib. mod. soll. obli. §. 3. pag. 776. in fin.*

Incipit ex) Quia de homine ceteris non intervi, ceteris solvitur omnes omnes excep-
tiones contra eadem in competentes solva manere, quod licet in delegacione,
non delegatur illis exceptiones, quia una contra delegacionem habet, novo suo
debetur opponere non potest, non per novationem in contractibus materialibus plene
novum. Val. C. d. l. a. p. p.

(fig. 7) In his resubstantiating de *Andromeda* de laura, & forma victoriae fide, quales politiones etiam in privata dicitur. Berger. d. 1. qu. 8.

[illegible]

(*Vol. French.*) Hoc arbitrio nactus relinquendum censeo, qui potestior?
nam si exiles hac referri possent, si adhuc iuliaci, non vero familes.

Oxytropis rubra (L.) DC. inuenitur vixitans et opprimendi alterius ordinem in ceteris tunc profusior, quando liberatus sibi non perficitur per habitus facta est in diuina qua illi probatur, semper datus praesentare. Conf. Dep. de Potent. Cf. 1. 4. f. 12.

b f fari possit) Sci. non erant vexandi adversarium, sed quae ratio illis
maior hoc erat. Brevis ex causa nascitur, conf. Brunner. d. l. n. p. ibi-
dem Menat.

Centaia Clodionum) Pieruicque enim febeti fignis de dolo.

Ufuroris) *Tunc* cum ex verbo hoc non apparet, regulam tamen judiciorum credens usuraria esse presumamus. Quod si tamen dare aliquid posset, nihil scindis inebelle, habere posset onus, per ceterum alio in casu, si debitor cesset confiteri.

Dei. Cassin.) Qui dicit, quod Judaei Christiani contra Christianos e-

Quoniam valde cedere possit, modo adit ultimus peritus: quam sententiam in Saxonia obtinere testatur Pluipp. *Dreß. Elsch. 15. Obi. 6. n. 27*

Pretantur) Sacramen iudici in aliquo loco iure Civico tenetur, illorum cessionis ibi etiam valide erunt, donec vimini offerant et privilegio cessionis possit. Si ergo *Lipsia* in ordinis, quo tempore ibi tantum toleraretur. Iusticiarius aliquid cederet, secundum *LL.* imperii pronuntiandum esset, quod quamvis, ne in causibus obtineret, quae paratissimam habere solent executionem sine consideratione personae.

Prohibentur) Nisi tamen alium tutorem ad hac habere pupillus, & auctoritate magistratus venditio crederetur, qui casus est exceptus, tali enim modo non facile frans fieri potest pupillo.

Regulariter omnes) Quibus scil. persequitur id, quod ex patrimonio nostro nobis abest, vel nobis debetur.

Pariter) *Civiles* scilicet non *criminales*, in his enim persequitur interesse Republ. quod non est in potestate accusatoris. vid. *Diss. de Jure non cessabit c. 6. §. 6.*

Future) Ut tamen effectus cessionis pariter in futurum suspendatur *Ususfructum*) Aliud obstat in usu quia enim hic precise ad personam usucapituli datus est, hinc nec ipse usus, nec actio pro usu cedi poterit. Quod antem ususfructum statuit, cum ille personae cedentis cohaereat, sequitur, cessionem ulterius non valere, nisi quoad dies vitae ipsius usucapituli.

Affirmativa) Contrariam verus existimo, cum hic non persequar, quod mihi abest, sed meram vindictam, unde etiam in *allg. LL.* obli. recte dicitur, quod hinc actio non fit in *bonis*. Nec faciunt pro Auctore *ist. text.* qui ibi tantum dicitur, quod procurator intervenire possit, quod de procuratore in rem alienam omnino intelligendum, hic vero quæstio est de procuratore in rem *suam*, sive cessionario. conf. *dist. Diss. 4. l. §. 6.*

Revocatur) Contraria sententia iterum venio, cum nec hac ad heredes transeat, sed in mera vindicta consistat. vid. *dist. Diss. c. l. §. 7.*

Non sequitur) Regula hac *negativa* omnino procedit, scilicet: Quicumque actio non transit in heredes, illa nec potest cedi, non tamen semper *affirmativa* *Lenz. d. l. c. 19. numbr. 2. n. 6.* Et quamvis Auctor iustitiam his det de *ususfructu*, qui cedi potest, licet ad heredes non transeat, attamen nec hinc colligitur *propter* eam est, sed tantum communicatio usus ad dies vitae. vid. *Dist. Diss. c. 5. §. 17. l. 14.*

Primo) De illis, quæ licet *ad vitam* competant, v. gr. in usufructu, valere quidem dispositione quoad vitam, h. e. *compendiariam*, quamdiu vivat, transire in alie-

cedere possit, per consequentiam enim, & non nudum, sed ut unum procedat, si hoc concessum cum domino dicto cedatur, non vero si quis ius redditus *separatum* velit per cessionem transferre.

Est cesso) Quæ fieri solet per extralivorem astrumenti obligatorius & aliorum documentorum ad probationem actionis veniente necessitatem. Sicet enim rei venditur vel donatur dominium sine traditione non transferatur, ita nec venditio five donatio nominis dominium sine cessione transit. *conf. firmatus de Cessione actionum & versuris. c. 1. m. 97.*

Suum auctoritatem) Dicitur iode cessionarius procurator in rem suam quæ appellatio ex subiecte jura provenit, dum enim oblationes officio contrahentium inhære sin gebatur, dicendum quoque erat, cessionarium non fuisse, sed procuratorem nomine ex actione cessi agere posse.

Declarata) Ex quo sequitur, & sine scriptura fieri posse cessionem, modo testibus probari possit.

Judicis auctoritate) Exigitur hoc in Saxonia illo casu, si quis nomen per minori prece cedente velit, ne legi *Angliana* frus fiat. *vid. infr. p. 544. voc. in Germania.*

Nam transant) Cessio enim regulariter *stricti juris* est, & actio principalis sine accessoriis transferri potest. Nam cum distincta inter se sint actiones, quæ dantur contra debitorum, contra fidejussores, & contra pignorum possessorum, hanc distincta etiam cessione indigent, & maxime cessandum est, ut pignorum & fidejussorum simul mentio fiat.

Preparatoria) Nam sine quo negotium principale expediri nequit, illud simul translatum cedetur. Pertinet huc actio ad exhibendum intentio vindictæ, & judicium possessionis, unum percontu.

Possum opponi) Regulariter verum est. Quatenus *excepit constas cedenti, illa etiam oblatio cessatoria*, ratio quia cedens plus juris transferre non potuit, quam ipse in esset habebat.

Ut illi agat) Ipsa enim obligatio per illas exceptiones immittitur vel tollitur.

Opponi possunt) Distinguit *Sando*, an cessionarius agat actionibus *directis* ex persona cedentis, an agat actionibus *indirectis* nomine proprio. *priori* casu exceptionem personalem oblatio dicit, non *possentari*, præsertim si simul oneroso sibi quaesiverit actiones. Esset h. c. ad effectus casus, ubi quid unum esset, an actione *directa*, an utili agam, contra *L. 47. ff. d. Negot. gest.*

Servetur) Tunc enim donasse dicitur pretium. Ino sibi imparet, quod iam imprudenter extitit, neque impotenter distat causis mercuri.

*Non facit hoc, h. a. Lex admissio est perperam debitoris est de-
bitum est adeo conquisitum aut possit. Unde tamen nota, h. a. unde admittere vendi-
torum in conquisitum sui, et tamen alia sub de jure possit apponit, vid. C. C. de
q. 1. a. 5. a.*

Prout est: Hoc enim perinde pariter tamen venditoris actionem con-
stitutam, nihilque aliud continet, quam ut venditor sit admissio, tamen aliam
in idem nomine per aliquam permutare, non tamen in specie adducit, si de bo-
norum venditoris permutare videtur. vid. C. 1. d. 1. a.

*Off. d. a. Verba sunt de l. vendit agens, si in specie de bonorum venditoris
constitutam videtur. Berget d. 1. q. 8.*

Off. d. 3. 1.) Lex hoc magis tenetur in l. 1. in probis, de act. vend. de
li. tamen dicit bene videtur in nomine, ubi dicitur per utrumque actionem
solvendo, hoc novum tamen, quod de utrumque, quod est nomine recipiuntur.

Colorem hoc enim est debitor constitutum

Perinde est: Li. tamen in venditis nulla forma, in etiamque venditis conquisi-
tum, quod solvitur adhibetur perinde est, de male tamen, ubi quoniam videtur
in etiam.

Similiter debitor: Ut enim videtur in actione, tamen recipiunt, etiam
videtur hoc non permutare, non tamen in se habere.

Potes: Futurus enim cum venditoris per conquisitum actionem ad vendi-
torum non permutare debitor in l. 1. de vendit. ad Off. de debitor vendit d. 1. q.
8. et in l. 1. in probis. per conquisitum est utrumque actionem in nomine adeo per utrum-
que tamen in futurum, tamen ad certum venditoris. hoc enim, h. a. unde utrumque debi-
tor actionem hoc habere per utrumque venditoris in l. 1. d. 1. q. 8. a.

Idem: Quoniam enim permutare debitor in l. 1. in probis debitor de utrumque
debitor, conquisitum est tamen non utrumque hoc quoniam per utrumque est tamen
quod tamen hoc actionem sit venditoris non tamen utrumque debitor non tamen
magis per conquisitum vendit, l. 1. d. 1. q. 8. a. hoc debitor vendit in l. 1. d.
1. q. 8. a. debitor non tamen actionem vendit ad venditoris in l. 1. d. 1. q. 8. a. per-
mutare in debitor nomine vendit. vendit d. 1. q. 8. a. non tamen quoniam in permutare
actionem non tamen utrumque vendit permutare in l. 1. d. 1. q. 8. a. permutare et permutare habet tamen
actionem vendit, non tamen actionem vendit venditoris, unde debitor vendit
vendit, vid. Fignolier d. 1. in probis d. 1. in probis, p. 1. p. 106.

Jura permutare: Quoniam permutare conquisitum in quod conquisitum vendi-
torum.

Admittere videtur: Non enim cum actione, sed cum venditoris conquisitum est,
et tamen actionem obligare videtur non permutare.

Acceptus) Contrarium sapra p. 119 in med. Außereruisse videtur, ne inique sibi metipſi contrarius ſit, hunc in modum idcirco concilianda. Scilicet *ut dicitur* quidam dicitur acceptus ut nequeat nisi de iure cessit ſine, bene tamen ex Reſcripto D. Pa. utitur ad ſecutū poſſit.

Iuris exteſio) h. e. Solvitate iuri, quo ſingulis, actiones a contrahentibus ſeparari non poſſe, ſemel ac ſemel acquiſitum.

Ipſumque liberat) Poſt ceſſionem ſemel ſolitam cedens quidem ſemper doſe agit & contra ſidem ceſſionis, ſi ipſe nomen exget. Interim hoc impunitum non debet debitoris ceſſo, qui ceſſionem ignorabat, & vero ſuo creditori ſolvebat.

Reſtituere debet) Venditor ſc. ſive cedens. Brunnum. de *Ceſſione adition. et Verſar* c. 5. n. 24. peſſime enim utique agit, dum nomen ceſſionis debentē exigat, ut ſe & ex hoc fraudulentum factum non debet ſentire commodum. Sed quam alienam ceſſionarius tali caſu habebat contra cedentem? Reſp. clarum ei actus ex iſto contractu, per quem ceſſio facta eſt. Si itaque mediantē venditione ſoluta ſit, emor influet actionem etiam, ut venditor præſtet nomen, quod vendidit, tunc, cum jam hoc amplius præſtare non poſſit, poſtquam ipſe exigit, ut poſſit, interſe h. e. debitum acceptum cum alio.

Non patet) Sed ob malam ſidem ceſſionario, venienti denique ſolvere tenetur.

Eadem eſt ratio) Pariſter enim in doſe eſt debitor ceſſus, quod ſciens nomen alii ceſſum eſſe, nihilominus cedenti ſolvere.

Eſſe factam) Nam ſi poſt hoc ſcientiam ſolvenda cedenti, denique ſolvere tenetur ceſſionario, cum ſi ſuſcipiatur debet, quod genus ceſſionis nihilominus adhibet ſolvent, qui non ſi mala ſide exgere debitor poterat.

Manet alius) Hoc omnino verum eſt, ſiſecundum naturalis principia negotiorum conſideremus, quod enim quis tranſiſit, amplius habere nequit, ſola ergo ſolutio iuri h. c. ſubſeſt, ex eo, quod actiones oſſibus contrahentium manerant.

Fructus ſolvitur) Hoc verum eſt quantum ad cedentem, ſed debitori ceſſo & ignoranter ſolvendi ſuccurrendum tamen eſt, ne deſerto ſolvere cogatur, cum ille non certioratus ſeu non poſſente, ceſſionem eſſe ſcitam.

In exigenda) Quamvis ergo cedens adhuc ius exigendi habere dicatur, hoc tamen tantummodo procedit ante conſenſum ceſſionarii, huius enim ius poſuit. vid. Brun. d. l. c. 5. n. 26. ſubique dicitur.

Non præſertim) Certum quidem aliis eſt, ob alleg. l. 3. C. d. Novat. quod debitor ceſſus cedenti adhuc ſolvere poſſit, modo adſciant, nequeam a ceſſionario ipſi facta denunciano; Aliud tamen obtinet, ſi ante realem ſolutionem ceſſionarius interveniat, quo caſu cedentem omnino ab actione excludere poſ-

quodam, non enim solum, quod videtur huius, propter hoc collationem, in eo collationem
quod videtur huius. Ad quod videtur huius, in eo collationem, in eo collationem
quod videtur huius. Ad quod videtur huius, in eo collationem, in eo collationem

Labels: *None required*

Subscribere se possit. Quia. Cuiusmodi licentia de magis fidei et dogmatis, et personarum ad-
huc tenetur in his actibus et actionibus debitorum per se habere maxime.

1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571.

[illegible]

Per μ (1) μ es un subconjunto de $\mathcal{A}$, donde μ es un subconjunto de $\mathcal{A}$.

Artemisia has grown in some high *Quercus* and/or pine stands, but it is probably more common in the pine stands.

1. Objective: The purpose of this study is to investigate the impact of social media on consumer behavior and brand loyalty.

[illegible]

Родина-красногрудый *Perdix erythrogastra* (non. *gallus erythrogastra*)

Mortuus.) Etiam si condonarium heredem institueris: nam beneficia personarum coheredantia nec in heredes transmittuntur, praeterquam extraneos.

Arg. 42.) Sic tutor, qui adione sibi a pupillo cessu agit, habet quidem jus pup. irritae, sed illud, quo pupillo est *statim* concessum non habet. *add. Diss. 1 § 2, 21.*

De privilegio.) Praetentum scilicet, cum hoc jus personalissimum, quod iuxta non sunt cessibilia. Quod si viduas in feudis prioritatem praestant ut in pactorum donationum, in quibus dominus concessit, tunc cedere possit praetentionem, quia haec in feudis non dependet ex jure personalitatis, sed ex jure hypothecae concessio domini manens.

Emptor.) Introductum hoc est propter est, ut eo citius emiones intervenirent haec fiscalia.

Periculo.) Sic enim interest credentis, ut privilegium personale tribuatur credentiano, qui alias propter receptam periculum de eversione contra credentem expectari posset. Optima cautela est in ejusmodi privilegiis personalibus, ut qui non curet cessu sibi nomen, sed utriusquam suspexit manducatus sive procurator experietur, litis tamen, cum non suo, sed manducatis nomine agit, omnes hujus iura in iudicium cessu deducit. Et hac utilis cautela est pro vidua, quae jus praesumptionis alias transferre nequit. Idem quoque observandum ratione Legis Aulicae, si quis contra iuris ordinationem securus esse velit.

Propter.) Privilegium sc. v. gr. si pupillo cessu cedatur a majorenni, tamen quod ad adionem cessu in non pupillari, sed cessu iure uteretur pupillus.

Debitum.) Hujus enim conditio per alios circa ejus culpam, vel sine ejus consensu deterior reddi non potest.

Libet nulli.) Quocumque enim sit, revera tamen ex electis jure agit.

Petiturus esset.) Ratio, quia jus venditoris transmissum est in seniores mediantes praecedente cessione.

In persona debitoris.) Pertinet huc regula. *Quantes non mutatur debitor, sed uti usurarum exigui non possunt, jus enim exigendi, quod ordens non habet, nec in condonarium transferri potest.* C. C. *lib. 2 c. 1 § 30.*

Diff. 7.) In LL. hic obstantibus proponitur casus, ubi usurae multi debitis ad manus veris pervenerunt, quo casu quodam termino omnino nova foret sitae, v. gr. tutor exigit usuras, quas Sempconius pupillo debebat, & has in suam utilitatem vertit. Horum usurarum usuras recte a tutore repetit pupillus. *Quantes enim mutatur persona debitoris, uties debitoris usura usurarum, Berger. d. 4, q. 11.*

Analephans.) Seniores & L. quod, quoniam emit, plus, quam dedisse, exigere nequeat. Sed quid commodi inde habebit credentem, cum non potius par-

parum retinet pecuniam? Resp. Non semper dicitur occasio, parum pecuniam locum exponendi. Ut si quis E. est, si accepit occasione emen, et si etiam in iusto bene Caput, quam si parum retinet occasio. Exempla sunt in Belgio et alibi.

Inventus) Pars omnino in debito esse vel liquido non esse locum Legi Amabilis, qua cessat hoc summi vendendi debetorem, et debetorem bona si debitor agnoscere in efficit non meriti, et ad solvat quod si statum Legum ac Sancta ad Antea erat, vel C. C. Inst. 4. c. 1. §. 12. Unde etiam vult esse parum, et cessantur ex debetore casu ante statum, et debetorem pro vero agnoscere, et contentus sit cessantem fieri.

Circumstante) In e. respiciendum ad molestem parum invenit, parum prope, quia quia subire tenetur, ut debetorem consequatur, vel quoniam ad momentum particulari solutorem, aut ad mortuarius media temporis, et in genere ad omnes circumstantias, ob quas parum pecunia, quia solvatur, prestat ad solvendum variis Sarv. Exer. 11. 16. C. C. Inst. 4. c. 1. §. 16.

Sed et alia) Probatur etiam quia forte, omnem emolumentum et solutorem suspitionem, quasi vel vendendum debetorem facta fuerit emen, excludenda. Invenit ex necessitate facta videtur hanc causam, ut scilicet credendum sit debetorem. conf. Berleth. 1. De R. N. 17.

Emendatum) h. e. in diem, quia cum nonnullis venit, et hinc nonnulli exigi possunt.

De Carya) Ubi dicitur quod debetorem 1000. aut 2000. aut 3000. vel 4000. non possit emi pro 100. vel 200. nisi et usura preti antea, post deum bonum legitime ipsam forem emen aequare.

Reverentia) Verendum etiam quia cognitio est, qui inter extorserit, quippe magis se credere voluit, quam sepius propter idem iurare, per L. 4. §. 1. ff. de alternat. iudicat. mandandi causa solvi.

Debitum remissum) E. gr. si fortiter habet confirmationem, quod cum debetore casu compensare possit.

Usura scripta) Exemplum est Gudent, ubi emenit monetae usura solvatur.

Quod facit) In hoc omnino consistit iustitia, si emenitarius emen sit, et plenam solutorem obtinere possit, et tamen exigam pretium pro nomine casu solvi.

Obvolutum) Ut si emenitarius sumus ex aliquo urbe in aliam longe distantem velis transferre, et ex hoc casu emen sit bona alius loci vendere oblitus sit.

Regnum) Sola hanc cupio non excusat, nisi alia probabili causa con-

curat, pariter enim illa in fraudem debitoris cessi fieri poterit. *vid. Braunm. de Cession. act. §. 3. n. 42. seq.*

Distinctor) Deest hic animus vexandi, cum profuturum eos aliter nominare dividere non possit. Immo & jam antea quatuor communis quies locustelli, cum omnia inter heredes ipso jure divisa sint. Ergo dum quibuscumque jam pariter in nomine habet, & alteram inveni pretio suo computat, non videtur alieni litem petere.

Fidelitatis) Cedunt hi nomen non penitus alienum, neque ad faciendum animo vexandi debitorem, sed potius ut sibi se liberandi a litem. Idem est in *Sociis*, *Sand. d. l. c. 11. n. 19.*

Possessorie) Sic enim redimens nomina non intendit vexationem debitoris, sed tantum ut possessionem suam locum reddat ab ulteriori impedita. Utile ergo est, ut creditorum jura redemptura prius curet, ut possessionem predii nunciatur. *vid. C. C. de off. §. 1. c. 2. §. 14.*

Mortis) Si scilicet cedens mihi obligatus, & ego aliam debitum consequi non possit, nulli nomine quodam in solutum accepto. Nam necessarii legem non habet.

Sperte est) h. e. Non est *arbitraria*, sed a *Cajales* tunc ex illis reflectis, & hinc dobita notantis.

Deditur) Ut ergo hoc eo citius expleretur, consultum est, ut cessionario deferatur juramentum. *C. C. d. l. §. 12.* Quamvis enim plerumque in instrumentis cessionis ponat venditor, se integram debiti summam accepisse pro illius cessione, id tamen modum potest fallum est. E. firmo detegenda est juramentum. Lemur tamen ut in casum, ubi lex *Anastasia* non habet locum. *Ol. d. Cession. Jur. tit. 6. q. 1. n. 29. seq.*

Id habita) Hoc casu nihil exigi poterit, antequam pecunia reversa sit munerata. *L. 22. C. Mandat. ibi: soluturum pecuniarum. Faber in C. l. 4. §. 21. d. 4.*

Totum nomen) Si revera totum est integram nomen donatum sit, integram etiam exigi poterit. Quod si pars nominis donata, & pars vendita, tunc pro parte sicut repetitur. *vid. L. 21. Mandat.* quia certe non donaret, si reliquum exigere posset, vel si non inopia premeretur, & pecunia eorum haberet; nam merito in necessitate censetur liberis. *L. 12 §. d. adim. leg.*

Bene merita) Hec enim non possent solvendi. Modo sunt talia, ob quae actio contra donatorem compescere poterat, e. gr. si advocatus pro processu expedito aliquam partem nominis cessidit. *Holm. ad Wesenb. tit. §. d. Donat. n. 4. & probari possunt, cum non presumantur. Dñp. de Benemeritis, c. 2. n. 4.*

Sol-

Let's get underway! A letter from George Prentiss, a deeply religious, well-known local leader, at once convinced me that it would be worth a try.

1981, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856,

[illegible]

Obj. (comp. imp.) Ref. de configuração e de conectividade elétrica que possibilita obter a rede elétrica, sem necessidade de conexão a qualquer fonte de energia elétrica.

[illegible]

Can you find any other examples of numbers that are both perfect squares and perfect cubes?

Abstract. The authors establish a criterion for the existence of a positive solution to the problem of the stability of the equilibrium position of a mechanical system with respect to a given motion. The criterion is expressed in terms of the properties of the matrix of the linearized equations of motion. The authors also obtain a criterion for the stability of the equilibrium position of a mechanical system with respect to a given motion. The criterion is expressed in terms of the properties of the matrix of the linearized equations of motion.

Atividade realizada, Projeto norte brasileiro, que foi bem-sucedida. Dificuldades encontradas: não se tinha um plano de trabalho definido previamente. O resultado alcançado, que se beneficiamos grandemente, com a criação de técnicas e procedimentos.

cessit, ut ut hoc *posterius* casu L. Anastasius obveniat, cum eadem ad sit ratio, reversus enim cessio fit ad vexandum illum, qui jus hereditatis sibi competere probabilius contendit.

Negatur Quod enim ab uno voluntas erat, factum est jam necessarium. L. *facta talis* C. d. O. ff. d.

Obj. 1) In § L. id tamen habetur, quod debitor cessusolvere possit cedenti, si cessionem ignoret, inde tamen non inquitur, cedentem habere jus revocandi cessionem, cum & nomen post cessionem exatum cessionario restitueret teneatur.

Exigere possit Salva tamen primo cessionario maneret actio contra cedentem ad interest, quod secundo nomen cessit.

Primum praefertur Quia primo cessionario jam jus quaesitum est per priorem cessionem.

Supervacuum Quoniam enim jus cedendi non amplius habebat cedens, violenta unque fuit cessio secundo ab ipso facta, & sic cum secundo valide cessi nequeat, nec hoc cessionario debitor cessi facta quicquam poterit operari. Sufficit itaque, quod primus cessionarius ante solutionem superveniat, cum tandem apud debitorem res adhuc censetur integra.

Transit ad heredem Quia jus hoc ex *contractu* quaesitum, quod semper ad heredem transmissibile. Obijci: quod adiones hac ratione mandari dicantur, mandatum autem morte exparet. Resp. mandatum hoc non simplex est, sed continet simul plures jura translationem, hanc cessionarius sic prosequatur ut res sita.

Non transiens Insinuantur enim ex jure cedentis, sufficit ergo, si hic adhuc vivat, licet cessionarius sit mortuus.

Vendicare cedenti Aliud est in *simplici mandato*, quod morte mandantis expirat, de quo casu loquitur obliquis L. Berger. §. 1. qm. ff.

Exignatur Hujusmodi adiones cessi non possit, idem fuit superius.

Li. consensata Cum enim per hanc concessionem quasi contractum esse censetur, hinc fit, ut certe adiones, alias per se non transmissibiles, post illam factam in heredem transmittantur.

Nemo heres Hic casus v. x. flagi poterit, tandem enim, si omnes deficiant, filius ultimus heres est. Tr. d. S. A. J. D. p. 1. §. 1.

Non direclam Hanc enim nomine mandantis insinuat, qui cum non agat, nec quicquam agere potest.

Agitur Huc pertinet Germanorum illud. *Unwissend ist keine Beschlusung*. In hunc casum non integrum jus transferatur, sed tantum ipsi committitur

cur operari exigendo. Et si, cui assignatum est nomen, nec sic cessionarius si-
ve procurator *in rem suam*, sed *in rem alienam*, & tunc saluum. p[ro]p[ri]etate debitorum
assignatus, si a tertio n[on] h[ab]et consequatur.

Conditum) Secus si p[ro]p[ri]etaria c[on]f[ess]io foret, hoc enim contentum esse deberet cer-
tionarius, modo *verum* nomen sit. l. 4. §. 4. t.

TIT. V. IV. C. 44. & 45.

De

Rescindenda venditione, & quando li-
ceat ab emptore discedere.

In *jurisdictio*) In effectum tamen hoc casu non multum interest, an venditio sit
nulla, an rescindenda, nam & hac rescissio per 30 annos fieri potest, cum sit re-
medium civile dependens ex l. 2. C. de Resc. Vend.

Ob delatam) Sc. *incidentem*, nam si *causam* dedera, contractus ipso jure
nullus.

Ut exemplo) Si scilicet laesus a sua parte contractum nondum impleverit, sed ad
implendum conveniatur, v. gr. si venditor petat pretium residuum, tunc ex opere
poteit error laesi delatione enormi.

Emi) Quis tamen hoc remedium Leg. 2. etiam alius contractibus applica-
tur, hinc commodius est, admittere generaliter conclusionem ex lege.

Rescissio) Reguariter quidem actus ex contractu tunc ad *implendum*,
non ad *resolvendum* contractum datur. Quoniam tamen hanc actionem in spe-
cie concessit, cum non simpliciter deat ad contractus dissolutionem, sed alterna-
tive, ut aut. alio emendetur, aut contractus dissolvatur, inde essent ex contractu
dici potest.

Resc. §. 1. de eq) Ubi hanc opinionem refutat, quia (1) non ad omnia
ea, quae ex equitate restituenda, curat restitutio in integrum, sed ubi ad id actio or-
dinata, ibi cessat restitutio, ut in actionibus h. l. §. 1. et (2) restitutio majoi-
ribus non competat, nisi Leges permittant, l. 1. §. 1. et §. 2. ff. ex quib[us] causis. Si scilicet do-
lo, metu, oblatione, non vero si proprio iudicio sit. (3) His non promissio agitur
ad restituendum, sed ad supplendum: in restitutione vero in integrum non locum
habet electio. l. 14. §. 1. ff. de minor.

Ex lege) Sc. 2. C. 4. t. vid. l. an §. de Condit. ex leg.

In integrum) Non tamen *praeiudicium* illam, quae quadrimenio ex-
libh (p[ro]p[ri]etate)

quor, sed *culum*, quæ perpetua est, vii. U. M. ff. *ut, d. tangy. restit.* §. 1.

Tyrannorum) Hanc legem aliqui ita diffiniunt putant, quod a Tyranno lata sit. Ita Luperus in *l. rebus* post §. 1. ubi §. 2. vero etiam ipsamdem auctoritatem, quia non magis auctoritatem habent. v. Bachov. c. 1.

Canonicum) Et hodie ubique receptum, non tamen eodem ubique modo, cum in certis provinciis per LL. provinciales quoddam etiam aliud iudicium receptum sit.

Permissa laesione) Quæ h. l. *sec. dolo* coniungitur, dolo enim f. *laesio*, non opus est ut ad dolo, umque se extendat laesio.

Acquisitor) *Acquisitor* minoris pretii aliter in *emere*, *inter in venditoris* computationis est, ut cedentur decetia. Nam si *venditor* non necesse *dimidium* partem vero pretii, decetia dicitur, v. pr. si res valor non quam vendidit §. 3. aurea. In *emere* vero alia ratio est, h. c. enim non potest accipi, ultra cumdimidium pretii, præterquam si *plus duplo* emat. puta, si rem 100. aureorum *justa* valore erat 200. & aliquanto plura add. Tr. d. A. F. J. *Sell. i. mendi. d.* §. 31.

Dimidium justis pretii incidat) Quod alii ita explicant, si quis pro re, quæ est 100. l. solvit 20. sed male, nam in eo inquirenda laesio, si quis pretium ultra alterum tantum solverit, sive si pretium merita sit ultra dimidium soluti pretii.

Unico nomine) Modo res ita comparata sit, ut excessus in uno numero quodammodo considerari possit. Ad cuius incerta remota estimatio sit, multum hic relinquendum arbitrio Iudicis, an laesio sit sufficiens.

Multum excedens) Scilicet quando *tertia* vel *quarta* pars non amplius est salva.

Dolus) Adest quidem in omni lesione enormissima vero & enormi dolus, sed hæc dolus dicitur ex re, non ex proposito. posterior autem dolus requiritur, si contractum debet annullare.

Estimatio) Alius enim omni lesione esset dolus.

Omnis dolus) Sed tamen causam dant, pariterque dolus ex proposito, non ex re vel occasione.

Ad locum) Res enim in una civitate vel loco cariores sapient esse solent, quam in altero.

Antecedens) Nec ad subsequens. *Quoties enim lesio dependet ex eventu futuro incerto, toties non est locus remedio legi.* 2. C. d. 1. Sic periculum tempore belli venditum, licet hodie duplo vel triplo plus valeat, propterea te-

non querela hac lesionis non statim compensat. vid. Richter. *P. 2, Dec. 99, n. 141.*

Partibus metallicis) Vocatur alius *Graben*, ubi revera subest emptio *specul.* unde receptus in metalli fodina terminus est. *Der Grabe ist sehr künstlich*, hoc est, est ista gute Heffnung davon. *es wird bald gute Ausbeute sehn.*

Beigehölen) Notum lucroporell incidentes, *doch ist der Grube eher Beche in 123. Ruyz antehabst werde* quia quidem partes in ipsa fodina realiter non deprehenduntur, sed tantum obtineant in distributione dentis infossis und *ausbrant*, Hic numerus suum ideo alluunt, quod ad unitatem usque comminari possit, et hanc distributionem imperitorum & proventuum multum faciliat.

Ad hoc vale) Adeff hic emptio vitalis, quia iterum ob incertum mortales-tis eventum sustineat. Quod ipsum etiam linetur *Carl. alleg. loc. in casu*, quando pretium excedit duplum ejus, quod communiter homines ejusdem conditionis & aetatis pro vitalitate dare solent.

Morale) h. e. vera, non *ficta*. Imo nec sufficit veram adeffe lesionem, sed simul in hoc remedio *Leg. 2* requiritur, ut facta fuerit in vivo contentione.

Donatio gratis) Quia enim donat, non potest coaqueri, se laesum esse, cum donare nihil aliud sit, quam altera perdere.

Nem excludere) Nisi sumus. beneficio lesionis ultra dimidium contentiones expresse & licenter renunciaverint, cum quilibet *Graven* jura pro se introducto valde renuntiare possit. vid. *L. penult. c. de pact.*

Sciens) Sciens lesionem non succutitur, quod enim ita laesus sit, sibi met ipsi imparet.

Cetera necessitem) Quia hic non potest presumi donatio, cum in necessitate nemo liberalis presumatur. *L. 18.*

Presumptio ignorantis) Ergo consultum est pro emptore, ut venditori rem vi-sus vendendi ante contractum demonstraret, recte majoris pretii esse.

Lex) Iureo occurratque haecenus dicta sunt, desunt potest excinda, quod magis severum sit illi, qui certat de damno vitando, quam qui agit de lucro capendo. *L. 6 §. 1 ff. qui in fraud. cred.*

Si testator) Potest enim testator res suas pro lubitu taxare, modo taxatio non tendat in praedictam legem. Ergo si rem majoris pretii Titio voluerit vendi minori pretio, emtori restitutum legis visetur.

Probare debet) Quia unicusque sit intentionis probatio incumbit.

Per se) Quibus scil. notione annui redditus, qui ex re illa, in qua laeso fa-cta est, percipi possunt: secundum hoc proventus cum pulsus ac versus alienos rei valor dignoscitur. vid. *Corpus. c. 1, annu. 3.*

Periculum) Quod fieri potest dicitur de periculis & causis. B. l. ff. locat hoc non semper procedat, cum temporibus enim saepius rerum pretia mutantur.

Adversarius) Delatio iuramento iudiciali. Ille enim delatus in omni causa iudicium locum habet, sed pariter & locum habet *relatio* si uterque rei notitiam habuerit.

Diffinitio) Quia pretia rerum pro diversitate temporum variant, unde estimatione haec non rigorese intendi, sed circumstantiali. i. e. & temporis bene consideranda.

Emptio) Regulariter enim iura contrahentium sunt reciproca, & adeo hoc contractus bilateralis.

Retrahendo) Si scilicet emptor emmentum pretium pronussisset, & retrahens ad idem pretium exsolvendum se obtulisset, postea vero se lesum senserit, tunc pariter ipsi competet remedium *Leg. 2.*

Reversus) Quomodo enim hic venit, aliam exclusurus ematorem, eas propter tamen ipsi remedia juris concessa non deneganda. Qui itaque locum exonerat emptori subintrat, etiam iure ejus uti, & actionem ex ejus persona allegare potest.

Locatori & conductori) Nam locatio & conductio ejusdem juris regulis continentur, quibus emptio & venditio. Nec obstat, quod nonnulli dicant, locationem & conductionem ad tempus fieri, tempus enim ad excludendam lesionem ammodum ad quicquam conferat.

Architectus) Quod nunc contingere poterit, si opus per *adversarium* conduxerint. Vnde versu etiam succurrendum est domino raverit exstructa domus contra architectum, quando hujus opus in exstructa domo imperfecte non contingunt damna sine mercedis acceptis licet haec omnia probum sint dissolvia.

Somnolentus) Regulariter in omni contractu *aversus* locus habet, quia hic necessarius est perceptio illius, quod ab utraque parte petendum.

Tertius) Adhuc enim personae contra tertium non extenduntur *Non succedit*) Nam si succederit, quare antecessor hanc querelam instigare poterit. Heres enim succedit in omnia ius, quod defunctus habuit.

Alienaverit) Sufficit enim, quod semel adio in pretiosam rem sit ad repetendam lesionem, ut ut ergo rem non amplius habeat emptor, habet tamen ejus estimationem, & ita re ipsa in lucro habet. Solent tamen hic distinguere, an emulor locum bonum in mala fide rem rem alienaverit ut ut *si is rem tenetur* lesio venditori tantum ad solvendam partem pretii, quam ultra id, quod ipse de-

dit, accipit; hoc casu vero indistincte obligetur ad supplendum id, quod legimus peritum deest.

Non accipit) Receptor est sententia, quod si res perierit post mortem vel culpam emoris, ipse nihilominus obligatus maneat, sed si sine culpa perierit, ipsum liberari. Ratio, quia non potest dici in lucro habere emor, qui re per casum privatus, & hoc faciem totius obstantes ab Auctore allegari, quod scilicet in dubio pro reo supponitur ambigua. conf. Serrv. Ex. 11. T. 4. 94

Non liberatur) Ita quidem est in obligatione alternativa ex *conventione* depennentiae. Secus vero, si dependet ex dispositione *legis*, v. gr. si fecus novam commisit, domus per legem obligatur, ut vel damnum redarctat, vel servum poae delat, atqui vero servus marmo liberatur domus. L. 16. §. 4. ff. d. *Novat. 101.*

Tentat restituere) Hoc casu ratio non petenda ex natura *alternativa*, sed quod venditor revera habere deinceps cum damno alienus, quod merito restituendum.

Peti potest aliterum) Verum in debito *conventionali* solummodo hoc procederet, modo annotatum fuit.

Satis esse debet) Ratio diversitas inter hunc & priorem casum haec est, quod venditor cumum pretium accipiendo in lucro habet, hinc aut res perierit, ipse tamen non plus restituit, quam quantum excedit verum rei pretium. E contra si venditor lesus, & igitur emorem res perierit, emor in lucro non habet, quia re plane privatus.

Non recipit) Cum vero facile fieri possit, ut venditor rem, quam scit iam emisse se peremam, dolose repere, ita ut illam adhuc extitit non repemam fuisse, hinc ne hoc contingat, per perament delationem impositum poterit. Si tamen sententiam in *Not. seg.* allegari sequemur, perux peramento hoc non opuerit.

Damnus ferat) Dato est hac sententia, nam utat equus emoris culpa peremta restitui nequeat, venditor tamen in quantum alicuius inctum cum manifeste emoris lesione deinet, ut hinc ad vicium per remedium L. si §. *no 15. Titum 32. §. de reb. cred.* emor inuocarendum.

Tentum persisterem) Quia est alio meo *personalis*, & ex contractu aritur, hinc contra personam ex contractu mihi obligatur, unice est inuocanda.

Accipit) Sufficit enim, quod ab illo non accepit, qui agit, quia alio *personalis*.

Non solvendi) Quo casu camen Del. contra tertium possessorum adiacentem in fidum admittit Serrv. Ex. 11. T. 4. 94. *infra.* Et hoc generale esse volum

in actionibus personarum, quod nampe personam quidem non egrediente, quoad ab hac tali damnum potest reparari, sed si contra hanc alio milu situm, per impetrationem officii iudicis milu contra tertium succurretur.

Enarratio. Quanta laesio id efficere nos poterit, ut contra tertium alio milu noster, nec etiam *L. 2. C. de rest. vend.* inter enormem de enormissimam distingat.

Obss. 94 §. 1) In his rebus supponendum aliquod jus reale ipse alienare coherentem. In *L. 23.* vero loquere quodiam est in *usu* relictum.

In fraudem venditoris. Requiritur tamen, ut novus ille possessor fraudis participes sit, de in contrarium priori vitam subsistisse sciverit, sic enim in dolo haeret, de hinc quoque actione doli tenetur.

In fraudem creditorum. Nullo enim venditor revera defraudatus fit.

Sequitentia. *Apolloniam* sc. huc enim confirmat quidem contrarium, sed non tollit beneficia contractui competentia, quod idem de sequentibus subis dicendum.

Decreto. Soler enim decretum iudicis cum in finem intercedere, ut cognoscatur de necessitate alienationis, non vero de iustitia pretii pro re vendenda. Et licet quidem tali casu alio non facile debeat pretium, si tamen liquido doceri possit, non denegandum hoc beneficium.

Obss. 1. C.) Resp. haec lex intelligenda est de laesione infra dimidium, v. Harpe. *ad §. ult. leg. §. 1. n. 25. in f.*

De rei alienatione. Si enim super ipse rei estimatione inter partes controversent, lae fuerit sententia, et praedium hoc iustum propositum, statim erit haec estimatio, aut appellandum. Quod si ergo sententia in rem iudicatum transierit, cessat hac quaestio, impariet eam aliter sibi, quod a sententia appellaverit. Poterit ergo pro cautis ad evitandam querelam laesione observari, ut contrahentes iudicis commentum arbitrium ante contrarium perfectum, an praedium hoc iustum de eorum iudicet vel non?

Etiam hereditas. In hereditate non videtur obviare remedium *Leg. 2.* quia haec praesens spes vendita censetur, in qua amplius nulla attenditur laesio, utpote quae ab incerto dependet evocata.

Sub hasta. Aliquor videtur sententia dissentientium, haec etiam in his venditionibus, si laesio manifesta et palpabilis adsit, equata exiata non debet. Unde non parum, praeter illorum locorum laudandum est, ubi subhasta non solum ad indagandum verum rei pretium, saepe etiam res magis pretii est; sed defuncti emittit, de sic nemo est, qui sub hasta plus offerat.

Frans. lictatoris) H. e. nisi bonior alios deterruerit per amicum licitationem.

Leges habent prius) Quodlibet a lege determinatum. Quale exemplum occurrit in emptione annuorum reddituum, ubi pro t. florenti prædicti 100. solvi debent. Ergo si quis d. emat pro 100. max locus est actioni.

Inter dominum) Dantur certe res, in promissa viduum pertinentes, in quibus per legem ius urbanum provincie certum ac determinatum pecuniarum est positum, sic habent aut acquisit. Land. Page, & ut h. non solum reparanda edificatio, & sit infra, quidam, sed etiam si modo sit utrumque. hoc exan. LL. semper prohibitionem capitis venditionis inferunt.

Unusquisque) H. e. per *averfionem*, ubi dicitur, v. gr. grex ovium.

Non admittitur) Hoc intelligendum est, si primo error exprellere, quod velit omnes equos, die gar. & R. pp. l. una emere, & postea de pretio singulorum quædaverit. Aliud ergo si singulis equos singulorum emat.

Strictis iuris) Sen. respicit, five talibus, ubi utrinque quod præstandum. Unde regula. *Quotiesque contrahitur est erroris, five minus am præstatiorem constituit, illa rescindi potest ex capite lesione erroris.*

Distinctione) Extrapolatæ scilicet.

Dote) Coniungenda hæc sunt, quæ Author hæc habet, & scil. dominum immodium conditum sit pro dote minor. Alias dote tantus potestque hocem continere. Vel etiam Author intelligi potest de casu, ubi uxor loco dotis pendium offert, & illud viatori pretio estimatum marito tradit. talis enim casus ideo iudici uxor, quæ curat nihil amplius quam quantitatem prædij assignet restituere tenetur.

Corp. P. 2) Hic Amor. Def. 14, n. 1, 2, enim trahit quæstionem, an maiorem hæc quæra compenit, & definitio metum dicit, si per pacta dotum esse factam ultra dimidium eius, quod vel ex Sixto loco vel consuetudine sibi ex bonis man. debetur? Resp. vero quod non.

Lesionem lesionem) Hoc in ob generalitatem textum in L. 1. §. ult. ff. de jure dot. L. 1. §. 1. ff. ead. L. 1. §. 1. Solent, *autem*. Ubi simpliciter consideri in lesione lesio succurritur, Verum dicitur potest ad hoc textus, sub generalibus verbis intelligendum esse lesionem erroris.

Comparationem) Verum cum hoc irregulari sit, & ut emphitevisi degenere in locutionem, melius est simplices dicere, non attendi in emphitevisi lesionem, quia nulla proportio inter fractus & canonem existitur. Si tamen emphitevisi pretio compacta sit, eadem obtineat, quæ in alia resolutione, ut scil. lesio per hoc remedium contra lesionem succurritur.

insequenti dominii) Nec enim respectus hic habetur ad fructus, sed tantum ad rei illius dependentiam a domino directam, pro vero domini sui recognoscere debes eripitvictoribus, etiam si nihil fructuum nomine perceptum fuerit.

Proprium naturam) H. e. si per modum *beneficii* conferatur feudum, quod si ergo per *mutuam* ab uno in alterum transferatur feudum, ordinem remedia laico non veniunt, idem, si feudum sit *improprium*, & loco servitutum mutuum aliquo periculum, quod quatuordecim huiusmodi enervantur excedit.

Et deceptio) Quis non sine contractibus *averis*, seu non continentem actionem praestationem, utpot in quibus laico accendi non potest.

Transactio) De hac summo opere variam Dd. & ipse *Morley* hoc in passu sibi contrahit. P. 2, Der. 146. n. 9. ff. P. 4, D. 30. n. 9. In puncto *Jaro* centum est, transactionem obligationem non rescindit, d. L. 71. quae sententia etiam in Camera recepta, teste Gad. d. l. casu partem in eo consistit, ut lites transigatur, partem quia transactio sit super re dubia, ut re dubia suam constare neque, quanto sit laico. Verum si supponamus casum, ubi ex post facto sol, ex reperto post transactionem querantur ut laicoe *liquido* constare possit, non iniquus est sententia contraria rescissionem admittens, quae etiam in plerisque locis recepta. conf. U. M. ff. d. *transactum* §. *fr.*

Placetamen) In hac Constitutione Saxoni clare dispositum est, quod obligationem enormem, si hac probata fuerit, transactio rescindi possit, quae Constitutio quidem ad Electorem Sax. tantum pertinet, Carpe. tamen *ch. l. c. n. 14 ff. in praes. d. restituit*, debitorum enim extra Electorem ita pronunciare, & alium in casu idem *puta esse. non. 4*

Suppletur) Hoc eo facilius admittendum, cum ratio pretendi non dependet ex conventione partium, sed ex dispositione iuris, quam iudex facilius supplet. ut tit. C. *U. quae de sunt Adve. Part. Jud. suppl.*

Aligui) Reus enim hic est debitor, debitoris autem in dubio est electio.

Integrum) Ergo non solum *utrumque* pretio addere, ut suppletur *Ued*, quod *Ued* deest a. gr. Si qui emit equum pro 40 thal. qui tamen valet 100, tunc non liberatur emit, etiam si 10 thal. illuc addit, sed eo altius dare debet venditori, ut suppletur verum pretium, quod est 100. Quod si ab initio 90 thal. solvisset, sine nihil amplius petere posset venditor. Ergo interdum magis prodest causa emere, quam vi. ut.

Idem primum) Quod pro praeterito tempore capiendum.

Non debetur) Nam contractus fuit interven. profectus. Post *moram* tamen in restituendo contrarium usque usque debetur. Huc mox vero ex

eo tempore contrahitur, ubi scilicet ad rescindendum contractum ob lesionem agere incipit.

Ex causa) Hic, non ipso jure sit nullus, sed demum tempore petiti rescissionis resolvitur. Commotis ergo & incommodis antea fuerunt erroris.

Interim perceptas rationes) Variant hic admodum Dol. sed res statuendum, dum enim venditor accepti pretii usuras non reddidit, sed pecunia mererim pro laboribus prope, autum quoque est, ut error rei venditæ fructus lucraretur, erat enim interum contractus perfectus, & emittit interim dominus rei venditæ. Quosum pertinet, quod Auditor superius dicebat, *rescinditur ex causa rescissionis*. Aliud erit, si error pretium cum usura respectat. Scriv. &c. 24. T. 27.

Deducta) Quia interim fuit dominus.

Non resolvitur) Quia error rem illam simpliciter, & non ad tempus emittit, nec contractus ipso jure resolvitur, sicut in casu commisso. Aliud obtemet in usufructuario & valido hypothecam imponentibus, hi enim non habent rei perpetuam, sed jus tantum tunc ad vitam, hujus vero pactum ad vitam masculinum adfructum est.

Liberam resolvitur) Aliud ergo est, an hypotheca ipso jure expiret, an vero meritorie solvantur ex causa alii solvendi possit. Potest enim laici eadem actione, quas ad contractum ex Leg. 2. l. de l. rescindendum agere, si tamen agere ad rem rescindendam liberam ab hypotheca tantum imposita. Quod si rem liberam præstare recuset, tunc poterit tantum de pretio restituendo deprecari, quando res oppugnat.

Ante mortem) Nam hoc ordinatum est in actionibus bonæ fidei, ut cessante error cesset usura. v. l. 1. §. 2. ff. de usur.

Sine fru l. hu) Quia enim usuras pretii non percipit, nec fructus restituere necessum habet, Fructus ergo & usurae inter se quasi compensantur.

De soluti impensu) Quia nec rem recipit mercedem.

Datur) Ita tamen, ut error solvendo debeat rem a nexa pignoris liberet.

Non repetitur) Sufficiens enim quod semel alienatio perfecta fuerit. Puto tamen venditorem obligari ad hoc eam damnum reparandum, quia occasione contractus & usura pretii hoc sensit error.

De f. causam) Aliud si dolose, ex dolo enim nihil commodi petens ipsum remonet.

Repeti possit) Concedit Erasmus c. 1. laudem repetitionem de rebus totate, negat vero restitutionem *gabellæ*, de rebus totate ob hanc diversitatis rationem. quia gabella simplicem actum contractus respicit, laudemam

vero ipsius contractus executionem sive implementum, si ergo contractus ob lesionem rescissus, cessat causa lusionis. Non etiam aliquem recognoscere remeor dominum directum illius rei, cupit dominum utile nihil per contractus rescissionem rursus abstinere.

Resilia) Quia non est ad hoc realis, sed *personalis*, nascitur enim ex contractu; hæc vero semper personam sequitur, nec rem *transiit*.

Ordinaria) H. e. admittere due etiam ibi notis indaginis exceptiones.

Renunciatio) Modo renunciatio probabilem *scientiam* iuxta valorem habuerit. Ut enim nemo juris ignorantia renunciet, ita quoque nemo cordis renunciasse letetur enormi, quam in contractu subesse non credebatur. Pariter nec renunciatio obstat, si *dolus* dicitur doceri posse.

Non sufficit) Generalis renunciatio enim ad modicam tantum lesionem, non vero ad enormem est referenda, nec extendi debet ad ea, ut quibus contra hærentes vero similiter non cogitatur, uti de lesione agra dicitur v. *Corpus*. *P. 2. C. 14. D. 2. n. 6 § 7.*

Juravit) Juramentum enim habet vim casus excessi, sive idem operatur, quatenus si quis expresse renunciaisset lesioni enormi. Si tamen *parus* potest probare possit, se dolo ad contrahendum fuisse inductum, ipsi rescissio non deneganda, dolus enim excludit consensum, & sic quoque consensum jurantis.

Cognoscit) Attendi hic solet, an dissidium valde excedat læsio.

Ratione statit) Ex ista intelligendum vulgatum illud: *Juramentum ex mal. more facit majorem*, per consequens ergo rescissionem excludit, beneficium tamen, quæ aliis majoribus utilita. juramento hoc non excluditur. E. *salva* ipsi manet hæc querela, salva etiam doli: salva etiam restitutio ex capite absentie.

XXI. de verum) Quia est comedium *civile*.

Per modum exceptiendi) Quatenus que en. in exceptis per modum ad lenda in *judicio* da duci potest, illa eodem tempore *proferbitur*, quo *ipsa actio*. Ratio enim, quæ alias exceptiones perpetue sunt, hæc est, quod in rei possidere non sit excipere quando veit, sed expellere debet donec conveniat. hæc autem ratio in *dictis* casibus cessat.

Invenissim) Hic semper restitutio peti potest, cum quotidie causa læsionis renovetur.

Gravatur) Quod enim semel visum, nec repetitum convalescit. Nisi tamen renovatio consensus contigerit post contractum læsionem; sic enim læsus per novum consensum renunciasse censetur læsioni.

Alio loco) Exceptio est in venditione *annuorum* redituum, quæ non quidem ab emptore, bene tamen a venditore revocari potest. Ord. Polit. l. *avec* 1648. t. 17. §. 2. Casp. P. 2. Dec. 117.

Duplum offerat) Quia luc obligatio est ratione rei, in qua debetur prestando interesse non liberatur, ut in obligatione facti.

Non impleretur) Hoc enim casu agendum est ad implendam contrahum, aut ad interesse. Quod si interesse non praestet, *mutatio* in rem venditam per se potest, salvo tamen ratione contractus.

Sit integra) Quod si vero non sit integra, *retraditio* opus erit, & sic novus est emptor, quia adeo novus consensus daretur & pretio. Brunem. ad Wolfenb. l. 1. qu. 1.

Accessit) Hic enim utriusvis altero non discedit, sed ipso volente. Fideiussoribus praeterquam necessariis, si a contractu recedatur, cum eo ipso simul ab obligatione liberentur, & *pignora pariter libera sunt*.

TIT. VI. IV. C. 48.

De

Periculo & commodo rei venditæ.

Traditio) Distinguemus hic probe, an *diis traditio* adjecta, ut si ita conventum, vendo tibi hanc domum, sed non prius tradam, quam post finitas mulas, an vero *pro conditione*, e. gr. hanc domum tibi post mundinas pro tot thaleris vendita esto. Prior casu periculum est emptoris, quia venditio perfecta, Posteriori autem casu periculum in hoc est venditoris.

Domus sit) Quamvis ergo huius videatur periculum, cum tamen non sit absolute domus, sed remissum ex pravo contractu jam debebat emptori, liberabatur a prestatione, si res absque culpa sua periret.

Debita) Ob rationem vulgarem *Debitus speciei interitus specie liberatur*. Ratio rationis, quia nemo tenetur ad impossibilia, nihil vero impossibile est, quam rem seu speciem, quæ perit, alteri tradere. Qui autem impossibile causam praebet, ille non potest provocare ad impossibile.

Obi. si locat) Hoc ex Casp. tunc videtur, ut etiam contra ius dixerit, periculum esse venditoris, loquitur enim lex de fundo apud venditorem publicato post contractum venditionem, & periculum dicitur esse venditoris. Verum

rem Reſ. pueritio ſc. per preſupponit culpam venditoris. Sermo ejus culpa pueri. conſ. & uirg. ſpue periculum eſſe debet. *Loſ. ad ff. h. 2. u. 7.*

Diſſ. Cuius. I amandam eam diſenſionem in ſequitate ponit, dum inquam eſſe patet, ut error pro re, quam nunquam accepit, & quæ ante traditionem perempta eſt, venditori in ſuſſonius pretium ſolvat. hinc dicit, rigori juri contra ſequitatem hac in re aliquod indulgum fuſſe. Sed eam commodi rei: venditor ante traditionem ementem, equatior, ſane contra naturam ſequitatem eſſe non potuit, ut ipſam etiam ſequantur inconſuetudines. *vid. L. 20. §. de R. J.*

Statuti. Statuti hæc varia ſunt, ſicuti non tranſfertur doctum, ne quidem per traditionem, niſi accellerit reſignatio judicialis, id quod etiam notum eſt. *ſed. de ſtatutis* hoc Doctus Magdeſ. obicit, & ſimul diſp. vtrum eſt, ut ante reſignationem venditor rem committendum quam periculum rei venditor non ad emptorem tranſfertur. *ſed. de ſtatutis* peritineat debet. *v. Ord. Pub. Magd. c. 22. §. 2.* Nam licet periculum ad periculum amandiſſimo potuit, quia ut ad hoc non teneretur, ſta- tuta ſola, per ſtatuta ſen. poterit, ob regulam, *quæquid pacta ſeri poſſit, poſſit etiam ſtatuta;* illam enim ſunt jura quoddam conventionalia.

Alteri tradiderit. Quamvis enim peccet venditor rem alteri vendendo, eo ipſo tamen prior contraſtus non reſolvitur, & ſic quoque periculum manet prioris emptoris. Nec obſeſ, quod venditor pecuniam habeat, non enim ex preſuppoſito aſſumitur periculum.

Deſolutio daret. Agitur enim hic de venditione reſolvenda, Ergo antequam reſolvatur, plenum effectum venditionis habebit, & ſic quoque tandem emptori erit periculum rei emte, de qua adhuc ſupponit.

Reſervatio. Hoc ita ex veteri ſententia, Reſervatio enim domini in favorem venditoris adpoſita ſunt, ut ſc. de ſolutione eo ſecurior ſit, & hinc in ejus odium vendendo non eſt. Quamvis etiam evitandam grana, conſultus ſit reſervatio huic addere. *Sed juxta poſitionem, v. C. C. Sell. 2. c. 8. §. 2.*

Lata. In concreto,

Loſi. In abſtracto.

Uſſ. 1. Dicitur quidem hic, quod ad eandem culpam teneatur, ad quam contrahentarius. Sed hoc ex lege procedendi reſtringendum ad illam cuſtodiam, quam ante admetendi diem præſtat venditor.

Intervenerit. Sc. in tradendo, ſic enim caſus nocet moroſo.

Eodem modo. Miras aqua eſt hæc ſententia, cum ſic error nullum intereſſe preſumere poſſit, quod res ſibi non otiaſis tunc. Atque ergo obicit, ſi emptor probare poſſit, ſe rem, ſi mox tradita fuſſet, iterum voluſſe & potuiſſe vendere. *vid. L. 14. §. 2. §. Quod met. cauſ.* Hoc enim dicitur caſu moroſi vendi-

vendi-

venditoris emptor vocat, quis licet res aliena pariter casus venditoris perierit, emitor tamen pretium habuisset saltem.

Purgatur) Emptor vero rem oblatam ad se non receperit, sed apud venditorem reliquerit, & hic casus superveniat.

Uterque est in mora) Velum si venditor mortem vel gradum fecerit, deinde emptor obducit uti cum interesse, emitor autem accipere noluerit, ubi prior mora per posteriori purgatur, & posterior sola nocet.

Furti dolosa) Dolos enim non æque facile purgatur, quam simplex mora, quippe quæ per solam negligentiam admittitur. Ex dolo autem si mel commisso sciam nascitur ad id doli ad interest.

Exa inspectione custodiam) Ne alias fructus expressi sit custodia, qualem jam inter ex natura contractus debet.

Vitæ) Vitæ illud tibi sit, quod emitor ignoraverit. arg. L. 43. ff. d. C. E. P. aut tibi venditor protulisset sit, quod de vitæ tenet. L. 29. ff. d. A. E. P.

Intra triennium) Hanc terminam Dol. supponunt, quod scil. si in eo moriantur, ex vitio prædicta mortis presumatur. Quod si tamen & post illum terminum moriantur, ex scissione vero & inspectione intestinorum consistere possit morbo equum laborasse, nec venditionem, nisi in omnis adhuc periculum erit venditoris. Post triennium ergo probare debet emitor, vitium, ex quo equus mortuus, jam adfuisse tempore venditionis, intra triennium vero assidue præsumitur. vid. Hübner. ad Wes. 1. de Fidei Fid. n. 6. inf.

Forte & heri) Contra tertium illam, cui rei venditæ dominum dederat non tradidit.

Imperfecta habetur) Tenet adhuc imperfecta est venditio, quæ vel confirmatur adhuc suspensus, vel de rei qualitate ac quantitate nondum constat, vel pretium nondum est determinatum.

In scriptis) Scil. ex conventionem expressa congeruerunt, cum illis scriptura ad notitiam emitoris venditionis non pertinet. add. C. C. Sect. 2. c. 8. f. 2. §. 1.

Condicio constituitur) Hic venditio quidem est imperfecta ratione adjectionis & actionis, sed non ratione peritentie.

Evadit) Quamvis enim alio condicio retrahatur ad ipsum actum, requiritur tamen ut adhuc res adsit, in qua verificari debeat actus. Re emat uterius sustinet, non potest substantiam capere contractus venditionis, utpote qui sine re, tanquam essentiali ejus requirio subsistere nequit.

Detractionalis) Periculum determinationis pertinet ad emptorem, non periculum

culum substantia. Ratio diversitas est, quia si res in ipsum perierit, crevit alterum substantia contractus, & sic retroactio ponditoris locum invenire nequit: quod si vero res deteriorata esset, adeo illa adhuc, & hunc puritatem conditione, aditum substantiam contractus, sc. confectus, res pretium.

Non debet. Si enim retroactum *Leg. 1. l. de re fr. vend.* locum habere debet, requiritur, ut lesio assuerit ab initio contractus, quod hoc casum non est, sed aliam tantum supervenit pendente conditione contractus, qui existente conditione ob lapsu retroactum non statim ab initio perfectus fuisse creditur.

Ad quantitatem. Quod sit in illis rebus, quae condunt numero, pondere & mensura, si scilicet ha vendit non vero statim, sed aliquo tempore post adnumerare, adpendere & admensurare fuerint.

Venditoris. Quia quamdiu non constat de quantitate, contractus nondum est perfectus. Simul ac vero admensio facta est, & sic de quantitate certo constat, periculum transit ad emptorem, licet res adhuc apud venditorem permoneat.

Inmediat. Casus esse potest, si pretium ad periculum (noti §. 1. ibi) venditum, admensio vero dilata fuerit, & interea temporis pretium vi fluminis alveum contrarius abluum sit.

Dignitas. Sic enim constat quidem de *qualitate* vini, nondum vero de *quantitate*, & hinc est etiam contractus manet imperfectus.

Signatum. Hoc est propter se, ne sumatur vinum, non autem, ut remaneat necessitas admensandi.

Traditio. Ut potest forte in rebus emptoris admensi illam venditor velit. Traditio enim ut verum dominium transferat, in quoque periculum, & imparet sibi emptor, quod ante admensuratiorem rem acceptaverit.

Off. §. 4. Intelligit hic forte Aulic §. 1. d. L. 15. ubi imperfectus adhuc dicitur talis contractus. Verum ibi supponitur, si res nondum tradita fuerit, traditio enim modus est transferendi dominium.

Facta. Tunc enim emptor, est in mora accipendi, & sic casus ante admensuratiorem superveniens ipse nocet.

Effundere potest. Hoc ita temperari solet, non ut in terram effundat, quod peccatum foret, sed ut in vasa alia non vinaria, vel aperta, in quibus propter exhalationem spirituum vinum bonitatem suam quidem amittit, aliquis tamen usus ejus adhuc remanet.

Non vitium. Modo id absque peculiaribus ipsius incommodo fieri possit; alias enim ordinata chartae incipit esse ipsa. v. L. d. C. de servit. Et aqua.

Emet vel non. Si quis e contrario *argumentum* ipsi prodest.

Off.

Obf. 34. §. 6.) Hæc Lex de *alternativa* utrarum rerum venditione loquitur, quæ jam *pacta facta*, ubi si utraq; perierit, una res perit venditori, altera emptori.

Plerum custodiam) H. e. onnem diligentiam, seu culpam levissimam ad instar committuntur.

De vendita) Quia necesse nondum conficitur de *qualitate* rei.

Obf. 1. pr.) Hæc L. supponit causam *perfectæ* venditionis, & sic quoque fitur degustationis.

Fuerit signata) Non enim, ut modo *p. præced.* notatum, in hac finem signatur, ut capropter tradi videatur, sed potius hac intentione, ne permittatur. *viz.* Tr. d. J. S. D. d. c. 2. m. 11. Imo signatur hoc casu sub hac conditione facta crederetur, si res palato placeret.

Omnia periculum) Quia contractus perfectus.

In serperit) Ubi conventioni standum, Aut nisi venditor *feverit*, vitium esse corruptum, tunc enim est in dolo.

Certi generis) Inde si bibliopola mali vendat *Contra Menachæ*, & non optatum exemplar, tunc licet omnia ejus exemplaria pereant, illius tamen est periculum.

Sigaverit) Idem quoque obisiet, si emptor res illas, quas emit, separatim locet, curaverit.

Imperfecta) Quia scilicet, restabat adhuc *electio* facienda. Quod si ergo electum semel facta fuerit, & res electa perierit, tantum est periculum, etiam si res apud venditorem permanserit.

Ad illam ementorem) Quia emptor rediens hos decimales per *averfationem* emit, & sic periculum mox in ipsum translatum.

LIB. XIX. TIT. I. IV. C. 49.

De

Actionibus emti & venditi.

O *47. §.)* Agitur in hoc textu de *pacta contraveniendi*, quæ omni contractui adijci poterit, hoc effectu, ut pactis periri possit, quoniam si ex natura contractus debetur.

Conceditur) V. gr. Domino ex contractu *procuratoria*,

Pub. Fr. d. n. 346.) Imo etiam emptio non subditur, ut si res sacra, religiosa

gola de societate vendita. L. 79. L. E. F. tamen alio ex ameo locum habet ad interese.

Novam solam) Ubi est nisi satis peritio, du quoque adit ad hoc necesse est. Verum cum hic reciproci obligatio adit, non potest aliter alterum ac suum prout observandum adimplere, nisi ipse a sua parte prius praestanda praestiterit, a quoque exceptione contractus nondum amplius repellitur. Distinguentium hoc essent actiones *variatae* & quae *essentiales*, nescitur conditio perfeda, sed necesse neque cum effectu, nisi ipse contractum impleverit, vel ad impleverit se obligaverit. Frustra enim silem sibi servari postulat, qui ipse non servat. *Frusta de R. J. in d.*

Qd. 12. v. 1.) Datur quidem mox adio, sed executione aditionis differtur, donec pretium solutum vel oblatum, unde in famosa & §. 1. fundata est exceptio impleverit, non sicuti ab altera parte. quae exceptio non tantum in venditione, sed in omni alio contractu obinet, ubi utrinque quid praestandum.

Fuerit satis factum) E. & compensationi hoc est locus, cum sit parata pecunia procurrent error, modo compensatio sit liquida, nec sua retinenda.

Solutio dicta) Idem est si venditor fideiussores acceperit, si emptori liberum rei venditae dispositionem concesserit, vel etiam si in re vendita hypothecam constituerit.

Ubi dicit) Esse Quae huius rei insignis est, nam si se habes doctum est et translatum, & sic venditor alius creditoribus potior non est, quod licet, si fides non habet. Hoc enim casu si de manu retentionem vindicare possit venditor. Ergo, ne eludatur venditor, qui tantum ad huc hoc tempus silem habere voluit, unde est, ut conditio *commissaria* addat, sive, pretio usura non solum, rem debere esse neminem, alioquin enim actionem ad rem repetendam non habet, quia dominum translationem.

Probat) Fidem habere esse, in facto consistit, hanc ab eo probandum, qui is huc se fundat, quae si de non praestantur, nisi probentur.

Exceptionem habet) Si de hac exceptione dubitet, eam non probare debet reus conveni, quia ex natura contractus venit, sed ad id probare tenetur se contractum alia parte impleverit.

Actio sententiam) Nam si aures opposita, & in sententia neglecta, tacite rejecta videtur. Debetur ergo alteri ab hac sententia appellare.

Supplere) Quia est exceptio *iuris*, non *facti*, nam ius ipsam desideret impleverit aliteris partis.

Sub condicione) Si pretium solvere,

Dura

Data videtur. Fides enim habita non praesumitur.

Singulari. Alia traditio ex causa ad dominium transferendum habili scilicet dominium transfertur per c. 5. 41. sed hoc hic tenetur, nisi traditio fiat sub conditione tacita vel expressa, si scilicet pretium fuerit solutum.

Indicis. H. e. Jure homini omnibus aliis creditoribus preferri quorsum in specie pertinent *in causis* *garen* *Waren*, que manent in dominio committentis, cum nemo rei suae creditor sit. Aliud, *reim die Waren auf Credit greben werden* scilicet cum habet transferri dominium.

Contra tertium. Quia est actio mere *personalis*. Nisi tamen tertius sciens, rem suam esse venditam, & nihilominus emat; ubi tenetur actione doli, ut limitanda est l. 1. c. d. R. V. cons. Carpi. p. 2. c. 12. d. 12.

Procuratoris. Quia alienus nomine vendidit.

Ite. Qui scilicet nuncio hoc mandavit. Nactus enim ipse non contrahit, sed voluntatem principalium exponit. Auct. in Procuratore.

Præfati. Nam ipsa res est in obligatione. Modo (1) venditor possit tradere. L. 4. C. d. L. 1. p. ff. *ead.* (2) Emptoris non interfit *affirmationem* potius habere, quam rem. L. 1. ff. p. ff. d. 1. L. 10. C. *ead.* Quod contingit, si moram in tradendo commiserit, aut (3) modo non res aliqua *intra* *ta* veniens sit. L. 12. ff. d. 1. Hæc tamen cautio non semper actu Physico, de manu in manu, sed etiam juridico expedientia, vid. Dn. Pagenstech. *manu*. 4. d. ubi dicit respondet.

Utilitatem. *Intrinsicam* scilicet v. gr. valoris vitiis crescentia, non vero *extrinsecam*, v. gr. licet ex negotiatione sperari.

Insoluitur. H. e. Rem ab omni jure alienius vacuum, donec alienandi sitis. *Insipit* ubi dicit.

Detinetur. Scilicet ob id quoddam reale, servituti forte vel pignori.

Sensum quid. Vacua possessio alia *civiliter* alia *naturaliter* talis, *Hæc* dicitur, si nemo illam corpore detinet, *iste*, si nemo jus in illam præstendat. Utroque modo res vacua hic esse debet. Unde pretium solvere non tenetur emptor, si nullus super sit, qui prætensionem in illas res habet.

Qd. 16. Clare quidem in §. 1. nihil contrarium habetur, sed per indirectum inde colligunt, quod ibi in dotem data sit res ab altero possedit. Verum non dicunt ibi, quod *tradita* sit, cum de in dotem dari dicatur, quod *promissum*. In sequenti L. 12. dicitur, quod nihil commune habet proprietatis cum possessione, quod eo sensu, me dominum esse posse, licet non possidam, ex eo tamen non sequitur, ergo *venit* *scilicet* *contractus*, si non vacuum possessionem transferat.

Judicialis resignatio) Vocatur alius *absolutio iurisdictionis*. Die gerichtliche Auflassung, oder, daß es einem andern in Lehn und Würden gegeben sey, quæ resignatio recepta de Jure Saxonicæ & Lubecensi, & hæc in locis dominum rei immobilit, etiam in rebus, translatam non est ante, judicialem resignationem. Cap. p. 2 c. 39 des ult.

Usquequæ maxima) Germanice, frey von aller Dienbarkeit, sive, nisi es am freyen seyn kan.

Ignorantia) Quod enim quis de re vendita ignorat, hoc præstare tenetur, sive sciverit, sive ignoraverit.

Nihil doceri) Alias enim res transferretur cum suo onere. Ergo & hæc onera tacite in contractu comprehenduntur, nisi contrarium fuerit affectum. Ratio autem differentia inter servitutem personalem & realem hæc est, quod si prædictæ alteri servitutem personalem debeat, immaterialiquid debeat, sed ille simul un possit.

Regr. sum non habet) Et sic ob viam patentis, v. gr. concurrentem evidenter, venditor conveniri nequit. Brunnem. ad L. 14 §. 2 de E. n. 7. seq. Quod autem extenuat, etiam si venditor contrarius expressis dixerit. vel. de adit. edict. vid. tamen ibid. not. verb. non obligatur.

Pactum est protestatum) Ratio præcipue in hoc consistit, quod hoc sit contractus b. f. ubi pacta dolum regere non solent. Aliud si venditor expresse dicit, vicinam hanc vel illam servitutem præstare quidem, sed se eam non habere an interesse obligatum esse nolle.

Off. 19.) Dicitur quidem in §. L. quod fixum præstare debes, qualis est, sed inde non excluditur alio quanti minoris.

Off. L. 9.) Dicitur ibi si venditor sciat vel ignorat quantum minoris expiationem fundi venditi docent, quanti minoris tenetur. Loquitur ergo Lex de reicentia quantitas contribuentis, propter convenientiam quanti minoris, non autem de reicentia ipsius oneris, quapropter tenetur ad oneris, si sciat reicentia.

De presentibus tenet) Hæc enim sic coherere rei, ut nullo pacto separari possint. Hoc pertinet tit. L. sine consensu reliquis sanam venditor non posse, obne current undi retinende contributionem legem. Sed in præjudicium sibi venditoris necesse. Quod si tamen minor sciverit, rem oneribus esse obnoxiam, valeret pactum, ne venditor teneretur de collectis presentibus.

Nisi sit nota) Eadem ratio est, si post contractum res ob tributa valius empta tributa ematur, & inde minor fiat, quod factum est ut verus Brandenburghensis introducta scilicet, nam hoc commodum est emtori.

In asseculo) H. e. Das Gut ist bey der Steuer-Cassa noch nicht in Einschlag gebracht.

Subjicit) Ratione *hæc* res expedit, cum tributis sint onus reale, quod pactio privatorum se separari nequit, sed Principis consensu opus est, si predictis tributis eximendum loco de reliquis itans provinciales, in quos onus redeundum, evadendum deberent. Quorum vero ad ipsos *contrahentes*, verus est, pactum hoc subsistere, non quidem hoc effecta, ut fiscus dimisso onere venditorem sequi teneretur, bene tamen, ut, si eum solverit tributis, vi hujus pacti illa repetere possit a venditore, quia nulla ratio adest, quare venditor interesse hoc casu prestat non teneatur, cum nihil turpitudinis alio, pro alio tributa solvere. Et sufficit, quod fisco nullum inferatur præjudicium. Fiscus enim non obstante hoc pacto, parvam habet exceptionem contra possessorem, add. Disp. de *scito Regressu*. c. 3. n. 104. seq. ubi dictum, quod error fundi tanquam possessor teneatur solvere, pensiones, census, & tributa, non facere solum, sed etiam præterita. l. 1. C. si quis cens. & rei, ubique Dd. ad Brunnem. L. 42. §. de pact.

De jure tenetur) Quia tributa solvantur ratione rei, atque ita tanquam onus reale ad quemcumque possessorem transire.

Exceptio doli) In dolo enim est venditor pretium desiderans, & rem venditam ab ære alieno non liberans.

Actio ex emto) Sic enim venditor vi contractus securum redire debet emptorem ab omni interpellatione, etiam ab actione ex contractu adigi potest, ut id præstat, seu rem venditam ære alieno liberet.

Res vendita fuerit) Quia illud, quod venditor *in specie* de re vendita affirmat, max. præstare tenetur, quam primum apparet, rem talem non esse, qualem illam affirmavit venditor.

Actus quilibet) Sed expectari primum debet casus evictionis, an debita exigatur, & actio hypothecaria contra debitorem moveatur.

Postea agit) Si modo pars hypothecæ alterius sit liquidum, creditor enim foete studio differt actionem in futurum.

Omne interesse) In materia venditionis generaliter observandum, an jus obstringat venditorem tantum ad *restituendum* vel *indemnizandum pretium*, an vero etiam ad *interesse*. Unum longe pinguius est, cum tam lucrum cessans, quam damnum emergens concernat.

Si venditor) Cumen *stellionatus* est omne delictum nomine curari. L. 3. §. 1. §. de *stellionat.*

Naturalibus) Aliud in *indivisiis*, quia hi non proveniunt ex re, sed indurata personae.

Cabarratibus) Fructus enim pendentes sunt pars fundi L. 44. §. d. R. P.

Adhuc lalletur) Quia iam separatus venditur, Secus si vacca adhuc parvulus.

Obj. 15.) Haec L. intelligenda de parta post contractum edito. Berger. §. 1. qm. 2.

Pertinetur) Colonus enim parciarius, qui a vero colono in eo differt, quod loco mercedis praefert etiam fructuum, non aliud has habet, quam conclusionem, utique vero conclusioni praefertur emor, L. 9. C. locat. Quia tamen egressu contra locatorem ac interese.

Nondum effectus solutum) Si enim periculum ex eo tempore venditionis est emoris causa ante solutionem pretium & rem traditam commodum quoque fructuum eius esse debet.

Proceptis) Sufficit, quod contractus semel perfectus, & quod post contractum perfectionem fructus percepti.

Percepti) Quia ex hoc tempore pro m. l. possidere habetur, desinet enim rem invito errore. Et sic casus auct. ubi is, qui dominus adhuc est, potest esse m. l. possessor.

Obj. 17. §. 11.) In d. L. subintelligenda pensiones parum debita, per alios ut Wierhe, vult. de un. de cess. alien. c. 1. n. 2.

Soluta) Sive *pronumerata*, solutio enim haec tacitam hanc causalem habet, si res manserit venditoris, sive rebus sic stantibus. Ergo si res alienata, cessante causa percipiendi fructus, hunc per consequens in celis effectus.

Tota restituenda) In post contractum percipiuntur fructus, enim pensio pro fructibus illis debetur, qui dominus, rei erat tempore perceptionis.

Obj. 17.) speciale hac est in venditione a *filio* soluta, quo eo citius hausta lecta emorem reperit, Berger. §. 1. qm. 19.

Separatim solvantur) Modus tamen huius conditionis finitur ad perpetuum usum adium destinata, v. gr. Instrumenta agriculturae in praedio rustico. Praecipue hic attendendum in mobilibus, ad ornamentum destinatis, an ita separata, ut precise extra conciliari conveniant.

Cabarratibus) In *repositum* non est pertinentia, licet affirmum fuerit.

Confusio) Si ex consuetudine *fundalortum* habet, quod castro vendito transeat etiam ius, tanquam perennans.

Specialiter) Haec proprie sunt quibus tamen imminuatur in edes, quoniam loco hodie vitatus, sive *fundus* utitur, vid. Gothofred. ad l. 17. §. 18. ff. de

de usufr. Dantur tamen, & in jure specus panemibus affici, & alia non ad ea, quæ maior mundi causa habet, L. 9 §. 8 ff. *de auro & argent. leg.*

Parvitas) Ad perpetuum usum destinata.

Pharmacopolis) Hoc dictum, si simpliciter domus vendita, cum pharmacopolium separatum quasi corpus coadunetur, nec aedibus coherens, conf. *Bergeri & i. in addit. post. qu. in.* Ubi ulcitur modus obtinere in Saxonia propter Ruzupium electoris de An. 1617. intelligi tamen possent secundum mores nostros de jure habendi pharmacopolium. Brunnem. ad L. 17 ff. *de i. n. g.*

Aldarici) Coherens jam in castris & fensis conveniunt estimatur ex literis investituræ aut his eadem ex prescriptis:

Castra) Vox cum castris non denotat solum ad sciunt, vel arcem, sed simul complexum jurumque pertinentium. Hæc ergo trahunt, nisi speciatim excipiantur.

Adscriptus) Quod ad proprios homines applicari solet. Imo etiam ad eos rusticos ad cultum pertinentes, licet his discedendi licentia competat.

Dixit) Per hæc verba enim illud tantum addit, vicinas in hoc fundo nullam servitutem pretendere posse, non vero, quod fundo hæc debeatur servitutis.

Afirmavit) Quod enim quisque in specie affirmat, prestare debet.

Fructuum nomine) Ergo aliud est, an quid debeatur jure *fructuum*, aliquid opus est destinatum ad perpetuum usum, an vero debeatur jure *fructuum*, ubi scilicet, in præsentem remi quamdam ex fundo nascitur.

Servitus venditur) Scilicet *compensabitur*. Modo illæ accessiones non ex re venditoris, vel ex opere, quæ, ut ferrus expediret, pacto conveniuntur, proveniunt. L. 1.

Reitor) Quia venditor ante rei traditionem adhuc dominus est, & thesaurus ad rei fructus non pertinet, sed est juncum sortitus, L. un. C. *de thesaur. le. res sperata* L. 3 §. 1. d. A. F. Post traditionem si thesaurum inveniat emere, venditori illam non restat, sed hæretur jure *inventoris*. Brunnem. ad L. 67, §. d. R. F. n. 2.

Interferum dixit) Possit enim domus in translatione rei sue pertinentiæ suggeri & cedere. Unde quando questio de pertinentiæ incidit, non attendendum, qui quandoque cum ipsa re venditam fuerit, sed quid in ultimo contrahente transierit.

Cetera animalia) Hoc intelligendum de animalibus, quæ ultra es, quibus prædium necessario instrumentum est, habetur; *super dicitur inventio.*

res non traditis, sed fraudulentè oblati venduntur. *L. si quis i. §. d. Plignor. aff. Carpe. c. l.*

Possessor) Quia dominus est. Ex dolosis enim dominum, quod ipse non habuit, in alium transferre non potuit. Unde etiam in concursu creditorum omnibus aliis preferendus venditor.

Jurapretorio) Sed ex *Edictis* edicto, quod est species Jur. Pretoria.

Aspiratio) Si sit latio enormissima, vel rebus viciosa, ut nobis usus esse nequeat.

Diffractur) Hoc tunc precipue obdinet, si cum *mutuo* contractum, cum more non adhibito, ubi contra minorem agere possum, ut adhibito curatore sit declarari, an velit stare, ac renuciare contractui, Antea enim hic contractus claudicat, *d. l. i. §. 27. ff. 28.*

Perpetuatus) Nam & has conservare debet venditor.

Emptus) In accipiendo.

Latam inipem) Quia tunc venditor consideratur ut simplex depositarius.

Quod si vero mora *tenditoris* sit in emendo, etiam ad periculum tenetur.

Directa) Ex verbis legis, si scilicet ipse dominus vendat.

Utilis) Ex interpretatione legis, si procurator nomine domini vendat.

Ex sua parte) Quicunque in hoc contractu prius agit, ille prius quæque *imple-ri debet*, Extra iudicium autem utrumque simul præstandum.

Non tradita) Sive implementi non fecerit a sua parte.

Satisfactio) Nisi in illa *cautione* mora sit, aut evincens ius tamen *constitueretur*, non venditor *evincens* *luculet & idem* Carpe. alleg. loc.

Fragilitas) Melius est rem salvam habere, quam tabulas cautionis. vid. §. ult. *J. de suspecti rat.*

Interveniente) Quamvis etiam hoc casu directe ad eversionem agere nequeat, residuum pecuniam tamen retinere potest, donec securus ipsi præstetur.

Id 26.) Dicitur illi, si rem, quam mihi alienam vendideris, a domino redemeris, non posse te ex vendito agentem pretium a me conloqui, quasi habere mihi rem liceret, quia hoc non conveniret bonæ fidei, cum ex alio causa rem habeam.

Præstare) H. e. non licet illam rem in solum invito venditori offerre.

Fructus facti) Quia pecuniam non aliter ad usum nostrum habere licet, quam si dominum habeamus, consistendum usus ejus in abusu, & illius perimitione quodammodo extinguatur, *c. §. 1.* Ergo si tertium pecuniam, quantum est pretium, apud te deposam, non est factus factus venditori, quia pecunia depo- sita uti nequit.

Mutuo alienat.) Sollic. apud emptorem forte despecto, A. iudicium, si pecunia mutuo accepta esset, cum ita huius iudicium sit factus. Mutuum enim mutuo dicitur donatum, & sic hoc donatum, iterum in venditorem transferatur. Unde pretium omnino totum est, quod pecunia mutuo accepta comparatur. *L. non inde p. l. si res. per.*

Vendicare potest.) Quia in singularibus res non succedunt in pretium.

Midi.) Quod enim ex pecunia *castris* comparatum, id peculium castrense pertinet.

Emptor.) Vel etiam pecunia *Stipendi* per civitatem aliquid emptum. *c. i. X. d. Presul. Clericus* cum ualuit iure minorum. *c. i. X. resit in integr. l. 4. C. quibus ex cens. maj.*

Vid. Fr. n. 162.) Vel maritus pecunia dotis solvendo non est. *L. 39 §. 6. ff. LL. segg. l. 1. de donat. inter vir. ff. ux.* Vel clerici pecunia ecclesiarum. *c. i. XII. p. c. l. ff. 4. X. de pre. cler.*

Ufus.) Commensu emptor re frustatur, nullumque est, ad usum quoque eundem tenet. *C. 1. A. h. t. Th. 11.*

Iura obligantur.) Jure obligatio debentur usura, si promissa sunt per pactum in commensu adsum. *Officio iudicis* vero, si post contractum iam iam perfectum, quod moram debeantur.

Possessorum.) Hoc intelligendum de caso, si praesentem pecuniam non desideraverit venditor, sed fidem habuerit, tunc pro in iocum non currunt usura.

Post interpellationem.) Vel post lapsum dies octidies, dies enim interpellat pro homine. Nam & si habet dies octidies potest v. gr. ad emendandumque.

Non tenetur.) Venor videtur sententia dissidentia *Corpus* est, qui unquam est, & rei de pretium usum sibi vindicare velle. Et quoniam causam habet ratione pretium, potest tamen secum sibi aliter consulere, deponendo scilicet pecuniam judicialiter.

Traditionis.) Excipiant mercatores a *mercatoribus* venditis, & distinguunt, in tempore solutionis pretii destinatum, an non, ita ut illo casu a tempore more commensu usurae debeantur, hoc vero non, nisi post interpellationem, Brunnum. *Caus. 1. Dec. 11.* Alii Doctores in illa sententia sunt, mercatoribus pro venditis non deberi usuras, quas, qui fide habet vendunt, plerumque carius vendunt. Quod alii iterum ad priorem sensum usuras resistent.

Off. 1. C.) In his rebus exigitur quidem mora emptoris, sed ad intelligentiam, si fide habet, quo sine hoc textus allegavit Auctor in fine p. *praeord.* Alii si si de quo habet, mora hic contrahitur ex ipse re. *L. carabit. §. C. h. 1.*

Non interpellari.) Mora hic enim nascitur non ex *persona*, sive interpellatione

pellatione, sed ex re, siue turbato solumone, & ex equitate, quis, dum ipse usum rei habuit, alterius pecunie denegare non debet. *l. l. §. C. d. t.*

Mulier plane) Quia periculum fructuum nocet emtori, tanquam domino, ad usum pretii vero tenetur propter morem in solvendo commissum. De iure Canonico tamen proportionem quandam inter fructus & usuras, seu interesse habendam esse, monet Brunnem. *ad L. 12. §. d. t. n. 17.*

Et que intelligit) Quando emtor in prioribus textibus mentio fit peremptionis fructuum, hoc intelligendum, quod habuerit facultatem percipiendi fructus, si scilicet voluisset, & non casu impeditus fuisset.

Obj. arg. l. §. r.) Textus h. ad praesentem materiam nihil inferre, cum de sociis loquatur, in quibus non sermōtur, an pecunia in fisco utilitatem converteatur, an non. conf. Berger. *d. t. qu. 6.*

Assisto) In *c. l. 33.* eleganter docet Ulpianus, quod venditor debere esse *causae officina deusque*, & cum infanti humane, non acerbis aut contrariis affectibus excedat, quod Cuiusdam monachi Christianus credidit opus commendat Brunnem. *ad d. L. n. 1.*

Utile ratione) Hoc intelligendum est in casu *more tantum*; Aliud ergo, si ante hoc delatum admiserit. *L. 12. pr. §. d. t. iuncto L. 28. §. q. §. ad L. Aquil.* Sic primum non commiseratione, sed odio dignus.

Traytelia) In qua ob quicquid *periculum* plura criticarum severum quantumquid exigi poterit.

Pena stipulata) Pena enim *conventionalis* legitimum usurarium modum excedere nequit, quod *quantitas* certa est in obligatione, aliud si *factum*, vid. *L. Cum allegat 17. C. d. Usur.*

Differentiam) Consistat illa in *d. l. Cum allegat 17. C. d. Usur.*

Usurarium) Generale hoc est, quod, qui inter esse probare possit, non tenetur esse contentus usuris. Fallit tamen hoc in eantore, qui simpliciter ad pretium obligatus est, hic enim nihil aliud praestat, quam usurus ordinarius, cuiusvis usurus interesse ostendi possit. vid. Aut. p. 147.

Excedere potest) Quis pariter pena adijciat *facto*, vel non *facto*; v. gr. qui contraxerit contractui, penam solvet.

TIT. II. IV. c. 65. Locati conducti.

Insulam) Insula simpliciter posita in jure nostro significat *domum*, quae undique circumque carcerum potest.

Conductor operis) Qui opus faciendum conducit, ille simul operam locat, & pro hac opera pretium recipit. Hoc casu et inducere, Germanice non efficitur per verba, &: *maßet ein Wirth*, sed, et *übernimmt ein Wirth* scilicet recipit in se operam faciendam. Breviter loquendo locatus aut res aut scilicet, conf. Hopp. ad p. 7 b. 1. Ubi, quod in locazione operis diverso respectu aliquis de locatur dicitur & conductor. Alias etiam simpliciter redemptus vocatur. *l. fin. §. 1. si mens. fall. mod.*

Sci. operarum) Est tantum lusus in vocabulis, nam quod non est, revera locare non possumus; quapropter cum intendam, ut per operam tuam mihi res fiat, ipsa opera in contractu erunt, opus ipsum vero tantum est consequens operarum.

Redemptor) Ita in specie vocatur, qui opus per *averfoeren* in se suscipit.

Quae redigatur) Unde qui nobis dicitur *Böllner*, proprie non sinit publicani, sed tantum *Euerhner*. Et hinc quod Christus de publicanis in Evangelio dicit, nobis *Böllner* habere applicari nequit, quia hi per laborem nihil exagunt, sed quantatem a Principe praestantiam habent.

Exempta) Hanc perinet exemplum *coloni parlarthi*, qui loco personam certam fructuum partem praestat, & sic locare partem periodicam se recipit, quod magis referri solet ad societatem. C. C. *Seß. 2. c. 9. §. 13.* Aliud exemptum est in *c. l. si. si aurifabro argentum confectum dederit*, ut inde mihi poculum conficiat, ubi non idem argentum, sed simile mihi in poculo restituere tenetur.

Locent) In *glöbe adscriptis* seu propriis hominibus res expedita est. Alias argum. nullum certum prius cogendi damnum habent, nisi per consensum tale quid indolum, immo sit de *ihren Willen den Dienst. Zwang haben*, conf. *Magica. Pol. ord. Ordnung. c. 14. §. 7.*

De potest) Nisi res illa sit locatilis, & pretium ejus ex consuetudine determinatum, sic enim, qui aliam rem occupat, ad consuetum pretium se obligare censetur. Hopp. ad §. 1. *§. 6. c.*

Termin) Quarta obligatio sine ejus consensu non potest extendi, cum pactum eoque sumo, non tercio nocet.

Fidejussio) Fidejussio enim ad certum tempus facta ultra tempus sine novo fidejussoris consensu extenui nequit, Et uti lapsa temporis non sinitur fidejussio, non tamen tuam augere per praerogativam temporis, nisi siverit in *pro-*

prorogationem consensit. c. L. 7, vel indefinite in novam causam, nec ad certum tempus se autinnoverit. Ludw. l. c. 13. 1. 6. §. in. 6.

Renovatio contractus) Idem est, si inter partes expresse conventum, ut alter alteri certo tempore ante elapsum terminum conductum resignare deberet; hoc enim si omisum, tacite renovatus contractus censetur. Brunnem. ad L. 17. §. 4. 1. 12.

Ad annum) Quia prediorum rusticorum utilitas non percipitur, nisi semel tantum in anno. Hopp. ad pr. §. de Locat. et conduct. Quod si tamen per dies rusticorum non singulis annis prodantur fructus, sed nonnulli exacto termino in omnibus campis perfecte percipi possint fructus, eoque etiam relocatio facta censetur. Brunnem. d. l. n. 16. Communiter agri distribuuntur in tres vel quatuor, ubi semper terra pars inculta relinquitur. Ergo cum singulis annis totius praedii utilis non percipitur, relocatio facta censetur ad triennium.

Unifermis usus) Exemplum in *Adoles.*

Locatio habitationis) Puto hoc ad *mores* respiciendum esse. Si enim res ita comparata, ut non solum nisi ad anni quadrantes locari, ad quadrantem quoque censetur facta relocatio. Et unde verba alleg. L. 17. *proxi quivis habitatio*, explicari possunt, *quasi habitare solent fieri*. add. C. C. de l. 2. c. 9. §. 5. Hopp. d. l.

Ad annum) Hoc ita, si semel tantum in anno nundinae haberent, v. gr. *Nemoburg*, quod si saepius usque ad primas nundinas ipsi edes relinquenda.

Unde (c. 12.) Vult Corp. d. l. place non posse fieri relocationem, si contractus in scriptis celebratus. Verum contractus c. L. 11. suis evincit, non ibi questionem esse, in relocatione fieri possit, sed tantum, quanto tempore facta censetur. Ad tamen certum, si expresse conventum, ut relocatio non nisi inter emente scriptura constitueretur, atque scriptura locatorem renovari tacite non possit. Mitler. ad Struv. l. c. 14. 2. d. 5. conf. Pagenstecher. d. l. *manuscul.* 1. *Janum.* 47 §. 1. §. 10.

Militis) Alibi collantes, non milia milli, ne alius emissio armorum usq. ad opus nescire se conferant, de vicinis graves praesumptione singuli militaris existant.

Durationis) Limitat hoc in alleg. L. 4. *de decurion.* si jure successit in conclusionem renovare teneantur.

Secretatum) Ne sc. si ex coactione manserint obligati, pupilli laedantur, vel etiam fideus damnum sentiat. Abrogatum quidem hoc dicit Grotius. ad alleg. l. l. Verum non aliter illud ad hunc poterit, quam si tunc dees deris-

deyaffores, aut alias notorium fa, timores sine idoneis & populo & Fisco esse. *Brucem, ad l. 1. §. 4. in fin.*

Errare agnoscit) Nisi opifices illi emendo vel concedendo literatos praestentur, vld. Tr. d. J. S. D. 1-1. 2. §. 1. §. 1. §. 1.

Acta sunt ista) Qui quando una promissa operam, alia se obligare amplius non potest.

anfractu) Nam & hoc obinet [quod] 1. C. d. R. P. quod (sil. eodem modo, ut in emptione, si res duobus vendita, ut porior, cui prius tradita, ita & in locatione, si res duobus locata, ut porior, qui prius possessionem accepit: Nisi posterior conductus sciverit, rem alteri prius locatam esse, sic enim de dolo taceret. Super hac tamen licentia ipso deservi potest iuramentum.

Obstat) Regulariter, quicquid alienari potest, hoc potest locari, Caput quoque emta rei plenam dominum transferre possunt, illam quoque rei aliam alienari pro pecunia concedere locare.

Præterea) H. e. ut non refragetur ad personam conductoris. Sed ad omnem rei fructum, ubi in locatibus præstiorum quodamque experientia, illi dicitur gestum und noscedere fructum.

Id est, tamen bene) Vel etiam rerum singulorum concessio, quoniam ubi sine curio sine esse potest, e. g. si alteri locatur ad ostensionem.

Uti fructus) Cum tamen locatio usufructus alteri viciis locatæ non excludatur, sed eas morte riam non percipiendi fructus in conductore expiit, ut si primo conductum anno eodem fructo decesserit locator, inde conductus locatæ sunt postea de remanente pensione illius anni, quo locator non plenam perceptionem fructum decesserit. C. C. S. 1. 2. §. 1.

Interdictum) Postquam sc. parum illi esse corpore C. C. d. l. §. 1. Melius quicquid, ut paradicho expiatur, seu in quodam pensionario concedatur, ut illi admodum sit, utamen ut molis sibi non vindicet, sed rationes de illis reddit, ne tumen, penitendo subdito, pecunia spoliat.

Locum tamen) Hoc assumo, si generem omnes paribus simul locatæ, das ut mit allen Beschränkungen, Frieden und Eintracht, ut in, ipse dei non duratorem; Alias vero non simul locum credere JConem, cum pars magis momenti non solet facile transferri, nisi exprimentur. Quod eo magis necessarium erit experientia in meo imperio. C. C. d. l. §. 1.

Jure Patrimonii) Communiter hac exigunt locationem longi temporis, ob verba alleg. c. 7. ibi si res ad firmam concessa. (ad firmam concedere, nihil aliud est, quam sub certa mercede, five sub firma pensione locare.) Sed generaliter hoc assumari potest, cum parum interit, an ipso locator extorcat per

Patronatus, an illud conductori indulget. C. C. d. l. §. 12. communiter tamen hoc sibi reservare solent in concessis locationibus. Quod cum non fecit, conductori castri vel pradii, cuius Patronatus coheret, illius exactionem durante locatione concessisse censenda est. Nam ratio diversitatis dari nequit, quare in usufructuario & non conductorem transire debeat, quia ad hunc aequa fructus universi pertinent quam ad illum. *conf. Not. ad J. E. Brunsem. l. 2. c. 8. §. 14.*

Mentis cadenda) Ratio prohibitionis, ne ex hoc regali lucrum querant, cum damno subditorum, quod tamen male non observatur.

Servitus usus) Usus cum personalissimus est, & alteri cedi nequit. Idem est in servitutibus *praedialibus* sive realibus. l. 44. §. 1. nisi aliamodi servitus conducturus simul conveniat praedium. C. G. Scilicet. l. 2. c. 9. §. 2. *Servitus pastendi* penitus quoque locari nequit. *Mov. l. Dec. 68.*

Situm aliena) Quia dominium transferre necessum non est.

Scilicet passu) Hoc intelligendum, si verus dominus non superveniat, Ipse enim conductor exceptionem deservientis domini opponere nequit. Quia conductor causam ab ipso locatore habet. *vid. l. si quis conductanti 21. C. d. l.*

Ignorantiam) Ex facto alius oriundum. Tenetur tamen ad restitutionem mercedis, aut si eam accepit, ad ejus restitutionem. *l. 21. §. 1. c. 2.* Quod longe minus est, quam si ad intersse obligetur.

Res communis) Unus res communis pro parte, quousque in illam habet, alienari potest. *l. 1. C. de Res. commun. alienat.* ita quoque pro parte locari potest; Quare in locis hoc casu concedant praesentem, si idem locum offerat. *Pasion. de locat. C. 9. n. 17. Menoch. d. J. Q. l. 2. c. 642 n. 14. f. 99.*

Eandem usum) Vocatur haec sublocatio, quae regulariter permittitur, nisi condicio rei locatæ per subconductorem fiat deterior.

Qua conducti) Dissentit Auctor *l. 1. p. 407. pr. 3. semetipso.* Verum tamen videtur sententia affirmans, si questio sit de praedio urbano, cum substitutus transiret in locum primum conductoris, Aliud in praedio rustico, cum hoc in rebus aliis nulla detur hypotheca, nisi expresse sit conventum fuerit. *Brunsem. ad l. 42. §. 1. c. 1. n. 4. f. 99. C. d. l. §. 7.*

Usufructuario) Sc. ad dies vite, de quo casu loquitur. *l. 9. §. 1.*

Pradum) Locatio enim non est alienatio, cum conductor nomine locatores rem possident. Vassalli tamen succedentes feudales locationi illi non censentur. *Richer. P. 2. Dec. 81. n. 11.* Modo sint agnati qui succedunt, nam filii succedentes etiam contractum patris praestare tenentur. *2. P. 41. Conf. L. J. F. 4. ap. 9. y. f. 99.*

h. f. etiam) H. e. ut non etiam sub his venditis.

Ad longum tempus) Qui nec sic dominum transfertur. d. l. 17. sed utroque casu dominum utile remanet penes usufructum.

Conducti proprii) Cum enim effectus dominii sit, posse se sua uti, iniquum esset, ut usus huius nomine cuiquam a domino in eoquem praestari. Quid si tamen ignoranter quis rem suam conducit? Resp. si aliqua doctus probatio sit, liberetur a pensione, alius ceterum hanc praestatur.

Sciri) Solent quandoque hac cautela in domini, qui vident, se res suas difficulter recuperare posse, ut accusatione et inclusionibus videant, qua possessionem consequantur. Quamvis enim sic de factu conducatur, reuera tamen nulla obligatione exinde nascitur, si ius conducere a liquidum.

Incepti possidere) Non tanquam rem suam, sed tanquam alienam. Et sic adeo hic species constituitur potius loci, nam per fictionem brevis manus res ex vendito realitas, & ea locum restituta praestantur.

Reale conducti) Immo nihil inoponitur nisi in concursu crediticorum, quamvis de iure bonis suis interim conductus a credituribus. In p. re, quodvis aliquis non habet nisi dominium auctoris rei, satis illam rem non latere possit.

Aliter) H. e. quae tribus *aliter* magis corpore quam animo expendantur, aut standum de. Resp.

Venditi) Est enim ipsius materia, cuius est opus, & hinc opus materiae accedit. Unde hoc in casu permixtum est, ac si in aliis permixtus auctori vendatur d. 10. d. l. 1. §. 2. §. 4. praescripti. verbi gratia. Brunner. d. 10. ad l. 1. §. 4. add. Hopp ad §. 4. J. d. 1. Aliud in opus mercenariorum, quorum non mercedi, ubi praestentur opus, modo non duriores praestant.

Ubi 12.) Tenus hic intelligi gendat, si quid faceretur detur ex materia materia, nam si materia materia, nihil facendum datur, sed committitur.

Non soluti) Quasi sunt omnia illa, quae ex tribus *aliter* dependent. Si pro his merces promissa, non actione locati agitur, sed praescriptis verbis ex contractu innotante facto ut dicitur per c. l. 1. §. 2.

Item locari) Nisi opus ad certum locum restituitur, vel aliter duriores opus exigit. Et huc sublocatio procedit in opus rusticorum.

Ubi 13. m. l.) Propter hunc tenus committere distinguere solent, inter locationem *rem* & *faciendam* live operatum. In hac merces praedictae in pecunia numerata consistere debet, nec degeneret in contrarium anominatum do ut facias. In illa vero quam an alia re fungibili merces consistere potest, cum non sit inoponendum, ut negotium degeneret in contrarium innotatum facto ut des, ubi

ubi alius locus possidentis datur, quia rei illi non pro *re*, quod in contractu inominatum necessarium est, sed pro *usu rei* Hopp. *ad f. 2. § 6. 1.*

Colonus partiaris) Qui sed. partem fructuum praestit.

Conductus non est) Sed focus, quis de lucro & damno participat, vocatur a Baldo focusus quidam veluti fuit contractus locationis conditionis, & ideo naturam huius contractus sap. Brunem. *ad l. 12. n. 5. §. pro fru. cond. C. C. Sess. 1. r. q. §. 12.*

Exigendum constituit) Sic enim effectus commodatum. Nam hoc constituit in usu gratia re immobilis.

Incommodum) Sed potius esset contractus inominatus facio ut des. *per 2. l. 22. §. d. P. F.* Nā pretium iam tunc vel statuto, vel consuetudine certum fit.

Ubi est) In *l. 1.* pretium quidem ob invito certum supponitur, sed quod potius propter superventum casum fortuitum ad equitatem revocandum.

Idem) i. e. Usus rei proportionem, nam & in locatione circumventio sine dolo tamen, quod si forum exterius locus habet, ita ut ob circumvenientia & in locum intra unum diem non statim locum habere remedium. *L. 2. C. d. Res. Vend.*

Idem dicitur haberi) Si ergo utilitas rei conductae vix dimidiatur attingat pretium, lesio ultra dimidium adesse dicitur, & sic locus est rescissio, ex *l. 1. 2. aut. C. d. l. §. 4.* Ubi quod consultum fit, ut fructus remedio in specie remaneret.

Operarius) Attendendum hic ante omnia ad pernam aereis & elegantiam operis, & pernam hominum adulationem. Longo *c. l.* Hoc etiam attendendum a solimanis opera A. vocatorem, pars enim debetur illi, cui maior est productio & perna forensis. *Gal. l. 1. c. 44. n. 4. Corp. tit. 24. art. 4. n. 2.*

Arbitr) locumorem probationem.

Et longum) In *Praxi* tamen vix ultra p. annos siue soles locatio, vix ad longum tempus fiat, adeo ut pactum de contractu quinquies renovare renovando. Ratio praedictorum consistit in errata hypothesis, quali per locum totum ad longum tempus aliquid communium transferatur, quod tamen est contra *l. 35. §. 2. c. vid. C. C. Sess. 1. r. q. §. 6.*

Interesse) Non hoc speciale hic est, sed in genere ad fidem obligatus liberatur prestando interesse.

Ubi 71.) Textus hic allegat directo contractum non habere, sed tantum ut evincunt, non posse alijam per pactum libertatem sibi assumere, unde non videri videtur promissio perpetuarum operarum; Verum tunc hac promissio-

ne non collatur libertas personae, utrum refringatur libertas operarum, non illucum erit hoc pactum. Ex quo capite fit obligatio non ad omnes defensionis.

Alterius contrahendum) Tempore,

Verbalium) Applicari hoc locum possit ad conductores praefectureum Ecclesiarum.

Parabernalium) Quia horum legitimus est administrator. Et sic actor ejus factum approbare tenetur, modo non enormis lesio in locutione subsit. In *Seximo* hac res minus dubi habet, cum ibi horum honorum usufructuarius sit mortuus, hac vero habet res locum. Multo minus ergo recedere potest a locutione errorum *decalium*, quorum dominus maritus est.

Legitimus) Annullaque si contractus antecessoris sit Ecclesiae nomine.

Sub dignitate) Illud enim fecit, ut legatus *administratur*, hoc vero ne *usufructuatur*, et sic cum istis, ut una cum ejus dignitate morte exipret, contractus quoque eo respectu finit expulsi. Successor etiam in dignitate functionis titulo singulari, et sic factum antecessoris sui praestare non tenetur. vult. *Dalpo. de Acquisitiis hereditatis dignitate*, *Sess. 2 §. 18.* Ex ratione. Quod hac usus sui ratio impedit, atque in detrimentum se praepositum dignitatis cedat. Sic si praepositus cenobii ad id praepositum pertinetur localiter alium ad §. *autem*, post triennium autem moritur, successor ejus locutioni stare non tenetur. Et quomodo *integrum* Caputulum non moritur, moritur tamen praepositus, cuius successor ipsius factum praestare non tenetur.

Judicium impleat) Quod etiam necessarium, licet convenit facere, quod locutione propria auctoritate expellere possit conductorem, conductior vero resistat. *C. C. Sess. 2 §. 4.* pactum enim hoc respicit tantum casum, si conductior expellenti sponte cedat.

Expulsi) Quia id intelligitur, rebus sit stantibus.

Non potest) Hoc omnino restringendum ad casum ab Authore suppositum, si scilicet ad plures annos facta sit locatio, nam si ad unum alterutroque suum quadragesimae, mox quadraginta elapso pensio solvi debet. *cof. C. C. dist. c. §. 1.* Hinc existimo, si Studiosus musum conductus ad unum sub pacto, ut quovis quadraginta elapso pensionem solvat, quod tunc expelli possit, si duobus quadraginta non solvere. Aliud si merces in annum locata, ubi non nisi elapso anno solvi.

Off. 3. C. 6.) Dicitur quidem hic simpliciter, quod non soluta pensione locum sit expulsi, sed illud intelligendum, si terminus octavi solvendi praeteriit.

Causa repetenda) Aliud ergo in causa *proposita*. Hic Studiosus tempore man-

nandinarum cedere multo suo non cessent ob holpices advenientes, nisi alius aditus fuerit.

Obj. Ant. Habitu Hæc *Antientia* tantum eo pertinet, ne sine causa legibus probata urbeatur. Studio.

Utrique sufficit Non enim tenetur quis in communis habitare, ut licet necesse evincatur.

Oppugnatio Nam oppugnetio facta confetur, rebus sic stantibus.

Renunciatio Renunciatio hæc non pecunia iniqua est, potest enim locator alias ailes conductum necessitas huc consilium. vid. C. C. d. l. §. 17. Non tamen hunc habere effectum, ut etiam ad casum, si conductor re abutens, excomiti possit, quia alius tui patto ad delinquendum invitatur. Sed quod si ailes ailes habere uxoribus? nec renunciationem hanc non oblati puto. Quia renunciatio ad non cogitari non extenditur, seu ad impossibilia neminem obligat.

Non videtur Quia omnis contractus intelligitur rebus sic stantibus. L. 12. pr. ff. d. Solutio. C. C. d. l. 2. c. §. 17. & generalis verba non extenduntur ad illa, quæ magis momenti sunt & speciali expressione opus habent.

Mercetem In futurum. Propter tamen mercedem sine preiudicio peti.

Non sufficit Nisi per partes locata sit domus, aut tota ad divisionem rei communis provocet, quod licet facere possit.

Item locatum *Necessario*.

Abusus rei locata Quia hoc sit contra legem contractus, & abusus iuxta mercedem privationem usus. *Inst. de her. qui sui vel alieni. per.*

ad omni habere Quis delictum suo efficit, ne ipsi relinquat possit domus locata.

Ubiat passum Quia invitaret ad delinquendum. C. C. d. l. 2. c. §. 17.

Inter conductum Quod si tamen filius hereditatem tanquam vacantem occuparet, hoc continuare condictionem teneatur, quia est in ius heredis.

Capitulationem Nec hæc regulari iura est, nisi domo simul in personam famuli, vel inesse aliquod iuris a parentibus committitur.

Preiudicium Quia casus contingit circa rem conductam.

Rite de pisse Modo locator sibi rem conductam equumodi hominem. Sic si quis licens locaverit meretibus ailes, eas postea expellere naquit. Vltim tamen hoc casu iudicem implorare possunt. vid. *Nov. 14 § 7*

Ubi mensis Cum tamen raro periculum pessus per unum mensem durasset. Item, tunc ad arbitrium iudicis hoc recurrebat. *Brunem. ad L. 17. ff. d. l. m. 6.*

Abusus su Quia casus contingit circa conductum personam. Et hanc impetari possit locatur, ergo iuxta conductum solvæ mercedem.

Personae coheredi) V. gr. *Ufusfructus*.

Expeditur neque) Contingit hoc in ratione *opportunity*, ubi personae industria electa.

Finitur) *Quotiesque ad beneplacitum caueat*; *moris revocata censetur*, cum utriusque voluntaria humana terminus sit mors, & moriendo velle desinat homo, *l. a. §. h. t. del. i. c. de SS. h. rel.*

Evincatur) V. gr. Si *ufusfructus* locaverit fundum, in quo *ufusfructus* habebat, Vei *trajallius* secundum, qui a *trajano* pure datus, *resoluitur* ius acquiritur. Quid in tantum procedat, ut ne quidem *condictione* expensis in rem cum *usum* factis ab hereditibus locatoris repetere possit, si scilicet ab *usum* rei locare quales a locatore ipsi inducens fuerit. *l. p. §. i. §. h. t.*

Ubi et heres) Quia omnia obligatio ex contractu transit ad heredes. *l. q. c. d. Contrah. et Commut. Sequi.*

Ubi. h. t. §. i.) In *h. l.* docetur, heredem colorem non esse colorem, h. e. non ipsam omnia, nec dominum rem habere, & tamen domum possidere, scilicet. mediante *ius* et *usum* ad se devolutum, cum *fidione* iuris cum defuncto pro una eademque pretura habeatur, *conf. Berger d. i. qu. 7.*

Non aliter) Nec enim potest *filiarius* *fideicommissarii* conditionem destructionem resistere, cum liberum de re disponendi arbitrium non habeat, *fidei* *commissarii* ius quoque non a *filiario*, sed ab ipso testatore dependeat.

In nova via) Quod licet res clara, quia *fidei* *ficus* instat heredis est, ergo pariter ad *contrahendum* *servandum* *oneris*, tanquam alius heres, Si vero ob *defectum* *bona* occupet, aliud dicendum videtur, cum *ficus* *ergo* *uari* *tristis* *bona* capiat. Sed ratio est in *l. 17. §. de J. re h. t.* Ubi *ficus* quodam *potius* *possit* *ponitur* *onus* *us* *crebrius* *hujus*, ergo & *cor* *judicis*, qui ratione hujus *contractus* *creditor* est. Nec locatur *desinendo* *distinctionem* *rendere* *potuit* *conditionem* *conditoris*.

Longitudo fuerit) Quia talis non transit in omne ius defuncti.

De contractis) De *h. c.* cum *malum* *juste* *tribuit*.

Locum) Nisi fuerit *donatio* *omnium* *bonorum*. *Caroc. d. Lac. Caus. l. p. q. p. h. u. d.*

Conditoris) Hic tamen, qui *facto* *locitoris* *damnum* *passus*, *regressum* *contra* *ipsum* *inducere* *potest* *ad* *interesse*. Non autem *contra* *emorem*. Nam *locator* *rem* *locatam* *vendendo* *omnis* *male* *igit*, qui *fidei* *conditoris* *damnum* *violat*, sed ea *propter* *con* *ductor* *non* *emittitur* *iur* *agendi* *contra* *emorem*, quia cum hoc *omnis* *negotium* *gestit* *ind. l. c. d. d. l. c. §. 14. Tr. d. A. F. J. d. d. l. 2. c. d. §. 17.*

Sine Velle). Ratio in eo consistit, quia error *doublem* rei consecutus, hic potior illo est, qui patrum ex personali obligatione retinetur.

Solutio). Per suam scientiam enim nemini sibi competens renunciatio censetur. Sed censetur tacuisse salvo jure suo. C. C. d. l. §. 14.

Discretio). Verba enim hac impedimento esse nequeunt, quo minus jus plenum in errorem devolvatur. Aliud si addiderit, translationem differentiam esse, donec tempus locutionis fuerit, aut error expresse confirmatus, vel ratihabent locutionem.

Juramentum). Quis juramentum hoc errorem stringere nequit, quo minus ex jure sibi competente impugnare possit locutionem. Sive breviter juramentum non obiit, si successorem singularem. Quamvis nec injusta videatur sententia differentis *Barbosa*, unus enim contractus locutionis non per venditorem sive locutionem, sed per novum errorem violatur, autem erroris jure ex facto venditoris dependet, jam scitem qui jurat, se aliquid non facturum, nec per alium hoc facere debet. Ex hoc tamen illud satis colligitur, quod locutor rem vendens perjurus sit, reus vero perjurus est personalissimus, nec extenditur ad singularem successorem, imo nec ad universalem. Venditor tamen recte puniri potest, ob violatum juramentum.

Non alienatum). Promissio enim hac tantum stringit *personam*, non *rem*.

Obligatio). Sic enim conductor jure recte consequitur, quod rei etiam post alienationem inhaeret, nec per venditionem tolli potest. C. C. d. l. §. 16. Conductor enim, si alius possidet, jure retinendus gaudet, si non possidet, actionem hypothecariam habet.

Item probatur). Ratio quidem pro Auditore est, quod hypotheca extinguitur obliam debito cum interesse, Autem quia in hac principalem interesse conductus consistit, ne veniat in incommoda mutationis subiacere, quae non semper compensari possunt. inde differentiarum operum magis produnda, & parum prodiceret conductori hypotheca, cum de interesse sine via consequi possit. Imo & jure retentionis sine hypotheca constituere exerceat potest, hoc enim cuius possessori datur exceptio depositi. Dicendum ergo hypothecam hac constitutam esse ad implendum contractum, non vero impletum, si interesse praestetur. conf. C. C. d. l. §. 16. Ibi quoque cit. *Barbosa*, qui per VII. ampliationes & IX. Mutationes exponit, quando alius successore singularem locutioni stare tenetur.

Rem singularem). Aliter ergo si sitis *erroris* bona occiperet, sic enim pro universali succedere haberet, & ita obstringitur sicut operarius & diligens erroris.

usatus. Nam delinqueat suo delicto per alios ex contractu quæsum interver-
tere non possit.

Fidei Scilicet. *Agatur*, qui simul heres non est in alio loco. Aliud in *fidei*
succedente, hoc enim contractum potius circa fideiussorem tenetur. l. f. 47

de aliquibus Ex tali actione fidei iudicis maritus pensionem percipit,
quædam subditi matrimonium. Ergo si solus maritus pro marito de pen-
sione illa novitiam satisfaciunt, uxor vero illam exigens, tenetur eam restituere
marito.

Emetur Qui rem sub hasta emat, ille locatorem annis scilicet retinere
debet, per ita res sub hasta addicunt, sicuti fuit apud antecessorem, quo Fiscus
ex omni conductore perveniat. Nemo enim rem a Fisco conducere, quam
pro re restituenda invenit.

Hereditatem Futuram. Sic personam conductorem approbasse censetur.

Utatur Sive curator vel administrator bonorum, vel sequenter, cum res
in suo statu manet.

Suadet Hæc pertinet casus de venditione *necessaria*, sive sub hasta, tali
enim casu eo iure res ad illa venit, quo fuit apud antecessorem, Quod si tamen
per iudicem aliam res adjudicetur ex hoc capite, quod non fuerit locatoris, nec mi-
hi nocet locatio.

Qualitates cessaverit Si enim conductus sciverit, locatorem non habere ius
perpetuum. si autem quod condonavit, Exemplum est in vassallo vel usufru-
ctuario locante, hic enim fore potuit, ipsum utentis quam ad dies vite locare non
potuisse. Quod si vero ignoraverit ius locantis, & locator hoc cessaverit, ob frau-
dem tenetur ad omnes interitus.

Off. l. 1. c. Hinc sapervenerit divorcium & ea propter locatio dissoluta, quia ca-
sus hic providendi non poterat.

Fuerit res Adhuc enim in personales sine cessione non transferuntur; Un-
de conductio et venditio differre possent conductum.

Locatorem interit Si forte in contractu venditoris extorci promissis con-
tentionem conductum. Tunc enim utilis actio in hunc translati censetur,
quia per factum simul translati.

In solidum Hoc non ad heredes plerumque locatorem pertinet, sed ad ipsam
locatorem. Quamvis itaque in prædicta casu in solidum obligatus, si tamen unus ex
pluribus locatorem plures heredes reliquerit, heres non in solidum, sed pro ra-
ti hereditatis tenetur, si pater in solidum obligatus fuit, sed ejus filii tantam pro-
portem obligantur, quæ eorum simul patrem repræsentat.

Præstante interit Quod generale est in omni obligatione *solidi*, Tr. 2.
A. F.

A. F. J. Scf. i. m. m. r. d. f. p. Hinc primum consilium, ut in obligatione potius adjuvantur in casum non secuti implementa. In fido enim potius potest esse quantitasque, per *A. 11 C. m. r.*

Accepta restituenda) Hinc quando locatur opera, v. gr. vedura, tunc si casus fortuitus contingat circa personam eius, qui operam promissam, non debet merces, Immo si in necessarium iam data, rependitur tam a fisco, quam a aliis. Idem est, si quis dec mercedem operarii, & aliis plura impendatur.

Obf. 1. f. 1.) In hoc textu supponitur casus, ubi natura extra culpam, deinde cum fuit ob merces navis imposita, quae postea etiam tanquam communis fuisse ablatæ. Ergo culpa conductoris aditit. Et hoc in casu nihil restituendum esse, non tantum tunc, quando a conductore parte culpa intercessit, quo spectat lex, hic tunc oblatæ allegata, sed & tunc cum nulla conductore culpa regali possit, per *L. 19. f. d. l. 1. 18. not. ex illis magis Pagelliocher. d. l. m. r. p. 2. Scf. m. 18. p. 220.*

Obf. 4.) Est hic casus non de servo conducto, sed de servo proprio sic dicto.

19. f. 1.) In hoc textu culpa est pones illam, cui opere praestatur.

f. 1.) Hic dicitur, quod nauta, qui propter morbum navigare non potuit, non tenetur ad interest, non vero dicitur, quod ipsi mercedis exadio non competat.

Jura serviti) Quis casus nocet facienti, sive ad factum obligato. *C. C. Scf. 1. 1. c. 1. f. 1.)* Communiter excipere solent, nisi incumbenda operis nostrum hoc damnum sustineri, quod a iustis, si res petiti plena ipsi commisso fuerit.

Examine) Immo nec alimonia, nisi ex mera charitate. Moralista distinguunt inter obligationem charitatis & iustitiae, illa ex consensu, haec vero ex obligatione legis sunt.

Obf. 12.) Agitur hic de Advocato, cui salarium annuum iam praenumeratum, si de ante lapsum anni moriatur, quod ab heredibus suarum repeti iniquum, facilius enim datur retentio, quam peticio. Qui idem casus est in alleg. *L. 1. f. 11.*

Ductus aditus) Idem obtinere patet, etiam si breviori tempore mortuus sit, quia non fiat per opificem, quo minus promissam instructionem continet. Alia questio est an mercedem residuam petere possit rone mortui, facilius enim datur retentio, quam rebo.

Opera praestata) Fecit enim, quantum in ipso est, & casus hic non nascitur ex persona locantis, sed plane aliunde supervenit.

Admirata) Hoc magis ex equitate, quam stricto jure. Nam & hac regula obstat, quod casus facienti nocere Communiter tamen excipere solent nam-

ten, wenn Wind und Wetter nicht contrax fällig, sed ad hoc expresse pactu opus est.

Mercedem acceptam) Quia sic nullum damnum fensit.

Locatori culpa) Huc pertinet casus de gemma anulo ueludenda, sed in alio inclusus fracta, ubi distinguatur, an fracta vasa matre, an culpa artificis d. l. 11. §. 5.

Periculum) Obtinere hoc solet in extruendis fortalibus vel fossis, da die bey bei Ausbesserung verbunden wird. Si E. locator opere domus ostenderit aliquos periculis periculis, & hinc tunc non contraxerit, max periculum ejus est.

Agnum conductum) Nisi aliud conventum fuerit, fensit enim hoc pro parte fundi necesse reputari potest.

Juris re) Sed tantum jus personale ex contractu, cum locatio non solet transferre dominium. d. l. 36. Imo nec possessionem, scilicet cum animo sibi habendi conjunctam.

Qd §. 21.) Habentur hic casus locationis irregularis, ubi non erant, sed ejusdem generis rem tantum defilero. Berger. d. 1. qu. 11.

Peri possit) Conductor enim possidet namque locatorem. H. e. tantum est in possessione, hinc conductores dno loco locator expensur.

Qd §. 15) Possessionis vox hic latius capitur, pro facultate detinendi rem ad usum. Berger. d. 1. qu. 13.

Ad longum tempus) Tempus enim solum non est modus transferendi dominium aut potestate, si talis iustus non precedat, qualis non est locatio.

Statutum) Sed sine iuris fundamento. Decepti enim sunt i. n. §. 1. ager de litig. Utiamen de singulari specie, iuris barre, scilicet emphyteusagium, quod sine legem Zenonianam, cuius mentio fit in §. 1. J. locati, etiam per locatorem constitueretur. Interim tamen eam ob causam in praescriptocepto est cautela, ne quod iura 9 annos locet praedium, vel ad maximum, ut quod a novennio renovetur contractus. vid. C. C. de off. l. 1. c. §. 6. nq. ut Praed. ci voluit, per decem annos transferatur ius reale in conclusum; ac minus recte, quia contractus non temporis adiectione, sed propria conventionis facta distinguatur. l. 1. §. 1. mandati l. 4. §. de usura, add. l. 10. C. de r.

Totam mercedem) Quod sic n. de usu rei,

Consumendo) Ita explicari solet alleg. l. 21. §. 4. d. 2. iniquum enim foret inimicorum facta impurare alteri, qui nec iniustitiae causam dedit, nec reconciliationem obtulit. C. C. de off. l. 1. c. §. 9. ap.

Brilla) Nisi hoc partem nova incrementa ceperit, & provinciae nova in confortium mali traxerit.

Schwen) Quia volenti & sciendi non fit iniuria.

Pauli (veter) Alibi ergo, si laeso hac *diminutione* antequam, tunc enim neque, factum venditione, locus foret Legi 2. C. de *Restitut. Penit.* add. Tr. d. A. F. J. *Brill.* 1. *metabr.* 4. §. 42.

Consuetudini) v. gr. Si gradines alicubi sint consueti vel exundationes.

Rauco) H. e. vermiculis in ipsis fructibus, eorumque praesertim radicibus maris.

Hec enim omnia) De *rauco* tamen dubito, hoc enim damnum extrinsecum est, & inde meritis non imputandum colono. Unde in alleg. L. 15. *distinctionis* signa mutanda esse monet Gothofredus ad m. §. 2.

Conductus) Quoties enim *entorie* alius sit periculum, quis tamen ipse hoc casu conductionis lege rem accepit, etiam iure condictiones querat.

Et si laeser) Per hanc causam non ex ipso fundo, sed ex casu intemperie datum intelligitur. Ergo hoc alia ratio est, quam si ex ipso oreum sit damnum.

Separat) Hoc intelligendum de separatione, quae fit laeso colono non de illa, quae fit tempestate, e. gr. si fructus in horta vento deiciantur. vid. L. 15. §. *quod mod. usufr. fin.*

Nullo iure) Quia conductore sola separatione fructus suos facit, ergo mox ipse est periculum, quando vero pendens fructus, pars fundi facta, & hinc iustus est, ut ad fundi damnum reducat periculum. vid. L. 44. §. *Ret. Penit.* Optima ergo cautela in re adeo controversa est, exprimere in contractu, quousque periculi communio se extendere debeat. aul. C. C. *Seil.* 1. c. 3. §. 22. Tr. d. A. F. J. d. l. §. 19.

Pronuntiatio) Ergo necessaria cautela est pro conductore, ut de periculo fructuum etiam perceptorum pacificetur cum locatore. add. C. C. d. l. §. 19. ff. 22.

Vid. Grot. Ubi aut quod propter sterilitatem conductori pensio sit remittenda iuxta Romanum consensum esse opinatur, adeoque de iure naturae damnum hoc ad conductorem spectare alicui, qui non fructus absolute locatur, sed res apta ad fructus ferendos & ius fructus percipiendi.

Non decernitur) Quia conductor ex fundo ipso nullum sentit damnum.

Ad quantitatem L. 1) Communiter quidem ad id, ut conductor pensionis remissionem impetrare possit, requirunt Dol. quod ultra *diminutionem* laesus esse debeat, Auditoris sententia tamen benignior est, qui pensio ad quantitatem fructuum determinata, Ergo si defectus aliquis notabilis sit in fructibus, pensio etiam proportionaliter remittenda. Promissa enim est pensio proportiona-

ta fructibus certo spectatis, hi ergo si deficient, non presumitur ad solidam pensionem sic obligasse conditor conf. Seruv. *Ex. 14. 16. 18.*

Idem pro parte) Valor tamen fructuum simul considerari debet, quia si duplia voluit sit, remissio facile impetrari non potest. vid. *Struvenem. ad l. 14. ff. de r. n. 17. ff. q.*

Non suspenditur) H. e. pensio in praesentia est remittenda, ut locutor dicat fructuum annum forte posse certum remanere ei.

Remissio) Sic enim hoc donasse censetur.

Colore partis) Hic enim quasi societatem contraxit cum ipso locatore, & inde vi societatis periculi partem sustinet. Est vero coloratus periculum, qui non certam pecuniam, nec certam quantitatem fructuum, sed partem quorundam calculorum annuorum loco mercedis promittit. sed *Brun. ad l. 1. ac ff. de r. n. 19.*

Certa quantitas) v. gr. Si conditor vinea singulis annis promittit 10 amphoras, huc annuo remittenda ob fructum tamen pensio, quia operam impendit, nihil vero lucri percepit, & sic ad proportionem fructuum respiciendum. Hoc interit inter hunc & precedentem casum, quod ubi certa pars fructuum loco pensionis promissa, quae pars ob sterilitatem se ipsam mutat. Cui posteriori certa quantitas promissa, & sic idem iuris est, quod in ordinaria condicione.

Recepti) Quo casu minor pensio promitti solet.

Insolentia) Regulariter omnis casus est insolentis, alius enim non esset casus: Si tamen insolentissimus, qui vix inter eos sonos occurrere solet, ex equitate succurrendum ducunt conditores.

Augetur) Ratio hinc est, quia locutor excessum illum vi contractus conditori donasse censetur, & contrarium conditor habet restituendam intentionem ad illos fructus, quos ex praedio ordinare percipi posse affirmavit locutor.

Idem, f.) Hic nihil conerari habetur, sed potius dicitur, quod de illa parte praedii, quae per alienationem accessit, nihil spectatum exigi debet.

Idem, si praesent) Si forte damnata ipsa domum sit dolo, aut levi culpa locutoris.

Vitiis) v. Remogradi.

Ex re condita) Sed non per ipsum rem conditum.

Non fructus) Quia ipsum ius in tantum concessit dominus, *fructus tamen* vero perpetuum promittit.

Recepti) Quod contingit in publicis diversoriis. Qui, ut & casus ponens ex recepto simpliciter obligatur ad rei restitutionem, sed an hoc ultra peregrinantes extendendum, & ad alium quoque, qui tantum in diversorio ordinarius

pon-

conducti? hoc non puto, quia hac necesse non habet ibi conduttore esse.

Conferendum) Licet expensæ hæc tantum temporales sint, & felix locatione nullam effectum habeant. Berlich. 2. Dec. 378. Nam regulariter omnes expensæ refundendæ conductori, sine quibus re conductæ uti nequit, licet ubi rarius interitus.

Perpetuum) Ex intentione se expendendi, non vero semper ex rebus.

Dumtaxat) Nontamen respiciat, quantum res valeat summa locatione, sed quantum revere expensum. Mey. 3. Dec. 41.

Equipar sit) Actio enim ad repetendas expensæ par sit semel nata, quæ tolli nequit eo non solutam mercedem, licet compensationi hic locus sit.

Magnus & modestus) Alia ratio est *usufructuarius*, alia *conductoris*. Usufructuarius tenetur ad expensæ modicas, quia fructus lucrativo titulo percipit, Conductor vero ad nullas expensæ tenetur, quia premium pro fructibus usui.

Caravanius) Item & in pabulum, quis equo sine pabulo uti nequeo. videntur tamen ad pabula adjecta, an non etiam de pabulo conveniant.

Tributorum & cultorum) Breviter attribui ut dicendum. Solvitur illa conductor inquam detrahit res, ut eo dictis sum consequatur fides, hæc enim semper apud illum manet, qui rem detinet, sed refundit illa locator ex pensione, ne duplici onere gravetur conductor.

Ubi. si. §. 6.) In a. l. expressè agitur de casu, ubi consuetudine locoductum, ut conductor tribus solvat, quo casu etiam minor pensio prestari solet.

Metatorum) Hoc ita ut metati *publicæ* auctoritate inditis, aliud si minus proprio iure occupent præsum conductum, hoc enim pro casu fortuito reputandum, & inde conductum impetrandum. Mey. 2. D. 94.

Prælati dictus) Quia decime non coluntur proprietati fundi, sed perceptoribus fructuum. Imo decime Ecclesiæ præstantur, pro perceptione sacrorum, hæc quoque conductor has præstat.

Idem affirmat, Quod scilicet ante de metatis & arboribus dictum, inquam enim foret his oneribus subiacere conductorem, quia per pensionem satis gravatus est.

Personæ) V. gr. *capitatis* indicatur.

Nahrung) Pertinet hæc *servis*.

Liquide & certe) Modo tamen intra brevem terminum liquidi possint. Casus hic separandi sunt, an exceptio expensarum opponatur ipsi actioni, an exce-

cutioni sententiae jam latae, priori causa adiuvante, etiam si de aliorum indaginis, non casu posteriori.

Cautionem) Scilicet de expensis postea solvendis, si liquidae factae fuerint. Tenentur quidem alias nemo, qui iure retentionis quoad rem dimittitur, de cautionem accipere, Verum procedit tamen, si causae retentionis sit *liquida*, secus si aliorum indaginis. Aliqua enim praetensiones eliciuntur obliquis causae. Accedit quod in illiquidas nemini obtruncas sit cautio pro satisfactione.

Servatur) H. e. si expresse ad idem, ut in solvendum tenentur, alias enim plures contrahentes regulariter tantum pro rata tenentur, & sic obligatio in solidum non praesumitur.

Dirigitur) Ergo saepe consulatur, ut plures conductores revolvant beneficium divisionis.

Solvendo fit) In hoc consistit effectus obligationis in solidum quod quamvis divisionis exceptione opposita partem solvendo liberent, tamen reliquis obnoxii vel non solvendo quatenuslibet, integram delictum ab ipso extorqueri possent, quod secus si quis ad unum tantum ad partem obligetur.

Causa sunt) Quae est d. f. iudicium.

Off. l. placuit) Hic hoc tantum habetur, quod in condictione fundorum publicorum pensionem tribus ann. terminis locum solvere. Berger. *l. 1. q. 7.*

Idem caveat) Quae cautio regulariter subiacentibus fieri solet, quatenus in praeteritum pignora admittantur, modo haec res compensata sit, ut conductus operaretur inde plene securus sit.

Inter festum) Quia singulis diebus nova quodammodo fieri intelligitur locatio.

Vid. tamen pr.) Nisi conditio sit irregularis, hoc est, quod dominium fuerit translatum in conductorem, vel res ipsi estimata venditoris gratis locata sit.

Personae sunt) Absque ulla iusta causa.

Conducitur) Quia quis pro invasore reputetur ob denegatam restitutionem. Hostiensis enim conduditor rem possidet nomine locatarii, quod si illi rem repudiata restituit, pro deiciente reputetur, iuxta *L. d. f. de acq. poss.* Ea parum parum meretur quam alias rei alienae invasor, de quo in *L. 7. C. de vi.*

Non aliquis locorum) De Saxonia Antiochii sententia certa, nam ibi nec obnoxii *L. Extat. d. f. quod met. caus.* sed occupant rem aliquam de facta, ibi illam utitur restituere nunquam spoliante, & postea ordinaria sibi sine experiri. Aliis vero, ubi Jus Civile viget, standum esse hinc legi, nec credendum Deliquit

hic

hic allegoria, quippe qui de moribus *Salvi* tacere loquuntur, nec rursus adest, quare hodie utilia conductorum munus puniri debent.

Quæstiones de iure) Illi enim, a quo causam habeo, h. e. qui mihi concessit usum rei, non possum opponere exceptionem domini, nam contra b. f. agerem, si rem non restituerem illi, a quo usum rei accepi.

35. C.) Hæc L. 23. refertur ad remedia possessionis, ut scil. locator citissime rei conductæ possessionem recuperet. conf. Tr. d. A. F. J. *Seit*, t. m. 6. §. 47.

Super locatum) Hoc casu conductor de dominio proprio excipiens, exceptio non amplius est de jure tertii, sed de jure sibi legitime quæsitæ, e. g. si domus conductæ mihi materiam legata sit.

Exceptio) Inter quas & illa, si aliquis ignoranter rem suam conduxerit. *Expleat*) Regulariter ob interpellationem tertii privatus jus retinendi non habet conductor, nisi per iudicem facta fuerit inhibitio; & sic hoc casu, si veritas illæ probabunda intentionis suæ indicia docere possit, res sequestranda. Præsertim si sit mobilis, ac eveniat fraudulenta distractio, alias vero nemo commodo possessionis privandus est.

Officiat, 1. 2.) Verba *custodia ac diligenter* sunt *Patri* sum, hic capienda sunt pro iudice contrarius; non enim sorum est superlativum pro posuero poni. *Berger*, h. t. q. 18.

Non exagereb) Si scil. vicini prædium admodum fuerit ruinofum,

Dederit) Vel reconciliationi resisterit.

Diligenter) Immo etiam in illa *admonenda*, ut scil. ignem accurate tradent. Alia ratio est, si quis alios conduxit, qui publice ad tale ministerium adhiberi solent, horum enim factum præstare non tenetur.

Officiat, 2. f.) Est hoc singulare *utique*, quæ factum famulæ indistincte præstare debet.

Conduxerit) Nisi vitrum sit in materia data, *Artemem*. ad L. 23. §. 6. t. m. 3. aut tantumdem restituere debuerit. L. 11. §. 6. t.

Pro custodia) *Custodia* vox plus involvit, quam culpa levis, & idem est, ac si dicerem *Et nihilo minus* ja die *Eschen* sehr wohl in acht, quod si ergo hoc promittit conductor, & eo nomine pecuniam recipit, culpam levissimam prestatabit; idem est, si res sua nature exactissimam diligentiam requirat. L. 25. §. 5. f. h. t.

Aut fecerit) De incendio ex fumo machdo ortu, vid. *Erber*. *Conf. d. iur. f. m. j.* tit. 6. n. 9. *supra* add. *Disp. de incend. cas. post.* §. 4.

Et de causa) Hic ergo non attenditur, an equus jam tum morbo correptus fuerit, sed tantum, an contra legem contractus egerit.

Non transfert) Ex circumstantia hoc adjudicandum, quo sine affirmatio sit adjecta, in dubio enim est propter certam adjecta pretentur, ut inde affirmari possit futura deperitio. Si vero addatur, quod ejusdem estimationis praedictum restitui debeat, pretisum censetur transactum.

Suspectis) Raro unusquisque conficit in vulgus illo, quod quilibet sua incertum a fundamentum probare debeat. Ex quavis incertis non presumuntur orta sine culpa, atque non presumuntur culpa conditoris orta. *vid. hysq. ant. ad l. ex. aequi. infm.*

Dilectis) Videndum est, an re tali caso perierit, quem regulariter culpa praecedere solet v. gr. si res igne consuma vel fumo subacta, hoc modo casus non praesumitur, sed a conduttore probandus. Sufficit autem hic probatio praesumptiva, ostendens se officium boni patrisfamilii observasse. Sane in Saxonia, *per de. off. Elector. &c.* curam est, ut incendium nunquam praesumatur culpae, nisi aliquis culpas probaverit. *Servv. Exort. 13 § 98.*

DE CONTRACTIBUS INNOMINATIS.

Causam) H. e. non ex consensu vel conventionione hic videtur obligatio, sed alia causa accedere debet, ob quam alter ad praestandum obligetur, & hae causa dicitur datus vel factus, h. e. qui a sua parte dedit, vel fecit, ille alteram acceptantem ob eo gratum habet, ut iterum quod dedit vel fecit.

Negativum dicitur) Propter quod soli auct. consurgitur, ut nulli iterum aliquid praestet, unde ex contractu innominato nullum jus agendi, nisi datus vel factus intervenient.

Nomen tenentis) Per nomen hic denotatur specifica ac determinata forma, hanc nomen *facti* probe hic separatim a nomine *facti* sive circumscriptivo, quoniam per hoc permutatio, factio ut dicitur.

Ratio) Quia datus vel factus a parte alterius semper requiritur,

Item datus) De hoc dubium, quantumvis etiam contractus innominati mortibus non solvantur, non peremptio veluti hodie distincta est a ventilatione, praecedit tamen ante impressionem contractus conventio certa, quae ex vi, quae hodie passis est, potest, sine dubio obligationem producit. Imo olim ante receptionem ius civile semper competit. De enim, quando praedictio de permutando adjecta est stipulatio, valet sine naturae edictis, L. 1. § 7. C. de *permut.* cur non idem ex ipso potest, utpote quod cum stipulatione habet? Imo nunquam ex iure Saxonia. ostendi potest ex pacto permutacionis obligationem non fuisse ortam, nisi res interveniente, non totum distindendum inter contractus condictionales & reales, ignorat ius Saxonicum.

Nomen) Distinguentia hac probe notanda *facti* & *nomina periti*, quibus positionibus contractus innominati non videntur.

Prescripti verbi) H. e. Solutus factum recensendum, & juxta facti veritatem judicandam. Et hinc actio an factum huic exequatur. vid. Tr. d. A. F. J. Soli. i. *membr.* 7, §. 4. & §. 5.

TIT. III.

De

Æstimatoria.

Reddit) Si forte emptorem non inveniat, nec ipse ut etiam pro pretio convenire potuerit velit.

Pretium) Si nimirum alius quid erat, aut ipse retineat.

Transferat dominium) Non hoc absolute verum puto, sed potius dicendum est, dominium ita translatum esse, ut in arbitrio accipiens sit, rem retinere, & pretium solvere velit, an non? & sic invito etiam domino priora rem restituere potest. Nec enim mox de periculo venietur, de quo postea. Nisi rem sibi æstimato dari rogaverit, hoc enim periculum est illius, qui rem suscepit l. 1. §. 1. ff. d. t. §. 1. 17. §. si margarita 1. §. de prescript. verb. Carpz. l. 1. R. 106, *num* 7.

Vid. l. 1. §. 1.) Ita tradita limitatio, nisi sibi æstimato restituta sit vendenda & ita eam renatus vendideris, tunc enim dari retinet dominum, quia sine mandato non sunt observati.

A venditione) Quia in venditione rem ipsam restituere non ariet, sed præcedend pretium colligatur.

A mandato) Quam eo dominum non solet transferri, quia idem in operam locaturus. Ita quoque, si alius mandatum, ut equum venderet pro 10 chal. ille vero vendat pro 10 chal. tenetur omne aliud, quod accepit, restituere; quod secus in contractu hoc æstimatorio, ubi quia ultra pretium conventum aliter accipit pro re æstimata, sibi acquirit, nec restituit.

Off. 19. §. 1.) In hoc reum expressus casus est, si interveniente *mercatoris* quæ factum ut sit susceptum.

A societate) Quia nemo societatem contrahendo res sine dominus esse debet, deinde quoque lucrum hic non est commune, seu hoc codic illi, qui rem æstimato accepit.

Societas est) Quia unus confect rem, alter vero operam ad communem quantum.

Vendendam) Sed nunc datur actio mandati.

Venditionis gratia) Ita ut transactum videatur periculum. Rem enim estimato accipiens pretiū debitor fit, & hinc etiam re perempta minor obligatur.

In dote) Tali ergo casu quamvis maritus prediū dotalis perfectus dominus fiat, & invicta enim uxore illud alienare possit, interim tamen in eo durior eius conditio est, quod omne periculum sustinet.

Vid. Carpz.) Maritus hoc commodi habet ex fundo in dorem estimato, ut in Saxonia silvæ vi successione in mobiliaria lucraretur, cum alias ex uno bulibus nihil capiat.

Taxatanti) H. e. tantum, eo fine, ut si res forte deteriorata, constare possit, in qua bonitate sive quo pretio eadem restituenda. Quod idem obtinet, si res culpa alterius perierit.

Obj. 1) In d. L. 1. non ipsi fundo locato estimatio adijcitur, sed instrumentis fundi, quorum dominium salva locatione fundi transferri potuit. Similis casus est in c. L. 54. §. fin. ad d. Berger. d. 1. q. 1.

Vel ejus estimatio) Ergo pactum hoc alternativum esse debet, ut sc. vel res in eadem bonitate, vel pretium restituatur. In alternativa tamen electio est debitoris, cum ergo una res perierit, eligere amplius nequit, sed quod superest, prestare debet.

Rogaverit) Periculosum ergo est se offerre in hoc contractu. vid. Disp. de *Creditat. notat. c. 1. §. 31.* Ille enim, qui rogat, commodum suum quaesivisse profuturum, & hunc etiam ad periculum tenetur.

Rem vendiderit) Quod si, quis aliorum rogaverit, non appareat, dantis erit periculum, si acceperas dolus aut culpa ab sit. L. 17. §. 1. ff. P. P. Carpz. 1. Resp. 106.

Datum est culpa) Quia est instar mandataris, & hinc si pretium opere non promissum, possit actione mandati ad exactissimam diligentiam conveniri.

Poenitere) Hoc generale est omnibus contractibus innotuans, quod ille, qui amplevit contrariam, poenitere possit.

Et rem) Etiam sine causa.

Obj. 1. pr.) Dicitur ibi, quod omnia hic locum habeant, quæ in b. f. iudiciis; Sed hoc ita quoad *adjudicationem*, non ita quoad vinculum *obligationis*.

Estimatoria) Vocabulum *estimatoria* actionis est ambiguum, nam & actio quanti temporis ob rem viciam estimatoria vocatur.

Obj. L. 111.) Hoc dubium inde deducti Auctor, quod hactenus magis con-

disce

dictio ex lege dicenda vel in factum, cum ex contractu innominato descendit; Verum cum huc contractus aliquod nomen assignaverint iura, non innominatio dictio eodem nomine insignitur.

Bona fides) Unde omnia hic locum habent, quæ in aliis b. f. iudiciis obtinent.

Eligit) In *alternativa* enim electio est debitoris, aut si actio jam instituta, rei; non solum in casu proposito *alternativa* reus est obligatus.

Off. 19) In b. l. cõtes est, ubi expresse venditio sicut hoc pacto commissã, ut quo plaris vendidisset, sibi haberet, & dicitur, quod dum datur actio in factum, non scil. ad aliud, quod plus confectus, sed ad summam sibi impositam. conf. *Serv. Ex. 25* T. 6. b.

Per locutionem) E. g. si conduxero hominem, ut res meas Lipsiam vehat, & ibi vendas.

Mandatum) Quo casu nisi illi lucrì penes mandatarium remanere debet. Quia mandatum est gratium, lunc cum bona fide hoc exequendum, omne futurum refundendum mandanti.

Confectus su) Nisi in genere convenum, ut æstimatio restituatur, aut pretium cum in facere tantum expressum, ne minoris vendideretur. *Serv. Ex. 25* §. 4. Quod si vero aliqua vilior, quam debebat, vendiderit, datur ei, qui dedit, rei vindictio. L. 1. §. 3. ff. de *Except. rei vend.* qui dominium sub conditione translatam, si tanti vendiderit; nisi error suppleat, quod pretio deest. L. 6. §. 3. *mandat.* quo casu tamen proximitas emtori ad interesse tenetur. L. 19. §. 19. ff. *Rem sat. habet.*

TIT. IV. IV. C. 64.

De

Rerum permutatione.

N *u parit æstimem*) Quis est contractus realis, ubi mutus consensus non sufficit.

Negut hodie) Procedere hoc potest in pacto de *futura* permutatione, ubi consensus non est perfectus, aut presens, sed *suspensus*. Quod si vero consensus presens acsit, hodie ob generalem pactorum validitatem ejusmodi pactum omnino obligabit, nisi alter a sua parte aut nolit, aut non possit implere contractum. Tunc enim mutus datur conditio causa data, causa non secuta. conf. C. C.

C. C. *lib. 3. cap. 5. §. 4. seq.* Aliud ergo est ipsa permutatio, aliud nudum placitum permutatio.

Translatum fit) Ex quo sequitur rem alienam permutari non posse.

Obf. §. 2.) In his textibus non agitur de permutatio rei, sed de permutatio *usus*, quæ impropria permutatio.

Non habet) Et in hoc differt ab emtione & venditione. In permutacione enim datus contractum plene implere debet a sua parte, alias alterum compellere non possit, ut ipse etiam impleat, quod secus in venditione, ubi contractus ab utraque parte simul implendus.

Obf. §.) Ii fic agitur de liberatione pignoris, quod illa non contingit, si alter per dolum recipiat pignus. conf. Berger. *l. 1. q. 2.* Qui assertit, creditorem retinere jus in pignore, quod dolo debitoris solutionem fingens reddidit, ex natura contractus pignoris, non ex contractu aliquo innominato, qui inter debitorem accipientem pignus solvendi debui causa, uterque creditorem celebrans esset. Hahn ad Wesend. de P. P. n. 2.

Possessorium) I. e. Si permutans dixerit, se rem permutandam non amplius suo, sed alterius nomine possidere velle, Constitutum etiam hoc civem & nativalem possessionem in alteram transferri, cum eandem eam vera traditione habere efficaciam, vid. L. *Quid meo is §. de acquir. vel amitt. pif.*

Una tantum parte) In hoc tamen caso, altero promissus non sistente, condici res poterit ex poenitentia, quæ in contractibus innominatis semper coespetat illi, qui implevit, non qui accepit.

Decretum possident) *Quicquid parte in venditione, idem parte in permutacione*, excepto illo, quod res altera in permutacione intervenire nequeat, secus ut in emtione.

Corpus) I. e. Quatenus non numerata, imo & pecunia numerata quandoque obiectum permutacionis est, si alia species detur, e. gr. Utinam hoc Quatuor. Si ergo quis dixerit pro pecunia, quæ in illo seculo est, ubi cedam meas aedes, non vendito, sed permutato. Et imo etiam ipsa cambus pecuniaria ad permutacionem referuntur, quæ cambus est permutare.

Obf. §.) Dicitur quidem hic, quod pecunia interveniente venditio sit, sed hoc intelligendum de pecunia numerata, non de illa, quæ ut *species*, vel *corpus* per conversionem datur. Berger. *l. 1. q. 4.*

Estimatur) Estimabit hoc ex circumstantia, an magis ad rem illam ut speciem, an vero, tanquam quantitatem respexerint contrahentes. Pariter, si res fungibilis ut detur, ut alio tempore *eiusdem* generis & in eadem quantitate restituitur, permutatio est. In effectu hoc interest, quod quovis marquis etiam

fit contractus celsus, nec solo consensu perficitur, artemen movens semel datum ex potestate condicere nequeo, scil. ante finem usum, quod tamen facere possum in contractu innominato.

Obj. 1.) Hic agitur in specie de re *venali*, ubi pro certo pretio aliter data, & in specie magis emulsionem hic adesse asseritur.

Habueris ventalem) Cuius est hic - Veni Jere via fundum & pretium desonmams, ego ob celsitatem nummorum, pretio loco, alium fundum do asseritur, vel etiam inasertitur, & sic permutatio proprie non est, sed quasi quendam emtio, unde & ad exemplum emtionis agnitione emti ad id, quod interest, cum alias ex contrahibus innominatur, non agitur ad interesse, sed ad implendum contractum, vel restituendum id, quod datum, Sed si res tibi non fuisset venalis, tantum permutatio foret, & inde datur actio *prescriptis verbis*, si fundus a me datus sine mea vel iudex culpa sit victus.

Ademtionem) Interesse quaestiones in eo versatur: an locus sit potestatis vel non? nam si emtio est, potestatis celsus, ut proinde non agere possum ad rem venditam restituendam, sed tantum ad evulsionem: quoniam hodie nec in permutacione potestatis obstat, conf. not. *infr. §. 1. voc. causa non finita, §. 1us.*

Interesse finem persequitur) Datur enim actio ex emto ad praestandam evulsionem.

Permutatio) Respectu *dantis*: aliud in accipiente, qui datum rem alienam bona fide accipit, ipsum utalium ulscipendi consequatur. Et in hoc differt a venditione permutatio, cum hac eo sine celebretur, ut transferatur dominium, venditio vero tantum, ut habere liceat.

Obj. 1. C.) Textus obstantes ita conciliari possunt: Quod si res aliena interveniat in permutacione, non frustratum sit legi contractus, cum dominium non translatum, unde accipiens, postquam recepit rem esse alienam, recte restituere poterit, Quod si tamen hoc non faciat, sed rem retineat, donec ematur, tunc tunc inter ipsos obligatio nata, ut alter alteri reneatur ad evulsionem. add. Berger. *§. 1. qu. 6.*

Nec accipiens) Rem alienam. Huic enim non censetur datum, quod non datur datum.

Prescriptis verbis) Quia ad enim requiritur, ut contractus sit perfectus: jam autem perfectio permutacionis consistit in datione, datum autem non censetur, quod non datur datum. add. Eickst. *§. 1. §. 4. circa fin.*

Eligit Is enim, qui dedit, se ipsum non obligat, sed alterum sibi, & hinc Jura Romano potestare potest, non is, qui accepit, acceptando enim se obligavit.

Evictio fidei) Nam cum hac ab initio transferendum dominium, non opus est expectare casum evictionis, sed si sciamus ullo modo dubium sit, an res ad instantem pertinet, non nascitur obligatio, nisi omnium i. occurrat

Uti capere) Est enim permutatio titulus habili, modo concurrat bona fides, hoc est, modo accipiens rem alienam esse nesciverit.

Permutatio pignori) Regulariter verum. *Quia res alienari nequit, illa nec permittitur*. Quamvis ergo admittatur alienatio. tamenque etiam permutatio. Sic mutus rati doctores, quantum ad fructuum perceptionem, alienare possunt, sed facto matrimonio capitur alienatio, cum ipsius rei ius tandem unum daret. Pariter scilicet sine consensu domini non alienatur, ergo nec permittitur. Res Ecclesiastica tantum urgente necessitate & utilitate Ecclesie, pro sua causa cognitione & consensu Episcopi venditur, ergo hac ratione etiam sunt permittenda.

Ab evictione) Quia in permutatione nullum periculum, sed res sua pro sua datur, & emptio nuda consensu, permutatio vero non nisi se contrahitur. Item in permutatione, traditio ab altero non facta, presentia admittitur, quod secus in evictione.

Non permutatio) Regulariter hac ita distinguunt: Si *genus* cum genere permittitur, tunc dicunt esse contractum do ut des. Si *species* cum specie, tunc permutacionem, sed revera fundamento desinitur distinctio. Quamvis exemplum ab Autore propositum tolerari quadamtenus possit, quis hic revera nihil permittitur, sed prius res reddita cum aliquo augmento, quod vero in facto raro contingere solet. Frequenter hic casus est, ut unus ex permutantibus rem det & aequalis habet - nunquam enim ita equales sunt res. ut altera non eam, ut augmentum, habebimus tamen nunciet permutatio. Hoc certum in effectu iura inter permutacionem & contractum do ut des nullam dari differentiam, utroque que enim est contractus innominatus, & utroque est locus potestatis. Nisi diversa permutacionem esse contractus h. scilicet contractum autem do ut des esse facti iura, licet hoc adhuc dubium per ea, quae dicta infra ut. P. V. voc. *Similis per ut des*.

Asymmetria praestetur) Possunt hi casus nihilominus referri ad permutacionem, si dicamus, vi pacti permutacioni subiecti ab una parte plus vel minus praestari posse, est enim contractus bonae fidei.

De non recipienda) Quia hic alter non cogitur ad vicissim aliquid dandum. Imo donatus reciproca communiter concipitur in casum alienus presententis, ubi alter bona sua reunit, & alterius mortui bona requirit.

Sed permutatio) Quia postquam ita convenit, non amplius est autem libera.

liberalis, qui in donante requiritur, sed necesse est adstringitur ad praestandum promissum.

Lacet res) Necessarium tamen est, ut hoc casu a donatorio *certa* res iterum promittatur; Aliud enim, si *generaliter* dixeris: dono tibi equum, quo simile quippiam iterum mihi dones.

Fidem ruptam) H. e. ob *modum* non servatum, vel ob *ingratitude* subsequenter. *vid. L. f. C. de revoc. donat.*

Differentiam) Hæc differentia non proprie in *usu* concessio quaerenda, sed potius, quod in mutuo tantum res *fungibilis* veniat in *eodem* genere recipienda. Ergo si alicui Corpus Juris dederim, ut mihi in novidua Lipsiensibus aliud Corpus Juris ejusdem bonitatis emat, non tantum foret, sed permutatio.

Causa data etc.) Etiam si alter paratus sit ad implendum.

Stipulatio) Idem hodie valet de *pacto*, utpote quod vim stipulationis habet.

Excludat) Propter stipulationem enim transiit in contractum nominatum, & hanc, si potuerit veire alter, non actione prescriptis verbis, sed ex stipulatione compellitur ad servandam fidem datam. Pariet ergo hodie ex pacto agendum.

Impediret subsit) Ut si conventum, ne liceat *penitere*, si contractus initus *transactio* causa. *L. 19. C. de transact.* si cum *Ecclesia* aut *Rep.* contractum, vel etiam aliis *causis* *favor* obstat, quo minus denar repetitio, ut est *favor* impetratio. *L. 9 §. 1. ff. d. Jur. dat.* ac libertatis. *vid. Müller. ad Scriv. l. 21. d. 14.*

Ejus rei possessionem) Dona enim dominium tantum cetera transtulit. Ergo facultas agendi contra tertium, siue vindicandi mox expiuit; Cautio itaque tanquam personalis actio contra illum tantum intendenda, cum quo contractum. Aliud in venditione, ubi si res vendita tradatur fide non habita, dominium non transfertur, & hinc vindictio manet salva.

Per L. 1. §. 4.) Textus hi ita intelligendi, si urgeat implementum alteri, Quod si vero hoc potuerit veire, condicere rem datam poterit.

Penitere potest) Interim tamen, si unus ex illis deceptus sit, illa remedia competunt, quæ alias in venditione deceptis concessa, v. gr. exceptio doli, Remedium *L. 2. C. d. Rescind. Vend. etc.*

Periculi) Dominium enim rei datæ *semel* translatum est per traditionem in accipientem, ergo hujus etiam periculum. modo non ob vitium ante permutationem jam contractum pericula.

Non facit) Si dare nolit, nec ad hoc prestaturum interesse contentus esse velit, morum militari res ipsi auferuntur.

Passi non est) Sc. de recipiendo casu.

Fuerit promissa) Ad id ergo, si gentis aut quantitas. Debitor enim speciei, interit speciei, alteratur, non vero debuit quantitas. vid. *L. interdictum* 11 §. *per petat*.

Causa non servata) Si tamen condonationem iustitiae ex capite *penitentiae*, quae in contrahibus innotuatis illi permissa, qui a sua parte implevit, hoc ipsi denegare iura de Jure Civili non foret, vid. *C. C. de H. p. c. c. §. 2* si quae talis casus in cunctis periculum esset accipientis, si vero datus ageret ad implem iura contractum, scil. actione praescriptis verbis, periculum esset dantis, quae aliter ad impossibile non tenetur, atque ita explicanda alleg. *L. §. §. 4. Conditi caus. dat.* add. *cod. ad ut §. d. Conditi caus. dat. n. f.* Sed huiusmodi postquam plenusque debitas percipit, in contrahibus innotuatis ob veniendi non esse locum poterit et, vid. *C. C. 41 §. 4* *et* *l. Tr. d. A. F. J. Scil. 1 membr. 7 §. 3* repetitio haec in foro vix obtineret.

Off. 4. C.) Eadem explicatio, quam modo Legisla. §. *de Conditi. caus. dat.* applicaturus, & huc locum habet.

Exceptum loco) Cui enim competit actio, illi multo magis competere exceptio, per *c. l. 16 de R. J.*

Ex parte lesione) Sed & minor lesio attenditur, si dolus doceri possit, falsum enim est, quod in permutatione se docipere licet.

TIT. V. IV. C. 64.

De

Præscriptis verbis, & in factum

actionibus.

D*icitur de*) Sub quibus speciebus tamen etiam *vergae* comprehenduntur, v. *de ut non facias*, non faciam *ut de & c.*

Ut illa ipsa) Non puto Jocos in describendo contractu *ut ut des ad hunc speciem illam casum respicere*; hic enim contractus magis foret *ut ut facias*. Quare venio eorum sententia, qui hunc contractum cum permutatione comparant. add. *not. supr. p. 408*, voc. *non permutatione*.

Sri-

Stricti iuris) Ita communiter volunt D.d. actiones scil. ex contractibus nominatas esse stricti iuris, excepta tantum actione ad rem, & ea, quæ ex permutatione descendit, quia horum tantum mentio fitur § 28 § d. *Action.* Sed responderi possit, illas species exempla loco tantum proponi, maxime cum in reliquis eadem sufficit ratio, adeest enim & in illa obligatio bilateralis, contractus vero bilaterales regulariter omnes sunt bonæ fidei. Quia ergo in specie contractus hic de ut & sub permutatione latitas, ejusdem indolis merito quærendum.

Aliquis facti) Præcipue hic exigitur factum non locari tantum, alioquin degeneraret in locacionem, comprimis specuna datur. conf. not. sup. p. 170. voc. *gratuitus*. Cujus rei interese in hoc versatur, quod locatio ex loco consensu indicat obligationem, & sit bonæ fidei, in contractu vero de ut factus est contrarium. At si statimque, hoc etiam ex pacto in contractibus innominatis dari actionem, & omnes innominatos esse bonæ fidei, per antea dicta, iterum cessaret interese.

Agere) Quis scil. a sua parte contractum nondum implevit, ergo obstat exceptio implementi nondum secuta.

Evidenti) Hoc ob vulgatam regulam. *Non censetur datum, quod non datur datum.* h. e. quod accipienti evincitur. Pariter, si alter, cui quid factum, dare posset nolit alio hoc debitor.

Quæ ratio h. e. pro *innominata*, non vero quæritur consideratur ut *quantitativa*, five potius ut *corpora*.

Locari in soluta Hac proprie huc pertinent, quia hæc nunquam degenerant in locacionem, locum autem soluta, non aliter huc spectant, quam si non pecunia, sed res pro facto utatur.

Stricti iuris, vid. tamen *prin. anteq. pag. voc. stricti iuris*.

Interesse tantum Ad factum enim nemo præde compelli potest, quia LL. semper ita latet, ut ex quibus hæc fieri possint, quem tamen non haberent, si quis perire facinus noluisset. Quia si vero necesse fore præstare vellet, tantum ex hæc ipsius manu nihil autem præstari potest, quantum est interesse.

Legati, in soluta Quia lex ipsa obligationem ad interesse loco facti substituit. Novit tamen hæc facta tantum ceteratur in prædictum promissoria, nam si vide, cui factum promissum, hoc postea adhuc acceptare velit, res utilis est. Alioquin vult *n. contraria*, quæ sita paribus.

Cassa, hic enim extra moram est, cessante autem mora cessat interesse. Quod si tamen casus circa personam accipientis concurrat, nec personæ industria sit electa, necesse est prius ad factum implendum, autem interesse obligari erant.

Accipienti cassa) Circa rem ipsam contingente. Et quavis alias casus no-

est faciens, quo minus mercedem promissam petere possit, autamen si faciens jam tum promissum acceperit, recedendo ipsi non deneganda, cum jura facilius concedantur retinenda, quam aditionem. *conf. l. 18. ff. de leg. 1. dea.* Inde periculosum est sciretudo priusmetuere pecuniam, sed citius quis agat, si pacifaciat de illa restituenda in casum mortis.

Locacionem operarum) Si res pro opera *liberalis* detur, est contractus innominatus. Si pecunia, est contractus locacionis. *Quoties autem res referat potest ad contractum nominatum, nunquam recurrendum ad contractum innominatum, siue ad actionem praescriptis verbis, utpote quae tantum est subsidiaria, & contractus nominati praeteram consensuales sunt potiores, quia citius inducunt obligationem.*

Vel non) Quae sententia etiam optima est, ubi enim daretur illo, quod faciendum, interesse nullum habet, opponi ipsi poterit exceptio *Ida non interest*; Exemplum, do tibi 10. ut Sochum servum tuum manumatus, si postea manumutare nolu, civis actio non datur ad compellendum, nisi docere possem, mea interesse illum manumitti.

Animam non) In *ist.* l. 1. §. 1. dicitur tali casui nullam dari civilem actionem propter deficientem interesse actus, sed de dolo agendum. E contra in l. 11. §. 1. dicitur, dari actionem civilem praescriptis verbis; Sed si verba finalia d. l. 11. inspicimus, apparet) Cum discedere a prior sententia, & idem probare, quod in l. 1.

Non potest) Quia factum infectum rectius nequit, in tantum, ut nec ipse Deus hoc facere possit, qui involveret contradictionem.

Ad alium pervenit) v. gr. Si epistaphum extrusus erit, ut alter daret equum, hoc cessante dare, epistaphum repeti potest, est enim tale factum, quod opus aliquod post se relinquit, & sic est factum extans.

Servandum l. 1.) Solutet *l. 1.*, quia utraque concurrat utilitas.

Irregularis est) Generaliter, ubi nequias naturalis, lege quidem civili probata, quid faciendum inculcat, sed de genere actus non constat, ibi datur actio praescriptis verbis, siue infactum, vel quod in effectu eodem recidit, imploratio officii iudicis, e. gr. si filius alienatus, si filia dorem petat.

Consilium) H. e. Factum simpliciter narratur iudici, ejusque officium imploratur, ut ex bono & aequo cognoscat. Et huc pertinet illa vetus clausula in libello usitata. *Nicht in Forum omnes juridischen Libelles, sondern in Erzielung der Gerechtigkeit.*

Sine et delictis) Quorum in Leg. Aquil. pertinet casus, si damnum non

corpore, sed in corpus donum est, ubi actio nullis, & si non corpore in non corpore, actio in factum locum habet.

Alio casu.) Præcipue ex vinculo naturali. Quotum perisset actio ad alimenta; item ad dotem, & uxor conjuges actio ad cohabitandum, conf. Tr. d. A. F. J. *Señt. 1. memb. 1. §. 5. §. 5. §. 25. seq.*

Uxor.) Quæ ex interpretatione legis nascuntur.

Direc'ta.) In effectum conveniunt, h. e. non plus consequitur Actio, siue direc'ta siue utilis actione agitur. L. 47. §. 1. §. de negot. gest.

In defectum.) Has actiones dare Prætor dicitur, supplendi Juris Civilis gratia, h. e. ubi nec lex, nec ratio legis adest, æquitas tamen hoc exigat.

LIB. XX. TIT. I. VIII. C. 14. & 35.

De

Pignoribus & hypothecis, qualiter ea contrahantur, & de pactis eorum.

Agitur hic de pignore, quatenus est pactum in Lib. 17. factum est de pignore, quatenus est contractus. Sive hic agitur de pignore persequendo a creditore, contra quemvis possessorem debito nondum soluto, illic agitur de pignore reprensivo a debitore, soluto pretio.

Legale.) Hoc idem est, quod factum, Nihil enim tacite inducitur sine assensu legis.

Legale pignus.) Hoc pignus habent, uxor in bonis mariti ob dotem illatam; liberi in bonis patris bona eorum materna administratione, pupilli in bonis tutorum & curatorum.

Factum.) Non factum oppignorationis, sed aliud factum, quod lex prærequirit, antequam pignus in iudicium, v. gr. ut res conditoris sint oppignorationem, prærequiritur illatio in ades conditoris. Pari modo, ut uxor condequatur hypothecam mariti in bonis mariti, requiritur illatio dotis.

Judiciale. Alio loco *actus* pignus dicitur, quod judicialiter confirmatum est, quamvis id revera sit species pignoris conventusculi, & confirmatio tantum accedat majori auctoritatis gratia. Ita in Saxonia hypotheca nulla valet in immobilibus, nisi judicialiter constituta, revera tamen minor conventusculi. Pignus judiciale itaque proprie est, *man einer gerichtlich ausgesprochenen Willk., id est, ob approbationem iudicium.*

Pignus

Pignorum captionem) Juxta formam in L. II. §. 1. §. de Re jud. prescriptam. ut scil. 1. in mobilia, 2. in ignmobilia, 3. in nomina fiat.

Contumacia) Eteno, quando executio de terminis ob rem jam tum judicatam, pignus est judiciale; Si vero ante rem judicatam ad exequendam contumacians debitoris, ut se in judicio sistat, & sententiam expedit, pignus est pætorianum.

Ex primo decreto Hoc casu tamen præter nullam diversionem nihil consequatur immixtus. L. 7. pr. §. Quæ ex caus. in res. est. Quod si vero debitor in contumacia perseveret, succeduntur secundam judicem decretum, vi cuius veram demum possessionem quis adipiscitur, de quo infra. in tit. de Re. auct. Judic. pr. §. 1.

Testamentarium) Dubitant quidem, an pignus testamento constitui possit, cum sit contrarius? nullus vero scdm extraneus in testamento intervenire quest; Verum adempto hoc, quatenus creditum mediant pignore constituendum, nihil vero obstat, quo minus ipse testator creditori suo jus pignoris quasi legare possit, v. gr. Si testator dicat, quia memini me Tino adhuc debere 1000. domus mea ipsi tamdiu sit hypothecata, donec pecuniam suam recuperat. Hoc enim fieri potest absente creditore, & sic testis testanti nullo modo turbatur. Un enim domum rei mee per testamentum transferri potest, ita pariter aliud jus in rem constitui testamento potest.

Futuræ) Qui enim oppignorat, non tantum præsens, sed in futurum, creditori suo vult cavere, & hinc cum præsentia bona perire possint, etiam de futuris actum videtur.

Abstracta) Consilium est hanc mentionem ornare, cum sit quid sub hypotheca generatim tantum comprehendatur, Immo si hæc duæ species bonorum exprimentur, videntur omnia esse nomina, quia hæc veram speciem bonorum constituent, vid. L. 1. §. 5. de re jud. Ergo consilium est, ut nomina tam casu simul exprimentur, vid. C. C. de l. 2. r. 4 §. 10.

Exceptio) Modo alie res superint, in quibus consistere possit pignus Brunem. ad L. 6. §. 1. n. 4. aut verba non sint adeo schem specialia. Huber, d. 1. §. 6.

Chæra) Quia illas non potuit, hæc vero noluit.

Comprehensio) Nisi hoc specialiter sit exceptum. Hinc quis oppignorare potest solum equestre, excepto tamen jurisdictione & jure venandi.

Libet) Hæc causa ministrano non est adema, ut sit in pupillo. Inde regula: *Quisquis potest alienare, potest etiam oppignorare*, quod & negative procedit. Et quicquid requiritur ad alienationem, illud etiam requiritur a pignoratitiam, Ex pl. in oppignoratione solum, rei ecclesiasticæ; prædij minoris, non

quicquid prohibitum est in terminis, aliud etiam prohibitum est in via. per c. l. fin. C. de reb. alien. non alien.

Partialis) Pro sua scilicet parte tantum. Exceptio est in *fisco*, qui rem cum privato communem in solidum oppignorare potest. *Brucian. ad c. l. no. 2.*

Mandato) Aut cum *libera*.

Derecto) Si scilicet *immobilia* pignori sint obliganda, aliud si res mobilis: Exceptio est, si pro lite prosequenda tutor caveat. *L. f. §. 1. C. d. Admin. tutor.* qui tali in casu necessario ad ejus oppignorationem tenetur.

Domini versio) Quamvis tunc ipse non contraxerit, sed tertius, per *versio-*
nem tamen in rem ipsam ipse debitor factus.

Possidere) Ut sci. alio pignoratitia inde competat, non vero ut domino superveniente praevaleat.

Ana domino) Scilicet *ignorante* vero domino, si sciat; Remedium ergo proditum contra dominum vindicantem, ut juret, se ignorasse.

Fid. tamen L. 1.) Nisi postea in bonis debitoris esse coeperit.

Convalescit tamen) Quamvis enim, quod ab initio inane est, ex post facto non convalescat, fallit tamen, si talis causa superveniat, quae ab initio negotium ad effectum deducere potuisset.

Succedit) Eo ipso enim, dum succedit, factum defuncti praestare tenetur. *L. 14. C. de R. V.* Si tamen heres inventarium confecerit, non tenetur oppignorationem a defuncto factam ratificare.

Obf. 41) Gravem hic formatur Antinomia, recepti tamen responsio est: Si res mea me *ignorante* oppignorata, quod tunc, si oppignoranti succedam, convalescat. *d. L. 22.* si vero res mea *me invito* oppignorata, non convalescere pignus, unde oppignoranti succedam. *de L. 4.* Seraph. ad *J. J. diff. 11. tit. 22.* Regula enim illa *Heres tenetur praestare factum defuncti*, intelligenda est de facto licito non illicito, quodcumque perperam rem alienam invito domino oppignorat, quod est species furti.

Arma) Et sic Studiosus etiam liberos.

Fructum) Quod si tamen oppignoratium fuerit, eiusque oppignoratia haec valebit, ut creditoribus fructus fructu, quamdiu vivit vasillus debitor, obligetur. *Serv. S. J. F. c. 14. Tit. 1.*

Fructum detalem) Insuperato datur.

Auctoritate Prætoris) Sic ergo casus est, ubi ex nudo pacto alter consequitur res reale, non quidem vi pacti, sed vi jure Prætoris. Ut enim iuxta conventionem potuit inducere hypothecam tacitam, ita etiam Prætor con-

ventionem de re oppignoranda adeo munire potuit, ut per hanc conventionem re. pō obligetur.

Contrarium) Quasi nulla conventio rem obliget. conf. *L. 20. C. de Pall. add. L. 1. ff. de O. & A.*

Publica) Quando sol. instrumentum oppignorationis subscriptione trium testium corroboratum, aut a iudice confirmatum *d. L. 11*. Quod etiam procedit, si instrumentum solo sigillo publico sit munitum, Brannen. *de Censur. Creditur.* c. 1. §. 14. modo hypothecam continet, nam sola scriptura publica aut confirmatio publica hypothecam non tribuit. Ruchter. *de ptofil. Credit.* c. 9. *l. 1. m. 11.*

Oppignoranda) Hoc non ubi vis obliget, sed in illis locis tantum, ubi ad alienationem immobilium refugium judicialis requiritur, ut in Saxonia. Imo etiam in Lubeca & Lubeca idem receptum est, ut nulla hypotheca valeat in immobilibus, nisi L. breo publico Censura inserta.

Carpe. P. 1. C. 21. D. 1.) In hac Def. *num. 6. §. 7.* adducitur etiam ratio, cur in Saxonia judicialis immobilium oppignoratio introducta sit, & hoc factum esse dicatur in favorem creditorum, ne una eademque res pluribus simul obligetur, ac creditores credito suo defraudentur. Præterea hæc judicialis oppignoratio ad hoc quoque utilis, ne priores hypothecarii circumventuri possint per fraudulenter præstationem dici.

Singularibus facultatibus) H. e. quibus fundus locatus, interim est vendendus esse enim ius reale.

Fictum) Qui scil. dolo desit possidere, tantum ut in incommodo aliquo afficeret.

Personaliter) H. e. adione locati.

Per interpellationem) Quod humanitatis ratio introduxit, cum sine incommodo creditoris hoc fieri possit.

Exemptenda) Nisi (1) debitor aut fidejussor notorie non sint solvendo, (2) eum sciens rem oppignoratam comparaverit, cum sic in dolo & expropter beneficio juris indignus sit; (3) pignori adjectum constitutum possessorum, scil. in casum non soluti debui, quo ipso facultas alienandi illi adiungitur, (4) appositum pactum de non alienando. vid. Dr. Pagenstech. *in 1. 6.*

Speciali) Receptor est dissentientis (ar. 20. in sententia, quod sol. in pignore *speciali* vendito non opus sit prius excutere debitorem, sed max. contra possessionem pignori quas experiri possit, cum hypotheca *specialis* magis afficiat rem quam *generalis*. C. C. *Seß 2. c. 2. §. 14.*

Legitime) Id est, pignus illud tempore obligationis fuisse in bonis debitoris; Quam-

Quantum nec hoc necessarium sit, si contra ipsum debitorem agatur, aut hypotheca sit generalis.

In solidum) Alias quidem actiones inter heredes ipso jure sunt divise, ita ut quisque tantum pro rata teneatur ad eas alienum? Quod si vero hypotheca sit actione experius, possessor in solidum teneatur, quia jus pignoris est individuum. Ex *equitate* tamen admittitur divisionem, si pignus commode dividi queat & in reliquis suis casibus sit creditor; vel etiam si pignus inter heredes jam divisum sit, e. gr. Si fundus oppugnoratus per partes heredibus assignatus. Petr. Feider. de Proc. l. 3. c. 12. n. 12.

Quae possidet) Hoc generale est in omni actione reali, quod non ulterius decurrit in heredem, nisi quatenus quis possidet.

Contumacem) In restituendo pignore.

Longo tempore) H. e. 10. annis inter presentes, & 20. inter absentes, si scilicet res immobilis oppignorata, & possessor habeat iustum titulum & bonam fidem; nam si mobilis, triennio excluditur actio, supposita tamen b. fide possessoria. Haec tamen sententia, quamvis illam pro veriori reputet Bachov. Tr. de Pignor. Lib. 5. c. 3. n. 6. a Dd. contentius rejicitur, dum statuant, etiam in mobilibus requiri de cennium ad praescribendam actionem hypothecariam. vid. Tr. de A. F. J. Sect. 3. membr. 2. axiom. 1. num. 18.

XL. anni) Hoc ita statutum esse dicunt, quia in persona debitoris duplex obligatio concurrat, prima qua debitor est, quae durat 30. ann. secunda, qua pignus possidet, quae 10. annos durat. Sed si quartus, quomodo subiato debito per 30. annos hypotheca adhuc subsistere possit? Respondio erit, quod nihilominus remanet debitum naturale? naturali vero obligationi succedere potest hypotheca.

Ob aliud debitum) Procedit hoc in pignore *conventionali*, non in *legali*, five tacito. Mev. P. 2. D. 114.

Obs. 11) Haec lex expresse loquitur de casu, ubi conventum, ut pro certo tantum debito, & non ulterius pignus sit obligatum.

TIT. II. VIII. C. 15.

In quibus causis pignus vel hypotheca tacite contrahatur.

Tertium) Cum tunc pignus illud dicitur, quod leges expresse constituant, hinc Prætori occasionem funferant hanc regulam formandæ. *Ubi lex tacet, ibi non si pignus est tacitum.*

(*alter legi*) Non ergo, si de pignore lex sola expresse sit, sed ex assensu legis, ut hinc semper docentiam, qui legi pignus introitusum. Quia tamen res faciendo vim legis habet, hinc et in pignus, etiam ex consuetudine tacitam aliquid pignus induci posse, unde si quis vult aliam tacitam in hoc potestatem ad consequendam dationem & alimenta in seculo competere, Id. ex hoc fundamento defendunt. *conf. Tr. d. A. T. j. v. 1. num. 1. §. 2.* Pariter etiam per statuta hypotheca tacita induci potest, hoc pure communi fit in cunctis.

(*Non etiam hereditas*) Dissensum *Corpus* sententia verior videtur, nam allegata leges tantum de privilegio personale loquantur, secus ergo in hypotheca, quæ cum iam per se in heredes transit. *conf. Dn. Berger. &*

(*Subscriptura*) Postquam enim semel datus est tutor, suo periculo cessat in subscriptura administratione. *conf. L. 15. C. de Excus. Tot.*

(*Prætoris*) Qui scilicet cum tutor revers non esset, tamen pro tutore vel curatore negotia gessit, nec enim debet hac melioris esse conditio quam verus tutor, vel ob id solum, quod se tutorem mentus sit.

(*Subscriptura admittit atque*) Ergo, dicit, in hoc melior est conditio promotoris, quam veri tutoris. *Resp.* Cum antea constare non possit, an quis officium promotoris sit gesturus, hanc aliter hoc fieri non potest propter casus necessitatem. Sicut quoque melior conditio quamque est pætor, quam b. f. possessor, *vid. L. 15. §. 4. ff. de Hæred. Petu.*

(*Aditum*) Qui huc non committitur administratio bonorum, sed tantum directio bonorum. Aliud ergo, si quis tutorem numerarius curator sit, qui simul bona administrat, ut proinde etiam bona etiam hypotheca in.

(*Si vero*) Hæc alia ratio redditur sequitur, quam quid lex docet. Quamvis de hoc accedat, quod administratio huc non sit publica, sed in re privata, cum privato creditum arbitrio talis curare condiciatur, & merito ut qui ad hanc curatorem compelli possit, quod tamen in tutela de cura pupillorum omnino permissum est.

(*Id. 31*) In & L. tantum dicitur, quod omnes curatores furti teneantur, qui inconvertunt bona illa, quæ administrant, nihil vero hic haberi de hypotheca scitis.

(*Etiam*) Scilicet extraneis; Nam si tutore si res fuerint emæ pecunia pupilli, pupillis quoque acquiritur, de em. nomines velis res vindicatio ut competit *sicant*

Sicuti & idem procedit, quando res aliqua empta est pecunia malicia *L. 1. C. d. R. P.* vel pecunia Ecclesiae *4. XII. 1*

Obss. 2) Agitur hic de casu, si ipse tutor rem emerit ex pecunia pupillari, aliud ergo *L. extraneus. Berger. 6. 1. qu. 1.*

Id. Corpz. P. 2) Si certo constat, tutorem de pecunia pupili rem aliquam emisse, etiam si suo nomine emere se dixerit, nihilominus pupillo acquiritur. tenetur enim tutor vi officii sui pecuniam pupillarem in rationem praedictam collocare, ipsiusque legibus expresse interdictum est, ne pecuniam pupilli in proprios usus converteret. *Corpz. cit. loc. cit. 1. 1. §. 1. et seq.*

Vivens) Quia non videtur omnis culpa experti, qui viduam liberis, ex gestione tutore obligatam in uxorem ducit, cum plerumque hoc tendat in prajudicium liberorum.

Suspensio administrationis) Regulariter a die mortis matris.

Admistratio) Ita quidem est in puncto Juris, Verum in praxi id non foret attendi, sed iudicandum liberis hypotheca concessa, si pater administrator bonorum fuerit. Est etiam etiam horum bonorum administrator legitimus, hinc eadem ratio militat, quae in bonis matris.

Causam) Scil. contractum, in bonis post contractum quaesitis *L. 28. ff. de Jur. fisci.*

Ob delicta) Hic enim fidei possessor tribus creditores habet, etiam chirurgographus *d. L. 17.* Quod si tamen nulli alii creditores solent, fidei etiam propter delictum habebit hypothecam. *L. 48. §. 1. ff. de Jur. fisci.* Quae hypotheca ad id prodest fidei, ut res fraudulenter alienata a tertio reperire possit, vld. Nuc. ad Brumem. *Tr. de Con. infu. cre. stor. 1. 1. §. 18.* In bonis post delictum quaesitis, iudicandum fidei hypothecam habet.

Putativa) H. e. quae nuptias contraxit, & impedimentum ignoravit, sive quae ignoranter in prohibito matrimonio vivit, quendum enim in tali iusta ignorantia legit, iura legum uxoris ei competunt. v. *Dup. de Jure putativo 1. 3. §. 15.*

Sponsa) Ratio quia nostris moribus ante copulationem sacerdotalem nondum esse creditur matrimonium. Jam vero ubi nullum matrimonium, ibi nulla dos, E. nec hypotheca pro dote. Privilegium tamen *personalis* sponsae gaudet, si docem praenumeraverit, ut scil. postponatur quidem hypothecariis, praefertatur tamen chirurgographis, de quo casu intelligenda sunt *LL.* obstantes. Unde cautela observanda pro virgine dorem praenumeratura, ut sibi constans ciret expressam hypothecam, alias enim si sponsus moreretur, & concursus creditorum oriretur, laeti facili posset.

Obf. arg. 74.) In his rebus non hypotheca, sed *personale privilegium* spon-
se tribuitur.

In omnibus bonis.) Hoc vero non impedit, quo maritus maritae bona sua ven-
dere, aliove modo distrahere possit, cum eo ipso uxor non admittat ius pignoris
in rebus alienis, utpote quod tanquam onus rei inherens ad quemvis possessorem
transit. Si tamen uxorat uxor, sibi ex reliqua bonis nasci non posse, & sic re-
persionem dotis difficilem futuram, ipsi licebit contra alienationem protestari.
vid. Carpz. P. 2. C. 24. D. 2. 15 §.

Insuper.) Uti est pater mariti.

Sacerdotale.) Modo potius reuera dos fuerit soluta. L. 12. C. *Qui potest, in
pignus.*

Augmento.) Modo dos aucta sit bona fide, & non in praedictum aliorum
meriti creditorum. Inde etiam ad probandum augmentum dotis non sufficit
Quiescentia mariti, sed plenius probatio requiritur, alias simulacrum censetur.

Alia incrementa.) Augmentum dotis eodem quidem privilegio gaudet, quo
dos ipsa. vid. Carpz. P. 1. c. 28, def. 64. aliud tamen esse videtur, si hypothecam tan-
tam indulgetur ex tempore incrementi vel auctae dotis. Dicendum ergo, non
impedi in hoc modo praedictionem, sed id tantum inde sequi, quod bona & marito
alienata non augmentum dotis non sint hypothecata, licet a possessoribus repeti-
quantur, in reliquis autem bonis locus sit hypotheca & praedictioni.

Diff. Bona.) Hoc certum, quod praedictionem expropter non habent hypo-
theca tamen exinde satis colligatur, quod dicatur inter creditores sui temporis
ordinem habere. L. 11. §. 2. C. *quis potest, in pignus.* Ubi vero ordo temporis ser-
vetur, ibi hypotheca idem necessarium est. Creditores enim chirographarii sine tem-
poris respectu indistincte concurrunt pro rata. vid. infr. tit. 4. voc. *Espositio*
P. 627.

Paraphernalibus.) Ratione horum bonorum quavis habet uxor etiam ta-
citam hypothecam in bonis mariti, non tamen simul ius praedictionis, ut in dote,
habet. Carpz. P. 1. C. 12. D. 16. Hypotheca vero illa demum incipit a tempore
illationis. Carpz. P. 2. C. 24. d. 1. u. 4.

Receptivis.) Quia haec uxor sibi servat, nec administrationi mariti commis-
sit. Hinc etiam, licet maritus ex bonis receptivis certam summam crediderit sub-
scribere, non gaudet hypotheca, sed eam ut creditor chirographarius conside-
ratur.

Pro alimentis.) Hoc sine immixtione in bona mariti ipsi conceditur. Quo iure
etiam gaudet pupillus, ut pro parte alimenta consequatur.

Promissa) Extendunt hoc D.d. ad causam donis promissa & tradita, sed postea evidet. arg. L. un. §. 1. C. d. R. U. A. Distinguentium tamen videtur juxta L. 1. C. d. Jur. dot. an promissa evictio, an non; Illa causa hypotheca competet; Hæc causa, aut æstimata retrahitur sunt in dotem, aut inæstimata, ubi locus est hypothecæ, non hoc. Marlin. d. pignus. & hypothecæ, L. 1. §. 2. n. 44.

Defuncti bonis) Aliis in specie non legatis. arg. L. 11 ff. Ut in posses legat.

In refectionem) Quia pecunia creditoris salvam fecit vetus pignoris casum, h. e. omnibus reliquis creditoribus profuit. Talis etiam creditor præter jus tacite hypothecæ habet jus prælationis ex privilegio personali. vid. Carpa. P. 1. C. 28 D. 105

Sequente) Si tamen illæ ædes, ad quarum refectionem credas pecunie sunt impendæ, postea interierint, cessat hoc creditoris privilegium.

Alterius rei) Quia ejus refectione non tantum utilitas publica est, quam in edibus, cum interit, ne urbs ruina deformetur. L. 1 ff. de sing. jurisdict. Puro tamen idem jus applicandum esse aliis quoque rebus, ubi aliqua utilitas publica demonstrari possit. e. gr. in reparacione agrosum steculam, in extruendis vineis, molendinis.

Quæ §. 6.) Leges hæc præsupponunt expresse hypothecam, quæ si illa constat, quæ ad refectionem navis credidit, tunc etiam operator jus prælationis.

Frustratus) Unde locatur prohibere potest, ne fructus exportet conductor, nec vender, priusquam ipsi de pensione satisfecerit.

Isti habendi) Durante subic. conductione; Secus ergo, si ideo inducta, ut venderetur.

Mercatoribus) Non tamen hæc vel illa res ex mercibus in specie hypothecata dici poterit, sed in genere quicquid in taberna habetur, ita tamen, ut mercatori liceat vendere, & novæ merces iterum in jus pignoris transierint.

Locus pignoris saluti) H. e. Si utiliter rem conduxerit, hoc enim casu uti ad mercedem obligatus, ita etiam oppignoratio, quæ legibus propter mercedem inducitur, obtinebit.

Suppellectile libraria) Sed in subsidium tantum, si alia bona non adfuit.

Posteriores conductores) Authorem hæc in re summetipsum non constare, antea tantum fuit supra ad paginam Aut. 32. voc. quæ con. fuerat.

Illatus) Nisi specialis oppignoratio accesserit. Hodie tamen nihil interesse voluit, an in prædium rusticum, an vero urbanum, res fuerint illata. Mer.

TIT. III. VIII. C. 17.

Quæ res pignori vel hypothecæ datæ obligari non possunt.

Alienari possunt) *Quicquid alienari nequit, nec oppignorari potest*; Quodcumque enim prohibitum est in termino, prohibitum quoque censetur in via, sive, cupis finis prohibitis, illius etiam media prohibita censetur; Jam vero oppignoratio medium est, quo ad alienationem devenitur, si postea iusto tempore non relaxatur. *card. L. f. C. d. Reb. alien. non alienand.*

Fundus detalis) *Inestimatus detalis* Num si estimato datus, dominium transfertur in crucium & facultas alienandi, per consequens etiam facultas hypothecandi.

Fundus feudi) *Quæcumque requisiti ad alienationem necessaria sunt, illa etiam necessaria ad oppignorationem.* Ergo consensu domini & Agnatorum valide oppignoratur secundum. *Disp. de obligatione feudi consensu mutuis. c. 1. n. 17.* Speciale est in feudis *Pomeraniæ*, quod ex illis omnia debita, sive hypothecaria sint, sive abutographaria, etiam absque Domini & Agnatorum consensu iure deficiente hereditate solvenda sint. *vid. Disp. de Feudis Pomeraniæ c. 3. §. 16.*

Res Hæreditaria) Distinguere tamen hoc solet inter rem insignis mobilem & immobilem, ita ut hæc oppignorari possit, non vero illa. *vid. L. 1. de fin. & s.*

Oppignorari possunt) Auferrentur enim ipsi media colendi agrum, & sic publico damnum inferretur. Sed an volentibus rusticis oppignorari possint? *requiritur.* Respondens communiter *affirmative*, cum & ipse agricola capi possit. *L. 1. c. Qui deus ead. poss.* Contraria tamen sententia receptior & magis favor agricolturae; Id quod nostris præsertim moribus convenit, secundum quos agricola privare fundum instrumentis rusticis non potest in prejudicium Superioris. Quod si vero hæc instrumenta fundi propria sint rusticis, & ipsi de cætero nihil superius unde se alienum solvant, tandem & in hac executio fieri potest.

TIT. IV. VIII. C. 18. & 19.

Qui potiores in pignore vel hypothecæ habentur, & de his, qui in priorem creditorum locum succedunt.

Venditor) Post illos, qui *jus domini* habent; alii enim constituntur 6. classes, & primo loco ponuntur illi, qui *jus domini* habent, sed hi revera non sunt creditores. Rei enim sui nemo creditor est. Hinc etiam finem concursus expectare non censetur, sed probato dominio res suas mox recuperant. Et huc pertinent mercatores dñe Commis. 28. *Quarta*.

Famulus) Hi pure Saxonicis preferuntur utpote funeri.

Fiscus) Ratione acacie aut vectigalium, alia ratio est si sit in debito ex contractu.

Privilegiatum) H. e. Cum *prælatione* conjunctum. Priores illi ergo hypothecam non habent, preferuntur tamen in bonis debitoris, apud hunc adhuc extantur, omnibus reliquis creditoribus, etiam ipsi uxori ratione dñis, sed qui in hoc numero secundo sunt, illi deficientibus bonis debitoris, & hypothecæ etiam bona alienata revocare possunt, quod facere nequeunt illi, qui impensis funeris aut mercedem exigunt.

Hypothecatus) Quia hi *jus reale & personale* habent.

Hereditarius) Hi vero, quæ hypothecatus possidentur, preferuntur caroni chirographariis, & statutu horum tantum privilegiati dicuntur.

Publicus) Hypothecæ private facile fraudem admittunt ob prætorum dñis, ideoque dñs dñm vetrius et vetus, quæ finis cum in hypothecæ publica sit contra tribus rebus constituta cesset, hinc prælatione gaudet.

Perpresens) Hoc casu tamen si non subscripserint testes, jurata depositione opus est.

Possidentis) Si nemo possideat, sed hypothecæ adhuc sit in bonis debitoris, tunc moto concursu pro rata inter eos sit distributio.

Pro rata) Scilicet debiti. Si ergo hypothecæ utriusque non sufficiat, unusquisque pro rata quod amittit. Quod si utique tales creditores, quibus una die res obligata, in sententia prioritatis collocandi, omnes sub uno numero ponendi erant. Id quod indicat, nullum inter hos, horum non sufficientibus, ab altero excludi, sed de singulorum credito pro rata quod detrahendum esse. Dicitur autem casus sepe conjungere potest in Holstia, ubi omnes obligationes concipi solent die Antonii.

Datum est) Scilicet ut melior sit eam possidentis. Hoc tamen casu, cum una omnium creditorum sit obligatio contractus, is qui possessionem pignoris conficiat, reliquis ex æquitate debet satisfacere.

Damnum) Quia pignus potest esse majoris estimationis quam debitum. Si casus ad executionem deveniat, non plus ex pignore consequitur, quam quousque generatim ipsum debitum. Ex hoc simul apparet, frustraneum esse cautelam,

quando aliquid hypothecam his verbis constituit *Des Verpfändung aller meiner Güter, so viel darzu von nöthen*; aliqua enim verba tacite subintelliguntur. vid. C. G. Sedl. 2. c. 4. §. 17 *de med.*

Epistolarum) Procedit hæc prioritas inter illos, qui jure *reali* tenentur. Aliud in *holographis*, ubi nemo ponit, sed omnes pro rata admittuntur. Hi enim tantum personam habent obligatam, in personam vero nemini prius preterdare possit.

Potest impleri) Quia in non fiat per debitorem, num velit esse obligatus, an non.

Impleri non potest) Exemplum in d. L. II. Si tu mihi credideris 1000. thal. fundus meus tibi erit hypotheca loco, hic in potestate debitoris est, non implere conditionem, sive accipere pecuniam, quare hypotheca non a tempore conventionis, sed realiter numerata pecunie comparanda. Quando igitur obligatio est suspensa sub conditione potestativa, ut si mutuo, tunc incipit a die impletæ conditionis; Mutuum enim est contractus realis, ideoque ejus implementum non contingit nisi a tempore numerationis. Quando autem conditio non est potestativa, i. e. in potestate debitoris non est se obligari, ut si de locatio, ut agatur, ita a die primæ obligationis incipit hypotheca.

Præstatio) Hoc pignus cum in contramutacionem constituitur, quo scilicet debitor cogatur a contramutacione desistere & in judicio respondere, non præjudicat aliis creditoribus æqualem utramque habentibus, modo hi in rem bonam venerint, amissioni adhaerant, & expensas restituant. c. L. fin. solum Brunoni d. Casus. Creditur c. 2. §. 6. Alia vero ratio est arresti Saxonici, quod præstationem tribuit a momento impositionis.

Pignus vendendum) Imo si debitor pignus singulare jam dum alienaverit, potest hypothecarius illud statim a tertio possessore repetere, nec prius debitorem excusare tenetur, ut in pignore generali solent. vid. C. G. Sedl. 2. c. 4. §. 16.

Epistolare) Tali enim casu pignus generale tantum videtur subsidium, ut scilicet si mihi ex pignore speciali licisfieri nequeat, recurratur ad alia bona generaliter mihi obligata. Quare utilis cautela, ut variandi licentiam sibi referret creditor, quæ ad operatur, ut si videat perfectionem hypothecæ convertere. vid. C. G. loc. cit. §. 17.

Pignus) Possessio enim contra illum prodest, qui æquale jus habet, non qui melius vel antiquius jus, quale oritur ex prioris hypothecæ.

Potest se possidere) Quocumque locum *Hamburgi & Lubeca* per statuta hos ipsorum

ipſum receptum, ſed ubi tale ſtatutum deſicit, ibi ſtandum erit jure com-
muni.

TIT. V. VIII. C. 28.

De

Diffractione Pignorum & Hypo-
thecarum.

A *Debitor*) Quis adhuc dominus manet.
ſolvens tamen) Error ergo hac caſus ſit, ut pretium non ſolvat debitori ven-
dendi, ſed potius creditoribus, ne haſ actione hypothecar. agentibus, ſolvere
denovo teneantur.

Committit furtum) Reſpectu ſc. *creditoris*; Facit autem furtum non ipſius
rei, ejus enim dominus adhuc ibi debitor, ſed inſuicū juris, quod creditori in il-
la re competit, præſertim ſi hic creditum alias conſequi nequeat.

ſeriliſſimum) Reſpectu *emtoris*.

De non alienando) Alia eſt venditio *ipſius pignoris*, alia *juris* pignoris, Ul-
timum hoc ſemper licet ſolcio domini, quia hujus non intereſt, a quo pignus
redimat.

Nihil agit) H. e. nulla eſt venditio, quod præjudicium creditoris, cum
hic ſuam hypothecam etiam ab emtore repetere poſſit. Sed quia actionem hanc
etiam remoto pacto haberet, & tamen pactum hoc aliquid operari debet, di-
cendum potius, venditionem eſſe nullam ex ſpeciali ratione, quia cum pacto de
non vendendo conſtitutus reale hypothecar, quod venditionem annullat. vid.
Brunnem. *ad l. 7. §. ſin. d. t. num. 2.* Ex hinc, ſi talis error conveniat, non
poſſet opponere exceptionem excuſſionis debitoris, quæ injuſto titulo rem ap-
petiverit.

Debitor) Si creditor mandatum de vendendo habeat, res ſalva eſt, ſed
quia hoc rariſſime contingit, a lege quaſi procurator factus cenſetur, conſeſſa
ipſi poſſeſſate vendendi, quaſi nomine creditoris, & ſic quoque ejus nomine tranſ-
feratur dominium.

Abique pacto) Quis hoc tacite ineſt.

Ne alienetur) Hoc pactum eſt contra ſubſtantiam pignoris, ideoque effectus
cavet. Trina tamen denunciatio præcedere debet. vid. Brunnem. *ad l. 4.*

Qqq 2

g.d.

§. d. pignus. ad. Ex quo apparet, id ad minimam operari hoc pactum, ne simplex creditor, pignus vendere volens, denuncians sufficiat.

Dies solvendi. Dies enim interpellat per hominem.

Bona fide. Hac in eo cond. fit, ne pignus viliori pretio vendat creditor, sed in eo vendendo se gerat, prout bonus pater fam. in administrandis rebus suis verari solet. L. 1. C. *si venio pign. agat.*

Ultimus denunciations. Scil. *ad solvendum*; Consultum tamen est, ut fiat denunciatio debitori ad vendendum, quo a. sit de viuent omnia bona fide peragi.

Bonum. Hodie, ut quis domum suam p. gnavia consequatur, remp. hoc non amplius accenditur, sed sufficit, si nemo plus ululit, ut possit iudicalem substitutionem. *viu. Corp.* p. 1. c. 23. d. 236.

Tres requiruntur. Quia hoc pactum pugnat cum sine pignoris.

Arbitraria intervalla. Intervallum t. utrum hoc esse debere, quantum competit iudicis, sive per sententiam condemnatis, de quo in L. 1. C. *d. ubi res p.* ubi quis r. melius spatum aliter Bachov. *d. pignus* l. 1. c. 23. n. 4. In Saxonia tempus est tunc 2. dissidit. J. R. 17: a. ubi vero t. 2. dilatio conceditur, quanta est illo iudicio recepta. Alias tempus modicum in iure nostro est iudicium. L. 21. §. *§. d. (ante Poter)*

Non precipit. Potest tamen illud ex d. L. elici ob maiorem rationis, si tunc ibi i. annuum expectandum, ubi de alienatione nihil convenum, nullo magis expectandum, ubi conventum, ne vendatur.

Domini. Non iure proprio, sed concessio a debitore. Quoniam creditor pignus non iure suo vendat, sed nomine debitoris, L. quoque ejus nomine dominum transferre. Serv. d. 1. *T. 4.*

Conditio ius agendi. Quod in re mobili oppignorata facile contingere nequit, quia plerumque concurrat vitium furti.

Non tenet. Attendendum hac est, an res evincatur ex non iure creditoris, quod ipsi non legitime sit oppignorata, & hoc inquit ad evincendum tenetur; An vero evincatur ex non iure debitoris, quod illam non fuerit, & sic creditor non tenetur, sed debitor tenetur agendum. Necessaria ergo cautela est, ut error credit. rem eo augat, quo se speciatim ad pignus vendit evincendum obliget. d. L. 1.

Ubi ex emto. Quia revera debitoris nomine pignus est vendendum.

Contraria. Obi. quod rem alienam oppignoraverit.

Rem et ius. L. 1. tamen opponere potest exceptionem doli, quando scilicet tantum non rem iure veta debitor, quantum rem iure iustum est, illicita enim venditio pignoris non parit creatorem iure suo sc. credita.

Emto.

Emptor non exstingit) Forte ob potentiam aduersarâ, quia quilibet emens, me emens pignus ipsam offendit.

Superfluum) Hæc pretis pignoris venditi pars, quæ creditori excedit, alim in iure vocari solet *hyperbeba*, d. r. l. l. b. s. q. u. i. p. g. e.

TIT. VI. VIII. C. 26. & 31. Quibus modis pignus vel hypotheca solvitur.

Debitum extinctum) Quibus modis tollitur debitum, tot modis tollitur pignus: tam pignus est accessorium debiti.

Confusio) Quando scilicet debitor creditori sui hærescit: quia nemo se ipsi debere potest. Cum autem Invenit hæc effectus, ut impediat confusionem ratione heredis, sequitur extinctio, confectio inventio & pignus servatur.

Novatio) Nisi hæc facta cum reservatione pignorum.

Remissio) Hoc in si per passum; aliud si per acceptilationem, hæc enim ipso iure tollit debitum.

Tactus) v. gr. Si quis cautionem vel instrumentum, in quo debitum & pignus conscriptum, reddiderit, quas nulla alia utilitas reditionis instrumenti esse potest, quam remissio.

Locus inquam) Sententia enim ex vero facit falsum, & ex falso verum, uti Prætor coram regibus habet. Qui ergo per sententiam liberatus est, pariter reputatur, ac si debitum solvisset.

Expressio) v. gr. Si debitor pactus cum creditore, ut res non amplius sit pignori.

Pignus reddendo) Reddito pignoris quidam tollit necesse pignoratitium in re restituta, non vero tollit debitum ipsum.

Non sufficit) Tacuisse enim salvo suo iure videtur. Aliud si credentes ante venditionem et libenter censeant, & tunc taceant, ita enim respondere habebant necesse.

Excepimus vid. ap. Baebon. (1) si creditor sciverit servum oppignoratam manumitti. L. d. C. de remiss. pignor. (2) si fidei hypothecam distraherit, scilicet creditore. L. f. C. d. r. (3) si publico programmate denunciata sit venditio pignoris L. b. C. d. r. (4) si creditor taceat vel non contraxerit animo fraudulento, ut deciperet emptorem L. f. C. 5. i. Valerian.

Donatit inueni plenus) Sic velut ad dñas vite sive & filiorum oppignorare quidem feudum potest, non tamen præjudicium agnatorum. Fili enim factum patris defuncti enim in feudis ratilubere tenentur, non tatem agnati, per solennem ritum *L. Fend. 45.*

Extollit ipsa re) Quia est jus in re, sublata ergo re, ipsum quoque jus cesserit, nesciam est. Debitam tamen, si culpa nulla præcesserit, nihilominus saluum manet. *L. 4. C. de pignor. actio.* Quemadmodum etiam exiunctis edibus pignus in aere remanet.

LIB. XXI. TIT. I. IV. C. 58.

De Ædilitio edicto & redhibitione & quanti minoris.

Inmobilia) Exemplum in alleg. *L. 49.* si fundas petilentes herbas dens fuerit venditus.

Universitatem) Sic si prædium cum omnibus instrumentis rusticis, vel cum pecoribus ad prædium destinatis venderetur, singulorum instrumentorum integritas non esset præstanda.

Vid. Fr.) Fr. cit. loc. refert hominem rei modice venditioni accedere non posse, & hoc propter dignitatem hominis, quæ imprehensibilis est.

Sola vitiosa) Quia fictor venditiones, quot res sunt. Hinc emptione quoad unam rem vitiosa, non ea propter vitatur altera.

Imple) Exemplum est, si quis plures servos emerit, patrem scilicet cum liberis, vel plures fratres, hoc ob unus vitium omnes redhibendi, cum impium censetur hos separare velle. *L. 11.*

Plano si nullus) Exemplum est in carne leprosa.

Contractum) In omni contractu *curioso* locus est huic edicto, non in *lucrativo*.

De vendit. fisci) Quando fiscus vendit, non datur actio redhibitoria, cum publice sub hasta vendatur, & fiscus scire nequeat vitia rerum a se venditarum. Aliud si *Civitas* vendat. *L. 1 §. 4.* hæc enim curatores & administratores suos habet, qui nosse debent vitia rerum.

Donationem) Nisi forte sit *comuneraria*, hæc enim transit in contractum onerosum; immo & in donatione *implet* aliqd obtinere putarem, si *de solo*
rem

rem videlicet quae donaverit, v. gr. equam pinctissimam, cuius visio etiam postea mei equi infusa, sic enim actio doli datur.

Vid. tamen b.) Ex hac lege habentur hoc in casu, quando donatio incipit a promissione, quia sic donatur contra bonam fidem ageret, praestando rem in alia qualitate, quam promissit, cum ex promissione obligetur ad fidem promissi praestandam.

Locutionem.) Ratio partim haec est, quia Aedilium hac de re non erat JCtus, partim etiam, quia locutiones talis fraude non fiunt, ac venditiones. Quod si tamen visiores res datae fuerint conductori, pariter ipse est ad id conductu ad reparandum damnus. conf. Tr. d. A. F. J. *StrB.* l. *membr.* b. §. 14.

Obst. a.) In *b. l.* generatim tantum asseritur, locutionem esse similem venditioni, quod temperandum, nisi *diversum* ius appareat. add. Bergar. *b. l. q. n.*

Vid. tamen 101.) Alias ita distinguuntur: *Morbus* est temporalis imbecillitas corporis, *Vitium* vero perpetuum corporis impedimentum.

Non animus.) Hoc ita *manifestum* obinet, quia haec facile admittunt coactionem, & ita per disciplinam emendari possunt, in *bestiis* vero animus vici ubique attenditur, quorum pertinet cornu petere, recalcitrare. *L. 43. ff. b. t.* ibique Brunaeus. n. 9. In Saxonia venditor *equi* de tribus vitiis tenetur. Carpz. P. 2. C. 34. Def. 17. per tot. add. Pagenstech. *b. l. manifestum*, l. *Stellen*. §1. pag. 60. seq.

Et errorem.) Quis per haec vicia servus penitus subtrahitur domino, ne operis ipse frui possit.

Inspectionem.) Scilicet *auturculaturque*; Si enim vitium ab aratro quidem, vel aosis pretio, sed ab alio cognosci possit, nihilominus Aedilio edicto locus est. Cuius exemplum datur in porco grandaenoso in Tr. d. J. S. D. t. c. 3. num. 41. seqq.

Vitia manifesta.) V. gr. coxatrem, vel cecuricem evidentem in capite. Idem quoque obinet, si vitia auctori iam nota, sic enim sibi hoc imputare debet.

Non obligatur.) Quia emptor se ipsum deceptus, Nisi venditor *in specie* huius vicii nomine se emptorem indemnem velle praestare promissit, sic enim ex stipulatione tenetur.

Penditionem.) Cuius probatio emptori incumbit. *L. 4. ff. de Probat.* Vicia enim superveniencia non nocent. Idem quoque est, si ante venditionem quidem vitium subsisteret, postea tamen curatum aut intermissum. *L. 16. ff. b. t.*

Ext. in L. 41.) Si sc. vitium *visibile* sit, tunc etiam casus praestari de re fu-

ne praestanda, hoc videtur tamen non praestabatur, sed casum esse intelligenda de
vitiis non apparentibus. *d. l. 43 §. 1.*

Redhibitoria) Tendit hae actio ad *id est* *littatum* tutum contractus, ut scil.
unus rem, alter vero pretium recipiat. Redhibere enim quasi est *reddere*, sive
recipere. Cum autem actio enim jam ad dissolutionem contractus datur, *l. 46*
§. 1. de contrah. emt. l. 11 §. 1. de aq. emt. non videtur opus fuisse actione Red-
hibitoria, sed cum hac arbitratia sit, illa vero eo casu, quo ad reddendum agi-
tur intra brevius tempus constituta sit, operam unam habet. Dn. Pagenstech.
Id. l. 43 §. 4. d.

Data) Scil. a Fratre.

Nata) H. e. ex natura contractus orta.

Constitutum) Hoc capropter, ut ut plures distringatur ad venditorem, qui cum
uno contraxit.

Majorem partem) Qui licet contra reliquos socios regressum inducere
possit, sed hoc nomine. p. nec necessaria est actio in cessio.

Falsifant) H. e. quando error recedere valet a contractu, resistere illi de-
bet venditor pretium cum annubus is, quae error ex voluntate venditoris, v. gr.
mediatoribus, solus.

Interesse praestat) Hoc plus est, quam dissolvi contractum, quia interesse
comprehendit omne damnum emergens & lucrum cessans.

Ratione cursus) H. e. tempus 6. mensium non demum incipit currere a tem-
pore *lapsedi*, sed mox a die *contractus*, cum si ego ignoraverim vitium; In ipso
cursu temporis tamen computantur tantum dies *utiles*, h. e. quibus iudicem ad-
ire fas est. Cum vero annus ut hic tabulari sit a Rep. determinatus in quadrennium
continuum, probabiliter dici poterit, eos 6. menses utiles mutatos esse in biennium
continuum. *arg. l. pen. C. de temp. in integr. restitut.*

Intus) Utile ratione *intus* dicitur, quod non currit, nisi scienti. Sic facile
appellatum, id. sc. dicitur, non currit, nisi a quo scientur.

Refusus) Ergo hae actio non datur ad *resolvendum* integrum contractum,
sed tantum ut pretium ad aequalitatem redigatur, inde sicut emtori datur actio
quantum minoris, illi venditori datur actio *quantum plus*. Hinc non coneratur,
quod laeso usque ad dimidium pretii sit permittit. *l. 2. C. de Ref. vendit.* Quo-
niam ista permissio non est absoluta, sed ita restricta, ut res praestetur integra;
et quae recte uti liceat, hinc remedium *d. l. 1.* competat propter solam pretii
vel rei aequalitatem, actio autem est *restitutio* propter rei vitium. Bachov.
ad Tr. vol. 2. Disp. a th. 1. l. 11.

Electio) Quoties etiam *actio* tendunt ad idem, *toties* cumulari sive con-
currere.

causam non possunt. Quod si tamen numerus egerit actione redhibitoria, est-
matoria illuc agere possunt. Brunnum. ad L. II. §. 6. i. n. §. Sed non contra,
Huber. h. i. §. j. 176

Assimatoria) Amplius tamen aliquid in hac actione adhibita est, quam in
actione eme, cum hac etiam in litem iuraret, & aliquando, ob *sententiam* sibi
venditor condemnatur in duplato L. 45. §. h. i. add. Tr. d. A. F. J. de l. i. membr.
4. §. 17. Pagenstecher. h. i. manq. 1 p. 159.

200. *Soldorum*) Imosecundum Consi. Crim. Caroli hancur poena extraor-
dinaria, etque criminalis, in eos, qui anens, quod nocuit, scientes *opus* ferocita-
tem habuere, & non removerunt. art. 136. 150.

TIT. II. VUL. C. 45.-46.

De

Evictionibus & duplæ stipulationibus.

Ad Rubric.) In 6. tit. de pretio duplato refundendo agitur in casum evictio-
nis, sed solvitur tantum duplam non bonitatis rei, sed pretii conventi. L. 31.
pr. §. h. i.

Per judicem) Noctiter dicitur *per judicem*. Ubi enim res via juris non au-
fertur, sed via facti, ibi evictio non præstat. vld. L. i. utur 11. §. h. i.

Juris naturæ) H. e. vi præcedentis contractus, cum tacite evictionis præ-
statio inest.

Actio eme) Quodcumque enim nature contractus inest, illud actione ex
illo contractu peti potest.

Promissionem) Tanto cum *factis* contractui inest, ne quidem promissione hac
opus videtur.

Immunet evictio) Aut (1) res aliqua pro pecunia in *solum* decur. Brun-
num, ad L. 37. §. h. i. n. 2. Hoc vero intelligendum de necessariis in solum da-
tione, de qua in Nov. 4. c. 3. ibi enim cum aliquid pro alio inavus recipiat credi-
tor, ipsi plena securitas debetur. vel (3) *meritis* illius loci aliud obviat. L. 6. §.
h. i.

Licit ab ipso venditore) Quem enim de evictione tenet actio, illum agentem
multo magis repellit exceptio. L. vindicantem 17. §. h. i.

Aut ab emere) Sed quomodo emere sibi ipsi evincere poterit? Resp. si pro-
bare possit, se rem per errorem emisse, & hanc ad se pertinere.

precefferit, & non mox a traditione donatio inceperit, Hac promissio enim obligat donatorem, ut datam fidem cum effectu impleat. Quae sententia hodie eo certior est, postquam ex omni pacto quis obligatur ad illud precise adimplendum. conf. Ruchter. Dec. 11.

Obst. 1.º) Non agitur hic donatione simpliciter, sed de re in dotem, & quidem *estimato dato*. Berger. h. t. qu. 2.

Habuit defunctus) H. e. Si ipse testator rem illam ab altero emerit, evictionis periculo, quam exigere poterat testator a suo auctore, cedenda est ab herede ipsi legatario.

Hypothecarius) Hi enim non suo, sed debitoris nomine vendunt, & hinc debitor ad evictionem tenetur. Ergo necessaria est cautela pro emptore, ut creditores speciant se ad periculum evictionem obligent.

Tutores & Curatores) Rem pupuli vel minoris distrahentes, ubi pupilli vel minores ipsi tenentur.

Procuretor) Ubi principalis tenetur, quia nomine domini sui vendidit, & sic quoque ejus nomine transferatur dominium.

De Judicio) Hi pariter ad evictionem obligantur, ne melioris conditionis sint, quam Christum.

Non furris solvendo) Impulset enim sibi cessionarius, quod ejusmodi notum receperit, nec in conditionem debitoris cessi diligentius inquisiverit, cum in contrahentibus leges nostra curiositatem quandoque desiderent, modo tamen venditor *negligens*, debitorem non amplius esse solvendo, alius enim in dolo foret. conf. Struv. Ex. 27. Tb. 23. in fin.

Ex causa antecedente) H. e. jam ante venditionem adesse debuit causa illam rem etiam ab ipso venditore vindicandi, sive breviter, res evinci debet ex non jure venditoris.

Legitima evictio) H. o. tantum res per iudicis sententiam ablata.

Ipsa actio) Nam ante evictionem conditio, sub qua actio competit, non est impleta, & interea multa intervenire possunt, ut nihilominus auctori rem habere liceat. L. 17. ff. de i.

Agere) H. e. litam denunciare, ut alter veniat, tibi assistat, & tunc defendat.

Sententia) Scilicet quomodo appellantis licentia salva adhuc est condemnatio.

Secus si jam tunc in re iudicata transierit.

Laudis arbitri) Impulset enim emptor sibi, quod in laudum arbitrium confesserit, & quidem ignorante venditore. Aliud itaque, si venditor in hoc compromissum confenserit. Imo idem obtinet, si non expectata iudicis sententia transigerit, sic enim sua voluntate rem amittit.

Non casu) Emptor semel dominus factus, indeque quæ casu contingunt, ipsi non venditori, nocent. Cujus genera est evictio auctoritate Principis facta, factum vero Principis dici solet casus fortuitus, nisi tamen Princeps via jura mediante processu rem evicent, quorum etiam perinet, si rem ut donatam evicent. *vid. l. Lucius ff. de acq. p. et h. ad l. Disp. de Princeps evictio c. 2. l. 3.*

Antea (si poss. p. necem) Non quæ subsequitur.

Non præstatur Quæ res emptori auferatur, non ita juri, sed per injuriam, si via facti, toties non profunda evictio; multo minus si culpa emptoris. Unde utilis cautela, ut emptor curet evictionem promitti, siue res de jure, siue de facto auferatur. *vid. C. C. Scilicet 2 cap. 8 §. 42.*

Fi. Fr. Ibi dicitur, contra emptorem esse præsumptionem collusionis cum auctore propter omnimodam denunciationem, quæ cum iuxta solennia referatur, ab illo regulariter requiritur.

Fi. leg. iur. iur. Sufficit enim actionem conservari contra principalem, cum eo ipso simul in nexu maneat fidejussor.

Immo Auct. Actor enim non interit, per quem res defendatur, modo ipsi regressus maneat saluus.

Integro defensione) Et sic denuntiatio adhuc fieri potest in appellationis instantia.

Legati) Quod si enim legatus evincatur, hoc hereditatem ante hereditatem motum denuntiandum, cum hoc agatur de domo transferendo, & heres dedisse non videatur, quo ita desit, ut habere non liceat.

Defendere) In loco ipsius rei.

Privilegiata) Venditor enim necessario causam in iudicium vocatur, ideoque de decipere nequa forum emptoris, ubi principaliter litis vertitur.

Onus fuit) Sic enim sua culpa condemnatur.

Absente) Si enim præsens foret, ipse appellare debuisset, hujus enim interitus in effectu hic vertitur.

Expensas in litem) Has refundit venditor, si res plene fuerit evicta; Aliud si emptor us tunc nota, & absolutor sit, hoc casu enim regressum non habet ad emptor, cum calumniam venditor non præstet. Utile ergo est, ut & hic in contractu promittatur refusio expensarum, licet hic remere nota fuerit, cujus etiam hic effectus est, ut, si expensæ in sententia omittantur, & hæc in iudicium transierint, vi hujus promissionis separata actione peti possint.

Longissimo tempore) Non dubito, auctoris ex empto ad præstendam evictionem, uti etiam auctoris ex stipulato, quia personales sunt, 30 annos expirare. *vid. l. 3. C. de præscript. 30 ann.* ita tamen, ut tempus hoc non a momento contractus

trans, sed a die factæ eviſionis computetur, tunc enim demum nascitur actio pro eviſione.

Per consequens) v. gr. si domum emam per 10 annos possiderim bona fide, hæc postea evinci non poterit, quia dominium evincens per meam uluſceptionem interveſtum.

TIT. III.

De

Exceptione rei venditæ & traditæ.

Ad Rubric.) Senſus tituli hæc regula comprehendendi poteſt: *Quem de eviſione tenet actio, illum agentem multa magis reperit exceptio.* L. 17. ff. d. *Eviſionis*, h. e. cujus rei eviſionem quis præſtare debet, illam non poteſt evincere.

LIB. XXII. TIT. I. IV. C. 31.

De

Uſuris fructibus & cauſis & omnibus acceſſionibus & mora.

Æſtimatur) Breviter Uſura eſt *merces uſus pecunie*. Sicut ergo nemo nec jure nature rei ſui uſum alteri gratis concedere tenetur, n.ſi forſan ut alterum ab extremis neceſſitate liberet, indeque pro uſu equi aliarumque rerum accedentem ex omnium conſenſu exigere quia poteſt, cû ergo non etiam pro uſu pecunie, quia hæc ſimul periculum fortis imminet?

Vid. Perz. Bachov.) Ubi proponitur diſtinctionem inter *ſanum* & *uſuram*; principalem differentiam faciunt: quod ſcietis ſit acceſſio ex contractu mutui, uſura etiam ex quovis alio contractu, quam tamen cum aliis tribus reſolvit. *Bachov. c. 1.*

Sententia vagaturus) Hinc eſt, quod præſumatur forte, ſi aliquis per longum tempus uſuras ſolvat. L. 6. ff. d. 1. n.ſi probare poſſiſſe non ſolviſſe animo agnoſci debitum ſive ſortem. *Mev. 1. Der 118. & 162.*

Vid. 95. juſſa 24.) Dicitur ibi, quod etiam fructuario bonorum uſuræ pe-

cumque defunctio collocaat debeatur cujuscuque temporis; ab herede foveretur, post mortem.

Nihil interfit) Habet enim jus ex conventionem, ubi autem potius conventionis expressum, cessat questio de interesse. §. 18. §. 3. de *trans. supul.*

Ergo) Pauperi, qui mutuum pecuniam petunt, non ut locum inde capiant, sed ut necessitas sua consulat, ex lege charitatis succurrere quis tenetur, ne parent, Aliud ergo, si pecunia illa foveretur & divitias sibi acquirere vellet.

Certe subjectis) Scilicet Julias: *fratres sui*, b. e. alio Juliao usuras exigat, a peregrino ergo patet, quod non liceat, si jure naturae vel divino morali usuras accipere cogitur foret. Quod iste deducunt *Claudian & Hugo* scilicet ubi ex *Molina de usur.* n. 9. dictum illud Christi Matth. 6. Mutuum dabo, nihil inaequum, non de usura sed de retributione foret, & retributione aequalis beneficii ab indigente contra charitatem facta loqui, demonstrant.

Sensus) Recte dicitur *sensus*, quoad verba enim Recessus illi de annis redditibus tantum loquuntur, sed cum eadem ratio sit in mutuo sub usuris credito, idem quoque jus obvenit. In effectu ergo non differunt. *vid. not. infr. §. 1. verbo differunt, p. 848.*

Contractus) Haec conventio est vel expressa vel tacita, de illa Auctor, ad hanc pertinent *usurae mortales*, quando quis non expresse stipulatur usuras, mutuum tamen dicitur principaliter sub hac spe, se aliquid usurarium vel reus in hoc loco accepturum, qui in foro mutuarum ad retributionem obligatus. *per Cap. consilium §. 1. h. add. Br. ad reg. 4. de Reg. Jur. in 6.*

Jure actum) Propter vim pacti.

Vid. §. 4.) Lacet solutio usurarium per certos annos sit contraria. c. L. 7. §. 28.

Transitio) H. e. trans mare vehendum, quorum pertinet contrarius *affirmationis*. de quo C. C. *Sec. 1. c. §. 3. 27. segg.* sibi, Sanchia de Allocatedione X.

Propter ejus variabilem) Exemplum est in vino, oleo, &c. ratio autem est in incerto ejus pretio mutationi obnoxio, ut inde facile damnum creditori contingere possit. *ut. L. Olei 23. C. 6.*

Propterea) Id namque actum videtur, ut quando fors nondum soluta, eadem usurae adhuc praestarentur, si de aliis nulla nova conventio fieret.

Vel ex mora) Haec usurae dicuntur debere *efficio induci*, priores vero *per se afficiuntur*. Ut hoc inest, quod soluta forte non amplius peto possunt usurae, si officio iudicis debeantur, secus si jure actionis; iudex enim officio suo functionem faciendo, a qua aliter appellare debuisset. *Mew. p. 2. Dec. 119.*

In 6.

In b. f. p. d. i. t. i. In mercibus a mercatore venditis distinguendum; an tempus solvendi pretio adiectum est, & ab isto tempore tanquam mora debetur usura; aut nullum tempus adiectum, & tunc debebuntur a tempore facta interpellationis, vbi. Brunn. *Cent. III. dec. 31. §. V. d. 9.*

Debetur usura) Nisi hodie post Rec. Deputat. de anno 1808. §. 3. ubi videtur.

Vid. Beckov. Ubi hanc sententiam per *L. t. c. de cond. indeb.* probant, & ad allegatos textus obd. respondent.

Obd. 11.) Hoc dicitur, quod lite contestata currant usurae, h. e. quod non desinant currere, quae antea promissae; Verum illud hic non habetur, quod tunc currere incipiant.

§. 1. §. 7.) Hoc *fructus* deberi dicitur post lite contestatam, sed hoc non mox ad *usuras* extendendum, quia usurae in fructu non sunt. *L. 121. ff. d. verb. signific.*

Fisco) Ex contractu cum hoc inito.

Ex mora) Si scil. intra quadrimestre spatium iudicatio non sit sitisfactum.

Aequitatis ratione) Exemplum in errore, cui res tradita, qui cum fructus inde percipiat, mox teneatur ad usuras, etiam ante moram, quia iniquum esset ut re usure & pecuniam retineat. *l. c. d. Aditum Emi Vendi.* quod si venditor pecuniam acceptare nolit, obnoxio iudicio offerri poterit. *L. Obnoxio. 19. ff. d. Aliud exemplum est, si procurator meus pecuniam meam in suam venierem converterit. cit. L. 18. §. 3.* Aut si mihi mandatum de emendo deuter, & ego meo pretio emerim. *cit. L. 12. §. 9.* plura exempla habet autor p. 114. §. 636.

Centesima) Olim usurae erant mensurae, & singulis mensibus centesima pars sortis praestabatur, 1. pro 100. & sic 100. annum 12. pro 100. Juxta has centesimas usuras reliquae comparantur, & dicuntur vel bestiales, 8. pro 100. vel semibestiales 6. pro 100. quineunces 5. pro 100. trientes 4. pro 100. & denique quadrantes 3. pro 100.

Vid. 1.) Ubi usurae centesimae etiam in aliis moris, in quibus mutuum datur in se recipit periculum, adiunguntur, exemplum in pecunia ad comparanda rema piscicari, ad ornamenta athletae mutuo datae hac lege, ut si huc succubuerit, aut illud nihil ceperit, fors pereat, sineleas, maxime solvantur usurae d. L. Pericali pretium, *vbi. Dyf. ad h. l. P. 1. ff. d. R. §.*

Reipso litate) Hic hic hoc casu tantum vulgares usurae debentur.

Admistratores) Item in tutore & curatore, hodie tamen quineunces. Carps. p. 2. c. 30. d. 1.

Clam) H. e. ignorante domino. Cuius enim clandestinitas laborat per-
famatione fraudis. Barbos. C. 19. ad rem. 1.

Offensum) H. e. usura & falsis, etiam adhuc hodie. Brunnen. c. 1. tit. I. 67,
n. 21. Ditt. Corp. p. 2. c. 30. d. 7.

U. Uacta) Usurae orientales, quae his avaritia maiori dedecori est. Hosius
tamen non observatur.

Tantum approbatur) Nisi per mores locorum alud introductum, prout
factum in Marchia Brandenburgica, in Ducatu Brunsv. & Guelpherb. nec non Mo-
gopolim. In Pomerania quinque tantum debentur, si tamen sex promittantur,
tolerantur. C. C. Sist. 1. c. 1. §. 25. Quod si in regno Imperatoris hereditarius, &
Daniae Ducatu Mag. leburgico obonet. Webner. tit. I. aut creditor enim iurum
interesse probare velit. Corp. p. 2. c. 30. des. 9.

Pene lora) Quia hoc censetur factum in fraudem usurarum, nisi certe spo-
cies aut obligationi facti sit adiecta.

Reperitur) Si scilicet fore soluta.

Imputatur) Sorte scilicet nondum soluta.

Vid. Corp.) Ubi tracta creditorem cui quinquaginta promissa maiores inter-
esse loco posse exigere, modo aliud probare possit, si vero in hac probatione suc-
cumbat, cum ad petitionem usurarum recurrere non possit, licet de illarum refer-
vatione praestatur sit. vid. tamen C. C. Sist. 2. c. 1. §. 26. segg. adl. Engelbrecht,
Diss. de damn. emerg. §. lucr. c. 1. §. 1. §. 10.

Soluta & fuerint) Hoc ex per alleg. Nov. introductum. De iure Codicis an-
tequam aliud obtinet, Immo, quia ex d. Nov. sat. nulla authentica desumes & Codici
inserta, non parci Dd. existimant, Novellam illam nunquam in foro receptam es-
se vid. pag. m. 4. Sane in Marchia per Rec. Provincial. de A. 1651. adum L. 10.
C. d. 1. decisum, usuras particulariter soluta utrum alterum tantum praestandas esse,
quod etiam in Ducatu hoc Mag. leburgico receptum. com. C. C. d. 1. §. 28.

Interesse) Tunc enim omne illud debetur, quanto melius interesse! Quod ge-
neratum observandum, ut si interesse specifice probare possim, usurarum peritio
omittatur. vid. C. C. d. 1. §. 26. Interesse tamen aliquis interesse peti nequit.
Corp. c. 1. d. 28.

Morsu) Tunc ergo demum cursum usurarum sistitur, si debitor vel non in-
terpellatus, vel ob inopiam usuras solvere non potuerit. Aliud si studio solutio-
nem distulerit, ne alias ex mora sua contempnatur commodum.

Vid. Cc.) Ubi utrum in pecunia pupillari statuit, quod illi ad omnes pias cau-
sas extendantur.

Vid. omnino Taber) Qui est. ut pro observantia Nov. 121. milium, quam tamen negat Rr. ad cit. L. 26 n. 8. Berlich. p. 1. dec. 10.

Prodestita sunt) Ratio consistit in misera debitoris conditione, quippe qui inopia diffus quovis pactum inire non recusat.

Obj. 11. In & L. 11. agitur de administratione Reip. qui pactum inierat, ut debitor certo tempore usuras non solvens teneretur ad graviore, quod explicari poterit, modo non excedatur quantitas lege expressa. In L. 12. nihil occurrit. In L. 13. dicitur qui sem, quod ex causa iudicati debeatur usura, sed non usurarium usura. In L. 51. in hereditate fructuum usurae debentur, quia augent hereditatem, & ita fors sunt. In L. 64. locus illius loci ex fucitate percepti, quod per mortem non restituitur, usuras praestat. Verum illud lucrum pro sorte reputatur.

Diff. (ubi n.) Qui n. 318. usuras usurarium propter fiduciam brevis manus indistincte modo transibit, admittit.

Phil. Fr.) Legendam sub 2. Refol. 10 n. 42. quo numero questionem de novatione in sequentibus ab autore propositam deducit.

Lex novatur.) Il. e. licet nova obligatio super usura data, ac si fors esset. Voluit quidem aliquid, hoc in caso, si nolum incommo- dum debitoris ausu, potest fuisse n. in sit inopia & usuras solvere paratus sit, obligationem hanc subistere. Tunc enim, si has usuras solverit, & ego illas iterum ipsi mutuo dederim, nova fors dici possunt. Usura enim semel soluta non manent usurae. *Nov. P. 4. Dec. 213.* Vtrum quod in prima obligatione lex prohibet, idem etiam in secunda prohibere censetur. Ex generali hoc dicendum. *Quoties idem mutuum debitas, toties usurae usurarium non debentur.*

Debitor mutatur) Si enim alius in se recipiat solutionem sortis & usurarium, respectu huius novi debitoris totus summae nova fors contrahitur. Unde regula. *Quando usura in persona tertii solo modo nova sortis rationem trahunt, tunc etiam usurarium usurae debentur.* Cessat enim sit ratio prohibitionis, ne sc. nimum gravetur debitor nec tertius, qui usuras has praestat, hoc allegare valet.

Annui redditus) Qui annui sunt redditus sortis, sive res vendita, quae si per mortem non praestetur, merito usurae exiguntur.

Vid. Hahn.) Contractus usurarius dicitur vel ratione personae, vel ipsius fororis, vel modi contrahendi, licet Hahn. 2. 4 ubi n. 3. complures contractus palliati- tes usurariam pravum recenset. add. Honorat. *Leotardi de usur. & contractu. usur. curando.*

Quarantiplete) Modo illa in continenti per liquida instrumenta doceri possit, v. gr. per quietantiam super illicitis usuris decem.

Denatio subsistit) Quia debitor pecuniae opus habens quaecunque pactum iniret,

iniret, & in necessitate nemo liberalis presumitur. *L. 18. §. d. alimend. vel transfe-
rend. legat.* Alia ratio esset, si soluto debito sponso debitor aliquid offerret, cum
precedente promissione.

Partem sortis) Quam fidei accipit.

Insaniam) *L. Improbum senus 20. C. ex quib. caus. infam.* quam etiam in-
certe notatus tale instrumentum conficiens. Illust. Dr. de Rhetz. *Inst. Jur.*
Publ. l. 1. r. 2. §. 9.

Testamenti falsis) Donare tamen mortis causa potest. *vid. ant. inst. p. 360.
in 5.*

Extincta) v. gr. per solutionem

Etiam extinguitur) Unde soluta sorte usure amplius nequeunt, nisi per *su-
pulationem* promissa, ubi separata adio ad eas petendas datur.

Ex stipulatu) Hoc casu ergo, eo priores soluta, peno usurarum tamen re-
manet, ubi separatam actionem ex stipulatu.

Prohibetur) v. gr. *impositio arreffi*. Non enim in mora esse presumitur,
cui solutio est interdicta. Modò non dolose arreffi sibi imponi curaverit, quod
per juramentum explorari poterit. Hoc etiam pertinet, quod ab-entibus inpu-
ta bellorum depulperati remittantur usurae usque ad quadrantem, & rediscantur
ad quinquages. *R. J. de an. 1834. §. 173. & §. 97. add. §. de indaganda ar. 8. Inst.*
Rat. ibique Hahn. *spe. tr.*

Purgatione mora) h. e. reali oblatione sortis cum interesse, aut depolitione
judiciali. *vid. L. 19. C. de 1. Disp. de Purgatione mora c. 3. n. 1. seqq.*

Differunt) In his, restituio sortis in se vas debitoris, in istis, in utriusque
consensu arbitrio, in *esset* tamen non differunt, sed hic contradias excogitatus
est a Canonibus ad palliandas usuras, si enim pro 100 thal. annuus 5. emere fas
est, eor. non pro 100. thal. mutuo datus, & usurarum nomine accipere liceret? Ut
ita si effectum consideres, dolent. Francz. sententia vera sit. Quamvis quoad
prescriptionem adhuc remanere videatur differentia.

Pro jure) Alias quatenus per *contractum* promissit, & ita ad implementum
contractus agitur, adio personalis ex emto dabitur. Sed postquam mihi semel
ex certo praedio assignat reditus, jam in alio praedio suo reale habeo, plerumque
enim ex praedio pendebantur hi reditus.

Allo reale) Si scilicet semel quis possessionem taktus percipionis annuorum
redituum. Quod si vero tantum emerit & ad praestandos reditus agit, experitur
actione personali scilicet emto.

Confessio) Hic enim omnibus competit, qui per quoddam reale in aliquo
precedunt. Est enim hac praestatio restitutio ad illas servitutes.

Vid.

Ubi. Hebn.) Ubi plura de annis reuolubus, add. Cosp. Rodenc. *de retri. ann. Proventum.)* Un hinc aliar. & pensiones reddituum, quæ proveniunt non ex re, sed pñ. reddituum.

Parum.) Principue in separatione fructuum a terra, v. gr. forum.

Falso.) Factum hoc non concurret ad fructuum horum *productionem*, sed ad redditus, ex quæ fructus percipiuntur, *conservationem*. Et sic omnia, quæ ex animalibus ma duct. percipiuntur, pertinent ad fructus industriales.

Id. Lexp.) Cum autem hæc determinatio sepius non careat difficultate, hinc iudicis arbitrio aliquando committitur, an fructus naturales, an industriales sint habendi.

Potius.) v. gr. in vindicatione. Et quæ huic similis in publicana.

Decebat ut Fructus.) Et quidem ex eo tempore, quo possessor scivit, rem alienam esse.

Ad rem.) H. e. ex contractu.

Contestata.) Quæ tunc mota contrahitur. Exceptio est in fructibus rei venditæ. L. 1. C. d. *Ad. rem.* Quo tñ. tamen ante litem contestatam mora sit commissa, etiam antea debeantur fructus.

Creditor ab ip.) H. e. Quod quis habere potuisset, si rem vel pecuniam jure suo tempore recepisset. Brevis. Lacrum cessans, & damnum emergens. Etud reg. prestandum, non hoc, nisi sit merces actor, aut jus in specie illud promissum. Guil. 2. O. 4.

Injuria.) Ubi ergo iustam impositionem habet, non potest quis dici in mora esse, vid. Disp. *de Purgatione moræ* c. 1. n. 4.

Advenitrem.) Modo facta sit debito loco & tempore.

Unica Interpellatio.) Quamvis enim expresse in L. bus adjectum non sit, semel tantum aliquem interpellare esse, non illius tamen juris est, utamquamque dispositionem de eo, quod semel & sepius fieri potest, conceptam, non nisi de unico primoque actu esse intelligendam vid. L. 1. ff. de *P. S.*

Conceditur.) Nam creditor cum facere suo non debet venire in iudicium. 2. *L. Quod de iur. ioc.* Quantum tempus autem hoc sit, res difficilis decisionis est. 11. hinc iudicis arbitrio committendum. L. 1. §. 2. ff. de *Jur. deliberanda.* Ex re iudicata obligatis quodammodo spiritum indultum L. 7. ff. de *Jent. et re jud.* In Saxonia post terminum Saxonicum executio decernatur. *Carpx. Lab. 4. Resp. 3. l. 1. n. 3.*

Off. 41.) Dicunt hic, quod adjectio dici facta sit in favorem debitoris: Verum hoc ita intelligendum, quod ante dici illius lapsum interpellari non possit a

creditorē, sed deinceps die sequenti, non tamen inde sequitur; Ergo diu lapsas ipsam in mora non constituit.

In diem) Quia sic ulteriori admonitione opus non est, cum scitis confectus ab initio ex die subjecta, quando creditor solvi sibi velit, & sic qui semel certus factus est, amplius certorari non debet. Adeo ut si dies & poena in obligatione adjecta, purgatus morae post lapsam diem amplius non admittatur. Schultz. de obligat. c. 6. n. 10.

Conditione) Haec enim purificat tantum obligationem, non vero in mora confirmat debitorem, nisi post existentem conditionem nova interpellatio accedat, vel nisi impetret dictum illa die, qua navis rediit, tibi solvisti.

Ex re) H. e. ex ipsa traditioni solutione, extra ullam interpellationem.

Atentorem) Horum favore cautum est, ut debitor sine ulla interpellatione sit in mora, quod cum majores sibi consilio & prudentia consultare possunt, hoc habent maiores provisione legum.

Alia exempt a, si libertas alicui resista & ille non mox manumittitur (2) si non extret qui conveniatur (3) a creditore non solvente pretium pro re vendita tradit (4) si quid fisco debeatur (5) in precationibus & furiis. SERV. c. l.

Perpetuat H. e. facit illam ad heredes transitoriam. Non tamen impedit, quo minus poenalis praedictorum actio, creditor enim sibi imputet quod debitorem morosum in ius non vocaverit.

In debitorum) Hic de casu in re contingente extra controversiam est, sed illud distiguum, an etiam naturalis intentus rei post moram pertineat ad debitorem; Dist. inter actiones reales & personales, hoc casu quaestionem affirmant, cum mora eo in amissa re perpetuat obligationem; quae assertio limanda, nisi & apud creditorem res interisset, cui tamen probum se rem & voluisse & potuisse distrabere non deneganda erit. Bachov. c. l.

De tempore) Regulariter hoc attendendum, an periculum, quod post moram contingit, etiam contingeret, si mora non commissa sive res restituta fuisset. vid. L. 14. in fin. ff. de posuit.

Scilicet Juris) Sc. quantum ad fructuum & usurarum prestationem. Fructus enim cuius debetur quam usura, cum illi nascantur ex ipsa re *in ipsa m.* Contraria morae sunt (1) Remissio tacita vel expressa velut per novationem. (2) Mora creditoris posterior, quae debitoris moram secuta (3) oblatio realia debito tempore locoque opportuno facta.

TIT. II.

De

Nautico fœnore.

T*rajectitia*) Pecunia trajectitia est, quæ trans mare vehitur, sive autem illa ipsa, sive merces ex ea comparate reportantur pericula est, modo id sit periculo creditoris c. 1. 1.

Vera nautico) Et sic de contractu *affecrationis*, quando quis periculum mercium per mare transvehendarum ipse recipit, & pro hoc periculo certum lucrum seu pretium capit. *L. periculum pretium. §. 8.*

Hedernæ) Praxis tamen etiam ultra centesimam pro gravitate imminenti periculi admittere solet. vid. *G. C. Sess. 1. c. 5. §. 29.*

Vid. Hahn.) Si debitor merces illicitas transportaret & omnes conficeretur, vel non servarent legumum aut consuetum navigiuli usum periculum creditoris non erit.

In fin. tit.) Hoc etiam pertinet, quando pecunia in Bodemerium creditur est, auf den Hoben des Schiffes, quæ navi subacta creditori, perit. vid. *Stat. Hamb. p. 2. t. 24. §. 18.* Et hunc ob periculum fortis, quod creditori subeundum, majores usurae admittuntur.

TIT. III. IV. C. 19.

De

Probationibus & præsumptionibus.

J*udicet*) Notanter dicitur *judicet*, huic enim, non *pari* probandum. *Disp. de Probatione Semiplena. c. 2. n. 4.*

Artificialem) Fit hæc ex præsumptionibus & conjecturis.

Præsumtio) De hac materia præsumptio probatoria. vid. *Menchium de Præsumptionibus.* & *Miscellanea de Probationibus*, quæ duo sunt Patres Practicorum.

Plenus) Hæc fit vel per duos testes, vel per instrumentum recognitum.

Vocabulo probationis) Idem obtinet in Saxonia, si iudex in sententia interlocutoria utatur verbo *beweisen*. A quo differt *bekennen*, quod injungitur in summariis & fit per evidentiam rei, vox *beybringen*, probatione leviori contenta est.

Simplena major) Hac in *matrimonialibus* requiritur, si juramento supplemento locus esse debeat.

Prioris gradus supplet) Limit. hoc (i) in causis arduis, ut matrimonialibus, famam aut vitiis hominis concernentibus, in quibus, nisi prius quam sem. plene probatum non juratur in supplementum, (2) in causis criminalibus, ut, in quibus ob L. 8. C. de juramento supplemento ne tunc quidem, cum plusquam sem. plene probatum, locus est.

Interloquente) H. e. per decretum probatio ipsi iungitur, quod tamen actor praevenit iudicem, & hic negative concessit, mox articulos probationis sponte offerit, non est repellendus.

Detrahi) Qui nimirum in facto se fundat. Qui etiam simpliciter aliquid negat, non tenetur probare, quia contradicere, non docere.

Transfert) Exemplum est in actione *negatoria*, ubi actor non probat propter presumptionem in libertatis. Et in genere, qui presumptionem juris pro se habet, non tenetur probare.

Jur. iuratum) Pro hoc enim praesumitur.

Obj. c. 1) H. L. loquitur de *jure singulari*, in quo quis se fundat, hoc enim ad allegante semper probandum.

Consuetudo probanda, Quia est facti, Nisi sit *notoria*. Quod si tamen negatur esse notoria, notorietas, non veritas, per exp. testes, uti voluit, ex diversis placitis desumptis, probanda.

Impertinenter) Regula est *Quae probata non relevant, ad probandum non adhibentur* L. ad probationem 21. c. 1. aul. Wip. de Probatione Simplena, c. 2. m. 14. seqq.

Indeterminata) H. e. Quae respectum non habet ad certum tempus vel locum. Vocatur alias *negativa vaga*.

Per iudicium) Per remotionem sc. loci & temporis, v. g. si probatio possum, me tempore conscriptionis obligationis non fuisse in illo loco. Vid. Hieronymus de prob. negat. Hinc cavendum contrahentes, ne alium locum obligationi inserant.

Contrariam) Hac quoque pertractatur *negativa juris*, quae pariter continet tamen affirmationem eo ipso enim, dum nego, tibi competere potestatem testandi, simul affirmo, tibi hoc esse interdictum. Quod tamen limit. (1) in actione *negatoria* 2) in casu quando dominus directus ob non ipsatum canonem fundum ad emphiteutem repetit (3) in exceptione contractus non impleti. *Corpe. p. 1. c. 19 d. 18. m. 1.*

Quod civilis) In criminalibus enim conjecturae non sufficiunt, sed probationes

ditiones luce meridiana clariiores requiruntur. *d. fin. c. d. r.* Licitatur, nisi ex dicto appareat contrarium. *Brumem. ad d. l. f. n. 2.* aut petatur tantum poena *extraordinaria*. *Forinse. qu. 86. n. 76. seqq.* Notandum etiam testes in libris in criminalibus admitti, sed non ut delatores condemnentur, sed ut per illos depositiones ad torturam gravetur.

Causa summi iuris) Hoc Saxones ita stricte observant, ut licet documenta habeant, tamen articula non formare solent.

Suerinfilii) Ut scilicet non plura continerent membra, sed commode ad illos responsio quadrare possit.

Libelli depressus) Unde si alii articuli formantur super illis, quæ in libello non expressa, mox opponi solet exceptio actuali imperpetratis.

Citatus) Scilicet ad audiendum iuram, non ad audiendum, quod testes deponunt.

Ante litem contestatam) Hoc tunc procedit, si testes decrepeti, & periculum mortis imminet. Ex hoc examen regulariter tantum reo permittitur, qui si non pro sua exceptione sed fundanda reconventionem hoc examen petat, vel exceptio nilis sit, quæ per modum adionis proponi possit, ipsi hoc examen denegatur. *Guid. c. 1. Bruma. Proc. tit. c. 2. n. 34.*

Litem contestata producantur) Non ergo publicandum est testimonium ad perpetuandam memoriam confectum, nisi post litem contestatam, ubi probandi necessitas inungitur, tunc enim in termino publicationis a testatorum etiam hoc testimonium publicatur.

Requisit. Habn.) Ubi Bachov. stantem, instrumenta, quæ ad assensum iuramentum de iure actoris faciunt, ante litem contestatam esse producenda, censens.

Exceptio) In *alleg. l. 3.* pariter agitur de morte vel absentia testium. Ad hæc generatim ita dicendum: *Quo casu ante litem contestatam probatio necessaria eo casu etiam produci possunt testes*, & gr. in probatione exceptionis dilatorie.

Privilegiati) Sunt tres exceptiones peremptoria, quæ mox in ingressu actus opponi possunt, quæ recentioribus in *d. c. 1.* & sunt (1) Exceptio *Rei iudicata*, (2) *Transactio*, (3) *Iuramentum*.

Proberi possunt) Hoc ita si probatio fieri possit per instrumenta liquida, nam si per testes probanda exceptio differtur post *L. C.*

Quantum productionem) Productio hæc non documenta, sed *testes* respicit, quos quatuor distinctis vicibus olim, hodie vero per *R. J. d. anno 1643. §. 11.* tribus tantum vicibus ad evagandum subornationem producere permittum est. Ex hæc terna productio non nisi sub solennitate legali, quæ olim æ quantum requirebatur, conceditur, scilicet ut producenti iuret, se attestare non distulisse, nec dolo e-

am petere. *Nev. qv. c. 4.* ibique Brunn. quomodo tamen solemnitate a partibus romanis possit vult Goul. l. 1. *O. q. n. 4.*

Et matrimonialibus) Pro matrimonio scilicet non contra. Nisi quis docere velit impedimentum ex vinculo sanguinis.

Admittitur) Quia hæc quoque transeunt in rem iudicatem, sed semper nova innocentie probatio admittitur.

Intra terminum) Terminum enim elapso probatorius est peremptorius. Limitationes habet. Brunn. *In Proc. Civil. c. 18. n. 14.* Si probaturus scilicet *impedimento* inevitabili cretus fuerit, Si *minor* aut persona *infelix*, Si per evidentiam rei vel ocularem *infectionem* probare velit, de quo casu intelligendus Carp. *Proc. tit. 17. art. 1. n. 91.* Sicut nec terminus labitur, quamvis probatio in iunda impugnatur. *Nev. P. III. dec. 171.*

Diversus est) Pro ratione iudiciorum. In Saxonia tunc *Sächsischer Trist.* h. e. 6 *Wocher.* 3 *Tage.* In Marchia tunc *Cammergerichtes.* *Trist.* h. e. 6 *Wochen.* In Ducatu *Erzschierisch & Wodem.* Summaria tamen demonstratio *Wesphälischer* nullam habet terminum. Carp. l. 1. *R. 71.*

Pro reo) Hoc ita favore defensionis.

Absolvitur) Hoc absolute fit vel ob instantiam vel ab actione, si prius nova probationibus inveniis, quibus intentionem suam probare potest, litere restituere actum licet, modo ob solam inopiam probationis absolute facta. si postea totum jus agendi petatur, ut actor de novo contra reum experiri non valeat. *Eckhart. 4.*

Nihil probatis) Sufficit enim pro reo dicere possideo, quia possideo.

Non confiteri) Si tamen aliquid probatum, non simpliciter absolvendus reus, sed prævia iuramento *purgatorio*, quod per quod licet in causis civilibus locum habet. *vid. aut. sup. p. 179. verb. civilis.* ibique *vet. aut. 114. P. 8. dec. 147.*

Ex natis (re instantis)) Nulla presumptio est sine precedente facto, ex qua licet autem facti colligatur, an illa presumptio levis sit, an gravis.

Aliquid induitur) Non sufficit ad hanc presumptionem, quod lex aliquid presumat, sed requiritur etiam ut propter hanc presumptionem lex aliquem simul condemnat, tanquam confessum & convictum, quæ verba habentur. *L. 34. C. de Adult.*

Nec probatio in contrarium) Hoc ita, nisi confessio iudicialis aut ipsi rei evidentiæ contrarium demonstraret. *vid. Disp. de Presumptionibus feudali c. 1. n. 42.*

Exempla) Clariora sunt in *L. 23. C. ad Sc. Fidei. l. 1. f. C. ad Sc. Mact. l. 1. f. C. de her. Inst.* ubi tutor minorem pecunie suam, quam quis in inventi-

ventario ipso sciente consignata, adesse dicentis, non audietur, cum nemo tam stultus præsumatur, ut aliquid contra se in publico panatur scribi in ventario.

L. 14. §. 9.) Mater potest adultera esse, & tamen filius defunctum patrem habere, nam pro legitimitate partus præsumitur. *l. 1. §. 1.*

L. 34.) Qui adulteri accusatus, si ob proximitatem sanguinis se excuset, & tamen postea eam ducet, habetur pro confesso & convicto.

c. 12.) Textus hæc ad id notabilis est, quod si nudus cum nocta deprehendatur, exinde non itaque evincatur adulterium, ad hoc scilicet, ut locus sit poenæ *crimini-tili*, quia nondum constat de consummatione, bene tamen, ut locus fiat *divertio*.

C. 10.) Pro primo instructionis præsumto non adimitur probatio in contrarium.

Pro vero habetur) Præsumptiones tamen hominis non sunt ejusdem efficacie, quedam enim magis gravant quam alie, unde integrum hoc negotium juriscis arbitrio relinquendum, ubi in criminalibus præcipue attendendum dicit Carol. V. in Const. Cum ob der Verdächtige eine solche Person, zu welcher man sich der That versieht hat.

Falsi) Ubi ergo nullum factum, ibi nulla præsumtio. Quæ præsumtio quidam non probanda, factum tamen, unde illa præsumtio nata, omnino probandam erit.

Presumitur adesse) E contra *accidentalia*, v. gr. an quis dives sit, non presumuntur, sed probanda ab illo, qui in altero se fundat.

In eodem statu) Sic femina semper virgo præsumitur, donec probetur contrarium.

Cap. semel) Regula ibi: *Semel matris, semper præsumitur talis*, scilicet in eodum delicti genere. Veniant *ad d. c. 1. §. 7* Et sic qui semel furatus est, semper furari præsumitur. Pariter quæ semel meretrix, semper talis præsumitur. E contra vero, quæ semel stuprum passi, non præsumitur ea propter furari.

Partem) Omnis enim præsumtio est iudiciali exclusiva. Unde si factum ali-quod occurrat, quod in utramque partem interpretationem admittit, semper in meliorem partem præsumendum. Modo ipsum factum non sit per se illicitum, sed in illicitis dolus præsumitur.

Infra. tit.) A præsumptione differt fictio, quæ est constitutio Legis, & si de re naturaliter impossibili contra veritatem. *Br. Rep. Wes. §. 16.* Et hæc in si-cione semper de contraria veritate consistit, in præsumptione autem de hac non constat, unde tantum pro veritate habetur, donec contrarium probetur. Ori-tur ex beneficio a Legislatore ex rationabili causa alicui indultum. Hæ autem fictions juris non sunt repudiata, sed Legum beneficia, cum nihil obstat,

quo minus Princeps absens idem ius concedere possit, ac si nunquam absens fuisset.

TIT. IV. IV. C. 21.

De

De fide instrumentorum & amissione eorum.

Statur (scribitur) Modo hi intantur officii & ad hoc legitime requisiti scripturam confecerint.

Id. 17. C. 3. Instrumenta a tabellione confecta non aliter valent, quam si ab ipso completa sint.

Presumptio Precipue in sigillis publicis, quorum sanctior est custodia, cum notum sit a peritosis iuratis custodiri solent. *Privata* vero sigilla facilius suberantur, et omnino.

Haec nullam Modo dolus hic probetur, nam in dubio sigillum ejus voluntate, ad quem pertinet, censetur appositum. *Vid. Hupang. de Jur. Segular.*

Habit Dum ob presentiam tellium sic partes praesentis diei non alia fraudis suspitione excluditur. *Gail. 2. Q. 25. n. 10.* adeo, veli tempore prior sit, etiam publico posteriori praefertur, quod non unumquodque est. *L. Scripturas 11. Saliceto, melior audit, quam habdens in toto hoc anno.*

Publice Syngraphum proprie dicitur, quando negotium bilaterale gestum, & ab utraque parte subscriptum facta, ut sit in emptione, locatione, societate &c. Unilateralis contractus eadem ab illo, qui se obligavit, subscribens e.g. in mutuo.

Antispecha Vocatur Germanice eine *Egen-Quittung*, quae ad hoc utilis est, ut amissa obligatione inde probari possit debitum. Qui enim utras solvit, praesumitur esse debitor solutus.

Quantitas Quae quietem concedit ab ulsenoci interpellatione.

Data & accepta Mercatores vocant, *Dekit. & Credit.* vid. *Hees de ratiomis.*

Pratoris Potius *Questoris*, qui reditus publicos recipit. Pertinet ergo huc *Contributions-Molle, Schops-Wider &c.*

Et videtur Ein *Vidimus* oder *vidimste* *Lopen* est copia instrumenti cum originali vel a Notario vel eum Judice collata, ubi Notarius vel Judex testatur, se vultu originale, & illud omni ex parte integrum reperisse. *Tr. d. J. S. D. 1.*

a. i. n. 4. Opponitur illi copia *auscultata*, quod vocabulum in Camera receptum, quum so. per lectionem collata, sed in effectu unum idemque sunt.

Illud Vocatur alias *insubrotata*, quod quasi breviter in eo exponatur illa, que postea latius extendenda. Disp. *d. Jure Protocolli*, c. 1, n. 13. *segg.*

In Jure Civile Illi erant communiter servi, & consuebantur privata, non sibi vero imperatoria auctoritate.

Factum a Notario H. e. debet ipse Notarius personam legitimare per productionem diplomatis, quo Notarius officium ipsi collatum.

Tum valet Sufficit enim, quod omnium consensu pro Notario fuerit habitus. Et sic quoque per *d. L. Bartholus*, *ff. de Offic. Praefat.* existimarem, si quis communi omnium opinione pro Notario habetur, actus coram ipso gestos validos esse, donec de errore constiterit, communis enim error & hic facit, ne, quod alias iuste factum, rescindatur c. l. 1.

Comitibus Palatinis Vel etiam illis *Academis*, quibus jura Palatinatus concessa, ut nostrae *Hallens* & *Academus Lublinitas*.

Conservanda Officium enim eorum est publicum; modo tamen sunt super negotio *licitis*.

Retinet H. e. potest uti Notarius, si *velit*, non tamen tenetur. Idem dicendum de Consule Notario, qui enim maioribus negotiis publicis praest, non potest compelli, ut minora subeat.

Non potest conscribere Ut enim instrumentum fidem mereatur, requiritur, ut a Notario confectum sit, cui auctoritate imperatoria haec facultas collata, quod non factum in Doctore Ziegler. *d. Jure, Mayss*, l. 1. c. 26. *Tb. 10.*

Rogatus Rogatio haec a Dabus talis vocari solet *Rogatus*, & in dubio praesumitur. Praesertim tunc si Notarius addiderit subscriptionem, ad haec legitime requiritur & rogatus. vid. Disp. *d. Jure Protocolli*, c. 1, n. 13. *segg.*

In Instrumento Imo literas illas, quibus rogatus est, ipsi instrumento inferre solet verbotenus.

Inimuticulus Ut Notarius inmuticulus possit, requiritur ut in praesentia alterius Notarii creatus sit; Alias in Camera & Judicio Wismariensi non admiatur.

In membrana Praxis hoc non observat, modo alias sit charta pura & integra, non rasa vel lacerata. vid. Caill. *1. Off. sup. n. 9.*

Manus amputatae Si contra *Principem* quid annotaverit, vel falsas inscriptionum literas scripserit.

Vidit & auditus Ergo si partes praesente Notario sitiantur, pecuniam numeratam esse, & instrumentum desuper confici rogare, non scribat Notarius,

revera *numerationem* esse pecuniam, sed scribere necessarium habet, Titium se praesente *confissum* esse, quod a M. V. 1000 thal. accepit. Tr. d. J. S. *Proem. n. 27. seqq.*

Ex relatione) Ergo scribere nequit, quod vinum fuerit Rhenanum, sed tantum, quod partes *divorint*, fuisse Rhenanum, cum super his iurislibus non deponat, quod ibi, sed quod partibus v. sum fuit. Unde si postea displicuerit, emtor tamen recedere nequit. L. 14. §. 1. ff. *contrab. emt.* nisi pactum displicentiae fuerit adjectum.

Observatur) Hoc restringendum ad instrumenta, quae a *Notariis* conficiuntur. *Privatum* enim ut & iudiciale etiam absque invocatione Dei validum est.

Pub. Nov. 47.) Jure Civili Romano annus Christi non erat necessarius, ut colligitur ex L. *Nov.*

Indictio) Retenta haec fuit in memoriam primae indictionis sub Augusto factae, tempore a. Nativitatis Christi.

Pub. Weber.) Ubi de origine & modo computandi indictiones agitur. Ratio autem quare a die 15 Septembris incipitur, in eo consistit, quod tantum post peremptos fructus factus & melius solvi possint tributa.

Imperatoris regnantis) Immo etiam *annis* imperiorum & regnorum. In *Italia* nomen Pontificis exprimitur. Hoc emtor, quod hucusque *Principum* nominis nomina praemissa non duntaxat ceperunt, cum tamen in territoris suis loco Imperatoris sint.

Locus loci) H. e. non tantum civitas exprimenda, sed & domus in illa civitate, immo & concave u. d. in aedibus, exaque suis, ubi negotium gestum.

Pub. 2 §. 2. Corp. 1.) Ubi hoc ad omnia alia instrumenta obligatoria extenditur, quod non valeant sine causa debendi, cum canon indidicere loquens nullius sit efficacia. L. *Incantio 14. X. de sol. instrum.*

Divortii) Pertinet hoc ad illa divortia, quae olim *bona gratis* fiebant inter coniuges, de quibus in *Nov. 22. c. 15. seqq.* Nostra, cum auctoritate Consistorii sanctae, testibus non indigent.

U. in L. 23.) Ad convalidandam materiam fidei iustionem res requiruntur testes, sicuti pariter eodem requiruntur, ut scriptura privata in effectu pro publica habeatur.

L. 14. tamen Nov.) Ubi in instrumentis mutui & depositi, si Notarius absit, res requiruntur.

Notarii instrumentum) Quod Notarium hoc certum, Alias autem, si instrumentum sit *ologographum*, subscriptio *non* est necessaria. Si modo alius conficiet de iura voluntario. *Sigilla auctoris privatae place sunt superflua.*

Suppletorium) Quia sic *semplene* saltem probabit, cum quod perfectum non est, nec perfecte probare possit.

Vid. amicus Rorck : Instrumentum Notarii non appresso sigillo notarius confectum firmum pronuntiavit Facultas Juridica Vitebergensis, pro nullo declaravit Scabinus Lipsicis, medium sententiam elegit Scabinus Jenensis, illud mediante juramento supplendum esse pronuntiavit.

Notum) Alia ergo instrumenta, si datum sive diem non habuerint adjectum, ex eo solo non valent.

Subscriptum) Si contraheutes scribere non possunt, Notarius pro ipsis subscribere solet. C. C. *Sess. 1 c. 62 § 18.*

Testibus) Testes enim sequi suburnari solent.

Descripta) H. e. viduata, collata, asculata, *semplene* tantum probant.

Suppletorium ignis) Lamentant hoc, nisi Notarius originale etiam conseripsisset, & copia illa continet tenorem & solemniam originalis. Christen. *P. 2. Dec. 287. n. 6.* Mey. *P. 7. d. 144 n. 1.* Matzeid. *cond. 371.*

Fiat mentio) Sicut enim instrumentum referens non prolat absque relato, ita quoque relatum eo ipso non confirmatur, quod alterum se ad hoc referat, nisi q. ad puncta expresse repetita.

Idem probant) Contrarium verum, cum solus locus aut sola copiae custodia obligatione vni originalis tribuere nequeat. D. Trisch. *d. Jur. arch. 1. 7 n. 42. seqq.* Nisi forsitan (1) copia sit antiqua. In antiquis enim leviores quoque probationes admittuntur. Ruland. *de Commissar. P. 2 l. c. 9* (2) non aliquis *testis* ex Cancellaria manu, auctoritate Magistratus confcripta & registrata. Brunner. *ed. 1. 2. ff. d. 1.* (3) consensu partium approbata. Brunner. *c. 19 n. 10.* aut (4) pars adversa contra eam nihil opponat. Belsold. *Trésor. Pratic.* voc. *Fiduciar.*

Non etiam determinat) H. e. non qualificant actionem in iust. timore comprehensam, sed hanc ordinariam viam naturam requirit. Facilius tamen eo in casu probationi adesse solet.

Executorem) Sed semper ordinariis processibus debitum petendum. Exceptionem faciunt in deposito. *vid. aut. §. p. 287.*

Conventum) Pertinet huc clausula obligationibus inferi solis, sub pacto *garantit* & *paratissima executante.*

Liquidum) Ex parte adversa recognitioni nam sola recognitio effectum paratissime executionis tribuit. Si enim manum negaverit reus, omnia via iust. omnia coarctat, donec veritas scriptura fuerit evicta.

Peractum extensum) In confessum enim nulle sitae partes iudicia, quam et coadjuvnet.

Guarantigata) H. e. bene dicitur *Instrumenta*, plexam scil. securitatem commendens, quibus nulla potest opponi exceptio.

Promissa adimpleantur) Hoc verum non tantum procedit in contractu maritali vel *chirographo*, sed etiam aliis contractibus modo oeme illud, quod pro fundamento adionis supponit actor, mox ex ipso instrumento probari possit. Quod ipsum processum tamen bene observandum, illum, qui ex tali instrumento executive agere intendit, simpliciter petere debere ejus recognitionem, & hac secuta condemnationem, Nam si petat, *daß er sich auf die Ringe eingelassen oder animesse*, mox hoc iudicium est processus ordinari.

Mercatorum) Admittunt tamen etiam, si a iurato ejus emissio, deus *Buchsehalter*, facta fuerit in scripto, Brunnem. *Proc. cit. c. 14. n. 4.* Carpuov. *tit. hoc. Quisquam rationibus*) Modo requisita precedentes concurrunt.

Una res) Omni exceptione majore.

Civitanum) Si hi libri, cunctis omnibus quorum interest, confecti, plene probent *contra* civitatem & inter cives ipsos, non autem *pro* civitate contra extraneos.

Post terminum probatorum) Merus enim subornationis, qui in testibus adeo, hic cessat. In Saxonia instrumenta articulis probat igitur supplenda, nisi for-
Gm postea de iure reperta. Carpu. *Proc. tit. 14. art. 1. n. 11. § 36.*

Non aliter) Quia conclusio est terminus exclusivus omnium probationum, propterea, quo i facta conclusionem dicatur de causis hupere. Nisi iudex pro sua informatione adhuc petat instrumentorum quorundam productionem iudici enim nunquam concludat.

Scriptis Juris) H. e. ultra expressa non extendenda, unde vulgari prae-
tore formula, *Quod instrumentum non taliter, nec nec tantum debetur*, & omnia habentur pro omnis, nec supplenda sunt ab una parte, nisi ambo consentiant. Quod tamen intendendum, modo non ex natura contractus sua sponte fiant. Exemplum est in evizione. Ex qua ratione etiam sequitur, quod non profuit instru-
mentum nisi non natus in ipso instrumento. Ex quo vis continetur clausula, *ale* len geritum *Stricks-Elshabers*, tamen tamen non prius ex instrumento illo valide agere potest, quam probaverit, quo titulo ad illum instrumentum hoc pervenit. *Mev. §. Der 11.* Ex ipso tamen, quod instrumenta *Artili juris* dicuntur, non illico contractus *Artili* iuris efficiatur, sed hic indeolum suum retinet; Quapropter si in contractu emissa omnia sit evizione promissio, hoc tamen ex natura contractus nullatenus prestanda. *Wesemb. c. 1.*

Cancellatum) Sed quæritur a tertio officio creditori cancellari poterit instrumentum, cum de iure conce- lit o effectum tollenda obligationis habetis, quando instrumentum cancellatum reperitur in libris creditoris.

Nihil refert) Vocant hanc partem *non substantialem*, h. e. si in illis verbis lit-
era commissa, quæ negotio nec adiunt quicquam nec detrahant, aut si circa
summam debiti vel datam appareat rasura. adl. Disp. de Rasure. c. 2. n. 3.

Confert) Instrumenta cum subhibentur tantomodo ad probanda illa, quæ
sunt gesta, uti ergo aliunde de rei veritate constat, instrumentorum amissio non
nocet. Disp. de Amiss. Instrumentor. c. 1. n. 31. seqq. Obligatio tamen auctori-
ficari solet, cujus exempl. vid. in C. c. 4. c. 3. §. 10.

TIT. V. IV. C. 20.

De

Testibus.

Obici potest) Sc. *cum confessu*.

Dimittat) Qualis testis *classis* vocari solet.

Se ingerentes) Unde inter interrogatoria generalia precipuum esse solet,
quomodo testis ad hoc testimonium pervenerit? si dicat sese obrulisse, suspectus
foret, Ego caute respondendum, se citatum fuisse.

Vid. Disp. sup.) Ubi limitationem subiungit, si versetur in materia, in qua
de viando peccato agitur.

Per iudicem) Quod si tamen pars testem aliquem non citatum adjuveret,
examinandas ille foret, nec fides ejus ex proprio minueretur. Alex. 3. Dec. 302.
a se ipsodifficiens ad Jur. Labac. L. 1. lit. 7. art. 1. n. 1.

Competente) Competentia hic estimatur non ex persona testis, sed ex causa
principali, ubi hæc pendet.

Alia causa) V. gr. si sit in dignitate vel officio publico constitutus, quo casu
provocare poterit ad beneficium egrogiorum personarum, ut domi examinetur.
c. 1. n. 1.

Sententia Interlocutoria) Solet aliquando commissoriale his commissarius
mutui, cujus productione se postea legitimant, ubi pars adversa petit, ut alius com-
missarius vel egrogiorarius adiungatur.

Causa criminis) Constat est, ut ipse iudex inquirens examinet testes,
quia durante examine multa ex responsione data elici possint, de quibus iudici
dele-

delegato neque confite non potest. vid. Brunner. *ad aut. h. Apud eloquentissimum. C. d. si iudicant.*

Non observatur) Si tamen necessitas confrontationem exigit, non denegari solet transmissio ad locum, ubi deceptor captivus. Quod si vero alter iudicium alteri cedere nolit, confrontatio hac in eundem in confinio fieri solet.

Clericus) Quia hic regulariter non potest prorogare jurisdictionem. c. 12. *X. de foro compet.*

Vid. s. 1) In testimonio dignitas, fides, mores, gravitas & inculpata vita examinanda.

Sed si est mutus natura) Quia sensa mentis non possunt satis exprimere. Aliud si vitium discretum, aut ejusmodi persone scribere possint. Vid. Tr. d. J. S. D. 4. c. 4. n. 25. *seqq.*

Infantia proxima) Si tamen delictum tale sit, quod non nisi ab infantibus visum, admetantur quidem, sed tantum ut indicium aliquid faciant, & solet quodque a parentibus, non vero iudicibus, virga alibi heri ioco juramento.

Nulli prohibetur) Tutum hoc ipsis opponi potest, quod nunc iam habiles sunt ad praestandum iuramentum. Sed *Resp.* si intellectus sufficiens addit, ad jurandum etiam admitti possunt. Speciale tamen est in testamento, ubi testes debent esse puberes.

Impediuntur) Supposito sc. ejusmodi negotio, quod intellectu suo satis percipere possint. Ad LL. obstantes *resp.* & quidem ad l. 1 § 1 non generalem hic esse prohibitionem testimonio pupillari, sed eum demum, si ex L. *Juan de p. publica agatur*. L. 10. id tantum prohibet, quod *de test.* non compellatur ad testimonium, idemque in L. 34. habetur. L. 15. de impubere in aliam non *interquid* agitur. vid. Ziegler. *Disp. de pubert. proxima.*

Quod impubes vidit) Argumentum inde desumunt, quod servus meminit, si testimonium ferri possit de visis in servitute, ju. 12 L. 44. *si ff. d. l. 1.* Verum dispar hic ratio est, cum in servo tanquam civile impedimentum solit, in impubere vero defectus intellectus. Ergo id restringendam ad causam, si non dissonet pubertatem negotium gestum.

Non simpliciter) Servus in causa domini contra eum ut testis produci nequit, de facto proprio tamen interrogari potest. Quia vix & prout exceptionem patitur, in causa adulterii, fraudis census, & criminis laesi majestatis. L. 1. *ff. d. Quæstion.*

Infantes) Inde omni interrogantur, an aliquis criminis res essent? quali interrogatorio per Rec. *Imp. de A. 1654. §. 57.* prohibita. J. A. P. c. 18. §. 4. De possesse tamen interrogare licet.

Dij.

Atq. Dev.) Legendum *l. 1 § 7. 4 4 n. 4* Et ubi dicit, si in statuto testes anteq. vice & tunc, unbescholten seute, requiruntur, infamia facti laborantes non admitti.

Admittuntur) Ne facultas probandi nimis restringatur, non tamen ut plene probeat, sed ut indicium faciat.

Post Corp. p. 1. c. 16, Et infer.) (3) Tertia vice de blasphemia puniunt. *c. 2, de blasphem. l. 7.* (9) Frequentes ludores. *Corp. qu. 194, n. 8.*

In testamentis) Cui testamenti fidei activa adempta, ille in testamento testis esse nequit, licet in alius negotiis admittatur.

Innocentia) Pro innocencia testes etiam alios inhabiles admitti solent.

Femina) Ubi testimoniu dictio est *solemnitate*, ibi repellitur femina, ubi *vero veritate*, ibi admittitur. Testimonium tamen maris testimonio feminae praefertur. *l. fin. ff. de fid. instr.*

Fendalibus) Hic repellitur femina, si de ipsa *investitura* quaestio sit; Si vero alia controversa circa feudum occurrat, femina non excluditur.

Diss. Richte. Corp.) Qui hoc obicit: textus de Jure Canonico expeditum esse dicunt, ad quos tamen Resp. mulieres in dictis capitulis non absolute prohiberi, sed pro testibus non omni exceptione majoribus haberi.

In L. 1 § 5) (1) impubes (2) iudicio publico damnati (3) qui cum bestis pugnaverunt (4) qui pecuniam pro testimonio dicendo accepisse iudicatus est. Quibus *ex L. 11 ff. qui not. possum.* addendos ut, qui huius sponsalia contraxer, nam & hic ipso iure infamis est, *ex d. L. 1.* uti nondum sit condemnatus.

Causa propterea) Nisi ab adversario admittantur. Brunner *d. L. 20, C. 4, n. 4.*

Vid. Ord. Crim.) Ubi agitur de inculpatione vulneri, quod illa indicium faciat, modo vulneratus certis ex causis aliquem incolpet, & hanc assertionem morte aut juramento confirmet. *Corp. c. 1.*

Ubi vid. Huet.) Legendum Resp. 83. in quo habetur iurisdictionem, quod in diversa causa reus contra corruum testis admitti possit.

Singularium utilitatem) v. gr. Si lis sit de passio civitatis. Alia ratio est, si causa pertinet ad universitatem, quae talem, v. gr. an civitas merito imperio, vel Jure Patronatus gaudeat. *et LL.*

Diss. Wes. Corp.) Ob rationem, quod ratione debet subditi quodammodo creditoris & servus repugnetur.

Creditori opposita) Sic enim speciale interesse habet creditor, idem obtinet, si creditor videt, debitori ex illo processu periculum honorum imminere, ob quod non solvendo fieri posset.

Institui) Procedit hoc in illis factis, quæ advocatur ex propria scientia novit. Fallit tamen in illis, quæ advocatur tantum novit ex secreta revelatione Clientis. vid. *Disp. de Creditis revelationis. c. 2. n. 23. seqq.*

De iustitia sententia) Aliud ergo si igitur de illis, quæ coram iudice gesta, & non concernunt sententia impugnacionem. *Carpa. tit. 17. art. 1. § 61.*

Contra 6) Ne respectus paternus laedatur. Vel etiam ne pater occasionem det liberi, ut odium contra ipsam concipiant & impossibilem plane obsequium denegent.

Matrimoniali) Non sibi probandum matrimonii promissionem, uti vulgo existimant, sed ad probandum matrimonii impedimentum ex vinculo sanguinis, originem, quia hoc impedimentum parentes quam optime norunt. *Hahn. c. 1.* In Praxi tamen etiam ad priorem effectum adnutrant, si nulla inaequalitas inter personas conjugendas existat.

Obst. arg. 4) Argumentum contrarium inde colligitur, quod hic dicitur libertum non compelli, Ergo dicunt *volens* admitteatur. Verum non semper a contrario sensu argumentandum, ubi generalis ratio in contrarium.

In causa civilis) Hoc tamen ita temperandum, nisi vel simola sit actio, vel causa magnam honorum quantitatem concernat. *E. J. F. c. 12. q. 9.* Quod si falsitas videat, se depositione sua notitiam domino, caste iustum spernoris expectabit.

Admittuntur) Salva tamen manente exceptione. *Brunem. l. 3. C. de testib.* Ut ita non dissentiat *Bachov.* Cogi tamen non possunt. *Disp. de Jur. Fratr. c. 4. n. 5.*

Haberi non potest) Hæc limitatio in materia testium sæpius recurrit, sed ita intelligenda: Si veritas haberi non potest ex natura negotii, utpote quod delictum sui natura occultum, v. gr. crimen falsæ monete, adulterii, sodomæ, &c. Aliud si ex accidenti veritas aliter haberi nequeat, v. gr. si homicidium extra civitatem commissum.

In causa criminali) Nec tamen hic facile cogenda propter eandem perjurii suspicionem, nisi crimen sit excoibens.

Remittat) Hoc quidem absolute necessarium non videtur, Nam juramentum fidelitatis Magistratui præstatum non impedit veritatis confessionem, si quis in iudicium vocetur, alioquin enim juramentum fidelitatis foret vinculum iniquitatis. Ut tamen conscientia quorundam consulatur, usa contrarium receptum est. *c. 17. X. b. 1. vid. Disp. de Jure Reverentiali, quoque affectibus spectatibus, membr. 5. n. 6. seqq.*

Singularum inimicitiam) Inimicitia capitalem his requiritur *D. l. qui in-*
da

de colligitur, si quis *velote*, vel *hans*, vel *fama*, in quibus altera viti conficitur, infidias struat. Ex iure civili enim orta inimicitia examen non suspendit, sed refertur productio sua exceptio. Brunnem. *ad Auth. si quis testis C. de testib. n. 4. § 5.*

Item repellitur) Hoc ut, si inhabilitas *notoria*, ubi iudex testem mox repellit, de quo causa intelligendus Dist. Wetsch. ne superfluis juramentis oneretur iudicium. Si *dubia*, & probatio alius inhabilitatis altioris indagatur, examinatur quidem testis, sed reservans parti adverse exceptionibus contra personam & dicta testis. Mey. P. 2. Dec. 6. Quod si postea pars adversa contra ipsum non excipiat, personam eius approbasse censetur. Sicut & testem, quem pro se adduxit, contra se admittere tenetur, nisi inimicitiam supervenientem auxiliorum demonstraverit. c. L. 17.

Cognitur) Quia testimonium dicitur pertinere ad veritatem detegendam.

Immo hians) Si Status Imperii testimonium frivole recusent, bannum distatur propter contumaciam. Aliquando etiam *tormentis* compelluntur privati, si crimen atrocissimum, & constet, testem ejus notitiam habere, nihilominus tamen respondere possit. Nec exceptio, quod praestiterit juramentum de non dicendo testimonio, aliquid operatur, cum juramentum non debet esse vinculum inquitatis.

Vid. Corpz) Ubi Clerici, cum non minus quam alii pravis affectibus subiacent, a praestatione juramenti immunes non esse dicunt.

Off. Auth.) Hic tantum dicitur, quod iudex ad Clericos mittere debeat, quo domi jurent.

Confessor) Quatenus sc. in confessione vel etiam alius exonerande confessionis crule ipsi revelatum est crimen *communis*, Secus *si committendum*, aut quando alius innocens de vita sua periclitaretur. Brunnem. *Proc. Civ. c. 26 n. 61.*

Ad VII. gradum) Sc. *exclusus*, prohibetur enim tantum ex sobornio non.

Majori) Hic tamen non tam ad numerum annorum, quam ad *intellectum* & memoriam sensu respiciendum.

Militar) Hoc de officialibus, non gregariis milicibus intelligendum.

Vid. Bacho) Qui quovis evocari invitant, carent, si ad eos mittitur, ad testimonium dicendum compelli possunt.

Extra hos terminos) Sive *articulos*. Si ergo articuli offeruntur super factis in libello non contentis alter excipere potest, articulum esse imperinentem, *weil auf diesen punct nicht libelliert worden*. Cum autem testibus quilibet nota esse possint, quae in articulis vel interrogatoriis non expressa, consultum est, ut generale interrogator addatur, *weil Zeugen nicht von dieser Sache wissend seyn?*

Civili tantum) Per adoptionem.

Civili sicut) Per legitimum matrimonium.

Nos generant) Ab uno tamen stirpe descendunt, & communem sanguinem habent.

Computatio civilis) Facillime hæc est, & nectitur tantum unica hæc regula: *Quot generantur, tot sunt gradus*, qualis cuoque sit linea, vid. Hopp. ad J. d. Comput. Graduum. §. 10.

Probationibus) Quia ibi testes, qui sunt infra sextum gradum, inviti ad testimonium compelli nequeunt. conf. l. 4. §. de Testib.

Sacrisanctibus) Idem in merito.

Criminibus) Si forte de stupro, adulterio, aut incestu puniendo agatur, ubi l. l. matrimoniales Jura Canonici attenduntur. Nisi quatenus motibus Confite florumum coarctentur.

Lausiva) Hæc computatio a civilis hoc solo differt, quod in linea collatione sicut in tantum laus, & quidam *linguis* computatur. Cujus Schema explicatum est in cit. c. fin.

Et maritum) Affinitas nunguam est *bilateralis*, i. e. inter diversas cognationes non contrahitur, sed tantum nascitur inter unam personam, & alterius familiam. Hopp. d. l. §. 40.

Sponsalia) Affinitas enim nascitur ex conjunctione corporum, non animorum. Sed cum incertum ut plurimum sit, ad quam lineam amens pervenerint, inde non statim conceditur alicui fratri vel pueri spondam dñtere, nisi præcesserit juramentum purgatorum, quod sicut carnaliter non cogoverint. Hopp. ad §. 9 J. de Nupt.

Vid. tamen §. de grad.) Contrahitur tamen etiam affinitas per sponsalia at huc effectum, 1) ut sponfus forcerum occidens vel vice versa reus fiat parricidii, 2) Non possint cogi ad testimonium dicendum contra se invicem c. l. p. de testib.

Solutur) Non quoad *impedimentum* matrimonii, eareus enim affinitatis effectus perpetuus est, sed quoad *alios* juris effectus, v. gr. ne a testimonio excludatur. Partier affinis soluto matrimonio non amplius admittitur in iudicio pro affine sine mendacio sub canone rat. vid. Ord. Proc. Magd. c. 12. §. 6.

Gradus) Sc. de Jure Civile, quia affines inter se non succedunt. app. ad J. de Comput. Grad. §. 8.

Disti) Quia cessat hic generatio.

Uxor ante) Quia cum uxor & maritus in unitatem carnis transiverint, hinc & pro una persona in computandis gradibus habentur.

Admittenda) bene *affirmatur*. Non tamen aliter hoc contingit, quam si *metu* *separat*, de per vim alterius scilicet personae alicui superaddita sit. Nam si frater meus quarta vice uxorem duxit, quous inter nos erat eodem genere affectus nulla, quo tunc primum.

Promissum Speciale de futuro facta, ubi promittitur *defunctio*. De *professione*, ubi promittitur *monachatus*, cuius promissum confirmatio debemus designare et iudicare inordinatam. Aliud exemplum est in pacto de vendendo, venditoris ipse, quatenus per conditionem expositus de in resolutione per traditionem cunctis. Cuius Tr. de *Donatione Speciali* Sect. 1 § 25, *supra*.

Mortuorum Cuiuslibet enim huiusmodi *separatio* in ipse copulatione licet, ubi per se non in intercessionem a sacerdotis factam, non hanc uxorem habere velis. *Spousum* hunc *consecutus* ex prima.

Confirmatio. Sed quid sit bene dictum sacerdotibus contra? Responsum pro conditione *reparatur*, sed cum hac confirmatione in ratione non facta, quam LL. ecclesiastica debuerent, potius excusant, de publice inhibitionis expulsi.

Infelix conditio) *Spousus* de futuro facta *infelix* post de vendendo, *Spousus* de presenti facta *infelix* a conditione per conditionem perfectam, de confirmatione sit per nuptias, cum hoc demum sit traditio corporum.

Non sunt ipse iure nulli, in plerisque tamen *Confirmatio* *sanctis* interdicta, in nullum per agendum *inde* deest.

Declaratio) H. e. non possunt ipse *disponere* proprio motu, sed *fratrum* *Confirmatio* opus, quod prius exanimis causis *dispositum* iustitia, an *reversum* sit vel non.

Peramentum) Quo hoc sequitur *interdictum* *adus* *principales*. Iam *peramentum* non sit *peramentum*, nisi quatenus *negotium* in ipso potest esse et, de in *consequenter* *adventum*, liberi *mediam* *peramentum* *obdare* *possunt* *confirmatio* *potestatem*, de tunc *aliquid* *vincunt* *iniquitatem*, contra cap. 17. *de iur. iur.*

Supplicatio) Sed tunc ratio est. Si *inter* *consequenter* per se *aliquid*, per *homo* *dispositionem* *sacerdotalem* non potest *confirmatio*. Et *habet* *habet* *temper* in *impro* *habitu* *habitu* in *possunt* *obdare* *confirmatio* *potestatem* per *communionem* *canon* *vel* *benefactionem* *sacerdotalem*. Hanc *dispositionem* *interdictum* in *dispositionem* *benefactionem* de *dictum* *benefactionem* *habet* *de* *habet* *obdare*, per *obdare* *videtur* in Tr. de *def. special. in appud*.

Declaratio) H. e. pro non *obdare* *habetur*. quod a Pontifice contra *rationem* *confirmatio*, *revera* *inter* *omnes* *confirmatio* *habet* *omnes*, de in *omnes* *omnes* *habet* *omnes* *obligatus*, *cur* *illa* *confirmatio* in *omnes* *omnes*, ubi *omnes*,
omnes,

erecti, ne inviti conjugantur, ad evitandum infelicem eventum c. 2. §. 17. X. 6. Quod si tamen quis alio firmam, ut sponsum tradisset, & postea promissioni talem conditionem imposibilem addere vellet, contra litem obtinere posset sententia Pontificis. vid. *Tr. de Dissens. Sponsal. Sect. 2. §. 22.*

Arbitrio iudicis) Qui testetur, qualis testator & conversatio huiusmodi intercesserit, vid. *Not. ad J. de Brunum. L. 2. c. 16. §. 14.*

Tutetur) Impuberes enim, ut *nuptias* contrahere nequeant, *sponsalia* tamen possunt.

Curatoris) Ex parte tamen Consistoriorum hoc hodie aliter se habet. vid. *Cochran. Vol. 3. Resp. 14.* Quod Jure Civili in filia minorenni, sed parentibus orbata obdiat L. 20. C. *Nupt.* In qua tamen Lege proprie casus est de electione duorum sponsum concurrentium.

Reddit) In Consistorio Saxoniæ receptum est, ut in casum dissensus sponsalium archiepiscopus cedant Consistorio.

Ad amorem conciliandum) Proprie datur in *severitatem* & *compensationem* dotis, unde etiam vocatur *antipherna*, sive contra dos. Quamvis Auditor intelligit possit de simplici desponsuorum donatione.

Ratibere debet) Non tamen precise tenetur, sed arbitrium contradicentii habet. Limitat tamen in sponsalibus *Principum* publicæ salutis causa iuris, Myler, ab Ehrenbach. *Gamolog. c. 4. §. 5. f.* Quod si vero pubes cum impubere sponsalia contrahat, solus impubes potestere potest, non alter, est enim iudex contractus claudicans.

Obligatum) Revera hæc habet obligatio ex stipulatu, quæ tamen in eo invalidior est, quod Jure Civili potestentiam adnuerit.

Facile) Sc. per solam potestentiam. L. 1. C. de *Sponsal.*

Inviti) Tones admittunt inter invitos separationem, quodis probabiliter prævideri potest, infelicissimum futurum esse matrimonium. *Mev. P. 6. D. 228.* Si tamen unus malum appareat, hanc caribaeus iungit solet. vid. *Tr. de diss. spons. f. 2. §. 5. seqq.*

Non conjugantur) Quod si tamen præter consensum accesserit copula carnalis, iam inviti conjugantur, & si alter in ipso actu benedictionis præstatae negat, seilicet in uxorem ducere velle, responso ipsius negativa pro affirmativa haberi confertur. *Carpz. l. 1. d. 115 add. Mev. P. 3. dec. 783.*

Subsistit) Ergo ob solam copulam confessam nemo invitus formam jungendas, sed probandum primum, processisse sponsalia.

Juramento) Nisi tale quid supervenerit, de quo nunquam cogitavit iurans. Nam & juramentum intelligitur rebus sic stantibus.

Quon-

Quantum affinitatem) Sc. *visum* ex honestate publicis dependentem, Quod si *impus* ecclesiis, etiam *naturalem*,

defuratur) Hoc si nisi conditionem acceptaverit dicit, nam enim utriusque voluntate a contrarium diceretur hoc.

Prostitutione) Hæc enim si isto contraria, & hinc nihil operatur sic in casu, ubi sponsalia præteritum (nulu) præteritum, tunc omnino proestatio hoc operatur, ne formus ab concubum præterire possit matrimonium.

Separari) Quod si tamen amplexus cum præbere contraxerit sponsalia, illi gratiam præterire a conceditur, non huic.

desertit copula) Nemo enim ab obligatione semel legitime contracta improbo suo saltem se liberare potest. *vid. Tr. de des. sponsal. f. a. c. n. 2. segg.*

Reverditio) In quo de hoc casu prius sponsalia tracto pare præterenda sunt, quia beneficio sacerdotis accessit rei iurice, imo deceptus hic est ecclesiæ minister, qui ignorat sponsalia præterenda, quia ergo dicitur fidem ecclesiæ inuolvi deo aliam non posse, res recte quæritur præterere, præteritum cum beneficiis ex hoc efficacia non sit, ut sponsalia legitime contracta dissolvere possit. *Tr. de des. sponsal. f. a. c. 2. f. 1. segg. conf. Disp. de Possid. non melius, cap. 2. n. 6. segg. c. 10. X. de sponsal.*

Anterrioribus) Prius tamen sponsa de futuro sponsalibus debetur, nisi non conditiones sponsalibus resiste sit est.

de mora) Sed. quod non consummaverit matrimonium.

Alia gratia sponsa) Generaliter omne impedimentum dicitur sufficere ad dissolutionem, quod aiori conjugii resistit. *vid. c. quædammodum 23. X. de Sponsal.*

Ex justa causa) E. g. belli aut voluntate sponsa.

Quandocumque paratur) In quo de adhuc iurizurum locum esse potest, si quis sine causa a sponsalibus contractus diceretur. *vid. Mev. P. 1. de 41. Coston. P. 1. Resp. 10 n. 213.* Sola tamen recusatio contractu ad hoc non sufficit, nam qui libere sui uxor, nemini offert iurizurum, aut repudium sit cum expellente alioquin casus ignominiosus.

TIT. II. V. C. 4.

De

Ritu nuptiarum.

Nec *accidant sacerdotes*) Hæc nomen nuptiarum apud nos non merentur, sed pro concubinato reputantur. Exceptio tamen est in *Belgio*, ubi copulationes interdum coram Magistratu fiunt. vid. *Pagenstecher. m. m. 2. d. c. 1. p. 125. seqq.* Cum nam benedictio sacerdotalis sit meri juri positi, a Christo & Apostolo iniquam præcepta, mutari per consuetudinem vel statuta atque potest, præsertim quia matrimonium apud nos non est sacramentum.

Suædatur) Distinguendum hic est inter successionem, quatenus est ex *statuto*, & quatenus est ex *jure civili*. Ad illam liberi ejusmodi non admittuntur, cum moribus ad matrimonium requiratur benedictio sacerdotum, & illa omnia sacramenta jura statuta nullum effectum habere possint, ex qua ratione illi taliter nati ad Gensam Saxoniensem non admittuntur. *Legitimæ* vero casu libelli pro legitimis habendi sunt, & succedunt, cum omnia suffecerint, quæ de Jure Civili ad legitimam matrimonium requiruntur. conf. *Tr. d. S. A. J. D. 1. c. 26. §. 49. Et seq.*

Præpar. v. 2) Ut dicitur, quod & clandestine defunctio tunc habetur pro legitima, si utraque pars & respondet vi m. r. e. e.

Non legitimum) Tale est matrimonium *fideliu* sine consensu patris contractum.

Matrimonium) Coniunctio est matrimonium *definitum*. Hoc jure Civ. quidem sustinetur, sed non jure Canon. quia illi, qui extra Ecclesiam sunt, non participant de sacramentis. Ex hæc etiam Romani matrimonium Evangelicorum pro re sacra non reputant.

Et eorum simul) H. e. conjugium *fideliu* *definitum* contractum.

Sufficiat) *Putativum* matrimonium omnia habet effectum *veri* matrimonii, quamdiu de errore non constat. Conjecto vero errore mox ab invicem discedere debent. *L. 4. C. de iurp. nup.*

Solus consensus) Unus tamen per statum ad successionem conjugum exigitur, *Defunctus* & debet de *christianis*, ubi sufficit sola *chalam* consensus, citra conjugationem corporum. *Carpi. P. 3. C. 19. d. f. 4. Berlich. P. 3. C. 21. m. 14. Wesenb. d. 1. m. 1.* Hinc de leges Principum ad nuptias contrahendas nulli, *chalam* consensu solent nomine Principis.

Pro legitimatione) Habet hæc effectum citationis *edictalis* cum conjugatione *defuncti*, vid. *c. 1. §. 1. de clandestinis defunctis* modo tamen omnia citationes peractæ ad hæc requisitæ. *Brunnen. d. J. E. 1. c. 16. §. 4.* Hinc si hæc proclamatio in aliquorum potentiam non perveniat, nec pervenire facile poterit, ea quoque necesse non potest.

Indefinitum) Non quidem ex vi *confusus*, sed *indefinitum* dicitur. Dum enim indubitable voluit hoc vinculum.

Nec est legitimum) Unde etiam in se ad matrimonium substantiam non pertinent benedictio sacerdotum, quia tamen L.L. Ecclesiam non formam hanc praestant, unde forma hac non observata, alius maritus contrahere solet. Cum vero hac forma in iuri tantum barbara, patet iure humano contrarium tolli potest, exemplum in Belgio notatum ad *pr. h. t.*

Aliter privatur) Hoc non admittitur, nisi previa dispensatione *Confusio*, quoniam sine ratione, cum etiam institutionis sacramentum non sit, necessarium quoque non est, ut in templo expediat. Hinc nobiles quoque sibi, sine dispensatione, hoc jus arrogare solentur *Corpo. L. t. d. 144. n. 11.*

Non iustus) Quia lex pro forma requirit consensum vel potius iustum praesentem. Quoties autem ius pro forma requirit *confusum* praesentem, toties *indubitable* efficitur sua defensione.

Off. 1. §. 1.) Supponit & L. matrimonium formalis legitimum esse contrarium; quod potest in patre positum non turbandum per abiectionem filii ad alia loca, in viro marito.

Off. 1. §. 1.) Resp. loquere textus de iudicio mariti non de consensu, iudicium enim pro se fert consensum dicitur, quod quidem explere si quaerere, non autem sequi tenetur filius.

Si vero contrarium) Et ipse filius dicitur patre condece nolle, sed in dubitatione subsistit.

Judex excludit) Solum hoc in casu ad *Primum*, iniquam contrarium patrem iurata reuerti, ut ille vel ejus *Confusio* consensum patrem sine iusto causa iudicentium supplicet, per *L. 14. §. 1. t.*

Non capitur confusio) Causa tamen dissoluta filio *Confusio*, si illud id exegerit, aperte debet, quo iudicare possit, an sit iusta, vel non. *Brutium. d. §. 1. §. 1. t. 14. §. 1.* Sed cum causa illa in patre expressa sit sine occasione deus alium inferiorem, consilium est, ut illa *Confusio* clam exponat cum praesentatione, se munus inferendi non habere, & cum promissione silentii.

Ulti dicitur) Quia mater suspendetur matrimonio.

§. Dicitur requiritur) Jure *Davino* & *Canonico* eorum quidem consensum parentum necessarium, ne contrarium illi debeat latere, non vero, ut consensum non subdant unilaterale matrimonio. Et sic ad *bonum* pertinet, non ad *substantiam*. Patet ergo filio potest salvo matrimonio, non eam omne, quod novellum ius exigit, aliam sapientiam, sed eamque praevidet, nisi aliter in

Legis

Lege exprimitur, quod factum est in casu omissione sensus paterni §. *patris. Inst. de nup.*

Necessaria.) Scilicet necessitate, ut sine peccato non possit omitti.

Obst. Can.) Ad hoc textus respondere solent, particulam *factum* non excludere *obordina*, sed tantum opposita. Et hunc consensus contrahentium solus opponitur conjunctioni corporum, non consensui parentum.

Adversus.) Imo etiam patre vivo. Parentibus tamen dissidentibus potior adhuc causa patris censetur.

Vid. tamen Corp.) Satis hic, quod matrimonium et haec consensus parentum contrarium, cui copula carnalis accessit, non sit dissolvendum. Quod tamen in terris nostris ob edictum de anno 1694. d. 17. Dec. non procedit. *Vid. Tr. de diffens. sponsal. in append.*

Fili emancipati.) Jure Civ. negativa certa est, cum solutum sit vinculum potestatis: sed hodie attenditur vinculum reverentiae, quod adhuc saluum est.

Erroneus.) Quia quid impedit obligationem ex contractu, hoc etiam impedit obligationem matrimonialem. Vel Quodcumque impedit consensum, illud impedit quoque sponsalia.

Sed ager.) Debet hermaphroditus prius inspectionem corporis admittere, ut plene constet, quanam sexus in eo praevaleat, alias ne ipse quidem juramento creditur. *vid. J. S. Disp. 1, c. 1 n. 61.*

Multis populis.) Immo adhuc hodie in Turcia non solum apud Turcos obtinet, sed et Judeos ibi degentes. Apud nos tamen Judaei ex non permittuntur, cum in matrimonialibus vivere debeant L.L. Christianorum. *vid. L. 4. c. 6. C. de Judaic.*

Contraria est.) Si Polygamia est contra Jus Naturae, illud scire quod contra Jus Naturae, peccatum mortale involvit, id vero, qui in peccato mortali vivit, Spiritum Sanctum expellit, et ita extra statum gratiae divinae vivit, sequitur exinde, omnem illum, qui plures uxores habens decessit, aeternae mortis reum esse, quia scilicet in hoc mortali peccato sine ipsius agnitione decessit. Jam autem Patriarchae, qui omnes in Polygamia vixerunt, contra jus naturae peccasse, nemo fortassis asseret. Nec ratio a prima institutione defuncta mox prohibitionem Juris Naturae indicat, Christus enim Matth. XXII. ad eam provocans, contra divortium hoc argumentum urit, non contra Polygamiam. *conf. Hopp. ad §. 7. J. d. Nupt. pag. 100. seqq.*

Jurata.) Supponendum est, si postea videtur, quod se continere non possit juramentum enim non debet esse vinculum iniquitatis. h. e. non debet occasionem peccandi suppeditare. Tunc enim melius est mubere, quam urit.

Mariana) De non transiendo ad alia vota, aut relinquendo in casum controversiarum legem. Et sic maritus non quidem potest impellere secundam vota quatinus, licet tamen in istam casum adire potest.

Pro non adp[re]s) Cap[itu]l[um] ergo leg[itur] uirgo, & nuptias adhaerens contrahit, prout enim nuptia non tantum in uirgine sed & in iuvene leuocibiles sunt, Gay cuncta uide. Disq. d. Jure Prout, 1. membr. 4. n. 41. seqq.

Jure Canonico) Hoc nullum reusquis secundis iuribus praefertur, modo cum-
 licet fortiter ex prioribus iuribus non esse gravatum, interea notabile est, quod Apo-
 stolicus Cae. p. v. ff. dicit, mortuo iuribus iuribus cum ven. sed non quando
 vellet.

Me loquas! Quais razões, que vicham astringunt, as marcos cessam, revo-
luta scil. & turbato linguam. In Saxonia nomen quoddam ante spicuum me-
ritu est peritissimum.

Exposition de la loi) Quelque chose de positif, à l'égard des faits, il y a une autre loi.

(p. 146v) *Sicut quidem favore digni hunc ipse statum adiungimus non
dum gaudent, secus tamen cum in contractis, cum hi ne quidem tolerandi in Republ.*

SUPERSTITION, Sci. extra culpam manet aliquid si hoc ex venere illicque tale
De H. INCONTINENTIA.

invalensibus) Scirene propius non impedit, si alius eorum defectus non
esset.

(in *revelations*) Erit Juxta eo confictus, quod libet inde non non sint in
domum potestatis sed potius in domum, quibus scribitur : hinc domus quoque
in qua est, de non parietibus domum.

[illegible]

Spiritus domini Et tuce vobis restitui, quia Pontifici et multis pastores non adjuvant, ne libertas matrimoniorum impediatur, sed prohibitionem huius matrimoniorum apud nos sublevari vultis, quomodo plures adulterantes testes in baptismo, cum plurimum prebitis infans Deo curam esse.

Abuse (continued) la maritonnalibon exdora prohibenda ratio est in futuro
gravidis & gestantis, qua iudicia ex aliquo parente adesse commotionem in-
ducunt.

Legitimi tantum) Ubi tamen locus dispensationi, cum impedimentum sit mere civile.

Non refutatur) Si supponamus prohibitionem esse juris divini moralis, si quis, factus vel forens filium duxerit, (quamvis hoc nomine tenus in sacris non interdiciamus. vid. Struv. *Ex.* 19. 16. 18. Richter. *dec.* 11. n. 7. *legg.* matrimonium hoc omnino erit annullandum. Cuiusque enim matrimonii jus divinum resistit ab iniuria, illi enim resistit ex pacto, quod si non rescinderetur, conjuges in perpetuo incestu, & sic peccato coniuncto viverent. vid. Bonnen. d. 3. *El.* 1. 4. 16 § 27.

Linea inequalis) In *Marchia* adhuc prohibitus gradus tertius lineae equalis & quartus demum permittitur. Hopp. *ad J. d. Computat. Grad.* §. 12. Per Edictum tamen novissimum Brandenburgicum etiam in tertio gradu linea equalis permittitur.

Non obviat) Non saltem quoad suam personam, sed etiam quod in privatorum nuptias dispensare possint, Quousque enim non resistit jus divinum, eoque dispensare licet. Sed quod Principes quoad suam personam attinet, Evangelici ad leges Papales non astringuntur, sed quoad Principes Pontificios aliud obtinere consistit, qui dispensationem a Pontifice petere necesse habent. An vero id speratur inter privatos in uno territorio impetrari alibi etiam valeat? vid. Tr. de *Dispens. Specif. Sect.* 1 § 46

In gradu affinitatis) Quia per matrimonium persona hac in unitatem carnis transivit cum altera, & sic pro eadem persona reputatur.

Affinitate legitima) Per illicitum concubitum contracta, nam juxta assertum Apostoli etiam qui cum meretrice se jungit, cum eadem una caro fit.

Imperfecta) Ubi sola dispensatio intercessit.

Locum habet) Modo praecedat iuramentum purgatorium, quod copula carnalis cum prioris sponsa nondum intercesserit.

Lineam rectam) H. e. ubi adest respectus parentela, ut in privigni vidus.

Extra Ecclesiam) H. e. matrimonium non ratum.

Vid. tamen Corp.) Qui tamen cum Judae se commiserit non poena adulterii, sed extraordinaria tantum punitur.

Non observatur) Sc. quoad tres illas religiones per instrumentum pacis approbatae, quae hae eadem libertate gaudent. vid. *J. P. art.* 1 § 15

(non papalis) Videtur cessare datum per nuptias, cum hae inducunt communionem bonorum? Resp. potest maritus bonis labi & tunc ignorat uxor, quantum ex bonis repetere debeat. vid. Tr. de *Disp. Specif. Sect.* 1 § 66.

Refutatur) Sc. quadriennium ab adepta maiestate,

Abusum) Ex desideratis capis in favorem eius octavo folio potius capere.
Lex) Exemplum est *Hamburgi*, ubi anno 1774. d. 1. *Ollsh. Jus Civile* speciali edicto repetitur.

Lepra) Ob metum contagii & propagationis in liberos. Quorundam etiam perniciem morbus Gallicus, immo etiam maribus cohabitationem impediens. *Brunn. ad L. 6 § de divor. & repud. n. 8.*

Communio utriusque corporum) Ad quam uxor cogi potest, licet continentiam voverit, et ad XXXIII. c. voverit eam non obligat in alioquin preiudicium. Quod si tamen extreme refractaria sit, maritus ab ipso tanquam defensor coactus potest petere divorcium. *vid. d. Tr. de lib. § 11.*

Constitutio cohabitatio) Scilicet quoad usum, non quoad proprietatem. Unde proprie non est honorum consensus inter conjuges, nisi ubi statuta hoc receperint, v. gr. *Labor & Hamburgi*.

Potestas) Quam tamen *tu alleg. Nov. 17* tantum dicitur, quod maritus uxorem suam regat, vel *suppliciter* excipere non debet extra casus, quibus iure Romano locus fuit divorcio, unde *alapa* non magis probanda videtur. *vid. Disp. de Alapa, c. 2. n. 6. seqq.*

Uter utero Carpa) Alios ex iustis causis maritus uxorem custodire, imo et in vincula constringere, & in carcere detinere potest.

Uxor) Scilicet quoad mores.

Cura) Hanc si maritus medicum agrosque parari non alibi habet, vel debet aliter eadem donare, successione privatur. *Tr. d. §. d. J. Disp. 12. c. 8 § 11. seqq.*

Sepulchrum uxoris) Ex dote etiam sepelenda uxor. *L. 22 § d. de leg. & fidei. fidei.* Quod si dote non habet, a parente sepelienda. Si nec hoc solus, in subsidium tenetur maritus. *vid. L. 22. §. de uxor.*

Opera) Pro condicione tamen mariti. Ad operas vulgares eas non obligat, si tamen ipse eas praestaret, nisi quatenus sunt mariti, ad evadendum mariti facti suspitionem. *L. 51 §. de donat. inter Vir & Ux.*

Supervenerit) H. e. si in loco uxorem sua subsidia continere habere nequeat, et alibi honeste se offerre condico, *Duo de Resp. interveniendi*, etiam tamen promissio intelligitur rebus sic stantibus. *c. L. 12.*

Caritas) Respicendum hic ad rationem concordes & iustitiam uxoris liberosque. Sic enim hac deficiente, uxor maritus frequenter, concedendum ipsi uxori, ut remaneat in pristino loco. *add. Tr. de Disp. sponsal. de lib. §. 12.*

Profunditas) Reverti maritum contraxit affectu. *L. 24 §. 2. §. de Probat. Quis*

Quia huic propriam turpitudinem alleganti non credatur in prejudicium liberorum, bene tamen in prejudicium sui ipsius.

Sententia declaratoria) H. e. non possunt ipsi discedere proprio motu, sed declaratio Consilii opus est.

Cedat) Et metus per subsequentem copulam non fuerit purgatus, Nisi etiam ad ipsam copulam metu soluta forma, hac enim omnia sunt nulla.

Efficitur) Talis enim uxor marito non acquirit, & liberi non sunt in potestate patris, sed matrem sequuntur, undeque sub dominum illius, in cuius potestate mater est, rediguntur.

Pro videretur) De Jure Canonico hic error non vitiat. c. un. XXIX. t. 1. 25. pr. X de Jurejur. Ex Jure Civili nihil hoc in casu decum, conceditur tamen divorcium per Nov. Leon. 9. quam Novellam in *Praxi* sequimur, ratio hujus nullitatis consistit in manifesto dolo, qui hic subest, dum se pro virgine publice gessit. vid. Præcognit. Jur. t. 4. §. 3. maxime cum jus *divinum* consentiat. Deut. XXII. 21. Quid autem sciendum de adfectione conditionis, *Ducam te, si virginem invenero*: dictum est in Disp. de Curiositate c. 4. n. 11.

Ex errore vulgi) Si sc. forma illa liberaliter vixerit, & ita apud omnes male sodiat.

Bona fortuna) Etiam si forma divitem se metuendo juvenem ad ibendum matrimonium induxerit. vid. Ziegler. ad Lancellot. Instit. Jur. Canon. l. 2. t. 12. §. 3. voc. *qualitatis vel fortune*. Nisi tamen per modum *conditum* de certa quantitate bonorum pactus sit sponsus. vid. Dn. Hopp. ad pr. §. de Nupt. De jure statuario *Hamburgensi* specis est, quod ob errorem *fortune* sponsaliorum rescissio concedatur, modo fiat ante copulam carnalem & sacerdotalem. *Hamburg. Statuti*. P. 2. tit. 11. artic. 7.

Uxorem ducere) Sed an pactum comissorium admittitur, si intra tantum tempus quo non fuerit soluta, matrimonium debere esse nullum? *Resp.* Admittit hoc in *sponsalibus*, non in *nuptiis*, hac enim semel consummata non sunt retractanda; imputet enim sibi, quod ipsum matrimonium pædictum non distulerit, consummando etiam nuptias renuntiatio videtur conditioni.

TIT. III. V. C. 12.

De

jure dotium.

Quod

Quod est *pus*?) Sive dotumque *stiale*, omnes effectus veri dotum continent, nisi quatenus L.L. his an bonis immobilibus hac restrictum per auctoritatem *Alarici*.

Putativa) Hac talis dicitur interea matrimonii, si de hoc putati rati sit, vel *mutui* utriusque concubitus auctor, quod maritus forte exstiterit, sibi hanc rem in dotem datam esse.

Propria) Dos tamca putativa eadem privilegia habet, quae dos veri, praesertim quando de impeditamento matrimonii non constat.

Et iam propria dos non est) Insuper actio iam competet ad illam dotem promissam exsolvendam, utrum & hypotheca totius competat in bonis promissoria. *L. h. C. de dot. promiss.* Ergo in effectu dos promissa utique dos est.

In soluta) Ex hunc maritus dotem hanc promissam potest lucratur, quatenus illata.

Fictio) Appellatur etiam dos *confessata*, quae sic, nondum est soluta, ipse maritus maritus eam se accepisse ac scriptura fecerit.

Alunde veni) V. gr. a matre vel ab extraneo aliquo. Differrentia tamen inter dotem profecticiam & adventiciam in eo consistebat, quod illa maritus uxore regulariter ad patrem revertebatur viventem, hac vero manebat apud maritum. *L. h. p. ff. d. 1.*

Renovetur) Praesumitur inde uxor eandem dotem secundo marito similiter, quam antea priori. *Brassen. Cons. 3. Dec. 11. in filia mea minoris eandem dotem petendere possint, quam accepit foris nato maior.* *Mey. P. 2. Dec. 118.*

Paraphernalia) Necessum ergo erit, ut uxor bonis marito offerre expresse addat, se hanc in *dotale* eandem offerre. Quomodoque de uxor causa esse debet, ne contraria sit querenda, *deff. sic item 3000 Q. de re ingratu d. 1.* sed addatur, *q. d. de re ingratu* vid. *C. C. 300. d. 1. c. 1. §. d.* item *dotale* esse non est qualitas naturalis, sed adjectiva, quae cum in facto consistat, non praesumitur, sed est probanda. *Gul. lib. 3. Q. ff. §. 2. n. 21.* Huius rei vero hac effectus est, ut si forte contraria creditoris reliquerit maritus, uxor pure praestanda eo certius ratione omnium aliorum quodere possit. vid. *L. affluens 12 C. qui pot. in pignus.*

Q. ff. C.) Ob h. l. *ff.* reverentem patre consuetam *sententiam*, etiam emancipatum esse docendam, cum expresse in *p. l. de emancipato* agitur, & generaliter subiungitur *omninoque patrem esse dotare liberum.* Ad textum pro Auctore allegatum respondit *Zach. d. 1. n. 3.* Aliud si pater filiam emancipatum formaliter doteverit, vel in ipso emancipationis actu eam huiusmodi *sententiam*

potest filiae assignaverit; quod fieri solet jure Lubecensi, da die Kinder völig ab
gehenden werden.

Propria bona) Verius exultimo contrarium, etiam filiam divitem dotem tam
esse, propter generalitatem *L. fin. de dot. promiss.* ubi casus est de filia, quae habet
propria bona. Nec valet argumentum ab alimentis, quae filiae divitis non deservit
per *L. § 7 ff. de cognosc. § alend. liber* quia dos non ob necessitatem taci-
tus, sed de ob commoditatem datur. *Disp. d. Jura mariti in bonis uxoris, c. 1, §. 22.*
Pagenstecher. h. l. man. 1. Sectum. 67. p. 72.

Libera data) Causa exheredationis est etiam causa privationis dotis, quia si
legimus ad dotem valet argumentum, Immo de alimentorum, *alimetus* sc. non
matris suum.

Heretica) H. e. Damnae religionis in Imperio.

Conditionem) Vel etiam pater mortuus, sui vivus quidem, sed dotem dare
noluerit.

Acquirere) In omnibus negotiis, quae dominium transferunt, concurrat
necesse est affectus ex utraque parte contrahentium, alias si alius hic, alius illic
sentiat, producere ad effectum non potest. *vid. Brunnem. ad c. 1 § 5 n. 1.*

Contractum reale) Quia obligatio perfecta jam ante traditionem adeit ex
sola dote promissione, quae expropter dicitur pactum legitimum. *vid. L. h. C. d.*
Dot. promiss. At ut in contractibus realibus, e. gr. mutuo & commodato, ubi ex
promissione nulla obligatio.

Obligatio) Sed ut inde commodius onera matrimonii ferre possit. *vid. L. pro*
curator. c. 6 C. de Jure Dot.

Ex stipulari) Singulari est, quod stipulatio de restituenda dote semper in-
tervenire praesumatur, ut si revera non intervenierit, quod secus in dote pretenda,
vid. §. 19 ff. de alien.

Pater) Sed hic vice versa filium cum uxore alere debetatur, quod hoc casus
sit, cum per nuptias & separationem oeconomia emancipetur filius.

Datur in dotem) Quicquid alterius potest, potest etiam in dotem dari, quia
dotis datus est species alienationis.

Corporalis) Regnum si patrimoniale sit, quantum ad commoda in dotem
quidem dari potest, non quantum ad Jura Imperii, quia hoc Regni cohaeret.
Exemplum in Anglia.

Pertinet) Quo casu tamen non valet pactum de lucranda dote, cum viriliter
seculi tamen concessi videantur ad idem vita. Nisi domus seu feudum expresse con-
fessio sit, nam nec feuda formata in maritum transferri possunt sine concessio
domi-

domina. Aliud si fraudem sit matrimonium & simul alienabile, quale exemplum est in Archid. Doctri. Audria, hoc per nuptias transferri potest.

Res aliena) Accedente enim b. si le, facultatem *infragis*—di consequitur maritus, & si hanc res evincatur a domino superveniente praeiudicium dotis ad evulsionem tenetur. vid. C. C. *de ff* 3. c. 8. §. 12.

Reservatur) N si tamen clerico reservata uxori, in soluto matrimonio fundum dot. lem huc pretium repetere velit, quae optima cautela est pro sponsa.

Inventa) Determinatum puto: Si *pater* simpliciter dotem promittit, valere hunc promissionem, cum dot hanc determinanda pro modo facultatum patris matris, Si *aliter* promittit, si e quantitate, non aliter subsistit, nisi expresse in arbitrium boni viri collata determinatione.

Omnis bona) Sed si filiam & minorannem ad hoc esse dicat, habet restitutionem in integrum, majorem vero ex aequo & bono succedatur. L. 1. C. *si adversus dot.*

Dote potest) Ceteras tamen sponsas non omnia sponsa bona in dotem assidue, scilicet etiam ita per res singulas dotis quantitas augetur. Aequi vero quo major dot, eo major gravamen sponsi bonis inferat, cum postea pro quantitate dotis restituendam dotatio sit. vid. C. C. *de ff* 1. c. 8. §. 1.

Dignitate mariti) Ergo majorem dotem dare potest filia secunda, quam dignior nupt, quia talis maritus pro dignitate sua plus impendere debet in familia.

Obj. 75) Generaliter distinguendum inter dominium *naturale & civile* : N sed uxoria manet, sed quoniam interius consistat matrimonio, Civile vero dominium sive exercitum maris est, cui tamen speciem interdicti fundi dotale immittunt alienatio. conf. Hopp *ad p* 3 *Quod alien. Nr. vel non.*

Irrevocabiliter) Si *cl.* *quantitas* in dotem data, sic cum non eadem species, sed eadem speciem quantitas remaneat in restitutione, vel etiam tunc dos irrevocabilis est, si de locanda dote pactum adjectum.

Inventum) Dominium dotale pactum restringi & ampliari potest. Ergo vel plus vel minus *post* nuptias in re dotis habere potest, prout sc. pactum dominium contraxerunt.

Uxoris aequitas) H. e. Thesaurus accedat doti, ita ut usum inde constant matrimonium percipiat maritus, matrimonio vero soluto, fortiter restituat, quod si tunc maritus ipse uxorem alienam esset, non deneganda ipsi foret dupliis pars.

Item dotalem) *dotalem* sc. aut *officium* *dotum*.

In bona fide) H. e. Modo maritus ignorans, in prejudicium creditoris illam dotem esse constitutam. Si enim sciverat, est et mala fide, & sic datur repetitio.

Non sit dotalis) Quia pecunia dotes pleno jure transit in maritum d. L. 11. Nisi contritus uxoris pecunia in certam rem impendatur. L. 14. ff. d. e. nec maritus sit solvens de & aliter uxori ratione dote locuti non possit. Bachov. c. 1.

Non possit remitti) Culpam leviorem remitti posse patet, non culpam latam, ne si ut mulier sit insolens. Quid vero tunc jura, si uxor cum marito dotes prodigat? maritus adhuc obligatur ad dotem restituendam, qui sibi imparet, quod non melius res dotalis administraverit, & uxoris prodigatam restituat.

Quantitas) Hic transferretur dominium, & sic mariti periculum.

Ubi. d. p.) Non video argumentum contrarium ex his textibus, cum hic tantum dicatur, quod donum sit periculum rei. Idem verum in dote. Nam periculum inestimariorum periculo maritus uxoris, usufructuarius est mariti, quia sic in hunc periculum translatum donum erit.

Ustionata) Si *ustionata*, solum culpam leviorem praestitit maritus, periculum vero maritus uxoris. Si *ustionata*, periculum est mariti.

Taxatione) H. e. Si uxoris tantum hoc sine adjuncta, ut consistit de futuro deterioracione.

Sponsalitia largitas) Sponsalitia largitas per Nov. 119. in contrarium expressum quidem relata, sed revera ibi nihil aliud dicitur, quam ipsam *donationem* propter nuptias. vid. *supr.* p. 674. *ut. ad amorem constitutum.*

In compensationem) Ergo dotalitum hoc dotem pecuniam absorbet. Unde si uxor dotalitum ad dies vias geruit, heredes ejus ex dote nihil repetere possunt. Communiatur vero dotalitum tantum constituitur a nobilibus, potest tamen, si expresse per pactum promittatur, etiam constitui inter ignobiles. Carp. p. 2. c. 42. d. 2. *num.* 1.

Pretium virginittatis) Nihil autem interest in juvenis virginittatis florem decerpas, an viduas, sed uterque hoc dono dotalium compensare potest. *Ubi. ad Eberbach Gemel. Primar. cap. 18. §. 1.*

Reperitio) Haec sunt, quae ipse mulier sibi reservat, ut pro arbitrio de eis disponat.

Parvitas) Inde a dote ad piam causam valet argumentum, & vice versa. Idem a dote ad solamen famulor argumentum frequens & utile. Everhard. de Top. Leg. loc. 71.

Restitutio) H. e. Non valet renunciatio, ut uxor superfluo repetat dotes,

qua sic serie indoluit. Prefatur blasphemiam mortis ad hanc renunciationem
adula, ita minus valet renunciatio, ne uxor premortui heredes cum repetant
dilectam.

TIT. IV. V. C. 14.

D

Pactis dotalibus.

U *enique declarata*) Hinc non opus est (scilicet prout, si per testes probari possit quia
capit. docetis non venturam sapere, quousque pertinet Germanorum vox etc. *Ex*
M. 1719 q. memoria tamen causa talis pacis in scripturam redigentes. vid. C. C.
de d. 1. § 2. 6. 2.

(Da*) Non tamen quasi duo testes hic necessarij, cum pacta conjugum inter
veros etiam per solam scripturam subsistant. Ergo quando vulgo dixerit in
pactis duos, non, per modum cujuslibet, hic confectis, requiri duos testes, hoc intelligen-
dum est, nisi scriptura super his pactis confecta.

Utrum uelut tactus) Ex quibus uero uerbis cognosci possit, an per modum
pacti, an per modum uelut tactus uelut tactus; uariant, v. C. 6-5 i. c. 1 § 21, f.

Quintus temp. et. Uxor enim, cum dominum nomen retinet, a docto, juxta proficendi quoque retinet. Unde etiam inquitur, uxorem confutante marito pacta deserta ante convicia mutare se ad concedere potest.

Minerarias) Immo in paucis locis solum sufficit, si modo pars eadem sub-
scripta, uti sine subditum non acciderit. I. 2. l. *de jact. contriv.*

In Titulum. Hoc tunc contingit, si pactum interius, ut quovis potueris promoveatur, dos tamen spū etiam heredes permanere debeat, sed dicitur in *est L. n.* publice interesse, ut non iure doctam habeamus, quo maxime consequens fuit, si per contractum flatus libere unileatur.

Ex populat.) Quæ hoc casu obtinet, etiam si nuda stipulatio intercesserit, fingatur enim favore doti interpretari. §. 20. 7. de acq. i. i. ubi Hopp. p. 416.

Uxor f're confirmat Hoc non ita intellegendum, quasi uxor in eadem morte patri nequeat de dote restituenda, sed quod si non confluxerit, aduocato praescriptis verbiis expressis nequeat, quia non intet Jere censetur morte in maritu. Iustitiam eveniente morte salua ipsi alio c'f' c'f' f'pulari.

(constrata) *Quicquid iustitiae traheam et ad quoque virtus patris detulit;*
in specie vero supervenientia libertorum haec enim patris excludit a legatima non pos-
sunt. vel Ti. de S. A. T. Hoff. §. c. 1. §. 42.

Ultima voluntatis) Uti enim testamentum reciprocum pro lubito mutari potest, etiam in vivo alteri conjugis, ita pariter pacta per modum ultime voluntatis concepta.

TIT. V. C. 22.

2

Fundo dotali.

Ius Commune) H. e. contra libertatem illam communem, quae aliis cuique do-
mino competat.

Servus potest. Ergo res pretiosius mobiles vendere potest manum, etiam in-
vita uxore, nullis enim fructus sine alienatione inde percipit. Quodsi autem re
sine venditione frui nequit maritus, tamen a consilio sibi concessa, quia fructus ipsi
debentur propter onera manum. l. 20. c. de Jar. Det. modo reverts sunt in
docenda, nec uxor sine dispositione illas relevat, sic enim mos est. Item
si item Simul de ba sed bona recepta pertinet, in quibus nihil jura mar-
itus habet.

Nam est) Sed tantum usufructuarius; Alienare ergo res illas nequa maritus, bene tamen uxor, consensiente matre.

§ 4) Hec L. restringenda ad casum, ubi uxoris *resensu* pecunia dotalis in curam pradii impendit, tunc enim revera qualitatem dotalem assumit.

Celestina dicit) Si tamen inter uos pax fuerit inchoata, currite quoque
constante matrimonio.

* *Ne statim*) Huc referri potest casus, si res ob publicam utilitatem vendenda, e.g. ob exstrukcionem fo. talia.

Maliterni) Quia sic cessat laesio.

Marius: Hoc casu tamen transiit cum eodem onere, ut sc. res de se sit inuent, ac si inuenti quesset, sed reformatione summa obnoxia, quatenus per ipsa domus contrarium non dispositum.

Consequenter) Alias quidem, quod ab initio visuosum, ex possessione non con-
valefcit, luminari tamen, nisi nova causa superveniat, quæ actum per se sustinere
possit, quæsi causa hoc casu est Lumen ipsum plenarie superveniens.

Item vbi dicitur et v. gr. Si in potestate dotalem vel testamenti uxoris fundum dotalem ad ipsam perveniat, sic enim propter nam factum unpugnare nequit.

Arzula (rubens) fume) Quamvis ergo lacerata intercellis post biennium facta
maximè obliquet. vul. Juss. l. 12. C. ad S. t. f. ubi, & meras confirmatio praei

per donationem propter nuptias obligari substat. *ck. Nov. 62.* docet tamen pendendum speciatim exceperim, nisi tamen juri suo jurato renuncias verum. *Bruno. ad l. 1. ff. d. l. n. 6.* Moribus vero Saxonici alienatio subditur, si uxor in iudicio, interveniente causa cognitione & decreto magistratus, eam consensu caritatis in alienationem confecerit. *Serv. d. n. 10. Tab. 2.*

LIB. XXIV. TIT. I, V. C. 16.

De

Donationibus inter virum & uxorem.

Ad *Rechts.*) Hic observandam donationem hanc, si a vivo marito non impetratur, sustineri. Ut licet tamen viri nunc se quam maxime edent, si uxore mortuo maritus eius heres esse velit, sed omnia illata retinere velit, hac dote potest maritus, uxor nihil inest ei, quam ego hac offero, reliqua, quae ipsi a me donata, repeto. Sed generalis cautela pro uxore est, ut pactis dotalibus etiam in futurum potestas donandi inferatur.

Uxoribus) Ne motuo amore se bonis spoliens. add. *Disp. de Creditore uxoris, c. 4 §. 9.*

Pro qua) Sic locer genero non donat, nec frater fratris, quia per has potestas videntur donare ipsi conjuges. *Serv. d. n. 10 Tab. 24.*

Die nuptiarum) Contrarium hic puto verum, quia eo tempore iure Romano jam tum nuptiae adfunt. Ex iure vero Romano assumitur hac donatio. *vid. Serv. d. l. n. 1* tamen moribus speciale donationis genus probatum, quorum pertinet *die Morgengabe* de hac vero inter cives rariis bene solet: inter nobiles autem frequentior est, non quidem ut statim altero post nuptiarum die detur novae uxori, sed plerumque et in pactis dotalibus hac morgengabe ut promittitur uxori, ut post mortem mariti loco illius certam pecuniam sum eam accipere debeat. Sed si a marito vivo hac donatio facta non est, ab heredibus eam peti non potest. *Reberz. in Inst. Jur. Publ. lib. 1. Tit. 22. §. 10. add. C. C. Soli p. c. §. 41.*

Mortui causa donationis) Mortui causa donatio inter conjuges permittitur, quia ex hac nulla lesio, cum quoties sit revocabilis, quod secus in donatione inter vivos. Requiritur tamen, ut maritus rem alienam donans sit in bona fide, nam alias fortum evenerunt.

Alienar) Regula hac utitur *Quotiesque donatio inter vivos non potest perierit, aut acceptum dotalium, illa permittitur inter conjuges.*

Non-

Nondum acquisita) Quia non acquirere, non est alienare. *L. d. f. quæ in fraud. cred.* immo nec renunciare juri acquirendo sit pauperior.

(conjugis) V. gr. si decessat filius communis, qui aliunde bona habebat, & maritus hujus hereditatem in gratiam uxoris repudiet, hoc sustinetur.

Alius contractus) Modo non fiat in fraudem, & morte concurret donatio, quod vere fit in venditione gerardæ Saxonice, ubi uxor marito gerardam villori pretio vendit, & postea pecuniam ipsi donat, quod sine de jure Civili non subistit, moribus tamen Saxon. sustinetur.

Nulla) Quia lex huic donationi resistit: Nullitas tamen hæc non est absoluta, sed in favorem donantis, si hic revocare velit.

Expressæ) Per schedulam quendam contrariam.

Oppignorando) Per alleg. Nov. hoc mutatum, ita ut per solum oppignorationem non videatur revocata, nisi plane alienata fuerit. *Pagendorfer. d. l. manup. i. Sicilim. 6p. p. 72. c. 7p.*

Suum totum) Cujus effectus hic est, ut etiam fructus interim perceptos suos faciat donatarius.

Infirmatio) Quod si tamen maritus moriturus hanc donationem expressè confirmet in presentia 5 testium, sustinebitur ut donatio mortis causa citra infirmationem.

Die Nativitatis Christi) Modo non nimium donetur, & fructus abfit, inde ex qualitate personarum donatum illud determinandum, an scil. divites fuerint, an non.

Coram iudice) Ut revocetur presentia inductionis ad hanc donationem.

TIT. II. V. C. 17.24.

166

Divortii & repudiis.

Maritus) Etsi enim quoad illum, qui in Turcia captus est, nam ille apud nos servus non est, & novæ nuptiæ non permittuntur, nisi de morte captivi constiterit, vid. *Disp. de Desertione Conjugum multatosa. assert. 14. c. 19.*

Repudiatio) Hoc de personis desponsatis docetur.

Magisterium) Sc. Eccl. subest.

Permutat jura (in) Improbatur Jus Canonicum *c. 18. X. d. 1.* scil. hoc effectus, ut vinculum tollatur, seu ad novas nuptias transire liceat, quæ sententia tamen expressè

preſe refringatur aſſertio Chriſti Matth. 19. 9. ubi dicitur Quicumque divor-
tetur ab uxore, & ſuam aliam, non ob adulterium, ſed mercedem, ergo ſi ob adul-
terium eam duxit, non meretur. vid. Tr. de Div. Spouſ. Selli. 6. §. 2.

Utrum par) Hoc dicitur de uxore ſua & gratia.

Causa eſt) Nimirum dupliciter ut eam ne adulterio agere liceat, etiam male-
re ad potum inſignem, & de hinc ad eam ſeparationem, utriusque de dona-
tione propter ſupradictam actionem, & hoc ſufficienter præſumimus arguere, cap. 2.
d. 2. præſum.

Pal. tamem) In hoc reus continetur latuitio, uſi curia iudice ſeculari
de adulterio ad potum agatur, ubi procurator non advenit, quia causa criminalis.

Adulterium) Notandum eſt, quod vox *crimen*, que apud Mathematicos
dicitur, non tantum adulterium, ſed omnia impuritates denotet, de hinc non
ſemper ad condemnationem adulterium reſpicitur tum. vid. Tr. de Div. Spouſ. Selli. 1.
§. 1. Proinde etiam hoc ſub adulterio ſonans de concubitu etiam licito compre-
henditur, ut ſic caſus, quando ob gratiam Principis vel aliam juriſſim causam adim-
pnetur ultimum ſupplicio non afficitur. Causa. p. 6. 1. 2. d. 4.

Pra. poſſa) Hoc caſus etiam nulla uxoris culpa vel doloſi adeſt. Verum an
ſponſa ob hanc causam repulſam poſſit, contra vertitur? *ſponſam* veriorum
pato, ſi ſponſus perſuaſionibus maliciæ ſequatur, ut eam poſum in uxorem ducit.
Quare eam in ſponſalibus tale quid ſupervenerit, quod, ſi ab uxore adſerſet, conſen-
ſum ſponſalium inqueſciſſet, tunc adulterioſum reputatur. conf. c. quædam hanc
25. l. de Porceo

Credere) Quis ſic ceſſat doloſi, nando cum poſta errata causa ſubſiſt.

Compenſare) Sc. quod interſiſſe et de, non vero publicum. conf. l. Pro
29. §. ſolus matrem.

Probari) V. gr. ſi deſervierit uxorem, que in corporaliſſim peccet, vel alios
adulterium, & ea uxorem proſtituerit.

Offi. Matth. 19) Communiter hoc locus non conciliatur, quod hoc ſalvator
loquitur de ſervato divorcium, Apoſtoli vero 1. Cor. VII. de potestate, Deſer-
tu enim comper non facit divorcium, ſed potius ex malicia deſertionis, & quamvis
Apoſtoli d. l. loquitur de in ſole, actione & ille indiſſim dicit potius, qui ſuam
potestatem violat, vid. d. Tr. de d. 6. §. 16.

Posſe ſe maritare) Male aliquoties de deſertione malicioſa conſider, quod ſi
quid illuc dubium, an ſolentia eius malicioſa, duntaxat exſpectanda, Sic-
tuſi conſidero, ubi de malicia deſertionis manifeſta conſtat, iudex pro arbitrio ſuo
ſervatorum ſervitorem ſtatere poſſit.

Adulterio

Matuo diffensu) Nec obstat *Nov. 140.* ubi contrarium clare habetur; Novella enim haec non est Justiniani, sed Iustini Imperatoris, nec unquam usque recepta.

Societas) Alia ratio est, si plane insidiae vitae struuntur, ubi locus est divorcio totis; quae enim major injuria esse possit uxoris in maritum, quam si vitam tollere velit? vid. *Tr. de Diffens. Spensal. Sect. 5. §. 9.*

Furere) Scilicet superveniente.

Declarare nullum) Pertinet huc casus, si quis *deformatam* pro virgine doceat; si *dolus* insignis causam dedere, si *impotentia* naturalis adsit. &c. vid. *Diss. de Matrimonii Nullitate* 1 & 6, seqq.

Post annum) Ut scilicet constet, an non iterum gerat ex priori marito.

Migrare) Ad tollendum scandalum: Unde etiam minus soleamus tales rapinae consummari solent. *Carpx. c. 1.*

Innocentem) Ne a nocente aut similia delicta incidentur.

TIT. III. V. C. 18.

De

Solutio matrimonii, quemadmodum dos
petatur.

Ad Rubricam) Ad hanc causam ex professo amplissime scripsit *Petrus Barbosa*, ubi fere omnes juris controversiae occurrunt, & cum hoc titulo incipit digestum in Curatorem.

Ex stipulatis) Quae intervenisse praesumitur, idque observare dos. *§. 29. §. de Affion.*

Res traditionem) Si dos in certa specie adhuc extante consistat, quantitas enim non vindicatur.

Quid iuris) Regulariter quidem omnis actio pro dote repetenda non transit ad heredem. Sed privilegium illud *pretensionis*, quod dote coheret, tantum uxori & ejus liberis, non vero extraneo datur. *§. 29. §. de Affion.* & sic ne pater mortuus filius dotem repetens iure praedicationis gaudet.

Nihil est pactum) Ergo extraneus dotem dans non habet jus repetendi, nisi pacto sibi prospexerit.

Actio) Hoc intelligendum de fructibus ante & post nuptias per mortuum si

nitus percipias; Qui enim post contractas nuptias ante mortem percipiuntur, sunt mariti pleno jure. Unde si sponsa certam dotis quantitatem prænuptaverit sponso forte ad peregrinationem, aut ad studia, soluto matrimonio hujus prænuptiæ dotis ususfructus exagere potest.

Beneficium competentis) Ex hoc beneficium non tantum in repetitioe dotis, sed & in aliis contradietibus, in quibus maritus ab uxore convenitur, observatur. *L. 20. §. de Re Jud.* beneficium enim hoc non causæ, sed personæ coheret. *L. 11. §. de l.*

Hæc liber) Sc. non prioris matrimonii, sed hujus, de cujus dote quaeritur, & ut, qui uxoris repetitis dosem libere sunt. *Struv. Ex. 19. §. 44.*

Redditus) Hoc tunc præcipue contingit, si ob nimiam æstimationem decrementum bonorum imminuat marito, Alius si *casu* fortuito, bello vel incendio bonis privetur, hoc rus exerceere non solet uxor. Nisi enim us ultioris dispositionis constituta. Quæ casu tamen, si uxor ob inopiam mariti dotem revocet, ex fructibus alimentis est maritus. Imo & marito, locupletiori postea factio, restituenda. *Quil. L. 2. Off. 25.*

Intra annum) Inecum matrem viduus alimenta ex bonis mariti vel defuncti. *Struv. ad c. L. an. n. 56.*

Off. 11. 114.) Hæc *Nov.* excludit Fiscum; ne adulteri bona occupet, sed de hæro, quod maritus inde habet, nihil disponit.

Pro virgine duxit) Sic etiam annullatur matrimonium, & omnis in pristinum statum restituuntur, hinc & dos redit ad filium, qui dedit. Imo & hic speculativa ratio est, quia talis deflorata durante matrimonio nihil peccavit; Aliud si post sponsalia ab alio imprægnata esset. Idem obinet in casu, si ob *supercatiam* resolveretur matrimonium.

Deprehensum) De hoc nihil in textu habetur, Puto itaque, si occidere hoc casu impune potest maritus uxorem, nec hæro, quod ipsi alias in casum moris debetur, cum privandum esse, sed quo casu occidere fas non est, obinet *sententia Anacoris.*

LIB. XXV. TIT. I.

De

Impensis in res dotales factis.

Incommodum) Voluptuarias impensas intelligit Auctor, de quibus hoc singulare observandum, quod illarum non datur repetitio, *videlicet non causa uxoris factis,*

dicta, per L. *av. §. j. C. de R. V. A.* ratio, quia facile an consensendum induci potest uxor. Aliud tamen si degenerent in utiles, v. gr. si rem promercedalem curari curaverit. L. *10 ff. b. t.*

Constitutio patris) Quia dotem ipso jure dimittunt, & alioquin subesse donatio inter conjuges illicita. Puto tamen, si maritus, qui ita padus est, premoriatur, impensis has ab ejus heredibus repeti non posse, quia donatio morte confirmata subsistit.

Petenti) Ratio, quia actio semel marito quæsitæ ex eo, quod utiliter impendit, quæ actio, cum in personam detur, interita rei petire nequit.

Conditionem indebitæ) Quamvis enim ipse impensis debitor sit ita ut hoc nomine actio competat, quia tamen ipso jure dotem remittunt, ideo sit maritus doctorem integram restituat, partem ejus, quæ per impensis diminuta erat, indebitæ præstet.

Mandati) Si voluntate uxoris factæ.

Negot. gestorum) Si sine voluntate, non tamen illa contradicente, ubi omnis actio cessat. L. *fx. C. de neg. gest.*

Detrimto rei) Si tamen uxor ea, quæ ad voluptatem fuerunt impensis, retinere velit, exactio, per exceptionem doli, competat marito. Struv. Ex. 109. Tb. 62.

Compensatio) Si sc. dos ex parte in quantitate consistat, v. gr. uxor & prædium & 1000 dñl. in dotem dedit, si quis ergo 300 thaleros in prædium impenderit, pro illa quantitate munuatur, 1000 thaleri, ita ut non nisi 700 thaleri restituantur. Brunnem. L. *1 b. n. t.*

Off. ux.) Hic texus de prohibita retentione agit, quæ sæpius phas in contradi habet, quam compensatio, utpote quæ tantum sit in quantitate, non in specie, conf. Brunnem. ad b. L. n. 34.

TIT. II. V. C. 23

De

Actione rerum amotarum.

Maritus) Si scil. de restituenda dote convenias.

Est conditio) Hoc generale est in omnibus conditionibus de l. 16. §. de O. et d. nam non tendunt ad puniendum hominem, sed tantum ad rei restitutionem.

Divortii causa) Vel in causa *divortii mortis*, qui casus hodie, ubi divortia non in frequentia, locum habet. Tr. d. A.F. J. S. *1. mens.* 10. §. 7.

Expulsa hereditate) Vel etiam vulgata crudela adhibetur, ut reus adigatur ad specificationem iustitiam honorum.

Datur hoc utilis) Quia in specie vocatur conditio ex *Jure Gentium in alleg.* L. 15. §. 4. l. e. ubi iure Gentium, quod mortui est repetere possum sine ulla solemnitate, ita quod conjux conjugi absentiali, repetitur ex simplicitate jura Gentium sine ulla ordinaria actione.

Off. 6.) In §. L. 6. comparatur haec actio cum condictione furtiva, atqui vero haec in heredem transit in solutum, sed respondetur, comparationem illam non esse absolutam, sed *secundum quid* scilicet, quod utraque se rei persecutoria, utraque quoque in heredem transeat, sed quousque transeat, hoc non determinatur.

Non retineat) Beneficiarii enim competentia, quod inter conjuges alias locum habet, cessat, si agatur ex *delicto*, quia delinquentibus jura non subveniunt, L. *auxilium* 17. §. d. *Mator*.

In litem) Quod ex alter per *dolum* vel *contumaciam* illas restituere non vult, vel dolose fecit, quo minus restituere possit.

Ret venditio) Hoc utilis est, si uxore res amotas in tertiam transulerit.

Peritis) Si scilicet quis ex hereditate sub hoc pretextu aliquid subtraxerit, quasi res jure hereditario ad ipsam pertineret, vel si ipsa uxore heredem se esse prae-tendat.

TIT. III. V. C. 25.

De

Agnoscendis & alendis liberis, vel parentibus, vel patronis, vel libertis.

A^{d Rodric.} Hic titulus quam maxime frequentatur quoad filios extra matrimonium susceptos, qui alimenta petunt a patre si pater.

Ipsi potest agere) Quia negligentia in denunciandis parvis a matre admissa, non potest per repudiare partui.

Alios tentat) Explicari ex hoc ipso potest L. 6. §. d. *h. qui filius vel alieni jure* ubi pater decennio infans simulculum agnoscere tenetur, si mater gravida ipsi denunciaverit, sed ex eo usum gerere, & luc non protestatus fuit, hic enim silencio suo violenter partum ignorasse.

Moys.

Majorum) Quo casu tamen ipsi probandum, patrem non esse suum.

Filius) Iuratio naturaliter via probati potest, Causa tunc o probato matrimonio probata est filius. Nec credatur aliquem parentum alicuius tunc a filio. L. 29. ff. de probat.

Quasi-filius) Oritur hac quasi-possessio potissimum ex eo, quod aliquis aliquem esse dixerit tantquam filium, quod eum suum appellaverit, quod etiam minus aliud ferat, quod curaverit eum baptizari &c. vid. Menoch. d. 3. Q. 1. a. cas. 29.

Inter matrem & matrem) Ute utriusque pro talibus agnoscant, item hoc ex translatione conjugii naturaliter praesumitur pro matrimonio, concubinaeque etiam praesumere, si voluerit delictum, item autem praesumitur est debet exclusiva.

Quamprimum suum nomen) Excludunt quidem sui, primo tamen materem teneri alere infantem, per aliam L. 3. Verum intelligendum hoc de alimentis naturalibus, sive lacte, non de alimentis civilibus a patre suppeditandis, circa materem tamen in infantem impendenda. Item dum pater ipsam matrem alere tenetur, revera concurrat etiam ad investigationem.

Profundior) Mater obligata est deficiente patre ad alimenta suppeditanda, non vero ad illa donanda.

Non possunt proferri) Jure Civ. incelluorum bona confiscabatur, ergo parentibus nihil remanebat, unde alere possint liberos, sed cum hoc in ipsam filium devolvebatur. Cessante ergo confiscatione, cessat etiam exclusio ab alendo.

Item debeat) Constantiter jure Canonico infertur contrarium ab alio, c. 5. dicit tamen pro Auditore nostro potest, quid hic textus memini loquutus de adulterio, non de alio vinculo. conf. Ulp. de Officiis Necessitate c. 2. n. 25.

Acquirere possunt) Pro conditione tamen personae filii nam ad vulgarem operam non obligandus est.

Non veniunt) In filiis alimenta ex patre debentur, Secus si ex jure patrio possident, ubi etiam studiorum, hoc alimenta honestae disciplinae suorum continentur, patet eum succurrere debet filio, non tantum ut naturaliter vivat, sed et ut civiliter vivere possit.

Non substituitur) Filii non ex parte veniunt, sed substituitur.

TIT. IV. V. VI.

De

Inspiciendo ventre, custodiendo-
que partu.

Ad Rubric.) Vocabulum *venire* in *l. i.* significat mulierem pregnantem. Unde venerem in possessionem mulieris, & mulierem parturientem amittere, usque idcirco est. Quando itaque titulus inscribitur *de inspiciendo ventre, custodiendoque partu*, idem est, ac si Imperator dixisset, *de testibus addibendis parturientis, ne aliorum partus supponatur.* Ipsum edictum quod etiam, adhuc hodie, maxime in meretricibus nobilibus, quæ prægnantes post defunctum maritum aliquando petant amissionem in bona feudalisa, utilissimum illud est, ne falsus partus supponatur. Quod si mulier in possessionem missa eandem dolo malo ad alium transiit, aut per calumniam in possessionem venerit, adiones in Tit. V. & VI. propositæ locum habebunt. Hahn. *ad Wesenb. l. i. c. 1. Serv. l. 18. tit. 17. fin.*

TIT. VII. V. C. 16.

De

Concubinis.

Nisi est probata.) Ea propter tamen concubinitas non est iusta, quia iuxta permissio legis aliam quidem impunitam facit, sed non facit legitimam. *L. 24. ff. de Rer. nupt.*

Stipitum.) Non puto hoc defendi posse, utrum enim stipitem cum personâ *bonæ fidei* committitur, inile tamen non sequitur, personam honestam non posse cliegere concubinatum.

Uxor tantum.) Ergo multo minus marito uxorem jam tum habenti concubinam habere fas erat. Ex quo luvell patet, concubinas Romanorum melioris conditionis fuisse, quam uxores Hebræorum, hi enim tot uxores habere poterant, quot volebant, concubinam vero unam tantum permixcebant Romani.

Antea.) Sic enim uicissus committeretur.

Prohibitum.) Clavus prohibitus est in *Res. Pol. de anno 1777. tit. 100. l. 1. de fidei* sigill. *Dei* nobilitatis, ubi omnis concubitus extra matrimonium damnatus est. Vid. tamen Bachov. *ad Treut. Pol. 2. Diss. 18. tit. 2. lit. A.* ubi argumentum defendit, Insuper cum Auctore nostro facit Hahn. *ad Wesenb. l. 1. c. 3. add. Thom. Hartd. Resol. Moral. 17. c. 1. 6. Resol. 18. c. 134. f. 177.*

LIB. XXVI. TIT. I.

De

Tutelis.

Potestas) Scil. directiva. Quoad pupilli educationem & bonorum administrationem.

Data) *Legitima* scil. utpote quæ immediate a lege constituitur. *Constitutio* Lex permissa Patri & Judici, ut tutorem dent.

Mater) Jure *Uigilorum* incognita.

Quæ) Ibi etiam mater non erat ipso jure tutor, sed dari poterat a iudice, vel potius ex speciali rescripto Principis. *L. f. d. s.* Jure *matris* vero ipso jure mater defertur, & quidem cum præbitione ante omnes agnatos. per *Nov. tit. c. 1.*

Inferius) Ibi alio tutor plerumque constituitur solet ille, qui diu in familia defuncti sue & operum negotiorum notitiam habet, quamvis alias sit homo tenueris conditionis.

Tutor datus) Et hic etiam suscipit negotia pupillarem in se gerenda.

Determinationes) Sc. quis debeat constitui tutor.

Vitæ) Modo hujus integritas satis sit perfecta, præsertim vero si ipse alios liberos ex eadem uxore non habeat.

Infamis) Est enim tutela *æque*, a quo non liberandus est infamis. Modo infamis ex illa causa non fit oriunda, quæ præsumptionem male administrationis inducere possit, & sic non admittendus infamatus ob *furtum*, bene tamen infamatus ob *adulterium*.

Vid. tamen) Exceptio hic est in servo proprio, qui dari potest tutor, dum tamen libertatem consequatur.

Homines proprii) Quia hi paræ glebam considerat liberi sunt, & personam fundi in iudicio habent.

Mulier) Quæ est *virile* officium. Rescripto tamen Principis alia mulier præter matrem & aviam adhiberi potest, per *d. L. f. d. s.* Omnes etiam impedimentum civis sola potest per rescriptum Principis.

Et etiam) Si secunda nuptia, & *SCAo* Valeriano renunciaverint. *ant. q. 1. c. 1. an. C. Quando mulier tut. offic.*

Mulier) Ne distringatur ab actu.

Lexi Clerici non sunt) Sed solum fratres scolares, *Erpen-Brüder*; Certum enim est, non omnes Monachos esse presbyteros, qui Sacra celebrare possint.

Clerici) Ne distringantur ab occupationibus sacris.

Mans.

Interdictionem in H) Huc interdictionem habere, quod ad negotiorum remissis volens esse vocari possim. Idem dicendum patet, si tutor liberorum interitus Ciceri suspensionis sit, vel. *Rutellius ad Div. P. 3 c. 1. n. 14.*

Admittuntur) Si tamen illi tutoratum suscipere velingeret in praedictum suadendum facta, merito de hoc probare possent.

Creditor) Ne scilicet habere pupillis oblationes vel quatenus, de his pupillis laetent. Mox monuit ergo qui cum pupillo lingua, vel cum eo bonas pallidum ornatus, vel coherentes fore.

Debitor) Sed an qui solvendi pro pupillo potest, potest ipse tutor esse? quod affirmandum non habetur, utique non solvi pro principali debitor, non est ipse creditor. *Brasconi ad l. 4. §. 1 ff. de admistr. tut. n. 12.*

De Jure Dign.) Nihil in est de amodo bonis, vel maximo potest.

Et tamen) Ne scilicet ex laetitia sua, quatenus sive apochas, si debitor, oblationes sine charographis igitur pupillis.

Interim) Ex tunc hoc ab manu tutoris praestitum fuerit, vel si nomen hoc in inventarium redigerit, si enim non habet et ut rationem instrumenti subdignit pupillo. Cum ex hac confessione liquidum sit consequitur pupillo.

Interim et alio) Et hoc sit propter singularem potestatem, quae singularem praestitorem non admittit.

Interim modum) Nam si in modico pupillo proficiunt bonis.

Tutorum) In enim debitorum praestitum in a praestitum, de praestitum interdictum ipsum tutorem dedit: nulla res pro tutore impetori potest.

Interim et alio) Quia si alius utiqueque ex capite tutoratus se possit excludere. vel. *Berlich. P. 2. Dec. 100.*

Interim) Si scilicet tempore durando tutela debitorum demum interpret.

Interim) Tutela enim est ergo nec jus, ut eo excusandi, non tamen intersequitur, qui tunc est, etiam educare debet pupillum.

Interim in L. 1) In d. l. §. interpres pupi. ut dicitur, qui potest aditus habet. Hanc regulam nec non laetare tunc, nisi fore potest fuerit vel ad facienda vota transire, ubi res pro his bonorum interdictum dicitur det tutor.

Interim) Hic ex dicit mortuus, hanc ceteris vinctum potest potest.

Interim) Singulare hoc est in casu, ubi bonis id debet interdictum sit.

TIT. II. V. C. 23.

De

Testamentaria tutela.

Primum

Primum) Nam provisio hominis facit certe dispositionem legem, l. ult. C. de *Pañ. cont.* Hic vero illud maxime singulare est in tutela Electionis, quod ibi tunc legatus seu agens tunc testamentario prestatum, per d. *ll. Cap. 7. §. 2.*

Patronus) Si libere, quia hunc non habet in potestate.

Interdum tamen) Si scilicet liberum suum legat instituat heredem.

Sine inquisitione) In iure civil. de bona tutoria. *Quotiescumque quis ille non vult dat tutorem, qui per dandi habet, scilicet sine inquisitione sit confirmatio, Quoties vero dat, qui per dandi non habet, tutus cum inquisitione.* Nec quoniam per Patre multum infundum est, itus de iure illius. *Hoppus ad §. 3. d. Tutelis. Excep. ut, si quis non sit, fidei sit.*

Datis tamen confirmatis) *Quoties defensus adest in persona dantis, vel in persona illius, cui datur, vel in modo dandi, testes defensus suppleat confirmationem iudicis.*

Ex officio) Si scilicet tutor liberos heredem instituit, de un ipso tutorem dederit. Quod si vero non instituit, de tamen tutorem dederit, liberum est iudicis, an eam confirmare velit, an non.

Habere tamen) Quia per d. *Nec.* quod scilicet institutionum viamque confirmationem, reliqua vero libere manent, ergo de tutore datus.

Dati potest) Habet enim hoc quoad liberos effectum substituentis institutionem, vid. *Difp. de iure testando inter liberos. c. 4. n. 3. sup.* Quoad extraneos vero potest irritam, nisi quandoque adhibeantur testes.

L. 1. Proderunt) v. gr. Videri aut tamen, nemo enim in suo testamento fidei potest, ne leges in eo locum habeant. d. *L. 1. de leg. 1.*

Sine modo) Ille in casu, si furor decreverit, vel maior fuit sit, vel servum ad libertatem pervenerit, liberum vero durante impedimento cum tutor a iudice substituitur, et alio tunc legem: Nam quomodoque sponte tutela testamentaria, tunc ut Legatus, l. 11. pr. ff. de *Testam. Tut.* Vid. *Hopp. ad §. 3. d. 1. §. Tut. de pr.*

Substitutus) Quia testator hoc facit non ex iurisdictione, sed ex singulari iudicio quam tutor bona fide de via iustitiae pollicetur. Hinc cum *Hallensius* in testamentis liberi impuberis potest tutorem constituere illam, qui dominum habet *Legis*, et si hoc non administrationem suscipere, tamen potest cognoscere a Magistratu Lapidei, cuius iurisdictioni subest, nisi pueri illegitime possit excommunicatione condici. Testamentum enim esseque universalis est, nec ad testamentum aliquid adstringit. Ergo omnia iudex, in quocumque loco adhibetur est, ad impugnationem testamenti promovendam.

Etiam Nepotes) Aliud si dixerit *Utriusque* Sedem quo casu nepotes non comprehendantur. *L. 6 § 6.1* vid. *Diss. d. Interesse Controvers. c. 4. §. 1.*

U'clea &c) Quia nullus pupillus adfuisse censetur.

Necessario) Aliam enim non opus habere tutorem.

Exheredari) Tutor enim *personae* datur, non *bonis*. Immo & exheredatarias aliunde bona habere poterit, quae tutoris administrationi committuntur, e. g. Matera. Ex 1) tutoris datus in Patre non dependet ab institutione, sed a patris potestate, a qua non liberat exhereditatio.

TIT. III. V. C. 29.

De

Confirmando tutore vel curatore.

Ultimum) Vid. *Pag. praed. voc. datus tamen confirmatur.*

Datus confirmari) *Quicumque tutela lex resistit, illa a iudice approbata non potest, per l. 26. pr. §. d. Testam. Tut.* qui iudex non est potentior lege, sed ad leges adstrictus. Princeps vero hunc defectum tollere potest, quia facultate dispensandi gaudet.

Suadeant) v. gr. Si patri mores tutoris non sine fuerint cogniti, quo caso magis utilitatem pupillorum, quam voluntatem patris sequatur Praetor. *L. Utilitatem. to. §. 6.1.*

Confirmatio necessaria) H. e. omnes tutores hodie a iudice *tutorum* ali-quod accipere debent, etiamsi testamento sollemniter dati, adeo ut nec proximus agnatus pro pupillo in iudicio admittatur, si tutorum suum non produxerit.

De testamentario) Dum sc. omnibus legitimis praefertur.

Datus tamen est) Potius est *testamentarius*, quia magistratus tantum tollit impedimentum, in tutore jam tam a defuncto constituto, Qui vero tollit impedimentum non dat esse, sed *existere*. Nec liberum est iudici, ut confirmare velit an non, sed *tenetur* hoc facere. Hopp. *ad §. 6. J. d. Tutel.* Hinc esse suam non habet ex arbitrio iudicis, sed ex potestate testatoris, & hinc ea propter legitimis praefertur, vid. *Diss. d. Interest. Controv. c. 4. §. 7.*

TIT. IV. V. C. 30.

De

Legitimis tutoribus,

Inter-

Irrregularis) Hæc etiam referri posset tutela illa, quæ successioni amodo defactor, sive successioni conventionali, e.g. contrahibus. &c.

Contra L. 1) Tutela est magis virile, ad quod femine non admittentur.

Admouetur) Admouetur hoc quidamtenus posset, quantum ad adiciendum patrem, qui pupillam adhuc in potestate habens, quantum sic non tanquam tutoris, sed pure pater potestatem, bene pupilli admoueret. Sed immo mater, ævo materno sit preferenda, habendam est. Et quantum hoc negare videtur Author, affirmata tamen veritas, quia avus non alio quæm cognationis jure venit ad tutelam. Cognatus vero omnibus præfertur matri, immo & hæc a successione excluditur avum. *Cond. Dtp. de Jure Avorum* l. 2. n. 162.

Confirmatio) Quæ sc. a patre matris solennitate dati, & postea a judice confirmati. Quia hæc sollemnitatis accessionem, quibus tamen postponitur. *vid. Not. ad fin. præd. tit.*

Jus sui) H. e. quod ipse iniquis feminis competere, si sc. nolle exceptione SCti Velleiani sui, si forte occasione tutela pro pupillo intercederent. Et hoc non tantum veritas, non tamen possunt un hoc beneficio, quia debebare per jura renunciare, ergo quod legi non satisfecimus, id matri vel avo non prodesse, & filio vel nepoti non obesse potest. *Brutium. ad dist. Matræ, n. 4. Dyando tit. Tit. off.*

Ad distans) H. e. olim non lex deferrebat matri tutelam, dari tamen matri matris potest, præsertim ex Rescripto Principis. *vid. pag. 709. voc. Distantia.*

Obj. 4.) Vocatur quidem hoc tutela legitima, sed magis ex l. 1. n. permissione.

Solutio) Nisi testator simul suam tutorem legitime testamento constitueret, qui omnino matri præferatur. Lex enim permittit patri aliam tutorem dari, sed non permittit ut la voluntate legitimorum tutorem excludere. Mater autem ex lege sui quædam habet, non aliam tamen dari sit.

Atque e. Propter doct. le odiam, quod jura præsumunt.

Alio perfido.) Per dispensationem Principis tamen etiam olim feminam cognatam admitti posse nullus dubito, *ad L. fin. ff. de Tut.* Impedimentum enim, quod feminam repellebat tutela, mere statuto est, & hæc per dispensationem tolli potest, *vid. pag. 706. voc. Adhuc.*

Admouetur) Propter singularem pietatem, quæ suam præsumenda non debetur.

Ad nuptas) Immo mater non tantum per secundas nuptias, sed etiam per luxuriosam & impudicam vitam suam tutelam laborantem. *Brutium. ad L. 1. C. quando mater, tit. off. n. 4.*

Defuncti) Hinc, licet maritus secundas viduam moriatur, tutelam non recipit. v. *L. Abi. de Leg. 1. Obf. 22.*

Secundo Gregiano) Quo eo validius pro pupillis intercedere possint. Quam renunciationem etiam in matre *idest* necessariam esse, ex iure delictum in *D. de Jure Avorum. l. 2. n. 167. seq.* & excerptis illustratum in *Disp. de Tutela Materna Præsumptum interdict. l. 2. §. 19. Et l. 2. §. 6. 11. Et 22.*

Sed successum) Hinc germanorum filii, si majorennis sunt, excludunt pupilli fratrem a tutelam, licet gradu proximo sit.

Quoniam fuit) procedit hoc in omni genere successione, adeo & illi, quibus ex pacto *confraternitatis* debetur successio, ad tutelam admittuntur. Idem etiam exte-rius ad illos, qui expectantiam in feudo habent. Jure Saxonicis id speciale est, quod *Sensor* tantum admittitur.

Quoniam) Modo reliqui in hunc unum conferuntur, si scilicet, omnibus administratio indulgenda. per *L. §. 8 ff. de Adm. Tut.* ubi ergo uni defectur administratio, non ex conventionne, sed ex juris dispositione, non patet reliquis immanere periculum, e. g. unum videtur, si *Sensor* in Saxonia tutor sit.

Idem) H. e. modo *miser* non sit, vel *furusus*. Alioquin ad sequentem agnatum habilem devolvitur tutela, vid. *Aur. B. c. 7.*

TIT. V. V. C. 34.36.

De

**Tutoribus & curatoribus datis ab his, qui
jus dandi habent, & qui in quibus causis
specialiter dari possunt.**

I*nferiorem*) Continet enim hæc vox integram Jurisdictionem civilem cum omnibus suis gradibus. Et si non tantum supplexem Jurisdictionem, sed & mixtum imperium.

Immediatis) Sc. membris Imperii, qui non nisi Imperatores superiores agnoscunt.

Domicilii) Sc. paterni.

Bonorum) Ubi sc. maxima pars bonorum sita.

Tutela domicilii) Quia ordinarie bona sequuntur personam.

Centisimum lapidem) I. e. 10. millaria, quæ quinque lapides faciunt milliæ.

Aliterum

Alterum adiungitur) Si curator in loco domicilii datus se excuset, Alias hoc de bonis ubicunque sitis disponere possit.

Præleg.) H. c. Tutoris datio jurisdictioni nondum cohererebat, & hinc omni Magistratus vi jurisdictionis etiam inferioris hodie competit, seu tunc specialis concessione opus habebat. Quæ enim jurisdictionis cohereret, iudex per se ipsum, vel per mandatarium expedire potest.

Hæc potest.) Cum hodie ordinarius Juris cohereret. Hopp. ad pr. §. d. *Attilian. Tutor. p. 171.*

Pare.) A iudice tantum pare dari potest, an testamentis autem vel pare vel sub conditione.

Alterum.) Cognoscit regulariter petunt tutorem.

Subjcti.) Obstat hoc, si *invitus* dandus sit tutor, *Volens* enim etiam a iudice non competente tutellam recipere potest, per *offl. L. 10.* Quia quilibet alterius jurisdictioni quoad certum actum se submittere potest.

Offl. 10.) Hæc lex intelligenda de eo casu, si quis sponte illam iudicem agnoscere & ab eo tutellam recipere velit, vel de eo casu, quando extraneus per subsidium datur. Brunsem. *L. 10. §. 2.*

Eum constituit.) Hoc a quo casu vix oblinebit hodie, quamvis in hac civitate degens pupillo sit sanguine junctus. Et hoc per litteras mutui compulsi expellitur. Brunsem. *ad c. l. 24. n. 1.*

Invitus.) Qua non intelligant, quod a sui commodum pertinet.

TIT. VI. V. C. 31. 32.

Qui petant tutores, curatores, & ubi petantur.

Præterea iussit.) Hoc tamen interesse puto, quod matri si impuberes descesserint, tota hereditas auferatur, sed si puberes testamentum condere & matrem excludere velint, legitimam ipsi relinquere teneantur. Nam inter causas exheredationis *Nat. ius* relatam non est, si nullus tutor petitus sit.

Propter L. 1., in hoc textu utungitur matri, ut confessum sine mora tutor petat. Cum vero illud confessum ibi non determinetur, recurrendum est, ad §. 6. in §. 2. *§. 1. C. de Tutor. ubi annus conceditur.*

Refertur in integrum.) Quoniam enim delinquere videntur mæter non petendo tutorem, utamen cum hoc delictum sit *omissionis*, & contra *Jus Civile tantum committitur*, excusabitur *minorætas*, & sic etiam contra delictum dabitur

tur refutatio, scil. non commiffionis fed omiffionis. Si contra Jus Naturæ peccaveris, nulla datur refutatio, quia hæc non excufat ignorantia.

Pelligitime) Aut alias legitimis impedimentis detecta fuerit mater, quo minus tutorem petere pegerat. vid. Tr. d. S. A. J. D. 12. c. 3 §. 6. feqq.

Qui sperant) Quod nimirum & hi, fi tutores non petierint, privati poffint fauiffione. Quod pariter intelligendum, fi pupilli impuberes decelferint.

Expetere) Immo hæc non tantum poffit, fed & debet tutorem petere, quia alias actionem contra illum mouere nequit. Quod pariter obinet, fi quis cum inuoluntario tutorem non habente ligare velit. Cum tamen ad uiam actum regulariter tutor non detur, unde plerumq; & in priori cafu curator conftitui folet.

Sub pena) Pœna eft reftitutio damni, quod pupillo in defendo contigit. Magiftratus enim fubfidiaria actione tenetur. per tit. ff. de Magiftrat. conueniend.

TIT. VII. V. C. 37. 38.

De

Adminiftratione & periculo tutorum &

curatorum, qui gesserunt, vel non, & de agentibus vel conueniendis uno vel plaribus.

Accufant fufpectos) Hoc ad omnes ormino pertinet tutores, qui conuictores fuos debent accufare fufpectos, fi fciuerint eos male adminiftrare. L. 8. C. de fufpectis tut.

Non interuenit) Nam fi pupillus interueniat, auctoritatem fuam tantum interponere dicatur tutor. Adus uero ab ipfo pupillo geritur. Si modo pupillus infans maior fit, tunc etiam fi negotium gerentem occurras, id pupillus auctoritate tutoris expedit. Licet in praxi hoc rarius obferuetur, & plerumque adus ipfi tutori adfcribitur, v. gr. Es verfaufft Timus in fûbrgender Weimunde fchafft fînes Pupillen Mœvni &c. cum tamen in Jure dici debes, es verfaufft Mœvni mit Autorität und Weiffenft fînes Tutoris Timi.

Derratum) Hoc decretum regulariter caufe cognita præcedere debet.

Ipfæ Jure nulla) Nâ quatenus uoluit pup. li promiffa, aliter enim nullitatem opponere nequit, qui fibi impares, quod cum non confirmato ruyore contraxerat.

Non

Novus iuramentum) V. g. quæ tempore peritura.

Tutorium) Id est, per productionem decreti, quo confirmati sunt.

Corum quoque) Sic enim ut tutorium suum tutor producat, opus non est, sed provocare potest ad acta iudicialia sive protocolum, in quo confirmatio illa innuitur. Ex ne forte extraneo iudicio dubium remaneat super constitutione tutoris, pretere sublemtur, ut Aduarius iudicii in margine attestetur de veritate constitutionis.

In testamentaria) Existimæ quidem Gail, alleg. loc. sufficere hic productionem testamenti, sed cum de testamentis hodie sint confirmandi, confirmatio vero illa in factis consistit, omnino produci eadem debet.

Dele) Videtur enim talis tutor etiamquam prælo inhære bonis pupilli, l. 3. §. 11. ff. de Sulp. Tut. et Cur.

In iure jurando) H. e. admittitur minor ad juratam expressionem quantitates bonorum pascendorum, & quidem de credulitate.

Prohibito patri) Ne forte divites exponantur invidiæ, vel pauperes commiserationi. d. l. 2. *Quando et quibus quærat deb.*

Consequenter) Ratio, quia alius rationes reddere non posset tutor.

Visum) Forte quod mores illius tutoris, cum inventum remanet, suspicari, & hinc suspensus videatur. Hoc enim causa unitatem pupillorum magis sequitur manifestatur, quam voluntatem Patriæ. conf. Ulsp. de Remissione Inventarii c. 3. n. 18. seqq.

Id. (arg.) Existimæ ille, hoc iuramentum hodie remitti, quod tamen mole sit, cum Lex Imperii hoc exigat, & in plerisque locis extra Saxoniam hoc obiceretur.

Admitti) Imo admittere debet, cum enim omnium tutorum æquale jus sit, non potest prioris unum alteri in vico præferre.

Satisfactum esse) Quia per hunc securus reddere pupillis. Imo formalium aliorum tutorum securus consulitur. Quod si reliqui tutores accipere volent satisfactionem oblata, ipsi illam præstare tenentur, per ca. §. 1. §. d. Satisfacti Tut.

Suum partem administrant) Ratione adionis tamen, quæ pupillo contra tutorem dicitur, in vno interest, an i. si tutores inter se diviserint tutelam, an vero ipsarum aut Magisterium, illa casu etiam adhuc omnes tenentur in solidum, non enim privato suo facto se liberare possunt ab obligatione in solidum semel contracta, non vero hoc, sed tamen ille, qui gessit. vul. Seruv. Jurispr. l. l. c. 21. §. 6.

Unum) Pluram enim tutores regulariter in solidum dari censentur, periculum

Quandoque) Si quis pupillo solvere velit, & ab omni periculo immunis esse cupiat, non contentus sit audiretore tutoris, sed prævio decreto judicis solvat, quæ itemum est plenissima securitas. Si enim pupillus pecuniam aliter solutam male confunderet, debitor adhuc semel solvere teneretur.

Latentis culpæ) Quod si *salarium* acceperit, suam *severitatem* tenetur. vid. Diſp. de *Credulitate profusa*, c. 2. §. 13.

Tantum latam) Exemplum est in *emtionibus* prædiorum; Cum enim lex hanc emtionem immobilium impingat tutori, consensuque censeatur officio suo tutor, si ordinariam diligentiam adhibuerit. In *decreto* tutoris hoc singulare, quod semper tantum de *lata culpa* defuncti tenetur L. 1. C. de *hered. tutor.*

Pupillum) Adepti pubertate live illo tempore, ubi tutor vel rationes reddere, vel a pupillo discedere cupit.

Minutus) Si forte quis in pupilli præjudicium edificet.

TIT. VIII. V. C. 59.

B

Auctoritate & consensu tutorum & curatorum.

A^{d Rubr.}) Auctoritas hic est integratio personæ pupilli, quam non interponit curator, sed consensum tantum, quæ minoris persona jam habilis est ad contrahendum, sed non ad bonorum administrationem.

Decretum) Nam ubi decreto opus, ibi quoque necessariæ causæ cognitio; In causis cognationis autem adesse debet tutor, qui pro pupillo, verba faciat. Nam cum Magistratus parens pupilli & Judicis suscipere nequit.

Diſp. Bach.) Horum sententiæ hæc colligit, quod tutoris auctoritas etiam post finem negotiorum intervenire possit, Sed restringendam hæc, modo fiat *consensum*, live in continenti, ubi nondum ad alia negotia discessum. Diſp. de *Jure Præsentiae*, c. 2. n. 97. seqq.

Tutela) Ad interesse, quod auctoritatem suam non interponendo utilitatem pupilli promovere neglexerit.

Possidens) Hic enim præcipue ad *naturalem* apprehensionem respicitur, & est ista mater corporalis.

Necessaria non est) H. e. minori delinquenti in processu inquisitoria curam non datur. Quævis etiam vulgo dici solet, quod hodie in criminalibus

anno 14. sit majoris aetatis, quia ex hoc tempore iam habita est ad sustinendum aliquam supplicium. Huc tamen ita quoad sustinendum supplicium, & ne contra factum an integrum restitui possit. Eatenus vero ipsi subus prodest minor aetatis, ut si inprovidè quid confessus, contra confessionem restitui possit. vid. *Aut supra pag. 24.* Ubi de titulus *Cogit. Crimin.* non iurgen Diebes, ad illos pertinet, qui nondum puberes. In processu tamen accusatorio curator non de negatus erit, ne ob inopiam defensionis condemnatus.

Natura rer. Sol. in sui praejudicium, ut inde obligetur, bene tamen quoad praejudicium *Exempl. in fideiussore pupilli.*

Quid si fidei non potest? H. e. nemo in negotio suo, quod cum altero in habili gerit, invidetur fieri potest, h. e. non potest supplere defectum personae, quia de proprio cuemodo hoc agitur.

Restitutur. Operto ergo cautela est ad evitandam restitutionem, ut negotium parum infirmetur. C. C. *Sol. l. c. 2. §. 12.*

Reperitur. Competit enim ipsi electio illius remedii, quod pingvius est, h. e. per quod factus & plenius rem suam recuperat. Jam vero a tutore tantum recuperari uti vult, a tutore autem rem ipsam. Sed vero utilius ipsi esse poterit, rem habere quam interesse.

Admirationem. Sui tamen periculo, si res male cessent.

TIT. IX. V. C. 39.

Quando ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel conveniri possint.

A *4 Rubric.* Sentus tituli *Factum tutoris confertur factum pupilli*, quatenus sc. tutor solvendo, ut damnum reparare possit. Quatenus vero tutor non solvendo, eatenus datur restitutio in integrum.

Ratione officii. Ut sc. *quis tutor solvatur*, & sic non ex suis, sed pupilli bonis, nisi quatenus fidem suam simul interposuit. vid. *Disp. d. Officiu Necess. Cap. 2. §. 34.*

Dolus. Tunc enim datur actio doli. Videtur tamen creditur, ne labatur biennium, quia actio doli biennalis est.

Ecce. Quamvis enim tutela non transeat ad heredes, si tamen heredum expressa fuerit mentio, tunc nomine proprio contraxisse videtur, & sic heredes pariter relinquit obligatos.

Notandum. Presumptio tamen est pro instrumentis, quod omnia voluntas

et tutores inserti, præterea si tutor peritus fuerit Juris, aut verbis Germanicis omnia expressi, quæ unusquisque intelligere possit.

Dirrecte) Nisi accedente *cessione*.

Indirectum) Hoc enim contractus magis ex *re* dependet, quam ex *consensu*, idcircoque magis attenditur, cujus res in obligationem venerit, quam quis contraxerit. Quod generale est in omnibus contractibus *realibus*, quod sc. etiam his alteri per alterum acquiritur obligatio e. gr. Si quis rem alienam deposuerit, vel suam etiam, sed, ut illi restituatur, pactus sit, vid. *L. Publ. Muv. 25 ff. Depos.*

Tantum igitur met) Dolus enim inducit obligationem personalissimam, hinc alteri nocere nonquit, nisi ille commodum ex dolo habeat.

TIT. X. V. C. 43.

De

Suspectis tutoribus & curatoribus.

E *L. XII. tab.*) H. e. Leges XII tab. permittunt eos tanquam suspectos adire.

Inseveram Jurisdictionem) Hoc ita, si tantum agatur ad *removendum* tutorem, Quod si vero præter remotionem pena aliqua ipsi sit disticta, scil. relegatio vel major pena, multum enim vel carcerem dicere potest iudex inferior, ille iudex tantum competens erit, cujus jurisdictioni criminali tutor est subiectus. Brunnem. *Execut. Instit. 5 ad §. 1. b. t. n., l. 152 p. 17.*

Jure necessitate) H. e. si tutorem suspectum non postulaverint, ipsi tenentur pupillo ad omnem reparationem.

Eiusdem honoratus) Quia & ha inspectionem habent, & obinde in subsidium tenentur.

Satisfactionem) Satisfactio enim propositum malevolum non mutat, sed diutius in re familiaris grassandi præstat facilitatem, & melius est pupillo rem salvam habere, quam tabulas executionis. vid. *§. fin. 7. b. t.*

Pupilli) Ne quidem cum consilio cognatorum, facile enim ob levem offensam ad id induci possunt.

Omnis tutorum) Imo etiam testamentarii, licet enim pro his præsumatur, si tamen contrarium appareat, locum habet regula: quod præsumtio cedat veritati. Brunnem. *ad L. 4. b. t. n. 2.*

Ex parte) H. e. qui non faciunt officium probi patrisfamilias; Tutor enim aliter pater esse debet.

Id rescindi dicatur, quod de facto gestum. In effectu tamen nihil interest, an sententia nullam hoc casu dixeris, an vero per restitutionem in integrum rescindendam, restitutio enim hæc non est Prætoria, sed *civilis*, ideoque æque per 30. annos durat, quam querela nullitatis, vid. U. M. ff. *ad tit. d. Resit. in Integr.* §. 2. & 3.

Hæc non admittitur. Accuratus dixisset Auctor, hodie etiam illi non admittitur, qui modo alias est debitor vel creditor minoris vel pupilli. Lis enim superveniens prævideri non potuit, hinc ila exorta vel curator adiungitur, vel a tutela removetur.

Auctoritate.) Publica scilicet, sive Principis.

Quæque.) Dubium, an non *is er*, cum utamur Jure civitatis Romæ, ob L. 17. ff. *de Stat. hom.* De certo liberi in utero existentes non excusant, quia in aliorum favorem non habentur pro natis. Brunnem. *ad L. fin. C. qui num. lib. her. n. 7.*

Effusus.) Infra hunc annum tunc quis excusatur, si adversa valetudo concurrat.

Filius ejus.) Nam periculum ex tutela filii in potestate constitui redundat in patrem; Aliud si filius sit *emancipatus*.

Amplissima.) Difficultas enim rationem consideñdarum & reddendarum consideranda.

Hæc varla.) Ubi quis non habet inspectionem.

Liberalium artium.) *Liberales artes* ergo non excusant. Specialis tamen de *pistoribus* occurrit decisio J. C. Pauli in L. f. ff. *d. t.* quod nimirum, qui in collegio *pistorum* sunt, a tutela se excusare possunt, modo intra *nuntium* sint, & jus hoc *per se* exercent, in tantum, ut nec collegarum filii tutores esse cogantur. Quod assertum nunc adhuc hodie obtineat, dictum in Disp. *de Jure Farnorum. c. 5. n. 10. D. l. f.* restringenda videtur ad *pistores publicos*, qui panes militares coquebant, & nobis hodie dicuntur *Commissi-Victæ*.

Dorset.) Nam non legentes non gaudent privilegiis Professorum.

Administratores Fidei.) Saepè enim contingere potest, si cum vel pupillum sedendum esse, cum tamen neutrum fieri debeat, quia par est utriusque conditio, si cum enim utitur jure minorum.

Qua tales.) Nisi simul in functione publica vivant.

Simplicitate.) Hæc necessario adesse debet, alias enim, si quis literarum quidem ignarus, petrus tamen negotiorum gerendorum, excusationem nullam haberet, cum prudentia negotiorum administrandorum plerumque rectius ex ipso rerum usu, quam ex libris colligi possit. vid. Disp. *de Jure Αναλαφαινων. c. 2. n. 44. seqq.*

Appellationis) Verius est, primum allegandam esse causam excusationis, & illa rejecta, demum appellandum, antea enim gravatus non est. vid. *Zach. b. t. m. 9.* Nisi forte Index per decretum tutelam inunxerit, ubi a decreto, ne lapsa 10. dierum in iudicatum transeat, appellandum.

Probata excusatione) H. e. si causa sufficiens est.

Tutelis periculum; Ergo cautela pro tutore, ut interim cum *protestatione* administret, & ita periculum a bonis pupilli avertat.

TIT. II. V. C. 49.

Ubi pupillus educari vel morari debeat, & de alimentis ei præstandis.

A*pu**matrem*) Ob singularem affectionem, quam illa erga liberos habere præsumitur.

Adsecundas nuptias) Sic enim & vitam & bona liberorum prioris mariti ad dicere præsumitur marito secundo. *L. 27. C. d. admn. tutor.* Hoc ita in dubio, ergo si de moribus ingenuis mariti constet, res aliter se habet.

Compellitur) Non tamen ut suis sumtibus atq; pupillum, sed tutores subsidia suppeditare debent.

Huc reduci debet) Quod si salva sorte alii nequeat pupillus, iterum decreto opus, quantum ex ipsa sorte in alimenta impendendum.

Educations) Quæ in cultu corporis & animi consistit, cum & in disciplinas quid impendendum. *L. 3. §. 5. ff. b. t.*

TIT. III. V. C. 51.

De

Tutelæ & rationibus distrahendis & utiliturationis causa actione.

A*d Rubric.*) Actio curationis utilis sub hoc nomine in Jure non occurrit, si ergo minor contra curatorem experiri velit, actio *tutela* utilis instituenda. *Tr. d. A. F. J. Sect. 1. membr. 9. §. 14.*

Personalis) quia oritur ex quasi-contractu.

Arbitrium tutelæ) Omnis enim potestas est in arbitrio judicantis, per *str. arbit. tutel.*

Libet dolus) Dolus enim in contractu vel quasi-contractu admixtus non impedit,

dit, quo minus actio ad heredem transeat, modo non agitur ad *penam* doli, sed ad *restitutionem*, sive interesse civile, unde heres hoc casu non fit infamis. Quia non ex suo dolo condemnatur, nec de ius patris ad heredes transit.

Non datur) Ex quo colligunt, quo semper iis in casibus, quibus ad rationes reddendas ex administratione defuncti contra heredem agitur, mirius cum herede procedendum, quia hic non æque nosse poterit rationes expensarum paternarum. Wer die Rechnung geführt hat, kan sie besser justificiren, als sein Erbe.

Non mutatur) H. e. *ad quamcumque culpam tenetur defunctus, ad eam quoque obligatur heres.*

Dolus intervenit) Si vero adultus dolose distulerit rationes dispungere, & tutor desuper protestatus fuerit, posteaque mortuus sit, rationes habentur pro reductis. *Meu. p. 4. Dec. 110.*

Reliqui excussus) Hæc excussio non tantum quoad *beneficiarios* tutores obinet, sed & quoad ipsos tutores *administrantes* inter se; Si enim ex his unus gerendo damnum dederit, reliqui non conveniuntur, nisi gerente excusso. *Ti. d. A. F. J. Sect. 1. membr. 9 §. 9.*

Conveniuntur) Quia sic communis negligentia adest, & sic æqualiter obligantur.

Beneficium divisionis) Non vero *excussio*, quia hoc casu omnium equalis culpa est.

Licet communi consensu) Reliqui enim aliis administrationem committendo se liberare non poterunt ab obligatione tutelari semel contracta.

Singuli ex sua administratione) Quod si ergo unus in illa parte, quæ sibi commissa, damnum dederit, & solvendo non sit, reliqui tutores eo nomine non possunt conveniri, nisi signari male administrationis tacerint. Et quamvis alter pro alterius administratione rationes reddere non teneatur, si tamen viderit, ipsum male administrare, & non contradixerit, vel id denunciaverit, omnino hoc nomine conveniri poterit. Tunc enim de propria ejus negligentia agitur, quod, cum potuerit, damnum ex mala administratione oriundum non averterit.

In solidum) Non enim potuerunt tutores suo facto divisionis se liberare a nexu, quo pupillo obstricti. Eo ipso enim dum tutelam susceperunt, se in solidum obligarunt.

Quotannis) Et hinc non expectet tutor, donec rationes exigantur, sed sponte illas offerre debet.

Iste intelligitur) In rationes referenda sunt omnia, non tantum quæ in perso-

personam pupilli erogata, sed etiam, quæ ex redditibus bonorum percepta, iterumque expensa. Unde etiam si tutor debita pupillaris solverit, obligationes redeunte pupillo extendæ.

Inventarij) Quia inventarium est fundamentum rationum. Unde qui ad rationes tenetur, tenetur etiam ad inventarium.

Post moram) Rat. Quia actio tutelæ est bonæ fidei, h. f. iudiciis æquem post moram debentur usurz, per l. 12. de usur.

Pænas se reliquit) Nisi occasione fœnorandi destitutus sit. Corpz. P. 2. cap. 11. d. 23. aut ipse pupillus opus habuerit pecunia. Mev. 7. Dec. 200.

Contra heredes) Habet enim juramentum in litem speciem alicujus pæne, dum coercet contumacium in non restituendo, ad pœnas autem ex facto defuncti heres non tenetur. Aliud itaque, si ipse heres in eadem contumacia sit.

Administrant) Hoc generale est in omnibus, qui ad rationes obligati, cum in loco administrationis faciliores sint probationes.

Distrahentur) Reverta enim hic petitur cassatio rationum jam redditarum. Et restitutio dupli ejus, quod in rationes non relatum.

Obst. .) Dicitur quidem hic actio *pœnalis*, sed non additur, quod sit *pæna* pœnalis, jam autem de actionibus mixtæ pœnales dici possunt.

Non etiam heredes) Hic enim principaliter agitur de vindicando delicto; Contra heredem tutoris itaque ad repetendum id, quod pupillo abest, instituenda actio tutelæ, quæ in simplum tantum competit.

Rei estimatorem) Ergo in hac actio hæc benignior, quam *furti*, quæ pœna pœnalis.

Falsa denum) Postquam vero hodie singulis annis ratio reddenda, non dubito, si ex rationibus redditis appareat, aliquid subtrahum esse, hac actione mox agi posse.

Post actionem tutelæ) Ergo si prius hac actione actum, postea actio tutelæ locum non invenit. Quod enim pupillo abest, actioni huic jam tum inest. Aliud ergo, si prius actione tutelari ad simplum egerit, ubi adhuc aliquid simplicius pro pœna consequi potest actione de rationibus distrahendis.

Actio furti) Modo manifestus dolus tutorem doceri possit; Eatenus tamen tantum concurrunt, quatenus in altera quid amplius. Si ergo actionem *furti* conjungat, triplicem consequitur pupillus, quia hæc est *mere pœnalis*.

TIT. IV. V. C. 56.

De

Contraria tutelæ, & utili actione.

Non famosa) Quod generale in omnibus actionibus *contrariis*, cum enim *de rebus* tantum agant de fide rupta, hinc & ex solæ infamant.

Abfuturum) v. gr. Si forte tutor pro pupillo fidejusserit, tunc ipsi in futurum quid abest, si forte a creditore conveniatur, tenetur ergo pupillus a fidejussione liberare tutorem. Quod faciet vel solvendo debitum, vel novam obligationem substituendo. Brunnem. *ad Wesenb. b. t. q. 1.*

Eventus) Actio enim contraria mov nascitur ex utili gestione, nec aliqua tenetur de eventu, nisi culpa huic causam dederit.

Salarium) Officium enim tutelæ est gratuitum. Quod si tamen salarium ipsi a iudice constitutum, recte contraria actione petitur, *l. a tutoribus 33. §. ult. ff. d. Administr. Tut.* Quamvis consultius sit, salaria tutoribus constituere, vel partem aliquam reddituum exactorum iis assignare, quo eo promeriores sint in expediendo officio.

Labellis factis) Si ergo occasione processum pupillarium alios clientes neglexit, in reparationem hujus lucri cessantis salarium petere potest. Vel tantum exigit, quantum in aliis causis neglexit.

TIT. V. V. C. 45.

De

Eo, qui pro tutore, prove curatore
negotia gessit.

Parum differt) Nisi forte ratione præstationis *culpa*, nam in negotiorum gestione præstanda culpa levissima, in tutela culpa levis.

Ad protutorem pertinent) Dum enim hic vices tutoris sponte subit, ipsa hoc facto ad idem se obligat, ad quod verus tutor tenetur; Quod enim in *his* commissis administratio, idem in *illis* sponte suscepta administratio efficit.

Sunt connexa) Verus tutor tenetur etiam ad non connexa, quia ad universa negotia pupilli datus est; protutor vero ultra illa non est obligatus, nisi in quibus negotiis se pro tutore gessit.

Ccc c

TIT.

Quod falso tutore auctore gestum esse dicatur.

Ad *Interesse*) Quanti scil. sua interfuit se deceptum non esse, vel verum tutorem non esse adhibitum.

Dolus) Sive animus fallendi alterum. Si ergo quis sciat se tutorem non esse, se tamen pro tali gerat, non animo fallendi, sed pupillo *consulendi*, tunc ex precedenti titulo agitur, & hinc solus dolus duos hos artulos distinguit.

Contra falsos tutores) Non contra pupillum, datur enim propter falsi tutoris dolum, qui per hanc actionem coercetur, l. 7. pr. ff. 6. §.

Contra heredes) Quia hæc actio ex mero dolo nascitur, & sic in heredes non transit; Aliud si quis verus tutor eliset, & dolum commisisset, sic enim concurrir vinculum quasi contractus, quod ad heredes transit.

Liberat) Quia non ad *penam*, sed ad *interesse* agitur, semel autem mea tantum interest.

Annua) Quia *Prætoris* ex delicto. Annum tamen *utilem* esse puro, sive quadriennium continuum ad instar aliarum restitutionum. conf. Tr. d. A. F. J. *Secl. 3. membr. 3. axiom. 2. n. 2. 7. seqq. Et axiom. 3. n. 14. seqq.*

TIT. VII. V. C. 57.

De

Fidejussoribus & nominatoribus, & heredibus tutorum & curatorum.

Tacite) Tales dicuntur *affirmatores* h. e. qui tutorem idoneum affirmarunt, vel etiam passi sunt, nomina sua ad acta referri. Sic enim tacite fidem suam interposuisse censentur.

Nominatores) Contra hos tamen prius agi nequit, nisi tutores eorumque fidejussores prius sint excussi. L. 4. C. de magistrat. conven.

Ex persona tutorum) Si ergo duo sint tutores, & unusquisque tres fidejussores dederit, unus ex his fidejussoribus conventus divisionem opponendo, id consequitur, non ut in 6. sed duas partes dividatur actio, unius enim tutoris fidejussores pro una persona reputantur. Ne aboqui actio pupilli contra fidejussores in minutas partes dividatur.

Benef.

Beneficium ordinis) Si tutor sit *presens* et *solvendo*, nec fideiussores huic beneficio renunciaverint. conf. Disp. de Beneficio excusationis. c. 3. n. 1. et 16. et c. 5. n. 2.

TIT. VIII. V. C. 75.

De

Magistratibus conveniendis.

Constitutione) Aut satisfactionis exactione, si sc. non idoneam cautionem exegerint.

Obj. 1.) In hoc textu habetur specialis casus, sive potius exceptio a regula, quod scil. tunc contra Magistratum max. agi possit, si contutor tantum ob hoc conveniatur, quod alterum tutorem non reddiderit suspectum.

Probat) Singulare hoc est; quod cum alias pro Magistratu semper sit presumptio, quod legitime processerit, Hic tamen ob favorem pupillorum hæc presumptio cesset, & probare debeat Magistratus, se officium suum ex debito fecisse. Simile quid occurrit in re immobili vendita, ubi Magistratus probabit, se decretum legitime interpoluisse. Conf. Disp. d. Presumptionis pro Magistratu.

Dationis) Futuros enim casus non præstat Magistratus. Tr. d. A. P. J. *Sess. 1. membr. 9 §. 18.*

Minoris) Quibus sc. incumbit necessitas exigendi cautionem, ad quod olim Magistratus majores non tenebantur, hi enim dabant tutores ex inquisitione, qualiter dati non fatiscant. *pr. Inst. de satisfact. tut.* Hodie cum omnes Magistratus cautionem exigere teneantur, etiam contra omnes dabitur.

In solidum) Quia in delictis cessat beneficium divisionis, arg. l. 17. ff. d. Min.

Hodie) Modo apparent culpa Magistratus in exigenda cautione. Licet ob difficilem regressum contra Magistratum rarius occurrat hæc actio. Interim non abrogata, cum per Ref. Pol. d. Anno 1777. tit. 32. omnibus Magistratibus severe injunctum sit, ut in constitutione tutorum caute procedant.

TIT. IX. V. C. 71. seq.

De

Rebuseorum, qui sub tutela vel cura sunt,

sive decreto non alienandis, vel

supponendis.

Ccc c 1

Urgens

Ugent) Ergo si quidem adit res alienum, creditores tamen non urgeant, venditio non admittenda, nisi forte usurarum solutio nunc gravet pupillam.

(*libl 12.*) Dicitur hic, quod ob res alienum tantum possit fieri distractio bonorum pupilli; Sed et ipso non excludantur expensæ necessariæ, ad quas præstas ipse pater obligatur.

Causa utilis) Ratio additur in *alleg. text.* quia Praetori non concessum est liberum arbitrium distrahendi res pupilli, sed tantum ob res alienum. Quod admittit in rebus immobilibus, quoad mobilia enim licet pretiosissima, in multis locis habere tamen receptum, ut hæc libere distrahantur, & pecunia inde redacta fauori expunatur. Alias ex mobilibus nihil commodi haberet pupillus.

(*Inuentarium*) An non ex aliis bonis relictis res alienum solvi possit?

Rei fidei) Si sc. res immobilis distrahenda.

In iura nulla) Ut hinc pupillus vel minor, etiam si major factus, intra quadriennium restitutionem non petierit, adhuc tamen impugnare possit contractum ex capite nullitatis usque ad 30. annos. Alii tamen etiam ad hanc nullitatem purgari dicunt lapsu quadriennii vel quinquennii, per *L. f. c. d. tempor. restit.* Hoc tamen adhuc remanet, quod si nullitas duceri possit, non opus sit probatione laesione, quod secus est, si restitutio petatur.

Decretum) Sive *rescriptum*, modo vera causa in supplicatione Principi fuerit aperta; Alias enim rescriptum foret subrepticium, quod nullus effectus est.

Inuito adversario) H. e. etiam si is, qui rem pupilli emit, contractum servare nolit, huic enim non competit ius pœnitendi, sed soli pupillo sive minori, cum contractus hic sit claudicans. Et nullus hic tantum adest in favorem minoris, qui iuri suo renunciare potest, per *ca. l. 14. C. de procurat.*

Quid quantum) Communiter alias qua triennium post maiorenitatem præsumunt, intra quod restitutionem petat de gestis in minori ætate. *L. fin. C. de temp. in integr. restit.* Sed hic speciale est in alienationibus durante minorennitate factis.

X vel. XX.) Prout sc. quis præsens vel absens fuerit.

Pl. l. Corpz.) Idem hic obtinet quod Jure Communi, nisi quod masculi in feudalibus puberes fiant post annos 7 & 6. septimanas.

Pot. potenter) Sive potius habiles ad sustinendum ultimum supplicium; Quod enim alias femina citius pubes fiat, hoc intuitu matrimonii sit, ubi vero de pœnis infligendis agitur, non deterius fornicarum conditio esse debet, quam masculorum.

malescoſum, iniquum enim omnino foret, ob delictum citius mortui deſtinare puellam, quam puerum. Hopp. *ad pr. §. Quib. mod. tutel. fin. p. 191.*

Etiam hodie) Nam quamvis tutela plerumque continuetur ad maiorenſitatem, hoc tamen non aliter obtinet, quam ſi tutor velit adminiſtrare, ubi tamen poſt annum 14. ex tut. ſe ſit curator.

Vid. tamen) Hic dicitur, quod, licet tutela finiatur morte, actio tamen tutelæ tranſeant ad heredes.

Dativa) Regulariter dativa non recipit tempus vel conditionem, quando tamen is, qui teſtamento datus, ad tempus impeditus, interim a iudice alius datur, qui ceſſante impedimento adminiſtrare deſinit.

Matrimonio) *Matris* ſcil. non autem matrimonio ipſius *minoris*, quia uxor neminem facit maiorem. Sed numme matrimonio *puellæ* exſpirat curatela? Ita viderur, cum maritus ejus curator legitimus fiat; Verum cum hæc contraria non ſint, curatorem alium habere, & maritum habere, *ſolæ* nuptus cura non finitur. Si tamen maritus a Mag. ſtratu confirmaretur vel conſtitueretur, aliud dicendum eſſet.

Nullus) Nam arrogatus, utut Jure Romano agnatus non maneat, manet tamen cognatus. Cognatus vero & agnatis tutela æqualiter hodie deſertur, ſcil. in Alloſus, non in Feudis.

Vid. tamen §. 4.) Per minimam capitis diminutionem finitur legitima agnatorum tutela. Ubi ergo agnati cognatis ratione tutelæ præferuntur, ut in Saxonia, Corpz. p. 2. c. 11. d. 11. ibi minimæ capitis diminutioni adhuc uſum aliquem ſuperſeſſe volunt.

TIT. X. V. C. 70.

De

Curatoribus furioſo, & aliis extra minores dandis.

D*ativa*) Revera omnis cura tantum eſt *activa*, ſcil. dativa, proprie enim curator teſtamento non datur, nec legitima curatela obtinet, dum enim minor teſtamenti factionem habet, certam ſuccedenti ſpem non conſequitur agnatus. Sola ergo furioſi cura eſt legitima, quia hic certa ſucceſſio, cum furioſus nullum teſtamentum condere poſſit. Hoc ita in alloſialibus, nam in feudalibus agnatus certa ſucceſſio competit, ita ut non valeat teſtamentum in contrarium. *1. Feud. §. 1.* hinc etiam cura ad ipſos pertinet. Hopp. *ad §. 3. §. 6. 1.*

Ccc c 3

Prodi-

Prodigorum) Quia nec hi testamentum condere, & agnatos a successione excludere possunt, ergo & horum curatela est legitima.

Minorum) Quia hi testamentum condere & de successione disponere possunt. Datur ergo curatela legitima in feudis, ut & in bonis fideicommissis obnoxias, nam quoad haec non valet testamentum. 1. f. 3.

Liberis) Adeo, ut si filius curator esse nolit, alium curatorem petere necesse habeat. L. j. C. d. r.

Dari potest) Quia illa, quae in testamento scribantur, non debeat dependere ab alieno arbitrio; Jam vero Jure Romano in arbitrio minoris est, an velit habere curatorem. *Furtivo* filio tamen etiam de Jure Romano testamento curatorem dari posse puto, quia furiosus nec velle nec nolle potest, & hinc datio curatoris omnino dependet ex testatoris sive patris arbitrio.

Reus constituitur) Cum enim hodie etiam *in iure* datur curator, ratio illa juris Romani, ne scil. quae in testamentis dispositae, ab alieno arbitrio dependant, non amplius obstat.

Impedimur) Qui tutores esse possunt, possunt esse curatores, quod & negative procedit.

A cura uxoris) Ne occasione imperii maritalis se subtrahat a rationibus reddendis. Ex quo apparet, hanc curatela tantum pertinere ad bona recepticia, ubi marito non competit usufructus, usufructuarius enim ad rationes reddendas non tenetur. *Procurator* tamen vel curator ad litem uxoris esse potest, cum hic non *bonis*, sed *negotio*, & litibus deus, & sic quoque cessat periculum bona uxoris in suum commodum converterendi.

Immunis) Scil. bonis *recepticis*, sive ab uxore sibi reservatis. Aliud in *dosalibus*, ubi dominus, & *paraphernalibus*, ubi legitimus administrator est, & usufructuarius.

Notatur infamia) Si scil. id faciat sine consensu Magistratus, nam impedimentum hoc civile est, quod auctoritate Principis tolli potest.

Non observatur) Hoc ea propter, quia uxores plerumque omnia sua bona maritis tradunt, partim titulo dotis, partim titulo paraphernalium, in quibus ipse legitimus administrator est. Scil. si uxor maximam partem bonorum tantquam *recepticia* sibi servare vellet, in his forte nec hodie curator esse poterit, quia eadem ratio prohibendi adest, ne scil. oneri reddendarum rationum semet subtrahat. Et longe aliud est, an maritus possit esse curator uxoris ad litem, *ut* *Reliquis de Normis* quia administrationem bonorum non concinet. Imo hic tantum quaestio est de uxore minorenni, minorennis enim pro suo arbitrio marito administrationem committere potest.

Curator

Curator datur) Hoc casu curator non datur filio, sed ipsi patri prodigo. Ex hic curator interim jure patris agit, & expropter quoque bona filii administrat.

Nolui administrare) Idem hodie obtinet, si pater cum filiis dividere velit bona materna.

Obf. 1) Hæc L. 1. intelligenda de minoribus, qui semel curatorem receperunt, quod ipsis postea, ut ut facis circumspecte negotia sua gerant, administratio non sit committenda. Allegata L. 2. intelligenda de negotiis *judicialibus*, vel aliis, quæ sine curatore expediri non possunt.

Ipsi solvere) Quia, si minori solvatur, ipse quietantiam validam dare nequit.

Cognosce) In dubio statur *Medicorum* judicio.

Cum quiesce) Idem est in summe-*Melancholicis* vid. Disp. de *Dementia* & *Melancholia*. c. 7, §. 7. junct. c. 4. §. 11.

Quoad effectum) Fit quidem alias prodigus per actus prodigales, sed adhuc tandem contrahendi licentiam habet, donec per *sententiam* judicis ut prodigus declaratur. Imo necessario Magistratus declaratio hic accedere debet, cum fieri possit, ut, quod in uno est prodigalitas, in altero vix sit liberalitas, imo quandoque tenacitas, de individuâ enim lex judicare nequit. Unde sententia declaratoria in L. 1. *obf.* non excluditur vid. Brunnem. d. L.

Vocato ipso) Immo strepissime monito præcedere solet, ipsum, si mores non mutaverit, declarari debere prodigum.

Ipo jure) H. e. quamvis in sententia, in qua prodigus declaratus, adjectum non sit, ipsum abstinere debere administratione bonorum suorum, hoc tamen tacite factum censetur per ipsam declarationem. Unde per compendium ita dici solet: Prodigus sit suis actibus, quod vero talis sit, declaratur per judicem, declarato bonis interdicitur ipso jure. h. e. tacite, sive per consequentiam.

Qua tali) Sed qua *minoremis*, aut *prodiga*. Quæ meretrix autem per carcerem aliasque poenas ad frugem reducenda.

Hereditatem adire) *Quodrunque potest tutor infantis, idem potest curator furiosi*, quia utriusque nullus est intellectus. Hinc furiosus non pupillo, vel minori, sed infanti comparandus.

Decessit) Antequam a curatore adita.

Per ratihabitionem) Secus ac in *auctoritatis* interpositione a tutore facta; Auctoritas enim, cum ad integrandum pupilli personam pertineat, in ipso negotio intervenire debet. consensus vero potest retrorali, quia supplet tantum libertatem disponendi de bonis; Nam ubi persona inhabilis, totum negotium cum illa gestum nullum est.

In furioso) Furiosus comparandus est infanti, & sic curator furiosi magis tutor, quam curator est, qui etiam de *persona* furiosi disponit.

Paterna) Quis hac *disposuit* in furiosum transfertur, & sic ab hoc iterum transmittitur. Modo furiosus adhuc sit in potestate, nam si emancipatus sit, aliud obinet, tunc enim transmissio hereditatis non adit: sit in solis descendentes, non collaterales.

Prodigus) Hic *pupillo* comparatur, furiosus vero *infans*. Sed cur non minori, cum bonorum administratio tantum interdicta? Resp. Quia prodigus testari nequit, quod tamen minor facere potest invito etiam curatore.

Habet posse) Supponendus hic est minor, qui curatorem habet, hunc enim accipiendo omne ius circa bona amittit, sed si curatorem non habeat, valide obligatur, ita tamen, ut si latus, restituatur, & huc pertinet *obli. L. 101. §. d. V. O.* quae alias opponitur Legi *d. §. eod.*

Nec naturaliter) Si sc. ipsi semel curator datus sit.

Obli. 101.) Praeter explicationem modo suppositam potest *d. L.* etiam intelligi de obligatione *personarum* minoris concernente, v. gr. si ad *factum* se obstringat, personae enim curator non datur. Hopp. *ad pr. J. d. e.*

Tertio) V. gr. fideiussoria.

Potius) Et hinc talis curator revera pro *tutore* habendus.

Agnati) Curatela furiosi itaque proprie saltem est *legitima*.

Tenentur) Ob certam succedenti spem, nisi hac privari velint. Sed dicendum. Aud. rem de paupere furioso loqui, ubi inanis erit successio. Resp. huius ex post facto aliunde bona advenire possunt.

Datur tutela actio) Omnis actio, quae pupillo contra tutorem *directa* competit, illa competit minori contra curatorem *utiliter*, quia specialis actio curatela in iure non est prodita.

Finito officio) Hodie quovis anno, cum Reformatio Polie. de Anno 1548, inter tutores & curatores non distinguit.

Hypothecaria) Nam & huius bona tacite obligata sunt minori, non a tempore damni dati, sed a tempore susceptae administrationis.

Frustrata) Hoc est, si quis pro curatore se gesserit, qui talis non est, bona si de tamen hoc fecit. Imo *omnis actio, quae contra tutorem datur, utiliter datur contra curatorem.*

Sententia declaratoria) Uti per sententiam declaratur prodigus, ita per contrariam sententiam ab interdictione bonorum liberandus, antea enim consistere nequit, an cum ipso secure contrahi possit, vel non,

LIB. XXIII. TIT. I. V. C. 22. 23.

Qui testamenta facere possunt, & quem- admodum testamenta fiant?

Nostra) Ergo in alienum arbitrium conferri nequit. *L. 12. ff. d. H. J.*
Iusta) H. e. *solemnitates legum habens, & sic sub hac voce latet etiam*
heredis institutio.

Tempore facti) Intelligendum hoc de inhabilitate facti, v. gr. si quis post
 testamentum factum furiosus fiat vel mente captus; Aliud in inhabilitate *iuris*, quo-
 ad hanc enim habilitas requiritur tempore testamenti condici, & tempore mor-
 tis; Inde si quis post testamentum factum deportatur, & tempore mortis
 adhuc sit deportatus, non valet ejus testamentum. Et hac ratione concilianda
obst. l. 1 § 8.

Non presumitur) Quod si tamen antea furiosus fuerit, presumitur furor
 continuasse, nisi constet intervallo adfuisse. Hinc qui mutationem allegat, eam
 probare tenetur. *L. 23. ff. de probat.* quia omnis mutatio facti vid. *Disp. de Do-*
mentis & Melancholia c. 1. §. 7. seqq.

Irauit) Non levis haec ira esse debet, sed potius iracundia tanta, quae animi
 deliberationem excludat.

De die natali) Et sic ipso die natali, quo ante annos 14. natus est, testari
 potest. *d. l. 5.* ita ut dies coeptus pro completo habetur, vid. *Antonell. Tr. de*
Tempor. Legol. Lib. 4. c. 1 n. 4.

Decesseris) Quia principium vitiosum, ergo necessum est, ut post pauper-
 tatem omnia testamentorum sollemnia denuo adhibeantur.

Curatore) Quia hic tantum adibus inter vivos dantur. Nam actus ultimus
 voluntatis lationem non continent, cum semper sint revocabiles. *L. 4. ff. d.*
adim. & transfer. legat.

Simul natura) Quod si tamen de intellectu eorum appareat, & certis signis
 mentem suam declarare valeant, existimant *Dd.* ad plures causas eos testari posse. vid.
Tr. d. J. S. D. 4. c. 2 n. 47. seqq.

Testatur) Modo scribere possit, vel vitium sit discretum, h. e. si sardus lo-
 qui possit. conf. *Tr. d. J. S. d. l. 37. seqq.*

Omnes peregrini) Vi hujus *Ant.* quae non Justiniani sed Friderici Impe-
 ratoris, omnibus peregrinis communicata sunt successionem & connubiorum
 iura. Ergo & hodie testamentum condere valebant. Contrarium tamen in Gal-

lia observatur, utpote ubi Rex omnia peregrinorum ibi demoratorum bona Jure Albanas sibi vindicat, quod jura in retorquere possint Germani, vid. *supr.* tit. d. *stat. dum. voc. aliquem habet usum* pag. 17.

Redeant) Actus enim in captivitate gestus per jura postliminii non confirmantur. L. 3. §. 6. i. Jus enim postliminii non pertinet ad eos, quam apud hostes sunt. arg. L. 1. C. d. *postlim. reverti*.

Contra Barbaros) Nostri tamen a Barbaris capto, quantum apud Barbaros servi sint, apud nos pro talibus non reputantur, ne sc. a Christianis puniantur, quorum intuitu pretio potius digni. Nec obici, quod captivi Romanorum pro servis reputati sint. Nam Belp. apud illos viget hac servitus. quæ apud nos penitus explosa. Hinc testamentum etiam in captivitate ab eo conditum a liberis observandum, licet solennia jura Latium tantum adhibuerint, e. g. duos testes, nam testamenti substantia a summe ex legitimis huc, ubi conditum est testamentum. L. 6. §. d. *Konst.* vid. U. M. §. 101 d. *Stat. Manu* §. 3. 4.

Nex bonis) Ita dicendum, cum bona per *deu. ita. e. fin.* damnatis relinquuntur, si habeant descendentes & ascendentes usque ad tertium gradum, quibus in *Autb. bona damnatorum*, l. de *bonis proscriptis* excepti sunt *collaterales*. Unde sequitur, quod damnatus ab his bonis disponere possit non libere, sed inter ipsos tantum cognatus tertii gradus. Quod si huc quoque defecerint, bona domum filio cedunt, & sic cessat testandi libertas.

Aliorum Statutum) Putarem tamen & hos proscriptos testari non posse, hoc effectu, ut valeret testamentum in alio territorio: unde proscripti, qui in iure Sævus bannitionis omnia jura amittunt, nec jura disponendi in illo territorio amplius habebunt. Interim tamen proscripti in Saxonia testari possunt in Marchia de bonis, quæ extra Saxoniam habent. U. M. §. 101. d. *Cap. Minor.* §. 2.

Consensat) Testamenti factio non dependet ex arbitrio partis, sed ex lege publica, lex vero requirit, ut testatur sit *paterfamilias*. Quis vero impedimentum potestatis tantum civile est, Principe & Patre consentiente valeret testamentum, vid. *supr.* *supr.* pag. *Autb.* 219 *voc. testatur*.

Obst. 8) Libera illa dispositio, quæ filio de his bonis competeit, ad actus inter vivos tantum pertinet, & nullibi quoad hæc bona reputatur pro *paterfamilias*, quod tamen hic præcise necessarium.

Coditillari) Hæc clausula defectum in *testatore* nunquam supplet, sed tantum defectum *solennitatum*. Disp. de *Clausula Coditillari*, n. 9. §. 19.

Prodigalitatem) Vel potius ante *deklarationem* prodigalitatis L. 10. de *Capit. furioso* dand.

Declarati) Quorum sc. doctrina per L. Imperii rejecta. Quosdam peni-

ocq

nent Ariani, Sociniani, & omnes alii, qui Religionem Catholicam, Lutheranam & Reformatam non amplectuntur. *J. P. Art. 7. in f.*

Venefici Qui defalcant a Deo, & sunt infideles.

Per conventionem) Hoc quidem certum est de Jure Romano; Verum postquam conventionalis successio moribus Germaniae introducta, huic per testamentum derogari amplius nequit. Unde pacta dotalia conjugum nullo testamento mutari possunt. Si scil. per modum contractus unita & non in vultu ultimus voluntatis, semper tamen pacta dotalia testamento augeri possunt.

Non etiam nupti) Nuptus non sufficit ad *bonorum* institutionem, cum hic manifeste mentis declaratio exigatur. Sufficit tamen ad relinquendum *fideicommissum*, *L. Nupti, 21. pr. ff. de legat. 1.*

Interius tam) Quae scil. voluntatem testatoris ipsi aures revelatam proponat. Secus est, si testator in suo testamento heredis & legatariorum designationem interii arbitrium contulerit. Hoc enim testamentum *utisum est*, quia ultima voluntas non dependere debet ab alieno arbitrio. *L. 61. ff. de Hered. institut.*

Heredi instituto) Non valet itaque testamentum, in quon ullus heres institutus est, nisi clausula Codicillaris sit subiecta, ubi heredes alioquin ab intestato succedendi praesumuntur rogati, ut voluntatem testatoris exequantur.

Principis oblatum) Item in *Principissa*, si separatim Cancellariam habeat, *Disp. de Jure Praesentis circa Negotia Imperii, c. 1. n. 183. seqq.*

Procuratorem) Haec sententia utitur sit contra communem, secundum quam testamentum per procuratorem oblatum pro nullo declaratur. *Carps. P. 1. C. 2. d. 24.* in puncto Jura tamen verissima, uti defensum in *Disp. d. Testamentis Principis vel Procurator oblata*. Nam testamenti publici sive judicialis fides non dependet ex oblatione, sed ex acceptatione & relatione ad acta. Dissentientium rationes vidi apud *Do. Harprecht. Vol. 1. conf. 54. p. 1011.*

Simplex) H. e. non opus ut Princeps decretum desuper interponat, Licet moribus receptum, ut testamentum offerenti ex Cancellaria detur aliqua recognitio. (*Requisition - Schrein.*) Non ut haec recognitio robur addat testamento, sed ut heredes sciant, ubi depositum sit testamentum.

Sustinetur) Recognitio tamen & hic a iudice peti solet, oblatum sibi esse testamentum, quod quidem ad testamenti substantiam necessarium non est. requiritur tamen hoc fine, ut inde constet heredibus, ubi invenire testamentum debeant.

Alibi solenniter) Hoc alias imperfectum vocant, verum tantum ratione solennitatis, non ratione effectus, e. gr. patris inter liberos.

Ubi servus) Nihil etiam valet, quocumque tempore scribatur, modo

ipsa superscriptio & reliqua solemnitas accedant presentibus testimoniis.

De Notariis.) Quod illi instrumenta sua in *Pergameno* conscribere debeant, licet nec hoc semper observetur, modo utantur charta integra et non rufa. vid. *supra ad titul. d. sed. instrumentorum.*

Zifras.) Roste quidem, sed non caute, quis facile numerus addi vel deleri possit.

Plures Codices.) Interest tamen, an illi Codices omnes sint originalis, an tantum exemplar, priori casu qualibet eorum probat, dummodo requiescit habere, posteriori copia non probat, nisi simul originale producat.

Plures in uno.) Hoc non tantum inter *Conjuges* obtinet, quando reciproce testantur, ubi si nomine utriusque Conjugis testamentum facta, sufficiunt septem testes, alias si seorsum sunt, quatuordecim necessarii sunt. *Gal. L. 1. Q. 117. n. 1.* Sed idem quoque in extraneis diversis heredes instituentibus, testes tamen utroque casu exprimere debent, se ab utroque testatore rogatum esse ad testimonium.

Actu continuo.) Sci. quantum ad ipsum testamenti *implementum*, ut testator ad convenienti deliberatione, quæ in testamento requiritur, advocetur, aut alicujus, quod in mente habet, obliviscatur. *L. 29 C. de Testament.*

Propter id.) Hoc L. non de *contractu* pignoratitio, sed *jura* pignoris agit, cuius constitutio sola testatoris declaratione fieri potest.

Validitas.) Non igitur valet testamentum, si propter parietem intermedium testator cognosci non possit. vid. *Tr. d. Jur. Senf. Diss. 1. cap. 1. n. 29.* licet nec subsistat, quod in tenebris vel noctis tempore conditum, si testator a testibus cognosci non possit, quem in finem DD. ad minimum tria lumina accendi volunt, *Polydor. Rapa Tr. d. Tempus. notatur cap. 141 n. 2. ff.*

Sponte.) Rogari debent testes, sed non compelli, invitos enim non retinere licet, & si retenti, testamentum non subsistit. *L. 20. §. f. d. 1.*

Non iuridicus.) Testimonium enim hoc de *solemnitate* est, non de *veritate*. Aliud in testamento nuncupativo, nam ibi testimonii dictio non simpliciter est solemnitas, sed etiam veritas.

Computatur notarius.) vid. *L. Domitius. 28. §. 5. l.*

In terra Ecclesie.) Terræ Ecclesiæ non sunt omnes Pontificis, sed illæ tantum, quæ ad patrimonium Petri pertinent, sive solum Papalem. Et hinc in archiepiscopis Principum Pontificiorum utitur Jure Civili.

In Consortudo.) Quæ si in testamento condendo observata fuerit, testamentum hoc etiam sibi valebit, max. forte solemnitates ibi receptæ, *Disp. de Jure Principis extra territorium, c. 3. n. 122. §. 99.* Specus si inhabilitas in ipso testatore, quod

quod si enim persona in hoc loco ad testandum inhabilis alibi testaretur, hoc testamentum hic loci non valeret. vid. *Disp. de Collatione Juris Statuarii Rigensii cum Jure Communi c. 6, n. 29. sq.*

Servi) Nisi tempore facti testamenti communis opinione pro liberis hominibus fuerint habiti. *L. 1. C. d. Testam.*

De Hermaphrodito vid. 15.) Hic qualitas sexus incalescentis, an masculinus prevaleat, an non, respiciendus est.

Post missionem) Ante missionem enim jure militari testamentum condit, ubi ad solemnia juris non est adstrictus.

Emancipatus) Quia soluta patris potestate cessat vinculum uterius personae.

Obst 9) Intelligenda *h. L.* de casu, ubi testimonii dictio precise est *veritatis*, non ubi *solemnitatis*.

Prohibitionis) Scilicet vinculum potestatis, & inde descendens sicut personarum unio. Quia enim septem distinctae personae testimonium ferre debent, unitas vero personarum illarum distinctionem impedit, inde potissimum ad conjunctionem ratione potestatis respicitur.

Heres ipse) Quia ipsius negotium geritur, & est juris successor.

Legitatus) Quamvis enim non tantum hic, sed & sequentes suspecti videntur propter interesse, quod habeant, suspicio tamen hanc tanti momenti non est, cum hic non de *veritate*, sed *solemnitate* queratur, & veritas per alios testes facile haberi possit.

Consanguinei) Auctoris sententia textibus juris convenientior quidem videtur, periculosa tamen est, cum personae consanguineae semper praesumantur in favorem heredis depositurae. vid. *Struv. d. T. b. 17.*

Vid. 27. §. 4.) Si aliquis testium nomen suum non adscripserit, veruntamen signaverit, pro eo est, atque si adhibitus non esset; quod & obtinet si adscripserit se, verum non signaverit.

Annullus) Hoc receptius esse dicitur in alleg. *L. 32.* ita enim particula *magis* ibi explicanda, ut hinc aliud signum non excludatur, modo *characterem* habeat, vid. *Dr. Pagenstech. m. 7. 6.*

Consuetudo) Etiam illò, in quo literæ nominis clariorum & per ductus exhibentur. In Saxonia tamen nuper prohibetur, ne talia signa in negotiis judicialibus adhibeantur.

Subscribat testator) In praesentia testium.

Totum) Dicitur hoc *Holographum*. Necessum tamen est, ut de manu testatoris constet, & sic conscriptum foret, ut in praesentia testium conscribatur, si ei-

ta subscripionem valere debeat, nam & subscriptio testibus presentibus facienda.

Observatum) Qui non nomen testatoris, sed *suum* subscribit, addere tamen debet, se nomine testatoris subscripsisse. Carpz. Dec. 147.

Nec naturalis) Contrarium verius puto. Certe nemini est, Jure *Germanico*, si possit probare volens testatoris, heredem inde obligari, ut si nulla solemnitas accesserit. Hanc obligationem non sustulit Jus Romanum, nec prohibuit voluntatem testatoris non solemniter declaratam impleri, sed tantum ad hoc compellere non vult. Nec obligatio naturalis hic derivanda ex agnitione heredis, sed quod turpe sit, illius voluntatem implere nolle, a quo lucrum quis capiat. Unde etiam testamentum ad pias causas, ratione solennitatum imperfectum, valet. vid. Tr. 3. S. diff. 10. C. 1. n. 45. l. 1. ff. C. d. *fideicom.* Ubi si testator heredis presentis fidei quicquid commiserit, hoc sustinetur, etiam si nullus testis adfuerit; Cur ergo non sustineretur in foro conscientie, si testator etiam voluntatem absente herede coram quatuor testibus declararet? Disp. *Consuetudo Fore. c. 4. m. 40. in fine.*

Requisita) Eadem hic requiruntur, quæ in testamento scripto, exceptis illis, quæ per *litteras* expediuntur.

Solemnia) i. e. clara & perspicua.

Valens) In testamento *scripto* valere heredis institutionem implicitam, sive quæ fit per relationem ad certam schedulam, omnes fere Dd. conveniunt, propter L. 10. pr. ff. d. *Condit. Instur.* & L. 38. ff. d. *Condit. 5. Demonstr.* In *nummaria* tamen testamento institutionem hanc rejiciunt. vid. Manz. d. *Testam. tit. 4. qm. 2. n. 16. seqq.* Verum non video diversitatis rationem, modo schedula ita custoditur, ut nulla fraus contingere possit, per substitutionem alterius schedulæ.

A notario factum) Hinc non opus est, ut post mortem testatoris testes jurato de testamento facto deponant, quod alias necessarium est, si tale instrumentum factum non sit. Si interim unus testis decedat, testamentum non infirmatur, locus si omnes.

Restiqua) Quæc. per *scripturam* & *signaturam* expediuntur.

TIT. II. V. VI. C. 28, 29. VI. 24.

Liberis & posthumis heredibus instituendis, vel exheredandis.

D*ivulsi*) In hoc distinguitur a *fideicommissis*, & licet hoc semper supponat heredem

pedem directum, non tamen hic mox testamentarius est, cum etiam heres ab intestato fideicommissio gravari possit. § 11. *J. ad Sc. Trebit.*

Per institutus) Ille, e. quibus debetur legitima, *liberi* sc. *parentes, & certo casu fratres*, nym. si persona infans, vel levi macula laborans instituitur, & ita fratri preferatur. § 1. *J. d. inoff. testam.*

Rescinditur aliud querela) Probe hic attendendum, quo casu nullum, quo casu vero *inoffensum* sit testamentum. Ultimo enim casu tantum intra *quatuordecim* annos. Priori vero intra *tredecim* annos impugnari potest. Eo autem casu tria meritorum hunc per *querelam* tantum rescinditur, ubi iusta exheredationis causa quidem ad nos, ab herede *probari* capere nequit. Si evis causa plane omitta, vel nec sit in iure expressa, testamentum nullum est, ob formam in *Nov. 115.* praescriptam & non observatam.

Nobis ex vultu) Sententia Auctoris de iure fl. vera est, sed non puto, hanc sententiam convenire cum *Nov. 116.* ubi diversitas hoc passu quoad suos & emancipatos expresse sublata, & generatim ibi asseritur, *Quilquid ex his inique exhereditus, videtur tantum testamentum quoad institutionem, reliqua vero salva statuere.* vid. *Dr. Pagenst. m. 1. d. §. 1.*

Mutatus) Immo existimo penitus non posse posthumum exheredari cum effectu, cum nulla ingratitudinis causa in eum cadat. Nec injuria patris per matrem illata nocere debeat illi, qui in utero est. *Brunn. ad L. 1. §. de inoff. test. §. 1. vult. §. 1. n. 1.* Iode si nihilominus exheredatus, testamentum est nullum, & hinc per 10. annos impugnari potest, quod secus esset, si ad querelam remitteretur posthumus.

Præteritis) Præteritis aliis est oblivio, quando sc. nulla filii facta fuit mentio, alia silentio, si ipsi alio quam institutionis Titulo quid relictum.

Inofficius) Jure *novi* etiam hoc testamentum nullum esse puto, quia equalis necessitas instituendi vel legitime exheredandi per *Nov. 115.* cum patri quam matri injuncta legitur.

Non attenditur) Quod quidem ad testamenti factionem activam aliqui restringunt, quam differendum mores non agnoscunt. Regulariter tamen certa pars hereditatis in alium locum transportanda detrahatur, quæ *Gabellæ* hereditaria dici solet, de *Abbschoß.* cujus quæritur variet. Plerumque est decima, in *Marchia* quintena. vid. *Blutr. Dr. de Rheta. Instit. Jur. Publ. l. 2. §. 1. §. 1. fogg. add. diss. de reformatione jur. etiam. c. 1. n. 1.*

1. *Classis*) Dantur desertores *fidei, obediæntie* sive devotionis *te ordinis*, quævis ultimum hanc speciem antiquæ ecclesiæ non approverit. vid. *Zieg. ad Lancellos, l. fin. de heredit.*

Non etiam filio) Imo & hoc L. 5. §. 3. C. L. Jul. Maj. cum ex bonis matris tantum portionem legitimam habeant, quæ in d. L. Falcidia vocatur.

Nepotes) Quia in matris *peruli* tanquam odioso nomine filiorum nepotes non continetur, cessat enim hic interpretatio extensiva.

Non probata) Quamdiu ergo non constat de approbatione collegii, tamdiu pro illicito reputatur, ut res maxime honesta sit, quæ ibi peragitur. Illi tamen, qui sunt ex collegio, ut *singuli* institui possint. Sic Synagoga Judæorum Institui nequit, Judæus tamen ex illa Synagoga potest. vid. Carpz. P. 1. c. 11. def. 16.

Quarta) Quamvis ergo per Nov. 18. c. 1. parentum legitima non amplius sit quarta, sed *tertius*, in prædicti tamen casu tantum *quarta* deberetur, quia si hic nepos naturalis foret legitimus, nihil penitus parenti sive avo deberetur.

Ultæ Causæ) H. e. si testator forte in odium creditorum suorum Principem Instituat, quo ipsi difficilius redclatur petitio.

Certe respectu) H. e. si ad secunda vota convolverint, non possunt novo conjugii plus relinquere, quam uni liberorum, cui minimum relinquunt. Nov. 22. c. 27. Quod adeo verum est, ut etiam liberis primi matrimonii jus revocandi competat, & inter se dividendi ea, quæ in seculari conjugem plus debito collata sunt. *Auth. ad v. C. de secund. nupt.* vid. Mynsing. C. V. c. 49. Contrarium tamen in Saxonia observari testatur Carpz. P. 2. c. 41. def. 17.

Regulam Catoniam) Hæc regula id continet, quod legatum tempore testamenti inutile, etiam postea maneat inutile, quamvis status rei moveatur in melius.

Ad heredes ab intestato) Diversam quid obtinet in heredibus *indignis*, quorum partem sibi vindicat fiscus. vul. *infr. tit. ff. de his, quæ ut indigni.*

Totam) Quia causa testatæ trahit ad se causam intestatæ, & sic qui de minima parte bonorum testatus, de reliquis omnibus testatus esse videtur, reliqua enim bona ad partem illam bonorum trahuntur.

Institutus) Hic enim potest pro parte testatus, & pro parte intestatus decedere. L. 6. §. de Testam. malis. Locum etiam hodie obtinet, quando aliquis talis bonus habet, de quibus testari non potest, v. gr. feudalia. 1. F. §. hereditaria in quibusdam locis &c.

Uniformiter) Quando omnibus personis institutis certa pars assis assignata.

Disjuncte) H. e. conjuncta, quia hæc quod verba disjuncta sunt.

Usum modicam) Quia plures conjuncti eodem conjunctionis genere respectu illorum, qui diverso genere juncti sunt, habentur pro una persona. Contrarius

vario cum re conjuncti, quoad verba disjuncti sint, quisque eorum suam portionem capit.

Aequo) Operatur hæc particula, ut omnes in partes *utrisque* censeantur vocati; Zu gleichen Theilen. Hopp. ad §. 6. *J. d. H. J.*

Prælegatur) *Æs* alienum enim non solvitur ex legatis vel prælegatis, sed ex ipsâ hereditate, & hinc *æ*s alienum solvunt, quatenus heredes, non quatenus legatarii. Qui enim rem jure legati capit, ad *æ*s alienum non obligatur, quia legatum sine oere datur.

Disformiter) Quando aliis heredibus scriptæ portiones, aliis non.

Ipsi accrescit) Habet enim rem illam titulo *instituentis*, & hinc si coheres deficiat, rei mentio detrahatur, & ipse heres est in solidum. Et sic ejus, qui in re singulari *instituitur*, conditio melior est, quam illius, cui res singularis *legata*.

Assignatur) H. e. ille, qui sine parte institutus, id capit, quod superest ex *æ*re; Si nihil super sit formatur dupondium.

Captatoria) Ita dicuntur illæ, quantum conditio confertur ad secretam alienæ voluntatis, e. gr. Titus si Mevium tabulis testamenti sui heredem a se scriptum ostenderit præbaveritque, heres esto. *L. 71. ff. de hered. instit.*

Futuri temporis) Legatum *præteritæ temporis*; Valet enim institutio in *præteritum* collata, v. gr. quia Mevius me heredem instituit, ego ipsum iterum instituo, quod contingere solet in testamentis conjugum reciprocis, sed non valet in *futurum*; Si tu me institues, ego te vicissim instituiam, sic enim *capto* hereditatem alterius.

Certa heredis personam) Sufficit tamen, modo ex eventu persona heredis certa fieri possit. vid. §. 21. & 27. *J. de legat.* Sicut etiam in favorem piæ causæ heredis institutionem incertam sustineri volunt.

Præsentem) Sc. in testamento *nuncupativo*.

Excludunt) In dubio enim voluntas testatoris secundum ordinem juris, sive successione legitime explicanda.

Succedunt) Et sic etiam liberi cum Parentibus concurrant, cum quisque suo jure vocatus sit.

Iniusto, rupto, irrito facto testamento,

De his, quæ in testamento delentur, inducuntur vel inscribuntur.

Nullum) Testamentum ab initio nullum alias *iniustum* dicitur, quia defectu quorundam juris laborat. Licet aliâ iniustum vocent, ubi Jus testandi quidem competit, sed solemnia non observata.

Juror) Hæc enim tantum supplet defectum *solemnium*, non defectum ex persona testatoris, nam *qui testari nequit, ille nec codicillari valet*. Disp. de clausula codicillari. n. 19.

Reconvalescit) Quia initium plene vitiosum. Necessariumque est, ut patet illud testamentum condatur, si velit, ut hoc jure civili subsistat.

Secundum tabulas) Hic ergo casus est, ubi heres scriptus solo Prætoris beneficio ad hereditatem venire potest. Ubi causus sit heres, ut iusto tempore bonorum possessionem agnoscat.

Stare) H. e. ipsum jus quidem tribuitur, sed illud quadringentis in suspensio manet propter dubium eventum. Quamvis ego potius *cum se* dari existimem, quia Prætor in *alleg. l. 17. ff. b. 1.* pure succurrit.

Exceptionis) Si ille, cui hereditas per testamentum nullum adempta, in possessione ejus sit, & heres scriptus hereditatem petat, hoc casu opponitur Exceptio. Nullitatis, nam quicquid agendo possum petere, possum etiam petere excipiendo.

Prohibere) Ratio in *d. l. 55.* de LL. in suo testamento valeant, neminem facere posse, si scilicet sint LL. quæ formam actui prescribunt.

Obf. 22.) In *b. l.* continentur hæc verba. *Luchus, Titius hoc meum testamentum scripsi sine ulla Jactisperito, rationem animi mei potius secutus, quam nimiam & miseram diligentiam & si minus aliquid legitimo minusve perire fecerat, pro jure legitimo haberi debet hominis sancti voluntas.* Quibus revera continetur clausula codicillaria, unde & heres ibi scriptus tantum jure *fideicommissi* admittitur.

Agitatione) Ergo semper consilium est, ut etiam futuri liberi instituantur.

Imp. v. scilicet) Sc. quoad integritatem corporis, perfecte tamen natus esse debet, h. e. non debet mori in ipso partu, uti intelligenda alleg. L. j. C. d. posth. hered. insti.

Sensu scilicet) H. e. sex mensibus completis, initio mensis septimi; cum autem pariendi tempora ob diversitatem naturæ, & casuum concurrentium, sint incerta, in dubio pro legitimitate partus pronunciandum, si vivus nascatur, etiam si id fiat sexto mense. L. 12. ff. de stat. hom. vid. supr. not. p. Auth. 15. voc. septimo mense.

Exheredatus) Quamvis ergo posthumus hodie cum effectu exhereditari non possit, si tamen id fiat, non puto rumpi testamentum, sed potius annullandum illud esse ex Nov. 115. c. 1. cujus hic effectus, ut legata in testamento non rollantur, quod alioquin fieret, si testamentum esset ruptum.

Reconvalescat) Hic iterum casus est, ubi non nisi Prætoris beneficio quis succedere potest.

Succedat) Quia tunc demum consequitur proximitatem gradus, & inde dependentem suavitatem.

Legitimetur) Quia tunc demum rediguntur in potestatem.

Adoptes) vel adoptione plena vel arrogatione.

Debentur) Rat. quia Nov. 115. sustinet tamen legata, si circa institutionem vel exheredationem aliquid neglectum fuerit. Quod si aliter, annullatur testamentum. e. gr. ob defectum solemnium etiam legata corrumpunt.

S. v. v. v.) Hoc casu omnino puto legata subsistere, quia adest manifesta præteritio posthumi. Atqui vero in casu præteritionis vi No. 115. sustinentur legata. Quod si vero ignoraverit, legata sustineri nequeunt, quia si scivisset se adhuc habiturum filium, forte non legasset, vid. Gail. L. 2. O. 117. n. 7.

Fideicommissi) Videtur enim rogasse heredem scriptum, ut posthumo hereditatem restitueret.

Scilicet) Sic enim posthumum rogasse censetur, ut accepta portione sibi debita reliquum restitueret heredibus in testamento scriptis.

Juraverit) Ego puto, illum, qui contra juramentum mutæ testamentum, modo hoc ex sincero animo præstitum, & non ex iracundia aut inimicitia, peccare quidem, ipsum tamen testamentum postea condatum nihilominus sustineri, quia juramentum sequitur naturam actus. vid. Disp. de Conscientia Foro. c. 4. n. 15. seqq. Aliud fortassis esset, si postea jurato alteri promiserit, se nolle mutare testamentum. Tunc enim ad minimum daretur actio ad interesse ob violatam pacti fidem.

Mutabile) Ubi unus conjugum invito altero testamentum mutare poterit.

Mortuus) Revera enim hæc duplex subest testamentum, Ergo licet unus testamentum morte confirmatum, alterius tamen in suspensio est, & hunc mutabile.

Abque alterius voluntate) Nisi cum altero in specie ita pactus sit, nunquam ergo perfectum testamentum secuti redolantur conjuges, sed pactis dotalibus sibi consulere debent, modo hæc in vim contrarius concepta.

Decennium) alias testamentum vivo testatore nunquam præscribitur, licet ante 10. annos conditur.

Ubi. 1.) Hic non agitur de revocatione nudis verbis facta, sed quæ ipso *facto* declarata, v. gr. per cancellationem, incisionem.

Facto testamento) Ita quidem in praxi receptum esse volunt, rationi tamen convenientior est sententia eorum, qui demum a die *revocationis* decennium hoc computant. Quia contraria voluntas prius declaranda, & postea per 10. annos continuanda. vid. Brunm. *ad L. 27. C. de testam. n. 10.*

Aliunde) V. gr. ex sigillorum avulsione, cancellatione.

Consulto) Hinc utile est hinc evitanda causa, ut testator binis verbis subscribendo testetur, se studio delevisse testamentum.

(usu) H. e. quod testator non jussit illud incidi; tertii enim factum, licet consulto factum, hoc in tantum adhuc pro casu habetur.

Mentis alienatio) Illius enim nulla amplius est voluntas.

Unius odium) H. e. in odio effectum non habet ultra id, quod inductum, modo reliqua per se subsistere possint, v. gr. si ex pluribus hereditibus *unus* nomen inductum, valet quoad reliquum testamentum. Sed si *omnium* hereditum nomen inducta, totum tollitur, etiam quoad legata, nisi clausula codicillaris sit subiecta. vid. tamen *L. 1. de his, quæ in testam. del.*

Nuncupationum) Contra iur. verius, cum tale testamentum tantum *probationis* causa in scripturam redactum, & ad rumpendum testamentum certus modus L. libus probatur necessarius. Non ergo sufficit adesse voluntatem contrariam, sed requiritur declaratio ejus secundum modum in jure præscriptum. vid. Brunnm. *Exercit. Instit. 12. ad §. 17. 3 quæ mod. testam. infirm. n. 11 p. 100.*

Ubi. 1.) Est hic casus, ubi non integrum testamentum cancellatum, sed tantum quoad heredis institutionem, pronunciat ergo hic imperator, legata subsistere, sed ex *humanitate*. add. *Disp. de jure humaniore. c. 3. cap. 15. §. 1. seqq.*

Nulla mentio) Limitant hoc in testamento parentum inter liberos, quod per posterius solenne, in quo simul extranei heredes sunt instituti, non rumpitur, nisi alius simul in posteriori facta fuerit mentio.

Sit addita) Uti clausulæ hujus adjectio dependet ex arbitrio testatoris, ipsi quoque liberum est, hac clausula neglecta aliter disponere, cum in testamento nemo sibi legem dicere possit, a qua non possit recedere. *L. 22. de legat. 3.*

Hodie) Puto adhuc hodie hanc cautelam esse abundantem, non enim potest per ipsam clausulam sibi adimere testanti licentiam; Ergo cum posterius ex permissione juris fecerit, prius ipso jure tollitur, quibuscumque etiam clausula sit monitum, utile tamen est, ut prioris clausulæ expressio fiat, ne testator per incogitantiam testatus videatur.

Prior) Legendum forte *posteriori*.

Conditione) Quamvis enim hæc conditio defecerit, sufficit tamen, quod in se posterius testamentum, fuerit perfectum, modo cum litio existere poterit.

Neutrum valet) Prius enim ruptum, & posterius infirmatum.

Ratione voluntatis) Unde, licet testator testes convocasset ad aliud testamentum condendum, si tamen in ipso actu testanti decedat, prius ruptum non est.

Privilegium) v. gr. Patris inter liberos, ubi coram duobus testibus condito testamento evanescit prius.

Instaurantur) Rat. quia pro hoc testamento militat & voluntas testatoris & dispositio Legis, quæ vult, ut heredes ab intestato succedant.

Sufficiunt) Cum enim pro his & legis favor & testatoris voluntas militent, facilius pro his pronunciandum. conf. Struv. *Jurisp. forens. lib. 2. tit. 20 § fin.*

Etiam valere) quo casu tamen heres in posteriori testamento scriptus detrahit Trebellianicam, & dodrantem restituit heredi in primo testamento scripto, tanquam fideicommissario. Et sic prius testamentum non valet vi propria, sed vi testamenti posterioris, ita tamen ut prius in effectu naturam Codicilli consequatur.

Secundum tabb) Iterum casus adest, ubi beneficio Prætoris opus. Similis casus occurrit in *l. 1. bon. poss. sec. Tabb* de qua vid. *infra. l. 37. Tit. 11.*

Adiectus) Vi enim hujus clausulæ heres ac intestato rogatus censetur, ut Legata præstet.

Id. Secus est) Ita communiter volunt, quod hodie post *alleg. Nov.* non detur amplius testamentum desitutum, cum ibi, si unus implere nolit voluntatem testatoris, alii successio ordine vocentur, Verum hanc *Nov.* non de herede repudiante, sed de herede hereditatem quidem acceptante; sed illud, quod ipsi testatore injunctum, implere nolente, intelligendam esse, Auctor noster deduxit in *speciali Dissert. de Testamento desituito.* vid. Ite Dn. Pagenstech. *m. 1. 6.*

De maxima) Si in bello captus in servitutem deducatur, vel major 25. ad actum gerendum, pretiumve participandum, se venditari passus sit.

Capti) Modo testamentum ante captivitatem fuerit conditum. Captivi nostri cum non fiant servi, nec fisione aliqua Juris Postliminii aut Legis Cornelii indigent.

Ex media) Deportati testamentum non statim irritum sit, nisi cum Princeps deportationem comprobaverit, nam tunc demum admittitur civitas. *L. 2. §. 1. ff. d. pen.*

In banis) Idem obtinere puto in *fustigatis* cum perpetua relegatione, quorum testamentum in illa provincia, ex qua fustigati, sustineri nequit.

Revincti) Non Jure Civili, quia semel ruptum, sed beneficio *Prætoris*. *Serv. Ex. 32. Tb. 45.*

Declarationem) Modo in paganis ordinaria testamentorum solemnia fuerint adhibita.

In milite) Quando miles ante militiam testamentum condidit, & illud postea ut militare valere velit, nova declaratione animi opus est. Aliud vero est, si miles, qui militari jure testatus, emancipetur, sic enim sustinetur testamentum sine nova declaratione.

TIT. V. VI. C. 26.

De

Vulgari & pupillari substitutione.

Decesserit) Talis, directa vulgaris substitutio in Jure nostro prodita non est, quia herede instituto adeunte expirat substitutio. Ergo hoc ad casum fideicommissi restringendum.

Ulla restrictione) Unde etiam compendiosa dici solet, quia sit quasi per compendium in omnem eventum.

Voluit &c.) Et intra pubertatem deceaserit.

Sub expresso) H. e. si pater tantum dixerit: Si filius meus ante pubertatem moriatur, Sempronius heres esto, eo ipso etiam tacite intelligitur substitutio vulgaris, si filius heres esse nolit, Sempronius heres esto; Pater enim præsumitur utroque casu voluisse heredem, illum scilicet, quem substituit.

Testamento declarata) In qua dispositione non valet institutio, ibi nec valet substitutio.

Fideicommissi) Quo casu tamen substitutus non ad integram hereditatem admittitur, sed detrahatur ipsi Trebellianica, quam retinet heres ab intestato; in substitutione autem directa tota hereditas ad substitutum pervenit.

Sub-

Substitutum) Quicumq. potest testari, ille potest vulgariter substituere.

Eor) Quicumq. potest institui, illi vulgariter potest substitui. Quae regula etiam negative procedit.

Instituto) Il. e. substitutus secundo est etiam substitutus primo, seu deficiente primo & secundo herede ad utramque partem vacantem admittitur tertius seu ultimus substitutus, vid. Dn. Hopp. §. 1. *J. de vulg. subst.*

Obf. 47.) Haec Lex non de substitutione vulgari, sed pupillari agit, in qua aliud videtur dicendum, cum contra communes juris regulas sit introductum, ut quis alterius hereditatem sumere possit.

Partes repetita) Limitarem hoc, nisi inaequale onus substitutis sit impositum, aut per nomina propria expresse facta sit substitutio. *arg. L. 14. ff. de i. et ibi Dd.*

Statumutato) v. gr. Si institutus heres servus fiat, tunc ipse dominum suum facit heredem.

Fecit heredem) Exemplum est, si quis Titii filium heredem instituerit & Mevium substituerit. Titii filius vero decedat non declarata voluntate, pater Titius adire potest hereditatem excluso substituto, non enim censetur repudiavisse hereditatem, qui ius adeunti in alium transmisit.

Non includit) Contraria sententia verior, casus enim pressus continet casum non expressum, ob praesumptam testatoris voluntatem. Testator enim non sine certo herede voluit decedere, Ergo substituendo omnem casum, quo primus deficit, intellexisse videtur. *L. 22. ff. ad SC. Trebell.* Nec facit pro Audione alleg. *L. 21.* quia ibi non fit extensio de casu voluntatis ad casum impotentiae, sed de tempore ad tempus; Pariter non facit *L. 10. ff. de Lib. et postb.* nam ibi non agitur de substitutione, sed institutione posthumi. Immo huic legi derogatum esse per *L. fin. C. de posthum. hered. testit.* asserit Mantz. de *Testam. tit. 2. qu. 4. num. 10.*

Adierit) Etiam si in continenti decedat, nam hereditas semel adita mox acquisita est, & sic per mortem transmittitur ad illius, qui adit heredes ab intestato.

In casu) Il. e. si heres intra tempore deliberationis mortuus, non admittitur substitutus, sed heres heredis potior est. *L. un. §. 1. C. de caduc. toll.* quia ius adeundi intra annum deliberationis ad illam devolutum.

Decesseri) Suus enim ipso jure heres est & sic hereditatem etiam ante institutionem, quae alias in suis loco a futuro est, transmittit. Quamdiu igitur superest transmissio, tam diu pendet substitutio. Aliud est, si suus ante patrem decedat, sic enim nihil transmittere potest.

Mortuus introductus) Scilicet Romanorum & LL. approbata.

Prior

Præter Uxor et c. in eadem utrumque conditur, quo casu etiam una sollemniter abstinuit. Quodsi vero pater ante horam sibi condidisset testamentum, & jam etiam pro filio condere, & huic substituere velit, 7. testes separatum adhibebit. *L. 10. d. 1.*

Obst. 11.) Hic quidem de matre in *pupillaribus* tabulis substituente agitur, sed revera substitutio est vulgaris, & pupillares tabule dicuntur, quod *pupillus* in iis sit institutus, non quod pupillo substituitur.

In vim fidei commissi I. e. materrogare potest filium, ut si intra pubertatem decesserit, hereditatem restituat Mevio, Quæ ratione tamen non tantum substitutio materna substitit, sed etiam cujusvis testatoris extranei pupillum quemcumque instituentis. Quibus casibus pupillis semper salva manet Trebellianica, quam in suos heredes ab intestato transmittunt. Imo etiam legitimam, quia filii fideicommissis gravati duplicem quartam detrahunt, c. *Ramusculus & Raynaldus X. de Testam.* Igitur hoc casu primo detrahatur legitima sive triens, postea ex illo, quod reminet, detrahatur quarta Trebellianica, & hoc residuo filius habebit duas quartas, licet legitima sit triens.

Caducillarem Quia hæc operatur, ut quod jure directo non valet, valeat tamen in vim fideicommissi, unde post obitum filii (detracta ab ejus herede duplici quarta Legitima & Trebellianica) titulo fideicommissi transit ad substitutum, *L. 17. pr. ff. ad Sc. Trebell.*

Oratio Non ergo, quæ aliunde ante arrogationem habuit, hæc enim, si arrogatus in impubere ætate decesserit, si cautum præstitit proximis arrogati impuberis heredibus restituere tenetur. § 3. *J. d. Adopt.*

Propter pupillarem Substituto pupillaris non exigit præviam institutionem, cum sit vi patris potestatis, potestatem vero cum & in exheredatum retineat pater, valide ei substituit. c. gr. Sempronius heres esto, filius meus exheres esto. Si filius intra pubertatem decesserit, Mevium substituo, scilicet in bonis, quæ aliunde habet.

Pater fecit Si filius ipse testamentum condiderit, non posset matrem a legitima excludere, sed quia hic pater testatur non nudo nomine & jure filii, sed jure proprio, & ex persona sua, si scilicet patris potestatis, non opus habet, ut uxorem heredem instituat, aut legitimam ei relinquat, per clarum Textum in *Cap. 1. in fin. Testam. in bonis.* vid. Hipp. ad pr. § d. *capit. ult. ubi sit. p. 440.*

Obst. 12.) Non quidem legitima parentum gravari potest testamento, sed hoc ita, si ipse, qui testatur, obligatus sit ad relinquendam legitimam, ad quod hoc causa pater, respectu matris, non tenetur.

Vid. Caput.) Qui testatur moribus Saxonici matri Legitimam debere.

Tacito

Tactus pupillaris) H. e. ea, quæ in vulgari expressa subintelligitur.

Aliud observatur) Immo & priori casu in plerisque locis matri relinquenda est legitima. Ne factio patris fraus fiat Legi, quæ matri legitimam simpliciter assignat. Hopp. *ad pr. J. d. Pupill. Substit.* Carpz. *p. 1. d. 2. n. 7.*

Pubertate) Ultra pubertatem non valet, nisi in vim fideicommissi, aut nisi testator fuerit miles.

Mutatum) Eo sc. in casu, quando per querelam inofficiosi, seu potius quando ex dispositione *Nov. 115.* testamentum impugnatur, rescindendum testamentum, sic enim sola institutio tantum vitatur. *d. Nov. 115.* Dn. Schwendenböcker *ad Eckolt. de inoffic. testam. §. 2.*

Vitacita vulgaris) Filius enim antea mortuus, cum heres esse non possit, substitutus pupillariter & in hunc casum vocatus videtur, si filius heres non erit, seu esse non possit.

Potestate) Hæc enim substitutio ex vi patris potestatis tantum dependet; Quæ sublata, effectus ejus cesset, necessum est. Salva tamen adhuc manet Patri substitutio fideicommissaria.

Substituto) Jus substitutionis enim ad heredes ejus non devolvitur, nisi dies substitutionis cesserit, quod non contingit, nisi ex die vel repudiata hereditatis vel mortis pupillaris. Imo omnia, quæ in testamento alicui relinquuntur, hæc tacitam conditionem habent, si supervixerit.

A parentibus) Contra liberi ita parentibus substituere non possunt, quia eam humanitatis gratia hæc substitutio introducta, indecorum esset parentes regere a liberis. Harpr. *ad §. 2. J. b. t. n. 2.*

Ad secunda vota) Non enim expropter humanitatis rationem deposuissæ censetur, quæ causa est hujus substitutionis. *d. L. Humanitatis* q. nec quicquam hic in favorem secundi mariti & liberorum posterioris matrimonii facere potest mater, eum hæc substitutio non absolute libera sit, sed ad certas personas, proximos sc. cognatos, restricta.

Equaliter) Hoc est restringendum ad eum casum, quando filius, cui substituitur, non amplius est in potestate patris; Alius enim potius hic *paterna* dispositio preferenda videtur, cum illi major disponendi licentia relicta. *Zach. b. t. n. 71.*

Naturalibus) Immo & ex *supra* conceptus, quia omnes hi in successione materna concurrunt equaliter.

Damnato cotu natus) Hi enim liberorum numero penitus non habentur, adeo ut nec alendi sint.

Impuberibus) Quia *d. L. q. C. b. t.* generaliter loquitur de liberis mente captis. Nec obstat, quod pupillaris substitutio nunquam remedium ordinarium

hic obtinere possit, nam negatur, quod hæc exemplaris substitutio sit extraordinarium remedium *Zœf. b. t. n. 77.*

Pro ligui) De prodigo proprie quidem non loquitur *L. o. C. b. t.* per extensionem tamen, quæ de furioso dicuntur, ad prodigum applicari solent, cum ille furiosum rerum suarum faciat exitum, ne ipse sibi testamentum condere possit. *L. 12. §. fin. de Tut. 25 Curat. dat.*

Unus casus) Sic casus, si in furore decesserit, continet casum, si heres non erit, quod fieri potest, si curator furiosi hereditatem repudiaverit, & vice versa.

Iuste exhereditati) Hoc in *prodigo* quidem contingere potest, in quem cadit causa ingratitudinis, non commodè tamen in *furioso*, nisi forte ante furem ingratulo quædam commissâ fuerit, modo tamen ipsi alimenta salva maneant.

Aux parentes) Substitutio hæc fit secundum ordinem successionis ab intestato, & hinc parentes una cum fratribus simul sunt instituendi.

Vitium) Hoc enim, deficientibus agnatis, nullibi interdictum. Et quævis vitriol persona in Jure sit odiosa, odia tamen restringenda, non extendenda. *c. 15. R. 3. in d.*

Non extiterint) Nam & furiosus hereditatem paternam per curatorem repudiare potest.

Nascatur filius) Ita enim rumpitur substitutio, nec furiosus filio hereditas per substitutionem avitam auferri potest.

Ad mortem usque) Dissert *Zœf. b. t. n. 27.* ex ratione, quod furiosus interrim potuerit testari. Sed *Resp.* forte & voluit testari, heredibusque legitimis hereditatem auferre, sed per recidivam impeditus; Æquius ergo est, pro substitutione pronunciare.

Compendiosa) Dicitur etiam *brevislogus*, quia quibuscunque verbis facta, omnem tamen casum, h. e. si filius impubes sive pubes moriatur, sive heres esse nolit, continet quasi in compendio.

Extra testamentum) Soli enim voluntas nullius pro lege est, quod tamen intelligo, modo in *expeditione* substituat. Alias enim tenetur jure communi testari, & sic etiam substituere.

Etiam puberibus) Hoc tamen casu substitutus sola tantum capit bona, quæ filius a patre accepit, quod si vero impuberi substitutoris miles, & ille intra pubertatem decedat, substitutus succedit in filiâ bona, undecunque illa proveniat. *L. 2. C. b.*

Sensisse) Ergo hoc in dubio quoad *militem* præsumendum puto, nisi contrarium appareat.

TIT. VII. VI. C. 25.

De

Conditionibus institutionum.

Omnis) Quis ipsi nihil relinquere teneor. *Quousque ergo heredis institutio est voluntatis, eousque qualiscunque conditio adijci potest.* Quem enim impune praterire possum, illi possum etiam qualemcunque Legem prescribere, sub qua heres esse debeat. Nisi forsan sit *captatoria*, quæ & in extraneo illicita.

Post mortem testatoris) Hoc ita, si illa potestativa conditio sit *irrevocabilis*, v. gr. si Lipsium iveris. Attendendum hic erit, quem finem respexeris in herede, si hunc jam obtinuerit heres ante mortem, frustra negotii iteratio desideratur, v. g. Si Roman iveris, & Praxin Rotæ Romanæ dedideris, heres esto; hoc si antea feceris, locus erit vulgato illi asserto, obrento fine, cessant media. Aliud si potestativa conditio sit *non irrevocabilis*, v. gr. si Meriam duxeris uxorem; hanc enim uter duxerit ante mortem testatoris, impleta tamen censetur conditio. *Zach. ad l. 1. §. d. Condit. §. demonstr. n. 41.*

Quam potestativa) Quod si sub conditione casuali, vel mixta fuerint instituti, institutio ipso jure nulla est, *dd. LL.* cum tamen hodie pater filio extra legitimam bona dare non teneatur, communiter recepta est sententia contraria, quod in cæteris bonus opponi possit quælibet possibilis conditio. *Scriv. l. 1. §. 3. l. 47. in fin.*

Nocet) Nocet vero semper, etiamsi facile impleri possit, quia si filius ante conditionis potestativæ implementum decederet, non transmitteret legitimam ad alios heredes, quod utque insigne gravamen involvit, e. gr. Si filius mea me terræ mandaverit, heres esto, hic si filius mox post mortem meam decedat, non esset heres, nec hereditatem transmitteret, quia conditioni non satisfactum.

Exheredatus) Tunc enim exspectari decet conditionis eventus, ut inde constet, an exhereditatio effectum sit habitura. Necessarium tamen est, ut etiam conditionali exheredationi addatur iusta causa ex *Nov. 115.*

Off. 72.) Hic tantum dicitur, quod legitime non debeat adijci gravamen. Quod intelligendum, nisi iusta exheredationis causa concurrat.

Jure) Si sub turpi heres institutus sit, testamentum annullatur. Hoc etiam referenda conditio mutandæ religionis, præsertim si sciat institutus eam esse

se falsam & verbo Dei contrariam, ubi spreta conditione nihilominus relicta petere potest. Brunnem. *L. 11 ff. b. Struv. b. T. b. 50.*

Detrahitur) H. e. pro non adjecta habetur in favorem ultimæ voluntatis, quod locus in *contractibus*, ubi alter sibi imputet, quod talem conditionem admittit.

Per a. cident) Puto, si conditionem hanc testator pro *possibile* habuerit, eam vitare institutionem. *Zach. b. t. n. 3. Brunnem. L. 1. b. n. 6.*

Perplexitatem) Si sc. ita obscura sit, ut de sententia testatoris constare non possit. Cujus exemplum est in *L. 16. b.* Nisi tamen præter testatoris voluntatem ex eventu in sperato veniat perplexitas, aut illa per impropriam significationem solvi possit, tum enim non vitatur dispositio. Brunnem. *d. L. 16.*

Modo non sit certus) Si adjectus sit tanquam terminus *ad quem*, heres institutus semper manet heres; Si tanquam terminus *a quo*, mentio diei detrahitur, & heres jure institutus censetur. Aliud est si clausula Codicillaris testamento sit adjecta, sic enim existente die a quo, heredes ab intestato sunt directi heredes, & rogati censentur, ut elapso tempore hereditatem restituant heredi scripto; existente die ad quem, heres scriptus in vim fideicommissi hereditatem restituit de rebus ab intestato, vid. diss. *d. claus. codicillar. n. 91.*

Ratione temporis) Dies ergo certus pro non adjecto habetur, & pura censetur institutio. Aliud in testamento minus, ubi interim heredes ab intestato admittuntur.

Sed incertus) Hic enim dies conditionem facit.

Cum Cajus moriatur) Titius enim mori poterat ante Cajum, ob quam incertitudinem hæc institutio pro conditionali habetur. Aliud si institutio confertur in mortem ipsius heredis, sic enim reputatur pro pura, quia mors ejus deficere nequit.

Voluntates) Aliud in contractibus, cum ibi conditionalis promissio etiam ad heredes transeat. *S. 4. ff. d. V. O.*

TIT. VIII. VI. C. 30,

De

Jure deliberandi.

Jus *deliberandi*) vocatur *cretio*, in *L. 17. C. 6.*

Certum tempus) Si creditores urgent aditionem, annus ad deliberandum conceditur, sin minus 30 annorum spatium habent, quia tanto tempore præscribitur juris adeundi hereditatem. *L. 7. C. d. Hered. Pet.*

Alibi

Atque relinquere) Heredibus scilicet ab intestato succedentibus.

Hereditibus) *Quicumque heres est, habet ius deliberandi*, quia habet ius repudiandi, dum nemo inivitus heres esse compellitur.

Suis) Utrouliberent, velintne abstinere hereditate, an ei se immiscere: nonnunquam tamen suus heres, etiam postquam abstinuit, impetrare potest, ut deliberet, si scilicet bona nondum venerint. *d. l. 1. §. 6. 1.*

Primo heredis) H. e. tempus illud, quod primo heredi ad deliberandum superest, devolvitur ab ejus heredibus. Dn. Schwendend. ad Eck. §. 2. 6.

Immixtus) Hæc immixtio enim in suis pro adicione est, adeundo autem jam tum se obligavit ad omnes res alienam.

Minor) Nam hæc etiam contra aditam hereditatem restituitur. vid. *tit. C. Si adu. hereditat.*

Annum) Qui currit a die scientiæ. Brunnem. L. 19. §. 3. C. 6.

Semper) H. e. usque ad 30. annos; Tamdiu enim jus ascendi sive hereditatis petitio durat; cum ob concurrentes præstationes personales sit actio mixta. L. 7. C. de petit. hered.

Adiisset) Ratio hujus consilii in explicatione necessitatis: Cui enim judicialiter injunctum, ut voluntatem suam declararet, ille si taceat, id præsumitur elegisse, quod sibi nocivum. Ergo in favorem creditoris præsumitur adfuisse, ut ita his obligatur ad res alienam. vid. *supr. tit. de inter. in fin. voc. tacendo.*

Instrumenta) Scilicet hereditaria.

Populat) Et sic quæ servando servari non possunt, alienant. Brunnem. L. 5. 6.

BENEFICIUM INVENTARII

Voluntate) Non enim compellitur inventarium conficere, si periculum æris alieni subire velit.

Necessarium est) Hoc tum obtinet, si vel fideicommissa adfint, vel coheredes, vel alia bona restitutioni obnoxia.

Omnibus) Intelligendum hoc est non tantum de rebus hereditariis, sed etiam de rebus alienis in hereditate repertis, cum hoc inventarium cum omni subtilitate faciendum sit. L. fin. §. 14. C. de Jur. deliber. & in hoc jam differt hoc inventarium ab inventario tutoris.

Purgationis) Purgationis juramentum non aliter locum habet, quam si probabiles inventaria defectus ostendi possint. Nam tunc quilibet inventarij defectus juramento suppletur. Carpz. p. 3. c. 11. d. 6. Mev. p. 4. dec. 92. & p. 5. dec. 160. Consultius ergo est, ut heredi super inventario deferatur juramentum *judiciale*, quod permissum est, modo deferens prius juret de calumniis, per L. fin. §. Licentia. 10. C. 6. 1. Heredis heres scietur præstare juramentum credulitatis. Brunnem. L. fin. C. 6. n. 43.

Eff f 2

Fraude

Franks) Inde cautela vulgata est, ut heres in fine inventarii exprimat, si forte præter opinionem quid omisissum, se hoc bona fide inventario velle addere.

Legatariorum) Creditorum, aliorumve, qui interesse habent.

Cantuar) Quod hodie in plerisque locis omittitur, & soli testes cum Notario adhibentur, unde eo facilius hodie deferri potest juramentum. *Carpz. p. 1. c. 31. d. 10. Dn. Hopp. tit. de hered. qual. §. 5. in fin.*

Aliae) Si non confiscatus inventarium.

Post IX dies) In Saxonia IV. septimanæ conceduntur hered. *Carpz. alleg. loc. Scrav. Jurisprud. L. 2. T. 21. §. 9.*

Perit creditoribus) Non enim transit in dominium heredis, sed ab ejus bonis separata mandit mediante inventario, quod impedit confusionem bonorum. Ex hoc adest Exceptio Regule Incendium ære alieno non liberat debitorem. *L. Incendium. ff. C. heret. pos.*

Potius Jus) Poterit ergo heres primo venienti creditori secure solvere, etiam si alii potius jus habeant, si vero plures simul solutionem urgeant, uni prius altero gratificare non debet. *L. 24. §. ult. ff. qua in fraud. Credit.* Posterioribus tamen creditoribus regressus datur contra illos creditores, qui jus minus habent. *Scrav. Ex. 11. tit. 18.* Sed qua actione? Resp. Si hypothecarii sint creditoris, hypothecaria agent, sin secus, conditionem habebunt ex *tit. L. fin. §. 4.*

Soluta) H. e. Inventarium impedit confusionem nominum sive actionum, & inducit separationem bonorum. Hinc filius confecto inventario, non tantum bona materna, sed & propria credita ex bonis Patris repetit. Prout equum omnes expensæ in hereditatem sibi repetuntur.

Hodie) Exceptio est in Saxonia, ubi heres ultra vires hereditatis non obligatur, modo specificationem aliquam bonorum edat juratam. *Carpz. p. 1. c. 38. d. 18.* Volunt quidem Dd. etiam in aliis Germaniæ locis extra Saxoniam inventarium & juratam specificationem aquirere. Verum hoc non aliter admittendum, quam si de sole notis bonorum queratur; si vero de liberando herede ab onere solvendi ultra vires hereditatis, adhuc hodie solemne inventarium requiritur. *Mev. P. 1. dec. 66. §. 6. dec. 105.*

In solidum) Exceptio est in fisco & milite, Imo etiam ex æquitate exceptionem statuunt, si creditores confiscantur, non fuisse plus in hereditate, quamvis in puncto juri hac ultima exceptio non sit admittenda.

LIB. XXIX. TIT. I. VI. C. 21.

De

Testamento militis.

Soluta

Sollemnitate) In testamento militis sufficit requisita Juris Gentium, h. e. sola voluntatis declaratio & probatio; Ergo testes necessarii, non quidem ad *essentiam*, bene tamen ad ipsius testamenti *existentiam*.

Relata) H. e. rotulis, catalogo albo, sive matriculae inscripta.

Obstricta) Idem est in militibus nauticis, die auf den Capern dienen, si modo ipse doctor navis habet ein Patent zu capten.

Exceptio est in L. un.) Est ibi casus, ubi miles ex uno numero, von einer

Compagnie, translatus ad alium, sed hic nondum receptus.

Militis vagi) Aliud puto in illis, qui in numeros quidem relati, cum licentia tamen Superiorum vagantur, die Ordre haben auf Partthen zu geben; cum enim privilegia militibus concessa sint intuitu periculorum, quae occasione militiae subeunt, haec autem pariter & in militibus vagis eveniant, hinc nec his privilegiaria denegandi testandi licentia. Eck. *ad ff. tit. d. castr. per. §. 2.*

Obst. 15.) In b. L. 15. §. 2. *in fin.* pariter asseritur, nova declaratione militis opus esse, ut subsistat testamentum ante militiam conditum.

In hostico dappenhfi) Qui scil. ex justa causa adsunt, Concionatores scil. Medici, & Chirurgi bellici, solis enim spectantibus belli non puto hoc beneficium concedendum, nisi actu militaria servicia praestent, v. Disp. Dn. Harpe. *de Testam. in hostico condito.*

In hyberntr) Hi & sequentes retinent quidem facultatem testandi, sed non sine *solemnibus*; Nisi & hic incursionibus hostium obnoxii Hopp. *ad pr. §. b. 2. p. 196.*

Testamenti facultatem) Non video, quo sensu id exigat Auctor; eo ipso enim dum miles est, testandi licentiam habent, non obstante patria potestate, nisi dixeris, facultatem testandi *naturalem* adesse debere, scil. ut sit sanae mentis vel pubes.

Possit testari) Quod tamen intelligendum de bonis duntaxat castrensibus. L. 11. *pr. b. 1.*

Non rumpit) Miles ergo ob *desertionem* suspendendus testari non poterit.

Ex factis) Scil. casu talis, alias enim miles esse non posset. conf. Tr. d. d. J. S. D. 4. c. 3. n. 19. *segg.*

Scriptum) Unde si miles quid in charta, vagina l. clypeo, literis sanguine suo rusticianibus scripserit, valebit. L. 15. C. b. 1. Verum hic duo testes necessarii, qui viderint, ipsum hoc scripsisse, L. 40. b. 1. Cum hic comparatio litterarum institui nequeat.

Non rogatur) Quia rogatio tantum ad sollemnis pertinet, quae hic plane sunt remissa.

Non

Non habet) Quia semper turpe creditum fuit, alterius hereditatem voce praeipere velle. Valet tamen pactum militis, ut superstiti cedat hereditas. *L. 10. C. de Pass.*

Præteritis) Ex quo apparet, Legitimam non esse Juris Naturæ, sed tantum Juris Civilis, cum alias miles præteritis liberorum non potest esse permixta contra naturam. Unde colligo, filium a milite præteritis alimenta petere posse, quia hæc sunt Juris Naturæ.

Modo sciat) Imo & si nesciat, modo hoc fuerit animo, ut quisquis sibi nosteretur, exheredes sit. *L. 7. §. 1. b. 1.*

Utroque) Potest enim miles cum duobus testamentis decedere. Ratio: quia miles etiam de parte bonorum testari potest, hinc plura testamenta militum sunt plures dispositiones particulares. Modo sibi non sint *contraria*, eatenus enim statuitur posteriori.

Inofficiosi) Quia non tenetur Legitimam relinquere.

Quodammodo) Nihil hic mutatum video, nisi hoc, quod numerus testium in testamento minus hic tantum determinatur, prout sc. vel in *conflictu* est, vel in *casibus*, vel denique *hybernis*, primo casu nullus opus est testibus, secundo casu requiruntur duo, tertio exiguntur septem, Carpaov. *P. 1. C. 4. def. 16. 17. 18. 19.* Pagenstecher. *b. 1. man. 1. Scilicet. 32. p. 78.*

Imperatoris) Jure *Digeſtorum* ignotum est hoc testamentum, & per jus *Conſtituti* demum & *Nov.* receptum.

Nihil remissum) In testamento paterno nihil remissum est quoad spiritum nempe testandi, nec quicquam remissum circa solemnia testamenti interna, sc. heredis institutionem, sed remissa tantum sunt solemnia externa, & quidem in universum omnia.

Secunda vota) Nam hic periculum non subest, matrem disposituram in favorem vitæ, quia hic tanquam extraneis ex hoc testamento nihil capit.

Solus habet) Nam si mater illustris liberos legitimos alios habeat, spiritus a successione excluduntur, ut intelligenda *alleg. L. 1.*

Obſt. f.) Hæc *L. fin.* non de testamento, sed *divisione* patris inter liberos loquitur; Hic sane pater divideri nequit bona inter alios liberos, quam quibus Jure successionis debentur bona. In testamento vero ulterius progredi potest.

Quoad adoptivos) Ab *extraneo* scilicet quoad hos enim nullum vinculum naturale subest, propter reverentiam vero naturalem, quam liberi parentibus debent, receptum alias, ut censeatur stare voluntati parentum minus solenni. Aliud ergo esset, si adoptio plena sit, seu si quis nepotem ex filia adoptaverit. vid. *Disp. d. Jure testandi inter liberos. c. 2. n. 28. seqq.*

Non habentis) Sentius hic est, quod mater illustris, si alios liberos legitimos habeat, in favorem spuriorum testari non possit. Aliud si liberi legitimi deficient, tunc enim spurio etiam matri illustri succedunt. Unde si mater non illustris sit, liberi legitimi & spurio concurrunt.

Accersitis liberis) Quia tantum inter liberos ita disponere permissum.

Duo testes) Quot testes hoc casu necessarii, Imperator non definivit, inde ob. *L. 12. ff. de testib.* duos sufficere existimat. Carpz. *alleg. loc.* Verum cum alias in ultimis voluntate regulariter V. requirantur, per *alleg. L. f. C. de Codicillis*, inde sententiam illam, qui V. testes hoc in casu exigunt, veriorum puro. conf. *dist. Disp. c. 4. n. 47. seqq.* Si tamen piz causz aliquid relictum sit, hoc subsistit, quia testamentum ad pias causas non majores solemnitates requirit, quam parentum inter liberos. *adl. Struv. Ex. 12 Tb. 19.*

Instituendi) Unde nec in hoc testamento sufficit, liberis legitimam, aliquam institutionis titulo relinquere. Inequaliter tamen institui possunt. *Mev. P. 9. l. 1.*

Exheredandi) Exheredationem aliqui in hoc testamento non admittunt, cum de favore liberorum hic agatur. Sed Resp. liberi ingrati non sunt favore digni, & parentum quoque auctoritati hic consulendum.

Subscripto nominis sufficit) Consultius tamen clausulam illam przmittere, daz dies fin lester Wille sey, bezeuge et itemit, ne alias opponi possit exceptio chartz blancz. Imo hodie receptum est, ut singulis paginis subscribat testator, *vid. dist. Disp. c. 3. n. 44.*

Subsigillatis non valet) Quia sigillum facile subtrahi potest. *dist. Disp. c. 3 n. 46. seqq.*

Adjiciatur) Hoc singulare est in testamento potius inter liberos, nam in aliis testamentis solemnibus omissio diei non vitiat, nisi forsan in concursu duorum testamentorum, ubi non constat, quodnam prius, quod posterius, sufficit tamen si per aequipollens adjiciatur. *Richter. dec. 29. n. 20.* Idem etiam in contraditibus obtinet, qui si alias nullo defectu laborent, valent sine dato. *adl. Disp. de Jur. testand. int. liber. c. 3 n. 1 25 2.*

Fortuito) Rogatio testium ergo hic non necessaria, quia hæc ad solemnitas pertinet, quæ hic cessant. *dist. Disp. c. 7. n. 21. 25 22.*

Extraneam personam) Ita recte, nam si pater in posteriori testamento iterum inter liberos tantum disponat, valebit hoc etiam coram duobus testibus, quia eadem ratio est in posteriori, quæ in priori conf. *dist. Disp. n. 9.* Tutorem in hoc testamento pater constituere potest modo sit ex liberis. *Carpz. L. 5. Resp. 25. n. 7.*

Adiunctis) Ab hoc testamento differt nuda *divisio paterna*, qua parentes heredes non instituunt liberos, sed ius assignant, quam partem ab intestato quiaque copere debeat. *L. 19. C. fam. crise.* Ut vero institutio in testamento, ita & hac divisio iniquitaliter fieri potest, modo salva sit legitima. *Carpz. p. 1. c. 4. d. 21. 22.* Ut tamen hac divisio subsistat, requiratur, ut liberi, aut, si illi ejus aetatis nondum sint, agnati eorum nomine subscribant.

Pleuritis) Befoldus *alleg. loc.* hunc casum supponit, ubi plures in civitate hoc modo perierunt, & ita metum contagionis reliqui cives inde conceperunt, & ad testimonium rogati id recusarunt. Alias Pleuritis ad morbos contagiosos non refertur.

In provincia) Hoc quidem certum; Sed tamen necessum non puto, ut praesens sit in *domo* testantis, sed sufficit, si sit in civitate, maxime si morbus pestilentialis, cum homines fugant congregationem, quam primum pestis in loco aliquo grassari incipit. *Struv. Ex. 12. l. b. 21.*

Junctis) Non tantum ratione *testatoris*, ne in eodem conclavi cum ipso testatore esse censeantur testes, sed & ratione ipsorum *testium*, qui simul ob metum contagi convenire non tenentur, sed sufficit, si diverso tempore adfuerint testes.

Sufficiunt II. vel III.) Valet enim hoc ad imitationem militum, nam tempus belli & pestis comparantur, cum tunc censeatur esse bellum inter Deum & homines. *Gail. L. 2. O. 113. n. 18.*

Et summa) In puncto *juris* tamen testes etiam hoc casu debent esse rogati & masculi. *Faber. in Cod. tit. d. testament. des. 1. §. 6.*

In perpetuum) Volunt aliqui hoc testamentum finita peste per annum tantum valere, pariter sicut testamentum multis post missionem; Verum ius singulare militum non extendendum ad consequentia. Ex testamentum semel legitime conditum, effectum habet perpetuum, licet post mortem testatoris actio ex testamento per 30. annos expiret.

Degentibus) Hoc admitto in illis, qui forte fortuna rursi in morbum incidunt, non qui rursi *domicilium* suum constituerunt; Hi enim aeque ut *nobiles* ibi degentes coram V. testibus testari possunt. Si vero rusticus in civitate testetur, septem testes adhibebit, quia ibi est copia hominum. *conf. Disp. de Testamento Rusticorum §. 2. n. 2. §. 99.*

Substantis) Cum & hic copia testium adesse possit ob vicinitatem civitatis. *dis. Disp. c. 2. n. 14. §. 99.*

Sufficiunt V.) Hoc ita, si plures haberi nequeant, quod in dubio praesumitur. *Nov. ad Jus Lubec. lib. 2. tit. 2. artic. 2. n. 54.* subscriptio vero testium necessaria

laria non est, si scribere non possint. *L. f. C. de testament.* modo contenta testamenti noverint.

Non etiam pauciores) Licet aliqui hic duos sufficere existiment. *Mev. d. l. n. 59. Struv. Jurisprud. l. 2, tit. 17. n. 12.* In Saxonia tamen aliisque nonnullis locis receptus est modus testandi coram Parochio & duobus testibus, aut si Parochus haberi non possit, coram IV. testibus. *Richter. alleg. loc. qui modus originem habet ex Jure Canonico. vid. c. cum offer 10 X. de testament.*

Ad pias causas) Ad piam causam referuntur Ecclesie, Hospitalia, Scholæ, Academia, pauperes, redemptio captivorum, studiorum causa relicta, quod ad refectuum pontium, & viarum publicarum relicta, item ad alimenta & dotem. v. *Not. ad Brunnem. Jus Eccles. l. 2, c. 12. §. 1.*

Testib. factum sit) Hoc intelligio, nisi quis per scripturam disposuerit, cum enim sola scriptura inter liberos sustineatur, cur non illa etiam sufficeret ad pias causas? Suppono tamen de manu testatoris sufficenter constare, ubi enim de manu constat, constat etiam de voluntate, ubi de voluntate constat, non ulterius de effectu dubitandum. Imo quisquid sufficit ad testamentum patris inter liberos, idem quoque sufficit in testamento ad pias causas, quia pax causæ si non major, certe idem favor est ac liberorum. Quod autem aliqui volunt portionem extraneæ personæ in tali testamento simul instituta accrescere Ecclesie quatenus admittendum, vid. *Not. ad Br. d. l. §. 2. inf. add. Struv. Jurisprud. l. 2. tit. 16. Tb. fin.*

TIT. II. VI. C. 31.

De

Acquirenda vel omittenda hereditate.

Delatio) *del. Anfall*, quæ fit per mortem.

Defertur) Hæc delatio fit in momento mortis, nec opus est, ut ille, cui facta delatio, mortis conscius sit, quia in momento mortis lex ipsa delatæ hereditatem, quæ porro moriente illico herede instituto, defertur ad instituti heredes.

Necessarii tantum) Tales heredes hodie non amplius dantur, nam nostri homines propitii non nisi volentes hereditatem adeunt. Imo nec necessariis e-gemus hodie, cum testatoris obierati hereditas secure adiri possit confectio inventario. Nec ignominiosum amplius est, defuncti bona propter es alienum ipsius nomine venire, secus ac olim, vid. §. 1. *inf. de hered. qual. §. 1. J. qui ex quib. caus.*

Gggg 2

Non

Non proxime) Hoc contingere potest, si nepos ex filio emancipato sit adoptatus ab avo paterno.

Quoad effectum) Singulare tamen est, quod quoad effectum *transmissio* fuit se exerat, etiamsi quis hereditatem se nondum immiscuerit, h. e. si pater decedat, & filius in continenti ipsum sequatur ante ullam hereditatis agnitionem, tamen illam hereditatem transmittit ad ultteriores heredes, non tantum descendentes, sed quocunque alios; nec etiam tantum durante tempore deliberandi, sed indultum etiam, si post annum deliberandi decesserint.

Probandum) Est enim immixtio facti, pariter ut aditio, ergo ab allegante probanda.

Facto) Debet autem hoc factum ita comparatum esse, ut nulla alia conjectura capi possit, quam immixtio hereditatis, non ergo ex cura funeris, nec ex conservacione alium, vel custodiam rerum paternarum colligenda est immixtio, vid. Struv. *Jurisprud.* l. 2. §. 4.

Restituuntur) Regulariter tantum ex capite *minorum* statu.

In potestate) Ergo & pater quoad hereditatem filii & heres voluntarius, five extraneus.

Fiduciarius) Hic enim compelli potest, ut adeat hereditatem, eandemque heredi fideicommissario restituat. Ergo nemo compellitur, ut hereditatem adeat sibi, sed ut adeat tertio, h. e. ut adeat & restituat. Hoc enim cum adeunti non noceat, tertio vero profit, ad id compelli poterit, juxta L. 2. §. 4. ff. de ag. & ag. plev. arrend. Quod ipsum tamen hodie non amplius obtinet, nolente enim fiduciario, ipse fideicommissarius adire hereditatem potest. Hopp. ad §. 7. J. d. fideicommissar. Heredit. p. 332.

Facto) V. gr. si bona cum coheredibus dividat, rem defuncti inhabitet, vendat. vid. Dn. Pagenst. m. 2. b.

Jure heredis) Ergo quaecunque quis expedire potuit, ut negotiorum gestor, ex illis non praesumitur hereditatis admo, v. gr. ades reficere, nomina exigere. Aliud si alienaret res, quae servando servari possunt. Quod si animus plane dubius, statim solet jure ipsius declarationi, quo animo actum illum gesserit. Cardinal. Mantica. de Conjectur. Ultimar. Voluntat. lib. 2. tit. 12. n. 24.

Alto ejus animo) Animus hic contrarius communiter ex protestatione colligi solet, si quis protestetur, quod nimirum non animo adeundi hereditatem hoc negotium susceperit; sepius enim filius insitit bonis paternis ob illam matrem.

Et fiat) Certa enim animi deliberatione hic opus est, unde & constare debet, an ex testamento, an ab intestato heres sit? vid. *L. ult. b. t. n. 2.*

Vel t.) Nemo ui viventis nulla est hereditas, *L. 1. ff. pro hered.* ita nemo pro herede gerere potest vivo eo, cuius in bonis gerendum est. *L. 17. b.*

Sub con. iuror) Heres iustus potest sub conditione; Verum ipsa hereditas sub conditione adiri nequit, sed pure quis se declarare debet, an velit esse heres, vel non.

Actus legitimus) H. e. actus cum solemnitate quadam expediendus. Horum actuum quinque sunt species, emancipatio, acceptatio, hereditas aditio, servi optio, & tutoris datio; Ratio, cur illi non possunt fieri sub conditione, est, quia actus Legis præfens factum requirit, ideoque per adjectionem illi vel conditionis suspendi nequit, sicut actus hominum.

Aditio t.) Quia per eam acquiritur ius, quod non potest sequi incapacem.

Mortis) Quia tunc heres confirmatur.

Testam. facti) Quia nisi initium bonum, ex post facto vigor non acquiritur.

Furti q. curator) Quia est iusta tutoria iustitia.

Excluditur) Etiam si hereditas lucrosa sit, quia semper in hereditate nascuntur mutue obligationes: Et fere semper hereditas simul onera continet.

Irregulari) Quia nemo ex eo, cui contradicit, commodum habere debet.

Regulare) H. e. Pater ibi consequitur usufructum.

Per procuratorem) Admittitur tamen hoc, si procurator spectetur ut nuncius nudus, ita ut actus aditionis non radiceat in persona procuratoris, sed hic tantum nudum ministerium corporis sui præbeat in aditione.

Datis declarat) H. e. adus iam est ac ipso mandante vi mandati. *Possessionem* tamen rerum hereditariarum per procuratorem apprehendere possum. Unde nihil frequentius est, quam ut tertius seu procurator mittatur ad occupandam hereditatem defuncti.

Hereditas heres) Si sc. primus heres voluntatem suam non declaraverit.

Non adit) Quia iam tum ipso jure heres sit, & inde se tantum imminuet.

Setuit) Hæc sciens hoc operatur, ut antequam quis resciri erit, sibi hereditatem delatam esse, annus ille ad deliberandum status currere non incipiat. *Brunn. ad alleg. L. 19. C. d. Jur. deliberand. n. 5.*

Intra actum) Postea enim cum cesset jus deliberandi, nec transmissio locum habere potest, cum illud tempus, quod ex anno superest, tantum transmittatur ad heredes.

Quando descendens) Inter diversas illas transmissiones hoc interest, quod jure *successu* transmittatur hereditas in quocunque alios, siue collaterales, siue ce-

alimentarios heredes. Transmissionis ex jure *de liberandi* idem effectus est, sed non extenditur ultra *animum*. Transmissio ex jure *sanguinis* ad solos descendentes fit, siue sint in potestate, siue non. Nam hic ad solam sanguinis derivationem respicitur, non ad alios heredes. Quia coheret sanguini, vel cum sanguinis derivatione transmittitur, sanguinis autem coniugio non sufficit, & hunc ad fratrem non fit transmissio Struv. *Ex. 14. T. 18.*

Refutatur) Beneficium enim restitutionis devolvitur etiam ad heredes majores, modo restitutionem petant intra illa tempora, quae defuncto ad petendam restitutionem supererant, & talis causa praecesserit, ob quam etiam defunctus restituere potuisset. Fit hac restitutio ex clausula generali praetoris, *si quis nihil alio iusto causa valebitur*. Hac itaque causa probanda.

Non repudiata) Exceptionem hae formant in heredibus suis, qui intra triennium hereditatem repudiatam repetunt, quod triennium maioribus tantum currit, & competit, modo bona hereditaria nondum sint distracta, minoribus vero demum currit ab anno aetatis 25. & hi etiam contra distractionem bonorum in integrum restituntur. *L. ult. C. de repud. hered.*

Fit de iure) Quia pro parte non aditur, sed pars ad se trahit integram, ne alias pro parte sit intestatus. Permittitur tamen patris agnatio & repudiatio si una relicta sit iure institutionis, altera iure substitutionis. Schwenk. *ad Ech. 6. 1. p. 746.*

Ex iure patris) Non enim potest filius feudum patris separare ab allodio, sed vel utrumque acceptare, vel utrumque repudiare tenetur. Aliud in *agnatis*, 2. *F. 46.* qui feudum retinere possunt, repudiato allodio, cum non directo a defuncto, sed primo acquiescente feudum consequantur. vcl. Struv. *Synagm. Jur. Feudal. c. 9. l. 6. 11.* Dixerunt quidem quoad filium in feudo *ex pacto & providentia* Gail. *l. 1. Obser. 128. in fi.* Verum ejus sententia & textu & ratione destruitur.

Note) Obstat hoc etiam si dos tantum promissa, licet nondum exsoluta, quia talis casus est iuxta aetatis, & filia in concursu creditorum paternorum pariter ut creditrix dotem per universam petit.

Tenentur) Hoc exten ditur, si retineas illis, quae a vivo parente acceperunt liberi, reliquis hereditate abstinere velint. *Auth. Unde C. de iustic. testam.*

Ante 1X. diem) Hoc iure Saxonico ad trigessimum diem extensum est. Struv. *Ex. 14. T. 19.*

Eadem personae) Aditio hereditatis inducit unitatem personae inter defunctum & heredem, & per consequens etiam identitatem iurium, ut eodem vinculo obstringatur heres, quo obstrictus erat ipse defunctus, supposito tamen negotio licito. Quo casu itaque defunctus non obligabatur, praestari tamen quid volebat.

volebat ab herede, eo casu heredes per aditionem quasi contrahit, & extenus ad illa, quæ in testamento scripta, obligatur.

Tempore mortis) Retrotrahitur enim aditio ad tempus mortis, ne ipse testator censetur fuisse intestatus.

Extincta) Qualia sunt iura mere personalia, ut usufructus.

Possessionem) H. e. *actus* corporalis possessionis non transit sine nova apprehensione, transit tamen *ius* possessionis apprehendendæ vel recuperandæ.

Iura expellendus) H. e. per rei vindicationem, sive actionem ordinariam, scil. petitionem hereditatis, aut interdictum quorum bonorum, quod remedium promptius est, nam de facto heres neminem expellere potest.

Loci) Ita in Ducatu hoc *Magdeburguo* ipso iure transit possessio in heredem, hinc eodem momento, quo defunctus obiit, possessio ad heredem translata censetur absque ulla apprehensione. vid. *Ordinat. Polæ Magdeburg c. 44. §. 15* Simile statutum est in Gallia, de quo *speciali tractatu* *legit. Traquell la mort fait le vis.* Ex quo fluir, quod, licet alias rerum hereditariarum ante aditam hereditatem proprie factum non fiat, & hinc non suspensio locus sit, cum nullus possessor attit, hic loci tamen ordinaria furti potestas ejusmodi res auferentibus di-
ctari possit. Imo & hoc sequitur exinde, quod heres contra illum, qui de facto occupavit hereditatem, experiri possit, interdicto unde vi, quia habetur pro deiciente.

Obligatur) Quia dum in defuncti locum transit, transit quoque in ejus obligationem sive contractum.

Moviter obligatur) Nec enim defunctus is obligatus erat, sed pro lubitu legatus revocare poterat. Nascitur ergo demum Legatarius actio ex quasi contractu sive actione hereditatis, quæ hac repudiata, legata corrumpunt.

Legitimam) Sive ab intestato successuram.

Non itam furiosa) *Quicumque non potest adire, ille nec repudiare potest;* Cujus enim non est velle, ejus nec nolle. *l. 1. §. de R. J.*

Nondum acquisita) Postquam enim semel adita, per aditionem sive acquisitionem jura aliquod creditoribus quesita contra heredem, a quo suo facto se liberare nequit. Secutus tamen de *Jure Saxonicæ*, ubi intra annum repudiari potest hereditas redditis rationibus. vid. *Struv. Ex. 14. Tit. 11* Imo si hereditas semel acquisita, si postea repudietur, nullo existente creditore, non transit ad heredes ab intestato, sed fit res nullius, & credit occupanti. Persona tamen heredis manebit obligata.

TIT. III.

Testamenta quemadmodum aperiuntur,
inspiciantur & describantur.

De *apertura*) Jure communi fit intra tertium aut quintum diem a morte testatoris, Jure Saxonico post trigefimum diem fieri potest, *Landr. §. 1. art. 2. & §. 3. art. 15.* quamvis non sit absolutæ necessitatis, ut hic terminus exspectetur, quin & consiliarius est, ut statim post mortem tabulæ aperiuntur, quo de iis, quæ circa sepulturam disposita sunt, heredi innotescere & testatoris voluntati satisfieri possit, quæ tamen apertura simplex est, seu minus solemnis.

Cognitionis gratia) Hoc scilicet, ut inde se informem circa sepulturam & funeris curam, & generaliter circa heredis personam.

Convocatis hominibus) Heredibus scilicet leg timis.

Recognoscunt) Si nolunt comparere, non coguntur, sed ad eorum domum mittitur testamentum. *L. 7. ff. de i. 1.*

Et testibus) Quod si tamen unus & alter ex testibus jam tunc mortuus sit; eas propter testamentum non statim vitabitur. *arg. L. 6. ff. de t. Struv. Ex 14. tit. 42. in fin.* Cum de Jure Civili sufficiat, si duo vel plures testes adhuc vivant, & manum & sigilla recognoscant, *L. 1. §. 6.* quod sequitur holierna praxis & mores, vid. Brunnem. *ad L. 7. §. 6.* Si diffiteantur sigilla, testamentum reddunt suspectum, vid. Hahn. *ad IV. §. 6. in fin.*

Juram. calumnie) i. e. se non petere per calumniam, sed credere aperturam sibi profuturam.

Rei vindicatione) Testamentum ipsum in dominio testatoris fuit, & hinc in dominium heredis transit, inde sic dubium non est, dari testamenti vindicationem.

Prohibuit) e. gr. Si forte substitutio pupillaris obsignata fuerit, ne periculum vicia incurrat impubes.

Diam & consul. m) Generale hoc est in editione omnium instrumentorum, quod dies & consul eui non soleant ante litem contestatam, ne excogiretur fraudis occasio. *L. 1. §. 2. ff. de Edendo*

Apertio unusu) Modo consistit, eodem tempore utrumque exemplar conscriptum esse, alias enim posterius tantum aperiendum.

Vix observatur) Ita est, si alius testamentum VII. testibus vallatum, raro hodie recurritur ad aperturam judicalem, nisi metusatur contradictio a cognatis exclusus. Unde non requiritur (1) in testamento apud Principem vel ejus con-

confiliarios; (2) apud acta Magistratus confectio. (3) In nuncupativo, de quo Notarius solennē instrumentum confectur, nec (4) quando testator ante mortem suam curat, ut testes in præsenti Notarii coram ipso compareant, manus sigillaque recognoscant, & postea super hoc conficiatur instrumentum publicum. Brunnem. L. 4. in f. b. Appellare tamen a publicatione hac nemo potest, L. ult. ff. de appellat. recip. publicatio enim non gravat heredes, sed testator sua dispositione, quæ non appellando, sed impugnando per ordinaria juris remedia evitenda; Ad hoc autem, si inofficiosum, quinquennio, si nullum, triennio admittuntur. Caterum honorarium, quod pro apertura testamenti debetur, ex communi hereditate solvendum. Corpz. p. 3. c. 5. d. 26.

TIT. IV. VI. C. 39.

Si quis omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato vel alio modo poſſideat hereditatem.

D'oſe) Quoties quis duplici jure gaudet, toties altero uti, & alterum repudiare poteſt, niſi hoc faciat in præjudicium tertii.

Ab inteſtato) Idem quoque obtinet, ſi inſtitutus heres accepta pecunia hereditatem repudiata in ſubſtitutum fraudulenter transferat, ubi pariter hæc actio ad legata præſtanda in potnam acceptæ pecuniæ tenetur. L. 2. ff. 3. b.

Utiles actiones) Scil. ex teſtamento, h. e. quaſi revera hereditatem ex teſtamento adiiſſet, tenebatur enim adire, quod dum non fecit, Prætor præſumit eum revera adiiſſe. Aliud tamen eſt, & ceſſant hæc actiones, quando teſtator heredi alternationem permiſit, an ſcil. hereditatem ex teſtamento, an vero ab inteſtato adire velit. L. 8. ff. b. 1.

Legatarius) Hoc beneficio Prætoris adhuc hodie opus eſt, nam per Nov. 115. c. 3. non generaliter ſuſtinentur legata everſo teſtamento, ſed tantum ſi ex capite iniquæ exheredationis & præteritionis impugnetur teſtamentum.

Excuffanti) H. e. ut ille prius excuſetur, ad quem hereditas repudiata pervenit.

TIT. V. VI. C. 35.

De

Senatus Conſulto Silaniano & Claudiano, quorum teſtamenta ne aperiantur.

Hhh h

44

Ad Rubr.) Differentia horum SCtorum sequens est, quod illud sit prius factum, & pertineat ad questionem omnium servorum, hoc vero, quod & Neronianum & Pisonianum dicitur, sit posterius & concernat tantum servos, quibus libertas est data. Dn. Schwend. ad Eck. p. 754.

De sanulis quaratur) Servi apud Romanos promiscue torqueri poterant, non vero liberi homines; quia ergo contingere poterat, ut quidam servi essent monumissi, qui ita aperto testamento subtraherentur torture, ea propter SCrum hoc introductum, ne occasio adimatur inquirendi in necis auctorem. Verum hæc hodie cessant, apertum enim licet sit testamentum, tamen adhuc necis auctorem inquire potest. Imo hodie nemo torture subijcitur, nisi in specie gravatus sit de crde.

Fisco vindicatur) Qui tamen legata & fideicommissa præstabit. L. 16, §. ult. de l. v. quæ ut indign.

Cui nihil) Et nihilominus publicaverat vel propalaverat testamentum.

Minores) Excusantur hi in delictis contra Jus Civile commissis, & maxime quidem si emittendo contingant, quæ limitatio pertinet ad L. i. Auxilium. 37. ff. de Minor.

Non observatur) Jure Saxonico agnatis, non cognatis, jus vindicandi necem defuncti competit, sufficit tamen denunciare factum iustici, ubi tamen si opulenta sit hereditas expensæ inquisitionis fisco præstari solent. Seruv. Ex. 14. Th. 50. Carpz. P. 4. cons. 11. des. 10. Si autem vidua & liberi, vel ob paupertatem, vel quod DEO vindictam committant, vel ob unitam transactionem a coepta accusatione desistant, Magistratus ex officio inquisitionis via processum continuare debet, Mey. P. 5. Dec. 301.

TIT. VI. VI. C. 34.

Si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit.

Prohibere) Si nimirum testamentarium sive notarium & testes accedere ad testatorem quis prohibet. L. j. §. 2. pr. ff. h. t.

Fisco) Qui eo ipso quis redditur indignus, indigni vero portio desertur ad fiscum. vid. infr. Tit. de his, quæ ut indign.

Solvit) Fiskus enim illam tantum portionem capit, quam habiturus fuisset heres, qui suo facto se indignum reddidit. Quod ergo heres de jure præstare tenebatur, ad idem obligatur fisco in ejus locum succedens.

Ad interesse) Illi scil. cui testator hereditatem destinaverat.

In factum) Sc. ex L. *Aquila*, quia damnum ita datum est.

Coheredibus nihil nocet) Cum enim horum jus non dependet a peccante, nec nocere ipfis debet poena illi infligenda. Poena enim suos debent tenere auctores. L. 21. C. *pen.*

Hereditibus nihil nocet) Quia factum alterius alteri praedjudicare nequit, dum hereditum jus non dependet a tertio illo delinquente.

Vid. tamen L. 1.) Quod si tamen dominus dolo fecerit, quo minus testamentum mutaretur, in quo servus ejus heres institutus erat, nihil quicquam exinde lucratur.

Coegit) *Blanditis* tamen inducere licebit aliquem ad testandum, etiamsi illæ tendant in praedjudicium alterius; Unde vir, qui offensam ægræ mulieris maritali sermone placavit, & ita hereditatem quæsit, recte eam retinet. l. f. ff. b. t. modo ad blanditias non accesserit fraus & dolus. Fallit tamen, si blanditiæ in mortis articulo adhibeantur, tunc enim compulsioni æquiparantur, cum in illo statu omnia morienti sint molesta. vid. Disp. de Jure Blanditiarum c. 3. per tot.

Ipsa jure nullum, Quia est aliena voluntas. Adeoque hereditas non ad filium, uti quidem alias communiter Dd. volunt, sed ad heredes ab intestato pertinet. Brunnem. Cent. 1. Dec. 84. Nisi ille ipse, qui ab intestato successurus alias erat, defunctum testari coegerit. vid. Tr. d. S. A. J. D. 12. c. 1. §. 22.

Obij. 22.) Hic dicitur, quod coacta voluntas etiam si voluntas; Verum intelligendum hoc tantummodo est de actibus inter vivos, & hinc ad testamentum, siue actus *ultima voluntatis* non expendendum. Berger. b. t. qu. 100. Nihil enim est, quod magis hominibus debeat, quam ut supremæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium. l. Hebeat. 1. C. de SS. Eccles.

Presumptionibus) Si ipse testator fateatur, se importuna sollicitationibus ad testamentum accessisse, seque malle testamentum mutare, si bona venia heredis id fieri possit, tunc enim viarium erit testamentum, licet testator non exprimat, cujus metu compulsus sit. Carpz. c. 1.

Sunt nulla) Ergo locus est successioni ab intestato.

TIT. VII. VI. C. 36,

De

Jure Codicillorum.

Vil. 19.) Notandum ex b. L. quod etiam in singulari Codicillus dicatur, quod & alibi factum, v. L. 14. C. 21. C. de test. L. ult. C. fam. arde.

Hhh h 3

Ab intestato) Quando nullum testamentum conditum, sed de certa parte bonorum tantum disponitur.

Sequitur, Et sic valente testamento sustinentur, eo vero corrupto corrumpunt.

Ante vel post facti) Inter hos & eos, qui ab intestato sunt, hoc interest, quod relicta in codicillis testamento confirmatis valeant jure *directo*, in iis vero, qui ab intestato facti, tantum jure *fideicommissi*.

Testari potest, Qui ergo testari nequit, nec codicillos condere potest. Impubes itaque, furiosus, banniti &c. quia non possunt testari, hinc nec codicillos condere valent. Brunnem. L. 6. §. n. 6.

Cognoscitur) Ex circumstantiis & animi declaratione precedente. In dubio tamen alius ita interpretandus, ut valeat, in quantum valere potest, cum nemo illam elegisse viam presumatur, per quam iudicia ejus subvertantur.

V. Testium) Cum enim hic de ejus voluntate, qui jam mortuus est, & ipse mentem suam exponere nequit, agatur, ideo ultra numerum alias ad probationem sufficientem plures requiruntur testes. L. ult. §. f. C. de Codicillis. Quo casu tamen ad testamentum minor numerus testium requiruntur, eo casu etiam codicilli coram testibus paucioribus conditi subsistunt. Quocunque casu vero ad testamentum octo testes requiruntur, eo casu ad codicillos requiruntur sex. Or. Not. de anno 1512. tit. von Testamenten. §. 1. vld. Tr. de J. S. d. 2. c. 2. n. 25.

Signatura) Prætor sola signacula attendit, & bonorum possessionem concedit, si VII. signa adsint, etiam si deficiat subscriptio. vid. *Infr. tit. d. bon. poss. for. Tabl.* Signatura enim in testamento est ex Jure Prætorio, codicilli vero substantiam habent ex Jure Civili.

Absit) Ubi testibus opus non est.

Heredes suum) Fundamentum hujus fideicommissi in eo consistit, quod heres hoc casu, quasi per pactum tacitum promississe censetur testatori, se illud legatum soluturum. Sic si plures heredes habeat, & uno tantum committat, hic pro rata obligabitur, non heredes absentes. Unde si heres præsens non sit, sed per *litteras* absens rogetur, hoc non valet sine testibus.

Deferre juramentum) Quod juramentum heres præcise præstare debet, quia lex hoc ipsi imponit, nec referre potest. arg. L. 34. §. 2. ff. de Jurjur. cum solus hujus rei notitiam habeat.

Legatum) Ratio dubitandi non levis est, quia in codicillis principale negotium cum legatariis geritur, ut hinc cesset ratio, quæ in testamentis obinet, de quo in §. 20. 1. §. de Testam. vid. Brunnem ad L. ult. §. ult. C. de legat. tamen poterit pro Auctore, quod suspicio, quæ in legatariis testem cadere potest, tollatur per præsentiam reliquorum testium.

Unde.

Universale) Non tamen ita universa hereditas per codicillum transmittitur, Trebellianica salva manet heredibus ab intestato.

Ex testamento) Actio hæc vix alias competet, quam si codicilli testamentum sint confirmati. Licet tali casu directa actio ex testamento competat, Alias autem dabitur actio ex testamento utilis.

Solemnitatu) Si certo constat, aliquem voluisse testari, & hæc ultima voluntas, licet quinque testes adhibiti sint, non subsistit, nisi omnes testamenti solemnitates fuerint observatæ, quia defunctus voluit testamentum relinquere. *L. 20. pr. ff. qui testam. fac. poss.* Si vero constet, aliquem non voluisse tantum testari, sed simul relinquere codicillos, tunc quinque testes sufficiunt, cum autem dubitatur, utrum testator voluerit testamentum condere an codicillos, tum si in ejusmodi voluntate legata reliquit, videtur voluisse condere testamentum, & sic ista voluntas non valet. *L. 13 §. 1. b.* Si vero non reliquit legata, ultima voluntas tanquam codicillus subsistit, quia defunctus videtur voluisse codicillos condere. *Brunnem, L. 13. §. 1. b. Hahn. ad fin. b.*

V. Testibus) Immo puto, sola scriptura revocari posse legata codicillis relicta, si scripserit, non do, nec lego. *§. 1. 3. de adimend. legat.* nuda enim voluntate revocantur, voluntas autem per scripturam vel 2. testes sufficienter declaratur. Alii tamen dicunt, coram V. testibus ipso jure revocari codicillos. Coram duobus autem ope exceptionis, quia concludunt de jure coram V. testibus, ergo de jure etiam coram tot testibus revocantur.

Everso testamento) Nisi appareat codicillos facientem everso licet testamento nihilominus velle valere codicillos ab intestato, quod apparet, si succedentes ab intestato rogati, ut fideicommissa præstent.

De

CLAUSULA CODICILLARI

Non valeat) Valeat tamen omni meliori modo. vid. *L. 20. §. 1. ff. qui testam. fac. poss.* Sed quid si adiciat testator, quod valere debeat per modum donationis inter vivos, sublineabitur, si forte 2 & 3. testes tantum adfuerint? *Neg.* ob deficientem donationis acceptationem.

Testatoris potest) Sanat hæc clausula omnia vitia testamenti, sed non vitia testatoris, sive ejus inhabilitatem, ut nec supplet ejus voluntatem. vid. *Disp. de Clausula Codicillari. n. 28. 39. 97. U 98*

Notarius) Etiam si testator clausulam hanc non intellexerit, dum enim testator Notario testamenti factionem commisit, Notarius simul rogatus censetur, ut testamentum ita condet, prout quam optime sustineri potest. dict. *Disp. n. 24. seqq.*

Ad pias causas) Hoc ita quidem in *praxi* receptum, in puncto *Juris* tamen nec in his testamentis clausula codicillaris adjecta presumitur. Faber *in Cod. lib. 6, tit. 1, def. 7. arg. L. 41. §. 2. ff. de Vulgar. & Pupill. Subst.* In testamentis enim his nihil adest, quod clausula codicillaris supplere possit. Si autem diceret: supplet defectum institutionis heredis, respondeo in testamento ad pias causas hoc supplemento opus non est, quia sufficit qualitercunque piae causae quid restitutum sit. Ex his autem testamentis non requirunt tunc solemnitates ac Codicilli.

Utilesum; Communiter dicunt, clausulam hanc sanare omnia vitia testamenti, siue intra siue extra, & sic testamentum non solumne injustum, ruptum, destitutum, illud in quo quis heres ad certum tempus institutus est. Solo vitio inhabilitatis in ipso testatore excepto. Sed ego dicere soleo Clausula Codicillaris ne minimum *testamenti* vitium sanet, reducit enim testamentum ad causam intestatam, & ita heres ab intestato rogatus censetur, ut detracta Trebellianica, reliquum restituat illis, qui in testamento scripti sunt heredes, & sic quoque si filius praeteritus vel inique exheredatus sit, haec clausula effectum habet, idem enim est ac si dixisset testator: Rogo filium meum exheredatum, ut portionem sibi debitam capiat, & reliqua restituat heredi scripto, sic itaque vi huius clausulae non censetur exheredatus vel praeteritus. Atque sic proprie testamentum non sustinetur, sed res redigitur ad causam intestatam, quod si enim, ut testamentum valeret, integram hereditatem absque ulla diminutione siue detractioe heredes scripti caperent, quod tamen hoc in casu non fieri modo dictum fuit. dict. Disp. n. 69. An autem testamentum per adjectam clausulam codicillarem in vim fideicommissi sustineatur, si frater praeteritus & turpis persona instituta sit, non conveniant. Neg. Carp. *der. 155. n. 15.* Affirm. Struv. *Jurisp. lib. 2, tit. 28. §. 4. in f.* Cujus sententia admitti potest, si illa persona turpis instituta habilis fuerit ad fideicommissum capiendum.

Requisita) I. e. modo V. testes adhibiti fuerint. Alias nihil operatur haec clausula. Clausulae codicillaris optima & brevissima formula est: *Valent omnia meliori modo.* L. 29. §. 1. *qui testam. fac. poss.* Licet & juramentum testamento additum habeat vim clausulae codicillaris. L. 77 §. 23 *de leg. 1.*

LIB. XXX. XXXI, XXXII. VI. C. 37.

De

Legatis & fideicommissis.

Legatus Sc. quatenus & libertatis dationem & tutoris constitutionem & moris donationem complectitur.

Obj. 64) Hic dicitur quod legatum recta via ad legatarium transeat, sc. hoc

hoc ita, quoad effectum *mandationis* judicialis, non quoad effectum private *occupacionis*; debet enim legatum accipere ex manu heredis.

Particulari) non enim omne, quod ex testamento capio, titulo *universali* capio, sed illud tantum, quod capio ut heres.

Natura) Sc. quoad effectus *actionis* inde competentis. Quamvis quoad facultatem *eligendi* adhuc differat, num verba ad heredem, an ad legatarium directa? *Possessori* enim casu legatarius, *prius* ipse heres eligit. *l. 19. ff. de legat. 2. l. 45. §. 1. eod. vid. infr. p. Auct. §. 14. voc. finendi modo.*

Jure novo) postquam sc. legata fideicommissis exequata.

Epistola) H. e. Scriptura 5. testibus minum. Hinc non dubitandum, quod valet legatum testamento inutile relictum, si huic accedat clausula codicillaris.

Factio nem) Passivam. h. e. ut habiles sint ad capiendum aliquid ex testamento, licet ipsi testamentum facere nequeant.

Singulis) Non collegio vel universitati Judaeorum, de quo loquitur obfians *L. 1. C. de Judaeis*. Nam Judaeos recepimus ut singulos, non per modum collegii.

Non debetur) Unde legatum Ministerio Ecclesiastico relictum non potest dividi a praesentibus. Aliud, si dicerem, ministris Ecclesiae in civitate Hallensi lego mille.

Obf. 19.) Agitur hic de legato *agnationis* relicto; quod hoc inter singulos cognatos distribuendum; Cognatio vero pro collegio reputari nequit. *Lex. 2. C. de incert. person.* non est authentica.

Incerta persona) Modo ex eventu certiorari possit. Si legatum *Salvato-ri* relictum, pauperibus illud deberi Dd. statuunt ad *L. f. C. d. 38. Eccl.* Si vero *Santo* alicui, tunc illi Ecclesiae legatum deberi dicunt, cujus sacris testator usus. *vid. Brun. d. Jur. Eccl. l. 2. c. 12. §. 14. ibique notata.* Imo nonnunquam etiam evenire potest, ut legatum certae personae relictum non debeatur, si scilicet non appareat, quoniam illa sit. *vid. L. 1. §. 7. ff. d. adimend. vel transf. legat.*

Unde concedi) Si sc. tantae quantitatis non sit legatum, ut pluribus proficere possit.

Obf. 12.) Pluralis quidem numerus ad minimum duas personas exigit, eo ipso tamen, si singularis aequitas concurrat, iudicis arbitrium non tollitur.

Viduum querunt) Imo illis potius, qui manu viduum querere non possunt, si sc. in singulari dignitate constituti, & vitae subsidia non habeant,

Nominis) *Proprii* sc. non *appellativi* *L. 4. ff. d. legat. 2.*

Alimentorum) Idem etiam obtinet in legato habitationis *L. 10. ff. de cap. minus.*
Sub.

Substituto) Hic enim in locum primi heredis transit, unde & onus, quod primo heredi injunctum, agnoscere tenetur.

Ab intestato) Ille sans honoratus est, dum testamento non exclusus.

Non est honoratus) Talis est, qui ultra portionem legibus debitam nihil a testatore percipit. Ergo legato gravari nequit filius in legitima tantum institutus, vel uxor in portione statutaria; Idem in fideicommissis- unde *Etiam* *Ubi* *thema*.

Vid. tamen 7a.) Dicitur hic, quod legatarius, si nihil ex legato acceperit, nihil prestare teneatur, nisi, ut cedat actiones, si forte aliquas habet.

Deducto ex alieno) Non quod ex legatis res alienum solvendum, hoc onus enim incumbit heredi, sed quod si res alienum omnia consumat bona etiam legata pereant, quia hæc non debentur, nisi ex bonis.

Transmissionem) Condicio enim, quæ tacite inest, legatum non facit conditionale. Unde licet legatarius ante natos fructus decedat, transmittitur tamen legatum ad legatarii heredes. L. 27. §. 1. *quand dies legat. ced.*

Conditionale) Si sc. quid natum fuerit.

Demonstrantur) Cognosci hoc inde potest, si primo quantitas simpliciter legetur, & postea insequenti periodo demonstretur, unde illam quantitatem capere debeam. v. gr. lego Mevio 10. amphoras vini, quas capere debet ex vinea mea. Aliud ergo, si *restituendo* fundus adjiciatur, v. gr. lego tibi ex vinea 100. amphoras, quo casu si nihil natum, nihil debetur. vid. *supr. p. 499. voc. in quantitate sit erratum*.

Heredit tantum) E. gr. si Judæum aliquis instituit in civitate Hallensi, & mihi domum suam legat, hæc domus est extra commercium Judæi, quæ illis prohibita est, ibi ædes comparare, sed non est extra commercium Christiani Legatarii.

Legatarii) Exemplum esse poterit, si Polonus Germano legaverit fundum, hic non est in commercio legatarii, quia jure indigenatus destituitur.

Obst. 49.) Ob hos textus contrarium verius existimo, Ex textus pro Auditoris sententia allegati explicandi de casu, ubi legatarius quidem habet commercium rei legatæ, sed non jus possidendi ob aliquod impedimentum, quo casu ipsi præstanda æstimatio. vid. Donell. ad L. 14. §. de V. O.

Æstimatio debetur) Modo constat de voluntate testatoris, quod voluerit legatario æstimationem seu præstari. Quo casu tamen hæc æstimatio non ab heredibus *fructuibus*, quippe quos testator gravare non potuit, sed ab heredibus *alioquin* præstanda. vid. E. J. F. c. 4. qm. 16. §. 17.

Non potest) Ad legatarium enim non res ipsa, sed eventus, litis demum pertinet, ergo hunc quoque expectare debet. *Propter*

Propter s.) Dicitur hic, quod nemo possit facere, ne leges in testamento suo valeant, ergo nec facere potest, ut res laetitia in legatarium transferatur.

Al'enam crediderit) Quia sic voluntas testatoris exitum habere potest.

Testator habet) Per quos ergo est legatum rei penitus abent, quam legatum rei, in qua testator aliqui iuris habet. Priori enim casu totus rei estimationem capite legatarius, non casu posteriori.

Limita) Si scilicet res pro iusto pretio oppignorata; ubi indistincte laere tenetur heres, siue testator sciverit eam oppignoratam esse, siue non, quia alias nihil commodi ex legato haberet legatarius. Hopp. ad §. r. 3. b. t.

Si commercio comparari potest) Quicquid enim est vendibile, illud est legabile.

Onerata) h. e. Hereditas, nam & hujus res legare poterit testator, quia heres factum defuncti prestare tenetur, etiam ex bonis propriis, nisi repudiare velit hereditatem.

Diff. Corpz.) Puteat namque is, quod nunquam res aliena, siue sit heredis, siue alterius cujusdam, legari possit, nisi testator, rem illam alienam esse sciverit, propter §. 4. vers. quod autem diximus, 3. de legat.

Nec estimatio) Quia res mea amplius mea fieri non potest.

Propter Regul. Caton.) Quicquid ab initio inutiliter legatum, hoc manet inutile, etiamsi postea, ubi testator decedit, subsistere posset. vid. in fr. tit. de Regul. Caton.

Revocabilitate) i. e. Wenn er ein Guth wiederkaufflich hat; ubi tantum ipsi prestandum pretium, quantum adhuc impendendum, ut rem jure hereditario consequatur.

Propria persona legari) Hoc ita, si quis vel ab hostibus captus, quo casu consequitur precium redemptionis, vel ob debitum in carcerem detrusus, ubi consequitur liberationem a debito, vel si proprius homo sit, ubi pretium consequens libertatis legatum censetur.

Estimatio debetur) Quia ipsi pretium abest.

Nihil debetur) Nam utz lucrativz cruzz in eadem re & in eadem personam concurrere nequeunt. Hopp. ad §. 6 3 b. t.

Nec estimatio debetur) Nec enim presumitur testator ignarus voluisse heredem gravare; facilior enim quisque estio re sua legenda, quam in aliena comparanda, & herede gravando.

Cognatis) Hoc ita favore sanguinis, cujus intuitu testator presumitur voluisse, ut simpliciter legatum praestetur. Hopp. ad §. 4. b. t.

Sententiam) Quia in hac se fundat, fundamentum autem intentionis, quisque probare debet, siue actor sit, siue reus.

Legato nomine) Quod alius debet.

Indoneus) Videtur enim actionem in illo statu legasse, in quo erat apud testatorem.

Utilitatem) Nam *directa* actiones transeunt in heredem; Ergo huius cessione opus, ut illas instituere possit legatarius. *Utiliter* tamen experiri potest ex iure per testamentum qualiter. Unde diversitas hic occurrit inter legatam speciem & legatum nomen seu obligationem. Illius dominium recta via transit in legatarium, non huius, quia obligationes omnibus contrahentium coherere dicuntur.

Habere) Restringendum hoc ad ultimum membrum, ubi res ab *homine* determinationem habet; e. g. lego domum. Nam si res legata habeat determinationem a *natura*, v. gr. equus, bos, illud legatum praestandum, etiam si testator nec equum nec boem reliquerit. L. 3. *f. d. Trist. vult. Et al.* Sed, quum & hic de pretio magna incertitudo concurrat, hoc determinandum est pro qualitate personae legatarii, prout res usui ipsi esse possit.

Incertitudinem) Quia determinatio fundi est ex facto hominis, & diversissimas quantitates recipit. Aliud si agrum cum certa *determinatione* legem. e. gr. eine Hufe Landes, oder ein Morgen Landes; huius enim determinatio ex moribus provinciae certa.

Stuendi modo) Et hinc quoad hunc effectum non est sublata diversitas legati vindicationis, damnationis, quamvis probabilior sententia sit, in legato hoc posteriori electionem esse legatarii. e. gr. Heres meus finito Titum capere legatum. &c. vid. *supr. Auth. p. 512.* voc. *natura.*

Nec p. ssumum) Sed quid, si duo equi tantum adsint? *Resp.* optimum eligere poterit, ne privetur iure eligendi.

Hereditatis pars) Hinc in specie vocatur legatarius *particularis*, quia partem iurum hereditarium cum commodo & onere consequitur, & hinc pro parte as alienum solvit, a quo alias immunus est legatarius.

Communicando) Alias legatarius non tenetur ad opera, sicuti nec olim fideicommissarius, sed interveniente pacto, partem oneris in se recipiebant.

Et soltum) e. gr. Heres meus obligatus sit ad expediendos processus legatarii.

Ad rem) Quantitas enim vel genus vindicari non potest, nisi quantitas reducta sit ad modum speciei, e. gr. lego 10 amphoras vini, quas in cella habeo, iam enim ex genere fit species; Ergo ex testamento actione personali contra heredem

redem agendum, ut præstet hoc legatum. Hypothecaria tamen actio ipsi adhuc salva est, quam lex omni legatario tribuet.

Transit) Non quidem ipsa res, hanc enim expectabis ex manu heredis, sed jus vindicandi rem sive dominium, h. e. non transiit ipsum *possessio* rei, sed *dominium*. Hypothecaria tamen actio ipsi adhuc salva est, quam lex omni legatario tribuit.

Juris re) Jus scil. aliquod incorporale, e. gr. vel dominium vel jus hypothecæ, quod in re habeat. Item servitutem seu jus rudi, agendi per fundum testatoris,

Jus ad rem) h. e. Nomen, est *Schuldforderung*.

Ad actionem cadendam) Si vero testator vivus debitor, quod alicui legaverat, exegerit, legatum ademisse videtur, L. 71. §. 2. d. *legas. 1.* Struv. *Jurisprud. forens.* §. 4. h. tit. & hoc in dubio præsumendum est, nisi de alia mente testatoris constet; (1) si debitor sponte debitum obrulerit, l. 11. §. 11. d. *legas. 1.* (2) si pecuniam exactam in deposito habuerit, dict. l. 11. §. 14. (3) si tantum condemnari fecerit doctorem, non vero reapse exegerit. Carpz. P. 3. *Confl.* 17. *Def.* 19.

Competit) Non in bonis *heredis*, sed in bonis *testatoris* reliquis. Cujus hic effectus est, ut si res quædam testatoris ab herede distractæ, legatarius contra tertium possessorem experiri possit. Hopp. ad §. 2. J. 6. 1.

Possessio) Dominium enim jam tum habet.

Legatum est jus in re) Non præcisè necessarium est, ut jus aliquod in re legatur, sed sufficit, rem certam simpliciter legare. Sic sufficit, lego tibi hunc equum, hanc domum; tunc enim vi hujus legati jus in illam rem consequitur, sc. dominium, modo hoc habuerit testator, nam si rem legatam a tertio vindicare vellet legatarius, dominium defuncti probandum esset.

Transmissum) h. e. Ut legatarius, etiam si mox post testatorem moriatur, hoc legatum transmittat ad suos heredes.

Hereditate) Antea enim ipsi vindicandi licentia non competit, & sic actus *fundus* domini suspenditur. Cessante autem aditione, desinitum sit testamentum, & ita legata corrumpunt ac evanescunt, quod & hodie obtinet, cum illo tantum casu per *Nov. 117. c. 1.* legata sustineantur, si testamentum corrumpat ex capite iniquæ exheredationis vel præteritionis. Agnitione autem legatarii etiam hic opus est, quia invito beneficium non obtinetur.

Domini possessio) Quia dominium sub conditione transit, si scil. rem habere velit.

Alteram repudiare) Ratio; quia tot legata sunt, quot res; Ex pluribus vero legatis unum acceptione fas est.

Limita) Nisi uni ex his rebus certam aliquod onus adjectum, e. gr. lego Mevis domum & hortum hac tamen lege, ut ex horto succum annuus præster ecclesie, vel plures res nomine *collective* legata, v. gr. suppellectilem lego, ubi omnes res vel acceptandæ vel repudiandæ.

Quasi Serviana) H. e. *Hypothecaria*.

De iusto) Hypotheca enim, quæ pro legatis competit, postponitur omnibus aliis creditoribus, etiam chirographarum, quia legatum ipsum non deberur, nisi ex bonis defuncti, h. i. vero non intestabatur, nisi ære alieno deducto; Nec enim in creditorum præiudicium testator legare potuit. Accedit, quod hypotheca hæc non a tempore conditi testamenti, sed mortis testatoris incipiat, ut itaque prius solvenda sint debita, quæ ipse vivus contraxit.

Ex testamento, Et subsecuta a. l. i. one hereditatis. Nam ipsa a. l. i. c. est aliud factum obligatorium, quo persona heredis constringitur ad implementum testamenti.

Iure obligantis) Quæ ex quasi-contrahu aditæ hereditatis descendit. Nam heres vi testamenti adeundo hereditatem approbat omnia in testamento scripto.

Stricte iuri) Quia negotium *unilaterale*.

Non iure, H. e. est, postquam legata fideicommissis equiparata.

Testator assignavit) Tantum enim æquale gravamen inter heredes præsumendum, quam in non constat, testatorem unum præ altero gravare voluisse.

Accrescentibus) Inde legi decrementum & incrementum ad legatarium pertinere dicitur. Contrariorum namque eadem est ratio.

Limita) Nisi scil. de *contraria* testatoris mente ex circumstantiis appareat; Quæ ratione etiam conciliandi textus ab Auctore all. gati.

Mora, Id est, *periculum*. Mora enim est, cum quis congruo loco & tempore interpellatus, non solvit. L. mora 31. ff. de usur.

Non mortui) Ante aditionem hereditatis enim nulla legati petitio est, ergo nec si usufructum præstatio, deficit enim mora, vid. Carpa l. 2. c. 10. def. 20.

Obi. 42) Agitur hic de *fructibus*, in quibus id singulare, quod ab adita hereditate debeantur, etiam si non petiti. vid. Srauch, ad J. J. Dissert. 10. 16. 15. in fin.

Percipiendis) Quia heres est in mala fide.

Limita) In alleg. text. agitur de illo, qui nihil lucri ex testamento retinet, & propter tantum dotum præstat. Quia ubi levis culpa præstanda, ibi semper communis utilitas adesse debet.

Nisi genus aut quantitas) Quantitas enim & genus non pereunt, adeoque per

per consequens nec debita quantitatis aut generis. *c. l. incendium. 11. C. de cert. pecat.*

Casum præferre) Mora enim perpetuæ obligationem, *L. 4. si cert. petatur. conf. Hopp. ad §. 16. §. 3. tit.* ubi hæc varie limitat.

Accessorium) Ex contextu hoc di, a licendum, an res quædam accessorie legata, an æque principaliter: Illud cognoscitur ex particula *Cum*, hoc ex particula *Et*, e. gr. lego equum & ephippium, ubi equo peremto, adhuc debetur ephippium,

Et penam) Vel in testamento adjectam, vel etiam certo casu a lege dictam, ut in legato ad pias causas, si quis, illud inficiatus fuerit, qui est casus *alleg. §. 26.*

Elective) Qui tendunt ad idem.

Alternative) H. e. ut legatum præstet, aut hypothecam cedat. Ultimum præcise est præstandum, prius vero est in arbitrio possessoris, an legatum præstare velit.

Liquidum) H. e. modo testamentum visibili vitio non laboret. Quamvis aptum *de off. L. fin.* de herede proprii loquitur, est tamen eadem ratio in legatario, quum uterque pro se habet & claram & enixam voluntatem testatoris.

JUS ACCRESCENDI

Vacans) Sc. ob repudiationem coheredis vel collegatarii.

Indivisiuitatem) Cum nemo pro parte restitutus & intestatus decedere possit; *L. 7. ff. de R. J.* foret vero parte intestatus, si deficientis portio non accresceret heredi inst. tuto. Unde sequitur, quod inter coheredes jus accrescendi prohibere nequeat testator, sed pars repudiantis alteri invito accrescat, *L. 109. §. 11. C. de cad. tollend.* Aliud in legatarius, ibi enim pars deficientis non accrescit invito, sed redit ad heredem scriptum, hunc prohiberi inter illos potest jus accrescendi.

Partim existeret) H. e. partim heredem ex testamento habere, partim non. Unde etiam coheredi invito accrescat hereditas, quod secus in legatis, ubi non nisi *volens* pars accrescat, deficientis enim portio sic redit ad heredem institutum.

Voluntatem testatoris) *Præsumtam scilicet.*

Ab uno) Aliud ergo si non ab uno, sed *litteris* heredibus legatum fuerit restitutum, ubi non sunt conjuncti, sed quisque partem capit, uti intelligenda *L. pen. ff. de usufr. accresc.*

Una ratio) Secus itaque, si in *diversa* oratione ejusdem rei partes diversis relinquantur, v. g. Mevio lego dimidiam fundi Tusculani, Sempronio

lego alteram dimidiam ejusdem fundi, hic cessit accrescendi, quia neque verbis, neque re conjuncti.

Ex voto testatoris Ergo expressio partium non disjungit legatarios, sed id tantum hic exprimitur, quod futurum sperabat ipse testator, sed quod tacite tantum subintelligitur.

Hinc quoque accrescit Quia revera sunt conjuncti, testator enim assignando partes, non in alia opinione fuit, quam utrumque acceptaturum legatum; Quod si ergo unus nolit, non censetur alteri facultatem ademisse capiendi solidum; Inde quod opponi alias solet: quibus partes assignatae ab ipso testatore, illis noluit praestari solidum; procedit tantummodo, quando partes simpliciter, vel si partes sine conjunctione legentur, e. gr. Titio lege dimidiam bibliothecam, & Mevio lego alteram dimidiam, vel *rescribitur* assignatae, v. gr. *tantum* dimidiam habent. Alias enim expressio illorum, quae tacite insunt, nihil operatur, arg. l. 3. C. de si le-just. tacite vero inest, ut si *concurrant*, capiant partes, Unde quoque sententia Auctoris in *praxi* recepta. Berlich. p. 2. dec. 1. dec. 215. n. 5.

Disjuncti Scilicet non ratione rei, sed *verborum*, quia verbis tantum disjunguntur. Quod si ergo nec quoad verba, nec quoad eandem rem conjungantur, cessat jus accrescendi, e. gr. si dixero, Titio lego 100 thal. Mevio lego 100 thal. Aliud si dixero Mevio lego eodem 100 thal.

Quaque accrescit Alii hic *jus non deferendi* fungunt, cum jam ab initio quisque ex his solidum habent. Verum si uterque acceptasset, non nisi partem unusquisque accepisset, repudiatio utique unus facit, ut alter solidum consequatur. Solidum hic ergo unusquisque habet ratione tituli, non ratione eventus; utroque enim concurrente, quisque capit dimidiam.

Ratione praedationis observa Si *duo* ejusdem generis conjuncti concurrant, & unus repudet, accrescit collegae, sive illi, qui eodem genere conjunctus; fallit tantum in *re* conjunctis, qui extenus *disjuncti* dicuntur, & sic hoc sensu pro collegis non reputantur, quorum pars accrescit omnibus, ita tamen, ut plures eodem genere conjuncti pro eadem persona habeantur.

Ita scriptis Casus hic est. *Primo* & *secundo* lego fundum Tusculanum. *Tertio* lego fundum Tusculanum. *Quarto* lego fundum Tusculanum. *Quinto*, *Sexto* & *Septimo* lego fundum Tusculanum aequis partibus.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
o x o. o. o. o. o. o.

Primi duo *mixti* conjuncti, Tertius & Quartus *re* conjuncti, Quintus, Sextus & Septimus *verbis* tantum conjuncti sunt. Hic si deficiat *Primus*, accrescit *Secundo*,

cundo, si *Tertius*, accrescit omnibus, ita ut *Primus & Secundus* unam, *Quartus* unam, *Quintus, Sextus & Septimus* unam portionem capiant, si deficiat *Quintus*, accrescit soli *Sexto & Septimo*. Quod si *Quintus, Sextus & Septimus* simul deficiant, iterum accrescit omnibus, & dividuntur in tres partes, ex quibus *Primus & Secundus* unam tantum capiunt.

Nondum agnita sit) Quamprimum enim agnitio facta, mox expirat jus accrescendi, etiam si illico is, qui agnovit, iterum decedat, sic enim portio agnita ad ejus heredes devolvitur. Exceptio est in *usufructu*, de quo supra p. 234. voc. *post concursum*. Quod si quis, postquam acceptaverit, repudiet, idem est, ac si rem pro derelicto haberet, & hinc cedit occupanti.

Diff. Faber.) Quippe qui dicit, Jus accrescendi non indistincte obtinere in donationibus mortis causa, sed pro conditione conjunctorum, uti in legatis.

Non pertinet) Quia hic quisque sibi pacto consulere potest in quemcunque eventum, quod si non fecerit, sibi imputet. Aliud in *ultimis voluntatibus*, quae ea propter plenius interpretandae. l. 12. ff. de R. J. Exceptionem quidem formant in re duobus a Principe donata, per L. 44. C. Si liberalit. Imperial. soc. sine hered. decesser. Verum ibi alter non jure accrescendi alterius partem capit, sed ex speciali provisione legis, in laiori interpretatione beneficiorum Principis se fundantis, Quapropter & in donatione Principis hoc singulare est, quod licet uterque acceptaverit, & alter sine herede decesserit, superstes huic succedat. Imo in hoc textu non tam de jure accrescendi, quam succedendi agitur, quod etiam si quis acceptaverit donationem Principis, & postea sine herede decesserit, alter ipsi succedat.

Et involvit) Scilicet inter coheredes, non inter collegatarios.

Maxime) Immo & verbis tantum conjuncti.

Cum onere) Scil. implenda conditionem adscriptam. Hi enim propter unitatem sermonis pro una persona habentur. L. 34. pr. ff. de legat. 1. adeoque & eas onera agnoscere tenentur, cujus commodis fruuntur.

Abique onere) Quia hic non ex beneficio alterius, sed potius suo jure solidum habet. Quod procedit in legatis, non in hereditate, quia haec semper cum onere accrescit.

LIB. XXXIII. TIT. I.

De

Annuis legatis & fideicommissis.

Com-

Conditionaliter) Scilicet: si vixerit, quia legata annua semper respectum habent ad vitam legatarii, etiamsi non addatur, est enim ratione legatarii personale.

Plura) h. e. Huius legati dies non una vice cedit, sed singulis annis; Quot ergo anni, tot legata, & hinc una vice non admittuntur aut praescribuntur, quia quovis anno nova nascitur actio. Cum ergo singulis annis obligatio nova recurrat, sequitur, si per 100 annos tales praestatione non exactae, a 19 annis ratione praeteriti, nihil peti posse, ratione futuri autem omnem actionem esse salvam. Tr. vid. d. A. F. J. *Seck. 1. membr. 1. axiom. 4. n. 1. et 2.* In Saxonia tamen tota obligatio una praescriptione perimitur. *Const. Elect. 2. P. 2.*

Capitis diminutione) Hoc ita ratione futuri temporis, si nimirum quis restitueretur, ubi quoad futuros annos salva est petitio, illis autem annis, quibus capitis diminutio durat, e. gr. quanto tempore per suffigationem expulsus est a provincia, legatum hoc non percipit.

Finitur) Quia nunquam moritur; Aliud tamen in usufructu civitati relicto, qui lapsu 100 annorum expirat. *L. 16. de usufr.* alias enim proprietates in perpetuum foret mutuas.

Statim transmittitur) Quia ab initio primi mox debetur.

Di versa tempora) v. gr. Si 1000. legem, ut annuus, bima, trima die solvantur, Germ. in dreijährige Termine.

Et unum) Anni enim hic tantum heredis exonerandi gratia adjiciuntur, quo scil. eo facilius ipsi sit solutio.

Perpetua) Quia in *contractibus* semper heredibus consulimus, *L. 17. C. de contrab. emt.* nisi expressa restrictio ad personam contrahentis facta. Non ita in ultimis voluntatibus, ubi respectum ad certam personam habemus. Interim tamen ratione praescriptionis nihil interesse puto, quia, quamvis ex contractu debeatur, non tamen peti potest, nisi quovis anno elapso, quo pertinet die *Erkauffung jährlicher Pacht, Rente und Schenke.*

TIT. II.

De

Ufu & usufructu & redditu & habitatione
& operis per legatum vel fideicom-
missum datis,

Ad Rubric.) *Quaecunque per contractum constitui possunt, illa regulariter etiam per legatum transferri in alterum possunt*, ergo ubi ad contractum opus est consensu Principis, ibi quoque ad legatum, e. gr. in iuribus feudo connexis.

Ad utendum) Hæc fruitio legato fundi jam tacite inest, ergo ejus expressio non mutat naturam legati. *arg. l. 1. C. de si legass.*

Concurrunt) Quia fundus etiam continet usufructum. *L. 18. ff. de V. O.*

Acquisita) Quia procul dubio mens est testatoris, ut in bonis, quæ ipse post se relicturus est, usufructus legatario præstetur.

Obst. 7. In b. *L. 7. vox meum operatur*, ut testator ad præsentem bonorum statum, non futurum respexisse censetur.

Ab herede) Exinde minus hoc est legatum, quam legatam usufructus; Usufructuarius enim ipsemet omne commodum accipit, & hunc fundum pro sua commoditate colit. *l. 1. ff. de Usufr. at reditus ipse Legatarius non percipit, sed ex manu heredis accipit, per est. l. 18.*

Sunt personalia) h. e. Non transibit ad heredes, quia nec, si inter vivos constituantur, ad heredes transmutantur.

TIT. III.

De

Servitute legata.

Legatur) h. e. Testator per legatum alteri servitutem constituere potest, in ut heres obligetur ad patientiam, e. gr. Heres meus obligatus esto, Mevio servitutum actus in fundo meo concedere.

TIT. IV.

De

Dote prælegata.

Temporis) Quia legatum dotis mox debetur, dos vero in *mobilibus* constituta debetur demum post annum. *L. 1. m. §. 7. C. de Rei Vx. Ad.* Hinc in legato subest commodum interfuturum.

Personalis) Ex testamento vero simul nascitur actio *hypothecaria* pro consequendo legato.

Competentis) Hoc patrum operari puto, aut enim agitur contra mariti heredem *extraneum*, & sic penitus cessat beneficium competentis; aut agitur

contra *filios* ex eodem matrimonio natos, & sic, *quasiti*, proprio jure beneficium competentiae habent. Quod pater ipsis per testamentum auferre non potuit.

Quantitatem definitis) Sic enim voluntas testatoris quoad quantitatem certa est, & falsitas tantum in demonstratione, quae legatum non viciat, quia ratio legandi legato non cohaeret. *L. 72. §. 6. ff. de condit. & demonstrat.* Nani ex liberalitate legatum proficiscitur, & sic absque causa subsistere potest.

Conditionale) Si se nuptiae secute. Aliud est, si pater filiae dotem legaverit, quod purum legatum est, cum intuitu sive loco legitimae relictum censetur. Ex quo sequitur, si filia praeter legitimam accipiat dotem legatam, quod tunc dos conditionaliter legata sit, quia tunc tanquam exheredea consideratur. Aliud quoque est, si stuprator ad dotandam stupratam condemnatur, ubi dos mox deberetur, quia ad satisfactionem ejus pertinet.

TIT. V.

De

Optione & electione legata.

Heredi) Modo *post* alicujam hereditatem decebat legatarius, antea enim optare non potest legatarius, ergo nec ius optandi transmittere. add. Brunsem. *Ex. 17. ad §. 23. n. 2. seqq. p. 116.*

Optimum eligere) Nisi in arbitrium *tertia* a testatore optio collata, tunc enim illo defuncto aut optare nolente, ex lege optio quidem legatario defertur, eligere tamen tantum potest rem mediocrem, *L. §. 1. C. de commun. de legat.* Quod si semel optaverit legatarius, variare ipsi amplius non licet, *L. 20. ff. de i. nisi optio minus legitime facta*, v. gr. si res optata non fuerit in bonis testatoris, aut etiam non omnia testatoris bona in medium prolata. *Conf. b. l. in fin.*

Off. 76. d. P. O.) Ibi quidem personalissima dicitur obligatio, sed tamen additur, quod ad heredes transeat, & dicta phrasinihil aliud involvit, quam quod facultas optandi alteri committi nequeat.

TIT. VI.

De

Fritico, vino & oleo legato.

De

Pro frumento) H. e. *Quod juris in tritico, id juris quoque in vel quo frumento. Debetur*) Sc. illud, quod in vinea natum, non *zythum*, nec *acetabum*, nisi testator vini numero habuerit. *L. l. g. pr.*

Vinum debetur) Restringunt hoc Ed. ad illum casum, si personæ *conjunctio* vinum legatum sit, & hinc aliud volunt, si personæ *extraneæ* vinum reliquit. *vid. Brunner. ad L. 7. ff. b. l. n. 4.*

Eligit) Quia Legatarius hoc casu non habet actionem realem, non quantitas vindicari non potest, hinc undecunque sumere potest heres, nisi electio legatario data, *L. l. f. l. f. b.*

Pecus) Omne vinum, quod non est de anno ultimo, est vinum *vetus*.

TIT. VII.

De

Instructo vel instrumento legato.

Prin cipaliter) Et hinc fundo perempto debentur adhuc instrumenta ab interitu conservata.

Accessorium) Hinc si testator fundum vivus alienavit, non amplius debetur instrumentum. *L. 5. ff. de instruct. vel instrument. legat.*

Frustrum) Itaque frumentum ad semina & alendam familiam sub hoc legato venit. *L. 12. pr. ff. b. l. v.* Quod si quis leget fundum cum instrumentis, & in specie certæ rei mentio sit, per hanc speciem generalitatem non tollit, & fundus adhuc cum aliis instrumentis debetur, quia species tantum declarationis causa adjecta. *dist. L. 12. §. pen.*

Fundo instructo) Sive cum omnibus *pertinentiis*. Germ. *nist allem, was ich auf dem Guthe habe, oder wie es eingerichtet ist.*

Ufus) v. gr. Mancipia & instrumenta fundi; nec non cibaria & alimenta ad alenda pecora & ministros necessarios. *Carpz. alleg. loc.*

Venditionis gratia) Ego non veni frumentum asservatum future venditionis causa. *L. 12. §. 29. jo. & 17. ff. de instruct. vel instrum. legat. vid. Struv. Jurisprud. forens. §. 11. de legat.*

TIT. VIII.

De

Peculio legato.

Kkk k 2

Ad

DE AURO, ARGENTO, MUNDO, ORNAMENTIS, &c. 630

adeoque eo citius sibi proficere possint. vidl. Struv. *Jurisprud. forens.* §. 15. d. *legat.* ubi de usu moderno tractat.

Stupratum) Unde nec jor habet petendi alimenta pro filia stuprata, si stuprator ipse alere velit.

Reale) H. e. cum persona ejus, cui debetur, extinguatur, promittentis tamen heres ad alimenta pariter tenetur. Unde etiam stupratoris heres ad alimenta spurii tenetur. *Surdus de alimentis. Tit. 1. qu. 26. num. 11*

TIT. II:

De

Auro, argento, mundo, ornamentis, unguentis, veste vel vestimentis & statuis legatis.

Ad Rubric.) Hæc de re elegantissime egit Lazar. Bayl. *de re Vestiaris Veterum.* ubi singula vestium genera, quibus Romani uti sunt, exposuit, ut inde explicitio hujus tituli commodè hauriri possit.

Docet L. 19.) Scilicet omne factum & infectum. Si autem uni legatum est aurum, alteri vero suppellex, tum illud, quod in supellexile est, ab alio auro separatur, *l. 1. b. tit.*

Signata) Quia hæc recipiendo formam publicam separata est a reliquo auro & argento. Nisi testator tantum habeat argentum signatum. Bruinestr. *ad L. 19. b. tit. n. 1.* Nummi autem memoriales *Medallien* oder *Schussstücke* ad pecuniam non pertinent, quia publica signatura deficit.

Parata) Quia vox pecuniæ ex vulgari usu loquendi tantum pecuniam numeratam, aut nummos denotat. *l. 1. §. 2. ff. ad Scr. Maced.* & quia phrasis hæc *Vel* significat nummos, qui ad manus & statim numerari possint.

Vestibus) Sub veste muliebri etiam continetur *virginalis*, mulieres enim omnes dicuntur, quæ sexus foemini sunt. *L. 25. §. 9. ff. b. t. add. Disput. Jure Vestiarie. c. 2. n. 7. seqq.*

TIT. III:

De

Liberatione legata.

Bkk k 1.

Exceptio) Scilicet, *liberatio* legata: sive exceptio ex testamento; nam si pro petendo legato datur actio ex testamento, etiam dabitur exceptio.

Liberes) Si forte heres adhuc instrumentum obligationis apud se habent, ut illud restituat, vel si ad manus non sit, instrumentum mortificationis edat.

Nihil debet) Licet certa *quantitas* expressa. v. gr. lego Sempronio 100. *quæ* mihi debet, nihil enim aliud legatarius hoc ipso acquirit, quam petitionem ad liberandum, qui autem obligatus non est, illi nec liberatio prodest. E contra si dicam: Lego Sempronio 100. *quæ* ipsi debeo, tunc valet legatum, etiam si nihil debeam. L. 71. §. 1. Et 2. ff. de legat. 1.

Plus sit in legato) Quoad *obitographaria* debita semper dici potest, plus esse in legato, quam in debito, quia legatum hoc annexam habet hypothecam, & sic etiam contra tertium possessorem rerum ad testatorem pertinentium exinde agi potest. Deinde etiam amissa obligatione semper utile est hoc legatum, quia non teneor probare debitum, sed actionem paratam ex testamento habeo. Sic si debitor creditori suo centum aureos debitos legav. erit, valet legatum ratione usurarum, quæ jure Romano non debentur, nisi per stipulationem promissæ. l. 1. Et 4. C. de usur. Quod tamen hodie secus, cum post moram etiam in stricti juris judiciis usuræ debentur.

Obst. §1.) Vocatur ibi legatum inutile, scilicet respectu *res legata*, non respectu *commodi actionis*, quia legatarius veritatem debiti non amplius tenetur probare.

TIT. IV.

De

Adimentis vel transferendis legatis vel fideicommissis.

Voluntate) Quia nemo sibi potest legem dicere, a qua non possit recedere. d. L. 22. quod procedat in actibus *solutariis*, non in actibus *correspondentibus*, sive contrariis, ubi obinet regula: *Quod ab initio voluntatis, ex post facto sit necessitate* L. 5. C. d. O. Et A.

Probanda) Matutio enim non præsumitur. L. 22. ff. de probat.

Coram V. testibus) Propter textum hic ut *obstantes* allegatos contrarium verius existimo, quod sol. sufficiat voluntas contraria per duos testes, (ad revocationem namque legati sola pœnitentia sufficit. L. 27. C. de fidecomm. hæc autem etiam per duos testes probari potest,) aut scripturam probata, unde & per *scribendam* revocari posse legatum, pronuntiatum est in Facultate *Viadrina* an-

no 1670. d. 21. Jun. Requiritur autem, ut manus testatoris sit certa: scriptura enim privata recognita idem probat, quod duo testes. Consentit Carpz. P. 7. C. 13. def. 19. n. 1. Pagenstech. b. l. manip. 1. Skillm. 26. p. 79. seq. vid. infra notat. h. ad verba: *Exceptionem doli* p. 205.

Nullo) Hic enim non queritur, an subsistat alienatio, sed tantum, an non per hanc alienationem revocare voluerit legatum?

Obfl. 8.) Agitur hic de parte alienata, quod sic altera pars adhuc debeat. In L. 50. ad voluntatem testatoris respicitur.

Legatum non est) Causa enim necessitatis effectum testatoris erga legatarium non mutat.

Nisi probet) Veritas quippe presumptiones elidit.

Voluntaria) An huc etiam referenda res remunerandi causa data, vid. Brunn. exire. 11. ad J. §. 12. n. 1. p. 110.

Hic animo) Ut scil. legatum tollatur, sed ne legatarius processu opus haberet ad consequendum legatum. Unde in specie Dd. asserunt, tunc nomen exactum adhuc deberi, si debitor bonis labente testator nomen exegerit, vel nomen exactum quasi in deposito retinuerit. Vel debitor sponte debitum obtulerit. L. 11. §. 13. legat. 3. Vel si tantum condemnari fecerit debitorem, non vero reapse exegerit. Carpz. P. 1. Const. 13. Def. 19.

Nondum scutam) H. e. exigere quidem coepit nomen, sed solutionem nondum obtinuit. Hinc cum res adhuc in eodem statu sit, legatum non censetur adiectum.

Capitalis inimicitia) Cum & sola voluntatis mutatio ad legati ademptionem sufficiat, quæ sita colligitur ex inimicitia superveniente. Ad hereditatis tamen revocationem solemnus declaratio necessarius coram 7 testibus. Et sic legatum facilius tollitur, quam heredis institutio.

Reconciliatio) Sic enim reviviscit legatum, l. 4. pr. b. tit.

Oppignoratio) Nisi alie conjecturæ concurrant; in dubio enim oppignoratitio ex necessitate facta præsumitur, ubi cessat animus revocandi legatum.

Obfl. 31.) Hæc L. per se contrarium non habet, sed ad animum oppignorum respiciendum esse monet.

Obfl. p. §. 1. h.) In b. §. fin. particula negativa omiſſa videtur, ita ut legendum: *non pertinere*.

Utrique debetur) Ratio, quia non constat, cui ademerit, omnia autem, quæ in testamento adeo sunt obſcura, ut eorum sensus dici nequeat, pro non scriptis habentur, l. 2. §. de his, quæ pro non scriptis hab. Accedit quod retentio facilius detur quam editio. Econtra si Titio quid legatum, nec constet, cui, sicuti deberetur. L.

Duo

Deo sunt Titul. 10. ff. de Test. testel. ubi simul regula habetur: Tibi non desisti ius, sed probatio.

Reliquum debetur) Modo res legata dividi potest. Si enim res incorporalis, indivisa legata pro parte adimetur, vel corporalis, quas tamen pro parte nullam utilitatem prestare queat, tum pars legati adempta pro non adempta habetur. *L. 1. pr. l. 14. §. 1. d. cit.*

Nihil ad rem est) v. gr. Fundum legavi cum omnibus oneribus, & postea dico, quod ab oneribus debeat esse immunis, hoc casu nihil actum est, quia fundus sine onere transferri nequit. *ut. C. Sine censu vel reliq. fund. ven. non p. ff.* Dum autem hac nihil actum esse dicitur, hoc ita intelligendum, non quasi nihil legatum sit, sed quasi nihil ademptum sit legato, habebis itaque fundum cum onere.

Verbu expressu) Sc. in testamento.

Exceptione dole) Non ipso iure. Quis ratione conciliari potest Auditor noster & reliqui Dd. quando testes ad revocationem legati exigunt, scilicet. quod testes requirantur, si ipso iure revocetur legatum, Pauciores vero, si ope exceptionis succurrendum.

Obst. 11.) In *d. L. 11.* non continetur relatio ad rem priori legatam, sed tantum ad quantitatem, quam aequalem in utroque legatario voluit testator.

Titio legavi) Legendum *Quod a Titio legavi, hoc a Cayo de lego.* Sed hac ratione tollitur legatum, non inquit legatum, sed inquit certi heredis.

Coram P. testibus) Quantum enim ad personam illius, in quem transferretur legatum, novum legatum constituitur, & hinc novi legati requisiti, legitimus sc. testum numerus adesse debet, ad quem etiam duo testes sufficiunt, ut scilicet. casibus, quibus duo testes in testamentis privilegiatis sufficiunt. *Carpz. P. 1. C. 4. Def. 23* Ipso inter eum etiam sine teste valet legatum, si heredi presenti & non contradicenti mandaverit testator, ut legatum solvat, ubi legatario competit facultas heredi neganti iuramentum deferre. *L. f. l. de fideicom. conf. Hopp. ad §. 1. §. d. 1. Pagenstech. d. l. man. p. 1 Siculum, 86. p. 24 seqq.*

Operatur) Quia quoad legati annihilationem sufficit sola voluntas contraria. Et sic legatum remanet apud heredem.

Persona substat) Onus enim persona annexum non egreditur personam; Onus vero rei annexum cum re transferretur.

Casu) Aliud si voluntate testatoris, quia exinde ademptio legati elicitor. Illa vero, quae casu contingunt, mutationem voluntatis non inferunt.

Obst. 44) Haec *L.* dicit, ad voluntatem testatoris esse respiciendam.

Inofficiosa) Non mediante querela veteri, nam per illam etiam tollebantur legata, sed mediante *Nov. 117. c. 3.* Nam per hanc denique Novellam noviter lega-

legata confirmata sunt, cum aliis accessorium sequatur naturam sui principalis.

Legati cessati) H. e. antequam devolutio legati facta, quod sit morte testatoris, vel existente conditione, si legatum conditionale.

Sic causa lucrosa) Dux enim cause lucrative in eundem hominem cadere non possunt.

TIT. V.

De

Rebus dubiis.

Ad Rubricam.) De hac materia ex professo egerunt Cardinalis Mantica, Simon de Pratis, & Joan. del Castillo de *Conjecturis et Interpretatione ultimarum voluntatum*. Præcipuus autem est Cardinalis Mantica.

Verisimiliori) Hoc in omnibus negotiis faciendum, ut interpretatio capiatur ab illo, quod verisimile est, partes intendisse e. gr. Si suggestui vel etiam denariæ testator legatum est relictum, ipsa proprietas Ecclesie, redditus vero & fructus sacerdotibus, qui altari inserviunt, eorumque in officio successoribus relictum sunt. *arg. L. 2. §. Carpz. J. E. l. 2. def. 333.* Unde argumentum a verisimili dicitur fortissimum, vid. Everhard, in *Topica legali loco a verisimili*.

Quis prior mortuus) Regulariter hoc ita determinari solet, ut si maritus & uxor simul decesserint, uxor prius decessisse videatur propter sexus imbecillitatem; Si vero parentes cum liberis, tunc aut liberi fuerint impuberes, & parentes præsumuntur supervivisse illos, quia liberi nondum fuerint confirmata ætatis aut valetudinis. Aut fuerint puberes, (quod de plena pubertate intelligunt Dd.) & parentes prius præsumuntur mortui. Hic enim quum uterque in iusto valetudinis statu sit, præsumitur secundum ordinem naturalem pater prius defunctus, vid. Tr. d. S. A. J. D. 10. per tot. Si duo contra extranei sibi invicem donaverint in causam mortis, & illi simul mortui sint, corrumpit donatio, quia deficit probatio,

TIT. VI.

De

His, quæ poenæ causa relinquuntur.

Aliquid impossibile) Sc. intuitu ipsius heredis. Nam si quid impossibile legatario injungatur, hoc pro non adjecto habendum. Sic ergo non va-

heredatarius : Heres meus, nisi Cajum occiderit, Mevio solvat 100. Quia heres non potest puniri, quod non faciat id, quod legibus interdictum. Valet vero, si dixerit: Cajo lego 100. si Mevium occiderit. Condicio enim hæc pro nulla reputatur, & legatario non potest imputari, quod illam conditionem non impleverit, quam lex implere vetat.

Obst. §. 16.) Uti modo dictum, distinguendi hic sunt casus; an alicui quid sub conditione impossibili relictum, & tunc valet, ac conditio habetur pro non adjecta; An vero quis expropter gravatus, quod rem turpem vel impossibilem non fecerit, & sic evanescit legatum.

TIT. VII.

De

Regula Catoniana.

N^{on valere}) Sive, quod ab initio est vitiosum, ex postfacto non convalescit; Loquitur tamen hæc regula Catoniana proprie tantum de casu, quando vitium est in ipsa re legata, e. gr. si legatario rem sacram legem, quæ tempore mortis jam est profana. Nam si sit in *persona* legatarii, e. gr. si legatarius tempore legati fuerit deportatus, sed tempore mortis restitutus, tunc habilitas tempore mortis inspicitur. *L. 3. §. 2. ff. de Jure Fisci.*

TIT. VIII.

De

His, quæ pro non scriptis habentur.

E^{mancipato}) Quia sic scribenti nihil acquiritur.

Matris) Cessat enim hic *instans* personæ.

Propter 15.) Nam quod quis per eum facit, quem in potestate habet, ipse fecisse censetur.

Subscriptis) Idem esse puto, si testator hanc mentem coram testibus declaraverit.

Ex potestate) Testatoris sc. cum de hoc non præsumatur, quod aliquid contra voluntatem testatoris scripserit, Modo tamen non majorem quantitatem sibi adscripserit, quam alias ab intestato habuisset. *Farrnac. qu. 150. n. 110.*

In eo) Est ibi casus de fideicommissio in re, quam quis sibi adscripsit, confirmato,

firuto, quod fideicommissum etiam ipse heres agnoscere tenetur, quia ex voluntate testatoris adjectum præsumitur.

L. 26.) Si pro non-scripto habitus sit servus alicui legatus, cui servo per fideicommissum libertas legata est, hic nihilominus libertatem accipit.

TIT. IX. VI. C. 35.

De

His, quæ ut indignis auferuntur.

Indignus) Differunt hi ab *incapacibus*, Quod enim *incapaci* relictum, habetur pro non-scripto, & sic remanet apud heredem; Quod vero *indigno* relictum, ipsi quidem acquiritur, sed propter delictum a Fisco aufertur. Da. Engelbrecht. *ad ff. tit. de his, quæ pro non scriptis.*

Probus) Huc pertinet, *qui medicamenta* subtrahit; Hoc pro conditione persone assumendum, quamvis enim medicamenta vulgaria suppeditata sint, si tamen medicum peritum non adhibuit, cuius copiam habere potuit, adhuc causam mortis præbuisse censetur. Ex qua causa maritum uxoris hereditate privatum esse memini.

Non fuit ultor) Hoc *hodie* aliter se habet, postquam iudex ex officio, etiam nullo accusante, delicta punire debet. Carpz. p. 4. c. 11. de f. 10. Quamvis nihilominus heredem ad *denunciationem* delicti adstringat alii.

Inofficiosum) Et hoc non probaverit; Aliud si *injustum* vel *minus solenne* dixerit. *L. 24 ff. b. t.* sic enim non accusat iudicium testatoris, sed tantum de jure disputat.

Reum fecit) Huc etiam pertinet, si quis pro accusatore testatoris fidejubeat. *L. 5. §. 11. ff. b.* modo id non faciat vi officii, ut advocatus fisci. *L. 5. §. 13. ff. b.*

Peius) Injuste scilicet.

Contra legem) H. e. in gradu prohibito. Vel etiamsi mulierem, cum qua adulterium ante commiserat, ducat, ille enim maritus non potest rem ab uxore legatam retinere. *L. 4. b.*

Non potest) v. gr. Si *Arlano* quid legatum.

Paſſus) Quod *hodie* vix obtinebit, ubi pacta talia non amplius reputantur improba, vid. Tr. d. S. A. J. d. 8. c. 12. §. 36.

Duxerit) Et hæc uxor ejus facta ipsi quid legaverit, quod legatum ipsi aufertur, si sc. rationes ante nuptias non reddiderit.

Vinducantur Fisco) Excepto casu, si inter testatorem & legatarium capitales inimicitie oriantur, & si quis maledicat testatori vivo, tunc enim res manet penes heredem. *L. 9. b.*

let legatum : Heres meus , nisi Cajum occiderit , Mevio solvat 100. Quia heres non potest puniri , quod non faciat id , quod legibus interdictum. Valet vero , si dixerit : Cajo lego 100. si Mevium occiderit. Condicio enim hæc pro nulla reputatur , & legatario non potest imputari , quod illam conditionem non impleverit , quam lex implere vetat.

Obst. §. 10.) Uti modo dictum , distinguendi hic sunt casus , an alicui quid sub conditione impossibili relictum , & tunc valet , ac conditio habetur pro non adjecta , An vero quis expropter gravatus , quod rem turpem vel impossibilem non fecerit , & sic evanescit legatum.

TIT. VII.

De

Regula Catoniana.

N*on valere*) Sive , quod ab initio est vitiosum , ex possessione non convalescit , Loquitur tamen hæc regula Catoniana proprie tantum de casu , quando vitium est in ipsa re legata , e. gr. si legatario rem sacram legem , quæ tempore mortis jam est profana. Nam si sit in persona legatarii , e. gr. si legatarius tempore legati fuerit deportatus , sed tempore mortis restitutus , tunc habilitas tempore mortis inspicitur. *L. 3. §. 2. ff. de Jure Fisci.*

TIT. VIII.

De

His , quæ pro non scriptis habentur.

E*mancipato*) Quia sic scribenti nihil acquiritur.

Matri) Cessat enim hic auctoritas personæ.

Propter 15.) Nam quod quis per eum facit , quem in potestate habet , ipse fecisse censetur.

Subscripserit) Idem esse puto , si testator hanc mentem coram testibus declaraverit.

Super potestate) Testatoris sc. cum de hoc non præsumatur , quod aliquid contra voluntatem testatoris scripserit , Modo tamen non majorem quantitatem sibi adscripserit , quam alias ab intestato habuisset. *Farinac. qu. 150. n. 110.*

In casu) Est ibi casus de fideicommissis in re , quam quis sibi adscripsit , cotestamento,

licito, quod fideicommissum etiam ipse heres agnoscere tenetur, quia ex voluntate testatoris subjectum præsumitur.

L. 16.) Si pro non-scripto habitus sit servus alicui legatus, cui servo per fideicommissum libertas legata est, hic nihilominus libertatem accipit.

TIT. IX. VI. C. 35.

De

His, quæ ut indignis auferuntur.

Indignus) Differunt hi ab incapaciis; Quod enim *incapaci* relictum, habetur pro non-scripto, & sic remanet apud heredem, Quod vero *indignus* relictum, ipsi quidem acquiritur, sed propter delictum a Fisco aufertur. Dn. Engelbrecht. *ad ff. tit. de his, quæ pro non scriptis.*

Probitus) Huc pertinet, *quæ medicamenta* subtrahit; Hoc pro conditione persone æstimandum, quamvis enim medicamenta vulgaria suppeditata sint, si tamen medicum peritum non adhibuit, cujus copiam habere potuit, adhuc causam mortis præbuisse censetur. Ex qua causa maritum uxoris hereditate privatum esse memini.

Non fuit ultor) Hoc *hodie* aliter se habet, postquam iudex ex officio, etiam nullo accusante, delicta punire debet. *Carpz. p. 4. c. 11. de ff. 10.* Quamvis nihilominus heredem ad *dennuntiationem* delicti adstringat alii.

Inofficiosum) Et hoc non probaverit; Aliud si *iniustum* vel *minus solemne* dixerit. *L. 24 ff. de i. sic enim* non accusat iudicium testatoris, sed tantum de jure disputat.

Reum fecit) Huc etiam pertinet, si quis pro accusatore testatoris sublegetur. *L. 5. §. 11. ff. de modo iud. non faciat vi officii, ut advocatus fisci. L. 5. §. 13. ff. de.*

Petit) Injuste scilicet.

Contra legem) H. e. in gradu prohibito. Vel etiam si mulierem, cum qua adulterium ante commissum, ducat, ille enim maritus non potest rem ab uxore legatam retinere. *L. 17. ff. de.*

Non potest) v. gr. Si *Arlano* quid legatum,

Passus) Quod *hodie* vix obtinebit, ubi pacta talia non amplius reputantur improba, vid. *Tr. d. S. A. j. d. 8. c. 12. §. 16.*

Duxerit) Et hæc uxor ejus facta ipsi quid legaverit, quod legatum ipsi auferatur, si se rationes ante nuptias non reddiderit.

Vindicantur Fisco) Excepto casu, si inter testatorem & legatarium capitales inimiciæ ortæ, & si quis maledicat testatori vivo, tunc enim res manet penes heredem. *L. 9. ff. de.*

De

Conditionibus & demonstrationibus, & causis & modis eorum, quæ in testamento scribuntur.

Turpis) Hoc ita, si lucrum sit causa *moveat* ad mutandam religionem; Alia respectu illius, qui quid legat in causam mutatæ religionis, nulla turpitudine subest. Quamvis enim per legatam pecuniam, etiamsi Judæo relicta sit, hic revera Christianus non fiat, recepto licet baptismo, utamen viam ipsi pando mea pecunia, quia tandem ad veram fidem venire possit.

Destrabitur) H. e. habetur pro non adjecta, ex quo principio sequeretur, legatum sub conditione mutandæ religionis relatum peri posse, etiamsi non mutetur religio, quod tamen ob notas præcedentes ad voc. *turpis* negandum, quia non est absoluta turpitudine.

Obj. 1.) Hic tantum dicitur, quod ante diem tale legatum *solv* possit, non vero quod *exig* possit ab invito.

Modo constat) In dubio præsumendum est, quod testator simpliciter voluerit rem legare, donec probetur contrarium; Oranis enim præsumtio espicienda pro validitate actus. Imo si de re aliunde constet, quam legatam voluit, ulterior demonstratio non attendenda.

Vid. tamen (2.) Qui frater non est, si fraterna charitate diligitur, recte cum nomine suo sub appellatione fratris heres instituitur.

Quoad 1. ritum) Valet tamen quoad Cajum, quia de quanto constat, quid ipsi legatum voluerit testator.

Non vitiat) Quia legatum non exigat causam præcedentem, sed ex mera libertate dependet. Hopp. ad §. 31. *J. de legat* Ergo non inquiritur, an causa vera sit, an falsa; Quod enim penitus abesse potest, illud si vitiose ausit, negotium non vitiat. Limit. tamen, nisi heres probet, unice ob illam causam illud esse reliquum. l. 72. §. 6. *de tit.*

In futurum) Sic enim facit *conditionem* vel *modum*. Pro ratione conceptionis verborum, a nimis hoc expresserit per Si vel Ut.

Verisimiliter) Aliud ergo si *cognatus* sit; Huic enim favore cognationis testator simpliciter legare voluisse præsumitur. Econtrario, si testator dixerit: Titio, quia est cognatus meus, lego 100. non valet legatum, si non sit cognatus.

Conditio-

Conditionalem) Si confil fiat, adeoque semper distinguendum est inter causam impulsivam & finalem, priori causa non vitatur legatum, bene tamen posteriori. Brunnem. *ad L. 1. C. de falsa causa. num. 6.*

Per partem. ut) Vel ne.

Statim) Et inde etiam transmittitur ad heredem, quod secus in legato conditionali. Si scilicet legatarius ante conditionis existentiam decesserit.

Modo) Si enim modo non impleverit, revocatur legatum.

Diff. Corpz.) Ubi differentiam inter modum & conditionem tantum in contradiis admittit, non vero in ultima voluntate, cum modus sit causa finalis dispositionis, sed vid. Brunnem. *ad cit. l. 1.* ubi distinguit inter inqatium sive petitionem & inter effectum, priori causa legatum est purum. *l. 46. §. d. condit. Et demonstrat.* posteriori autem conditionale, & revocatur, quasi ob causam datam ea non sequuta. *l. 8. d. condit. Et demonst.*

Legatarii gratia) v. gr. Lego Titio 100. ut sibi domum comparare possit ad hunc modum implendum praece non obligatur. Nisi forte testator favorem familiaris consideravit, sc. ut domum pro se posteris emat.

TIT. II. VI. C. 50.

Ad legem Falcidiam.

E*t plebiscitum*) Postquam plebiscita Juris auctoritatem nacta, nihil amplius restat, unde actio descendat, cum & ex plebiscito actio perpetua seu tricennalis sit, e. gr. in Lege Aquilia.

Ab intestato) Qui forte per codicillos gravatus est ad legata exsolvenda.

Partiario) Si enim plures heredes, quisque suae partis quartam salvam habere debet.

Portio exhausta) Quoties portio gravata, accedit ad non gravatam, toties Falcidia deduci potest ex persona deficientis. Quoties vero portio non gravata, accedit ad gravatum, toties Falcidia deduci non potest ex propria persona. *Zach. ad ff. d. 1. n. 25.*

Ubi vid. Except.) Si sc. coheres ante testatorem decesserit, quis sic alter in solidum heres est ab initio, nec quicquam ipsi ex persona coheredis accrescit.

Legatario) Hoc beneficium enim primo heredi tantum concessum, ne ille non secundo hereditatem testamentum faciat destitutum, quale periculum non est in legatario & fideicommissario, nam his recusantibus, legatum & fideicommissum manet apud heredem.

Ser univ(ersalis)) Utpote, qui non Falcidiam, sed Trebellianicam detrahic.

Limita) Si sc. primus heres sive fideiuciarius non detraxerit quartam, tunc enim fideicommissarius iterum gravatus ex primi persona detrahere quartam potest. Unde si semel quarta detracta est a fideicommissio, reliqui in fideicommissio subsistui non amplius potestatem habent quartam detrahendi.

Ex certa re) Quia hic habetur pro legatario. *L. 11. C. d. Hered. Inst.*

Aliter) Sc. coheredibus. Nam si in re certa institutus nullum coheredem habeat, ipse in solidum herederit. *§. 4. J. de Hered. Inst.*

Fideicommissio) Intelligendum hoc de fideicommissio *particulari*, utpote quod legato tantum comparatum est.

Indivisibili) Nam si *divisibili*, ipso jure quarta manet penes heredem, exemplum est in quantitate legata. In re vero indivisibili datur retentio, donec de quantitate satisfactum, v. gr. si servitus legata sit. v. *L. 7. §. 6.*

Inter vivos) Filii tamen ob immodicam seu *transgressivam* patris donationem habent jus repetendi legitimam.

Morta confirmatur) Qualis est donatio inter conjuges, ut & patris erga filium.

Captivus) Mortis causa captio sive capio dicitur omne illud locum, quod alicui obvenit, ut hereditatem alterius vel adeat, vel repudiet. v. gr. Si heres dicat, se nolle adire hereditatem, quo legatarii cum ipso de legatis transigant.

Exceptio casum) Si scilicet in fraudem Falcidis mortis causa alteri quid fuerit relictum. e. gr. si heredi inunctum sit, ut aliquid solvat, antequam hereditatem adeat, tunc enim, si dodrantem excedit, Falcidia inde deduci potest, per *dist. l. pen. Zarf. b. t. n. §.*

Diff. Corp.) Qui vult, ut hoc beneficium potissimum in favorem testatorum sit introductum.

Nec transit) Quia lex resistit. Actus vero contra legem tam inter vivos, quam mortis causa nulla est. *L. 5. C. d. LL.*

Alimentorum) Hoc estimandum secundum probabilem vite terminum. Cujus computatio habetur in *L. 62. §. 1.*

Tempore mortis) Quia eo tempore incipit hereditas. h. e. Jus a defuncto relictum. *l. 61. de R. J.* & hereditatis quasi nascus est dominium. Ex quo sequitur, si post mortem aliquid accedat, heredi lucro esse vel damno. *§. 2. J. de ult.*

Limita) Quae post mortem accedunt hereditati ex causa vivo testatore jam tum existente, illa veniunt in computationem hereditatis & Falcidiae. v. gr. Si contrarium conditionalem fecerit testator, & conditio deum post mortem extiterit.

Prælegatum) In hoc differt Falcidia a *Trebellianica*, quia in hanc etiam prælegata veniunt. Ergo Falcidia melior est.

Res vindicatio) Quis penes heredem manet dominum.

In casu l. 77.) Si scil. dos per fideicommissum marito præstata, tunc liberi contra maritum habent actionem in factum ad consequendam Falcidiam.

Errone facta) H. e. Ignorans, non sufficere vires hereditarias. Aliud si errore juris solverit, tunc enim solutum non repetitur. Videtur enim iuri suo renunciasse.

Set locus) Ubi cautio interponenda de parte legati restituenda; Ex omni vero cautione nascitur actio ex stipulatu, quia cautiones non nisi per stipulationem interponebantur.

Quod legatorum) Si scil. propria auctoritate legatum occupaverit legatarius.

Prohibita) Sed quis sic aditurus est hereditatem legis oneratum, si nihil detrahere possit? Resp. Cautela hio opus est, ut heres adire recuset, donec legatarii se declarent de certa quantitate ipsi relinquenda, hoc enim si facere nolint legatarii, & alter non adest, corrueret integrum testamentum. Imo liberis nec hodie potest prohiberi, ne Falcidiam vel legitimam detrahant. Hahn. *h. n. f. advoc. Et cum testator expresse prohibet.*

Novo Jure) Olim enim prohibere non poterat. *l. 11. §. 1. ff. b. t.*

Aquipollens) v. gr. Si iusserit legata integra solvi, hoc enim semper explicari potest, in quantum de jure teneretur, h. e. *salva Falcidia*, & quamvis in jure alias unum idemque sit, quid ex equipollentibus fiat, attamen ubi lex in specie voluntatis expressionem exigit, equipollens non sufficit. Exemplum simile est in *L. f. C. de novation.* vid. tamen *Disp. de illicita Falcidia Detractione. c. 2. n. 10. seqq.*

Alienatio) Si enim res alienari non decet, nec quarta pars ei detrahenda. cons. dist. *Disp. d. c. n. 14. seqq.* Sed obstat, quod tacite non possit prohiberi Falcidia, quod tamen in præfenti casu contingit? Sed Resp. hic casus speciali lege determinatus est.

Omissio inventariorum) Quia heres hic aliquid subtraxisse præsumitur.

Unus totum) Sic enim & reliquis pariter in solidum obligatur, quia agnoscantio voluntatem defuncti in uno, agnoscere etiam debet in alio. Est enim omnium legatariorum una obligatio ex eodem testamento, aliud itaque si ex pluribus creditoribus absentis uni solverim, hoc me non obligat quoad reliquos dist. *Disp. c. 2. n. 131. seqq.*

Dorsus prælegata) Quia est debitum hereditarium. *l. 31. b. t.*

Plus fit) Ratione enim illius, quod *excedit*, quarta detrahi poterit. Sed an non ob *interusufructum* detrahi potest quarta? *Respond.* Regulariter non, nisi usufructum sit aliquot annorum.

LIB. XXXVI. TIT. I VI. C. 49.

Ad Senatusconsultum Trebellianum.

Ad *Redr.*) Agitur in *h. t.* de hereditate fideicommissaria, quae separatam naturam ab hereditate directe habet. Non vero agitur de certis rebus per fideicommissum relictis; talia enim fideicommissa particularia cum legatis coincidunt. *l. 2. C. comm. d. legat. vid. Auct. in fin.*

Inductio) h. e. *Precatio*. Rogatur namque heres fiduciarius, ut hereditatem fideicommissario restituat, & talia verba precativa quoque sunt, cupio des, opto des, credo te daturum. *l. 115. ff. legat. 1.*

Vel partem) Scil. *quantam*, quae scil. sub nomine hereditatis relinquitur, non *quantam*, h. e. quae certam rem vel pecuniae quantitatem continet, ubi enim certa quantitas exprimitur, semper particulare fideicommissum subest, etiam si illa quantitas maximam hereditatis partem absorbeat. Hopp. *ad pr. §. de Singul. Reb. per fidei. relict.*

Etiam presumto) Si scil. conjecturae graves & necessariae adsint, vel saltem probabiles, quae tamen a legibus approbata fuerint. *l. cum proponatur. 64 legat. 2.* In fideicommissis enim ex probabilibus conjecturis etiam clara voluntas elicitor. *Richt. p. 1. dec. 62. n. 10.*

E. gr. in L. 76. h. t.) Si scil. in codicillis filio impuberi substinuo.

(2) *27. pr.*) Si quis heredem rogat, ut Titium sibi heredem faciat, quod in effectu est rogare de restituenda hereditate.

(3) *74. pr.*) Si mandet heredi, ne testamentum faciat.

(4) *29. pr.*) Si quis duo fecerit testaments, & in posteriori ex certis rebus heredes instituit.

Epistola) i. e. Scriptura ad fideicommissarium directa, & quidem coram quinque testibus facta, hinc nulla inter epistolam fideicommissariam & codicillum est differentia, nisi in modo scribendi. Brunnem. *ad L. 22. C. 6. 1.*

Testator rogatus) Tum nullis plane testibus opus est, sed heredi id inficianti potest deferri iuramentum, praestito prius a fideicommissario iuramento calumniae. *cit. l. f. C. de fideicommiss. Carpa. p. 2. c. 8. dec. 40. § 41.*

Ab intestato) Hi enim in eo honorati a testatore, quod per testamentum non excludi.

Fiduciarius) Quia fiduciam in eo posuit testator de implenda ejus voluntate.

Data hereditas) Uti enim substitutus secundo, etiam substitutus censeretur primo, ita quoque, qui ab intermedia persona jus petendi hereditatem habet, habebit etiam jus petendi a primo.

Extraordinaria persecutione) Per implorationem officii iudicis.

Reindicatio) Quia dominum est penes primum heredem fiduciarium, nec ante restitutionem in fideicommissarium transit. Quod secus est in legato, cujus dominum sine traditione heredis ad legatarium transit.

Hypothecaria) Quamvis etiam pro legato consequendo detur actio hypothecaria, & ipsa fideicommissa legata equiparata per *offl. l. 2.* stramen hoc ultra fideicommissa *particularia* non extendendum.

Hereditatis persecutio) *Sci. directe.* Postquam tamen verbis hereditas alicui restituta, contra tertium res fideicommissio obnoxias possidentem *fideicommissaria* dabitur hereditatis petitio. vid. *super Not. l. 5. tit. 6. voc. restituta.*

Et onerum) Nisi quis una re deducta vel percepta, quæ quantam continet, e. g. fundo, rogatus sit, hereditatem restituere, illa enim sine illo onere hereditaria apud heredem remanet, quasi ex legato ei acquisita, § 9. *J. b. 2.* Legatum quippe non onus, sed solum lucrum continet *l. 12. ff. mandos.*

Computatio) Quia in *Trebellianicam* plus imponitur, sc. omnia, etiam quæ titulo prælegati quis habet. In *Falcidianam* vero tantum, quæ titulo hereditario possidentur. *Zach. d. t. n. 11. seqq.*

Parte) Si illius partis partem non habeat (sivam).

Penes heredem) *Falcidia* enim a *legatis* detrahitur, legatarii vero ad solutionem æris alieni non concurrunt. Quia tamen, antequam *Falcidia* computetur, omnis res alienum prius detrahitur. §. f. *J. ad l. Falcid.* inde in effectu nec apud heredem onus remanet.

Instituti) Sicut enim, si plures heredes instituti & legatis gravati, unusquisque sue partis partem *Falcidiam* integram habere debet, ita quoque idem obinet in pluribus heredibus fideicommissio gravata.

Offl. 4.) Agitur hic de casu, ubi primus heres hoc pacto restituit hereditatem, ut fideicommissarius utatur *Falcidia* sive *Trebellianica*. *Zach. d. t. n. 91. seqq.*

Omnia) Ergo qui habet legitimam, ipso facto jam habet *Trebellianicam*. Imo hodie plus habet, postquam legitima non amplius quadrans est, sed triens per *Nov. 18. c. 1.*

Sub condicione) Jus Canonicum simpliciter utriusque quartæ detractionem concedit, sed Præfici hanc distinctionem fecerunt: an fideicommissum sit *parium*, an *condicionale*; si *parium* unica tantum detrahi potest quarta, ne quis duplex lucrum habeat *eodem* tempore; si *condicionale*, cum utraque detrahatur, quia sic *diverso* tempore duplex lucrum capitur. vid. Different. Juris Civil. & Canonice. *Sect. 1. diff. 14.* Hæc tamen Præficorum sententia certo non nititur fundamento, nihil enim prohibet, quo minus quis eodem tempore duplex lucrum capere possit, si modo descendat ex diversa causa, quæ hic non deficit. Cum autem hodie legitima non sit quarta, sed *triens*, primum detrahenda est tertia pars, & ex eo, quod superest, quarta pars habetur pro Trebellianica. Et sic in effectu dimidia pars detrahitur. Idem est in fideicommissis, quod in diem relictum, e. g. filium heredem instituo, sed rogo ipsum, ut post mortem hereditatem restituat Mevio. Hoc casu legitimam caput in momento mortis paternæ, Trebellianicam, si ipse moriatur. Et sic de dimidia hereditate testamentum condere potest. *Petra Tr. de Fideicommiss. qu. 25. n. 208.*

Diff. Gail) Qui putat, omissionem inventarii non vitare Trebellianicam, ex ea potissimum ratione, quod Jure heredi gravato Trebellianica concessa sit, quæ non reperitur expresse prohibita propter omissionem inventarii, prout in Falcidia expresse decusum est.

Coella) Nam quod quis coactus facit, ex eo non sentit commodum.

Effectus) Hoc interest adhuc, si res in genere relicta, quod in legato sit electio legatarii, in fideicommissis heredis.

TIT. II. VI. C. 53.

Quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat.

Ex tempore mortis) Scil. quoad *transmissionem*, sed non ratione *petitionis*, hæc enim ratione cedunt legati a tempore *adire* hereditatis, cum antea nemo sit, a quo peti possint. *Brunnem. ad. L. un. C. de Caduc. tollend. n. 10. seqq.*

Sub condicione) Nam & hæc retrahitur.

Acquisitum) Modo delatum sit, quæ delatio sit per mortem.

Servitus) Intelligitur hic *servitus personalis*, usufructus scil. usus & habitatio; Servitus enim *realis* transit ad heredes, vel potius ad possessores fundi, cui servitus constituta.

Trans-

Transmittitur) Quicumque per *ultimam voluntatem* relinquitur, semper certam personam respiciunt, non heredes, & tacitam hanc conditionem annexam habent: si supervixerit, iuxta tamen, nisi his speciatim provisum. Aliud in *contractibus*. L. *Veteris*. 17. C. de *Contrab. Scipul.* Ubi spes etiam ad heredes transit.

Ex natura) v. gr. Si fructus futuri anni legentur, hoc legatum ratione *præstationis* est condicionalis, si sc. fructus nati; Ratione *transmissionis* est purum.

Voluntatis) v. gr. Si filius a patre rogatus sit, ut post mortem omnem hereditatem restituat, ille vero nepotes relinquat, cessat fideicommissum, cum hæc tacita conditio subfuerit, nisi filius liberos relinqueret, hos enim nunquam exclusisse præsumpturus. L. *Cum novus*, 102. §. de *condict. & demonst.* §. L. 70. C. de *fideicommissis*.

Officio magis) Legatum itaque certis personis sub titulo dignitatis & officii relictum debetur successori, licet personæ priores ante diem legati cedentem & venientem desesserint, aliud si sub nomine propriæ legetur, ubi magis ad personam respicitur, Disp. d. *Acquisitis intuitu Dignitatis*. Sect. 2. §. 66.

Angula) Quia hæc certam personam succedentem non habet, & Imperator sine Imperatrice esse potest, non Imperium sine Imperatore, vid. Disp. de *interoff. contrahent.* c. q. §. 29.

Non facti) Talis est dies, qui habet incertitudinem, non *an*, sed *quando* sic futurus? v. gr. cum moriar, quod legatum pro puro habetur, & sic ejus dies mox cedit, quia dies mortis nunquam deficit. Non tamen venit, nisi testatore mortuo, & hinc ab ejus herede demum petitur.

Facti) Hoc tunc contingit, si legatum relinquitur in casum mortis tertii, e. gr. Lego Titio 100. si Mevius morietur, ibi enim incertum est, an non Titius sit præmortalurus, & sic condicionalis est legatum.

Obj. 40.) In *b. l.* voluntas testatoris non est pura, sed *suspensa* in certum eventum.

Parti ratione) Hæc omnia procedunt in legato vel fideicommissis *ipsis*: Quod vero *ajura* ratione legati aut fideicommissi præstandas attinet, earum dies non cedit, nisi a tempore commissæ *moræ*, i. e. postquam heres de præstando legato aut fideicommissis admonitus. vid. Corp. p. 2. c. 70. def. 20.

TIT. III.

Ut legatorum sive fideicommissorum servandorum causa caveatur.

S^{uccedentes}) Hanc cautionem tamen fideicommissariam sibi non præstant liberi muruo fideicommissio gravati. *l. b. §. 1. C. ad SCr. Trebell.*

Possident) Quia legatariis absolute prospiciendum, ne difficilis reddatur legati persecutio. Et sic adest exceptio a Regula in *L. Sciendum. 19. pr. ff. Qui satisfaciunt. c. 2.*

Fiscus) Quia hic semper solvendo præsumitur, si non *actu*, tamen *potentia*, propter continuis reditus Fiscales. Promittere tamen debet indemnitatem. *l. b. §. 1. b.*

Purorum) Hic enim mox petenda executio. Nec acceptare cautionem cœnetur fideicommissarius, etiam si offerat, qui enim vel solvendum mox obligatus est, ille cautione liberare nequit, quia cavere non est solvere.

Moram) Si forte super validitate fideicommissi adhuc in iudicio disputandum.

Hanc cautionem) Adeo ut ne quidem a dissipatore illa exigí possit. *l. f. b.* Nam testatori liberum erat plane nihil relinquere. Aliud in cautione de re *non deterioranda* vel abutenda, hæc enim remissio invitaret ad delinquendum.

TIT. IV. VI. C. 54.

De

Ut in possessione legatorum vel fideicommissorum servandorum causa esse liceat.

M^{utatio}) Ex immisio fit pro *quantitate* debiti. Allegata Nov. de præsentia causa quidem non loquitur, ratio tamen ejus huc quoque quadrat, cum satis prospectum ipsi fideicommissario, si tot bona possident, quæ pro satisfactione sufficiunt. Quod si ergo fideicommissum universale sit, etiam in omnia bona petenda immisio.

Apertione) H. e. Si, postquam legatarius immisus, heres nihilominus intra 6. menses non satisfaciat, tunc extenditur immisio in ipsa heredis bona, ut ex fructibus satisfaciat, Tr. d. A. F. J. *Señ. 4. membr. 4. num. 97.*

In possessione) Fit enim hæc immisio tantum ex *primo* decreto, quæ iudicis custodiam tribuit.

Novæ alicui præfertur) Cum sola custodia prælationem non tribuat. Quod si ergo curæ legatariis, licet hi hypothecam habeant, concurrant Chirographarii credulores testatoris, hi tamen illis præferuntur. Legata enim præstantur

ex

ex bonis hereditariis, quæ non adfunt, niſi deducto ære alieno. §. f. 3. ad L. Falcid.

Supervacanea) Pignore quidem Prætorio hodie opus non eſt, immiſſio tamen adhuc locum habere poteſt, cum tutius fit inſiſtere rei, quam actione hypothecaria expectari. add. Pagenſtecher. b. i. man. i. Stultum. §. p. 34. ſeqq.

LIB. XXXVII. TIT. I.

De

Bonorum poſſeſſione.

Heres) Immo in effectu heres eſt, & nomine tantum ab eo differt, quia Prætor heredem directo facere non potuit. Nomen enim heredis ex Lege eſt. Prætor vero illud, quod ex Lege deſcendebat, concedere non poterat, ſimile vero juſ concedere ſolebat.

Perſequendi) Si non poſſideat.

Retinendique) Si poſſideat.

Agnitio) Quod in herede civili eſt aditio, id in herede prætorio eſt agnitio.

Gezm. Doch er ſich gerichtlich als einen Erben angebt.

Centum dies) Cum itaque dentur caſus, ubi adhuc hodie non niſi beneficio Prætoris ſuccedi poteſt, cautus ſit ille, quæ prætenſit hereditatem, ſc. ex Jurq Prætorio, ut ante lapſum hujus temporis judicem adeat, & ibi hereditatem agnoſcat. Poſtquam vero ſemel agnita, ejus ultetior perſequentio pariter per 30. annos datur.

Dies ſeſſionum) In decretali enim bonorum poſſeſſione cum opus ſit cauſe cognitione, judicialiter id expediri debet, & eo propter tantum computantur die ſchlichts Tage.

Hereditas) Etiam extra ſolemennem ſeſſionem.

Tutoris) Quatenus ſc. tutor ſolvenda, urita damnum a tutore conſequi poſſit pupillus. Alias beneficium reſtitutionis pupillo ſalvum manet.

Obſt §) Dicitur hic, quod factum alterius alteri non noceat; ſed id fallit in tutore, cujus factum nocet pupillo, quatenus tutor eſt ſolvendo.

Obſt. i) In his textibus dicitur, quod non obſt ſcientis pactis, h. e. ratione affectus; nam & filius invito patre bonorum poſſeſſionem petere poteſt.

Non impeditur) Quicquid juſti eſt in adeunda hereditate, idem juſti in petenda bonorum poſſeſſione. Ergo, quod obſtat aditioni, obſtat etiam agnitioni.

Agnitio) Nomine furioſi.

Non etiam mutus) Negativa eo pertinet, quod mutus & furdus non opus habeat per curatorem agnoscere, si ipse intelligat, quid agat, & mentem suam per certa signa sufficienter declarare valeat. Tr. d. J. S. d. c. j. n. 67.

Supplere) Si sc. tutor vel ablit, vel hereditatem sine iusta causa acceptare renuset. Tunc enim Magistratus tanquam supremi tutoris auctoritas sufficit.

Spontaneum) Si sc. hereditas tibi conditione relicta.

Difert) Sed tantum solo nomine.

Tutoris) Sc. tunc, si non obscure appareat, hereditatem illam pupillo noxiam esse.

Off. 1.) Hæc L. 2. limitanda secundum illa, quæ Auctor hic subijcit.

Ex decreto) Hæc toties locum habet, quoties contradicitor adest, vel causa petitoris dubia. Ibi enim non admittendus est ad bonorum possessionem, nisi causa cognita & decreto interposito.

Carboniana) Hæc datur *impuberi*, cui questio status movetur, quo casu interim admittitur ad bonorum possessionem, & questio filiationis differtur in tempus pubertatis. E. g. si pater mortuus dixerit, filium, quem in utero gerit uxor, ex se non esse.

Præter nomen) Quæ datur viduæ *pregnanti* in bonis mariti, donec enixa, a quod interdictum in feudis utile est, si vassallus sine herede masculino decesserit. Hopp. ad §. 1. J. b. 1.

Vid. tamen) Ubi dicatur, quod si venter in possessionem missus est, curator & ventri & bonis dari solet.

Ex edicto) H. e. quæ personis in edicto nominatis citra ullam controversiam assignatur, v. gr. primo liberis, postea agnatis, &c.

Vid. tamen Scripto.) Qui dicit, per accidens evenire, ut sc. in edictali populus sit causæ cognitione, si scil. adsit contradicitor. arg. l. 1. §. 2. b.

Res contingit) Evenire ergo potest, ut propter contradictionem alterius, vel propter dubiam ius petentis causæ cognitio sit necessaria, & tali casu etiam edictalis bonorum possessio pro tribunali expedienda. L. 1. §. 2. ff. b. 1. quum ob contradictionem opus habeat decreto.

Exempla) Refertur huc solet apud quosdam successio, quæ per statutum alieni assignatur, qualis est successio mobilis mariti in Saxonia. & successio proximæ agnatæ in Gerda; Quamvis ego putem, hanc successionem magis *civillem* esse. Cum statuta nostrorum Principum i.e. territorii idem valeant, quam si Imperator Legem condidisset. Hinc non opus est illam agnoscere intra 100. dies, quod necessarium foret, si ad pretoriam successionem pertineret.

Contra tab.) Si testamentum aliqua iniquitate laboret.

Secum-

Secundum tabb.) Si testamentum sit justum. Sed requisito aliquo civili deficiatur, e. gr. si septem sigilla habeat, sed non subscriptionem tot testium : Ut eo citius ad possessionem hereditatis perveniat.

Unde legitimi) Sive agnati.

Cum eo) H. e. cum hereditate.

Sine effecta) Fit enim hæc salvo jure alterius potius jus pretendensis, & hinc effectus suspenditur, & eo finiantur sit, ne mihi præjudicasse videar. Quod fieret, si agnitio justo tempore non facta esset.

TIT. II.

Si tabulæ testamenti extabunt.

Invalidæ) Requiritur, ut etiam Jure Prætorio sint invalidæ, e. gr. ut signacula non adsint.

Non existens) Quia paria sunt in jure plane non fieri, & saltem non legitime fieri.

Publicata) Etiam non solemniter; Nam si publicatio fuisset sollemnis, ipsum testamentum accepisset naturam publici instrumenti, & si non opus foret ad beneficium Prætoris recurrere, sed jure directo peti posset hereditas.

TIT. III.

De

Bonorum possessione, furioso, infanti, muto, surdo, cæco competente.

Furioso &c.) Aliisque, qui nesciant, quid agant, non enim valenti agere nulla currit præscriptio. E contra mutus, surdus & cæcus, quia intelligunt, quod agunt, ipsi agnoscere debent bonorum possessionem, *L. 2. ff. de t. Tr. d. J. S. D. c. f. m. ff.*

TIT. IV. VI. C. 12.

De

Bonorum possessione contra tabulas.

Exheredatus) Si filius præteritus, tunc si *suus* sit, testamentum est ipso jure nullum; si *emancipatus*, sic pro exheredato reputatur, & tunc succurrit Prætor. Quia emancipatis non dabatur querela.

Prætor;

Præteritis) *Exheredatis* potius legendum, nam præteritio facit testamentum ipso jure nullum, & sic non opus est beneficio Prætoris, nisi forte de præteritione *materna* hoc intelligatur, quæ de jure veteri erat loco exheredationis.

Emancipatis) His proprie succurrit Prætor, quia Jure Civili ipsis non concedebatur remedium impugnandi testamentum, quod tamen postea per *Nov. 115. c. 3* ipsis concessum, ut sic emancipatus hodie remedio prætorio opus non habeat. Cum liberis vel parentibus non rite exheredatis remedium nullitatis competat. *arg. N. 115. c. 3* & *§ 4.* ut adeo usus hujus tituli vel nihil, vel parum utilitatis habeat.

Satis) Si scilicet verecundis canijudicio paterio agere velint; Nam si querelam instituerent, quod alius poterant, patrem infamiae accusarent.

Licit) Ratio in *d. L. 10.* Quia cum semel beneficio alterius ejus contra tabulas succedendi consecuti, non attendatur, an alter suo jure uti velit, an non.

Agnoscant) Sive nolint impugnare.

Obst. 3. §. 11.) Verba *fin. l. 6. §.* non excludunt casum contrarium, & inde ex *L. 10. §. fin.* supplenda.

Exheredatis) H. e. ex causa legitima exclusis; Prætor enim legitime exheredatis nunquam concessit remedium, cum illis non succurrat, quos jus civile excludit, sed quos ignotus, sive præterit, quales sunt emancipati, & hinc liberis expresse exclusis succurrere nequit.

Pro exheredatione) Et sic locus querelæ.

Totum) Quod enim hodie legata sustinentur, hoc est ex *Nov. 115.*

TIT. V.

De

Legatis præstandis contra tabulas bonorum possessione petita.

Non debetur) Quia horum præteritio totum testamentum facit nullum jure Civili.

Præteritione matris) Novella illa, nullibi expresse ad præteritionem matris restringitur, sed simpliciter de filio exheredato aut præterito agit; Cum ergo patri & matri eadem necessitas ibi injungatur, filium vel instituendi vel exheredandi, & quidem nominatenus, æquior sententia est, sive pater sive mater præterjerit liberos, legata nihilominus sustineri.

TIT. VI & VII. VI. C. 20.

De

Collatione & dotis collatione.

Requiritur) Nisi alterius singulariter interfit. *Hahn. ad Wesenb. d. t. n. d. ad verb. fit autem. Struv. exerc. 37. tit. 17.*

- *Non constat*) Quo casu tamen communiter juramento conferentis credi solet. Quod non præcise juramentum purgationis est, nam sic requiruntur probabiles præsumptiones ab illo, qui hoc juramentum urget, sed consultius defectur juramentum judiciale, quod referre nequit heres, quia de ejus solo facto agitur.

A prætore) Quia prætor emancipatos cum suis æqualiter vocabat, opus erat remedio, ne plus caperent emancipati, quam sui, capropter emancipatis collationem a vivo parente acceptorum inunxit.

Reformata) Ita scil. ut collationi locus esse debeat, non tantum si ab intestato succedatur, sed etiam si testato, modo non intestamentis prohibita. Liberum enim est parentibus uni plus relinquere, quam alius, modo legitima sit salva. *l. 1. C. d. inoff. testam.*

Injunctum) Scil. soli descendentes, si primi sint, siue ultioris gradus. *l. 7. 19. C. d.* Collaterales vero & ascendentes non conferant. Inter hos enim jura equalitatem adeo exactam non requirunt.

Exigit) Quis ex promissione speciatim obligatum habet patrem, ut itaque dos promissa tanquam æ alienum habenda, quod a ciquis liberis exsolvendum, si velint esse heredes. Imo dos promissa jure tacite hypothecæ gaudet, per *L. 6. C. d. dot. promiss.*

Ad supplementum) Quomodo vero hic computatio instituenda. vid. *Tr. d. S. A. J. D. n. c. fin. §. fin.*

Ex testamento) Nisi per testamentum collatio interdicta.

Omnes descendentes) Regula ergo: *Quicumque succedunt, illi conferunt*, ad solos descendentes pertinet,

Nepotes) Avii succedentes, quia transcurrunt in locum parentum, & hinc ex eorum persona conferre tenentur.

Acceptum) Sub onere collationis, necessitas enim conferendi transit ad heredum heredes.

Tibi) h. e. Patris vel avunculis, qui propter respectum parentela *Tibi* appellantur.

Representanti) Hoc tunc contingit, si filii & nepotes in successione concurrant, sic enim, quamvis nepotes heredes parentum esse nolint, necessum tamen est, ut in parentum locum transeant, ne a filiis vivis excludantur; per consequentiam ergo & onus, quod parentibus incumberebat, agnoscere & hinc conferre teneantur.

Succedant) Communis est opinio, quod nepos, licet non sit heres patris, ex persona tamen patris conferre teneatur, si concurrat cum defuncti filiis. *Scriv. in Jurisprud. lib. 11. tit. 23 §. 5. Brunnem. ad L. 1. §. 6. 1. 2. 6.* secus vero est, si concurrat cum defuncti nepotibus, tunc enim si heres non sit patris, patris quoque factum prestare non tenetur.

Ascendentes) Quia lex de solis *descendantibus* disponit, nec in ascendentibus & collaterahbus tantus equalitatis favor, quantus quidem inter liberos.

Nec collaterales) Nisi tamen onus conferendi per testamentum defunctus *frater* injunxerit. Sic enim non confertur ex necessitate juris, sed ex dispositione defuncti.

Vid. Corpz.) Uxor tamen marito suo cum liberis succedens, bona sua illata conferre tenetur.

A parentibus) Non ergo baptismalia.

Vid. 12) Regula generalis est: *Qua post mortem quasita, non conferuntur*, sed nunquam praeceptis retineantur. c. gr. praelegatum.

Boni habent) Nam quae *casu* perierunt, ex illis locupletior non est factus filius, unde nec ad conferendum compelli potest. Exemplum in adibus a patre acceptis, sed combustis.

12 culpa) Hanc conferentia omnino est nulla, quam pater pro filio solvit, videntur enim illa pecuniae culpa sua consumpta. *Brunnem. ad L. 1. §. 2. n. 8.*

Sunt libera) Sc. ab onere conferendi.

De collaterale) Ex his enim filiis non sit locupletior. Generaliter autem verum est, quod ex quibus non locupletior factus est filius, illa conferre non teneatur, etiamsi pater munus sumserit illam pecuniam, tunc enim debitum, si ante ejus restitutionem moriatur, sit hereditarium, non filii. *Corpz. p. 1. c. 11. d. 18.* Huc etiam pertinent sumtus peregrinationis. Ceterum haec generaliter limitantur; nisi pater haec conferri jussisset, nam tunc cessat praesumpta donatio. *vid. L. qua pater. 10 §. famul. herede.* Aliud ergo in sumtibus pro comparando *Canonatum* impensis.

Ex mera liberalitate) Ita communiter volunt donationem simplicem patris factam filio in potestate constituto non esse conferendam, cum haec donatio demum morte confirmetur; Verum cum haec confirmatio retrahatur

tur ad tempus factæ donationis, *L. 25. vers. si vero C. de donat. inter Ver. & Uk.* verius est, & donationem simplicem esse conferendam. vid. *Tr. d. S. A. J. D. sp. 11. c. 4. §. 13. seqq.*

Pramissa) Hoc casu tamen non realiter confert filia, quia revera nihil accepit, sed tantum nudam obligationem ad petendam dotem.

Fidei) Quia semel in dominium mariti pervenit, ergo sufficit, quod filia tantum sibi detrahi patitur ex aliis bonis.

Nuptiarum) Excipiunt tamen sumtus *conventus* nuptialis, partim, quod ex his locupletior non facta fuerit filia, partim, quod pater tuo honori impenderit. *Dotina* vero nuptialia ab hospitibus accepta, cum ab extraneo profecta sunt, non conferuntur. *Carpz. d. c. 11. d. 22.*

Negatur) Ob rationem, quod ex artha non sit factus locupletior, nisi quatenus similem artham a sponsa accepit, sed voluntate patris illam in sponsam transierit.

Ad remunerationem) Quia hoc titulo *onerose* ad filium pervenisse censetur.

Conferenda) Regulariter scilicet si particulare interesse habeat conferens, ubi sufficit æstimatio. c. g. si rem ad suos usus adspaveris, ita ut aliis æque usui esse possit.

Judicis nobiliti) Probere tamen debent coheredes, alterum quid accepisse; Quod si de quantitate dubium, iuramentum purgatorium illi, qui aliquid accepit, desuper defertur. *Mev. 1. Dec. 81.* Imo & actio familie heriscunde hic locum habere potest, quis hæc datur ad omne illud, quod heres heredi prestare tenetur. *l. 22. §. 4. famul. herisc.*

Defectus) h. c. Si supra dicta requisita deficient, vel unum saltem.

Prohibitio) Modo hæc prohibitio non tendat in fraudem *legitimæ*, cum hanc gravare nequeat pater. *L. 32. C. d. inoff. testament.* sufficit tamen, si paratus sit ad supplendam legitimam.

Per verba æquipollentia) a. gr. si dixerit: Quicquid tempore mortis superest, hoc æqualiter liberi mei inter se dividant.

TIT. VIII.

De

Conjungendis cum emancipato liberis ejus.

E*mancipator*) Hi alioquin jure civili excludebantur a propriis liberis, qui in potestate avi remanserant; Prætor vero hos conjunctim vocat; Jure novo

N n n a

tamen

tamen soli filii emancipati succedunt, exclusis liberis ex se natis, ut in potestate sui sint constituti. Quoad hos non devolvitur successio, nisi per filium, ergo filii conditio potior est. Hoc tamen certum, posse adhuc hodie filium & nepotem a patre simul heredes institui.

Modum) Sui enim adhuc hodie ipso jure heredes sunt, & sic hereditatem etiam non aditam transmittunt in quoscunque heredes, etiam in extraneos; Quod fecus in emancipatis, qui ad eundem demum heredes fiunt, & hinc hereditatem non aditam regulariter non transmittunt.

TIT. IX.

De

Ventre in possessionem mittendo & de
curatore ejus.

A ¹ *Rubric* (Titulus hic hodie quam maxime necessarius est, si vassallus decesserit relicta uxore praegnanse, ubi interim mittitur in feudum, donec partum eduerit, quod si vero filium edat, discedere ex feudo compellitur. Disp. d. Decretio intervinisset c. 2. n. 18.)

Hodie exheredatur) Non poterit hodie cum effectu exheredari, quia posthumus non est capax ingratitudinis.

Posthumo alieno) Sc. ex filio emancipato, sed cum post Nov. 115. c. 3. hic idem Jus ex immisione habeat, quod posthumus ex filio suo, pariter per immisionem huic succurrendum puto. Imo hodie omnis posthumus nepos est alienus, quia filius nuptias contrahendo regulariter emancipatur.

TIT. X. VI. C. 17.

De

Carboniano edicto.

Q ¹ *estito statui*) Sive *filiationis*.

Pervasio) H. e. nisi pubes legitimare se possit, ipsi alimenta non debentur.

Per calumniam) Praesumptionem ergo aliquam probabilem impubet pro se allegare debet, si hanc bonorum possessionem petere velit. v. *Traffat. de S. A. J. Diss. 9. c. 7. § 16.*

Prælat) In quo singularis utilitas pupilli consistit.

Non interfit) Sc. quod jam in promtu sint testes, sed senior confecti, qui forte post pubertatem non amplius victuri.

Una etiam) Adest hic exemplum *Compossessionis* vid. Disp. de *Compossessione* c. 2. n. 41. seqq.

TIT.

TIT. XI. VI. C. II.

De

Bonorum possessione secundum
tabulas.

Exempla vide) In *L. ix.* casus est, si posthumus præteritus, sed ante testatorem iterum decesserit, ubi Jure Civili ruptum testamentum, sed, per solam agnationem, quæ ruptura non purgatur per mortem subsequenterem, nisi novum aliquod testamentum condatur. Prætor tamen, quia filius præteritus, vel non amplius adest, vel successionem non desiderat, hic succurrit. In *L. 17.* casus est, si filius præteritus, sed testamentum nolit impugnare. Solemnis adhuc casus est in *L. 1. §. 6. ff. de t.* Si duo testamenti eodem tempore facta, & signata, & diversi heredes in utroque instituti, nec apparent, quodnam prius, quodnam posterius, ubi Prætor ex utroque testamento dat bonorum possessionem utrique heredi, quasi unum testamentum esset; Cum tamen Jure Civili neutrum ex his sustineatur, quis non constat, quodnam posterius?

L. 4 §. fin.) Hic agitur de testamento conscripto in averfa charta five opisthographo.

TIT. XII.

Si a Parente quis manumissus sit.

Nullus usus) Sed testamentum est nullum, cum & liberi emancipati parentes instituire vel exheredare teneantur. *Nov. 115, c. 14.*

TIT. XIII.

De

Bonorum possessione ex testamento
militis.

Contra illud) Cum enim testamentum militis jure communi ita privilegiatum sit, ut quocunque modo valeat, prætor contra illud succurrere non potuit. Immo miles filium plane præterire, & sine causa exheredare potest.

TIT. XIV. VI. C. 4.

De

Jure Patronatus.

Nnn a 3

De

De *jura Patronatus*) Jus Patronatus ecclesiasticum duobus præcipue modis constitui solet, *fundando*, sc. sive ædificando, & *dotaudo* Ecclesiam. vid. Brun- nem. d. 7. B. l. 1. c. 8. §. 5. *seqq.* Alii hæc separant, & fundare de illo præferunt, qui fundum ædificandæ Ecclesiæ præbet. Huc etiam pertinet præscriptio & privilegium sive investitura.

Animo) Legendum, *accusatio*,

Ingrati) Quia ita ad delinquendum invitaretur libertus, si ob ingrati- tudinem non posset in servitutem revocari.

Alere) Aut qui ægrotum ejecit,

Oratur) Hæc actio dari posset hodie, si quis proprium hominem libertate donasset, & ille postea quid moliretur contra manumittentem.

Bonorum possessio) Si forte ipsum Patronum præterierint,

TIT. XV. VI. C. 6.

De

Obsequiis parentibus & patronis præstandis.

Ad *Rubric.*) Agitur in *hoc Tit.* de obsequiis liberorum, non *suorum*, sed *in adoptatorum*.

Doli mentionem) H. e. licet dolo quid factum a patre, non tamen actio doli, sed in factum instituenda, & verba temperanda, ne doli vel fraudis mentio fiat.

Pro arbitrio) Sc. *paterno*. Pater enim in ejusmodi arbitrariis poenis ipse determinare potest, quomodo filium punitum velit. *vid. l. 3. seq. C. de patr. potest. Vid. (ariz.)* Ubi num. 24. monet Jura divino filium ingratum, si manus patri intulerit, capiti puniri. *vid. Deuter. 21. vers. 18.*

LIB. XXXVIII. TIT. I. II. III. IV. V. VI. C. 3. *seqq.*

De

Operis libertorum. De bonis libertorum.

De libertis universitatum. De assignandis libertis,

Si quid in fraudem patroni factum sit.

O *ficiales*) Huc etiam referunt *obsequiales*, qui in civilitatis exhibitione consistunt,

Ali.

Aliberis) Sc. *emancipatis*, alii enim omnino ad operas patri obligantur, adeo, ut mercedem a patre hoc nomine exigere nequeant.

Servilibus) Sive *fabrilibus*, nam ad *obsequiales* operas sive ad officia pietatis liberi emancipati manent obligati ob vinculum reverentiæ.

Proprium) Hæc tamen non ex jure, sed cujusvis loci consuetudine dependent, hinc diversum jus in diversis provinciis obtinet, & plerumque distingui solet, an illæ operæ sint determinatæ, an indeterminatæ genessent ober ungenessent, semper tamen pro libertate contra operas præsumitur. conf. Mev. Vom Zustand und Abforderung der Bauren.

De bonis liberti vid. L. 1.) Patronus ad egestatem redactus alimenta ex bonis liberti petere potest, & post mortem liberti absque Liberis defuncti ejus heres est.

Libertis assignat) Hæc assignatio certo modo adhuc locum haberet, si pater plures rusticos habens eos inter liberos distribuat, cui quisque operas præstare teneretur.

TIT. IV. VI. C. 14.

Si tabulæ testamenti nullæ extabunt, unde liberi.

Liberti) Pro his enim & naturæ & parentum vorum militat. s. l. 7.

Necessaria non est) Excipiunt casum L. f. C. 1. quando sc. aſcui decedit relicto filio suo & ex eo nepote, filius vero itidem moriatur antequam se immiscuerit hereditati paternæ, & nepos hoc casu velit repudiare hereditatem paternam, & avo tantum succedere, quod facere non potest, nisi beneficio Prætoris. Ratio, quia utriusque hereditas semel confusa est, hinc Jure Civili iterum distingui nequit. Prætor itaque facultatem dat unam pro altera eligendi. Sed quid in casu Si pater & mater decedant, ex quibus hæc dives, ille obæritus, relicto filio impubere, qui post paucas septimanas pariter decedit; an agnati repudiare possint hereditatem patris, & maternam acceptare? Affirma. etiam Jure Civili, quia beneficium abstinenti intra annum deliberationis transmittitur, & ita pronunciatum. vid. Tr. de S. A. J. D. 9. c. 6. § 7.

Et suos) Quantum sc. ad *jus succedendi*, æque enim ad successionem Jure Civilis novissimo pervenire possum emancipati, quam sui. Secus tamen est, quoad modum *acquirendi*.

TIT. VII. VI. C. 15.

Unde

Unde Legitimi.

L*egitimus*) sive *Agnatis*.
Confirmandi) Agnati enim de Jure Civili jam tum succedebant.

TIT. VIII. VI. C. 15.

Unde cognati.

N*illum usum*) Postquam agnati & cognati per *Nov. 118. c. 3* equaliter ad successionem vocantur. Sc. in allodio, non in feudo.

TIT. IX. VI. C. 16.

De

Successorio Edicto.

N*otit ex filio*) Regulariter verum est, quod filio hereditatem repudiante, nec nepos ex eo succedere possit, quia nepos non nisi per filium successionis capax est; Solo ergo beneficio Prætorio admittitur nepos, non quidem ex capite *Unde liberi*, quia sic per filium exclusus est, sed ex capite *Unde legitimi*, vid. *L. 1. §. 11. ff. de quo pluribus actum in Tr. de S. A. J. D. l. c. 2. §. 28. seqq.*

Esistit) Tanquam *vacant*.

Adest) Modo hic ab hereditate non abstineat, nam tunc in effectum reputatur, ac si non adfuisse.

Correctum) Ratio pro Authore est, quod & sui adhuc hodie ipso jure heredes sint. Verum cum in effectum emancipatos non excludant, sed his pariter intestata successio debeat, aliud dicendum videtur. Quia per *Nov. 118. c. 1* filii sive sui sive emancipati ad æqualem successionem vocantur. Ergo si modo emancipatus se declarat, quod velit esse heres, eodem jure cum suo gaudebit.

TIT. XI. VI. C. 18.

Unde vir & uxor.

L*egitimum*) Sufficit illi legitimatem adesse, quam Jus civile requirit. Ergo benedictio sacerdotis præse necessaria non est, sed etiam dispensati de presenti hoc beneficio uti poterunt. Aliud est in successione conjugum, ubi matrimonium secundum statuta contractum esse debet.

Mortui) Ergo conjux defensor non gaudet hoc beneficio successionis.

Ad

Ad totam) Quamvis enim conjugibus per statuta locorum sit prospectum, statuta tamen illa regulariter tantum *certam* bonorum quantitatem assignant superflui, ita ut plenius ipsis consulatur per successionem Prætoriam. e. gr. Mortua uxore sine cognatis & sine testamento maritus in Saxon. nihil caperet, quam sola mobilia. Quod si vero non ex statuto sed ex edicto hoc prætorio successionem peteret, omnia bona, etiam immobilia consequi posset. Singulare est in quibusdam locis Ducatus Brunsvicensis & Episcopatus Hildesienfis, quod non existentibus liberis, licet agnati adsint, superstes omnia bona capiat, juxta vulgatum illud; *långs seld, långs Guth.*

TIT. XV.

Quis ordo in possessionibus fervetur.

Aut non validum) Quorsum etiam refero testamentum, quod vi clausulæ codicillaris sustinetur, nam & ita reducitur successio ad causam intestati, dum heredes ab intestato vi hujus clausulæ rogati censentur, ut detracta Trebellianica residuum scripto heredi restituant.

Omnes excludunt) Ita de Jure Civili, nam per statuta locorum mater vel pater cum liberis concurret quoad portionem statutariam, quæ parentibus pariter debetur, sicuti legitima liberis; hunc etiam a legitima ad portionem statutariam valet argumentum.

Post nuptias) Separandi hic casus sunt: Alia questio est, an partus sit *abortivus*, ubi attenditur septimus mensis, secundum *L. 12. ff. de stat. hom.* Aliud an partus *legitimus* sit quantum ad jus *successionis*, ubi nihil amplius attenditur, quam an tempore natiuitatis iustum adfuerit matrimonium, cum in *legitimitate* partus judicanda, semper tempus illud inspicendum, quod partui est utilis, & hinc, cum talis filius non sit legitimatus; sed legitimus; à successionem feudi non excluditur.

Olign fecus erat) Allegata *L. 12.* quæ de partu septimestri agit, non mutata est, sed semper adhuc ad illam recurri solet, si questio occurrat, an partus iusto tempore sit natus, an abortivus. Imo eo etiam casu hæc lex attenditur, si per statutum novi conjuges ob anticipatum concubium puniendi, qui excusabuntur, si septimo mense editus sit partus.

Non etiam) Verius puto contrarium cum Carpz. *c. 1.* quia Jus Civile successionem deferens ignorat benedictionem sacerdotalem, sed solum consensum matrimonialem, qualis etiam est inter desponsatos de presenti pro sufficienti

habet. Alia ergo questio est, si quæzatur de successione statutaria, e. gr. an talis filius capiat Geradam?

Proprio) Quæ enim bona a patre habuit filius, illa ad eundem revertuntur, v. gr. peculium profectitum.

Patri Lutherano) Fundamentum hujus decisionis *ex parte religiosa* petendum, ubi eodem jure Evangelici & Catholici utuntur. Ergo neuter alterum pro hæretico in puncto juris habere potest, ut adeo nulla ratio subsit, quare a successione excludendus. Cum tamen Catholici filios suos Evangelicos excludant, contra illos jus retorsionis sibi vindicant merito Evangelici.

Obss. 19) Quamvis in his textibus hæretici non succedere dicantur, hoc tamen intelligendum de illis, quorum religio publice damnata, non quæ publicis legibus recepta.

Capu. ind) Qui nihil proprie habere possunt.

Vid. tamen 1. F. 6) Filix tamen regulariter a successione feudi excluduntur. Imo & jure Saxonico discrimen sexus observandum, nam ex hereditate paterna bona expeditoria filiis solis debentur, Gerada uxori. Carpz. p. 2. c. 14. d. 12 Ex hereditate autem materna filix Geradam præcipiunt excludi filius. Struv. Ex. 38, Tit. 25.

Ipso jure) Hæc non declarata voluntate, etiamsi ex postfacto immixtione opus sit.

Remotiores) Ex se sc. natos.

Interdum) Immo semper in *surpes* concurrunt, descendentes quocunque gradu sint, modo nemo illos in eadem linea antecedit.

Jure pratorio tamen) Prætor enim heredes has *distinxis*, non confusas fugit, indeque unam acceptandi, alteram vero repudiandi fecit potestatem.

In feudi) Nisi speciali statuto alicui excludantur, de quo dictum in Tr. de S. A. I. D. 1. c. 3. §. 27. Tale statutum recentissimum est in Marchia Brandenburgica & Ducatu Brunsvicensi.

Expressit) Vocant hanc legitimizationem cum clausula, *non obstante*, quo Germanice ita exprimitur: *Ungeachtet beider rechtsgehoerliche Kinder verhanden sind*. Per quam legitimizationem alius liberis non præjudicatur; pater enim, quod ultra legitimam est, pro lubito ipsis auferre poterat; Ergo si hoc in legitimatos consentiente Principe & patre impendatur, querulandi causam non habent legitimi.

Non etiam in feudi) Deficit enim in hisce integritas natalium, quæ in feudis semper requiritur, quo quis honeste stare possit in curia domini. 2. F. 26. §. *naturalis*. Nisi ipse Princeps, legitimans sit dominus feudi, & feudum sit no-

vum, vel in feudo veteri agnati confistiant, tunc enim nemini præjudicatur. vid. E. J. P. t. 4. q. 39. § 99.

Adoptivus) Hoc in successione *intestata* generaliter procedit. Exclusis omnibus agnatis, quia horum jus succedendi non est perfectum, sed testamento adimi potest. In successione vero *testata* illorum adoptivorum tantum ratio habetur, qui in *potestatem* patris adoptantis transiverunt.

Succedens) Si sc. sunt in potestate patris adoptivi. § 4. J. d. *Hereditas, liberorum*. Idque si soli sint, siue cum aliis legitime natis concurrant. Ejusdem enim juris habentur, cujus sunt iustis nuptiis quæsitæ. *cit. §. 4.*

Arrogatus) Et si exhereditati impuberes, vel emancipati sine iusta causa fuerint, præter bona propria adhuc quartam ex suis bonis eis relinquere tenetur arrogator § 3. l. d. *adopti*. Quæ quarta non est omnium bonorum, sed portionis ab intestato debita. *Zach. ad §. cit. d. adopti. n. 11.* Quamquam hæc quarta hodie per *Nov. 118.* in trientem vel semissem aucta. *Visum. ad dult §. 3.*

Adoptatus) Hinc non tantum pari adoptivo, sed etiam naturali succedit, cum per *Nov. 118. t. 1.* etiam emancipati heredes instituendi sunt, ut itaque pater naturalis, qui filium in adoptionem dedit, etiam cum heredem instituere tenetur.

Maternalis) Non tantum ascendentibus, sed & collateralibus, nisi ab his per testamentum exclusi sint.

Succedens) Exclusis agnatis, ad hoc enim in momento mortis devoluta est successio. *Gail. l. 2. O. 142. n. 16.*

Reliquit liberis) Licet tantum sint adoptivi, nam quoad successionem ab intestato legitime ætorem numero sunt.

Boni viri arbitratus) Ergo non aliendi sunt pro dignitate patris, cum hæc in liberos extra matrimonium progenitos non devolvatur.

Duas uncias) H. e. Sextam hereditatis partem.

Inter naturales) Nepos tamen sic excluditur. *vid. Tr. d. S. d. l. d. t. C. 2. §. 48. § L. 12. C. d. natural. liber.*

Solutis) Non tamen simul *desponsatis*; nam si sponsalia intercesserint, liberi pro iustis reputantur de jure civili.

Matris) Non vero patri, cum de eo non constet, quod si constaret, hodie ut naturales ei succederent. *vid. cit. tract. D. 1. C. 2. §. 57.* Et licet nemo patrem suum certo affirmare possit, *L. 1. ff. d. condit. et demonstrat.* Præsumptio tamen semper est pro matrimonio, *vid. L. 6. de his, qui sui vel alien. Jur.* Imo nec matri succedunt, si illustria sit, *l. 1. ff. und. cognat.* & alios liberos legitimis habeat. *vid. L. pen. C. ad SC. Orfitian.*

Damnato coitu nati) Intelligimus hic coitum jure *damno* damnatum, cum quo correspondet *ja: civile*. Si ergo tantum contra LL. *statutarias* nuptiae contrahantur, privatio successionis locum non habebit, nam ergo ex consobrinis succedunt. vid. Tr. d. S. A. J. *Disp. 1. c. 1. §. 19.*

Mitigatum) Textus juris canonici tantum de *adulteris* liberis loquitur, extenditur tamen per Doctores ad omnes ex damnato coitu natos; Immo cum hodie regulariter esset confiscatio bonorum, dubium non est, quin onus alimentandi remaneat apud parentes.

Ad legitimam admittuntur) Quia ex *filabus* tantum vindictae metus in Rempublica non redundat.

Haeretici) Sc. religionis in Imperio damnatae.

Banniti sunt) Nam hi jus civitatis amiserunt. Idem patet in fugitivis contra perpetua relegatione. Aliud in simpliciter relegatis, qui jus civitatis retinent.

Jurata renunciaverint) Haec renunciatio est ex Jure *Canonico*, vid. *cap. Quamvis. 1. de pactis in dno*, & de jure *civili* non valet, quia talia pacta liberos abstrahunt ab obsequio & obedientia parentum. l. 1. C. d. *collation*. Operatur vero haec renunciatio, ut renuncians excludatur ab omnibus, quae jure hereditario obveniunt, non vero ab aliis, est enim renunciatio stricti jura. Quamvis existimem, moribus etiam *non jurata* renunciationem admittendam esse, sed cum hi mores non ubique recepti, tutius insistimus Reg. *in cap. Quamvis. 2. de pact. in dno*, quod juramentum sit necessarium. add. Tr. d. S. A. J. *Disp. 1. c. 10. §. 27.*

Vid. Corp. p. 1. c. 17. d. 6) De jure Saxonico vero & fratres excluduntur, & quando ex ascenditibus quis superest, ad collaterales hereditas nunquam pervenit. Idem quoque obtinet hoc in Ducatu Magdeburgico. vid. *Policey Ordin. 1. 44. §. 21.*

Remotiores) Cessat enim inter ascendentes jus representationis. Aliud nomen obinet, si speciali lege etiam remotior admitatur, v. gr. in adoptione plena, ubi filius avus maternus seu adoptans cum patre naturali admittitur ad successionem: Et licet respectu patris naturalis pro emancipato habeatur, sublata tamen furtiva & emancipationis differentia jus succedendi patris salutum manet.

Simul admittuntur) Sc. in bonis, quae fuere sibi propria, unde peculium profectitium, in quo filius nec proprietatem habet, nec usumfructum, non jure *successionis*, sed jure dominii ad patrem revertitur.

Materiam) Hodie aequaliter succedunt. *Nov. 118. c. 2.* nisi quod pater usufructum, quem in bonis adventitis filius vivo acquisivit, adeoque etiam in portione matris. Struch. *Diff. 11. 16. 27.* etiam post mortem filii ad dies vite suae retinetur, quia usufructus semel acquisitus morte proprietatis non tollitur, sed demum morte usufructuarii § 17. *de usufr.* Econtra sola mater caput Geradam, de jure Saxonico, aut si haec non valeat, *vid. Tr. d. S. A. L. D. 2. C. 3. § 2. 15. c. 1. §. 11.*

Partes aequales) Haec divisio obtinet, si nulli fratres concurrant, Illi enim si adsint, in capita fit divisio, pro numero parentum & fratrum.

D. § 1. 47. 2.) Quippe qui putat, originem bonorum in successione ascendendum, i. e. ex quam linea bona provenierint inspicendum esse. Ex hanc opinionem Struv. *Jurisp. for. l. 2. tit. 30. §. 11. in fin.* communem habet, quam tamen Id. plures non tantum non communem sentiunt, sed etiam ex ipsis L. L. Augustini nostri sententia probari posse credunt, quae & in Camera Imperii recepta. *conf. (Kugler, Un. de Fuch. in paragr. Instit. ad Nov. 118. c. 2. lit. c.*

Una cum heri) Hoc ita de jure communis. Jure Saxonicis soli ascendentes succedunt, exclusis collateralibus.

Non admittuntur) Super hoc puncto gravis est Doctorum concertatio. Qui cum *Aufhore* sentiunt, fundant se in silentio *alleg. Nov. 127.* Quod de casu, si germanorum filii soli concurrant cum ascendentibus, nihil disponat. Recepior tamen sententia est in contrarium, cum germani horumque liberi semper eodem jure censentur, unde etiam omnes uno altere junctos excludunt. Ita tamen cum ascendentibus concurrant germanorum liberi, ut non porciones viriles capiant, sed jure *representantis* in locum defuncti patris transeant. *vid. Tr. d. S. A. L. D. 2. c. 1. §. 10. seqq.*

Ita succedunt) Jura successionum regulariter sunt *reciproca*; In quantum ergo filius ecclesie patri, in tantum pater iterum succedit filio. Exceptis tantum est in filius *adoptivus*, quibus pater non succedit, quia nullum jus in eum devolutum: Hoc vero tantum procedit in adoptione simpliciter, non in arrogatione, ubi jus successionis est reciprocum.

Tantum pater) Est enim haec legitimatio tantum facta ad instantiam patris; Pater vero suo soli succedere non potuit, ut aliis ascendentibus invicis agnosceretur heres. Quod si vero filius ignorante patre legitimacionem impetret a Principe, ritius quidem erit, sed heres non aequo, Pater enim impedire non potuit Imperatorem, qui nuntius natalibus restitueret filium, sed impedire potest, quo minus filius succedat, ne invitus accipiat heredem.

Puberibus) Si enim impubes decesserit propter causam in aetate peritiam, proximus cognatus bona restituere tenetur.

Non succedit) Et si hoc casu datur jus successionis non reciprocum, filius enim adoptatus succedit patri, sed pater non iterum succedit filio.

Eodem modo) Sc. ut pater sextantem demum capiat, si filius caelebs & impubis decesserit, mater vero & omnes ex matre ascendentes succedant, ac si filius legitime natus, fratribus defuncti exclusis: Nec interest, an illi fratris ex alio legitimo matrimonio nati fuerint, an vero etiam naturales sint, semper enim tantum pro uterino censi possunt, hi vero ab ascendentibus excluduntur.

Succedit mater) Quod si tamen de patre constaret obspuriarum & naturalium differentiam hodie sublatam, admitteretur in sexparte. *Tract. 4. S. A. I. D. 2. C. 1. §. 41.*

Liberti eorum in stirpes) Remotis germanis eorumque liberis ut & ascendentibus aequale jus succedendi habent unilaterales, & sic inter se jure representationis gaudent.

In stirpes succedunt) Toties successio in stirpes inter collaterales obinet, quoties defunctus tales reliquit personas, qui ob gradus proximitatem alios excluderent.

Succedunt in capita) In linea enim *collaterali*, si defunctus fratres nullos reliquerit, reliqui succedunt jure *proprio*, non jure transmissio. Quia frater in bonis vivi fratris nullum jus habet, utpote cum per testamentum plane excludi possit, ergo nec quisquam transmittere potuit. Ergo qui in eodem gradu sunt, aequaliter admittuntur. Aliud in linea *descendente*, ubi semper jure transmissio, quia filius in bonis parentis adhuc vivens quoad legitimam jus certum habet, quod jus praeiungendo transmissit in nepotem. Et sic etiam semper in *stirpes* succeditur.

In collateralebus) Nempe quod hi, si germani vel eorum liberi deficiant, omnes alios excludant, & sic etiam germanorum nepotes; jure *Saxonico* tamen perpetua quoad unilaterales regula est, dicitur *halbe Erbschaft tritt ein Ulric weiter*; & hinc ibi fratris unilateralis filius cum germani nepote aequaliter ibi succedit. Distinctio vero bonorum, unde pervenerint jure *Saxonico* non observatur. *Tr. 4. S. A. I. D. 3. C. 1. §. 1.* quia jus *Saxonico* solum proximitatem & gradus praerogativam attendit. Familiae tamen hereditandae iudicio bona illis assignari solent, a quorum parentibus bona proveniunt; si ea commode dividi nequeant. *Berlich. p. 1. concl. 70. n. 17.*

In infinitum) Quousque sc. derivato ex eodem stirpe ostendi potest. Nunquam quidem deficit cognatio, sed saepissime deficit cognationis competentia.

Quo

Quo ipso final corrumpit obediō, quod sic nunquam ad successionem pervenire possint conjugēs, quamvis enim nemo cognatis debeat, deficit tamen sēpius cognationis computatio.

Disj. Cz.) Qui putat, agnatos sive cognatos collaterales usque ad decimum duntaxat gradum succedere, & hoc quoque jure Saxonico obtinere.

Ratione civilis) Jure sc. pratorio. Prator enim conjugēs sūco prætulit per concessam bonorum possessionem: Unde vir & uxor, quæ successio pratoria adhuc hodie utilis est, in casu deficientium cognatorum, cum statuta plerumque partem tantum bonorum superstiti conjugi deferant. Bachov. V. 2. Disp. 17. tit. 5. lit. D. Jure vero civili veteri conjugēs plane non succedebant: Jure novo tamen per Nov. 53. a. 6. junct. Nov. 117. C. 5. dist. præterea C. Unde vir & uxor, sibi succedunt.

Spousis) Sc. de presentis; Nam illi quantum ad jus pratorium, imo quantum ad jus civile, jam tum pro conjugibus habentur, vid. Forster de success. L. 9. c. 3. n. 10. § 99. Ad portionem autem statuatariam non admittuntur, quia statuta exigunt matrimonium moribus perfectum, & sic benedictio sacerdotalis accedere debet, imo etiam, jure Saxonico, consensio thalami, dass das Ehe- Bett be schrifteten sey.

Tempore mortis) Nam si divorcium est factum, expirat successio, licet etiam ad totum duntaxat & mensam fuerit factum; Ubi tamen, qui causam dederit divorcio, jus succedendi amittit, non vero conjux innocens Zael. ad tit. ff. Unde vir & uxor.

Deprehensum) Marito enim adulterum tantum occidere fas est. Et quamvis ipsi ignoscatur quod antenus, si etiam uxorem occiderit, per alleg. L. obstant. 3. intelligendum tamen hoc ita, ne in poenam homicidii incidat, non ut lucrum ex homicidio uxoris quaerat.

Alimenta) Idem si medicamenta subtrahat.

Indotatum) Imo etiam, si ex parte mariti non adfit donatio propter nuptias, & hinc dote restituta, nihil ipsi in bonis remaneat.

Dotes) Divitiæ defuncti aestimantur tempore mortis: Quinam vero dicantur locupletes, in jure expressum non est, quapropter id ex arbitrio judicis dependet.

Inops) Hic est, qui ex bonis suis victum sibi atque amicum comparare nequit.

Ejusdem matrimonii) Si enim concurrent cum liberis prioris matrimonii, quartam non usufructus, sed pleno jure percipiet, per Nov. 117. c. 5. ibi filius ut eo non habuerit.

Nauticularii) Qui sc. *annonam* publicam advehebant.

Fabricensis) Qui *arma* publica fabricabant. Nam olim non civis id licebat, sed illis tantum, quibus hoc concessum.

Ad omnia collegia) Duplici aliorum collegiorum ratio est, nam quæ hic recensentur, omnia publicæ utilitatis causæ sunt instituta, sed nostra opificum collegia suum tantum commodum querunt.

Privilegium) Quæ sc. stricte interpretanda. *conf. Peregrin. d. Jur. Ffcl. l. 4. c. 1. n. 11. Tr. d. S. J. D. f. c. r. § 35.* Quæ tamen lucusque de successione collegii dicta, illa intelligenda sunt, si intestatus decesserit, nam testamentum tam collegis quam fiscum excludere potest.

Occupat) Sed cum onere solvendi aris alieni, cum succedat ut heres, & huc ad onera hereditaria teneatur.

Non succedunt) Quia nulla communio sanguinis. Virrico ergo vel novercæ privignus non succedit.

Jure provincialia) Imo potius primo attendenda sunt pacta dotalia, si quid in iis de motu conjugum successione dispositum. *conf. Mysing. 2. O. 11. n. 10.* ubi de novissima Germaniæ consuetudine Camera Imp. præjudicium confirmata hæcce observat.

Immobilia) Hæc semper æstimanter secundum statuta loci, ubi sita, & hinc transferri nequeunt ad aliam Jurisdictionem. *vid. Gail. 2. O. 14. n. 17.* Mobilia vero personam defuncti sequuntur, & sic in his succedunt secundum statuta loci domicilii. *Mev. ad Jus Lib. P. 2. r. 2. art. 10. n. 22.*

Ad domicilium) Hoc intelligendum de ejusmodi juribus, quæ *persona* quæ sita, e. gr. *ausschende Schulden*. vel quæ alias ex contractu debentur defuncto, non quæ *prædicto* vel *fructu*, hæc enim jure immobilium æstimantur.

Nativitatis) Forum enim originis tamdiu saluum manet, quamdiu quis alibi certum domicilium nondum constituit. Sed quum hodie, si hereditas de loco ad locum transportetur, detrahi solet gabella hereditaria. Q. Cui hæc debeatur ex bonis vagabundi? *Resp. Lili Magistratui, ubi bona deprehenduntur.*

LIB. XXXIX. TIT. I. VIII. C. II.

De

Operis novi nunciatione.

Paranti) Sic enim jam ætæ alteri illatum est damnum, illius restitutionem petere possumus ætærone L. Aquilæ. *l. 21. §. 13. ff. ad L. Aquiliam.*

In alterius prejudicium) In hoc consistit novi operis nunciatiois iusta causa, alias enim quilibet in suo solo pro lubitu etiam cum damno quodam vicini edificare potest. *L. 14. §. de S. U. P. l. 2. §. 9. C. de Servit. et aqua.*

A privato) Hæc magnæ auctoritatis est, uti postea sequetur, sed hoc non quatenus a privato profecta, sed quatenus *legum* auctoritate manita. Sino fabri & lignarii, & murarii norunt sibi penam imminere, si non desistant.

Scil. manu) Hæc nunciatio tunc fit, quando nuncians lapidem ex novo opere in manum sumit, & hunc in testimonium factæ nunciationis in locum contrarium projicit, utur non addet verba prohibentia *l. 5. §. 7. b. t.*

Verbaliter) Quando scil. nuncians ad novum opus accedit, & operarios vel alios in loco illo existentes personas compellat, ne ulterius in hoc opere extruendo pergant.

Testibus) Ut eo facilius probari possit.

Sic officio) Si concurrat interesse publicum.

Omnis civis) Ita enim, si in prejudicium Ecclesiæ novum opus quis faciat, quilibet ex Parochia nunciare potest. *vid. c. 6. d. Reb. Ecclesia non alienand.*

Incola) Nam omnes utilitatem publicam promoveri possunt.

Baniti) Quia non habent ius civitatis.

Fœmæ) In publicis causis enim fœmæ non admittuntur, nisi ad eas res pertineat. *dist. l. 6. d. popular. off.*

Obst. 14.) Hæc *L. 12.* loquitur de servitute *rustica*, in cujus prejudicium si edificetur, non opus novum nuncio, sed servitutem vindico, nisi forsan damnum aliquod metendum sit ei, si concessariam instituat, tunc enim ad nunciationem novi operis est admittendus. *Brunn. ad L. 14. b. 1. & ita per indirectum, edificium impedit, quod si servitus urbana, tunc novum opus nuncio.*

Personalem) v. gr. Si in prejudicium *usufructus* edificetur, quo existens pariter usufructum vindicando impedire edificium quis poterit.

Procuratorem) Quod si hæc mandatum *speciale* habeat, cautio de rato ab ipso non exigitur; Si vero mandatum *generale*, omnino de rato cavere tenebitur. *Brunn. ad cit. L. 5. n. 11.*

Jus ad rem) Ergo emtor ante traditionem non nunciat novum opus, sed venditor. Imo in genere notandum: Quicumque nullum jus in re habent, neque nomine alieno mandato speciali sunt instructi, vel satisfacere nolunt, nec possunt, illi non sunt admittendi. *arg. l. 3. §. 1. l. 5. §. 12. §. b. tit.*

Domino) Ejus nomen scil. quod sine mandato etiam facere potest, ut negotiorum gestor,

Presentes sunt) Perinde enim est, sive domino sive servis sive fabris sive pe-

beri five impuberi denunciatio fiat, modo illam denunciationem intelligant. *l. 11. ff. de i. ob eam causam*, ut domino innotescat. In rem enim non in personam huc fit. *l. 10. ff. de i.*

Si confestim) Si ergo jus edificandi non sit liquidum, sed altioris indaginis, destruere tenetur, quod contra nunciationem edificavit.

Explendum) Sic. plures condomini sint, qui edificare velint. Et si unum tantum est opus, nunciatio fit in ista re. *l. 1. § 15. ff. de i. m.* Si plures res & diversis in locis novam opus extruitur, necesse est, ut in singulis locis, in quibus novum opus extruitur, nunciatio fiat. *l. 1. § 16. ff. de i.* Si autem novum opus non fit in integro opere, sed in parte tantum, tunc illa pars demonstrari debet. *l. 1. § 15. ff. de i.*

Magistratus) H. e. si ipsi quid in prejudicium alterius edificaverint, non obstante dignitate novum opus ipsis nunciari potest, nostri enim Magistratus etiam durante officio in jus vocari possunt. Imo obtinet etiam huc nunciatio inter diversos Principes & Status Imperii, præsertim in extrucone fortaliporum, si quis ex in finibus Imperii vel alicujus Ducatus extruere velit, unde multis incommoda Imperio vel alteri provincie accidere possunt. *arg. l. opus novum. 2. ff. de oper. publ. Gail. l. 2. c. 29. n. 18. Et lib. 1. d. P. P. c. 1. n. 41.* adeo ut si edificantes ejusmodi ædificia ad emulsionem Imperii cæpta post novi operis nunciationem non demoliantur, nec edificare desinant, secundum constitutionem pacis publicæ hauriri possint, quia publicam tranquillitatem turba videntur. *Gail. d. P. P. d. c. 1. n. 42. conf. Engelbrecht. in Compend. Jurisprud. b. 1. § 1.*

In re facta) Si quis itaque plantas immittit solo alieno, nunciatio novi operis locum non habet, plantatio enim non est extrucone novi operis, & simul videtur esse res mobilis. *vid. Engelbrecht. c. 4.*

Mutatur) Hinc non obtinet huc nunciatio, si quis rem tantum reficiat vel sulciat *per l. 1. § 13. ff. de i.*

Pagis) Ergo non tantum ad civitatem pertinet, sed ad omnia præda ubicunque sita, si alis inde imminet prejudicium, v. gr. in extrucone molendini vel erupione.

Damnosa) v. gr. In reficienda cloaca, ubi res morans non patitur, ne foras excideret in civitatem.

In re presenti) Sc. ubi edificatur. Hoc igitur est, si privata sit nunciatio, nam si per Magistratum fiat, sufficit scriptam inhibitionem personæ edificantis insinuatum esse, quia tamen hic plerumque spernit inhibitionem, consultus est, ut illa fiat in re presenti, audientibus fabris.

Excusatio) Quia causæ cognitionem non requirit.

Exprimenda) In ipso sc. nunciationis actu, bene tamen postea in *judicio*. Imo demonstranda est causa nunciationis coram iudicis deputatis ad inspectionem loci missis.

Et beyer) Nunciatio novi operis est quidem ex parte nunciantis *personalis*, ita ut morte nunciantis expiret. *L. 3. §. 6. ff. de i. o. 16. n. 4.* Respectu tamen illius, cui novum opus nunciatur, est *realis*, ita ut nec successor in aedificando pergere possit. *d. L. 3. §. fin.*

Illegittima) Hoc enim casu mandatum de revocandis attentatis & novo opere demoliendo petens non est audiendus. Imo injuste novum opus nuncians injuriam conveniri potest. *arg. l. 1. §. 7. ff. de injur. Gaik. 1. O. 16. n. 4.*

Lecti per factat) Punitur enim ubi id, quod jus suum non legitime demonstraverit, sed contra edictum praetoris sive iudicis aedificaverit. Moribus tamen non solet injungi demolitio, sed poena pecuniaria.

Singulari) Quod scil. & hic tantum pati debeat destructionem.

Usu hodierno) Hoc hic communiter per *mandata* hic procedi solet, & quidem vel inhibitoria vel demolitoria. Immo *commissio* ad ocularem inspectionem haud raro decerni solet. vid. *Dilp. de Jure Emulationis. c. 5. n. 11.*

Morte nunciantis) Heres ergo ex sua persona novum opus nunciare debet, vel repetitur nunciationem a defuncto factam.

Integra) H. e. Lite nonitura mora.

Nunciandi) Non enim in hoc jus nunciandi personale est, ut cum eo extinguatur; ubi est in persona nunciantis. *l. 3. §. 6. ff. de i. o. 16. n. 4.* sed reale est, ut itaque etiam ad ipsius heredes transeat. *l. 1. §. 7. ff. ff. de i. o. 16. n. 4.*

Nunciantis) Necessum ergo est, ut eorum de novo ex sua persona nunciationem repetat.

Nunciatus) Respectu hujus enim nunciatio dicitur *in rem scripta*. Adeoque cum onere illo transit, ne scil. aedificando pergere possit.

Satisdederit) Nisi forsan nuncians se statim offerat ad docendum de jure suo; tam trimestre spatium expectandum, nec prius jure communi cautio acceptanda. *l. 1. nunc. C. de nov. oper. nunciat. c. f. X. cod.* In nunciantis enim optione quasi est utrum cautionem recipere, an statim, h. e. intra trimum mensium spatium aedificationis iniquitatem manifestam facere velit. *Gail. 1. O. 16. n. 17. Mev. p. 4. dec. 179. n. 6. §. 7.*

Limitatum) Per *6. L. 3. n.* tunc deam cautio admittitur, si non paratus sit auctor intrare tres menses jus suum docere; quamvis in manifeste frivola nunciatione tanti temporis mora non sit indulgenda. Imo existimo etiam moribus ob lata cautione sufficienti, mox aedificationem permitti, praesertim si ejus, cui

manuatio facta, notabiliter interfit, continuare structuram, v. gr. si præcipua pars ejus confecta, cœmenta comparata, opifices conducti, ne tanti temporis spatio commoditas ædificandi amittatur. Struv. *lx. 16. 11. in fin.* add. Pagenstecher. *monit. 1. Sicilim. qz. p. 87.*

Prætor cognoscat) Quod sit institum oculati inspectione.

Iustum esse) Quod hodie communiter fieri solet per certos Cœmiffarios.

TIT. II.

De

Damno infecto, & de suggrundiis & protectionibus.

P*rotectionibus*) Hæc ita dicuntur, si quid in alterius fundo non quiescat, supra fundum tamen alterius se extendat.

Contingit) Si vero damnum jam tum vera datum fuisset, competit actio **L. Aquilæ.**

Municipalis) Hic cautionem exigis, non jure suo, sed *mandato Prætoris*, ut concilianda est. **L. 26.**

Ad petitionem) Imo in causa publicæ judex ex officio procedat.

Obst. 7.) In his textibus vocabulum actionis in sensu *generali* respicitur, pro qualicunque persecutione, atque quæ fit per implorationem iudicis.

De calamitate) Nisi liquido probet periculum, quod ipsi ex re vicini imminet.

Parentibus de Parente) Propter reverentiam hæc debemus, vid. *Disp. de jure reverentia, ejusque effectibus specialibus. membr. 1. n. 12. seqq.*

Minus plenus) Ut maritus respectu fundi detalis.

Omnes) Sc. qui jus singulare interesse habent.

Aliud remedium) Quia est *subdianum*. Hanc quoque cautionem exigere non potest, qui cautionem antea præstare detrectavit, ob jus reversionis **L. 13. §. 11. ff. 6. 1.** Item qui illicitum opus extruxit, v. gr. in muro urbis absque consensu Magistratus **L. 13. §. 7. ff. 6. 1.**

Verum) Quia damno dato nulla actio competit, si radera vicinus pro detrecto habeat. **L. 6. ff. 7. ff. 6. 1.**

Quod casu) Si modo nulla culpa eorum præcesserit. Si tamen intuitu hujus casus alter cautionem præstiterit, tunc valde quoque ex ea agi potest. **Brunn. ad L. 6. 6. 1.**

Excepto casu) Si sc. quis in alieno reficiat aqueductum. Hæc enim refectio favorabilis est, ideoque cautio non gravandus reficiant.

Sub cautione) Si non apparuerit ipsum esse dominum. Quod velit prestare cautionem.

Dur) Scilicet expressio temporis, intra quod, si damnum datum, illud reparandum. Quod tempus ex qualitate imminens periculi determinari solet. Nihilominus ibi ante metu periculi seu damni etiam ex arbitrio iudicis cautioni novus dies ad implorationem partis factam inferri potest. l. 15. pr. ff. d. tit.

X. auctorum) Postea, si periculum adhuc daret, nova cautio prestanda.

Actio ex stipulata) Hoc generale est in omnibus cautionibus, quod ex stipulata agitur. Cum omnis cautio iure Romano fiebat per stipulationem.

Ex primo decreto) Hæc immissio solam custodiam tribuit, non facultatem percipiendi fructus, uti quidem fit in immmissione ex secundo decreto.

Cavere iussus) Iste missio est remedium ordinarium coercendi contumaciam, inde in omnibus casibus, ubi quis prestanda non prestat, adhibetur. Imo tunc etiam, si periculum dissipationis adsit, alter, qui ius in illa re etiam speratum habet, hoc intuitu immissionem petere potest. e. gr. Agnati cum possessionem petere solent in feudo, in qua vidua adhuc habet ius retentionis.

Ex tempore) Hoc generale est in omni immmissione, quæ fit ob contumaciam debitoris. Alii si ob executionem rei iudicatæ quis immittatur, sic enim prior est potior. Brunnem. ad L. fin. C. de Bon. auctor. iud. possid.

Ejus partem) v. gr. Si insula sit, unde damnum imminet, Gorm. tunc cetera. Mag. etia. Hofst. Kaurz, vid. L. 15. §. 14. d. 1.

Pignus prætorium) Hoc pignus tamen tribuit tantum ius insistenti rei, & sic ius utendi remediis possessorii, contra turbantem, non ius distrahendi aut præstationis. Hoc commodi tamen inde habet missus, ut suis impensis possit ruinam avertere, nec teneatur exinde discedere nisi refusus expensis.

Missi Prætor) Hæc Tam Prætor ipsum possideri jubet, qui antea tantum erat in possessione.

Dominus audiatur) Imputet enim tibi, quod hoc non in tempore feceris.

Missum admittat) Interim vero domus ruinam pecetur, & nihil damnum inferat.

Cautio præstita) Quando quis ad evitandam a iudice condemnationem, per contumaciam tamen vel moram non cavet, habetur cautio pro præstita, hoc effectus, ut validum ius agendi consequatur alter. Alium vero, si hæc cautio non exstet & domus ita ruinam præstetur, non datur mihi actio ad recuperandum damnum, nisi factum vicini concurrat.

Unde id) Si mihi restiteris. Si vero Magistratus sic negligens in cogendo
Fpp p 3 adve-

adversarium ad præstandam cautionem exactam, tunc ipse Magistratus conveniri potest adione in factum ad omne interesse. vid. Ekhold. *ad ff. b. i. §. ult.*

TIT. III.

De

Aqua & aquæ pluviae arcendæ.

Si factum) Agi tamen etiam potest contra vicinum, qui fossam inferiorem non purgat, ita ut aqua restagnet, ut purget eam, quo aqua pluvia fluere possit. *vid. l. 2. §. 4. ff. b. i.*

Agricolendi) Quod enim quis facit ad commodiorem agri sui culturam, ob id vicino non datur actio. vid. Tr. d. A. P. L. *Sect. 1. membr. 10. §. 45. in fin.*

Limita) Si sc. quis torrentem avertat, ne aqua ad ejus agrum perveniat, ubi contra eum non datur actio, ut ut vicino noceat, modo non hoc animo factum, ut alteri noceret, sed ne sibi noceret. Cum omnis æmulatio sit prohibita, i. e. cum quis saltem invidiæ non utilitatis causa ædificat; maliciis enim non est indulgendum. *l. opus novum. §. ff. de oper. publ. & d. §. add. Disp. de Jure Emulationis. c. 3. m. 13. & 14.*

Fructuario) Sc. propter impeditum usumfructum.

Judicium mutans) Sic enim pariter reputatur, ac si dolo defuisset possidere,

illius destructionem) Quod si opus tale ut aut clam factum, alter, in cujus præjudicium hoc factum, poterit propria auctoritate opus hoc destruere. *l. 7. §. bellissime. §. ff. Quod ut aut clam.*

Quod ut aut clam) Hoc interdictum utile est omni casu, si ædificium nobis noxium jam consummatum est.

Ab eo, qui opus fecit) Contra hunc enim semel obligatio nata ex facto illicito, quæ cum personalis sit, non expirabit post rei alienationem.

Ad omne interesse) H. e. ad omne damnum, quod quis inde perpeffus est.

TIT. IV. VI. C. 61.

De

Publicanis & vectigalibus & commissis.

Successoribus) Ratione actoris enim actio hæc est rei persequutoria.

Prætor) Hoc intelligendum est, si tantum ad damni *reparationem agatur*;

tur; aliud, si ex *delictis* ad poenam, sc. ubi singuli tenentur, & uno solvente liberantur reliqui.

In simplicem) Quod regulare est in omnibus actionibus *penalibus*, Prætoriiis, *actioles* enim sunt perpetuæ, Tr. II. A. F. L. *§. 1. membr. 3. ar. 1.*

Obst. 1. §. 4.) Ex b. §. 4. dicendum, si in quadruplum agatur, id non tam fieri ex natura hujus actionis, utpote quæ tantum est in duplum, sed ex actione vi bonorum raptorum, quæ ob vim illatam hoc casu competit.

Ipso jure) Nam hoc in favorem publicanorum est constitutum, ut fisco eo facilius evadentes publicorum restitutum invenire possit.

Perpetua) Actio enim hæc similis est actione furti, quæ perpetua est.

Publicam vindictam) Quod hodie imprimis observatur.

Cum statibus) Statuum consensus non exigitur, sed tantum Electorum, & quidem *omnium*, ita, ut si unus dissentiat, concessio non valet; Capit. Leopold. §. 2. *in verbi*, *massen mit düssel die Majora nicht attendirn*. Hoc tantum quoad statum superadilurum, ut vicini, in quorum præjudicium præcipue tendit concessio, prius audiantur. *Art. 20.* Quamvis autem singulorum Electorum consensus requiratur ad novum vectigal aut veteris augmentum vel prorogationem impetrandam, hoc tamen ut statibus præjudicare non potest, qui ab Imperatoribus liberum sibi imponendi novi vectigalis, vel veteris augendi legitime impetraverant. §. 21. *diff. Capital.* Sic Elector Brandenburgicus hoc habet privilegium, ut novum vectigal in suis Provinciis pro lubitu imponere possit. *Do. de Rebus. J. Jurisprud. lib. 1. tit. 6. §. 24.*

Officiales immunitatem) Hinc status Imperii novum vectigal consensu Electorum impetrantes Ministris Principum immunitatem hanc, datis reversalibus, promittere tenentur. l. 17. *diff. Capital. Leopold.*

Statu) Enam ratione librorum, earumque rerum, quas studiorum causa secum habent. *diff. Auth. Habita C. ut filius pro patre.* Hæc tamen personæ, ut de earum immunitate constat, debent profiteri res suas immunes eoque nomine solent accipere Schedulam elien *Pas & Zettel. l. 4. §. 1. l. 16. §. 1. §. 6. 1.* Rescriptum alias immunitatis a vectigalibus præsumitur obreptitum, cum magna pars fisco in vectigalibus consistat. *Bruni. ad l. 6. C. 6. tit.*

Naturaliter) Uno & hac consuetudo observanda, Hic enim loci in transportatione lignorum in *Herablösung des Wustholzes in vicinis* præstari solet *der Gott Etamm.*

Anticum) Quod hodie salit in *actis*. Quia hæc principaliter imponitur rebus consumptibilibus.

Hodie non) Hodie quidem sine ulla sententia hæc res fisco vindicantur, sed hoc:

hoc ad mores reprobatos pertinet. Nam & hodie superesse poterit excusatio. Ergo causæ cognitio præcedere debet, an non per ignorantiam omiseris promissionem vestigialis.

Duplum solvendi) Ob *causam* sc. quod non diligentiùs inquisiverint, ubi vestigial solvendum.

De se) Pro persona ergo servi prestabatur vestigial, sicuti hodie Judæus ioc faciens pro sua persona hoc prestat.

Tempestivum) Si quis propter tempestatem in aliquam portam se conferre necessitum habuerit, vel ad priorem portam reversus fuerit, si iterum inde discedere velit, immensus est a telonio. *L. pen. ff. h. t.*

Alta astia) Inusitata tamen, cum hoc plerumque in fraudem telonii fiat.

Non solvens) Impuret enim sibi publicanus, quod vestigial non exegerit ab illo, qui merces apud ipsum professus.

Tantum exat) Nemo enim ex delicto alterius puniendus. Proxio tamen in contrarium esse constat, pro qua ratio allegatur, quod impurare sibi debeat dominus, cur basic nature vel auriga res suas commiserit. Quod limitatum patet in casu, si tales personæ publice ad hoc constitutæ, Germ. *Oben es ardensluch* tandi *Rusther leon*, quibus quisque fidem habere solet, vel etiam alias solvendo sint, ut damnum domino refundere possint.

Ab heredibus) Si sc. unctum res repetita non sit, quia potest ad illos non transire, nisi lis contestata, vel aliquid ad eos pervenerit.

P. quis) Intra quod tempus etiam portionem, quæ ex jure detractionis debetur, præscribi Dd. volunt. *Mev. P. 1. Dec. 163.*

Milites) Milites a vestigiali immunes non sunt, quod si vero vestigial non professi, immunes sunt a *pæna committit*, ita tamen, ut vestigial solvere adhuc teneantur.

Datum) Vestigial enim primitus ob introductum, quod dominus territorii multas impensas facere necessum habuerit in expellendis latronibus & præstanda securitate, unde quoque Germanice dicitur *das Helste*. Hodie Principes vestigial jure Superioritatis exercens, & sic vix dabitur regressus, nisi in specie aliquid pro securitate solutum, add. Jo. Oetting. *de Jur. Et Contrav. limit. l. 1. c. 9.*

Impediri) Aliud ergo si vis *inter*.

Sine non) Dominus enim territorii recipiendo vestigial tacite securitatem promississe censetur. Si tamen Magistratus diligens fuerit in inquirendo, puniendo, & restitutione damni perpeti procuranda, verior sententia est, quod dominus territorii non teneatur. Schilter. *ad ff. excc. 42 § 3.* Res autem factæ vel

vel rapina alicui ablata Superiores retinere non possunt, quin potius gratis, quibus ablata sunt, restituere tenentur. *R. J. de auro 1559 §. 17.*

Diff. Boerr.) Qui cum Corpore. c. l. putat, tunc domum dominum tenere, & servum conductum dedisse.

TIT. V. VIII. C. 49.

De

Donationibus.

M*ora in liberalitate*) Alias hoc ita exprimitur, quod sit liberalitas, que nullo Jure cogente in alterum transfertur, ubi per Jus cogens intelligitur obligatio præcedens ad aliquid præstandum. Et in hoc differt hæc donatio absoluta a relata sive remuneratoria, quippe quæ ob meritum & causam præcedentem exercetur.

Retruendo) In hoc differt hæc donatio a donatione mortis causa, hæc enim semper usque ad mortem donantis revocari potest. §. 1. C. 2. J. d. l.

Legitimum) Quia legis assensu corroboratur.

Traditionem) In donationibus *Principum* tamen singulariter receptum est, ut rei donatæ dominium statim absque ulla traditione transeat in donatarium. *vid. Disp. de Concurſu Expensarum generalis & specialis. §. 12.* Idem quoque obtinet in donatione, quæ facta est Ecclesiæ.

Obf. 17.) In his textibus ad contractus quidem refertur donatio, sed vocabulum contractus in sensu *latiori* hic accipitur pro qualicumque conventionione.

Alia exempla) In specie huc pertinent impensæ *pistatæ* gratia factæ a personis, quæ nobis satragine jurata, tales enim impensæ præsumuntur donatæ *per cit. l. 11. C. de N. G.* Item si Nobilis vel ex summo genere oriundus & dives tradat rem homini egeno ac tenuioris conditionis, nulla mentione donationis facta l. 26. §. de probat. Item in alimentis a matre filio suppeditatis. *L. Nefarius. 14. §. N. G.*

Inuitus) Utpote cui beneficium in jure non datur. *L. 19. §. 2. d. tit.*

Ingratus) Quia si acceptare non possunt, cum acceptatio formale esse donationis faciat.

Ratihabuit) Possit ergo donator ante ratihabitionem voluntatem suam mutare.

100. Ducatur) Ita hoc communiter receptum. Ex quo sequitur, summam hanc non secundum monetam vulgarem, sed *imperialem* computandum esse. Ut itaque hodie, qui in moneta vulgari donat, ultra 133 thalers inscriptione opus habet.

Unde f. 7a) Intelligendum hoc, si *diversi* temporibus factæ sint donationes, sic enim spatium deliberandi habuit donator; at hæc donatio ipsi nuxta sit futura vel non. Quod si plures donationes uni *eodem* tempore factæ, insinuatio indiget, cum pro una donatione habeatur. Quod etiam obstat, si *eodem* tempore diversi personæ sint.

Obj. 12.) Vox *competente iudici* in *l. l. capitul* pro illo, qui ordinariam jurisdictionem habet, licet in specie non habet in donatorem. vid. C. l. *Sed* l. c. g. §. 1.

Pro tribunali) Requisitum hoc necessitas esse non puto, quia donatio est actus voluntarie jurisdictionis. Quamvis consultus sit, cur an iudicis ordinario donationem insinuare, quia aliqua causæ cognitione opus est, an scilicet iusta causa donationis adsit, an vero prodigalitatem suppet liberalitas.

Aduarius) Iudex negotio *adversus* eum, Aduarius *selem* conciliat, illud inferendo Protocollo.

Quod excedit) Ex superfluum repetitur conditione sine causa, *l. 21. in f. ff. d. 1.* Hoc tamen intelligendum, si donatorem punitur donationis, illo autem acquiescente Iudex ex officio istam rescindere nequit.

A Principe) Nam in eo non præsumitur prodigalitas, sed potius magnificentia, & qua multo semper est superatus Consiliarius, omnia accurate deliberasse præsumitur, aliud tamen dicendum videtur in Principis. vid. *Jacob. Blum, ibid.* *sentent. Camer. n. 111.*

Statum) Hi enim in suo territorio Principes sunt.

Ad alia) Textus enim in *alleg. l. 16.* præcedentes duas causas tantum exprimit. Jure Canonico tamen, quod in præj hoc in passu sequimur, insinuatio non exigitur. *Xof. d. 1. n. 49.* Brunem d. J. E. l. 2. c. 15 §. 21 ibique *Notas*

Merita) Modo donatio non ultra 500 solidos mensis excedat. Nam quoad excessum donatio non est renumeratoria, sed simplex.

Juramento) Unde regulam formant. Del quod juramentum supplet solemnitatem sicut quoad solemnitas, quas solennitates sunt juris positivi, quas non arripit jus Canonicum.

Diff. Carpz.) Admittit hic quidem Auctoritas sententiam in ditione, nullatenus autem in hujus heredibus, quia insinuatio pro forma essentiali requiritur, quia neglecta ipsa substantia donationis corrumpitur. *arg. l. 9. §. 1. ff. ad exhib.* Nec juramentum nullius defectus supplet per *l. 5. c. d. LL.*

Renunciatio) Quia repudiatio contra jus *prohibitum* non valet. *arg. l. l. c. d. LL.* valet tamen de jure Canonico jurata renunciatio. *et cum consue. 17. l. d. jussu*, licet de substantia renunciatio patet, si a vivis donatore non retrahatur.

Dicitur

Decreto) Decretum enim hoc non interponendum, nisi super alienatione necessaria, quæ scilicet sit oburgens æs alienum. Hæc vero nunquam subesse potest in donatione proprie sic dicta, aliud in remuneratorie.

Qualitates) Si scil. illi donet, cui pater præsumptive fuisset donaturus, v. gr. si filius donet Preceptoris.

Regularis) Tendit enim hæc donatio in diminutionem usufructus paterni. Recte ergo donat mortis causa, ita tamen, ut hæc donatio locum non habet, nisi post mortem usufructuarii.

Nisi donentur) Et simul tradantur; Ex sola enim promissione infans non acquiritur obligationem. arg. d. L. 7. C. d. A. R. P. Aliud impubere infante majori, cui etiam, ex sola promissione obligatio acquiritur. Quia ejus conditio melior rellitur.

Conjuges) Ne mutuo amore se spolient.

Pater filius) Quia sibi met ipsi donaret, cum pater & filius pro una persona in jure habeantur.

Aut quasi) Quorum pertinet, si pater filio quid donet ad studia l. 34. d. 66.

Mortem) Hoc si non constat, a filio sunt probanda. Gail. O. 38.

Mortem patris) Tum enim videtur adesse ex parte donatio mortis causa, & morte etiam patris potestas solvitur, quatenus autem exde sit quingentos solidos, non valet. arg. L. 2. C. d. inoff. donat.

Non abfulerit) Ubi tacite donationem confirmasse videtur.

Emancipato) Quia cessat vinculum potestatis, & sic filia personarum unio. Hoc quoque obinet, si vel infans emancipato aliquid a patre donatum, modo adhibeat Notarium simulque, ut nonnulli volunt, in scriptis hoc faciat per L. 26. C. de donat.

Usucapiendi) Ita scil. ut si nemo illam revocet, tuque sis in bona fide, eam usucapere possis.

Omnia bona) Hoc tamen semper intelligitur salvis necessariis viæ subsidia. habet enim donator beneficium competentis, ne egeat.

Arrogationis) Hoc exemplum eo proficit, ut evetatur argumentum. Quodcumque impub. potestatem testandi, hoc est testisum, non sit per arrogationem amittitur testamenti factio. Imq. testamenti factio non est juris præceptum, sed permissivum, hinc si quis nolit testari, non tenetur.

Non constituitur futura) Donatio enim stricti juris est, & sic ad præsentia tantum restringenda vid. C. C. de test. l. 1. c. 9. §. 4.

Præstandum) Ita, ut nullam aliam rem vel actionem prestare possit, quam

quam illam, quam donavit. Hæc enim est obligatio dandi, a qua præstando interdicere nemo liberatur. §. 1. J. b. m.

De fructibus) Consumi non præstantur, sed tantum *extantur*, qui semper cum res restituendi, nisi quis fructus voluntate domini expressis percepit, exemplum est in usufructuario.

Inofficiosa) *Inofficiosum* in iure dicitur omne al. quod lædæ legitimam. Quicquid enim donando perdere nequit, hoc nec ludendo.

Legitima) Ex hoc argumento revocari a liberis potest, quod pater churcis honoris perdidit, sc. ut suppleatur legitima.

Ingratitudo) Scilicet periculum *sume, vitæ et honorum*. Habetur quidem in alleg. l. f. adhuc alia revocationis causa, si scilicet conditionibus adjectis quis non steterit, verum hæc ad ingratitudinem non pertinet.

Et similes) Adversus hoc, si sub expressis comprehendantur; Causæ enim plene *diversæ* non sunt admittendæ, cum in patribus non facile permiscenda sit extensio. Imo vix fingi potest ingratitudo, quæ non referri possit ad illas tres species.

Diff. Cypri.) Quæ plene nullam extensionem vel ad similes vel ad majores admitti, propter L. ult. C. de *revoc. donat.* ubi dicitur: *Ex his enim tantummodo causis donationes factas reverti concedimus.*

Hereditas) Donator enim moriendo, & non revocando, remisit videntur injuriam illatam, modo spatium conquirendi superfoerit.

Revocaveris) Et sic querelam inceperit.

Contestata) Tunc enim obligator ex quasi-contractu, qui ad heredes transit.

Liberorum) Alleg. L. 1. loquitur quidem tantum de donatione inter liberum & Patrum, Verum ratio, quæ in favore liberorum consilii, est generalis. conf. *ad diffinitum* Translatum *Tranquilli ad hanc L. 1.*

Maximè mœnenti) Quod determinandum pro conditione & qualitate personæ donatoris.

Quartam) Vel hodie *tributum* aut semissem pro numero liberorum, Nam in præjudicium legitimæ nulla valet patris renuntiatio. Disp. *de falso de funtibus ab herede non præstando* c. n. ad seqq.

Diff. Cypri.) Concedit hoc quidem, integrum esse liberis, non obstante renuntiatione patris, al legumam agere. Negat autem revocationi donationis ex supervenientia liberorum non posse valde renunciari, quis necessum est, patrem de liberis cogitasse, qui donationem valere voluit, ut inique verum cadere debeat præsumtio, nec posset quis dici voluisse tacite, cujus contentum expressis est.

Mortis causa donationibus, & captionibus.

Conferimus) *Revocabiliter*, scil. quamdiu vivit donator.

Cognatione) Verbis tamen expressa. *Quicumque* existit in iure soli cogitatione vel tribuuntur, illa semper supponunt verbes vel facta illam esse declarant. Exempl. in L. 5. C. ad L. Jul. Maj.

Imminens) Scil. tempore *contingenti*, & si hæc magna sit, presumitur, mortis intuitu facta esse donatio.

Statim fiat) Dominium tamen in hac donatione sub conditione tantum transfertur, scilicet. in eadem voluntate ad mortem usque subsisteret donator; Et sic traditio rei donatæ non impedit penitentiam.

Testamenti factionem) Procedit hoc *affirmative*: *Quicumque testamentum facere potest, potest etiam mortis causa donare*: Non *negative*, sufficit enim hic liberæ bonorum administratio. Nec precise exigitur, ut sit paterfamilias, quod tamen in testamento necessarium.

Donatori) Unde apparet, donationem mortis causæ, quantum ad modum *constituendi*, referendam esse ad contractus, cum utriusque voluntas exigatur. In quo solo differt legato, utpote quod *ignorant* relinqui potest.

Obj. l. 18) Ubi præsentia utriusque requiruntur. R. & ille præsens esse censetur, qui per procuratorem, epistolam vel per nuncium acceptat. Hahn. ad Wesenb. l. 1. n. 4. *ad verba*: *Etiam per procuratorem*. Quod enim quis per alium facit, per se fecisse putatur.

Fideicommissum) Hujus enim requisita ad sunt, numerus scilicet 5 testium. Modo in donatore ad sit facultas testandi, vel fideicommissum relinquendi; donare enim mortis causæ quis potest de peculio adventitio irregulari, sed testari non potest.

Non requiruntur) Quo casu enim sine testibus subsistit testamentum, eo casu etiam donatio mortis causæ.

Vid. Capz.) Donatio mortis causæ est similis ultimæ voluntati. Quicquid ergo juris est in ultimæ voluntate, illud etiam juris est in donatione mortis causæ.

Juramento) Quia numerus testium est de forma; Forma vero actus per juramentum non suppletur, nec suo juramento Libus quis derogare valet. Hoc

tamen certum est, iuramentum testamento adjectum habere vim clausulae codicillaris, supposito legitimo testium numero, non enim enixius voluntatem suam exponere potest testator, quam si juret, se hoc fieri velle, *vid. L. cum pater 77. §. legat. 2.*

Sive non) Nulla enim hic latio, cum semper revocari possit.

Testamentorum) h. e. *Quo casu minor numerus in testamento sufficit, eo casu etiam in donatione mortis causa.* Ergo pater filio mortis causa recte donat coram duobus testibus; Idem est in donatione ad pias causas. Ubi tamen numerus testium in testamento minor exigitur, non ulterius minuendus est numerus testium in codicillo vel donatione mortis causa. e. gr. Rustici testamentum valet coram 5; testibus; ex quo non inferendam: Ergo codicillus rustici valet coram tribus.

Locum habet) Quod sc. donatio fieri possit sine teste, modo praesenti heredi hoc mandet moribundus.

Prohibentur) h. e. Quibus libera bonorum administratio non idem.

Adhuc stare) Quia tutori donandi facultas non competit. Pupillus vero libi soli relictus neque testari, neque donare potest inter vivos etiam, quod fecus in minore.

Abique curatore) Nam ad actus ultimas voluntatis, quia revocabiles sunt, curatoris consensus non requiritur, cum hic propter liberam revocationem nulla latio metuenda. *Brunn. ad Wesenb. §. 4. q. 8.*

Off. 1. §. 1.) Hinc L. de minore non agit, sed de pupillo, cui mortis causa donare fas non est.

Mulieribus) Ad actus enim ultimas voluntatis curatore opus non est, ne quidem in Saxonia, licet communiter istum habeant, quia non lodi possunt. *Bestich. P. 2. Coucl. 17. n. 18 seqq.*

Usurariis) His quidem interdicta testamenti soliti, sed quis legos penales stricte interpretandae, hoc ad donationem mortis causa non extendendum. Licet extendi possit ad fideicommissum.

Non deservuntur) Unde si infanci donatur mortis causa, tutor vel pater ejus nomine acceptare debet.

Omnia) Rationem reclang, quia sic non adiungitur testandi licentia, cum hanc donationem semper revocare, & aliud testamentum condere quis possit.

P. 1. Carpz) Ubi monet, quod iure Saxónico omnium bonorum donatio mortis causa non aliter valet, nisi judicialiter apud notam fiat.

Ante traditionem) Transfertur enim hac dominium *ipso jure*, pariter ut in re legata.

Ad traditum) Omnes actiones, quæ legatario dantur ad consequendam rem legatam, illæ etiam dantur donatario mortis causa.

Vid. Corpz.) Donatario tamen non licet propria auctoritate res donatas occupare, quod si hoc fecerit, heredi contra ipsum datur interdictum quod legatorum.

Ex testam.) Scilicet, *utram*; Cum enim legata & donatio mortis causa equiparata per §. 1. *de Donat.* sequatur inule, quod eadem actio, quæ pro legata datur, eadem pro donacione mortis causa competat; unde & actioni *hypothecaria* locum esse putat. Sicut enim hypothecam pro legata lex tribuit ut bonus testator; ita idem quoque obtinebit in bonis donatorum.

Potentia) Ex quibus sola sine ulla causa.

Aliud contentum) Valet enim pactum de non revocando. *L. 2. ff. de i. vid. infr.* voc. *obj.* 11. In testamento quidem ejusmodi clausula de non revocando nihil operatur, quia ibi solitarium negotium geritur, ubi nemo sibi legem dicit, a qua non possit recedere. *L. 22. ff. de legat. 1.* sed in donacione mortis causa intervenit contractus, ubi ex renunciatione mox alteri jus queritur.

Omnium bonorum) Verbis enim his generalibus non tollitur dispositio præcedens specialis. arg. *L. 26. ff. de l. l. & sic excepta censetur res, quæ titulo singulari in alterum jam cum translata.* Uti enim codicillis præcedens non tollitur per testamentum, si non expresse contrarium sit, ita etiam in donacione mortis causa. Aliud tamen est, si & in specie hujus donacionis fecerit mentionem donator.

Inducitur) Quia inde inducitur mutatio voluntatis.

Mortis donatoris) Perinde hic est, sive naturali morte pereat, sive civili, qualis est banum Imperii. arg. *l. 19. ff. de i.*

Extinguitur) Obstat hoc in omnibus, quæ per ultimam voluntatem relinquuntur. In hoc latet insignis differentia donacionis inter vivos & mortis causa, illa transit ad heredes, si præmoriatur donatorius, sive non, hæc extinguitur. Aliud tamen est, si simul donatio ad heredes extensa.

Forma moris) Quia qui revocam & extinctam donacionem adserit, hoc probare debet, probari vero nequit, donatarium præcessisse. *vid. Tract. de S. de i. Diff. 10. C. 1 § 16.*

Patris mortis) Quia ad patrem principaliter respicit donator.

Ipsi donat) Dubito de hac sententia. Nam & hodie, quod in iura patris donatur, ad peculium profectum pertinet, & sic patri pariter acquiritur, ut olim.

Aliquis) Ad iustas leges.

In periculo) Aliud filius donet, & postea in morbum incidat, sed renoua-
lescat.

Non sequens) Scil. ab ipso donatario.

Vindicatione) Scil. a tertio possessore.

Jus retentionis) Competit hoc omnibus, qui in rem alienam quid impendunt.

In casum mortis) Ut ergo hoc casu donatio inter vivos a donatione mortis
causa separaretur, videndum est, an mortis mentio fiat in *ipsa donatione*, an in *donat-*
ionis executione v. gr. dono tibi bibliothecam, sed ita ut illam non nisi post mor-
tem meam capias, hoc casu est donatio inter vivos, & sic irrevocabilis; aliud si di-
xissem: dono tibi in casum mortis bibliothecam C. C. *Sect. 9. c. 9. § 10.*

Obst. 11.) Si pactum adiectionis mortis causa, ne revocetur, sic ma-
net tantum donatio mortis causa quoad *nomen*, non quoad *rem*, uti hi textus intel-
ligendi. conf. C. C. d. d. *Disp. d. Collatione Juris Lubecensis cum Jure Communi. c. 6. §.*
12. seq. Pagenstecher. b. l. man. 1. p. 118.

LIB. XL. TIT. I.

De

Acquirendo rerum dominio.

Censura) Scil. legali, quia ex dispositione legis dependet, quod res divinæ nul-
lus sint. Polite tamen recte dicimus, etiam has res esse in dominio Reipu-
blice, ut res divini juris

Facto) Res pro *derelicto* habitæ.

Natura) Fera bestie & gemma.

Tempore) *Treasure*.

Casu) Res *hereditaria* ante aditionem. vid. L. 1. *pr. vers. quod autem ff. de*
Rev. div.

Non pertinent) Res nullius alie sunt *assu*, quæ tamen potentia alicujus esse
possunt, Aliæ nullius *assu* & *potentia*, h. e. ut penitus alicujus fieri nequeant. De
prioribus intelligenda, quæ sequuntur.

Animo domini) Unde si quis occupaverit rem nullius animo custodiendi,
dominus non erit.

Vetus non sufficit) Scil. in re noviter *sequenda*, quæ nullius est; Aliud si
res alicujus sit, & e longinquo ostendatur. L. 79. *ff. de solut. L. 1. §. pen. ff. d. d. P.*
Oculi enim sunt longa manus per d. L. 79.

Prohibente domino) Ex hoc apparet, unumquemque dominium prohibere
posse ingressum in ædes, quia cuilibet liberum est, quem admittere velit in rem
suam vel non.

Acqui-

dequisit) Prohibitio mea se extendere sequit ultra ipsum ingressum, bestia enim, cum mea non sit, non poterit prohibitio ad illius acquisitionem se extendere, nisi horio meo ita sit inclusa, ut evadere nequeat.

Hodie verna) Hodie venatio inter *Regalia* refertur, ut ita nemo ex privatis eam sibi asserere possit, nisi vel per *privilegium*, vel *prescriptionem* immemorabilem illam sibi acquiriverit, quæ vim privilegii habet. *et super quibusdam*, 26, X. de V. S. Cum vero venatio vel major sit vel minor, notandum omnino, quod concessa venatione simpliciter in literis investiturarum, non majorum sed minorum saltem venatio indulgeatur, generali enim concessione non transeunt, quæ Princeps vix specialiter concedere solet. *arg. cap. fin. X. de offe. Vicar. Gal. 2. O. 66. num. 7.*

Hodie non) Postquam sic & litterarum commoda ad *Regalia* translata. Hinc succinum, sive Electrum, Germ. *Bern-Stein* oder *Agstein*, quod in Prussia coligitur, Elector Brandenburgicus sibi vindicat, & jus legendi conchas, corallia & uniones singuli territoriorum domini sibi tribuunt. *Strauch, lib. 2. Instit. Jur. publ. tit. 4. §. 2.*

Verisimile) Quatenus se designat rem mobilem pretiosam.

Vetustatem) Ergo si pecunia *recentior* sit, certum est, non esse thesaurum, quia ex qualitate pecunie constat, illam veterem non esse; Panzer si nomen deponens in tabula quadam expressum, non inventori, sed heredibus deponere viscedit, quia constat de domino. Immo pecunie reperta nunquam presumuntur thesaurus, sed ab allegante hoc probandum, sola enim vetustate non expirat thesauri dominium, sed per presumptionem ex vetustate oriundam, quo dominium non habent, dominio ergo probato desit esse thesaurus. Alias enim ad illam pertinere censetur, in cujus solum reperitur. vid. Vultej. P. 1. *Consil. Marburg 1. num. 23.*

Morbis fisco) Contrarium in plerisque Germaniæ provinciis obtinet.

Revocabile) Ut vasallus, emphyteuta, quia quæcumque saltem utilitatis rationem habent, illa omnia in fundo feudali debentur vasallo. *Sorvo, S. J. F. cap. 12. §. 1.*

Restituat uxori) Hæc enim dominum *naturale* retinuit constanter matrimonio. Dimidia tamen marito relinquenda Jure inventionis.

Ut videtur) Ande traditionem enim venditor adhuc dominus est. Nec opæst, quod ad emitorem jam pertineant fructus, thesaurus enim *fructuum* numero non est, quia non renascitur. vid. *Horp. ad §. 14. b. tit.*

Jus in re) v. gr. *ignis*, quia nec hoc mutet dominium.

Hodie) Thesaurus hodie vasallo debetur, cum non sit nudus usufructuarius,

feri utile dominum habent. E. J. F. c. 2. qu. 15. Ex hoc nuli mutuum reperitur, Voluit enim omnem utilem habere, non tantum, quia ex feudo nascitur, sed & quia occasione sua percipitur.

Id. 6. 1.) Dimidia pars iure soli ad dominum solvi vel fundi, altera dimidia pars ad utrumque spectat, pro rata domini dividenda.

Lex 1.) Quorsum & ars publice recepta per *virgulas mercuriales* thesaurum inveil gaudi pertinet.

Etiam dicta, Quamvis enim hoc factum sit punibile, poena tamen egredi non debet personam delinquentis, Cum itaque dominus fundi nihil peccaverit, merito ipsi relinquendus est integer thesaurus.

Tortura) Hoc etiam obtinet, si quis forte fortuna thesaurum in alieno reperiret, utrius enim dimidia pars ad inventorem spectat, pro altera dimidia tamen, quam celat & sibi retineri cupit, furtum committit.

Ad exhibendum) Sive, alter celare velit thesaurum.

Occupatio bellica) Hac non sola patet militibus, sed omnibus aliis civibus, cum bellum tangit totam Rempublicam, nisi depraedationis huius in specie sint interditi. Optimum itaque est atque necessarium, ut singulis in locis LL. bellicae hae de re considerentur. l. 1 §. 1. ff. de iur.

Per inductionem) Ubi tamen pariter manuum ministerium praevalet, a. gr. si quis coram testibus apprehendit possessionem, manu januiam aperit & claudit, quod & in reliquis conclavibus facit, ignem quoque in foco excutit.

Emptoris nomen) Si scilicet post venditionem rogare, ut sibi titulo locati vel precarii per certum tempus licet fundum venditum possidere.

Longa manus) Hac fit, quando rei tradenda demonstratur vel propius vel e longinquo. l. 1 §. 2. ff. de A. et A. P. & solet certum signum pro re tradenda nobis calubri, v. gr. claves horrei. l. 9 §. 6. ff. de iur.

Errores) Error circa *titulum* commissus non nocet, quis sufficit animus transferendi dominum & titulus ab utraque parte iustus l. 16 ff. de iur. modo alias ab utraque parte titulus sufficiens ad dominum transferendum subsistit, v. gr. ego tradendo quasi donaturus, ut illam accipias, quasi vendidissem.

Ubi §. 1.) Dicitur hic, quod quis transferre possit id, quod ipse non habet. v. gr. nemo in re sua habet usufructum, poterit tamen usufructum rei suae alteri concedere, Ergo limitanda Regula: quod quis non habet neque *formaliter*, neque *materialiter*, illud doc.

Generales voluntates) Qualis colligitur ex concessione peculii, concedendo enim peculium consensu videtur, ut mihi acquirat, Ex sic quoque sufficit, si mandatum ad vendendum sit datum, etiamsi ignoret mandans, cui vendatur. Quoad ipsam ergo alienationem semper specialis voluntas adesse debet.

Ufu acquirenti) Res incorporeales traduntur per *patrimonium*, possidentur per *exercitium*. Hopp. ad §. 40. *J. de Res. Divif.*

Oculus) Si res ex *usu* ostendatur.

Symbola) Clavibus sc. traditis.

Ejus jure dependet) Sic si quis pecuniam mortuam accipiet, & in securitatem crediti instrumentum venditionis ædium tradat creditori, eo ipso possessionem ædium in creditorem transulisse censetur.

Obst. 2.) Hic dicitur, quod emptori res vacua tradenda *ciuitatibus*, h. e. sine ulla tertiæ præfensione, eo sc. effectu, ut liberetur ab evictionis præfensione; alias enim ab initio sufficit. præstare *usufructu* vacuum possessionem.

Visumini) Non vero per mare, cum hoc non fiat pedetentim, & per consequens cessat alluvio. *arg. L. 1. §. h. tit.*

Acquiritur) Quale enim dominium fundi est, tale est dominium accessorii.

In insula) Quæ pertinet ad illos, qui agros flumini vicinos possident. Hoc obtinet, si insula antea non fuerit occupata, si enim jam occupata & postea tantum riuæ alterius sit vicinior, prioris Jus non intervenitur.

Coalitione) Hic præcedit avulsio impetu fluminis facta, quæ pars avulsa coalescendo cedit alterius fundo.

Supra) Quia hic tandem tacendo rem dereliquisse videtur.

In flumine) Productio illa insulæ, quæ in mari sit, Jure Civili est nullius, & fit occupantis. l. 7. §. 1. *ff. de 1.* Hæc quia quasi dominium maris datur, distinguitur inter insulam, quæ in ipso Oceano nascitur, & valetur esse nullius, quia dominium maris non facile extendi potest ad integrum Oceanum, & sic fit occupantis; & inter eam, quæ in istis maris partibus nascitur, quæ non ita longe a litore distat, & illa pertinet ad dominium litoris.

Res) Postquam ipsa flumini ad *regalia* relata, omnium fluminum commoda panter ad regalis pertinent, & hinc quoque insulæ, Unde per investituram hodie nobilibus vicinis conferuntur. Qui ergo jus aliquod prætulit in ejusmodi insulam, vel privilegio vel præscriptione immemorabili munitus esse debet. *vid. Hopp. ad §. 1. J. de Res. Div.* Si vero per insulam vicinis dominus ex suis agris non parum detractum fuerit, domini pretium repetere possunt sive restitutionem damni.

Occupantis) Non tamen *privatus*, sed illi, cui privatus occupans subiectus

Interim tollit) Commodius dicitur, *exercitium propriæ* & tollit; nam nec piscando interim proprietatem exercere possum, actu primo tamen proprietatem salva manet.

Utilem) Non *directam*, quia non intendebat, se alienum negotium gerere velle, sed tantum suum, qui tamen per consequens utilis rediit in dominum fundi, expropter non quidem stricto jure. Hoc enim jure sufficit, alterius utilitatem promittam esse, sed debuit fieri cum intentione hanc promovendi, verum ex *aquitate* actionem hanc induit.

In factum) Alii etiam conditionem ex moribus ipsi concedunt.

Indubius) Condicio hæc non *indubius*, sed *interdum* dicitur *de alleg. l. 40. §. ad interesse*. Revera enim hic non constituitur res, sed rei possessio, & inde non estimatur pretium rei, sed hoc tantum, quantum mea interia, possessionem non esse translatam.

Ex aequitate) Non puto in casu aedificii extructi male fidei possessori succurrendum esse; Namin §. 30 *J. b. t.* culpæ ascribitur, quod scienter in alieno solo ædificaverit, & *L. 18 ff. d. heredu. peti.* tantum ad eum pertinet hereditas restringenda; In qua mitius proceditur cum male fidei possessore, quam in vindicatione rei singulari; Sola ergo facultas *restituendi* ipsi tantum relicta, & tam dominus soli poterit pretium præstare materiae solvere. *L. 17 §. 1. d. R. P.*

Dissentiant) Quorum sententia verior, nemo enim ex delicto suo consequi debeat actionem, delictum vero est, scienter in alieno ædificare.

Ad suum dominium) Dominium enim constante ædificio non erat sublatum, sed suspensum, ideoque destructo ædificio dominii exercitum redintegratur.

Usurpandi) h. e. si ab initio justo titulo bona fide rem acceperit, sed postea nocitum rei nactus fuerit; Nam jure civili mala fides superveniens conditionem usucapiendi non tollit, ergo nec jus interim ædificandi ipsi adimendum.

Libet eruta sit) Hoc intelligendum, si planta semel terræ coalescit, sic enim dominium ejus immutatur, & in dominum fundi translatum.

Id. §. 31) Pertinet ad illam, in cujus fundo radix egit. Hinc si in utroque fundo radices agat, arbor communis est. Jure Saxónico arbor estimatur non ex radicibus, sed ramis. Carpz. c. 1.

Estimationem operarii) Sed quid si specificator dicat: Confabo castrum sive poculum, & resurgetam tibi tam argentum? R. malicia non est indulgendum, *l. 18 ff. de R. V.*

M. f. fuerit) Omnino verior & æquior est sententia, quæ m. f. possessori dominium denegat. Contestando enim alienam materiam scienter, furtam committitur, furi vero dominium ascribere velle, absurdum foret. conf. Hopp. ad §. 19. *J. b. t. p. 376.*

Specificanti) Quia pro eo malitæ duplex vinculum, specificationis sc. & domini materiae.

Diff. Grotius) Contingit hic quidem cum Auctore, si per aliquam rationem sufficientem cognosci non potest. An vero si probabili ratione de eo constaret, cur non partus communis sit, nihil afferri posse, puzat.

In fructu non est) h. e. non pertinet ad illum, qui usufructum ancille habet, sed ad illum, qui ancillæ dominus est.

Non est prob. f. possidere) Agitur hic Auctor de dubitatione, quæ acquisitionem præcedit; nam si post acquisitionem rei dubitare incipiam, non mox in m. f. confirmor, nisi magni inclinem in partem adversam. conf. Tr. d. J. S. D. 10. c. 4. n. 72. seqq.

Lex obstat) Nam, ubi lex possidentem resistit, b. f. ipsi non proficit L. 14. ff. de Usucap. Quia sic inhabilitas est in ipsa re, e. gr. res sacra. Applicari hoc quoque solet ad emtores honorum domanialium, s. Chusursi Tafel. Et tunc unumq. ad se habuit. Unus enim longissimo tempore possederat & in continuatione b. f. fuerat, non tamen proderat usucapio, quia lex Provincie resistit.

Off. 40) Hic dicitur quod consumendo suos faciat, scilicet irrevocabiliter consumendo veru suos fecit, quod facultatem consumendi.

Usufructuario) In hoc enim requiritur collectio fructuum in heres, si ab alio separati.

Revocabiliter) h. e. quod facultatem consumendi; Quod si consumi non sine, vero domino supervenienti restituendi; Cuius enim jam concurrat dominus verus cum domino ficto, illius condicio melior est, in quo iterum b. f. possessor defert ab usufructuario, usus fructuarius enim omnes fructus suos facit, sive consumere, sive non, cum volente vero domino percipiat fructus, quod iecus in b. f. possessore, qui domino, ignorante fructus capiat.

Locupletior) Lucrum enim, quod inde habet b. f. possessor, illud non habetur pro ipsius fructibus, cum in singularibus pretium non succedat loco rei; Aliud ergo in universali, ut in hereditatis petitione.

Heredit. petit.) Quia hæc augmentum recipit, & sicut quantum locupletior factus est possessor hereditatis, in tantum agens est hereditatis petitor, ubi tantum est restituendum domino, in quantum b. f. possessor locupletior factus. L. 25. §. 12. ff. de Heredit. petit. vid. Corpz. p. 3. c. 72. d. 18

Dolo fiat consumens) Sic enim pariter reputatur, quam alius, qui rem dolo possidere desuit, qui in effectu adhuc pro possessore habetur. Non enim ille tantum possidere desinit, qui alienat, sed & qui consumit, hoc sc. effectus, ut, cum rem ipsam refundere nequeat, pretium rei reddat. Ut vero de hoc constet, quo animo consumens, defectu iuramentum potest.

TIT. II. VII. C. 32.

De

Acquirenda vel amittenda possessione.

Rem detineant) h. e. si ipsam possessionem precario rogaverint a vero domino, Alieno nomine) Tales sunt, qui dicuntur non possidere, sed esse in possessione. l. 10. §. 1. ff. b. t.

Sibi habendi) Si cum hoc animo concurrat, iusta causa, possessio iusta dicenda, si nulla causa, sive quis nudo facto rem occupaverit, animo tamen sibi habendi, possessio adhuc aderit, verum iniusta, quæ tamen effectus juris effectum habet, ne ipsi per vim res auferri possit, unde tali possessori de jure datur interdictum unde vi.

Modo quis possit) Ergo si quis rem meam occupaverit, & mihi revertenti resistat, possessio a me animo retenta corrumpitur per l. 6. §. 1. ff. b. t. vid. Tr. d. J. S. D. 10. c. 4. n. 49. seqq.

Obst. 1.) Dicitur quidem hic, quod servus furtum sui faciat, sed exinde non statim sequitur, quod possessio mea sit interversa; quamdiu enim servus ab alio non occupatus, possessio mea animo retento salva manet,

Declaravit) Idem in dormiente.

Acquisitionem) Quis non nisi per actus corporales acquiritur.

Juris est) Omne, quicquid facti est ab initio, ex post facto fit juris; Exemplum est in consuetudine. Hinc in judicio probanda sunt illa facta, per quæ constituta dicitur possessio seu consuetudo. Effectus vero probandus non est, nam hic sua sponte sequitur.

Iusta assens.) v. gr. si quis scienter emit rem alienam. ille iuste possidet, quia possidet ex titulo legibus probato, sed m. f. possidet, quæ scienter emit.

Suo nomine possidet) Scilicet hic possessor suo nomine iure possidet, non vero rem detinet; Unde componi potest controversia, an creditor civiliter vel naturaliter possideat: Nimirum rem possidet naturaliter, quia facit, illam alienam esse, sed respectu iuris possidet civiliter, quia habet tantum hoc jus sibi habendi. Ita pariter, quando usufructuarius interdum civiliter possidere dicitur, dicendum naturaliter ipsum possidere prædium, quia pro suo illud non possidet, civiliter vero jus usufructus.

Quis sciat) Ex quo est, quod civilis possessor, alius sit iustus, alius iniustus, h. e. cui vel titulus vel b. f. deficiat; habet tamen & hæc possessio effectum juris contra

cuncta violentum deieciorem, ut ip. si denur interdictum unde vi. l. 3. §. 9. de vi et vi armat. Aliud in remedio restituere possessionem, aut. Disp. de Possidente non mezure c. 1. n. 9. seqq.

Uscapendi) h. e. qui ex iusto titulo possessionem adeptus. Postea vero mala fides supervenit.

Naturaliter p. fides) Sc. rem ipsam, quæ talis est, non quæ ius in illam rem præteritur.

Apprehensio) Quæ fit per corporalem actum, & consistit vel in datione vel in introitu, ac rei adspectu. l. 1. §. 21. ff. de i.

Ignoranti) Ignorantia hæc respectu actus specialis apprehensæ possessionis capiendæ, generalis enim sciendæ præcedere debet, cum sine nostra voluntate nobis non acquiratur possessio.

Derivativa) Quando res jam occupata ab uno in alterum transfertur.

Originaria) Ubi res, quæ antea nullius fuit, noviter occupata; Sic gemma in littore inventa solo adspectu non acquiritur.

Incorporativa) Quo pertinent servitutes urbanae & rusticae, quasi possessio imperii, decimarum, vectigalium, annorum reddituum, juris venandi. Brunn. ad L. unic. C. ut poss. Nobilitatis & cujuslibet dignitatis, vid. Carpz. P. 2. C. 7. D. 1. n. 17.

Per prohibitionem) Hinc etiam talia jura ne quidem 100 annis præscribuntur, nisi præcesserit prohibitio. Quod ad omnes res *mere facultatis* præscribendas pertinet.

Per signum) Apprehensio Ducatum hodie fit, si Principum insignia & Fürstlichen Wapen publice affigantur.

L. 1. C. de donat.) Si *instrumenta* tradantur.

74. de contrab. emt.) Si *claves* tradantur.

51. 6.) Si *custos* apponantur.

Iusta causa) e. gr. venditionis, pignoris, &c. quod posterius solet esse ultimum, nam omnibus ferme obligationum instrumentis inseritur clausula constituti possessoris ad hunc effectum, ut debitor quidem res oppignoris retineat, eas tamen non suo sed creditoris nomine possideat.

Promissis) Hoc ipso mediante fitione brevis manus civilis & naturalis possessio transfertur. Mev. P. 1. D. 315. Inde dantur ipsi remedia pro retinenda possessione prodia. v. gr. decretum manutenentiæ, mandatum de non turbando.

Pluribus causis) Ex una tantum dominus esse potest, quod enim ex una causa iurem jam tum est, ex altera meum amplius fieri nequit. Sic fundum quis possidere potest parum iure crediti, parum iure illatorum materiarum.

Solus

Solus animus) Sed factio opus est, five reali resistencia. Aut denegatione restitutionis priori domino repetenti facta. Unde si alicui rem commodato dedit, ille ad iura possessionis provocare nequit, nisi mihi reposcendi resistat.

Factio interviens) Vel iusta causa superveniente. e. gr. si res commodata mihi legetur.

Singulare est) Possessio facti est, hinc ad actualem occupationem corpore factam respicitur, & defectus ratione animi per tutorem vel curatorem suppletur.

Res quasdam) Sc. res mobiles si infanti donentur, non dominium propria, sed possessionem acquirunt. *per est. L. 1.*

Abique tutore) Quia ex possessione apprehensa nunquam fit causa ejus deterior.

Alio civiliter) Hoc ita, si diversum jus possidendi pretendatur, cujusmodi exemplum in fundo dotali, ubi uxoris naturale dominium in *quiete*, mariti dominium civile in *exercitio*. Quodsi vero ex eadem causa, ex capite sc. dominio, rem inter se possidere velint, civilis possessor per naturalem deicitur. *L. 6. §. 6. t. h. e.* qui animo retinuit possessionem civilem, illam admittat, si is, qui naturaliter rem tenet, illi resistat.

Ignorant) v. gr. Si liber homo nobis b. f. serviat.

Recuperanda) Hæc huc pertinere credo, quia recuperatarum possessionem non in jure suo se fundat, sed in sola possessione, qua dejectus est.

Acquirenda) Hos admitto, possessionem hæc pro causa haberi non posse, sed requiritur Jus aliquod personale, mediante quo possessionem petere liceat, e. gr. in interdicto quorum bonorum pro adipiscenda possessione hereditatis exigitur hereditatis dolatio.

Privata) Etiam armis, *per alleg. L. 1. C. Unde vid.*

Regulariter) Nisi heres, quæ sine titulo possideri nequeat, ut sunt beneficia Ecclesiastica, Regalia, feuda, &c. aut possessor contra se habeat presumptionem. *vid. L. 2. §. 1. C. de furtis.* Quia tamen immemoralis præscriptio loco tituli est, hæc possessorem liberabit, vel potius, hæc loco tituli est, quis habet vim specialis privilegii *vid. Disp. de necessitate edendi titulum possessionis. c. 3. §. 5. 6.*

Convenerit) In loco *res facta*. Non obstant privilegio personæ.

Domicilium) Modo & illic loci habitationem instruat, nam sola possessio sine habitatione domicilium non facit.

Verbi) Si quis iactabundus dicat, prædium ad se pertinere, præsertim si hoc in judicio fiat. Vel si verum possessorem diffamat, & dicit ad tertium, possidere,

Transit) Non ipsa *possessio*, sed *jus apprehendendi possessionem* ad heredem devolvitur, heres enim possessor juris est.

Usucapionibus) Hic tamen pariter ipsa *possessio* non transit, sed postquam ab herede occupata, retrahitur illa occupatio ad momentum mortis, & sic semper continuata existit usucapio. Adeo ut quamvis heres per sex annos actionem differat, illud sexennium tamen ad complendam usucapionem computatur.

Judice) Si per sententiam alicui *possessio* adempta, modo sententia transierit in rem judicatam.

Incipit) Et reposcenti resistit.

Occupationem) Quæ sola pariter non sufficit, nisi occupans vero domino resistat.

Non differunt) Quia omnibus his casibus opus habeo remedio recuperandæ possessionis.

TIT. III. VII. C. 30.

De

Usurpationibus & usucapionibus.

Ad Rubric.) Vocabulum *usurpationis* denotat hic usucapionis interruptionem. Alias vero significat frequentiores usum. L. 2. ff. 6. 1. In jure publico tamen *usurpatio* denotat exercitium juris de facto apprehensum, *der sich sitz ues* Redire de facto animasset.

Rebus) Prescriptio erat *jurium*, usucapio rerum *corporaliū*.

Tempore) Prescriptio 30. annis, usucapio 10. opus habebat. L. 3. C. de prescript. 10. ann.

Effectus) Usucapio tribuit *dominium*, seu jus vindicandi rem usucaptam etiam a priore domino, prescriptio *exceptionem*, h. e. securum reddit possessorem, quamdiu rem tenet, sed re amissa actionem jura ipsi non indulgente. e. gr. Res furtiva non usucapitur, prescribitur tamen 30. annis, ne possessor conveniri possit. Seu commodius. Actioni furti sive conditioni prescribitur, non tamen prescribitur ipsa res furtiva.

Leges) Vel statuto, sicuti contingit jure Saxonico.

Utilitatem) Ne dominia rerum sint in incerto. Quo inde constet, quoniam ad onera publica quidquam conferre teneatur, & negligentia puniatur in non-inquirendo in res suas; videntur enim res suas pro derelicto habuisse, arg. l. 16. ff. ex quib. caus. major.

Civi-

Cytil) Animo sc. sibi habendi,

Titulum) h. e. Causam ad dominium transferendum habilem. Error enim falsæ causæ, nisi sit probabilis, usucapionem non parit. § 7. J. 6.

Servitutum) Hic tamen patientia domini solet esse loco tituli, uti intelligenda alleg. L. 10. ff. *Si serviti, vindic.* in qua patientia tacita subest donatio. Imo verior est magis recepta sententia, quod contra dominum patientem nullo opus sit titulo, cum alias servitutes nunquam præscribi possent; si enim a domino tutum habeam, habeo ipsam servitutem, & sic non opus est præscriptione, si vero contra dominum ignorantem præscriptio procedere debeat, Auctor sententia admittenda. *Brunnam. ad L. 10.*

Causa) Ex facto alieno resultans, forte quod alter se rem meo nomine commisit dicat,

Omnit tempore) Et sic etiam mala fides superveniens vitiat hodie usucapionem. Quod & verum est in præscriptione *immemoriali*, cum alleg. c. *fin.* generaliter loquatur. An autem idem obtineat in præscriptionibus *actionum*, de eo dictum in Not. ad *Beun. J. E. L. 2. c. 11. §. 3. p. 492.* Assertiva in conscientia securior *ob cap. 4. de R. J. in glo.* Et si tandem puniendi negligentia creditoris in non exigendo; cur non punitur negligentia debitoris in non solvendo.

Adoptio) h. e. si filius nomine peculii adventitii ex justa causa possessionem rei sit adeptus, hanc usucapere potest,

Non inchoat) Quia hic animo opus est, ad *continuationem* vera ipsa corporalis detentio sufficit.

Cives Romani) h. e. Quibus propter *delictum* jus civitatis ademptum. Secus si propter *peregrinitatem* jus civitatis non habeant, nam & peregrini capaces sunt acquisitionis, nisi alicubi in specie vigeat jus *indigenatus*, ut in Polonia.

Omnes res) Quodcumque est alienabile, hoc per usucapionem acquiri possit, quia in usucapione subest tacita alienatio l. 28. ff. d. V. S.

Acquisita sunt) h. e. si quis tantum in certæ partis possessione fuerit, illam partem tantum usucapit. Tota vero domo possessa, verus est, quod etiam partes acquirit, nisi certa pars interim ab alio detenta.

Possessio) Vulgata regula est. *Tantum præscriptum, quantum possessum*, quæ regula se exserit in præscriptione diversorum jurium, vel ubi certi jurium gradus dantur, v. gr. qui præscripsit venationem ferarum *minorum*, non præscripsit venationem ferarum *majorum*, Idem est in jurisdictione.

Obſ. 16.) Agitur hic de re, in quam quis immiſſus ex ſecundo decreto, quam uſucapere poterit, cum per immiſſionem non perfecte ejus facta.

Dominiſium directum) Si modo ex juſta quadam cauſa feudum vel allodium poſſidere coeperit, dominoque ſervitia denegaverit, hic vero per triginta annos acquieſceat, vid. E. J. F. c. 11. qn. 19.

Mera facultate) Sc. *naturali*, niſi a tempore *prohibitiſſi*, & ſubſequenti acquieſcentiæ per decem annos, per prohibitionem enim alter conſtituitur in poſſeſſione impediendi alterum. Aliud ſi ſit *mera facultatis civilis*, ſeu ex contractu dependentis, huic etiam præſcribitur 30. annis; ſic repentinus debiti eſt res *mera facultatis*, Sed quia ex contractu competit, poſt triginta annos ceſſat repetitio.

Ancilla) Distinguendum hic eſt, an ancilla jam fuit gravis tempore ſurreptionis, & partus quoque conſeatur *furtivus*, Si vero apud *emorem* conceperit demum ancilla, partus intra triennium uſucapitur.

Hereditarium) Heres ipſe rem in hereditate repertam uſucapere nequit, quia deſicit titulus, ſi tamen tercio vendat & ille bona fide emat, hic uſucapere poteſt. *vid. § 2. l. de Uſurp.*

Ut creditur) Si cum alienatio non nocet creditori hypothecario, ſed res tranſitum ſuo onere, ita & uſucapio.

Obſ. f.) Eſt hæc L. ex 30. deciſionibus, quæ illuſt. quod alibi de violento inſuſcepto diſpoſitum, extendit ad clandestinum poſſeſſorem, qui ſcit rem alienam.

Uſ. omniſi N. 119) Hic ſtatutum, quo ſi quis a domino rem alienam b. f. emerit, 30. anni exigantur ad uſucapionem.

Obſ. 4. § 21.) In d. §. 21. ſententia prius reſenſita rejicitur per verba finalia. *Satisfactum)* Quia poſtea non amplius invito ſed volente domino poſſidet, imo juſtum titulum ita conſequitur.

Pupillarem) Si tamen prævio decreto alienata ſint, juſtum titulum uſucapiendi conſequitur poſſeſſor.

Obſ. 2.) Agitur hic de cauſa, ubi quis rem pupillarem eſſe ignorabit; Quo cauſa quidem currere poſſet præſcriptio, ſed ſalva reſtitutione, tempore enim ætatis pupillaris dormit præſcriptio.

Non præſcribentur) Quia præſcriptio tantum tendebat in odium negligentia; negligentia autem minoribus ob ætatem imputari non poterit. Uſucapio autem ubi certitudinem dominiſiorum introducta & ſic magis favorabilis. - Noviffimo jure res ita ſe habet, quod minor contra *hyſtoricam* præſcriptionem ipſo jure

jure tuus sit, contra prescriptionem *truncatam* vero opus habere restitutione, d. l. fin. junct. l. 1. c. de *prescript. 30. annor.* Hoc tunc precipue necessarium, si vivo patre coepit & in minori aetate filii consumatur; tunc enim latius reversa incidit in tempus minorennitatis.

Aliter) Verior est sententia, quod possessor per quadriennii prescriptionem sit securus. *conf. Trañ. de s. d. l. Desf. V. c. 1. §. ult.*

Ecclesia) Hoc in immobilibus; nam res mobiles Ecclesie triennio usucapionitur, per *auth. quas ecclesias. c. de SS. Eccles.* Ergo hic forte intelligenda res sacrae.

Contra l. Julianam donata) Nam ubi lex possidentis resistit, ibi bona fides ipsi plane non prodest. l. 24. pr. b. tit. Quae hucusque de rebus usucapioni non obnoxii dicta, illa intelligenda sunt de usucapione ordinaria sc. vel 10. annorum, non de prescriptione 30 vel 40. annorum, hac enim & res futurae & res fisci ac Ecclesiae acquiruntur. vid. l. omnes 4. c. de *Prescript. 30. annorum.*

Hereditate jacente) Quod sc. interim continuetur usucapio; Quod restringendum est ad futuram aditionem, & aditionis retrotractionem. Imo etiam si heres plane repudiet hereditatem, & illa ad fiscum deferatur, fiscus accipiendo hereditatem continuat usucapionem defuncti.

Non accedus) Successor universalis sive heres in vitiis & virtutibus, h. e. in malam & bonam fidem defuncti succedit, quia non novum jus sed continuatum a defuncto habet. Quam itaque Jura Civile tantum attendo, innum usucapionis, inde si hoc defunctus justum habuerit, continuatur in herede, si injustum, apud heredem iusta fieri nequit possessio, licet ille sit in bona fide.

Ex sua b. f.) Verus contrarium. Nam quod defunctus usurpare non potuit, nec poterit heres, quia hic in vita defuncti succedit, nec novum titulum per hereditatem consequitur, sed idem tantum jus, quod defunctus habuit, nanciscitur. vid. Brunn. *Exer. Justin. 1. ad §. 2 de Usucap. n. 7. p. 71.* nectitulus *pro herede* tali casu prodens, cum heres non novum titulum habeat, sed uti dictum, jus defuncti tantum continet. l. 11 ff. de *divers. prescript.*

Ex sua persona) Quod casu ipsi mala fides antecessoris non nocet, ipse enim ex contractu novum titulum habet, quo antecessor destituebatur.

Imita) Dispositum hic, quod si quis a m. f. possessore b. f. rem emerit, eam possit usucapere, sed demum 30. annis. Hoc expr. propter statutum, ne malitiosus venditor tam subito liberetur a regressu & commodum ex suo dolo capiat, quod fieret, si per 10. annos possessor securus fieret.

Desf. Carpz.) Qui punit, in prescriptione tempus currere de momento ad momentum, ac mox nullus relinqui locus, quia terminum tempus pro forma

probationis est definitum, quo in casu ne hoc quidem momentum immutari potest. Carpz. c. 1.

Non potest agere) Ergo licet actio competat, impedimentum tamen adsit, quare actio in iudicium deduci nequeat, cessatur prescriptio.

Etiam) Communiter hoc resiliunt, si *iussum fuerit*, h. e. si ius plane non fuerit dictum. Sed recessus Imperii de *anno 1554.* indulget tempus belli eximit, nam licet ius dictum, ratio tamen tempore illius non permittit pecuniam in processum impendere. *Mev. p. 4. d. 311. n. 3.*

Alluvione) Alluvio huc non pertinet, quia hæc non minuit possessionem, sed auget. Pertinet vero huc inundatio, item alvei mutatio.

Religione) Locus religiosus enim possideri amplius nequit.

Rescripta) Quamvis enim ita vitium facti purgetur, non tamen redintegretur prior ususcapio, sed de novo inchoanda.

Motam) Et *condemnationem* subsequitam; Sola enim litis mota non facit virosam possessionem. Carpz. P. 4. C. 7. *Def. 6. n. 2.* Quum hæc sæpius frivole moveatur, de quo tamen constare nequit ante sententiam. Quod si enim actio inepet moveatur, corrumpit oratio, & sic quoque prescriptio interrumpitur. *Gail. L. 1. Obs. 67. n. 2.* Berlich, *Part. 1. Dec. 143.*

Ius antiquum) Olim prescriptio *triennalis* per sententiam, *decennalis* per litis contestationem, *trigennalis* per actionem motam interrompebatur; Hodie vero indistincte per citationem legumine iniussam. *L. 2. C. de annal. Except.*

Nihil est it) Omnis enim effectus, qui litis contestationi tribuitur, dependet ex futura sententia. Si sc. illa pro Auditore fuerit lata.

Ad XL annos) h. e. Quod vulgo dicitur. Litis contestationem perpetuare actionem. *L. f. C. de prescript. 30. ann.* Unde cautela est: Si quis a me coram iudice conventus injuriosus me afficiat verbis, ut urgeam ipsius litis contestationem, si actionem injuriarum obdurantem adhuc processum recuset, ne, si moriatur, actio simul expiret, sed potius perpetuetur. Solent tamen hic 40. anni computari a tempore ultimi actus judicialis, & hac ratione contingere potest, ut processus extendantur ultra centum & plures annos.

Probare debet) Presumitur enim de præterito in præsens, h. e. possessio presumitur continuata, quia interruptio est facti.

a Justiniano) Prescriptio actionum jam diu ante Justinianum obtinuit, sed quod etiam *dominus* res prescriptione acquirit possit, hoc Justinianus demum introduxit in *alleg. L. f. 1.* Si sc. deficiat titulus, adsit tamen bona fides, & ita glabrantur 30. anni. Hic ergo unicus casus est, ubi prescriptio non tantum excep-

ceptionem, sed etiam adionem seu vindicationem tribuit propter bonam silent per 30. annos continuatam, ut sic tali casu titulus ex lapsu 30. annorum praesumatur.

Sui juris) Quia vivente patre vel durante patris potestate agere non potuit.

Vitiose) Hoc sc. effectu, ut exceptione securus sit b. f. possessor, non ut dominus vitiose vel furtiva rei fiat, propter virtutem *res a'o* obtinens; Unde si ab hoc possessore res ad tertium pervenerit, vero domino competit vindicandi licentia. Ipsi vero, qui praescripuit, nulla competit actio ad rem repetendam, quamvis enim Carpz. P. 2. C. 1. *Def. 16.* existimet, vitium reale furti exclusi seu purgari lapsu 30. annor. concurrente bona fide possessoris, hoc tamen ex nullo textu probari potest, sed contrarium ponus constat ex *L. 8. §. 2. C. de praescript. 30. ann.* ubi de violento possessore agitur, quod haec violentia impedit praescriptionem immobilium, Ergo etiam furtum praescriptionem mobilium.

Patrimoniales) Hic intelliguntur res, quae in privato patrimonio Principis sunt; longe autem alia ratio est bonorum dominialium.

Immobiles) Quoad *mobiles* enim obtinet usucapio ordinaria trium annorum.

Civitatum) Contra civitates pariter ut Ecclesias obtinebat olim tantum praescriptio centenaria. *L. 23. C. de SS. Eccles.* hoc vero eam quoad Ecclesias per Nov. mutatum in quadragenarium, colligunt, inale, eandem mutationem contigisse quoad civitates, cum illae non majorem mereantur favorem, quam Ecclesiae. Quum tamen quoad civitates centenaria praescriptio sublata non sit, multi illam adhuc defendunt, sed prior sententia receptior est.

Veteri) Ubi etiam quadragenaria praescriptio obtinebat. *per cit. Can. 2.*

Auth. quarantiones) Hic quidem Ecclesia Romana expresse excipitur; Sed cum Authentica fides non habetur, nisi qua correspondet Novellis, communiter hoc ad errorem *Irnerii* refertur, licet eum hic defendat. Strauch. *in Dissert. cui titulus. Irnerius non errat*; & novissime Pagenstecher. *in Irner. injur. papal. Cett. 11.* Cum tamen supra dictum; Authentica usui fori receptas esse, sine dubio pro Ecclesia Romana promuncandum erit.

Paucioribus) Si sc. nemo testium adsit, qui meminerit, vel a maioribus audierit, Quod in facto non adeo famoso, & in loco multis hominibus non referro saepius per 30. annos fieri potest. E contrario saepius ad sesquiseculum extendi potest, e. g. si testis senio confectus deponat, patrem ipsi retulisse, avum adhuc in illo loco jure venandi usum esse. Nec obstat, quod auditis dicatur mater

mendacii; in re enim valde antiqua plenam facit fidem, nam hic admittendæ sunt probationes, quales haberi possunt.

Non possunt) Habet hæc præscriptio immemoralis vim privilegii, quia tantæ temporis tacurnitate Princeps videtur Jus illud indulsisse, unde omnia jura, quæ per modum privilegii concedi solent, possunt etiam per hanc præscriptionem acquiri. *c. Super quibusdam 26. X. d. P. S.* Sed cum hæc præscriptio ordinariè opponatur in acquisitione Jurium Principis, res hæc exinde valde dubia redditur, quod possessor per negligentiam officialium Principis hoc Jus exerceat, Principi vero ipsi hoc nunquam innotuerit. Negligentia autem ministri vel officialis Principi nocere nequeat, cum Princeps jurato officiales suos adstringat, aliter Schaben zu verhalten, hoc ergo, si non faciant, suo delicto non poterunt alteri occasionem præbere, contra Principem acquirendi.

TIT. IV. Pro soluto.

A *d Rubric.*) Quicquid in solutum datur, was an statt der Schulden ausgegeben wird, censetur venditum. l. 24. *de Pignor. act.* ut itaque titulus hic conveniat cum sequenti. Incipit hic titulus a *L. 46. tit. præced.*

TIT. V. VIII. C. 26, Pro emtore.

R *esolutiva est titulus*) Quia hic contractus perfectus & dominium translatum, si scilicet a vero domino vendita, licet revocabiliter. Quamdiu ipsaque conditio resolutive non existat, tamdiu usucapere pergit.

TIT. VI. VII. C. 29. Pro herede.

N *on hereditarium*) Necessarium tamen est, ut illa res penes defunctum justo titulo fuerit; Heres enim non habet novum jus, sed tantum continuatum. *Obf. 7.)* In *l. 6. l. 1.* non negatur suum usucapere posse, sed si suus adsit, tunc non possit extraneum titulum pro herede allegare *Zac. l. 1. n. 2.*

TIT. VII. VII. C. 27. Pro donato,

Ad Rubric.) Quicquid traditum ab eo, qui donare poterat, si allènum fuerit, ufucapitur pro donato, L. 2. §.

TIT. VIII.

Pro derelicto.

Anon domino) Nam si verus dominus abjiceret, mox cedit occupanti sine ufucapione,

TIT. X. VII. C. 28.

Pro dote.

Pro dote) Hoc certum est, si uxor ante nuptias rem iusto titulo & bona fide acceperit, illamque in dotem dederit, posse maritum coeptam ab uxore ufucapionem continuare.

Sed pro suo) Immo & *pro emtore*, cum estimatio faciat venditionem, L. 10. ff. de Jure dot,

TIT. XI.

Pro suo.

Distingui non potest) Contingit hoc in acquisitione *originaria*, quando rem, quæ antea nullius fuerit, meam facio; Imo si res antea nullius fuerit, non opus habeo ufucapione, sed cedit mox occupanti: Sed si quis rem aliquam, e. gr. succinum in litore maris amiserit, & alter rem ex mari ejectam putans, illam inveniat, & triennio possideat, jam ufucapione securus erit. Nam in *derivativa* acquisitione, ubi rem ab altero acquirō, *titulus* seu contractus, & *modus* acquirendi seu traditio differunt. Ex nullo ergo contractu quis sit dominus, nisi accedat traditio L. *traditionibus* 10. C. d. pact.

Transmissione &c.) Ex quocunque negotio alius dominium transferri potest, ex eodem etiam nascitur ufucapiendi titulus.

LIB. XLII. TIT. I. VII. C. 52.

De

Re judicata, & effectu sententiæ, & inter-
locutionibus,

Mxt.) Vocatur hæc alia *interlocutoria* *vim definitivam* habens, quia in eventum litem definit.

Excessus) In quantum enim principalis solvendo, in tantum liberatur si deju Tor.

Arbitr) Hujus sententia *laudem* dicitur. Inter mercatores appellatur *Das Paere*, quia partes pacto se obligarunt ad parendum arbitrio.

Se plures) Hoc non intelligendum de pluribus unius Judicii Affessoribus, sed de plerisque Juribus, quibus simul judicandi potestas concessa, unde aliquorum. Vt Iurum alie ita non nocet.

Obf. 15.) Hæc L. loquitur de iudicibus *ordinariis*, ubi in dubio pro reo explicanda sententia L. 28. vero loquitur de iudicibus *datis*.

Quam numerus) Vota enim tam numeranda quam ponderanda. Unde consultum est, ut quisque rationes decidendi addat. Hinc est, quod Jus Canonicum vota exigat plura & saniora.

Alibi) In *Saxonia* receptum, ut, si causa per procuratorem acta, semper in sententia exprimitur. In *Sachsen Anhalt*, ita tamen, ut non nomen proprium procuratoris, sed *partis* litigantis postea subjiciatur. Ubi tamen observandum, quod si ad factum aliquod personalissimum condemnatur pars, quæ per procuratorem comparuit, sententia ita concipitur: *Das Beklagte Principal dem defennten Eyß zu schydenen schuldig s't.*

Quoad obiectum) Non vero quod *quantitatem* rei petita, hæc enim potius æstimanda ex probationibus. Nec enim ita crasse & ruditer regula hæc Interpretum accipienda, quasi scilicet semper totum, quod petitur, adjudicandum, & reus in id condemnandus esset, Sed id pessimum regula hæc innuit, quod iudex extra libelli metas judicare ac vagari nequeat, juxta L. *ut fundus. 18. ff. comm. divid.* Imo breviter dici potest, Sententia debet esse conformis libello, quatenus libellus correspondet probatis. Carpz. *P. 1. C. 26. def. 8. n. 1.* Pagenstecher. *h. l. manip. 1. Scilicet. 95. p. 90.*

Ante percepti) Hi enim in specie petendi, quia tempore actionis motæ non amplius cohererent præiis petito.

Obf. 21) Loquitur *h. l.* de eo, quod post iudicium accedit, sed ita, ut non habeat necessariam dependentiam ex ipsa re petita.

Expensa) Hæc enim in sententia omisse nulla actione peti possunt, ne quidem interveniente rescripto Principis. L. *Terminato. 3. C. de fructib. 25. lit. expens.* Quare necessario hoc casu appellandum.

Arbitrio iudicis) Sc. ut expensas omittere possit, si probabilem litigandi causam observaverit. Vel etiam adjudicare, etiam si petita non sint, ut appareat,

pareat, litem plane frivole motam esse, ad hoc enim proficere clausula salutaris libellis adijci solita.

Non est) Aliqualis tamen responsio procedere debet, i. e. die Einfassung auf die Klage.

Non stante) Quia sedens mente magis composita negotium perpendere praesumitur.

Ex periculo) Alii legant ex *brevisula*. German. Ein Entwurff.

Non noctu) Actus enim nocturni videntur suspecti, nisi res morum non pascitur.

Lingua latina) Nam in his causis appellatio adhuc patet ad Pontificem.

In hypothesi) h. e. si in facto vel applicatione juris erraverit.

Si juraverit) Hæc sententia pro definitiva reputatur, quia nova cognitione opus non est, an juraverit, quia hoc directo insensu incurrit. Aliud, *si probaverit*, ubi accurata cognitione adhuc opus est, an probatum sit. Et sic pronuncian- dum: Würde Beklagter erweisen, daß die libellirten 100 Thaler bereits ge-
let, so ergeht in der Sache ferner was Rechtens ist. Hic post probationem nova sententia opus est, e. g. daß Beklagter dasjenige, so ihm zu beweisen oblag, gen, und er sich angemasset, wie recht erweisen, deswegen er von dieser Klage zu absolviren, conf. l. A. P. c. 22. §. 2.

Non permittat) Si v. gr. integra hereditas petatur, de cujus quantitate auctori nondum constat. Ubi peto solet, daß Beklagter angehalten werde, ein eybliches Inventarium heraus zu geben, und nach Anleitung dessen die Erb-Stücke zu restituiren.

Retrahere) Quis lemel officio suo functus est.

Pro veritate) Facit enim ex falso verum, ex albo nigrum. Ex non debito-
re debitorem.

Contrariam huic) Quia sententia contra sententiam est ipso jure nulla, sc. si prior in rem judicatam transiverit.

Particularem) Sic sententia contra venditorem lata nocet etiam emptori, quia emptoris jus a venditore dependet.

Ex quasi contractu) Qui incipit per litem contestationem, & consummatur per sententiam. Litem enim contestando tacite promitto, me id soluturum, in quod condemnatus fuero.

Censuras) Hodie tantum *ordinarias*, in illa provincia consuetas, tres sando
abbates ist.

Revocatio) Leuterstio, querela nullitatis, restitutio in integrum, & similia re-
media suspensæ. Quorum etiam pertinet supplicatio in Ducatu Branslucensi,
quæ ubi contra quodvis gravamen permittitur.

Corporis delicti) Hæc certitudo regulariter precedere debet torturam. *Carpa. Pr. Crim. qu. 108.*

Indicta) Cum confessione concurrentia; ubi quidem in specie utriusque confessio necessaria, si sc. poena mortis ob adulterium infligenda, unde, si alter in fuga, alter vero adulterium fateatur, non est locus poenæ capitali.

Extrajudicialis) Huc etiam pertinent gloriatioes illæ de commisso delicto, wann sich jemand der That berühmet. vid. *Const. Crim. art. 32.*

TIT. III. VII. C. 71.

De

Cessione bonorum.

Ex voluntate) Invitum debitorem ergo creditor adigere non potest, ut bonis cesset, si aliunde subsidia solutionis conquirere possit. Vice versa nec ipse debitor invidis creditoribus bonis cedere potuit, si ipsi solvendi dilationem concedere velint.

Negant) In tota fere Germania tamen contrarium praticari solet. Plerumque enim per literas coram iudice se ad cessionem bonorum offerunt, quo facto, creditores per edictum convocari solent. Quia vero bonus cessarius juratam designationem omnium bonorum adere debet, intuitu hujus juramenti opus foret præsentia debitoris.

Ecclesia) Et sic etiam *Civitas*. vi l. *Disp. de Civitate obarata 4. n. 28. seqq.* Huic tamen pariter ut Ecclesiæ ob beneficium *competentia* tantum relinquendum, ut salaria necessaria pro ministris Ecclesiæ & administratoribus civitatis capi possint, quamvis numerus Senatorum minui hoc casu soleat. *conf. dict. Disp. n. 19. seqq.*

Obst. f.) Hæc L. non est *Authentica*, sed a *Consilio* Jæso Codici inserta.

Invito) Si modo debitum urgeat.

Omnia) Quæ ad ipsum *plene* pertinent. Quæ vero post mortem necessario aliis relinquenda, cedi nequeunt. Exempl. in *Nobilit.* respectu *feudi*, scil. quoad substantiam, aliud tamen in fructibus, in quos creditores ad dies vite vasalli immitti possunt, nisi credierint consensu domini & agnatorum sic munieris, tunc etiam ipsi etiam integrum feudum cedendum. vid. *E. J. F. c. 19. qu. 2. § 7.*

Diff. Treutler.) Dicitur *in c. l. 6.* quod debitor non fraudandus sit alimentis quotidianis: verum hoc intelligendum est, si debitor post cessionem aliquid acquisiverit, hoc creditoribus non esse in solidum assignandum, sed debitori exinde alimenta relinquenda, cum horum noviter acquirentium iuribus gaudeat *beneficia competentia.*

Quotidiana) Ex fructibus tamen feudi tantum creditor relinquere debet, ut servitia præstari possint. *Carpz. in J. F. p. 2 c. 26. d. 5.*

Handwerdszeug) Hoc cultum in executione esse solet, quod si tamen alia bona non sufficiant, etiam hæc creditoribus cedenda.

Forma) Ad hanc præcipue pertinet, quod *juratam* bonorum specificationem edere teneatur.

Valde non potest) Si quis ad *carcerem* se obligare valet, potest etiam cessionem renunciare, obligationem autem ad carcerem validam esse, probatam in C. C. *Secl. 2. c. 1. §. 19.* Nam quicquid statuto induci potest, idem etiam induci potest pacto. Hinc si valet statutum de incarcerando, valebit etiam pactum, quia statuta sunt Jus quoddam conventionale. Exemplum statuti *vid. in fin. tit.* Ucut enim nemo membrorum suorum dominus sit, libertatem tamen suam restringere potest.

Quoad priores) Quoad *posteriores* enim, sive illos, qui post cessionem de novo contraxerunt, nova cessione opus.

Obf. 41.) Dicitur quidem hic, quod in omni liberatione principalis liberetur etiam fidejussor; Verum per cessionem nulla adest liberatio, sed tantum exactionis suspensio.

Notatur) Beneficia juris enim nunquam continent injuriam.

Facere debet) Hoc vix observatur in Germania.

Pœnitentia) Hoc ita, si debitor aliunde media consequatur, ut possit creditoribus satisfacere.

Multi in locis) Ubi per statuta locorum adhuc incarcerari possunt oberati, ibi nil prodest cessio, ut jure *Lubecensi* & in *Saxonia*. Obstat enim hic præter carcerem adhuc aliud remedium, nempe debitores auctoritate Judicis creditoribus adjudicantur, ut servitia pro debitis præstent, Germ. *dass sie die Schuld abwesenden oder absetzen*, h. e. tantum incarcerato quotidie de debito detrahatur, quando si liber esset, per diem lucrari posset. *vid. Mev. ad Jus Lubec. lib. 5. tit. 7. art. 1. n. 85. §. seqq.*

TIT. IV.

Quibus ex causis in possessionem eatur.

Ad Rubric.) In l. t. agitur de immisione ob contumaciam adversarii ad consequendam *custodiam*; In *seq. tit.* de vera *possessione* acquirenda.

QUIBUS EX CAUSIS IN POSSESSIONEM EATUR. 703

Ex l. f. C.) Si quis oblatto testamento sine *visibili* vizio se petat in hereditatem immitti.

Perfectam) Hodie perfectam Jurisdictionem civilem habet, der die Erbo oder Juster-Gerichte hat.

Off. 4.) In *6. L.* casus est, ubi magistratui municipali a Praetore haec potestas facta.

Hodie) Jurisdictio cum hodie in *superiorem & inferiorem* dividatur, superior Cito autem sedas causas criminales contineat, sine dubio immissio haec ad *inferiorem* pertinebit. Vox enim *der Juster-Gerichte*, revera involvit plenam Jurisdictionem civilem, seu omnes gradus mixti Imperii, *der vöilige Civil-Jurisdiction*.

In suo territorio) Alibi ergo immissio fit implorato illius magistratus sub-filio.

Cognoscit) An scilicet intentio fundata sit, vel non; ob *illiquidum* indebitum enim sicut non decernitur arrestum, ita nec decernenda immissio.

Off. 14.) Immitti potest condicionalis creditor ex *primo* decreto, h. e. ut bona interim cu^o habet, ne existente conditione inanis sit actio, unde & alias in illum eventum cautio exigⁱ poterit. *l. 41. ff. de Judic.* non ex *secundo*, de quo *d. L. 41. §. fin.* cum ibi agatur de tali immiſſione, quae producat jus vendendi.

Cautio) De legato sua die solvendo; posset enim interim bonis labi. conf. *L. 41. ff. de Judic.*

Cum unumque) Per hanc immiſſionem domino nullum contingit pra^judicium, quia semper comparere, & ita se ab immiſſione liberare potest.

Furius) Modo hic curatorem habeat, qui antea legitime citatus, nam ipse furiosus per se non potest dici contumax, cum velle non possit. *L. 40. ff. de R. J.*

Off. 6.) In his textibus non excluditur casus *culpe* latitantis, Immo imputandum est unicuique, quod de defensione sua non fuerit sollicitus.

Singularem) Et quidem tantum, donec reus exeat de damno infecto.

Jus tantum) Hoc casu immiſſio ultra jus debitoris non extendenda.

Alimenta) Idem obtinet, si immiſſio facta sit in bona furiosi, qui pupillo comparatur. *vid. l. 7. §. 11. b. 1.*

Hodie) Imo in Judicis Germaniae Superioribus adversus latitantes debitores non amplius immiſſio decernitur, si illi comparere nolint, citantur sub poena confessi & convicti; Si nec tunc compareant, pro confessio & convictio declarantur, & immiſſio ex secundo decreto fit & actualis executio decernitur. *vid. R. J. de anno 1654. §. 16.*

Mobiles) Postea in *immobilibus*, & demum *in rebus*; Sed hoc proprie

tantum obtinet, si fiat immissio ob *rem iudicatam*, & non ob *contumaciam*.

Hodie) Ex *Nov. 53.* quam Auctor allegavit, nulla juris hujus mutatio colligi poterit. Nec moribus diversum obtinere puto, si ex *primo decreto* peccatur immissio; Aliud si ex *re iudicata*, vel per modum *arresti* procedatur. Tunc enim nihil amplius intendo, quam ut solutionem consequar.

Lacet forti) Non enim eo sine immissus est, ut fortem consequatur, sed tantum ut adigatur debitor ad comparandum.

Alii casus) Silegarum personarum *conjuncta* relicta, & hæc legati servanda causa sit immissa, & aliunde non habeat, interim agenda ex re immissa *d. L. pen.* Idem in *impubere*, cui statim questio mota, si interim immissus sit, *d. L. 1. §. 1.* Pargiter Dd. hoc adhuc in vidua obipere putant, quæ ob dotem illatam jure intentionis utens rationes administrationis quidem reddere tenetur, sed alimenta sua detrahit. Brunn. *ad d. L. pen. n. 2.*

Fidejussorium) Scil. de lite prosequenda seu de se sistendi coram Judice.

Lata culpa) Habetur enim ad instar *deposarii*, cui nulla custodia incumbit.

TIT. V. VIII. C. 72.

De

Rebus auctoritate judicis possidendis vel vendendis.

Per annum) Et hoc quidem in realibus sine novo decreto, sicut in praxi receptum esse testatur Hahn. *ad Wesenb. tit. de damn. infest. ad verba: in personatibus.*

Cognatione) Quia majoris momenti est, & dominus omni possessionis commodo privatur.

Realem) Sc. quo hic consequatur potestatem rem vendendi.

Bona pupilli) Ergo non contra omnes, quos ex *primo* decreto fieri potest immissio, fieri etiam potest ex *secundo*, quia hæc reale præjudicium infert, dum fructibus rei suæ privatur dominum.

Dilatoria) h. e. quibus nondum competit Jus in presenti petendi. Si enim actioni obstat exceptio, illa quoque obstat huic immissioni.

Lateatur) h. e. qui continuat contumaciam, & se non sistit.

De damno infesto) Dominum hic expropter assignandum, quia res ruinosa est, quæ destructione aut reedificatione opus habet, quod siqui nequit, nisi a domino.

Rem

Rem vendendi) Quod per publicam subhastationem fieri solet.

Retinere) Consultius tamen agit, si illam rem prævia taxatione & citatione adversæ partis sibi adjudicari petat, alias enim adversario judicium petitorum adhuc saluum esset.

Hodie in Sax.) Est specialis modus procedendi in Saxonia contra contumaces; Præmo enim si reus contumax, condemnatur usque ad legitima impedimenta, bis auf Ehegastten und behülffliche Widerrede; deinde si legitima impedimenta non probet, condemnatur usque ad executionem, bis auf die Hülffe, & tandem fit ipso jure, quam sequitur subhastatio, de cujus solemnitatibus ex professo egit *Philippi Tract. de Subhastationibus.*

TIT. V.

De

Privilegiis creditorum.

Separationis) Contingere enim potest, ut in uno concursu tres vel quatuor separationes sint instituendæ, si scilicet præsens debitor pluribus aliis successerit, e. gr. avi, patris, patrui, & avunculi debita, ubi creditores illi, qui vel avo vel patruo, vel avunculo crediderunt, ex horum bonis separatis a bonis hujus debitoris solutionem consequuntur.

Domus) Nemo enim rei suæ creditor est; Ergo dum quis rem suam petit, concursu se immittere non tenetur, & hinc jus domini potius est jure separationis; Quia res petita non est debitoris, ut adeo ad concursum creditorum pertinere non possit.

Irregularis) Modo non ab initio ejusmodi deponens *usuras* pactus sit, sic enim magis mutuum quam depositum, de quo casu intelligendus *Frantzke alleg. loc.* Aliud itaque, si ex post facto usus pecunie depositæ concedatur, tunc enim non mutatur natura depositi, nisi alter pecunia veli coeperit.

Propter Li. 8.) Quia commodatus rei commodatæ possessionem & proprietatem retinet.

Pignus) Quia post solutionem debiti nullum jus retinendi apud creditorem. Quod si vero debitum nondum solutum, & creditor concursum relinquat, pretium, quatenus res oppignoratæ ad concursum pertinet.

Nondum transiit) Scilicet ante traditionem, vel etiam post, si nulla fides habita, vel si dominium expresse sibi *reservaverit* venditor, donec pretium solvatur.

Condicio furtiva) Hoc intelligo, si res furti *est*; per furtum enim dominium meum non est interversum. Alias enim, si re exanda hac condicio infirmatur, nulla prelatio competet auctori, cum debitor furando creditorum suorum conditionem deteriores reddere non poterit.

Existentes) Nam quod non existentes habent tantum hypothecam tacitam.

Agnus) Pertinent huc etiam die *Commissio Warren* quæ scilicet mercatori committitur, ut meo nomine vendat, harum enim mercium dominium est adhuc penes committentem. Multum ergo interest. An quis merces acceperit auf Credit, an vero auf *Commission*, priori enim casu translatum est dominium, & venditor nudam actionem personalem retinet, posteriori casu retentum est dominium. *vill. disput. de Fide habita.*

Edictale) Huc etiam vocatur *Crisis* processus.

Inventari) Idem in summis omnium creditorum gratia ad expediendum processum concursus impensis, v. gr. *Cotation, Taxation, Satisfaction und Istzthesis* Gebühre, cum hæc in communem utilitatem omnium creditorum tendant, *vill. Pagenstech. b. l. m. 40 p. 2. Ström. 206. p. 207.*

Vid. Carpz.) Jure Saxonico vero illæ duntaxat impensæ hoc privilegio gaudent, quæ in sumas ipsius debitoris sunt erogatæ.

Mercedes) Ubi in specie exigunt, quod in *convictis* fuerint ipsius debitoris, de quo *vid. Bruan. in Concurs. Credit. c. 5. § 16.*

Vid. tamen Carpz.) Etiam de Jure Saxonico non solum ultimi, sed & præcedentium annorum, modo adhuc in convictu & adibus defuncti sint, hoc privilegio etiam gaudent salaris Praeceptorum. *Cz. d. 16*

Ex. Jur. Civ.) Jure Civili enim non aliud jus habent, quam mercedem potestati ex contractu locati conducti, quæ alio mere personalis est, nec privilegium aliquod continet. Et quamvis hæc mercedi favere Jus divinum, hoc tamen tantum pertinet ad solutionem non procrastinandam, non ad illam abis creditoribus præferendam.

Principalarum) Hoc hodie applicari potest, uti mandem *Provisorschauff oder Magazin* (syvibig ist). Idem obtinet, si ipse administrator annone publicæ quocumque in suos usus converterit, ubi uxor ratione dote postponatur.

Tribus) Hæc moribus *Mercibus* etiam præferantur expensis funeris, quia Princeps jure eminentiæ domini ea sibi vindicat.

Res inalienabiles) Hæc transeunt in quemcumque possessorem, nec horum emerum condicio deterior fieri potest, ob hoc, quod plures creditis contrahentis possessor.

Ordo) Scilicet illius, ubi bonafide sunt.

Personali privilegio) Hæc differentia hic observanda: Priorēs creditores antea adducti habent privilegium prelacionis, sed non hypothecam, qui jam sequuntur, habent privilegium cum hypotheca. Si vero concurrant in bonis debitoris, hi quidem postponuntur, sed contra certam possessorem non illis, sed his tantum datur actio. e. gr. si debitor bona quædam ante mortem alienaverit, post mortem autem aliquis impensus in funus fecerit, cum tamen in hereditate nihil superesset, tunc creditor funerarius non potest contra bonorum possessorem agere, quia nullam actionem realem habet. E contrario uxor defuncti agere potest ob hypothecam, quam in omnibus defuncti bonis habuit.

In militiam) Sive officium aulicum, unde certum salarium annuum percipit, qualis militie emolus in Gallia frequentissima est.

Extenditur) Solent hoc extendere ad illum, qui credidit pecuniam ad consequendum *Canonizationem*, sive comparisonem illorum officiorum, quæ annuum salarium habent annexum; Sed Auditori displicet hæc extensio, utpote quæ non obinet in jure singulari. Speciali enim privilegio munitæ erant militiæ tunc temporis.

Putativa) h. e. Quæ existimat, se in matrimonio licito vivere, cum tamen vivat in prohibito.

Contra novæm) Non puto necessarium esse, ut contra novæm agatur, nam petenti a defuncti patre, heredibus dos, repetatur a filiis ejusdem matrimonii hereditatem patrem non recusantibus, eadem prelacio obtinebit.

Hereditario) Est enim Jura prelacionis quoad dotem personale, hinc ad filios non transit qua heredes, sed ex speciali provisione Juris; fratres vero uxoris prelacionem pretendere nequeant. arg. §. 29. ff. de adion.

De presenti) Equatur tamen ferentis contraria. Quia de Jure Civili uxor jam est, quævis dici possit. L. *affidit* 12. C. *qui potior in pign.* loqui de illis, quæ acta secundo uxores fuerunt. Hos certum, quod sponsæ semper *hypotheca* competit, utur non semper *prelatio*.

Probandum) Ita ut quietantia mariti in præjudicium creditorum non valeat. vid. Brunnerum, de *Concurf. Credit.* c. 1. §. 32. Nisi tamen & reliqui creditores debitoris non aliter quam confessione mariti debitoris probare possint. Corpz. c. 1. def. 76.

Tantum tantum) Ergo hoc inquit non præfertur aliis, sed a tempore illationis, ubi lex hypothecam hanc tribuit inter alios creditores, collocatur.

Sedem) Qui magis Reip. interest, rebus ædes, quam aliis res.

Obf. 1.) Agitur hic de illo, qui ad *navis* reficiendam credidit, & navis pluribus creditoribus fuerit obligata, ubi pariter preferendus qui omnium creditorum consensum fecit meliorem, cum alioqui navis periisset.

Referendus) Sic enim re cum onere hypothecæ pervenit ad debitorem; Ergo hæc hypothecæ potior erit aliis emtori creditoribus, quia his jus quæri non potest, nisi quatenus res in dominium emtoris pervenit. Præguor autem adhuc cautela est, ut dominium in eum casum reservetur, qui enim dominium habet, non tantum hypothecæ sed etiam privilegiatis creditus potior est.

Res comparata) Ab alio sc. quem tutore; nam si tutor emisit, pupillus dominium habet.

Obf. N. 97.) Agitur hic expresse de casu, ubi expensæ refectioms factæ sunt post doctem, & hunc docti possunt utitur, Quod vero aliis creditoribus potiores sint, intelligendum de hypothecariis simplicibus.

Provisio) Alio postea sequatur realis illatio. Quæ si facta, retrotrahitur ad initium nuptiarum.

Tantum personale) h. e. Quod prælationem non tribuit, nec hypothecam indulget, ideoque post hypothecarios locum invenit. Lapropet vero privilegium dicitur, quod omnibus chirographariis præponatur.

Percepti) Hoc intelligo, si usuras ab initio pactus, & usum deposite pecuniæ concesserit; Alitè si consumpta jam pecunia deposita, usuras demum acceperit; nullum enim debitum est, ex natura contractus depositi, cum sit h. e. post moram deberi usuras. l. 12. §. 1. ff. de usur. Si ergo ex depositione juris debentur, non nocebit, si per pactum etiam promittantur.

Tacti) h. e. Si non obligatam pecuniam deposuerit.

Personale habentibus præferitur) Scilicet, consumptum, non si adhuc exstet, sic enim jure domini omnibus creditoribus præferitur.

Obf. 1.) Hæc l. loquitur de casu, ubi speciale pignus resp. constitutum, quod eo casu eodem jure cum fisco gaudet. l. 1. ff. de simplici credito intelligenda.

Privatorum) Non respectu administratorum, quia in hoc non bonis pacem hypothecam habet. arg. l. 20. C. de Administr. Tutor.

Referendum) Nisi ad refectioem domus; ubi hypothecariis præferatur. l. 1. ff. de quib. caus. pign. vel hypoth. tacti.

Geometricam) h. e. Pro rata crediti. Et temporis ratio hic non habetur, cum non rem sed personam habeant obligatam, in persona vero nemo prioritatem præstendere potest. l. 32. ff. de reb. Ant. Jude. poss.

Ratione usurarum) Ita ut usurae una cum sorte sint solvenda, etiam si post-

posteriores creditores ne quidem sortem suam saluum habeant; Quod secus est de jure Saxónico, ubi usura non solvuntur, nisi omnibus creditoribus de sorte sit satisfactum. Exceptiones vid. apud Carpz. *L. 4. Resp. 42-45 seqq.* Brunn. in *Concurs.* *Creditor. c. 1. §. fin.*

Vid. Carpz.) Creditores ante omnia sua jura liquidare debent, antea enim iudex definitive pronunciare non potest.

TIT. VI.

De separationibus.

A^{i Rubric.}) Separationis Jus introductum est in gratiam creditorum paternorum, ne hi per unum ex alienum a filio contractum lendantur; petunt itaque, ut filii bona separantur a bonis paternis, quo ex his paternis creditoribus satisfiat. Effectus hujus beneficii est, ut Chirographarii paterni praeferantur omnibus filii creditoribus etiam privilegiatis, e. gr. doti, mercedibus famulorum, & omnibus aliis.

TIT. VII.

De

Curatoris bonis dando.

C^{urator bonorum}) Quodcumque jure est in curatore, minoris, idem regulariter juris est in curatore bonorum. *Mov. P. 3. D. 120.* hoc unico excepto, quod minus hoc sit ntere privatum, & ita invito non deferatur. Inde hac curatela mercedem admittit, quod secus est in curatela minoris.

Jurisdictionem) Modo bonus, quibus curator dandus, illi subest. Quod si tamen debitor in certo loco domicilium habeat & concursus in loco domicilii exerceatur, curator in loco concursus datus, ad omnia bona datus censetur.

Exercere potest) Sed solum habet custodiam.

Mulier) Hic enim nihil amplius exigitur, quam spiritudo administrandi bona seu prudentia oeconomica. Aliud in *curatela*, quia est munus publicum, cujus femina est incapax. *L. 1. ff. de R. J.*

Minor) Minor absolute non arceatur, cum habeat facultatem se obligandi nec obest, quod a *tutela* repellatur, cum illa sit munus publicum, a quo merito & femina & minor arceatur; Hac vero curatela bonorum meram administrationem privatam tantum continet. Periculosum tamen est admittere minorem ob Beneficium restitutionis.

Possit esse curator) Quod in curatore minoris non admittitur, ne fraus con-

pingat minori. Imo & hoc casu reliquorum creditorum consensus est necessarius, qui inter se conveniant, non attenditur, qualis sit curator, cum de illorum præjudicio tantum agatur.

Non cogatur) Quia non est manus publicum, sed *privatum*.

Diffrabat) Scilicet ultra triennium non possunt ducare vel servando detentorentur.

Tempore) e. gr. Si sint annales biennales & ubi periculum est in mora.

Caveo de rato) Mandato tamen instructi esse debent.

Lata culpa) Communiter ita dicunt, quod latam culpam tenentur præstare *debitori*, quia intuitu hujus ejusmodi curator est instar depositarii: *Ipsi creditoribus* vero culpam levem, cum ab his salarium accipiat.

In bonis illorum) Quia hæc administratio non publica est, sed mere privata. Praxis tamen generaliter in bonis administratorum tacitam hypothecam admittit. arg. L. 20. C. de admn. Tut.

Mandati) Si salarium ipsis constituitur, etiam ex *locato* conveniri possunt.

Non tenentur) Quatenus tamen eorum utilitas promota, obligantur ad hoc negot. gestor. nisi administrationem expresse prohibuerint. per L. fin. C. de Negot. gest.

TIT. VIII. VII. C. 75.

Quæ in fraudem creditorem facta sunt; ut restituantur.

Ad Rubricam.) Agitur in hoc titulo de alienatione, quæ fit in præjudicium aliorum creditorum simpl. instantiam. Quod si enim unus creditorum vigilans sit, & debitum suum consequatur, hoc creditoribus postea venientibus communicare non tenetur, cum Jura vigilantibus scripta sint. L. 24 ff. de t.

Prætorie realiter) Quia possessorem sequitur, hinc merito ab Imperatore inter reales actiones collata est.

Vestio domito) Vel potius *ex pignore Prætorio*, quod creditores per immisionem consequuntur, proprie enim tunc datur, si post immisionem jam factam aliquid alienatum sit, & el dici poterit, pignus in re fraudulenter alienata constitutum. Autem hoc iure Prætoris, ex quo pignoris Jure postea experiuntur creditores, postquam immissi sunt, & vident sibi ex aliis debitoris bonis sapienti non posse.

Evictu) Quod si enim bonis nihilominus sufficiant creditoribus, non habent, de quo conqueantur, sed repelluntur exceptione: *ne non intersit*.

Solus tradens) Possessor enim hic de lucro captando tantum agit; Creditores vero de damno vitando; & sic horum causa est potior.

Omissio) Ergo si opulentam hereditatem per mortem uxoris delatam repudiet debitor, non possunt creditores hanc hereditatem revocare, quia non acquirere, non est alienare *d. L. 6.* Hoc remedio inque pariter obstrictus consulere potest liberis, si forte opulenta hereditas ipsi obveniat, ut se, repudiet illam, quo liberi eam suo jure alire possint.

Creditoribus) Ex ob generalitatem vocis creditorum etiam hypothecariis, quia creditoribus sua industria, quæ consistit in provisione hypothecæ, nocere non debet.

Possident) Hoc generale est in omni actione reali, quod heres nunquam re-
nectatur, nisi quatenus possidet.

Ad usuram) Actio enim hæc stricti juris esse videtur, ubi usurz regulariter non debentur. Quin tamen hodie post moram debeantur, non dubito cum & in stricti juris judiciis hoc casu exigi hodie possint: *Ret. Deput. d. ann. 1600. §. so viel nun*

De fructibus) Distingui solet inter fructus, qui tempore alienationis cohaerebant, aut etiam post litem motam percepti, qui omnes simul restituendi; Non etiam fructus, qui post alienationem & ante litem contestatam percepti, quia hi nunquam in bonis debitoris fuerunt. *Zach. b. t. n. 4.*

Consentum veronon; Quia creditores fraudarentur parte honorum debitoris, si ex bonis hujus ante creditorum satisfactionem prætium repeti possit.

Utilem) Est quidem hæc actio rei persecutoria, & hinc perpetua esse debebat, quia tamen contra jus civile datur, h. e. ad rescindendum actum gestum, annalis est. *vid. L. 35 ff. de O. & A.*

Falsam & alusivam) Hæ actiones competunt, si quid alienatum ipse fraudem Patroni, & quidem illa, quando libertus in testamento aliquid plegat, hæc, quando intestatus. *L. 1 §. 2. §. ff. si quid, in fraud. Patr. vid. L. 1. §. 16. ff. Si quid in fraud. Patroni.*

LIB. XLIII. TIT. I. VIII. C. I.

De

Interdictis five extraordinariis actionibus, & quæ pro his competunt.

Maxime) Sunt tamen quædam interdicta, quæ proprietatis causæ competunt, v. g. de itinere, & quæ privato, de liberis exhibendis, hic enim vincit, qui jus probat.

Samoa

Famosa) Si sc. principaliter agatur de possessione; Aliud si simul agatur ex L. Julia unde vi, hoc enim iudicium, cum publicum sit, simul infamabit, L. 7. ff. de publ. iudic.

Et personalis) Omne quidem interdictum principaliter ex possessionis iure dependet, sed quia delictum interdum occasionem dat instituendi interdictum, inde estenus personale dicitur, e.g. interdictum unde vi, quod vi aut clam.

Obij. 2. § 1) Hæc L. intelligenda suppositis terminis habilibus, nam interdictum evenire potest, ut etiam interdictum unde vi sit duplex, si scil. mixta vis in continenti illata. vid. Godofr. ad d. § fin.

Partim) Hæc proprie cumulari nequeunt, sed potius se insequuntur. primum enim fit immissio, & postea, ne immissio vis fiat, interdicatur. Imo etiam estenus mixtum dici poterit interdictum retinendæ & recuperandæ possessionis, si quis in possessione prædii turbatus & frumenta ablata.

In possessione) Hoc pertinet ad processum summariisimum, ubi de solo possessionis facto, i.e. quis rem in præsentia detineat, non ejus iustitia quaeritur.

Annua) Annua tamen semper sunt perpetua, quatenus quoad alia, cum pervenit. Cum & actiones prætorie ex delicto, quatenus rem persequuntur, sunt perpetuæ, quorum pertinet phrasis illa frequentissima, intra annum datur in duplum, post annum in simplem.

Abjorbet) h. e. ubi constat, quis sit dominus, non attenditur, quis sit possessor.

Probationes) Nec admittuntur exceptiones altioris indiginis, sed ad reconventionem remittantur.

In promptu) Hoc vix aliter contingit, quam si quis rem immobilem b. f. emerit, & tempora usucapionis sint elapsa.

Non potest) Quia sententia debet esse conformis libello. *Id. L. 18. ff. comm. divid.*

Potest instituere) Refusus tamen expensæ, priori iudicio causatis.

Finire debent) Ratio consilii in connexitate causæ.

Cum petitorio) Quia in contrario supposito se fundaret actor, nam in possessionis retinendæ prætenlit, se possidere. In petitorio prætenlit, possidere ad rem factum. Illic petit se defendi in possessione, hic vero ut reus restituat possessionem.

Non possunt) Hæc sententia contra communem praxin est, hæc enim remedia sibi non sunt contraria, sed alterum altero adjuvatur. Et ex alleg. L. 18. contrarium apparet. Nec pro Authore facit c. L. t. C. d. Appellat. ubi dicitur, quod prius de violentia cognoscendum, intelligendum enim illud, si id urgeat actor.

Man.

laudare possit) Si scilicet confusio oriatur ex utriusque rei mediâ conjunctione, & dubium sit, cui revera possessio competat. De cætero non facile Advocatus ad hanc cumulationem progredi debet, nisi liquidissimam domini probationem habeat. Quia alias semper reus exciperet; dominum non satis esse probatum; unde confusius, ut domini allegatio tantum pro colorando possessorio.

TIT. II. VIII. C. 2. Quorum bonorum.

Næque personalis) Quia tamen proxime accedit ad petitionem hereditatis, hereditatis vero petitio mixta sit, hinc & præsens alio talis dici poterit.

Obj. 1.) In his textibus etiam contra possessorem rei singularis hoc interdictum datur; Sed hoc ita intelligendum, ut in matoris petitionis hereditatis, ut universalitas non tamen æstimetur ex re petita, quam ex *jure* petentis & certo modo ex jure possidentis, v. g. si quis dumtaxat defuncti possideat pro herede, cum tamen heres non sit.

Facilior) Quia exceptiones altioris indaginis in interdictis non admittuntur, sed ad reconventionem, seu iudicium petitorium remittuntur, Sicut ac in iudicio petitorio. Immo & in illis levior probatio admittitur.

Non habeat) Tunc enim certa illa res ad se omnem hereditatem trahit, ne pro parte decedat intestatus.

Possideat) Ergo non datur contra debitores hereditarios, quod secus est in hereditatis petitione.

Inherens) v. gr. Servitutes.

30. annis) Modo iusto tempore agnita bonorum possessio. Post agnitionem vero 30. ann. habet ad intendendum hoc remedium.

Exceptione domini) Ergo contra *titulo* possidentem opus habet heres rei vindicatione, ubi probet, defunctum fuisse dominum. Quo probato tandem præsumitur pro herede, donec possessor probaverit, se rem iuste acquisivisse.

REMEDIUM L. FIN. C. DE EDICT. D. HADR. TOLL.

Altioris indaginis) e. g. Testatorem non amplius fuisse sine mentis, vel ipsum vi merique compulsam, aut falsis persuasionibus inductum.

Peragenda sunt) Hæc ergo remittuntur ad reconventionem.

Vitium visibile) Sed an apud nos vitium visibile, si testamentum in charta *signata* non conscriptum? Ita videtur, cum hoc in oculos incurrat. Verum cum hoc remedium sit juris civilis, non alii defectus hæc pro visibilibus agnoscendi

Dejectus) Sic est recuperanda possessio. Supponendum autem hic est, aliquem prius per judicem amissum fuisse, alias enim dejectus interdicto unde vi experiri debet.

Contra heredes) Quis est ex delicto,

Legatorum) Nam cum ad legata præstanda, etiam heredis heres tenetur, merito contra ipsum hoc interdictum est extensum.

Ab alio) Hic enim interesse restituit ob factum illicitum; Alter vero rem restituit ob possessionem. Et sic bis idem consequi possum ex diversa causa.

Perpetuo) Sc. usque ad tempus præstandi legati. Nam si hoc ademerit, datur executio contra heredem.

TIT. V. XII. C. 7.

De

Tabulis exhibendis.

V*indicat*) Quia jam per aditionem domini factus est omnium rerum ad hereditatem pertinentiam; Et sic etiam testamenti.

Fisfor) h. e. Qui dolo deserunt possidere.

Cedulis) Etiam ad exhibitionem pastorum dotalem, cum & in his deferatur successio,

Forma externa) Hoc jure prætorio præcipue consistit in 7. *signaculis*. Subscriptio testium enim juris civilis est, non prætorii. Ergo ad beneficium Prætoris recurri posset, si forte unus vel alterius testis subscriptio deficiat, sigilla tamen omnia adsint.

Non officit) De hoc enim exhibitis tabulis inquirendum est.

Morte) Quia vivi testamentum non exhibendum, cum viventis non detur hereditas.

Præstiterit) Hic enim interesse præstat ob factum suum illicitum, quod tabulas dolo possidere deserit, quo ipso non liberatur vers detestor testamenti.

Off. 36.) Hæc lex generalem decisionem continet, quod actiones prætoriz, quæ rem non persequuntur, intra annum dentur, Sed hæc nostra suo modo est persecutoria, cum agatur non ad poenam, sed *exhibitionem* testamenti.

Fiat) h. e. Ne quid in loco sacro ædificetur, aut inimitetur. Brunnem. ad Wefemb. tit. §. *Ne quid in loc. sac. qu. 1.*

Publicis) Scil. ne ulus horum impediatur.

Velut in re) h. e. Ne opus in publico exstruatur.

Fruendo) Hoc interdictum datur illi, qui usum loci publici conducit, sed in eo turbatur.

Dicatur) h. e. Si quid immittatur, quod nocere possit viæ.

Resistendo) h. e. Ne impediatur refecturus viam.

Responsum mandando) h. e. Ne impediatur facere aliquid in flumine publico agri sui tuendi causa, modo navigatio non fiat deterior.

TIT. XVI. VIII. C. 4.

De

Vi & de vi armata.

V*etus possessor*) Eo ipso enim, dum priori possessori eandem rem restituere nolo, vim facio, sc. resistendo.

Ex immobili) Nam ob *mobiles* datur actio *us honorum raptorum*. Vel etiam actio de spolio, quæ ad omnem casum extendi poterit, ubi quis quod nostrum est occupavit. Quod si tamen cum immobilibus etiam mobiles perierint, huic interdictio locus erit. *L. 1. §. 12. ff. d. 1.*

Storem. f.) Hoc hic singulare; nam & iniustus possessor contra vim privatam defendendus, deiciens enim sibi imputat, quod per vim non per iudicem rem suam reperierit. *Tr. d. A. F. I. Sect. 2. membr. 2. §. 19.*

Spoliatus) Qui sc. deiectus a possessione.

Iustior) Est in alleg. *L. 31.* casus, si latro spolia deposuerit, & verus dominus supervenerit.

Diff. Wissenb.) Ratio ejus est, quia possessio ad heredem non transit, ergo nec se deiectionem dicere poterit. *Resp.* actio tamen ex deiectione semel nam in heredem transit, nec non facultas apprehendendi possessionem. Non enim hic vindicat delictum, sed rem persequitur heres.

Obf. 7.) Citati textus loquuntur de casu, ubi ipse colonus locatorem deiecit, & sic sibi possidere cepit.

Ratibadentem) Ratihabitio equiparatur mandato in *delictis, per citat. ad Ant. l. 1. §. 14.* modo ratificantis nomine delictum fuerit commissum. Alias enim, quod meo nomine gestum non est, nec ratihabere possum. Quantum ad interesse civile, res salva est; quantum vero ad poenam criminalem, hæc non ordinaria, sed extraordinaria esse solet.

Expulerint) Nam si magna patris violentia, nec reverentia amphis ipsi debe-

Ab ipso iudice) h. e. Quando iudex non servato juris ordine de facto procedit *per L. prolatam 4. C. d. Sentent.* aliud si iudex previa cause cognitione contra possessorem decreverit, tunc enim appellandum fuisset, quod si
spres

spreta appellatione nihilominus processerit, hoc attentatum elicitar. Nec enim debet in le. injuriarum occasio nasci, unde jura proficisci debebant. *per famosam L. 6 C. unde vi. conf. L. 31. ff. de injur. Disp. de facto iudicis de facto.*

Hic etiam) Mudo ille restituendi potestatem habeat, aut aliquis ad ipsum pervenerit, vel lis contestata, alias non, quia nascitur ex delicto, scilicet vi.

Remedium L. 7.) Vi cujus quis rem alienam propria auctoritate occupavit, non solum ipsam rem, aut ejus restitutionem, sed in poenam adhuc alterum tantum restituere tenetur.

Similia sunt) Si quis vacuum alterius fundi possessionem ingrediatur, tenetur ut prædo, nam quod totum non est, scias, omnibus modis ad alium pertinet.

L. fr. L. acquir. poss.) Si colonus vel inquilinus, solo aut edificiis dereliquerit fundi vel ædium possessionem aliisque vacuum possessionem apprehendat, tunc locatori datur remedium possessorium ex *b. L. contra possidentem. vid. Menoch. Rem. 14. recuper. poss.*

C. fape 18.) Hic contra tertiam possessorum rei nobis ablata actio porrigitur, & quamvis hac requiratur, ut ille tertius spoliatus sit conscientia, id tamen in Praxi non attenditur, sed juxta *can. Redemptoranda*, tertius, etiam si b. f. & iusto titulo rem consecutus sit, tenetur actione despolio.

TIT. XVII. VIII. C. 6.

Uti possidetis.

Ad Rubric.) Ex hoc titulo hodie ordinarie, loco actionis instituentia, petuntur mandata, *manutentia*, vel de *non-turbando*.

ab adversario) Ergo & violentus & precarius possessor hic defenditur a turbatione, si violentiam non commiserit contra illum, cum quo in possessorio litigat, vis enim tertio illa ad exceptionem juris tertii pertinet, quas alias un. nequit.

Antiquior) Recentior enim semper præsumitur turbativa, cum is, qui olim possedit, adhuc possidere præsumatur, donec probetur contrarium. Et sic a possessione præterita præsumitur in presentem, add. Tr. d. A. F. I. *Scilicet membr. 9 §. 2.*

Ambo) Scilicet pro partibus, quas se possidere probant. Sed cum hoc majoribus iustis sæpius suppediet aniam, summariissimo judicio ventilari solet, quæ interim in possessione relinquendus.

Turbato) Spoliato autem non datur hæc actio, quia non amplius possidet, & post intervallum non amplius habet jus deiciendi adversarium, hunc tamen in continenti deicere potest. *L. 7. ff. d. d. A. P.*

Non etiam de jectio) Hic enim non retinenda, sed recuperanda possessio-
nem remedio opus habet.

Diff. Wessemb.) R. *ad edict. L. 17.* quod ille, qui vi dejectus est, ibi perinde habet-
atur ac si possideat, sed per fictionem aliquam juris, quia habet remedium recupe-
randi possessionem. Hæc ficta autem possessio non tribuit remedia retinendæ
possessionis.

Incorporallium) Omnium ergo *jurium* quasi-possessio hoc interdictio vindica-
tur, adeo ut si quis turbetur in quasi-possessione *precedentia*, ad hoc interdictum
recurri possit. Solet enim *precedentia* præcipue ex possessione estimari, conf. *Pos-
situs de Jure Manutinentia.* Carpz. *P. 2. def. 11. n. 7.*

Anno) Si tamen quid *porteneris* ad turbatorem, eatenus interdictum est per-
petuum.

Statim probari) Hæc limitatio magis ad praxin & jus canonicum pertinet,
quam ad jus civile, ubi propter vim & turbationem de dominio excipiens non ag-
ditur. Impudet enim sibi, quod privata auctoritate & non per judicem rem occu-
paverit.

TIT. XVIII.

De

Superficiebus.

Ad Rubric.) Separari hic debent jus superficiæ & jus fundi, *des Plaz. Rechte*
und des Grund. Rechte, non enim mox, qui superficiæ jus habet, fundi domi-
nus est.

Utile dominium) Quia de ipso jure superficiæ libere disponere, & illam ad
utilitatem suam pro lubitu accommodare potest. Ita tamen, ut fundum hunc ni-
hilominus ab alio recognoscat, quo nomine plerumque præstat solarium, ceteri
Grund Zins. Quod secus est in illo, qui *usum fructum* fundi habet.

Non est servitus) Quia superficiæ servitus imponi potest. *L. 1 § 2. ff. de i. quod*
fieri non posset, si servitus esset. Cum servitus servitus non detur,

Off. 86) Vocabulum servitutis in *6. L. generalis* sumitur pro omni jure in
alieno competente, conf. *Pagenstecher. h. l. man. p. 2. Sacilim. 218. p. 258.* revere ta-
men plus est quam servitus, cum inferat utile dominium.

Voluntas domini) Quia ratione enim transfertur dominium plenum, ea ra-
tione etiam jus superficiarium vel dominium utile.

Juxta causam) Ad dominium transferendam habili. Qui titulus etiam ad
plenum dominium, ille etiam ad minus plenum transferendum exigitur,

Non

Non etiam locatio) Nam locatio non est modus transferendi dominium.

Jure domini) Hoc casu ergo jus reale consequitur non vi locationis, sed vi pacti locationis adjecti & subsecutus traditionis. Nec obstat, quod tamen annuum aliquod praestandum, etia *phriltcher Grund-Zins*, nam & res ita vendi potest, ut annuum aliquod praestetur.

Hinc vati §. c.) Ob turbationem interdictio uti, d. L. r. vindicare, d. L. 11. opus novum rumpere, d. L. 3. Immo & pignori dare, d. L. 16 §. 2.

Naturaliter) Etiam civiliter quoad jus ipsum.

Obß. L. 4. §. 3. An d. §. 7. agitur tantum de superficie locata, ubi etiam ex locato duntaxat agendum. In L. 9. superficies consideratur, quatenus sine re detineri nequit.

Jus nullum) Et ideo ita, si tantum *promissa* superficies; Quodsi per *traditionem* constituta, omnium jus in re habet superficiarius, pariter sicuti vassallus in feudo.

1. 1. Praefertur dominus) Jus domini enim semper potens est jure hypothecae.

Peters) Huc pertinet, quod solarium omnibus creditoribus praefertur, res enim cum hoc onere praestandi solarium annuum ad debitorem pervenit.

Sive extraordinaria) Qui enim utilitatem habet ex domo, ille etiam omnia onera solvere tenetur.

Retinend. pph. ff.) Et si revers hoc interdictum convenit cum interdictio uti possidetis.

1. 1. Ipsum dominum) Cum enim utile dominium in superficiarium translatum sit, non potest dominus directus ullo modo exercitum domini utilis impedire.

Utilis res venditatio) Omnis enim actio, quae domino quoad rem suam alias directio competit, illa superficiario datur utiliter, pariter sicuti emphyteuta & vassallo.

Familia eriscunda) Sive, jus superficiei ad plures filios jure hereditario devolutum.

Substantia) Si quis a non-domino iusto titulo & b. f. superficiem acceperit, & nondum usucceperit.

Pudantem, Quem equum de evulsionem tenet actio, illum agentem multo magis repellit exceptio, L. vindicantem 17. ff. de Evulsionem.

Alia domus) Intelligendum hoc est, si in alia superficie domus edificata sit. Quodsi enim in eadem superficie domus collapsa restituatur, jus superficiarium salvum manet, cum dominium utile, quod superficiario competit, ipsum solum afficiat, indeque *reale* sit ac perpetuum, nam ut argumentum, quod hoc in casu dicitur.

ab usufructuario ad superficiarium trahunt, non procedat. vid. Struv. *Jurisprud.* l. 2. §. 17. S. 22.

Mutat) Quo casu tamen titulus aliquis concurrere debet, ut & probabilis ratio, quæ ipsum constituat in bona fide.

Vid. l. 2.) Alias etiam si per 40 annos possideatur superficiarius, non tamen præscribit, quia proprietatem non sibi, sed domino possidet.

Pensionis) Hoc ita si per venditionem, donationem &c. superficies constituitur, non si per meram locationem, sic enim uti alias res locatæ ob cessationem pensionis repeti potest, ita ut ipsa superficies. Et hunc in quodam obstantes textus conciliandi.

Vindicat) Sc. a tertio, non ab ipso *superfuario*, nisi hujus jure finito. In concursu tamen superficarii & directi domini, illius causa est potior. Utile enim dominus semper excludit dominum directum, quamdiu utile dominium salvum est.

Personali actione) Ex locati, venditi aut alio contractu. Quævis enim jus reale adhuc in ipso fundo habeat, pensio tamen non nisi ex promissione debetur,

TIT. XIX.

De

Itinere actuque privato.

Uti servitus) Aliud est, si quis utatur jure domini, v. gr. si quis eat vel pecus agat per fundum suum; hoc enim casu, si turbetur, utendum est actione negatoria, vel interdicto uti possidetis, vel actione injuriarum.

Per XXX.) In hoc pinguius est præfens interdictum *interdictum uti possidetis*, quia usus continuus non exigitur, sed sufficit, modo per 30 dies usus quis fuerit.

In urbano) h. e. si servitus, quæ in se rustica, urbano prædio fuerit assignata; Sic enim desinit esse rustica; Utile tamen interdictum locum inveniet. add. Struv. *Ex. 45. l. 6. 110.*

Probare debet) Si pro tuenda possessione servitutis agatur, non opus est hæc probatione, sed sufficit sola possessio per 30 dies, quod si vero vi competentis servitutis quid rescire velit, ibi ne in resciendo impediatur, constare prius debet de servitutis constitutione.

Particular.) Servitus enim *rei* debetur, & sic venditæ facultas utendi servitutis ad emptorem transit. Et per consequens etiam remedia pro tuenda servitute.

Opr.

Operis) i. e. de reparando incommodo refectiois, posset enim ex refectio-
ne via agro vicino damnam inferri per vectores, vel alia ratione.

TIT. XX.

De

Aqua quotidiana & æstiva.

Unico die vel nocte) Non existimandum est, tantillo tempore jus aqueductus
acquiri, sed hic de sola defensione in possessorio questio est, salvo iudicio
petitorio.

Ex castello) Castellum hic est receptaculum aque publicæ. *L. 1. §. 39. in fin.
§. 6. 1.*

Probare) Inde de hoc interdicto dicunt, quod simul continet causam *pro-
prietatis*; Probata enim concessione Principis, plene quis obtinet tam in petitorio,
quam possessorio. Nisi forte Princeps per sub- & obreptionem in prejudicium
alterius aqueductum concesserit,

TIT. XXI.

De rivis.

Ad Rubric.) Hic Tit. utilitatem præbere poterit illis, qui rivos per alienos a-
gros ad molendinum deducunt, & impediuntur in *Austrännung der Bese-
ser. Wäßen*,

TIT. XXII.

De fonte.

Non pertinet) Quia non habet causam perpetuam. Cisternæ enim dicantur
loca depressiora, in quibus aquæ pluviales cis terram colliguntur. Utile
tamen hoc interdictum concedunt. *Struv., Ex. 45. Tb. 145.*

TIT. XXIII.

De cloacis.

De sunt) Primum est *prohibitorium*, ne quis rescipientem impediat; Secun-
dum est *restitutivum*, ut tollatur impedimentum, quo fluxus sistitur. In
hoc tit. illud singulare est, quod is, qui purgare vult cloacam, non possit impediri,
licet, vi, clam, vel precario ab adversario possideat. *L. 1. §. 7. ff. de f. 5.*

TIT. XXIV.

Quod vi aut clam.

Candelinum) Omne illud *clam* factum censetur, quando quis metuit contrarium futuram, aut metere debet, ne melioris conditionis sint stulti, quam perit *L. 4. b. i. Brunn. ad Wesenb. b. i. qu. 5.*

Et heredes) Quia respectu horum est ex *delicto*.

Habuerit) Tunc scilicet si contra nunciationem novi operis edificare perrexerit. Quo casu non tam attenditur jus quam contumacia in non-parendo, debuisset enim sententiam iudicis expectare.

Ignorantia causa) Si scilicet vel *absens* fuerit, aut in loco *remoto*, ad quem quis raro venire solet, exstructum sit edificium. Quamvis ergo ex hoc textu colligere soleant, quod ignoranti non curat prescriptio, hoc tamen ultra presentem casum non extendendum, ubi 1.) annalis prescriptio est, 2.) loci distantia concurrat. Alia itaque ratio est in prescriptione tricennali.

Contrafecerat) Notabilis textus est in alleg. *L. b. g. bellissima. 3.* quod clam vel vi exstructum, clam vel vi destrui possit, compensantur enim sic inter se delicta.

Oblatam) Post nunciationem sed. novi operis.

Pervenit) Quod communiter temperant, si probabiliter eo pervertitur fuisse ignis.

Aequitati) Quae aequitas inter alia in hoc consistit, ut reliqui cives contribuant, quorum aedes servatz. vid. *not. supr. tit. ad L. Rhod. de Jacto in fin.*

TIT. XXV.

De remissionibus.

A^{d Rubric.}) Remissio nihil aliud hic est, quam cassatio novi operis, seu cassatio inhibitionis. Die Aufhebung der geschehenen Inhibition nicht weiter zu bauen.

TIT. XXVI.

De precario.

Quaecumque placuerit) Hinc differt a *commodato*, quod commodans quidam etiam habeat animum reperendi, sed non nisi usu illo, ad quam res commodata, finito. Quando itaque sine certo usu res conceditur, non commodatum est, sed *precarium*.

Contractus) *Serilis* loquendo, & in sensu juris *Civilis*. Jure *Gentium* tamen ad contractus referri potest, quia ex conventionione dependet. Exproxime commodato accedit, inde in *L. 23. ff. de R. J.* ob quam dissentit *Wesenbergius c. l. l. c.* recensetur quidem inter contractus, sed tantum occasionaliter ratione prestationis culpe.

In possessione) Aliud est esse in possessione, & aliud possidere, illud tantum sit detinendi causa, e. gr. si quis damni infecti causa in possessionem missus sit, & tunc in possessione est, hoc vero est cum utilitate conjunctum, sc. ut possit re possessa uti. *L. 10. §. 1. ff. d. d. A. P.*

Etiam possessio) Imo & dominium precario concedi potest, h. e. ut interim, donec res revocetur, liberam disponendi potestatem habest.

Brevi manu) v. gr. Si quis rem vendat, sed usum adhuc ad certum tempus roget.

Objectionum) *Quidquid commodari potest, potest etiam precario dari.*

Pleno jure) Nam rem suam perfecte nemo precario possidere potest. E contrario rem meam alteri pignori datam recte precario rogare possum, *L. 6. §. 1. d. d.*

Obj. 4.) Agitur quidem hic de precario ad tempus certum concessio, sed non negatur, precarium ante illud tempus posse repeti. Quia pactum hoc naturæ precarii contrarium & hinc de jure invalidum. Moribus hodiernis si pactum de non revocando intra certum tempus adjectum, illud validum esse puto, ut vi sua, quanta ex moribus habet, possit producere actionem. Adsunt quoque exempla, præsertim in pascuis precariis, dñen *Wittemberg*, ubi annis quatuordecim novis precibus pascuum petere, alter vero ipsi petenti concedere tenetur, cujus hic effectus, ut, omnis precibus, revocari possint pascua.

Et injuncta) Precarius enim possessor tandem rem licite possidet, donec illi se opponat, a quo precario habet, nisi causam retinendi habest, forte ob impensas.

Contra tertium) Immo etiam contra ipsam precario possidentem, quamdiu non accessit resistencia, sc. actualis, antea enim precario rem tenens est in possessione nomine concedentis. Ceterum & ipse precarius possessor turbulentus contra tertium utitur interdico uti possidetis, cum respectu hujus vitiose non possident, de quo hic loquitur Autor.

Præscriptis verbis) Civilis actio ex precario non datur, *L. 14. ff. d. d.* unde non nisi irregularis actio vel imploratio officii iudicis hic indulgetur. conf. *Tr. d. A. F. l. Scilicet, 1. membr. §. 11.*

Irregularis) Consultius ergo est omittere actionem præscriptis verbis.

de ex hoc interdicto de precario restitutionem petere; postquam vero ex interdicto coeperunt dari actiones, §. *fin. inst. d. Interdict.* nil obstat, quo minus hoc sensum illius possit actio de precario.

Naturaliter tantum) Quia non habet animum sibi habendi.

Prolongando) Revera enim precarium morte concedentis & alienatione extinguitur; Heres itaque velemus patiendi, ut alter alterius re utatur, tacite de novo precarium concessisse videtur. Ex hinc saluum semper manet interdictum de precario.

Lata culpa) A quo iterum a *commodato* differt. Quia hoc ante finem usum revocari nequit, ergo ad maiorem diligentiam obligabitur.

Aliquod tempus) Nam & in precario non plane intempestivam & alteri damnosam oportet esse revocationem, ne per hoc beneficium alter laedatur; Requiritur ergo, ut quoadtenus re uti potuerit, nisi tamen major necessitas domino precarium concedenti supervenerit.

Donatio) Per *repetitionem* tamen rei date, a datione distinguitur precarium.

Precaria) Est hæc concessio fundi ecclesiastici, ut accipiens illo utatur ad dies vite, & post mortem eundem fundum cum alio ejusdem estimationis restituat. Nec dubito etiam hunc contractum inter privatos subsistere, si alias perfectum habeant rerum dominium, & non multum differt a contractu vitalitio. vid. *Nov. 7. cap. 4. E. J. F. c. 2. qu. 31.*

Casu L. 6.) Si sc. debitor rem creditori oppignoratam ab eodem precario rogaverit, tunc si solverit debitum, evanescit precarium, cum jus pignoris solvatur.

Consolidatione) Si precarius possessor rem emerit

Tempore adjecto) Nisi post tempus elapsam accesserit revocatio, alias enim semdiu durat, quoadiu concedens patitur.

Adversatur) Ita quidem communiter volunt; sed dicerem, si non expresse hoc actum, ut maneat precarium illud in *commodatum* degenerare. Præsertim si addatur pactum de non revocando. vid. *Brunn. ad L. 12. §. 6. l. n. 1.*

Vid. l. 8. §. 2. b. 1.) Agitur ibi de venditione rei precaria, quod si emtor passus sit, me uti re precaria aliquandiu, is interdicto uti possit contra me; licet enim novi operis nunciatio ad heredes non transeat, aliud est tamen est in precario favore libertatis. vid. *Brunnem. ad d. l. 8. n. 2.*

TIT. XXVII.

De

Arboribus cædendis.

Monitus tollere) Optimum ergo est, ut per judicem moneatur de amputandis ramis, aut ut pariat, hoc fieri per vicinum.

Negatoria) Quia nego alteri jus esse arborem ita habendi, si enim id pati tenerer, fundus meus alteri serviret, quod esset contra libertatem naturalem.

TIT. XXVIII.

De

Glande legenda.

Ad Rubric.) Jus glandis legenda proprie sic dictum in sylva dependet a jure venandi, & hinc ille, cui jus venandi competit, prohibere potest, ne victus subtrahatur feris bestiis. Unde etiam illi, qui jus pascendi & saginandi porcos in sylva habent, hoc jure civiliter uti debent, ne omnes glandes consumant, quod si autem suo jure abutantur, & moniti non desistant, tunc eo plane privantur.

Vix observatur) De jure Saxonicis fructus ex ramis arborum in fundum vicini decedentes, ad ipsam vicinum pertinent, quod & extra Saxoniam in plerisque locis receptum, in cæteris autem standum erit Juri Romano. Carpz. P. 3. c. 15. def. 25.

TIT. XXIX.

De

Homine libero exhibendo.

Dolo malo destitutus) Puto utiliter ex hoc interdicto agi posse contra conductores militum, ut Berber, qui publica auctoritate ad hoc non instructi, modo inuitos detineant.

Datur omnibus) Nemo enim prohibendus est libertati favere. est. L. 1. §. 9. b. 1.

Suspecta) Quia per talem actorem magis periclitaretur libertas, quia calumniosior veras probationes pro asserenda libertate reticeret in favorem domini, hunc hominem liberum tanquam servum detinentis.

Absentes) Qui si non defenduntur, in bona illorum firmissimo. L. 1. in f. f. b. 2.

Cujuscunque conditionis) Imo & cujuscunque religionis, nam hominem religionis causa detinere, est a religione nimis alienum. Brunn. *ad L. 2. ff. b. t. n. 2.*

Estimationem) Quae desumitur ab interesse actoris, quod sc. opera & ministerio ejus, qui detinetur, uti non possit.

Perpetua) Quia libertati non praescribitur.

Concurrit) Ita ut uno remedio finito altero agi possit.

TIT. XXX. VIII. C. 8.

De

Liberis exhibendis, item ducendis.

Jusiam detentantis causam) Quod si vero filius ob res alienum alibi arrepto detineatur, an pater vi potestatis ad illum exhibendum possit agere? Resp. distinguendum, an res alienum fuerit necessarium, an contra SCrum Macedonianum contractum, priori casu nego, posteriori affirmo.

Justissimas) v. g. Si mores mariti deperditi, & mater expropter liberos detineat, ne paternis moribus corrumpantur; Salva tamen de cetero patri manet potestas.

Gener) Si sc. socer permittere nolit, ut filiam uxorem aliorum deducat, Ne bene concordantia matrimonia jure patris potestatis turbentur, nec pater acerbe patrum potestatem exerceat. *L. 1. ff. ff. b. t.* Econtra si gener rigide filiam trahet, ex hoc interdicto utiliter agi potest.

Imploratur Juxta) Hodie *Conflortum*. Ubi si monita, praestite maritum sequi nolit, contra ipsam ut deserticem procedi potest.

TIT. XXXI.

Utrubi.

T*antum obiecto*) Interdictum enim ut possideatis de immobilibus, hoc autem de mobilibus loquitur.

TIT. XXXII.

De migrando.

C*olono*) Haec enim per implorationem officii judicis celerissimo succurritur. Brunnem. *ad Wesenb. b. t. qn. 4.*

Liberalis) Per exsolutionem pensionis.

Non

Non acceptas) Supponendum est in hoc interdicto, non tantum de pensione esse satisfactum, sed etiam aliud jus retinendi, forte ob deteriorationem, non competere locatori.

Est perpetua) Affine huic interdicto est beneficium emigrandi, quod per instrumentum pacis concessum est illis, qui propter Religionem discedere cupiunt ex provincia, ne impediuntur bona sua vendere, & libere discedere.

TIT. XXXIII. VIII. C. 9.

De Salviano interdicto.

Creditor) Locator sc. prædii rustici.

Possessum) Si vero actione hypothecaria agam, sic fundo me in dominio oppignorantis, quod probatu difficile. vid. Menoch. *Remed. 1. adtptsc. possess. n. 9. & 16.* Immo nec in hoc interdicto admittuntur exceptiones alioris indagationis; admittuntur tamen in actione Serviana, qua ibi est processus ordinarius.

Jus pignoris) Hoc probari nequit, nisi simul probari possit, rem illius fuisse, qui oppignoravit, nam in re aliena jus pignoris non constituitur.

Contra tertium) Actio tamen hypothecaria contra quemcunque datur, non vero remedium possessionum, quia tertius non æque facile expellendus a possessione pignoris, quam ipse debitor. Communiter tamen contra tertium hoc interdictum extendere solent.

In casu L. 1.) Est ibi casus de parte ancillæ in fundum indactæ, de quo tamen hodie frustra disputatur. Interim communiter dicunt Dd. in praxi receptum esse, contra tertium non directum, sed *utile* hoc interdictum dari. vid. Berger. *ad l. 1.* Tertio tamen non denegandum est beneficium excussionis, ut prius principalis conveniatur. juxta *Nov. 4. c. 1.*

LIB. XLIV. TIT. I. VIII. C. 36.

De

Exceptionibus, præscriptionibus & præjudiciis.

Simpliciter negatur) h. e. ipsum factum negatur, ex quo actio instituta.

Nihil accipi) Hæc potius *negativa litis contestatio*, quam *exceptio* dicitur, alioqui reus probare tenetur, se nihil accepisse.

Novi facti) Hæc proprie demum exceptio est, si factum aliquod allegatur, mediante quo jus agendi eliditur, quorum in specie pertinent illæ exceptiones *ex cap. 1. X. d. Liti. Cont. in 6.* transactionis scil. & rei judicatæ,

Præ-

Prognus) v. gr. Si quis neger, se esse in potestate patris, ille tunc affir-
mas, se fuisse in potestate, sed esse emancipatum.

Exempla sunt) Pertinet huc exceptio status, status, &c. Si enim aliquis
ex testamento conveniatur, & reus excipiat, testatorem non fuisse iuxta aetatis,
vel non fuisse liberum hominem, hac exceptione probata, prejudicatur toti pro-
cessui.

Quadam etiam Jure Civili) In effectu perum interest, an pretoria sit exco-
ptio an civilis, quia utraque est perpetua. Aliud, an actio sit pretoria, an civilis.

In factum) Pertinet huc exceptio doli, non ordinaria illa, sed subsidiana, ubi
iniquum est id, quod a me petitur. Sic si dominus fundi ædificium sibi impositum
petat, & expensas refundere nolit, obstat ipsi exceptio doli. Alia est exceptio do-
li, quæ oritur ex facto dolofo: Alia est exceptio doli subsidiana, quæ locum ha-
bet, si iniquitas sit in petitione, non in persona petentis: Prior aliquid infamiae con-
tinet, non posterior.

Personam sequuntur) h. e. quæ ipsam obligationem non minuunt, sed cer-
tis personis saltem beneficium aliquod indulgent, & ideo tertio vel fidejussori non
profunt, ut sunt, v. gr. exceptio cessionis bonorum, minoræ nativitas, beneficii com-
petentia.

Fidejussoribus) Si enim fidejussor conveniatur, liberabit se, opponendo be-
neficium excussionis, ut prius excutatur principalis. Si creditor replicet, princi-
palem non posse excuti propter pactum, duplicabit fidejussor, imputare debere si-
bi creditorem, quod tale pactum inarit, nec facto creditoris se posse privari bene-
ficio excussionis. conf. Mev. p. 5 d. 120. n. 2.

Rem sequuntur) h. e. quæ obligationem minuunt vel tollunt.

Status) Hæc enim utriusque natura sit personalis, certo tamen modo etiam
heredi competit ex persona minoris restituta; sc. intra tempora, quæ minori de-
functo ad petendam restitutionem supererant. L. 5. C. de temp. restit.

Notæ XXX) Pertinet huc regula *Quæ ad agendum sunt temporales, ad ex-
cipiendum sunt perpetuæ.* Quamvis in foro quadantenus fallat, utpote ubi in pri-
mo termino post lit. cont. omnes exceptiones peremptoriae simul opponendæ sunt
poena transgressionis, nisi antea ignorata, vel de novo demum emerferint. conf. I. A. P.
c. 16. §. 3.

Dilatorias) Non absque illorum sententia est, qui statuant, Principem q-
mnes exceptiones dilatorias tollere & iungere posse, ut quis mox ad merita cau-
sæ respondeat.

Est sublatæ) In effectu ergo conveniunt, se. quis lris pendentis æque per ci-
tationem inducitur quam preventio, & deinde utroque casu, causa ad judi-
cantem

odm, ubi lis corrupta, remittenda. Plerumque tamen attendi solet, an inter ipsos *judices* controversia sit de competentia, ubi locus est exceptioni preventionis; an vero inter *partes*, ubi opponi solet exceptio liti pendentis.

Infinuata) Citatio enim non infinuata nullum habet effectum. I. A. P. c. 4.

§. 15.

T. i. C. quand. libell. princip.) In hoc titulo tantum in actionibus *annalibus* libellus Principi oblatu habetur pro liti contestatione. v. g. in actione injuriarum, nec huic præscriptio opponi possit.

Nisi omnes) Immo etiam si plerique tantum, & reliqui, qui supersunt, minus idonei ad litem illam cognoscendam.

Cognoscit Judex) *Arbiter* ad hoc constitui solet, qui de suspitione cognoscat, vel ad iudicem *superiorem* recurritur, vel tandem super hoc puncto, an exceptio suspitionis relevans sit, acta transmittuntur ad extraneum.

Qua testem) Judex enim adhuc magis nocere potest, quam testis. Ille enim causam decidit, non hic.

Qui prohibetur) v. gr. Laicus in causa ecclesiastica.

Non bonissi) Alias dicitur loci non tui, si periculum arresti imminet citato.

Quinquennalis) Quæ competit debitori ære alieno gravato, ne a creditoribus intra certum tempus conveniatur. Non tamen facile hoc iudicium ultra quinquennium concedendum, ne nimium graventur creditores.

Obreptionis) Hæc opponitur agenti ex *Rescripto*.

Laudationis) Si quis non *suo*, sed *alterius* nomine rem detineat, hie autorem suam laudando vel nominando ab actione liberatur. conf. I. A. P. c. 17. §. 1.

2. 3.

In totum) Vel ex parte.

Ex L. i. §. 1.) Est ibi casus, si Patronus eo ipso, dum servum manumittit, certo pacto eum obstringit, quo ejus libertas oneretur. E. gr. si libertus hoc vel illud non præstiterit, iterum revocetur in servitutem, quo ipso in perpetuo manet libertus.

Tradita) Hæc venditori opponitur rem venditam evincenti. vid. L. 17. ff. de Evict.

Instituenda) Dicitur hæc exceptio *doli subsidiaria*. Ubi quamvis ante nulum delictum commiserit actor, tamen eo ipso, cum hoc petit, in dolo est.

Anomala) Vocari alias exceptio anomala solet, quæ partim peremptoria partim dilatoria, ut excussionis, divisionis, &c. quæ tamen omnino magni valoris

est, intelligit ergo hoc in loco Autor forte exceptionem legibus non probatam, & sic irrelevantem.

Non supplet) Quia exceptiones consistunt in facto; Quæ vero in *jure* consistunt, supplet iudex, e. gr. Exceptionem prescriptionis.

Non habeat mandatum) Quæ alias vocantur exceptio *illegitimationis*. Si enim mandatum deficiat, revera sine adversario litigo. Procurator enim suo nomine litem non movet, alieno vero non potuit, quia mandatum non habuit.

Ante litem) Quia litem differunt.

Superveniat) Ex *principaliter* suum interesse persequatur, non si alteri tantum assilut; Nam hoc casu interveniens eo causæ statu contentus esse debet, quæ causam invenit.

Judicis incompetentiam) Non video, quomodo facile hæc nullius opponi possit, nam qui coram incompetente iudice litem contestatur, ejus actionem prorogat, & sic sententia non est nulla; Supponendum ergo, aliquem *ignoranter* coram incompetente iudice causam peregrisse, vel iudicem incompetentem in contumaciam processisse & ita sententiam tulisse.

Falsi Procuratoris) i. e. Deficientis mandati.

Non tradita) Hæc in effectu est exceptio implementi non secuti; Quamvis commodius hic legatur, & *tradita*, ut ita respectus habeatur ad *L. vindicantem. 17. ff. de Eviction.*

Obf. 2.) Hæc *L. 2.* generaliter loquitur; Ergo restringi poterit ad judicia bonæ fidei.

Non contestata) Olim ita moris erat, sicuti actoris intentioni contradicebat reus litem contestando ita ad rei exceptionem iterum litem contestabatur actor, quod hodie cessare postea monet Autor.

Litem contestata) Necessum tamen est per *Res. Imper. de anno 1654.* ut una cum liti contestatione in eodem termino opponantur omnes exceptiones peremptoriae simul, quod & *Jure Saxontæ* observatur. In praxi hoc casu plures exceptiones magno sæpius numero adjiciuntur liti contestationi, non hoc fine, quasi reus omnes illas probare teneatur, sed quod postea probata intentione actoris inde eligere possit unam & alteram, quam velit. *Brunnem. Proc. Civ. 16. n. 9. Carpa. P. 1. c. 3. def. 11.*

Litis finita) Vocari solent exceptionis *intentionis*, quod actorem a limine iudicii repellant, Unde admittendæ videntur, etiam si non mox probari possint, cum singulariter sint privilegiatæ, *Brunn. d. l. n. 1.*

In continentis) Sc. per instrumenta vel confessionem adversarii, non per testes.

Nicht schuldig feye) In aliis vero exceptionibus pronuntiatur, daß Beklagter auf die Klage zu antworten schuldig, es bleibe ihm aber die bisher eingewandte *Exceptiones* nach geschehener Klags-Befestigung zerstücklicher Weise zu opponiren vorbehalten. Hac formula tunc unum, si exceptiones in continenti non ineliquabilia, h. e. welche nicht durch klare Brief und Siegel, sondern durch Zeugen erwiesen werden.

Ex modo) h. e. Si in continenti probari possint.

Interposita appellatio) Hic enim nondum allegata allegare & nondum probata probare licet. *L. per hanc 4. C. de Tempor. Appell.* quæ Lex à *Deibus Rosa* inter *spinas* vocari solet, quia reliqui textus Codicis in materia appellatione in foro parum utilitatis habere solent.

Qualis) Regulariter omnis exceptio peremptoria ante sententiam non opposita in ipsa executione opponi potest, si possit in continenti probari; Quod si ante sententiam opposita, sed omiſſa a iudice in sententionando, videtur rejecta, & sic appellandum fuisse.

Diversæ) Modo *alternative* proponantur. e. gr. Pecunia mihi aut non numerata, aut si numerata, jam soluta. *Zarl. d. t. n. 31.*

Vid. Nov. 18) Casus hic est in negante propriam manum, qui postea in poenam mendacii aliis exceptionibus uti nequit. Idem si quis neget se fideiussisse, postea non admittitur ad exceptiones fideiussoribus competentes.

Confiteatur) Modo hæc confessio sit expressa, sola enim exceptionis obiectio nondum inducit confessionem. Sed semper subest tacita conditio, modo actor intentionem suam prius probaverit, per *L. § ff. § L. 9. C. d. e.*

Off. iur.) Non videtur, quid contrarii Auditor exinde colligere velit, nisi forte hoc, quod publicatis attestatis non liceat novos testes producere; Sed hoc hic ad probationem rei applicari nequit, probatio enim *exceptionis* penitus diversa est à probatione *actionis*.

Ante litem contestatam) Hoc limitatur, in casu si conventum, ne intra certum tempus petatur, nam hic quidem exceptio ante litem contestatam est alleganda, sed non probanda, quia hæc exceptio pro parte peremptoria est. *L. 19. C. d. Probat.*

Non possunt) Neque hac ratione luditur vel actor, vel reus, quia his mutuis petitionibus factum in iudicium deduci potuit, de quo iudex tunc cognoscit.

Ex arbitrio) Præsertim si hic videatur dubium adhuc facti superesse, quod nondum satis deductum, & hoc sensu verum: iudex in causa nunquam concluditur. In Saxonia triplix conceditur.

Exceptione rei judicatæ.

Iniqua) Impuret enim actor sibi, quod non appellaverit. Videtur enim hoc ipso sententiam approbasse, & casus vera est assertio, DP. sententia facit ex alio nigrum, & ex falso verum.

Nulla) Quæ tamen nullitas *insanabilis* esse debet, si debeat gravare eo effusa, ut etiam post decennium intra 30 annos opponi possit, talis autem dicitur, ubi vel contra jus in thesi pronunciatum, vel substantialia processus neglecta. *L. 4. C. de Sentent.* Alias enim per *Recess. Noviss. §. 121.* intra 30 dies opponenda. *L. A. P. 6. 13. §. 27.*

Absolutoria) Simplex absolutoria sententia, quando reus absolvitur ex eo, quod actor probare suam intentionem non sufficienter potuerit, hanc exceptio non excludit. Si enim actor novas probationes inveniat, poterit litem reassumere.

Falsus) h. e. nullo mandato instructus; hujus enim factum præjudicare non poterit illi, qui nihil mandavit. *Falsus* itaque & *inhabilis* procurator non confundendi; *Falsus* procurator nullum habet mandatum, quod vitium nunquam purgatur; *Inhabilis* habet mandatum, sed defectus est in ejus persona, qui defectus tamen non obstat, si ante litem contestatam non opponatur.

Contrarium) Nisi jus hujus aliquo modo ab actore priori dependens, resolutum enim per sententiam jure dantis resolutum quoque jus accipientis. *Was dem Verkäufer abhandelt ist, kan der Käufer nicht behelten. L. 1. §. 1. ff. de Re Jud.*

Proprietas) Qui enim in possessorio deficit, jus in petitorio liquidum habere potest.

Post litem) Immo hac receptio est *intentionis*, & sic jure canonico in ingressu litis opponi potest. *c. 1. de Litt. contest. in 6to. J. A. P. c. 16. §. 2.*

Peremptoria) Etiam in judicio criminali absolutus in hoc territorio habet exceptionem rei judicatæ, si in alio conveniatur, modo absolutus, quod innocentiam iudicii probeverit, secus si ob defectum probationis, & nova indicia post priorum sententiam supervenerint.

TIT. III. VII. C. 33. seqq.

De

Diversis temporalibus præscriptionibus,
& de accessionibus possessionum.

Regales) Quæ annis excluditur ius in re, tot annis actio inde oriunda, remota enim causa, removeretur effectus. Ergo si res mea a tertio iusto titulo & bona fide per decennium possessa, illa tanquam usucapta vindicari amplius non poterit; Quodsi nullus titulus in possidente, possam illam per 30 annos vindicare. Et hunc in modum textus ut obstantes allegati intelligendi. atkl. Tr. d. A. F. L. Sect. 1. membr. 2. axiom. 1.

Aliud exemplum) Si sc. res minoris titulo oneroso alienata, ubi adepta major remitte datur actio sive vindicatio intra quinquennium. Intra decennium vero, si res titulo lucrativo alienata, per d. L. f. C. Si maj. factus. Contra contractus autem alios minor restituitur intra quadriennium. L. fin. C. de tempor. resitut.

Deductæ) Litis contestatio enim perpetua, actionem usque ad 40 annos L. fin. C. de præsc. 30. annor.

Vid. Carpz) In foro Saxonico quamvis duæ tantum sit præscriptionis species, una anni & diei, quæ res mobiles, altera 31 annorum, 6 septimanarum & 3 dierum, quæ immobiles res acquiruntur, quænam & aliæ præscriptiones ex jure civilis ibi obtinent.

Regulariter) Quis potius se ulterius non potest extendere, quam quousque iurisdiclio ejus, qui pænam infligit.

Alia exempla) Actio de servo corrupto quamvis prætoris sit, tamen perpetua est, prout etiam actio furti contra nautas, caupones & stabularios, nec non actio conara publicanos. cc. LL.

Perpetua) Etsi etiam Prætoris iurisdiclio tantum fuerit annua, noluit tamen rei persecutorias actiones annoterminari, cum absurdum esset post annum res alienas definitentem securum præstari. L. 35. ff. d. O. 25 A.

Nisi finis) Generaliter dicunt. Quoties actio prætoris tendit ad rescissionem actus gestæ, toties est annalis, scil. durat annum utilem, vel quadriennium continuum; interest enim publice, ne, quod semel gestum est, facile rescindatur. Tr. d. A. F. L. d. l. membr. 3. axiom. 2.

Brevitas) Adeo ut ne quidem perpetuetur per litem contestationem, ne reus in perpetuum periculo sumæ exponatur. Actio tamen in factum est perpetua, quoties scil. ex dolo quid ad alterum pervenit; & hæc non infans.

b. mensibus) Si scilicet ad redhibendum agatur.

Annus) Si agatur quanti minoris.

XXX. annis) Hoc ita, si tertius *super* titulo & h. f. hypothecam possideat; Nam si titulum & bonam fidem habeat, 10 annis excluditur actio hypothecaria inter presentes, & 20 inter absentes, ratio, quia interim possessor plenum dominium acquisivit. Ergo etiam priora domini hypothecam excludit.

Tamdiu durant) Regulariter sunt *annales*, vid. Tr. d. A. F. l. d. l. *extem.* 3.

Annis XX.) Etiam in delictis occultis, quorum notitiam iudex nunquam habet, currit enim vicennium a momento delicti commissi, & non a tempore scientie iudicis. Modo interim non coepta inquisitio, vel delinquens non fuerit in fuga. d. Tr. *Seff.* 1. *membr.* 2. *axiomat.* 1. n. *fin.*

Quinquennia) Omne delictum L. *Julia* praescribitur quinquennio, quod tamen ad species delictorum carnis restringi solet. conf. L. 29. §. 5. ad L. *Jul. de Adult.*

Accessit) Ubi propter *viam* publicam concurrentem 10 anni concessi. Idem in crimine solumitico.

Mores) Quia hoc civile est, ideoque doris decisio non nisi 30 annis expirabit, quod item in alimeutis spurio praestandis.

Privilegium) h. e. ut accusator se non teneatur inscribere ad parietem supplicii, nec teneatur de calumnia. L. 6. C. ad *Jul. d. Adult.*

Pl. Utilibus) Sc. a die *storti*, constante enim matrimonio extraneus uxorem adulteri accusare nequit, sed maritum convenire debet de *lenocinio*.

Ultimo actus) Si scilicet relictum reitactum fuit, unde si quis incestus nuptias contraxerit, initium praescriptum non a tempore nuptiarum computandum, sed a tempore ultimi concubitus.

Ratione iuris) h. e. non demum incipit a die *scientiae*, sed statim a die commissi delicti, & ita etiam currit *ignorantia* Iulici, qui post quinquennium inquirere non potest.

Exceptio) Non video hic exceptionem, cum de crimine solumitico hic agatur, quod *plenius* praescriptum in consilio est, nam huius criminis contra naturam commissi vindicatur ad L. *Juliam* pertinet.

Aperuerit) Antequam mors defundi vindicata.

Apostasia) Quis hoc crimen est *continuum*, quod idem in supposito partu.

Blasphemia) Immo & sine dubio *contumeliam* huc referendum, has enim poena non subjacet legibus humanis, & sic nullo tempore excludi potest; quodcumque enim delictum non est aggravabile, hoc nec est praescriptibile, quia in lapsu temporis subest tacita aggravatio. Facilius ergo admitti potest praescriptio in crimine lese majestatis, quam in homicidio; Illius enim poena ex

idero jure humano est, & hinc dispensabilis, quod secus in poena homicidii. Tr. d. A. I. F. Scil. 1. membr. 2. n. 16.

Nihil possidet) Et tantum in poena negligentie hæc præscriptio est introducta.

Moribus) Hæc sententia omnino laudanda & retinenda, conf. Pagenst. d. l. mantz. 1. Sicilsm. 97. p. 92. segg. nihil enim hic allegare potest pro suo jure debitor, quam quod interpellatus non sit; Atqui vero debitor sibi imputet, quod sponte non solvenit, conf. Brunn. cent. 1. Dec. 11. Mey. P. 7. Dec. 171. ab herede ergo denum inchoari potest præscriptio. Si sc. hic debitum patensum ignoret, & per 30 annos non interpelletur.

Probat) Quod sit probata *interpellatione*. Sed annon super mala fide deferri poterit juramentum? *Affirmativa* variè videtur, nam ubi probatio permilla, juramenti delatio quoque conceditur; Est enim juramenti delatio species probationis.

Obi. 44.) Forte Auditor illud ex d. l. ob stare vult, quod in §. 1. vers. placet. dicatur, obligationem ad tempus constitui non posse. Sed hoc ita, quod ipso jure non definat obligatio, exceptio tamen doli dabitur post tempus agentis.

Apparet) Ita vulgo sentiunt, sed minus caute; Cum enim hodie mala fides videt hanc præscriptionem, judici vero constare nequeat, an mala fides adfuerit vel non, inde non aliter nisi sub conditione supplere poterit: *Dass weil bereits 30. Jahr a tempore ab legatione verfloss n, Klags nummero nicht zu hören, es wäre dann, dass er erweisen könnte, dass er binnen solcher Zeit die Schuld gemahnet*

Bellum) Tunc enim dormit præscriptio. Et sic in Germania contra obligationes tempore belli contractas præscriptio non currit, nisi ab Anno 1648.

TIT. IV.

De

Doli mali & metus exceptione.

Contra naturalem aequitatem) Quamvis enim ex sola æquitate non nascatur actio, nisi in certis quibusdam casibus, de quibus videbis. Tr. d. A. F. I. Scil. 1. membr. 2. jura tamen facilius dant exceptionem quam actionem. Exemplum in pacto, ex quo de jure civili non datur actio, bene tamen exceptio, hæc enim tendit ad rem retinendam; retentio autem favorabilior est quam actio.

Exempla sunt in L. 3.) Si ex chirographo quis agat, antequam numerata sit pecunia, tunc obstat exceptio doli. Idem obtinet, si quis ante diem potest. L. 1. §. 4. d. 1. vel si quis metum inferendo extorsit obligationem.

Ex

Ex aequitate) Omnis enim actio, quae exceptione elidi poterit, dolose iniuncta videtur. Et hic dolus dicitur in re ipsa, non in proposito.

Nullum) Una quidem contingit in dolo causam dante contractibus bonae fidei, vid. l. *Eleganter* 7. ff. de dol. mal. ubi non opus exceptione doli, sed opponi potest actori exceptio non competens actionis, nam ex contractu nullo non potest nasci actio. Sed si dolus incidens sit, contractus sustinetur, iniquitas autem petitionis per exceptionem doli removetur.

Quorum interest) Ad quos pertingit latio ex dolo, illis quoque prodest exceptio doli.

Admissa) Exceptio enim haec respectu actoris est personalis; respectu vero rei est realis, quia non tantum deceptis, sed etiam fideiussoribus illorum datur.

Accessione uti) Et sic quoque prescriptione ex ejus persona.

Replicatio) Ratio in alleg. l. 4. ne communis malicia petitori sit premium, reo vero poenae, cum tamen melior ratio rei esse debeat; cum in pari turpitudine melior sit ratio possidentis. l. 3. ff. de Cond. ob turp. causam. Contra alias exceptiones tamen de dolo recte replicari poterit. d. l. 4. §. 14.

In rem scripta) Et in hoc differt ab exceptione doli, quae non nisi contra deceptorem datur; Exceptio metus vero contra quemcumque, qui modo hoc petat, quod a me per metum extortum.

Ab alio) Regulariter ergo dicendum, ob obstantem l. 4. quod contra partem locum non habeat exceptio metus, si sc. ipse metum intulerit, locus si tertius.

Replicatio metus) e. gr. si mihi inulsi vim, ut reddere mihi tuum instrumentum, in quo tu debitum confessus es; postea forte assumpto malice tibi vicissim vim infero, ut illud instrumentum mihi reddas, quod & facis. Hic neuter nostrum in damno versatur, quia nemini adest, quod suum est.

TIT. V.

Quarum rerum actio non datur.

Ad Rubric., In hoc Tit. fundata est exceptio non competens actionis, vel potius actionis prohibitae.

Extra judicium) Nam si in iudicio deferatur, tunc actio jam mota est, & sic opus est sententia post juramentum iudiciale.

Desertur) Et suscipitur, adeoque quadam conventionione placuit litigantibus remitti actionem. Idem obtinet, si juramentum ab adore remissum fuerit, quia habetur, ac si praestitum esset. l. 9. §. 1. ff. de Jur. jurand.

Libertatis) v. gr. si quis servum hac conditione manumiserit, ut, si singulis

lis diebus tot operas non præstiterit, mox redigatur in servitatem; hinc oneratur libertas, quia in continuo metu vivit.

Aleatorum) In Saxonia heres ludo perditæ non solvit. Imo ipse collusor delusu conventus nec respondere, nec iudex super eo cognoscere cogitur. Carpz. Pr. Crim. p. 7. q. 134. num. p. 23. 24. 25. & 26.

Et evictum) Habetque locum, si quis in alca rem vendiderit & tradiderit, postea si res ab emtore evincatur, & hic agat de evictione, ipsi obstat exceptio hæc; nam sibi imputare debet, quod talem rem emerit.

TIT. VI. VIII. C. 37.

De

Litigiosis.

Litæ sit realis) Verius videtur per alleg. Non in actione reali vitium litigiosi contrahi sola citatione, quia citatio hodie inducit litis pendentiam, & insuper res ipsa non affecta est iure illo reali, ex quo agitur, ergo citatio sit litigiosa.

alia actiones) v. gr. hypothecaria, nam ibi rem ipsam non prætendo, sed tantum possessionem, donec mihi satisfiat, & hinc jus illud quidem litigiosissimum sit, non vero ipsa res.

In rem scriptæ) Etiam genere omnes alie, quibus non de proprietate agitur. Franzk. L. 1. Refut. II. n. 29.

Obst. 2.) Textus hi generaliter quidem de actione instituta loquuntur, sed restringendi sunt ad actiones illas, quibus rem ut nostram petimus.

Litigantes) Quia inter hos quasi contractus per litis contestationem initus, Tertium possessorum) h. e. Si duo litigent de re penes tertium constituta, hoc tertio huic non præjudicat, cum res inter alios acta aliis præjudicium non inferat. Hinc si ille tertius interim rem alienet, nobis poterit dici, rem litigiosam alienatam esse.

Alienari) Immo nec per executionem distrahi. Carpz. P. 1. c. 32. def. 22. Quod si contra prohibitionem cessio facta, lis cum eo, qui cedere nulliter voluit pertractanda.

In dorem) Quia causa hujus alienationis est iusta affectio, sc. nuptiarum, & videtur alienatio necessaria. Non vero in præjudicium alterius facta.

Ipsa jure nulla) Etiam si uterque litigantium consentiat; & pecunia in casum victorie deponatur.

Licet ignoraveris) Imputet enim sibi, quod non diligentius inquisiveris;

Insuper regressus contra venditorem ipsi salvus manet ad præstandam evictio-
nem.

An inoffensio) Hoc ita, si titulo oneroso res fuerit alienata, quodsi titulo lu-
crativo id factum, veram æstimationem pretii poenæ loco inferre debebit, *L. f. f. C. b. l.*

Triennii) Tanto tempore perit instantis in causis civilibus, perempta vero in-
stantis effectus litis simul tollitur, quantum ad illam instantiam sed nova actiones
opus est.

Non observatur) Quia instantis litis triennio hodie non amplius finitur.
Quamvis alleg. *L. properandum. 13.* proprie. tactum de *instantia*, non de ipsa li-
te vel causa perimenda agat, ut hinc post triennium de novo quis agere possit;
alias enim falsum foret, quod litis contestatio perpetuet actionem per 40 annos,
L. f. C. de prescript. 30. d. d. d. d.

TIT. VII. IV. C. IO.

De

Obligationibus & actionibus.

Juris vinculum) Ergo si negotium a lege reprobatum, nulla inde nascitur obli-
gatio. Sive: Cuicumque pacto jus relinquit, etiam si jurejuramento confirmæ-
tum, illud non producit joris vinculum, arg. *L. Non dubium. 3. C. d. LL.*

Transferant) Nisi accesserit traditio. *L. traditioibus 20. C. de pact.*

Aliquid præstandum) Nam promissa sunt servanda ex æquitate *L. i. ff. d. pact.*
unde & solo æquitatis vinculo hæc obligatio sustineri dicitur in *L. 59. §. 4. ff. de
solat.*

Exempla) Talis est obligatio ad remunerandum, si sc. nullum pactum inter-
cesserit de remunerando, quod casu potiori alterius relinquatur, an remunerare
velit vel non. Hopp. *ad pr. 3. de Obligat. p. 69.* cum propositum in mente re-
tentum efficacem obligationem producere nequeat. *L. 7. C. d. Conditi. ob caus.*
Aliud si pactum accedat de remunerando. Pertinet huc elegans ratio ex cit. *L.
34. §. 1. ff. de furs.* Species lucri est ex alieno largiri & beneficii debitorem sibi
acquirere, ubi debitor in sensu naturali accipitur.

Effectum habet nullum) Adeoque in nudis terminis honestatis & æquitatis
consistit.

Ex naturali) Præcedens aliquo conventiono, sive alio facto obligatorio.

Retentionem) Si sc. quis sponte solvat, quod naturaliter debebat, repetere
iniquum indebitum non potest. *L. 13. ff. d. Conditi. indebit.*

Actio

Accessorius) Obligatio naturalis per se jure civili inofficax, potest convalidari per aliam obligationem accedentem, & sic ob hanc novam accessionem producit actionem, quorsum & pertinet. ne pasta vestita.

Quandocumque) Si sc. vel illud accessorium jure civili approbatum, vel quis sit factus locupletior. Eatenus enim & pupillus sine tutoris auctoritate contrahens obligatur, ne lucrum capiat cum damno alterius.

Dolo) Modo dulus non dederit causam; Sic enim in negotiis bonae fidei contractus foret ipso jure nullus. *L. 7. ff. de dolo male.* & hinc penitus actio deficeret.

Responsio) E. gr. si fidejussor accesserit ad naturalem obligationem, & postea deinceps liberetur principalis debitor, fidejussor civiliter obligatus manet.

Fidejussor) Hic tamen magis animo *donandi* intervenisse videtur.

Potest repeti) Poterit enim perpetua exceptione excludi, repetenda hic regula: Quoties in accipiente nulla naturalis obligatio adest, toties locus est conditioni indebiti. vid. *L. 40. pr. ff. de Conditi. indebit.*

Ex rejudicata) Alter enim non appellando a sententia, illam approbasse, censetur; quod vero semel approbavit, simpliciter improbare nequit.

In jure facta) h. e. ante litteram contestatam. In casibus enim citatis equitas subesse fingitur, cum iudex non male judicasse, actor non male jorasse, & in jure consistent non ex errore confessos videntur.

Ex simpliciter) Sic ergo verum est, non omnem obligationem civilem esse ex contractu vel delicto, sed dantur etiam aliquae, quae ex *equitate* naturali citra promissionem resultant, & lege civili comprobantur, quibus casibus plerumque datur imploratio officii judicis. vid. *Tr. d. A. F. l. Sect. 1. membr. 2. §. 5.*

Ad alimenta) Subest tamen hoc casu non quidem factum conventionis, bene tamen factum *naturale*, generationis sc. quod patrem obstringit, ut illi, cui generando vitam quæsit, de viam subsidii prospiciat. add. dist. *Tr. c. l. h. j. §. 999.*

Pollentatio) Haec est promissio Reip. vel Ecclesiae facta, & obligat citra exceptionem.

Interesse) Quia ad factum nemo compelli potest, cum faciendi necessitas speciem quandam servitutis contineat: Cum vero praestatio & probatio interesse sit difficilis, consultum est, ut poena in casum facti non secuti adjiciatur. §. *ab. j. d. F. O.*

Personalem) Quia in hac tantum proprie petitur, quod debetur; in re vero peto, quod meum est.

Tertia significatio) Ita ut vocabulum *delicti* capiat in sensu latiori, ut

vel res nobis debeat, vel *rei substantia*: Alias enim non posset applicari actionibus realibus.

Diff. 2.) Tractatur hic de certis actionum formulis jure Romano inventis. Ex hinc agitur in d. L. de novo modo intentandi actiones.

Unde dicuntur) Quæ prætor supplendi juris civilis causa dedit, siue quæ non directæ ex verbis, sed ex benigna interpretatione legis nascuntur.

Vid. emend. 47.) In h. L. 47. perpetua illa regula habetur, quod actio utilis & directæ in officio conveniant.

Exempla sunt) In L. 21. est casus, si res aliena alteri b. f. juncta hæc vindicari nequit, datur tamen actio in factum. In L. 31. est casus, si defunctus dolo deserti possidere, heredes in factum tenentur, quatenus locupletiores facti.

Vid. L. 16.) Aliæ autem actiones præjudiciales hæc non spectant, sic actio præjudicialis, quæ de possessione & alia specie juris in re competit, non ex jure personarum, sed ex jure rerum nascitur.

Declarationem petimus) h. e. non petimus ipsum jus, quippe quod antea petens nos esse debuit, sed petimus tantum juris hujus declarationem istum ad verfarum, qui nobis hucusque illud concedere noluit.

Actio in rem) Ratione originis enim personales sunt, cum ex certo facto vel delicto oriuntur, extenduntur tamen contra tertium possessorem, siue formula in rem concipitur a prætore, & sic dicuntur in rem scriptæ. vid. Struv. *Jurispund.* L. 3. tit. 11. §. 33.

Quod metus causa) Noxalis, siue servus siue pecus damnum dederit.

A lege) Sed tamen hic quoque lex supponit aliquid factum, ob quod actio, nam det, & sic refertur omnes in factum.

Per consequentiam) Quatenus sc. in conservandam rem illam aliquid impensum: nam omnis actio contraria datur ad indemnitatem.

Satis elegit) Imo & hic attendi solet, quis possideat, si enim unus eorum possessorum probare possit, hic reus & alter actor erit.

Proprietate hereditaria) Nomina enim sunt ipso jure divisa, h. e. quisque heredum in ratam debiti succedit.

De debito) Quatenus sc. quis non persequitur potnam delicti, sed interesse patrimonii, siue ut illud restituantur, quod defuncto ex patrimonio abest.

Personale) v. gr. Ad petendum usumfructum; Quando enim ipsum jus, quod petitur, morte expirat, actio quoque intentu hujus ad heredem transire nequit, fructus tamen, quorum dies cesserat vivo defuncto, omnino ab heredibus peti possunt, si forsitan a proprietario occupati.

Vindictam) Quoties per delictum non diminutum est patrimonium, toties heredi non competit actio, quia ipsius non interest.

Lis contestata) Quia hæc inducit quasi contractum, ex quo tenetur etiam heres. conf. Brunn. d. *Concurs. Causar. & Transmiss. Actum*, Sed. 3. c. 3. §. 17.

Dolus defuncti) Modo sic agatur non ad poenam doli, sed ad præstandum id, quod ex contractu principaliter debetur, e. gr. si pater depositam pecuniam dolose consumserit, ipse quidem de furto vel ad duplum tenetur, sed heres tantum ex contractu ad simplicem condemnatur.

Tanquam interesse) Et quidem vi conventionis ob pactum non servatum.

Principaliter) Tunc enim actio non amplius est ex contractu, sed ex delicto, ubi cessat obligatio heredis, nisi lis contestata.

Tributoria) Hæc enim ex solo dolo patris nascitur, quem commisit in iniqua distributione peculii, ex quo dolo, cum nihil ad heredem pervenerit, nec ipse tenebitur.

Lis contestata) Si sc. ad poenam civilem agatur, non ad criminalem, ubi requiritur insuper condemnatio. L. 20. ff. de *Acquis.*

Imposita) Sicuti enim, si post sententiam decedat delinquens, ad poenam tenetur heres ex iudicato, ita etsi poena ipso iure differtur, quia sic in effectu habetur pro condemnato.

Quæ possessoris) Actio enim, quæ defuncti personam non afficit, nec heredem stringit, utpote qui defuncti personam tantum representat.

Actio in factum) Hoc ita per L. 51. ff. d. R. V.

Mixta) Quatenus sc. his poena inest; quatenus vero actione mixta rem persequimur, eatenus pariter transire nequit, quia hæc rei persecutoria pro fundamento habet delictum; delictum vero non stringit heredem.

Condictio furtiva) Aliud in actione furti, quia hæc tendit ad poenam, illa ad rei restitutionem.

Delictum) Vel potius propter perpetuam *moram*, quam fur facere intelligitur. L. 1. §. 1. ff. de *Condict. furti*. ob *moram* vero perpetuatur obligatio. L. 91. §. 3. ff. de *P. O.* Novit enim cui rem abstulerit, & cui expropter ad restitutionem obligatus. Possunt tamen foris heredes repudiando hereditatem se ab hac restitutione liberare.

In petitoria) Hæc distinctio tantum pertinet ad actiones reales, non personales sive ex contractu. Ergo actio commodati, depositi, emti, neque possessoria est, neque petitoria, licet sit rei persecutoria.

De proprietas) Ita scil. ut fundamentum actionis in proprietate constituatur. E contrario in possessorio causa petendi ex possessione desumitur.

Simili jure) Sc. *reali*, nam actiones personales neque petitorie sunt neque possessorie.

Mixta penaliter) Agitur enim ad duplum rei depositæ consequendum, quo hoc ipso puniatur, qui depositum miserabile inficiatus fuit.

Rerum amotarum) h. e. Furti inter conjuges.

Ad coercendum) Ita ut hæc coercitio auctoritate legum competat, quo ipso excluditur poena conventionalis.

Mixta sunt) Omnis actio in duplum & quadruplum est mixta, excepta actioe furti, & quæ actione furti similis est.

Sua nature) h. e. mox ab initio.

Triplum) Hujus actionis unicum tantum superest exemplum in cit. §. 24. si sc. major summa in libello expressa, ut plus sportularum nomine præstetur, quæ hodie cessat.

Quadruplum) Ultra quadruplum in jure nostro nulla actio est prædita, ut modus aliquis sit poenarum & infinitas evitorum. Diuon. ad L. 12. ff. *damni inf. al.* n. ult.

Et interdum) Si misericordia motus de lit. calumniatori pecuniam, ut abstineat a calumnia lit. & hæc potest condictione ab turpem causam petiit datum, adhuc actio de calumniatoribus in quadruplum superest illi, cujus causa pecunia data erat. L. 7. pr. §. 1. ff. de Calumn.

Contumaciam) Si sc. jussos rem non restituat.

Bona fides) Non quoad *contrahentes*, illi enim ubique bona fide agere debent, sed ratione *judicis*, cujus fidei, quid ad judicandum sit, committitur, etiam ultra terminos conventionis.

Obligationibus mutuis) Hæc optima regula est ad cognoscendas actiones bonæ fidei, quando enim mutue præstationes interveniunt, vix omnia a partibus prævideri & sic pacto præcaveri potuerunt, ideoque relinquendum aliquid arbitrio judicis. add. Hopp. ad §. 28. J. A. AB. p. 917. seq. Econtrario, ubi de unius persona tantum obliganda agitur, facile exprimi potuit, quid præstandum sit.

Æstimatoria) Hæc actio commode ad *bilaterales* referri potest, quia vicini tatem cum emtione habet.

Repetendam) Hoc singulare est ex beneficio legis; Ipsa enim actio ex fligulatu alias manet stricti juris. Hopp. ad §. 29. J. *actum*.

Quædam) Sic sub actione negotiorum gestorum continetur *funeraria*, sub locatione emphyteuticaria. Idemque actio quod jussu, institoria, exercitoria, de peculio, ad b. l. actiones pertinent, si negotium principale sit contractus bilateralis.

Adstricta est) Ut non plus quam conventum adjudicare possit; Exemplum est in usuris non promissis.

Arbitraria) Actiones hae sui natura sunt stricti juris, sed ex justa causa conceditur judici facultas etiam ultra conventa arbitrium suum interponendi.

Cum alienantur h. f.) Origine quidem sunt stricti juris, attamen talis est earum natura, ut propter extrinsecum accidens, contumaciam sc. aut conventiones, iudex ex arbitrio in aliud condemnet reum.

Ex delicto) v. g. Actio quo *metus* causa, & de *dolo*.

Reales) In specie ad exhibendum. Alias autem actiones reales sui natura non bonae fidei sunt, nec stricti iuris.

In § 36.) Ut actio de peculio, item illae actiones, quibus propter beneficium competentiae solidum non consequimur.

LIB. XLV. TIT. I VIII. C. 38.

De

Verborum obligationibus.

C*ontractus*) Quantum ad modum *contrahendi*, omnis contractus est bilateralis, & hoc pertinet alleg. *L. 19.* sed quantum ad effectum *obligandi*, alius contractus est bilateralis, alius unilateralis.

Cautio) Generale hoc in omnibus cautionibus est, quod nonnisi mediante stipulatione contrahantur, unde etiam ex omni cautione nascitur actio ex stipulatu.

Mandato praeoris) Hodie praetor a iudice non distinguitur, & sic in effectibus inter has stipulationes nihil interest.

Purae & non purae) h. e. in simplices & conditionatas.

Jus Civile) Quatenus stipulationi inest *conventio*, eatenus sine dubio vis obligandi est ex jure *Gentium*; Quatenus vero praecise per verba obligatio inducitur, eatenus est iuris *Civilis*.

Necessitatem) Cum ex nudo pacto concedere nollent Romani actionem, solemnem aliquis paciscendi modus per stipulationem fuit introducendus, quo inde de enixa voluntate promittentis constaret. Deinde etiam quia pacta contractibus stricti juris adjecta, non producebant actionem, stipulatione opus erat. Sic e. g. usurae in mutuo non praestabantur, licet pacto promissae, sed opus erat stipulatione. *L. 1. C. d. Usur.*

Inominati) In his enim alioqui locus erat *penitentiae*; Quodsi ergo stipulatio accessisset, penitentia excluderetur.

Per interpretem) *Præfente* tamen parte; Nam per nuncium fieri non potest stipulatio.

Congrua) Congruentia autem interrogationis & responsionis non tam ex verbis, quam re & sententia verborum, æstimanda est.

Nec materie) Aliud in venditione, ubi pretium pro qualitate materie præstatur.

Datus abfit) e. gr. Si causa præcedens adfit, ob quam ipsi ad dandum obligatus sit, & ipsi stipulandi licentiam concedat.

Illico placuerit) Hoc etiam pertinet ad priorem casum, si quis de alia re respondeat.

Impersonali) Subsistit hæc, quia ex præcedenti interrogatione responsio interpretationem recipit live supplementum.

Non debetur) Bene tamen *conjurat*.

Medicum) Ubi nondum discessum ad alia negotia: Si tamen majus intervallum accedat, reiterari poterat stipulatio, e. gr. Tunc quos ante triduum stipulaberis 100. prostitisti? promitto.

Præsumitur) Fortior enim via in dubio semper præsumenda.

Obst. 1.) Textus hic magis confirmat priorem sententiam, quam tollit: Dicitur enim ibi, quod si in instrumento mentio fiat stipulationis, præsumendum sit, illam solemniter intervenisse, quæ præsumptio adhuc magis confirmatur. in L. 14. C. b. 1.

Impediuntur) *Qui pacisci non potest, neque stipulari valet.*

Articulata vox) Verba itaque cum ad substantiam hujus contractus pertinent, muti de jure civili repelluntur, secus ac hodie, ubi mutus vel solo *mutus* stipulanti promittens obligatur. Ex hoc apparet, non admitti posse illam sententiam, quasi jus civ. pactis agendi efficaciam negans, de solis pactis vagis & indeterminatis loqueretur: Nam pactum cum mutuo vel absente literis conceptum satis determinatum est, & tamen inde non nascitur actio. vid. Tr. d. L. S. d. 4. c. 3. n. 17. segg.

Quoad castrensis) Idem in quasi-castrensis, utrobique enim filiusfamilias habetur pro patrefam.

Alius pro alio) Hoc hodie paulo aliter sese habet, postquam generali fere praxi receptum, alteri per alterum acquiri obligationem. Mev. p. 4. dec. 112. n. 5. conf. Pagenstech. h. l. manip. 1. Sicilim. pp. p. 64.

Altem naturalem) Fit hoc in omnibus contractibus *realibus*. Unde fere generaliter concludunt, quod quando magis ex re quam ex *consensu* oritur obligatio.

etio alteri, cujus res est, & cujus ne mine contrahitur, acquiri obligatio possit, ut in mutuo, deposito, &c. vid. *L. Publica Merito ad ff. Depositi.*

Daret mutuum) Hoc etiam obtinet in aliis contractibus realibus, quia hic magis ad rem, quam ad personam respicitur.

Atque Et Titus) Copulativa ergo hic dividit obligationem pro numero personarum; disjunctiva conjungit & singulos in solidum obligat.

Potero potest) Tertius enim adjectus tantum est in favorem debitoris, ut huic liberum esset, cui solvere vellet; Non vero ut tertius jus agendi haberet.

Accipere fidejussorem) Rata in *d. L. 23.* quia solutionis tantum causa adjectus, ex quo sequitur: E. non obligationis causa; cessante autem obligatione, cessat fidejussio.

Vel pupillus) Imputet alteri sibi, quod talem personam destituerit ad recipiendam solutionem.

Prohibente) Non enim simplex aliquod mandatum hic adest, quod alias re integra revocari potest, sed ex stipulatione hoc debitori jus questum, cui solvere vellet, quod ipsi invito non est auferendum.

Mutuum) Omnis enim contractus intelligitur *potius sit pautibus. d. L. 31. ff. de solut.*

Non potest) Cum nulla obligatio ipsi questita; Quod si tamen adjectus solvendo sit, & satisfacere aliter possit creditori, non video rationem, quare acceptum ferre non possit; facit enim hoc suo periculo. Idem obtinet, si creditor adjecto antea fuerit obligatus & solutionis vel satisfactionis causa ipsum adjece- rit, e. gr. hos 100 tal. solvas Mevio, cui ego tantum debeo, tunc acceptum ferre potest adjectus, sed amittit creditum.

Restituat) Nisi donandi animo alterum adjece- rit, *L. 131. §. 1. h. t.* Sic enim adjectus pecuniam retineret; Immo & hoc casu acceptilando compenlandoque debitum tollere possit.

Inter Romanos) Hæc verba peregrinis non applicanda, utpote qui jus con- trahendi habent *post aut. omnes peregrini C. Common. success.* sed illis, qui propter delictum jure civitatis privati sunt, e. gr. banniti, fustigati.

Quævis) Scil. quæ sunt in commercio.

Existat) Vel existere possit.

Perirent) Modo res non æque penes stipulantem peritura fuisset, & stipulans non mox voluisset & potuisset vendere. Sic non in salvo habuisset pretium.

Stipulatur eam dominum) Nisi quatenus alter in ea jus habeat, aut sub condi- tione facta stipulatio, si res nostra esse desierit.

Nihil agit) Hoc ita ob solennitatem stipulationis; ubi alternative interrogatur, alternative respondere debet. Si ergo hodie talis promissio fieret, non video, quare non per modum *passi* sustineri deberet.

Curatio) Quidsi vero omnem operam impenderit, ut alter solvat, solutionem tamen obtinere nequeat? Communior est sententia, ipsum satisfecisse suæ promissioni, si nihil omiserit, quod ad illum compellendum facere poteras; Nisi simul *suo periculo* promiserit. *Mev. P. 6. Dec. 406.*

Falsum alterius) Quia ex alterius contractu nemo obligatur. *L. 3. C. de uxore p. marito.*

Id. tamen) In his textibus factum promittentis proprium concurrat, siue potius receptio facti alieni. v. gr. ego constituo me pro ipso fideiussorem.

100. aureos dabo) Alias qui sine hac obligatione ad poenam se effecturum promisit, ut alias daret, ad interesse tantum tenetur. arg. *L. 3. p. d. V. O.*

TIT. II. VIII. C. 40.

De

Duobus reis constituendis.

In solidum) Generaliter verum est, quodsi plures contrahant, unusquisque tantum pro parte acquirat obligationem active & passive; Opus ergo est, ut exprimatur, ut in solidum velle obligari, quo ipso fiunt correi.

Caputativa dividit) E. gr. Ego & Mevius & Javolenus solvamus tibi 100. thal. hic ego tantum ad tertiam partem teneor.

Obst. N. 99) Hæc Nov. de modo constituendi correis plane non disponit, sed tantum de modo exigendi, quod sc. gaudeant beneficio divisionis. vid. *C. C. Sess. 2. c. 1. §. 12.*

Sunt und sonders) h. e. Alle vor einen, und einer vor alle; vel ita: Wir versprechen mit ungetheilter Hand.

Obst. 5.) Hæc L. non vult, quod in mutuo non possint constitui correi, sed quod non præsumatur, si ita non convenerit.

Panales) Poena enim multiplicatur pro numero personarum delinquentium; sed restitutio damni semel tantum debetur, quia semel tantum mea interest.

Quasi delictum) Si plures sc. effuderint, aut plures sint inhabitatores.

Exigere) Quia est una obligatio.

Nihil agit) Quamvis enim debitor, qui pluribus rem in solidum commisit, ab initio electionem habeat, cui solvere velit, postquam tamen unus creditorum præ reliquis vigilavit, & actionem mox contra debitorem, hujus causæ potior est.

Passo

Pactis) Quia sic non *ipso jure* tollitur debitum, sed ope *exceptionis*; exceptio pacti vero non potest opponi, nisi pacifcenti.

Etiam prodest) Quia una obligatio. Ex sic sufficit debitorem ab uno interpellatum esse.

Socii) Hoc casu enim actio pro socio ad communicandum obligatur alteri. Socii vero hic dicuntur, qui communi periculo & commodo obligationem contrahunt.

Onera) Cum enim ad utrumque onus pertineat, de commodum quoque participare debent, ne unus lucrum capiat cum alterius damno.

Beneficium) Quia equalis utriusque obligatio, nisi tamen unus ex correis solus pecuniam acceperit, tunc iustior est, ut, cum omne commodum ad ipsum pervenerit, ipse prius excutatur. conf. Disp. de Beneficio Excessivum. c. 2. §. 13.

Obst. f. c.) In correali obligatione omnium eadem promissio adest, & sic nemo ex his principaliter obligatus dici potest. Atqui in b. l. fin. casus est, ubi non ex mutua promissione, sed ex unius facto principali reliqui tutores conveniuntur; Ergo necessum, ut ille prius excutatur.

Pro sua parte) Ergo multum interesset, si Germanice diceret: Er wolle auf Rechnung bezahlen, oder zu seinem obbligen Antheil; priori casu enim manet obligatus ad residuum.

Obst. id.) In b. l. id. agitur de casu, ubi lis contra unum mota, quod post litem contestatam non liceat mutare petitionem; Aliud vero, si *extrajudicialiter* ab uno quid petierit.

Derisoria) Quamvis enim Nov. 99. de illis correis loquatur, qui sunt mutui *fidejussores*, eadem tamen ratio etiam est in aliis. conf. Pagenst. b. l. man. p. 2. §. ultimum. 222. p. 261. segg.

Etiam iudici) Modo simul concurrat diversitas locorum aut provinciarum.

Probat) Quia in eo replicationem suam fundat. Nec contrarium habetur in alleg. L. 10. quia ibi non exprimitur, cui probatio incumbat.

Mercatoribus) Hæc limitatio magis ex *praxi*, quam *jure* dependet, nullibi enim mercatoribus hoc casu speciale jus concessum.

Sub conditione) Postquam enim conditio existit, purificata est correalis obligatio, & ex hoc tempore incipit beneficium divisionis.

Reali) h. e. Quod non ad personam pacifcentis restrictum.

Personale) v. gr. Atte non petam. Sic enim a reliquis jus petendi mihi salvum manet.

Utrius compensationis) Quia ille, qui convenitur, est, ac si solus deberet.

Sociis) Hic enim actio pro socio obligatur, ut commodum ex compensatione quaesitum communicet.

Causam persone) Hoc modo enim non tollitur obligatio, sed executio tantum contra hanc personam differtur, quorsum & exceptio cessionis bonorum pertinet.

Exequi) Quia alter forte exceptionibus instructus esse potest, quas vel ignoravit, vel opponere non potuit prior, qui in lre fuit.

Propter L. 43) Quia sententia inter alios lata aliis non præjudicat.

Respectu creditoris onerosa) e. gr. si creditor pluribus domum vendiderit, & hinc solidum se pro pretio obligaverit, tunc, si unus pretium integrum solvat, a reliquis repetit.

Negotiorum gestorum) Dum enim alterum sua solutione liberavit a nexu obligationis, recipit ejus negotium simul gessit.

Obp. 18.) *Hec L. 18.* de tali facto intelligenda, quod ipsam obligationem concernit, v. gr. novatio, acceptilatio. Aliud in facto extraneo, quorsum pertinet mora.

Propterea) Prior vero diversitas, quæ in conditione & die consistebat, tollitur tandem, si dies vel conditio exstiterit; sed ubi culpa diversa promissa est, semper manet diversa obligatio.

LIB. XLVI. TIT. I. VIII. C. 41.

De

Fidejussoribus & mandatoribus.

*S**ecuritatem*) Quia sic recipit duos debitores, quorum uno deficiente, alter in nexu remanet.

Hypothetica necessitate) e. gr. qui usufructu uti vult, cavere debet s. l. 17. idem in tutore, actore &c.

Pro debito accessorio) Non confundendus cum hoc fidejussor *indemnitaris*; Nam is, qui dicitur der *Rückbürge*, proprie datur a debitore ipsi fidejussori, quo, si fidejussor solvere compellatur, contra hunc regressum habere possit. Fidejussor vero indemnitaris, der *Schablos-Bürge*, datur ex titori in casum, si nec a debitore, nec a fidejussore principali aliquid consequi possit, ut ita penitus indemnitas maneat.

Probetur) Sufficit, modo instrumento dicatur, ipsum fidejussisse; Tunc enim præsumitur, quod solenniter h. e. prævia stipulatione fidejussisset.

Impugnatur instrumentum) Hoc contingit removendo locum & tempus, scilicet illo tempore, ubi datum est instrumentum, in illo loco non fuisse, d. l. 14. d. *contrab. stipul.*

Tentantur

Teneatur) Si scil. nolit *exheredari*,

Scriptum) Sola ergo *subscriptio* alias non inducit fidejussionem, si sc. subscribentis in instrumento nulla facta sit mentio, quamvis evitandæ litis gratia addi soleat, als Zeuge. vid. C. C. *Stell.* 1. c. 6. § 13.

Adjectum) Cum enim huic obligatio non sit quæsitæ, nec securitas ipsi promitti potest. Quousi vero p. stipulationem quis ipsi securitatem accipere, etndæ pecuniæ promitteret, nova obligatio foret.

Dotum) Inter nobiles quidem exigi h. let, ut agnati, imo & ipse Dominus Feudi, ubi securitatem dotis consentiant in pacta cotaba; Verum hoc ipso fidejussores non fiunt, sed saltem consentiunt in ipsam hypothecam feudalem. Sæ tamen feudi successio ad agnatos devolvatur, & ex alio dno dos restitui non possit, tandem ex feudo ipso agnati dotem solvere tenentur, & hoc eff. Etu dici possunt fidejussores. vid. C. C. *Stell.* 1. c. 6. §. 14. Repudiato autem feudo ex suis bonis nihil præstare tenentur.

Reptenda) Aliud ergo in dote *petenda*, sive solvenda a focero, ubi omnino fidejussor admittitur.

Diff. Cx.) Carpzov. hoc vult, quod fidejussorem *sponte* oblatum accipere possit uxor. Verum prohibitio generalis est.

Militer) Hinc non inutile est, ut illi, qui militem fidejussorem recipiunt, obligationi inferant, daß er sich in specie des Beneficii L. 31. c. *Locum* begehret § 21. h. n. m. o. l. e.

Clerici) Ne per hanc occasionem sanctis domibus damnum fiat, & sacra ministeria impediuntur. Nov. 123. c. 6.

Non observatur) Debebat tamen observari, quo & nostri Clerici ab ejusmodi occupationibus secularibus avocentur.

Pecuniarum) h. e. In quantum ipsis a dominis concessa facultas contrahendæ.

Obst. §. 3.) Dicitur hic, quod pro futura obligatione dari possit fidejussor: Sed respondetur ad hoc ab Auctore.

Inefficax) Nisi talis obligatio civilis sit, quæ *presumptam* pro se h. bet æquitate, v. gr. actio ex re judicata. Bachov. ed. Treutl. Vol. 2. *Disp.* 22. rb. 3. *Lat. C.*

Donandi animo) Hoc præsumitur, si sciat, hunc esse filiumfamilias, & hinc ex mutuo obligari non posse.

Nasstru) h. e. *Saxonice*.

Incertitudine) Hæc incertitudo intelligenda vel ratione *corporis delicti*, si scil. nondum perfecte constet, an revera delictum commissum; Vel ratione *penæ*, si scil. illa forte in pecuniariam converti possit. Quoties enim poena in fidejussore executioni mandari potest, toties admittitur fidejussor.

In totum est nulla) Receptor sententia est, quoad summam concurrentem subsistere fidejussionem, quod enim juris in stipulatione, idem etiam in fidejussione; quia etiam fidejussio per stipulationem contrahitur. Atqui in stipulatione res clara, per L. i. §. 4. ff. d. V. O. add. C. C. *SeB.* 2. c. d. §. 18.

Indistincta) Quia non amplius stipulatione sed pacto constituuntur fidejussores, in pacto autem non exigitur adeo apta responsio, modo de mente constet.

Juremctio) Item adjecta hypotheca, vel sub pacto excussorio, sic enim non in plus obligatur, sed *validius* tantum. C. C. d. §. 18.

Et heredes) Contrarium statutum obtinet Erfurti, ubi heredes ex fidejussione patris non tenentur.

Se tantum teneri velle) Hæc particula taxativa intelligenda est quoad personas extraneas, non etiam quoad personas heredum, C. P. 2. C. 20. d. 2.

Ad usuras) Ratio juris cavetis revera hæc est, quia fidejussio fit per stipulationem, hæc vero est contractus si acti juris, ubi si non debetur, nisi promissio. Sed hoc hodie iterum, quia per *Res. Imp. d. A. idem*, nonne ex omni contractu, si mora commissa, debentur.

Obiit) Dicitur hic, quod nova rei noceat fidejussori; quod intelligendum quoad obligationis *perpetuitatem*, non quoad ejus *augmentum*.

Ordine) Dicitur etiam beneficium *nonne constitutionum*, quia per Nov. IV. demum introductum.

De jur. veteri) Hic electionem habebat creditor, an principalem an vero fidejussorum convenire vellet.

Specie aliud) h. e. non descendit ex rescripto D. Hadriani, sed ex speciali juris provisione. In *effectu* tamen coincidit cum priori. Unde occasione fidejussorum generalis illa regula recepta: *Quoties plures pro uno debito equaliter obligantur, toties locus est exceptioni divisionis*. Hopp. ad §. 4. J. h. i. p. 697.

Ejusdem generis) Ergo contra fidejussorem *indemnizatum* locum non habet hoc beneficium, quia ille non equaliter, sed in subditiu tantum obligatus. Hinc necessum est, ut reliqui fidejussores omnes antea fuerint excussi.

Non dividitur obligatio) Si ipsa obligatio divisa esset, nunquam solidum ab uno exigere liceret; Hoc vero licet, si reliqui sint non solvendo.

Peremptoria) Alii enim *delatoriam* dicunt, quia hac exceptione non in totum liberatur fidejussor, sed suspenditur ejus ulterior conventio in casum, si a reliquis confidejussoribus nihil consecutus; Quod si vero reliqui fidejussores solverint, tunc demum peremptoria fit exceptio, & sic obligatio solutione tollitur, non ipsa excussione, & inde, cum de utraque participet, *anomala* a quibusdam vocatur, quod idem quoque in beneficio excussionis locum invenit, nam & per hanc

ex-

exceptionem suspenditur tantum actio contra fidejussorem, donec principalis satisfecerit.

Defectus) Hoc ita, si moram in conveniendis reliquis fecerit creditor, & interim fidejussores non solvendo sint facti, ubi creditor sibi imputet, quod contra reliquos non mox actionem instituerit.

Tutorem fidejussoribus) Hi quidem etiam beneficium divisionis habent, verum non pro numero fidejussorum, sed pro numero tutorum, ne in plures adversarios distringatur pupillus. vid. L. 6. §. 7. ff. d. fidejuss. & nominat. tut.

Succedaneus) Quia inter hos nulla equalis obligatio.

Expresse) Non sufficit ergo renunciatio generalis, quia in verbis generalibus non semper de jure speciali cogitatum praesumitur, nisi tamen praemissa generali renunciatione postea renunciet beneficiis fidejussoribus tantum competentibus; Quod tamen aliter se habebit, si illa beneficia etiam aliis competant, vid. Carpz. c. 4.

Exceptionem &c.) Et a sententia subsequente non appellando, si enim appellasset, adhuc in instantia appellationis istam exceptionem opponere potuisset, per L. 4. C. de tempor. appell.

Nullas actiones) Quia inter confidejussores nullus interesset contractus, & quisque per se in solidum erat obligatus, utilis tamen negotiorum gestorum actio hic admitti solet.

Renunciaverint) Haec enim renunciatio id tantum operatur, ne possint differre solutionem ob actiones nondum cessas; Non vero, ut creditor a cedendo plane liberetur. Quod si creditor de facta renunciatione excipiat, fidejussor replicare potest, creditoris nihil interesse, quia per cessionem actionum nullo damno afficitur, interim vero fidejussoris commodum promovetur.

Obst. p.) Hic generaliter dicitur, quod quisque juri suo renunciare possit; In praesenti materia tamen exceptio est, cum non noceat creditori, profit vero fidejussori.

Post solutionem) Quia per solutionem actio creditoris sublati; ergo cedi amplius non potest, & ita limitandi L. 38. allegata.

Patria restitutionem) Ratam enim suam detrudere debet fidejussor, qui solvit.

Expensas) Has tamen a principali debitore repetere potest, non tam vi cessionis quam vi mandati; indemnitas enim ubique praestari debet mandatarius.

Nullum habet) Quia nullum negotium inter confidejussores gestum, utilis tamen actio Negot. gestor. concedi solet.

Nullum habet actionem) Nisi debitum sit necessarium, e.g. ad refectioem adiem

tendens, vel *favorabile*, qualis est causa studiorum, vel alia causa publica, ad quod etiam invitus obligabatur. Actionibus tamen a creditore *cessis* semper aliquis experiri valet, quia cessio fieri potest, invito debitore.

Citra suam culpam) E. g. si circa processum quid neglexerit, vel in contumaciam se condemnari passus sit.

Acceptum talis) Quo casu tamen cessione actionum contra principalem debitorem opus esset, quia revera nihil solvit, & sic cum ipsi nihil absit, actionem mandati contrariam ad indemnitatem vix instituire posset.

Dia) Hoc determinandum arbitrio judicis pro quantitate & qualitate crediti, vid. Menoch. A. J. Qu. Lib. 2. cas. 41.

Usurari) Quia fidejussor plene debet esse indemnus.

Sine mora) Sc. ob compensationem damni, quod alibi sentire necessum habuit fidejussor.

Maxima) Imputet enim sibi fidejussor, quod Judæo non opposuerit exceptionem usurario pavitatis.

Deportationem) Item per cessionem bonorum, quia hæc exceptio personæ cedentis tantum prodest, non fidejussori; hoc igitur casu ipsa obligatio non est sublata, sed ejus executio tantum suspensa.

Ad certum tempus) Casus est in alleg. l. 7. si quis pro conductore ad sexennium fidejusserit, illi vero tempus conductionis prorogatum sit ad alios quatuor annos, tunc ipse quidem fidejussor non tenetur de his annis 4 ad pensionem tamen priorum 6 annorum perpetuo manet obligatus, quia hæc obligatio quoad sexennium jam perfecta est, ideoque tolli nequit, nisi satisfactione. conf. Disp.

Causes abundanti in contractibus c. 2. n. 107 seqq

TIT. II. VIII. C. 42.

De

Novationibus & delegationibus.

Met *salva*) Nova tamen actio ex judicato supervenit, indeque appellari solet novatio *accumulativa*; cumulantur enim hic duæ obligationes, una remanet ex priori contractu, altera supervenit ex judicato.

Ope exceptionis) Hoc tunc, si contra institutam actionem pronunciatum fuerit; sic enim prior actio in effectu sublata.

Sistantur) Hoc tamen non fit per ipsam litis contestationem, sed per subsequens judicatum; Unde post judicatum debentur usura rei judicate, quæ sunt centesimæ. Licet hodie tantum *legitime* præstentur.

Idem

Invito) Novatio invito creditore nunquam fieri poterit, quia ipsi alius debitor pro alio obtrudi nequit; bene tamen fieri potest invito debitor, quia pro eo invito possum solvere, & debitoris conditio hic melior redditur, quod in jure nostro permittum est. *L. 39. ff. de negot. g. ff.*

Exprimenda) Quod fieri solet his verbis: Unde soli tunc origo Obligationis plenius cassetur odeb getulget sepi.

Adpromissio) h. e. alias ex priori & posteriori obligatione manet obstrictus, ita ut electio competat creditori, qua actione ipsum velit conventum.

Potant) Non admittit daturae sententia, cum Imp. in *alig. L. fin.* ne amplius super conjecturis, an sufficientes sint, nec no, disputatio instituitur, expressam novationis mentionem exigit. add. *C. C. de i. 4. C. 2. §. 2. C. 1. §. 1.*

Satis potest) Hæc quoque sententia dubia est ob obstantem *L. fin.* Nec evidens consequentia est: Sempronius solvere vult, quod ego debeo; Ergo sum liberatus. Sempronius enim majoris securitatis causa promittere solutionem potuit, & hoc casu non mox fit expromissor, sed manet adpromissor.

Adjectas) Cum non competat jus agendi, illi nec competere jus actionum remittendi aut novandi.

Non ut ipse) Ergo creditor actione sua hic plane excidit, priorem debitorem enim ipse dimisit, pupillus vero tanquam novus debitor obligare se non potuit; Imputet ergo creditor sibi, quod personam inhabilem ad novandum admisit.

Cujuscuque generis) Etiam ex delicto ortæ, modo non agatur ad poenam corporis afflictivam, tunc enim delicta suos debent tenere autores. *L. 22. C. d. Pen.*

Suis privilegiis) Hinc creditor paternus, si cum filio de novo contrahat, & hic postea concursum exciter, amittit beneficium separationis.

Concurrentis) h. e. nisi novatio facta repetitis pignoribus, h. e. salvis pignoribus & hypothecis in priori obligatione constitutis.

Prioritas temporis) h. e. hypotheca non æstimatur ex tempore novæ obligationis, sed ex priori.

Involutis) v. g. Si pupillus novet.

Cessat) Quia inter delegatum & illum, cui facta delegatio, nova stipulatio intervenit, ubi sibi imputet delegatus, quod citra reservationem juris contra delegantem competentis, solutionem promiserit, ut hinc ille delegatarius non amplius delegantis, sed suo jure experietur. Unde aliud in *cessionario*, qui tantum jure cedentis utitur, & hic admittere debet exceptiones cedenti obstantes, potest tamen ex omni cessione fieri delegatio, si cessionarius debitorem cessum interroget, an solvere velit? & hic promittat.

Cui quis delegatur) Limitatio est, nisi exceptio personæ delegati adhaereat, v. gr. Vellejani, minorennitatis. *L. 19. vers. diverso ff. h. i. nam* & mulier delegata intercedit, & minor delegatus creditur.

Suscipitur) v. gr. Si dixerit: Solte von diesem Tito die Zahlung nicht erfolgen, so bleibe er davor verbunden. Sic enim delegans quasi-fidejussor fit illius, quem delegavit.

Purgatur mora) Nisi post novationem nova mora fuerit contracta.

Obst. 72.) Textus hic agit de casu, si post moram jam tum res perierit, & postea novatio facta.

TIT. III. VIII. C. 44.

De

Solutionibus & liberationibus.

A*ctualem rei debita*) Cautela abundans est, quæ in veteribus obligationibus inserta reperiri solet: Und soll mich von dieser Schuld nichts als wirkliche Bezahlung besorgen, quia invitus aliam rem, quam quæ debetur, in solutum accipere non tenetur.

Translato domini) Hoc proprie ad illum casum pertinet, ubi res pro pecunia in solutum data, quo casu res quasi vendita videtur. *L. 24 ff. de pignor. act.* venditor vero liberatur, si faciat ut rem habere liceat, aut si forte hæc evincatur, præstet evictionem.

Solvunt omnes) Jus solvendi dependet a potestate alienandi: Liberior tamen adhuc est, quam facultas domandi, quia in solutione semper alterius commodum concurrit, dum ab obligatione liberatur.

Sibi ipsi) Si forte pupillus ipsi debeat.

Indebui) Modone sciverit, se obligatum non fuisse: Nam qui scienter indubitum solvit, donasse censetur. *L. 53 ff. d. R. 7.*

Obst. 44.) Loquitur b. *L.* de eo casu, ubi is, qui solvit, illud non quasi ipse deberet, sed alieno nomine, solvit, tunc enim cessat conditio; Secus est, si suo nomine, & quasi ipse deberet, solvisset, tunc enim conditionem indebiti habet. *Zach. b. t. n. 19.*

Ad exhibendum) Quasi extaret adhuc pecunia apud accipientem.

Dammum) Quoties alius in favorem unius (uti hoc casu pupilli) nullus est: ideo nullitatem approbare sustinetur. Et hoc pertinet *L. Non eo minor 14. C. de Procurator* Ubi quod a falso procuratore gestum, est ipso jure nullum, sed si ille hoc ratificet, cujus nomine negotium gessit procurator, subsistit. Et ita limi-

limitanda est Regula: *Quicquid nullum est, non potest ratificari.* Et ita respondendum ad textum a *Donato* allegatos, ubi *nulle* dicitur talis obligatio.

Per tertium) Huc pertinet solennis clausula in cambus, auf diesen meinen Wechsel zahle ich an Titum oder commis. Titus ergo, cui solvendum erat, si omnem suum cambio in parte exteriori inscribat, tertius ex illo secure agit. conf. C. C. 3. cap. 5. §. 13.

Præferatur) Quia principalis creditor omne jus suum in cessionarium transiit. Hinc contra suum factum venire & tertium impedire nequit.

Accipiendo) Ergo mandatum ad exigendum debitum non statim involvit mandatum ad acceptandum, sed ultimum hoc specialiter committendum.

Adiectus) Dicitur autem adiectus, qui consensu partium obligationi accessit, ut solutio ipsi non minus, quam principali fieri possit, & quidem jure obligationis, sive per modum obligationi additum, per L. 106. ff. b. l. quanquam obligatio illi acquisita non sit. L. 98. §. 7. ff. b. l.

Creditoris creditori) Quia eo ipso illius creditorem ab obligatione liberavit, & ita negotium ejus utiliter gessit. Suppono tamen, debitum fuisse certum, nec ullam exceptionem ei ob stare. Hinc non inopulis cautela pro illo, qui pecuniam mutuo dat, & aliis iterum obligatus est, ut sc. instrumento obligationis inferatur, de solutione sibi & non alii sub quocunque etiam prætextu facienda. C. C. 2. §. 3.

Competentis) Quod si tamen ille plane discesserit & ita inanis contra eum sit actio, dominum obligari puto, quippe qui sibi imputet, quod revocationem mandati alteri non notificaverit.

Quantitas) Quia hanc non præcessit causæ cognitio, an solutio necessaria sit; quæ tamen præcedere debebat. Cum solutio prævio decreto facienda sit. vid. C. C. d. l. §. 2.

Essentialis) Quicquid enim a lege negotiis civilibus præscribitur, illud semper ad formam substantialem referendum, ita ut hoc neglecto, actus sit nullus. l. 3. C. d. LL.

Propter 46.) In hac L. 46. expresse dicitur, quod is, qui tutori solvit, ipso jure sit liberatus. Resp. liberatus quidem est, sed cum beneficio restitutionis in integrum, quod pupillus læsus implorare potest, vid. Brunnum. ad L. 3. C. admitt. int.

Pensiones) Qui hæ solvuntur magis ex necessitate, quam voluntate. Et ex his pupillus vivere solet.

Res alias) Modo illæ res prius venum expostæ, & emptorem non reperiunt. Nov. 4. c. 3. Hic tamen pro creditore cautela est necessaria, ut, in casum

harum specierum evictarum; sibi reservet pristinam actionem, alioquin tantum actione de evictione experiri poterit per *L. 74. ff. de pignor. act.* & sic contra fidejussores & pignora prioris obligationis non superesset regressus. *C. C. Sect. 4. c. 1. §. 6.*

Salvi potest) Si modo ita solvatur, ut simul interesse præstetur, h. e. quanti pecunia debita jam expendi potest, alias enim damnum sentiret, contra *L. 99. D. 1.*

Vel extrinseca) h. e. Tenetur mihi nummos in ea bonitate restituere, quæ accepit, sive diminutus sive auctus sit valor; Quodsi vero illius generis nummos habere nequeat, nummos alios tanti valoris mihi refundere debet, quanti illa pecunia mutuo accepta in præsentem posset expendi. Hoc ipso enim ab omni damno liberatur creditor.

Plura habet) Pertinet huc, si lex admittat solutionem particularem *L. 83. d. Verb. Obligat.* quemadmodum hoc alleg. *Rev. Imp. d. l.* extenditur ad debitores bello depauperatos; Quod ipsum de omnibus debitoribus citra culpam suam depauperatis intelligit *Mev p. 5. Dec. 103.* cum his solutio integri debiti impossibilis, aut certe admodum damnosa, quamvis in *Discuss. Legamin. imp. debitor. c. 4. Sect. 9. n. 8.* iterum id limitet, modo creditores de residuo possint tunc reddi a debitoribus. Pariter particularem solutionem accipere tenetur creditor, si diversæ summe debeantur. *L. fin. ff. Quib. mod. pign. solv. C. C. Sect. 4. c. 1. §. 5.* Modo ex illis per novationem non sit una facta.

Usucapta) Hoc intelligendum de re in solutum data, nam & titulus pro soluto sufficit ad usucapionem.

Debitor eligit) Procedit hoc in alternativa rerum, non vero in alternativa locorum.

Cum facto) Hoc limitationem recipit in literis cambialibus, ubi debitorem dimittere non teneor ex curia, nisi soluto debito. Alias ex circumstantiis tantum temporis promissori concedendum, intra quod commodè solutionem præstare potest.

Exigi potest) Quia quæ voluntati & beneplacito alicujus relinquuntur, morte finiuntur, cum mors ultimus voluntatis humanæ terminus, *L. 4. ff. de Locat.* Aliud si solutio dilata, donec ad meliorem fortunam pervenerit, tunc enim tempus mortis non attendendum esse, contra *Berlichium, P. 2. Dec. 193.* recte defendit *Freier. d. Solution. c. 5. n. 44.* Sed ipsi expectandum, donec ipsi heredes ad meliorem fortunam pervenerint.

Ante tempus) Si damnum inde non sensurus sit creditor, v. gr. si pecunia

nise devaluatio imminuat: Idem si frumentum ante tempus solvere velit; hoc enim consumi potest a muribus vel aliter. Freier. *d. Solution.* c. 3. n. 28.

Creditoris) V. gr. Si creditum sit usurarium; Vel pater in gratiam liberorum crediderit, ne facile pecuniam exigere & consumere possint.

Certo tempore fiat) Vocatur hæc alias resignatio fortis: die Aufkündigung des Capitals, de qua Berlich. *P. 1. Dec.* 154. Intelligendum tamen hoc est, rebus sic stantibus, hinc si inopinato aliquid contingat circa personam aut statum debitoris, etiam ante illud tempus solutio peti poterit. Quia semper subintelligitur clausula: Rebus sic stantibus. l. 31. ff. h. t.

Remouenda) Sive *devalvanda*, vel plane abolendam, die gar verruffen wird. Et hoc obtinet, licet edictum nondum affixum sit, modo certo eualliet, quod sit depravanda moneta Brunnen. *cent.* 4. D. 14.

Conveniens) Conventio hæc vel *expressa* est, ubi ipse locus solutionis pro loco contractus reputatur. *L. Contraxisse.* 21. ff. d. Obl. & Act. vel *tacita*, ubi locus contractus etiam censetur locus solutionis. Freier. *d. l. 1. c. 4. n. 12.*

Pecunia) Peti vero ibi debent, ubi forum vel domicilium habet debitor. Nisi conventum, ut debitorem ubicunque locorum conuocare liceat. *Grail. L. 2. Obf.* 36. n. fin.

Impedit) Modo in *continenti* probari possit; Regulariter enim non admittitur, quia inter illas tres exceptiones intentionis, quæ habeantur in *c. 1. de litis contest.* n. 6 nimirum transactionis, rei iudicatae, & juris iurandi non recensetur.

Condicio sine causa) Aut exigitur schedula mortificationis, cujus exemplum vid. in *C. C. S. 4. l. 3. §. 10.*

Accessorias obligationes) Hoc est pignorum & fidejussorum.

Obf. 32.) Poterit sublata fidejussoria obligatione principalis salva manere, si jura creditoris fidejussori cedantur, vel fidejussor creditoris heres fiat *ipso jure*) Aden, ut creditore recusante pecuniam accipere, tertius ille eandem deponere & ita debitorem liberare possit. *C. C. S. 2. q. 1. §. 4.*

Obf. 49.) Beneficium hoc non tantum concernit invitum debitorem, sed simul creditorem.

Adiunctionem negotiorum gestorum) Quia utilitatem ejus promovet.

Donare videtur) Nisi sibi cedi curet actiones. Ex jure cesso autem etiam contra invitum agi potest, ne hanc cessionem probuere possit debitor, quia non ex ejus, sed creditoris arbitrio dependet.

In arbitrio creditoris est) Si vero ab initio statim dicat, inquam causam solutum imputare velit, ejus voluntati standum; Nisi creditor ex venditione pi-

harum specierum evictarum; sibi reservet pristinam actionem, alioquin tantum actione de evictione experiri poterit per *L. 74. ff. de pignor. act.* & sic contra fideiussores & pignora prioris obligationis non superesset regressus. *C. C. Sect. 4. c. 1. §. 4.*

Solvi potest) Si modo ita solvatur, ut simul interesse præstetur, h. e. quanti pecunia debita jam expendi potest, alias enim damnum sentiret, contra *L. 199. §. 2.*

Vel extrinseca) h. e. Tenetur mihi nummos in ea bonitate restituere, qua accepit, sive diminutus sive auctus sit valor; Quodsi vero illius generis nummos habere nequeat, nummos alios tanti valoris mihi refundere debet, quanti illa pecunia mutuo accepta in præsentipossit expendi. Hoc ipso enim ab omni damno liberatur creditor.

Plura habet) Pertinet huc, si lex admittat solutionem particularem *L. 83. d. Verb. Obligat.* quemadmodum hoc alleg. *Ret. Imp. d. l.* extenditur ad debitores bello depauperatos; Quod ipsum de omnibus debitoribus citra culpam suam depauperatis intelligit *Mev. p. 5. Dec. 103.* cum his solutio integri debiti impossibilis, aut certe admodum damnosa, quamvis in *Discess. Levamin. inq. debitor. c. 4. Sect. 9. n. 8.* iterum id limitet, modo creditores de residuo possint tui reddi a debitoribus. Pariter particularem solutionem accipere tenetur creditor, si diversæ summæ debeantur. *L. fin. ff. Quib. mod. pign. solv. C. C. Sect. 4. c. 1. §. 5.* Modo ex illis per novationem non sit una facta.

Usucapta) Hoc intelligendum de re in solutum data, nam & titulus pro soluto sufficit ad usucapionem.

Debitor elegit) Procedit hoc in alternativa rerum, non vero in alternativa locorum.

Cum sacco) Hoc limitationem recipit in literis cambialibus, ubi debitorem dimittere non teneor ex curia, nisi soluto debito. Alias ex circumstantiis tantum temporis promissori concedendum, intra quod commodè solutionem præstare potest.

Exigi potest) Quia quæ voluntati & beneplacito alicujus relinquuntur, morte finiuntur, cum mors ultimus voluntatis humanæ terminus, *l. 4. ff. de Locat.* Aliud si solutio dilata, donec ad meliorem fortunam pervenerit, tunc enim tempus mortis non attendendum esse, contra Berlichium, *P. 2. Dec. 193.* recte defendit Freier. *d. Solution. c. 5. n. 44.* Sed ipsi expectandum, donec ipsi heredes ad meliorem fortunam pervenerint.

Ante tempus) Si damnum inde non sensurus sit creditor, v. gr. si pecu-

næ

aniz devaluatio imminet. Idem si frumentum ante tempus solvere velit; hoc enim consumi potest a muribus vel aliter. Freier. *d. Solution. c. 5. n. 28.*

Creditoris) v. gr. Si creditum sit usurarium; Vel pater in gratiam liberorum crediderit, ne facile pecuniam exigere & consumere possint.

Certa tempore fiat) Vocatur hæc alias religatio sortis: die Aufkündigung des Capitals, de qua Berlich. *P. 1. Dec. 154.* Intelligendum tamen hoc est, rebus sic stantibus, hinc si inopinato aliquid contingat circa personam aut statum debitoris, etiam ante illud tempus solutio peti poterit. Quia semper subintelligitur clausula: Rebus sic stantibus. *L. 33. ff. b. l.*

Removendam) Sive *devalandam*, vel plane abolendam, die gar verruffen wird. Et hoc obtinet, licet edictum nondum affixum sit, modo certo constet, quod sit depravanda moneta. *Brunnem. cent. 4. D. 14.*

Conventio) Conventio hæc vel *expressa* est, ubi ipse locus solutionis pro loco contractus reputatur. *L. Contraxisse. 11. ff. d. Obl. & Ad. vel tacita*, ubi locus contractus etiam censetur locus solutionis. Freier. *d. l. c. d. n. 12.*

Petentia) Peti vero ibi debent, ubi forum vel domicilium habet debitor. Nisi conventum, ut debitorem ubicunque locorum convenire liceat. *Gail. L. 8. Obs. 36. n. fin.*

Impedit) Modo in *continenti* probari possit; Regulariter enim non admittitur, quia inter illas tres exceptiones intentionis, quæ habentur in *c. 1. de litis contest. n. 6* nimirum trans actionis, rei iudicatae, & juris iurandi non recensetur.

Comditio sine causa) Aut exigitur schedula mortificationis, cujus exemplum vid. in *C. C. S. 4. l. 3. §. 10.*

Accessorias obligationes) Hoc est pignorum & fidejussorum.

Obs. 38.) Poterit sublata fidejussoria obligatione principalis salva manere, si jura creditoris fidejussori cedantur, vel fidejussor creditoris heres sit.

Ipsa jure) Aden, ut creditore recusante pecuniam accipere, tertius ille eandem deponere & ita debitorem liberare possit. *C. C. St. 4. c. 1. §. 4.*

Obs. 39.) Beneficium hoc non tantum concernit invitum debitorem, sed simul creditorem.

Alienem negotiorum gestorum) Quia utilitatem ejus promoveet.

Donare videtur) Nisi sibi cedi curet actiones. Ex jure cesso autem etiam contra invitum agi potest, ne hanc cessionem prohibere possit debitor, quia non ex ejus, sed creditoris arbitrio dependet.

In arbitrio creditoris est) Si vero ab initio statim dicat, inquam causam solutam imputare velit, ejus voluntati standum: Nisi creditor ex venditione pignoris

gnoris sibi solverit, ubi in arbitrio creditoris est, in quod velit debitum illud probubitu imputare. *L. 101. §. 1. ff. de r.*

Ante omnia) Hoc tamen fallit, si in concursu creditorum solutio a debitore facta, ubi in usuras referenda non est, usurae enim exigi non possunt, priusquam omnium creditorum fors fuerit soluta. *Ce. p. 2. c. 19. d. 17. n. p.*

Item probet) Quia est facti. Unde non praesumitur, sed probanda est, probatur autem optime per quietantiam creditoris. *Ce. p. 2. c. 19. d. 17.*

Apo. bam) Huc pertinet notabilis casus, quod apochas trium annorum cohererentium habens praesumatur priorum annorum praestationes vel usuras solvisse. *L. 3. C. d. apoch. public.*

Testes duos) His vero non aliter solutio probatur, quam si simul etiam deponent & dicant, ex qua causa fuerit solutum. *Ce. d. l. def. 11. n. 3.*

Cautelatum) Tunc enim hoc voluntate creditoris factum praesumitur. Aliud si penes tertium obligatio cancellata deprehendatur, ubi semper dubium manet, an voluntate creditoris facta cancellatio, cum etiam ipso inscio fieri potuerit.

Plura) Sic si creditor administravit bona debitoris, sibi ex illis solvisse praesumitur, donec ex redditibus rationibus contrarium apparuerit. Menoch. *L. 3. Praesumpt. 135. n. 12.* qui liber in hac materia utilissimus, ut & Freier, *Tr. d. Solutumibus*,

TIT. IV. VIII. C. 44

De

Acceptilatione.

S*tipulatio*) Sed sit per stipulationem. Iade stipulatio tantum est medium, quo expeditur acceptilatio; sit hoc sensu non obstat alleg. *L. 17.* Pactum itaque cum hodie aequalis efficaciae sit, quam stipulatio, nullum dubium est, aequè pacificando, quam stipulando tolli posse obligationem.

Obst. 1.) Dicitur hic acceptilatio *iuris gentium*; quod intellige, quatenus subest pactum *liberatorium*. Quod vero per stipulationem fieri debeat, hoc est iuris civilis.

Licetque) Et sic etiam per *litteras*.

Tutor) Sed pupillus autore tutore acceptum rogare debet. Cum vero hodie stipulatione opus non sit, sed nudum pactum sufficiat, nullam rationem video, quare tutor nomine pupilli acceptum rogare nequeat.

Non habeat) Ergo etiam pupillus, quia acceptum rogando causam suam reddit meliorem: *Cuiusque ergo denare possum, ille etiam potest acceptum rogare. Et contra.*

In se recipi) Quia hic jam debitor factus. Ergo alieno nomine acceptilare volens, prius per novationem in se debitum transferat. Cum nemo alteri pacisci possit, quod tamen hodie ab generali efficacia pactorum mutuum dicunt. *cu. l. 19. Alleg. in Dorell. l. 16. c. 21. lit. F.*

Ferri) *Quicumque donare potest, de etiam acceptum ferre potest.*

Vel palli) h. e. Non ipso jure tollitur obligatio, sed *exceptio* tantum ex tali pacto datur debitori. Effectus in hoc consistit, quod ubi *exceptio* tantum datur, si illa non opponatur, & sententia feratur, hæc ipso jure substat, quia adfuit actio, & alteri imputet, quod exceptionem non opposuerit. Quod si per *acceptilationem* ipso jure substat actio, vis. n. est sententia, quia sine actione condemnatus.

Instituti) i. e. Minus sollemniter facta, sicut circa stipulationem.

Ipso jure) Quia est remedium civile. Et hoc generaliter obtinet in omnibus aliis exceptionibus jure civili introductis, ut earum eadem efficacia sit, quam ipsius actionis. Sicut enim jus civile constituere, ita & tollere obligationem potest. Præterea remedia vero liberant motum ope exceptionis, nam prætoris auctoritas tantum non est quam legis. Et in hoc pactum de non petendo ab acceptilatione jure civili differt.

Aliis legimus) Accedit, quod ad exemplum solutionis naturalis inducitur. *L. f. b. i.* uti ergo vera solutio non fit, nisi præsentem pecuniam numerata, & præcedente obligatione vera. *L. f. de Pign. alien. cu. nec solis*, quod est acceptilatio; Fictio enim imitari rei veritatem debet.

Sub conditione) Cum vero hodie pactum liberatorum ejusdem efficacie sit, nullum subest dubium, sub conditione remitti posse debitum. Imo etiam jure civili, si interrogatio sub conditione fieret, e. gr. Tunc hos 100 acceptos feres, si pater ad mundinas venerit, sine dubio valida erit acceptilatio existente conditione.

Tunc) V. gr. Si principalis obligatio fuerit sub conditione concepta. Huc pertinet casus, si quis animo dæmæ dandi acceptum ferat, conditio tacite inesse censetur, si nuptie fuerint secutæ. *L. 43. f. de Jur. Dot.*

Adrebat) Quia eum in finem est adjectus, ut ipsi fieret solutio.

Hodie fœdus) Scilicet ubi jus Saxonum vel Wûrtembergicum viget; Aliud in Maribus, ubi jus civile obtinet.

Potest offerri) *Quo aliud solvi potest, eo casu etiam aliud offerre licet*, quia obligatio est species solutionis. Aliud vero solvi potest in casu impossibilitatis vel consentientis creditoris.

Ceterum in casibus) *Quo casu particularis solutio obtinet, eo casu, etiam licet off. particularis obtineat.*

Realis) Ad quam etiam pertinet numeratio pecuniae debita, quam semper necessariam esse dicunt, excepto casu, si credior statim expresse dicat, se nolle recipere solutionem. *Freier. d. solutum. numer. 7. n. 101.*

Offerantur) Immobilia cum re ipsa offerri non possint, sufficit oblatio verbalis, *Ziel. ad Tit. ff. d. solut. n. 14.* quam si accipere nolit creditor, iudici per literas hoc notum facias debitor, subiecta protelatione de mora a creditore in accipiendo commissa. Et se nolle de periculo rei contingente teneri.

Testes) n. e. Presentibus duobus testibus.

Absent) Si non sit citatus, habet exceptionem non legitimae depositionis.

Presentis iudice) Scilicet debitoris. *l. id. X. d. for. competens*, nisi solutio in loco creditoris, aut alio promissa sit. *Schultzius alleg. l. 1. c. 4. n. 12.*

Sacculo) Accedente tamen numeratione; alias enim si in folle offerret, constare non posset iudici, an integrum debitum sit depositum.

Judicis loco) Quod si tamen & iudex accipere pecuniam detrectet, & superioris copia facile haberi non possit, depositio etiam apud *procuratorem*, adhibito Notario & testibus, fieri poterit. *Zangea. d. except. p. 3. c. 1. n. 15. seqq.*

Liberatur) Modo debitor depositum ex iudicio non receperit, quod facere potest, quoniam ejus manet dominus. *L. accipiam 19. C. d. usur.* Si ergo recipiat, cessat liberatio. *L. 35. ff. b. 1.*

Dominus rei) Scilicet antequam acceperit, nam sola oblatio non transfert dominium, nisi alterius voluntas per acceptionem accedat. *L. 35. ff. de O. & A.*

Ad eam spectat) Non propter dominium, sed propter *moram* in acceptando; post moram enim periculum est morosi.

Verbalis & realis) Verbalis oblatio regulariter quidem non sufficit, excepto casu, quando res immobiles debentur, aut quando debiti quantitas incerta, operatur tamen tam haec, quam nuda realis oblatio, ut debitor a mora liberetur; econtrario vero creditor in mora constituitur, & periculum in eum transferatur, si species debeat. *L. 71. ff. de solutione*, nam in quo creditor recipiendo moram facit, hoc etenus pro soluto habendum *d. L. 72. pr. & L. 73. §. 1. ff. d. P. O.*

Ut uterque assensu) Uti enim utriusque voluntate contracta obligatio, ita & utriusque consensu iterum dissolvenda. *L. 15. ff. d. R. 3.*

Luci Principis) Quia jus ex contractu quiritum est juris Gentium, & sic a Principe tolli nequit. Nisi vitium sit ipso contractu, e.g. dolo vel metus; quarevis nec sic jus quiritum dici possit. *vid. Petr. Anton. de Petra. Tr. de jure quiritato per Principem non tollendo.*

Cassus) E. g. in re communi, & ubi alterius non interest, ut in mandati vel depositi revocatione.

Naturalis) Sic actio ex pacto tollitur pacto contrario. Hoc scil. effectu, ne amplius ex pacto excipi possit.

Furti) Valet enim pactum, ne furti agas, ne doli agas, si sc. questio sit de delicto *præterito*, non de *future*. Hoc enim ad delinquendum invitaret. *L. 27. §. 3. ff. d. Poff.*

Obst. 6) Speciale h. e. in *L. Falcidia*, in qua tantum bona, quæ revera defun-
cti sunt, deducto omni ære alieno, computantur.

Salve manent) Inventarium enim impedit confusionem bonorum, & sic quoque Jurium. Et ita confusio non habet locum, nisi pro parte, quæ quis heres est, vid. *Struv. Exerc. 47. Tb. 84.*

Vel contr. 2) Fidejussor enim principali succedens non amplius ut fidejussor, sed ut principalis consideratur, & hinc cessat beneficium excussionis & divisionis.

Ambæ subsistunt) Sc. non ratione ipsorum *succedentium*, sed ratione creditoris, qui hoc casu a fidejussore succedente duplicem portionem exigere potest.

Vid. 11.) In hac *L. 11. C. Si cert. præst.* agitur de debito quantitatis, quod interim non perit. Cum incendium ære alieno debitorem non liberet. Idem juris est, si res civiliter pereat, seu ex commercio hominum eximatur, citra factum debitoris. *L. 92. pr. ff. de solut.*

Venientes) Ut & jura *personalissima*. Reliquæ obligationes ex contractu quæsitæ morte nunquam expirant.

Contestata) Vel aliquid ad heredem pervenerit. *Brunn. de Concurf. cumu-
lat. & transmiss. Actio. Sect. 3. c. 3. §. 3.*

Contineantibus) Et diminutionem patrimonii non continetibus.

TIT. V.

De

Prætorii stipulationibus.

A *Mero*) h. e. quæ a nulla lege introductæ, sed pro arbitrio judicis præstantur.

Distinguantur) Hæ divisiones hodie nullam præstent utilitatem, quia prætoris & judicis officium hodie ab eadem persona exercetur, licet ipsæ cautiones adhuc sint in uso. *Do. Schæpf. b. 1.*

Accedenti) Et sic iterum hic occurrit species novationis *accumulativa*, h. e. ubi prior actio salva manet, & nova superinducitur, quia quis promptius suum consequi potest.

D d d d

Nervant

N vni adsumum) Omnes cautiones fiunt per stipulationem. Ergo cuiusque contractui, tam reali, quam nudo consensu constanti, per stipulationem quid addi vel detrahi potest.

Judici sciendi causa) Hujus cautionis frequens usus est in criminalibus. Distinguit tamen, an delinquens sit praesens, ut capi possit, an absens, seu adhibita omni diligentia capi non possit, Praesenti saluus conductus sub hac cautione non est concedendus, nisi delicti poena relegationem non excedat; Absenti saluus conductus sub hac cautione est dandus. vid. U. M. tit. *si qua caution.* Bruno. *Præ inquisit.* cap. 8. m. 6. n. 25.

Requiruntur) Quia satisfacere est datis fidejussoribus cavere *L. 2. ff. qui satisd. cog.* Existimat quidem Carpz. *p. 1. c. 5. def. 7. n. 2.* in arbitrio actoris hodie positum esse, an fidejussoribus, an pignoribus cavere velit; audiendus tamen erit reus, cautionem fidejussoriam exigens, scilicet interesse, non certa quantitas petatur. *Mev. pag. 3. Dec. 183.*

Interita) i. e. si interesse versetur in lite, quo casu pignora non sufficiunt, cum certam habeant aestimationem. Interesse autem longe amplius se extendere possit, exemplum in tutore, si ille per pignora cavere velit, ubi tutius adhibentur fidejussores, cum ad reparationem damni adhuc incerti pignora non possint sufficere; Fidejussores vero in omnem casum teneantur.

TIT. VI.

Rem pupilli vel adolescentis salvam fore.

T*estamentarius*) Quia illorum mores probavit testator; hodie tamen per *Reform. Polit. de ann. 1577. Tit. 32.* indistincte omnes tutores ad hanc cautionem obligantur. Verum cum hodie raro tutor non possessionatus constituitur, possessio autem immobilium a satisfactione liberet, non solet amplius a tutoribus aliud exigi, quam ut manu stipulata promittant judici, se ex fide tutelam gerere velle.

Ex inquisitione) Nam fides inquisitionis pro vinculo cedit cautionis, *L. 13. § fin. ff. de tut. dat.*

Administrate velit) Nam tum hic offerre satisfactionem debet & reliquis praefertur, quod fieri pupillorum interest, cum unus facilius in judicio agere & conveniri possit. *L. 1. & L. 3. §. 6. d. admin. t. 1.*

Non intelligam) Cum enim hac stipulatio in judicio expediatur, defectum intel-

intellectus supplebit vel iudex vel praesentia cognatorum. Hodie, ubi solennitas stipulationis cessat, pupillorum praesentia non est necessaria.

Praetor alium) Hodie si casus adhuc contingat, quo cautio necessaria sit, ipse magistratus eam ex g. t. Imo quia stipulatio hodie necessaria non est, ad cautionem regulariter sufficit promissio iudicis.

Obst.) Communis sententia hodie etiam *pignora* admittit, imo plerumque sola promissio sufficit.

Demum agi potest) Quia hodie *singulis* annis rationes reddendae, hinc dubium non est, si defectus aliqui culpa tutoris causatus deprehendatur in actionibus, mox contra tutorem agi posse. Tr. d. A. F. l. *Scd. i. membr. p. §. 1*

Beneficio divisionis) Eo sc. in casu, quando ab uno tutore plures fideiussores sunt dati, ne in plures adversarios distringatur pupillus. Frantz d. *fideiussor. c. 5 n. 483*. Sed si a pluribus tutoribus dati, perinde, ut ipsi tutores, habent beneficium divisionis, h. e. non pro numero fideiussorum, sed pro numero tutorum. vid. *supr. tit. de fideiussor. 1110r*.

TIT. VII.

Judicatum solvi.

H*ypotheca*) Commodum ejus in hoc consistit, ut is, cui cautum, aliis creditoribus chirographariis & personahbus praepollatur. Imo & in aliis, quibus postea demum hypotheca constituta; & inde etiam hodie in nostris mandatis judicialibus clausula hypothecationis bonorum pro necessaria exigitur.

Res defendenda) Si defensio non rite suscipiatur, actor incommodo afficitur propter remorsus processus.

Committitur) h. e. deberi incipit. Ekolt ad *tit. Rem pupilli salv. for. §. 4*.

Elapsa tempore) Quod jure *Cedess* est quadrimestre spatium in actionibus personahbus, ubi quantitas debetur, Jure Saxonico: *Winnen Eächsischey Trist*.

Committetur) h. e. non tantum ante sententiam, sed etiam antequam haec transiret in rem judicatam, antea enim adhuc appellari potest.

Lis mortua) Hoc intelligendum, si *instantia* fuerit extincta, quod in causa civili fit triennio, *L. 13. C. de judic.* Extincta instantia, non mox extinguitur actio, utpote quae lite contestata per quadraginta annos continuatur. *L. f. C.*

de prescript. 30. annor. Sed actio de novo debet intentari. Et huc pertinet formula pronunciandi: Daß Beklagter von diesem Gerichts-Zwang zu entbinden. Vel si intercedat *eremodiuum*, quod contingit per lius desertionem, de quo in *L. 13. pr. ff. h. t.*

Non liberatur fidejussor) Cautionem hic præstitit de *judicato solvendo*, judicatum vero nondum adest, si appellatum; itaque ex eventu appellationis deum constabit, quantum reo, & sic etiam fidejussori præstandum.

Interess) Semel mea tantum interest; Ergo si interesse ex una causa accipero, non potero idem ex alia causa petere.

De usu habuero) Hodie in *crisis* a reo nulla cautio exigi solet. *Carpz. P. 1. C. 3. def. 30.* Nisi reus de *fuga* suspectus, vel periculum dissipationis concurrat, ubi de re non deterioranda vel non dissipanda cavebit. *conf. Mey P. 1. Det. 77.* Solus cæteroquin actor cavet super *reconventione & expensis*, in quibusdam locis etiam de lite proseguenda. De cætero ad judicatum solvendum volunt teneri etiam eum, qui de reconventione & expensis spondidit. *vid tamen Carpz. p. 1. c. 3. d. 2.* Sed is, qui de iudicio sibi spondidit, non tenetur de iudicato solvendo. *Carpz. p. 1. Resp. 13. n. 13.*

TIT. VIII.

Ratam rem haberi, & de rati- habitione.

I*N person.*) Receptius est, quod etiam in personalibus de rato cavendum, si mandatum non sit idoneum, & *L. 43.* ab Auctore citata ad specialem casum *damni inferti* restringendæ.

Ad interesse) Sed unde æstimabitur hoc interesse? Certe non ex quantitate *petiti*, revera enim obligatus manet principalis, & hoc tantum incommodo afficitur alter, si cessat ratificatio, quod denuo contra illum experiri debeat, sed ex futura victoria, quæ cum dubia adhuc & incerta sit, inde difficilis est decisio, & plerumque tantum *expensæ causatæ* refundendæ.

Doli exceptionem) Hodie procurator non facile admittitur, qui mandatum non habet, exceptis personis usque ad quartum gradum litiganti, conjunctis, quæ sub cautione de rato admittuntur, vi præsumti mandati. *L. 21. C. de Procurat.* In electoratu Saxonie poena est 5 thaler, si personam suam per mandatum legitimare nequeat.

LIB. XLVII. TIT. I. De privatis delictis.

Sponsus) i. e. ex proposito, hoc enim solum delicta distinguit, multum enim interest, an quis dolo, an impetu; an per ignorantiam peccaverit.

Honestati) Quod honestati contrarium, turpem quidem facit actionem, sed non mox producit actionem civilem, nisi lex idem factum simul improbet, addita pena.

Solus Deus iudicat) Sc. quatenus in solo motu interno subsistit, sed si exeat se per factum, ex facto malo tamdiu praesumitur animus malus, donec probetur contrarium. *L. si non convictus § C. d. Injur.*

Interdum pariter) Quoties conatus jam tum transiit in speciale delictum, toties puniendus etiam non secundo facto. Sic si stuprum violentum inferre volens jam tum apprehenderit suamnam, & per vim in terram projecerit, sed unpeditus sit, ille de stupro non tenetur, sed de vi publica; Prout etiam, qui furandi causa aedes alienas ascendit vel effregit, ille de vi, non de furto tenetur. *L. si §. 7 & L. 27 ff. de Furt. aliud exemplum in jure feudali, si turpiter luserit vassallus cum uxore domini, ubi perinde feudo privatur, ac si jam tum Dominum zucurbitallet E. F. c. 23 qu. 14.*

Gravioribus) Quodnum delictum, gravius aut levius sit, vid. Carpz. *Prax. Crimin. p. 3. qu. 102. n. Co. seqq.* ubi gravius & atrocius illud delictum vocat, quod meretur penam capitalem, aut ad minimum corporis afflictivam.

Extraordinaria) Attendendum hic, an conatus subsisterit in actibus remotis, an pervenerit ad actus proximos, & ea ratione pena temperanda.

Poenitentia) Modo per poenitentiam res poenitus in pristinum statum reduci possit.

Externe) Priori casu mihiior, posteriori graviore dicitur poena. Nam ex parte agentis delictum pro perfecto haberi potest, cum, quantum in ipso fuit, nihil plane intermisit, quo minus delictum consummaretur. Ziegl. ad Grot. lib. 2. c. 20 n. 39.

Ordinaria) Ita quidem Jure Romano in atrocioribus. Hodie vero si crimen perducimus ob verba A. B. c. 24. initio exceperis, conatus nunquam meretur penam ordinariam.

Attentato) Hodie etiam si quis habet animum occidendi, & telo hominem petat, corpusque ipsius transfodiat, si tamen ille reconvalescat, cessat poena gladii, cum vulnus non sit lethale; quamvis hoc casu rigorem Juris civilis rectius observari debere defendi possit.

In affasione) In Sodomis, Brunnean. L. 1. §. f. de *crim. ord. crim.* In moniali de matrimonio interpellat. L. 5. C. de *Episcop.* In petitione rerum fiscalium. L. 1. C. *peit. bon. ibique* Brunn.

Ad iudicium ecclesiasticum) Non attento, an laicus sit, an clericus, qui tale delictum commiserit. Brunn. d. J. B. l. 3. c. 1. §. 22.

Mixta) Addi debuisset *militaria*, quæ non nisi a milite committuntur.

Ad utrumque) v. gr. Adulterium quoad *penam* est fori civilis, quoad *divortium* est fori Ecclesiastici. Pariter stuprum, si stuprata ad dotem agat, pertinet ad iudicium seculare, si agat ad implendum matrimonium, causa sit consistorialis.

Invenientia) Quæ sc. certum nomen a jure non habent, indeque nomine *deli* vel *Scilicet* veniunt.

Ex culpa) Accedente facto alterius, quod propter culpam nobis imputatur: Culpa enim propria regulariter verum delictum involvit & L. Aquilia vindicatur. Culpa autem adscribitur, si quis opera malorum hominum utatur.

Resarciendum) Imo hic vertitur culpa propria non imputata.

In privatum) Autor divisionem hanc delictorum ab objecto arcessit, quod si admitteretur, facillime adulterium ex numero delictorum publicorum eliminari posset, utpote cum in eo prius principaliter lædatur. Melius ergo delictum publicum describitur, quod sit illud, quod lege publica solenni notatum est hoc sine, ut poena publica afficiatur.

Civili actione) Interim tamen etiam ex privato delicto ad poenam publicam agere quis potest, si *extra ordinem* experietur. L. fin. ff. de *furi.*

Extraordinaria) Tota sunt, quæ quidem certum nomen habent, certa que lege vindicantur, specialem tamen & ordinariam poenam non habent, sed ab arbitrio iudicis dependent.

LL. prohibita) Ubi ergo nulla lex, nec naturalis, nec civilis, ibi nullum delictum. Non tamen omne, quod honestum est, legibus jubetur, nec quod turpe, legibus prohibetur, sed multa pudori & conscientiae hominum relinquuntur. v. L. 14. §. 14. de *reliq.* Sæpius etiam ea, quæ turpia sunt, ex necessitate permitti & poena eximi. vid. in fin. de *convenin.* add. Brunn. *Proc. civ. c. 1. n. 6.*

Voluntas) Atque ita ex se non simpliciter oriuntur delicta, sed consensus atque voluntas utique exigitur. Alias enim infantes & furiosi ordinariæ subijcendi essent poenæ. Et quanquam fur nunquam consentire videatur in patibulum, in jure nostro tamen consentire, & consentire debere paria sunt. Do. Hopp. ad pr. J. d. *Obligat. quæ ex delict. nascunt. p. 712.*

Aliquando) Scil. in poenis *arbitrariis* & delictis contra jus civile admissis; in

In specie vero in *adulterio*, quia præsumuntur seductæ. Quod si ergo formicæ seducat mares, invertenda esset pœna, & hæc gravius punienda.

Bruta) Hæc *pauperum* facere dicuntur. *pr. 3. si quadrup. pauper. fecit. dicat.* Quod in Sodomia comburantur, non fit in pœnam, sed ut alii eo magis atrocitatem criminis iode ediscant, nec animal contaminatum indiguam facti turpis refricat memoriam *c. Muller. q. caus. 15. qu. 1.*

Judex æstimat) Communiter pro talibus habentur, qui non diu septimum excesserunt annum. *C. C. f. 1. c. 2. §. 17.* Si tamen delictum aliquod gravius ad-miserint, virgis coercentur, ne consuetudinem peccandi contrahant. *vid. Otto. ad C. C. art. 117. p. 399.*

Facta Circumstantia) Et prudentia connata, vel acquisita: hæc enim supple-ent statum.

Pubertati proximi) Qui pro talibus reputari debent, non conveniunt; Alii eum, qui annum & sex menses, alii illum, qui tantum semestris spatium a puber-tate abest, *vid. Joh. Francisc. Fara de essentia infans. inf. prox. & pubert. prox.* Communior opinio est, quod masculos, si annum decimum cum dimidio com-pleverit, feminæ autem, si nonum cum dimidio excesserit, pro pubertati proxi-mis habeantur. *Carpz. qu. 82.* In criminalibus non tam ad annos, quam ad ne-quitiam respicitur. *Carpz. qu. 143.*

Rarissime tamen) Nisi (1) manifestus dolus, (2) delictum atrox, & (3) ali-quoties reiteratum, *vid. Disp. d. Pœnis Impuberum. c. 4. n. 72. seqq.*

Missa ar) Præcipue quoad modum supplicii.

Parsos) Hi furore suo satis puniuntur. Includendi tamen sunt & a cognatis alendi, vel si hos non habeant, ex publico, *cir. L. 14. de off. Praef.*

Salutis æternæ) Quia se præparare ad mortem non possunt, nec sentiunt se puniri, licet statuatur exemplum. Et semper ita in pœnis serviendum in cor-pus, ut parcatur anime.

Probando) Huc pertinet generalis assertio, quod omnis præsumtio sit deli-cti exclusiva.

Idoneos) Qui adfuerunt, cum delictum committeretur; requiruntur enim in criminalibus probationes luce meridiana clariores, *alleg. L. fin. C. de Probat.*

Instrumenta) V. gr. In crimine falsi, injuriæ, conspiratione.

Corporis delicti) Sive de apfius facti *versate*, & quidem in specie in homici-dio, quod ex illo vulnere perierit; Obiervandum tamen, aliqualem corporis delicti certitudinem sufficere ad inspiciendum; majorem ad torquendum; plega autem exigitur ad condemnandum.

Manifestissima) Quo casu tamen per *torturam* confessio elici solet. Nam ex solis indictis non dictanda poena mortis, licet civiliter quis condemnari possit, *Cap. 12. X. de presum.*

Ordinaria) Quando nimirum *civiliter* agitur.

Extraordinaria) Quando *criminaliter* agitur. Hoc generaliter in quovis delicto privato obtinet; & sic etiam in furto, ubi ad poenam corporis afflictivam agitur *extraordinarie. L. f. ff. de furt.*

TIT. II VI C. 2.

De furtis.

D*elictum privatum*) Immo hodie post constitutionem criminalem etiam *publicum*, cum capitis fur accusari possit; Est enim hæc lex publica in Comitibus Imperii lata. Interim cateus manet privatum delictum, si quis contra furem civiliter agat.

Res aliena) Vel ejus *usus*.

Non potest) Ne secreta patrimonii pandantur, *c. L. 2. & divitiæ exponantur invidiæ, paupertas vero misericordiæ. L. 2. C. quand. & quib. quare. deb.*

Torqueri) Indicium ad inquisitionem quidem semper facit, si res furto surrepta penes aliquem inveniatur, sed non mox ad *torturam*; Res enim furtivæ in ædes alienas inferri possint in ius domino. Concurre ergo debent requisiti autoris.

Custodia fuerit) v. gr. Si in arca domini ædium res furtivæ deprehendantur.

Obst. §. 3.) Hic §. ex aliis textibus explicandus, ita ut ad visum accesserit *clamatio*. Hopp. *ad d. §. p. 787.*

Distinctionis) Carolus V. in alleg. *Consil. Crim.* expresse eo respiciendum esse dicit, ob der Dieb darüber betreten oder beschrießen sey, & hoc casu poenam *quadrupli* probat. Quod vero usu forrarissimum sit hæc actio, facit *ordinaria* furum paupertas, qui vix habiles sunt ad simplicem restituendum.

Diss. Myning) Ubi manifestum furem non severius ac non manifestum puniri tradunt, præsertim in Saxonia.

Sint domestici) Hoc hodie non ex sola cohabitatione, sed ex sanguinis vinculo æstimatur. Unde cognati, licet alteri non cohabitaverint, pro domesticis habentur. vid. *Ordin. Crim. art. 165.* Uxor tamen actione rerum amotarum tenetur. Inter patrem & filium convenientius domesticæ disciplinæ committitur, adeo, ut nec iudex ex officio punire delinquentem possit, juxta *Carpz. c. 2.*

Servi

Servi enim & alii mercenarii pro *extraneis* habentur, quia non sunt pars necessaria familiae, & de pari cum extraneis furibus poena afficiuntur. addi Disp. de *Jure Domestitorum*. c. fin. §. 1. conf. Berlich. p. 5. concl. 54. Immo ex Edicto Electorali Brandenburg. gravius puniendi, quia major horum perfidia. Licet de jure civili servorum & ancillarum furtum, si vile fuerit, minori poena coerceretur, ratio consistit in commoda ad subtrahendum occasione. arg. L. 11. §. 1. ff. de *Panis*.

Cum asensione) Adhibitis sc. scalis, vel aliis instrumentis, Quod si enim ali-
asascensio facilis fuerit, non gravabit illa furem.

Tantum possessionis) Quia dominium rei jam est penes auferentem.

Jus naturae) Si tamen, (1) vita aliter conservari non possit, (2) & dominus ipsare, quae auferitur, sine insigni damno carere possit, nec tamen (3) debite imploratus succurrere voluerit, tempore extremæ necessitatis permissum erit. Du. Hopp, ad §. 1. de obliq. quæ ex quas del. p. 785.

Adventitia) Quamvis enim, quod hæc vel illares mea sit, ex jure naturæ non defendat, postquam tamen semel mea facta, contra naturam est, si mihi sine causa auferatur.

Conjuges) Si enim hi mihi sibi quid abstulerint, simplex repetitio datur, quæ vocatur *condictio ex jure Gentium*. in L. 25 ff. *Res. amot.* cui textui similem in toto jure non habemus; si intuitu *divoris* quid ablatum, datur actio rerum *amotarum*.

Minima) Nam quod ex L. 4. ff. *restit. in integr.* communiter profertur, præ-
torem minima non curare, pertinet ad restitutionem in integrum tanquam re-
medium extraordinarium. Nam alias omnino etiam minima in jure curan-
tur, ita ob gallinam surreptam datur actio furti, §. 16. j. de *R. D.* etiam hodie,
Carpz. p. 4. c. 36. d. 5. item propter cornua bovis *condictio furtiva*. L. 14. §. 1. de
cond. furt. & propter stercus datur actio ad exhibendum. L. 5. §. 3. ad exhib. vid.
tamen Carpz. p. 1. c. 1. d. 9.

Obli. p.) Actio furti est ordinaria, actio deli est subsidiaria & extraordinaria,
quæ ob rem minimam dari non debet.

Alias) Si se. nullum retentionis jus habeat.

Nullus est) Licet alter habeat animum furandi.

Actio furti) Hic duplicatur interesse, quanti interfit patris, filium non esse
surreptum, ob operas videlicet, vel neglectum in studiis. Ut hinc liberorum no-
strorum furtum fieri dicatur, in quantum parentes jus in illis habent, non quate-
nus considerantur ut personæ liberæ extra potestatem constitutæ, adeoque ma-
ter

ter, quia filium non habet in potestate, actionem furti ob filium surreptum non habet, multo minus frater. alleg. *L. 31. pr. ff. b. 1.*

De re abjesta) Qui iusta ex navi sustulit, furti tenetur, si dominus spern, ea se recuperaturum, non deposuit, quod ex loci qualitate dijudicandum, nec obstat *L. 2. §. f. ff. ad L. Rhod. d. jact.* In medio enim maris si jactus fiat, presumitur animus pro derelicto habendi.

Possessio) Sufficit tamen animo retenta possessio. Exemplum in remissa.

Unde aduersionem) Quia antea proprie non possidetur, possessio enim non transit, nisi post apprehensionem ab herede factam. Quod si res dicenda prior est, hæc ratio in mera subtilitate juris consistit, non enim minor malicia est auferentis res defuncti quam viventis, & si forte alius heres non adesset, sis. ut tamen adesset, qui ultimus heres est. conf. *Disp. de interesse contrav. s. 11. §. 11.* locus tamen est actioni expilator hereditatis.

Totum) Hoc hodie in pœna criminali non obtinere puto, ubi principaliter ad damnum respicitur, quod illatum illi, qui furtum passus; Wie schädlich der Diebstahl dem Verleedigten gewesen.

Condictio non potest) Observandum hic erit, actionem furti intentari posse de illi re, de qua non datur condictio furtiva, e. gr. si quis contrahaverit merces involutas 1000 thalerorum, quas simul auferre potuisset, sed aufert tantum partem pro 600. th. ille actione furti in duplum tenetur ad 2000. thal. condictio-
ne autem furtiva ad 600 tantum thal. per *L. 21. §. f. ff. b. 1.*

Cognatus) Moraliter tamen fur est.

Infamatus) Ergo depositum negans nondum fur est, sed requiritur ex locomotio, h. e. ut abscondat

Ingressio in conclavem) Hoc casu tamen de vi tepetur. *L. 21. §. f. ff. b. 1.*

Operæ vel confilio) Hodie in actione criminali respici solet, an simul participaverint de furto commissio, & datur hæc actio, si ultra 3 solidos unusquisque acceperit; Alias vero tantum obtinet pœna extraordinaria.

Furum celans) Præsertim si de furto participent.

Plura sunt in L. 32. §. 22.) Si quis majora pondera commodaverit, cum emeret, furti tenetur ipsi venditori.

Vid. tamen 21.) In *b. L.* particule non transponenda, & legendum: *Interstri-
ctum non libidinis causa*, & sic textus convenit sententiæ Auctoris.

De probatione) Corpus delicti in furto ex sola confessione furis non elicitur, multo minus ex sola deprehensione rerum surreptarum, sed requiritur in-
super, ut ipse, qui furtum passus, adsit, & jurato fateatur, sibi re vera tantum esse abla-

ablatum. Unde laiculus non facile tenetur, cum non possit ostendere eum, cui aliquid abstulit. vid. *Disp. de Sacularibus & Detrahentibus c. d. n. 24. §. 27.*

Occidit potest) Fur nocturnus enim semper praesumitur infidelis, velis esse talis, necde nocte possum cognoscere furem, si ut praesum in die.

Præcedente) Fortassis enim recessurus fuisset, si clamorem excitassent, ubi vero clamore repellitur fur potest, non opus est occisione, tanquam refugio ultimo. Modo in tempore ante occisionem fiat, alias enim pecunia ariter punitur.

Erat vitiosa) H. e. non possit usucapi ob vitium obstant, in quemcunque possessorem transiens.

Est prætor) Prætor non est causa efficiens furti, sed actionis furti.

Non etiam domino) Non confundenda hic conditio furtiva cum actione furti; Illa enim soli domino datur, etiam si ipse non inter sit. *L. 14. §. 16. ff. b. r. L. 1. ff. d. Conditi. f. r. v. gr.* Si latro vestimentum auferatur, furor habet actionem furti, dominus conditionem furtivam, vid. *Tr. d. A. F. l. Scil. 1. membr. 19. §. 4.*

Possessor tantum fur) Ergo hoc unico casu fur furti agere potest, si v. gr. commodataris equo sibi commutato abutatur, furtum eius committit; hic equus vero si ipsi ab alio furto auferatur, actione furti ipsi confutur. Superest enim in hujus persona interesse honestum ex commodato. conf. *Dr. Hopp. ad §. 13. J. b. r.*

Vid. dominus) In hac *L. 12.* Creditori datur actio furti, ratione pignoris surrepti, sive a debitore ipso, sive ab alio surreptum sit.

Ex contractu) Quia in contractibus ille, qui titulum seu causam ab altero habet, alteri quaestionem domini movere non potest. Aliud si verus dominus superveniat & restitutionem inhibeat. *L. 31. ff. de Deposi.*

Ex obligatione) H. e. qui rem surreptam alteri dare promisit, hic enim ante actionem adhuc dominus est.

Uxor) Aliud ergo in bonis receptitiis, quæ uxor sibi servavit.

Non legataria) Quamvis enim ille dominium rei ex legato habeat, praesentionem tamen non habet, antequam ipsi praestetur ab herede.

Obst. 47.) Hi textus intelligendi de casu, si post mortem testatoris de novo fur rem legatam contrectaverit.

Circa culpam) Sc. levem; Nam ad levissimam vel casum fortuitum non obligatur.

Reddere debet) Quia nullum commodum ex pignore remanere debet pones creditorem.

Præter L. 41.) Quia creditor hoc a debitore pœnæ nomine exegit. Ergo ei hoc restituere necellum non habet.

Dominus eligi) Cum enim commodans nihil lucri ex commodato habeat, ipsi plenius succurrendum, ut commodato electionis gaudet; & sic duplum, quod ex actione pœnali habere potest, sibi retineat. Sed cum actiones in duplum in foro raræ, & ob paupertatem furum plerumque inanes, exiguus usus superest harum questionum, nam rem furtivam indistincte condicit dominus, per. *L. 14 §. 6 ff. b. 1.*

Regressus domini) Nisi desuper ab initio fuerit protestatus.

De jure antiquo) De jure digestorum commodatario indistincte competit actio furti, condictio autem furtiva non nisi domino competit.

Etiā novæcam) Quia jura inter hanc & privignum præsumunt odium. Nec hic vinculum reverentiæ concurret.

Non haberi) Sic enim nihil habet, unde duplum refundat. Imo dominus contra se ipsum ageret, quia peculium servi jam est domini.

Rerum amot) Non simpliciter, sed tunc demum, si intuitu instantis divorci aliquid fuerit subtrahum. *Tr. d. A. F. L. Sect. 1. membr. 10. §. 7.* Alias si constante matrimonio sibi quid abstulerint, datur condictio ex jure Gentium, h. e. simplex repetitio, per *L. 15 ff. Rerum. amotarum,*

Dacti Taber) Ita sc. ut deducatur ipsa res, & sic revera triplum consequor.

Cumulari potest) Quia ad diversa tendunt. Una ad rei restitutionem, altera ad pœnam. Econtra condictio furtiva cum rei vindicatione non cumulatur, quia utraque rei persecutoria, his vero idem petere non licet.

Interdum) Si sc. creditor furti agat.

Remitti potest) Ex quo apparet, illas famæ reservaciones, quæ interdum a iudicibus sententiis inseruntur, quod præcipue in condemnato ob injurias fieri solet, magni moribus, quam jure scripto, defendi posse, cum iudex non debeat mitior esse lege.

Alterutrum requirit) Si sc. dolus non adsit, vel crediderit, se id non invito domino facere, si crediderit, rem esse suam.

Transactio) Hæc actionem quidem tollit, sed infamiam simul infert. Fateri enim videtur crimen, nisi transactio fiat auctoritate magistratus. Hodie tamen hæc secus erit, ubi pœna furti est capitalis, *vid. L. Transfigure 18. C. de transact.*

Pœnitentiæ) Hæc tamen non restitutione rei furtivæ conjuncta semper liberat a pœna mortis, quia hic non intenditur, quantum ablatum, sed quantum restitutum. *vel. infra in Not ad fin. hujus tit.*

Abhis

Abusu in defectu denonem) Quia fures plerumque pauperes. Sed cum in Constit. Crimin. artic. 177 seqq. usus hujus actionis non obscure indigitetur, dubito de Auctoris sententia; illud facilius tamen concedi posset; hanc actionem non amplius esse mere poenalem, sed mixtam, sive continere eam in se simul estimationem rei ablatae. arg. d. artic. 177. verb. oder nach einfach werth bezahlen.

Efractio) Furtum tamen clave adulterio factum, nondum pro violento habent. vid. Carpz. qu. 79. n. 41. Si vero pulvere nitrato feram rumpat, cum a tali violentia nemo sibi cavere possit, pro violento habendum.

Cumulative) Ita sc. ut non simplex ascensio vel effractio sufficiat, sed requiratur insuper, ut armis vel instrumentis auxiliis fiat.

Suspenderetur) Cum autem verba cum effectu sint accipienda, quilibet facile videt, forem, si rupto laqueo in terram decidat, adhuc semel esse suspendendum. Nam sententiae hae nondum est satisfactum, quae vult, dass er mit dem Strange vom Leben zum Tode zu bringen sey.

Effunderetur) Ad minimam hanc poena, si observaretur, restringenda esset ad effusionem unius oculi.

Manui amperetur) Quod si tamen poena ultra fustigationem extendi nequeat, & fur ille sit nobilis, fustigationis loco manus amputatio tanquam honoratior dicitur.

Valor est) Communiter receptum, solidum pro ducato capi, & hinc non sufficit 10 thal. esse ablato, sed tanta quantitas esse debet, quanta est differentia inter ducato & monetam vulgarem.

Præferitur) Quia fur debitor illius factus, cum rem furto abstulit; Omnibus vero debitis postponitur Fiscus quoad poenam. L. 17. de Jure Fisci.

Quoad poenam) Hic cum uterque ad poenam agat, Fisci causa, tanquam privilegiata, melior est.

Fustigatione) Potest tamen illa poena in pecuniariam commutari.

Quinque aureos) Si ergo plures furtum commulerint, tota quantitas ablata inter fures dividenda, quod constat, an cujusvis summa contineat quinque aureos. Si vero ipsi fures jam tum fecerint divisionem, & uni non tribuerint quinque aureos, hic a poena suspendii liberatur. vid. Const. Elect. Sax. 32. §. Und wo lhet viel.

Accidit in Saxonia) In Saxonia pro primo furto magno mox suspendii locus inveniit, quod rigidum est; Delicti enim gravitas magis ex qualitate & proposito delinquentis, quam ex quantitate æstimanda, & potest contingere, ut aliquis propositum furandi non habens, occasione oblata, magnam quantitatem

auferat, quis illum adeo puniendum diceret, quam qui clavis adulterinis aedes alienas referat, & ita furtum, minoris licet summae, patret? Unde etiam in stabulario Jene attenditur summa 20 thaler. juxta Struv. Exerc. 43 ib. 22.

Confessione) De hac confessionis materia, ne quis aedes vel urbero egrediat, sedes est in L. 9 ff. d. Interd. & Relegat. conf. Disp. de confessionibus.

Modus articuli etc) Considerandum (1) utrum fur in furto deprehensus vel alias ipse quater malus, (2) cujus conditionis & dignitatis sit fur, (3) utrum furtum ei, cui factum est, valde nocuerit. vid. tamen Carpz qu. 78. n. 19.

Ad minimum seu et) Singulare est in Ord. Pol. Magdeburgensi. c. 71. §. 1. quod furoh tertium furtum suspendi non possit, nisi bis antea punitos.

Quantitas) Ergo etiam qui quarta vice furtum committit in Saxonia, non suspenditur, nisi quantitas non restituta excedat 10 thal. ad hanc enim respicitur, non ad quantitatem ablatam. Verum hac ratione facile erit, pessimum ejusmodi furem liberare a periculo, si modo quis pecuniam suppeditet, ut rem furtivam restituere possit.

Ad minorem) Cum meri juris humani sit. E. contrario in poena homicidii, quia juris divini est, iudex facilius esse debebat ad infligendum supplicium, cum tamen proh dolor! facilius homicidae, quam fures absolvantur. Pae Brun. hic non facile iudicem clementem, & in homicidio rigoris potius debere. Prax. Inquis. c. p. n. 86.

Desinet) An ergo poenitentia sive restitutio rei furtivae furem poena libera- bit? Negatur de poena civili, L. qui ea mente ff. b. 1. Affirmatur de poena criminali, quia hic attendendum, ut sit schädlich der Diebstahl dem Vertholenen gewesen. Comp. Crim. art. 180. Tabor Recreat. ad d. art. 10. 12. Sed quid si tertius pro fure pecuniam restituat? Resp. si alius pro alio solvere potest, ita ut etiam hic invitus liberetur, pr. iuss. quib. mod. toll. obl. nulla ratio est, quare idem in criminalibus non debeat obtinere; Sufficit enim illum, qui furtum passus, ita reddi internem. Insuper jura favent liberationi delinquentium. L. absentiem §. ff. de pun. Unde etiam pro invito tertius appellare potest, L. 6. ff. de appellat.

TIT. III.

De tigno juncto.

Dilecti) Si sciverit tignum esse turtivum

Culpae) Si scire potuisset, modo diligentius inquisivisset.

Vid. L. 1. §. 1) Tigni appellatione continetur omnis materia, ex qua aedificium constat, ut lapidea, tegulae, calx, arena.

Non furivum) Tale dicitur, quando heres inter res hereditarias tignum alienum accepit, & b. f. nesciens illud alitum esse, ad usum suum adhibuit.

Ne tignum estimatur) Sed an dominus tignum exigendo se licere possit a poena dupli? Verius videtur, quod invito domino hoc non liceat, cum huius commodum non sit tignum alienis aedibus aptatum recipere. Scriv. Ex. q. 5. r. b. 31.

Item b.) Fieri hoc poterit, si quis nesciat, hoc tignum ab alio furto esse ablatum; Utut ergo hoc casu iungens nullius delicti reus sit, culpam tamen ipsa eo admittit, quod ipse, cum emeret, non diligentius inquisiverit, ob quam negligentiam in duplum tenetur, regressum tamen habet actione empti contra venditorem ad interesse. Tr. d. A. R. I. Sect. 1. memb. 10. §. 1.

Mera poena) Et sic simpliciter speciali actione rei persecutoria peti potest, sc. vel actione ad exhibendum, vel conditione furtiva.

Non possideat) Imo contra hunc ordinaria furti actio locum habet, si sciat, tignum esse alienum. Hæc actio enim cum non realis sit, sed *personalis*, inde non attenditur, quis possideat, sed tantum quis iunxerit.

Quicumque possiderem) Quia pro causa supponit delictum, & sic natura *personalis* est.

Revindicatio) Non quidem *directa* illa, quia tignum, postquam junctum, non amplius in eo statu est, ut vindicari possit, nisi collapsio iterum aedificio, sed *indirecta* ex hoc capite, quasi tignum illud aedibus junctum dolo delisset possidere, & hinc hæc civilis actione æstimatio petitur.

TIT. IV.

Si is, qui testamento liber esse iussus erit, post mortem domini ante aditam hereditatem surripuisse aut corripuisse quid dicetur.

Actione *prætorie*) Civilis enim actio furti contra servum non datur, etiam post libertatem, nisi de novo rem ablatam contraxerit. Ab initio enim locum non habet. L. 17. §. 1. ff. de furt.

Æscens hereditati) Huic proprie non fit furtum: cum nullus hic sit possessor. L. 1. §. 15. ff. b. l. & representatio personæ defuncti non obtinet in illis, quæ facti sunt, qualis est possessio, arg. L. 19. ff. Ex quib. caus. maj. v. tamen, quæ supra dicta sunt ad p. Ant. 633. voc. ante aditionem.

TIT.

TIT. V.

Furti adversus nautas, caupones
& stabularios.

Nautas) Idem etiam in au. igitur ubi nere verius puto, si hi sint ordinarii, nec ad certum iter speciatim conducti, v. Tr. de A. F. l. 5. §. 1. ad p. §. 35.

Differt. ab ali. naut.) Nam hæc actio, de qua in fine libr. 4. actum, non est ex delicto, sed ex quasi-contractu live receptione; ergo non opus est, ut furtum concurrat. Vell si concurrat, non opus est probare, a san. illis cauponibus id commissum esse, quod tamen in presenti titulo probandum, sed perinde est, a quo res subtracta, quia non ad poenam, sed restitutionem agitur.

Operarius) Conductus sc. ubi culpæ reus est, quod opera malorum hominum utatur. Aliud in servis proprie sic dictis, quia servus malus, necessarius, malum: quapropter dominus eum noxæ dedendo liberatur.

Ex vero delicto) Si ipse quid subtraxerit.

Ex quasi) Si familia ipsorum subtraxerit.

Aut Hospitum) Quia huius non elegit, sed recipere necessarium habuit; Actione civili tamen ex quasi-contractu ad rei restitutionem tenetur. Quod intelligendum, modo res si iussu hospite iurata, nam quæ secreto intulit, hospitum non obligant. Hopp. ad §. 3. J. d. Obligationes quæ ex quasi de ill. p. 162.

Obst. L. 3.) Hæc L. de actione rei persecutoria ex quasi-contractu agit, non de illa, quæ ex quasi delicto oritur.

In usu) Sc. ex falsa suppositione, quia Doctores hodie poenæ dupli cessare putant. Consultius tamen agitur ex Tit. p. l. 4. quia ibi actor nihil amplius probare tenetur, quam se rem in div. s. rium vel navem intulisse.

TIT. VI.

Si familia furtum fecisse dicatur.

Electionem) Aliquantis causa, ne ob unum delictum tota familia servorum cederet dominus.

Qualitate actionis) h. e. dicitur actio furti noxalis, ad ostendendum, non contra ipsum furem agi, sed contra furis dominum, Eadem ratio est in actione L. Aquiliæ noxali.

Aliud delictum) v. gr. Si injuriam intulerit familia, sic enim tot injuriæ, quot personæ. L. 34. ff. d. injur. & hinc pro singulis satisfaciendum.

Ejus-

Favorem domini) Ne scil. ob unum delictum dominus tota familia carere teneatur. *L. 31. ff. ad L. Aquil.*

Obligantur) v. gr. In injuriis. *d. L. 34. ff. de injur.* Hic titulus ad familiam nostram conductam applicari nequit, sed si casus contigerit, ipsi famuli non dominus conveniendus, nisi dominus de malitia famuli admonitus illum dimittere noluerit. Hodie usus hujus actionis est rarus, non tamen nullus, quia Dd. eam applicant ad mancipia Turcica. Dn. Schilter. *Exerc. 49. §. 15.*

TIT. VII.

Arborum furtim cæsarum.

Ad *rubr.*) Vocabulum arboris h. l. etiam vitem, virgasque saligneas comprehenditur, novae radices egerint. *L. 3. §. 3. ff. b. 1.*

Celandi) Expropter enim furtim arbor cædi vel deglabrari dicitur in *quis testis*, quia clam sit, ne ad domini notitiam perveniat, non ergo *lucriferi* gratia; sic enim datur actio *furti*. *L. 7. §. 1. ff. b. 1.*

L. Aquilæ) Mirum est, quare in *L. 7. §. 1. ff. b. 1.* tunc actio *L. Aquilæ* dari dicatur, si arbor radicitus evulsa; sed si succisa vel deglabrata, ex *b. 1.* agendum esse; cum tamen & hic damnum detur. Dicendum itaque ex *L. 1. ff. b. 1.* etiam ob arbores furtim cæsas ex *L. Aquilæ* agi posse; sed hæc actio pinguior est, quia in duplum datur; unde si prius ex *L. Aquilæ* actum, hæc actio adhuc locum habet, quatenus quid amplius continet. vid. *Tr. d. A. F. L. Scil. 1. membr. 10. §. 14.*

Noxalis) Quando scil. servus arbores alicujus cæcidit, ubi læso datur actio noxalis contra servi dominum, qui vel litis æstimationem solvere tenetur, vel servum noxæ dando se liberare potest.

Suas species) Sed dividitur ita tantum, prout agens vel dominus *diversus* est vel *unus*, vel etiam alter in *persona*, vel per *servos* suos damnum dedit.

Una actio) Ita tamen, ut, si uni ex illis poenam præstiterit cædens, a reliquis amplius conveniri non possit.

Desertit) Quia non ratione rei competit hæc actio, sed ex delicto, quod simulac commissum, obligationem parit ei, cui damnum per cæssionem arborum illatum est.

In solidum) Omnes enim peccarunt; hinc tot sunt delicta, quot sunt delinquentes.

Præsum ligni cæsi) v. gr. Arbor integra æstimabatur 10 th. postea cæsa li-

gna adhuc vendi possunt pro 2 th. Sic ergo tantum duplicatur summa residua, ita ut restituat 16 th Berlich. *P. 5. Conclus. 52. n. 6.*

Locati) Hoc tunc, si ipse hortulanus damnum arboribus dederit.

Locati) Hoc non intelligendum de identitate supplicii, sed de pari necessitate puniendi, cum uti lacro vitam, ita credens vites, subsidia vitæ humanæ, auferat. Tr. d. A. F. 1. *Scd. membr. 10. § 10.* Deveniri tamen potest ad fustigationem.

Nihil novi) Textus enim allegatus de *syvestribus* tantum arboribus agit. Alias dubium non est, si quis arbores frugiferas sæpius furtim auferat, & quidem in tanta quantitate, quæ excedit 3 solidos, poenam suspendii locum habere possit. Imo idem extendi potest ad fures arborum sylvestrium: licet non facile ad ultimum supplicium deveniatur, vid. Carpz. *P. 4. C. 37. D. 3. n. 5. & 6.* Ubi ex hac causa fieri putat, quis in sylva de corpore delicti & quantitate ramorum arborumque ablatarum satis ac certe constare non potest.

vid. Conf. Sax.) De Jure Saxonico, qui ex petulantia arbores alienas cedit, præter æstimationem arborum 30 solidos, qui conficiunt duas sexagenas antiquas, iwey alte Eßod, 40 grosos pro singulis arboribus poenæ nomine, & insuper æstimationem solvere tenetur; qui autem lucri faciendi causa hoc fecit, tenetur poena furti. Carpz. *c. 1.*

TIT. VIII. IX. C. 33.

Vi bonorum raptor. & de turba.

Non hujus) Sed ex L. Julia de vi publica agendum.

Obß. 3a.) In b. L. casus, qui plerumque contingit, supponitur, sc. in rapia rapina deprehensum esse raptorem.

Invadi) Solet tamen & hic *præda* appellari, qualis omnis possessor est, qui rem immobilem sine ullo titulo occupavit.

Interd. Sum de vi) Si sc. *interessi* meum intendam, vel si petam recuperationem possessionis; Si vero *vindictam* publicam, ex L. Jul. de vi expior.

Debita) Sc. ex *contradictu*; Hujus enim dominium ante traditionem est penes alterum, licet in criminali persecutione hic mihi agendum: quia raptor non intendebat lucrum, sed tantum consecutionem rei sibi debitæ.

Abster puniunt) Sc. amissione juris.

Lesio) Animus enim lucri faciendi deficit. Huc pertinet obßisio viæ, die *Begeßlagerung*, wenn einer auf der Landstraße antræuet wird.

Excusatur) Sc. a poena ordinaria: non ab extraordinaria, quia & hic in securitatem publicam peccavit.

Extor.

Extorquent) Quocunque enim fiat titulo. Carpov. tamen in *Prax. Crim. Qu. p. n. p. 5* seq. extraordinarie puniendum esse potat, qui permutationis titulo rem extorquet: verum ipse *num. 12.* subijcit, intelligendum hoc esse, si non multum inter sit inter res permutatas, alias nihilominus poenam capitis dictandam esse censet.

Violenter fit) In rapina violentia infertur *personae*; In furto *rei*, sive edibus, aut cistis, ubi res furtiva aservatur. Hinc si fures simul personae vim inferant, illam vulnerando, rapina indenascitur, & sic poena suspendii mutatur in poenam rotae.

Pervenit) Quamvis enim vulgaris limitatio sit, ex delicto contra heredem posse agi, quatenus pervenit; hoc tamen intelligendum, si ad rem persequendam tantum agam, non si ad poenam; Jam vero actio, vi bonorum raptorum, poenam continet.

Conditioe furtiva) Immo hanc conditionem furtivam pariter hic obtinere puto, etiamsi nihil pervenerit; quacunque enim actione tenetur fur, illa tenetur etiam raptor; Jam vero certum est, conditionem furtivam simpliciter in heredem dari, etiamsi nihil pervenerit. *L. 7. §. 2. ff. de cond. furt.*

In duplum) In alleg. *l. 6.* specialis casus est, si quis zelo religionis Judaeorum synagogas spoliaverit; Et sic exemplum adeit, ubi etiam intemptivus religionis zelus excusat.

Infamatur reus) Quia omne delictum dolosum infamat.

Obss. 1.) Mentio quidem fit furti *ut manifesti*, sed non excluditur espropter manifestum, suppositis terminis habilibus, v. gr. si prius actione vi bonorum raptorum actum, adhuc agi potest actione furti manifesti; quae amplius quid continet.

Consecutus quadruplum) Quia hoc ipso etiam rem consecutus.

Ultimi supplicii) Poterit tamen Princeps ex jure aggravandi dispensare circa mortis supplicium; cum haec poena ex jure humano provenierit. Aliud tamen foret, si latrocinium concurreret.

Rota impendantur) Si vero simul homicidium commissum, vivi rota contundunt, Dn. Hopp. *ad pr. §. b. l. p. 115.* Unde probe separandum est homicidium in via publica commissum, si nihil ablatum sit occiso, ubi tantum poena gladii obtinet.

Exigua res) e. gr. aliquot grossi, aut adhuc minus quid: Haec enim poena statuta est, non ex respectu ad quantitatem rei ablatae; sed ex respectu ad lesionem securitatis in viis publicis, quae ut sancte custodiatur, Reipublicam maxime interest. v. Carpov. *P. 4. C. 35. D. 4.*

Coadunatur) Si ita dolose vis inferatur, & quidem major, quam cui resisti possit, vocatur crimen *fractæ pacis publicæ*, cujus poena gladius. Carpz. *Prax. Cr. Q. n. 40. n. 2.*

TIT. IX.

De incendio, ruina, naufragio, rate, nave expugnata.

R *Exceptores*) Quia hi; quando dolo receperunt, *participant* de delicto; ut tamen poenæ criminali contra ipsos locus sit, requiritur, ut de lucro simul participaverint.

Heredes) Limitatur ille textus, nisi quatenus *pervenit*; quod ita se habet, si ad rem persequendam agatur: poena enim ad heredem non extenditur, nisi his sit contestata. Imo si quis conditione furtiva sic experiri velit, in solidum audiendus esset *L. 9. ff. de Cond. furtiv.*

Criminales) Sine dubio etiam hic locus erit poenæ suspendi; si res occasione incendii ablatae tanti sint pretii, ut ad suspendium perveniri possit. Ex cum hæc poena per se satis gravis sit, raro ad hunc titulum hodie recurritur.

TIT. X. C. 35.

De injuriis & famosis libellis

I *Nterdum*) Si sc. vel *Magistratus* in officio constituto a cive jurato & quidem realis injuria inferatur, vel *Ministerio Ecclesie*, pariter non verbalis sed realis injuria, dum *sacra* fecit, quo casu, si sacraturbentur, poena capitalis esse poterit, per *ant. avb. sed novo jure*. Uti & priori casu, si injuriæ sint gravissimæ, e. gr. cum vulneratione conjunctæ. vid. Carpz. *Pr. Crim. P. 2. Q. 100. n. 19. & seq.*

Suo abusus) Quando enim Magistratus limites officii excedit, induit personam privati. Quorsum pertinet vulgatum illud: *Judex de facto procedens de facto cessat potest.*

Certam personam) Neglectis gradibus *admonitionum*. vid. Brunn. *d. 7. E. l. 2. n. 13. §. 6. ibique Not.*

Infantes) Modo non sint instructi ab alio, sic enim datur actio injuriarum contra illum, qui instruxit. Hæc quoque pertinet casus, *wenn die Hof. Ratzen einen affrontiren.*

Furtiosi) Aliud tamen dicendum de prodigijs; quia hi doli sunt capaces. Nec

Nec obstat, quod prodigus comparetur furioso. *L. 40. ff. de R. J. Resp.* hæc comparatio non est absoluta, sed secundum quid, sc. quoad bonorum administrationem & alienationem. vid. *L. 12. §. 2. de inst. & curat. dat.*

Summe ebrius) Ebrius peccat graviter se inebriando; Sed quæ inebriatus facit, in istis civiliter non peccat, quia deficit animus. arg. *L. 41. ff. R. J.*

Ira iratus) Procedit hæc, si ab aliis *iræ causa* suppeditata, non si quis *sine causa* irascitur.

Sola penetrata) Quia delictum jam est consummatum.

Sed datum) Imo etiam si hoc effectui datum non sit, modo de mandato injuriandi certo constat, non denegandum esse puto actionem injuriarum: mandatum enim tale per se contumeliosum est.

Lucet consentientes) Volenti enim, *qua velle potest*, (h. e. quousque habet potestatem consentiendi) non fit injuria. Et sic pater agere potest ob injurias volenti filio illatas, quia filius velle non poterat.

Esse filium fam.) Hæc ignorantia excusat quidem extenus, ne patri actio injuriar. acquiratur; non tamen, quo minus injuriam passus ex sua persona agere possit.

Illux) Ergo nec *retorque* potest injuriam marito illatam; *eni enim non competit actio, illi nec retorsio.*

Obst. II.) Supponendum hic, filium vel uxorem simul tangere injuriam; per verba hujus *§. suo nomine.*

Per defunctum) Intelligendum hoc est de casu, si quis alicui post mortem, aut in articulo mortis constituto injuriam inferat; quam cum ipse defunctus vindicare nequeat, heredes famæ illius succurrere debent.

Aut forores) Multo minus ergo integra familia agere potest, si uni ex familia injuria illata, licet hoc velit Berlich. *p. 2. decis. 11. n. 12.* nisi ejus generis sit contumelia, quæ totam familiam afficiat, v. gr. si quis negetur esse nobilis.

Etiam conditionale) Quamvis enim remota conditione injuria pro non dicta reputetur, quia conditio nihil ponit: hoc tamen temperandum, si in facto licito conditio adjiciatur; injuriæ vero delictum continent.

Verbera minanda) Huc pertinet *admonitio*; Si quis manum vel baculum levaverit, quasi verberaturus, nec tamen verberaverit. conf. *Tr. d. J. S. D. 7. c. 5. n. 1. & p.*

Fidejussores conveniat) Hoc ita, si animo *injuriæ* id faciat; Aliud ergo, si non fieret ad injuriam debitoris, sed ob causam probabilem, v. gr. si debitor vellet sua bona depredari obrudere creditori, a fidejussoribus autem pecuniam accipere posset. Mantz. *Patron. dep. perat. debitor. Dec. 2. 97. 10.*

Sua natura) In illicitis enim praesumitur dolus, per *de L. 3. C. de i. alias* omnis praesumptio est delicti exclusiva.

Praesumptio contraria) Haec peti plerumque solet ex familiaritate, quae hucusque inter personas iamjam litigantes intercessit.

Non exclusio) Ob regulam illam: *Præsumtio facta contraria nihil operatur.*

Veritas) Si tamen veritas probari possit, in tantum prodest, ut aliter libereur a recantatione. Et eatenus admitti potest exceptio veritatis in Saxonia frequentata.

Legitimo modo) Imo etiam legitimo loco. Unde qui iudici crimen denunciat, non tenetur injuriarum, modo ipsi simul probabilia indicia suppositaverit. Quod si vero quis in rixa crimen manifestet, non amore veritatis, sed odio personae & animo injuriandi hoc fecisse censetur.

Auctor demonstratio) Pertinet huc *Saxorum* regula: Ein Behrmann bißst nicht, quod extendendum puto, etiam si auctor ille dixerit: *Ihr sänntes auf mein Wort noch sagen*, nam in re turpi nec mandatum excusat. Aliud ergo esset, si quis cum *de i. p. 1. 1. ne* quadam audita referat, & ita talia non credere addat. conf. Tr. de J. S. Disp. 3. §. 3. §. 5.

Sinistra opinio) Haec tunc praecipue oritur, si speciale quoddam delictum alteri obiectum; Huius enim vindicationem si quis negligat, ejusdem delicti reus praesumitur; Et hoc sentiu verum est vulgatum illud: *Crudeles est, qui famam negligit*; Inde etiam in inquisitionibus contra sagas pro indicio reputari solet, si femina saepius ab aliis publice venefica, eius *Heste*, appellata fuerit, nec tamen de hoc apud iudicem querelam moverit.

Estimatio) In hac actione consultum est, ut injuriatus ipse injuriam non aestimet, sed hoc arbitrio iudicis, adductis circumstantiis, committat, & sic quoque in conscientia erit securus.

Credulitas) Sc. ratione modi *petendi*, non quoad *originem*.

Non est necessarium) Nisi reus hanc expressionem petat ad sui defensionem, forte ostensus, se illa die in loco illius injuriae non fuisse. Brunn. *ad L. 3. ff. de accus. C. 1. 1. O. 6. n. 11.*

Ulnus) Quae tunc datur, si quis pulsatus quidem non est, alter tamen manus vel baculum adversus eum levaverit, quasi vapulaturus.

Datur) Licet injuriarum aestimatio non solum jure civili detur unicuique injuriato, sed etiam in foro Saxon. generaliter permessa sit, teste Carpz. *Pr. Crim. P. 2. Q. 95. n. 2. 5. seqq.* attamen in hoc Ducatu Magdeburg illa in totum per novam legem abrogata & prohibita est, vid. *Declarat. Ord. Proc. Magd. 5. 50. §. 10. inf.*

Omnes

Omnis moritur) Collegium ipsum enim nunquam moritur, sed per successores conservatur v. L. 76. ff. de judic.

In rem suam) Existimat Auctor hanc actionem *redi* posse; Contrarium tamen supr. p. 331. ad verb. *assimilatorum* annotatum fuit.

Fraterem) Si modo de *animi* injuriandi consistet, qui hic regulariter non presumitur.

Citationis) Immo etiam *insinuatione supplicationis* coram Principe. *cit. sentent.*

Per procuratorem) Si se. *civiliter* agatur.

Circumstantiarum) Ita ut respectum habeat, non ad tempus, quo judicatur, sed ad id, quo facta est injuria. L. 11 ff. b. 1.

Jurjurando) Prævia tamen *moderatione* judicis, alias nimiam jurandi licentiam sibi sumeret actor: unde & caute juramentum concipi solet hoc modo: *Würde Kläger schwören, daß er die Injurie nicht minder als 100 Thlr. estimiret.* In Saxonia tamen juramentum minutionis, quod alias volente actore a reo præstatur, hic non admittitur, sed pertinet tantum ad violentiam expulsiivam & ablativam. Cz. c. l. w. 19.

Morte alterutrius) Dicunt tamen Dd. eo casu, quo filius injuriatus moritur, nihilominus patri post ejus mortem competere actionem injuriarum. arg. L. 4 §. 3 ff. b. 1.

Transigens) Semper tamen hic supponendum est, transactionem non gratis, sed interveniente pecunia factam esse.

Odiū privatum) Atqui vero omnis injuriarum actio tendit ad *vindictam*: Animum vero vindictæ cupidum tali casu, qui revera *Christianus* esse cupit, deponere debet; Aliud ergo est, an quis postea injuriarum velit agere, ad obtinendam privatam satisfactionem, an tantum Magistratui vindictam publicam committere, ne impunitate hujus injuriantis alii ad similem malitiam inducantur, & se non impone peccare discant. vid. Tr. d. J. S. Disp. p. c. q. n. 10. seq.

Legibus permixta) Permissio LL. nunquam facit actum justum in foro conscientie; nam alias etiam concubinarium, durante concubinato, posset ad sacram coram admitti.

Et factis) Tale factum etiam est, si injuriens legatum relinquat injuriantem, aut cum liberis suis in testamento tutorem constituat.

Utatur) Ut si cum ipso edat, ludat & amice fabuletur, aut ejus conversationem, quam commode declinare posset, non declinet, sed potius quærat.

Sive verbalis) Quid li injuria sit scripta? adhuc annalem actionem esse putato, cum modus *ultrae* injuriæ nostro jure non distinguitur, *Frantz. exercit. 12. quest.*

quest. p. m. 32. Carpov. *p. 4. cons. 46. def. 1. m. f.* Præterea annalis præscriptio non ex qualitate delicti æstimator, sed ex negligentia non agentis. Berlich. *P. 5. Cons. 69. n. 51.* In Camera tamen obtinuit sententia, ob injuriam scriptam, cum semper scriptura loquatur, actionem esse perpetuam. Gail. *lib. 2. of. 104. vid. d. A. F. 1. Sect. 1. membr. 10. §. 48.*

Utile) Sc. ab initio, ut non incipiat currere annus, nisi a die scientiæ; Postquam vero rescivit, in progressu hic annus est continuus.

Intelligitur utitur) In foro Saxon illud notandum, annum spatium hæc in re æstimari ex vulgari anno, ita ut non habeat adjectas 6 septimanas & tres dies, ut docet Carpov. *P. 4. C. 46. D. 3.*

Perpetuatur) Si injuriens ablit, vel aliud impedimentum occurrat, quo minus ad litis contestationem ipsum adducere possim, cautela est, ut de hac injuria apud Principem, mediante libello supplicii, protefter, quo ipso interruptitur præscriptio actionis vid. *tit. C. quando libell. Princip. oblat. lit. cont. factat.*

Ex officio) Regulariter in injuriis verbalibus hæc inquisitionem non admittunt, cum nullum interesse publicum concurrat. Carpov. *Pr. Cr. qu. 107 n. 23.* Nisi tamen vel personæ publicæ vel miserabili injuria illata. Carpov. *d. l.*

Comura) Praxis vero ubique recepit, quod procurator admittatur, si non agatur ad poenam corporis afflictam; & hoc non tantum in injuriis, sed & in aliis delictis obinet, quoties sc. poena in procuratore executioni mandari potest.

Fustigationem) Hæc poena eo casu solet discurrari, quando liberi parentes suos injuria, & quidem reali gravissima & atrocissima affecerunt. v. Carpov. *Pr. Crim. P. 2. Qu. 100. n. 37.*

Supplicium) Quando sc. quis magistratui in officio suo injurias reales, atrocissimas tamen intulerit, illum crudeliter percutiendo aut vulnerando: Hoc enim violationem pacis publicæ in se continet. *c. l. n. 19. Et seq.*

Injuriarum) Quia non hujus, sed publicum interesse petitur.

XX. ann.) Receptor est sententia, omnem injuriarum vindicationem, quæ non est ex *L. Cornel.* anno expirare, cum decisio *L. 5. C. de. r. generalis* sit.

Remissio) Eatenus tamen hanc nocere puto, ut ipse remittens vel retorquens, amplius accusare non possit; Magistratui vero salva manet vindicta, qui vero semper mitior in puniendis injuriis esse solet, si injuriato privatim satisfactum sit, ac ita hic remisit, quam si hæc remissio non accessisset.

Est privata) h. e. vindicta quidem sive poena publica est, ita ut ætori non applicetur; non tamen cuivis ex populo jus agendi competit, sed tantum illi, qui injuriam passus.

Civiliter agatur) Hoc ex L. Cornelia fieri posse, apparet ex L. 37. §. 1. ff. de injuriis. Ergo actio perpetua sit, accessum est. vid. Tr. d. A. F. L. §. 1. i. m. m. b. r. h. §. 48.

Recantatoria) Vocatur etiam alia actio ad palinodiam vel revocatoria.

Res persecutoria) Re vera per injuriam nihil ablatum, & sic etiam nihil restituitur, sed indulgendum fuit opinioni hominum, ut fama putative ablata vel imminuta, hoc putativo remedio repararetur.

Verbalem) Ergo in realibus injuriis actio ad palinodiam non obtinet; cum e. gr. verbera recantari non possint. Quam variis modis injuriæ reales fieri possint, apud Carpz. in Pr. Crim. p. 2. q. 99. n. 2. §. seqq.

Consuetudine) Cujus occasio hæc fuit, quod ex opinione vulgi honor & fama nostra convictis & maledictis lædi censeantur, per opprobrii revocationem vero iterum nobis quasi restitui credantur. vid. Vinn. ad §. 20. inf. b. 1. n. 1.

Injuriæ verbalis) Quod si tamen a lapam infligenti iterum alapa detur, etiam compensationi hic locus erit, quantum ad interesse civile. arg. L. 39 ff. solut. matr. conf. Disp. de Alapa.

Aliud quid) Scil. quæ injuriati contemptum saltem respiciunt, ut si quis alteri corporis vitium objecerit, gibbosum vel claudum illum nominando: his enim calibus potius ad deprecationem (auf eine Christliche Abbitte) agendum est.

Nondum sit contestata) Ex ratione, quia rei persecutoria. Cum tamen ex delicto sit, veriore puto contrariam sententiam, illam nec heredi dari, quia huic nihil abest ex patrimonio; nec contra heredem dari, cum ex hoc delicto nihil ad heredem pervenerit. Imo recantatio est actus personalissimus, ipsi injuriati incumbens, tale vero quid ad heredes non transit: hinc quis injuriæ proprie recantare nequit, quas ipse non intulit.

Modo ius) Quia est ex delicto.

Famosa non est) Quia heres nihil peccavit, nec ex suo, sed defuncti facto recantat.

Compelluntur) Si noli sponte revocare per *missum* judicalem, vel tandem per *carneficem* ipso præsentem sit revocatio.

Non sit infamis) Quamvis enim alias injuriarum damnatus infamis fiat; hoc tamen non obtinet, si condemnatur ad id, quod non ex Jure Civ. sed ex moribus dependet.

Infamis facti) Cum enim per recantationem quis se ipsam mendacii publice arguat, sine illa parum honorifica est, & recantantis existimatio apud honestos

nectos viros multum propterea oneratur: praesertim si certis adhibitis solemnitatibus fiat. Hahn. *ad Def. b. i. n. 13.*

XXX. annerum) Contrarium quidem statuit Mey. *P. 9. Dec. 369.* cum nullis generalitate *L. 5. C. b. i.* excepta. Pro Authore tamen facit, quod haec actio plane nova & ex consuetudine introducta, indeque non secundum regulas juris Praetorii aestimanda, sed perpetua. Vid. Tr. d. A. F. I. *Seit. i. membr. 10. §. 50. ff. Seit. 1. membr. 3. axiom. 3. 2. 2.*

Nam civilis) Quae enim actiones per consuetudinem introductae, ejusdem juris sunt, quam si per leges introductae essent *L. 31. ff. d. LL.* Jam vero actiones ex lege perpetuae sunt. *L. 3. C. de praescript. 30. an.*

Declaret) Modo haec declaratio fiat ab iudice litis, & injuria non sit *atrox.*

Elidere) In Saxonia tamen receptum est, ut, quamvis libellus ita formari nequeat, ipse iudex tamen reum ad satisfactionem privatam condemnans, ex officio solet adicere poenam publicam, juxta formulam consuetam: Und wird er über dem seiner Begünstigung halber auf 14 Tage mit Gefängniß billig bestrafft.

Cumulativa) In Saxonia poena criminalis cum aestimatoria aut ad palinodiam actione cumulari non potest, cum in foro Saxoniae nemo simul ad poenam sanguinis & restitutionem damni condemnari possit, vid. *Cons. Ehrh. 11. §. 4.* Bene tamen aestimatoria cum multa pecuniaria aut relegatione, quia cessat poena sanguinis. *Carpz. qu. 95. n. 26.*

Nec civilis) Hoc tamen Jure Civili non adversum, ut, si retorsio intercesserit, tollatur injuriarum actio, non quidem expropter, quasi retorsio esset licita sed quod paria delicta mutua compensatione tollantur. *L. Viro. 19. Solut. Matr.* quod interesse civ. sc. non criminale.

Off. L. 3.) In *L. 3.* agitur de repulsione damni irreparabilis. In *L. 25.* agitur non de retorsione criminis, sed de *purgatione a crimine* dicendo: *in membris.* In *L. 19.* agitur de vindicta judiciali vel potius *recognitione*, h. e. de reciproca actione super commisso crimine.

Infusata) Scil. ipsi injurianti; nam in iudicio regulariter non acceptanda. *Mey. P. 5. D. 377.* Iudici etiam convenit injuriantem condemnare, & vindictam publicam ejus malitiam coercere, quod non fit per retorsionem, quae vindicta privata est.

Retorsio) Haec enim nova foret injuria, & sic ille denuo retorquens injuriarum conveniri possit: Nam prior injuria per simplicem retorsionem sublata. Si ergo post hanc nova retorsio sequatur, nova causa agendi nascitur.

Uti potuerit) Ut si solenniter injurias regerere velit, donec Notarium possit habere, qui injurianti retorsionem insinuat.

Tollitur injuria) Hic effectus ex retorsione sequitur, etiamsi statuamus, retorsionem esse illicitam; Peccavit enim injuriatus, peccavit retorquens, paria vero delicta mutua compensatione tolluntur. *L. 39 ff. solut. matrim.* & hinc neuter agere poterit. Qui ergo statuunt, utrumque actionem injuriarum instituere debere, illi multiplicans actiones injuriarum, quæ tamen merito, cum odiosæ sint, restringendæ.

Famofus libellus) Hic dupliciter accipitur; 1) late, 2) stricte: *priori* modo etiam picturam comprehendit, ut puta si quis ad infamiam alicujus obsecrans & injuriam denotantes res in ejus janua pingat: *posteriori* autem modo scripturam famosam solum denotat, & de eo hic agitur.

Nomen suum) Quamvis enim appositio nominis non tollat sed augeat potius animum injuriandi, quia tamen constat ipsi injuriato, quis composuerit, eo facilius ipsi redditur vindicta. *conf. Hopp. ad §. 1. 7 h. i. p. 341.*

Indifferenter) Scilicet crimen capitale in libello famoso objectum.

Mitiganda) Circumstantiæ hujus delicti poenam mitigare & exasperare solent. Hinc si talia scripta seditioni causam præbere possint, poena capitis dictitari etiam solet. Ergo probe separandi sunt *libelli famosi* contra privatum, & *seditioni* contra Principem vel Magistratum.

Histori) Hoc ita *moribus*, non *Jure Romano* ob clara d. l. *us.*

XX. ann.) Quia est ex *LL.* non a *Pretore*.

Electus) Non video, quare non recantatoria conjungi possit cum actione libelli famosi, cum civilis sit, & tendat ad reparationem infamiae privatorum. Et sententiam *Carptensi*, recantatoriam actionem *criminales* reputantis, jam supra rejecerat Auctor.

Reverso) Scilicet, quamdiu de auctore non constat; Et sic nihil singulare, cum nec antea ipsa actione de libello famoso experiri possit. Interim licet non constet de auctore, concrementatio tamen libelli famosi urgeri poterit.

TIT. XI.

De

Extraordinariis criminibus.

C*Etiam poenam*) Hoc sensu præcipue dicuntur extraordinaria, quod locum hic sit poenæ arbitrarie. Unde quando de ordinariis delictis extra ordinem agi posse dicitur in *L. f. ff. d. furt.*, nihil aliud hoc denotat, quam discedi a poenâ

Libus determinata, & infligi posse poenam graviolem, prout iudex hoc æquum æstimaverit.

Nuptiarum) h. e. si quis pudicitiam alienæ uxoris attentaverit.

Nuptias appetat) Præsertim si id fiat per fraudes & calumnias, ubi ordinaria injuriarum actio concurret.

Ultimo supplicio) Pertinet hoc ad stuprum cum *impedire* commissum, quod præsumitur esse violentum.

Diff. Carpz.) Carpz. in alleg. 27. 61. putat, ad poenam capitis deveniri non posse, nisi puella per vim ad stuprum adacta, quod moribus conveniens est; ad satisfactionem tamen recte devenitur.

Disp. 31.) Hic casus est, si quis abortum procuraverit, quo hereditas ad alterum transferatur.

Elasto medio) Hoc ubi vis receptum, non quasi antea partus non esset vitalis, sed quod de vitalitate nec ipsi matri antea satis constare possit, absoluta vero certitudo requiritur de corpore delicti, antequam ultimum supplicium irrogetur. Quæ alias de certo dierum numero hic habentur, merito rejicienda: Partus enim a momento conceptionis animatus est, sed animatum ipsum esse, certo non constat, nisi post 20. septimanas. Ergo in effectu juris hic nihil interest, an partum mox vitalem esse dixeris, an post aliquot dies, sed unice eo respiciatur, num dimidium gestationis tempus præterlapsum, nec ne.

Supprimunt) Associantur his & illi, qui in foro plus æquo offerunt, ut aliis merces præcipiant. Item & illi, qui menses immaturas cœmunt, quod tamen prohibitum in Ord. Pol. Imp. de Anno 1577. tit. 19.

Dardanarii) Hi ita dicuntur a Dardano. mago quodam, a quo etiam artes magicæ alio nomine Dardanicæ dicuntur. Struv. h. t. 16. 26.

Damnationes) Immo & interdum poena gladii, si sc. occultatione framenti effectum, ut multa fame fuerit pereundum. vid. Disp. de Dardanariis c. 6. n. 13.

Quandoque ultimum supplicium) Si sc. sæpius contra interdictum magistratus his menfalis usi, & grave dampnum intulerint civibus, revera enim furtum committunt.

Aliter est) Magis huc pertinet crimen diffidationis, quod sit durch Anhängung der Brand- Zeichen, oder Auswerfung der Brand- Briefe.

Arbitraris) Hodie puniuntur ut fures, & si ter iteratum sit crimen, etiam ultimo supplicio, modo certo constat de corpore delicti, quod tamen his casibus valde difficile est.

Cucumferancorum) Qui serpentes in foro sine consensu magistratus producere solent, & eo ipso terrorem incutiunt prætereuntibus. Sed cum hodie plerumque permittit magistratus id faciant, etiam extra poenam sunt.

TIT. XII. IX. C. 19.

De

Sepulchro violato.

Off. 25.) In b. L. 25. §. f. speciali jure id statutum, quod poena inter actorem & Fiscum sit dividenda; Alia poena ex actione populari civiliter intentata pertinet ad actorem. L. 3 §. 5. intelligenda de poena criminali.

ad 10. poud.) Si quis in hoc Ducat Magdeb. monumenta destruxerit, aut mortuum in alterius sepulchrum ipso invito intulerit, 30 thaleros fito in multam solvere tenetur. Si vero cadaver mortuum aut ejus ossa effoderit, poena corporali, & pro qualitate circumstantiarum, etiam morte plectendus est. vid. *Ord. Pol. Magd. c. 65.* Quid in Saxonia hoc casu obtineat, docet *Confl. Elect. 34. Part. 4.*

Ejecerit) Cum tamen hoc non privata, sed publica magistratus auctoritate facere debuisset, actio injuriarum contra eum locum habet, uti concilianda L. 8 §. de Religios.

Studijs Medicinae) Quamvis autem hi crimen de sepulchro violato non committant, non tamen impune fure hoc factum, quia concessio ad Anatomiam cadavera delinquentium supponit, & auctoritate Principis fieri debet. add. *Brunn. Præc. Inq. sit. c. 10 n. fin.*

Non observatur) Et sic adest hic exemplum, ubi contra legem prohibentem induci potuit contraria consuetudo. vid. L. 3 §. 5. ff. h. t.

Spohaverit) Ubi poena est arbitraria, nisi armata manu, ubi poena gladii vulgo statuitur. *Carpz d. l.* Quamvis non videam rationem, quare non ut alii fures suspendio efficiendi, cum nunquam sine *violencia* aperiantur sepulchra. Illa autem ratio, quod mortuus nihil possideat, mere civilis est, nec malitiam spoliatoris minuit.

Vid. Co. qu. 73.) Per *Confl. Elect. 34. Part. 4.* dispositum est in Saxonia, ut, qui cadaveribus suspensorum vel rotæ impositorum vestes detrahit, poena fustigationis debeat affici: quod tamen ad illos, qui pecuniam aut alias res vestibus occultatas auferunt, non extendendum esse, præjudicio probat *Carpz. c. l. n. d. l. 69. §. 29.*

TIT. XIII.

De

Concussione.

Ad penam) Singularis constitutio est in *Ord. Pal. Mayd. c. 73. §. 1.* ubi si quis vel in via vel in aedibus per minas ab aliquo pecuniam extorquere conatur, ut actū vim non inferat, nec pecuniam consequatur, gladio puniendus & corpus rotæ imponendum.

Crimen murmuris) Referri huc quoque debent inculpationes meretricum, quæ sæpius contra honestas personas sunt intentione extorquendi pecuniam, ubi sæpius adhibentur personæ intermediæ, ut hæc innocentibus metum inferant.

Verba non sufficiunt) Hæc quidem impunita non sunt, non tamen merentur poenam capitis, nisi facta vel licere accesserint, hæc enim majorem animi deliberationem ostendunt. Priori tamen casu ille, qui tale quid minatus est, potest adigi ad cautionem de non offendendo, quam si sufficienter præstare nequeat, carcere tamdiu declinet.

Perculum imminet) Quidsi ergo homini innocenti tale quid eveniat, es soll die ganze Stadt im Zorne aufgehen, wo Titius nicht heraus geschafft würde. Queritur, an Senatus hunc hominem nihil mali meriti expellere possit? *Affirm.* si minæ sint veritate & adhibita diligenti inquisitione damnum averti nequeat. Unusquisque enim civium vi juramenti obligatus est ad avertendum damnum, quod sui causa imminere videt civitati: pretium tamen ædium relictarum huic a civitate solvendum, & honeste dimittendus est.

TIT. XIV. IX. C. 37.

De

Abigeis, abactore, abigatore.

Gregem) Ergo ille, qui ovem aberrantem vel equos in solitudine relictos abduxerit, crimen abigeatus non committit. *L. 1. §. 1. ff. b. t.*

Jumentis) In *L. 3. ff. b. t.* hæc ita distinguuntur, ut quis abstulerit 10. oves, 5. vel 4. boves, equum vel bovem unum.

Quæ fortis) Hinc nisi fortis vice crimen hoc reiteratum sit, ad suspendium devenire non solet. vid. *Brunn. ad Wesenb. b. t. q. 2.*

TIT.

TIT. XV.

De

Prævaricatione.

Ad Rubr.) Prævaricatio a varicando dicta est, per *L. 1. m. d. p. 3.* varicari autem in transversum ire significat, a varicibus crurum, quibus qui laborant, recia incedere nequeunt vid. Welenb. *h. t. n. 1.*

Abfolvatur) h. e. si accusator se simulet accusati inimicum, sed hac tacita intentione, ut hunc liberet, veros testes non producendo & indicia urgentia supprimendo.

Ad eam penam) Hodie id non servatur, sed poena tantum extraordinaria iis dicitur.

Prævaricatur) Si se. secreta defensionis alteri parti communicaverit, vel etiam subsidia, quibus convinci possit reus, ipsi revelaverit. conf. *Disp. de conscientia Advocati, c. 2. 71. seqq.*

TIT. XVI. IX. C. 39.

De receptatoribus.

Capones) Hi enim utut ex necessitate recipere teneantur advenas, hoc tamen intelligendum, nisi delicti scientiam habuerint; præsertim vero corum malitia & per consequens etiam poena augetur, si de lucro participaverint.

Parentes) Cum hi pro conservandis suis liberis consilium capiant. *L. 11. §. ult. ff. ad L. Jul. de adult.* Hinc merito iis aliquo modo ignoscitur, ut non cœli receptatores puniantur. Non tamen in totum impune dimittuntur, sed aliqua multa pecuniaria illis imponi solet.

Et nomine) h. e. si parentes vel cognati a magistratu fuerint interrogati, an non sciant, ubinam filius vel cognatus delinquens latitet? & illi se non scire negaverint: non possunt a magistratu edigi, ut hanc suam ignorantiam juramento confirmant.

Juramentum purgationis) Adest enim hic præsens metas perjurii, & contra quem alias testimonium dicere non compellor, illum nec mediane juran. epio relevare teneor.

Obst. arg. 35.) Ex hoc textu colligitur, quod amor patriæ potior sit amore cognatorum, sed illud intelligitur, si præsens damnum imminet patriæ a cognatis.

Socii) h. e. participes de consilio vel lucro: & sic magis puniuntur, quod sint socii criminis commissi, quam quod fuerint receptatores.

Sola scientia) Quia nemo in conscientia obligatur, ut indicet delictum commissum; factum enim infectum fieri nequit. Aliud itaque in delicto committendo, quod reticendum non est, quia adhuc potest præcaveri.

Autocissima) In turbationem Reip. tendentia, e. gr. crimen conspirationis, læsæ majestatis, &c.

Potuisse) Communiter hæc conjunguntur, impedire posse, & impedire debere, vi officii vel publici vel privati.

TIT. XVII.

De Furibus balneariis.

G*ravius puniebantur*) Quo major enim occasio furandi in balneis, eo graviore poena a deo revocandi. Sed cum hodie poena furti satis gravis sit, nihil speciale hic amplius obtinebit.

TIT. XVIII.

De

Effractoribus & expilatoribus.

C*apite puniuntur*) Solent hoc ad Principis carcerem restringere, sed necesse hodie obtinet, nec poena major esse solet fustigatione. vid. Disp. de Carceribus ad Custodiam, c. 4. n. 11. seq.

Emissus) Si modo convictus ac condemnatus, & ita a commentariensi ab instanti poena liberatus.

Durum videtur) Ergo si incarceratus non sit criminis majestatis reus, non solet ultimo supplicio locus esse, sed ad summum fustigationem.

Pro arbitrio magistratus) Hodie expilatores, ut alios latrones, puniri vult Carpz. Pr. Cr. q. 82. n. 32.

TIT. XIX. IX. C. 32.

Expilatæ hereditatis.

V*Acque*) h. e. a nemine possessæ; qui enim res hereditarias ab alio possessas aufert, furtum committit.

Propria non est) Cum ante aditam hereditatem nullus rerum hereditariarum possessor sit; Furtum vero est possessionis interversio. Hæc tamen ratio memoratam subtilitatem Juris Civ. Apit, nec malitiam in fure minuire potest.

A de

Ad defuncto alio) Eadem ratio est, si res alienæ in hereditate reperiantur, e. gr. commodatæ & depositæ, v. L. 14. §. 14. ff. de furt.

Oppignoratæ) Harum enim proprium furtum committitur, quia detinentur ab aliquo, & sic commodatario vel creditori nascitur actio furti.

Profiti) Res enim hereditaria omnibus communis; Jam autem unus socii: super re comuni victoria etiam alteri prodest L. 4. §. 3. ff. Si servus. vend.

Expellet) Cum enim hæc personæ quasi in commotione bonorum fuerint, & reverentiæ vinculum intercedat, non famosa hæc actio, sed rei persecutoria expectandum.

Contra coheredes) Ob communionem juris, & sic alter alteri actione familiæ eriscundæ tenetur ad satisfactionem, seu potius ad collationem omnium illorum, quæ ex hereditate qualitercunque ad eum pervenerant, quo nomine communiter juramentum exigere solet.

Ad penam furti) In alleg. art. 165. Const. Crim. dicitur quidem, quod si quid ex hereditate supreptum, hoc infestius puniatur; Sed textus loquitur de robore de auferente. Brun. ad Wefenb. b. 1. qu. fin. nec rationem video, quare extractus, accedente præsertim violentiæ, a patibulo sit absolvendus.

Obf. 12.) Hic tantum dicitur, quod expilator æque infamis fiat, quam fur.

Cumulative) h. e. una ex his rei persecutorijs cum actione expilatæ hereditatis concurrere potest, quia tendunt ad diversa.

Obf. 3.) Hæc L. statum Juris Romani respicit, ubi coram uno Judice crimen vindicabatur, coram alio actione ordinaria agebatur. In L. f. C. verba deficientis aliquis, explicanda sunt de deficiente alia actione penali, non rei persecutoria.

TIT. XX. IX. C. 34.

Stellionatus.

Ad Rubric.) Huic crimini nomen dedit stellio, qui, ut Plinius refert, est animal lacertæ simile, cujus cutis varii coloris maculis quasi stellata; præterea versutissimum est, nullumque fraudulentius homini invidet; ut ita hoc nomen in hominem maledicum ac decipiendi peritum translatum sit vid. Wefenb. b. 1. n. 1.

Crimen stellionatus) Crimen hoc proxime accedit ad crimen falsi, sed quia pro crimine falsi aliquid non reputandum, nisi hoc a lege in specie utrumque capto.

H h h h h

pter

datum fuerit relictum, hoc non valet. *L. Colleg. §. C. de Hered. inst.* Interim tamen singulis ex isto collegio recte legatur.

D. solvitur) Et si pecuniam vel alias res communes habent, pecunie proprias si pertinet ad collegas, inter eos dividenda est; sin ad usum collegii illius destinata, fisco cedit. *Brunn. c. L. 3. n. 1.*

TIT. XXIII.

De

Popularibus actionibus.

Populares) Crimen popolare a publico in eo differt, quod in publico unus quisque ex populo agit, sed ad vindictam publicam; in populari quisque ex populo, sed ita, ut regulariter poenam consequatur ipse actor. *Brunn. ad Wesenb. b. t. qu. fin.*

Extinguuntur anno) Quatenus sc. penales sunt, quatenus vero rei persecutionis, eatenus perpetuae sunt. vid. *Hahn. ad Wesenb. b. t.* Quod attinet hodiernos mores, raro instituuntur, sed communiter agit fiscalis publica auctoritate constitutus. *Zach. ad b. t. n. 4.*

Propria) Antea enim haec actio in bonis non unius, sed totius populi erat; Quod si ergo unus egisset, jam incipiebat actio in ejus bonis esse, & ab eo tempore cedi potest actio popularis, & fidejussor hoc nomine dari, nam per praeventionem hic alios ex populo excludit, quo minus agere possint, & ita causam suam facit.

LIB. XLVIII. TIT. I.

De

Publicis judiciis

Publicorum judiciorum) h. e. delictum aliquod punibile esse, non facit idem publicum, cum & furtum punibile sit ex *L. XII. Tabb.* sed requiritur, poenam delicto dictatam esse in Comitibus seu conventu populi Romani, & inde semper inferuntur tituli seqq. ad *L. Juliam, Corneliam* &c.

Fustigatio) Quod si tamen huic fustigationi jungatur perpetua relegatio, quod semper fieri debet exceptis militibus, tunc deportationi equiparatur, & hoc sensu ad poenas capitales poterit. Imo hodie rarissime fustigatio obinet, sed tantum flagellatio; haec fit denudato corpore, illa vestibus retentis.

Nec sine contestatio) Talis sc. quae fit *Parit*; Alias si ullibi, certe hic maxime

mae specifica litis contestatio est necessaria, ad singulos enim articulos inquisitionales, qui in hac materia sunt instar libelli accusatorii, sigillatim respondendum, in tantum, ut, quamvis ipse delinquens factum cum omnibus suis circumstantiis confessus fuerit, pronunciari tamen solet: Das aus des Inquisits summarischer Ausfrage gewiße *Articuli inquisitionales zu formiren, und Inquisit auf jeden Artikel absonderlich liem zu contestiren schuldig.*

Publica fama) Modo tamen ab honestis personis orta: Traxit inde originem formula pronunciandi in *Saxonia*: auf angebrachte Rüge, quamvis hæc proprie pro denunciatione capiatur.

Deper Berluft) Licet enim illas iudex irrequisitus officium suum impertire non tenetur, fallit tamen hoc ipsum inquisitione, quam adversus delinquentem formari publica suadet utilitas, per *L. Congruis. 17. ff. de Offic. Presid.* Imo si iudex hoc omittat, litem suam facit. *Brunn. in Process. Inquisit. c. 2. §. 10. seqq. add. Carpz. qu. 107. n. 16. & 17.*

In genere inquisit) Generalis inquisitio toties necessaria, quoties vel nondum de delicti corpore constat, vel constat quidem, persona tamen adhuc incerta. Et in hac inquisitione iudex, quem velit, ut testem citare, & generaliter examinare potest: Caveat tamen, ne *personam* nominet, *Dispo. de Jure Suggestionis. c. 4. n. 49. & 50.* alias enim teneretur actione injuriarum.

Eriam inferior) Ita ut si postmodum ex generali illa inquisitione ei sufficenter appareat, subesse gravius delictum, iudici competenti & superiori hoc denunciet. *Cz. qu. 107. n. 15.*

Libellus) Hoc casu adhuc libellus articulatus exigitur, qui tamen in civilibus est prohibitus, sc. ut eo distinctius eliciatur responsio accusati.

Fisusamus) Idem puto, si processu inquisitorio fuerit condemnatus, sententia enim ejusdem efficaciz hic est, quam in processu accusatorio, nihil enim amplius exigitur, quam ut crimen sit sanctum & condemnatio secuta. *L. infamem 7. ff. de i.*

TIT. II. IX. C. I. 2.

De

Accusationibus. & inscriptionibus.

D*elatio*) Delatio simplex non inducit accusationem, sed tantum denunciationem criminis, inde & Germanice differunt eine Uebelthat rügen oder anflagen; Ut ergo ex delatione fiat, accusatio requiritur, ut petitio de puniendo crimine subjiciatur.

Eque

Æque intereff) Interesse hoc æstimandum est ex damno, quod in accusatore in specie redundavit.

Casus) v. gr. si injuria ipsum minorem tangat, vel periculum sit in mora.

Plura excipit) Si scil. crimen alias sit atrocissimum, vel per supplicationem jus accusandi impetraverit.

Obf. 9.) In l. l. agitur de tali causa publica, ad quam quis invitatus compelli potest, v. gr. in tutela. Tale quid vero non contingit in accusatione, utpote quæ est voluntatis.

Pauperes) Quia præsumuntur corrupti.

50. aureus) Omnium optime paupertatis determinatio arbitrio judicis relinquatur, conf. Hopp. ad §. 6. j. d. *Exinfat. int.* ubi ratio potissimum habenda dignitatis, personæ, & qualitatis negotii. Una enim persona eodem patrimonio instructa pro diversitate negotii & pauper & dives erit, e. gr. ut actor a cautione de lite prosequenda liberetur, sufficit etiam domus obstrata.

Inimici capitales) Qui periculum famæ, vitæ, vel bonis minantur. Imo licet reus contra inimicum accusatorem non excipiat, aut etiam consentiat, iudex tamen nihilominus ad veritatem indagandam eam repellere debet. Carpz. *qu. 104. n. 34.*

Pupilli) Supponenda tamen in pupillo doli capacitas, cessante enim dolo, cessat delictum, & sic etiam accusatio. Ex quamvis poena ordinaria rarissime locum inveniat in pupillis, accusatio tamen etiam ad extraordinariam poenam locum habet.

Imperator) A veritate itaque alienum est, quod habet Speculum Saxonicum, Imperatorem ab Electore Palatino capite puniri posse, & quidem securi aurea. Imo ibi delicta recensentur, ob quæ nec privatus capite punitur, e. g. si a vera religione deficiat, vel si uxorem deserat. In causis civilibus Elector Palatinus ejus iudex est. *A. B. c. j. in fin.* vel si consideratur ut Archidux Austriæ, Austregæ, aut Cameræ iudicem agnoscit.

Pecuniariam poenam) Hoc pertinet ad casum, si quis ante furorem deliquerit, si enim hoc in furore factum, nec poena pecuniaria locum habet, vid. l. 14. §. de Offic. Presid.

Cum ea confessa) Quia jam ex confessione accusati constat, quid neget, aut quid fateatur, hinc procedi potest usque ad sententiam.

Fisco acquiritur) Annotatio bonorum fit quidem adhuc hodie, sed tantum hoc fine, ne ex bonis capere possit subsidia fuge; Fisco vero extra crimen Majestatis hic locus non est, sed reservantur bona cognatis, nisi quod interim expensis inquisitionis ex bonis fugitivi capi possint.

Lese Majestatis) Quia hic mortui memoria damnatur, vid. Tr. d. J. S. D. f. 4. §. n. 5. §. 99.

Peculatus) Hæc delicta in specie excepta; Alias enim contra mortuum ne quidem ad poenam pecunariam agitur, quod & post litem contestatam obtinet; cum hæc heredem quidem obliget ad poenam civilem, nunquam tamen ad poenam *sive* debitam. Imo famulos textus est in L. 10. ff. b. t. ubi notanter dicitur, quod poena ad heredes non transeat, nisi lis contestata & condemnatio secuta.

Non nisi una) Et hinc gravius delictum absorbet levius.

Suam defensionem) Exprobare velit, talia die se alibi fuisse.

Generalis iusticiæ) v. gr. peto ipsum secundum leges puniri; Cum enim poena non sit in arbitrio accusatoris, sed per L.L. jam dum determinata, inde eam exprimere necessum non est.

Propter L. 7. 1. Ne quis facile proficiat ad accusandum, cum sciat inultam frivolum accusationem non fore.

Abus) Ne ineto propriæ salutis ab accusatione quis desistat, & sic crimina remaneant impunita.

Satisdare) Hanc si præstare nequeat, ipse accusator una cum accusato integram carcerem detineri solet, conf. L. 1. in fin. C. de exhib. reit. Imo & hæc satisfactio quoque præstanda, licet reus crimen fateatur, legitimis tamen exceptionibus adductis se excusare velit. Carpz. qu. 106. n. 146.

De injuria) Quæ actio injuriarum etiam adversus judicem ipsum locum invenit, si forsan ex imperio statum inquisitionem specialem contra certam personam formaverit, cum tamen nulla generalis inquisitio præcesserit, adeoque nondum constet, an illa deliquerit nec ne.

Uterque contestantur) Scilicet accusator per exhibitionem articulorum: *Eogel wahr ju seyn*; & reus per responsionem ad illos: *Eogel nicht wahr*.

Clarior) Si scilicet sententiæ *condemnatoria* ferenda, alias vero ad torturam deveniri potest.

Inquisitorius) h. e. soli judici relinquatur executio, nec sumus ad hanc supplicare tenetur accusator. Idem etiam obtinet, si ad torturam deveniatur. Carpz. c. 1. L. n. 37.

TIT. III. IX. C. 3. 4.

De

Custodia & exhibitione reorum.

P *Uterque tamen exhibetur*) Hoc extra dubium est, si uterque iudex sit sub eodem

eodem Principe, ibi enim mandari potest exhibitio seu remissio delinquentis; Si vero sub diverso Principe, ad observantiam plerumque respicitur.

Lucret reversalibus) Vocantur aliter *hæc manus compassus*, quibus promittitur, se in re pari facturum.

Lesse majestatis) Hoc hodie aliter non obtinet, quam si in contemptum Principis neglectis mandatis inhibitorialibus carcerem privatum quis exerceat.

Obj. 2.) Hæc *L. 2.* non est authentica, sed ex *Basilicis* tantum transcripta.

Sc. corrigunt) Sed quaeritur? an his pariter permittum sit has personas erga sterio committendi? Resp. quia hic locus publicus est, cognitio quaedam magistratus præcedere debet.

Ultra 20. horas) Inter ea temporis enim sistendus iudici, quo publico carceri mancipetur. Idem hoc applicant ad debitorem fugitivum, quem quis capere & in carcerem conjicere potest, *L. 10. §. 16. ff. Quæ in fraud. credit.* sed iterum sub hoc temperamento, ne ultra 20. horas detineatur.

Relegatio) Hoc casu tamen non facile amplius reus incarcerari solet. Br. *Proc. Inquisit. c. 2. membr. 2. n. 6.* cum etiam in absentem poena hæc relegationis ferri possit conf. *L. 5. ff. de Pen.*

Ass. B. ram) Generalis regula est in criminalibus; quod media inquisitionis non debeant esse duriora ipsa poena.

Conjectura) Quando de conjecturis quaestio in criminalibus occurrit, hæc probe separanda sunt; An quaeratur tantum de *inquirendo*, an de *incarcerando*, an de *torquendo*; Ultimo enim casu fortioribus opus est.

Sufficit fuga) Præsertim si ante inquisitionem susceptam facta; aliud si fuga post eam facta, nec enim facta tantum præsumitur, ut squalorem carceris evitet, & eo commodius se defendat.

Etiam indemnitatis) Iudex enim attendere debet, ex quibus indicis gravatus, quem carcerem mancipandam deliderat accusator, nam injuria, quæ per incarcerationem inferitur, in persona honesta non facile reparatur, nec indemnitatis promissio magis excusabit iudicem, quam mandatatum excusat, quod alterius mandato fecit; Ergo si illicite id factum iudici denunciatum, & iudex sine causæ cognitione hoc fecerit, in pari reatu est, h. e. pariter iudex injuriarum conveniri potest, quam ipse accusator.

Inculpatus) Præcipue si *extra iuriam* facta. Hodie in nota illa furum colluvie inculpationis eo major ratio habenda, quod illi jure jurando se obftrixerint ab initio de non revelandis foenis; Econtrario sagis minus credendum, cum hæc plerumque decipiuntur a latronibus.

Tetrahitis) Carcer enim ad detinendos non cruciandos homines inventus, Hinc

Hinc peccant iudices, qui carcerem loco torture interdum adhibent, cum tamen indicia sufficientia nondum adsint. conf. L. 1. §. 3. ff. de pen.

Nolle partes sunt) Ergo nec iudici facultas competit, cadavera ad *Anatomiam* concedendi, sed a Principe id impetrandum.

Offi. 31.) Verba b. L. 31. in vincula publica mittatur, possunt intelligi de detentione, donec Imperator de delicto cognoverit.

Segregandi) Quanta delinquentium evitetur conspiratio & collusio.

Injuriarum tenetur) Affirmo, si sine *iusta causa* aut iustis iudicibus *indiciis* fuerit. conf. L. 32. ff. d. *Injur.* Hinc utilis cautela pro iudice, ut informationem a Facultate Juridica petat, an indicia ad capturam sint sufficientia.

Mitius puniatur) Hoc ita in delictis *dispensabilibus*, non idem in *homicidio*, vid. Disp. de Carcere ad Custodiam. c. 4. n. 3. seqq. Hoc quoque fallit in reo, qui sua culpa, negando scilicet delictum in carcere diuturniori detentus fuerit, sibi enim id imputare debet, ac pertinacia atque malicia sua haudquaquam tueri se potest. Carpz. qn. 199. n. 48.

Salvo conductum) Hic tamen non ulterius durat, quam donec vel tortura, vel poena corporis afflictiva dictata. Imo illa clausula etiam subest: *Bona et siq. geleistmässig verhält*, h. e. si non de novo delinquit.

Fidejussione accepta) Iudex enim a securitate semel accepta discedere non potest, nisi plane nova causa emergat.

Incertitudine) Praesertim si reus *possessumatur*, & poena imminens in pecuniariam possit converti. Utile tamen hoc est, ut de se sistendo caveat sub hypotheca bonorum ad certam quantitatem, ut iudex ipsi emanante summum liquidam habeat, & eo facilius eam exigere possit.

TIT. IV. IX. C. 8.

Ad L. Juliam Majestatis.

A *Duersus Principem*) Non contra ejus *dignitatem*, sed *viam*.

Vasalli) Si scilicet non simul *subditi* fuerint, quod contingit, si ibi, ubi feudum habeat, non simul habeant domicilium. In Electoratu Saxonico & Brandenburgico regulariter vasallus etiam est subditus, sicuti hoc ex formulis juramentorum apparet, quae vid. in *append. E. J. F. n. 6. & 8.*

Exilegium) Sed cum poena felonie se ultra amissionem feudi non extendat, non sufficit hoc ad vindicandum crimen majestatis.

Clericus) Hi nullo jure se eximere possunt a potestate seculari. & hinc ejusdem criminis rei sunt. Interim tamen Imperator ibi non sumit jus puniendi clericos, ex falsa persuasione, quasi hi sint exempti jurisdictioni seculari.

Advenarius) Ratio, quæ pro his adducitur, est, quod nullo juramento obstricti sint Principi; Hi tamen, cum ad tempus gaudeant tutela & commodis Provinciæ, ac ita interim quasi subditi sint temporarii, a crimine Majestatis non videntur eximendi. Immo si supponamus, Principis Majestatem omnibus in universum sanctam esse, & ita Principem unum Principis alterius Majestatem comiter venerari debere, non video rationem, quare privatus in Rep. quædam de genti venerationem illam exorcere, Majestatemque fodere possit. Et sine exempla testantur, idem supplicium tali casu illigi solere.

Vici gerat) Pendet enim Regis Romanorum, quando vivit Imperator; nisi quatenus ab Imperatore administratio ipsi induita; attendendum ut non hic, quo animo in Regem Roman. peccetur, an privato odio, an odio Imperii, ut futuro successore excidat: posteriori casu utique verum crimen Majestatis committitur.

Pontifex) *Afirmandum* hoc, quod provincias, quas independententer hodie possidet, extra eas vero nequaquam extendendum. C. c. l. n. 40.

Electores) Quod hos generalis sanctio adest in A.B. c. 14. ut sic non attendatur, quo respectu contra illos sit peccatum.

In eos) Cum subditi Statutum Imperii eodem nexu adstringantur Principe territorii, quo alii adstringuntur Imperatori, & Principe idem possit in suo territorio, quod Imperator in Imperio, non video, quare hic non locus criminalis Majestatis. Hoc tamen in Electoribus singulare, quod per A. S. omnes in Imperio, etiam si eorum subditi non sint, in eos committant crimen Majestatis, add. Dn. de Rhetz. *Instit. Jur. Publ.* l. 1. c. 6. §. 15. Alterum hoc est, quod si in Electores committatur, bene delinquentis, ubicunque in Imperio sita sunt, confiscentur, quod secus est, si in alium Principem peccetur, ubi tantum bona illius territorii confiscantur.

Sine consiliariis) Idque obtinet absque discrimine, utrum quis privato odio consiliarios leserit, nec ne, textus enim generaliter loquitur. C. q. 41. n. 17. Quæ vero posita in Saxonia hoc in casu locum habeant, v. d. l. q. 41. n. 96.

XXXII. Item) Omnes hi referri possunt ad generale assertum, si lædatur securitas Reipubl.

Maledicendo) Nisi maledicta sint alia, quæ subditos ad *conspirationem* excitare possunt. Brunn. *ad Wesenb.* b. 2. q. 14.

Solus Imperator) Hoc admitto in crimine *perduellantis*, hoc effectu, ut quidem in Statu *immediato* hæc sententia obtineat, non in *mediato*, sed hic coram

domino territorii conveniendus, habent enim status Imperii jus de non evocando subdito, & sic non tenentur subditum delinquentem Imperatori cedere. In simplici vero *Majestatis* crimine, v. gr. falsæ monetæ, etiam magistratus inferior cognoscere potest.

Excipiantur) Hinc milites, nobiles, Doctores, licet aliis in criminibus inconsulto Principe torquere nequeant, in hoc tamen crimine inconsulto Principe torture subjiuntur; Infirmitas tamen corporis & alia iusta causa etiam in hoc delicto a tormentis liberat. Brunn. *ad d. L. 4. C. b. e.*

Nullus admittatur) Ad minimum speciali *indultu* Principis opus est, ut liceat patrocinium suscipere.

Illico exequenda) Triduum tamen post sententiam adhuc expectari solet, ut se preparare possit ad mortem.

Non appellatur) Hoc speciale est in presenti crimine, nam alias admittitur appellatio, per *L. 6. ff. de appellat.*

Confiscantur) Quæ confiscatio non fit ipso jure, sed ab eo tempore bona amittit, quo de delicto constat, & per sententiam condemnatus est. vid. Cz. *qn. 41. n. 101. & seqq.*

Non efficit) Maritus enim delinquendo jus uxoris minuere nequit, per *Tit. Cod. de lxx. pro Marit.*

Infamia nocentur) Immo & *patris* expelluntur, ne occasionem vindicandi necem defuncti habeant. Non ergo puniuntur, sed tantum in illum statum conjiciuntur, ne nocere possint.

Nec nepotes) Sola hæc ratio hic subest, quod poenalia non sint extendenda. Hæc quoque ratio est, quare jus succedendi amittant, ne subsidia consequantur, quibus nocere possint.

Diff. Treutler.) Hi Auctores statuunt, poenam criminis læsæ Majestatis non amplius observari.

TIT. V. IX. C. 9.

Ad L. Juliam de adulteriis coërcendis.

Violatur) In sensu hodierno commodius describitur adulterium, quo fit violatio fidei conjugalitatis, per copiam corporis alii factam, fides enim hæc reciproca esse debet tam in marito quam in uxore.

Non defuans) Interim femina furiosa adulterium pati dicitur, sed non committit. add. *Carpt. qn. 69. n. 33.*

De jure) Quia nec speciem matrimonii fallere licet. vid. Struv. *Ex. 49. §. 18.*
blasphem.

Masculus minus puniatur) Distingui hic solet, & ratio ordinis con-
bentium haberi, ut qui *primus* cum illa concubuit, gladio, *secundus* fustigatione,
tertius alia poena fit puniendus.

Hodie secularis) Distinguendum hic est, an ob adulterium agatur ad di-
vortium, an ad poenam civilem; priori casu cognitio ad Confitorium perti-
net, posteriori vero ad iudicem secularem.

Vid. Carpz.) Quas sunt: (1) si solus cum sola in cubiculo clauso depre-
hendatur ad concubitus dispositio; (2) si literæ amatoris penes uxorem in-
veniantur adulterium inducentes; (3) si quis loco occulto alterius uxorem
osculatus fuerit, libidinoso tactu vel amplexu usus sit; (4) si quis in domo
pulchræ uxorisprehendatur occultatus.

Confessus matrimonio) Mudo tamen maritus uxorem *post* adulterium non
cognoverit, hoc ipso enim remittitur adulterium, & sic quoque accusatio. vid.
Brunn. d. 7. §. 1. 2. c. 17. §. 20. ibique *Not.*

Deinde relinquitur) Quodsi ergo maritus conniveat adulterio uxoris, adhuc
tamen extraneus de adulterio accusare nequit, sed maritus conveniendus est
de lenocinio.

Utriusque partis) Unde licet unus confiteatur, alter vero in fuga sit, ni-
hilominus poena capitis contenti non distat. *Carpz. qu. 69. n. 33.*

In Nov. 117. c. 15.) Casus specialis est, ubi uxor suspecta sit de adulterio,
& maritus adultero ter in scriptis denunciaverit, ne amplius cum sua uxore
colloquatur, postea nihilominus eam, in loco ad adulterium apto, inveniat lo-
quentem cum tali homine, permittitur marito facultas hoc casu suspectum im-
pune occidendi.

Verisimilis) Quorum pertinet deprehensio in eodem lecto, juxta *cap. 12.*
X. de presuntion.

Tortura) Singularem veritatem indagandi modum habuerunt Judæi, de
quo mentionem facit sacra pagina *Num. c. 5. v. 13.* vid. *J. S. Diss. 6. cap. 9. n.*
2. seqq.

Deinde debatur) Hæc poena detractionis in monasterium cum apud Evan-
gelicos cesset, in plerisque locis recepta fuit fustigatio, nisi quod in *duplicati*
adulterio plerumque gladio puniatur.

Pœna variat) Adeo ut multis in locis etiam poena duplicati adulterii tan-
tum sit pecuniaria. Exemplum est in jure Lubecensi, imo & in Belgio. vid.
Heig. p. 2. qu. 19. n. 71.

Removetur) Immo ob indicia proxima divortium locum habere posse,
constat ex *c. 12. X. de presunt.* conf. *Brunn. ad Wesenb. b. 2. qu. 14. §. 25.*

Obſ. N. 114.) Hic non agitur de eo, quod marito ex bonis adulteræ debetur, hoc enim repetendum ex *Nov. 117. c. 8* sed agitur tantum, quomodo bona uxoris inter cognatos & monasterium dividenda.

Obſ. § 3.) In *b. § 5.* nihil habetur, quod hic opponi poſſit. In *Nov. 117. ex paraphernaliis* tantam partem capit, quanta tertia dotis. In Saxonia vero maritus omnia uxoris bona paraphernalia hoc caſu lucratur. *Corpz. qu. 64. n. 28.*

Aſſionem injuriarum) Licet enim adulter non habeat animum injuriandi directe, habeat tamen *indirecte* & per conſequentiam.

Impius occidendi) Imo & poteſt adulterum deprehenſum, quem aut non vult, aut non poteſt occidere, retinere in aedibus, eumque includere per 20. horas citra poenam privati carceris. *L. 25. ff. b. 1.*

Admittendum) Si ſunt ſponſalia de præſenti, quia & hic committitur adulterium.

Habet in poteſtate) Ergo hodie plerumque hoc ceſſat, quia filia per nuptias liberatur a patria poteſtate.

Obſ. 3.) In *b. L.* non dicitur, quod penitus ignoſcendum marito, ſed quod ignoſcendum ſervis uxori adulteræ non ſuccurrentibus, ſi maritus illam occidere velit.

Abſque ſcrupulo conſcientiæ) Eſt hæc nuda ac ſimplex legis permiſſio, quæ actum non reddit *lucrum*, multo minus conſcientiam ſecuram præſtat, ſed tantum impunitatem tribuit.

Obſ. Numer.) Exemplum hic recensitum *heroicum* eſt, non omnibus imitandum. Imo in ſacra ſcriptura ejusmodi factum heroicum nunquam laudatur, ſed intentio pia, qua factum hoc commiſſum.

Meretrix) Hoc intelligendum, ſi notorie vitam meretriciam pro quaſtu exerceat, nam ſi ab illa vita *deſiſſerit*, & ita vitam paſſa ſit, poena ordinaria locum habebit.

Conſenſerit) Et illo loco fuerit, ubi *clamando* auxilium ſibi parare non poterat.

Obſ. Cen.) Dicitur hic, quod pudicitia in *animo* conſiſtat, & ſic a ſupratore auferri nequeat; ſed reſponſio eſt in Actore, quod virginitas, quatenus in corpore reſidet, ablata ſit, non quatenus eſt virtus moraliſ. Hinc ſequitur, ejusmodi ſupratam numero uxorum & viduarum eſſe jungendam, non vero inter virgines amplius numerandum eſſe.

Et daret) Hæc dos dabatur parentibus filiz ſupratæ.

Aut daret) Hoc intelligo, niſi ſimul cum ſupro *ſper matrimonii facta*, ſic enim

enim etiam inuitus stuprator compellitur ad consummandum matrimonium, etiam si non ex vera sua intentione *sic* tantummodo seu ex *pro* matrimonium promiserit, ab obtinendum in stuprum consentium. vid. Disp. d. *Jure Perforasti.* c. 1. §. 2. n. 66. seqq. Imo revera matrimonium consensu & concubitu jam consummatur: Ergo magis compellitur ad continuandum matrimonium, praevis sacerdotali benedictione.

Præstet infans) Usque dum sibi ipsi prospicere possit. Mortuo tamen infante ad alimenta ulterius præstenda non est obligatus, quia præstatio alimentorum est personalis. Hoc tamen in casu pietatis officium exigit ut stuprator parens impensas funebres in sepulchrum infantis facias exsolvat. *Corp.* p. 2. qn. 68. n. 15.

Videtur) Hic multi dissentiunt qui totum pro virginitate tantum exsolvi censent, sed male: Potius enim dos datur, ut eo citius honesti matrimonii occasionem consequatur, in quo etiam viduæ consulendum.

Qua pars) Regulariter hoc respicitur: Quod si tamen pater sit vir honestus, utut pauper, stuprator vero dives, omnino plus tali uxori assignandum, nam & parentum honesta vita ipsi pro dote est.

Satis est solvenda) Etiam si nunquam nuptias contrahat, quia in satisfactionem injuræ ipsi solvitur. Alias omnis promissio dotis habet tacitam conditionem, si nuptiæ sequantur.

Cum brutis) Imo bruta quoque occidenda, & simul concremanda, non ut hac ratione ipsa bruta puniantur, nam cum legibus non obligentur, nec poenæ sunt capaces, sed ut publicum scandalum non quotidie renovetur. *Can. 4. caus. 15. qn. 1.*

Extra penam) Sc. quoad illum, qui cum meretrice consuevit, hæc vero gravius puniendæ, cum plures ad delinquendum invitet.

H. die caput) Ita tamen, ut poena capitis hoc casu sit *dispensabilis*; Suppositio enim n. crimen hoc esse contra jus divinum Novi Testamenti, non tamen ideo poena capitalis est juris divini vid. Not. ad J. E. Brun. l. 2. c. 16. §. 1.

Dol. se) Non ergo si quis falso ruzore deceptus crediderit, primam uxorem esse defunctam.

Conjunctio) Ex benedictione sacerdotali; Inde si quis bina celebret sponsalia, verum bigamiae crimen non committit, & sic ordinaria, bigamiae poena locum non invenit, nuptiæ enim nondum sunt consummatæ, licet utraque sponsam stupraverit.

Inter ascendentes) Hic tantum capitalis poena est; alias inter affines, etiam si paren-

parentum loco sunt, poena non est capitalis, sed fustigatio dictatur, reliqui mitiori poena afficiuntur.

Aut exaret) Sed si quis ignominiae causa taceat, & interim omnibus modis uxorem corrigere studeat? Ille poenam lenocinii non incurrit; verum cum non extra omnem culpam, aliqualem meretur poenam. Brunn. ad L. 19. ff. de h. e. n. 3.

TIT. VI. IX. C. 12.

Ad L. Juliam de vi publica.

Burg (Friede) Poena periculumque solet esse amputationis manus. Vitriar. *Aufz. Jur. Publ.* L. 3. §. 17. §. 76. Et hoc jus ab Imperatore per privilegium imperari solet. Imo aliquando in literis novae nobilitatis hoc conceditur, daß er auf seinem Schloß des kaiserlichen Burg-Friedens zu genießen haben solle.

Pro circumstantiis) Imo poena semper determinanda secundum qualitatem privilegii B. argensis.

Dolus) Dolus autem hic praesumitur, nam rei illicitae operam dans ipso facto censetur esse in dolo manifestus. Carpz. *qu. 15. n. 22.*

Coactus hominibus) Quot vero personae ad fractionem pacis publicae requirantur, arbitrio judicis relinquitur, ita ut duo sufficiant. Carpz. *de l. n. 19.*

Locus non habet) Modo tamen rupta sui joris sit.

Meretrices) Quae talem, & quatenus adhuc vitam meretriciam profitetur.

Poenitentia datur) Communis sententia in contrarium, cum poenitentia mitiget poenam, si res in pristinum statum reduci possit; Aliud si ob perfectionem copiam cognoscendi non habuerit.

Concremantur) Hoc hodie cessat, & gladio puniuntur. Solenne exemplum, quod in Belgio contigit anno 1684. prolixè recenset Henricus Browner in *Tr. de jure communi. Lib. 2. tit. 23. n. 36.*

Bucere non potest) Secus de Jure Canonico, quod meritis observamus, & inde poena favore matrimonii remittitur. vid. Arismin. *Tepet. Decis. tit. 3. ca. 1. §. 4.*

Adjudicantur) Et ita hic casus datur consequendi successionem alicujus ex delicto.

TIT. VIII. IX. C. 6.

Ad L. Corneliam de sicariis.

Animo non occidendi) Si ad animum occidendi tantum respiciendum, rarissime homicidium commissum dici posset; Sufficit ergo animus *laedendi & sub.*

subsequens læsio, sed ita comparata, ut exinde mors secuta sit. Imo nec lædendi potestatem alter ullo modo habet, & vulnera non tantum ad mensuram; igitur cum in facto illicito sit occupatus, tenetur de omni eo, quod ex illo facto sequi potest.

Per accidens secuta) Forte ex malo vulnerati regimine, vel ex defectu chirurgorum, eorumve ignorantia; Alias si culpa vulnerati non concurrat, jus dignum non respicit qualitatem vulneris, sed animum & secutam mortem.

Mitius puniuntur) Leges annales sunt meri juris civilis, inde poenæ juris divini ad annos non revocandæ, sed ad dolum respiciendum.

Extreme ebrius) Ebrius quidem peccat graviter se inebriando: sed quæ inebriatus facit, in illis civiliter non peccat, quia deficit animus.

Vulneris inspectio) Hæc inspectio tantæ necessitatis est, ut, si ea omissa fuerit, vel non legitime judicialiter facta, ad poenam ultimæ supplicii deveniri haud possit. vid. l. Si. Disp. 1. c. 3. m. 21. seqq.

Ratione causæ) Si magnæ infideliæ præcesserint. Hopp. ad §. 5. J. d. Publ. Judic.

Personæ occise) Si respectus parentelæ.

Loci) Si in via publica.

Qualitatis occisionis) Si venena.

Reiteratum) Ut in latronibus.

Sine animi) Hic sufficit conspiratio & factum secutum, hinc si unus non vulneret, adit tamen factum, & animi propositum re integra non mutet, æque gladio puniendus.

Extraordinarie puniuntur) Nec locus est hic decumationi, seu fortitioni, quis ex pluribus puniendus, hæc enim non adhibende, nisi omnes ex æquo mortem metuerint, tunc enim fors in innocentem cadere nequit.

Ultimo supplicio afficiendus) Nisi etiam in vulnerando primus fuerit; probe enim hic separari debet auctor rixæ verbalis a primo aggressore reali.

Propinatum) Dantur etiam venena innata, quæ ex mala diæta oriuntur, & hæc cognosci solent, si in faucibus non appareat signum propinati veneni. vid. Zach. in quest. med. leg. §. 2. tit. 2. n. 5. & 6.

Off. 38) In h. l. 38. §. 5. venenum utitur non ad occidendum, tamen ad rem illicitam fuit adhibitum, qui vero in illicitis versatur, tenetur etiam de eventu. vid. Not. ad J. E. Brum. l. 2. c. 12. §. 19. in fin.

Conductus) Proprie infidelis conductus esse debet contra Christianum, alioquin si Christianus conductus sit ad occidendum, tantum erit homicidium mandatum. conf. Jul. Clar. l. 5. §. Assassinum.

Remotum) Quodsi tamen spolum commiserit, utut non occiderit, gladio puniendum, & corpus rotæ imponendum.

Existat perit) Lenio seu semper est poena gladii cura impositione rotæ propter spolum in loco publico commissum, etiam si vulneratio non accesserit.

Vulnerari) Cum tale quid mandet, ex quo mors nequi possit; Nec obstat, quod armum occidentis non habeat manuam, nam hunc forte nec mandatus habet, hinc sufficit utrinque concurrere armum laedendi, & ex lesione mortem esse secutam. Nisi forsitan mandatus armorum genus, quo ex mandato uti debebat, plane mutaverit, v. gr. si mandet, ut *castrum* feriat, ille vero *pau. 2um* id expediat, aut *scilicet* subducit.

Fuerit secuta) De hoc dubio, si citra consilium illud non fuisset facturus alter, in *delictis* enim consilium degenerat in mandatum. Disp. de *delictis* distinguenda. *Scilicet* 1. §. 12.

Non adhibendo) Huc etiam pertinet, si quis utitur arte, quam non addidicit, vel si quis medicus negligenter ac imperite egrotum curet. *Comp. Carol. 1. c. 143.*

Hec non puniuntur) Adeo ut apud Saxones ne quidem Wergeldum hoc nomine praestetur, quia occidendi nihil impudari potest. *Carpe. 1. c. 10.*

Adiut moderamine) Ubi offensio est iusta, ibi defensio est iniusta; & ubi offensio est iniusta, ibi defensio est iusta, nili excessum doceatur.

Proportionata) Proportionata defensio ex comparatione *periculi* imminuentis, non *armorum* genere aestimanda; sufficit enim, aliud medium non adfuisse, quo se a periculo liberare potuisset. Imo fugere non necesse est, non enim constat, an non aliter velocius currere possit, ubi hoc casu me ad defensionem inuacpacem redderem, nisi fuga certissimum mihi praesidium querere liceat. Ita nec primum ictum expectare teneor, cum & is mihi defensionem dubiam reddere possit, modo de hostili alterius animo perfecte constat.

Auctor fuerit rixa) Huc pertinet regula criminatarum: Auctor rixæ non potest allegare moderamen inculpæ tutelæ: Modo rixa illa non fuerit *interrupta*, & auctor ante commissum homicidium se in fugam convertere coepit, sic enim cessat necessitas defensionis, & subsequens persecutio pro nova offensione reputatur.

Etiam ultio supplicio) Si expressa *abrogatio* Dei facta, & *condictio* cum satana secuta, poena *ymis* ordinarie dictari solet, non attento, an damnum deducant, an non. *Bruan. Proc. Inq. 1. p. 2. 15.*

Tacitum) Imo tacitum seu implicitum pactum vocatur, quod hæc persona cum satana non iungit; primus tamen hujus artis superstitionis auctor hoc a satana didicit. *Extra*

Extraordinarie puniuntur) Nisi damnum dederint his artibus; tunc enim poena gladii dictanda.

litterum ablata) Si ablatio facta ab ipso incendiario, ne quidem gladii poena obinet ob poenitentiam; sed si *alius* materiam subtraxerit, tunc poena gladii locum habet.

Alias non) Sic conductorem ex tali incendio non teneri dicunt, quia vi contractus tantum tenetur ad culpam *levem*. Verum si non agatur ex contractu, sed directe ex *L. Aquilia*, non video, quare ob levissimam culpam liberandus sit, nam contractus non mutat naturam delicti. Interim tamen Auctoris sententia communis est, pro qua hæc ratio adduci potest, quod dominus rem suam alteri locando remisisse videatur majoris culpæ præstationem, quam qualis ex natura contractus præstanda vid. Tr. d. A. F. I. Sect. 1. membr. 10. §. 28.

TIT. IX. C. 17.

De

L. Pompeja de parricidiis.

P*atre hoste*) Si sc. filius aliter, quam occidendo damnum a Republica avertere non possit.

Etiam illegitimi) Quia naturalis ratio hic consideratur, & hinc si mandante stupratore stuprata partum occidat, uterque de parricidio tenetur. Brunn. *Præc. Inqu. c. 9. n. 21.*

Sanguineus) h. e. ad sanguinem usque virgis in antecessum castigandus, id tamen fere nullibi observatur.

In mare projicitur) Cujus poenæ singularis redditur ratio in §. 6. 7. *de publ. jud.* Ut sc. omnium elementorum usu vivus carere incipiat, & ei cælum superstiti, & terra mortuo auferatur.

Adhuc hodie observatur) Præsertim in Saxonia, ubi hæc animalia adhuc adduntur; id tantum mores diversum habent, quod culeus ex *harco* conficitur, & tamdiu supprimatur, donec suffocatus sit delinquens. Loco *serpentis* picta ejus imago, & loco *simæ* felis addi solet. Ubi autem aquæ copia deficit, gladius obinet, corpore rotæ imposito.

Participem) Alias si tantum sciverunt parricidio, non tamen simul opera vel consilio istud adjuvarunt, relegari solent. *arg. L. 2. ff. b. l.*

Ferros candentes) Hodie in solis *ascendentibus* & *descendentibus*, ut & inter

Kkk kk

conju.

conjuges poena parricidii obtinet, in reliquis vix exceditur poena gladii, nisi circumstantiae delictum aggravent, v. gr. insidiae singulares. Bruno. *Proc. Inqu.* c. 9. n. 74.

Conjuges) Praxis aliud servat, dum inter conjuges ob unitatem carnis poena parricidii ordinaria obtinet.

Melancholia, ira) Haec causa mitigationis non tantum ad hoc crimen pertinet, sed etiam ad omnia alia, & hinc quoad iram merito distinguendum, ex qua causa fuerit orta.

TIT. X. IX. C. 22.

L. Cornelia de falsis, & Senatus Consulto Liboniano.

Ad Rubric.) Falsum non est confundendum cum crimine falsi, nam falsum est omnis veritatis immutatio, sed crimen falsi tum denique est, si falsitas tendat in damnum alterius, & lege notata sit.

LL. notatio) Haec speciali lege deficiente, nascitur inde crimen *Stellionatus*. Existimat quidem Carpz. in *Proc. Crim. qu. 93. n. 15.* non praecise necessarium esse, ut ad falsum concurrat spectans legem notatio, quod eatenus quidem admitto, ut poenae locus sit, non tamen ut ex l. Cornelia agi possit.

Religio) Imo & subrogationem ibi admittit Carpz. c. 4.

Proeductum tertio) Alias enim nomen mutare unicuique licet. *L. un. C. d. Mutat. Nomin.* Non obstant, quod nomen hoc in baptismo acceperit, quia hoc ipso ipsi non imp. sita necessitas hoc nomen retinendi, cum baptismus nihil commune habeat cum nominis impositione. Si tamen quis postea in suspicionem alicujus criminis deducatur, multum ipsum gravat, quod diverso nomine usus fuerit.

Facies) Animo sc. alterum decipiendi.

Iussus) Modò testator in subscriptione non fecerit ejus mentionem.

Cudendo) Sola cussio non etat a privato facta meretur poenam capitale, etiam si non sit adulterina, sed ejusdem bonitatis; violat enim Jura Principis, & lucrum Reipublicae debitum sibi vindicat.

Resignando) De ha. apertura literarum prolixè egit Farinac. *quest. 150. Sect. 4.* Ita quæq. Notarius poena falsi tenetur, si testimonium de eo ferat, quod non videt, vel sensibus accommodis percepit. Tr. d. J. S. *Proem. n. 16.*

Mutatum per N) In specie circa falsum hic nihil mutatum, sed generaliter confiscatio bonorum sublata extra crimen laesæ Majestatis. *Tan-*

Tantum expendere) Hoc restringunt, modo *conspiraveris* cum eufore falsæ monetæ, & sic magis peccat, qui expendit, quam qui cudit monetam falsam.

Alterius Principis) Licet si alter quoque Princeps Imperii sit, non puto a potestate capitis immuacem hic esse delinquentem, quia damnum æque redundat in Imperium.

Radendo) Etiam si hoc pondus sit excessivum, læditur enim ita Princeps, qui suæ reputationis causa monetam talem cudit.

Resolvendo) Huc pertinet in specie das granaliten oder Rðndlen der Münze, vid. Dn. de Rhetz. in Inst. Jur. Publ. Lib. 2. c. 16. §. 15.

TIT. XI. IX. C. 27.

De

L. Julia repetundarum.

R*epetundarum*) Crimen hoc *repetundarum* dicitur etiam ab aliis Ddibus, præsertim Italis, crimen *Barataria*, à *baratarando*, quod olim idem fuit, quod *commutare*. Proprie nomen descendit a repetendis pecuniis malo more acceptis. vid. Hopp. ad §. 11. j. d. Publ. Judic. p. 1307.

Magistratus urbano) Modo ille non simul judicandi munere fungatur.

Ad aureos 100.) Hoc parum ad nostros judices pertinet, nostri enim magistratus urbani suis salariis instructi sunt, quibus contenti esse debent.

Possunt absumi) Alleg. L. 18 loquitur de muneribus *Magistratus*, non *Judicis* oblatis, nec enim omnis Magistratus mox *judex* est. Imo illi tantum Magistratus, qui in provinciam mittebatur ad expedienda negotia Imperatoris, b. L. applicanda. Unde adhuc hodie Legatis Cæsareis per civitates Imperii transeuntibus solent esculenta offerri an Wein, Bischen und Haber. vid. U. M. f. ad tit. de offic. Præsid. §. 3.

Accipiunt) Cum & esculenta movere possit judicem in partem adversam.

Intra annum peti) Etiam si lis non contestata, quod hic singulare.

Pro ratione circumstantiæ) Scil. non gravitate damni, quod alteri parti occasione corruptionis datum.

Mori) Si sc. pecuniam acceperit, ut mortis sententiam ferat.

Usus) h. e. non potest usucapi, sed semper revocari, etiam si alter sit in b. f. quia hic lex possidenti resistit, conf. L. ubi lex 24. pr. d. Usucap.

TIT. XII.

De

L. Julia de annona.

Impeditur) Huc pertinet, i. emtores obviam eunt rusticis victualia ad urbem pertinantibus. Struv. *b. t. lib. 75.*

Circumstantii) Quam ad poenam mortis extendi posse, dictum est supra ad Tit. de Extraord. crim. p. 1003. verb. *damnatione.*

TIT. XIII. IX. C. 28. 29.

Ad L. Juliam peculatus & de sacrilegiis,
& de relictis.

Surripitur) Nam quod in re privata furtum, hoc in pecunia publica peculatus est.

Commisssa non est) e. gr. si consul pecuniam publicam ex camera surripiat, nam si camerarius hoc faceret, tunc esset crimen de relictis.

Obst. 31.) Lex hæc de jure veteri intelligenda, sc. quod directo tantum detur actio furti, postea tamen idem extensum esse, hic non negatur.

Pœna furti) Hæc enim cum hodie gravior sit, quam quidem olim fuit pœna peculatus, de ejus pœna non amplius sumus solliciti, sed si quis pecuniam publicam surripiat, attenditur, an sepius, an vero semel cum effractione commissum, & tum dicitur pœna suspendii.

3. Annis) Regulariter omnibus admissis contra L. Juliam præscribitur quinquennium, L. 29 §. 6. ff. ad L. Jul. de Adult. Quod si tamen de hoc crimine non ex L. Julia, sed ex capite furti agam, actio erit perpetua. Et hinc si ad suspendium agatur, per 20. annos procedet accusatio. Tr. d. A. F. l. Sect. 3. membr. 2. axiom. §. n. 19.

Obst. 16) In b. L. generatim tantum dicitur, quod locus faciat, ut quid sit sacrilegium vel furtum, hoc ipso tamen non excluditur qualitas rei.

Locus sacro surripitur) Vel res sacra ex loco profano.

Arbitraria) In Mæchia puniuntur ut alii fures, sc. suspendio; in Saxonia rota.

Convertitur) Nam quod in rationibus & pecuniis privatis est reliquum, id in publicis est relictum. Idem intur etiam reliquatores.

Pœna levior est, quia pecuniam non tam invito domino qu

quis contrectat, quam *per fide* agit. *L. 55. ff. d. Admin. tut.* Imo pecunia publica est quodammodo in patrimonio administratoris, utpote cum hujus bona propterea sint obligata. *L. 20. C. de administ. tut.* In *Saxonia* tamen, si dolose ultra 100 florenos subtraxerit, poena est suspendii; si infra 100. florenos, sed ultra 50. poena est fustigationis; si denique infra 50. florenos, poena est relegationis. *Carpz. Pr. Cr. qu. 85.*

TIT. XIV. IX. C. 26.

DE L. Julia ambitus.

Consequendas honores) Jure *Codici* hoc illicitum non fuit, sed potius actio dabatur ad consequendum illud, quod *suffragi* nomine promissum. *L. un. C. d. suffrag.* Imo adhuc hodie ministri Principis pro commendatione facienda licite pecuniam accipere possunt. conf. *L. 1. ff. b. r.* Aliud si pro *administranda* iustitia quilibet promitteretur.

Mod. fixo) Non ita appellatur *SCtum*, sed *Modestinus auctor* est hujus legis, in qua mentio fit *SCti*.

Amoris) Non tamen in hoc crimen incidunt, qui praevidendas soluto, ut vocant, honorario pro relegatione acquirunt. vid. *Mart. Schoock. in Tr. de bon. Eccles. Sect. 1. c. 52.*

TIT. XV.

De

L. Fabia, de plagiaris.

Probatur) Consideranda hic est intentio torquentis, si enim quis puerum hac intentione tantum auferat, non ut in servilem statum detradat, sed ut operis ejus utatur, poena non est capitalis.

Saxonum) Idque probat exemplum *Conradi Rauffingis*, plagiaris *Ducum Saxoniae Ernesti & Alberti*: Quam historiam prolixè recenset *Petr. Albin. in Chron. Missi p. c. 21.* Imo hanc poenam capitalem sustinent quoque ii, qui operam & consilium praestiterunt. *Carpz. qu. 82. n. 93.*

TIT. XVI. IX. C. 45.

Ad Senatus Consultum Turpilianum,
& de abolitionibus criminum.

Abitraria) Ad fustigationem tamen deveniri poterit.

Kkkkk

Abol-

Abolvatur) h. e. si accusator se simulet inimicum accusati, sed hac tacita intentione, ut hunc liberet veros testes non producendo, & indicia urgentia suppressendo.

Ex justa causa) Forte enim errore lapsus est accusator, qui si indicia, quibus ad accusandum permodus est, falsa deprehenderit, bonam fidem agnoscere & abolitionem petere potest, quod tamen fit refulis expensis.

Aliquid passus sit) h. e. antequam in carcerem & vincula dejectus, vel expensas facere necessum habuit. Quod si testes ingenui jam tum sortis, ne quidem rei consensus sufficiens, sed abolitio plane denegatur. *l. 3. C. de Abolit.* Decian. *Tr. Crimin. l. 3. c. 35. n. 36.* Ergo hoc casu continuanda accusatio, ut vel crimen accusato vel calumnia in accusatore puniatur.

Impune desistit) Sc. imperata abolitione.

A Principe) Forte ob reperta nova indicia, quæ antea ignorabat.

Leviorum criminum) Regula hic observanda: *Quo casu cessat aggravatio, eo casu cessat generalis abolitio.*

Furi possit) Ut in crimine læsæ Majestatis, peculatus, & repetundarum.

Abolitio) Huc quadantenus referri possunt abolitiones in Aulis nostris frequentatæ, quæ tamen revera continent transactionem pro redimenda veræ. Aggravatio enim vera supponit sententiam poenalem seu condemnatoriam; abolitiones vero hodiernæ fiunt crimine nondum probato, & sic sententia non secuta.

TIT. 'XIIII. IX. C. 41.

De quæstionibus.

DE crimine commisso) Interdum tamen etiam de crimine committendo, ad detegenda molimina in perniciem Principis vel Reipublicæ suscepta.

Adhibitis JCtior) h. e. JCtorum consilio præcedente. Brunnem. in *Proc. Inquis. c. 2. m. 4. n. 3. seq.*

In ordinario) Verius est, etiam hic torturæ locum esse, quia Judex accusatori propter interesse publicum assistere debet, & ita, si accusator semiplene probaverit, torturam adhibere potest. In *Anglia* id speciale, quod nunquam ibi tortura dictari solet, quia dicunt: aut nocens est, aut innocens; Si prius dicunt, quale genus carnificinæ est, hominem prius per omnia membra excruciare & postea nihilominus damnare, itaque mox condemnandus; sin *posterior*, quis ipsi pro his cruciatibus præstabit satisfactionem, ergo absolvendus. Sed *Resp.* Ejusmodi homo nec nocens dici poterit, nec innocens, sed suspectus est, & vivit in.

in statu dubio, Innocentia ergo cum dubia, per torturam merito certitudo quædam elicenda.

Non observatur) Id tamen non infrequens est, ut denunciatus ad denunciationem suam juramento ei iurandam.

Concilio) Sufficit alterutrum. unde, qui per testes convictus, etiam si negando perſistat sine tortura condemnatur.

Ad sunt indicia) De his ex professo egit Crusius, in *Tr. de Indiciis*, ubi singula indicia tam generalia quam specialia exponit; Pro *convictione* ergo inquisiti hic Auctor utilis est. Et contra pro illius *defensione* inservit utiliter Guaz-zini *Tr. de Defens. Recor.*

Ipso iure nulla) Hinc cautela pro defensore inquisiti, est, ut si reum post confessionem defendere velit, inquirat, an indicia ad torturam fuerint suffici-entia.

Superveniens indicia) Nisi tamen hæc sint *evidentia*, & illis accedat *confessio* inquisiti.

In confessione) Nisi alia indicia accedant. Regulariter præcipue hic exigitur certitudo corporis delicti, de hoc enim si non constet, nec confessio no-cebit inquisito.

Ad rescriptum) Potuit enim hoc esse *subreptitium*, add. Zanger. *d. Quaest. c. 2. n. 11.*

Ad condemnationem) Hanc sententiam admitto, si de solo *supra* probando quæstio sit, imprægnata enim stuprum negare non potest. Verum alia ratio, si *adulterii* simul incoſetur, vel *infanticidi*, ubi hoc indicium ad *torturam* quidem sufficit, non tamen ad *condemnationem*. Et quamvis in allegatis ab Auctore textibus ex *manifestissimis* indiciis condemnari quem posse dicatur, procedit tamen illud tantummodo in casu civili, nunquam vero *criminali*, utpote ubi probationes luce meridiana clariores adesse debent, alleg. *l. f. c. d. Probat.*

Vita antea) Hæc aliquid operatur quoad avertendas *presumptiones*, non quoad *penam*, nisi sit *arbitraria*. vid. Disp. *d. Vita antea*, c. 4. n. 51. seqq.

Fide dignus) Hinc testi de fama deponenti non creditur, nisi simul auctorem nominet. Carpz. *Pr. Cr. qu. 120.*

Pid. L. 12.) Alias vanæ voces populi non sunt audiendæ, nec enim vo-cibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine absolvi aut innocen-tem condemnari desideret.

Præsentia) Eo scilicet tempore, cum delictum commissum. Hinc solet quo-que interdum respici ad velligia relicta vel in nive vel in terra humida illius loci, an hæc convenient formæ pedis accusati. Carpz. *qu. 120. n. 32.*

Spes lucri) Ex delicto in aliquem redundantis, e. g. si forte speret ipsius successum in bonis aut officio.

Ex iusta causa) Allegare ergo debet laesus causas suae inculpationis, ut etiam inde de pleno adhuc moribundi intellectu constet.

Aliments) Quia major favor defensionis, pro qua etiam testes suspecti admittuntur.

Fuga) Ante inquisitionem facta.

Timore carceris) Sc. metu jam inquisitione.

Nationem) Interest scire nationem, multi enim eas propter boni praesumptionem, quia ex bona natione. *L. 31. §. 21. ff. de Edict. Edus. add. Disp. de Physognomia. c. 1. n. 49. seqq.*

Si unus) Hic vocatur testis *de visu*, & hic non deponit de indicio, sed de ipso facto, & ita delictum semiplene certum est; si vero de indicio deponeret testis, semper requiruntur duo ad probandum hoc indicium.

Judex interrogacionem) Non tamen in omni crimine reum de sociis interrogabit iudex, sed in tali, ubi iustas habet praesumptiones, quod reus complices delicti habuerit.

Individuo) Hoc alias dicitur suggestio, quae iudici sub poena injuriarum vitanda. vid. *Disp. de Jure suggestio. cap. 4.*

Circumstantiis) In specie interrogandus est, quasnam conventiones de peragendo crimine inierit, & quibus verbis pacta constet. *Carpz. qu. 121. n. 33.*

Abique affectu) Aliquando tamen etiam inimicus probat, quando sc. tales circumstantias affert, quae postea in inquisitione deprehenduntur esse verae. *Taber. ad Const. Crimin. art. 30. §. 23.*

Seria) Quo ipso distinguitur a jactantia.

Mox secutum sit) Nam post longum temporis intervallum depositus censetur ulciscendianimus.

Fecisse) Contra facientem est praesumptio, cum res sit illicita.

Sufficit) In se sola veneni emisor sufficiens indicium non est, nisi alia indicia concurrant. *Carpz. c. 1.*

Peperit) Praesertim si antea se gravidam esse praefacte negaverit.

Ocisi non sufficit) Iudex enim nullum indicium pro sufficienti admittere debet, quod ratione naturali penetrare non potest. Simile exemplum est in *supernatione* Sagarum. Imo confessio hac ratione elicit non sufficit ad condemnandum vid. *J. S. Disp. 7. c. 3. §. 5.*

Si rem comparasse) Vel auctorem, à quo emerit, nominare non possit, ab ignoto enim emisse, non liberat a suspitione. *d. L. 5. C. de furi. & L. 1. c. 1. cod. ubi verba; Discas cautius mercari.*

Reconferatur) Si (1) artem suam aliis edocendam sese obtulit, (2) aliis incantationem minatus sit subsecuto eventu, (3) frequent & familiaris cum certis & convictis magis consuetudo, (4) si res de veneficio suspectas secum habeat, vel verbis utatur incantatoris.

Aquam frigidam) Conf. Coring. *Disp. de Judiciis German.* qui hunc processum cum sagis, alioque similes quodammodo probat.

Proditiuus) Quando delictum sui natura clandestinum est, & non nisi per literas committi solet, tunc iudex curare debet, ut capto reo sedes inquisiti consignentur, & postea pervestigentur, an talia instrumenta suspecta inveniri & reus accedentibus aliis indicis convinci possit. vid. Brunn. *Proc. Inquis. cap. 1. membr. 2. n. 8. seqq.*

Falsa moneta) Magnum quoque indicium est, si in magna copia penes aliquem falsa moneta inveniat.

Est audiendus) Hoc extra dubium est, si post responsionem ad articulos defensionem perat; Moribus tamen mox ab initio concedi solet defensio pro avertenda inquisitione.

Sunt communicanda) Communicatio tamen hæc fieri demum debet, postquam reus ad articulos inquisitionales respondit. Mev. P. 2. Dec. 231. antequam enim respondit, metuendum est, quodius abutatur. Brunn. *Proc. Inquis. c. 1. membr. 1. n. 75.*

Varia species) Vulgo dividitur in *terricionem* & *torturam*; Territio est vel unde *verbis*, vel *reals*, quæ sit præstite carnificæ, & hæc iterum vel *sine* apprehensione, ostensis tamen instrumentis, vel *cum* apprehensione, ut denudetur & æquale imponatur. Tortura ipsa tres gradus habet, *primum*, *medium* & *ultimum*, qui vocatur die *schafisse* Stage, cui semper addi solet, iedoch menschlicher Weise.

Utitur) Hoc ita in iudice inferiori; Principem enim quod attinet, hic ad ordinarias regulas adstrictus non est, sed si causæ gravitas illud exigat, aliud tormenti genus adhibere poterit, modo leges humanitatis non excedat. Hinc non vituperanda est tortura vigilæ, vel, quæ pestine expeditur in plantis pedum.

Impubes) Hic virgis aliquando explorari solet veritas, non tamen per carnificem, sed personam honestam.

Minor) Immo in *delictis* proprie non datur minorennitas, post annum enim 14 omnes apti sunt ad ultimum supplicium.

Ex hoste) Non puto Jure Romano in tortura unquam adhibitum fuisse corruptorem, quamvis alias in *criminalibus* admissus fuerit.

Natura) Cum confiteri nequest. Quodsi tamen per *accidens* talis & lite-

tas sciat, *serpis* sub tormentis interrogandus, eodemque modo respondendum. vid. Tr. J. S. D. 4. c. f. u. & seqq.

Valitudinaria) Imo nec vulnerati illa parte corporis torquendi, ne vulnera augeantur, vel de novo lacerentur, per *Confl. Crimin. art. 59.*

Rapti) I. e. *Hervoski*, in his extensio corporis omitti solet, adhibentur vero *Dauimtsrauben, Schnüre und Spanische Stiefeln.*

Epileptici) Solet his ante torturam medicamentum contra epilepsiam subministrari, sed si nec ita malum impediri possit, melius est torturam omittere, quam miserum hunc hominem excruciare. Quod si poena capitalis infligenda, penitus non puto obitare epilepsiam, modo se ad mortem satis præparaverit delinquens.

Clerici torquentur) Postquam consensu Episcopi seculari magistrato traditi, ubi plerumque degradatio præcedere solet.

Nobiles) Solent hi torqueri consensu *Principis*, hic enim jus dispensandi circa leges habet, iudex vero inferior ad illarum observantiam simpliciter adstrictus.

Negati) Imo merito *L. S. C. d. quæst.* etiam ad milites gregarios applicari potest, quia lex loquitur generaliter, accedit & hæc ratio, quod milites gregarii etiam vitam pro Reipublicæ quiete debeant exponere periculo. vid. *Brunn. in Proc. Inq. c. 3. m. f. v. 22.*

Hæreses) Hic male adhibetur tortura, non enim interest Reipublicæ, quid quis privatim sentiat de religione, nisi publice talia spargat, de quo citra torturam convinci potest.

Falsi) Hoc non indistincte admitti potest, sed qualitas criminis attendenda, v. gr. in *falsa moneta*, est enim crimen hoc species quædam criminis læsæ Majestatis.

Capiteunque delicti) Immo semper accedente consensu Principis, id enim tantum remansit ex hoc privilegio, ut non a iudice *inferiore*, sed consilio prius *Principis* torqueri possint. *Brunn. Proc. Inq. c. 3. memb. f. n. 26.*

Arbitraria) Quia modus inquirendi veritatem non debet esse difficilior & durior ipsa poena, quæ delicto imminet.

Rationes suas suppressas) Quia mercator estenus in effectum furtum committit, dum pecuniam, quam creditoribus debet, clam subtrahit.

Maluiste suppressas) Supponendus tamen hic casus, ubi satis constet, testem factum ignorare non posse, & tamen respondere nolle. Idem obinet, si testis super circumstantia substantiali *variet.*

Habet Cz.) Est ibi casus de inventore *thesauri*, sed hic *revera*, quoad partem, quæ ad ipsum non pertinet, pro *fure* reputatur.

Postulatam sententiam) Non tamen hic deneganda est post sententiam appellatio, aut, ubi hæc non recepta, nova defensio, & hæc obtinet in Saxonia, ubi contra sententiam, tam quæ torturam, quam quæ potnam dicitur, cum nova defensione auditur. Si vero dubium est, an relevantes sint hæc defensiones, consultius est acta remittere ad Facultatem, & videre, an hæc torturam sit confirmatura, an non.

Leironis) Hoc sine, ut complices eo citius detegantur, ne fuga sibi consulant.

Infirmioribus) Quod si vero omnes æque timidi sunt, nec conjectura adest, a quo verum facilius sciri possit, nihil interest, quis in ordine prius torqueatur.

Fœmina ante masculum) Econtrario in *juramento purgatorio* a mari & foemina præstando prius jurat *masculus*, quia major levitas in fœmina præsumitur. *Corpz. Proc. tit. 12, art. 3. n. 61. §. qq.*

Ante parentes) Hoc ea propter, ut per cruciatus filii in antecessum terreatur pater, *viu. Corpz. qu. 124, n. 18.*

Instruatur) In specie hic attendendum est, ne super confessis denovo in tortura examinetur, si enim hic negaret confessa, non noceret ipsi prior confessio, sed absolvendus foret.

Mentione) *Suggestionem* hoc appellant, quæ illicita est, *vid. Disp. de jure Suggestionis. c. 4. n. 36. seqq.*

Circumstantiis) Et accurate attendere, an cum delicto commisso conveniant; nunquam enim confessio gravat contententem, nisi sit verisimilis, qui vero non verisimile dicit, fidem non meretur, quod idem in testium depositione observandum.

Quantitatem) Hinc clepsydra adhiberi solet, hæc tamen ita collocanda, ne eam videat torquendus, tunc enim si horam fere elapsam videat, animum obdurabit ad cruciatum per tantillum temporis adhuc sustinendos.

Qualitatem) Scilicet qualis instrumenta in torquendo adhibita fuerint.

Nova indicia) Et quidem *per se* sufficientia ad torturam, priora enim indicia non amplius anteoduntur, quia per torturam purgata & elisa.

Obss. 16.) Quod hic generaliter de repetitione torture dicitur, hoc intelligendum, suppositis terminis habilibus, h. e. si adsint nova indicia.

Duraverit) An autem carnifici hoc casu concedendum, ut si gerat potum concedat? Resp. negando, sed potius ipse carrefex in inquisitionem obinde

de venire potest. *Brunn. in Proc. Inquis. c. 2. m. 5. n. 49. in fin. vid. J. S. Diss. 1. c. 4. n. 9.*

Definitiva) h. e. *pure*, sive ab ipso facto, vel potius ab inquisitione. Revera tamen hæc absolutio tantum fit ob defectum probationum, hinc melioribus probationibus repertis reintegrari potest.

Irphedam) Sive iuramentum de *non vindicando* carcere vel tortura, nec per se, nec per alios. *Carpz. Pr. Cr. qu. 125.*

Satisfacti) Alias tamen expensas a iudice factas refundere tenetur inquisitus, cum enim in hac ad torturam adfuerint sufficientia, iusta causa inquirenda adfuit, ob quam causam expensas inquisitionis merito refundit, si quis enim hic ex necessitate iudicii inquirens debet manere indemnis.

Reiterata) Causa hujus reiterationis consistit in *variatione*, quæ novum indicium torquendi suppeditat.

Etiam hic confiteatur) Hoc intelligendum, modo revera sustinuerit torturam; sapius enim adeo cauti sunt delinquentes, ut tormentis vix applicatis fateantur, & postea revocent.

Negat) Sed quid si reus in termino ratificationis plane nolit loqui? Tortura adigendus est ad respondendum, ne ita eludatur iudicium. *Carpz. qu. 126. n. 73.*

Veritati consentanea) Ut scil. conveniat cum corpore delicti & circumstantiis facti.

Diem & noctem) Ut scil. aliquantisper remiserint dolores.

Differenda) Ut autem hic omnis evitetur collusio, cavendum a iudice, ne reus ante factam ratificationem in carcerem conjiciatur, in quo alii captivi degunt, sed in carcere separato asservendus.

Interrogare) Hæc interrogatio verbis mitioribus facienda, cum obtestatione consentit, nec hinc negando, vel falsum affirmando gravet, sed libere confiteatur facinus. *Carpz. qu. 126. n. 33.*

In territione) Quia & hic metu tormentorum facta esse potest confessio; *Brunn. Proc. Inquis. c. 2. membr. 5. n. 23.*

Fieri non potest) Sed iterum torquendus.

Iusta) Hoc est, modo fuerit ex indicis legitimis dictata.

Ultimo supplicio) Si sc. per torturam sine indicis adhibitam hominem necaverit.

TIT. XIX. IX. C. 47.

De

Poenis.

A *B heredibus*) Quis debetur ex *contrahis*, contractus vero omnis etiam in herede transit *L. Pateris. 13 C. de contr. & commut. Stip.*

Licita est) Huc pertinet clausula illa privatorum, quam testator in testamento adicere solet, quæ effectum habet, quovis quis contra jus impugnat testamentum. *vid. L. Papinianus § 14 ff. de instic. test.*

Tantum civilis) Est hæc poena omnino *criminalis* & non civilis, quia non tendit ad satisfactionem privatam; interim, *non ea irata* dici potest

vid. tamen) In *L. 6* dicitur, quod olim omnis causa extinctionis fuerit capitalis.

Tusis) Ejus loco in Marchia Brandenburgica stigma dorso inuitur & fustigatio conjungitur. Quatenus tamen huic poenæ, ut & membri amputationi, pariter & fustigationi, jungitur perpetua relegatio, ceterius *moris civilis* poenas fieri existimo.

Obf. art.) Hæc divisio poenæ civilis & criminalis ex *Jure Saxónico* desumpta, ubi quædam poenæ inferiorem jurisdictionem habenti relinquuntur, & inde civiles appellari solent; Verum ubi Jus Saxonicum non obtinet, sed jus commune, ibi omnis illa poena est criminalis, quæ non parti læsæ applicatur; Hinc existimo, si quis in Saxonia ob homicidium etiam agere vellet civiliter ad interesse suum, hoc ad inferiorem jurisdictionem pertinere.

Specificæ) An scilicet a parte superiore vel inferiore rota contundendus; Quod si modus in sententia non expressus, minor obtinet.

Defœdationis abiet) In monasteriis tamen seculæ similis poena est immolationis.

Fustigatio) Rectius hæc dicenda flagellatio, quæ turpior est fustigatione, dum sit denudato corpore, fustigatio autem retentis vestibus.

Digitorum) Poena hæc adhibetur, si quis perjurium commiserit, & quidem plerumque si arphedam fregerit, ubi tamen non integri digiti abscinduntur, sed tantum duo priores articuli. *Corp. qu. 119. n. 29. & 30.*

Manus) Imo & hic quoque ea saltem manus abscindi solet, quæ delinquens facilius carere potest; Quod si unam tantum habeat manum, ea non amputanda, sed poena in aliam commutanda. *Corp. d. l. n. 37.*

Jure naturalis) Ut delicta puniantur, juri naturæ conveniens est, quia illas

alias societas inter homines conservari non posset, *modus* tamen puniendi delicta est juris positivi.

Fit infamia) Modo poena in LLbus sit determinata, & circumstantis factum non emolliant, vel etiam augeant.

Conditio) Horum conditio per se infamia non est, sed *alijda* tantum, quia nemo facile huic functioni se applicat.

La concessa) Hoc in *criminalibus* vix obtinet, cum ibi regulariter morte exspirent delicta & poenae, *L. 6 ff. de publ. judic.* Imo nec aliter ad haeredes transferant, nisi per lris contestationem etiam condemnatio secuta *L. 20 ff. de accusat.* Ex quod Auctor de quasi contractu hic habet, illud ad *crimem* delictorum vindictam tantum pertinet, nam in criminalibus nullus proprie actor, & qui accusat, non petit sibi quid praestari, hinc nec cum accusato quasi contraxisse dici poterit.

Mulieres gravide) Quod si partum jam tuum enixa, & poena *suffragationis* destinanda, differatur illa per 6. septimanas, ne infanti nocatur, cum mater ita in huius fieri posset ad lactandum. Quod si vero poena *capitum*, brevius tempus indulgetur, ut in publicum prodire tantum possit.

Integritas actus) Auctor eo testatur, in inferendis poenis, five in legibus poenalibus ferendis, rationem habendam esse personarum delinquentium, non ille ob merita in Romp. initus puniendae, sed postquam seniel lex lata, iudex poenam lege expressam sine ulteriori personarum consideratione iussuere debet, aut res referenda ad Principem, ut hic ob singularia merita gratiam delinquenti facere velit; Non enim haec confundenda sunt, quid Principi liceat, & quid iudici. Ille arbitrio in poenarum habet. & hinc illam pro qualitate personarum temperat; iudex vero ad legem, licet dura sit, adstrictus est.

In confesso) In hoc quoque gratia Principe fieri solet, ut quis in loco privato capite puniatur.

Gravitate criminis) Hoc praecipue aestimatur ex graviore supplicio, & hoc sensu furtum gravius est hominid. Si ergo de minore crimine adhuc accusatur, non differendum est supplicium, sed major poena absorbet minorem.

Qua sententia) Quo casu interdum *clara* sumi solet supplicium.

Imaginer) Imprimis vero hoc obtinet in crimine adulterii: Licet enim reus hoc confessus & ob id condemnatus, nequitiam tamen in supplicio affici potest, nisi & alterius correi ad sit confessio. *Corp. q. 17. n. 20.*

XXX. die) Alleg. *L. 20.* ad instantiam Ambrosii Episcopi tulit Theodosius Imperator, ut Ecclesiae reconciliaretur, ob sanguinem Theodasii nicensium innocentem effusum.

Adjungitur) Additur in *Const. Crim. an. 79.* quod ipsi petenti Sacramentum

tum cœnæ non denegandum sit, quod intelligendum, modo penitentia indicia adsint, nam si delictum præfracte neget, vel commissum non doleat, aliud dicendum.

De atrocissimo) v. gr. in crimine læsæ Majestatis, & quidem non tantum humanæ, sed etiam divini, quorsum magia quoque pertinet. Exhumatio tamen priori tantum casu contingit.

Vid. Carpz.) Carpz. c. L. monet, cada vera punitorum esse sepelienda add. Brunn. in *Proc. Inq.* c. 10. n. 33.

Remitti) Supponendum tamen hic pœnam esse dispensabilem, quæ jure divino non est statuta.

TIT. XX, IX. C. 49.

De

Bonis damnatorum.

D*onationis titulo*) Hoc procedit in donatione inter vivos; Aliud est in donatione mortis causa, quæ sicut etiam voluntas ultima per confiscationem revocatur. L. 7. ff. de Donat. mort. caus.

Profectuum) In hoc latitat diversitas ratione effectus, quod, quamvis hoc peculium in proprietate parentis sit, in confiscationem bonorum tamen non veniat.

An etiam post Nov) Ratio dubitandi est, quia per d. Nov. pater peculium castrense non amplius jure potestatem, sed jure successione acquirit: Quod si hoc, fiscus potior erat patre ob delictum filii, successio enim locum sibi non vindicat, nisi in illis bonis, quæ tempore mortis supersunt. Verum quia per d. Nov. hoc jus patri in specie non ademptum, dici poterit, per generalem succedendi rationem jus illud singulare sublatum non censei arg. L. 16 ff. d. LL. Imo & accedit, quod pœna confiscationis magis restringenda, quam amplianda.

Fundalia) Hæc tamen fiscus tamdiu occupare potest, quamdiu vasalli pecantis descendentes adsunt, antea enim agnati non successissent, & hinc læsos esse conqueri possunt.

Et ascendentibus) Auctor authenticarum addit etiam collaterales in avib. *Bona damnatorum. C. h. t.* Quod quidem per errorem factum, usu tamen approbatum. Unde si etiam hodie morte puniendus neminem in tertio gradu cognatum habeat, iuste fiscus sibi bona vindicat.

Relinquenda) Hanc enim ex lege habet, quam maritus delinquendo ipsi auferre nequit.

RM expedita) Breviter: Confiscatio bonorum in damnatis ad ultimum supplicium, solo crimine Majestatis excepto, hodie cessat, si cognatusque ad tertium gradum adsint. In criminibus vero *non capitalibus* toties adhuc obtinet, quoties expressa lege vel Principis constitutione dictatur. Dantur ergo adhuc casus confiscationis; sed ut quis *vita & bonis* simul privetur, nullus casus superest, excepto crimine læsæ Majestatis. *Tr. de S. d. l. Diss. 12. cap. 2. §. 3. vid. Disp. de Dardaniis c. 6. n. 7. seqq.*

TIT. XXI. IX. C. 50.

De

Bonis eorum, qui ante sententiam, vel mortem sibi consciverunt, vel accusatorem corruerunt.

Q*uod probandum*) Hinc si in carcere mortuus deprehendatur, non præsumitur sibi mortem intulisse, sed eum naturaliter mortuum fuisse, præcipue si manifesta signa non adsunt, sicut & in dubio illi, qui extra carcerem sibi manus inferunt, magis ex melancholia, quam ex proposito se interemisse præsumuntur; omnis enim præsumtio in dubio est delicti exclusiva.

Conscientia criminis) Aliud si ex melancholia, vel morbo rationis usum impediante.

Metu pene) Quod si extra casum inquisitionis quis se ipsum occidat, in corpus ejus ulterius animadverti non solet, sepultura tamen honesta ipsi denegatur, ejusque cadaver per fenestras ejectum, vel sub domus limine extractum a carnifice vel in loco cadaveribus bestiarum destinato vel sub patibulo sepelitur. *Corp. qu. 2. n. 30.* Male tamen hic carnifices omnia eo in loco, ubi propiciidium commissum, quæ ipsi stantes juxta cadaver infra, supra sursum ac deorsum in circumferentia gladio tangere possunt, sibi ceu lucrum aliquod certissimum vindicant; Cum enim consuetudo hæc sit irrationabilis, carnificibus hoc nequam concedendum. *Corp. d. l. n. 32.*

Capitalis pena) Nam ignoscendum est illi, qui sanguinem suum qualiter qualiter redemptum voluit. *L. i. ff. b. 2.*

Alii non) Nisi in casu, ubi deficiunt cognati in tertio gradu. Ergo in quocunque crimine bona delinquentis ordinarie non confiscantur, in illis nec confiscantur ab *arbitrariis*. Sed quid si ob magiam? Resp. referunt hanc ad crimen læsæ Majestatis Divinæ, potius tamen confiscationis usu recepta non est.

TIT.

TIT. XXII.

De

Interdictis & relegatis & deportatis.

Interdictus) Alia ratio est interdicti Ecclesiastici, quando sacramentorum administrationis certe civitati interdicatur. vid. *Brunnem. 9. E. Lib. 2. cap. 19. §. 12.* ibique Not. Ab hoc interdicto vero differt excommunicatio, quæ dirigitur in certam personam a sacris excludendam.

Confinatus) German. Bannung in Zehenden. de qua vid. *Confl. Crim. art. 10. Disp. de Confinat.* Exemplum est *1. Reg. 2. vers. 36.*

Criminalem) Consuetudine tamen nonnullorum locorum obtinuit, quod etiam ex alijs locis in illa Provincia suis simul relegatus censcatur. Manz. *Decis. palatin. qu. fin.*

Educitur) Sed hac existimatio finivitur, nec facile decernitur, nisi ob delictum famosum.

Urphedam) Vocatur hoc juramentum de non vindicando carcere, & de non redeundo in Provinciam ante tempus præfinitum. Sed si inique vel nulliter processerit contra ipsum iudex in relegando, & postea ad hoc juramentum adegerit, adire relegatus solet Principem vel Imperatorem ad relaxandam urphedam quoad effectum agendi.

Compelluntur) Quodsi nec jurare velint, per ministrum judicalem, aut in quibusdam locis *carnglicem* in ipsius delinquentis animam juramentum hoc præstari solet.

Punitur) Scil. primo fustigatione, deinde digitorum amputatione, demum & poena gladii. In Praxi ob circumstantias substitui solet condemnatio ad operas perpetuas.

Civitatem) Unde Jura Civitatis per *Procuratorem* expedire possunt, & solum jus actualiter commorandi amittunt.

Quæi sepeliri) Nisi consensu Principis.

Uxor) Ita tamen, ut huic redeundi licentia salva maneat. Quo de rebus æconomicis præfens disponere possit. Aliud in uxore, quæ sua intercessione maritum adulterum a gladio liberat, hæc relegatum sequi tenetur, nec redire potest, quia quasi participem se reddit delicti maritalis.

Nullus usus) In Germania scil. cum Imperator Insulis destituatur. In Belgia

M m m m

gia

gio, tamen, Anglia & *Gallia* poena hæc frequentissima est, ubi transportantur delinquentes in Americam.

Cognata) V. gr. poena *banni* vel *fugationis* cum perpetua relegatione.

TIT. XXIII. IX. C. 51.

De

Sententiam passis & restitutis.

Non restituantur) Imo nihil aliud largiri solet, quam actualis subsistentia in civitate. conf. *J. S. Disp. 7. c. 3 §. 25. & 30.*

Liberarum) Dicitur in alleg. textu Imperium hominum adjectione, quam pecuniarum copia ampliari malumus. Hæc tamen causa Principem movere potest, sed non necessitare, ut restituat. De numero non conveniunt; aliqui sedecim requirunt; melius res arbitrio Principis committitur. Notandum autem, hanc restitutionem tantum in illis delictis procedere, quorum poena non est juris divini.

Fructus medii temporis) Hos enim fructus non habuit, cum prædium amitteret, & cum illud ex indulgentia Principis reciperet, fructus prædio non amplius cohercebant.

Alienata) Ratio in *c. l. 2.* quia beneficia Principum accipienda sunt salvo jure tertii.

Omnia restituit) Probata innocentia omnia nulla sunt, quæ acta, & sic in effectus pro relegato non reputandus.

Omnia adempta) Cum enim effectus sententiæ penitus tollatur, ne quidem condemnatus fuisse censetur.

TIT. XXIV.

De

Cadaveribus punitorum.

Inveredum tamen) In quibus casibus reo sepultura deneganda, item quando cadavera punitorum arimadvertere liceat, tradit *Corp. Pr. Cr. qu. 131. n. 4. siqq. item qu. 137. n. 69. siqq.*

Propter atrocitatem) Quidsi hæc ratio verò, quomodo applicabitur furi, qui sine dubio mitius delinquit, quam homicida, & tamen hic sepelitur, ille non? Imo alios fures terrere potest paubulum, sed quod terreat homicidas, nullum signum remanet.

Ann. 8.

anatomicus) De quo vid. Hahn. *ad Wesenb. & i. voc. ad anatomicum*. Carpz. *qu. 137. n. 72.* vid. *supra not. pag. dnt. 673.* verb. *Sindasi dntd. inc.* Brunn. *Pr. 16. n. 32.*

LIB. XLIX. TIT. I. VII. C. 61. 62.

De

Appellationibus & relationibus.

E*Extraordinaria*) V gr. Restitutionem in integrum. Unde minor personentiam gravatus appellare debet: Quodsi decedendum appellandi præterlatu. linat, restituitur tantum contra omisam appellationem.

Extraordinaria) Ufu Germaniæ omne illud extrajudiciale dicitur, quod iudex decernit ad *unam* partis instantiam, non citata vel audita parte altera. Quorsum etiam pertinet gravamen *extrajudiciale*, de quo speciali tractatu agit D. Lynker.

Inacervatione) Hæc gravamen infert perpetuum, inde appellatio semper est permissa.

Juris naturæ) Scil. quatenus continet ulteriorem defensionem, defensio autem est juris naturæ.

Notæ condemnatio) Quia aliam defensionem habere potest alter; Facit & huc regula, quod alter alterius conditionem possit meliorem reddere, non deteriore. *L. 39. ff. de negot. gest.*

Vid. Obf. 3.) Hæc L. explicanda, si causa sit *dividua*, vel *dispartita* inter ipsos condemnatos.

Individua) Talis est non tantum, quæ jura & servitutes concernit, sed & quæ res commodè non dividendas; hinc hoc pro cautela observandum est majorenibus omni ope destitutis, si modo unum fratrem minoremnem habeant; modo tamen causa non sit pecuniaria, utpote quæ semper est dividua, de qua materia *individuatæ* vid. utilissimus Tr. Dn. Aug. Hoffmanni *de jure dividi & individi*.

Agnoverint) Et hoc obtinet, licet appellans disertis verbis dicat, se tantum pro suo interesse appellare. *Pistor. c. l. n. 11.*

Ad hoc tenentur) Quia negligere non debent, quod ad defensionem pupilli pertinet; Quodsi tamen *injustam* viderint causam, non prohibentur in appellatione bonam fidem agnoscere, h. e. a lite discedere. *L. 9. §. 6. ff. de Administr. Tut.*

Sine speciali mandato) Quia generale mandatum jam omnia illa cont. not
M m m m 2 quæ,

que quis verisimiliter non fuisset intermissurus. Immo sola appellatio interpositio non est actus præjudicialis, cum ei iterum renunciari possit.

Intra decennium) Possunt tamen intra hoc tempus alterius appellationi adhærere; quod si nec adhærerint, nec appellaverint ipsi, possunt nihilominus, elapso licet hoc tempore, appellationem ab alio interpositam persequi.

Venditor) Hujus enim interest, cum alioquin emptor regressum de evictione contra ipsum institueret.

Hodie mutatum) Hoc expresse mutatum non est, sed jure novo appellatione opus non habet legatarius, cum impugnato licet testamento salva adhuc maneat petitio legatorum. Quo casu itaque adhuc per querelam rescindendum est testamentum, eo casu adhuc hoc remedium opus videtur; cujus rei solenne exemplum in testamento fraterno, in quo turpis persona instituta est.

Adversus interfecti) Pertinet huc casus, si vicinus nobilis ab illis servitio exigit, & rustici ad hoc condemnentur.

Condemnato) Ad privationem sc. feudi.

Esstimant ad mortem) Ergo supplicium differendum est ad appellationem tertii, hic tamen interim expensis dilati supplicari ferat.

Renunciaster) Hinc cautela est, ut in obligationibus non tantum appellationis, sed & aliorum remediorum suspensivorum renunciatio inseratur. C. G. *de H. l. c. 5. §. 21.*

Contumaces) Imo ejusmodi contumaces non admittuntur ad petitionem restitutionis in integrum. *Mev. p. 5. d. 329.*

Essecatum) Quia hæc non admittunt morem.

Judices) Et quidem judicantes definitive, nam ab interlocutoria sententia appellatio non admittitur, nisi quatenus continet vim definitivæ sententiæ & hæc dicitur interlocutoria mixta, quia vim habet definitivæ.

Adhuc) Horum laude intra decem dies libere contradicere poterit gravatus. Com. etiam & insuper reductio ad arbitrium boni viri, seu ad cognitionem ordinarii j. dicis, ut hic scribitur, an seque an inique pronuntiatum. *L. 76. ff. pro Soc. Carpz. P. 1. C. 1. D. 13.*

Nam quævis) Modo contrarium consuetudine vel pacto non sit introductum; Sic quondam ex Polonia appellarent Magdeburgum, & civitates Pomeran. se appellarent Lubecam. vid. *Mev. ad Jus Lub. quest. pract. 2. n. 18. §. 14.*

Im, etiam) Si tamen in hujus judicio pronuntiatum, datur remedium supplicationis; si in Camera, datur remedium revocandi.

Appellatio non est) Sed magis revocatio, quæ in judicio aulico vocatur supplicatio, & in effecta inter se conveniunt. vid. *Instr. Pat. art. 5. §. 15.*

Remota

Remissa appellations) Supponendum tamen hic, Principem, qui causam sub hac clausula committit, jure de *non appellando* instructum esse, nam quod ipse non habet, commissarius suis concedere nequit. Dabitur tamen & hoc casu quærela nullitatis aut restitutionis in integrum.

Marcæ auræ) Quamvis marca seu libra auri ab aliis æstimetur pro 69. vel 72. Ducatis, quando tamen de multa infligenda agitur, æstimatur pro 100. thal.

Rota) Vocabulum rote capitur hic pro *summa judicio*. conf. Pagenst. h. l. *municip. 2. Sicilim. 2. 215. p. 279. seqq.* Huc pertinent Decisiones Rote Romanæ, ex quibus fere singulis annis novum volumen prodire solet.

Amisericus) Privilegium de *non appellando* receperunt omnes Electores, eoque etiam fruuntur hodie omnes *seculares*; est enim hoc jus coherens Electoratus, unde & Electori Hannoverano id competit, sed *Ecclesiasticis* subditis suis appellandi licentiam usque ad certam summam reliquerunt. vid. Blum. *Proc. Civ. n. 47.*

Bavaria) Hic demum hoc privilegium cum ipsa Electura consecutus *Amisericus*. Elector Palatinus vero idem recepit *an. 1652. d. 17. Julii*. vid. Blum. d. 1. 47.

Brandenburgi) Soli *Electori*, non reliquis *Marggravibus* id competit, & al. leg. constitutio *Rudolphi II. de anno 1511.* solum Electorem respicit, & quidem tantum quoad Electoratum, hinc ex aliis terris appellatur ad Imperatorem, modo summa appellabilis se extendat ultra 2500. florenos aureos, per *Privilegium Imperiale, de Anno 1722. die 16. Decembr.*

Certis in casibus) Sc. quando casus non excedit summam appellabilem, quæ pro diversitate Statuum variat. Hoc singulare, quod Rex *Svecie* in Provinciis Germaniæ habet jus de non-appellando ex *Instr. Pac. Westphal.* quem in finem Tribunal *Wismarsense* ab ipso institutum. Imo vi *Instr. Pac.* hoc constituere debuit, ne occasionem haberet, causas subditorum Germanicorum in Sveciam trahendi.

Vid. Gail.) Qui existimat non sufficere, si aliquis jurare vellet, se non sperare consequi justitiam; cum in iudice regulariter non præsumatur denegatio justitiæ, nisi legitime probetur.

Ad delegatam) Si autem a subdelegato iudice appellandum, distinguendum, utrum tota causa sit delegata, an vero tantum pars, & alia pars reservata; Priori casu ad superiorem; posteriori, vero ad subdelegatam appellatur. Brunn. *Proc. Civ. cap. 21. n. 37.*

Ad mandentem) Cum tamen mandatarie jurisdictionis a *delegato* in effectu non differat, rectius distinguitur, an alicui *totæ* jurisdictio delegata vel *mandata*,
M m m m 3

data, an tantum *certa* causa; *Priori* casu ad mandantis vel delegantis superior-
rem; *Posteriori* casu ad ipsam mandantem vel delegantem facienda appellatio.
Lex Ad Tit. ff. Quis & a quo appell.

Suspensus) Quo casu causam suspicionis in ipsa scheda appellationis al-
legare & illam coram superiore probare teneor.

A sententia) Quia per *sententiam* demum gravamen inferitur.

Non citatus) Hoc procedit in citatione simplici, non si etiam in hac gra-
vamen manifestum continetur, e. gr. ut quis in propria persona comparere de-
beat, sub comminatione realis citationis. Brun. in *Proc. Civ. sap. 12. n. 12. in fin.*

Ex eo tunc) Per hanc enim non gravatur, sed per sententiam, si ergo ab
hac non appellaverit, sibi imputet.

Modum) E. gr. si cum adessent mobilia, ipse immitat creditores in immo-
bilia, quia tunc agitur contra ordinem, in *L. 15. ff. de re judic. prescriptum*. Sed
hæc proprie non est appellatio, sed tantum *procuratio* ad iudicem, ut in quietem
executionis emendet. Appellatio tamen expropter vocatur, ut plus ponderis
habeat, & eo citius executionem listat; vulgatum enim est, appellationem liga-
re manus illius, a quo appellatur.

Valida) Nam si ipso jure nulla, non opus est appellatione; Modo sit nulli-
tas *indefinita*, h. e. quando vel *substantialia* processus neglecta, vel contra *jus*
in *thesi* pronuntiatur. Alias per R. I. Noviss. nullitas appellationi jungenda in-
tra decendum.

Reparari non potest) E. gr. si fidejussor idoneus pro inidoneo declaretur.

Jure Can.) Hocque jus Pontificium in foro Saxoniæ receptum. Id ta-
men ad gravamen futurum & nondum illatum non est extendendum, quod re-
vera gravamen non est. Carpz. *lib. 3. Respons. 127. n. 3-4.*

Off. L. 144.) Dicitur hic, quod e *jura* nulla sit provocatio; Verum hoc
intelligendum, si in facto nullum dubium super sit, sed ipse delinquens fateatur
crimen; pœnum enim non imponit iudex, sed lex.

In Camera) Hæc in *criminalibus* & *spiritualibus* non habet fundatam in-
tentionem, unde ex hoc capite non recipit appellationes.

Causam matrimon.) Urgent hic quidam, in causa matrimoniali Evangeli-
corum appellari posse, quia hi non agnoscunt spiritualitatem matrimonii, illud-
que ex numero sacramentorum excludunt; Resp. non sequi, rem aliquam non
esse spirituale n, hinc mox in iudicio seculari tractandam, cum in Consistoriis
multæ causæ tractentur, quæ magis seculares quam spirituales, e. g. causæ Cano-
nicorum: Imo Evangelici mysticam significationem matrimonii non negant,
& demum sufficit consensus omnium religionum in Imperio receptum, causæ
matri-

matrimoniales esse consistoriales, in consistorialibus autem ab Evangelicis Principibus appellari non posse, constat ex *Instr. Pac. art. 5. §. 48.*

Dissentio) Qua oblata actio adhuc senecti transmittuntur ad iudicem extraneum.

Admittitur querela) Hoc non aliter admitto, quam si pollitas sit *insanabilis*, & hæc iudici inferiori exposita, ab eo tamen nihilominus neglecta, v. gr. si sententia lata ad *injuncta* testimonia, vel si quis condemnatus non extante corpore delicti.

Minoribus) Imo etiam in minimis admittenda est appellatio, si summam rei concernat, & iudicium ipsum sit famosum. *Mey. p. 3. d. 235.*

Major summa) Sic Elector *Brandenburgicus* hanc ita pridem obtinuit in omnibus suis provinciis extra Electoratum summam *1500 Thal.*

Ex petitione) Et sic non quantum *debetur*, sed quantum *petatur*, attenditur. Unde cautela observanda, ut si quis metuat appellationem ad Cameram, non integrum debitum, sed *partem tantum* petat, idque fieri debet cum relevatione partis residue; partis enim petitio creditori non interdicta, sed debitor particulariter solvere nequit.

Usura computentur) Regulariter non, sed tantum fors, quia usuræ se habent per modum accessorii. *vid. Recf. Imp. de do. 1634. §. 112.* Dissentit *Blum. Process. Camer. tit. 46. §. 13.*

Servitutes &c.) Et qualiarumque jura sive Regalia prædiis annexa, e. g. si super jurisdictione, jure venandi, pascendi vel aliis sententia lata. Unde super annua præstatione, etiam unius gallinæ, appellatio admittitur. *Blum. d. t. 46. §. 43.*

Possessorio) Quia in hoc non pronunciat super jure, sed tantum super facto, an quis turbatus sit vel non. Idem quoque est in possessorio causarum ecclesiasticarum, quæ alias ad Cameram non pertinent. *vid. Brun. in Proc. Civil. cap. 28. n. 14.*

Aplanario) H. e. ordinario iudicio.

Moram non ferant) V. gr. causæ alimentorum, tributorum, annonæ &c.

Punctum) Si ergo novum gravamen in sententia contineatur, semper sententia per appellationem impugnari potest. Cautela ergo est, ut si victor videat, novum gravamen in agni momenti non esse, illi gravamini mox renunciet, quo ipso alteri occasio appellandi aufertur.

Recusatio) Hoc ea propter, quia alias Imperii status plures instantissæ formando eludere possent jurisdictionem Camere. *Gail. c. 1.*

Itide) Ita ut non curet nisi *ferenti* sententiam esse latam; Unde miror dissentire *Carpatum*, qui allegata ab ipso *L. 1. §. f. ff. Quando appellat.* expresse statuit

statuit, tempus computandum esse, ex quo quis sit. Potest ergo Carpzovii sententia existimantis, tempus hoc ignorantibus currere, restringi ad casum, ubi ad publicationem sententiae status non comparuit, sic enim scire potuit & debuit sententiam, conf. Carpz. tit. 17. art. 3. L. c. Ignorantia tamen juramento probanda, Mey. p. 7. dec. 196.

Id. Gal.) Hic item etiam in herede appellantis obtrigere putat, quia heredi non currit tempus interponendae vel prosequendae appellationis, nisi a die notitiae, sive defunctus appellaverit, sive ante appellationem mortuus sit. L. f. C. si pend. appell.

Atodeile) Nulla tamen injuria est, si appellans dicat, male judicatum, etiam sine reservatione honoris. Brunn. ad L. 1. ff. de i. n. j.

Apud acta) Sive, ut dicunt, *flante pede*. Haec tamen in Camera Brandenburgica non admittitur, sed communiter, si quis id facere velit, respondetur, ut deum se conferat & acta probe perlustret, an appellandi causam habeat.

Causam propter quam) Quia enim appellatio ab interlocutoria regulariter est illicita, inde causae gravaminum specialiter exprimendae, ut videat iudex, an admittenda sit, vel rejicienda. Quod & idem in *Lamentationis* schedula observant Saxones.

Competentem) Hoc tunc utile est, si ad diversos iudices electivae patret appellatio, e. gr. vel ad Cameram, vel ad iudicium aulicum. Solet ergo schedula appellationis exprimi, dass er an die höchsten Reichs-Judicia appelliret haben wolle.

Honestis viris) Si contingat casus, notarum nullum adesse, cautela juris Canon est, ut loco notarii duo alii viri honesti adhibeantur, quibus alii duo testes accedere debent. Cap. 9. L. de probat.

Excusationem) Scire enim debet iudex appellatum esse, alioqui appellationem attendere, non potest, & sic nec attentasse iudex dici poterit.

Delatum esse) Hi Apostoli tunc obtineant, quando iudex a quo videt, iustitiam subesse appellandi causam. Non tamen facile hoc Apostolos decernit iudex, quia ipse simul sententiam suam incusaret. Quod si tamen haec ab extraneo collegio concepta, tunc obtinere posset.

Non esse delatum) Quo casu refutari solent praetensa appellationis gravamina.

Judex revocat) Scil. inferior, si enim ipse tollat gravamen, cessat causa appellationis. Unde etiam ipse appellatus renunciare potest gravamini, ut impediatur appellatio. Mey. p. 3. d. 306.

Testi-

Testimoniales) Tales dicuntur Apostoli notariorum.

In usu) Prima species in praxi rara, locum tamen habere potest, quando sententia non ab ipso iudice, a quo appellatur, sed a Collegio quodam Juridico concepta. Frequentiores *reversuales*. *Testimoniales* coram Notario immatriculato obtineant, si ad Cameram appelletur. *Refutatoris* ab usu non recesserunt, sed utiliter adhuc contra frivolas appellationes admittuntur, nec iudices suae auctoritati melius consulere possunt, quam per hos refutatorios, quibus rationes suae sententiae deducere, & alterum frivole appellasse demonstrare solent. Imo in Saxonia moris est, ut si quis appellet frivole, iudex quidem appellationem rejicere nequeat, terminum tamen ipsi appellanti praefigere solet per *Auslösung eines Verdicts*.

Instantissimas) Has petitiones ipsi appellationis schedulae mox inserere potest appellans, vel si hoc omiserit, intra mensem facere debet.

Actus prima instantie) Hæc editio actorum tamen plerumque differtur, donec a Superiore mandatum *compulsorale* datum, & huic quoque annectitur *inhibitorium*, ne ulterius procedat iudex.

Dari debent) Hoc non fit loco Apostolorum, sed Apostolis jam tum acceptis, & iudici superiori insinuat, & sic appellatione coram superiore iudice introducta demum edi solent acta, antequam enim constet, iudicem superiorem admisisse appellationem, acta manent penes inferiorem.

Nec no) Apostolorum loco ibi est testimonium Notarii de interposita appellatione.

Vid. Carpz.) Ibi n. 3. petitionem Apostolorum in foro Saxonico præcise necessariam esse dicit, ita, ut deserta sit appellatio, si intra 30. dies a tempore late sententiae non fuerint petiti Apostoli.

Acta edat) In Saxonia acta *originalia* ostensa, ad Cameram Imperialem vero *capie* tantum transmittuntur summis appellantis.

Prohibetur) Hæc inhibitiio decernitur, eumvis iudex detulerit appellationem. *Mev. p. 1. d. 75.* Licet revera sit abundanter ipsa appellatio jam iudicii manus liget.

Determinat) Determinatio hæc apud nos stat penes iudicem a quo, qui plerumque in Apostolis terminum præfigit; In Saxonia vero mensis est *Carpz. in proc. tit. 15. art. 4. n. 15.*

Prorogationem) Omnia fatalia appellationis prorogari possunt, excepto solo fatali interponendæ; frustra enim petitur prorogatio, quia eadem facilitate, qua hanc peto, dicere possum me appellare, appellationis enim interpositio nulla iurum deductione opus habet.

Persecutio) In foro Saxonico hæc accurate distinguntur, & vox persecutionis Leuterationis, iustificacionis vero appellationi adhibetur.

Non currit annus) Non enim in mora esse censetur, qui amicos adhibere voluit ad litem compositionem, *L. 21. ff. de litor.*

Non observatur) In *Marchia* spatium semestrale constitutum. In *Saxonia* iustificatio offerri debet in primo appellatorii iudicii termino.

Deservit debet) Emendandum inde foret in *Saxonia*, quo appellatus in primo termino sine ulla causa impune emanere possit, hac enim ratione sex menses otiose elabuntur.

Pronunciatur) Scilicet appellationem esse *desertam*; Modo legitima citatio præcesserit, alias vere contumax dici non potest.

Se referendo) Hoc ita fieri solet, quando appellans dicit: Was die Formalia eingewandt der Appellation betriff, so iustificiren sie sich ex actis selbst.

Lit contestatur) Hoc ita in *Camera*, ubi scriptum iustificacionis vocatur libellus appellatorius. In *nostris* iudiciis ordine tantum ad gravamina respondere solet, & hoc scriptum appellatur die Exceptionis-Echrift, in *Camera* vero litis contestatio.

Principalis) Nam in illis punctis, in quibus non est appellatum, sententia transit in rem iudicatam, quæ parti ius irrevocabile tribuit.

Sive non) Expectare enim debet, donec a Superiore rejiciatur, post rejectionem vero suspensa iudicis inferioris jurisdictio iterum restituitur. Huc pertinet formula pronunciandi in *Saxonia*: Was die Appellation iustificeret durch einen Bericht aus dem Wege zu räumen.

Attentatum) Quod pariter revocandum, ac si spoliū a iudice commissum; Procedit enim argumentum a spolio ad attentatum. Sed si tertius quid attentet, contra eum remedium attentatorum locum non habet. *C. Romana. j. §. si alium de appell. in dno. Gaul. L. 1. Obs. 144. n. 9.*

Respondetur) Hoc est, appellatio in præsentia ita resolvit sententiam, quasi lata non esset, adeo ut omnia de novo proponi possint, interiam quia ratione futuri incertus est, an sententia prior confirmanda, an reformanda,atenus suspenditur.

Omissa) Quæ scilicet *post* litem contestatam opponi poterant, nam cum appellatio causam redigat ad tempus litis contestatæ, sequitur, quod tantum *peremptoria* omittat, non *dilatatoria* exceptiones opponi possint, nisi & hæc *post* litem contestatam demum emerferint. vid. *Brunn in Trac. Inquis. c. 25. n. 73.*

In Camera) Immo & in omnibus aliis Germanæ iudiciis, excepta *Saxonia*.

Com-

Communis) Hoc est, si forte appellatus per sententiam pariter gravatus sit, tunc ut ut non appellaverit, prodest tamen ipsi appellatio adversari, ita ut illo desistere volente, appellatus nihilominus urgere possit appellationis prosecutionem. vid. *Disp. de communione appellationis. c. 3. n. 21. seqq.* Unde quoque sententia ferri potest, non tantum pro appellante, sed etiam pro appellato, in illo scilicet puncto, super quo in specie appellatum.

Ubel ungethetet) In Saxonia moris est, si appellatio interposita a iudicio aliquo illustri, vom Ober-Hof-Gericht, tunc si reformanda est sententia, omittitur illud ubi gesprochen, & tantum pronunciatur: daß wohl appelliret.

Tota causa) Ergo etiam ejus est executio, quod secus, si sententia confirmetur.

Zu reformiren) Hic potius voce *declarationis* uti solent, daß wohl gesprochen, jedoch mit dieser Erklärung.

Quoad Processum) Hoc tamen ita temperandum, ut processus primæ instantiæ non examinetur secundum processum in iudicio appellationis receptum, sed ordinatio prioris iudicii attendenda. Ipse vero processus appellationis expediendus est secundum stylum Cameræ, ad quam appellatur.

Dilationem petant) Ergo melius est tacere ad sententiam contrariam, quam nullo modo quid a iudice petere, aut id faciendum salvo beneficio appellationis.

Extrajudicialiter tantum) Quod si tamen extrajudicalem confessionem quis revocaverit, in criminalibus ad torturam deveniri solet.

Non comparuit) Ergo contumax in *non veniendo* non appellat, quia contemtor iudicis est, & sic ad appellationem non admittendus, bene tamen contumax in *non respondendo*, quia iusta causa in non-respondendo adesse potuit. *Zach. ad Tit. ff. de appellat. recipiend. n. 3.*

Non est solvendo) Hinc prius ille executiendus est, ut constet in quantum ab hoc damnum reparari possit.

In expensis) Quod & hodie communiter observatur; Solet tamen ut plurimum pecunia deponi in casum succumbentis, quod & in revisione observatur. *Brunn. Proc. civ. c. 23.*

Extrajudicarium) Alicubi vero ordinarium remedium est, ut in Ducatu *Brunsvicensi*, ubi pariter contra quamvis sententiam obinet supplicatio, sicuti *Leuteration* in *Saxonia*. Imo etiam remedium ordinarium est contra sententias in iudicio Imperatoris aulico latis. *I. A. Pr. c. 23. §. 23.*

Appellari requiritur) Scil. ob excellentiam iudicis, si vero appellatio est prohibita

N n n n a

hibita ex natura causæ, supplicatio quoque locum habere nequit. Brunn. *ad Arb. Que supplicatio. C. de proc. Imp. off. n. 6.*

In Camera) In iudicio aulico olim nullum remedium suspensivum obtinebat, sed per *Instr. Pac. de anno 1545. art. 5. §. quoad prorsum* 55 placuit, ut sicuti contra sententias camerales competit remedium revisionis, ita huc competat remedium supplicationis, de quo vid. Mauriti. *in Disp. de Justicia Aulica. to. 23. §§. 99.*

Revisio) Requiritur tamen, ut causa sit revisibilis, scilicet aoco. thal. fortis non computati, usuris. Deinde ut intra 4. menses ab Llectore Moguntino iudices revisorii petantur. Brunnem. *Proc. Civ. c. 28. n. 119.*

Procedit) In quibusdam tamen differt, quia Literationio fit coram eodem iudice, nec novæ probationes hic admittuntur. Carpz. *Proc. tit. 17. art. 4.*

Überleutug) Hæc tunc locum habet, si prima sententia definitiva in superiori iudicio lata. vid. Brunn. *Proc. Civ. c. 25. n. 123.*

Adique mandato) Exceptio enim deficientis mandati iudicium reddit nullum, adeo ut mandatum non præsumatur, etiamsi diu in processu steterit procurator. Carpz. *in Proc. tit. 5. art. 1. n. 58.*

Rem judicadam) In actis allegatam & probatam. Alias enim iudici constare non posset, quid olim pronunciatum in hac causa, si id pars in actis non adduxerit. Imo etiam hoc facti est, quod antea aliter pronunciatum sit, quod nec præsumitur, nisi probetur.

Jus constitutionis) Hoc est contra ipsam juris regulam. Aliud si contra jus in *hypothesi* pronunciatum, sive in *applicazione* juris, ubi sententia non est nulla, sed appellandum.

Cum applicatione coniungitur) Hoc per *Rec. Imp.* præcise fieri debet, adeo ut si intra 10. dies non interponatur, postea non admittatur, nisi sit nullitas *in forma*, v. gr. si contra jus *subi* vel contra *formalia* processus peccatum. Brunnem. *d. l. n. 109.*

XXX. ann.) Ita jure communi, nam per *Rec. Imp. noviss.* intra *detendium* interponendam eam esse, modo notatum fuit. conf. Sebast. Vantius de *Nulitate Proc.* adl. Blas. Altrarius de *Nulitate Sententiarum.*

Restitutio in integrum) De illa superius actum, quatenus est remedium *extraordinarium* contra quamvis lales nem, in multis tamen locis pro remedio ordinario habetur contra quodvis gravamen sententiæ, ita ut suspendat processum & executionem. Mev. *P. 2. D. 60* & *P. 3. D. 19.* ut inde iudex in hac re sit nonne concedenda non difficilis esse debeat. Mev. *P. 5. D. 3.* etiam in *Pemerata* Lutationis loco est restitutio, & ex generali illa clausula pratoria. *si qua*
iusta

justa causa videatur, in integrum restituum, L. ad. §. f. ff. ex quib. caus. major defenditur.

Male judicasse) Actio de *Synocratu* in Jure nostro nominatenus non occurrit, interim tamen novum remedium non est, sed convenit cum eo, quod Jure Romano prae dictum, si iudex litem suam fecerit, quod toties contingit, qui ties per imperitiam male judicavit. vid. *Blumen, in Proc. Cam. tit. ult.*

Prohibita) De casu dubio in genere quid imposterum pronuntiandum, adhuc hodie relatio ad superiorem est permissa, & sic ex rescripto Principis nascitur lex generalis; sed super *litae pendente* relatio hodie prohibita, ne beneficio appellatus altera pars priveretur; Alias relationes ad aulam sunt frequentissimae, ut haec de statu causae informetur. Unde in Saxonia, si frivole appellatur, relatio ad aulam mittitur pro rejicienda appellatione. Allegata *Ordinaria Criminalis* loquitur de determinatione poenae in casu dubio.

Transmissio ad JCIor) Haec transmissio locum non tantum habet, si partes id petant, sed & iudex *ex officio* id facere potest, si causa sit dubia, vel odium alterius partis declinare velit. Imo quandoque transmissio actorum recusari potest. vid. *J. A. P. F. Cap. 21. 22.*

TIT. XIV. X. C. I.

De

Jure Fisci.

P*ATRIMONIUM REIPUBLICAE*) Alias *sisus* dicitur *Principis & Aerarii* populi sive *Reipubl.* indeque hodie in Principum aulis adhuc distinguuntur die *Cammer-Inraden* von der Steuer oder *Contributions-Casse.* Imo separantur etiam *Cammer-Inraden* von der Hof-Kenterei; illuc pertinent redditus bonorum domanialium, sive praefectarum; Huc vero pertinent vectigalia, mulctae & alia.

Consuetudine) Huc pertinet etiam, quod meribus *Saxonis* introductum, utque civitas habet merum imperium, illa etiam habeat jus occupandi bona vacantia; Unde generatim inferunt jus fisci, quod tamen ultra casum bonorum vacantium, ut & mulctarum aliorumque commodorum, quae jurisdictioni criminali coherent, tanquam fructus non extendendum puto, & sic ad facultatem collectandi non pertinet.

Jure equitatis) Hinc & ipse Princeps in contractibus utitur jure privatorum.

Quod prateritum tempus) H. e. quoad obligationes jam natas vivo defuncto, ubi quoque pariter ad res alienum defuncti solvendum tenetur, sicuti ipse defunctus. Si enim postea hereditatis acquisitae nomine contrahat fiscus, in his novis contrahibus jure suo utitur, h. e. hypothecam consequitur tacitam in bonis debitoris.

Bona vacantis) Sed quid si defunctus bona in diversis territoriis possideat; Tunc ubi sita immobiliu fisco illius loci sibi vindicat, mobilia vero ad illam pertinent, non ubi sita, sed ubi defunctus domicilium habuit, sequuntur enim hae personam. vid. *Gail. libr. 2. obs. 124. n. 16.*

Creditoribus) Bona enim non intelliguntur, nisi deducto iure alieno *L. 39. §. 1. ff. de V. S.* quod idem obtinet, si bona damnatorum occupet.

Exempla sunt) In §. 39. est casus de thesauro in fundo fiscali invento. In *L. 45.* agitur de officiali rem a se administratam emente, ubi in quadruplum tenetur fisco. In *L. 1.* casus est de re lingiosa vendita, quod pretium cedat fisco.

Qui non prohibentur) Fisci enim commodum promovere cuivis licitum.

Compensatus) Nisi debitum compensandum ex eodem capite ortum, ex quo fiscus agit. vid. *supr. ad tit. d. Compensat.*

Prescriptio) Quae hic non nisi quadragenaria obtinet, scil. in rebus, quae semel in dominium fisci pervenerunt *L. 4. C. de prescr. 30. ann.*

Sanctum) Quia fiscus semper praesumitur locuples, si non *aliter*, tamen *potentia*.

Jus prelationis) Scil. in bonis post contractum quæsitis. *L. 28. ff. de i.* Idem etiam obtinet in debito tributorum.

Retinere possit) Si scil. hucusque insignis lucrum ex hac conductione perceperint.

In iudiciis) Quo pertinet, quod judicatum contra fiscum iutra triennium retractari possit. *L. 1. m. C. de sentent. contra fisc.*

Procurator fisci) Hic hodie adhuc distinctus est ab *Advocato*, unus enim vocatur *der Hof- Fiscal*, alter *der Hof- oder Cammer-Advocat*, sive *Advocatus Fisci*, hic loci *der Cammer-Consulent*; quorum officium tam in civilibus, quam criminibus causis, item privilegia, ostendit Perez. in *C. Tit. de Advocato Fisci. n. 3. seqq.*

Dies feriatus) Supponendum tamen, si res mioram non ferat.

In donatarum) Alias praesumptio est pro possessore, sed cum donatarius titulo lucrativo tantum gaudeat, fiscus vero de damno vitando agit, contra possessorem praesumitur. Imo nec obstat, quod in dubio contra fiscum respon-

dendum. *L. Non putato. ff. b. t.* Lex enim hæc ad poenas fiscales est restringenda, non ad alia commoda, quia fisci causa est publica & sic favorabilis. *vid. Diss. de Sentent. contra fisci. ferend.*

Privatum Principis) Sed annon fiscalia pariter inalienabilia sunt quam domanialia? Juxta *c. 31. X. de Jurej.* affirmativa verior, licet plerique Principi quoad fiscalia plenius jus concedant; Sed confundunt redditus fiscales cum ipso fundo, unde hi redditus fluant; Ibi alienationem admitto; hic non. Unde non dubito, Principem successorem fiscalia ab antecessore alienata revocare posse; Æque enim hæc ad sustentationem Status Principis pertinent, quam domanialia. Imo nec Principis privatum patrimonium præscriptioni subditorum obnoxium est, quia subditi jurant, se utilitatem Principis promoturos & omne damnum aversuros, hinc vix est, ut præscriptione se tueri contra Principem possint.

TIT. XV. IIX. C. 51.

De

Captivis & postliminio redemptis
ab hostibus.

M*ilitantes persona*) Non existimo, hoc præcise requiri, ut miles aliquid occupaverit, nam bello semel declarato unusquisque civium jus habet hosti nocendi, nisi Principis prohibitio vel contraria consuetudo doceri possit.

Latronibus capti) Ubi cessat jus belli, ibi cessat jus captivitatis, unde & olim in bellis civilibus capti non fiebant servi, quod & merito applicatur bellis Christianorum inter se, utpotè quæ plus quam civilia, dum omnes sunt membra corporis Christi.

Etiam transfugæ) Nam & hi hostium loco reputantur, hinc nec jure postliminii gaudent. *L. 19. §. 4. ff. b. t.*

Innocentibus) Iis sc. qui resistere non possunt, ut mulieres & infantes.

Unde, tamen) Grotius existimat, illos sacrilegium committere, qui existimarunt, aliquid numinis seu divinitatis inesse rebus sacris, & nihilominus eas rapuerunt: Opinio enim delinquentis malitiam auget & minuit. *conf. §. 7. C. 8. Inst. de oblig. ex delict.*

Medicamentis corporibus) Et hinc occupata civitate, in qua est Academia, hæc quoque jure belli ad capientem pertinet.

Non sibi occupatum) Nomina sequuntur personam, & in tertium non trans-

transferuntur sine *cessione*; Jam vero si non simul cepero personam creditoris, nullum mihi ex occupato chirographo jus erit, hinc nec relevat clausula obligati mi inserta; alie getteue Venices. Eubabere, probandum enim hoc est, quod institutus possessor. Nec regeri potest, quod pro quo vis possessore presumatur; f. tenim hoc, si liquido constet, rem esse alienam. vld. *l. A. P. t. p. §. 6.* Nec rescapantur textus oppositi, quod legato chirographo ipsum nomen legatum esse censeatur; In hoc ipso legato enim inest cessio, dum ille legavit, qui transferre nomen poterat.

Ejus probatio) Et sic per chirographum non constituitur debitum, sed tantum probatur, nisi casus supponatur, ubi non sit, quam literarum obligatio habere potest, v. gr. si de numeratione pecunie non constet, vel bienotium sit elapsum.

Inscriptio) Est enim hic negotium de re noviter acquirenda, aliud si res alicujus sit & e longinquo ostendatur. *L. 79. ff. de solus. L. 1. §. pen. ff. de A. vel A. Poss. ff.*

Prohibere potest) Sicut enim unusquisque ingressum in fundum suum prohibere valet, ita quoque dominus territorii alterum excludere potest, præsertim si viam prævideat, & hoc tunc præcipue contingit, si dominus territorii potens, ut possit conminationem fractæ pacis publicæ addere.

Vid. tamen d. Reuter. Dyllallung) Immobilia, tormenta,annonæ, Duces belli &c. non capientium, sed Principis, cujus auspiciis bellum geritur, sunt.

Ad Imperatorem pertinet) Dependet hoc omne ex permissione Principis bellum gerentis, quousque licentiam spolandi induxerit, Quod si enim hic militibus stipendium præstet, nihil amplius jure sibi vindicare poterunt. Quorsum pertinet illud Johannis Baptistæ *Luc. III. 14. Miles stipendia sua se censuit.*

Quæ capis) Hoc eo fine, ne præsumantur ut servi mortui, sed cum hodie servi non fiant, hæc fictio etiam penitus cessat.

Transfugas) An autem quis præsumendus sit transfuga, aut vi captus, ex vita antea facta æstimandum, an sc. antea bonus miles fuerit. *L. 5. §. 6. ff. de Re militar.*

Servus transfugerit) Hic domino priori restituitur, cujus jus suo delicto intervertere non potest.

Armis vestis) Rectius dicitur, *armis depositis*, cum aduc resistere possent, dum in patriæ quasi renunciarunt, & hostes ipsius facti.

Parentum) Fit inde, si pater in captivitate moriatur, & mater cum filio sibi suscepto redeat, hic filius pro *spurio* reputatur, pater enim creditur mortuus in momento captivitatis, & hinc filius sine patre natus præsumitur. *L. 25. ff. b. t.*

Casum

Casus L. 4.) *Arma & vestes* non habent jus postliminii, quia hæc non nisi turpiter amittuntur. *L. 2. §. 2. & L. 2. §. 3. 1.* Ut nec qui hosti *dedimus* revertitur. *L. 4. §. 1. 1.*

Exceptiones) V. gr. in *navibus* operariis seu bellicis, & in *equis*.

Diff. Græc.) Restringit *Græci* hoc ad casum, si Princeps ille amicus simul sit belli socius; Sed ratio JCI in alieg. *L. 19. §. 3.* etiam in amici non socii præsidio quadrat, nam & hic tutus esse incipit publico nomine, & sufficit cum esse fœderatum, licet auxilium belli non præstet.

Namquam redeunda) Ergo stricto jure nondum gaudent jure postliminii melius auf *Parat* erlassen sind.

Recupera omnia) Sed qua actione? Distinguendum hic est, utrum usufructus sit inter res, an non. Hoc casu rei vindicatio competit; illo casu vero per actionem refulsoriam refundenda est usucapio & actionis præscriptio. Vid. *L. 13. l. 1. §. 1. & §. Instans de alien.*

Ut Possessio) Recipit ergo dominium, ut & jus recuperandæ possessionis, non tamen ipsam possessionem, nisi *ad rem* occupaverit. Quamvis moribus nostris conveniens putem, nullum jus captivitate amitti, quia captivus manet in priori statu, & hinc etiam possessionem animo aut per familiam suam retinet, nisi alius illam rem interim occupaverit per *L. 6. §. de acquir. Possess.* quo casu opus habet interdicto recuperandæ possessionis.

Uxorem) Quod mutatum est per *Nov. 22. c. 7.* & moribus nostris sine dubio non convenit, quia cessat ratio, quod captivi sint servi, cum servo autem non sustineatur matrimonium.

Nec stipendia) Non solent hæc facile denegari iis, qui in prælio justo capti sunt. Imo hodie moris est, ut captivus unius mensis stipendio soluto, liberationem consequatur.

Singularia) V. gr. quod res sacræ eo fine alienari possint; Quod tamen ad captos ab infidelibus proprie tantum pertinet.

In matre) Hinc nec filius aliquid in hereditatis divisionem conferre tenetur. Carpz. *p. 3. c. 11. d. 25. n. 7.*

Legaverit) Hinc talis redemptus sibi ipsi legari potest. *d. L. 45.*

Quasi pignori) Quod & hodie obtinet, quo ad minimum operis pretium redemptionis compensetur. Regulariter autem quinquennialibus operis hoc pretium compensatur, *L. fin. C. d. 1.* Hinc ex hoc textu deduci potest argumentum, valere obligationem ad operas. De cætero æquissimum esset, reddere tunc huic per superiorem majus privilegium, quam funeratori largiri. *Brunn. ad L. 6. §. 1. m. 2.*

TIT. XVI. XII. C. 36.

De

Re militari.

Confirmata) Jure Civili quidem incipit quis miles esse, ex quo in numerum relatus est, nachdem et in die Rolle eingeschrieben, quo tamen eo archiori vinculo ad fidem & officium adstringantur milites, hunc hodie sacramento eorum actus hic confirmari solet. Num vero ante hanc juramenti præstationem miles pœnæ militari subiaceat; de eo videri potest Hoyer. in Not. ad art. 19. Churf. Brandeb. Kneeg. R. ad Disp. de Falsis Deserere c. 1. n. 97. seqq.

Cogebantur) Hodie quidem voluntaria dicitur militis, sed si necessitas publica urgeat, adhuc compelli possunt, quorum pertinet jus *sigelle*, det allgemeine Aufboß, vel ut decimus quisque militiam assumat, adeo ut nec pretio se ab hoc onere liberari possint. Myler de Statib. Imper. P. 1. c. 78. n. 4. Ultimam tamen plerumque fallit, si alium idoneum substituere possint. arg. R. I. de ann. 1564. §. ferner 22.

Discipline militaris) Deserter stationis, qui in pugna arma amittit vel alienavit, qui pacem turbavit, qui rem a Doce prohibitam fecit, vel mandata non servavit, etiamsi bene gesserit, capite plectuntur. De cætero hic distinguendum est inter delicta militaria & communia, in illis coram judicio militum conveniuntur, in his, si a iudice ordinario deprehendantur, ibi forum sortiuntur.

Competentia) H. e. miles nunquam excutitur in solidum, sed necessaria vitæ subsidia ipsi relinquenda. Hinc in casu, ubi Princeps appanagistis conveniebatur de debito 10000. thal. in militia Italica contracto, ille provocabat ad beneficium competentis, cum ipsi præter appanagium, quod alimentorum loco est, nihil superesset.

Jus ignorare) Hoc privilegium adeo generale est, ut etiam Jurisperiti in bellum sese conferentes, si postea errore juris lædantur, ad hanc ignorantiam provocare possint.

TIT. XIX. XII. C. 47.

De

Veteranis.

De li.

D *Elitum aliquod*) Alii *quartam* addunt, quæ is, qui militiam subiit, munerum evitandorum gratia mittitur, sed salva fama. *L. 2. §. 2. ff. de his, qui non, insam.* & si causa missionis per se ignominiosa, non necesse est, ut addatur ignominie causa missum, vid. Brunnem. *ad d. L. 2. v. 2.*

Ab omnibus muneribus) Hinc quamvis sponte munus aliquod susceperint, non tamen ob hoc ad alia subeunda compelluntur. *L. 2. pr. ff. h. v. C. d. his, qui spont. publ. muner. sub.* cujus ratio, quod renunciatio sit stricti juris, nec extendenda de casu ad casum.

Decursumibus) H. e. Non ad bestias, nec ad fustigationem condemnari possunt; Liberi quoque parentum jure gaudent, *L. 3. ff. h. v.* Verum in gregariis militibus hæc privilegia hodie parum sunt conspicua, vid. Mev. *p. p. n. 72.*

LIB. L. TIT. I. X. C. 38.

Ad municipalem & de incolis.

M *unicipes*) Municipales olim dicebantur exteri in civitatem assumpti, ut munerum participes essent; postea hæc appellatio extenditur ad omnes civitatum inferiorem cives.

Non habeat) Spurius ergo sequitur domicilium maternum.

Conceptus) Et pater ibi mortuus.

Casu L. 1.) Si scilicet quis per *privilegium* obtinuerit, ut maternam originem sequatur; hoc insignem effectum haberet, si quis virginem in Polonia sibi matrimonio jungeret, ratione juris indigenatus.

Natus autem) Sed domicilium parentum.

Ibi parimus) Hoc applicari potest ad Turcas baptizatos & libertate donatos.

Concessio) Hæc concessio sit exhibitis prius testimoniis ex illo loco, ubi hæctenus commoratus est; soluta certa summa pecunie & præstito juramento civium.

Hæretici) Horum numero se non æstimare debent Evangelici & Catholici, hinc nec alter alterum a Collegiis opificum, hereditatibus, legatis, multo minus a publicis cæmeteriis excludere debet, per Instrument. Pac. *art. 5. §. 35.*

Non Jüden) Judæorum receptio ad regalia pertinet, licet olim Elektoribus tantum concessa. *A. B. alleg. tit. p. §. 2.* hinc cui regalia non competunt,

aut speciale privilegium Judæos recipiendi, ille hac potestate non gaudet. Nec civitatibus Imperii hæc receptio deneganda. Myler. *de stat. Imper. part. 2. c. 66. §. 2.*

Banniti) Imo nec otiosi, qui alibi fidem & bona decoxerunt, assumendi. Et certe utile foret, in Republica generaliter introducere collectam ignavia, quæ sine dubio multos ab otio revocaret.

Cives & subditi) Quod civibus hic interdictum, hoc multo magis ad civitatem referendum, hæc enim se alterius protectioni invito territorii domino submittere nequit. vid. Mager. *de Advoc. armat. cap. 6. §. 136.*

Wfal-Bürgern) Tales dici possunt, qui ad alium locum domicilium legitime non transulerunt, sed ibi saltem ob ædificium comparatum inter cives referuntur. Et hinc domicilium alienum hoc sine tantum elidunt, ut ad jura hujus civitatis provocare ejusque defensione contra priorem civitatem uti possint. conf. L. 2. §. 1. b. 1. Knipschilt. *de Civit. Imp. L. 2. c. 39. n. 74.*

Donata sit civitas) Hoc de *Jura Civitatis* intelligendum, quo ipso quidem illud onus remissum censetur, quod aliis præstandum ad consequendum *jura civitatis*, sed a futuris oneribus eo ipso nemo eximitur.

Absque oneribus) Quam primum tamen jura civium actu exercet, oneribus quoque se submittere debet.

B. f. fallam) Hinc aliter res se habet, si animo nocendi suo Principi vel patriæ migrare velint subditi, quod jussu inhibere potest Princeps, quo damnum a suis terris avertat. conf. Rhetz. *in Inst. Jur. Publ. Lib. 2. c. 14. §. 6. in fin.*

Pacif. religiosi) Agitur hic de beneficio juris *emigrandi* ob diversitatem religionis, quod repetitum in *Inst. Pac. art. 5. §. 37.* ubi disponitur, quod sive voluntarie, sive coacte emigraverint, inusitatis decimationibus non sint gravandi.

Stechsteuer) Sive gabella *emigrationis*.

Abzug) Alibi etiam vocatur *der Abzschuß*, quando ab hereditate extra provinciam transferenda aliquid detrahitur.

Decima quarta) In *Marchia* decima quinta, seu quindena. Müller. *Prax. Forens. Marchic. Resolut. 1. & 2.* Imo id singulare est, quod non tantum, si provincia quis egrediatur, sed si quis ex una civitate Marchica in aliam, vel ex uno pago ad alterum transeat, ad gabellam teneatur.

In Württemb.) In Ducatu Württembergico discessus plane liber est sine ulla

ulla gabella. Nec extranei hereditatem ibi petentes quicquam solvunt, nisi ob jus reversionis.

Nam imperarum) Non solent hodie tolerari incolæ in plerisque locis, nisi iuramentum civium præstiterint, exceptis eruditis, qui de studiis suis vivunt. *Gaul. l. 1. c. 2. Obs. 35 n. 3. Nev. p. 4. d. 55.*

Pluribus in locis) Præsertim si illa loca sub eodem Principe sita, vel inter Principes nullum bellum. Hoc casu tamen privilegia unius civitatis in præjudicium alterius opponere non debet, sed in quovis loco statuta se submittere tenetur.

Qui navigat) Quod si tamen in navi delictum committatur, tunc cognitio criminis pertinet ad ipsum, ex cujus provincia navis est.

Non habent domicilium) Hinc ubicunque deprehenduntur, forum fortiantur; Quapropter si in aliquo loco quis eorum decedat, & hereditas ejus ab extraneis petatur, iudex loci, ubi defunctus est, gellam capit Müller. *Prax. Ep. Marib. Resolut. 12. n. 16. Brunn. Cent. 3. Dec. 25.*

Commerciorum) Speciale tamen est in quibusdam locis, quod jus commerciorum nemini concedatur, nisi verus civis sit.

Obs. 3.) In b. L. 3. ejusmodi munus intelligendum, quod simul administrationem aliquam Reip. sine dignitatis titulo continet, de quo in L. 14. §. 1. ff. de *muner. & honor.* Ad reliqua ergo onera compelli potest.

Et bonores) Hæc enim tribuuntur civibus possessionis.

TIT. II. X. C. 31.

De

Decurionibus & filiis eorum.

V*id. 210. §. 5.*) Ibi dicitur, decuriones exinde dictos fuisse, quod decima municipum pars ad hoc consilium eligi solebat.

Decuriones) Cum his hodie comparari solent Senatores civitatum, vid. tamen Hahn. *b. 7.*

Etiam spurii) Ratiõ, quia non est impedienda dignitas illius, qui nihil admisit. L. 6. pr. ff. b. r. Ex quo colligitur, cujus nullum turpe factum, illius nulla est infamia. Parentes ergo stupratores excludendi forent a collegiis, non vero liberi ex stupro nati; illi enim, non hi peccarunt.

Propter L. 26.) Crimen vel poena paterna filio nullam maculam inu-
rere potest.

Minoris XXV. annis) Fallit hoc in Saxonia, alibique, ubi maiorennitas an-
no 22. incipit. Imo non tam ad annos, quam ad prudentiam administrandi
negotia respiciendum.

Ceterum pares) H. e. nisi pauper animi integritate & bonis moribus præ-
pollcat.

TIT. III

De

Albo scribendo.

De albo) Agitur hic de ordine inter Senatores ratione sessionis & subscri-
ptionis nomini, & præfertur hic majori dignitate, sc. in eodem collo-
gio gaudens; dignitas enim, quæ cum ordine senatorio nihil commune habet,
in consensu senatus non attenditur. Vel qui prior in ordinem receptus *L. 1.
f. b. t.*

TIT. IV. X. C. 40. 41.

De

Muneribus & honoribus.

Alteritate) Ergo munus quidem est administratio Reip. sed sine dignitate
L. 14. pr. f. b. t. Ubi vero dignitas concurrat, ibi honor dicitur.

Utilitas) Hæc utilitas vel immediata est, vel mediata, de quibus mune-
ribus personalibus prolixè vid. Georg. Mund. *Tr. de Muner. c. 1. n. 7. seqq.*

Hospes recipere) Receptio militum ad munera mixta a quibusdam refer-
tur, ita ut non sufficiat aliquem possidere domum, sed requiritur etiam, ut
possessor domus non sit persona exempta. Hæc exemptio tamen tempore extre-
mæ necessitatis restrictionem admittit, ita, ut tali casu personæ exemptæ regula-
riter excusentur ab hospitalione actuali, non vero a præstatione pecuniaria vom
Exemptis; Licet aucto. nimium numero militum præfidiariorum omne privile-
gium cesset.

Crisis fit, necne) In hoc tributa a collectis differunt, quod hæc non nisi subditis imponantur propter bona; Quod tripliciter fieri solet, (1) secundum æs & libram, nach dem Vermögen, vel secundum jugera, nach den Hufen, (2) per fumantes, nach denen Feuerstätten oder die Camin-Steuer, (3) per capitationem, Kopf-Geld. Mund. de muneribus præloq. n. 22. seqq. Nec iniquitas hic subest, si simul ratio habeatur conditionis & patrimonii, & hujus introitu augeatur vel minuat. Multi enim degunt in Republica, qui prædiis destituti & commodis Reipublicæ nihilominus fruuntur, multi etiam plane exempti sunt, qui hac ratione adiguntur, ut de suo quoque patrimonio aliquid ad necessitatem publicam conferant sub titulo des Kopf-Geldes.

Personæ operam) Huc enim referri solet die Nahrungs-Steuer, ubi ad personam ita respicitur, ut simul respectus habeatur ad amplitudinem negotiorum, seu negotiationis.

Territorialis) In plerisque Principatibus jus imponendi collectas conventionalis fuit, dum non impositæ sunt, nisi consentientibus statibus provincialibus, & inde adhuc hodie in Saxonia vocantur die Bewilligung, sed successu temporis necessitatis factæ sunt in plerisque locis. Interim tamen & hoc notandum, Accisam ita imponi non posse, ut etiam gravet merces transcentes. Vid. C. Joseph. art. 21. in pr. ibi: die ein- und durchgehende Waaren. Sine omni dubio magistratus etiam inferior voluntarias collectas conventionem cum civibus inita exigere potest.

Distributio) Si tamen per hanc distributionem plus exigatur, quam Princeps indixit, hoc *superindictum* appellatur, & graviter puniri solet. vid. sic, C. de superindict.

Prædia ibi possident) Intelligendum hoc de muneribus, quæ personæ quasi cohererent, non *patrimonialibus*.

Geometricam) Hoc est, non secundum civium numerum, sed eorumdem qualitatem & commoda, quibus in civitate fruuntur. conf. L. Forma 4. §. 1. ff. de cens.

Nativitas) Hinc plerumque indigenæ & originarii ad patriæ munera vocantur & alienigenis præferuntur. Perez. in Tit. C. Ut nulli patriæ suæ administratio permittatur.

Hoc non observatur) Sed regulariter bona ubicunque sita collectanda; Et sic post introductam *accisam*, utpote quæ personas consumentes tantum afficit, indirecte liberantur forenses & alibi domicilium habentes a tributis rebus im-

impositis; Si tamen in civitatem veniant, & ibi quid consumant, ad Accilam quoque tenentur.

TIT. V. VI. X. C. 47.

De

Vacatione & excusatione munerum, & de jure immunitatis.

Vacatio) Vacatio ab excusatione differt. Illa nec causam habet, nec legem, sed tantum indulgentiam Principis; Excusatio vero causam habet, & est legitima.

Etiam mediate) Quatenus sc. inferiori magistrato indulsit excipere quosdam a tributis, v. gr. medicos civitatum, & præceptores scholarum. In alleg. L. 1. Syndici quidem & Secretarii non comprehenduntur, hodie tamen sunt immunes, sed non tam beneficio juris, quam ex liberalitate civium.

Territorialis) Ergo ubi collectarum impositio non dependet a solo arbitrio Principis, sed simul statuum provincialium, ibi & horum consensus necessarius est. Sic nec Imperator alicui statuum solus immunitatem concedere potest non den Römer Monaten.

Conventiones privatarum) Si scilicet domus vendatur frey von allen Steuern. Hæc conventio utitur si non præjudicet, sustinebitur tamen quantum ad interesse parvi, ut vi pacti tributa ab altero repeti possint. Revera enim hic subest donatio, quæ nemini interdicta. vid. Not. ad p. 359.

Sexus a personalibus) Hoc tamen in quibusdam locis non obtinet, sed coguntur per substitutionem munus subire, ubi regulariter nec vidua excepta, hinc & vidua per substitutionem excubias agere debet.

Obst. 3) In h. L. ætas 70. annorum omnino excusat, cum hæc ætas iustam appellandi causam pariat.

Corporis infirmitas) Excusatio hæc cum aliis similibus eatenus proficit, ne quis in persona onus subire teneatur, interim tamen per substitutionem succurrere debet civitati.

Libertorum) Scilicet quinque, per L. 3. §. 12. ff. de Muner. & Honor. & quidem superstitum L. 2. §. 3. ff. h. t. vel pro patria mortuorum L. fin. §. 3. ff. h. t. modo illi liberi ante susceptum officium adfuerint, nam postea pati non liberant. d. L. 2. §. 3.

Ad fine

Adfinc 16.) Contrariam sententiam ob textus oppositos veriorē puto, & textus pro Auctoris sententia allegati numerum 16. liberorum expresse non excludunt. Quamvis si *proxim* attendamus, graue Principis hoc relinquendum.

Pauperes.) Si mores attendamus, bona pauperum fiscus pro tributis occupat.

Idusia.) Hinc non exempti sunt nostri nobiles in militia constituti, quo minus in praedus suorum rusticorum hospitare milites teneantur, castrum tamen exemptum est.

Professoris.) Hi ratione rerum in civitate possessorum ab ordinariis tributis sunt immunes. *d. L. 6. C. d. Professor.* Klock *d. Contribut.* cap. 15. §. 161.

Nobilium feudalia.) Germanica die Ritterhusen, quae ergo praeter haec sibi compararunt, pariter ut & rusticorum bona, tributis manent obnoxia, etiamsi a nobilibus possideantur & colantur. *conf. Mev. pag. 4. Dec. 38.*

Sic necessitas.) Imo nec huic potest renunciari; Quamvis enim tota Res. publica conferret in immunitatem meam etiam tempore necessitatis, si tamen Respublica non aliter quam mea pecunia servari posset, certe pactum ad hunc casum non extendendum, vel tandem dominium eminens in meis bonis exercere posset Princeps.

Personam.) Modo persona fuerit causa proxima & immediata concessio- nis. Menoch. *l. 3. praesumt.* 109. Quodli immunitas per contractum onerosum quaesita, in dubio realis est. Menoch. *d. l. n. 3.* Gail. *2. O. 2. n. 15.* Imo etiam persona privilegio & immunitate ornata, si aliud vitae genus eligit, immunitate excidit. *Mev. p. 3. d. 158.* Licet vero hoc privilegium personam non egrediat, prodest tamen familiae, *c. L. 6.*

Etiā posteris.) Quamvis alias posterorum appellatio ita generalis sit, ut etiam sexum *femininum* contineat, in materia *immunitatis* tamen in dubio restricta interpretatio locum sibi vindicat, quia est odiosa, dum exemptio gravat reliquos concives.

Filiorum liberis.) Quia filius, nubendo familiam mutant, & sic pro extraneis habentur.

Perpetua est.) Ratio, quia collegium non moritur, sed in personis succedentibus semper conservatur. *L. 76. ff. de iudic.* *Mev. p. 2. d. 157.*

Artificibus) Hoc & illi casui applicari potest, si quidam recipiantur in collegio, qui tamen illius artis periti non sunt. Est ergo immunitas hæc realis quidem, non tamen transit in heredes, quæ tales, sed quæ *successores* in collegio. Quod idem etiam est in immunitate ædibus concessa, quæ ad hæredes non transit, nisi quæ *possessor*.

Raro datur) Si enim unius prædium eximatur tributis, hoc turbaret castellum totius civitatis vel provincie, quitillius pars inter omnes iterum distribuenda. Quod si Princeps ipse consentiat, ut sibi tantum detrahatur ex tributis, non habent de quo conquærantur cives reliqui. *Myler. de Statib. Imper. p. 2. c. 62. §. 18.*

Renunciatum videtur) Hæc renunciatio non oritur ex omiſſa allegatione, sed ex admissio actu contrario, si forte quis onera *sponte* præstet sine protestatione vel juris reservatione.

Per Appellationem) Hæc appellatio in causa tributorum tantum effectum habet devolutivum, non suspensivum.

Simplex querela) Allegata simul iusta excusationis causa. §. 13. *J. de Excus. Tur.* quæ rejecta locus est appellationi.

TIT. VII. X. C. 63.

De

Legationibus.

Legatio In *b. v.* non agitur de Legatis a Principe ad Principem missis, quorum diversi gradus ex literis credentialibus æstimandi, alii enim sunt *Ambassadors*, alii *Envoyes*, alii *Residentes*, & infimi sunt *Agentes*; sed de delegatione civium ad superiorem. Amballiatores cum charactere representatio *Envoyes* vero sine charactere representatio mittuntur & hæc qualitas communiter ex verbis literarum credentialium æstimatur, & de illis dicitur: *Sie wollen ihn als uns selbst annehmen*, de his vero: *Sie wollen ihn als uns selbst überlassen* beynessen, de quod vid. *Wiquefort. in Tr. de Ambassad.*

Hodie) Illo sensu quo legati in *b. 1.* capiuntur, adhuc hodie a civitatibus mittuntur ad superiorem, quamvis non amplius nomine legatorum, sed *deputatorum* veniant.

Non

Non agnoscunt) Res suas per nuncium vel procuratorem expedire jure nostro cuius privato permissum est, verum ut ille nuncius securitate publica & speciali sanctitate gaudeat, & dignitatem sui principalis ubique repræsentet, hoc proprium Regum & Principum est,

Statibus) Ita ut hic non tantum ad alium Imperii Statum aut Principem extraneum, sed etiam ad ipsum Imperatorem mittere legatos possint. vid. *Capitul. Leop. art. 30. & Josephi, art. 38. Strauch. Diss. Expt. 17, th. 2. Quod præcipue in Comitibus fit nam ad animum Imperatoris legatos cum charactere non mittunt.*

Amicitiam) Forte *inimicitiam* legendum, nam. in alleg. L. 4 §. 3. agitur de casu, ubi quis ad amicum inimici ablegandus. Alias in legatis publicis præcipua cautela est, illos seligere legatos, qui Regi, ad quem mittuntur, acceptis simi esse solent.

Filiis) Hoc non ultra *Deputatos* civium extendendum. Principum legatis substituendi potestas plane non competit, quia singularis personæ industria electa est, opus ergo est speciali substitutionis mandato, cujus exemplum est in *Aur. Bull. c. 17.*

Gratuitam) Qui ergo *gratis* legationem suscepit, aliam substituere potest d. L. 11. pr. quamvis in hoc textu forte ob *absentiam* hoc ipsi tantum permissum.

Sancti) Non tamen in omnibus eadem sanctitatis causa, nam a *Principibus* ad Principes missi sancti sunt Jure *Genetum. L. 1. C. b. t.* missi ab *Imperatore* ex *L. Julia Majestatis. L. 1. ff. ad L. Jul. Maj.* missi a *subditis* ex *L. Julia de vi publica.*

Amiserant) Jure Communi distinguitur, an damnum passi sint in rebus suis, an in rebus principalis, ut illud legatis, hoc principali imputetur, ob regulam: res perit suo domino.

Biantrum) Hoc biantri spatium easpropter illis concedebatur, quia interdum iter Romam suscipere tenebantur ex diffitis locis; Hinc ad ipsos nostrarum civitatum deputatos extendi nequit. *Brunnem. ad L. 3. C. b. t. n. 4.*

Accipere) Jure Romano non licebat, ob *L. 2. ad L. Jul. repetund. Moribus* vero permissum, ita tamen, ut reversi domum Principi mittendi munus ostendant, & ejus consensum desuper exquirant. Hoc & easpropter necessarium,

rium, ut constet de qualitate & quantitate muneris, quo alterius Principis legatus aliquando ejusdem pretii munus recipiat.

TIT. VIII.

De

Administratione rerum ad civitatem pertinentium.

Levi culpa) Sunt enim instar *entorum*, quia civitas semper gaudet jure minorum. *L. Respubl. q. C. ex quib. caus. majores.*

Rationes) Dubitatur autem, an exhibitio rationum civitatis a superiore urgeri possit? Negant hoc, quia hæc res sunt in privato patrimonio civitatis; Ergo non magis a civitate, quam privato rationes exigere potest Princeps. Vtrum si reliqui cives de mala administratione conquerantur, vel fama dissipationis ad Principem perveniat, res aliter se habet. Heester. *d. Rationib. loc. 3. n. 7.* Klock. *V. 3. consil. 148. n. 78.* Conf. *Disp. de Jure Princip. circa ration. civit.*

Retrahari possunt) Etiam si quietatio jurata data sit, modo ulla erroris vel doli præsumptio ostendi possit. vid. *d. Disp. cap. 16. n. 69. seqq.*

Errorum calculi) Etiam huic fuerit renunciatum, & calculatio sæpius instituta, quia etiam quis in iterato potest errare. Brunn. *ad L. un. C. de errore calculi n. 5. §. 6.* Carpz. *P. 1. c. 3. def. 25.*

Excussionis) Legendum hic est, *divisiois*, hoc enim competit pluribus in solidum obligatis. Excussionis vero beneficium tunc locum habet, si unus eorum gessit, vel unigestio sit demandata. Ergo hoc demum solvenda non existente, collegæ excutiendi sunt, cum etiam quilibet, qui propter dolum si-ve culpam suspectum collegam non postulaverit, in subsidium teneatur. *L. 1. §. 15. ff. de int. & rat. distrak.* Nam collegæ in prava administratione suspecti se invicem facere debebant, ubi si hoc intermittant, in damnum illatum, & per consequens etiam in ejus reparacionem consentire videntur, conf. Wesenb. *b. 1. Id. 3.*

Repeters) Actione negotiorum gestorum utili.

Non eductum sunt) Si scilicet nihil fraudulenter gesserint, alias si nomine civitatis contraxerint, nec pecunia in ejus utilitatem versa, ipsos administratores teneri, notum est ex *L. Civitas 17. ff. de Reb. Cred.* Hartm. Pistor. P. 3. qu. 17. n. 52. Imo bona administratorum hypothecata sunt Principi pro rebus & pecuniis administratis. vid. *Ord. proc. Magd. cap. 49. §. 54. seq.*

Hereditas) Aliud ergo si successorum facta mentio, ubi hæc verba heredes contrahentium non siringunt. C. C. *Stad. 2. c. §. 9.*

TIT. XI. X. C. 46.

De

Decretis ab ordine faciendis.

D*Uabus partibus*) Omnes tamen vocati esse debent, quæ vocatio interdum per campanam fieri solet.

Majora consentiente) Quoad pluralitatem votorum notandum, quod in electionibus soleat major pars intelligi respectu totius Collegii, v. gr. sunt 12. collegæ, quorum 5. me elegerunt, 4. te, 3. Titium, neuter nostrum habebit majorem partem totius collegii, nisi 7. me eligant; in deliberationibus vero ac votis judicum attenditur numerus respectu suffragantium, & sic si octo pro actore, sex pro reo, quinque mediam sententiam amplecterentur, primi illi octo prævalent. *Mev. ad Jus Lubec. lib. 1. tit. 1. art. 2. n. 35.*

Ad utilitatem) In genere dici solet, decreta valere de rebus ad administrationem civitatis pertinentibus, quia hæc administratio a superiore ipsis commissa, de aliis vero suæ administrationi non commissis non valent, nisi accesserit confirmatio Principis, quæ hodie ordinariæ accedere solet.

Obligantur) Adeo, ut talia decreta rescindi non debeant, nisi civitati noxia appareant. *L. 5. ff. h. t.* Nam etiam in his obinet limitatio: rebus sic stantibus vel in eodem statu manentibus.

TIT. X. IIX. C. 12.

De

Publicis Operibus.

Possunt Non Obs. L. 1. & 2. ff. Ne quid in loco publ. ubi privati in loco publico ædificare penitus est interdictum; Hoc enim intelligendum, si in privatam utilitatem ædificent.

Emulacionem) Hoc tunc contingit, si ex novo fortalitio parum presidij habeat provincia, & plus damni inde imminet statui vicino.

Vid. omnino Gail.) Ubi de extruptione fortalitii agit, quæ cum ad emulacionem vicini tendat, non promiscue permilla, sed decerni solent mandata inhibitoria, si res adhuc integra sit, vel demolitoria, licet alias Statibus Imperii jure Superioritatis competat. Myler. d. Statib. Imper. P. 2. c. 77. §. 3. vid. Disp. d. Fortalitii: Vol. 1.

Nunciari) Si scil. in vicini præjudicium ædificatur; Habent enim quidam status privilegium, ne intra aliquot millaria fortalitium extruatur. Exemplum aliquot occurrit in Instr. Pat. art. 11. §. 8. in civitate Magdeburgensi, cui privilegium muniendi & fortificandi concessum ad quadratem milliaris.

Sussumen) Hinc exinde procul dubio fluxit, cum extructores Ecclesiarum adipiscantur jura Patronatus, quod per literas ac scripturas, vel notas parietibus Ecclesie incisus probetur jus patronatus. Brunnem. ad L. 10. b. 1. n. 2.

Distrui possunt) Exigitur tamen in d. L. p. C. b. 1. ut domus non adeo pretiosa sit, quæ res hodie dependet ex arbitrio Principis. Justum tamen est, ut retributio fiat damnum passis ab illis, in quorum utilitatem destructio facta. arg. Tit. ff. d. L. Rhod. de jact. vid. Rhetz. Instrum. Jur. publ. Lib. 2. Tit. 1. §. 28.

TIT. XL IV. C. 60.

De

Nundinis.

In specie dicuntur Jahr-Märkte Commodius dicerentur die Land-Märkte, ut iam opponerentur denen Reichs-Messen, sive nundinis Imperii universilibus.

Territorialis) Et sic etiam jus nundinarum pagis concedi potest.

Imperatoria auctoritate) Non quidem Principibus vi *superioritatis territorialis* deneganda potestas, etiam nundinas provinciales amplissimis privilegiis muniendi, Myler. *d. Statib. Imper. P. 2. c. 31. §. 2.* in eo tamen Imperatoria auctoritate opus est, ut extranei extra territorium degentes, & ad nundinas se conferentes, eundi ac abeundi licentiam habeant liberam per totum Imperium. Nam quod in nundinis solemnibus nemo arrestari possit, hoc Princeps in suo territorio etiam aliis nundinis non solemnibus concedere potest.

Ex causa civilis) Hinc falsa sibi persuadent relegati, tempore nundinarum, sibi reverti licere impune, eo quod durantibus nundinis nec boni arrestari, nec persona detineri queat. Carpz. *p. 1. c. 30. def.*

De fuga suspecti) Immo & hos in Saxonia excipiendos putat Cz. *P. 1. C. 30. def. 35.*

Neque propter contractum) Dissentientis *Resenbieri* sententia in puncto juris verior, si pro *presenti* pecunia contractum, nec fides habita; Si enim *legatus* in loco legationis conveniri potest ob contractum ibi celebratum *L. 19. §. 2. ff. de Judic.* non majori privilegio gaudere poterit mercator.

Renunciatio) Modo hæc non fuerit generalis, sed *specifica* immunitati nundinarum renunciatum, daß er sich der Markt-Freyheit begeben. Carpz. *P. 1. c. 30. def. 27.* quo ipso creditor jus consequitur, etiam durantibus nundinis debitorem arrestandi.

Non influerunt) Modo occasionem habuerint; nec bello aut peste impediti. Vicinus autem jus prohibendi, ne novæ nundinæ in vicinis instituantur, non habet, nisi hoc jus in specie ab Imperatore impetraverit. Gail. *2. Q. 69. v. 24. Myler. d. c. 31. §. 1.*

Fid.

Vid. Wesenb.) Hic monet jure Saxon. jus poudinarum amitti lapsu 31. annorum, nam hoc generale est: *Quacunque jure commum. amittuntur longo tempore seu decennio, illa jure Saxanico longissimo five 31. annis.*

TIT. XII.

De

Pollicitationibus.

A. *D. Rubric.)* Pollicitationes expropter raræ sunt, quis vis est, ut non accedat acceptatio alterius, quod & nomine civitatis fieri potest, tunc itaque ex pacto datur actio.

Præm. sum.) Citra acceptionem, nam in hoc pacto differt, hinc male ab aliis pollicitatio pro specie pacti vestiti reputatur. vid. Tr. d. A. F. l. *sed. i. membr. 3. §. 45.*

Quæ privatis factæ.) Citra acceptionem alterius, alias enim foret donatio.

Pota.) Ad voti autem obligationem non sufficit propositum votendi, sed requiritur ipsa promissio Deo facta. c. 3. X. d. *Vot.*

Civitatis municipal.) Nam in jure nostro vocabulum Reipublicæ non capitur in sensu politico, sed in sensu latiori, & sic quamvis civitatem denotat. vid. L. 4. C. ex quib. caus. major.

Objectionem causam.) Ergo sola promissio non sufficit, si iusta promissionis causa deficiat. Hæc itaque si non adsit, neque obligatio nascitur, nisi opere incepto. Non obstat, quod pactum sine causa subsistat. L. 7. §. 4. ff. de pact. Resp. in pacto utriusque voluntas concurrat, & expropter, si alia causa non adsit, semper degenerat in donationem, quatenus vero hæc subest, revera causa non deficit.

Impleri supra.) Tunc enim non tantum verbis, sed & facto enixam voluntatem testatus est, & sic irrevocabilis nascitur obligatio.

Jus facti.) In alleg. L. 2. fides est distinctionis Juris *in re & ad rem.*

Efficaciter.) Modo omnia delictum impleri possit. Unde etiam, quando status votentis ita mutatur, ut quis sine peccato votum continuare nequeat, cessat ejus obligatio, nam securi peramentum, ita nec votum vinculum iniquitatis esse debet. Sed qua actione compellendus est ad implendam pollicitationem? Puto implorationem officii judicis competere. arg. L. 8. ff. de i. vidi Tr. d. A. F. l. d. §. 45.

Se futurum promissum) Aliud enim pro alio exigi non potest.

Ad pauperem sit redactum) Omnis enim promissio intelligitur rebus sic stantibus *L. 32. ff. de Solut.*

In solidum tenentur) Hoc ita si hereditatem non repudiaverint, aut nisi cum beneficio inventarii adierint, sic enim ultra vires hereditatis non tenentur.

TIT. XIII.

De

Variis & extraordinariis cognitionibus

& si Judex litem suam fecisse dicatur.

E*xtraordinarie*) H. e. causa summariter sine solenni processu expediebatur.

Professorum) Horum numero non esse dicuntur Philosophi, quia hoc primum eos profiteri oportet, mercenariam operam spernere *L. 1. §. 4. ff. b. 1.* quod ad Stoicorum philosophiam pertinet. Idem fere de JCtis dicitur, quod sanctissima res sit civilis sapientia, quæ pretio nummario non æstimanda *d. L. 1. §. 5.* Sed actione ordinaria de salario denegata, non denegatur imploratio officii judicis.

Advocatorum) Judex honorariis advocatorum ita versari debet, ut pro modo litis, proque advocati facundia, forique consuetudine & judicii, in quo erat acturus, adhibeat æstimationem; *sunt verba L. 1. §. 10. ff. b. 1.*

Non observatur) Quia hodie omnia judicia sunt *ordinaria*, sive in sensu Juris Romani *extraordinaria d. §. f.* cum Magistratus hodie semper ipse judicet. Id tamen inde remansit, quod in quibus causis olim extra ordinem Jus dicebatur, hodie *summariter* procedatur, uti contingit in causa salariorum; stipendiorum &c. Imo tales causæ extraordinariæ sæpius per mandata expediuntur, nec partes ad processum remittuntur.

Litem suam facis) H. e. Ille locum ejus subit, quem male judicando absolvit, & actor contra judicem agere & ab hoc interesse petere potest, quod male pronunciando adversarium absolverit. vid. Ziegl. in *Disquis. concl. 45. §. 5.*

Latam suam factu) Proceedit hoc non tantum eatenus, ut alteri parti teneatur ad interesse, sed & poena *Syndicatus* atque possit. Hæc actio etiam in ipsa Camera imperiali obtinet. vid. Blum. in *Proc. cam. cap. ult.*

Jus constitutionis) Sed contra Jus in *rebus*, vel Regulam Juris.

Partis) H. e. contra applicationem juris ad factum.

Per imperitiam) In effectu hoc interest: Si ex *dolo* male judicaverit, veram æstimationem refundit; Si ex *imperitia*, non mox ad veram æstimationem condemnabitur, sed quantum æquum visum religioni judicantis. *L. 1 § 1.*

Appellatione revolvenda) Hodie parum interesse videtur, an sententia nulla, an ab hac appellandum, cum per *Ric. Imper. nov. §. 12.* etiam nullitas intra 10 dies proponenda. Sed cum exceptio ibi sit, si nullitas immanabilis, quæ adhuc intra 30. annos urgeri poterit, merito huc referendus erit præfens casus, vid. *L. A. P. c. 23. §. 27.*

Consilio assessorum) Idem obtinet, si ex consilio sapientum seu alicujus collegii juridici judicaverit. *Hillig. in Donell. l. 28 c. 2. in §.* Nam hoc casu sententia ita publicari debet, sicut a facultate juridica concepta etiam si viderit aliquid iniquitatis subesse, pars enim gravata tunc uti debet remediis suspensivis: Modo non relatione quadam, durch ein Neben-Schreiben, collegium illud præoccupaverit.

Ex imperitia) Sed an etiam teneatur, si singularem secutus sit opinionem? Negativa verior est juxta *L. 1 §. 6. C. de Fed. Jur. Envel.* Modo singularis opinio solida ratione, & textu aperto nitatur, vel communis opinio non transierit in consuetudinem. vid. *Brunnem. ad d. L. 12.*

Hodie non observatur) Quod eo casu admitto, si plura Judex Assessorum vota sequi *necessum* habeat; Alias si ipse solus præsit iudicio, non liberandus est ab hac actione. Difficilis quidem ut plerimum redditur regressus contra iudicem, si quis tamen hoc facere velit, non video rationem, quare non audiendus sit actor. vid. *Tr. d. A. F. I. Sect. 1. memor. 16. §. 55.*

TIT. XIV.

De Proxenetis.

N *egotis conciliandis*) Quo etiam pertinentii, qui in judiciis vel aliis locis per-

personarum alia lingua utentium dicta interpretari solent. Brunn. *ad L. 1. ff. b. l. 2.*

Propter sponsalia) Revera nulla turpitudine hic subest, modo alias proxenetæ nihil per fraudem & dolum admiserit, nam sponsalia etiam per dolum proxenetæ contracta sunt ipso jure nulla; *cujus animi minister quis utitur, alius etiam dolum præstat.* Imo non dubito proxenetam ad damni reparationem ex *L. Aquilia* conveniri posse. Allegata ab Auctore *L. fin. C. d. Sponsal.* non est authentica, sed ex *Basilicis* descripta; immo nec proxeneticum ibi penitus inhibetur, sed ejus quantitas tantum ad vicissimam partem dotis restringitur.

Sacerdotium) Hoc enim degenerat in *Semoniam*.

In fide iussione) Si forte alter contrahentium fidejussorem desideraverit, & proxeneta hunc ut idoneum laudaverit.

Conciliaverit) Testimonium ejus quoque suspectum, quia proxeneta semper pro contractu deponit, nam illo ad perfectionem non deducto, tantum non capit proxeneticum, nisi utraque pars proxenetam elegerit, quo calu etiam ad testimonium compelli poterit. *vid. Nov. 90. c. 8. Gail. L. 2. obs. 100. n. 17.*

TIT. XV.

De censibus.

E*st liber*) Censur capitur vel pro ipsa *præstatione* oneris publici; cujus varias species, & qua ratione utiliter census in Republ. institui possit, refert Herman Lather. *tr. d. censibus*, vel pro *libro* censuali, seu Catastro, in quo, quantum cuique civium præstandum, descriptum.

Ensilus inde percipit) Quia tributa sunt onera fructuum, & hinc juxta proportionem fructuum indicenda. Unde ubi tributa indicuntur secundum jugera, non ad numerum agrorum, sed ad bonitatem respiciendum, quia unus ager altero fertilior est; modo quis ipse non in causa sit, quod fructus diminuti sint. *L. Forma. 4. §. 1. ff. b. l.*

Dotalis) Quamvis enim pro dote onera matrimonii ferre teneatur maritus. *L. 20. C. de jur. dot.* attamen ipse dominus insuper est fundi dotalis, *L. 30. C. eod.*

Usufructuaria) Modo tributum fuerit modicum, nec usumfructum absorbeat

absorbeat, tunc enim succurrere debet proprietarius. Hering. *d. fidejussor.*
c. 30. n. 52.

Antichresis) Hic attendendum est, an certi redditus usuris proportionati fuerint assignati; aut an redditus incerti; Priori casu, cum ultra usuras nihil percipiat, non gravandus est tributis; secus casu posteriori.

Coonus) Conductor enim, utut habeat fructuum perceptionem, non tamen eam habet sine onere, sed fructuum nomine præstat pensionem, ergo non duplici onere gravandus; fiscus tamen simpliciter possessorem sequitur, cui regressus contra dominum datur. Aliud esse voluit in colonio *partiaris*, qui partem fructuum loco operæ capit. Klock. *de*

Contrib. l. II. n. 171. ut & in conductore ad longum tempus,

Klock. *d. l. n. 164. & n. 187.*

INDEX.

Nota.

Ubi præfixum est vocab. *Tit.* illud indicat, eandem materiam fuisse esse pertractatam, ita, ut ibidem illius divisiones, causarum genera, affinia, &c. collato Autore, ordinate possint reperiri, quæ omnia ea propter hic, tanq. iam superflua, sunt prætermissa, & non transcripta.

<i>A.</i>		<i>Absens quis est, vel lucubiliter; vel sui</i>	
TIT. <i>de Abigens, abactore, abigere</i>	790	<i>lucris gratia; vel ex delicto</i>	124
		<i>Abjug. Abischoff</i>	844
		<i>Academia.</i>	
<i>Ablativus.</i>		<i>Judicia academica nunquam claudun-</i>	
<i>Duo ablativi ponuntur (1) in verbis dispo-</i>	82	<i>tur</i>	63
<i>sitionis, (2) futuri temporis</i>		<i>Acceptilatio.</i>	
<i>Abolitus.</i>		<i>Tit. de acceptilacione</i>	758
<i>Tit. Ad SCr. Turpetianum, & de aboli-</i>	813	<i>Acceptilatio tolli i ipso jure debitum</i>	493
<i>tionibus criminum</i>		<i>Accessio.</i>	
<i>Aborsus.</i>		<i>Tit. de diversis temporalibus præscri-</i>	
<i>Abortum præcurans</i>	788	<i>ptionibus, & de accessionibus possessio-</i>	
<i>Absentia. Absens.</i>		<i>num</i>	733
<i>Absentia jussu cause qua?</i>	123	<i>Accessorium.</i>	
<i>Præsens and finitæ prohibetur agere,</i>		<i>Accessorium, naturam sui principalis</i>	
<i>sive mixer ex justa, sive injusta causa</i>	123	<i>emittitur</i>	350
<i>Abis</i>		<i>Access-</i>	
		Q99 99 3	

INDEX.

<i>Accessorium jure civili approbatum</i>	739	<i>Concurrunt actiones in quibusdam casibus</i>	115. 161
<i>Accisa.</i>		<i>Ex facto adversarii oritur tantum actio</i>	
<i>Accisa in terra Brundeburg. introducta, res immobili carior facta</i>	442	<i>personalis</i>	119
<i>Accisa pertinet ad Collectas</i>	405	<i>Actio qualificat judicium</i>	136
<i>Accisa principaliter imponitur rebus consumtibilibus</i>	671	<i>Actionum distinctiones</i>	ibid.
<i>Accusatio.</i>		<i>Actionum nulum descriptio</i>	749
<i>Tit. de accusationibus & inscriptionibus</i>	798	<i>Aliquem remittere quilibet potest uti domare, & juri sua renunciare</i>	140
<i>Accrescendi Jus.</i>		<i>Limitatur hoc</i>	ibid.
<i>Jus accrescendi proxime tractatur</i>	821	<i>Qui potest agere, regulariter etiam conveniri potest</i>	ibid.
	seqq.	<i>Actiones contrariae non dantur ad certam rem restituendam, sed ad expensas</i>	253
<i>Jura accrescendi singulare primum</i>	179	<i>Sed indemnitas</i>	308
<i>alterum</i>	ibid.	<i>Actio Flavianæ & Paulianæ respondens sibi invicem</i>	233
<i>tertium</i>	ibid.	<i>Actio Franciscanorum</i>	230
<i>an emtori an heredi accrescat?</i>	411	<i>Actio futura rellie ceditur</i>	281
<i>Acquisitio.</i>		<i>Actiones sine cessione non transiunt in Tertium</i>	ibid.
<i>Acquisitio originaria & derivativa</i>	697	<i>Actio rellicta</i>	ibid.
<i>Acta publica.</i>		<i>Actionum prescriptio in favorem debitorum introducta est</i>	397
<i>Acta publica nemini edenda, nisi ad quos ea res pertinet</i>	71	<i>Actiones personales contra tertium non extenduntur</i>	412. 430
<i>Acta publica inquisitionis non edenda, sed tantum perquisitio advocato permittitur</i>	ibid.	<i>limit.</i>	429. seqq.
<i>Actio.</i>		<i>Actiones personales neque petitoriae sunt neque possessoriae</i>	749
<i>Tit. de Obligationibus & Actionibus</i>	738	<i>Tit. de actionibus comi & vendici</i>	439
<i>Ad actionem non sufficit sola forma Conventionis</i>	75	<i>Distinctio inter Actionis naturam & executionem</i>	440
<i>Actio P. V. quando optineat?</i>	77. 137	<i>Actio, quæ in personam datur, interitum rei perire nequit</i>	547
<i>Hæc equipollet actio in factum</i>	469	<i>Tit. de actionum rerum amptarum</i>	ibid.
<i>Actio directa & utilis, quando sibi invicem opponantur, cum contraria etiam directa dicatur</i>	107		
<i>Actiones pratorie penales sunt annales, certo respectu etiam perpetuæ</i>	ibid.		

Actio-

INDEX.

<i>Adiones maxie etiam penales dici possunt</i>	368	<i>Aditus & furdus facultas adoptandi permiffa videtur</i>	ibid.
<i>Tit. de interdictis five extraordinariis actionibus & que pro his competunt</i>	711	<i>Adoptionis auctor</i>	ibid.
<i>Tit. quorum rerum actio non datur</i>	736	<i>Familiis vero non</i>	36
<i>Optima regula ad cognoscendas actiones b. f.</i>	740	<i>Adpromiffa</i>	753
<i>Actor.</i>		<i>Advena.</i>	
<i>Actor quibz dicendus</i>	136	<i>Advena sunt quasi fudriti</i>	361. feq.
<i>Sed fi ambo finit provocaverint, forte res derivanda.</i>	ibid.	<i>Adventitium.</i>	
<i>Actore non probante reus eft abfolvendus</i>	243	<i>Adventitia non conferuntur</i>	335
<i>Actuarius.</i>		<i>Adulter, Adulterium.</i>	
<i>Judex negotio astutitatem, Actuarius fidem conciliat</i>	674	<i>Quid sub vocabula adulteri comprehendatur?</i>	544
<i>Actus.</i>		<i>Adaritus cum adultero transigens, accipiendo aliquid, incurrit prefumptionem lenocinii</i>	33
<i>Actus legitimi, quos, & quos finit</i>	605	<i>De Remiffione adulteri permiffa</i>	ibid.
<i>Addictio in diem.</i>		<i>Adulteri prefumptiones</i>	512. feq.
<i>Tit. de in diem additione</i>	401	<i>De crimine adulteri dupliciter agere licet</i>	544
<i>Addictio in diem refoluta contrarium</i>	23	<i>Adulterium quoad pœnam eft foreritius</i>	766
<i>Addictio in diem differt a L. Commifforia</i>	406. 408	<i>quoad divortium eft forte ecclefiafticus</i>	766
<i>Admenario</i>	781	<i>Tit. ad L. Jul. de adulteris coercendis</i>	302
<i>Admiralibus Collegia</i>	313	<i>Advocatus. Vid. etiam Procurator.</i>	
<i>Adoptio.</i>		<i>Advocatus de quibus licet transigere prohibetur</i>	78
<i>Tit. de Adoptione & emancipatione</i>	34	<i>Lucie tamen de palmaris five honorario pacifci potest</i>	ibid.
<i>Adoptioni affine eft unio Probum</i>	37	<i>Advocati funt excommunicandi</i>	99
<i>Adoptio privatim perfecta etiam coram testibus, non juffu m.</i>	34	<i>Jurent de alimentis</i>	91
<i>In adoptionem Nepotis etiam filius m. confentire debet</i>	ibid.	<i>Ad affiftendam reinfantes compelluntur</i>	ibid.
<i>Inter prefentes, minime inter abfentes expedit potest</i>	35	<i>Differunt advocatus & procurator</i>	ibid.
<i>Adoptare poffit, uxorem habens, & uxorem non habens</i>	ibid.	<i>Advocati fubfcribere tenentur fupplicati</i>	ibid.

INDEX.

Advocatus an possit taxare operam suam
inter expensas in propria causa 93

Advocatus immodeste pona ibid.

Advocatus Leges obsolescas sub pena falsi
allegare prohibentur ibid.

Advocatus vi mandatis suscepti ad culpam
lectiss. obligantur ibid.

Opera advocatorum aestimantur scien-
dum prudentiam & peritiam foren-
sem 455

Advocatus heredes non restituunt prænoma-
ratum salarium annuum 461

Edificium, edificare.

Edificium extructum in fundo alieno
684

Communi ibid.

Sciens in alieno edificare delictum est
685

Edilictum edilictum.

Tit. de adulterio edilicis & retributione
& quanti minoris 494

Edilictum edilictum est species juris pre-
torum 447

Hoc edilictum locum habet in omni contra-
ctu oneroso, non vero in lucrativo
494

Equipollens.

Equipollens quando admittatur? § 4. 639

Beneficentia equipollens solutioni 422

Equitas.

Alique actiones civil. non ex contractu
vel delicto, sed ex equitate naturali
resultant 739

Es.

Es alienum subvenit ex hereditate, non
ex legatis &c. 585

Aestimatio.

Aestimatio fundi deorsu facit venditio-
nem 69

Aestimatio idem est ac taxatio 392. seq.
Vera fundi aestimatio ex redditibus colligi-
tur 393

Aestimatio ad tempus contractus non ad
supervenientes respectum habeat 394

Aestimatio minoru prout aliter in empto-
re, aliter in venditore colligenda
est 426

Tit. de aestimatoria 469

Vocabulum aestimatorie actionis est ambi-
guum 470

Alio aestimatoria sive quanti minoris
496

Amplius aliquid in hac actione addita est,
quam in actione emii 497

Ætas.

Trium ætatum ubi fiat mentio? 87

Affectio.

Affectio est personalissimum quid 252

Affectu sui rationes exprimat actor,
ut a iudice nimis restringatur 254

Affinitas.

Affinitas nunquam est bilateralis 525

Oritur ex conjunctione corporum ibid.

Affirmator.

Affirmatores quinam dicantur? 570

Affirer; Antwald.

Vel: ein Neben-Antwald, dicitur pro-
curator substrictus 97

Ager.

Tit. Si ager vestigatus, i. e. emphyteu-
tarius petatur 170

INDEX.

<i>aggratiandus. vid. Jus aggratiandi.</i>	<i>quam praeoria</i>	355
<i>Agger.</i>	<i>Alimenta: civilia & naturalia</i>	337
<i>Aggerum ruptores vicinorum plellau- tur</i>	<i>Tit. ubi Pupillus educari &c. & de ali- menti ei praestandi</i>	566
<i>Agnitio</i>	<i>Tit. de alimentis & carariis legatis</i>	612
<i>Tit. de agnoscendis & alendis liberis vel parentibus, vel patronis, vel libertis</i>	<i>Alimenta a matre filio suppeditata ha- bentur pro donatis</i>	673
548	<i>Alluvio</i>	694
<i>Agrimensor.</i>	<i>Alternativus.</i>	
<i>Agrimensores publice constituti, ab impe- ritiam; nec levis cuius veniam mo- ventur</i>	<i>In alternativis electio est debitoris</i>	470
222		471
<i>Alapa.</i>	<i>Alvi mutatio</i>	694
<i>Alapam uxori impingere marito non pro- hibitum videtur</i>	<i>Ambiguum.</i>	
534	<i>Ambiguum quid sit</i>	461
<i>Alapa cum alapa compensatur quoad in- teresse civile</i>	<i>Vid. etiam dubium. it. presumtio.</i>	
785	<i>Ambitus.</i>	
<i>Albinagium, albinatus</i>	<i>Tit. de L. Julia ambitus</i>	213
<i>Albinagium, seu albinatus dr. gr. alibi matorum</i>	<i>Amicitia.</i>	
28. 377. seq.	<i>De amicitia quo ad mandatum</i>	375
<i>Aleator.</i>	<i>Amissio.</i>	
<i>Tit. de Aleatoribus</i>	<i>Amissio est vel casualis, vel ex facto ipsi- us contrahentis oriens</i>	410
219	<i>Amortizandi Jus.</i>	
<i>Alienatio.</i>	<i>Jus amortizandi bona, die Vertilgung aus dem Steuer-Register</i>	386
<i>Tit. de alienatione judicii mutandi causa</i>	<i>Amotis, amovere.</i>	
125	<i>Tit. de rerum amotarum actione</i>	347
<i>Alienatio rerum sacrarum non simpliciter prohibetur</i>	<i>L. Anastasiana.</i>	
39	<i>Summa hujus L.</i>	426
<i>Alienatio non vocat creditore hypotheca- rio</i>	<i>Vi L. Anastas. Nomina illa tantum exigi possunt, quae vendita sunt</i>	412
692	<i>Ne L. Anastas. fraud fiat in cessionibus &c.</i>	416. 420. 422.
<i>Omni alienationi tacite inest evictio praestatio</i>	<i>Quid hic juris in Saxonia?</i>	423
207	<i>Anatomia.</i>	
<i>Datio datio est species alienationis</i>	<i>Anatomia cadaverum delinquentium a Principe concedenda</i>	739
337	<i>R p r r</i>	An-
<i>Alimenta.</i>		
<i>Alimenta. vid. plur. tit. de agnoscendis & alendis liberis &c.</i>		
156		
<i>Alimenta sunt Jure naturalia</i>		
690		
<i>Alimenta futura sunt favorabiliora</i>		

INDEX

<i>Ancilla.</i>		<i>Appellare a publicatione testamenti nemo potest</i>	699
<i>Ancille parvi, quando ufucapiunt</i>	692	<i>Tertius pro invico appellare potest</i>	774
<i>Annona.</i>		<i>Appellatio in crimine laesae majest. non admittitur</i>	802
<i>Administratio annuaria</i>	355	<i>Apprehensio.</i>	
<i>Tit. de L. Jul. de Annona</i>	812	<i>Quibus modis fiat?</i>	678
<i>Annotatio.</i>		<i>Apprehensio Ducatum quomodo fiat?</i>	ibid.
<i>Quid sci in Saxonia, & quid in Mar- chia?</i>	21	<i>Aqua.</i>	
<i>Annotatio bonorum.</i>		<i>Tit. de aqua & aqua pluvia arcenda</i>	670
<i>Fis absentibus, qui delictum commise- runt</i>	146	<i>Tit. de aqua quotidiana & aestiva</i>	723
<i>Annus.</i>		<i>Ubi aquae copia defuit, in parricidio gla- dius obviet, corpore tota imposito</i>	809
<i>Annum utilem penitus exulare e Rep. vo- luit Imperator</i>	113 496	<i>Aquila L. vide L. Aquila.</i>	
<i>Intra annum datur in duplum, post an- num in simplex</i>	712	<i>Arbiter sive quasi-Judex.</i>	
<i>ἀντίχρησις.</i>		<i>Arbiter in illa causa, ubi fuit arbiter, non potest postulare</i>	92
<i>ἀντίχρησις significat mutuum usum</i>	302	<i>Arbiter & Arbitrator differunt</i>	119
<i>Antinomia.</i>		<i>Arbitri scilicet testamento ordinantur</i>	ibid.
<i>Antinomia & derogatio differunt</i>	6	<i>In arbitrium compromittere litigantes im- pium non coguntur</i>	ibid.
<i>Antiphetna.</i>		<i>Arbiter non cogendus ad subeundum mu- tuum suum, quia est privatum, nisi &c.</i>	130
<i>Antiphetna est contra dos</i>	327	<i>An infames possint esse arbitri?</i>	ibid.
<i>Apocba.</i>		<i>ut. an summa?</i>	ibid.
<i>Apocbe sunt quietantiae solutorum tribu- torum</i>	173. 174	<i>Arbiter per mandatum constituitur</i>	125
<i>Per Apo. bam tollitur obligatio</i>	233	<i>Arbiter cognoscit de suspicionis iudicii</i>	719
<i>Notabilia casus apocbarum</i>	758	<i>Arbitrium.</i>	
<i>Antapocba, ad quod nihil?</i>	814	<i>Tit. de receptis qui arbitrium receperunt, ut sententiam dicant</i>	126
<i>Apostasia.</i>		<i>Arbor.</i>	
<i>Crimen apostasiae est continuum</i>	734	<i>Arbor Jure Sax. estimatur non ex radici- bus sed ramis</i>	685
<i>Appellatio, appellare.</i>			Tit.
<i>Tit. de Appellationibus & Relat.</i>	827		
<i>Appellationis justificatio in secunda instan- tia sustinet locum libelli</i>	66		
<i>Fatale Appellationis (10. dierum) non cur- rit nisi a tempore sententiae</i>	496		

INDEX.

Tit. de arboribus cadendis 715

Tit. arborum furtivae caesarum 777

Vocab. arbor, b l. etiam vicem virgati-
que sanguineas complectitur ibid.

Argentarius.

Argentarii quomodo coercantur ad
adendum 72

Arrestum.

Arrestum personale 45

Arrestum tribuitur forum 146. 147. 183

Tam in rem, quam in personam 147

Cautio solis arrestum ibid.

Venditor per modum arresti procedere
potest contra emitorem, donec pretium
fuerit solutum 406

Arrestum Saxonicum tribuitur pactionem
a momento impositionis 490

Arrba.

Arrba Contrahens quidem accedit, ipsa
tamen Contrahens non est 75

Arrbam perdes, an ab emptione reco-
dere possit? 72

Arrba, in casum dissensus sponsalium co-
dum in Sax. Consistorio 527

Arrogatio, Arrogator.

Si arrogatus impubes decedat, arrogator
agnatis bona restituere debet 34

Non vero quae aliunde ante arrogationem
habuit 592

Imo cavere debet, se bona tunc restitui-
turum 36

Pater arrogator est successor universalis,
& hinc quoque ad res alienum tenetur 592

Per arrogationem amittitur testamenti
factio 675

Aspectus.

Gemma in lixore inventa, solo aspectu
non acquiritur 633

Assassinium.

Proprie committitur ab infideli conducto
contra Christianam 807

Asscuratio.

Quorsum pertineat contractus asscura-
tionis? 502. 509.

Contractus Bodemerice est species aliqua
asscurationis &c. 312. 509

Assignatio, Assignare.

Nomen assignatum creditori a debitoro
417

Semper assignatus, si nihil acceperit, re-
gressum habet contra assignantem ibid.

Unveisung ist keine Bezahlung 414

Attentatum.

Attentatum dicitur, quando iudex spreto
appellatione nihilominus processerit 717

Auditus.

Auditus dicitur mater mendacii 695

Aversio.

Per aversionem quid significetur? 312

Venditio per aversionem 337. 409. 431. 439

Opus per aversionem conducere 428

Qui hoc suscipit, dicitur redemptor 450

Auf.

Auf 10. Jahr, quomodo intelligendum?
377

Augmentum.

Res universalis recipit augmentum, non
vero res singularis 167

Augmentum prodest emitore 438

Adisatio.

R r r r r

Adi.

INDEX.

*Avisatio est sollemnis informatio de vi
jamenti & pavis perjuri pmissa*

235

Auriga.

*Quod de navis, carpombus & stabula-
riis sanctum, idem obstat in aurigis*

776

Ausbeute.

*Quomodo in metadifodinis distribuan-
tur?*

417

Aufstrega

Aufstregarum divisio.

Authentica.

*Authentica non habetur fides, nisi que
correspondet Novellæ*

695

*Auth. Sacrament. L. si adv. vendit. non
est Justiniani, sed Friderici constitutio*

121. 577

Autor rixe.

Autor rixe etiam in bestis attenditur

196

Auctoritas.

*Tit. de auctoritate & consensu Tutorum
& Curatorum*

561

B

Bannitus

*Bannitus civiliter est mortuus, & hinc
cessat vinculum patris pot.*

552

Bannum.

*Bannum est in civibus; Excommunicatio
in Ecclesiasticis*

109

Bannum imperii est mors civilis

679

Barge: Geld

315

Baptismalis.

Dona baptismalis non conferuntur

650

Baptismus.

*Baptismus nihil commune habet cum No-
minis impositione*

810

Barataria.

*Sic vocatur ab Italia crimen repetenda-
rum*

111

Bauholtz.

*In Herabschiffung des Bau-Holtzes
wird der 30 Stannum zum Zoll ge-
geben*

671

Bellum.

*Tempore belli dormit præscriptio; & ita
non currit ab anno 1618. usque ad 1648.
an.*

123. 694 735.

Tempus belli & pestis comparatur

602

Bellum tangit totam Remp.

672

*Benedictio Sacerdotale est mors juris po-
stivi*

529

*Bened. Sacerd. in se ad matrimonii sub-
stantiam non pertinet*

530. 656

*Jus civile successionem deferens, ignorat
benedictionem Sacerdotalem*

637

Beneficium.

*Qui negat fundamentum beneficii, benefi-
cio indignus est*

380

Benemerita.

Benemerita æquipollens solutioni

422

Bescheinigung.

Bescheinigung nullum habet terminum

512

Beweisen.

*Beweisen & bescheinigen, quomodo dif-
ferant?*

509

Bigamia.

*Puna rapiti in delicto b gamie est dispen-
satio*

205

Bilateralis. vid. in Contractus.

*Omni contractus quoad modum con-
trahendi est bilateralis; sed quoad effe-*

effectum obligandi alius est unilateralis, alius bilateralis.	743	Jus braxandi quomodo Nobilibus competat?	385
Binnen.		Brutum.	
Binnen 10 Jahren, quomodo intelligendum?	397	Bruta in Sodomia, car comburantur?	767
Bittweyden	723	Burg: Fricde.	
Blandisia.		Hec jus per privilegium ab Imperatore impetrari solet	306
Blanditie circa contractus, quando licite, et quando non?	384	C.	
Quomodo licitum sit, blanditiis aliquem ad testandum inducere?	400	Cadaver.	
Boddemetep.		Tit. de cadaveribus punitorum	816
Contractus Bodemerse, quid?	312	Cadavera delinquentium ad Anatomiam conceduntur auctoritate Principis	789
Bona.			824
Tit. de Bonorum possessione	645	Calulator	322
Tit. de bonorum possessione contra tabulas	647	Calendarium.	
Tit. de Bon. poss. secundum tabulas	653	Quale Calendarium observandum inter diversae religionis partes	64
Tit. de Bon. poss. ex testam. militum ibid.		Ex Calendaris Ecclesiasticis etas communiter probatur, sed minus accurate	118
Tit. de bonis damnatarum	823	Calendarium Reipubl.	355
Tit. de bonis eorum, qui ante sententiam, vel mortem sibi confecerunt, vel accusatorem corumpserunt	824	Calumniator.	
Bona fidei Contractus, vid. etiam Contractus.		Tit. de Calumniatoribus	107
Omnia contractus bilateralis nominatus est b. f.	76. 107	Calumniator, qui dicatur?	ibid.
In b. f. Contractibus, haec clausula: dolum malum abfuturum subintelligitur	115. 129.	Eorum paucis	ibid.
Contractibus b. f. doli praestatio ita inest, ut tanquam substantiale nunquam abesse possit	396	Calumniator cum rapere comparatur	108
In contractibus bona fidei pacta dolum regentia admitti non solent	442	Cambium.	
Brand: Zeichen	788	Cambire est permutare	472
Braxandi Jus.		Cambium abique concessione dilationis solvendum	85. 756
		Cambis inferatur: Valuta non demersiben r.	131
		Camera Imperialis.	
		Cam. Imp. juxta, statuta illius provinciae	cx?
		Rrr rr 3	

INDEX

<i>ex qua causa ad illam devoluta, ju- dicare tenetur</i>	n. 25	<i>Tit. de Capite minuis</i>	112.
<i>Camerae imperiali compositis cause cogni- tio, & deciso sed non executio</i>	95	<i>Ex capite homo cognoscitur, licet membra alibi sepulta</i>	123
<i>In Camera quale Calendarium receptum?</i>	64	<i>Tit. de Carboniano edillo</i>	692
<i>Camera quando a deenda?</i>	109	<i>ad quod datur</i>	646
<i>Camera habet Jus de non evocando scil. personas; & de non advocando sc. cau- sas</i>	148	<i>Carcer.</i>	
<i>Campana.</i>		<i>Carcer ad detinendos non cruciandos ho- mines inventus</i>	759
<i>De campanarum superstitione intraducta</i>	225	<i>Ad carcerem privatum nemo se posse obligare</i>	42
<i>Canon.</i>		<i>Bene tamen ad publicum</i>	ibid. 702
<i>Canon, in Emphyteusi, non solvitur pro fructibus, sed in recognitionem domini</i>	171. 361.	<i>Maritus adulterum deprehensum per 20 horas potest in adibus includere, cura panam privati carceris</i>	384
<i>Capere.</i>		<i>Carnifex.</i>	
<i>Differunt a piratis</i>	315	<i>Per Carnificem tandem sit revocatio, si reus sponte velit</i>	745
<i>Capti infideles.</i>		<i>Castellum.</i>	
<i>Manens Christianorum servi perpetuit ex jure responsio</i>	26	<i>Castellum est receptaculum aquae publicae</i>	721
<i>Captio.</i>		<i>Castigatio.</i>	
<i>Captio s. capio mortis causa quid?</i>	638	<i>Castigatio famulorum vel ancillarum re- gulariter non est licita, nisi &c.</i>	457
<i>Vid. plur. de hi C. donat.</i>		<i>Castrum.</i>	
<i>Captivus.</i>		<i>Vox castris, quid denotet?</i>	445
<i>Captivi sunt redimendi</i>	275	<i>Casus.</i>	
<i>Hodie captivi non reputantur pro servis</i>	590. 830	<i>Casus nocet faciens</i>	24. 257
<i>Nec satione aliqua juri postliminii aut L. Cornelia indigens</i>	ibid.	<i>Quomodo haec regula intelligenda?</i>	257
<i>Tit. de Captivis, & postliminio, & redim- tis ab hostibus</i>	839	<i>Casus mixtus</i>	ibid.
<i>Capucini.</i>		<i>Casus futuri u, qui cum minore contra- xit, praestare non tenetur</i>	118
<i>Hi nihil proprii habere possunt</i>	658	<i>Neque desagravatus</i>	371
<i>Caput.</i>		<i>An deus casus solitus?</i>	294
		<i>Casus insolitus & insolitissimus</i>	464
		<i>Casus futuri evitandi post contractam emio.</i>	

INDEX

<i>emissionem ad venditorem non perinet</i>		<i>Tit. Si ex noxali causa agatur, quemad-</i>	
	417	<i>modum caveatur</i>	61
<i>Casus fortuitus quoad operas praestan-</i>		<i>Tit. Si quis cautionibus in iudicio sisten-</i>	
<i>das</i>	461	<i>di causa fallus non obtemperaverit</i>	62
<i>Catonianus.</i>		<i>Hodie Reus non cavet, sed Actor</i>	59
<i>Tit. de regula Catoniana</i>	634	<i>Nisi de fuga sit suspectus</i>	61
<i>Caupo.</i>		<i>Cautio de iudicio sisti olim praestabatur</i>	
<i>Caupo probare debet rem sine culpa peri-</i>		<i>extra Jura; hodie non nisi in iura</i>	61
<i>issa</i>	134	<i>Cautione de rato maritum non est gravam-</i>	
<i>Caupo, hospitum res tamdiu retinere pot-</i>		<i>das</i>	99
<i>est, donec sibi de cibo & viatico satisfac-</i>		<i>Plus cautionis in re, quam in persona</i>	302
<i>tum</i>	136	<i>Cautio indiscrete loquens nullius est effi-</i>	
<i>Caupones an ad rei restitutionem etiam</i>		<i>caciae</i>	316
<i>ultra peregrinantes possint adigi?</i>	464	<i>Ex omni cautione nascitur actio ex signi-</i>	
<i>Caupo factum familiae indistinctis praes-</i>		<i>latum</i>	619. 669
<i>re debet</i>	467	<i>Quia omnes fiunt per stipulationem</i>	762
<i>Caupones si de lucro participaverint &c.</i>	791	<i>Cavere non est solvere</i>	644
<i>Causa.</i>		<i>Cautio delinquentis</i>	762
<i>Causa, quid denotet in Cond. Caus. dat.</i>		<i>Tit. de Censibus</i>	859
<i>caus. non sec.</i>	225	<i>Census reservativus & constitutus</i>	175
<i>Causae summariae, quoniam & quae?</i>	66	<i>Cessio.</i>	
<i>Causa debendi omissa, impedit executio-</i>		<i>Tit. de cessione bonorum</i>	762
<i>nem obligationis, donec probetur</i>	78	<i>Qui bonis cedens propria culpa, infam-</i>	
<i>Causae connexitas in quo consistat?</i>	143	<i>iam facti incurrit; non aequo praer-</i>	
<i>Causae praesudiciales praesentuntur prim-</i>		<i>ter culpam</i>	97
<i>cipalibus</i>	159	<i>Actio futura rebus ceditur</i>	381
<i>Causarum connexitas</i>	216	<i>Cessio nominis & delegatio differunt</i>	413
<i>Causa repentina & praevisa</i>	436	<i>Cessio ad iudicium quomodo subsistat?</i>	ibid.
<i>Causa in contractibus innoxiositas est da-</i>		<i>Cessio quatenus in heredes transeat</i>	415
<i>tio, vel fallum</i>	468	<i>Cessio regulariter est stricti iuris</i>	416
<i>Caustio.</i>		<i>Exceptiones contra cessionem opponenda</i>	ibid.
<i>Tit. in ius vocari ut eant, aut satis vel</i>		<i>Cessio & assignatio quomodo differant?</i>	417
<i>cautum deus</i>	38	<i>Per-</i>	

INDEX

<i>Personalia non sunt cessibilia</i>	410	<i>Civitas, ut pote jure mirum gaudens, facile in integrum restitui potest</i>	87
<i>Cessionarius.</i>			329
<i>Quinam dicantur cessionarii?</i>	412	<i>Quomodo cum civitate tuto contrahendum?</i>	228
<i>Cessionarius si ut habet jus exigendi, si etiam conpensandi</i>	336. si q.	<i>Quod civitas debet, singuli non debent, nisi &c.</i>	356
<i>Charitas.</i>		<i>Libri cit salum quomodo probent?</i>	518
<i>Charitas ordinata incipit a se ipsa</i>	438	<i>Contra civitates quo tempore prescribitur</i>	695
<i>Chirographarius.</i>		<i>Clandestinum.</i>	
<i>Inter Chirographarios nemo potior, sed omnes pro rata admittuntur</i>	436. 439	<i>Clandestinitas</i>	
<i>Cibaria.</i>		<i>Clandestinum quid sit?</i>	722
<i>Tit. de alimentis & cibariis legis</i>	628	<i>Omnis clandestinitas laboris presumit fraudis</i>	504
<i>Cibaria sunt alimentorum species</i>	ibid.	<i>Classificatio.</i>	
<i>Circumforanei.</i>		<i>Classificatio serpat in concussa Creditorum</i>	322
<i>Citatio. vid. etiam</i>		<i>Quomodo creditores locentur. vid. ordinare</i>	489
<i>Tit. de in jus vocando</i>	53	<i>Claudianum SCtum.</i>	
<i>Citatio fit vel verbis, vel facto</i>	ibid.	<i>Tit. de SCto Sclamano & Claudiano, quorum testamenta ne aperiantur</i>	699
<i>Omnis citatio fit bonis auctoritate judicis</i>	ibid.	<i>Clausula commissoria.</i>	
<i>Citatio privata quando locum habeat</i>	54	<i>Clausula eorum. contractui simul adjecta resolutis pactum &c.</i>	81. 82. 449.
<i>Citatio realis quando decernenda</i>	ibid.	<i>Pactum commissorium, in sponsalibus, sed non in nuptiis admittendum</i>	535
<i>Omnis citatio bonis presumitur peremptoria</i>	55	<i>Clavis.</i>	
<i>Citatio non Curatori, sed famine insinuanda</i>	56	<i>Fortum clave adulterina factum, nondum pro violento habetur.</i>	773
<i>Citatio ultra causam, quam exprimit, non artat</i>	ibid.	<i>Clericus.</i>	
<i>Citatio presupponit defensionem</i>	ibid.	<i>In Marchia Brandeb. Clerici forum sortiantur in Civibus coram Patronis</i>	149
<i>Omnis citatio in dorso fieri securitatem, sed tactum veniendi, non recedendi</i>	ibid.		120
<i>Citationis effectus</i>	57. 138		
<i>Citatio edictalis</i>	148		
<i>Hodie per citationem prescriptio indistincte interruptitur</i>	694		
<i>Et inducit litem pendentiam</i>	737		
<i>Civitas.</i>			

In Saxonia vero coram Consistorio con-
veni debent ibid.

Tit. de Clauis 721

In reficienda cloaca novi operis nuncio
locum non habet 666

Codicillus.

Tit. de Jure Codicillarum 611

De clausula Codicillari 613

Clausula codicillari supplet tantum des-
ectum solennium, nunquam autem de-
fectum in testatore 578

Clausula codicillari, que optima 614

Clausula codicillari accedente, valet te-
statorum testamento inuito relicto 615

Cecus.

Ceci, quando postulare possint? 91

Cecus an possit esse Judex? 141

Cecus gaudet privilegio miserabilium 149

Tit. de bonorum possessione &c. ceco com-
petente 647

Celibatus.

Cui injungendus 527

Cemiterium.

Cemeteria apud nos non sunt consecrata;
imo cessat etiam benedictio 223

Cogere.

Tit. Si quis aliquem testari prohibuerit
vel coegerit 610

Quod quis coactus facit, ex eo non seu-
rit commodum 642

Cognatio.

Cognatio est vel naturalis, vel civilis &c.
325

Cognatus.

Tit. Unde cognati 656

Cognati, licet aliter non cohabitaverint,
dicuntur domestici 703

Cohabitare.

Inter conjuges datur alio ad cohabi-
tandum 479

Coitus.

Quid per damnatum coitum intelligen-
tur 669

Ex damnato coitu nati, liberorum numero
penitus non habentur 593

Colonus.

Colonus paritarius, quis sit? 484

Emphyteuticarius est quasi Colonus par-
itarius 172

Colonus paritarius differt a Colono vero
444

Exemplum coloni paritarii 450

Colonus paritarius quasi societatem con-
trahit cum locatore 464

Tit. de Collatione 649

Collegium.

Collegium quamdiu non est approbatum,
est illicitum 586

Judei recipiuntur ut singuli, non per mo-
dum collegii 615

Neque cognatio pro collegio reputari pos-
set 615

Tit. de Collegiis & corporibus 794

Collegium nunquam moritur, sed per
successores conservatur 723

Commendatio.

Commendatio generalis & specialis 345

Commendatio rei & personae 362

Solenne exemplum Commendationis oc-
currit in Epist. Pauli ad Philem. 372

Commissa.

Tit. de publicanis, & vestigalibus, &
commissis 670

555 556 699.

<i>Commissio.</i>		<i>Communio vel Societas est mater trix-</i>	
<i>Commissiones sacre Stricti Juri</i>	44. 47	<i>ram</i>	205. 210
<i>Commissiones omnes expirant, moribus</i>		<i>Communio non currit prescriptio</i>	208
<i>Præmissæ</i>	47	<i>Valet pactum, ne ad certum tempus a</i>	
<i>Commissiones in gütlicher Hingelung</i>		<i>communione deficiatur</i>	210
<i>der Sachen</i>	119	<i>Comparere.</i>	
<i>Commissio, Baaren, ex Jure domini</i>		<i>A necessitate comparandi nemoper cau-</i>	
<i>vindicari ar</i>	44. 459. 706	<i>tionem se liberare potest</i>	58
<i>Tit. de L. Commissoria</i>	425	<i>Compascuum.</i>	
<i>L. Commissoria con. idem in effectu cum</i>		<i>Compascuum quod est revocari potest</i>	191
<i>Tit. Em. nu. vin. luvina</i>	ibid.	<i>Compensatio.</i>	
<i>L. Commissoria semper tantum sit sub con-</i>		<i>Tit. de compensationibus</i>	354
<i>ditione relictiva non suspensiva, in</i>		<i>Ubiunque est mutuum debitor & creditor,</i>	
<i>quo differt ab addit. in dicto</i>	406	<i>ibi locum est compensationem</i>	ibid.
<i>L. Commissoria transiit venditor remun-</i>		<i>Toties tantum compensatio admittitur,</i>	
<i>erasse, per petitionem præst. judicia-</i>		<i>quoties debitum & creditum ex eod.</i>	
<i>lem</i>	407	<i>capite descendit</i>	355
<i>L. Commissoria locum habet in rebus, quæ</i>		<i>Quicquid in solutionem venire nequit, ut-</i>	
<i>sunt in arbitrio paciscentium</i>	408	<i>in d. nec in compensationem</i>	357
<i>Vid. plur. Clausula commissor.</i>		<i>Compensare est solvere</i>	360
<i>Tit. Commodati vel centura</i>	259	<i>Compensatio fit ipso jure a momento con-</i>	
<i>Commodatum non conficitur in illis, quæ usu</i>		<i>currentia del. 12</i>	361
<i>perenni</i>	ibid.	<i>Compensationi locus est in A. E. V. etiam si</i>	
<i>Scienter rem alienam commodant invito</i>		<i>emtor promiserit paratam pecuniam</i>	420
<i>Domini autem furei commissum</i>	ibid.	<i>Compensantur etiam inter se del. Pa</i>	712
<i>Commodatum & precarium in quo differ-</i>		<i>Competentie beneficium.</i>	
<i>rant?</i>	250	<i>Hoc beneficium non causæ, sed persone ad-</i>	
<i>Quæ alio in commodato instituta pro-</i>		<i>hæret</i>	546
<i>ppter concurrentiam L. Aquil.</i>	294	<i>Non competis hereditas</i>	22
<i>Commodans, res commodatæ possessionem</i>		<i>Quibus competat?</i>	321. 379
<i>& proprietatem retinet</i>	705	<i>Maritus constitutus, se dotem solviturum,</i>	
<i>Commodum.</i>		<i>et tunc beneficium competentie</i>	282. 546
<i>Commodis translatæ, translata quoque</i>		<i>Beneficium competentie in omni contractu</i>	
<i>damna esse debent</i>	411	<i>dolofo cessat</i>	323
<i>Communio.</i>		<i>An hoc beneficio possit renunciari?</i>	ib. d.
<i>Tit. de commun. dividundo</i>	208		ibid.
<i>Communio non est quasi contractus</i>	75		

INDEX

825

<i>Adiles nunquam excusantur in solidum, sed necessaria vitæ subsidia ipsi relinquenda</i>	333	<i>Condemnabur ex Lege hodie similes sunt illæ, quæ ex moribus, vel statuto dantur</i>	76. 85
<i>Pater filii per testamentum non potest auferre beneficium competentis</i>	666	<i>Condictio ex moribus</i>	89
<i>Creditus.</i>		<i>Omnes condictiones ex Lege durant 30. ann.</i>	159
<i>Tit. de rebus creditis, si certum petatur, & de condictione</i>	226	<i>Neque tamen statim ex omnibus LL. novis post LL. XII. tabb. promulgati datur hæc conditio</i>	278
<i>Computatio.</i>		<i>Condictio ex moribus.</i>	
<i>Est vel civilis, vel canonica</i>	535	<i>Conditio ex moribus</i>	89. 685
<i>Conatus.</i>		<i>Tit. de condictione causa data causa non secuta</i>	255
<i>Conatus quando puniendus</i>	765	<i>Hæc conditio cessat in omnibus contrahentibus nominatis, nisi &c.</i>	256. seq.
<i>Conclusio.</i>		<i>Quicquid datum vel remissum est, illud etiam condici potest</i>	258
<i>Conclusio ad sententiam, concludit os portibus, non vero iudicio</i>	213. 247. 250	<i>Tit. de conactione ob turpem vel injustam causam</i>	257
<i>Conclusio est terminus omnium probationum</i>	218	<i>Hæc conditio, an oriatur ex quasi contrahentibus, aut ex delicto?</i>	ibid.
<i>Concremat o.</i>		<i>Tit. de Conductione Trinitaria. Unde sic dicitur?</i>	279
<i>Concrematio illius famosi quando urgens?</i>	218	<i>Condictio ex Statuto.</i>	
<i>Concubina.</i>		<i>Hanc instituere potest maritus in Saxonia, petendo mobilia uxoris defunctæ</i>	277
<i>Tit. de Concubina</i>	550	<i>Alii hic concedunt interdictum quorum honorum</i>	273
<i>Concubitus.</i>		<i>Tit. de Conductione Indebiti</i>	261
<i>Concubitus anticipatus quando puniendus?</i>	657	<i>Tit. de Conductione sine causa</i>	271
<i>Tit. de Concussione</i>	790	<i>Exemplum huius Conductionis</i>	ibid.
<i>Condictio.</i>		<i>Tit. de conductione furivæ</i>	272
<i>Nulla conditio infamæ</i>	259	<i>Hæc conditio differt ab actione furii</i>	ibid.
<i>Est non tendit ad puniendum hominem, sed rei restitutionem</i>	547	<i>Cum rei vindicationis non commutatur</i>	774
<i>Conditio est personalis actio, & se etiam extendit ad res non existentes</i>	261		Can.
<i>Tit. de Conductione ex Lege</i>	276		
<i>Conditio ex Lege, quid sit?</i>	76		
<i>Conditio tantum locum invenit in patris legitimo</i>	171		

INDEX.

<i>Condictio ad supplementum Legitimæ</i>	278
<i>Condictio ex L. 35. §. 5. C. de Donat. ibid.</i>	
<i>Condictio ex Capitulo</i>	279
<i>Interit</i>	685
<i>Condictio ex Conf. Criminali</i>	279
<i>Condictio ex Jure gentium</i>	343. 769. 772

Conditio.

<i>Tit. de Conditionibus Institutionum</i>	305
<i>Tit. de conditionibus & demonstrationibus, & causis. & modis eorum, quæ in testamento scribuntur</i>	636
<i>Conditio non obligat ad præstandum, bene tamen ad expectandum</i>	83. 395
<i>Conditionis effectus</i>	83
<i>Pendente conditione, a contractu nemo rati- ficare potest</i>	395
<i>Pendente conditione, venditio nondum est</i>	ibid.
<i>Conditio suspensiva & resolutive</i>	ibid.
<i>Conditio melior si offeratur in emitione venditione &c.</i>	405
<i>Omnia conditio existens purificat actum retroactum</i>	ibid. 747
<i>Conditio retrahitur ad initium actus &c.</i>	437
<i>Conditio potestativa</i>	490
<i>Heres sub condicione institui potest, sed he- reditas sub condicione adiri nequit</i>	605

Conductio.

<i>Conductio irregulari, quid sit?</i>	466

Conductor.

<i>Conductor ad nullas expensas teneretur</i>	465
<i>Conductors impuandum, si milites pro- prio ausu occupant prædium</i>	ibid.
<i>Conductor præstat decimas</i>	ibid.
<i>Conductor rem restituere denegant, & quæsi invasor</i>	466

Confessio.

<i>Tit. de Confessis</i>	700
<i>Soli confessionis in criminalibus non cre- dendum</i>	213

Confinatio.

<i>Confinatio, die Weyrung, quo pertine- at?</i>	144
<i>Confinationis materia, ne quis ades vel urbem egrediatur, ubi fundata?</i>	774

Confiscatio.

<i>Confiscatio quo tempore fiat?</i>	802
<i>Confraternitas.</i>	
<i>Confraternitatis pactum, non ex ratione Juri Gen. sed ex observantia Germa- nicæ obtinet</i>	80

Confrontatio.

<i>Ob confrontationis necessitatem testes transmittuntur ad locum, ubi detine- tur captivus</i>	310

Confusio.

<i>Confusio jurium</i>	362
<i>Confusio honorum</i>	393
<i>Confusio quando pro non facta haberi so- let</i>	410. 411
<i>Inventarium efficit, ut impediat confusio- nem ratione heredu</i>	403
<i>Et nominum sive actionum</i>	398

Conjuges.

<i>Pactum de hereditate viventis inter con- juges subsistit</i>	80
<i>Inter conjuges prohibita est donatio</i>	392
<i>Successio conjugum</i>	656
<i>Conjux defuncti non gaudet beneficio suc- cessionis</i>	ibid.

Consensus, consentire.

<i>Consensu lictus sive presumentu est in quasi contractu</i>	78
<i>Con-</i>	

INDEX.

<i>Consensu matrum</i>	145	<i>Nisi sit notoria</i>	510
<i>Consensus parentum in matrimonialibus liberorum</i>	530	<i>Juri divini contraria consuetudo corruptela dicenda</i>	20
<i>Periunct ad honestatem, non ad substantiam matrimonii</i>	ibid.	<i>Consuetudo habet vim Legis</i>	71. 484
<i>Tit. de auctoritate & consensu Tutorum & Curatorum</i>	561	<i>Consuetudinum prior ratio habenda pro Legibus</i>	130
<i>Consentire, & consentire debere paria sunt</i>	765	<i>Jus Consuetudinarium saepius incertum</i>	214
<i>Consiliarius.</i>		<i>Consuetudine etiam tacitum aliquod principium induci potest</i>	484
<i>Consiliarii ubi conveniendi?</i>	149	<i>Consuetudo ab initio est facta, ex post facto sic juris</i>	637
<i>Constitutio.</i>		<i>Consuetudo contraria contra legem prohibentem</i>	719
<i>Tit. de Constit. omnibus Principum</i>	22	<i>Consul.</i>	
<i>Constitutum vocatur pactum legitimum priorum</i>	77	<i>Consul habet jurisdictionem a suis Principis autoritate</i>	104
<i>It. Contractus praetorius</i>	284	<i>Consumere.</i>	
<i>Tit. de constituta pecunia</i>	283	<i>Qui m. f. quid consumsit, habetur pro eo, qui dolo defuit possidere</i>	223
<i>Mulieret non possunt constituere alienum, bene tamen suum</i>	285. 349	<i>Contraband.</i>	
<i>Quae possunt fidejungere, possunt etiam constituere</i>	285	<i>Contrabande Waaren</i>	326
<i>Clausula constituti possessori effectus</i>	638	<i>Contractus, vid. etiam Quasi Contractus.</i>	
<i>Consilium.</i>		<i>Vocabulum Contractus in consulari sumitur pro quavisque conventionione</i>	473
<i>In delictis consilium degenerat in mandatum</i>	508	<i>Distinctio Contractuum: in Reales, Consensuales &c. nullum fundamentum habet in Jure Gentium, nec etiam Jure Sax sed merum Inventum Juris Romani est</i>	74. 468
<i>Consuetudo.</i>		<i>Nullus Contractus est sine forma</i>	75
<i>Tit. de LL. SC. u. & longa consuetudine</i>	17	<i>Forma Contractus innominatus</i>	ibid.
<i>Consuetudinis requisita</i>	20	<i>Contractus innominatus quid sit?</i>	ibid.
<i>Præsens consuetudo Legi noviter lata opposui non potest</i>	ibid.	<i>Contractus bilateralis & unilateralis</i>	ibid. 76.
<i>Sed post Legem novam, inducitur consuetudo legem v. nec</i>	ibid.	<i>Jura contrahentium sunt reciproca</i>	425
<i>Præceptis pariendo consuetudinem induci &c.</i>	ibid.	<i>Sss sss 3</i>	<i>Inter</i>
<i>Est in dubio strictæ interpretationis</i>	ibid.		
<i>Ab allegante est probanda</i>	20. 510		

INDEX

<i>Inter Contractus consensuales referenda est donatio propter nuptias</i>	77
<i>Contractuum naturalia interna dicuntur ab eis substantiata</i>	ibid.
<i>Contractus ab datum ipso jure nullus</i>	112
<i>Ex contractu nullo non potest nasci alio</i>	736
<i>Si contractus est nullus, res redit ad priorem dominum</i>	115
<i>Contractus Vitiosus</i>	175
<i>Non multum differt a precar. Juris Canon.</i>	724
<i>Contractus non mutat praestationem ex delicto deontam</i>	197
<i>In contractibus realibus alteri per aliorum acquiritur obligatio</i>	229
<i>Contractus, qui duplex habet nomen, unum producit actionem</i>	291
<i>Qui vero unum nomen habet, duplicem actionem producit</i>	291
<i>Contractus perfectio & consummatio</i>	384
<i>Contractus substantiata sunt: Consensus, res & pretium; quae tria nec paucio tota possunt</i>	394
<i>Contractus naturalia tamen per pactum tolli possunt</i>	394
<i>Contractus accidentalia possunt abesse & adesse, prout partibus placuerit</i>	ibid.
<i>Contractus onerosus</i>	418. 431
<i>Et lucrativus</i>	494
<i>Contractus b. f. vid. b. f. Contr.</i>	
<i>Ex contractu illicito non potest nasci obligatio ad interesse</i>	498
<i>Ad contractus referenda est donatio M. C.</i>	677
<i>Omnis contractus intelligitur rebus substantiis</i>	745

Jus ex contractu quaesitum, est Juris gentium, & sic a Principe tolli nequit
760

Contrarietas.

Contrarietas Legum irreconciliabilis non est alleganda
69

CONTINUACIA, CONTUMAX.

Contumacia in Processu, sub certa multa vindicari potest
52 58

Est quidem quantum est contemptus Magistratus
ibid.

Species poenarum contumacie
ibid.

In vera contumacia adest dolus
120

Contumacia vestium quomodo puniatur?
323

Specialis modus procedendi in Saxonia contra contumaces
705

Tit. Si quis in jure vocatus non ierit
57

Copia.

Copia antiqua quae usque probet?
517

Copia carnalis.

Ob solam copulam carnalem confessam, nemo in iure summae puniendus &c.
527

L. Cornelia.

Tit. ad L. Cornelianam de Sicariis
806

Tit. de L. Corn. de falsis & Scio Libertino
810

Corvus.

Corvorum uno liberato, liberatur & alter
71. 107. 113. 195. 199

Corvus debendi & promittendi
197

Corpus.

Tit. de Collegiis & Corporibus
794

Corporis delicti certitudo est triplex
787

Corpus delicti ex sola confessione furti non elucitur &c.
770

Cre.

Credere.

Tit. de rebus creditis si certum potatur,
& de conditione 226

Creditor, vid. etiam

Classificatio.

Tit. que in fraudem creditorum facta
sunt, ut restituamur 710

Qua actione agant creditores contra cre-
ditorem? 598

Creditor an civiliter vel naturaliter pos-
sideas? 687

De creditorum prio legiis 705

Crimen.

Tit. de extraordinariis criminibus 787

Criminalis.

Judicium criminale quod sit? 137

In criminalibus procurator ante responso-
nem inquisiti ad Art. non admittitur 138

In criminalibus servi habentur non pro
filiis, sed utriusque persone 140

In criminalibus probationes quales debent
esse? 247

In criminalibus conjectura non sufficit, nisi
&c. 510 seq.

In presumptionibus criminalium quid at-
tendendum? 513

Culpa.

Vocabulum Culpa, ubi delata explican-
dum? 410

Culpa, quid sit? 196

Culpam levissimam praestas mandata-
rius 93

Ubi & N Gessor 106

Tutor vero culpam levem 169

Gestorum v. heres tenetur tantum de levi
107

Culpa pro dolo non habetur, si de infamia
irroganda queritur 114

Culpa lata praestatur in deposito; leve
in locatione; omnis in receptu &c. 134

In culpa quis esse potest, non in dolo &c. 161

Pena culpae lata etiam ad fugationem
extenditur 202

Conductor ignem negligentem trahens, te-
netur tantum ad culpam levem 197

Culpa lata & levis committitur in omit-
tendo, levissima in committendo ibid.

Extra culpam est, qui facit, quod omnes
faciunt 203

Culpa lata versutier, quae dolo comparat-
ur 252. 296

Si casus nocet facienti, multa onera culpa
257

In commutato culpa levissima, in precario
saltem lata praestanda 289. 290

Præstatio culparum spectat ad naturalia
contractuum 293. 298

Hinc pactis mutare potest ibid.

In rebus depositu locum tantum culpam
praesto 293

Culpa lata & doli, ubi & quando equi-
parentur? 297. seq.

Culpa est, si immiscere rei ad se non per-
tinet 299

Mala electio est species culpe 306

Culpa cum culpa compensatur 374

Culpa praestatio pacto tolli potest 394

Culpa levis, non lata in dote marito re-
mitti potest 539

Culpam etiam levem pastores tutor, sed
non

<i>non max. ob illam removendus &c.</i>	<i>Tit. de custodia & exhibitione reo- rum</i>	<i>798</i>
<i>564</i>	<i>D.</i>	
<i>Lata culpa non in concreto, sed abstracto consideratur L. 3. § f. ff. de susp. iur. & cur.</i>	<i>Damnatus.</i>	
<i>ibid.</i>	<i>Tit. de bonis damnatorum</i>	<i>823</i>
<i>Curator bonorum praestat culpam latam debitori, culpam levem vero credito- ribus</i>	<i>Damnatum (periculum) (interitum)</i>	
<i>770</i>	<i>Res perit suo domino</i>	<i>107. 831</i>
<i>Culpa propria regulariter veram deli- ctum involvit</i>	<i>Ob moram periculum est morosi</i>	<i>113. 168</i>
<i>766</i>	<i>Post venditionem omne damnatum est empta- ri</i>	<i>195</i>
<i>Cumulatio actionum.</i>	<i>Damnatum omiffionis & commissoria</i>	<i>197</i>
<i>Quot actiones in uno libello possint cumu- lari?</i>	<i>Qui de damno vando</i>	<i>322</i>
<i>69 115</i>	<i>Quam causa favorabilior, quam ejus, qui recipiat de lucro capiando</i>	<i>257 427</i>
<i>Curator vid. etiam tutor.</i>	<i>De liberatione interitum quoad depositum</i>	<i>363</i>
<i>Tit. de Curatoribus & cura</i>	<i>Damnatum est rei casuale, vel ex ipso obli- gatione resultans</i>	<i>378</i>
<i>773</i>	<i>Commodum translatum, translatum quoque damnum esse debent</i>	<i>411</i>
<i>Tit. de Curatore Boni dando</i>	<i>Interitum rei naturalis post moram ad quem pertinet?</i>	<i>508</i>
<i>709</i>	<i>Tit. de damno infesto, & de suggrandis & protectionibus</i>	<i>668</i>
<i>Curator bonorum ducunt etiam contra- dictor</i>	<i>Dardanarii.</i>	
<i>98</i>	<i>A quo sic ducantur?</i>	<i>718</i>
<i>Ejus officium</i>	<i>Dare.</i>	
<i>484. seq.</i>	<i>Data & accepta vocantur apud mercato- res Debitum illud Creditum</i>	<i>514</i>
<i>Curator, quem Judex ex officio dat, nec personae, nec bonis, sed tantum liti datur</i>	<i>Datio.</i>	
<i>140</i>	<i>Datio rei, vel aliquid factum indicat con- tractum inopinatum</i>	<i>75</i>
<i>Curator persone non datur</i>	<i>Debitor.</i>	
<i>576</i>	<i>Debitor pecunia apud habentem, qualescum- que possumus ius</i>	<i>505</i>
<i>Excepto furioso</i>	<i>Debitoribus injuria bellorum depauperat- io</i>	
<i>ibid.</i>		
<i>Curatores tantum alibi inter vivos dantur</i>		
<i>715</i>		
<i>Curator ventris</i>		
<i>652</i>		
<i>Ad alius ultimum voluntatis, curatore non opus habet mulier</i>		
<i>678</i>		
<i>Custodia. vid. m. diligentia.</i>		
<i>Custodia vox plus involvit, quam culpa levi</i>		
<i>467</i>		
<i>Custodia rei & circa rem</i>		
<i>364</i>		
<i>Custodia exactissima ex natura contra- ctus &c.</i>		
<i>437</i>		
<i>Custodia plena, b. e. omnine diligentia, sive culpa levissima</i>		
<i>439</i>		

INDEX.

<i>in, remittuntur usurae ad quadrante</i>	506	<i>Annu deliberationis</i>	154
<i>Debitur latitans, h. e. qui continet com- muniacionem, & se non sinit</i>	704	<i>Hinc annuus nesciens non currit</i>	695
<i>Far debitor factus illius, cui rem furto abstulit</i>	773	<i>Beneficium abstinendi intra annum deli- berationis transmittitur</i>	655
<i>Debitum.</i>		<i>Delictum.</i>	
<i>Debitum civiliter & naturaliter</i>	349	<i>In delicto deficit quidem consensus spe- cialis, non tamen generalis</i>	11
<i>Debitum immaturum h. e. in diem</i>	421	<i>Magnitudo delictorum a lege aestimatur</i>	ibid.
<i>Debitum conventionale</i>	429	<i>Passus super delicto sis infamus</i>	77
<i>Confessio sine causa debendi probat tantum semiplene</i>	700	<i>Delictum futuris non valet conventio, in- vitaret enim ad delinquendum</i>	88
<i>Deceptus.</i>		<i>De praeteritis vel commissis vero permissa est transactio</i>	88. 96. 159. 761
<i>Deceptus, an vindicare possit rem tradi- tam a tertio possidere? N.</i>	114	<i>Explicatur hoc</i>	88. 557
<i>Decime.</i>		<i>Quedam delicta infamant ipso jure, quedam per sententiam</i>	95. 96
<i>Decime non coherant proprietati fundi, sed perceptioni fructuum</i>	465	<i>Delictum commune</i>	146
<i>Decretum.</i>		<i>Delictum seu reatus exnis omnem digni- tatem</i>	ibid.
<i>Decretum iudicis ad quem finem interce- dat?</i>	456	<i>Delicti particeps quis potest fieri, vel man- dando, vel non prohibendo &c.</i>	102
<i>Sine decreto magistratus alienatio immo- bilium minorum non valet</i>	130. 572	<i>Nemo ex suo delicto commodum habere debet</i>	236
<i>Hoc decretum regulariter cause cognitio precedere debet</i>	558. 561	<i>Solum propositum delicta distinguit</i>	765
<i>Defensio.</i>		<i>Delicta autem se compensantur</i>	355. 722
<i>Defensio nemini deneganda</i>	93	<i>In delicto non est locus beneficij divisionis</i>	366
<i>Delatio.</i>		<i>Nec competentia &c.</i>	348
<i>Delatio simplex non inducit accusationem, sed tantum denuntiationem criminis</i>	796	<i>Pro pretio facere, quod per se honestum est, delictum involvit</i>	258
<i>Delegatio.</i>		<i>Delinquens suo delicto ius alius ex con- tractu quaesitum invertere non potuit</i>	460
<i>Delegatio nominis, & crasso differunt</i>	413	<i>Nemo ex delicto alterius puniendus, ni- si &c.</i>	672
<i>Tit. de Nominibus & Delegationibus</i>	752		
<i>Deliberare.</i>		<i>TIT.</i>	<i>TIT.</i>
<i>Tit. de Jure deliberandi</i>	596		

INDEX.

<i>Tit. de privati delictis</i>	765. seqq.	<i>Designatio & designare, quid significet?</i>	66
<i>Delictum publicum quid?</i>	766	<i>Jurata designacionem omnium bonorum</i>	781
<i>Quodnam delictum gravius aut levius?</i>	765	<i>edere debet bonis cessurus</i>	781
<i>Delicti gravitas magis ex qualitate &</i>		<i>Deterioratio.</i>	
<i>propositio delinquentis, quam ex quanti-</i>		<i>Deteriorationis periculum pertinet ad-</i>	
<i>tate estimanda</i>	773	<i>emiozem</i>	437
<i>Tot sunt delicta, quot sunt delinquentes</i>	777	<i>Dies.</i>	
<i>Deposatus.</i>		<i>Sine die & Consule, quid significet?</i>	70
<i>Deposatus an acquiritur & de bonis possit</i>		<i>Dies & Consul, quando edi solemus?</i>	608
<i>mandare?</i>	371	<i>Tit. de in rem additione</i>	401
<i>Tit. de interdictis, & relegatis, & depor-</i>		<i>Dies certus pro non adjecto habetur</i>	356
<i>tati</i>	815	<i>Diffamatio, Diffamatus.</i>	
<i>Depositum, Deposizio.</i>		<i>In casu diffamationum duplex est judi-</i>	
<i>Tit. Depositum vel contra</i>	362	<i>cium &c.</i>	
<i>Depositum alio contraria regulariter non</i>		<i>Processus diffamationis differt a processu</i>	
<i>infamat &c.</i>	95	<i>ex L. si contend.</i>	140
<i>Depositum an compensetur?</i>	358	<i>Diffamatus non petit, quod sit uctetur,</i>	
<i>Depositum quando est loco solutionis</i>	363	<i>quod omnium aliorum proprium est</i>	
<i>Depositum quando degenerat in mutuum</i>		<i>&c.</i>	277
	367. 705	<i>Diffidatio.</i>	788
<i>Depositum irregulare</i>	363	<i>Dilatio.</i>	
<i>Depositum miserabile inficiatur, quomodo</i>		<i>Tit. de ferilis, & dilacionibus, & diversis</i>	
<i>punitur?</i>	742	<i>temporibus</i>	62
<i>Depositum etiam apud privatum fieri pos-</i>		<i>Dilatio quarta, quomodo concedenda?</i>	85
<i>est adhibito Notario & testibus</i>	761	<i>Diligentia, vid. m. Culpa.</i>	
<i>Depositum negans non statim fur est, sed</i>		<i>Diligentia vulgaris</i>	410
<i>requiritur ex loco motu, b. c. ut abscon-</i>		<i>Distractio pignoris. vid. Pignus.</i>	
<i>das</i>	770	<i>Divisio.</i>	
<i>Derelictus.</i>		<i>Tit. de rerum divisione & qualitate</i>	38
<i>Tit. pro derelicto (suel. potest usucapi)</i>	697	<i>Tit. de communis dividendo</i>	258
<i>Desertio.</i>		<i>Divisio est instar emptionis; & hinc qua-</i>	
<i>Desertio malitiosa</i>	344.	<i>dum alienationis species</i>	207
<i>Designatio, are.</i>		<i>Inter Principes valere pactum de non di-</i>	
		<i>videnda videtur Dd.</i>	381
		<i>Ben-</i>	

Beneficium divisione cessat in delictis 571

Divisio paterna differt a testamento 602

Didortum.

Tit. de divorcijs & repudijs 543

De uxoribus nostris, & que olim bona gratia fiebant inter conjuges 540 544

Matth. XIX. Ch. sus contra divorcium, non polygamiam argumentatur. 532

Doctoralis.

Sumus Doctorales non conferuntur, nisi &c. 650

Documentum.

Documenta litteraria possunt sequestrari in delicto conspirationis. 71

Dolus.

Tit. de dolo malo 114

Dolus etiam iuramentum vitiat 90

Dolum dolo opponere, minus Christianum est 33

Dolum cum dolo compensatur 386

Dolus est mater infamie 95

Sub dolo etiam culpa lata comprehenditur 106. 252

Ubi & quando dolus & culpa lata equiparantur? 296

Dolus bonus quid? 114

Dolus ex proposito, & ex re, quomodo differant? ibid. 295

Prior requiritur ad contractum annullandum 426

Dolus incidens & causam dans contrahenti, quid sint? 114. 736

Quomodo dolus vindicatur? 115. 129. 134

Ob dolum ad duos aureos etiam alio in factum competit 115

Hodie sufficit actionem doli intra licen-

tium instituisse 116 362

Dolus inducit obligationem personalissimam 563

Dolus a defuncto commissus 741

Alto dolo in subsidium contra successores singulares m. f. etiam locum habet 61

In communi periculo res suas tantum liberant, praesumitur in dolo esse 293

Dolus futurus & praeteritus 205 seq.

Doli praestatio pertinet ad substantialia contractus 396

Dolus incidens 389

Dolus in quo differat a metu &c. ibid.

Dolus ubi adest, non opus, ut ad dimidium usque se extendat lasso 426

In dolo est venditor pretium desiderare, & rem venditam abire alieno non liberant 443

Dolus in illicitis factis praesumitur 515

Tit. de doli mali & metus exceptione 715

Dolus dicitur esse vel in re ipsa, vel in proposito 736

Vid. m. Tit. de eo, per quem factum, quo minus in iudicio quiescitur 62

Domanialia.

Domanialia, an possint alienari. 389

Domesticus.

Domestici, non ex sola cohabitatione, sed ex sanguinis vinculo est m. iur. 768

Domicilium. vid. forum.

Domicilium habitationis, f. forum accidentale 123

Domicilium dignitatis, habens ministrum Principum 144

Domicilium prius non censetur mutatum, nisi expresse de eo constet ibid.

Tut t t t t   Dona.

INDEX.

<i>Domicilium novum ubicunque constitutus potest, modo certus locus non in specie prohibitus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Domicilii mutatio an possit denegari?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Domicilium, quoad causas spirituales, paulo latius sumitur pro territorio</i>	145
<i>Domicilium Cr. g. nis vagabundus non mutasse reputandus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dominium.</i>	
<i>Dominii Species</i>	38
<i>Dominium restrictum, s. temporarium, & perpetuum</i>	407
<i>Dominium restrictum in maris occurrit resp. dotis. In concursu veri & ficti domini, illius causa est potior</i>	166
<i>Dominii probationes</i>	167 seq.
<i>Probata usucapione, probatum est dominium</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dominium suum vindicare quo sensu in Jure dicatur?</i>	163
<i>In translatione domini, non causa, sed voluntas transferendi & accipiendi attendenda</i>	259
<i>Dominium naturale & civile</i>	338
<i>Dominium dotale pactis restringi & amplari potest</i>	<i>ibid.</i>
<i>Tit. de acquirendo rerum dominio</i>	680
<i>Foris dominium adscribere velle, absurdum foret</i>	685
<i>Dominia rerum non sint in incerto</i>	690
<i>Ob certitudinem dominiorum introduz. q. est usucapio</i>	692
<i>Dominium expresse reservatum in re vendita, ob pretium non solum, nondum transijt</i>	705-708
<i>Jus domini semper potentius est jure hypothecae</i>	719
<i>Dominus.</i>	
<i>Dominus, ex delicto familiae, ad quantitatem mercedis tenetur</i>	202
<i>Condominus</i>	390
<i>Dominus nullus semper excludit directum, si concurrunt</i>	720
<i>Dominus verus & fictus, si concurrunt, illius conditio melior est</i>	636
<i>Ex nullo contractu quis sit dominus, nisi accedat traditio</i>	697
<i>Dominus rei non tenetur se immittere concursui &c.</i>	705
<i>Donare.</i>	
<i>Donare est ultro perdere</i>	340. 427
<i>Donatarius.</i>	
<i>Donatarius non prohibetur postulare contra donatorem</i>	92
<i>Donatio.</i>	
<i>Tit. de donationibus</i>	673
<i>Donatio est pactum legitimum</i>	74-76
<i>Pacta plerumque degenerant in donationem, praeter illa, quae contractus reales praecedere solent</i>	74
<i>Lex neminem obligat ad redonandum</i>	26
<i>Dissensus etiam donationem impedit</i>	265
<i>Donatio est, si quis scienter indebitum solvit</i>	268. 275
<i>Donatio actionis</i>	412
<i>Donatio reciproca</i>	471
<i>Si quis dolose rem vitiosam donaverit, pulsatur actione doli</i>	494 seq.
<i>Tit. de Donationibus inter virum & uxorem</i>	542
<i>Donatio inter Conjuges illicita</i>	547
<i>Donatio.</i>	

Donatio pecunie geradica marito facta,
Jur. Sax. sustinetur 543

Donatio Patris filio facta an conferenda?
650

Donatio est stricti juris, & sic ad presentia
tantum restringenda 675

Tit. pro donato (sc. potest usucapi) 696

Donatio ad pias causas,
ad hanc donationem sufficient duo testes 678

Donatio mortis causa,
Tit. de M C donationibus & captionibus
671. 542

Differentia inter donationem M. C. & do-
nat. inter vivos 673. 679.

Donatio propter nuptias
Donatio propter nuptias, patris exempta,
ex contrahibus annuerata, in Nov.
II 9. C. I. 74. 77.

Actio donari propter nuptias, non a Dd.
ita appellatur; appellari tamen ita
debat 278

Doner.
Particula donec sepius involvit condicio-
nem resolutivam 82

Donum.
Dona nuptialia non conferuntur 691

Dos.
Dos in penam, vel satisfactionem stupra-
tus data non repetitur 256

Dos sub illa conditione datur, si nuptiae se-
quantur *ibid.*

Si sponsa dotem dedit, & nolis postea ma-
trimonium consummare, illam non re-
petere potest 253

Tit. de Pactis dotialibus 549

Tit. de Jure dotium 535

Dos putativa vel vera 538

Dos est privilegiata, quantum ad pracla-
tionem 22. 569.

... jure personali 797

Ex promissione dotis contra quicumque
agendum est 76

Duplex ius in dote concurrens: scilicet hypo-
theca & praclationis 419

Dotis titulus plerumque lucrum canines
431

Dos sit aucta b. f. alias augmentum conse-
tur simulatum 438

Extensio Dd. ad casum dotis promissae,
& traditae, sed postea evicta 487

Tit. Solutio matrimonio quemadmodum
dos petatur? 545

Tit. de impensis in res dotales factis 546

Filia in concursu creditorum paternorum,
ut creditrix dotem promissam petat
606

Tit. de dote prelegata 623.

Tit. de dotis collatione 649

Dos promissa jure scilicet hypotheca gau-
det 536. 649

Tit. pro dote (sc. potest usucapi) 697

Dotis petiti non nisi 30 annis expirabit
734.

An ab dotem agnati Fendorum consen-
tientes fidejubeant? 749

Parentum honesta viua est stupratori devi-
ti pro dote 805

Dotalis.

Pacta dotalia conjugum per modum com-
tractus inita, nullo testamento mutari
possunt 579

Primo sunt attendenda in successione Con-
jugum 664

Tit. de 3 *Doti.*

INDEX.

Dotalitium.	Dupondum	E.	515
<i>Dotalitium tantum constituitur a Nobilibus &c.</i>		Ecclesia.	
Dubitans.		<i>Terra Ecclesie non sunt omnes Pontificia &c.</i>	510
<i>Dubitans, quamdiu dubitat, non errat, quia nec scit, nec ignorat &c.</i>	266	<i>Novum opus in praedictum Ecclesie quilibet ex parochia nunciare potest</i>	685
<i>Dubium, v. d. etiam Presumptio, Ambiguum.</i>		<i>Ecclesie res mobiles triennio usu capiuntur</i>	695
<i>Tit. de Rebus dubiis</i>	633	<i>Contra Ecclesiam quo tempore praescribitur?</i>	692
<i>Fortior via in dubio semper praesumenda</i>	744	Edere. Editio.	
<i>In dubio illud est assumendum, quod minus est</i>	131	<i>Tit. de Edendo</i>	65
<i>In dubio potius equitatem sequatur</i>	150	<i>Edere quasi, nisi ei?</i>	66
<i>In causa dubia legitimæ, favorem & confirmationem sequatur</i>	154	<i>Editio. aut etiam Exhibitio</i>	70
<i>In dubio cumulari possunt actiones, sed tantum alterutrum</i>	169	<i>Editio non de iugum percuti extraneos, si interresset aut esse possit</i>	ib.
<i>Partes intermedius in dubio dicendus communis</i>	189	<i>Ad eandem potest inferri actio ordinaria, si contrarius, &c.</i>	ib.
<i>In dubio pro mortuis benignius ex viiia antea praesumendum</i>	213	<i>Edere debet Autor instrumenta Reo, ad fundendas exceptiones &c.</i>	ib.
<i>Ejus in dubio utitur jure privatorum</i>	335	<i>Quod etiam Reus excipiens Auctori replicanti debet</i>	71
<i>Dubium inter venditionem & permutationem</i>	391	<i>Tertius quoque obligatus est ad Instrumenta detegenda potius, si veritas alter haberi nequit &c.</i>	ib.
<i>In dubio pro validitate contractus pronuntiandum, nunquam pro resolutione</i>	406	<i>Si quis neget, se habere Instrumenta juramento rei committitur</i>	ib.
<i>In dubio debitoris est electio</i>	432	<i>Editio Instrumentorum peti potest per 30. annos; contra Argentarios vero praescribitur annis</i>	72
<i>In dubio sigillum ejus voluntate, ad quem pertinet, censetur appositum</i>	514	<i>Tit. de Effrahoribus &c.</i>	792
<i>Si inhabilitas testis est dubia, examinatur, reservatum excepti</i>	533	Effundere.	
Ductum.		<i>Tit. de his, qui effuderint vel deiecerint</i>	200
<i>In ducto mortui abique rictibus sepeliuntur</i>	214	<i>Weg Ehren, wahren Worten, guten Trewen und Maaßen.</i>	Hec

INDEX.

*Hec verba in translationibus non jurata
translationibus habent* 89. seq.

Electio.

*Electio compelli minori, an velit resisti,
an ordinare agere* 109

*In vi compellitur electio est salva, an ulte-
riorem vim pati, an verosid facere* 111

Tit. de optio & electione legata 626
Electio.

*Electorum consensus requiritur ad velli-
gal novum impetrandum* 671

*Electio Brandenburgensi habet privile-
gium, novum velligal in sua provin-
cia pro subita imponendi* 161d.

Electio. Sax.

*Electio Saxonie conveniens potest coram
curia provinciali suprema* 54

Emblema.

Emblema vocatur accium fallitium 400

Emancipatio.

Tit. de Adeptione, Emancipatione &c. 34

Impubes non potest emancipari 36 37

Requisita Emancipationis puberis 36

*Fideli, &c. si ex causis, etiam involu paren-
tibus, emancipandi* 37

*Per nuptias & separatam aconomiam
emancipatur siue* 537. 632

Emancipatus.

Emancipatus non datur querela 647

*Emancipatus hodie remedio pratorio opus
non habet* 648

*Tit. de conjugendis cum emancipato li-
beris eius* 651

Emphyteusis.

Tit. Si ager veligalis, &c. emphyteusi-

carum potatur

*Emphyteusis consideratur vel qua consti-
tuitur, vel qua constituitur* 170

Emphyteusis differt a Locatione 161d.

Emphyteusis est contractus b. f. 171

*Est continetur in §. 28. J. de Act. implici-
ti: sub Locatione* 161d.

*Emphyteusis constituenda parit allia-
nem personalem: constituta vero
realem* 161d.

*Emphyteusis convenit cum Feudo; unde
etiam argumentatur ab hoc ad illum,
& contra* 172

Differt tamen etiam inter se 173

Quando Emphyteusis praefertur? 172

Emphyteusis etiam locari potest 161d.

An in Emphyteusis lesio attendatur? 451

Emphyteuticarius.

*Si ager veligalis, &c. emphyteuticarius
potatur* 170

Emtio. Emere;

Emtor.

Tit. de contrahenda emtione 383

Emtio frequentior est permutatione 391

Sed permutatio antiquior est emtione 161d.

Emtio conditionalis 395

Emtio rei sua non subsistit 400.

*Tit. de rescind. Feod. & quando licet ab
emtione discedere* 425

Emtio vitalitatis 427

*Interdum magis prodest carius emere,
quam vitius* 432

Tit. de Actionibus emti & venditi 439

Emtor praefertur condactori 444

Emtor doloſus 446

Emtum pro pecunia Ecclesie 448

Papilli

INDEX

<i>Pupilli militis</i>	434. seq.	<i>Evictio.</i>	
<i>Tit. pro emptore (sc. potest usufructu)</i>	696	<i>Tit. de Evictionibus & duple stipulationibus</i>	497
<i>Cisern Vieh.</i>		<i>Datur exemplum evictionis</i>	98
<i>Qua insula sic dicatur?</i>	446	<i>Aliter non caret de evictione</i>	99
<i>Ephorus.</i>		<i>Evictio pacto tolli potest</i>	394
<i>Ephorus filii est loco militaris</i>	330	<i>Alias max praestanda</i>	443
<i>Epistola Principis.</i>		<i>Evictio data est vel promissa, vel non</i>	437. 538
<i>Quid sit?</i>	21	<i>Res evincitur vel ex non-jure debitoris,</i>	
<i>Equis.</i>		<i>vel ex non-jure creditoris</i>	491. 499
<i>Equis emtus intra vel post triennium mor-</i>		<i>Exceptio.</i>	
<i>tuum, ad quem spectet periculum?</i>	437	<i>Tit. de Exceptionibus, Praescriptionibus,</i>	
<i>Equis conductus morbo correptus &c.</i>	467	<i>& Praejudiciis</i>	717
<i>Eremedii</i>	764	<i>Exceptio liberatoria ante sententiam non</i>	
<i>Error, errare.</i>		<i>opposita non annullat sententiam</i>	78
<i>Error calculi infirmas transactionem</i>	90	<i>Exceptio: tua non interest, repellit o-</i>	
<i>Error advocatorum etiam post triennium</i>		<i>mnem agentem</i>	81. 126. 160
<i>potest corrigi</i>	93	<i>Exceptio metus omnibus potentibus, doli</i>	
<i>Error etiam restituit in integrum &c.</i>	109	<i>vero tantum decipienti opponitur</i>	399
<i>Error annullat contractum</i>	115	<i>Exceptio doli favorabilior est, quam ipsa</i>	
<i>Errantis nullus consensus</i>	166	<i>actio &c.</i>	115
<i>Errare in suo fallo nemo debet</i>	124	<i>Exceptio reus non fateatur &c.</i>	138
<i>Error in Jure</i>	161	<i>Exceptionibus dilatoriis opposita L. C.</i>	
<i>Error juris in penalibus non excusat a</i>		<i>eventualia subiungenda</i>	139
<i>puna, late culpa, bene autem a doli</i>		<i>Exceptio compensationis sufficiens</i>	358
	524	<i>Exceptio juris & facti</i>	440
<i>Error facti & juris</i>	264. 265	<i>Tit. de exceptione rei venditae & traditae</i>	501
<i>Error legitime locandus</i>	214	<i>Jura facilius dant exceptionem, quam</i>	
<i>Error circa assilum commissus, non nocet</i>		<i>actionem</i>	684. 700
	682	<i>Exceptiones altioris indaginis in inter-</i>	
<i>Iustus error tunc excusat, si ex fallo alie-</i>		<i>dictis non adiunguntur</i>	713
<i>no oritur</i>	395	<i>Tit. de Exceptione rei iudicate</i>	732
<i>Error in matrimonialibus</i>	531. 544	<i>Exceptio non competens (vel potius pro-</i>	
<i>Error falsae causae, nisi sit probabili, usu-</i>		<i>capione) actionis, tractatur in Tit. qua-</i>	
<i>captionem non parit</i>	691	<i>rum rerum actio non datur</i>	736
<i>Qui errore juris promissa, non obligatur</i>		<i>Ex-</i>	
<i>ad ejus praestacionem</i>	700		

<i>Excommunicatus.</i>		<i>Tit. de custodia & exhibitione reorum</i>	
<i>Excommunicari, licet non agant, bene sententiam continentur</i>	140		798
<i>Executio.</i>		<i>Expeditarius.</i>	
<i>In executione nulla exceptio admittitur. nisi que contra ignorata</i>	351	<i>Res expeditariae filius ex hereditate paterna debentur</i>	638
<i>Exhibere.</i>		<i>Expellere.</i>	
<i>Tit. ad exhibendum</i>	211	<i>Patrum, quod locator conductorem propria auctoritate possit expellere, tantum respicit hunc casum, si conductor expellenti sponte cedat</i>	456
<i>Actio ad exhibendum</i>	416	<i>Expensae.</i>	
<i>Tit. de homine libero exhibendo</i>	725	<i>Qui causam inquisitioni dat, expensas fundere tenetur</i>	243
<i>Tit. de liberis exhibendis, nam ducendis</i>	726	<i>Propter expensas in sententia omittas est appellandum</i>	698
<i>Exemplum.</i>		<i>Tit. de Expensaribus</i>	792
<i>Exemplum, ubi copulativa dividit, & disjunctiva copulat</i>	287	<i>Tit. expensarum hereditariarum</i>	ibid.
<i>Exercitor.</i>		<i>Expressio.</i>	
<i>Quis dicatur exercitor?</i>	309	<i>Expressio illius, quod tacite inest, non mutat naturam negotii</i>	255. 261. 408
<i>Tit. de Exercitoria Actione</i>	ibid.	<i>Proposium in media rationum nihil operatur</i>	255. 265
<i>Exercitor non tantum Magistri sed & Submagistri factum praestare tenetur</i>	310	<i>Taciti & expressi eadem est virtus, ubi procedat?</i>	255
<i>Exheredatio.</i>		<i>Expressio</i>	348
<i>Exheredatio liberarum</i>	152	<i>F.</i>	
<i>Exheredatio fratrum.</i>	ibid.	<i>Faber.</i>	
<i>In exheredatione non facile admittenda est interpretatio extensiva</i>	ibid.	<i>Fabri & lignarii & murarii norunt sibi parvam imminere, si non desistant a novo opere nunciato</i>	665
<i>Causa exheredationis</i>	ibid.	<i>L. Fabia.</i>	
<i>Causa exheredationis est etiam causa privationis dotis</i>	537	<i>Tit. de L. Fabia de Plagiariis</i>	813
<i>Exheredationi condicionali addatur justa causa ex Nov.</i>	560. 595	<i>Factum.</i>	
<i>Exheredatus.</i>		<i>Factum nudum quid sit?</i>	255
<i>Liberis vel parentibus non rite exheredatis remissionem nullatenus competit</i>	648	<i>Factum non presumitur, sed probandum</i>	263
<i>Exhibere.</i>		<i>Qui quid facit, rem innouat</i>	209
<i>Tit. ad exhibendum</i>	211	<i>Uuuuu</i>	80

INDEX.

<i>Fallum in libello membratum s per articulos profertur</i>	214	<i>Fam. herisc. & communi dividendo differunt tantum obiecto</i>	108
<i>Cui factio juri resistit, hoc effectum non parit</i>	260	<i>Tit. si familia furum facisse dicatur</i>	776
<i>Fallum tertii, tertio non nocet</i>	319	<i>Famosus.</i>	
<i>Ad fallum nemo compelli potest</i>	739	<i>Tit. de injuriis & famosis libellis</i>	710
<i>In factum.</i>		<i>Famulus.</i>	
<i>Id in factum sumitur vel generalius, vel in specie</i>	198	<i>Quando dominus ob injurias famuli conveniendus?</i>	777
<i>Ubi imploratio iudicis competit, eo casu datur etiam alio in factum</i>	209. 478	<i>Fatale.</i>	
<i>Alio in factum est perpetua</i>	733	<i>Fatalia semel elapsa non restituntur</i>	118
<i>Aliques in factum quorsum referenda?</i>	749	<i>Si fatalia Processus non observantur, ideo causa amittitur</i>	373
<i>Facultas.</i>		<i>Favor.</i>	
<i>Res mere facultatis, est vel naturalis, vel civilis &c.</i>	692	<i>Favor publicus preferri debet utilitatibus privatorum</i>	315
<i>Tit. ad L. Felcidiam</i>	617	<i>Felonia.</i>	
<i>Differentia inter quartam felcidiam & irreligiosam</i>	ibid. 619	<i>Felonia pona se ultra omissionem fendi non extendit</i>	100
<i>Liberi nec bodus potest prohiberi ne felcidiam s. legitimam detrahant</i>	619	<i>Feria.</i>	
<i>Propter omissionem inventarii heredi felcidio prohibetur</i>	642	<i>Tit. de Feriis & dilationibus & diversis temporibus</i>	62
<i>Felcidia deducenda</i>	714	<i>Feriae nundinarum, quibus proficiunt?</i>	63
<i>Consequenda</i>	ibid.	<i>Feris messium & vindemiarum non gaudemus studiosi</i>	63
<i>Falsum.</i>		<i>Ferias sacras quis possit constituere?</i>	ibid.
<i>Tit. de L. Corn. de falsis & SCto Liboniano</i>	810	<i>Feriae divinae dicuntur irrenunciabiles</i>	64
<i>Fama.</i>		<i>Festum.</i>	
<i>Fama reservationes in sententiis magis moribus quam jure scriptis defendi possunt</i>	712	<i>Festa mobilia & immobilia, quae?</i>	63
<i>Credulus est, qui famam negligit</i>	782	<i>Fendium.</i>	
<i>Familia. Vid. plur.</i>		<i>Fendorum capaces non sunt cives in Sicilia</i>	79
<i>Tit. de agnosc. & aliud. liberis &c.</i>		<i>Vasallus an super fundo eligere possit arbitrum?</i>	110
<i>Tit. Familia heriscunda</i>	204	<i>Fideli.</i>	

<i>Fructi dominium transferuntur per actum lem traditionem</i>	402	<i>valet testamentum</i>	574
<i>Que pertinentie pro feudilibus reputen- tur?</i>	446	<i>Tit. ad SCum Trebellianum (de fidei- comm.)</i>	640
<i>Speciale in feudis Pomeranicis quod omni debita, ab hac consensu domini inita, solventia sunt</i>	438	<i>Fideicommissa legatis sunt comparata</i>	641
<i>Feudum an in dotem possit dari?</i>	537	<i>Tit. quando dies legatorum vel fideicom- missorum cedat?</i>	642
<i>Filius feudum patris separare ab allodio non potest</i>	606	<i>Tit. ut legatorum sive fideicommissorum servandorum causa caveatur</i>	643
<i>Feudum ut allodium possideri capium</i>	692	<i>Tit. ut in possessione legatorum vel fidei- commissorum servandorum causa esse liceat</i>	644
<i>Filius.</i>		<i>Fideiussio.</i>	
<i>Quod sit?</i>	512	<i>Fideiussio hodie etiam per pactum fit</i>	438
<i>Filius Juris habetur pro veritate</i>	32	<i>Fideiussio lapsu temporis nec finitur, nec etiam augeatur</i>	439
<i>Debet enim imitari veritatem</i>	759	<i>Fideiussor.</i>	
<i>Et magis ad veritatem quam filioem respectuendum</i>	333	<i>Tit. de fideiussoribus & mandatoribus</i>	748
<i>Filius legi contingit in quasi-contrahibus</i>	78	<i>Fideiussor renuntiare debet foro</i>	59
<i>Filius personarum</i>	105. 240	<i>Fideiussio succedaneus</i>	350
<i>Filia personarum nullo</i>	240	<i>An, qui fideiussit, pro parte pupilli possit esse tutor?</i>	552
<i>Filius dominium contingit in actione re- sistoria</i>	137	<i>In quantum principalis solvendo, in cau- tum liberatur fideiussor</i>	698
<i>Filius possessor</i>	116	<i>Fides.</i>	
<i>Ex domo filio nascitur actio publiciana</i>	165	<i>Fidem habitam esse, probandum ab eo, qui in hac se fundat</i>	440
<i>Filius brevis manus</i>	358	<i>Fide habita transferuntur dominium</i>	ibid.
<i>Filius juris in emptione conditionata</i>	395	<i>Fides mala superveniens vitiat hodie usucapionem</i>	691
<i>In cessione</i>	418	<i>Filia.</i>	
<i>Filius differt a presumptione</i>	513	<i>Filia minores natu, eandem dotem præ- tertere possunt, quam accepit, major natu</i>	536
<i>Filia possessio</i>	718	<i>Filia dives etiam dotanda</i>	537
<i>Fideicommissum.</i>		<i>Uuuuu z</i>	<i>Maso.</i>
<i>Tit. de fideicommissoria hereditatis peti- tione</i>	164		
<i>Tit. de legatis & fideicommissis</i>	614		
<i>Super bonis fideicommissis obnoxii non</i>			

INDEX

<i>Majorem aetatem filia secunda pater dare potest, quae dignari nuptia</i>	538	<i>Fiscus hereditatem vacantem occupantē continuare tenetur condictionem</i>	457
<i>Filiatio.</i>		<i>Fiscus ubi instar heredis est, ad contrahendum servandum tenetur</i>	458
<i>Filiatio naturaliter vix probari poterit</i>	549	<i>Fiscus quoad penam, postponitur omnibus creditoribus</i>	ibid. 455
<i>Filius.</i>		<i>Fiscus utitur jure minorum</i>	565
<i>Pater Filius, si in jure simpliciter ponatur, nupt. intelligitur filius emancipatus</i>	30	<i>Fiscus succedit heredi, qui se indignum reddidit</i>	419
<i>Filius naturalis nihil de Patris dignitate participat, nisi legitimatio accedat</i>	28	<i>Fiscus est ultimus heres</i>	770
<i>Filius quomodo Matrem sequatur, vid. Annot. seq.</i>		<i>Tit. de jure fisci</i>	837
<i>Filius naturalis consentire debet in suam legitimatorem</i>	32	<i>Flagellatio.</i>	
<i>Hujus legitimatorem effectus parvi ibid.</i>		<i>Differentia inter flagellationem & fustigationem</i>	795
<i>Filius nobilis, ejus subditi non sunt, sed idem forum cum patre habent</i>	33	<i>Globoch.</i>	
<i>Filius, quamdiu in sacro paterno est, bona materna vindicare non potest</i>	123	<i>Jus Gracie pertinet ad jurisdictionem pariteronalem</i>	192
<i>Filius in publicis causis est paterfam.</i>	139	<i>Flumen. vid. Littus.</i>	
<i>Filiusfamil. quomodo conveniendus attionibus personalibus?</i>	140. seq.	<i>Femina. Mulier.</i>	
<i>Filius pro patre non solvere tenetur</i>	152	<i>Est severior & imbecillior, idcirco saepe mitius punitur</i>	18. 240
<i>Filiusfam. a contractu societatis non repellitur</i>	380	<i>Femina quando obligetur?</i>	79
<i>Filius communis</i>	543	<i>Femina, an & quomodo postulare possint?</i>	91. 101.
<i>Filiusfam. in censuribus & quasi habetur pro paterfam.</i>	744	<i>Femina minor ratione dotis laesa, an possit restitui?</i>	119
<i>Fines.</i>		<i>Femina est forma pro dote</i>	199
<i>Tit. Finium regundorum</i>	203	<i>Femina indistincta dividua, relicta masculo electione</i>	208
<i>Fiscus.</i>		<i>Femina ubi jurent?</i>	250
<i>Fiscus ex bonis confiscatis ac aliorum solvere tenetur, ideoque etiam creditoribus postponitur</i>	122	<i>Est casus in Cod. ubi femina potest habere peculium quasi castrense</i>	334
		<i>Femina illustres ordinarii Jurium beneficii utuntur</i>	346
		<i>Publice intercessit mulieres esse datas</i>	353
		<i>Mulier mercatrix, quae?</i>	ibid.
			Muli-

<i>Mulieres propter imbecillitatem juvenis</i>		<i>Forum casuorum privilegium extenditur</i>	
<i>comparantur minoribus</i>	<i>ibid.</i>	<i>ad uxorem, liberos & familiam</i>	149
<i>Femina non admittitur ad intestatam</i>		<i>Privilegium electionis fori</i>	283
<i>tangquam unus vir</i>	333	<i>Frater.</i>	
<i>Feneratio.</i>		<i>Parentes excludunt fratres ab intestato</i>	
<i>Feneratio pro negotiatione habenda non</i>		<i>in Saxonia</i>	133
<i>videtur</i>	318	<i>Frater fratrem de jure alere non tenetur</i>	136
<i>Fenus.</i>		<i>Major presumitur favor erga fratres</i>	
<i>Tit. de nautico fenus</i>	509	<i>quam extraneos</i>	138
<i>Tit. de Fente</i>	721	<i>Frater sororis praefertur</i>	107
<i>Forcalitium.</i>		<i>Varis fratribus competit beneficium com-</i>	
<i>In exstrukione forcalitiorum in finibus</i>		<i>potentie</i>	379
<i>Imperii vel Ducatus, novum opus</i>		<i>Frater fratric non donat &c.</i>	542
<i>munusculum</i>	666	<i>Si quis fraternam charitatem diligitur, recte</i>	
<i>Forum.</i>		<i>sub appellatione fratris heres insinuat</i>	636
<i>Forum contractus quatenus quis fortia-</i>		<i>Fraus.</i>	
<i>tur?</i>	109	<i>Tit. qua in fraudem creditorum facta</i>	
<i>Forum originis mutatur, translatio de-</i>		<i>sunt, ut testantur</i>	711
<i>micatio</i>	143 664	<i>Fructus.</i>	
<i>Forum accidentale sive domicilium ori-</i>		<i>Fructus pendentes sunt pars fundi</i>	41.
<i>ginis</i>	143		444
<i>Si reus duobus in locis foriatur forum,</i>		<i>Fructuum divisiones</i>	166. 441. 507
<i>alter eligit</i>	144	<i>Commodum fructuum quoque debet esse</i>	
<i>Deiurata commemoratio, an forum con-</i>		<i>emoris, si periculum a tempore vendi-</i>	
<i>situat?</i>	<i>ibid.</i>	<i>tionis ejus est</i>	444
<i>Forum contractus</i>	145	<i>Fructuum separatio</i>	463
<i>An ibi quis possit conveniri?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fructibus certo speratis pensio debet esse</i>	
<i>Forum delicti</i>	146	<i>proportionata</i>	464
<i>Forum apprehensionis, habet praeventio-</i>		<i>Ad fructus industriales pertinent omnia,</i>	
<i>nem</i>	<i>ibid.</i> 147	<i>que ex animalibus mansuetis percipi-</i>	
<i>Ibi est forum delicti, ubi quis vulneratus,</i>		<i>untur</i>	507
<i>non in territorio ejus, ubi mortuus</i>	146	<i>Fructus, quorum dies cessat viro de-</i>	
<i>Si vero in confinis commissum, in dubio</i>		<i>functo, ab herede possi possunt</i>	740
<i>ad utramque pertinet, nisi &c.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fuga.</i>	
<i>Forum rei sitae.</i>	147	<i>Fuga qua praecedit inquisitionem, magis</i>	
<i>In personalibus alter sequitur forum seu</i>		<i>Uuuuu 3</i>	gta.
<i>domicilium rei</i>	<i>ibid.</i>		

INDEX.

<i>graves, quam quæ sequuntur</i>	794	<i>nisi consuet. intervalla adfuisse</i>	577
<i>Fugitivus.</i>		<i>Furiosus hereditatem paternam per curatorem repudiare potest</i>	575
<i>Tit. de fugitivis</i>	118	<i>Tit. de honorum possessione furioso &c. compescens</i>	647
<i>Fugitivus & erro differunt, ut emanat a desertore</i>	ibid.	<i>Furiosus non potest dici contumax, cum velle non potest</i>	703
<i>Fugitivum privata autoritate persequi & prehendere licet</i>	ibid.	<i>Speciale quid in L. Falcid.</i>	761
<i>Fundus.</i>		<i>Furiosi a quibus includendi & alendi?</i>	767
<i>Tit. de Fundo dotali</i>	541	<i>Furtivus.</i>	
<i>Fundus dotalis est datus vel ultimato, vel inextimato</i>	438	<i>Res furtiva non usucapitur, præscriptum tamen 30 annis</i>	690
<i>Funus.</i>		<i>Res furtiva, si amplius extat, non pertinet ad concursum</i>	705
<i>Tit. de Religiosis & sumptibus funerum, & ut funus ducere liceat</i>	213	<i>Furtum.</i>	
<i>Tit. de mortuo inferendo & sepulchro edificando</i>	216	<i>Tit. de Furtis</i>	763. seqq.
<i>Impense funeris omnes res alienum præcedunt</i>	215. 706	<i>Furtum quomodo puniatur in casu resistenti</i>	89
<i>Quanto non?</i>	706. seq.	<i>Actio furti noxalis</i>	201
<i>Aliud est teneri ad curam funeris, aliud ad sumptus</i>	215	<i>Actio furti perpetua est</i>	671
<i>Funus ita curandum, ne præjudicetur creditibus</i>	ibid.	<i>Furtum omittitur, data pecunia, est turpe</i>	259
<i>Funerandi omni ad illos pertinet, ad quos hereditas perventura</i>	618	<i>An furtum fiat in hereditate, antequam adveniat?</i>	607
<i>Fur.</i>		<i>Res furto vel rapina alicui ablatas superiores retinere non possunt, sed gratis restituant</i>	672
<i>Fur rem furtivam restituendo non liberatur, sed & rei fructus pretium ex L. Aquilia restituere tenetur</i>	198	<i>Thesaurum in alieno facto fortuna invenient, pro altera dimidia celata furtum committit</i>	612
<i>In edictum, fures tenentur pluribus actionibus</i>	272. 280	<i>Furtum committitur contrahendo scienter materiam alienam</i>	635
<i>Tit. de furiis balneariis</i>	792	<i>Furtum impedit præscriptionem mobilium</i>	695
<i>Furiosus.</i>		<i>Tit. Si is, qui testamento liber esse iussus, post mortem domini ante adicam hereditatis</i>	redi-
<i>Furiosus comparandus non pupillo, sed infanti</i>	576		
<i>Et sic curator furiosus magis tutor, quam curator est</i>	ibid. hic		
<i>In furioso præsumitur furor continuasse,</i>			

<i>reditatem surripuisse, aut erupisse quid dicitur?</i>	775	<i>Granalitæ</i>	811
<i>Tit. Furti adversus nautas, caupones & stabularios</i>	776	<i>Gravida.</i>	
<i>Tit. si familia furtum fecisse dicatur</i>	ibid.	<i>A præstatione juramenti, aut resumptionis ditionem non immutat</i>	29
<i>Tit. Arborum furtim casuum</i>	777	<i>Guaranda.</i>	
<i>Fustigatio, fustigatus.</i>		<i>Guaranda est cautio promissoria</i>	39
<i>Fustigatus & perpetuo relegatus amittit bodus civitatem</i>	122. 139	<i>Effectus cautionis</i>	61
<i>Quæ deportationi comparatur</i>	180. 795	<i>Guarentigiam.</i>	
<i>Differencia inter fustigationem & flagellatorem</i>	ibid.	<i>Guarentigia instrumenta quoniam?</i>	513
<i>G.</i>		<i>Contra instrumentum Guarentigiam nulle exceptiones admittuntur, nisi si quida &c.</i>	167
<i>Gabella.</i>		<i>Clasula sub pacto Guarentigie & paratissima executionis</i>	517
<i>Gabella detractione utitur contra Ham-burgenses & Lubecenses</i>	23	<i>H.</i>	
<i>Gabella an possit repeti ob lesionem?</i>	431	<i>Habitatio.</i>	
<i>Gabella hereditaria</i>	533	<i>Tit. de usu & habitatione</i>	182
<i>Gabella vagabundi ubi debeatur?</i>	664	<i>Tit. de usu &c. & habitatione legata</i>	614
<i>Gabella, emigrationis</i>	844	<i>Hereditas.</i>	
<i>Geminatio.</i>		<i>Qui est damnatus & rejectus religionis in Imperio</i>	537 579
<i>Geminatio excludit præsumptionem fraudis & erroris</i>	284	<i>Evangelici & Catholici se invicem pro heretico in puncto juris neutiquam habere possunt</i>	638
<i>Genus.</i>		<i>Handwerckzeug.</i>	
<i>Genus rei non petat</i>	130	<i>Hoc ultimum esse solet in executione</i>	702
<i>Gerada.</i>		<i>Haverie.</i>	
<i>Gerada debetur uxori, & ex hereditate materna sitibus, excussis suis</i>	633	<i>Hæc hoc nomen descendat</i>	314
<i>Tit. de glande legenda</i>	745	<i>Hereditas.</i>	
<i>Gleba adscripti.</i>		<i>Tit. de hereditatis petitione</i>	160
<i>Sunt proprii homines</i>	450	<i>Tit. si pars hereditatis petatur</i>	163
<i>Gloriatio.</i>		<i>Tit. de possessoria hereditatis petitione</i>	64
<i>Gloriationes de commisso delicto</i>	701	<i>Tit. de fideicommissoria hereditatis petitione</i>	ibid.
<i>Gratus.</i>		<i>Tit. de acquirenda vel amittenda hereditate</i>	603
<i>In gradum computationis, uxor & maritus habentur pro una persona</i>	525	<i>Hæc-</i>	

INDEX.

<i>Hereditas futurae renunciatio jure civili nulla est</i>	80. 156	<i>heredes, etiam majores</i>	118
<i>Sed jure can. admittitur</i>	80	<i>Heres in loco contractus defuncti forum foritur</i>	148
<i>Hereditas non est separatum jus in se, sed jus defuncti continuatum</i>	160	<i>Quae verba requirantur ad heredis institutionem, ut legitime facta censatur?</i>	157
<i>Hereditas cum augmento est restituenda</i>	161	<i>Actiones non contra heredem, qua talium, sed qua possidet, dantur</i>	222
<i>Jus hereditarium magis est continuatio juris defuncti, quam jus aliquod novum</i>	205	<i>Heres inquantum compensare possit &c.</i>	357
<i>Administratio hereditatis communis imdatur quasi contractum</i>	164.	<i>Alio ex contractu societatis transit ad heredes</i>	380
<i>Non amplius hereditas restituenda, quam fuit, cum adiretur</i>	411	<i>Uno ex pluribus heredibus redimere volente, non tenetur emptor isti non pariem reitovendere</i>	398
<i>Hereditas semel adita, mox acquisita est, & per mortem ad illius heredes, qui adita, ab intestato transmittitur</i>	501	<i>Qui semel heres, semper heres</i>	409
<i>In hereditate semper nascuntur mutuae obligationes</i>	605	<i>Heres extraneus</i>	415
<i>Hereditas confusa</i>	655	<i>Beneficia persone coherentia non inheredes transmittuntur</i>	420
<i>Tit. expulsa hereditatis</i>	792	<i>Tutela non transit ad heredes, nisi tutor expresse suorum heredum mentionem fecerit</i>	562
<i>Heres.</i>		<i>Dolus in contractu & vel quasi non impletur, quo minus actio ad heredem transeat &c.</i>	566. seq.
<i>Tit. de liberis & posthumis, & heredibus instituentis</i>	582	<i>Contra heredes non juratur in litem, nisi &c.</i>	568
<i>Omne relictum certae personae in ultimis voluntatibus, non transit ad heredes, nisi testator heredum quoque mentionem faciat</i>	84	<i>Nemo invitatus heres esse compellitur</i>	597
<i>Obligatio ex autore vera, & quasi contractum, devolvitur in heredem</i>	107	<i>Heres heredi debet praestare juramentum credulitatis</i>	ibid.
<i>Heres ex omni delicto, quo imminutum est patrimonium, agere potest</i>	113	<i>Heres voluntarius, s. extraneus</i>	604
<i>Etiam contra heredes, verum non actione ex delicto, sed potest restitutionem ibid.</i>	115. 126	<i>Heres est possessor juris</i>	650
<i>Effectus privilegii restitutionis minorum transmittitur ad quoscunque eorum</i>		<i>Tit. pro herede (si potest suscipi)</i>	696
		<i>Heres nunquam tenetur, nisi quatenus perfideat</i>	71
		<i>Heres in Saxonia ludo perditus non solvitur</i>	737
		<i>Her-</i>	

Hermaphroditus.

- Qui utroque sexu potens, juramento adstringendus, se alio sex, quam quem elegit, non nolle 28
Hermaphroditus si sexus femininus prævaleat, gaudet *Scito Velles.* 346
Hermaphroditus egre conceditur matrimonium 531

Hierologia. vid. m. Benedict.
Sacerdos.

- Ex Hierologia de Nuptii satum constat 31
Holographum.
Holographum testamentum 521
Homagium.
Homagium differt a juramento vassallicum 237

Homicidium.

- Pena homicidii ad dolosum est restringendum 9
Homicidium nullo tempore excludi potest 734
Homicidium non est delictum dispensabile 800
Plura vide in Tit. ad I. Corn. de Sicar. 806

Homo.

- Tit. de statu hominum 26
Homini dignitas impretiabilis est 494
Tit. de homine libero exhibendo 715

Honorarium.

- Honorarium æstimatur pro gravitate cause, & pro facundia & eruditione advocati 94
Honorarium & merces quomodo differant? 291
Honorarium pro apertura testamenti solvitur ex communis hereditate 609

Horologium.

- Horologia si differunt, quodnam attendendum? 63

Hyperocha.

- Si quis plus debito consecutus, vocatur in juramento hyperocha 307. 483

Hypotheca. Hypothecarius.

Plura vid. Pignus.

- Conventio hypotheca non est pactum legitimum 77
Hypothecarii gaudens prioritate tempore præcurator grapharius 322
Hypotheca specialis magis affert rem, quam generalis 432
Hypotheca naturali obligationi accedere potest 413
Hypotheca propter paraphernalia incipit a tempore dationis 436
In hypotheca privata facile fraud admittitur ob prelatum diem 439
Hypotheca reservata cum domino, privilegio crediti potior est 708

I.

Jactus.

- Tit. de L. Rhodia de Jactus 313
Ignorantia vid. m. scientia.
Tit. de Juris & facti ignorantia 514. seqq. 266
Ignorantia Juris
Propter ignorantiam juramento confirmatam, datur Rest. in integr. contra prescripcentem 124. seq.
Ignorantia in puncto juris non attenditur 125. 285

- Ignorans vitium rei commodata, a commodatarie vix contrahi poterit 294

INDEX.

<i>Ignorantia emtoris</i>	391. 395
<i>Propter ignorantiam potest quis fieri infamis</i>	96
<i>Juri ignorato nemo censetur renuntiassse</i>	271
<i>Disting. An solus emtor, an uterque contrahentium ignoraverit qualitate rei?</i>	400
<i>Scientia in venditore, & ignorantia in emtore presumuntur</i>	ibid.
<i>Illicitum.</i>	
<i>Qui in dicitis versatur, tenetur etiam illicitum de evenitu</i>	387
<i>Imbrepietate.</i>	
<i>Quid sit?</i>	315
<i>Immissio.</i>	
<i>Immissio ex primo decreto solum custodiam tribuit, non facultatem percipiendi fructus, uti fit ex secundo decreto</i>	669. 692
<i>Aliud si ob immissionem rei judicatur quis immitatur, ubi prior est potior</i>	669
<i>Immissio ob contumaciam adversarii</i>	702
<i>Immissio ex prime & secundo decreto</i>	703. 704
<i>Immissio fit vel ob rem judicatam, vel ob contumaciam</i>	704
<i>Vel per modum arresti</i>	ibid.
<i>Impedire.</i>	
<i>Impedire posse, & impedire debere communiter conjunguntur</i>	792
<i>Impense.</i>	
<i>Tit. de impensis in res dotales factis</i>	548
<i>Impense voluntarie non repetuntur</i>	ibid.
<i>Impense pietatis gratis presumuntur</i>	

<i>donata &c.</i>	673
<i>Impossibile.</i>	
<i>Impossibile nulla datur obligatio</i>	79
<i>Nemo tenetur ad impossibilia</i>	435
<i>Conditio impossibilis in matrimonialibus habetur pro non adjecta</i>	83
<i>Conditio imposs. negative concepta, quid?</i>	ibid.
<i>Impossibilitas superveniens excusat a perjurio</i>	236
<i>Probe separanda est datio a promissione ob rem impossibilem</i>	256
<i>Conditio impossibilis in contractibus impedit obligationem, sed non resolvit rationem</i>	ibid.
<i>Qui impossibilitati causam dat, ille non potest provocare ad impossibile</i>	415
<i>Impotentia.</i>	
<i>Ob impotentiam matrimonium pronuntiatur nullum</i>	545. 546
<i>Impregnata.</i>	
<i>Qui impregnata ab alio ducit, vel retinet, non notatur infamia factis</i>	97
<i>Incipax.</i>	
<i>Incipax differtur ab indigne</i>	635
<i>Incendium.</i>	
<i>Si incendium in aedibus culpa culpae suboritur, culpa tenetur res viatoria combustas restituere</i>	135
<i>Prestationes personales incendio non expirant</i>	210
<i>Incendium aere alieno non liberat debitorem</i>	598
<i>De incendio ex feno madido orio</i>	467
<i>Incendium non factum presumitur culpa conductoris orium, etiam si sine culpa, non orium presumatur</i>	468
<i>Tit.</i>	

Tit. de incendio, ruina, naufragio, raris, nave expugnata 780	Passum super delictis privato ab infamia liberatur 89
Incola.	Transactio vera (que sit pectus interve- niente) non aequa ibid.
Tit. ad Municipalem & de Incolis 843	Lamitur hoc ibid.
In consensu.	Infamiam colligunt esse penam perjurii ibid. 249
Quid significet?	Infamia & levis macula differunt 95
Indebitum.	Infamia est vel facti vel juris ibid.
Indebitum vocatur, quod nec naturaliter debetur 201	96. 97
Contra eorum quid solvitur, tanquam in- debitum repelli potest 393	Non omne, quod illicitum est, infamat, nisi iuxta factum illud notes 95
Indebitum quando restituendum &c. 410	Mater infamiae est dolus ibid.
Quoties in accipiente nulla naturali ob- ligatio adest, toties locus est conditio. indebiti 719	Non etiam lata culpa ibid. 114
Indefinitum.	Nisi lex in specie notes 96
Quod in Log. u. dicitur indefinitum, in iure dicitur generale 137	Ob crimem falsi condemnatus sit infamis ibid.
Indictio.	Ob vulnerationem ibidem ibid.
Judicia ad captivum an sint sufficientia, Iudex petas informationem 300	Macula infamiae transit ad heredes, si in- famia par. utum precedat nativitatem liberorum 85
Indictio.	Infamia per sententia severitatem com- pensatur 96
Quare in instrumentis retineatur? 316	Nulla actio regulariter infamat, nisi do- lus contraria actione vincatur 374
Indignus.	Infamatus potest esse tutor, furio ex- cepto 551
Tit. de his, quae ut indignis auferuntur 635	Infamia pertinet ad interesse publicum 564
Individuum.	Judicium ex L. Julia unde vi, infamat 712
De individuo Lex judicare requirit 575	Plura de Infamia vide in Tit. de n. ar. & fawof. libell. 780
Indossung der Wechsel-Briefe 285	Infams.
Industria persona.	Tit. de bono am. poss. sione inf. nri &c. comprimento 647
Industria personae ubi electa non trans- greditur ad heredes 83	Infans si damnatur M. C. tutor vel pater ejus
Infamia, infamare, infamis.	
Tit. de his, qui notantur infamia 95	
Infamis sit, passum super delicto 77	

INDEX

<i>ejus nomine acceptare debes</i>	678	<i>Tit. de injuriis & famosis libellus</i>	780
<i>Infidelis.</i>		<i>Injuriae delictum continet</i>	781
<i>Infidelis etiam dicitur potest, qui fidem ma-</i>		<i>Adulter, licet non habeat animum inju-</i>	
<i>rimonum violat</i>	544	<i>riandi directe, tamen indirecte</i>	804
<i>Infideles, qui deservunt a Deo</i>	579	<i>Alia injur. quando contra judicem lo-</i>	
<i>Infirmas.</i>		<i>cum habeat?</i>	798
<i>Infirmas corporis Nobiles, Doctores,</i>		<i>In jus vocatio.</i>	
<i>&c. a tormentis in delicto laesa majest.</i>		<i>Tit. De in jus vocando</i>	33
<i>liberas</i>	802	<i>Si quis in jus vocatus non ierit</i>	57. seq.
<i>Ingratitudo.</i>		<i>Tit. In jus vocati ut cani, aut fatu vel</i>	
<i>Ingratitudinis sunt tres species</i>	676	<i>causum deus</i>	58
<i>Si quis condutionibus in donatione adje-</i>		<i>Tit. Ne quis cum, qui in jus vocatus, us</i>	
<i>ctum non steterit, non pertinet ad ingra-</i>		<i>eximat</i>	ibid.
<i>titudinem</i>	ibid.	<i>Innocentia.</i>	
<i>Inhabilitas.</i>		<i>Pro innocentia etiam testes alii inhabi-</i>	
<i>Inhabilitas est vel facti vel juris</i>	577. 581	<i>les admittuntur</i>	321
<i>Inhabilitas in ipso</i>	686	<i>Innominatus Contractus.</i>	
<i>Inimicitia.</i>		<i>Et contractum innominatum nullum jus agen-</i>	
<i>Inimicitia capitalis unde colligenda?</i>	522. seq.	<i>di datur, nisi datio vel factum inter-</i>	
<i>Per inimicitiam inducitur mutatio vo-</i>		<i>venerit</i>	468
<i>luntatis</i>	679	<i>Inofficiosum, vide etiam testamen-</i>	
<i>Injuria.</i>		<i>INT.</i>	
<i>Alia injuriarum cui competat?</i>	50	<i>Tit. de inofficioso Testamento</i>	151
<i>Vulneratus, si injuriarum agit, melius fi-</i>		<i>Inofficiosum, quid sit?</i>	ibid. 676
<i>bi consulti, quam ex L. Aquil. &c.</i>	96	<i>Inofficiosum dat exceptionem & actionem</i>	151
<i>Contra praescriptam injuriarum adio-</i>		<i>Alia de inofficioso, potest etiam dici here-</i>	
<i>nem absens ex justa causa non potest</i>		<i>diutius petitis exiis ordinaria</i>	152
<i>restitu</i>	123	<i>Querela inofficiosi continet evictionem ha-</i>	
<i>In loco injuriarum emissarum quando in-</i>		<i>reditatis</i>	ibid.
<i>juriarum possit conveniri?</i>	147	<i>Inofficiosi querelam habent etiam prin-</i>	
<i>Injuriarum condempni potest novum opus</i>		<i>potes</i>	152
<i>injuria munitatis</i>	667	<i>Hae querela datur etiam liberis naturali-</i>	
<i>Injuriam scripto non potest dici animal</i>	195	<i>bis, non vero ex damnato contu matu</i>	
<i>Tot sunt injuria, quot persone</i>	776	<i>Inofficiosi querela non transiit ad heredes,</i>	
		<i>nisi &c.</i>	153
			200

<i>Inofficiosi querelæ locus est, etiam si Imperator, imp. pia causa heres instituta sit</i>	34	<i>Instrumentum falsum</i>	99. 109
<i>Querela inofficiosi non competit matri, si pater suo impuberi pupillariter substitutus &c.</i>	ibid.	<i>Per redditionem instrumenti obligatorii sit remissio</i>	493
<i>Quod in Saxonia est mutatum, ut relinquat legitimam</i>	ibid.	<i>Instrumentorum publicorum requisita</i>	515
<i>Querela cessat, quoties testamentum nullum dici potest</i>	355	<i>Instrumentum notarii non appresso sigillo Notariatus firmiter pronuntiatur Facultas Jurid. Wittenbergensis, pro nulla declaravit Scabinatus Lipsiensis, mediam sententiam elegit Scabin. Jen. illud mediante juramento supplendum esse</i>	517
<i>Inofficiosum & injustum Testamentum differunt</i>	ibid.	<i>Alia instrumenta ex solo die non adjcto non videntur</i>	ibid.
<i>Querela inofficiosi est odiosa</i>	160	<i>Tit. de Instrumto vel Instrumento legato</i>	637
<i>Inofficiosum potest impugnari quinquennio, nullum tricennio</i>	609	<i>Insula.</i>	
<i>Inopia.</i>		<i>Insula, quid significet in jure?</i>	450
<i>Inopia tertii suspendit mihi actionem dotis, donec ille ad fortunam meliorem veniat</i>	115	<i>Ad quem perueniat?</i>	633
<i>Inquisitio.</i>		<i>Insularum</i>	317
<i>Media Inquisitionis non debent esse duriora ipsa pena</i>	799	<i>Interdictum.</i>	
<i>Inscriptio.</i>		<i>Tit. de Interdictis sive extraordinariis actionibus, & quæ pro his competunt</i>	711
<i>Tit. de Accusationibus & Inscriptionibus</i>	796	<i>Tit. quarum bonorum</i>	713
<i>Insinuatio.</i>		<i>Tit. quod legatorum</i>	714
<i>Insinuatio donationis</i>	673	<i>Tit. litibus</i>	716
<i>Tit. de Institoria actione</i>	318	<i>Tit. de migrando</i>	ibid.
<i>Differet hæc Actio ab Exercitatoria in nonnullis partibus</i>	ibid.	<i>Tit. de Salviano Interdicto</i>	727
<i>Quasi Institor, quis?</i>	ibid. 318	<i>Interdictus.</i>	
<i>Actio Institoria applicatur etiam in Societate in subsidium</i>	318	<i>Tit. De interdictis & regegiis & deporatis</i>	825
<i>Institutio.</i>		<i>Interesse.</i>	
<i>Tit. de condictionibus Institutionum</i>	595	<i>Interesse comprehendit omne damnum emergens, & lucrum cessans</i>	496
<i>Instrumentum.</i>		<i>Interesse publicum.</i>	
<i>Tit. de fide Instrumentorum & amissione eorum</i>	514	<i>Publice interest, ut mulieres detum habeant,</i>	

I N D E X.

<i>beant, quo maritum consequantur, &</i>	<i>entulerium</i>	548
<i>Reipubl. liberis impleatur</i>	<i>Differentia inter inventarium benedictum,</i>	
540	<i>& interis</i>	597
<i>Magis Reipubl. interis, reficiades, quam</i>	<i>Omissio inventarii non vitiat Trebellianicam</i>	642
<i>alias res</i>	707	
<i>Publice interis, ne, quod semel gestum</i>	<i>Inventarium impedit confusionem bonorum & jurum</i>	761
<i>est, facile refunderur</i>		
733	<i>Investitura.</i>	
<i>Interitus. Vid. Damnum. it. Periculum Interlocutio</i>	<i>Investitura interpretatur est stricti juris</i>	50
<i>Tit. de Re judicata & effectu sententie,</i>	<i>Investitura allodialis dicitur resignatio</i>	442
<i>& interlocutionibus</i>	<i>judicialis</i>	494
697		
<i>Interrogatio interrogatoria,</i>	<i>Jornal</i>	
<i>Tit. de Interrogationibus in jure faciendis</i>	<i>Journal vocatur a mercatoribus: Tages</i>	
<i>& interrogatoriis actionibus</i>	<i>Wich</i>	355
223		
<i>Interrogationes sunt lites, quales non</i>	<i>Ira.</i>	
<i>involuntum delictum</i>	<i>Ira non debet esse levis, si testamenti</i>	
<i>ibid.</i>	<i>fallonem impedire valeat</i>	377
<i>Judex non juridice interrogans, nemo</i>	<i>Irregulare.</i>	
<i>respondere tenetur</i>	<i>Irregulare est omne id, quod non sit secundum regulam</i>	337
<i>ibid.</i>		
<i>Ante judicium quis penitus respondere non</i>	<i>Iter.</i>	
<i>tenetur</i>		
<i>ibid.</i>	<i>Tit. De Limere atque privato</i>	720
<i>Interrogationes impertinentes Judex ex</i>	<i>Judens. a.</i>	
<i>officio rejicit</i>	<i>Judex gaudet Scito Velliziano &c.</i>	348
214. 215	<i>Judiciorum creditu regulariter usuraria</i>	
<i>Interrogatoria generalia.</i>	<i>esse presumantur</i>	413
<i>Interpellatio.</i>	<i>Judex pariter ut Christiani ad civilium</i>	
<i>Quando alleganda & quomodo probanda?</i>	<i>nem obligantur</i>	409
735	<i>Judex se non potest excusare a iudici</i>	
<i>Interusurarium.</i>	<i>&c.</i>	352
<i>In Legato judex commodum interusurarii</i>	<i>Judex iter faciens pro sua persona prestat vestigal</i>	672
615	<i>Judiciorum receptio pertinet ad regalia</i>	143
<i>Annum ob interusurarium detraxisse possit</i>		
<i>quarta?</i>	<i>Judex.</i>	
640		
<i>Intestatum.</i>	<i>Tit.</i>	
<i>Tit. Si quis, omissis, causis testamenti, ab</i>		
<i>intestato, vel alio modo possideat hereditatem</i>		
609		
<i>Inventarium.</i>		
<i>De Beneficio Inventarii</i>		
597		
<i>Inventarium est fundamentum rationum</i>		

INDEX.

<i>Tit. Quibus rebus ad eundem Judicem catur?</i>	216	<i>Et scient licet contestatus fuerit</i>	48.
<i>Tit. Si quis Jus dicenti non obtemperave- rit</i>	52		151. 730
<i>Judex in infligenda pœna non mitior aut durior extra infamie notam esse potest lege</i>	11. 150	<i>Judex incompetens non continuis ali- qua impune officinâ</i>	151
<i>Quia non est potentior lege, sed ad LL. ad- strictius</i>	554	<i>Judex id, quod Juri est, & inest nature adionis, supplere tenetur, etiam si parr non petat</i>	193
<i>Nec a Responso sententia recedere potest</i>	16	<i>Judex ultra petita pronunciare non solet, quia Jura parium non supplet</i>	199
<i>Judex pedancus unde dictus?</i>	44	<i>Judex incumbit malitiosos litigatores, a judicio repellere</i>	238
<i>Judex de fallo procedens de fallo resisti potest</i>	52. 780	<i>Judex negotio auctoritatem, auctorium fideri conciliat</i>	674
<i>Judex de fallo procedens habetur propri- vatio</i>	197. 780	<i>Judex ordinarius & datus</i>	698
<i>Judex in Contrahibus b. f. non contra, sed alim conventa judicare potest</i>	75	<i>Cur Judex non stans, sed sedens judicare debeat?</i>	699
<i>In illa causa, in qua fuit Judex, non por- est postulare</i>	92	<i>Tit. de rebus, auctoritate Judicis possi- dendu vel vendendu</i>	704
<i>Judex suspectus quomodo possit recusari?</i>	193. litus. ibid.	<i>Judex magis nocere potest quam lesse</i>	719
<i>Causa suspicionis Judicis suspecti, ab ar- bitrio cognoscenda</i>	129. 719	<i>In furto Judicem non facile clementia; & in homicidio rigoris punire debes</i>	774
<i>Judex est vel verus vel quasi</i>	129	<i>Judex sine iusta causa aliquem in carcere detinens, tenetur aliqne injuriarum</i>	799. seq.
<i>Filius Patris sui potest esse Judex</i>	130		
<i>Infames an possint esse Judices?</i>	142	<i>Tit. de variis extraordinariis cognitioni- bus, & si Judex licet suam fecisse ducatur</i>	857
<i>Constituentes in quemcumque Judicem possunt consentire</i>	145. 148		
<i>Etiam studiosi in una sorte causa</i>	149		
<i>Judicis arbitrium in quo consistat?</i>	150		
	<i>Judicis officia, vid. officium.</i>		
<i>Judex se non immiscet causis privatarum (proprio motu) nisi publice interfit</i>	ibid.	<i>Judicatum.</i>	
<i>Judex incompetentis sententia non por- est duci nulla, si qui contra eo sponte</i>		<i>Per judicatum novata est actio ex delicto, & mutata in obligationem ex quasi- contractu</i>	202
		<i>Tit. de re judicata, & effectu sententia, & interlocutionibus</i>	697
		<i>Tit. de exceptione rei judicata</i>	732
		<i>Tit. Judicatum solvi</i>	763
			<i>Judicatum</i>

INDEX.

<i>Judicium.</i>		<i>Juramentum corporale quid? & an differat a scripto?</i>	
Tit. de judicio	136	<i>Juramentum regulariter ex minori facie majorem</i>	<i>ibid.</i>
Tit. de publicis judiciis	795	<i>In lesione enormissima, juramento non obstante, etiam majorum succurritur, nisi &c.</i>	<i>ibid.</i>
Judicis Homonymia	136	<i>Juramenti materia per se illicita vel turpia non est</i>	139
Divisiones	<i>ibid.</i>	<i>Juramentum perhereticum</i>	142 138
Tit. Si quis cautionibus in judicio sistendi non obtemperaverit	62	<i>Juramentum d f f i s s i m u m</i>	239
Tit. de eo, per quem factum, quo minus in judicio quis sistatur	<i>ibid.</i>	<i>Juramentum dandorum, respondendorum, calumnia &c.</i>	215 277 bis
Judicis inchoati effectus	151	<i>Regulariter non est juramentum, ubi auctoritatio Dei non adest</i>	233
Qui de Judicio spondens, non tenetur de judicare solvendo	764	<i>Juramentum in alterius animam</i>	234
<i>L. Julia.</i>		<i>Pontificis alicui simul juret: se nullis mentalibus reservationibus usurum</i>	<i>ibid.</i>
Tit. ad L. Juliam Majestatis	800	<i>DELLIS ita intelligit juramentum, prout ille, qui deservit, intelligit</i>	<i>ibid.</i>
Tit. ad L. Juliam de adulteriis coercenda	301	<i>Juramentum veri comites habeat: Veritatem, Justitiam & Judicium</i>	<i>ibid.</i>
Tit. ad L. Juliam de vi publica	806		235
Tit. de L. Julia Reperundarum	811	<i>Alias est vitiosum</i>	235
Tit. de Lege Julia de Amona	812	<i>Quid sit Eibnicus, vel Judicus Christiano juret?</i>	<i>ibid.</i>
Tit. ad L. Jul. Peculatus & de Sacrilegio & de Residuis	<i>ibid.</i>	<i>Pontificum Clerici & Electores Ecclesiastici jurant digitis pectoris impressis, ut fœmine</i>	<i>ibid.</i>
Tit. de L. Jul. ambitus	313	<i>Jus alteri ex juramenta quasvis Principi auferre nequit, nisi &c.</i>	236
<i>Juramentum. Jurare Jusjurandum.</i>		<i>Remissio juramenti in prejudicium tertius non valet</i>	<i>ibid.</i>
Tit. de Jurejurando, sive voluntario, s. necessario, s. judiciali	233	<i>Juramentum remissum habetur pro praestito</i>	242. 736
<i>Juramentorum variae species</i>	237	<i>Juramentum sub conditione</i>	236
<i>Juramentorum duo &c.</i>	<i>ibid.</i>		<i>Jura-</i>
<i>Juramentum in Litem non habet locum in actionibus penalibus, sed tantum rei persecutoris</i>	58. 193		
Tit. De in litem jurando	251		
<i>Ubi lex jurandi resistit, juramenti nulla est effectus</i>	81. 88. 139		
<i>Juramentum non debet esse vinculum iniquitatis</i>	93. 210		
<i>Juramenti paupertatis merita</i>	95		

<i>Juramentum Vassallicum differt ab Homagio</i>	237
<i>Juramentorum vestigia etiam in jure divino occurrunt</i>	239
<i>De Juramento legali Juxta arbitrium an, & quando prestandum</i>	ibid.
<i>Probatio per juramentum est subsidialis</i>	ibid.
<i>Juramentum purgatorium & supplicatorium quomodo differant?</i>	240
<i>Juramentum quando supradicti confessio ratione promissi matrimonii, sit inungendum?</i>	ibid.
<i>Quae in animo consistunt, probanda sunt juramento</i>	241
<i>Juramentum relatio</i>	ibid.
<i>Juramenti effectus</i>	ibid.
<i>Juramentum delatum vim transactionis habet</i>	ibid.
<i>Super ignis nemo jurat</i>	245
<i>Ad jurandum nemo ante pubertytem compelli potest</i>	ibid.
<i>Pupilli juramentum differendum</i>	ibid. seq.
<i>Juramentum credulitatis</i>	246. 247
<i>Quendo mors dicitur esse loco juramenti</i>	246
<i>Juramenta frustranea evitanda</i>	248
<i>Juramenti calumniae merita</i>	ibid.
<i>& semper peti potest</i>	249. seq.
<i>An ante vel post L. O. exigendum?</i>	250
<i>Juramentum de appellatione non servile interposita</i>	249
<i>Juramentum Revisionis</i>	250
<i>Civitas quomodo juret?</i>	ibid.
<i>Jurare recusans an causa cadet?</i>	251
<i>Juramentum solutis refertur juramentum calumniae deservit</i>	250. 251

<i>Tit. de in litem jurando</i>	251
<i>Juramentum in litem habet speciem aliquamque</i>	258
<i>Ad quod inveniuntur?</i>	252
<i>Juramentum Zenonianum</i>	254
<i>Illud est in Saxonia jur. minorationis</i>	ibid.
<i>In causa civili, etiam si sit famosa, semper juramentum deferri potest</i>	259
<i>Juramentum in litem non habet locum in Tit. de eo, quod certo loco &c.</i>	282
<i>Juramentum an locum habeat in litem enormi?</i>	256
<i>Juramentum circa sponsalia</i>	257
<i>Juramentum intelligitur rebus sic stantibus</i>	ibid.
<i>Juramentum introitus extra Saxoniā praestant</i>	259
<i>Juramentum sequitur naturam alius</i>	287
<i>Juramentum purgatorium circa interdictum confessum</i>	257
<i>Juramentum heredi potest deferri propter fideicommissum</i>	260
<i>Forma alius per juramentum non supplatur</i>	277
Jure Consensus.	
<i>Ejus Requisita</i>	8. seq.
Jurisdiclio.	
<i>Tit. de Jurisdictione</i>	42
<i>Privati suo consensu Jurisdictionem aliqui concedere non possunt</i>	ibid.
<i>Jurisdiclio voluntaria</i>	43
<i>Et contentiosa</i>	44
<i>Jurisdictionis fons est Princeps</i>	47
<i>Jurisdiclio Ecclesiastica Papalis suspensa est apud Evangelicos</i>	49
<i>Jurisdiclio etiam separatim vendi potest</i>	49
X y y y y	

INDEX

<i>appignorari potest</i>	<i>ibid.</i>	<i>In Jure utilis est loco possessoris; patien-</i>	
<i>Juris dictio non personae, sed fundo subiecta</i>	<i>142</i>	<i>na vero loco trad. ronis</i>	<i>187</i>
<i>Juris dictio etiam dividendi potest</i>	<i>200</i>	<i>In Juriat datur alio confessoria & ne-</i>	
<i>Juris prudentia.</i>		<i>gatoria</i>	<i>192</i>
<i>Differt a Jurisprudencia</i>	<i>1</i>	<i>Jus aggratiandi.</i>	
<i>It. ratione finis, quoad Leges</i>	<i>12</i>	<i>In Principe, duobus Regulis comprehen-</i>	
<i>Jurisprudencia doctrinalis</i>	<i>9</i>	<i>ditur</i>	<i>11</i>
<i>Juris scripti.</i>		<i>In lapsu temporis, siue praescriptione sub-</i>	
<i>Causa efficiens</i>	<i>17. bit</i>	<i>est tacita aggratiatio</i>	<i>714</i>
<i>Species sex, remissive</i>	<i>17</i>	<i>Quodcumque delictum non est aggratiatio-</i>	
<i>Observantia & non usus</i>	<i>ibid.</i>	<i>les, h. e. non praescriptibile</i>	<i>ibid.</i>
<i>Jur. Scr. Ratio est voluntas &c.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Jus Canoniceum.</i>	
<i>- - Vis coactiva & directiva quoad Le-</i>		<i>Quatenus usu recipimus</i>	<i>6</i>
<i>gislatorem</i>	<i>18</i>	<i>Majorem habet consistentia rationem,</i>	
<i>- - Objectionum sunt res possibiles, certo re-</i>		<i>quam Jur. Civ.</i>	<i>7</i>
<i>spetu etiam impossibiles</i>	<i>ibid.</i>	<i>Solemnitates sunt Juri positivi, quas non</i>	
<i>ut futurae</i>	<i>ibid.</i>	<i>attendit Jus Canoniceum</i>	<i>674</i>
<i>Indifferentes, & saepe accidentes</i>	<i>1819</i>	<i>Jus Civile.</i>	
<i>- - Tempus obligationis; quod in Ca-</i>		<i>Institutionis Juri Civ. & ff. se mutuo ex-</i>	
<i>mera est singulare</i>	<i>19</i>	<i>plicans</i>	<i>3</i>
<i>- - Promulgatio, & scientia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Jus Civile non praefixo Justinianum ho-</i>	
<i>- - Mutatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>rat</i>	<i>1</i>
<i>Jus.</i>		<i>Jus Civile, & Justinianeum revera soli</i>	
<i>Tit. de Origine Juri</i>	<i>15</i>	<i>opponuntur</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ipso jure, h. e. tacite, siue per conse-</i>		<i>Juri Civilis autoritas hodie non est ex-</i>	
<i>quentiam</i>	<i>177</i>	<i>terna, sed quasi interna</i>	<i>ibid.</i>
<i>Tit. quod quique Juri in ale. &c.</i>	<i>31</i>	<i>Jur. Civil. Autor. legalis non dependet ex</i>	
<i>Universale, seu morale positum</i>	<i>14</i>	<i>die publicationis, sed ex die obligatio-</i>	
<i>Primatum & secundatum</i>	<i>13</i>	<i>nis</i>	<i>3</i>
<i>Juri precepta s. principia</i>	<i>12</i>	<i>Juri Civ. observantia undique non est</i>	
<i>& principata</i>	<i>13</i>	<i>iniformis</i>	<i>1</i>
<i>Jus non faciunt Consiliiarii Principis soli</i>		<i>Jus Civ. in Saxonia, vacentibus statutis,</i>	
<i>pronuntiantes; nec etiam decisa Ca-</i>		<i>vel silentis Juri Sax. in subsidium al-</i>	
<i>mera Imper.</i>	<i>21</i>	<i>legatur</i>	<i>ibid.</i>
<i>Jura rei connexa ad possessorem rei trans-</i>		<i>Quod etiam sensum fallum in tota Ger-</i>	
<i>mittunt</i>	<i>49</i>	<i>mania</i>	<i>2</i>
		<i>Alia hodie allegant Jus Civ. tandem in-</i>	<i>con-</i>

INDEX

remissione fundata gaudet, donec alter	
juramentum, b. e. fructuarium vel provincia-	
lia, aut abrogationem probaverit	2
Corporis Juris. Civ. Edictum præcipue	
sum res	3
Jura posteriora, derogant prioribus, &	
sic Codex, & Novella, digestus	6
Justogems.	
Per Jus cogens intelligitur obligatio præ-	
cedens ad aliquid præstandum	673
Jus divinum.	
Nullum jus extra Deum	12
Jus Ecclesiasticum.	
Dicitur etiam jus ceremoniale	14
Quæ materia ad hoc jus pertineant?	6
Jus honorarium.	
Jus honorarium est assistentia prætoris	77
Jurjurandum vld. Juramentum.	
Jus privatum.	
Definitur	17
Jus publicum.	
Definitur	ibid.
Hodie omne est patrimonium seu conventio-	
nale.	ibid.
Jus reale.	
Jus reale spiritus est quam personale	38
Jussus.	
Tit. quod Jussu	344
Jussus dicitur a mandato	ibid.
Jussus est stricte juris	345
Justitia.	
Tit. de Justitia & Jure, est tit. l. Lib. 1.	
f.	8
Universalis & particularis, quæ?	10
Justitium.	
Quid sit?	10

Jus vite.	
Hodie competit vi Jurisdictionis, sed	
minime vi patrie potestatis	33
Tit. de in Jus vocando, vld. citatio.	
Krieg.	
Kriegetischer Vormund	574
Kupa.	
In-bis subest emmo spes	427
Lesio (enormissima.)	
Ubi fides hujus lesioni?	69. 109. 119
Lesio, si doceri potest, presumitur passim	
inductis, omnia nimir. sine fraude &	
dolo fuisse peracta, tollit	78
Ob lesionem enorm. etiam rescindendum	
esse transactionem	99
Excip. in Camera	ibid.
Lesionem minorum jura præsumunt in	
quibusdam casibus	118
Lesio, quæ in facto consistit, & prudentis-	
fimos fallit	ibid.
Quoties appareat nova lesio, toties datur	
nova restitutio	120
Ubi lesio enormissima, ibi etiam majori-	
bus, non obstante juramento, succurritur	
	121. 447
Lesio in legitima, semper a coheredibus	
supplenda	126
Quoties lesio dependet ex futuro eveni-	
mento, toties cessat L. 2. G. de Rele.	
Vend.	221. 416
Lesio enormis ad fidejussionem non perti-	
net	312
Scienti lesionem non succurritur	387. 417
Lesionem ad dimidium tolerant leges	396
Lesio dolosa dat in distictu actionem	ibid.
Non opus, ut lesio ad dimidium se exten-	
dat, si dolus adest	416
Yyy yy 2	
Le-	

INDEX

<i>Lesio seu minus pretii aliter in emtore,</i> <i>aliter in venditore colligenda est ibid.</i>	618
<i>Lesio an sit sufficiens, relinquatur iudicis</i> <i>officio ibid.</i>	619
<i>Non in omni lesione est dolus ibid.</i>	
<i>Nec sufficit verum adesse lesionem, sed re-</i> <i>quiratur, ut facta fuerit in ius contra-</i> <i>dictio 477</i>	
<i>Inter lesionem enormem & enormissi-</i> <i>mam, L. 2. C. de Rest. Vend. non di-</i> <i>stinguitur 432</i>	
<i>Sub generalibus verbis intelligenda lesio</i> <i>enormis 431</i>	
<i>Lesio ultra dimidium etiam condictione</i> <i>attenditur 455</i>	
<i>Minor lesio in permutatione attenditur,</i> <i>si dolus doceri possit 476</i>	
<i>Lapis.</i>	
<i>Quinque lapides faciunt milliars 536</i>	
<i>Lapis in N. O. N. proicitur in locum con-</i> <i>troversum 663</i>	
<i>Laudemium.</i>	
<i>Laudemium bodie plerumque vigesima</i> <i>parti est 172</i>	
<i>Que alio ad illud consequendum compo-</i> <i>nat? 173</i>	
<i>Laudemium an repari possit ab lesione? 433. seq.</i>	
<i>Laudum, das Parera.</i>	
<i>An Laudo simpliciter sit standum? 133.</i> <i>698</i>	
<i>Legatarius.</i>	
<i>Legatarius paritarius 618</i>	
<i>Lex omni legatario tribuit alienum hy-</i> <i>pothecarium 619. 625</i>	
<i>Hec Hypotheca autem incipit a morte</i> <i>testatoris, & prius sunt solvenda de-</i> <i>bita 618</i>	
<i>Legatarii ad solutionem iuris alieni non</i> <i>concurrunt 642</i>	
<i>Legatum.</i>	
<i>Tit. de legatis & fideicommissis 614</i>	
<i>Tit. de annuis legatis & fideicommissis 613</i>	
<i>Legatum acceptans videtur approbasse</i> <i>exclusionem a Legitima 613</i>	
<i>Quirem iura legati capiti, ad et alienum</i> <i>non obligatur. 585</i>	
<i>Repudiata hereditate, legata corrumpunt</i> <i>607</i>	
<i>Legata fideicommissis equiparantur 610</i>	
<i>Tit. de usu, & usufructu & reditu, & ha-</i> <i>bitatione & operis per Legatum vel</i> <i>fideicommissum dantis 624</i>	
<i>Tit. de servitutibus legata 615</i>	
<i>Tit. de dote prelegata ibid.</i>	
<i>Ex testamento firmat adfectum alio hypo-</i> <i>thecaria pro consequendo legato ibid.</i>	
<i>Tit. de optione & electione legata 616</i>	
<i>Tit. de iureiuramento, vino, & oleo legato ibid.</i>	
<i>Tit. de pecunia legato 617</i>	
<i>Tit. de alimentis & cibariis legatis 618</i>	
<i>Tit. de auro, argento, mundo, ornamen-</i> <i>tis, lignamentis, vestitu, vel vestimentis &</i> <i>statutis legatis 619</i>	
<i>Tit. de liberatione legata ibid.</i>	
<i>Tit. de adiutibus vel transferendis lo-</i> <i>garis vel fideicommissis 620</i>	
<i>Tit. de rebus dubiis 621</i>	
<i>Tit. de his, quæ pæne causa relinquuntur 622</i>	
<i>Tit. de Regula Castimonia 623</i>	
<i>Tit. de his, quæ pro non scriptis habentur ibid.</i>	
<i>Tit.</i>	

<i>Tit. de his, quæ ut indignis asseruntur</i>	635	<i>landa</i>	58
<i>Tit. de conditionibus & demonstrationibus, & causis, & modis eorum, quæ in testamento scribuntur</i>	636	<i>Legitima quando augeatur, & quando minuat</i>	<i>ibid.</i>
<i>Tit. quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat</i>	642	<i>Quæcumque conferuntur, illa, in legitimam impediuntur, NB. affirmativè, non negativè</i>	159
<i>Tit. ut legatorum sive fideicommissorum servandorum causa caveatur</i>	643	<i>Legitima condicuntur ex Nov. 115. c. 3.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Tit. ut in possessione legatorum vel fideicommissorum servandorum causa esse liceat</i>	644	<i>Legitima debetur filio jure dominii</i>	<i>ibid.</i>
<i>Legata hodie ex Nov. 115 sustinentur &c.</i>	643	<i>Donando, legitime non potest prejudicari</i>	220
<i>Tit. de legatis præstandis contra tabulas bonorum possessione perita</i>	<i>ibid.</i>	<i>Legitima non dependet ex arbitrio testatoris, sed ex necessitate juris</i>	337
<i>Legatum differt a donatione M. C.</i>	677	<i>Testatoris taxatio non tendat in præjudicium legitime</i>	477
<i>Tit. quod legatorum</i>	714	<i>A legitima ad dotem valei argumentum</i>	537
<i>Leich. Predigten</i>	225	<i>It. ad portionem statutariam</i>	657
<i>Legitima, unde sic dicatur?</i>	156	<i>Legitima quomodo matri relinquenda?</i>	557-593
<i>Legitima est pars hereditatis</i>	159	<i>Qui habet legitimam, ipso facto jam habet Trebellianicam</i>	641
<i>Legitima non est jure Naturæ</i>	154-156	<i>Legitima non amplius quadrans est, sed triens</i>	<i>ibid. 642</i>
<i>sed tantum jure civilis</i>	600	<i>Legitimus.</i>	
<i>Pater miles, non tenetur filio relinquere legitimam, & v. v.</i>	154. 156	<i>Tit. unde Legitimus?</i>	638
<i>Legitima quomodo in jure vocetur</i>	156	<i>Leges. Lex.</i>	
<i>Legitima consideratur vel quoad modum relinquendi, vel quoad modum computandi</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tit. de Legibus, SECUS, &c.</i>	17
<i>Statutum vel consuetudo patentes à legitimam excludens, irrationabile reputatur</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vocabulum Legis quid denotet in L. Commissoria?</i>	405
<i>Portio conjugum statutaria est instar Legitimæ</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tit. de L. Commissaria</i>	<i>ibid.</i>
<i>An Legitima, quoad ascendentes, semis esse possit?</i>	157	<i>Cujus est Leges præscribere, illius esse eandem interpretari</i>	9
<i>Legitima ex massa conjuncta, est comp-</i>		<i>Optima LL. interpret est consuetudo</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Legum finis & obiectum</i>	12
		<i>Lex Regia Germanorum potestatem Imperatoris magis minuit quam augeat</i>	16

<i>Legis major auctoritas est, quam consuetudinis</i>	20
<i>Leges proprie dictas condunt Principes, & consuetas proximales &c.</i>	26
<i>Leges nunquam presumunt aliquid esse alium</i>	72
<i>Nemo LL. civilium effectum suo iuramento implere potest</i>	234
<i>Legis tolerantia non probat alium</i>	304
<i>Lex spurcia citatur</i>	322
<i>Lex tyrannica</i>	426

Leuocinium.

<i>Quando maritus de leuocinio conuincitur?</i>	714 303
<i>Ued quid? si ignomine causa taceat, &c.</i>	806

Lex Aquilia.

<i>Tit. ad L. Aquiliam</i>	196
<i>Ex L. Aquilia agitur, si res lesa, vel datum corpori datum</i>	197
<i>L. Aquilia & L. Cornelia quomodo differant?</i>	197
<i>Ob arbores fortim cesas etiam ex L. Aquilia agipotest</i>	777

Libellus.

<i>Libellus citationis differt a Libello actionis</i>	55
<i>Libelli partes.</i>	56
<i>Libellus sit brevis</i>	ibid.
<i>Libellorum Conclusioni adicienda Clausula salutaris</i>	64. 193
<i>Quid proficiunt?</i>	699
<i>Libellus inopius</i>	68
<i>Libellus alternatiuus</i>	69. 618
<i>Ad singula libelli perustationem respondendum</i>	113
<i>Libellus in certos Articulos refertur, & ad singulos articulos iurata rei co-</i>	

Spangio

214

Liberatio.

<i>Tit. de solationibus & liberationibus</i>	754
<i>Liberi. vid. plura de agnosc. & alend. liberis &c.</i>	
<i>Tit. de liberis & posthumis & hereditatibus instituendis</i>	522
<i>Liberis eligendis bona materna pleno iure sui tradenda</i>	476
<i>Is liberis tantum (non in qualemcunque heredem) deuoletur quedam, u. ius prelat. in dote, beneficium compescit</i>	415

<i>Liberis indistincte hypobeca conceditur, si Pater administrator bonorum fuerit</i>	485
<i>Tit. de liberis exhibendis, item ducendis</i>	716

<i>Quatenus liberorum nostrorum fortium fieri dicatur?</i>	709

Libertas.

<i>Alibetate ad piam causam valet argumentum</i>	120

Libertas.

<i>Tit. de operibus liberorum</i>	654
<i>Tit. de bonis libertorum</i>	ibid.
<i>Tit. de Libertis inuicestatum</i>	ibid.
<i>Tit. de assignandis liberis</i>	ibid.

SCt. Liboniamum.

<i>Tit. de L. Corn. de falsis & SCto Liboni-ano</i>	810

Libri.

<i>Libri improbatæ lectionis, v. gr. magici, arbuti, hereticis, famosi & maledicti, in hereditatibus uerenti, non diuidantur, sed corrumpantur &c.</i>	206

Libri mercatorum quovisq; probentur 457

Licitator.

Primus licitator secundo praefertur, si eundem offerat, quantum adjectis secundus 404

Licitator per animosam licitationem aliorum detrahitur 438

Lis.

Lis, quomodo inter Patrem & filium suspicienda? 34

Vercunda ejus cogitatio, qui lites excitatur 226 422

Lis, an calumniosa sit, melius plerumque norant advocati quam partes 250

Lis temeraria, quasi? 252

Lis superponens praecideri non potest 565

Lis mortua? 939

Litera.

Sola litera non facit contrarium literalem, sed confissa mutus in literis fallit 73

Litterae aere restitui? 248

Litterae reversales dantur ad agnoscendum reus? 147

Litigiosus.

Vit. de Litigiosis 737

Res litigiosa cessare non potest 415

Res litigiosa immobilis oppignerari potest, mobilis vero non 488

Litis contestatio.

Per L. C. novus quasi-contrahitur iniur 108: 109: 137

Qui etiam heredes stringit 103: 148 166: 199 741

Litem enim contestando tacite promittit, ut id soluturum, in quod condemnatus fuerit 699

Lis specificae contestanda, sub refusali expensarum? 35

L. C. generalis non valet ibid.

De Lite contestanda potestatem nihil agitur? 356

L. C. perpetuas actionem per 40 annos 718

Litis denunciatio.

Contra quem regressum habes, illi litem denunciare possum 412

Casus singularis, ubi lites denunciatur tutori a venditore ibid.

Litis redemptores.

De redemptoribus huius agitur in L. C. de Procurat. 413

Non videtur litem alienam redemptor, qui dicit partem jam in nomine habet, alteram minori pretio suis comparat 422

Littus.

Littorum commodata, ad regalia translata 486 487

Locatio.

Tit. Locati conducti 449

Locatio & conductio in eadem regulis continentur, quibus imita venditio 428

Locatur aut res aut factum 450

In locazione, operis diverso, ratiocinatio alius & locator & conductus dicitur? 356 ibid.

In praxi vix ultra 9. annos fieri solet locatio 455

Locator delinquendo deteriore non reddere potest conductum conductoris 458

Locatio irregularis 462

Locatio non est modus transferendi dominium 720

L.

<i>Locus.</i>	<i>us patris, potestatis ad illum exhiben-</i> <i>dum possit agere?</i> 726
<i>Tit. de eo, quod certo loco dari oportet</i> 220	<i>Magicus.</i>
<i>Datur actio mutui quod certo loco, actio</i> <i>ex stipulatu, quod certo loco &c.</i> 221	<i>artes magica etiam dicuntur Dardaniae</i> 728
<i>Lutrum.</i>	<i>Magistratus.</i>
<i>Dum virum studemus, etiam lutrum ca-</i> <i>ptare possumus</i> 219	<i>Tit. de magistratibus conviniendis</i> 571.
<i>Species luti est, ex alieno largiri, & be-</i> <i>nefici debuerem fieri acquirere</i> 738	670
<i>Lupanaria.</i>	<i>Magistratus est ultimus heres</i> 608
<i>Lupanaria an jure Romano fuerint licita?</i> 260	<i>Magistratus limitis officii excedens induit</i> <i>personam propriam</i> 710
<i>Lusus, Ludere.</i>	<i>Non equus Magistratus mox Judex est</i> 601
<i>Lusus Sabachorum</i> 219	<i>Majestas.</i>
<i>Lusus charitatum: officio sub pena prohi-</i> <i>betur</i> 120	<i>Tit. ad L. J. d. de Majestate</i> 289
<i>Malitia lusus ex officio puniri potest</i> ibid.	<i>Majes, Majorum; Majorumitas.</i>
<i>Lusus an consuetudine liciti facti?</i> ibid.	<i>Tit. ex quibus causis major XXV. annis</i> <i>in integrum restituitur</i> 122. 606
<i>Ad ludos illicitas etiam refertur olla for-</i> <i>tune</i> 221	<i>Quam majorem decipuisse</i> 38
<i>Reverari a liberis potest, quod Pater</i> <i>charitatis injuriis perdidit. scilicet, ut sup-</i> <i>pleatur legume</i> 676	<i>Majoremitas merito in fore exigitur</i> 101
<i>Heret in Saxonia ludo perditia non solvit</i> 737	<i>Majoremis temporis non ex LL. pa-</i> <i>trix, sed ex LL. loci, ubi quis contra-</i> <i>xit, estimandus</i> 117
<i>Tit. de Senatusconsulto Macedoniano</i> 324	<i>Quando majores cum minoribus concu-</i> <i>rentes illorum juriibus stantur?</i> 118
<i>Contra Senatusconsultum Macedon. mi-</i> <i>nor restituitur</i> 119	<i>In dubio non presumendum, quod quis</i> <i>majoremis adepta gesta in mono-</i> <i>rennate rati fuerit</i> 121
<i>Filius emancipatus hoc SCum non prodest</i> 325 330.	<i>In criminalibus 14. anno est majoremis,</i> <i>cum alias actus sit minorum</i> 561.
<i>Hoc SC. in aditum creditoris introductum</i> <i>est, non in favorem fisci</i> 319	<i>Uxor neminem facit majorem</i> 573
<i>Etiam post sententiam oppositum potest</i> 331	<i>Malitia.</i>
<i>Filius, si ab alio alterum contra SCum Ma-</i> <i>cedon. contrarium decernit, an pater</i>	<i>Ex facto male candidi presumitur ani-</i> <i>mus malus, deest probetur contra-</i> <i>rium</i> 765
	<i>Mandataris.</i>
	<i>Man.</i>

INDEX.

913

Mandatarum ubique indemnitas praestari debet 751

Mandator.

Tit. de fidejussoribus & mandatoribus 743

Mandatum, eine Vollmacht.

Tit. Mandati, vel comra 370

In mandatis nemo utatur sigillo per alium literarum formato, in Saxonia 56

Charta blanca non sufficit, sed supplenda est ante productionem 99

Exceptio deficientis mandati semper operari potest 100

Mandatum posterius derogat priori 101

Mandatum ex amicitia suscipitur 103

Mandatum quando degenerat in contrarium inominatum, de ut facias 372

Mandatum & res aestimata ad vendendum data in quo differunt 469

Mandatum generale cavet de rato in N. O. N. non vero speciale 665

Mandatum Principis.

Differt a Constitutione Principis 20

Mandatum manutentionis, vel de non turbando 714. 717

Manumissus.

Tit. Si a parente quis manumissus sit 653

Manus.

Longa manus & brevis, quid sit? 227. 723

Filio brevis manus 387. 318

Per hanc civilis & naturalis possessio transferitur 683

Manus scripturae aut sine juramento est recognoscenda aut jurato discenda 239

Manus militaris duplex est 307

Manus dominica 321

Manus mortuas dicitur habere Ecclesia 316

Maritus.

Maritus in Sax. est heres mobilium 49

Maritus uxorem ingerere non tenetur 96

Maritus alienum ex L. Aquila contra uxorem instituere potest 197

Elevare dignos in juramentum, est signum eminentiae maritus 235

Maritus, dotis loco nomen cessam accipiens, sibi valet &c. 417

Maritus ex iusta caus uxorem castigare, & in carcere, & vincula detinere potest 334

Maritus medicamenta, & alimenta uxori denegans, privatur successione ibid.

Maritus praeiosas res mobiles potest vendere etiam inuita uxore, ut fructus inde capiat 541

Marito non competit usufr. ex bonis receptis uxoris 574

Maritus delinquendo, jus uxoris minueret nequis 802

Mater.

Mater nullum habet usumfructum in bonis adventitius liberorum 34

Mater potest compelli ad decernendum alimentis filio 44

Mater cur non ad tutelam liberorum admittatur? 347

Mater & vir cur admittantur? 552

Mater consilium sine iudicio in matrimonialibus explorare, non autem sequi tenetur filia 130

Z x z z z

Ma

INDEX

Mater excludit avum maternum a successione & a tutela 555

Matrimonium vid. in. *Nuptie*.

Matrimonium subsequens purgat omnia vitia precedentia 38

Matrimonium solum non liberat filios a patris potestate, nisi conjuncta sit separata economia 38

Pro matrimonio valet compromissum & iuramentum 172

Pro matrimonio admittuntur probationes post sententiam 512

Pro primo matrimonio presumio, non admittitur probatio in contrarium 513

Matrimonii impedimentum ex vinculo sanguinis probandum &c. 522

Matrimonium fidelium & infidelium 519

Matrimonium putativum ibid. 767

Nullum 545

Tit. Solutio matrimonii quemadmodum debet petatur ibid.

Ex translatione conjugali nascitur presumio pro matrimonio 549

Ipsum etiam matrimonium fallere non licet 802

Ad matrimonium consummandum compellitur, etiam si ex vi sua intentione fidei tantummodo, seu ex joco promiserit, ad obviandum in stuprum consensum 805

Matrosen.

Quinam sic vocentur 311

Medaslen.

Oder & *Schaulstet* ad personam non pertinent 619

Mediaslinus.

Quis fuerit? 134

Medicus.

Medicus cum aegroto, durante morbo, non lute paciscitur de honorario 79

Si medicus consilio maxia medicamentis prebet, pama homicidii ordinaria locum habet 198

Requisita, quando mors infirmi medico non sit impetranda ibid.

Medicus negligenter ac imperite aegrotum curans tenetur de homicidio culpato 808

Mendacium.

Negans propriam manum, in penam mendacii postea abis exceptionibus nisi nequit 731

Mensor.

Tit. Si mensor factum modum dixit 222

Meresrix.

Meretrices, quamvis sua culpa sint miserabiles, tamen privilegio miserabilium non gaudent 149

Si quis scienti locaverit meretricibus aedem, eas postea expellere nonquit 457

Meretrices per carcerem aliasque penas ad frugem reducenda 575

Meretricum inculpationes pertinent ad concussorem 790

Merx.

Merx pecuniaria 322

Differt a manu dominica ibid.
Merces appellatio sumitur stricte in L. 66 ff de V. S. 386

Metallifodinus.

In metallifodinis subest emisso spei 427

Metens.

Tit. quod metus causa gestum eris 111

Metem

<i>Meum promissum</i>	236	<i>Minor etiam, si fidei vendat, contra fi-</i>	104
<i>Meum, quid?</i>	111	<i>scius resti in tur</i>	120
<i>Meum iustum</i>	112	<i>Minorum etas in criminalibus neque ad</i>	
<i>Meum in delictis excusatur a dolo</i>	111	<i>annum 14. sanctorum extenditur</i>	ibid.
<i>Quod meum quia compulsum fecit vel iure,</i>		<i>Iure minorum gaudens omnes, qui alieno</i>	
<i>per se nullum est</i>	ibid. 112. 114. 399	<i>arbitrio reguntur, v. gr. Ecclesia, civi-</i>	
<i>Meum infamiae major, quam mortis</i>	112	<i>tatis, collegia &c.</i>	121
<i>Meum pro subsequenti consensu purga-</i>		<i>Minorum persona, in causa dividua,</i>	
<i>tur</i>	263. 286	<i>non proderit reliquis fratribus mino-</i>	
<i>Meum quomodo differi a dolo?</i>	399	<i>rumibus</i>	194
<i>Tit. de dolo mali, & meum exceptione.</i>		<i>Minor ad divisionem sine decreto provo-</i>	
	715	<i>cate nequit</i>	205
<i>Tit. de migrando</i>	716	<i>Minor contra oppositam Except. SCri Veli-</i>	
<i>Miles.</i>		<i>lej, replicando ad beneficium restitu-</i>	
<i>Tit. de testamento militis</i>	598	<i>tionis provocat</i>	353
<i>Milites pagi</i>	599	<i>Minor infra dimidium latus, restituitur</i>	394
<i>Tit. de ben. poss. ex testamento militis</i>	653	<i>Minor admittitur ad expressionem iura-</i>	
<i>Inter milites patium de hereditate viven-</i>		<i>tum quantitate bonorum paternorum,</i>	
<i>ti non est turpe</i>	80	<i>& quidem decreditur</i>	519
<i>Miles an possit esse Procurator?</i>	101	<i>Minor excusatur in delictis contra ius ci-</i>	
<i>Milites in delictis mittuntur ad iudicium</i>		<i>vile commissis, & maxime quae omis-</i>	
<i>militarem</i>	146	<i>sendo contingunt</i>	810
<i>Immobilia, militi, quae militi, nulli usui</i>		<i>Miserabilis.</i>	
<i>sunt</i>	212	<i>Deposito miserabile inficitur, quomodo</i>	
<i>Miles ob desertionem suspendendus testari</i>		<i>punitur?</i>	742
<i>non poterit</i>	599	<i>Mobilis.</i>	
<i>Milites a vestigali immunes non sunt</i>	672	<i>Mobilis ad ornatum destinata & certo</i>	
<i>Militaris.</i>		<i>conclavi precise adscripta</i>	444
<i>Tit. de re militari</i>	842	<i>Mobiliar.</i>	
<i>Milicare.</i>		<i>Mobiliar, quid sit?</i>	317
<i>Quinque lapides faciunt miliare</i>	556	<i>Molendinum.</i>	
<i>Mina.</i>		<i>Molend. navale refertur ad res immobili-</i>	
<i>Mine capitales</i>	112	<i>tes</i>	41. 416
<i>Minor. Minorennis.</i>		<i>Aliud in molendinis manueris</i>	ibid.
<i>Tit. de minoribus XXV annu</i>	110	<i>Monachus.</i>	
<i>Minor quando obigitur?</i>	79. 709	<i>Z z z z z z</i>	
<i>Minor non habet personam standi in judi-</i>		<i>Mo-</i>	

INDEX.

<i>Monachus est quasi servus monasterii</i>	341	<i>Ubi defuit votum capiendae moris certis</i>	409
<i>Et non amplius dominus rerum</i>	350	<i>boni, ibi possum pacisci</i>	
<i>Moneta.</i>		<i>Mortuus.</i>	
<i>Münze, totum sic gar. v. russa. est</i>	391	<i>Tit. de mortuo inferendo & sepulcro aedi-</i>	226
<i>Moneta devalvanda, vel plane abscinda</i>	757	<i>ficando</i>	
<i>In furto valor monetae vulgaris, & inter</i>	773	<i>Mos.</i>	
<i>ducatus est respiciendus</i>		<i>Mores recepti, seu quod recepti possum mo-</i>	393
<i>Sola custo maneat a privato facta mere-</i>	310	<i>ris est</i>	672
<i>sur penam capitalem, etiamsi non sit</i>		<i>Mores reprobatii</i>	
<i>adulterina, sed ejusdem bonitatis</i>		<i>Mulier. vid. Fumina.</i>	
<i>Monstrum.</i>		<i>Municeps.</i>	
<i>Quod dicatur?</i>	29	<i>Tit. ad municipalem, & de incolis</i>	243
<i>Mora.</i>		<i>Murus.</i>	
<i>Mora quid sit?</i>	620	<i>Muros civitatis transcenderes, quomodo</i>	40
<i>Post mortem periculum est morosi</i>	162. 257.	<i>puniendi?</i>	
	300	<i>Mutatio.</i>	
<i>Mora purgatio an in Emphyteusi sit ad-</i>	175	<i>Mutatio in genere non praesumitur</i>	144
<i>mittenda</i>		<i>Sed est falsis</i>	377
<i>Prior mora per, posteriore purgatur, &</i>	417	<i>Mutschirung.</i>	
<i>posterior sola nocet</i>		<i>Est usufructus alternatus</i>	177
<i>Mora emtoris efficit, ut venditor confide-</i>	447	<i>Regimen alternatum</i>	207
<i>retur tanquam simplex depositarius</i>		<i>Mutus.</i>	
<i>Mora nascitur vel ex persona vel ex re</i>	448. si q.	<i>Mutus excluditur a celebratione contra-</i>	75
<i>Per moram merito usura exiguntur</i>	505	<i>et huius verbatim</i>	744 seq.
<i>Non potest quis duci in mora esse, nisi iustum</i>	507	<i>Non vero a consensuali &c.</i>	78
<i>impedimen tum iurisset</i>		<i>Mutus an possit esse testis?</i>	520
<i>Mora contraria</i>	508	<i>Mutus & furcus non opus habet per cura-</i>	646
<i>Morbus.</i>		<i>torum agnoscere, si ipse intelligat, quid</i>	
<i>Morbus quid sit, & quomodo differat a</i>	643	<i>agas &c.</i>	647
<i>vicio</i>		<i>Tit. de bonorum possessione, mutis &c.</i>	
<i>Morgengabe</i>	544	<i>competente</i>	
<i>Mors.</i>		<i>Mutuum.</i>	
<i>Mors quomodo sit probanda</i>	163	<i>Tit. de rebus creditis si certum petatur &</i>	226
		<i>de conditione</i>	
		<i>Mutuum, quodam modum contrahendi</i>	
		<i>est contractus bilateralis; quoad effe-</i>	
		<i>ctum</i>	

Etiam obligandi est amularetur ibid.
Mutuum per se nunquam est funerarium Sc. 213
Mutuum potest accipere, qui potest obligari 218
Mutuum est vel verum vel praesumtum 230
Mutuum implemendum, non contingit, nisi tempore numerationis 490
Mutuum magis ex re quam consensu dependit 563

N.

Nacheile.

Nacheile doret Maleficantem 218
Nachstetter 844

Nasci.

Nasci ex adulterio, non est ejus culpa, qui nascitur, sed illius, qui generat 96

Naufragium.

Tit. de incendio, ruina, naufragio, rator mare expugnata 780

Navis.

Navis est res mobilis 41
Sed non melendinum navale ibid.
Navis quas comprehendat species 311
Ad navem res seu litem qui credidit, praefervendus aliis creditoribus 708
Tit. de Nave expugnata 780

Nautica.

Tit. Nautica, cauponum, stabularii, ut accepta restituant 134
Tit. Furti adversus hos 776
Nautica quid datur? 310
Nautica ob naufragium puniuntur aliquibus in locis 314
Non tenetur ad interesse ob mortuum 481

Nauticus.

Tit. de Nautico fcnore 509

Necessitas.

Necessitas legem non habet 422
Nemo in necessitate censetur liberalis ib.

Negligentia.

Negligentia est vitium latens 103
Negligentia in specie culpa appellatur doctores opponitur 296
Negligentia propria 124. 567
Negligentia puniuntur per Juri amissionem 125

Et res pro derelictis habentur 690

Negligentia maris non potest praesudicare creditoribus 233

Ibi communis negligentia, ibi admittuntur aequales obligantur 567

Negligentia minoribus imputari non potest 692

Negotiorum gestio (N gestor.)

Tit. de Negotiis gestis 105
Contra tutorem & curatorem, non mandari, sed Negotiorum gestorum adli-

datur 99

Negotiorum gestiois scopus 105. 106

N. G. moris domini non expirat 106

In N. G. praestanda videtur culpa levissima ibid.

N. G. est iudicium b. f. 107

N. Gestor non tenetur de eventu futuro ib.

Heres gestoris tenetur tantum de levi culpa ibid.

N. Gestor tam in loco gestae administrationis, quam domicilii conveniri potest 145

Hereditatis jactans etiam negotium geri potest 225

Ex negot. gestione non praesumitur hereditas

ZZZ ZZ 3 satis

INDEX.

<i>catu adito</i>	404	<i>Nomina non veniunt sub nomine paratæ pecunie</i>	41
<i>Tit. quod cum eo, qui in aliena potest- est, negotium gestum esse dicitur</i>	322	<i>Nomina tam activa, quam passiva inter heredes ipso jure sunt devota</i>	337. 422.
<i>Tit. de eo, qui pro tutore, prove curatore negotia gessit</i>	569		740
<i>Negotiorum gestor uniuscuius notum opus sine mandato</i>	666	<i>Nomina quocunque titulo ad transferen- dum dominium habili transferuntur</i>	412
<i>Nepos.</i>		<i>Nomina donata in totum & pro parte</i>	ibid.
<i>Si ex uno tantum filio adsunt nepotes, tunc capita numerantur; Si ex plu- ribus; tunc stirpes</i>	153	<i>Nomen semper sit verum, etiamsi non sit bonum</i>	417
<i>Nepos nemini per filium successum capax est</i>	656	<i>Nomen assignatum</i>	ibid.
<i>Nobilis.</i>		<i>Nomen cessum</i>	418
<i>Nobilis an possit esse advocatus vel procu- rator?</i>	100, seq.	<i>Si pars nominis donata & pars vendita, pro parte datur repetitio</i>	422
<i>Nobilitas coram & testibus testari possunt</i>	602	<i>Non numerata Exc.</i>	
<i>Nobilitas loco fustigationis manus ampu- tatur</i>	773	<i>Exceptio non numerata pecunie ante la- psum biennii impedit executionem & ci</i>	230. 231
<i>Nobiles solent torqueri consensu Principis</i>	818	<i>In concursibus, creditores contra con-cre- duoris obligationem biennio nondum elapso hanc exceptionem opponentem opponere possunt</i>	231
<i>Noctambulo.</i>		<i>Notarius.</i>	
<i>Noctambuli equitantur dormienti- bus</i>	78	<i>Hodierni tabularii, s. tabelliones differunt ab illis in jure Civilis</i>	515
<i>Nomen mutare unicuique licet</i>	310	<i>Notarius Instrumentum super Contr. usu- rar. conficiens, cum contrahente incur- rit infamiam</i>	506
<i>Licet.</i>	ibid.	<i>Notarius contra Principem quid anno- tans, vel falsas literas investiturarum scribens puniatur manus amputatione</i>	515
<i>Nomen.</i>		<i>Notarii officium circa Instrumenta</i>	ibid.
<i>Nomen in Contractibus nominativum, quid sit?</i>	74		seqq.
<i>In contrahentibus innominativum</i>	468		
<i>Nomen juris & facti in his probe separan- dum</i>	ibid.		
<i>Nomina, aufsenstehende Schulden.</i>			
<i>Nomen, idem est ac Jus ad rem</i>	619		

No-

Notarii poena falsi tenentur, si testi-
monium de eo ferat, quod non vidit &c.

319

Notio.

Quid sit?

44

Differt a jurisdictione

46. 109

Notorium.

Notorietas, quomodo probanda?

20. 510

Novatio.

Tit. denovationibus & delegacionibus

752

Species novationis accumulative

761

Novella.

Quia ex Novella 12. nulla authentica co-
dictis inserta, non esset recepta in foro

504

Noverca.

Ad contra novercam agendum propter
dotem?

707

Inter novercam & privignum jura presu-
mununt eodem

772

Nox.

Nox non est proprium hominum benefi-
cium, sed furum, immodiariorum &c.

208

Alius nocturnus (in judicio) videtur su-
spicili, nisi res moram non patitur

699

Noxalis.

Tit. Si ex noxali causa agatur, quomodo-
medium caveatur?

61

Tit. de noxalibus actionibus

201

Servum noxae dando, dominus liberatur

380

Numeratio.

Numeratio non statim movet presen-
tiam pecuniam

301

Nunciatio novi operis didim.

Op. nov. nunc.

Tutor nunciat novum opus, si quis in pu-
puli prejudicium aedificet

561

Vid. plur. tit. quod in aut clam; id. de re-
missionibus.

Tit. de mundanis

855

Nuncius.

Nuncius ipse non contrahit, sed volunta-
tem principis tantum exponit

441

Per Nuncium fieri non poterat stipulatio

744

Nuptiae.

Tit. de Ritum Nuptiarum

523 segg.

Purpure

39

Solis nuptiarum cura non finitur

573

Natus.

Natus sufficit in censu

284

Non sufficit ad heredis institutionem

579

Tamen ad fideicommissum relinquen-
dum

212.

O.

Oblatio.

Oblatio est species solutionis

759

Oblatio realis & verbalis

760.

Sola oblatio non transfert dominium, nisi
alterius voluntas per acceptationem

ib.

accedat

Obligatio.

Tit. de Obligationibus & Actionibus

738

Tit. de verborum obligationibus

743

Inter Patrem & filium f. nulla est obliga-
tio civilis, nisi in penulis capr. & quas

34

Obligatio personalis max nascitur falso
interdicentia

33

Obligatio naturalis quoad pupillum

79

Ob.

INDEX.

<i>Obligatio semel nata, casu superveniente non soluitur</i>	106.	<i>minuta</i>	655
<i>Omnis obligatio conscribitur ante actionem peremptoriam</i>	233	<i>Optio.</i>	
<i>Obligatio regulariter est perpetua</i>	267	<i>Tit. de optione & electione legata</i>	616
<i>Obligations contractæ, & contrahendæ, ubi remittitur?</i>	381	<i>Opus novum.</i>	
<i>Omnes obligationes in Holstia concipi solent die Antonii</i>	439	<i>Tit. de operis novi nunciatio</i>	664
<i>Obligatio correalis</i>	ibid.	<i>Operis novi nunciatio, in rem, non in personam fit</i>	666
<i>Obligatio cancellata</i>	758	<i>Vid. plur. tit. quod vi aut clam; item de Remissionibus.</i>	
<i>Obscurum.</i>		<i>Tit. de operibus publicis</i>	354
<i>Obscurum quid?</i>	401	<i>Ordo.</i>	
<i>Obsequium.</i>		<i>Tit. quis ordo in possessionibus servetur?</i>	657
<i>Tit. de Obsequiis, Parentibus & Patronis præstandis</i>	654	<i>Tit. de decretis ab ordine faciendis</i>	353
<i>Obsequium.</i>		<i>Origo.</i>	
<i>Obligatio ad Obsequium ubi fit recepta</i>	145	<i>Tit. de Origine Juris</i>	5
<i>Odiurn.</i>		<i>P.</i>	
<i>Odia sunt restringenda, non extendenda</i>	594	<i>Pacht.</i>	
<i>Officium.</i>		<i>Die Fürstliche Renter gepachtet haben, sunt socii similes</i>	380
<i>Ad officium publicum recusans cogitur</i>	91. 104	<i>Pachtmeiſter</i>	387
<i>Officium Judicis nobile, in quo consistat?</i>	150	<i>Passum.</i>	
<i>Officium Judicis mercenarium, quid?</i>	ibid.	<i>Tit. de Passis</i>	72
<i>Officia, quæ, & quomodo vendenda</i>	350	<i>Passa quomodo dividantur</i>	ibid. 74
<i>Oleum.</i>		<i>Passum nudum quid?</i>	73
<i>Tit. de vitico, vino, & aleo legato</i>	616	<i>Ex passu nudo hodie validum jus agendi datur</i>	47. 80
<i>Opera.</i>		<i>Omne passum deliberato initum, actionem producit</i>	74. 396
<i>Tit. de operis servorum</i>	182	<i>Et exceptionem</i>	397
<i>Operarum præscriptio</i>	ibid.	<i>Passum non afficit rem, sed personam</i>	81
<i>Tit. de usu &c. & operis legatis</i>	624	<i>Passorum effectus</i>	ibid.
<i>Opera sunt vel determinata vel indeter-</i>		<i>Passum & transactio differunt</i>	86
		<i>Quicquid glim potuit stipulatio, illud hodie potest passum</i>	396
		<i>Distinctiones passorum circa hereditatem viventis</i>	80
			Nem

Non valet pactum filius cum patri, ut post mortem testamentum impugnet	155	Paraphernalia non sunt dotalia, nisi expressè addatur	336
Omnia pacta futuram sue efficiunt ressi- cientia, regulariter sunt vitiosa	156	Parentes,	
Pacta de acieito commissio valent	259	Inter Parentes & liberos non facile pro- cessus admittendus	53
Pactum translativum & reservativum	407	Tur. de obsequiis, Parentibus & Patronis praestandis	654
Pactum vestitum	739	Dat. Pater.	
Dei de sta. pactum legitimum	557	Sic vocatur Laudum inter mercatores	133. 693
Pactum de non revocando valet	619	Paricida.	
Ex pacto de Jura civili non datur actio, bene tamen exceptio	735	Tur. de L. Pompeja de parricidis	409
Et exceptio pacti non potest opponi, nisi pacti scilicet	747	Pars.	
Pactum hodie aequalis efficacia est, quam stipulatio	253	Tur. si pars hereditatis petatur	163
Pactum cuiusque suum non tertio nocet	450	Pars homogenea, & heterogenea	150
Pactum de non petendo ab acceptatione jur. civil. differt	759	Pars hereditatis acta, ad se trahit totam	606
Pacta dotalia.		Partem debiti solvens tenetur ad totum	329
An mulieri per pacta dotalia ultra dimi- sum laesa. defuncto marito succurrat- tur?	431	Partem meam ex comunione possum vendere	390
Pacta dotalia sunt excludenda, cum in his deferatur successio	715	Parfimoia.	
Pedagogus.		Parfimoia nimia quandoque nocet	226
Salaria pedagogorum gaudent privile- gio prelationis	706	Partus.	
Paganus.		Quando dicatur perfectus	39
Paganum vocatur omne illud, quod non est militare	332	It. vivitur	ibid.
Paraphernalia.		Immaturus	31
Paraphernalia a marito possunt locari	456	Legitimus, vel abortivus	657
Propter paraphernalia uxor etiam habet hypothecam in bonis mariti, non ta- men simul jus prelationis, ut in dote	486	Communis	685
		Partui parcendum in panis matri inspi- cendis	29
		Legitimitas partus praesumitur &c.	30
		Et hic non tempus concepti, sed partus in- spectiendum.	31
		Tempus partus consideratur physice, non civiliter	30
		Aaa 222	Tic

INDEX.

<i>Tit. de inspiciendo ventre custodiendaque partu</i>	350	<i>Patria potestas usum peculii non impedit</i>	332
<i>Pater.</i>		<i>Patrinus.</i>	
<i>Paterfamilias quis dicatur?</i>	30	<i>Propter munera patrinerum liberi habent tacitam hypothecam in bonis patris</i>	337-339
<i>Pater & filius habentur pro una persona</i>	177. 356	<i>Patronus. Patronatus.</i>	
<i>Donce uterque mortuus</i>	358	<i>Tit. de Jure Patronatus</i>	653
<i>Pater ad nudam consignationem sine juramento adstringitur</i>	184	<i>Tit. de obsequiis, Parentibus & Patronis praestandis</i>	654
<i>Quando pater ex delicto filii teneatur?</i>	341	<i>Tit. Si quid in fraudem Patroni factum sit</i>	ibid.
<i>Inser patrem & suum filium suam. an celebrari possit venditio?</i>	386	<i>Paupertas.</i>	
<i>Pater optimum consilium pro liberis capere censetur</i>	37. 376. 569.	<i>Non paupertas, sed moris tutorem suspectum facit</i>	564
<i>Contra patrem non actio doli, sed in factum instituitur</i>	654	<i>Paupertatis determinatio arbitrio judicis relinquitur</i>	797
<i>Patientia.</i>		<i>Pax.</i>	
<i>Res incorporeales traduntur per patientiam</i>	683	<i>Ob pacem publicam potest transactio rescindi</i>	39
<i>In servitutibus patientia est loco tituli</i>	691	<i>Quot personae ad fractionem pacis publicae requirantur, arbitrio judicis relinquitur</i>	206
<i>Patria potestas.</i>		<i>Peculatus.</i>	
<i>Tit. de adoptione, emancipatione, & alibi nudis, quibus ius patr. pot. solvitur</i>	34	<i>Tit. ad L. Jul. peculatus, & de sacrilegiis & de residuis</i>	212
<i>Patria potestas circumscribitur in facultate administrandi, & fructus percipiendi, exceptis bonis castrensisibus & quasi</i>	ibid. 139. 184	<i>Peculium.</i>	
<i>Patr. potestas solvitur etiam morte civili, attamen salvo naturalibus</i>	37	<i>Tit. de peculio</i>	331
<i>Patria potestas non tollitur per solam negotiationem, nisi vel filius ex voluntate patris separatim habitet, vel etiam pater judicialiter declaret, se filium sui juris esse velle</i>	322	<i>Tit. de peculio legato</i>	627
		<i>Ad peculium adventitium salarium procuratorum pertinet</i>	94
		<i>Indeitur naturam peculii castrensis, quid ex eo comparatum</i>	165
		<i>Actio de peculio in foro rarissima est</i>	331
		<i>Peculium servorum tantum est unum, & bonis penitus incognitum</i>	338
		<i>Peculium est universitas</i>	331
		<i>Pecu-</i>	

INDEX.

<i>Peculium quasi castrense</i>	332	<i>Res periculi plena si operarii commissa</i>	
<i>Peculium adventitium</i>	ibid.	<i>Periculum est illius, qui rem aestimato-</i>	432
<i>Quoties in jure peculii mentio fit, intelligitur profectitium</i>	339	<i>dari rogavit</i>	469
<i>Peculium adventitium extraordinarium</i>	ibid.	<i>Si ades, ad quarum rescissionem pecunia credita, perierint, cessat jus praetorianum</i>	487
<i>Tit. quando de peculio actio annalis est</i>	342	<i>De Periculo tutorum vid.</i>	
<i>De peculio adventitio irregulari M. C. qui donare potest, quod secus in regulari</i>	677	<i>Tit. de administratione & periculo tutorum &c.</i>	558 seqq.
<i>Ad peculium profectitium pertinet, quod filio instituto pater donatur</i>	679	<i>Perjurium.</i>	
<i>Perduellio.</i>		<i>Qui hominem sciens perjurare permittit, gravius peccat quam homicida</i>	234
<i>Crimen perduellionis</i>	801		243
<i>Peregrini.</i>		<i>Perjuris poena</i>	335
<i>Peregrini etiam dicuntur banniti & fugati, ita proscripi</i>	27	<i>De perjurio ex officio inquirendum</i>	246
<i>Peregrini capaces sunt acquisitionis, nisi alicubi vigeat indigenatus</i>	691	<i>Ad perjurium facilliores esse solent, ob famam periculum</i>	243
<i>Periculum, vid. m. Damnum.</i>		<i>Permutatio, Permutare.</i>	
<i>Post moram periculum est morosi</i>	113. 162	<i>Tit. de rerum permutatione</i>	472
<i>Qui nuncium eligit ad mittendam pecuniam, ejus regulariter est periculum</i>	228	<i>Permutatio antiquior est venditione, sed hac frequentior illa</i>	392
<i>Admodum variant Dd. super hac Regula: quod res pereat suo domino</i>	409	<i>Permutatio adhuc hodie distincta est a venditione</i>	463, 472
<i>Periculum quando est venditoris</i>	417	<i>Persona.</i>	
<i>Civiliter perire, quid sit?</i>	764	<i>Beneficium personarum egregiarum</i>	245
<i>Tit. de periculo & commodorei vendita</i>	435		250. 519
<i>Periculum in permutatione ad quem pertinet?</i>	475	<i>In persona nemo prioritatem praetendere potest</i>	708
<i>Periculum non ex pretio aestimatur</i>	436	<i>Pertinentia.</i>	
<i>Periculum deteriorationis & substantiae</i>	437. seq.	<i>Quando questio de pertinentiis incidit, quid attendendum?</i>	445
		<i>Pessilentia.</i>	
		<i>Si tantum in provincia & non in civitate grossatur, non habet locum testamentum tempore pestis</i>	602
		<i>Petitorium.</i>	

INDEX.

<i>Polygamia.</i>	
<i>Polygamia simultanea est contra Juramentum</i>	769
<i>L. Pompeja.</i>	
<i>Tit. de L. Pompeja de patriciis</i>	809
<i>Popularis Actio.</i>	
<i>Tit. de popularibus Actionibus</i>	795
<i>Popularis Actio, quid sit?</i>	102
<i>Poeyia.</i>	
<i>Quid denotet?</i>	544
<i>Portio statutaria.</i>	
<i>Portio statutaria per secundas nuptias non admittitur</i>	177
<i>Possiones.</i>	
<i>Possiones & articuli notabiliter differunt</i>	214
<i>Possio, Possessor, Possidere.</i>	
<i>Possio vocis latius capta</i>	462
<i>Exercitium docet possessionem jurius.</i>	682
<i>Contra possessorem militat presumptio libertatis</i>	193
<i>Possessorem sequitur actio in rem scripta</i>	196
<i>Sed non heredes</i>	196
<i>Possio vacua alia civiliter, alia naturaliter talis</i>	441
<i>Tit. de bonorum possessione</i>	645
<i>Tit. de bonorum poss. contra tabulas</i>	637
<i>Tit. de ventre in possessionem mittendo, & de Curatore ejus</i>	652
<i>Tit. de bonorum possessione secundum tabulas</i>	653
<i>Tit. de bonorum possessione ex testam. militis</i>	ibid.

<i>Tit. quis ordo in possessionibus servetur?</i>	657
<i>Possessionem apprehendens, quos actus manuum ministerio celebrat?</i>	652
<i>Possessionem adum in creditorem transulisse censetur, si quis in securitatem mutui instrumentum venditionis adum tradidit creditori</i>	653
<i>Possessorium. f. dominium est denegandum.</i>	655
<i>Possessor b f. differt ab usufructuario</i>	656
<i>Possidere desinit, qui alienas, & qui consumit</i>	ibid.
<i>Tit. de acquirenda vel amittenda possessione</i>	659
<i>Possessor juris est heres</i>	659
<i>Possessor clandestinus</i>	652
<i>Tit. Quibus ex causis in possessionem eatur?</i>	702
<i>Tit. de rebus auctoritate judicis possidentibus vel vendendis</i>	704
<i>Vid. etiam de Interdictis.</i>	
<i>Tit. ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit</i>	714
<i>Etiam iniustus possessor contra vim privatam defendendus</i>	716
<i>Tit. uti possidetis</i>	717
<i>Aliud est esse in possessione, & aliud possidere</i>	723
<i>Tit. de diversis temporalibus prescriptionibus, & de accessionibus possessionum</i>	733
<i>Possessorius.</i>	
<i>Tit. de possessoria hereditatis petitio</i>	146
<i>Tit. Si quis, omissa causa testamenti, ab intestato vel alio modo possident hereditatem</i>	

INDEX.

92

<i>ditatem</i>	609	<i>Prescriptio immemoralis</i>	23. 40. 45
<i>In possessorio retinenda pretendit actor</i>		<i>Hubet vim specialis privilegii</i>	481. 639
<i>se possidere; in petitorio adversarium</i>	712	<i>Etiam contra Principem</i>	696
<i>Postliminium.</i>		<i>Tempore belli dormus prescriptio</i>	123
<i>Jus postliminis non pertinet ad ea, quae</i>		<i>Quot annis dominio, tot quoque actioni</i>	
<i>apud hostes sunt</i>	578	<i>reali praescribitur</i>	163
<i>Tit. de captivis, & postliminio, & red-</i>		<i>Tempora praescriptionum</i>	ibid.
<i>emptis ab hostibus</i>	839	<i>Pupillo dormit praescriptio</i>	194
<i>Posthumus.</i>		<i>Actioni non nata, non praescribitur</i>	307
<i>Tit. de liberis & posthumis &c.</i>	532	<i>Praescriptio pactione renunciat potest</i>	397
<i>In posthumum nulla ingratitudinis causa</i>		<i>Testamentum vivo testatore nunquam</i>	
<i>cadere potest</i>	152. 652	<i>praescribitur</i>	583
<i>Tit. de postulando</i>	90	<i>Tit. de praescriptis verbis</i>	476
<i>Potentior.</i>		<i>Praesens.</i>	
<i>Potentiores quanam dicantur?</i>	413	<i>Praesens & ille censetur, qui vel per procu-</i>	
<i>Præcedentia ex possessione estimari solet</i>		<i>ratores, vel per epistolam, vel per nun-</i>	
<i>&c.</i>	718	<i>cium acceptat</i>	617
<i>Prædium.</i>		<i>Praesumptio, vid. m. Dubium. it.</i>	
<i>Tit. Communia praediorum tam urbano-</i>		<i>Ambiguum.</i>	
<i>rum quam rusticorum</i>	191	<i>Tit. de probationibus & praesumptionibus</i>	509
<i>Prædo.</i>		<i>Praesumptio differt a fictione juris</i>	513
<i>Si quis vacuum alicuius fundi possessionem</i>		<i>factum non praesumitur, sed probandum</i>	143. 163
<i>ingreditur, tenetur ut prædo</i>	717	<i>Praesumitur benigna potius testatoris vo-</i>	
<i>Prælatio.</i>		<i>luntar, quam ejus delus</i>	128
<i>Prælatio differt a jure tacite hypothecae</i>	22	<i>Magis praesumitur, omnem fundum esse</i>	
<i>Jus prælationis nec cedit vel vendi potest</i>		<i>tributus obnoxium</i>	192
	ibid.	<i>Praesumptio libertatis servitutem vincit</i>	ibid.
<i>Jus prælationis quod doti coheret, non da-</i>		<i>Praesumptio generalis cedit praesumptioni</i>	
<i>tur extraneo, & neque patri</i>	545	<i>speciali fortiori</i>	238
<i>Prescriptio, Praescribere.</i>		<i>Praesumptio cedit veritati</i>	251. 563
<i>Tit. de Exceptionibus, Praescriptionibus</i>		<i>Illa praesumptio prævalet, quæ actum red-</i>	
<i>& Prajudiciis</i>	727	<i>dit validiorem</i>	405
<i>Tit. de diversis temporalibus praescriptio-</i>		<i>Omnis praesumptio est delicti exclusiva</i>	13-
<i>nibus, & de accessionibus possessionum</i>	733		767
			Sed

INDEX.

<i>tituli ad ius</i>	694	<i>Nomina non veniunt sub nomine parata pecunie</i>	41
<i>Tit. quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicitur</i>	322	<i>Nomina commativa, quam passiva inter heredes ipso iure sunt divisa</i>	257-422.
<i>Tit. de eo, qui pro curatore, prove curatore negotia gessit</i>	569		740
<i>Negotiorum gestor nunciat novum opus sine mandato</i>	666	<i>Nomina quocumque titulo ad transferendum dominium habili transferuntur</i>	412
<i>Nepos.</i>		<i>Nomina donata in totum & pro parte</i>	ibid.
<i>Si ex uno tantum filio adsunt nepotes, tunc capita numerantur; Si ex pluribus; tunc stirpes</i>	153	<i>Nomen semper sit verum, etiam si non sit bonum</i>	417
<i>Nepos natus per filium successionis capax est</i>	656	<i>Nomen assignatum</i>	ibid.
<i>Nobilis.</i>		<i>Nomen cessum</i>	418
<i>Nobilis an possit esse advocatus vel procurator?</i>	100. seq.	<i>Si pars nominis donata & pars vendita, proprietas datur repetita</i>	412
<i>Nobiles coram & testibus testari possunt</i>	602	<i>Non numerata Exc.</i>	
<i>Nobilibus loco suffragationis manus amputatur</i>	773	<i>Exceptio non numerata pecunie ante lapsum biennii impedit executionem &c.</i>	230. 231
<i>Nobiles solent torqueri consensu Principis</i>	318	<i>In concursibus, creditores contra conventuarias obligationem biennio nondum elapso hanc exceptionem opponentem opponere possunt</i>	231
<i>Noctambulo.</i>		<i>Notarius.</i>	
<i>Noctambuleus equiparatur dormienti-bus</i>	78	<i>Hodierni tabellarii, s. tabelliones differunt ab illis in Jure Civili</i>	515
<i>Nomen.</i>		<i>Notarius Instrumentum super Contr. usu- var. conficiens, cum contrahente incur- rit infamiam</i>	506
<i>Nomen mutare minime licet</i>	110	<i>Notarius contra Principem quid annu- tant, vel falsas literas investiturarum scribendi puniuntur manus amputatione</i>	515 ³
<i>Litis.</i>	ibid.	<i>Notarii officium circa Instrumenta</i>	ibid.
<i>Nomen.</i>			seqq.
<i>Nomen in Contractibus nominativis, quid sit?</i>	74		
<i>In contractibus innominatis</i>	463		
<i>Nomen juris & facti in his probe separan- dum</i>	ibid.		
<i>Nomina, aussenstehende Schulden.</i>			
<i>Nomen, idem est ac Jus ad rem</i>	619		

<i>Notarii pœna falsi tenetur, si septimum de co fecit, quod non videt &c.</i>		<i>Nunciatio nobis operis videt.</i>	
	810	<i>Op. nov. nunc.</i>	
<i>Notia.</i>		<i>Tutor nunciat novum opus, si quis in pupilli præjudicium ædificet</i>	361
<i>Quid sit?</i>	44	<i>Vid. plur. tit. quod vi aut clam; it. de re-missionibus.</i>	
<i>Differs a jurisdictione</i>	46, 109	<i>Tit. de mundis</i>	853
<i>Notorium.</i>		<i>Nuncius.</i>	
<i>Notarietas, quomodo probanda?</i>	20, 310	<i>Nunciatur ipse non contrahit, sed voluntatem principalis tantum exprimit</i>	441
<i>Novatio.</i>		<i>Per Nuncium fertur non poterat stipulatio</i>	744
<i>Tit. denovationibus & delegationibus</i>	752	<i>Nuptia.</i>	
<i>Species novationis accumulativa</i>	761	<i>Tit. de Ritu Nuptiarum</i>	528 seqq.
<i>Novella.</i>		<i>Purpureæ</i>	30
<i>Quia ex Novella 121. nulla authentica edicti inserta, non esset recepta in foro</i>	504	<i>Solis nuptiis cura non finitur</i>	573
<i>Noverca.</i>		<i>Nutus.</i>	
<i>An contra novercam agendum propter doctem?</i>	707	<i>Nutus sufficit in constituto</i>	224
<i>Inter novercam & privignum jura presumunt odium</i>	772	<i>Non sufficit ad heredis institutionem</i>	579
		<i>Tamen ad fideicommissum relinquendum</i>	ibid.
<i>Nox.</i>		<i>O.</i>	
<i>Nox non est proprium hominum beneficium, sed furum, incendiariorum &c.</i>	100	<i>Oblatio.</i>	
<i>Alii nocturni (in judicis) videntur suspelli, nisi res moram non passatur</i>	699	<i>Oblatio est species solutionis</i>	759
<i>Noxalis.</i>		<i>Oblatio realis & verbatis</i>	760
<i>Tit. Si ex noxali causa agatur, quemadmodum caveatur?</i>	61	<i>Sola oblatio non transfert dominium, nisi alterius voluntas per acceptationem accedat</i>	ib.
<i>Tu. de noxalibus actionibus</i>	101	<i>Obligatio.</i>	
<i>Scrutum noxae dando, damnum liberatur</i>	380	<i>Tit. de Obligationibus & Actionibus</i>	738
		<i>Tit. de verborum obligationibus</i>	743
<i>Numeratio.</i>		<i>Inter Patrem & filium f. nulla est obligatio civilis, nisi in pecunia constet. & quæst.</i>	34
<i>Numeratio non facit unum præsentem personam</i>	391	<i>Obligatio personalis max nascitur factis intervenientibus</i>	38
		<i>Obligatio naturalis quoad pupillum</i>	79
			Ob,

INDEX.

<i>Obligatio semel nata, casu superveniente non tollitur</i>	106.	<i>minata</i>	655
<i>Omni obligatio conscribitur ante acceptam pecuniam</i>	233	<i>Optio.</i>	
<i>Obligatio regulariter est perpetua</i>	267	<i>Tit. de optione & electione legata</i>	626
<i>Obligatio contractus, & contrahendæ, ubi remanet?</i>	381	<i>Opus novum.</i>	
<i>Omnes obligationes in Holsatia concipi solent de antea</i>	489	<i>Tit. de operis novi nunciatio</i>	664
<i>Obligatio correalis</i>	ibid.	<i>Operis novi nunciatio, in rem, non in personam fit</i>	666
<i>Obligatio cancellata</i>	758	<i>Vid. plur. Tit. quod vi aut clam; item de Remissionibus.</i>	
<i>Obscurum.</i>		<i>Tit. de operibus p. volens</i>	854
<i>Obscurum quid?</i>	401	<i>Ordo.</i>	
<i>Obsequium.</i>		<i>Tit. quis ordo in possessionibus servetur?</i>	657
<i>Tit. de Obsequiis, Parentibus & Patronis prestandis</i>	654	<i>Tit. de decretis ab ordine faciendis</i>	353
<i>Obstagium.</i>		<i>Origo.</i>	
<i>Obligatio ad Obstagium ubi fit recepta</i>	145	<i>Tit. de Origine Juris</i>	8
<i>Odiurn.</i>		<i>P.</i>	
<i>Odia sunt restringenda, non extendenda</i>	584	<i>Pächter.</i>	
<i>Officium.</i>		<i>Die Fürstliche Kämter gepachtet haben, sans focus similes</i>	380
<i>Ad officium publicum recusans cogitur</i>	91. 104	<i>Pächter</i>	377
<i>Officium Judicis nobile, in quo consistat?</i>	150	<i>Passum.</i>	
<i>Officium Judicis mercenarium, quid?</i>	ibid.	<i>Tit. de Passis</i>	72
<i>Officia, quæ, & quomodo vendenda</i>	390	<i>Passa quomodo dividantur</i>	ibid. 74
<i>Oleum.</i>		<i>Passum nudum quid?</i>	73
<i>Tit. de tritico, vinis, & oleo legato</i>	626	<i>Ex passu nudo hodie validum jus agendi datur</i>	47. 81
<i>Opera.</i>		<i>Omne passum deliberato initum, alienationem preducat</i>	74. 306
<i>Tit. de operis servorum</i>	182	<i>Et exceptionem</i>	307
<i>Operarum præscriptio</i>	ibid.	<i>Passum non afficit rem, sed personam</i>	81
<i>Tit. de usu &c. & operis legatis</i>	614	<i>Passorum effectus</i>	ibid.
<i>Opera sunt vel determinate vel indeter-</i>		<i>Passum & transactio differunt</i>	86
		<i>Quicquid olim potius stipulatio, illud hodie potest passum</i>	306
		<i>Distinctiones passorum circa hereditatem viventis</i>	80
			Non

Non valet pactum filius cum patre, ne post mortem testamentum impugnet	155	Paraphernalia non sunt dotalia, nisi expressse addatur	336
Omnia pacta futuram sue efficiunt resistentia, regulariter sunt vitiosa	156	Parenter.	
Pacta de acie commisso valent	259	Inter Parentes & liberos non facile processus admittendus	53
Pactum translativum & reservativum	407	Tit. de obsequiis, Parentibus & Patronis praestandis	64
Pactum vestitum	739	Dab Parere.	
Dei de iur. pactum legitimum	537	Sic vocatur Laudum inter mercatores	33. 693
Pactum de non revocando valet	619	Parricida.	
Ex pacto de Jura civili non datur actio, hanc tamen exceptio	735	Tit. de L. Pompeja de parricidis	89
Et exceptio pacti non potest opponi, nisi paciscenti	747	Para.	
Pactum hodie aequalis efficacia est, quam stipulatio	752	Tit. si pars hereditatis petatur	163
Pactum cuiusque suum noviter non nocet	450	Pars homogenea, & heterogenea	180
Pactum de non petendo ab acceptilatione jur. civil. aufferit	769	Pars hereditatis onata, on se trahit totam	606
Pacta dotalia.		Partem debiti solvens tenetur ad totum	329
An mulieri per pacta dotalia ultra dimidium lase. defuncto marito succurratur?	431	Partem meam ex communione possum vendere	330
Pacta dotalia sunt exhibenda, cum in his deferatur successio	715	Parfimonia.	
Pedagogus.		Parfimonia nimia quandoque nocet	226
Salaria pedagogorum gaudent privilegio praelationis	706	Partus.	
Paganus.		Quando dicatur perficius	29
Paganum vocatur omne illud, quod non est militare	332	It vivus	ibid.
Paraphernalia.		Immaturus	31
Paraphernalia a marito possunt locari	456	Legitimus, vel abortivus	657
Propter paraphernalia auxilium etiam habet hypothecam in bonis mariti, non tamen simul jus praelationis, ut in dote	486	Communis	685
		Partus parendum in pueris matris ingenuis	29
		Legitimatus partus praesumitur &c.	30
		Ex hoc non tempus concepti, sed partus inspicendum.	31
		Tempus partus consideratur physice, non civiliter	30
		Aaa aaa	Tic

INDEX.

Tit. de inspiciendo ventre custodiendaque partu 550

Pater.

Paterfamilias quis dicatur? 30
Pater & filius habentur pro una persona 177. 356

Donec uterque mortuus 355
Pater ad nudam consignationem sine iuramento adstringitur 184
Quando pater ex delicto filii tenetur? 341

Inter patrem & suum filiumfam. an celebrari possit venditio? 366
Pater optimum consilium pro liberi capere censetur 37. 316. seq.
Contra patrem non actio deli, sed in factum instituenda 654

Patientia.

Res incorporales traduntur per patientiam 613
In servitutibus patientia est loco tituli 691

Patria potestas.

Tit. de adoptione, emancipatione, & aliis modis, quibus ius patr. pot. solvitur 34

Patria potestas circa res consistit in facultate administrandi, & fructus percipiendi, exceptis bonis castrensis & quasi ibid. 139. 184

Patr. potestas solvitur etiam morte civili, atiamen salvis naturalibus 37

Patria potestas non tollitur per solam negationem, nisi vel filius ex voluntate patris separatim habitet, vel etiam pater judicialiter declaret, se filium sui iuris esse velle 323

Patria potestas usum peculii non impedit 332

Patrinus.

Propter munera patrinorum liberi habent tacitam hypothecam in bonis patris 337. 339

Patronus. Patronatus.

Tit. de Jure Patronatus 653
Tit. de obsequiis, Parentibus & Patronis praestandis 654
Tit. Si quid in fraudem Patroni factum sit ibid.

Paupertas.

Non paupertas, sed moras tutorem suspensum factus 564
Paupertatis determinatio arbitrio iudicis relinquitur 797

Pax.

Ob pacem publicam potest transactio rescindi 39
Quot persona ad fractionem pacis publica requirantur, arbitrio iudicis relinquitur 306

Peculatus.

Tit. ad L. Jul. peculatus, & de sacrilegiis & de residuis 212

Peculium.

Tit. de peculio 331
Tit. de peculio legato 627
Ad peculium adventitium salarium procuratorum pertinet 94
Induit naturam peculii castrensis, quid eo comparatum 165
Actio de peculio in foro rarissima est 331
Peculium servorum tantum est unum, & hodie penitus incognitum 332
Peculium est universitas 331

Pecu-

<i>Peculium quasi castrense</i>	332	<i>Res periculi plena si operarius commissa</i>	
<i>Peculium adventitium</i>	ibid.	<i>Periculum est illius, qui rem astimato</i>	412
<i>Quoties in jure peculii mentio fit, intestis-</i>		<i>dari rogatus</i>	409
<i>gitur profectitium</i>	339	<i>Si ades, ad quarum rescissionem pecunia</i>	
<i>Peculium adventitium extraordinarium</i>	ibid.	<i>credita, perierint, cessat jus prelatio-</i>	487
<i>Tit. quando de peculio actio annalis est</i>	342	<i>De Periculo tutorum vid.</i>	
<i>De peculio adventitio irregulari M. C.</i>		<i>Tit. de administratione & periculo tuto-</i>	
<i>quis donare potest, quod secus in regu-</i>		<i>rum &c.</i>	558 seqq.
<i>lari</i>	677	<i>Perjurium.</i>	
<i>Ad peculium profectitium pertinet, quod</i>		<i>Qui hominem scilicet perjurare permittit,</i>	
<i>filio intestui patris donatur</i>	679	<i>gravius peccat quam homicida</i>	234
<i>Perduellio.</i>			243
<i>Crimes perduellionis</i>	681	<i>Perjurii pena</i>	235
<i>Peregrini.</i>		<i>De perjury ex officio inquirendum</i>	246
<i>Peregrini etiam dicuntur banniti & su-</i>		<i>Ad perjurium facilius esse solent, ob fa-</i>	
<i>stigati, it. proscripti</i>	27	<i>ma periculum</i>	243
<i>Peregrini capaces sunt acquisitionis, nisi</i>		<i>Permutatio, Permutare.</i>	
<i>alibi vigeat indigenatus</i>	691	<i>Tit. de rerum permutatione</i>	472
<i>Periculum. vid. m. Damnum.</i>		<i>Permutatio antiquior est venditione, sed</i>	
<i>Pest moram periculum est morosi</i>	113. 115	<i>hac frequentior illa</i>	392
<i>Qui nuncium eligit ad mittendam pecu-</i>		<i>Permutatio adhuc bodie distincta est a</i>	
<i>niam, ejus regulariter est periculum</i>		<i>venditione</i>	468. 472
	228	<i>Persona.</i>	
<i>Admodum variant Dd. super hac Regu-</i>		<i>Beneficium personarum egregiarum</i>	245
<i>la: quid res pereat suo domino</i>	409		250. 519
<i>Periculum quando est venditoris</i>	417	<i>In persona nemo prioritatem preterdere</i>	
<i>Conuliter perire, quid sit?</i>	764	<i>potest</i>	702
<i>Tit. de periculo & commodari vendita</i>	435	<i>Pertinentia.</i>	
<i>Periculum in permutatione ad quem per-</i>		<i>Quando questio de pertinentiis incidit,</i>	
<i>tinet?</i>	475	<i>quid attendendum?</i>	445
<i>Periculum non ex pretio astimatur</i>	438	<i>Pestilentia.</i>	
<i>Periculum deteriorationis & substantie</i>		<i>Si tantum in provincia & non in ciuitate</i>	
	437. seq.	<i>grossatur, non habet locum testamen-</i>	
		<i>tum tempore pestis</i>	602
		<i>Petitorium.</i>	

INDEX.

<i>In petitorio docendus, est Titulus</i>	139	<i>iussores exiguntur</i>	59
<i>Wfal. Bützet</i>	344	<i>Pignus soluto debito facile revocari potest</i>	16
<i>Pharmacopolium,</i>			
<i>Pharmacopolium an separatim quasi corpus constituat, & adibus venditis non cobareat?</i>	445	<i>Pignore reddito, remissum censetur jus pignoris, sed non debiti</i>	73. 493
<i>Pia causa.</i>		<i>Illata in pradium urbanum pignoris loci</i>	73
<i>Quoniam referantur ad pias causas</i>	603	<i>Locatori obligata videntur</i>	74
<i>Magis succurrendum pie causa, quam imbecillitati muliebri</i>	553	<i>Pignus non vi conventionis, sed ex auctoritate pretoria constituitur</i>	74
<i>Pia causa idem est favor ac liberorum</i>	603	<i>Pignus pro parte liberari non potest</i>	206
<i>In donatione M. C. ad piam causam sufficiant duo testes</i>	678	<i>Tit. de pignoratitia actione</i>	301
<i>Pictura.</i>		<i>Quando nascatur</i>	ibid. 304
<i>Famosus libellus late etiam picturam comprehendit</i>	787	<i>Ad quod datur</i>	304
<i>Pignoratio.</i>		<i>Jure Canonico datur etiam contra tertium</i>	305
<i>Pignoratio sive inclusio pecorum, ex generalis consuetudine obtinet</i>	196	<i>Pignore sine culpa perditio, creditum in debitore ulterius exigere non potest creditur, jure Sax.</i>	306
<i>Pignus.</i>		<i>Sed hoc mutatum per Const. 26. part. 2.</i>	307
<i>Tit. de pignoribus & hypothecis, qualiter ea contrahantur, & de pactis</i>	479	<i>Possidere ex jure pignoris melius est, quam retrovenditionis</i>	398
<i>Tit. in quibus causis pignus vel hypotheca recte contrahatur</i>	483	<i>Pignus semper majoris pretii est, quam debitum; & hinc semper continet usurariam pravitatem</i>	408
<i>Tit. Quae res pignori vel hypotheca data obligari non possunt</i>	433	<i>Forma captivitatis pignorum</i>	480
<i>Tit. Quipotiores in pignore vel Hypotheca habentur, & de his quae in creditum locum succedunt</i>	ibid.	<i>Pignus pratorium</i>	490
<i>Tit. de distractione pignorum & hypothecarum</i>	492	<i>Pignus est accessorium debiti</i>	493
<i>Tit. Quibus modis pignus vel hypotheca solvitur</i>	493	<i>Pignus extinctis adibus in astra manet</i>	494
<i>Vox pignoris generaliter accepta, simul hypothecam comprehendit</i>	301	<i>Pignus non mutat dominium</i>	491
<i>Super re certa & causis prestanda, sufficit pignus; super re incerta non, sed fidejussiores exiguntur</i>		<i>Pignoris pretium ad concursum pertinet</i>	705
		<i>Pirata.</i>	
		<i>Piratae, quinam sint?</i>	315
		<i>Pistor.</i>	
		<i>Pi.</i>	

<i>Pisces, num aobue hodie se possint ex- cufare à tutela?</i>	565	<i>vocanda</i>	367
<i>Plagiarius.</i>		<i>Pœnitentia, Pœnitere.</i>	
<i>Tit. ad L. Fabiam de plagiariis</i>	83	<i>Pœnitentia in delictis quando panam mi- niget?</i>	54. 765. 506. 808
<i>Plantatio.</i>		<i>Pœnitentia in Contractibus quando locus est?</i>	75. 257. 258. 343
<i>Plantatio non est novi operis constructio</i>	666	<i>Quando non?</i>	419
<i>Pleuritis.</i>		<i>Quis velle desinit, etiam pœnitere desinit</i>	258
<i>An inter morbos contagiosos referenda?</i>	602	<i>Facultas pœnitendi in Contractibus inno- minatis est personalissima</i>	ibid.
<i>Pluralis numerus.</i>		<i>In societate si nulla mentio temporis adje- cta, etiam sine causa quis pœnitere pos- est</i>	381
<i>Numerus pluralis ad minimum duas per- sonas exigit</i>	615	<i>Pœnitentia in litione</i>	391
<i>Pluvia.</i>		<i>id. in Permutatione</i>	ibid.
<i>Si quis mercedem dederit operantis, & illi pluvia impediantur</i>	461	<i>in furto</i>	774
<i>Tit. de aqua & aqua pluvia arcenda</i>	670	<i>Pœnitentia in sponsalibus conditionatis locum non habet</i>	395
<i>Pana.</i>		<i>De pœnitentia in venditione imperfecta, (ratione scilicet obligationis)</i>	437
<i>Tit. de panis</i>	227	<i>Pœnitere est generalis omnibus contracti- bus innominatis a parte illius, qui im- plevit</i>	470. 472
<i>De potestate Principis circa panas</i>	11	<i>Hodie plerisque Debui placuit, in contra- ctibus innominatis non esse locum pœ- nitentia</i>	476
<i>Quot delinquentes, tot panas</i>	51. 58	<i>Solus impuber, si cum pubere sponsalia con- traxerit, pœnitere potest</i>	527. 528
<i>Penales non extenduntur de loco ad lo- cum</i>	92	<i>Quod etiam in aliis Contractibus claudi- cantibus cum minori sic procedat</i>	572
<i>Pena non debet excedere delictum</i>	174	<i>Traditio rei donata non impedit pœnitentiam</i>	677
<i>Pena per pactum adjecta, non facit pœ- nalem actionem</i>	253	<i>Pœnitentia excludatur, si contractui in- nominato accessisset stipulatio</i>	743
<i>Pena conventionalis contractui adjecta, peti potest ac si ex natura contractus debeatur</i>	439	<i>Tit. de Pollicitationibus</i>	366
<i>Pena conventionalis quando excluditur</i>	742	<i>Pollicitatio quid sit?</i>	739
<i>Leger penales stricte sunt interpretanda</i>	678	<i>Aaa aaa 3</i>	Poly-
<i>Tit. de his, quae pena causa relinquuntur</i>	633		
<i>Pena furis divini ad annum non sunt re-</i>			

INDEX.

<i>Polygamia.</i>	
<i>Polygamia simultanea est contra Iuramentum</i>	769
<i>L. Pompeja.</i>	
<i>Tit. de L. Pompeja de parricidis</i>	809
<i>Popularis Actio.</i>	
<i>Tit. de popularibus Actionibus</i>	795
<i>Popularis Actio, quid sit?</i>	102
<i>Populeia.</i>	
<i>Quid denotet?</i>	544
<i>Portio statutaria.</i>	
<i>Portio statutaria per secundas nuptias non admittitur</i>	177
<i>Positiones.</i>	
<i>Positiones et articuli notabiliter differunt</i>	214
<i>Possessio, Possessor, Possidere.</i>	
<i>Possessio vox latine capta</i>	462
<i>Exercitium docet possessionem iurium</i>	50.
	682
<i>Contra possessorem militat presumpcio libertatis</i>	193
<i>Possessorem sequitur actio in rem scripta</i>	196
	196
<i>Sed non heredes</i>	196
<i>Possessio vacua alia civiliter, alia naturaliter talis</i>	441
<i>Tit. de bonorum possessione</i>	645
<i>Tit. de bonorum poss. contra tabulas</i>	637
<i>Tit. de ventre in possessionem mittendo, et de Curatore eius</i>	612
<i>Tit. de bonorum possessione secundum tabulas</i>	653
<i>Tit. de bonorum possessione ex testam. militis</i>	ibid.

<i>Tit. quis erdo in possessionibus servetur?</i>	657
<i>Possessionem apprehendens, quos actus manuum ministerio celebrat?</i>	632
<i>Possessionem adium in creditorem transulisse censetur, si quis in securitatem mutui instrumentum venditionis adium tradidit creditori</i>	633
<i>Possessori m. f. dominium est denegandum</i>	635
<i>Possessor b. f. differt ab usufructuario</i>	636
<i>Possidere desinit, qui alienat, et qui consumit</i>	ibid.
<i>Tit. de acquirenda vel amittenda possessione</i>	630
<i>Possessor juris est heres</i>	630
<i>Possessor clandestinus</i>	632
<i>Tit. Quibus ex causis in possessionem sentur?</i>	702
<i>Tit. de rebus auctoritate iudicis possidendis vel vendendis</i>	704
<i>Vid. etiam de Interdictis.</i>	
<i>Tit. ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit</i>	714
<i>Etiam iniustus possessor contra vim privatam defendendus</i>	716
<i>Tit. uti possidetis</i>	717
<i>Aliud est esse in possessione, et aliud possidere</i>	723
<i>Tit. de diversis temporalibus prescriptionibus, et de accessionibus possessionum</i>	733
<i>Possessorius.</i>	
<i>Tit. de possessoria hereditatis petitione</i>	169
<i>Tit. Si quis, omissa causa testamenti, ab ingratulo vel alio modo possideret hereditatem</i>	

INDEX.

924

<i>ditatem</i>	609	<i>Præscriptio immemorialis</i>	23. 40. 45
<i>In possessorio retinenda pretendis actor se possidere; in petitorio adversarium</i>	712	<i>Habet vim specialis privilegii</i>	621. 689
<i>Postliminium.</i>		<i>Eiani contra Principem</i>	696
<i>Jus postliminis non pertinet ad ea, quæ apud hostes sunt</i>	578	<i>Tempore belli dormit præscriptio</i>	122
<i>Tit. de captivis, & postliminio, & red- emptis ab hostibus</i>	219	<i>Quæ annis dominio, tot quoque actioni reali præscribitur</i>	163
<i>Posthumus.</i>		<i>Tempora præscriptionum</i>	ibi.
<i>Tit. de liberis & posthumis &c.</i>	582	<i>Pupillo dormit præscriptio</i>	194
<i>In posthumum nulla ingrati tudinis causa cadere potest</i>	152. 652	<i>Actioni non nata, non præscribitur</i>	307
<i>Tit. de postulando</i>	90	<i>Præscriptioni pactis renunciari potest</i>	307
<i>Potentior.</i>		<i>Testamentum vivo testatore nunquam præscribitur</i>	518
<i>Potentiores quinam dicantur?</i>	413	<i>Tit. de præscriptis verbis</i>	476
<i>Præcedentia ex possessione estimari solet &c.</i>	718	<i>Præsens.</i>	
<i>Prædium.</i>		<i>Præsens & ille censetur, qui vel per procu- ratorem, vel per epistolam, vel per num- cium acceptat</i>	677
<i>Tit. Communia prædiorum tam urbano- rum quam rusticorum</i>	191	<i>Præsumptio, vid. m. Dubium, it.</i>	
<i>Prædo.</i>		<i>Ambiguum.</i>	
<i>Si quis vacuum alterius fundi possessio- nem ingreditur, tenetur ut prædo</i>	717	<i>Tit. de probationibus & præsumtionibus</i>	509
<i>Prælatio.</i>		<i>Præsumptio differt a fctione juris</i>	513
<i>Prælatio differt a jure tacita hypothecæ</i>	22	<i>Factum non præsumitur, sed probandum</i>	143 163
<i>Jus prælationis nec cedit vel vendi potest</i>	ibi.	<i>Præsumitur benigna potius testatoris vo- luntas, quam ejus datus</i>	123
<i>Jus prælationis quod doti cohæret, non da- tur extraneo, & neque patri</i>	545	<i>Magis præsumitur, omnem fundum esse tributis obnoxium</i>	192
<i>Præscriptio. Præscribere.</i>		<i>Præsumptio libertatis servitutem vincit</i>	ibi.
<i>Tit. de Exceptionibus, Præscriptionibus & Præjudiciis</i>	727	<i>Præsumptio generalis cedit præsumptioni speciali fortiori</i>	238
<i>Tit. de diversis temporalibus præscriptio- nibus, & de accessionibus possessionem</i>	723	<i>Præsumptio cedit veritati</i>	251. 503
		<i>Ulla præsumptio prævalet, quæ actum red- dit validiorem</i>	405
		<i>Omnis præsumptio est delicti exclusio</i>	513.
			767
			Sed

INDEX.

<i>Sed in illicitis dolus praesumitur</i>	ibid.	<i>Tit. de Constitutionibus Principum</i>	20
<i>Praesumptio pro Magistratu cessat in Tit. ff. de Magistrat. conveniend.</i>	571	<i>Principes leges proprias sic dictas condunt</i>	25
<i>Praesumitur de praterito in praesens</i>	694	<i>Factum Ministri factum Principis reputatur</i>	87
<i>Prateritis non opus habet querela inofficiosa, sed testamentum tale est nullum</i>	152	<i>Varia Principes ex privilegio is. anno majores sunt</i>	117
<i>Prateritis in testamento alia est obliuio, alia silentii</i>	533	<i>Princeps in contractibus mittitur jure privatorum</i>	121. 253
<i>Prateritis suorum facit testamentum ipso jure nullum</i>	647. 648	<i>Prin. et in suis servitoriis sunt vice imperatorum</i>	148
<i>Prateritis n.</i>		<i>Idcirco mirum cur eorum nomina in instrumentis Notariorum non praeferantur</i>	516
<i>In prateritis non valet</i>	28	<i>Inter Principes valere Pactum de non dividendo</i>	321
<i>Prator</i>		<i>Princeps facultate dispensandi gaudet</i>	354
<i>Hic Prator a iudice non distinguitur</i>	743	<i>Princeps unus alterius Majestatem committere non debet</i>	301
<i>Pratoris auctoritas tanta non est, quam legis</i>	759	<i>Privatus.</i>	
<i>Prator non est causa efficiens furti, sed actionis furti</i>	771	<i>Tit. de Privatus quilibet</i>	765
<i>Prævaricatio.</i>		<i>Privilegium, Privilegiatus.</i>	
<i>Prævaricatio, in qua consistat?</i>	394	<i>S. Jus singulare</i>	21. 22.
<i>Tit. de Prævaricatione</i>	792	<i>Est otiosum quid</i>	21. seq.
<i>Tit. de Precario</i>	722	<i>Ei derogat legi</i>	23
<i>Precarium i. e. Precarium, quasi per precem impetratum</i>	175	<i>Quam diu duret?</i>	24
<i>Precarium quousque revocari potest</i>	191	<i>Quando ad heredes transeat, & quando non?</i>	23
<i>Precarium quomodo resistit precaverit?</i>	195	<i>Causa impulsiva privileg.</i>	ibid.
<i>Verba precativa quoniam?</i>	640	<i>Est vel gratuitum, vel onerosum, quorum etiam recuperatorum pertinet</i>	ibid.
<i>Pretium.</i>		<i>Regulariter non conceditur non-subdito</i>	24
<i>Pretium est de essentia contractus Empt. Vendit.</i>	399	<i>Nec in injuriam alterius</i>	ibid.
<i>Pretia rerum saepius cum temporibus mutantur</i>	428. bis	<i>Quomodo interpretandum?</i>	ibid.
<i>Princeps,</i>		<i>Limitatio triplex, ubi privilegiatus con-</i>	172

<i>tra eque privilegiatum suo utatur jura</i>	<i>Et ledit</i>	<i>ibid.</i>
24. 325. 346	<i>Procurator & nuntius multum differunt</i>	
<i>Privilegium minorum nim. r. flux. in int.</i>		229. 345
<i>potentius est privilegio mulierum per</i>	<i>Procurator non bonis, sed negotiorum & iuri-</i>	
<i>Scit. Velles.</i>	<i>bus datur</i>	574
<i>Privilegium personale</i>	<i>Procurator falsus & inhabilis non sunt</i>	
<i>De Privilegiis Creditorum in concursibus</i>	<i>confundendi</i>	732
705. seqq.	<i>Procurator, qui se mandatis non legiti-</i>	
<i>Probatio.</i>	<i>mari potest, jure Saxon. Elect. mul-</i>	
<i>Tit. de Probationibus & Presumptionibus</i>	<i>statur §. Thal.</i>	764
509	<i>Prodigus, Prodigalitas</i>	
<i>Probatio quando utrinque est aequalis, in</i>	<i>Prodigus quando obligatur?</i>	79
<i>dubio potius est contra rei</i>	<i>Quod in uno est prodigalitas, in altero</i>	
<i>in eam.</i>	<i>vix est liberalitas, imo quandoque te-</i>	
<i>Processus subfanciola</i>	<i>nocitas</i>	575
137	<i>Prodigus sit suis actibus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Proclamatio.</i>	<i>Comparatur pupillo</i>	<i>ibid.</i> 576
<i>Proclamatio matrimonialis debet esse tri-</i>	<i>Testari nequit</i>	576
<i>ma, non una pro tribus</i>	<i>Uti per sententiam declaratur prodigus,</i>	
55	<i>ita per contrariam sententiam ab in-</i>	
<i>Hac proclamatio habet effectum citatio-</i>	<i>terdictione bonorum liberandus</i>	<i>ibid.</i>
<i>nis edi. talis, cum comminatione silen-</i>	<i>In prodigum potest cadere causa ingrati-</i>	
<i>tii, nisi &c.</i>	<i>tudinis, sed non infuriosum &c.</i>	594
529	<i>Protutor, vid. Tutor.</i>	
<i>Procommodatum.</i>	<i>Professores.</i>	
<i>Procommodatum, unde nascitur?</i>	<i>Professores non legentes non excusare</i>	
262	<i>possunt se a tutela</i>	565
<i>Procurator, vid. Advocatus.</i>	<i>Prohibitio, Prohibere.</i>	
<i>Tit. de Procuratoribus & Defensoribus</i>	<i>Prohibitio quousque se extendat?</i>	68
97	<i>Prohibitiones uti odiosae sunt, ita stricte</i>	
<i>Procurator omnium bonorum separan-</i>	<i>interpretanda</i>	92
<i>das est a procuratore omnium litum</i>	<i>Quod una via prohibitum, altera via</i>	
98	<i>non debet concedi</i>	112
<i>Procurator & defensor differunt</i>	<i>Post prohibitionem turpe est idem, quod</i>	
<i>ibid.</i>	<i>antea erat licitum.</i>	208
<i>Procuratorum munus est privatum</i>	<i>Tit. Si quis aliquem testari prohibuerit</i>	
<i>ibid.</i>	<i>vel coegerit</i>	610
<i>Nisi sint judiciorum ordinarii</i>	<i>Bbb bbb</i>	
<i>Procurator in matrimonialibus non ad-</i>	<i>Pro-</i>	
<i>mittitur</i>		
102		
<i>Non in criminalibus</i>		
544		
<i>Si Procurator mandatum excedit &c.</i>		
124		

INDEX.

<i>Tit. de inspiciendo ventre custodiendoque partu</i>	<i>Patria potestas usum peculii non impedit</i>	
		332
<i>Pater.</i>	<i>Patrinus.</i>	
<i>Paterfamilias quis dicatur?</i>	<i>Propter munera patratorum liberi habent tacitam hypothecam in bonis patris</i>	337-339
<i>Pater & filius habentur pro una persona</i>	<i>Patronus. Patronatus.</i>	
	<i>Tit. de Jure Patronatus</i>	653
<i>Donce uterque mortuus</i>	<i>Tit. de obsequiis Parentibus & Patronis praestandis</i>	654
<i>Pater ad nudam consignationem sine juramento adstringitur</i>	<i>Tit. Si quid in fraudem Patroni factum sit</i>	ibid.
<i>Quando pater ex delicto filii teneatur?</i>	<i>Paupertas.</i>	
	<i>Non paupertas, sed mores tutorem suspensum facit</i>	554
<i>Inter patrem & suum filiumfam. an celebrari possit venditio?</i>	<i>Paupertatis determinatio arbitrio judicis relinquitur</i>	797
<i>Pater optimum consilium pro liberi capere confectur</i>	<i>Pax.</i>	
<i>Contra patrem non actio doli, sed infamiae instituenda</i>	<i>Ob pacem publicam potest transactio rescindi</i>	39
	<i>Quot persona ad fractionem potest publicae requirantur, arbitrio judicis relinquitur</i>	216
<i>Patientia.</i>	<i>Peculatus.</i>	
<i>Res incorporales traduntur per patientiam</i>	<i>Tit. ad L. Jul. peculatus, & de sacrilegiis & de residuis</i>	312
<i>In servitutibus patientia est loco rituli &pi</i>	<i>Peculium.</i>	
<i>Patria potestas.</i>	<i>Tit. de peculio</i>	332
<i>Tit. de adoptione, emancipatione, & alio modis, quibus jus patr. pot. solvitur</i>	<i>Tit. de peculio legato</i>	627
	<i>Ad peculium adventitium salarium procuratorum pertinet</i>	94
<i>Patria potestas circa res consistit in facultate administrandi, & fructus percipiendi, exceptis bonis castrensibus & quasi</i>	<i>Induct naturam peculii castrensis, quid ex eo comparatum</i>	165
	<i>Actio de peculio in foro rarissima est</i>	332
<i>Pater potestas solvitur etiam morte civili, atque morte naturalibus</i>	<i>Peculium servorum tantum est unum, & bodie penitus incognitum</i>	332
	<i>Peculium est univ. & sp. & pecu.</i>	332
<i>Patria potestas non tollitur per solum negotiationem, nisi vel filius ex voluntate patris separatim habitet, vel etiam pater judicialiter declaret, se filium sui juris esse velle</i>		322

<i>Peculium quasi castrense</i>	332	<i>Res periculi plena si operante commissa</i>	
<i>Peculium adventitium</i>	ibid.	<i>Periculum est illius, qui rem astimato-</i>	462
<i>Quoties in jure peculii mentio fit, intelligitur profectitium</i>	339	<i>davi rogavit</i>	469
<i>Peculium adventitium extraordinarium</i>	ibid.	<i>Si ades, ad quarum rescissionem pecunia</i>	
<i>Tit. quando de peculio actio annalis est</i>	342	<i>credita, perierint, cessat jui prelato-</i>	437
<i>De peculio adventitio irregulari M. C.</i>		<i>De Periculo tutorum vid.</i>	
<i>quis donare potest, quod focus in regu-</i>	677	<i>Tit. de administratione & periculo tuto-</i>	358 seqq.
<i>Ad peculium profectitium pertinet, quod</i>		<i>Perjurius.</i>	
<i>filia insuitu patris donatur</i>	679	<i>Qui hominem scitus pejerare permisit,</i>	
<i>Perduellio.</i>		<i>gravius peccat quam homicida</i>	234
<i>Crimen perduellionis</i>	801		243
<i>Peregrini.</i>		<i>Perjurii pena</i>	235
<i>Peregrini etiam dicuntur banniti & fu-</i>		<i>De perjurio ex officio inquirendum</i>	246
<i>stigati, ite proscripti</i>	27	<i>Ad perjurium faciliores esse solent, ob fa-</i>	
<i>Peregrini capaces sunt acquisitionis, nisi</i>		<i>ma periculum</i>	243
<i>alicubi vigeat indigenatus</i>	691	<i>Permutatio, Permutare.</i>	
<i>Periculum. vid. m. Damnum.</i>		<i>Tit. de rerum permutatione</i>	472
<i>Post moram periculum est morosi</i>	173. 163	<i>Permutatio antiquior est venditione, sed</i>	
<i>Qui nuncium eligit ad mittendam pecu-</i>		<i>hac frequentior illa</i>	392
<i>niam, ejus regulariter est periculum</i>		<i>Permutatio adhuc hodie distincta est a</i>	
	228	<i>venditione</i>	468, 472
<i>Admodum variant Dd. super hoc Regu-</i>		<i>Persona.</i>	
<i>la: quod rei pereat suo domino</i>	409	<i>Beneficium personarum egrerorum</i>	245
<i>Periculum quando est venditoris</i>	417		250. 519
<i>Civiliter perire, quid sit?</i>	766	<i>In persona nemo prioritatem pretendere</i>	
<i>Tit. de periculo & commodari vendite</i>	435	<i>potest</i>	703
<i>Periculum in permutatione ad quem per-</i>		<i>Pertinentia.</i>	
<i>tineat?</i>	475	<i>Quando questio de pertinentiis incidit,</i>	
<i>Periculum non ex pretio, estimatur</i>	436	<i>quid attendendum?</i>	448
<i>Periculum deteriorationis & substantie</i>		<i>Pestilentia.</i>	
	437. seq.	<i>Si tantum in provincia & non in civitate</i>	
		<i>grassetur, non habet locum testamen-</i>	
		<i>tum tempore pestis</i>	802
		<i>Petitorium.</i>	
		<i>Aaa 222 2</i>	In

INDEX.

In petitorio docendus est Titulus	139	in flores exiguntur	59
Ufat Bützet	244	Pignus soluto debito facili revocari potest	26
Pharmacopolium.		Pignore reddito, remissum censetur jus pignoris, sed non debiti	73. 493
Pharmacopolium an separatim quasi corpus constituat, & adibus venditis non cohereat?	445	Illata in prædium urbanum pignoris loco Locatori obligata videntur	73
Pia causa.		Pignus non vi conventionis, sed ex auctoritate prætoris constituitur	74
Quanam referantur ad pias causas	603	Pignus pro parte liberari non potest	206
Magis succurrendum pia causa, quam imbecillitati muliebri	553	Tit. de pignoratitia actione	301
Pia causa idem est favor ac liberorum	603	Quando nascitur	ibid. 304
In donatione M. C. ad piam causam sufficiunt duo testes	678	Ad quod datur	304
Pictura.		Jure Canonico datur etiam contra tertium	305
Famosus libellus laici etiam picturam comprehendit	787	Pignore sine culpa perditio, creditum laici debitori ulterius exigere non potest creditur jure Sax.	306
Pignoratio.		Sed hoc mutatum per Consil. 26. part. 2.	307
Pignoratio sive inclusio pecorum, ex generali consuetudine obtinet	196	Possidere ex jure pignoris melius est, quam retrovendiitionis	398
Pignus.		Pignus semper majoris pretii est, quam debitum; & hinc semper continet usurariam pravitatem	408
Tit. de pignoribus & hypothecis, qualiter ea contrabantur, & de pactis	479	Forma captionis pignorum	420
Tit. in quibus causis pignus vel hypotheca tacite contrahatur	483	Pignus prætorium	490
Tit. Quæ res pignori vel hypotheca data obligari non possunt	433	Pignus est accessorium debiti	493
Tit. Qui potiores in pignore vel Hypotheca habeantur, & de his quæ in creditorum locum succedunt	ibid.	Pignus extinctis adibus in arca manet	494
Tit. de districtione pignorum & hypothecarum	490	Pignus non mutat dominium	631
Tit. Quibus modis pignus vel hypotheca solvitur	493	Pignori pretium ad concursum pertinet	705
Vox pignoris generaliter accepta, simul hypothecam comprehendit	301	Pirata.	
Super re certa si cautio præstanda, sufficit pignus; super re incerta non, sed fidei		Pirata, quia non sunt?	375
		Pisior.	Pl.

<i>Pisores, num adhuc hodie se possint excusare à tutela?</i>	565	<i>Penitentia. Penitere.</i>	207
<i>Plagiarius.</i>		<i>Penitentia in delictis quando penam mitiget?</i>	54. 765. 406. 808
<i>Tit. ad L. Fabiam de plagiariis</i>	23	<i>Penitentia in Contractibus quando locus est?</i>	75. 257. 253. 343
<i>Plantatio.</i>		<i>Quando non?</i>	419
<i>Plantatio non est novi operis constructio</i>	666	<i>Qui velle desinit, etiam penitere desinit</i>	258
<i>Pleuritis.</i>		<i>Excusatio penitendi in Contractibus innominatis est personalissima</i>	ibid.
<i>An inter morbos contagiosos referenda?</i>	602	<i>In societate si nulla mentio temporis adjecta, etiam hoc causa quis penitere potest</i>	381
<i>Pluralis numerus.</i>		<i>Penitentia in Emptione</i>	391
<i>Numerus pluralis ad minimum duas personas exigit</i>	615	<i>id. in Permutatione</i>	ibid.
<i>Pluvia.</i>		<i>in furto</i>	774
<i>Si quis mercedem dederit operantis, ut illi pluvia impediatur</i>	461	<i>Penitentia in sponsalibus conditionatis locum non habet</i>	395
<i>Tit. de aqua et aqua pluvia arcenda</i>	672	<i>De penitentia in venditione imperfecta, (ratione scilicet obligationis)</i>	437
<i>Pena.</i>		<i>Penitere est generale omnibus contractibus innominatis a parte illius, qui implevit</i>	470. 472
<i>Tit. de penis</i>	221	<i>Hodie plerisque Dabur placuit, in contractibus innominatis non esse locum penitentiae</i>	476
<i>De potestate Principis circa penas</i>	11	<i>Solus impubes, si cum pubere sponsalia contraxerit, poenitere potest</i>	527. 528
<i>Quot delinquentes, tot penas</i>	57. 58	<i>Quod etiam in aliis Contractibus claudicantibus cum minori sic procedis</i>	572
<i>Penales non extenduntur de loco ad locum</i>	92	<i>Traditio rei donata non impedit penitentiam</i>	677
<i>Pena non debet excedere delictum</i>	174	<i>Penitentia excludebatur, si contractui innominato accessisset stipulatio</i>	743
<i>Pena per pactum adjecta, non facit penalem actionem</i>	238	<i>Tit. de Pollicitationibus</i>	856
<i>Pena conventionalis contractui adjecta, peti potest ac si ex natura contractus debeatur</i>	439	<i>Pollicitatio quid sit?</i>	739
<i>Pena conventionalis quando excluditur</i>	742	<i>Acta aaa 3</i>	Poly-
<i>Leges penales stricte sunt interpretando</i>	678		
<i>Tit. de his, quae pena causa relinquuntur</i>	633		
<i>Ecce juris divini ad amicos non sunt re-</i>			

INDEX.

<i>Polygamia.</i>		<i>Tit. quis ordo in possessionibus servetur?</i>	637
<i>Polygamia simultanea est contra Juramentum</i>	769	<i>Possessionem apprehendens, quos affert manuum ministerio celebrat?</i>	638
<i>L. Pompeja.</i>		<i>Possessionem adium in creditorem transulisse censetur, si quis in securitatem mutui instrumentum venditionis edium tradidit creditori</i>	639
<i>Tit. de L. Pompeja de parricidis</i>	809	<i>Possessori m. f. dominium est denegandum</i>	639
<i>Popularis Actio.</i>			639
<i>Tit. de popularibus Actionibus</i>	795	<i>Possessor b f. differt ab usufructuario</i>	638
<i>Popularis Actio, quid sit?</i>	102	<i>Possidere desinat, qui alienat, & qui consumit</i>	ibi d.
<i>Procurator.</i>		<i>Tit. de acquirenda vel amittenda possessione</i>	638
<i>Quid denotet?</i>	544	<i>Possessor juris est heres</i>	639
<i>Portio statutaria.</i>		<i>Possessor clandestinus</i>	639
<i>Portio statutaria per secundas nuptias non admittitur</i>	177	<i>Tit. Quibus ex causis in possessionem accipitur?</i>	702
<i>Positiones.</i>		<i>Tit. de rebus auctoritate iudicis possidentibus vel vendendis</i>	704
<i>Positiones & articuli notabiliter differunt</i>	214	<i>Vid. etiam de Interdictis.</i>	
<i>Possessio, Possessor, Possidere.</i>		<i>Tit. ne vis fiat ei, qui in possessionem iniussus erit</i>	714
<i>Possessionis vox latius capta</i>	462	<i>Etiam iniustus possessor contra vim priuatam defendendus</i>	716
<i>Exercitium decet possessionem iurium so.</i>	682	<i>Tit. uti possidetis</i>	717
<i>Contra possessorem militat presumptio libertatis</i>	193	<i>Aliud est esse in possessione, & aliud possidere</i>	723
<i>Possessorem sequitur actio in rem scripta</i>	196	<i>Tit. de diversis temporalibus prescriptionibus, & de accessionibus possessionum</i>	733
<i>Sed non heredes</i>	196	<i>Possessorius.</i>	
<i>Possessio vacua alia civiliter, alia naturaliter talis</i>	441	<i>Tit. de possessoria hereditatis petitione</i>	198
<i>Tit. de bonorum possessione</i>	645	<i>Tit. Si quis, omissa causa testamenti, ab intestato vel alio modo possideas hereditatem</i>	
<i>Tit. de bonorum possess. contra tabulas</i>	647		
<i>Tit. de ventre in possessionem mittendo, & de Curatore ejus</i>	652		
<i>Tit. de bonorum possessione secundum tabulas</i>	653		
<i>Tit. de bonorum possessione ex testam. militis</i>	ibi d.		

<i>dictatem</i>	609	<i>Prescriptio immemorialis</i>	23. 42. 45
<i>In possessorio retinenda praeiudici actor</i>		<i>Habet vim specialis privilegii</i>	68. 689
<i>se possidere; in petitorio adversarium</i>	712	<i>Etiam contra Principem</i>	696
<i>Postliminium.</i>		<i>Tempore belli dormit praescriptio</i>	123
<i>Jus postliminii non pertinet ad ea, quae</i>		<i>Quot annis dominio, tot quoque actioni</i>	
<i>apud hostes sunt</i>	578	<i>reus praescribitur</i>	163
<i>Tit. de captivis, & postliminio, & red-</i>		<i>Tempora praescriptionum</i>	ibid.
<i>emptis ab hostibus</i>	439	<i>Pupillo dormit praescriptio</i>	194
<i>Posthumus.</i>		<i>Actioni non nata, non praescribitur</i>	307
<i>Tit. de liberis & posthumis &c.</i>	582	<i>Praescriptioni pacto renunciari potest</i>	397
<i>In posthumum nulla ingrati tudinis causa</i>		<i>Testamentum vivo testatore nunquam</i>	
<i>cadere potest</i>	152. 652	<i>praescribitur</i>	523
<i>Tit. de postulando</i>	90	<i>Tit. de praescriptis verbis</i>	476
<i>Potestior.</i>		<i>Praesens.</i>	
<i>Potentiores quanam dicantur?</i>	413	<i>Praesens & ille censetur, qui vel per procu-</i>	
<i>Præcedentia ex possessione estimari solent</i>		<i>rato rem, vel per epistolam, vel per nunc-</i>	
<i>&c.</i>	712	<i>cium acceptat</i>	677
<i>Prædium.</i>		<i>Praesumptio, vid. m. Dubium. it.</i>	
<i>Tit. Communia praediorum tam urbano-</i>		<i>Ambiguum.</i>	
<i>rum quam rusticorum</i>	191	<i>Tit. de probationibus & praesumptionibus</i>	309
<i>Prædo.</i>		<i>Praesumptio differt a fictione juris</i>	513
<i>Si quis vacuum alterius fundi possessionem</i>		<i>Factum non praesumitur, sed probandum</i>	143 163
<i>ingreditur, tenetur ut prædo</i>	717	<i>Praesumitur benigna potius testatoris vo-</i>	
<i>Prælatio.</i>		<i>luntas, quam ejus doli</i>	128
<i>Prælatio differt a jure tacita hypotheca</i>	22	<i>Magis praesumitur, omnem fundum esse</i>	
<i>Jus prælationis nec cedit vel vendi potest</i>		<i>tribus obnoxium</i>	192
	ibid.	<i>Praesumptio libertatis servitutem vincit</i>	ibid.
<i>Jus prælationis quod doti coheret, non da-</i>		<i>Praesumptio generalis cedit praesumptioni</i>	
<i>tur extraneo, & neque patri</i>	545	<i>speciali fortiori</i>	238
<i>Praescriptio. Praescribere.</i>		<i>Praesumptio cedit veritati</i>	251. 563
<i>Tit. de Exceptionibus, Praescriptionibus</i>		<i>Illo praesumptio prævalet, quæ actum red-</i>	
<i>& Prajudiciis</i>	727	<i>dit validiorem</i>	408
<i>Tit. de diversis temporalibus praescriptio-</i>		<i>Omnis praesumptio est de iure exclusivæ</i>	513.
<i>nibus, & de accessionibus possessionum</i>	733		767
			Sed

INDEX.

<i>Sed in illicitis dolus presumitur</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tit. de Constitutionibus Principum</i>	20
<i>Presumptio pro Magistratu cessat in Tit. ff. de Magistrat. conveniend.</i>	571	<i>Principes leges proprio sic distat condunt</i>	26
<i>Presumitur de praterito in presens</i>	694	<i>Factum Ministri factum Principis reputatur</i>	87
<i>Præteritio non opus habet querela inofficiosa, sed testamentum tale est nullum</i>	152	<i>Variis Principes ex privilegio 12. anno majores sunt</i>	117
<i>Præteritio in testamento alia est oblatio, alia silentii</i>	533	<i>Princeps in contractibus nititur jure privatorum</i>	121. 253
<i>Præteritio suorum facit testamentum ipso jure nullum</i>	647. 648	<i>Prætor, et in suis territoriis sunt vice imperatorum</i>	148
<i>Præteritum n.</i>		<i>Idcirco mirum cur eorum nomina in instrumentis Notariorum non præmittantur</i>	516
<i>In præteritum nuntiatur</i>	38	<i>Inter Principes valere Pactum de non dividenda</i>	331
<i>Prætor.</i>		<i>Princeps facultate dispensandi gaudet</i>	554
<i>Hic prætor a iudice non distinguitur</i>	743	<i>Princeps unus alterius Majestatem committere venerari debet</i>	301
<i>Prætoris auctoritas tanta non est, quam legis</i>	759	<i>Privatus.</i>	
<i>Prætor non est causa efficiens furti, sed actionis furti</i>	771	<i>Tit. de Privatus de iis</i>	765
<i>Prævaricatio.</i>		<i>Privilegium, Privilegiatur.</i>	
<i>Prævaricatio, in quo consistat?</i>	94	<i>S. Jus singulare</i>	21. 22.
<i>Tit. de Prævaricatione</i>	792	<i>Est otiosum quid</i>	21. seq.
<i>Tit. de Precario</i>	721	<i>Et derogat legi</i>	23
<i>Precorum i. e. Prælatum, quasi per precor impetratum</i>	175	<i>Quandiu duret?</i>	24
<i>Precarium quæsitum revocari potest</i>	191	<i>Quando ad brades transcat, et quando non?</i>	23
<i>Precarium quomodo infici præcavimus?</i>	195	<i>Causa impulsiva privileg.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Verba precativa quantum?</i>	640	<i>Est vel gratuitum, vel onerosum, quorsum etiam remuneratorum pertinet</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pretium.</i>		<i>Regulariter non concedatur non-subdito</i>	
<i>Pretium est de essentia contractus Empt. Vendit.</i>	399	<i>Nec in injuriam alterius</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pretia verum sapient cum temporibus mutuantur</i>	428. bis	<i>Quomodo inter pretandum?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Princeps.</i>		<i>Limitatio triplex, ubi privilegiatus contra</i>	

<i>tra aequiprilegiatum suo utatur jure</i>	<i>Et ledit</i>	<i>ibid.</i>
24. 325. 346	<i>Procurator & nuntius multum differunt</i>	229. 345
<i>Privilegium minorum nim. restit. in int.</i>	<i>Procurator non bonis, sed negotiis & his-</i>	
<i>potentius est privilegio mulierum per</i>	<i>bus datur</i>	574
<i>SCc. Felici.</i>	<i>Procurator falsus & inhabilis non sunt</i>	
<i>Privilegium personale</i>	<i>confundendi</i>	732
<i>De Privilegiis Creditorum in concursibus</i>	<i>Procurator, qui se mandata non legiti-</i>	
705. seqq.	<i>mare potest, jure Saxon. Elect. mul-</i>	
<i>Probatio.</i>	<i>tiatur 5. Thal.</i>	764
<i>Tit. de Probationibus & Presumptionibus</i>	<i>Prodigus, Prodigalitas</i>	
509	<i>Prodigus quando obligatur?</i>	79
<i>Probatio quando utrinque est equalis, in</i>	<i>Quod in uno est prodigalitas, in altero</i>	
<i>dubio potior est causa rei</i>	<i>vix est liberalitas, imo quandoque te-</i>	
<i>Procurator.</i>	<i>nocitas</i>	575
<i>Processus substantivus</i>	<i>Prodigus sit suis actibus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Proclamatio.</i>	<i>Comparatur pupillo</i>	<i>ibid.</i> 576
<i>Proclamatio matrimonialis debet esse tri-</i>	<i>Testari nequit</i>	576
<i>ma, non nota privibus</i>	<i>Uti per sententiam declaratur prodigus,</i>	
55	<i>ita per contrariam sententiam ab in-</i>	
<i>Hec proclamatio habet effectum citatio-</i>	<i>terdictione bonorum liberandus</i>	<i>ibid.</i>
<i>nis edictalis, cum comminatione silen-</i>	<i>In prodigum potest cadere causa ingrati-</i>	
<i>tii, nisi &c.</i>	<i>tudinis, sed non infansum &c.</i>	594
529	<i>Protutor, vid Tutor.</i>	
<i>Procommodatum.</i>	<i>Professores.</i>	
<i>Procommodatum, unde nascitur?</i>	<i>Professores non legentes non excusari</i>	
282	<i>possunt se a tutela</i>	565
<i>Procurator, vid. Advocatus.</i>	<i>Prohibitio. Prohibere.</i>	
<i>Tit. de Procuratoribus & Defensoribus</i>	<i>Prohibitio quousque se extendat?</i>	62
97	<i>Prohibitiones uti odiose sunt, ita stricte</i>	
<i>Procurator omnium bonorum separan-</i>	<i>interpretanda</i>	92
<i>das est a procuratore omnium litium</i>	<i>Quod una via prohibitum, altera via</i>	
98	<i>non debet concedi</i>	112
<i>Procurator & defensor differunt</i>	<i>Post prohibitionem turpe est idem, quod</i>	
<i>Procuratorum munus est privatum</i>	<i>antea erat licitum.</i>	203
<i>Nisi sint judiciorum ordinariis</i>	<i>Tit. Si quis aliquem testari prohibuerit</i>	
<i>Procurator in matrimonialibus non ad-</i>	<i>vel cogente</i>	610
<i>mittitur</i>	<i>Bbb bbb</i>	<i>Pro-</i>
102		
<i>Non in criminalibus</i>		
544		
<i>Si Procurator mandatum excedit &c.</i>		
124		

INDEX.

<i>Prohibitio d. bet. precedere ad jura negativa prescribenda</i>	688	<i>Publicus.</i>	
<i>Per prohibitionem enim alter constituitur in possessione impediendi alterum</i>	692	<i>Tit. de publicis judiciis</i>	795
<i>Promittere. Promissio.</i>		<i>Publiciana Actio.</i>	
<i>Quod persona promitto, etiam ejus hereditibus promississe censetur</i>	73	<i>Tit. de Publiciana in Rem Alieno</i>	161
<i>Omnis promissio intelligitur rebus stantibus</i>	534	<i>Publiciana A. imitatur R. Vind.</i>	ibid.
<i>Obligatio perfecta est ex sola promissione dicti, ante traditionem</i>	537	<i>Datur Publiciana ex legato</i>	169
<i>Ex sola promissione infans non acquirit obligationem, abique traditione</i>	675	<i>Publiciana acturus, omnia usucapionis requisita habere debet, excepto temporis impedimento</i>	168
<i>Aliud in impubere</i>	ibid.	<i>Pudicitia.</i>	
<i>Promissa sunt servanda ex aequitate</i>	738	<i>Pudicitia in animo consistit, & sic a supratore auferri nequit</i>	164
<i>Promittunt.</i>		<i>Punitur.</i>	
<i>Premutuum, unde resatur?</i>	262. 269	<i>Tit. de Cadaveribus punitorum</i>	126
<i>Protestatio.</i>		<i>Pupillus.</i>	
<i>Protestatio Jus tantummodo conservat, non vero quarit</i>	161	<i>Pupillus quando obligetur?</i>	79
<i>Protimiseos Jus</i>	398	<i>Pupilla dormis profestio</i>	194
<i>Jus protimiseos datur coheredi</i>	307	<i>Pupillum ne naturaliter quidem obligari, quo sensu h. c. intelligendum?</i>	161
<i>Pactum de emendo (in quo adest incertitudo pretii) inducit Jus protimiseos</i>	387	<i>Pupillus an possit esse testis?</i>	520
<i>Jus protimiseos domino fendi competens potest cedi</i>	415	<i>Pupillo an in modico prospiciendum</i>	552
<i>Tit. de Proxenetis</i>	48	<i>Tit. ubi pupillus educari, vel morari debeat, & de alimentis ei prestandis</i>	566
<i>Pubet. Pubertate.</i>		<i>Pupillus sibi soli relictus, neque testari neque donare potest</i>	673
<i>An possit esse Jux?</i>	141	<i>Tit. Rem pupilli vel adolescentis salvam fore</i>	762
<i>Pubertatis anni</i>	562. 572. 628	<i>Purgatio.</i>	
<i>Pubertatis proximi quanam?</i>	767	<i>Purgatio vulgaris</i>	239
<i>Publicanus.</i>		<i>Compurgatores</i>	ibid.
<i>Tit. de Publicanis & Vestigalibus & commissis</i>	670	<i>Purpura.</i>	
		<i>Purpura vera bodie inter res perditas refertur</i>	319
		<i>Q.</i>	
		<i>Quadrupes.</i>	
		<i>Tit. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur</i>	195
			Qua-

INDEX.

<i>Quæritudinem.</i>		<i>Quasi Contractu contingit Legis præsum- tio, vel fictio</i>	78
<i>Ultra quæ triplicem in Jure nostro, nulla actio prod. adest &c.</i>	742	<i>Ex Quasi Contractu tantum personalis actio nascitur</i>	278
<i>Tit. de Quæstio vltimæ</i>	814	<i>Quasi-Separatio</i>	324
<i>Quæstio.</i>		<i>Quiescentia.</i>	
<i>Quis sit?</i>	814	<i>Cur ita dicatur?</i>	814
<i>Qualitas.</i>		<i>Quinquennalis.</i>	
<i>Tit. de verum dissonantia & qualitate</i>	38	<i>Exceptio moratoria seu quinquennalis, competit debitori ære alieno gravato</i>	729
<i>Qualitas accidentalis</i>	399	<i>Quinquennium.</i>	
<i>Legalis & naturalis</i>	400	<i>Studium quinquennale juridicum</i>	92
<i>Quantus numerus spheris. vid. etiam Aldut. Editt.</i>		<i>Quinquennium majorenibus præfixum, intra quod restitutionem petant de ge- stis in minori ætate</i>	572
<i>Quantum minoris actio?</i>	ibid. 442	<i>Quota Litis.</i>	
<i>Datur emptori; & contra venditori actio quantis pluris</i>	496	<i>Quota Litis, in qua consistat?</i>	72. 92
<i>Quantitas.</i>		<i>R.</i>	
<i>Quantitas in Lit. non. vel restrictive, vel demonstrative affectu</i>	387	<i>Ratibabitio.</i>	
<i>Quandiu non constet de quantitate, con- tractus non est effectus.</i>	438	<i>Tit. Ratam rem haberi, & de Ratibabi- tione</i>	764
<i>Si vivum degustatum, constat quidem de qualitate, sed non de quantitate</i>	ibid.	<i>Ratibabitio in delictis æquiparatur man- dato</i>	378. 716
<i>Quantitas vel genus vindicare non pot- est, nisi redacta sit ad modum speciei</i>	613	<i>Rationes.</i>	
<i>Quantitas & genus non pereunt, & per consequens nec debita</i>	620	<i>Tit. Actio de Rationibus distrabendis &c.</i>	586
<i>Ubi certa quantitas exprimitur, semper particulare fides commissum subest</i>	640	<i>Tit. Ratis</i>	780
<i>Quasi.</i>		<i>Ranca.</i>	
<i>Particula quasi, quid in Jure importet?</i>	121	<i>Ranca quid sint, & ad quem eorum da- mnum spectet?</i>	463
<i>Quasi Contractus.</i>		<i>Reassumptio Processus.</i>	
<i>Quasi Contractus Requisita</i>	75	<i>Reassumptio processus ratione heredum per R. J. sublata</i>	103. 148
<i>Nullus Quasi-Contractus est innominatus</i>	ibid.	<i>Recepta. Receptor.</i>	
<i>Communio non est Quasi-Contractus ib.</i>		<i>Tit. de Receptor, qui arbitrium recepe- runt, ut sententiam dicant</i>	126
		<i>Rbb bbb 2</i>	<i>Rege.</i>

INDEX.

<i>Receptores, quando judicandi sint participes delicti</i>	780	<i>Tit. de Interdictis, & Delegatis, & Deportatis</i>	85
<i>Tit. de receptoribus</i>	791	<i>R. Religio.</i>	
<i>Receptitium.</i>		<i>Sub turpi heredis institutione etiam referenda conditio mutanda</i>	595. 636
<i>Bona receptitia uxoris sunt, quæ sibi reservavit</i>	574	<i>Hominem religionis causa detinere, est a religione nimis alienum</i>	726
<i>Recreatio.</i>		<i>Propter religionem concessum est beneficium emigrandi</i>	727
<i>Recreationes omnes permittuntur, quæ non abstrahunt hominem a meditatione divinorum beneficiorum</i>	64	<i>Religiosa.</i>	
<i>Reciprocus.</i>		<i>Tit. de Religiosis & sumptibus funerum, & ut funus ducere liceat</i>	323
<i>Jura contrahentium sunt reciproca</i>	428	<i>Reluctio.</i>	
<i>Recognitio.</i>		<i>Tempus veluendi quando incipiat?</i>	397
<i>Sola recognitio partis adversa tribuit effectum paratissima executionis</i>	517	<i>Remedium.</i>	
<i>Reconventio.</i>		<i>Remedia prætoris liberant tantum ope exceptionis</i>	759
<i>Ubi potest quis separato judicio debitum suum petere</i>	362	<i>Remedia suspensiva, quæ?</i>	699
<i>Recusatio.</i>		<i>Remed. L. fin. C. de Edict. D. Hadr. toll.</i>	713
<i>Recusatio est beneficium juris</i>	142	<i>Remedium L. 2. C. de resc. vend.</i>	
<i>Redemptor.</i>		<i>Hoc remedium non habet locum, nisi lesio adfuerit ab initio contractus</i>	434
<i>Redemptor vocatur, qui in locatione operis diverso respectu & locator & conductor est</i>	450	<i>Remissio.</i>	
<i>Redemptor litium, vid. Lit.</i>		<i>Remissio sicut iurium Renunciatio stricti iuris est</i>	194
<i>Redditio, vid. Edict. Edict.</i>		<i>Tit. de Remissionibus</i>	722
<i>Reddibere est quasi re habere, sive recipere</i>	496	<i>Remunerare.</i>	
<i>Reditus.</i>		<i>Pactum de remunerando</i>	738
<i>Tit. de usu & Reditu legato</i>	624	<i>Renunciatio. Renunciare.</i>	
<i>Regula.</i>		<i>Non renunciatur juri futuro, præsertim ignorato</i>	64. 352
<i>Tit. de Regula Canonica</i>	634. 584	<i>Renunciatio contra Jus prohibitivum non valet</i>	48. 331. 674
<i>Relatio.</i>		<i>Juri pro se introductio renunciare quilibet</i>	
<i>Tit. de Appellationibus & Relationibus</i>	217		
<i>Religatus.</i>			

<i>libet potest</i>	352	<i>ut, aut lesio emendetur, aut contractus dissolvatur</i>	475
<i>Renunciatio juri acquirendo non fit pauperior</i>	543	<i>Rescriptum.</i>	
<i>Renunciatio est stricti Juris</i>	660	<i>Per rescriptum Principis omne impedimentum civile tolli potest</i>	558
<i>Nulla valet Patris renunciatio in praesudicium legitima</i>	676	<i>Reservatio.</i>	
<i>Repetitio.</i>		<i>Omnia reservatio praesupponit jus reservabile</i>	68
<i>Repetitio cessat, quando quis ex pietate seu commiseratione aliquid impenderit</i>	225	<i>Residuum.</i>	
<i>Repetitio.</i>		<i>Tit. ad L. Jul. peculatus, & de Sacrilegiis, & de Residuis</i>	22
<i>Tit. de L. Jul. repetundarum</i>	818	<i>Resignatio.</i>	
<i>Repositorium.</i>		<i>Sortis resignatio, Justitindigung des Capitais, fieri debet certo tempore</i>	737
<i>Repositorium non est pertinentia, licet officium</i>	444	<i>Responsio. Respondere.</i>	
<i>Repudium, vid. m. Divortium.</i>		<i>Quoties quis respondere habet necesse, toties quis tacet in sui damnum</i>	213
<i>Repudium de personis desponsatis dicitur</i>	543	<i>Restitutio in integrum.</i>	
<i>Res.</i>		<i>Tit. de in Integrum Restitutione</i>	281
<i>Tit. de rerum divisione & qualitate</i>	38	<i>Vocabulum Restitutionis non semper supponit validum</i>	564
<i>Tit. de Rei Vindicatione</i>	164	<i>Restitutiones sunt vel civiles vel pratoriae</i>	103
<i>Tit. de in Rem verso</i>	342	<i>It. vel internae vel externae</i>	123
<i>Res pro derelicta habita</i>	40	<i>Restitutio parit exceptionem</i>	109. 123
<i>Duer res corporales etiam referuntur injuria verba &c.</i>	ibid.	<i>Tempus restituendi minorum est diversimodum</i>	121. 125
<i>Res, quid dederit in condict. caus. dat. caus. non sec.</i>	255	<i>Hodie sufficit intra quadriennium restitutionem inchoasse</i>	109. 113
<i>Tit. de acquirendo rerum dominio</i>	680	<i>An exceptio Restitut. in integr. impediat executionem?</i>	110
<i>Rescissio. Rescindere.</i>		<i>Minor contra Venditionem restituendus, reddere debet pecuniam acceptam</i>	112
<i>Idetiam rescindi dicitur, quod de facto gestum</i>	565	<i>Remedium restitutionis est vel rescindens, vel rescissorium</i>	113
<i>Rescissio petenda in loco domicilii</i>	146	<i>Bbb bbb 2</i>	114
<i>Tit. de rescindenda Venditione &c. vid. Venditio.</i>			
<i>Rescissio non simpliciter ad contractus dissolutionem tendit, sed alternative,</i>			

INDEX.

<i>Ubi officium & rem restituit, & pretium amittit</i>	<i>ibid.</i>	<i>Retor. contra fons non datur</i>	31
<i>Sola lesio minoris sufficit ad restitutionem</i>	<i>ibid.</i>	<i>Retor. fons ius occurrat in Gerada, hereditatibus, Legatus &c.</i>	32
<i>Etiam si non sit enormis, attamen aliquando momenti debet esse</i>	117	<i>Etiam in Advocatura</i>	32
<i>Tr. ad h. temp. re contr. l. ius</i>	118	<i>Contra Pontifices Retor. fons iure iudicium in ceremoniis sepeliendi</i>	224
<i>Præterquam restitutionis minorum</i>		<i>In exch. fons a successione</i>	63
<i>et non utitur quoque ad heredes transiendum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Retor. fons ius iudicium ratione executionis est maxime periculosa</i>	374
<i>Restitutio nascitur ex facto adversarii</i>		<i>Ceterum competit actio, illi nec retor. fons ius iudicium</i>	381
<i>Quoties apparet nova lesio, toties datur nova restitutio</i>	120	<i>Retrahitur.</i>	
<i>Restitutio intelligitur cum omni causa</i>	258	<i>Ius retrahitur domino quoque in feudis cum exitur</i>	173
<i>Minoribus, contra contractum paternum, non datur restitutio</i>	398	<i>Retrahitur gentilitius</i>	415
<i>Restituitur mater delinquens contra ius civile, sed non, si contra ius naturale precarit</i>	557	<i>Retrahitur emphyteuticarius an possit cedere?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pupillus restituitur, si tutor non sit solvendo</i>	562	<i>Retraditio</i>	553
<i>Restituuntur etiam maiores</i>	606	<i>Retraditio.</i>	
<i>Restitutio.</i>		<i>Retraditio conditionis</i>	437
<i>Tit. de Sententiis passis, & restitutis</i>	326	<i>Retruenditio.</i>	
<i>Retentio.</i>		<i>Retruenditio facit omnes fructus emptori</i>	305
<i>Iura facillius dant retentionem, quam actionem</i>	260	<i>Retruenditio præcavit lesionem</i>	393
<i>Se illa favorabilior hac</i>	735	<i>Pauci de retruendendo initium</i>	397
<i>Ius retentionis competit omnibus, qui in rem alienam quid impendunt</i>	630	<i>Reu. Hauff</i>	384
<i>Retentio.</i>		<i>Reuocare.</i>	
<i>Retentio ipsius oneris, & quantitatis ejus</i>	442	<i>Ob non solum pretium rem venditam reuocare non possum</i>	419
<i>Retor. fons.</i>		<i>Reur.</i>	
		<i>Tit. de duobus reis constituendis</i>	746
		<i>Tit. de custodia & exhibitione rerum</i>	798
		<i>Tit. de L. Rhodia de Jactu</i>	313
		<i>Legi Rhodia successit ius Wisbiense, in ciuitate Lubeca</i>	<i>ibid.</i>
			<i>Quo.</i>

<i>Quoties uni damnum datum, ut reliquo- rum damna acriterentur, toties com- tributio ex L. Rhodia peti potest</i>	316	<i>Favor sanguinis</i>	67
<i>Tit. de Ritu Nuptiarum, vid. Nuptia.</i>		<i>Satisfactio. vid. m. Causio.</i>	
<i>Tit. de Ritis</i>	721	<i>Quid sit satisfacere?</i>	762
<i>Rixa.</i>		<i>Tit. Qui satisfacere cogantur vel jurato promittant vel sua promissioni com- mittantur</i>	59
<i>Probe separari debet autor rixae verbalis, a primo aggressore reali</i>	307	<i>Satisfactio, quomodo per fideiussorem fiat?</i>	58
<i>Autor rixae non potest allegare modera- men inculpatam tutela</i>	308	<i>An a satisfactione exentus sit usufructua- rius?</i>	60
<i>Ruina</i>	730	<i>Cur tutores satisfacere tenentur?</i>	559
<i>Rasa inter spinas.</i>		<i>Satisfactio malevolam propositum non mutat &c.</i>	563
<i>Quenam lex a Bd. sic appellatur?</i>	731	<i>Schelm.</i>	
<i>Rubrica.</i>		<i>de effectu obligationis: ben Schelm</i>	
<i>Rubrica, quando in genitivo ponitur, semper intelligitur vox Actionis</i>	203	<i>Schelten</i>	235
<i>Rüge</i>	796	<i>Schiffte & Cassen.</i>	
<i>Rusticitas.</i>		<i>Schiffte & Amt. Cassen, ubi conveni- antur?</i>	149
<i>Rusticitas excusat, in delictis juris civi- lis, non vero in delictis juris naturae</i>	58	<i>Scientia. vid. m. Ignorantia.</i>	
<i>Rusticus.</i>		<i>Scientia circa Emptionem vendit.</i>	397
<i>Si rusticus in civitate testetur, 7. testes adhibebit</i>	602	<i>Scientia & electio in metu concurrunt</i>	399
<i>S.</i>		<i>Scientia in venditore, & ignorantia in emore praesumitur</i>	400. seq.
<i>Sacrilegium.</i>		<i>Per solam scientiam nemo juri sibi com- potenti renunciare censendus</i>	459
<i>Tit. ad L. Jul. peculatus, & de sacrilo- giis, & de refuldis</i>	312	<i>Scriptura.</i>	
<i>Salarium.</i>		<i>Scriptura quando sit perfecta?</i>	343
<i>Salaria pedagogorum gaudent jure pra- lationis</i>	706	<i>Scriptura ad naturam emtionis vendi- tionis non pertinet</i>	437
<i>Tit. de Salviano interdicto</i>	727	<i>Scriptura privata, ut in effectu pro pu- blica habeatur, requiruntur 3. testes</i>	516
<i>Sanctio pragmatica.</i>		<i>Memoria causa pacta in scripturam re- dignantur</i>	540
<i>Quid sit?</i>	31	<i>Per</i>	
<i>Sanguis.</i>			
<i>Sanguinis derivatio, sit, communis</i>	606		

INDEX.

<i>Per solam scripturam patris Coniugum</i>	<i>Tit. de Separationibus</i>	709
<i>inter 2. 201 sustinentur</i>	<i>Contingere potest, ut in concursu tres vel</i>	
<i>Voluntas per scripturam vel 2. testes sus-</i>	<i>quatuor separationes sint instituenda</i>	705
<i>si inter declaratur</i>	<i>Beneficium separationis quando amittan-</i>	703
<i>Scriptura privata recognita, idem pre-</i>	<i>tur?</i>	
<i>bat, quod duo testes</i>	<i>Sepulcrum.</i>	
<i>Nulla inter epistolam fidei commissariam</i>	<i>Tit. de mortuo inferendo, & de sepulcro</i>	
<i>& codicillum est differentia, nisi in</i>	<i>adificando</i>	226
<i>modo serventur</i>	<i>Sepulcri adificatio regulariter consensu</i>	
<i>Scriptura semper loquitur</i>	<i>Patroni fieri debet</i>	ibid.
<i>Sententia.</i>	<i>Tit. de sepulcro violato</i>	719
<i>Sententia, qua libello non conformis, est</i>	<i>Sequestrum.</i>	
<i>nulla</i>	<i>Sequestrum quando fit?</i>	363. 370
<i>Sententia ex non debito facit debitum</i>	<i>Servitus.</i>	
	<i>Vocabulum servitutis generalius sum-</i>	
<i>Sententia facit ex falso verum, & sic ex</i>	<i>tum</i>	718
<i>non herede heredem</i>	<i>Tit. de Servitutibus</i>	126
<i>Ex auctore non arbitorem</i>	<i>Tit. de Servitutibus Præd. urb.</i>	128
<i>Ex albo nigrum</i>	<i>Tit. de Servitutibus Præd. Rust.</i>	130
<i>Sententia expertis artificum laic. nun-</i>	<i>Tit. Communia prædiorum tam urban.</i>	
<i>quam transiunt in rem iudicatam</i>	<i>quam rust.</i>	191
	<i>Tit. Si servitus vindicetur &c.</i>	ibid.
<i>Sine sententia neminem dimittens tenu-</i>	<i>Tit. quemadmodum servitutes amittan-</i>	
<i>tur</i>	<i>tur</i>	193
<i>Sententia est casus fortuitus</i>	<i>Servitutes regulares</i>	129
<i>Sententia in dubio in maiorem partem</i>	<i>Nulla servitus consistit in faciendo &c.</i>	
<i>interpretanda</i>		176. 186
<i>Tit. de Re iudicata, & effectu sententia,</i>	<i>Revera omnis servitus est realis, quate-</i>	
<i>& interlocutionibus</i>	<i>nus est ius in re</i>	176
<i>Tit. de Sententiarum passis, & restitutis</i>	<i>Servitutes innominate</i>	ibid.
	<i>Servitutis impositio est species aliena-</i>	
<i>Senatus Consultum.</i>	<i>tionis</i>	126
<i>Tit. de LL. Scris &c.</i>	<i>Servitutis impositione fundus redditur de-</i>	
<i>Scrum quomodo factum & an adhuc ho-</i>	<i>terior</i>	390
<i>dis?</i>	<i>Acquisitio servitutis est favorabilior,</i>	
<i>Scrum Macedonianum, Vellejanum, &c.</i>	<i>quam impositio</i>	187
<i>vid. in suo predicato.</i>		
<i>Separatio</i>		Et

<i>Ex Prætor servitutibus ad tempus constitutis tunc</i>	<i>ibid.</i>	<i>Servum deteriorē reddere est contra De-</i>	
<i>Servitutibus sua natura sunt perpetuæ</i>	187	<i>caligōem, & hinc delictum</i>	217
<i>Servitutis præscriptio semel capta, continuatur</i>	<i>ibid.</i>	<i>Servo vel famulo ægrotanti stricto jure non debetur merces</i>	219
<i>Promissio servitutis fit per contractum; constitutio per traditionem s. patientiam</i>	188	<i>Servus non est capax juris civilis &c.</i>	312
<i>Servitus luminum</i>	189	<i>Ex delicto servi infortioris dominus semper tenetur uxori actione</i>	319 349
<i>Servitus positum quid in fundo suo non habenti, v. g. molendinum &c. horreum &c.</i>	190	<i>Servus conductus & proprio sic dictus</i>	461
<i>Servitus stricte interpretanda, non vero augenda, vel aggravanda</i>	191	<i>Servus an possit esse testis?</i>	
<i>Servitus est individua</i>	192. 194	<i>Servus apud nos non est, qui in Turcia à Barbaris captus est</i>	543. 573
<i>Servitus in solo acquisita</i>	194	<i>Si institutus heres servus sit, tunc ipse dominum suum facit heredem</i>	591
<i>Tempus ad amissionem servitutis constitutæ & promissæ sunt 10 anni</i>	<i>ibid.</i>	<i>Servus & alii mercenarii in furto non habentur pro domesticis</i>	769
<i>Quando servitus non utendo expirat?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Sicarius.</i>	
<i>Servitus itineris ad sepulcrum, favore religionis non usu non amittitur</i>	195	<i>Tit. ad L. Corneliam de Sicariis</i>	806
<i>Servitus pro parte non præstari potest</i>	206	<i>Sigillum.</i>	
<i>Servitus personalis & realis</i>	442	<i>Sigillorum publicorum sanctior est custodia</i>	514
<i>Tit. de Servitute legata</i>	625	<i>Privata vero facilius subtractioni obnoxia</i>	<i>ibid.</i>
<i>Servitus realis transit ad heredem vel potius ad possessores fundi</i>	642	<i>Sigilla privata Notariorum sunt superflua in instrumentis</i>	516
<i>Servitus servitutis non datur</i>	718	<i>Sigillum, in quo literæ nominis clathratim & per ductus exhibentur, in testamentis sub corroboratione adhiberi potest &c.</i>	521
<i>Servus.</i>		<i>Signatura.</i>	
<i>Tit. de servo corrupto</i>	217	<i>Sine Signatur, quid sit in Saxonia</i>	22
<i>Tit. de operis servorum</i>	182	<i>Signatura Vesiegelung (in testamento) est ex jure prætorio</i>	612
<i>Servus malus necessarium malum</i>	135. 776	<i>Signatura, Unterschrift auf der Münze</i>	629
<i>Servi usus & operæ, quomodo differunt?</i>	182		
<i>Quando servi pro nullis vel mortuis reputantur?</i>	202		

INDEX.

<i>Silvanianum SCrum.</i>	
<i>Tit. de SCro Silvaniano & Claudiano, quorum testamenta ne aperiantur</i>	609
<i>Silentium.</i>	
<i>Silentio suo quis partem agnovisse videtur</i>	548
<i>Simulatio.</i>	
<i>Actus simulatus, quomodo valeat?</i>	87
<i>Simulatio non presumitur, nisi probetur ibid.</i>	
<i>Simulatio consideratur aut absolute talis, aut respectiva</i>	401
<i>Socer.</i>	
<i>Socer genero non donat &c.</i>	542
<i>Societas.</i>	
<i>Nemo tenetur invicem in societate manere</i>	205. 330. bis
<i>Rerum inhonestarum nulla societas</i>	316
<i>Ad societatem omnium bonorum tria requiruntur</i>	377
<i>Societas leonina</i>	378
<i>Societas omnium bonorum & particularis</i>	379
<i>Societas velata sub contractu locationis conductiois</i>	455
<i>Socius.</i>	
<i>Tit. pro Socio</i>	376
<i>Correi dicuntur etiam socii</i>	746
<i>Socii heres quando succedat in privilegio?</i>	22
<i>Socii an compensent?</i>	357
<i>Socii sunt quasi fratres</i>	379
<i>Socii tantum ad dies vite contrahere voluisse consentunt</i>	380
<i>Confocius</i>	
<i>Societas praprius, & socius & infistor reliquorum est</i>	382
<i>Socio invito nemo prohibetur partem suam in re communis alteri vendere</i>	389
<i>Socii si partes suas speciatim vendiderint &c.</i>	405
<i>Sodomiticus.</i>	
<i>Crimini Sodomitico praescribitur vicentio</i>	734
<i>Solus.</i>	
<i>Si quis dixerit: minime Solus, eo casu nepotes non comprehenduntur</i>	554
<i>Solarium.</i>	
<i>Solarium, Grund. Zins</i>	718
<i>Solarium opulus creant. vitis praefertur</i>	719
<i>Solenne.</i>	
<i>Solennia testamenti sunt vel interna vel externa</i>	600
<i>Solutio.</i>	
<i>Tit. de solutionibus & liberationibus</i>	754
<i>Acceptilatio est solutio ficta</i>	759
<i>Oblatio est species solutionis</i>	ibid.
<i>Solutioni aequipollent benemerita</i>	422
<i>Tit. pro soluto, (sc. potest usucapi)</i>	696
<i>Sortitioni f. decumationi non est locus, ubi contratummutantes non sint sufficientes suspensiones</i>	807
<i>Spatium deliberandi.</i>	
<i>Spatium deliberandi peti potest, si liberius simul cum citatione non sit missus</i>	65
	<i>Spe.</i>

<i>Species.</i>		<i>latro, gladio punien. ut, & corpus ro-</i>	
<i>Sub specie Logica subintelligitur genus</i>		<i>ta imponendum</i>	803
<i>juridicum</i>	493	<i>Sponsa.</i>	
<i>Species cum quantitate compensari ne-</i>		<i>Sponsa ante contractum nuptiarum, in priori</i>	
<i>quis</i>	353 bis	<i>suo convenienda</i>	144
<i>Neque species cum specie</i>	363	<i>Sponsa, ob rem enumeratam dotem prefer-</i>	
<i>Debitor speciei, inseritu speciei liberatur</i>	435	<i>tur chirographatis</i>	485
<i>Specificator.</i>		<i>Sponsa semper competit Hypotheca ratio-</i>	
<i>Specificatori malicia non est indulgenda</i>	687	<i>ne dotis, neque non semper prelatio</i>	707
<i>Specularia.</i>		<i>Sponsalia.</i>	
<i>Speculariorum dua species</i>	445	<i>Tit. de Sponsalibus</i>	524
<i>Spec.</i>		<i>Sponsalia contrahere potest vidua intra</i>	
<i>In contractibus spes etiam ad heredes</i>		<i>annum luctus</i>	96
<i>transit</i>	643	<i>In sponsalibus nondum adest vinculum</i>	
<i>Spiritualis.</i>		<i>iudiciale</i>	129
<i>In spiritualibus plenaria & absoluta li-</i>		<i>A sponsalibus conditionatis nemo resistere</i>	
<i>bertas consensus esse debet</i>	112	<i>potest</i>	395
<i>In spiritualibus (quorum & refertur</i>		<i>Sponsalia bina qui contraxit, a testimonio</i>	
<i>Matrimoniam) omnis restitutio ces-</i>		<i>repellitur</i>	522
<i>sat</i>	120	<i>Bina sponsalia celebrans, verum bigamia</i>	
<i>Idem dicendum de Juramento</i>	121	<i>delictum non committit</i>	305
<i>In spiritualibus cessat patria potestas</i>	139	<i>Sponsalitus.</i>	
<i>Spolium.</i>		<i>Sponsalium largitas</i>	629
<i>In omni spolio non ius, sed vis, respicienda</i>		<i>Sponsio.</i>	
	93	<i>Sponsiones iure nostro non sunt frequen-</i>	
<i>Actio de spolio ad omnem casum extendi</i>		<i>ta</i>	222
<i>poterit, ubi quis, quod nostrum est, oc-</i>		<i>Omne negotium incertum est obiectum</i>	
<i>cupavit</i>	716	<i>sponsionis</i>	222
<i>Tertius quisque, etiam si b. f. & iusto titulo</i>		<i>Spurii.</i>	
<i>rem consecutus sit, tenetur actione de</i>		<i>Spurii non repelluntur ab Advocatura</i>	
<i>spolio</i>	717		92
<i>Spolium committens, utut non occideris</i>		<i>Spurii habent quidem maculam natalium,</i>	
		<i>sed non in illorum persona</i>	97
		<i>Quando contra spurium querela ineffic-</i>	
		<i>et</i>	96

INDEX.

<i>an locus sit?</i>	155	<i>Tit. Scellionatus</i>	793
<i>Spurii quando excludantur a successione?</i>	621	<i>Scellionatus quid sit?</i>	443. 810
<i>Status, die Land. Stände.</i>		<i>Committitur a debitore vendente pignus, respectu emtoris</i>	491
<i>Hi in suo territorio Principes sunt</i>	674	<i>Stipulatio.</i>	
<i>Status.</i>		<i>Vid. Tit. de Verb. obligat.</i>	743. seqq.
<i>Tit. de statu hominum</i>	26	<i>Tit. de Prætorii stipulationibus</i>	761
<i>Status questio an hodie detur?</i>	150	<i>Stenand. Diecht</i>	315
<i>Statutum.</i>		<i>Stricti Juris.</i>	
<i>Quoties statutum dubium, toties interpretatio ejus petenda ex jure communi</i>	2	<i>Strictum jus quid sit?</i>	76
<i>Exemplum hujus Regule</i>	ibid.	<i>Omnia contractus unilateralis est stricti juris</i>	ibid.
<i>Statuta sunt stricti Juris</i>	ibid.	<i>Studiosus.</i>	
<i>Et restringenda ad certas aequitatis regulas</i>	304	<i>Studiosus in effectu habetur pro absente</i>	
<i>Omissa in statutis ex Jure comm. decidentur</i>	3	<i>Resp. causa</i>	123
<i>Statutum indistincte a Principe confirmandum</i>	25. seq.	<i>Commoratio studiosi in Academia, non arguit domicilium</i>	144
<i>Consuetudinem & statutorum provinciarum prior ratio habenda præ LL.</i>	150	<i>Studiosi in criminalibus foro privilegiato non gaudent, nisi Academia Jus gladii exercent</i>	149
<i>Statuta sunt Jus quoddam conventionale</i>	436	<i>Favor studiorum publicus est, idcirco tenetur Pater ex mutuo filio, ad eam quantitatem, quam impenderet domo &c</i>	335
<i>Quicquid pacto fieri potest, potest etiam statuto</i>	ibid.	<i>Studiosi Juris in jure plerumque captuntur pro alimentis</i>	333
<i>Per statuta etiam tacita hypotheca induci potest</i>	434	<i>Studiosi alimenta</i>	628
<i>Statuta nostrorum Principum in territorio idem valent, quam si Imperator legem condidisset</i>		<i>Studiosorum libri & recule sunt immunes a celligalibus</i>	672
<i>Sted. Brieffe.</i>		<i>Stuprata.</i>	
<i>Littere arrestatoria, quando decernenda?</i>	146	<i>Stuprata concelebratur immisso in bono, ut pro partu alimenta consequatur</i>	485
			Vñ

INDEX.

Vi suprata, numero uxorum & viduarum est jungenda 204

Suprator.

Filius extra matrimonium susceptus alimenta petit a patre supratore 548

Supratoris heres ad alimenta spuris tenetur 629

Si, mandante supratore, suprata partum occidat, uterque de porticulis tenetur 809

Suprum.

Suprum est delictum publicum 96

Et supro confesso; quando purgatorium promissi matrimonii locum habeat? 240

Suprum cum impubere commissum, p. a. sumitur esse violentum 788

Sub- & Obreptio.

Quomodo fiat, &c. 21

Est nullius effectus 572

Subbassatio.

Venditio sub basta, quia publice fit, excludit omnem simulationem &c. 421

Subbassatio fit ad indagandum verum rei pretium 430

Qui rem sub basta emit, locationem a fisco factam ratihabere debet 460

Subbassatio dicitur venditio necessaria *ibid.*

Sublocatio.

Regulariter permessa est, nisi &c. 453

Sublocatio in operis rusticorum 454

Substitutio.

Tit. de vulgari & pupillari substitutione 590

Sub vulgari substitutione intelligitur pupillaris tacita 154

Substitutionis pupillaris tacite eadem vis est, quam expresse *ibid.*

Substitutio materna 592

Successorius. Successio.

Tit. de Successoris edicto 656

In successione conjugum Matrimonium secundum statuta contractum esse debet *ibid.*

Suffragium.

Alicui pro suffragio aliquid promittere olim licebat 77

Suggrundia.

Tit. de damno infecto, & de suggrundis & protectionibus 613

Suitas.

Tit. de his, qui sui vel alieni juris sunt 29

Jus suitatis siue familia accipiunt adoptosi & arrogati 36

Minime tamen Nobilitatem & juris sanguinis &c. *ibid.*

Suitas exsertit ad effectum transmissionis &c. 604

Ad heredes quoscunque 605

Tit. pro suo (sc. potest usucapi) 697

Summaria causa.

Qua? 45. *his* 137

In summariis non nisi liquidissimis exceptiones admittuntur 137

Sumens iudiciales.

Quicquid in iudicio expeditur, expeditur 3.

<i>Defectus solennium testamentum facit ipso iure nullum</i>	<i>ibid.</i>	<i>quorum testamenta aperiuntur</i>	69
<i>Et per 30 annos impugnari potest</i>	<i>ib.</i>	<i>Tit. de Communiis & D. m. p. atio-</i>	
<i>Patri & matri Nov. 115. aequali iusti-</i>		<i>nibus & 217. & modis eorum, qua</i>	<i>14</i>
<i>tuerendi vel exheredandi necessitatem</i>		<i>testante 20 scribuntur</i>	<i>65</i>
<i>imponit</i>	<i>152</i>	<i>Tit. si tabula testamenti extabunt</i>	<i>647</i>
<i>Testamentum corrumpit intotum etiam quo-</i>		<i>Tit. de bonorum possessione contra tabu-</i>	
<i>ad legata, si heres repudiat hereditate</i>	<i>153</i>	<i>las</i>	<i>ibid.</i>
<i>Si vero Filius repudiaverit, Pater nibilo-</i>		<i>Tit. de bonorum possessione secundum ta-</i>	
<i>minus potest movere querelam in-3-</i>		<i>bulas</i>	<i>613</i>
<i>ciendi</i>	<i>ib. d.</i>	<i>Tit. si tabulae testamenti nulla extabunt,</i>	
<i>Approbando testamentum, non statim 11.</i>		<i>unde liberi</i>	<i>656</i>
<i>deor renunciasse iuri potendi 11 ad,</i>		<i>Testamentum vi clausula salutaris fassen-</i>	
<i>quod amplius debetur</i>	<i>155</i>	<i>tium &c.</i>	<i>657</i>
<i>Testamentum quodammodo duplex &c.</i>		<i>Tit. de tabb. exhibendis</i>	<i>715</i>
	<i>110</i>		
<i>Nemo in suo testamento facere potest, 110</i>		<i>Testari.</i>	
<i>leges in eo locum habent</i>	<i>153</i>	<i>Tit. si quis aliquem testari prohibuerit,</i>	
<i>Testamenti effectus est universalis, nec ad</i>		<i>vel coegerit</i>	<i>610</i>
<i>territorium aliquod adstrictus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Testamenti factio non est Juris praecepti-</i>	
<i>Super bonis fideicommissis obnoxii non</i>		<i>vi, sed permixti</i>	<i>675</i>
<i>valet testamentum</i>	<i>574</i>		
<i>Tit. qui testamenta facere possunt</i>	<i>577</i>	<i>Testimonium.</i>	
<i>Tit. de iuniso, rupto, irrito factio testa-</i>		<i>In Testimoniis dignitas, fidei, gravitas</i>	
<i>mento, & de his, quae in testamento de-</i>		<i>& inculcata vita examinanda</i>	<i>520</i>
<i>lentur, indicuntur, vel inscribuntur</i>		<i>Testimonium solennitatis & veritatis</i>	<i>521, 581</i>
	<i>585</i>		
<i>Tit. de Testamento militis</i>	<i>598</i>	<i>Testis.</i>	
<i>Tit. Testamenta quemadmodum aperi-</i>		<i>Tit. de Testibus</i>	<i>619</i>
<i>antur, inspiciantur & describantur?</i>	<i>603</i>	<i>Testes, in causis finium regundorum, et-</i>	
<i>Testamentum patris inter liberos</i>	<i>601</i>	<i>sam de auditu alieno admittuntur 204</i>	
<i>Testamentum tempore pestis</i>	<i>602</i>	<i>Unus testis, nullus testis; quomodo inter-</i>	
<i>Datur testamenti vindictio</i>	<i>608</i>	<i>pretandum?</i>	<i>246</i>
<i>Tit. de Scito Siliano & Claudiano,</i>		<i>Testis suspectus</i>	<i>247</i>
		<i>Inhabilis</i>	<i>512</i>
		<i>Tres testes requiruntur ad mulieris fide-</i>	
		<i>jussionem convalidandam</i>	<i>516</i>
		<i>Te-</i>	

INDEX.

<i>Testes in testamento debent esse rogati</i>	<i>Tractatus non obligant</i>	78
530	<i>Tractatus differunt a contractibus; sunt enim eorum pacta preparatoria</i>	82
<i>Numerus testium est de forma testamenti</i>		
<i>Et Donat. M. C.</i>		
677. seq.	<i>Transactio. Transigere.</i>	
<i>Thesaurus.</i>	<i>Si transactio sub conditione sit</i>	445. 449
<i>Thesaurus non pertinet ad rei fructus,</i>	<i>Transactio uti verum dominium transfert,</i>	
<i>sed est donum fortune</i>	<i>ita quoque periculum</i>	438
<i>Thesaurus accedit doti ita, ut usuras inde</i>	<i>Transactio non semper actu physico, sed etiam juridico expedienda</i>	442
<i>constante matrimonio percipiat maritus</i>	<i>Obligatio dotis ex sola promissione est perfecta absque traditione</i>	537
538	<i>Transactio in donationibus</i>	573
<i>Thesaurus non est, si pecunia recentior sit</i>	<i>Res incorporales traduntur per participationem</i>	685
681	<i>Ex nullo contractu quis fit dominus, nisi accedat transactio</i>	697
<i>Probationes thesauri</i>		
<i>Signum.</i>	<i>Transactio. Transigere.</i>	
<i>Signum furtivum</i>	<i>Tit. de transactionibus</i>	86
684	<i>Transactio Et pactum differunt</i>	ibid.
<i>Tit. de signo juncto</i>	<i>Transactio contingit regulariter inter volentes; exceptis tribus casibus</i>	ibid.
774	<i>Transactio degenerat in contractum innominatum, si res vel factum intercedit</i>	ibid.
<i>Tiro.</i>	<i>In omni transactione subest alienatio</i>	87. bis
<i>Antirone mortuus, opifex pro instructione acceptam mercedem retineat?</i>	<i>Vixente transigitur cum civitate sine auctoritate judiciali</i>	ibid.
162	<i>Quaecunque res est in arbitrio partium, illa est transigibilis</i>	ibid.
seqq.	<i>De praeiudicio valet transactio</i>	12
<i>Titulus.</i>	<i>Transactio pro matrimonio valet</i>	ibid.
<i>Titulus s. contractus, Et modus acquirendi seu transactio, differunt</i>	<i>Transactio de adulterio non valet</i>	ibid.
697	<i>Transactio non fit gratis</i>	ibid. 89
<i>Tortura.</i>		
<i>Testes contumaces aliquando per torturam ad testificandum crimen atrocis compelluntur</i>		
523		
<i>Tortura nemo hodie subicitur, nisi in specie gravatus sit</i>		
610		
<i>Non semper fuga locum facit tortura, nisi concurrant alia indicia</i>		
700		
<i>Quando per torturam confessio elicienda?</i>		
768		
<i>Totum.</i>		
<i>Solvens partem debiti, tenetur ad totum</i>		
329		
<i>Tractatus.</i>		

<i>Ex qua transactionis causa solvuntur, non repetuntur</i>	258	<i>expensis funeris</i>	706
<i>Frustra super delicto notorio transigitur</i>	31	<i>Triticum.</i>	
<i>Ad transactionem compulsus, ob calumniosam litem, potest rescindere</i>	59	<i>Tit. de Triticis Sc. legato</i>	626
<i>Quicquid obstat consensui, illud obstat etiam transactioni</i>	90	<i>Trodder.</i>	317
<i>In transactione b. fides, cum equitate conjuncta esse debet</i>	ibid.	<i>Turba.</i>	
<i>Quicquid transactionum, ratum fiat, necesse est</i>	297	<i>Tit. de Vi bonorum raptorum Sc. de turba</i>	778
<i>Transactio an ob lesionem rescindatur?</i>	432	<i>Scutum Turpilianum.</i>	
<i>Transmissio.</i>		<i>Tit. ad Scutum Turpilianum, Sc. de abolitionibus criminum</i>	813
<i>Transmissio ex jure sanguinis Sc. ex jure deliberandi Sc.</i>	606	<i>Turpitude.</i>	
<i>Trebellianica.</i>		<i>Nemo propriam turpitudinem allegans audiendus est</i>	260
<i>Quarta Trebellianica detrahitur post legitimam sive trientem Sc.</i>	592	<i>Propriam turpitudinem nemo confiteri tenetur</i>	214
<i>Trebellianica solva manet heredibus ab intestato. si hereditas per codicillum transmittitur</i>	613. 614	<i>In pari turpitudine melior est ratio possidentis</i>	256. 260
<i>Tit. ad Scutum Trebellianum</i>	640	<i>Turpitude preterita non habet locum in Condictionibus ob turp. caus.</i>	259
<i>Quando detracta Trebellianica residuum scripto heredi restituitur</i>	657	<i>Tutor. Tutela.</i>	
<i>Tributoria Actio.</i>		<i>Tit. de Tutelis</i>	551
<i>*Tit. de actione Tributoria</i>	320	<i>Tit. de testamentaria tutela</i>	552
<i>Est species actionis de peculio</i>	ib.	<i>Tit. de confirmando tutore vel curatore.</i>	554
<i>Dicitur etiam doli correctoria</i>	321	<i>Tit. de legitimis tutoribus</i>	ibid.
<i>Differt ab Exercitoria</i>	320	<i>Tit. de tutoribus vel curatoribus datis, ab his, qui jura dandi habent, Sc. qui, Sc. in quibus causis specialiter dari possunt</i>	556
<i>Et ab Institoria</i>	321	<i>Tit. qui petant tutores vel curatores, Sc. ubi petantur?</i>	557
<i>Tributum.</i>		<i>Tit. de administratione Sc. periculo tutorum Sc. curatorum, qui gesserint, vel non, Sc. Agentibus vel conveniendis uno vel pluribus</i>	558
<i>Tributa sunt onus reale</i>	443	<i>Tit. de auctoritate Sc. consensu tutorum</i>	
<i>Et ideo ad quemcumque possiderem transcurrit</i>	ibid.	<i>Ddd ddd</i>	Sc. cu.
<i>Tributa moribus Marchia praferuntur</i>			

INDEX.

<i>U</i> curatorum	561	Tutor ob dolum condemnatur infamis fit;	
Tit. quando ex facta tutoris vel curatoris		ob culpam non aequè	297
minores agere vel conveniri possunt		Quare mater ad tutelam liberorum non	
	562	admittatur?	347
Tit. de suspectis tutoribus <i>U</i> curatoribus		Tutor <i>U</i> omnis administrator repræsen-	
	563	tat duas personas, propriam se <i>U</i>	
Tit. de Excusationibus (Tutorum)	564	administratoris	356
Tit. de tutela <i>U</i> rationibus distrahendis		Tutori quando compensatio opponi pos-	
<i>U</i> utili curationis causa actione	566	set?	ibid.
Tit. de contraria tutela, <i>U</i> utili actione		Tutor neque per intermediam personam	
	569	potest emere pupilli res vendendas	
Tit. de eo, qui pro tutore prout curatore			346-48
negotia gessit	ibid.	Protutor, quis sit?	486
Tit. quod falso tutore autfore gestum esse		Tutor debet esse alter Pater	563
dicatur	570	Tutores tenentur singuli in solidum	559
Tit. de se desuſſoribus <i>U</i> nominatoribus <i>U</i>		Tutela promissa quadammodo nova species	
heredibus Tutorum <i>U</i> Curatorum		dici poterit	564
	ibid.	Actio utilis tutela	568
Tit. de Magistratibus conveniendis (ob		Tutela cognatis <i>U</i> agnatis hodie aquali-	
culpam vel dolum in consil. Tutel.)		ter desertur	573
	571	Quando tutela finiatur?	ibid.
Tit. de rebus eorum, qui sub tutela vel		Reform. polit. 1548. inter tutores <i>U</i> cura-	
cura sunt, sine decreto non alienandis,		torez non distinguit	576
vel supponendis	ibid.	Tutores hodie promittunt stipulata manu,	
Tutorum nuptia cum pupillis suis, ante		se ex fide tutelam gerere velle	762
rationes redditas, an adhuc hodie			
sine prohibenda?	96		
Infamis ob furtum non admittitur ad tu-			
telam, bene tamen ob adulterium	95		
Tutor <i>U</i> curator ante L. C. non Procu-			
ratozem, sed tantum Actorem dant			
	100		
Tutoris procurator quomodo se legitimare			
debeat?	ibid.		
Tutela materna jure ff. ignoſcitur, de-			
munum jure Cod. introducta	252. 551.		

V.

Honeste peregrinans non dicitur vaga-	
bundus	145.
Vagabundus ubi conveniatur?	145.
Varicari.	
Varicari, quid significet?	791
Vasallus.	
Vasallus an contra dominum seudi possit	
postulare?	92
Vas.	

Vasallus consentiendus *ceram paribus curia*, b. e. *convasallie*, *dec* *Ditteto*-*schaff* 150

Vasallus omnem habet utilitatem, non tantum *quæ* ex *fendo* nascitur, sed *et* *quæ* occasione *fendi* percipitur 682

Vestigal.

Tit. de publicanis et vestigalibus et comp-
missis 670

Tit. si ager vestigalis, i. e. emphyteutica-
rius petatur 170

Vellejanum SC.

Tit. ad SC. Vellejanum 346

Hoc SCtum sexum, non sexus qualitatem
reperit *ibid.*

Differt a SCto Macedoniano 347

Quando cesset hoc SC. Vellej.? 340

Opponitur tanquam exceptio, et replica-
tio 350

Hoc SCtum an tollat intercessionem fami-
na ipso jure, an ope exceptionis? 351

Hoc SCtum non faminarum calliditati,
sed infirmitati succurrere tantum vo-
luit 351

Puella sub spe matrimonii promissi inter-
cedens, an hoc SCto possit uti? *ibid.*

Venatio.

Est vel major vel minor 681

Lucrum ex venatione divisim potest ven-
di 390

Venatio bodie inter regalia refertur
681

Qui præscripsit venationem ferarum mi-
norum, non præscripsit etiam mayo-
rum 691

Venditio. Vender.

Liberorum, quatenus concessa? 33

In venditione, ad dolum, actionem quan-
ti minoris instituturam esse volunt 114

Venditio rei sperata et spei 387

Venditio dicitur nulla duplici modo 388

Vendito pago, venditur etiam templum
389

Venditio pura 392

Venditio in diem *ibid.*

Venditio ad diem est pura, sed executio
suspenditur ad existentiam diei 394.

395

Venditor simulans meliorem conditionem,
emptori tenetur in solidum 404

Venditio sub hasta *ibid.*

Tit. de hereditate et actione vendita
409

Tit. de rescindenda venditione, et quan-
do liceat ab emtione discedere 425

Tit. de periculo et commodo rei vendita
435.

Distinguitur quoad traditionem *ibid.*

Venditio imperfecta 437

Venditio alternativa duarum rerum 439

Tit. de actionibus empti et venditi 439

Venditio necessaria sive subhasta 460

Res astatato tradita vendenda 469

In venditione rem ipsam restituere non li-
cet, sed precise ad pretium obligatur
469

Passum de non vendendo venditionum
annullat 492

INDEX.

<i>Tit. de exceptione rei venditæ & traditæ</i>	<i>alter factorum contrarium probaverit</i>
501	332
<i>Venditor.</i>	<i>Verboalter</i>
<i>Venditor ante traditionem adhuc dominus est</i>	318
681	<i>Tit. de Vetrantæ</i>
<i>Venditor quomodo liberetur?</i>	842
754	<i>Vicinitas.</i>
<i>Venenum.</i>	<i>Vicinitatis causa, multa etiam contra jus commune, conceduntur, quæ alias non concederentur</i>
<i>Venena mala quomodo à pharmacopoliis vendenda?</i>	393
389	<i>Vidimus.</i>
<i>Venena iuncta, quomodo cognoscantur?</i>	<i>Definitur</i>
807	514
<i>Venia ætatis.</i>	<i>Semiplene tantum probat</i>
<i>Venia ætatis, quoto anno concedenda?</i>	517
116.	<i>Vidua.</i>
141	<i>Vidua nubat, cui velit, non quando velit</i>
<i>Contra veniam ætatis possunt læsi restitutionem petere, si restitutionem futurorum iterum pro minoribus habeantur</i>	96
117	<i>Vidua reginæ & alta femina illustres habent privilegium miserabilium</i>
<i>Venter.</i>	148
<i>Tit. de inspiciendo ventre, custodiendoque partu</i>	<i>Vidua alenda ex bonis moris defuncti, donec dote petat intra annum</i>
550	546
<i>Tit. de ventre in possessionem mittendo & de curatore ejus</i>	<i>Viduitas.</i>
652	<i>Viduitas Promissa, cæsi jurata, non valet</i>
<i>Veritas.</i>	531
<i>Veritas aliter haberi non potest, dicitur de lictor</i>	<i>Vigilare.</i>
521	<i>Vigilantium jura sunt scripta</i>
<i>Exceptio veritatis</i>	710
782	<i>Vindicatio.</i>
<i>Verosimile.</i>	<i>Tit. de rei vindicatione</i>
<i>Argumentum a verosimili dicitur fortissimum</i>	164
633	<i>Vindicatio rei singularis, augmentum non recipit</i>
<i>Verbo. Vertere.</i>	181
<i>Tit. de in rem verbo</i>	<i>Et vindicatio utilis competit in repetitione rerum amotarum</i>
342	548.
<i>Datur actio venditi de in rem verbo, moti de in rem verbo &c</i>	<i>Vinum.</i>
ibid. 431	<i>Tit. de tritico, vino, & oleæ legato</i>
<i>Actio de in rem verbo differt proprie a negotiorum gestione</i>	620
543	<i>Vir.</i>
<i>Verbo in societatem præsumenda est, nisi</i>	<i>Tit. unde vir & uxor</i>
	656
	<i>Virginitas.</i>
	<i>Pretium Virginittatis</i>
	539
	<i>Vir.</i>

<i>Virgo.</i>		<i>Computatio secundum probabilem vitæ terminum</i>	638
<i>Virgo, (quævis vidua, quæ sine duitate dicatur) non gaudet privilegio miserabilium</i>	149	<i>Vitalitius, vide Contractus vital.</i>	
<i>Femina semper præsumitur virgo, donec probetur contrarium</i>	513	<i>Vitium.</i>	
<i>Si quis defloratam pro virgine ducat, matrimonium declaratur nullum</i>	545.	<i>Vitium quid sit, & quomodo differat a morbo?</i>	495
	546	<i>Ob vitium pacens & manifestum venditor conveniri nequit</i>	442 495
<i>Virgula mercurialis.</i>		<i>In Saxonia venditor de tribus vitis equi tenetur</i>	495
<i>Thesaurum per artem hujus virgula investigandi est licitum, & publice receptum</i>	632	<i>Vitium superveniens</i>	ibid.
<i>Vis, Violentia.</i>		<i>Visibile</i>	ibid.
<i>Tit. ne quis eum, qui in jus vocatur, violentat</i>	58	<i>Discretum</i>	577
<i>Vis, quid sit?</i>	111	<i>Reale</i>	695
<i>Vis iniusta</i>	ibid.	<i>Vitæ & virtutes defuncti sunt mala & b. fides</i>	693.
<i>Vis major</i>	672	<i>Vitricus.</i>	
<i>Opus, quod vi aut clam factum, alter propria auctoritate destruere potest</i>	670	<i>Vitricus ex pietate alieni privignos nihil rejicit</i>	105
<i>Violentia impedit præscriptionem immobilium</i>	695	<i>Vitricus non omnis culpe expertus, qui viduæ liberis ex gestione tutelæ obligatam duxit</i>	485
<i>Tit. ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit</i>	714	<i>Vitri ut potest effatur &c.</i>	551
<i>Tit. de vi, & de vi armata</i>	716	<i>Mater etiam vitricum potest substituere</i>	594
<i>Tit. quo vi aut clam</i>	722	<i>Vitrico vel novercæ filius non præcedit</i>	664.
<i>Tit. vi bonorum raptorum & de turba</i>	776	<i>Vitulus.</i>	
<i>Tit. ad L. Jul. de vi publica</i>	806	<i>Vitulus separatur a vacca vendita, etiamsi adhuc lactetur</i>	444
<i>Vifceræ</i>	222	<i>Vivere.</i>	
<i>Vita.</i>		<i>Viventis non datur hereditas</i>	715
<i>Vita hominis longævi sunt 100 anni &c.</i>	177. 180	<i>Unitas.</i>	
<i>Jus vita</i>	33	<i>Unitas personarum</i>	581
		<i>Ficta personarum unio</i>	675
		<i>Unitas persona ficta inter patrem & filium,</i>	

INDEX.

nam, usque ad finem pat. pr. durat	78	Usa apud donationis	65
Aditio hereditatis inducit in statem persone inter defunctum & heredem	606	In usucapione subest tacita alienatio	691
Universitas, vel Civitas.		Ex quocunque negotio alia domini transferri potest, ex eodem etiam nascitur usufructuendi ritulur	697
Tit. quod cuiusque universitatis nomine vel contra eam agatur	104	Usufructuarius.	
Qui universitatem representant	ib.	Tit. Usufructuarius quemadmodum caveat?	183
Universitas vel civitas non moritur naturaliter		Usufructuarius habet jus locandi	456
Vocare.		Usufructuarius ad rationes reddendas non tenetur	574
Vocare in jus quid?	53	Usura.	
Vid. plura voc. Citatio.		Tit. de usuris & fructibus & causis & omnibus accessionibus, & mora	501
Voluntas.		Usura quid sit?	ibid.
Voluntas morte expirat	346	Usura & fenus differunt	ibid.
Voluntatis mutatio non presumitur	325	Usura non debentur regulariter ex contractu mutui, sed pacto	229. 259
Quod ab initio erat voluntatis, factum est jam necessitatis	425	Pacta, quibus usura promittuntur, quatenus sint legitima?	76
Votum.		Usura maxima quanti?	107
Votum non obligat in alterius prejudicium	534	Usura mentales	502
Vota (in sententis) tam nuntianda, quam ponderanda	698	Usura vulgares	503
Vota monastica, vid. Monachus.		Usura quando debeaturs & quando non?	261
Urinator	314	Quando non currant?	4. 8
Usucapio. Usucapere.		Quod legitimas usuras excedit, illud forte detrahatur &c.	302
Tit. de usurpationibus & usucapionibus	690	Per acceptationem usurarum in pretium venditor consentis	407
Tit. pro soluto	696	Usura in emptione debiti quomodo detrahantur?	421
Tit. pro emtore	ibid.	Gedani exteris minores usura solvantur	ibid.
Tit. pro herede	ibid.	Cessante mora cessant usura	433
Tit. pro donato	ibid.		Em.
Tit. pro derelicto	697		
Tit. pro dote	ibid.		
Tit. pro suo	ibid.		
Usucapendi facultas sola traditione non transferitur, nisi &c.	395		

<i>Emtor re fruens, ad usurat quoque tenetur</i>	448	<i>Usus habitacionis acquisitum aliis possum locare, sed non donare</i>	123
<i>Usura debentur jure obligationis, si ex pacto; officio judicis, si ob moram ib.</i>		<i>Abusus juris, meretur privationem usus</i>	457
<i>Usura semel soluta non manent usurae</i>	505	<i>Usus concessus pecunia deposita non mutat naturam depositi</i>	705
<i>In contractu stricti Juris usura non debentur, nisi promissa</i>	750	<i>Ususfructus.</i>	
<i>Usurarius.</i>		<i>Tit. de Ususfructu</i>	175
<i>Usuraria pravitatis</i>	393	<i>Tit. de Ususfructu accrescendo</i>	178
<i>Ubi adesse nequeat?</i>	408	<i>Tit. Quando dies ususfructus legati cadat?</i>	179
<i>Exceptio usuraria pravitatis Judicis opponenda</i>	752	<i>Tit. Quibus modis ususfr. & usus annuitur?</i>	181
<i>Pignus semper majoris pretii est, quam debitum, & hinc semper continet usurariam pravitatem</i>	408	<i>Tit. de Ususfructu & earum rerum, quae usu consumuntur</i>	180
<i>Judeorum credita usuraria esse praesumuntur</i>	413	<i>Tit. Si ususfr. petatur, vel ad alium pertinere negetur</i>	182
<i>Contractus usurarius, quot modis dicatur</i>	505	<i>Tit. Ususfructuarius quemadmodum caveat?</i>	183
<i>Usura Usurarum.</i>		<i>Tit. de Usu, & Ususfructu, & redditu, & habitacione & operis per legatum vel fideicommissum datis</i>	624
<i>Usura Usurarum quando exigi possint?</i>	420	<i>Ususfructus quatenus est servitus personalis</i>	176
<i>Quoties idem manens debitor, toties usurae usurarum non debentur</i>	505	<i>Ususfructus materialis & formalis ib.</i>	
<i>Aliud si debitor mutatur</i>	ibid.	<i>Qui habet ususfructum, utitur re, sicut est</i>	ibid.
<i>Usurpatio.</i>		<i>Ususfr. civitati relictus 100 annis expiravit</i>	177
<i>Tit. de usurpationibus & usucapionibus</i>	690	<i>Quaecunque res usum praestat sine abusu, illius verus est ususfructus</i>	ibid.
<i>Usur.</i>		<i>Ususfr. sui natura ad heredes non est transmissus</i>	179
<i>Tit. de Usu & Habitacione</i>	182	<i>Ususfr. 10 annis & acquiritur & amittitur</i>	180
<i>Tit. de Usu, & Ususfructu, & Reditu, & habitacione, & operis per legatum vel fideicommissum datis</i>	624	<i>Ususfr. quando transcat ad heredes ib.</i>	
<i>Usus est personalissimus</i>	183	<i>Qua-</i>	
<i>Et sic nullo modo in alterum transfertur</i>	415		

INDEX.

<i>Quasi usufructus</i>	181	<i>Uxor pro alimentis immisso in bona ma-</i>	
<i>Quasi usufructus per cautionem non con-</i>		<i>riti conceditur</i>	486
<i>stitutur</i>	<i>ibid.</i>	<i>Uxor ex quibus sumptibus sepellenda</i>	534
<i>Omnis usufructuarius ad cautionem</i>		<i>Uxor ad operas vulgares non obligatur</i>	
<i>constringitur</i>	184	<i>Ec.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Non, nisi finito usufructu actio datur</i>	28	<i>Uxor neminem facit majorem</i>	573
<i>Marta non competit usufructus ex bonis</i>		<i>Tit. Unde vir & uxor</i>	656
<i>uxoris receptitit</i>	574	<i>Uxor retinet dominium naturale con-</i>	
<i>Uterini.</i>		<i>stante matrimonio</i>	68
<i>Uterini quando non sunt ejusdem familia</i>		<i>W:hsel - Par:dlung</i>	318
	155	<i>Werber.</i>	
<i>Utilitas.</i>		<i>Utiliter ex interdicto de Homine libero</i>	
<i>Utilitas intrinseca & extrinseca</i>	441	<i>exhibendo, agi posse contra conducto-</i>	
<i>Tit. Utrubi</i>	726	<i>res militum</i>	725
<i>Vulgaris.</i>		<i>Wrigeldum.</i>	
<i>Tit. de vulgari & pupillari substitutione</i>	590	<i>Wrigeldum pro masculo 20 Thal. pro fe-</i>	
<i>Vulneratus.</i>		<i>mina 10 Thal.</i>	197
<i>Vulneratus assertionem morte aut jura-</i>		<i>In Saxonia Wrigeldum non praestatur in</i>	
<i>mento confirmans</i>	521	<i>homicidio casuali</i>	803
<i>Vulnus.</i>		<i>Wbehmann.</i>	
<i>Vulnera non dantur ad mensuram</i>	807	<i>Ein Wbehmann dufft nicht</i>	722
<i>Vulneris inspectio est maxime necessitatis</i>		<i>Wildfangiatur.</i>	
<i>ibid.</i>		<i>Jus Wildfangiatur in Palatinatu</i>	218
<i>Uxor.</i>		<i>Wirtense Jus</i>	318
<i>Uxor pregnant mortua, non, nisi exscello</i>		<i>Z.</i>	
<i>utero sepeliatur</i>	15	<i>Zelus.</i>	
<i>Uxor sequitur domicilium mariti Ec.</i>		<i>Intempestivus Zelus religionis excusat</i>	
	144		779
<i>Etiā dotem repetens</i>	145	<i>Zenonianus.</i>	
<i>Uxori putativæ, quamdiu injusta igno-</i>		<i>Juramentum Zenonianum</i>	254
<i>rantia degit, jura legitima uxoris</i>		<i>Zöllner.</i>	
<i>competunt</i>	48	<i>Nostri Zöllnerhabet nil pro lubitu, uti alim</i>	
		<i>publicani exigunt Ec.</i>	450

FINIS.

664566

